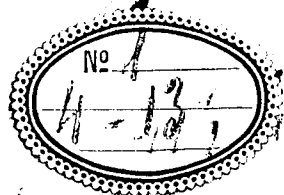

REP. J. J. J. J. J.
A
83
M
17

A. 2188

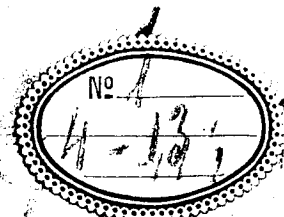

GONZALI SUAREZ DE PAZ
PRAXIS
ECCLESIASTICA
ET SECULARIS,
CUM DECISIONIBUS SACRÆ ROTÆ ROMANÆ
RECENTISSIMIS.

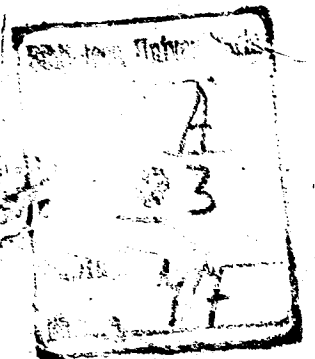

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

A. 2188

1-188
C. 188

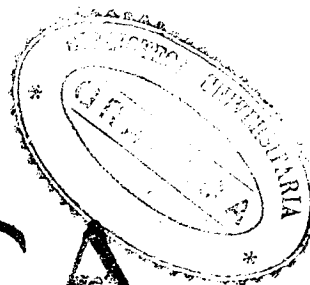

GONZALI SUAREZ DE PAZ
 P R A X I S
 ECCLESIASTICA
 ET SECULARIS,
 CUM DECISIONIBUS SACRÆ ROTÆ ROMANÆ
 R E C E N T I S S I M I S .

R. 2188

PRAXIS
ECCLESIASTICA
ET SECULARIS,

CUM ACTIONUM FORMULIS

ET ACTIS PROCESSUUM HISPANO

SERMONE COMPOSITIS;

AUCTORE

GONZALO SUAREZ DE PAZ,

UTRIUSQUE JURIS DOCTORE CELEBERRIMO.

CUI ACCESSERE SACRÆ ROTÆ ROMANÆ

DECISIONES RECENTISSIMÆ.

CUM INDICE MATERIARUM, LIBELLORUM, PETITIONUM,

*Interrogatoriorum; Sententiarum, aliorumque Actuum judicialium: nec
non locorum ex jure Civili, Pontificio & Regio explicatorum.*

LUGDUNI;

Apud FRATRES DEVILLE.

M. DCC. XXXIX.

LIBELLI, PETITIONES,

INTERROGATORIA, SENTENTIÆ, ET

alij actus judiciales omnes, qui sermone Hispano

in hoc opere continentur, particulari

indice ostenduntur.

Ex Primo Tomo.

- C**argos contra el corregidor, y respuesta à ellos, p. 8. c. un. num. 31. & 32.
Interrogatorium. p. 1. t. 8. n. 6
Interrogatorio sobre el artículo de la restitucion. p. 1. t. 9. numer. 162.
Interrogatorio de tachas de testigos, p. 1. t. 1. nu. 36.
Interrogatorio de la residencia contra el corregidor y sus juezes p. 8. c. un. n. 16
Interrogatorio de descargos. p. 8. c. un. n. 33.
Libellus quando filius vel alius venia petita aliquem convenire debet. p. 1. t. 2. n. 14.
Libellus quando pater petit nomine filii in rebus adventitiis p. 1. t. 2. n. 19.
Libellus quando mulier petit licentiam a iudice ut possit quem convenire ex eo quod maritus sic absens. part. 1. t. 2. num. 40.
Libellus quando creditor hereditarius petit heredem adire vel repudiare. to. 1. p. 1. t. 2. n. 49.
Libellus in actione de constituta pecunia. part. 1. t. 4. numero 53.
Libellus exceptionis declinatoria fori. part. 1. t. 5. numero 29.
Libellus plurium dilatoriarum exceptionum. part. 1. t. 5. numer. 39.
Libellus ad litem contestandam. p. 1. to. 6. n. 51.
Libellus exceptionis peremptoria opposita ante litem contestatam ad impediendum litis ingressum. part. 1. t. 7. numer. 6.
Libellus responsorius rei ad petitionem actoris cum exceptionibus peremptoriis & reconventionem. parte prima. t. 7. nu. 17.
Libellus replicationis actoris ad libellum rei. parte prima. t. 7. nu. 35.
Libellus duplicationis rei ad replicationem actoris. to. 1. p. 1. t. 7. n. 41.
Libellus de bien probado. p. 1. t. 9. n. 13.
Libellus quo actor petit curatorem dari bonis captivi vel absentis. p. 3. n. 24.
Libellus oppositionis contra executionem. p. 4. t. 7. num. 16.
Libellus denuntiationis. p. 5. c. 2. §. un. n. 5.
Libellus accusationis criminaliter intentata. p. 5. cap. 3. §. 6. num. 37.
Libellus accusationis civiliter intentata. ib. n. 5.
Libellus responsorius rei criminaliter accusati. p. 5. c. 3. §. 6. num. 61.
Libellus allegationis ex parte rei eriminaliter accusati. p. 5. c. 3. §. 12. n. 31.
Libellus appellacionis. p. 6. in proœmio. n. 44.
Libellus de agravios. p. 6. c. 1. n. 14. y respuesta a ellos. part. 6. in proœmio. n. 14.
Libellus de opposicion de tercero. p. 4. c. 7. n. 17.
Libellus de esperas. p. 4. c. 9. n. 2.
Libellus de accusacion y demanda a instancia de parte contra el corregidor en residencia publica. par. 8. c. un. n. 45.
Mandamiento executivo. p. 4. c. 4. & ibi como el alguazil haze la execucion.
Peticion de execucion por conocimiento. pag. 4. c. 7. numero 5.
Peticion de execucion por instrumento publico. ib. p. 4. c. 7. nu. 4.
Petitio termini ultramarini. p. 1. t. 2. n. 41.
Petitio restitutionis adversus omissam probationem. p. 1. t. 8. n. 152.
Petitio conclusionis ad diffinitivam. p. 1. t. 10. num. 4.
Petitio nullitatis p. 1. t. 12. n. 11.
Peticion de cession de bienes. p. 4. c. 8. n. 1.
Peticion de tormento. p. 5. c. 3. §. 12. n. 31.
Pedimiento del querellante para que el juez mande llamar a pregones al rco p. 5. c. 4. n. 23.
Pregon y Rebeldias contra el ausente acusado p. 5. cap. 4. nu. 25. & 28. & n. 33.
Pregon de Residencia. p. 8. c. un. n. 4.
Pregon de las cosas tocantes al gobierno de la Republica. ib. num. 5.
Presentacion en grado de appellacion. p. 6. c. 1. n. 8.
Presentacion en confistorio. p. 6. c. 3. n. 6.
Proceso executivo en romance. p. 4. c. 7. à n. 1.
Proceso de cession de bienes. p. 4. c. 8. n. 1.
Proceso de esperas de acreedores. p. 4. c. 8. n. 1.
Proceso de residencia. p. 8. in proœmio. à n. 1.
Relacion del Relator. p. 6. c. 1. n. 15.
Recusatio iudicis. p. 1. t. 9. n. 14. & n. 31.

Elenchus Locorum.

Requirimento para que el juez sentencie. part. 1. t. 11. numer. 19.
Supplicationis forma & responsio ad supplicationem. p. 6. c. 2. n. 4. & 5
Supplicationis secundae libellus. 1. tom. part. 7. cap. 1. numero 140
Sententia interlocutoria de prueva. p. 1. t. 8. n. 1.
Sententia restitutionis adversus probationem & allegationem omiffam. p. 1. t. 8. n. 164
Sententia qua conceditur terminus ultramarinus. part. 1. temp. 8
Sententia per quam testes recipiuntur ad repulsarum probationem. p. 1. t. 9. nu. 35
Sententia conclusiva ad diffinitivam. parte prima. t. 16. num. 7
Sententia diffinitiva in favorem actoris. p. 1. t. 11. n. 21
Sententia absolutoria in favorem Rei. ib. n. 22
Sententia absolutoria ab instantia iudicii. p. 1. t. 11. & 12. nu. 25
Sententia nullitatis. p. 1. t. 12. n. 13.
Sententia in qua declaratur non esse locum nullitati. ibid. num. 14.
Sententia en que se da por libre el executado. par. 1. cap. 7. num. 11
Sententia de trance y Remate. ib. nu. 12.
Sententia de remate en que el juez recibe a prueva en via ordinaria al reo quando sus testigos estan ausentes. p. 1. c. 7. num. 16
Sententia diffinitiva de cession de bienes. part. 1. cap. 8. numero 3
Sententia qua conceditur dilationis beneficium debitori & qua denegatur. p. 4. c. 9. n. 4. & 5
Sententia de tormento de agua y cordales. par. 5. cap. 3. §. 12. num. 69
Sententia tormenti de garrucha. ib. n. 70
Sententia tormenti de ladrillo y sueño al esfilo español. ib. n. 71
Sententia tormenti non exprimendo genus tormenti. ibid. num. 75
Sententia tormenti executio quomodo practicanda. ibid. num. 93.
Sententia diffinitiva condemnatoria. p. 5. c. 3. §. 12. n. 8
Sententia diffinitiva in causa mortis. ib. n. 125
Sententia de la pena del desprez. p. 5. c. 4. n. 30
Sententia de la pena del homicillo. ib. n. 35
Sententia y auto en que se manda poner la accusacion. ibid. num. 38
Sententia y auto quo curator bonis absentis vel captivi datur. p. 3. n. 25
Sententia contra Reum absentem accusatum. part. 5. ca. 4. num. 38
Sententia diffinitiva in secunda instantia. part. 6. c. 1. §. un. num. 6
Sententia confirmatoria. ib. n. 7
Sententia diffinitiva en revista. p. 6. c. 2. n. 8
Sententia revocatoria consistorii. p. 6. c. 3. n. 15
Sententia contra el corregidor. p. 8. cap. un. num. 38. y carta para su Magestad. p. 8. c. un. n. 43

Ex Secundo Tomo.

Comparitio rei citati simpliciter facta. p. 1. c. 4. n. 5
Comparitio rei citati habentis exceptionem dilationem. ibid. num. 6
Interrogatorio en el articulo de la declinatoria. par. 1. cap. 6. num. 30

Interrogatorio del actor en el negocio principal. p. 1. c. 6. §. 1. num. 37
Interrogatorio de repreguntas por parte del reo a las preguntas presentadas por el actor. part. 1. cap. 6. §. 2. num. 39
Libellus in causa decimali. p. 1. c. 6. n. 3.
Libellus in recusatione iudicis tam ordinarii quam delegati a Papa. p. 1. c. 6. n. 27
Libellus in exceptione declinatoria fori. p. 1. c. 6. n. 29.
Libellus in beneficio cap. Oduardus p. 3. c. un. n. 8.
Libellus quo actor petit se mitti in possessionem ob contumaciam rei. p. 2. c. un. n. 104.
Libellus appellationis. p. 5. c. un. n. 9
Libellus gravaminum coram iudice appellationis porrigendus. ib. num. 16
Libellus reponforius appellati. ib. num. 17.
Sententia interlocutoria qua iudex pronuntiat se esse iudicem. p. 1. c. 6. §. 1. n. 33. & p. 5. c. un. n. 22. & 24
Sententia interlocutoria de assentamiento ex primo decreto. p. 2. c. un. n. 109
Sententia interlocutoria secundi decreti. p. 2. c. un. in principio.
Sententia interlocutoria qua iudex pronuntiat se non esse iudicem. p. 5. c. un. in medio.
Sententia interlocutoria qua partes recipiantur ad probationem. ib. in fine.
Sententia confirmatoria & revocatoria. ibid.

Ex Tertio Tomo.

Libellus in actione personali. c. 1. §. 1. n. 15.
Libellus in actione furtiva. c. 1. §. 2. n. 15
Libellus in actione reali. c. 1. §. 3. n. 21
Libellus in actione confessoria. c. 1. §. 4. nu. 44
Libellus in actione negatoria. c. 1. §. 4. n. 45
Libellus in actione familia heriscunde. c. 1. §. 6. n. 19
Libellus in actione communi dividundo. c. 1. §. 7. n. 11
Praxis in actione finium regundorum. c. 1. §. 8. num. 17
Libellus in actione Publiciana. c. 2. §. 2. nu. 25
Libellus in actione rescissoria. c. 2. §. 2. n. 30
Libellus in actione revocatoria. c. 2. §. 2. n. 31
Libellus in actione hypothecaria. c. 2. §. 4.
Libellus in actione pignoratitia directa contra creditorem. c. 2. §. 4.
Libellus in actione pignoratitia contraria contra debitorem. ib. §. 4
Libellus in actione de constituta. c. 2. §. 6. n. 17
Libellus in actione de peculio. c. 2. §. 6. n. 23
Libellus in actione contra corruptentem album praetoris. c. 2. §. 9. n. 13
Libellus in actione de in jus vocando patrem aut patronum. c. 2. §. 10. n. 11.
Libellus in actione contra eximentem vi aut dolo in jus vocatum. c. 2. §. 11. n. 5
Libellus in actione qua dominus contendit quem servum esse. c. 3. §. 4. n. 10
Libellus in actione qua servus conendit se liberum esse. c. 3. §. 1. num. 11.
Libellus in actione qua quis coitem lit se patronum alicujus esse. c. 2. §. 2. nu. 7
Libellus in actione qua quis conendit se filium alicujus esse. c. 3. §. 3. n. 11
Libellus in actione qua quis contendit se patrem alicujus esse. c. 3. §. 3. nu. 12
Libellus in actione furti manifesti. c. 4. §. 1. n. 51
Libellus in actione furti non manifesti. c. 4. §. 1. n. 52

Elenchus Locorum.

Libellus in actione vi bonorum raptorum. ib. n. 53
Libellus in actione legis Aquiliae. ib. n. 54
Libellus in actione ex stipulatu. c. 5. §. 1. n. 4.
Libellus in actione servi corrupti. c. 5. §. 2. n. 6
Libellus in actione ex lege condictitia adversus plus debito petentem. c. 5. §. 3. n. 9
Libellus in actione quod metus causa. c. 5. §. 4. n. 9
Libellus in actione de calumniatoribus. c. 5. §. 5. n. 4
Libellus in actione ex empto. c. 6. §. 1. nu. 16
Libellus in actione ex vendito. c. 6. §. 2. n. 11
Libellus in actione locati. c. 6. §. 3. n. 22
Libellus in actione conducti. c. 6. §. 3. n. 23
Libellus in actione directa negotiorum gestorum. c. 6. §. 4. n. 19
Libellus in actione contraria negotiorum gestorum. c. 6. §. 4. num. 20.
Libellus in actione directa mandati. c. 6. §. 5. n. 6
Libellus in actione contraria mandati. c. 6. §. 5. n. 7
Libellus in actione depositi voluntarii & necessarii. c. 6. §. 6. num. 32.
Libellus in actione pro socio, & ad dissolvendam societatem. c. 6. §. 7. nu. 14. & 15
Libellus in actione directa tutela. c. 6. §. 8. nu. 11

Libellus in actione contraria tutela. ibid. nu. 12
Libellus in actione directa pro tutela. ib. nu. 13
Libellus in actione commodati directa. c. 6. §. 9. nu. 6
Libellus in actione commodati contraria. ibid. n. 7
Libellus in actione praescriptis verbis ex estimato. c. 6. §. 10. num. 16
Libellus in actione praescriptis verbis ex permutatione. ibid. num. 17
Libellus in actione petitionis hereditatis. c. 6. §. 11. n. 16.
Libellus in actione pro dote non promissa. c. 5. §. 12. num. 26
Libellus in actione pro dote promissa. ibid. nu. 28
Libellus in actione pro dote repetenda. ib. nu. 29
Libellus in actione arbitraria de eo quod certo loco. cap. 7. num. 9
Libellus in remedio l. diffamari Cod. de ingenuis. cap. 9. §. 1. num. 5
Libellus in remedio l. si contendant. ff. de fidejussoribus. cap. 9. §. 2. nu. 4.
Libellus in remedio l. in omnibus. ff. de iudiciis. cap. 9. §. 3. numer. 5.
Libellus in remedio l. denuntiamus. C. de his qui ad eccles. confug. c. 9. §. 4. n. 7

EX JURE CIVILI PONTIFICIO ET REGIO SEQUENTES LOCI, IN hoc opere explicantur.

Ex Jure Civili.

Lex 2. §. deinde Cornelius. ff. de origine juris. 1. t. p. 5. c. 3. §. 1. nu. 12
Lex fin. ff. de feriis. 1. 10. p. 1. t. 8. nu. 23. & 24.
Lex fin. cui eorum §. affinitates. ff. de postulando 1. tom. p. 1. t. 2. num. 9
Lex minor 25. annis cui fideicommissum. ff. de minoribus 1. tom. p. 4. c. 1. nu. 19
Lex in omnibus l. non quemadmodum 35. ff. de iudiciis 3. t. c. 9. §. 3. n. 1
Lex & post edictum. ff. de iudiciis 2. tom. p. 2. c. unic. num. 25
Lex haeres absens ff. de iudiciis in princ. 2. tom. praetud. 2. numer. 41
Lex 1. ff. si mensor fals. mod. 3. tom. in proem. nu. 8
Lex dedi. 3. ff. de cond. causa data. 3. tom. c. 9. §. 3. n. 1
Lex naturalis. §. at cum do ff. de praescriptis verbis 3. tom. c. 6. §. 10. a nu. 5.
Lex 3. §. si pupillus. ff. de tutelis. 1. tom. part. 1. temp. 2. numero 25
Lex scire etiam §. qui autem. ff. de excus. tut. 2. tom. p. 2. cap. un. nu. 32
Lex Cuius ff. ad S. C. Syllanianum. 1. tom. part. 1. ann. 1. & 2. num. 18
Lex post legatum. §. his vero. ff. de his qua ut indign. 1. tom. p. 1. t. 8. num. 17
Lex si finita. §. Julianus. ff. de damno infecto. 2. tom. p. 1. t. 5. num. 95
Lex cum prolatis. lex praes. ff. de re iudicata. 1. tom. p. 1. t. 8. num. 171
Lex ait prator. §. 1. ff. de re iudicata. 1. tom. p. 1. t. 8. num. 19
Lex si quis pro eo. ff. de fidejussoribus. 3. tom. c. 2. §. 7. num. 8. & 9

Lex 1. C. de legatis tom. 1. p. 4. c. 1. num. 19
Lex in exercendis. C. de fide instrum. tom. 1. p. 1. t. 8. numer. 8
Lex fin. §. donec. & §. & si praefatam. C. de iure deliber. tom. 1. p. 4. c. 1. nu. 43. & n. 45. & 46.
Lex omnes. §. si. vers. proposita actione. C. de epis. & cler. 10. 3. in proamio n. 7. & 8
Lex 1. C. quando actio civilis praedictet criminali. tom. 1. p. 5. c. 3. num. 31. & 32
Lex quoniam auth. hodie. C. de custodia reorum tom. 1. p. 5. c. 3. §. 2. num. 12.
Lex non dubium. C. de legibus tom. 2. prel. 1. num. 12
Lex fin. C. de interdictis tom. 3. in initio. n. 7. & 8.
Lex edita. C. de edendo. ibid.
Lex diffamari. C. de ingenuis & manumissis. tom. 3. c. 9. §. 1. a num. 1
Lex denuntiamus. C. de his qui ad Ecclesias confug. tom. 3. c. 9. §. 4. a nu. 1.
Lex 3. C. quorum appell. non recip. 1. tom. part. 8. capit. unic. num. 41
Lex 2. C. quomodo & quando iudex. tom. 2. part. 2. capit. 2. num. 27
Lex ignoret. C. de restit. mil. ibid. num. 29
Auth. hoc si debitor. C. de pignora. tom. 3. cap. 2. §. 4. n. 35
Auth. sed hodie. C. de action. & oblig. ibid.
Auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. 2. tom. p. 2. c. un. num. 13
Auth. ut cum de appell. cognos. §. sancimus collatione 8. tom. 1. p. 4. c. 1. nu. 43. 45. & 46
Auth. de mandatis principum. §. sed neque. vers. nec collation. 3. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 3. nu. 57
Auth. de litigiosis §. ad hoc autem. collat. 8. tom. 3. c. 2. §. 4. num. 35. §. sic itaque discretis instit. de actionibus. tom. 3. c. 1. §. 1. num. 13. & 14.

Elenchus Locorum.

Ex Jure Canonico.

- C. si quis objecerit. 1. quest. 3. tom. 1. part. 1. annotat. 5. num. 58
 C. fin. ead. causa. & quest. ibid. num. 58
 C. 1. 4. quest. 4. tom. 1. p. 1. annot. 2. & 3. à nu. 1
 C. non suri audiendi. 10. quest. 3. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 4. num. 10. & 11
 C. nullo. 12. quest. 1. ibid.
 C. quis aliquando. vers. item illud. de pœnitentia. distinct. 1. ibid.
 C. 2. 9. quest. 3. tom. 2. pralud. 1. nu. 16
 C. admonere. 33. qu. 2. p. 1. annot. 4. nu. 35
 Cap. experientia. 11. qu. 1. tom. 3. in proœm. n. 7. & 8
 C. octava. 12. qu. 2. ibid.
 C. qualiter & quando. 1. & 2. de accusationibus. 1. tom. 1. p. 1. annot. 1
 C. forus de verb. signif. tom. 1. p. 1. ann. 2. & 3. nu. 1
 C. item cum quis. de restit. spol. tom. 1. p. 1. §. 1. 4.
 C. intelleximus de judiciis. ibid. numer. 40. & numer. 32. & 53
 Cap. 2. de procurat. tom. 1. p. 1. t. 5. n. 54. & 55
 Cap. cum non ab homine de sent. excom. ib. nu. 74.
 Cap. cum Joannes de fide instrum. tom. 1. p. 1. 18. nu. 9
 Cap. in causis. 13. de testibus. ib. nu. 23. & 24
 Cap. inter alia de immun. eccles. tom. 1. p. 5. c. 3. nu. 17.
 & p. 5. c. 3. §. 3. nu. 61. & nu. 181
 Cap. ecclesie. de immun. eccles. ib. nu. 24
 Cap. 1. de homicidio. ib. à num. 113
 Cap. ab ecclesiarum. de offic. ordin. tom. 2. pralud. 1. nu. 5. & num. 11
 Cap. decernimus de judiciis. ibid. nu. 4
 Cap. fin. de libelli oblatione. tom. 3. in proœm. n. 7. & 8.
 Cap. examinata de judiciis. ibid.
 Cap. 1. de mutuis petit. ibid.
 Cap. 2. de ordine cognit. tom. 1. p. 2. c. un. nu. 82. & 83
 Cap. cum venissent. de institut. ibid.
 Cap. praterea de usuris. tom. 1. p. 8. c. un. nu. 26
 Cap. quoniam frequenter. §. porro. ut lite non contest. ibid. num. 14.
 Cap. cum olim. de testibus. ibid.
 Cap. fin. de eo qui mittitur in poss. ibid. nu. 28
 Cap. cum venissent de eo qui mittitur. in poss. ibid. num. 47. & 48
 Cap. unico de eo qui mittitur in poss. lib. 6. p. 2. c. un. num. 13
 Cap. felicitis. §. per hoc. de pœnis. lib. 6. tom. 2. pral. 2. num. 41
 Cap. 1. de exception. lib. 6. tom. 1. p. 1. t. 5. nu. 46.
 Cap. ex eo de regulis jur. lib. 6. tom. 1. p. 6. c. 1. num. 3.
 Extravag. ad evitandum scandalum Martini quinti. tom. 1. p. 1. t. 5. nu. 72

Ex Concilio Tridentino.

- Cap. 20. sess. 24. de reformat. tom. 2. pral. ult. num. 6. cum seq. & tom. 1. p. 6. in proœm. à nu. 25.
 Cap. 6. & c. 8. sess. 22. de reform. tom. 2. pral. 2. n. 45. & 46
 Cap. 3. sess. 25. de reform. to. 2. p. 2. c. nu. nu. 8
 Cap. 1. sess. 13. de reform. in fin. to. 1. p. 6. in proœm. num. 25
 Cap. 1. & 4. sess. 14. de reform. tom. 2. p. 1. t. 6.
 Cap. 1. sess. 6. de reform. ibid.
 Cap. 1. sess. 13. de reform. ibid.

Ex jure Regio.

- Lex fin. tit. 13. p. 1. to. 1. p. 4. c. 3. n. 44. 45. & 46
 Lex 7. tit. 6. p. 6. ibid.
 Lex 13. tit. 9. p. 7. ibid.
 Lex 3. tit. 15. p. 5. tom. 1. p. 4. c. 5. & 6. nu. 12
 Lex 5. tit. 29. p. 7. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 2. nu. 12
 Lex 4. tit. 24. p. 3. tom. 1. p. 7. c. un. nu. 22
 Lex 1. tit. 7. p. 7. tom. 1. p. 1. annot. 1. nu. 13
 Lex 7. tit. 6. p. 6. tom. 1. p. 4. c. un. nu. 44.
 Lex 3. tit. 13. lib. 3. ordin. hodie l. 6. tit. 15. lib. 4. recop. tom. 1. p. 4. c. 3. nu. 15
 Lex 59. Taur. hodie l. 6. tit. 3. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. temp. 2. num. 38.
 Lex 1. tit. 16. lib. 2. recop. tom. 1. p. 1. ann. 5. à nu. 12
 Lex 19. tit. 16. lib. 2. recop. ibid. à num. 51
 Lex 8. tit. 6. lib. 3. l. 5. tit. 1. lib. 3. l. 1. tit. 27. vers. 7 mandamos que los escrivanos. lib. 4. recop. ib. nu. 62
 Lex 2. tit. 17. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. t. 1. nu. 85
 Lex 10. tit. 7. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. t. 3. nu. 10
 Lex 5. tit. 21. lib. 4. recop. to. 1. p. 4. c. 1. nu. 23. & 24.
 Lex 10. tit. 21. lib. 4. recop. tom. 1. p. 4. c. 2. num. 12. & 13
 Lex 27. tit. 1. lib. 3. recop. ibid.
 Lex 9. tit. 16. lib. 5. recop. to. 1. p. 4. c. 5. nu. 18.
 Lex 2. tit. 24. lib. 4. recop. to. 1. p. 5. c. 3. §. 2. nu. 12
 Lex 3. tit. 50. lib. 4. recop. to. 1. p. 5. c. 4. nu. 6
 Lex 7. tit. 18. lib. 4. recop. to. 1. p. 6. c. 3. nu. 14
 Lex 1. & 7. tit. 20. lib. 4. recop. to. 1. p. 7. c. un. nu. 22.
 Lex 5. tit. 12. lib. 2. recop. to. 1. p. 7. c. un. nu. 43.
 Lex 8. & 9. tit. 20. lib. 4. recop. tom. 1. p. 7. c. un. num. 82. 83. & 84
 Lex 3. tit. 20. lib. 4. recop. ibid. num. 89.
 Lex 3. tit. 3. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. t. 3. nu. 47
 Lex 1. tit. 2. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. t. 4. nu. 59
 Lex 27. tit. 1. lib. 3. recop. tom. 1. p. 1. t. 1. nu. 44
 Lex 1. tit. 4. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. t. 6. nu. 37
 Lex 4. tit. 4. lib. 4. recop. tom. 1. p. 1. num. 44
 Lex 2. tit. 21. lib. 4. recop. tom. 1. p. 4. c. 1. num. 11

PRAXIS

PRAXIS ECCLESIASTICA ET SECVLARIS, AUCTORE GONZALO SUAREZ DE PAZ.

SUMMARI A.

- 1 Auctor utriusque juris theoreticam Salmantica docuit prius octo annis, quam ad hanc praxim legendam appulerit.
- 2 Auctor praxim perlegit, ut juri operam dantes praxi post theoreticam imbuti advocare, & judicare possent, & n. 16. & 22.
- 3 Qui vel theoreticam, vel praxim ignorat claudicans nec jus reddere, neque advocare poterit.
- 4 Legibus, consuetudinibus, & stylo judicandum est.
- 5 Per stylum, longævum causarum usum, lites ordinari, & cause decidi possunt.
- 6 Stylo leges saepe derogantur.
- 7 Judex contra fori consuetudinem judicans iniquè agit.
- 8 Stylus ex nimia peritia procedit, quæ artem facit.
- 9 Stylus succedit lege deficiente.
- 10 Judex contra stylum judicans litem suam facit.
- 11 Sententia contra notorium stylum lata nulla est.
- 12 Advocatus falsum stylum curans, sicut qui falsam legem citaverit, puniendus.
- 13 L. 1. tit. 7. par. 7. qualiter amplianda?
- 14 Leges per stylum interpretantur.
- 15 Theorica absque praxi parum prodest iis, qui officii & causarum strepitibus se inserere cupiunt.
- 16 Auctor quare praxim Salmantica docuerit, exponit.
- 17 Auctor magna audientium copia circumstante & applaudente, Salmantica, anno 1572. hanc praxim perlegit.
- 18 Auctor rationem reddit quare typis praxim mandaverit.
- 19 Auctor quare partim Latino sermone, partim vulgari idiomate conscripserit, ostendit.
- 20 Rudis stylus, & nudus in causis procedendi modus, & unde emanaverit hoc opere edocetur, & ubi opus est nonnihil disputationi relinquit.
- 21 Civitas unaquaque suo sensu abundare solet.
- 22 Auctoris mens fuit in hoc opere concedendo instruere juvenes, ut causas agere & inchoare valeant absque tabellionum & procuratorum ducatu.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 23 Vera praxis quotidiano usu forensi acquiritur.
- 24 Spes sit ei, qui præsens opus evolverit, & in contentorum meminerit, & patrocinium prestare, & publica rei, ubi sibi committatur, curam gerere posse.
- 25 Opus in tres tomos dividitur, & quid in quolibet eorum contineatur, ostenditur.

PROÆMIUM.

UM per curriculum annorum octo, utriusque juris theoreticam, studentibus in Salmanticensi Academia exponere insudaverim, venit mihi in mentem, quantum ex usu eisdem esset, praxim, & stylum etiam ostendere: ut sic theoretica, & foro advocare, & in judicio mortalibus jus suum tribuere possent. Quod si minime eis liceret, si eorum altero carerent: claudicarent enim, sicut aliquo pede orbat: nam non solum legibus, & consuetudinibus, verum etiam stylo, & usitata praxi judicandum est: & stylus, qui longævus est usus causarum, potest æque ut jus allegari, cum ad litium ordinationem, tum ad earum decisionem, ut probat Card. in Clem. sepe. §. & quia. num. 4. de verb. signifi. & alii relati per Martien. in tractatu dialogi relatorum. 3. p. cap. 9. numer. 7. Quia stylus facit jus. l. mare. ubi Lanceloff. de jurisdict. omni. judic. Refert & alia congerit Sylva nupt. lib. 3. numer. 32. Didac. Perez in l. 28. tit. 4. lib. 2. ordi. ver. segun el estilo. column. 421. Ab Exea in Rub. de consti. numer. 181. & per stylum non semel legibus derogatur, ut probat Aymon Sabilia, consil. 201. num. 21. Ideo si judex contra fori consuetudinem judicans iniquè agere dicitur in l. ultim. de testam. Bart. in authen. qui semel. num. 14. in fin. Cod. quomodo & quando judex. nam si stylus ex nimia peritia procedit, quæ facit artem, ut ait Philoso. 1. metaphy. cap. item. 1. & si ubi deesset lex, stylus succederet, ut per Belouvis. in sua pract. Rubr. de fuga reorum. num. 39.

A Usque

10 Usque adeo † quod iudex contra eum decernens, suam litem facit, & si † stylus notorius sit, erit sententia nulla ut asserit Jaf. in authen. jubemus. num. 3. Col. de judi. sequitur Sylva Nupt. ubi supra.

12 optime Guido quest. 292. num. 2. Hinc † advocatus qui falso usitatum stylum allegaverit, sicut qui legem, punietur ex l. fin. ff. de falsis. l. 1. tit. 7. p. 7.

13 † quæ sic amplianda & accipienda est. Et merito,

14 quia † vera legum interpretatio à praxi, & communi stylo sumitur, ut ex Bald. & Decio reassumpit Hyppolit. in practi. crimin. §. principium. numer. 3. Ubi numer. 4. conscripsit † parum prodesse habere theoreticam absque praxi, & peritia styli, maxime tyronibus, qui in officiis se exercere cupiunt. Quæ † omnia & alia, quæ passim de stylo, & praxi occurrunt, attente perpendens prælectæ theoreticæ exercendæ modum, praxim & fori stylum, quoad ejus varia mutatio † patiebatur, edocere decrevi: & tandem præterito anno. 1572.

18 † magno astantium applausu, & aula studentium plena, quos præ eorum multitudine non capiebat, publice edocui. Unde cum temporis progressu ipsa practica præ se tulisset, quantum emolumentum iudicibus, & tyronibus causarum patronis attulisset, & in dies allatura esset, eorum instantissimis precibus devictus, coactus fui eam etiam prelo mandare. Quam † tamen sic mandavi partim Latino sermone, partim nostro Castellæ communi idiomate: quia tractatus ipse, qui hoc in regno modum procedendi, & stylum pertractat, aliud non patiebatur: Nam † in eo non juris subtilitates, non ejus apices, sed nudum rudemque stylum utroque in foro agendi tam iudicibus, quam advocatis demonstrabimus, simul & fontes, unde ille styli rivus emanaverit, ostendemus: & interim nonnullus etiam locus, ubi opus fuerit, & res suaerit, disputationi relinquatur. Nos tamen non fugit, nostrum humile typis mandatum opus universæ praxi civitatum, & locorum Castellæ haud facturum satis: quia

21 † unaquæque civitas suo solet abundare sensu,

22 sed † nobis satis erit ad ea, quæ frequentius accidunt, praxim adaptate, & sic componere juvenes tyronesque, iudices, & advocatos, ut nullo tabellione, aut procuratore magistro, jus reddere, & causas agere incipere valeant, ut inde veram

23 praxim, quæ † quotidiano forensi usu, & exercitio paratur, facilius sibi quarant. Quidquid tandem illud fuerit, gratiose susceptum, curiose perlectum, & fructuose memoriæ commendatum

24 velim: & qui † susceperit, perlegerit, & memoriæ commendaverit, spes cum pulcherrima foveat, suo patrocinio clientulos defendere, & Rempubliam in partibus sibi credendis posse gubernare, ut promisit Justin. in proæmio Instit. in

25 fin. Quo ut pergam, præsens opus in † tres partes, seu tomos partiri institui: & in primo formam procedendi, qua iudices, & advocati seculares in suo foro utuntur compono: in Secundo, stylum & modum procedendi in tribunalibus ecclesiasticis conscribo: in Tertio praxim & exercitium actionum, & aliorum remedium, quæ in jure diversis in locis dispersa sunt, edoceo. Qui quidem tomi sub se plures rubricellas, capita, & paragraphos continebunt, ut ex eorum fractione quicquid unicuique studentium utile sit, facilius memoriæ mandetur, & tenacius inhæreat. Ante omnia tamen quasdam Annotationes universo operi deservientes præmitto, quæ incipiunt.

ANNOTATIONES.

SUMMARIÆ.

- 1 Judicium plures significationes habet.
- 2 Judicium significat discussionem causæ vel processum judiciale.
- 3 Judicium figurate & per translationem plures acceptiones habet, non vero secundum propriissimam ejus significationem.
- 4 Judicium proprie & originaliter significat dictionem juris, id est, actum iudicis.
- 5 Judicium magis proprie significat existimationem, opinionem, seu actum quo aliquid determinatur à quocunque.
- 6 Judicium pro processu sumptum communiter à doctores definitur.
- 7 Definitio iudicii à Curtio tradita impugnatur.
- 8 Inquisitio generalis non est iudicium, sed preparatoria.
- 9 Decreta iudicis super prædiis minorum, vel ecclesiarum distrahendis non sunt actus iudicii.
- 10 Definitio communis iudicii defenditur à Navarro, quibusdam expositionibus additis.
- 11 Alia definitio iudicii traditur ab Auctore.
- 12 Inquisitio contra certam personam facta iudicium est.
- 13 Judicium dividitur in ordinarium & extraordinarium.
- 14 Ordinarium iudicium quale sit docetur.
- 15 Extraordinarium iudicium quid sit, explicatur.
- 16 Alia definitio ordinarii, & extraordinarii iudicii traditur à Navarro.
- 17 Inquisitionem remedium extraordinarium esse, defenditur cum communi, contra Innocentium & alios.
- 18 Inquisitio de omni crimine permessa est ab utroque jure, præcedenti infamia, vel sufficienti præsumptione.
- 19 Judicium dividitur in civile, criminale, & mistum.
- 20 Judicium civile quid sit, traditur, veluti quando aliquid petitur absque origine criminis.
- 21 Judicium civile dicitur, etiam quando pœna pecuniaria applicatur parti, licet ex delicto descendat.
- 22 Intellectus verus assignatur ad c. per tuas 1. de simonia.
- 23 Judicium criminale est, quando de crimine agitur principaliter ad utilitatem publicam.
- 24 Judicium criminale etiam dicitur tam de jure communi quam Regio, quando pœna pecuniaria applicatur fisco.
- 25 Judicium criminale non est quando pœna pecuniaria applicatur fisco ex contractu partium.
- 26 Judicium mistum dicitur quando nec mere civiliter, nec mere criminaliter agitur.
- 27 Mistum iudicium etiam est quando pœna pecuniaria applicatur fisco simul & parti.
- 28 Intellectus verus legis Cajus. ff. ad senatusc. Sill.
- 29 Crimen licet morte delinquentis extinguatur quoad alias pœnas, non tamen quoad pœnam pecuniariam.
- 30 Judicium aliud est ordinarium & aliud summarium.
- 31 Summarium iudicium est, in quo proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii, & etiam aliis modis dicitur remissive.

32. Judicium

32. Judicium aliud est ecclesiasticum, & aliud seculare.
- 33 Judicii alias plures divisiones esse traditur remissive.
- 34 Judicia omnia originem trahunt à jure divino, modum & formam à jure positivo.
- 35 Judicium à qua parte litis incipiat traditur.
- 36 Judicium incipere à litis contestatione dicitur secundum communem Doctorum.
- 37 Litis contestatio est fundamentum & lapis angularis totius iudicii.
- 38 Judicium à citatione incipere dicitur, secundum quorundam opinionem.
- 39 Judicium proprie dicitur incipere à litis contestatione: improprie vero à citatione inchoari dicitur, secundum veriorum opinionem.
- 40 Jurisdictio perpetuatur per solam citationem, tam de jure communi quam de jure Regio, quidquid contrarium teneat Didacus Perez.

ANNOTATIO I.
De Judicio.

TRACTATURUS de praxi, & modo circa causas in iudicio expediendas, non ab re erit, aliqua de ipso iudicio prænotare: hæc enim vox Iudicium, † plures acceptiones habet, quas congerit glo. in §. præterea. Instit. quibus non est permittum fac. testam. quam commendat Joan. Monach. in Rubrica de iudiciis. lib. 6. Jaf. in Rubric. Cod. de iudiciis. Deci. in Rubric. extra, de iudiciis. lectura. 1. numer. 5. & eisdem significationes recenset glof. in Rubric. de judic. in extravagantib. communibus, quas explicat Robert. Marant. de ordi. iudicior. 1. par. à numer. 1. Afinius in praxi iudic. in princ. Menoch. libr. 1. de arbitrar. quest. 8. numer. 14. Didac. Perez in Rubric. tit. 1. lib. 3. ordinam. Navarr. in Rubric. de judic. numer. 14. In † nostro tamen proposito iudicium significat discussionem causæ, vel processum judiciale, ut in cap. forus. extra, de verbo. signif. & tradunt

3 Deci. Navar. & reliqui, ubi supra. Bene † verum est, nullam ex prædictis significationibus (à glof. in d. §. præterea. congestis) habere secundum suam propriissimam, & originariam significationem, sed figurate per translationem, ut optime advertit

4 Navarr. ubi supra nu. 39. Proprie † enim & originaliter significat dictionem juris, id est, actum iudicis, quatenus est iudex, & jus inter litigantes dicit, seu decernit, ut deducitur ex dict. ca. forus. & docet Sanctus Thomas 2. 2. quest. 60. artic. 1.

5 Quo fit, † iudicium magis proprie significare omnem existimationem, opinionem, seu actum; quo aliquid determinatur à quocunque etiam non iudice, secundum Navar. in dict. num. 39. quam significationem agnovit Ambro. Calepi. in suo dictionario, verbo, Judicium.

6 At vero † iudicium pro discussionem, vel processu sumptum variè à Doctoribus definitur: crebrior tamen definitio est, quod est actus trium personarum, Iudicis, Actoris, & Rei, in iudicio contententium, secundum Gofred. in summa. tit. de iudiciis. Hostien. in summa. eodem. tit. §. 1. Cardi. Panorm. Deci. & Ripa. num. 24. & Mantua. in Rubr. extra, de judic. & tanquam communem defendit Didac. Perez ubi supra. Quam tamen definitionem improbant Cagnol. in l. omnis definitio. num. 37. de regul. jur. Curt. in Rub. ff. de judic. numer. 7. Jacob. Rub. C. eodem. tit. num. 1. Alciat. Suarez de Paz Praxis Eccl.

lib. 6. Parerg. cap. 9. & Maran. de ordine iudicii. 2. p. à numer. 2. Unde Curt. ubi supra in dict. Rubr. ff. de judic. aliter definit, scilicet, quod iudicium est actus à iudice factus ad finem condemnandi, absolvendi, vel exequendi. Quæ tamen definitio mihi displicet, cum † conveniat inquisitioni generali, quæ fieri potest adversus incertas personas, secundum Innocentium in cap. Bona. de electio. num. 3. communiter receptum, ut ex illa generali inquisitione condemnatio sequi valeat, testibus postmodum reproductis in iudicio † plenario, parte audita: quæ quidem inquisitio generalis non est iudicium, sed potius preparatoria appellatur, secundum Barr. & Doct. in l. ultim. ff. de questionibus & Alex. in consil. 183. lib. 2. Rursus prædicta definitio Curtii corrumpitur ex eo, quod convenit decretis iudicium super prædiis minorum, vel ecclesiarum distrahendis, ad exequendas sententias adversus eos latas: quæ † decreta actus iudicii non sunt, secundum Deci. in Rubri. extra de judic. lectu. 1. numer. 4. & lectu. 2. numer. 3. Quamobrem Navar. ubi supra, numer. 15. contendit † defendere communem definitionem, quasdam expositiones adjiciendo, nempe quod iudicium est actus trium personarum Iudicis, Actoris, & Rei in discutiendo contententium, contendere parantium: quas expositiones ibi eleganter explicat. Vel tu aptius † definire poteris, scilicet, quod iudicium est discussio causæ, quæ coram iudice fit, juris ordine servato, cum legitimo contradicatore. Et quod sit discussio causæ coram iudice, probatur in dict. cap. forus. Quodque fieri debeat juris ordine servato, patet, alioquin esset quid extraordinarium, argumento text. in l. prolatam. Codic. de senten. & interlocu. & in l. 1. Cod. de excut. rei judic. junctâ l. si cum nulla. ff. de re judic. Debet etiam fieri cum legitimo contradicatore, quia de natura iudicii est, ut legitimus adit contradicitor, juxta text. in l. inter stipulantem. §. stylum. ff. de verb. obl. is enim cuius non interest, audiri non solet, juxta text. in cap. non solet. 2. quest. 6. & hinc est, processum cum falso procuratore gestum, nullum esse, ut in l. licet. Cod. de procurator.

Ex qua † Definitione consequitur, inquisitionem contra certam personam factam, iudicium esse, cum capitula inquisitionis inquisito sint exhibenda, & fama loco accusatoris habeatur, juxta text. in cap. qualiter, & quando, el segundo, extra de accusatio. At vero inquisitio generalis iudicium non est, sed potius quædam preparatio, ut supra diximus, & firmant Deci. & Beroi. numer. 35. in Rubric. extra de judic. & Didac. Perez ubi supra.

Quod iudicium † sic definitum, multis modis dividitur, primo enim in ordinarium, & extraordinarium, juxta text. in cap. quoniam contra. extra, de probatio. Ordinarium enim † est, quoties concurrunt tres illæ personæ, scilicet, Iudex, Actor, & Reus, ut in cap. forus. de verb. sig. tradit Joan. Igneus, in repetitione. l. 1. Cod. qui admitti. vel quoties per viam accusationis, aut petitionis intentatur, ut in l. nihil aliud. ff. de actio. & obligatio. vel quoties proceditur juris ordine servato, præcedentibus citatione, libelli oblatione, litis contestatione, publicatione, conclusionem, & aliis solemnitatibus, ut eleganter resolvit Damhouder in praxi retum civilium, cap. 21. Extraordinarium † vero dicitur, quoties non servato juris ordine

proceditur, & aliis modis, ut resolvit Marant. *de ordi. judicio. 4. part. 10. dist.* Navarr. vero in *Rubrica extra, de judic. numer. 17.* existimat, difficile esse membra hujus divisionis judicii definire, ita ut aliquid scrupuli non remaneat. Arbitraturque judicium ordinarium sic posse definiri, scilicet, quod est judicium, in quo proceditur mediante actione, vel accusatione vera: loco enim generis ponitur Judicium, & pro differentiis 16 reliqua verba ponuntur, nempe, cum actione, ad comprehendenda omnia judicia civilia ordinaria. Cum accusatione, dicitur, ad comprehendenda ordinaria criminalia: nam actio & accusatio ita differunt, juxta gloss. receptam, in principio *Instit. de actio. & in Rubric. ff. & Cod. de actio. juncta Rubric. ff. & Cod. de accusatio.* Judicium autem extraordinarium opinatur sic definiendum esse, nempe, quod est judicium, in quo sine actione, vel accusatione vera proceditur. Posuit enim Judicium, pro genere, reliqua verba pro differentia: nam extraordinarium dicitur illud, quod contra juris regulas fit; ut in *l. in causa. La secunda, in principio. ff. de minoribus.* Dicitur etiam extraordinarium quod judicis officio expeditur, ut in *l. 2. ff. de variis, & extraordi. cognitio. & in l. pecunia verbum. §. persecutionis. ff. de verb. significat. l. cum filius. ff. si certum petatur.*

17 Ex quibus infero, judicium inquisitionis esse extraordinarium, & per consequens cessare adveniente remedio ordinario accusationis: neque habere locum, ubi lex, vel statutum præceperit procedendum esse secundum remedia ordinaria: nam inquisitio judicis officio fit, ut in *d. cap. qualiter, el. 2.* Deinde repugnat juris regulis; quia in ea proceditur abique accusatore vero, contra regulam juris, in *l. rescripto. §. si quis. ff. de numeribus, & honoris. in cap. 1. in principio, ut ecclesiastica beneficia.* Rursus repugnat regulæ juris, quæ habet, quod ante litem contestatam ad receptionem testium non procedatur, ut in *titul. ut lite non contestat.* & tamen in ea recipiuntur testes lite non contestata, ut probatur in *cap. quoniam §. sunt & alii; extra, ut lite non contestata.* & notat glo. 1. in *cap. 1. de offi. ordi.* Deinde poena extraordinaria judicis arbitrio imponitur inquisito, non autem poena ordinaria à lege pro illo crimine inducta est, juxta text. in *cap. inquisitionis. in principio. & ibi Doctores, extra, de accusatio.* Et per prædicta fundamenta hoc corollarium tenuerunt glo. in *cap. quoniam. verbo extraordinario; extra, de probatio. glo. in cap. multi vero extraordinario. 2. quest. 1. Deci. in Rubr. extra, de judic. 2. lectu. numer. 7. & ibi Ripa. numer. 54. & Navar. num. 18. Aretin. in cap. qualiter. 2. numer. 11. extra de accusatio. & Marant. de ordi. judicio. 4. par. distinct. 10. numer. 5. & communiter omnes, secundum plures, quos refert & sequitur Julius Clarus. *libr. 5. receptarum sent. §. fin. quest. 3. numer. 3.* Quicquid oppositum velint Innoc. in *cap. dilecto. extra, de sentent. excommu. Archidiacon. in cap. si quid 86. distinctione. Specul. in titu. de inquisitione. §. viso igitur. numer. 21. & Alciat. in cap. 1. numer. 15. extra, de offic. ordin. asserens, hanc opinionem sibi veriozem videri contra communem: Quibus non suffragatur text. in *cap. qualiter, & quando. 1. & 2. extra, de accusationibus, ubi præscribitur, ordo servandus in inquisitione facienda; ergo videtur quod inquisitio judicium ordinarium sit, cum à jure præscribatur***

ordo in ea procedendi. Nam respondeo, quod non sequitur inde, judicium ordinarium esse, quia statuitur ordo à jure procedendi: nam etiam omnia remedia extraordinaria habent suum ordinem à jure statutum, ut est in restitutione minorum, juxta text. in *l. in causa. la secunda. ff. de minor.* Igitur non sequitur, jus statuit ordinem, ergo concedit ordinarium remedium. Non etiam favet Innoc. & sequacibus, quod de jure canonico & civili præcedenti infamia, vel sufficienti præsumptione de omni crimine permilla est inquisitio, juxta text. in *l. i. Cod. de custodia reorum, & in l. justissimos. Cod. de officio Rectoris provin. & juxta ea, qua tradunt Aretii. numer. 67. Soccin. numer. 397. in dict. cap. qualiter & quando. el secundo, & Alciat. ubi supra numer. 12. Anto. Gom. 2. tomo Varia. cap. 1. numer. 49. versic. 9. Petrus Foleri. in practica criminali. 1. part. 3. partis. numer. 9. Bossius in practica criminali. titul. de inquisitione. numer. 8. & Navar. in cap. inter verba 11. quest. 3. Corol. 62. Nam respondeo, quod licet inquisitio ab utroque jure permilla sit, non tamen inde sequitur esse remedium ordinarium.*

Secundò ÷ judicium dividitur in civile, criminale, & mistum: civile est quando aliquid petitur absque ÷ origine criminis, veluti ex causa 19 emptionis, venditionis, locationis vel ex similibus, ut probat text. in *l. properandum. in principio. Cod. de judic. & in cap. ceterum. cap. fin. extra de judic. & in l. 9. titul. 4. part. 3. tradit Specular. titul. de contumacia. §. sequitur videre & Bald. in Rubric. Cod. de judic. colum. 1. Et tandem ÷ civile dicitur, quando principaliter agitur ad utilitatem privatam, licet ex delicto descendat, ut puta quoties poena pecuniaria, venerit applicanda parti, secundum glo. in *l. 3. verbo aureorum. ff. de sepulcro violato. receptam communiter ex Jas. in Rubric. Cod. de judic. Deci. in Rubr. extra eod. numer. 9. per text. in l. unica. Cod. quando civilis actio, juncta l. fin. ff. de furtis, & cap. tua. de procurat. ita colligitur ex Ripa, Deci. Navar. numer. 31. & ex aliis in d. Rub. extra, de judic. Cui tamen resolutioni obtare videtur text. in *cap. par. tuas, el. 1. extra, de simonia, ibi, sed civiliter, ut ab administratione amoveretur.* quibus verbis constat, judicium civile esse, quamvis poena delicti non veniret applicanda parti. Nec satisfacit interpretatio Panor. in *Rubr. extra. de judi. in fin. & ibi. Navar. numer. 32.* nec alia Aretii. *ibid. numer. 22.* quas optime improbant Deci. *lect. 1. in fin. & Beroi. numer. trigesimo septimo: in d. Rubr. extra, de judic. ubi text. illum aliter interpretantur, scilicet, procedere quando per viam denuntiationis agitur, quo casu, cum de sola correctione agatur juxta text. in cap. novit de judic. judicium semper civile dicitur. Quæ tamen interpretatio confunditur ex verbis præcedentibus ejusdem text. ibi, cum agitur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine, quibus manifeste apparet, per viam denuntiationis criminaliter posse procedi ad depositionem ordinis; cum prædicta poena potuerit necessaria esse ad correctionem. Unde verius dicendum erit cum Ripa. in *Rubr. extra, de judic. numer. 94.* scilicet, ÷ in illo text. judicium civile fuisse: nam monasterium agebar ad suum interesse, ut evitaretur damnum, quod sibi imminerebat ex mala administratione damnosi prælati: ideoque poena remotionis ab administratione applicatur parti; cum suum interesse***

teresse in hoc consistat, ob idque judicium civile ibi dicitur.

- 23 Criminale autem ÷ judicium dicitur, quando principaliter agitur de crimine, principaliterque ad utilitatem publicam, ut probat text. in *l. servos. Cod. ad l. Jul. de vi. & in l. ubi. Cod. de falsis. & in leg. secunda ff. de publi. judic. & leg. nona, titulo quarto; parte tertia.* Similiter criminale ÷ appellatur quando poena pecuniaria veniret applicanda fisco; ex glo. in *leg. tertia verbo, aureorum. ff. de sepulchro violato. glo. in §. summa, verbo, extraordinaria. Instit. de injur. glo. 1. in l. aut damnum. ff. de pœnis. Panormit. & communiter omnes ex Ripa. in Rubr. extra, de judic. numero nonagesimo secundo. Marant. de ordine judicio. quarta par. distinct. prima, numero secundo. & Jul. Clarus, libro quinto recept. sentent. §. fin. in praxi criminali. questio. prima, & Asini. in praxi judicio. capit. quinto, numero decimoquarto. Idque verum esse tam de jure communi, quam regio contra Avend. contendit Didac. Perez in *Rubr. titul. 1. lib. 3. ord. din. col. 748.* Quod tamen ÷ intellige verum, quando principaliter de crimine ageretur, & poena pecuniaria veniret applicanda fisco: alioquin si ageretur ad poenam, ex contractu partium, vel alia de causa applicandam fisco, tunc judicium criminale non esset, ita dictam glo. in *l. 3. de sepulc. violato. intelligit Navar. in Rubricas, extra, de judic. n. 31.**
- 26 Mistum vero ÷ judicium est, quando nec mere civiliter, nec mere criminaliter agitur, sed inter civile, & criminale, juxta text. in *cap. tua. de procurator. de cujus intellectu agunt Beroi. numer. 33. & Ripa. numer. 99. in Rub. extra, de judic.*
- 27 Pari modo ÷ mistum est, quando poena venit applicanda fisco, simul & parti, ut in *specie. l. lege Cornelia. §. fin. ff. ad Silania. quam notant Deci. & Navar. numer. 34. in Rubrica, extra, de judic. probat etiam text. in l. 2. titul. 10. lib. 8. recopil. quem optime explicat Covar. lib. 1. Varia. cap. 11. numer. 2. Nec ÷ prædictis obstat text. in *l. Caius. ff. ad Silani. quatenus causam, in qua poena applicatur fisco, appellat pecuniariam: nam respondeo quod aliud est dicere, causam pecuniariam morte delinquentis non extinguere, ut ibi dicitur: aliud vero est dicere causam non esse criminalem. Quamvis enim crimina ÷ morte extinguantur, quoad alias poenas, non tamen quoad poenam pecuniariam censentur extincta, ut ex *l. ex judiciorum. ff. de accusa. & gloss. in l. 1. Cod. ne ex delictis defunct. colligitur.***
- 30 Tertio ÷ judicium distinguitur in ordinarium, & summarium. De ordinario jam supra diximus; & summarium ÷ autem dicitur quando in eo proceditur summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii, ut in *Clem. sape, de V. S. diciturque aliis modis quos congerit Maranta de ordine judicio. 4. par. distinct. 9. & nos inferius suo loco dicemus.*
- 31 Quarto judicium ÷ dividitur in seculare, & in ecclesiasticum: Seculare dicitur, quod coram iudice seculari fit: de quo erit agendum in primo tomo hujus operis; Ecclesiasticum vero est, quod coram ecclesiastico iudice agitur: de quo ageamus in secundo hujus operis Tomo. Et de hac ÷ distinctione tractat Marant. *de ordi. judicio. 4. p. distinct. 11.* Et plures alias distinctiones iudiciorum idem Maranta congerit in *d. 4. p. quæ*

ad nostrum institutum non multum pertinent.

Nunc videndum ÷ erit, quonam jure hoc judicium inventum fuerit. Qua in re glo. in principio *Instit. de obligatio. firmat*, omnia judicia à jure civili inventa fuisse: quam notat Jas. in *§. superest. numer. 41. Instit. de actio. & Asini. in praxi. judicio. cap. 2.* Cui tamen opinioni obstat illud Deuteronomii *cap. 17. & 25. & habetur in cap. per venerabilem. vers. rationibus. extra, qui filii sunt legit. & in cap. novit de judic. ubi probari videtur, judicia à jure divino inventa fuisse. Quod expresse firmat Angel. in princip. Instit. de exceptio. idque verius esse testatur Gomez. in dict. §. superest numer. 34. Quas tamen opiniones contrarias componi posse existimo, si dixerimus, judicia à jure divino suam originem trahere, à jure civili formam & praxim traditam fuisse.*

Opportune ultimo ÷ videndum erit, à quam parte judicium, prout hinc sumitur, incipiat? & glo. in *l. si is, qui Romæ. verbo, judicium. Et gloss. 5. in l. judicium, ff. de judic. firmat*, à litis contestatione judicium incipere: nam judicium à discussione causæ denominatur, ut probat text. in *cap. forus. de verbor. sig. ibi, dum discutitur judicium est, qua discussio inter actorem & reum à litis contestatione incipit.* Ergo principium ÷ judicii litis contestatio est, & ideo quæ ante litem contestatam fiunt, ante judicium fieri dicuntur, juxta textum in *leg. is, qui se obtulit. ff. de rei vindicatione, in leg. amplius non peti. ff. rem ratam habere, & in lege prima Cod. de litis contestatione. Quo fit veram esse doctrinam Baldi, in capit. primo extra, de litis contestation. oppositio 1. asserentis, ÷ litis contestationem fundamentum esse, & lapidem angularem totius judicii, quarum glossarum opinionem sequuntur Decius & Alciatus in *Rubric. Cod. de in jus vocand. & communiter omnes ex Curtio in Rubric. ff. de judic. numero 12.* Cui tamen communi resolutioni obstat text. in *leg. ubi captum. juncta leg. si quis postea. ff. de judic. & text. in capit. penultimo de foro compe. ubi probatur ÷ judicium à citatione inchoari. Ergo non à litis contestatione. Quæ difficultas augeatur ex text. in principio *Instit. de actio. dum ibi dicitur, judicium consistere ubi primum actio intenditur, & sic antequam reus respondeat, idque satis turvult Bart. in l. 2. ff. de fur. & subscribit Alex. in Rubr. ff. de in jus vocan. consentitque Marant. de ordi. judic. 6. p. in princ. numer. 2.* Cui difficultati non satisfacit Ripa. in *Rubr. extra de judic. numer. 47. & 48. dum prædicta jura intelligit de judicio cæpto & inchoato: at vero prædictam communem resolutionem intelligit, de judicio integro & formato, & sic quod judicium cæptum dicatur à citatione, judicium integrum & formatum à contestatione. Corruit enim hæc interpretatio ex text. in *cap. gratum. de officio deleg. ibi citatione facta negotium sit quasi cæptum.* Ergo judicium cæptum non dicitur proprie ab ipsa citatione. Quamobrem dicendum ÷ erit, judicium proprie dici à litis contestatione: & in hunc sensum est accipienda prædicta communis resolutio, improprie vero judicium dici à citatione: quo modo sunt intelligenda supra dicta jura in contrarium adducta, & glo. in *Rub. Cod. de edend. & glo. in Clem. 1. de judi. verbo, citationis, & glo. in cap. dudum. el. 2. verbo, Responsonem. de electio. Quam interpretationem assignat Paul. in l. 1. numer. 4. Codic. de judic. & communiter omnes ex Curtio in****

Rub. ff. de judic. numer. 11. Deci. in Rub. extra ead. lectu. 2. n. 1. & Didac. Perez in Rub. titul. 1. lib. 3. Ordi. quæst. 7. Ac idem in d. cap. gratum. judicium dicitur quasi conceptum à citatione: quod sufficit ad perpetuandam jurisdictionem judicis delegati, ut probat tex. ille, & tex. in capis. à ubi delegato. de offi. deleg. lib. 6. & tradit Barto. in l. more. ff. de jurisdic. omni. jud. & communis legistarum, & canonistarum, secundum Alex. numer. 30. Deci. numer. 46. & Jaf. numer. 35. in dict. leg. more Panor. & Dec. numer. 2. in cap. relatum. de offic. delegat. & Didac. Perez ubi supra, ubi subdit, de jure hujus regni jurisdictionem perpetuari per solam litem contestationem, non tamen per citationem, per text. in l. 19. & 21. tit. 4. p. 3. Sed quicquid ipse vir alioquin doctus dicat, contrarium verius esse existimo, imo per solam citationem, etiam de jure hujus regni, jurisdictionem delegati perpetuari, ut expresse probat tex. in l. 5. titul. 18. p. 3. Cui non obstat tex. in d. l. 19. & 21. nam illa jura cum prædicta l. 35. sunt componenda, & intelligenda, sicuti intelligitur tex. in d. c. gratum, cum text. in d. c. relatum.

S U M M A R I A.

- 1 *Judicium, causa, lis, controversia, & instantia inter se differunt, etsi aliquando confunduntur.*
- 2 *Causa multis modis sumitur, ut remissive traditur.*
- 3 *Causa sumitur pro ipso jure deducto in judicio, & dicitur ante & post litem contestatam.*
- 4 *Lis proprie est causa ipsa deducta in judicium ante litem contestatam, improprie sumitur pro instantia.*
- 5 *Controversia dicitur tam in judicio, quam extra judicium, & etiam ante litem non contestatam.*
- 6 *Instantia quid sit, rejectis aliis definitionibus, traditur.*
- 7 *Instantia quadruplex reperitur in jure.*
- 8 *Princeps ex plenitudine potestatis potest concedere alicui, ut possit tertio appellare.*
- 9 *Prima instantia de jure civili & regio in causis civilibus triennio terminatur, in criminalibus biennio.*
- 10 *De consuetudine in regno non observatur, ut instantia expiret biennio vel triennio: tutius tamen erit intra dicta tempora concludere in negotio fatalia protestando.*
- 11 *De jure canonico prima instantia nullo tempore perit.*
- 12 *Jure novissimo Concilii Tridentini prima instantia in foro canonico biennio erit terminanda.*
- 13 *Secunda instantia appellationis omni jure uno anno terminari debet, & ex justa causa conceditur biennium.*
- 14 *Biennium ex justa causa ad prosequendam appellationem ipso jure conceditur.*
- 15 *Triennium & longius tempus ad prosequendam appellationem ex justa causa per viam restitutionis conceditur.*
- 16 *De jure regio instantia appellationis uno anno est terminanda, tamen hoc in desuetudinem abiit, & nullo tempore perit.*
- 17 *Biennium, & triennium, & aliud tempus da-*

tur de stylo Curia Romana absque aliquo impedimento, dummodo intra annum appellationis aliquis actus fiat in curia Romana.

- 18 *In consilio supremo Regis Philippi. 2. biennium, triennium, & longius tempus conceditur ad prosequendam appellationem nullo dato impedimento.*
- 19 *Instantia appellationis causarum civilium, non excedentium quantitatem decem millium marapetinarum, terminari debet per decuriones civitatum intra 45. dies.*
- 20 *Sententia lata à decurionibus civitatum elapsis 45. diebus est nulla.*
- 21 *Instantia perempta transcurso temporis, an jus partis pereat remissive traditur.*

A N N O T A T I O II.

De instantia.

IN jure nostro reperuntur hujusmodi termini, *Judicium, Causa, Lis, Controversia, & Instantia*: qui licet inter se differant, aliquando tamen confunduntur, & unus pro alio accipitur, de judicio enim jam in præcedenti Annotatione diximus.

Causa vero multifariam accipitur, ut notat Afm. in praxi judicio. cap. 1. in nostra tamen specie sumitur pro ipso jure deducto in judicium, ut probat tex. in l. properandum. in princ. C. de judic. & in d. c. forus, de verbor. signifi. Et ita causa dicitur ante & post litem contestatam, secundum Bar. in l. causas. C. de transact. quem sequuntur ibi Riminal. & Jaf. n. 11. Maran. de ordi. judic. 5. p. numer. 66. & Afm. ubi supra numer. 11. contra glo. in d. l. causas. & comprehendit tam civilem, quam criminalem causam, secundum Card. in Clem. 1. quæst. 18. de offic. vicarii. per tex. in cap. 1. §. nos itaque. de juramen. calum.

Lis autem proprie dicitur causa ipsa deducta in judicium ante litem contestationem, juxta tex. in l. litem nomen. ff. de verbor. signifi. improprie vero sumitur pro instantia, juxta tex. in l. properandum. in principio. C. de judic. & resolvit Alcia. in d. l. litem nomen, receptus ab Afm. ubi supra, n. 11. verificaturque etiam in contentione extrajudiciali, secundum Panor. & Deci. n. 7. in c. sape de appel. Controversia fit in judicio, & extra judicium tam agendo quam excipiendo, diciturque etiam ante litem contestatam, secundum Bal. & communiter omnes in d. l. causas. resolvit Marant. ubi supra 5. par. numer. 68.

Instantia autem nihil aliud est, quam exercitatio actionis, à litem contestatione, usque ad sententiam diffinitivam certo tempore coarctata, secundum Alcia. in l. si diversa numer. 16. C. de transactio. quem sequitur Afm. in sua praxi. c. 3. numer. 7. & Didac. Perez. in Rub. tit. 1. lib. 3. ordin. vers. Dubitatur ulterius rejecta definitione Marantæ, de ordin. Judiciorum. 5. part. numer. 1. ommissaque alia definitione Curtii in l. postquam liti. C. de pactis. Quæ instantia fit de jure reperitur quadruplex, prima, quæ instituitur coram judicibus ordinariis: secunda, & tertia quæ fit coram judicibus appellationum: nam in eadem causa semel & iterum licet unicuique appellare, ut in l. uni. Cod. ne liceat tertio provocare, & l. 25. titul. 23. par. 3. l. 5. tit. 17. lib. 4. Recop. & Innoc. in cap. directa. & in cap. sua nobis. de appella. Quarta est

est supplicationis, quando scilicet primas duas sententias confirmatorias judex infirmasset, nam tunc ab ejus sententia tertio supplicari poterit, ut in l. si quis. Cod. de precibus impera. offerem. & in l. 1. ff. de offi. præf. prætor. & firmat glof. in d. l. unica. verb. Retrattare. & in dict. leg. vigesimo quinto. titul. vigesimo tertio, parte tertia. alioquin enim non liceret tertio appellare, ut probant prædicta jura: annotat Specul. in titul. de appellation. §. quoties. & Panor. in d. cap. directa. Bal. & Imol. in d. cap. sua nobis. Ubi dicuntur principem ex plenitudine potestatis posse alicui concedere facultatem tertio appellandi, quod expresse probat text. in l. 4. titul. 24. par. 3. & notat Gregor. Lupus in dict. leg. vigesimo quinto. in glo. 1. De jure autem regio reperitur & alia instantia, quæ supplicationis dicitur, ut puta, quando regis Auditores sententias interiorum, vel aliquam ex eis revocaverint: tunc enim à tali sententia revocatoria pars gravata supplicare poterit. Idemque observandum erit, quando lis primitus concepta fuerit coram auditoribus regis, nam ab eorum sententia supplicari poterit, ut probatur. in leg. secunda titul. decimo septimo libro quarto. Recopil. in quo tit. agitur de prima supplicatione, & plura de ea congerit Didac. Perez in l. 8. titul. 4. libr. 2. ordi. & Avenda. in tractatu de secunda supplicatione. Reperiturque eodem jure regio alia instantia, quæ secunde supplicationis dicitur, cum poena mille quingentarum Duplarum de qua agitur in titul. 20. libr. 4. Recopil. & apud Avend. ubi supra. & nos infra suo loco dicemus.

Opportune fit erit videndum, quanto tempore instantia durare, & finire debeat. Quia in re constituitur regula generalis, quod prima instantia in causis civilibus finire, & terminari debet triennio, juxta text. in l. properandum. in principio. C. de judic. & ibi notant Doctores. & convenit l. 27. tit. 4. part. 3. & l. 9. titul. 6. part. 6. In causis vero criminalibus biennio terminari debet, juxta text. in dict. l. properandum. & in l. 3. C. ut intra certum tempus criminalis questio terminetur, & convenit l. 9. tit. 6. part. 6. & leg. 7. tit. 29. part. 7. not. Jaf. in leg. 1. ff. solut. matrim. numer. 20. Bevoius in c. venerabilis. extra de judic. Marant. de ordin. judic. 5. part. n. 5. ubi prædictam regulam sex ampliationibus, & viginti limitationibus ornat: quam etiam regulam notat Paul. Paris. in consil. 158. colum. 1. lib. 4. Ceterum Gregor. Lupus in l. 9. titul. 6. part. 6. in glos. verbo, Tres annos. & in leg. 7. titul. 29. part. 7. verbo, dos annos, inquit, hoc jam in desuetudinem hæc nostris regnis abiisse & instantiam minime biennio vel triennio expirare, sibi que id placere. Ego vero existimo, tutius esse intra prædicta tempora in negotio concludere protestando, requirendoque judicem, ut sententiam debito tempore proferat.

Supradicta vero regula fit procedit de jure civili & regio: tamen de jure Canonico prima Instantia nullo tempore perit, sed est perpetua, ut in cap. venerabilis. ubi Panormitanus & alii, extra de judic. & in c. fin. de probation. & text. in cap. cum olim. de privileg. docet glof. in cap. fin. de dolo & contumac. & glof. 1. c. anteriorum. §. sed hæc. 2. quæst. 6. & glof. in dict. l. properandum verbo Triennio. Et hanc opinionem testatur communem Felin. in dict. cap. venerabilis. Jaf. in dict. l. properandum numer. 27. Alexand. consil. 23. lib. 3. numer.

2. & ad utramque partem eam disputat Melchior Kerling. in dict. capit. venerabilis. concludens, ab ea non esse recedendum, & defendit Afm. in praxi. cap. 3. numer. 21. Et hanc opinionem praxi receptam esse testatur Covarru. in cap. quamvis pactum. §. 1. 2. part. numer. 4. & si ipse ibi contendat, discrimen non esse inter utrumque jus, imo Instantiam jure Pontificio per lapsum triennii perire, ad ejus opinionem citans Fulgos. & Jaf. in d. l. properandum. in principio colum. fin. & Roman. in consil. 220. Hodie vero fit jure novissimo statutum est in concilio Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes, etiam beneficiales in prima Instantia coram ordinariis locorum infra biennium à die motæ litem terminandas esse, alioquin unicuique ex litigantibus licere superiorem adire: quæ omnia supradicta de prima Instantia sunt intelligenda.

Ceterum Instantia appellationis fit uno anno terminari debet, tam de jure Canonico & Civili, quam de jure Regio, juxta text. in authent. ei, qui. c. de temporibus & reparat. appell. & in cap. cum sit Romana de appellat. & in leg. 11. tit. 18. lib. 4. Recopil. Ex causa tamen fit impedimenti inevitabilis, biennium conceditur, ut supradicta jura probant, & tunc ipso jure absque aliqua restitutione conceditur, secundum glof. in dict. authent. ei, qui. verbo, Indulgetur, & verbo, manet. imo ex justa causa triennium, & longius tempus datur, juxta text. in c. ex ratione extra de appellat.

Quod tamen fit triennium, vel longius tempus non ipso jure indulgetur, ut perperam voluit glof. ibi: sed per viam restitutionis, ex clausula generali. Si qua mihi alia justa causa. &c. ut in l. 1. ff. ex quibus caus. major. & in specie firmat glof. in dict. authent. ei, qui. verbo, manet. recepta communiter ex Panormitano, numer. 3. & 9. Præposit. numer. 33. Decius numer. 12. & Perus. numer. 45. in dict. capit. ex ratione. & Gregorius Lopez. in leg. 24. titul. 23. part. 3. in glos. fin. Et si Decius & Perusinus ubi supra, opinionem glof. in dict. cap. ex ratione. teneant. Quæ causa impedimenti ab appellante probari debet, ut communi calculo scribentium receptum est. in dict. cap. cum sit Romana. nec stabitur judici ad quem, asserenti se impedimentum fuisse, secundum Decium in dict. cap. cum sit Romana. numer. 3. Et satis intendit Jason in l. 1. in princ. numer. 60. ff. de offic. ejus, cui est mand. jur. & Decius in cap. qua in Ecclesiasticarum. numer. 27. de consil. Et probatur ratione, quia ubi vertitur notabile præjudicium partium, non creditur judici, nisi quatenus ex actis processus constiterit juxta text. in cap. quoniam in fin. de probation. juncto cap. cum à nobis de testibus. & resolvit Menochius. de recuperand. possess. Remed. 16. quæstion. 26. numer. 352.

De jure autem fit Regio, licet dispositum sit, Instantiam appellationis terminandam esse intra annum per text. in l. 11. tit. 18. lib. 4. recopil. Id enim in desuetudinem abiit secundum Gregor. Lopez in locis supra citatis. Cautius tamen erit, quod in audientis regalibus processibus intra annum concludatur, fatalia protestentur; & auditores Regis cum processu requirantur, ut sententiam proferant. De stylo curiæ Romanæ nullo dato impedimento, biennium, & aliud tempus conceditur, dummodo intra annum aliquis actus fiat, secundum Cassiodorum, decisio 6. numer. 8. in titul.

titul. de appellat. Idem observatur in supremo
 19 † Contilio nostri Regis invictissimi. Et quod ita
 in consistorio Principis observetur firmat Ma-
 rant. *de ordin. jud. 5. part. num. 15. & Asin.*
cum aliis compluribus in praxi judicio. in princ.
cap. 3. num. 28. & 31. Circa supradicta adver-
 tendum erit, Instantiam appellationis causarum
 civilium, non excedentium quantitatem decem
 milliam marapetorum (de quibus per viam
 20 appellationis in isto regno decuriones † civita-
 rum & locorum cognoscunt) terminari debere
 spatio quadraginta quinque dierum à die late
 sententiæ per inferiorem, juxta text. in l. 7. tit.
 18. lib. 4. *Recopil.* quo tempore elapso appellatio
 remanebit deserta, neque aliud tempus, etiam
 ex justissima causa concedi poterit: & licet de
 facto post illud tempus decuriones proferant sen-
 tentiam, sententia erit † nulla, ut eleganter re-
 solvit Didac. Perez in leg. 6. tit. 16. lib. 3. *ordi-*
 21 *nim. vers. utrum autem: contra plures, quos ibi*
refert. & contra Panorm. in capit. de causis. in
princ. num. 10. de offic. delegat. Et an Instantia
 perempta lapsu temporis jus partis pereat: re-
 solvit Thom. Grammat. in voto 31. numer. 4. & Di-
 22 *dac. Perez in Rubric. titul. 1. libr. 3. ordinamen.*
vers. inquirendum est. & plures alias quaestiones de
 Instantia congerunt Marant. *de ordin. judic. 5.*
part. & Asinius in praxi jud. cap. 3.

S U M M A R I A.

- 1 *Judex, Actor & Reus, de substantia cujuscunque*
judicii sunt necessarii.
- 2 *Testes de necessitate precisa judicii non sunt*
necessarii.
- 3 *Judicium & sententia absque testibus & probatio-*
nibus valet.
- 4 *Intellectus verus ad text. in c. 1. 4. q. 4. tra-*
ditur.
- 5 *Testes in judicio debent esse distinctæ persone à*
judice, & ab accusatore, nec judex vel accu-
sator suppleat vicem testium.
- 6 *Actoris officium quid sit, traditur.*
- 7 *Actor in omnibus causarum discussionibus, prior*
habetur, & in jure proponitur.
- 8 *Actor qua attendere debeat antequam actionem*
moveat, traditur remissive.
- 9 *Officium Rei, quid sit, explicatur, & quid sit*
judicis officium.
- 10 *Officium testium quid sit, demonstratur.*

A N N O T A T I O III.

De Personis necessariis in Judicio.

1 **I**N quocunque † judicio, sive agitur per viam
 actionis, sive accusationis, sive denuntiationis,
 sive inquisitionis, sive per officium judicis, tres
 personæ de substantia ejus intervenire debent,
 nempe Actor, vel Accusator verus, vel fictus, Reus,
 & Judex, ut ex definitione judicii supra in 1. An-
 notazione tradita constat. Cui resolutioni non obstat
 textus in capit. 1. 4. *question. 4.* & text. in cap.
forus. de verborum significat. quibus probatur, in
 omni negotio quatuor personas intervenire de-
 bere, nempe Judicem, Actorem, Reum, & Tes-
 tes: Nam respondeo primo ad essentiam judicii
 necessitate præcisa tres personas tantum necessa-
 rias esse scilicet, Judicem, Actorem, & Reum:

At vero necessitate causativa quatuor personas
 necessarias esse, nempe, Judicem, Actorem,
 Reum & Testes, in qua specie intelliguntur jura
 contraria.

Testes enim non sunt necessarii præcise, sed ad
 effectum, ut Actor obtineat: nam actore non
 probante, Reus absolvi debet, l. actor. C. de pro-
 2 *batio. cap. unico. ut ecclesiastica beneficia. & in c. si.*
de jurejurando. Sine testibus enim & probatio-
 3 *nibus judicium & sententia tenent, secundum*
Azonem in summa. Cod. de judiciis, & Bartol. in
l. prolata definitur. C. de sentent. & interlocutio.
& in l. per hanc. Cod. de temporibus appellat. Ale-
xiand. in consil. 105. num. 4. libr. 3. Panormitan.
in c. afferre. de præsump. Decius in consil. 294. vo-
lum. 1. num. 11. & 12. Felin. in c. p. Ecclesia.
num. 24. de constitution. Et hanc interpretationem
 ad prædicta jura tradit Decius in Rubric. extra. de
 4 *judiciis. 2. lectura num. 3. ubi Beroius numer. 27.*
 & nemine relato eam sibi vendicat Didac. Perez
 in Rubric. titul. 1. libr. 3. *ordinamen.* Quæ tamen
 interpretatio ad text. in dict. cap. 1. 4. *question. 4.*
 sustineri nequit: confunditur enim ex verbo, *Ne-*
 5 *cesse,* ibi positum, quod respicit omnes personas
 ibi descriptas sub una determinatione, & sic pari-
 formiter terminari debet, in leg. jam. hoc jure. ff.
 6 *de vulg. Ideoque sicut Judex, Actor, & Reus sunt*
 necessarii necessitate præcisa, ita & eodem modo
 Testes. Quamobrem aliter prædicta difficultas po-
 test intelligi, scilicet, quod quamvis Judicium
 sit actus trium personarum in judicio contendenti-
 um, non tamen inde sequitur, testes non con-
 tendentes adesse non posse in judicio, secundum
 Bassianum in Rubric. de judic. colum. 2. Vel ve-
 rius intelligi potest † text. in dict. cap. 1. 4. *ques-*
 7 *tion. 4.* nempe quod ibi non † definitur Judicium
 à Fabiano Summo Pontifice, sed solummodo im-
 probetur quidam abusus, quo utebantur Ori-
 entales, scilicet, quod accusator, & aliquando ju-
 dex fungebantur munere testium in probandis
 criminibus, cum tamen deberent † necessario
 8 *testes esse distinctæ personæ, ab accusatore, &*
judice. Quo circa Summus Pontifex ibi præcipit,
 quod si testes fuerint producendi in judicio, ju-
 dex, vel accusator vicem testium supplere non
 possint, sed quod quatuor personæ distinctæ de-
 bent adesse. Qui intellectus deprehenditur ex Ar-
 chitypo in 2. epistola Fabiani ad Episcopos Ori-
 entales. colum. 6. pag. 115. idemque observandum
 erit in judicio civili, quando Actor probare de-
 buerit, quod asseveraverit, juxta text. in dict. l.
 actor. Ex quo intellectu deducitur, tres personas
 de substantia judicii necessarias esse, Judicem,
 Actorem, & Reum, ut supra resolvimus: Cæte-
 rum testes non esse de substantia, sed ex acciden-
 ti, quando producendi fuerint, quo casu eadem
 necessitate præcisa debent esse distincti à Judice,
 & ab Actore: & in hunc sensum est accipiendus
 text. in dict. cap. 1. 4. *quest. 4.* & in dict. cap. forus
 & ita communiter præceptores universitatis Sal-
 mantinæ interpretantur.

Officium † Actoris est, intendere, objicere, & 6
 expetere, qui in omnibus causarum discussio-
 nibus prior habetur, & in jure proponitur, cum 7
 ipse sit, qui causam moveat, ut in dict. cap. 1. 4.
 8 *question. 4. & in dict. cap. forus. §. omni.* ejusque
 officium voluntarium est, ut in rubro & nigro. Cod.
 9 *ut nemo invitus agere. & notat Dominus Franciscus*
 à Sarmiento. libr. 1. *Selectarum. cap. 2. num. 1.*
 Et

Annotatio III. De Person. neces. in Jud. 9

Et regulariter omnis potest esse Actor, qui prohi-
 bitus non reperitur, ut tradit Speculator in titul.
 8 *de Actore. numer. 1.* Qui ante litem motam atten-
 dere debet ea, quæ continentur in principio tit.
 2. part. 3. ut laboribus partium & expensis parca-
 tur, & suæ conscientiæ consulatur.
 9 *Officium Rei est, intentata † refellere, & petita*
 negare, & officium ejus explicatur in Procemio
 tit. 3. part. 3. & est videnda regula, cum sint par-
 tium, juncta sua gloss. de regul. juris. in 6. & in
 leg. favorabiliores. ff. de regul. jur. & notat Sar-
 mient. ubi supra. Et ad hos duos colligantur ac-
 cedit judex intermedius: cujus officium est, utrum-
 que Actorem & Reum, æquis & benignis auri-
 bus audire, alterum damnans, alteri vero justi-
 tiam adjudicans, juxta text. in l. inter litigantes. ff.
 10 *de judiciis.*
 Testium officium † est, intencionem partium
 probare, & processus instruere, de quibus differen-
 dum erit infra in octavo tempore viæ ordinariæ.
 in 1. part. 1. tomi.
 Sunt & aliæ personæ, quæ in Judicio interve-
 niunt ad instruendos processus & lites, ut Procu-
 rator, Advocatus, & Tabellio; de quibus in se-
 quentibus erit agendum.

S U M M A R I A.

- 1 *Definitio Procuratoris ponitur.*
Procurator dicitur, qui aliena negotia de
mandato domini administrat.
- 2 *Procurator in rem propriam improprie dicitur*
procurator.
- 3 *Disposita in Procuratore ad lites non procedunt*
in procuratore in rem propriam.
- 4 *Procurator, qui negotia aliena de mandato do-*
mini gerit, duplex est, unus ad lites, & alter
ad negotia.
- 5 *Procurator ad lites ante litem contestatam non*
potest alium substituere, nisi mandatum habeat
cum clausula, de substituendo.
- 6 *Procurator datus post litem contestatam à domi-*
no, non potest alium substituere, nisi specialiter
hoc in mandato continetur.
- 7 *Procurator ad lites tenetur comparere in judicio*
cum mandato domini sufficienter instructus,
alias processus reddetur nullus, nec domino
præjudicabit.
- 8 *Judex compellere potest procuratorem, ut man-*
datum ostendat, etiam parte non petente.
- 9 *Procurator hodie in judicio non est audiendus*
prius, quam exhibeat sufficientem mandatum, à
tergo manu advocati subscriptum.
- 10 *Judex debet esse multum cautus, ut in primis*
faciat sibi ostendi mandatum in scriptis re-
ductum.
- 11 *Mandatum procuratorium de jure probari suffi-*
ceret per testes, tamen de communi praxi, &
stylo judiciorum probari potest per instrumentum.
- 12 *Mandatum non probatur præsumptivè ex allega-*
tione diuturni temporis.
- 13 *Instrumentum mandati in Judicio produci debet,*
nec sufficit, quod tabellio de eo fidem faciat in
processu.
- 14 *Judex ante omnia inspicere debet, an mandatum*
sit sufficientem.
- 15 *Mandatum speciale in quibus casibus requira-*
tur, traditur remissive.
- 16 *Processus gestus cum procuratore generali in*
Suarez de Paz Praxis Eccl.
- 17 *Procurator datus cum libera administratione, ex-*
pedire potest omnia que speciale mandatum re-
quirunt, nisi in his, qua solent afferre grave
damnum domino.
- 18 *Clausula, Cum libera administratione, in man-*
datis potius ex abusu, & stylo notariorum,
quam ex voluntate domini solet apponi.
- 19 *Mandatum specialiter concessum ad aliquas li-*
tes vel negotia non comprehendit majora, vel
graviora expressis, quamvis adjecta sit clau-
sula: Y para en todos mis negocios y pleyros que
tengo y espero tener, &c.
- 20 *Syndicus constitutus ad certa negotia mandatum*
speciale requirentia, & generaliter ad omnia
donare, vel renuntiare non potest.
- 21 *Procurator constitutus contra certam personam*
in certa causa, & in omni alia, intelligitur
contra eundem, & non alium.
- 22 *Mandatum contra unum, & contra alios non*
includit illo digniores.
- 23 *Mandatum concessum cum clausula: Y para en*
todos mis negocios y pleyros, que he y tengo, y
espero haber y tener: Solummodo includit
lites presentes, & ex jure de presenti ortas, non
tamen futuras, nisi dependerent ex litibus de
presenti.
- 24 *Spes, & sperare proprie dicitur, quando est spes*
probabilis ex aliqua causa de presenti.
- 25 *Mandatum contra Titulum cum clausula gene-*
rali: contra qualescunque personas, &c. non
comprehendit Universitatem, Civitatem, aut
Collegium, nisi specialiter exprimentur.
- 26 *Procurator ad lites constituendus debet esse ma-*
ior 25. annis, nec minor potest.
- 27 *Mutus, surdus omnino, exul, bannitus procu-*
ratores constitui non possunt.
- 28 *Criminosus de crimine accusatus procurator*
constitui non potest.
- 29 *Plures arcentur à munere procuratorio, re-*
missive.
- 30 *Procuratores esse prohibentur clerici, & monachi.*
- 31 *Procurator in audientiis Regiis nemo potest esse,*
nisi prius examinetur, & sit ex numero illius
audientia.
- 32 *Procurator nemo potest esse in illo tribunali, in*
quo certus numerus procuratorum deputa-
tus fuerit, nisi ex eis sit.
- 33 *Procuratores plura hodie tenentur observare re-*
missive.
- 34 *Prelatus ecclesie absque mandato capituli causas*
ecclesie agere potest, nisi essent arduæ.
- 35 *Vicarius perpetuus ecclesie pro sua vicaria agere*
potest absque mandato Rectoris.
- 36 *Prelatus ecclesie in casibus, in quibus potest*
agere causas ecclesie, sine mandato Capituli,
potest ipse solus procuratorem constituere.
- 37 *Que persona in judicio pro aliis comparere pos-*
sint sine eorum mandato, remissive.
- 38 *Judex cum primum viderit processum gestum*
absque mandato, non debet illum illusorium ju-
dicare, sed inquiret prius de illo mandato.
- 39 *Mandatum ad validitatem processus sufficientem*
offerri etiam post conclusum in causa.
- 40 *Procurator datus ad preparatoria tenetur domi-*
num defendere in preparatis.
- 41 *Procurator prima Instantia non tenetur dominum*
defendere

- defendere in secunda Instantia, quamvis à sententia lata imprimis Instantis teneatur appellare.
- 40 Procurator necdum debet jurare in animam sui domini, verum etiam in animam sui ipsius.
- 43 Procuratoris officium de jure civili vile est, non vero de jure canonico, & nu. 47.
- 44 Procurator officium advocati exercere non potest.
- 45 Procuratoris officium à Principe concessum nobile est.
- 46 Procuratoris officium hodie in tribunalibus, ubi certus numerus deputatus est, nobile censetur, cum à Principe concedatur.
- 47 Procuratoris officium de jure canonico nobile est, nec infamis potest illud exercere.
- 48 Nobilis utens officio procuratoris etiam non concessa à Principe privilegia nobilitatis non amittit.

ANNOTATIO IV.

De Procuratore.

- Colligantes aliquando in judicio comparent personaliter, sponte, vel invitati, ut puta, quando citati sunt, ut in propria persona compareant: aliquando vero in judicio per alios comparent, ut per procuratorem, ob idque et aliqua de procuratore erunt adnotanda, & in primis quod procurator dicitur ille qui aliena negotia mandato domini administrat, juxta text. in l. 1. ff. de procurat. & l. 1. tit. 5. part. 3. Unde constat, procuratorem in rem suam improprie dici Procuratorem, cum potius rem propriam, quam alienam agat, ut in l. qui stipendia. C. de procurat. & ibi Bald. num. 1. Quo fit et disposita in Procuratore ad lites non habere locum in Procuratore in rem propriam, ut resolvit Afin. in praxi judic. §. 28. cap. 4. Et Procurator, qui et negotia aliena mandato domini administrat, duplex est, unus ad lites, alter ad negotia, juxta text. in c. 1. §. licet. & §. fin. de procurat. in 6. Procurator et enim ad lites, de quo in nostro proposito, ante lites contestationem nequit alium substituere, nisi mandatum habeat cum speciali clausula substituendi, ut in l. quod quis juncta gloss. 1. ibi & in l. neque tutores. C. de procurat. & in d. cap. 1. §. licet. eod. tit. in 6. & in l. 19. tit. 5. part. 3. & Petrus Rocha in praxi causarum civilium. cap. 5. num. 11. Est tamen et advertendum, quod si dominus prius fuerit litem contestatus, & deinde Procuratorem constituat, quod tunc Procurator non poterit alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur, juxta gloss. in capit. 1. §. 1. verbo, ab eo, de procurator. in 6. & firmant Bartol. & Angelus in leg. nihil. Cod. eod. & Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. part. 3. ubi prædicta opinio probari videtur, etsi oppositam teneant plures relati à Gregor. ibi; verbo, Si primeramente.
- Et iste Procurator et ad lites nomine alieno in judicio comparens, tenetur cum mandato domini sufficienter instructus comparere, alioquin processus erit nullus, nec Procurator poterit domino præjudicium inferre, ut probat textus in leg. si Procurator. Cod. de procuratoribus. in cap. extra eod. tit. & in cap. venerabilis, de dolo & contumacia. & ibi notat Cardin. & est l. 10. tit. 5. part. 3. Ideoque receptum est iudicem et ex suo officio procuratorem compellere posse ut mandatum ostendat, ne postea iudicium illusorium reddatur, secundum gloss. in capit. 1. verbo, absentia, de election. in 6. & eam tanquam

notabilem & singularem sequuntur Baldus in leg. exceptionem numer. 7. Codic. de probationibus Panormitanus in capit. causamque 1. num. 3. de judic. & Alexand. in l. licet. num. 6. & 7. Cod. de procurator. Quam opinionem testatur magis communem Decius in c. causamque 1. de judic. num. 2. & ibi Barbat. colu. 7. Quamvis contrarium tenuerit Imola in cap. cum in jure peritus. de officio delegat. cujus opinionem communem dicit Felinus in dict. cap. causamque colu. 2. Sed prior communis, jam hodie comprobata est jure novissimo hujus regni in l. 3. tit. 2. libr. 4. Recop. & l. 55. tit. 1. libr. 3. Recopill. ubi statuitur, quod quando procurator in judicio comparuerit nomine alterius, priusquam audiatur, debeat ostendere & producere sufficiens et mandatum, & à tergo manu advocati subscriptum, ut si postmodum insufficientis apparuerit, & ex eo processus annullandus venerit, Advocatus teneatur solvere expensas in lite factas.

Ideoque iudex debet et esse multum cautus, ut imprimis faciat sibi ostendi mandatum in scriptis redactum, licet enim de jure et communi sufficeret mandatum procuratorium per testes probari, secundum gloss. in cap. 1. verbo, Portitoribus. extra, de procuratoribus. quam ibi commendat Joann. de Imol. num. 4. idem tenet gloss. fin. in leg. maritus. Codic. de procuratoribus. De iure in leg. non solum. §. qui aliena. ff. de procuratori. & omnes communiter ex Jafone in leg. 1. num. 6. & 7. Cod. eod. tit. & Boerius in decisione 281. numer. 1. In praxi tamen receptum est mandatum probari per instrumentum, & non per testes, secundum Joannem Andream in Additionibus ad Speculat. tit. de procuratore. §. ratione autem numer. 2. super litera A. Et ita stylo judiciorum observari testatur Gregorius Lup. in leg. 21. tit. 5. part. 3. in gloss. 1. & Didacus Perez in l. 1. tit. 4. libr. 3. ordinam. colu. mihi 893. in fine. & Petrus Rocha in sua praxi causarum civilium. cap. 5. num. 13. idque satis aperte disponitur in dict. l. 3. tit. 2. libr. 4. Recopilat. Quo fit non sufficere, diurnitatem et temporis allegare ad probandum præsumptive mandatum, secundum Baldum in l. 2. num. 2. versicul. quero quid si dominus. Codic. si ex falsis instrumentis. & Bald. in l. 1. Cod. de rebus alienis non alienandis. Aymon Cravetta de antiquitate temporis 2. part. num. 46. & omnes communiter ex Balbo de præscript. 1. part. 3. partis. quest. 10. num. 30.

Quinimo et non sufficeret, si Tabellio fidem in processu faceret, procuratorem mandatum habere, imo requiritur, quod instrumentum ipsius mandati in judicio producat, secundum Angel. in l. si donationem. Cod. de donation. & in l. 2. Cod. de testament. & in l. sciendum ff. de verb. obl. & Alexand. in consil. 6. numer. 8. libr. 4. In tantum quod non sufficeret, si Tabellio diceret, prout apparet in mandato procuratorio coram me antea confecto, de quo fidem facio, secundum Angelum ubi supra, quem sequitur Jafon. per text. ibi, in Authent. si quis in aliquo num. 7. Cod. de edendo. & Boerius in decisione. 281. num. 3. & Aviles in cap. pratorum. cap. 15. numer. 23. & ita in praxi observandum est: tamen Fulgofius consil. 181. contrarium tenet, & eum sequatur Jafon sibi contrarius. Et probatio hujusmodi mandati incumbit procuratori afferenti, se mandatum habere, secundum Panormitan. in cap. coram. num. 6. & 9. Felin. num. 8. de officio delegati. & Panormitan. in cap. 1. num. 3. de procuratoribus.

Itaque

- 14 Itaque Iudex in primis inspicere et debet, an mandatum sit sufficiens ad expeditionem illius causæ, & an in ea speciale mandatum requiratur, & quæ negotia et mandatum speciale exigant, tradit gloss. in cap. qui ad agendum. de procurator. in 6. gloss. in cap. coram. de in integrum restitutione. verbo, mandatum. & notat Covarru. libr. 1. Variarum. cap. 6. num. 2. gloss. in leg. illud. §. fin. ff. de minoribus. gloss. in leg. si quis mihi bona. §. sed utrum. verbo. specialiter. ff. de acquir. heredit. gloss. in §. præterea. Institut. de his, per quos agere poss. & triginta & octo causas mandatum speciale exigentes congerit Philip. Franc. in dict. cap. qui ad agendum. & 73. cumulat Firmianus in suo Repertorio. verb. mandatum. in quibus causis mandatum generale non sufficeret, alioquin processus et gestus cum procuratore generali nullus erit: ideoque procurator generaliter constitutus ad omnia, quæ speciale mandatum exigant, non poterit pacisci, transigere, juramentum deferre, in integrum restitutionem petere, neque alia, quæ speciale mandatum exigunt, per text. in dict. capit. qui ad agendum. quem explicat Covarru. libr. 2. Variarum resolut. cap. 5. num. 8. ad idem est text. in l. mandato generali. ff. de procurat. & l. 19. tit. 5. part. 3. nisi mandatum concessum sit cum libera administratione, nam procurator cum libera administratione expedire poterit omnia, quæ speciale mandatum exigunt, ut in dict. cap. qui ad agendum. & in l. transactionis. Cod. de transaction. & in l. procurator cui generaliter. ff. de procurator. & in l. 19. tit. 5. p. 3. notat Bald. in l. illud. ff. de minoribus. & Jafon. in l. indebitam. ff. de condit. indeb. & covarr. libr. 1. Variarum resolut. c. 6. num. 5. vers. 5. Quod tamen non procedit in his, quæ solent afferre grave damnum, & præjudicium domino mandanti, propter abusum notariorum, qui potius ex eorum stylo, quam ex mandato et voluntate domini prædictam clausulam, Cum libera. &c. apponere et solent, secundum Angel. in l. licet. colu. 1. Cod. de locator. Bald. in Rubr. C. de his que in fraudem creditorum. Panormitan. in cap. 1. ut lite non contestata. num. 28. Molinaum in consuetudinibus Parisiensibus. tit. 1. §. 10. questio. 3. & Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. part. 3. verbo, quando. & verb. qualquier. Villalpandum. in l. 22. tit. 1. part. 7. tertia part. quest. 12. num. 61. & Covar. in Rubric. de testam. 2. part. num. 14. & in lib. 1. variarum. c. 6. nu. 3. vers. 5.
- 19 Præterea inspicere et debet, an mandatum sit specialiter concessum ad aliquas lites, vel negotia: nam licet postmodum sequatur clausula consueta apponi, scilicet, Y para en todos mis negocios, y pleytos, que tengo. &c. non comprehendit majora, vel graviora, quam in ipso mandato sunt expressa: quia in quibuscunque dispositionibus receptum est, quod clausula generalis capiat restrictionem ab his, quæ specialiter præcesserunt, secundum Barbat. in cap. sedes. numer. 158. & ibi Felinus colu. 7. versic. quinta declaratio. post Anton. de Butrio. ibi, extra de rescript. Quamvis contrarium sentiat gloss. ibi, verb. majores. & late probent, Imol. num. 6. Panormitan. & Decius num. 7. post Innocent. Et quod in mandato procuratorio clausula generalis capiat restrictionem ab his, quæ specialiter præcesserunt, efficaciter probat text. in Clem. 2. de procurator. ex ratione ibidem præscripta, quæ cum sit generalis non restringitur ad exemplum. argum. l. regula. §. Suarez de Paz Praxis Eccl.

& licet. ff. de juris & facti ignorantia. & ita in mandato procuratorio agnoscunt, Decius nu. 8. & Felin. nu. 3. in d. c. sedes. quidquid ibi repugnaverint Panormit. & Imol.

Ex quibus et Alexand. in consil. 22. lib. 1. num. 8. & 9. consuluit, syndicum constitutum ad certa negotia, mandatum speciale requirementia, & generaliter ad reliqua omnia, speciale mandatum exigentia, non posse donare vel renuntiare, quia hæc sunt graviora expressis. Similiter procurator constitutus contra Titium, in certa causa, & in omni alia, intelligitur contra eundem, & non alium, secundum Roman. in singul. 155. & Dec. cons. 502. nu. 9. part. 4. cons.

Pari modo et mandatum concessum contra Titium debitorem, & contra alios, non includit digniores, ut optime advertit Anania in d. c. sedes. nu. 3. contra Anchar. in c. 2. de rescript. in 6. in quam rem facit gl. ordinaria in c. fin. verb. specialiter de procur. in 6. Consequitur etiam, mandatum concessum et cum clausula, Y para en todos mis negocios, y pleytos que yo tengo, y espero haber, y tener, &c. solum comprehendere lites præsentis, & ex jure de præsentis ortas, non tamen lites futuras, que ex jure de futuro post mandatum concessum oriuntur, secundum gloss. in l. damni infecti. §. si is, qui. ff. de damno infecto, gloss. in l. omnium. verb. dantur. ff. de procuratoribus. ubi Bartol. & alii. Angel. in §. præterea. n. 33. Institut. de except. Felin. in cap. relatum. num. 8. de officio delegat. Quod verum est, nisi lites futuræ dependent ex litibus de præsentis, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem. tit. de procurator. §. ratione autem. num. 11. super litera C. quem sequitur Gregorius Lupus in l. 14. tit. 5. part. 3. verbo, Sobre tal mi pleyto. &c. Nec his obstat illa clausula. Que espero haber y tener, &c. Nam redigenda est ad lites futuras dependentes ex jure de præsentis, non vero de futuris & insperatis, ad quas nullum jus de præsentis haberet: Spes enim, & sperare dicitur proprie, quando est spes et probabilis ex aliqua causa de præsentis; juxta text. cum gloss. leg. spem. Cod. de donation. l. propter spem. ff. familia heriscun. Bart. l. post emancipationem. §. 1. num. 2. & 3. ff. de liberat. legat. Tiraqu. in leg. connubialib. fol. 131. num. 37.

Consequitur deinde, quod mandatum concessum contra Titium, & cum illa clausula generali, Y contra qualescunque personas. &c. non comprehendit Universitatem, Civitatem, & Collegium, nec sufficiens erit ad litigandum cum illis, dummodo generaliter Universitas, Civitas, vel Collegium non exprimat: procurator enim datus contra omnes personas, non comprehendit Universitatem vel Collegium, secundum Archid. in cap. 2. de rescript. in 6. ubi Joann. Andr. & Dominicus colu. 3. Bald. in Authent. item quemcunq. Cod. de Episcop. & Cleric. & Felin. c. eam rem num. 15. de rescript.

Insuper inspicendum erit, an et procurator ad lites constitutus major sit viginti quinque annis: quia nemo ante illam ætatem constitui debet, ut probat text. in l. minor. ff. de procurat. cap. qui generaliter. §. fin. ff. de procurat. in 6. l. 5. tit. 5. part. 3. Nec etiam mutus, surdus omnino exul, bannitus constitui poterunt procuratores, juxta text. leg. 2. & l. mutus. ff. de procurat. nec criminofus, ut leg. reum. Cod. de procurat. dummodo de crimine capitali fuerit accusatus, ut in

29 *dict. l. 5. tit. 5. part. 3. & ibi Gregorius Lupus & alii, de quibus in l. nec femina. ff. de procurat. in l. placet. Cod. de episcopis & clericis. in l. qua absente. & in l. militem. Cod. de procurator. & in cap. post cessionem de probation. & in c. 3. ne clerici vel monachi. & in l. 5. tit. 5. part. 3. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. Recopil.*

31 Nec hodie in audientiis ꝑ regalibus poterit quis fungi officio procuratoris prius, quam examinetur à præside, & ab auditoribus & sit ex numero procuratorum illius audientiæ, ut inquit text. in l. 1. tit. 24. lib. 2. Recopilat. nec in aliis tribunalibus inferioribus (ubi certus numerus procuratorum deputatus est) poterit unus pro alio intervenire, juxta provisiones Regias, quas habent illi qui ex numero sunt Et plura ꝑ quæ hodie teneantur observare procuratores, præscribunt in tit. 16. & 24. lib. 2. Recop.

34 Erit tamen ꝑ advertendum, quod prælatus Ecclesiæ absque mandato Capituli poterit causam ipsius Ecclesiæ agere, ut se nitit glo. in l. ait prator verb. actiones. ff. de jure deliber. & firmat Innocentius in cap. edoceri. num. 4. de rescript. & hanc esse communem opinionem testantur Panormit. nu. 6. & Felin. nu. 2. in d. c. edoceri. & Augustinus in cap. ex litteris. nu. 45. de probat. rejecta gloss. 1. in c. inter dilectos. de fide instrum. & gl. 1. d. c. edoceri. & gl. pen. in c. 1. de procurator. & gl. 1. in c. contingit. de transact. & gloss. in c. causamque 1. de jud. Quorum glossarum opinio salvari poterit, in casu arduo, in quo mandatum Capituli necessarium esset, secundum Panor. & Andr. Barb. nu. 32. in d. c. edoceri.

35 Pari modo ꝑ Vicarius perpetuus cujuslibet Ecclesiæ pro sua vicaria agere poterit sine mandato rectoris, secundum Panor. in c. G. perpetuus. num. 2. de fide instrument. et si gloss. 1. ibi, contrarium velit. Imo in omnibus casibus, in quibus solus prælatus potest esse in judicio pro sua ecclesia absque mandato Capituli, poterit ipse solus procuratorem constituere absque consensu Capituli, secundum communem ex Abbate in dict. cap. edoceri. & ibi Barbat. nu. 49. per text. in dict. cap. petitio. de procurator Et quæ aliæ personæ possunt pro aliis absque eorum mandato in judicio comparere, traditur in l. 10. tit. 5. part. 3. ubi eleganter Greg Lup. resolvit.

38 Ceterum si judex inspexerit processum gestum fuisse per procuratorem, nec de mandato domini in processu constiterit, non debet statim sententiam proferre, declarando processum ex defectu procuratoris illudorium esse: sed prius investigabit, an procurator ille mandatum sufficiens habuerit: & si invenerit, quod habuerit, debet ei præcipere, ut illud exhibeat, & in processu prod ucat: nam ad validitatem processus sufficit mandatum quandocunque offerri, etiam post conclusum in causa, secundum Rotam novam. 145. nu. 2. in fin. & antiquam. 247. & Felin. in cap. sciscitatus. num. 15. de rescript. & Vantium in tractat. de nullitate sententia ex defectu mandati. num. 116. & Speculat. tit. de procuratore. §. ratione igitur. num. 18. & 19. & probat, l. 16. styli. Et ita in praxi meminisse fecisse observari, in causa cujusdam amici. Rursus advertendum erit, quod procurator constitutus ꝑ ad præparatoria tenetur defendere dominum in præparatis, secundum Bartol. per text. ibi in l. qui proprio. §. ite m queritur. ff. de procurator. non tamen procura tor

ꝑ primæ Instantiæ tenetur defendere dominum in 41 secunda instantia, quamvis à sententia lata in prima Instantia teneatur appellare, ut in l. invitus. C. de procurat. & tenet Bart. ubi supr. & Navarr. in Rubr. extr. de judiciis. nu. 5.

Denique ꝑ adverte, quod Procurator nedum 42 tenetur jurare in animam domini, verum etiam in animam sui ipsius, alias haberet locum poena cap. fin. de juramento calumn. quia ipse calumniari potest sicut dominus, secundum Rotam antiqu. 1. sub tit. de juramento calumn. & eod. tit. in novis. decis. 1. gloss. in authent. principales. verbo, migraverit. C. de jurejurand. propter calumn. dan. gloss. cap. 2. §. 1. verbo, ab ipsis. de jurament. calumn. in 6. Angel. §. nunc admonendi. col. 1. num. 6. Infit. de poena temere litig. & Bellam. in cap. cum in causa. nu. 4. de jurament. calumn. Et ita in fine cujuslibet petitionis præjudicialis dicitur: (E juro en forma de derecho, en anima de mi parte y la mia.)

Ultimo adverte, officium procuratoris vile esse 43 ut probat text. in l. si quis procuratorem. C. de decurion. lib. 10. & in §. fin. Infit. de except. ideoque ꝑ procurator non poterit officium Advoca- 44 ti exercere, secundum gloss. l. generali. C. de tabul. lib. 10. & tradit Bart. in l. 1. C. de primi. lib. 12. Bald. in l. Senatores. lectur. 1. ff. de Senator. Jus. in Rubr. Cod. de procurat. & Tiragu. in tract. de nobilitate. cap. 29. num. 13. tamen si officium procura- 45 toris à Principe esset concessum, nobile esset, ut resolvit Rebuffus in consuet. Reg. Gall. tract. de sentent. execut. gl. 14. num. 5. pag. 422. & Boerius in quest. 222. quia habens officium à principe dicitur dignitatem habere, juxta text. in l. nemo. C. de dignit. lib. 12. Unde cum ꝑ hodie officium pro- 46 curatoris à Rege concedatur in tribunalibus, ubi certus numerus deputatus est, existimo ibi officium nobile esse. De jure ꝑ tamen Canonico 47 est officium nobile, & ita illud non potest exercere infamis, ut c. 1. 3. quest. 7. not. gloss. 2. in cap. cum deputati, de jud. & ibi Panorm. num. 6. & latius in cap. Imperatores. num. 9. de juramento calumn. ubi aliter distinguit. Et ita est tenendum, & si Petrus Rocha novissime in sua praxi causarum civil. cap. 5. numer. 19. contendat, omni jure officium procuratoris ad lites nobile esse. Verum licet hoc officium à principe non esset concessum, & per consequens vile esset, nihilominus tamen si aliquis nobilis eo utatur non privabitur nobilitatis privilegiis, quoad contributionem tributorum, ut optime resolvit Covarr. in pract. questu cap. 18. tit. 7. et si additionator Abb. in c. cum deputati. num. 6. de jud. contrarium teneat. Plura alia de procuratoribus videnda erunt in Speculat. tit. de procuratore. & apud Masue. in sua pract. tit. de procuratore. & in toto tit. 5. part. 3. & in tit. 25. lib. 2. Recopil. & apud Lusitanos lib. 1. Ordinationum. tit. 88. & tit. 50.

S U M M A R I A.

- 1 Advocati in jure dicuntur postulantes.
- 2 Postulare quid sit, declaratur.
- 3 Advocati officium laudabile est, & Advocatus qua observare debeat, ut munere suo digne fungi dicatur, traditur.
- 4 Advocatus debet esse modestus in sermone.
- 5 Advocato verboso, & procaciter loquenti poena suspensionis ab officio imponi potest.
6. Advoca-

6 Advocatus debet esse veracissimus, tam in verbis, quam in scriptis.

7 Advocati non possunt esse infideles, heretici, excommunicati, infames, procuratores.

8 Advocati non possunt esse minores decem & septem annis, nec femina, nec alii.

9 Advocatus priusquam officium advocacy incipiat, habere debet peritiam utriusque juris, & experientiam negotiorum, nec sufficit, solam experientiam habere.

10 Advocatus qui absque jurisperitia & negotiorum experientia officio se ingerit, mortaliter peccat.

11 Advocatum per spatium quinquennii operam jurisprudentia dedisse, necesse est.

12 Ad advocacy officium admittendus debet esse hodie graduatus in jure canonico vel civili.

13 Gradus baccalaureatus per quinquennium, & aliud brevius spatium in nonnullis universitatibus acquiritur.

14 Lex Regia Recopilationis solummodo requirit, ut quis possit esse advocatus, quod graduatus sit in jure Pontificio vel Casarico.

15 Advocatus non debet, esse qui prius non fuerit examinatus & approbatus à præside, & ab auditoribus. Regius in suis audientiis, vel à iudicibus tribunalium inferiorum, positusque in matricula advocatorum.

16 Advocatus in principio sui officii, & quolibet anno juramentum præstare debet, quod bene exercet suum officium.

17 In tribunalibus inferioribus de consuetudine non observatur, quod advocatus examinetur & juramentum præstet.

18 Advocatus summe curare debet in exordio litis, quod sua pars veritatem facti narret, & quod narrationem facti in scriptis à parte recipiat, & ibi quare id facere debeat.

19 Advocatus relatione facti sibi à parte facta interrogare debet, ut probationes actionis, vel defensionis habeat.

20 Victoria causa ex probationibus pendet.

21 Advocatus semper studere debet, ad decisionem, & defensionem sua cause.

22 Jus Regni Castella in decisionibus causarum qualiter observari debeat.

23 Causa in Regno prius decideri debent per pragmaticas Regias editas post promulgationem legum nova Recopilationis.

24 Pragmatica ante novam Recopilationem edita, sunt abrogata per leges ejusdem Recopilationis.

25 Pragmaticis non existentibus, causa prius decidenda erunt per leges nova Recopilationis.

26 Lex nedum corrigitur per legem posteriorem tempore, verum etiam per posteriorem in ordine, quando de die promulgationis non constat.

27 Prior pars legis per posteriorem corrigitur.

28 Quando dubitatur de tempore promulgationis legis, & de loco situationis ejus, quid sit observandum, remissive traditur.

29 Lex priori loco sita majori aequitate nitens præferri debet in observatione legi posteriori loco sita.

30 Causa in regno decidenda erunt per leges Fori, vel styli deficientibus pragmaticis, & legibus Recopilationis, dummodo leges Fori, & styli ratione nitantur, & in usu & observantia sint.

31 Alleganti pro se legem fori vel styli incumbit onus sprobands illam legem in usu esse.

32 Praxis & forma articulandi, & probandi leges styli in usu esse, traditur remissive.

33 Stylus & forus quid significant, & in quo differant, traditur remissive.

34 Foro legum generali derogatur per municipale.

35 Leges partitarum in decidendis causis sunt observanda in defectum pragmaticarum, legum Recopilationis, & fori, vel styli.

36 Deficiente jure Regio recurrendum erit ad jus Canonicum, & non ad civile in causis decidendis, & in foro Ecclesiastico deficiente jure Canonico, ad jus Regium erit recurrendum.

37 Advocatus postquam exacte intellexerit suum clientulum justam causam habere, illam tuendam suscipiat.

38 Advocatus nunquam debet clientulo victoriam causa repromittere.

39 Advocatus nullo modo suscipere debet injustam causam protegendam, alioquin si sciens susceperit, mortaliter peccat, & ad restitutionem damni adversarii, & restitutionem expensarum sui clientuli tenetur.

40 Advocatus, qui à principio litis intellexit, suum clientulum justam causam habere, si ex post facto iniquam esse cognoverit, statim desistere debet, caute tamen absque periculo sui clientuli & alias ad damnum & expensas tenetur, etiamsi suus clientulus instet, ut ejus causam injustam defendat.

41 Advocatus tuta conscientia non potest consulere suo clientulo, quod cum adversario paciscatur quando intelligit causam clientuli iniquam esse.

42 Advocatus an in causa dubia patrocinari possit, remissive.

43 Advocatus ad damni restitutionem tenetur adversario, quando per cavillationem, vel aliam fraudem justam causam abstulit eidem, vel aliud gravamen intulit, & de jure Regio arbitrio iudicis est suspendendus ab officio.

44 Advocatus propter negligentiam, vel imperitiam amittens causam justam sui clientuli mortaliter peccat, & ad interesse suo clientulo tenetur cum duplo, quando jactabat se peritum, cum non esset, & clientulus imperitiam ejus ignorabat: si vero eam sciret ex solo dolo & lata culpa teneretur.

45 Advocatus causam sui clientuli summa fidelitate defendere debet.

46 Advocatus jura & arcana sui clientuli revelans parti adversæ, ad quid teneatur, docetur.

47 Advocatus non debet favere parti adversæ etiam in secunda instantia.

48 Advocatus stipendio & mercede, debet esse aequus & honestus: nam licet possit vendere justum patrocinium, non tamen plus debito exigere debet.

49 Advocatus etiam si absque revelatione librorum patrocinium præstet, illud vendere potest.

50 Advocatus promodo litis & laboris, & fori consuetudine mercedem exigere debet, alioquin plus debito exigens mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur.

51 Advocatus tuta conscientia percipere potest gratis oblatum ultra salarium à lege taxatum, quod an hodie verum sit stante lege Regia declarat aucto.

52 L. 19. tit. 16. lib. 2. Recop. prohibens advocatis, ultra salarium

- Salarium à lege taxatum aliquid etiam ulro oblatum percipere, nove declaratur, quando tempore ministerii illud datum esset.
- 53 *Advocatus finito ministerio sponte datum ultra salarium taxatum recipere potest.*
- 54 *Circumstantia temporis facit presumi aliquid datum gratis esse, vel in fraudem prohibitionis simulata.*
- 55 *Prohibitus dare vel accipere aliquid pro ali-quare, non censetur prohibitus dare seu gra-tis oblatum suscipere, quia cessant verba & mens prohibitionis.*
- 56 *Circumstantia temporis, & quantitatis mu-neris dati, vel qualitatis personarum arguit sponte oblatum simulate conceptum esse in fraudem prohibitionis.*
- 57 *Interpretatio vera c. si quis objecerit. 1. qu. 3.*
- 58 *Interpretatio tex. in c. fin. 1. q. 3.*
- 59 *Interpret. rix. c. 1. de simonia cap. statutum. §. insuper de rescript. in 6. cap. statuentes de sensibus. in 6. decreti concil. Trid. sess. 21. de refor. c. 1.*
- 60 *Levitas muneris dati suadet potius ex ami-citia & benevolentia, quam pro ministerio gratis datum esse.*
- 61 *Circumstantia temporis, personarum, & quan-titatis muneris dati considerari debent ad ju-dicandum, an gratis oblatum sit, an simula-te in fraudem prohibitionis.*
- 62 *Intellect. l. 8. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. & l. 1. tit. 27. c. de los derechos, vers. Y mandamos que los dichos escribanos. lib. 4. Recop.*
- 63 *Advocatus olim cum clientulo non poterat pa-cisci de quota litis pro mercede sui laboris: hodie vero vigesimam partem percipere potest in consilio supremo Regio, & in audientiis Regiis, dummodo non excedat summam tri-ginta mille marapedinorum, & in tribunali-bus inferioribus non debet excedere medietatem illius summa.*
- 64 *Advocatus non potest aliquid percipere nomi-ne palmari & victoria.*
- 65 *Advocatus tenetur prestare gratis patrocinium pauperibus, ubi stipendio publico non est constitutus advocatus ad causas pauperum.*
- 66 *Advocatus in libellis non debet citare jura & leges, sed solummodo narrare factum cum rationibus.*
- 67 *Advocatus non debet patrocinari contra ali-quam legem expressam hujus regni.*
- 68 *Advocatus inquirere debet à tabellionibus, procuratoribus, & à viris expertis de stylo audientia, in qua patrocinatur.*

ANNOTATIO V.

De advocato.

- 1 **A**dvocati in jure † dicuntur postulantes, jux-ta text. in l. 1. §. postulare. ff. de post. Postu-lare † enim nihil aliud est, quam jus alicujus & legitimam causam expressis demonstrationibus of-tendere, firmis rationibus comprobare, statutis & legibus in judicio tueri; atque defendere: quod omne proprium advocatorum est; uti constat ex definitione Jurisconsulti in l. 1. §. postulare ff. de postulando. quorum officium † laudabile est, text. in l. laudabile. Cod. de advocatis diversorum

judicum & in cap. quia Episcopus. 5. quest. 3. tra-dit Cagnelus in repetitione. l. 2. ff. de origine jur. nu. 11. Et qui digne hoc munere fungi velit sequentia observare debet.

Primo, ut bonis morib. præditus sit, ideoque debet esse modestus in sermone juxta illud Ecclef. 8. aurum & argentum tuum confusa, & verbis tuis fac stateram, & ori tuo franos rectos. &c. Alio-quin † advocato verboso & procaciter loquenti imponi potest pœna suspensionis ab officio, secun-dum gloss. in l. ex ea ff. de postu. commendatam à pluribus relatis per Rebuffum in reper. l. unica n. 3. C. de sententiis, quæ pro eo quod interest, facit l. 7. & 12. tit. 6. par. 3. Veracissimusque debet esse, tam in verbis quam † in scriptis, nec falsas leges aut correctas allegare debet, quia incideret in pœnam falsi, juxt. l. fin. ff. ad l. Cornel. de fals. & l. 1. §. hunc igitur. C. de Justiniano Codice con-firmando. not. Bartol. l. omnes popul. numer. 68. de justit. & jur. l. 1. tit. 7. part. 7. Et ob defectum bonitatis † plures arcentur ab officio ad-vocationis, ut puta infideles, hæretici, exco-municati, infames, procuratores & alii de quibus in l. 1. cum suis. §. ff. de postulan. & in l. 5. tit. 6. part. 3. Pari modo ob defectum naturalem vel corporalem ab hujusmodi munere prohibentur nempe fœminæ, minores 17. annorum, cœci, & alii de quibus in dict. l. 1. ff. de postulan. & in l. 15. & 30. tit. 16. lib. 2. Recopil. & l. 7. tit. 25. lib. 4. Recopilation. tradit Dambon-derus in sua praxi. cap. nonagesimo sexto.

Secundo † observet etiam advocatus, quod priusquam ad exercitium advocationis accedat, habeat peritiam utriusque juris, & experientiam negotiorum, idque verisimilibus conjecturis cog-noscat, nam non sufficit experientiam causarum habere, secundum Bart. in l. 1. §. postulare ff. de post. quem sequitur Montalv. in repertorio legum regni verbo, Advocati, & si gloss. in dict. §. pos-tulare, verbo Exponere, contrarium velit: Alias † enim si absque ulla jurisperitia, & negotio-rum experientia, se ingerat officio advocationis, à mortali culpa immunis non erit, ut eleganter docet Soto lib. 5. de justit. & jur. qu. 8. art. 2. in fine, & Navar. in Manuali Hispano, & Latino c. 25. n. 28. vers. 1. Quo circa spatio quin-que annorum debet operam dare jurisprudentiæ ex tex. in proœmio Digestorum. §. duobus. & in l. ju-vemus. §. ne de cætero. & ibi gl. verb. per statuta. C. de advocatis diversorum judicum. gl. in l. 1. §. advocatus. ver. quoquo. ff. de variis & extraordinar. cognit. Bartol. in l. constitutione Codicis colum. 1. & omnes Doctor. in l. 2. Tauri. Et ita hodie debet esse graduatus in jure Canonico, vel civili, juxta text. in l. 1. tit. 16. lib. 2. Recopilar. Unde cum gradus baccalaureatus per quinquen-nium in hac Universitate Salmantina, & per aliud brevius tempus in nonnullis aliis acqui-ratur, non requiritur in advocato studium de-cem annorum, prout requirebat pragmatica 58. fol. 64. Regum Catholicorum: quia hodie præ-dicta l. 1. Recopil. solummodo requirit advo-catum graduatum esse. Nec obstat d. pragmatic. 58. nam jam cum aliis ante recopilationem con-ditis est abrogata, ut constat ex Pragmatica posi-ta in initio Recopilationis. Quinimo advocatus debet esse examinatus, & approbatus à præfide & ab auditoribus Regiis, vel à judicibus infe-rioribus tribunalium, ponique debet in matricu-

- 15 la advocatorum: aliter † enim non poterit mu-nus exercere, juxta text. in leg. 1. tit. 16. lib. 2. Recopilar. & antea de jure communi erat deci-sum in l. nemini licere. codic. de advocatis diver-sorum judicum. cui convenit l. 13. tit. 6. part. 3.
- 16 debetque in principio sui † officii, & quolibet anno juramentum prestare de bene exercendo suum officium, juxta text. in leg. 2. tit. 16. lib. 2. Recopilation. Sed licet † hoc de jure verum sit, tamen de consuetudine apud tribuna-lia inferiora hodie advocatus nec examinatur, nec juramentum præstat.
- 18 Tertio observet deinde † advocatus, quod in exordio litis curet, quod sua pars facti veritatem narret, cum ex facto jus oriatur, ut in l. si ex plagiis §. in olivo. ff. ad l. Aquil. l. 4. tit. 16. lib. 2. Recopil. relationemque facti in scriptis recipiat subscriptam manu propria clientuli, ne postmodum clientulus dicat, causam amissam fuisse culpa sui advocati: quia non allegavit juxta narrationem facti, ita disponit l. 14. tit. 16. lib. 2. Recopil. Qua relatione † sic suscepta, debet interrogare suum clientulum an probatio-nes suæ actionis, vel defensionis habeat, ex qui-bus victoria † causæ pender, juxta text. in l. duo sunt Titii. ff. de testament. tutel. deficiente enim probatione, & ipsum jus corrui, ut in c. plerumque 2. q. 7. & si clientulus asseveraverit suæ intentionis probationes habere, tunc ad-vocatus semper operam juri dabit in revol-vendis libris & allegationibus prælegendis ad deci-sionem & defensionem causæ sui clientuli; ex mente gl. in c. non licet. 11. quest. 3. & in l. 3. tit. 16. lib. 2. Recopilar. ibi: Y estudiando el derecho, &c. Juxta ordinem præscriptum in l. 1. Tauri. quæ habetur in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. & in pragmatica posita in initio Recopilationis. Et circa observan-tiam juris hujus regni advocatus considerabit sequentia: Primo, quod causæ debent prius deci-di per regias constitutiones (quæ vulgo Prag-maticas dicuntur) post nonam Recopilationem conditas: nam cum sint noviores, præponuntur, Jux. tex. in l. non est novum. ff. de legib. & ibi Bart. & Bald. Jaf. in l. pacta novissima n. 3. C. de pactis, & gl. recepta per DD. in c. 1. verb. ju-ra, de constir. text. in c. 1. de cognitione spirit. Preg. Lup. in l. 7. tit. 3. part. 1. & facit l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. ibi, Y las de los Reyes que de nos vinieren, &c. Pragmaticæ enim ante prædi-ctam Recopilationem conditæ jam sunt abro-gatæ per eandem, ut constat ex pragmatica posi-ta in princ. Recopil. Si vero nulla pragmatica condita sit post prædictam Recopilationem, tunc causæ decidi debent per leges illius Recopila-tionis, ut dispositum est in d. pragmatica posita in initio Recopil. & in l. 3. tit. 2. lib. 2. Re-cop. Circa quod advocatus consideret legem ne-dum corrigi per posteriorem tempore ut dixi-mus, verum etiam per posteriorem in ordine il-lius libri Recopilationis, si de die prolationis non apparuerit, secundum ea quæ docet Cynus, receptus à Barr. & doct. in l. 2. C. de testam. ru-rel. Ang. in l. in civile. ff. de legib. Alex. & Imol. in l. similes. ff. ad l. Falcid. Bartol. num. 35. & Salomonius. num. 59. in l. omnes populi. ff. de justit. & jur. per text. in l. si certarum §. fin. ff. de milit. testam. & in l. consiciuntur, §. similes. ff. de jure codicillorum. Consideret etiam advocatus priorem partem legis per posteriorem corrigi;

secundum gl. in l. si tibi ff. si cert. per. quam sequuntur Jaf. & Dec. ibi & Bart. in l. fides ff. de posir. & Marius Salomonius, ubi supra, Bald. in l. non est novum. C. de legib. & ex text. in l. in civile ff. de legib. Quo sit veram esse gloss. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Senatusconsult. Tre-bellian. cujus meminerunt Jaf. & Angel. in l. si idem. §. una ff. de jurisdic. om. judic. & Alex. conf. 164. & communiter omnes in §. item præ-tium. Instit. de emptio. & vend. Et si forsan ali-quando dubitaretur de loco & tempore, tunc erit observandum quod resolvit Albericus in l. 2. C. de testament. tutel. & Salomonius ubi supra. Quod autem de posteriori loco dictum est, obri-nebit nisi lex priori loco sita majori aequitate ni-tatur secundum Aret. consil. 163. quem sequitur Jaf. & Decius in l. si tibi ff. si certum petat. & Jafen in l. si idem. §. una ff. de jurisdic. om. jud. quamvis ibi Decius sibi contrarius contrarium teneat, quem sequitur Curtius ibi. Ceterum si nee pragmaticis, nec legibus Recopilationis negotium decidatur, tunc causa terminanda erit per leges Fori vel styli juxt. text. in l. 3. tit. 1. lib. 2. recop. dummodo leges illæ irrationabiles, vel juri hujus regni con-trariæ non sint, & in usu & observantia constet eas leges esse, in casibus in judicio agitatis, ut dis-ponitur in d. l. 3. & alleganti pro se legem Fori incumbit † onus probandi talem legem esse in usu receptam, secundum Rodericum Suarez in proœ-mio Fori in princ. Oroscium in l. de quibus. ff. de legib. Zafsum conf. 5. num. 109. lib. 1. Gregor. Lup. in l. 7. tit. 2. part. 1. Aviles in cap. pratorum. cap. 19. Et ita in praxi observari testatur † Suarez ubi supra. quo in loco ponit modum & formam arti-culandi & probandi legem illam Fori esse in usu, & ibi limitat duobus modis hanc resolutionem. Idemque observandum esse circa leges styli resol-vit Roderic. Suarez. in l. 6. tit. de las ganancias. lib. 1. Fori in vers. ulterius quæro. prope finem. Et quid significet † forus & stylus, & qualiter inter se differant, explicant Bart. num. 10. Oroscius num. 33. in dict. l. de quibus. ff. de legibus, Rochus de Curte in Rubric. de consuetudine. à num. 24. Gregorius Lupus in l. 7. tit. 3. part. 1. verb. fue-ro. & gloss. in l. 1. tit. 1. lib. 1. Fori. Adverten-dum tamen erit, foro generali derogari per municipale, ut notatur in cap. 1. de constir. in 6. Etsi advo-catus non invenerit negotium decidum prædictis ju-ribus, ut supradictum est, tunc recurrere debet ad leges Partitarum, quæ observandæ erunt in defectum † supradictorum jurium, juxta text. in l. 2. tit. 1. lib. 2. Recopilar. & in dict. pragmatica posita in prin-cip. Recopilationis. Deficiente autem † jure Regio, recurrendum erit ad jus Canonicum, & non ad jus Civile: & è converso in foro Ecclesiastico, defici-ente jure Canonico, recurrendum erit ad jus Reg-ni, ut eleganter resolvit Palatius Ruvius in l. 1. Tauri. nu. 9. & ibi Doctor del Castillo, Villa Diego in reper. capit. constitutus. de in integrum restitut. Cifuentes in l. 3. Tauri. num. 3. Bernard. Diaz. in pract. crimin. cap. 60. & Aviles in c. pratorum. cap. 19. & Caputius in singul. 69. per l. fin. C. de testibus. & Didac. Perez in quest. 3. proœmiali ordi-nam. Si vero negotium † sit extraordinarium, advocatus requirat in repertoriis Doctorum, ante omnia attendendo ad ea, quæ ponuntur in prin-cip. tit. 1. part. 3. & demum si exacte cognoverit, suum clientulum justam causam fovere, tunc ad-vocatus observet ut illam † tuendam suscipiat, caveat

caveat tamen ne ei repromittat victoriam causa, ut docet Speculator *titul de advocato. vers. nunc tractemus. nu. 9.* & est text. *in l. fin. tit. 6. part. 3.* Alioquin si intellexerit causam sui clientuli, iniquam, & à jure, & ratione remotam, & alienam esse, nullo modo ꝑ protegendam suscipiat, juxta text. *in l. 13. tit. 6. part. 3. & in l. 2. & l. 22. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Qui vero sciens & prudens injustam causam defendit, mortaliter peccat, & ad refactionem damni, quod passus fuerit adversarius, & restitutionem expensarum, quas suus clientulus fecerit, tenetur: quia qui ad malum cooperatur ejusdem est iniquitatis, atque ipse qui facit, juxta illud Pauli ad Roman. 1. *digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui faciunt. consentiant.* & cum illud peccatum sit contra justitiam, nempe in nocumentum alterius partis, ad restitutionem obligatur: nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, ut *in cap. fin. de injuriis.* & firmat Ant de Butrio *in cap. brevi. de jurejurand. & Augustin. Beroius in Rubric. de appellat. num. 91. Soro libr. 5. de just. & jur. qu. 8. artic. 3. & Navarr. in Manual. cap. 25. in versic. 2. nu. 28.* Quinimo si à ꝑ principio crediderit, causam justam esse, & ex post facto cognoverit iniquam esse, statim debet illam deferere, caute tamen absque periculo sui clientuli, alias ad damnum refarciendum adversario teneretur, & ad expensas suo clientulo, secundum S. Thom. *in 2. quest. 71. artic. 3. probat l. 12. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Quod procedit, etiam si suus clientulus instet, ut ejus causam injustam foveat, quia facit contra suam conscientiam. Ita contra Matthæum de Afflicis resolvit Burgos de Paz *in proemio legum Tauri. num. 271.* Imo advocatus tuta ꝑ conscientia non poterit consulere suo clientulo, ut faciat pactum vel transactionem cum adversario, dando ei modum, ut aliquid habeat, si intellexerit, causam clientuli injustam esse, ita eleganter probat Bartholom. Socin. *in l. quidam. nu. 11. ff. si certum pet. & Caccialupus in tract. de transact. quest. 20. in fin.* Et an in causa dubia advocatus possit patrocinari, late disputat Burgos de Paz *ubi supra. nu. 389. & Soro libr. 5. de justit. & jur. quest. 8. artic. 3.* Pari modo ꝑ advocatus tenetur refarcire damnum adversario, si per cavillationem abstulerit justam causam, vel gravaverit eum, petendo dilationem superfluum, vel allegando falsum, vel faciendo cavillosam positionem, aut instruendo falsum testem, vel consulendo clientulo, ut veritatem neget. secundum Hosti. *in cap. calumniam. de pœnis communitate receptum ex Navarro in manual. dict. c. 25. num. 29.* & ultra pœnas impositas à jure communi, de jure Regio tunc advocatus erit suspendendus ab officio arbitrio judicis per text. *in l. 3. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Insuper si propter suam negligentiam, vel imperitiam, causa justa sui clientuli fuerit amissa, advocatus tenebitur ad interesse suo clientulo, & mortaliter peccabit, argum. text. *in l. idem juris. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* imo hoc casu cum duplo debet damnum & interesse refarcire suo clientulo *ut in l. 6. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Quod est verum, quando advocatus jactabat se peritum, cum non esset, & clientulus ignorabat ejus imperitiam: secus tamen esset si clientulus eam cognoscebat, nam in hoc casu advocatus non teneretur, nisi ex dolo, & lata culpa, ex mente Innocentii *in cap. sicut dignum. de homicid. quem sequitur Sylvester in summa, & verbo, advocatus. questio.*

24. & Navarr. *in dict. cap. 25. numer. 29.* ita intelligens text. *in dict. leg. 6. titul. 16. lib. 2. Recopilat.*

Quarto observet insuper ꝑ advocatus, ut summa fidelitate clientuli causam defendat, juxta text. *in cap. qui religiosum. & ibi gl. verb. non omni 87. distinct. & Gregor. Lupum in proemio. tit. 6. part. 3.* alioquin ꝑ si jura & arcana sui clientuli revelaverit parti adversæ, mortaliter peccabit, & ad refactionem damni tenebitur, ut probat gloss. & Jaf. *in l. si procurator. C. de procurat. num. 15. & text. in l. 9. tit. 6. part. 3. & resolvit Navar. dict. cap. 25. num. 29. & incidit in pœnam falsi, juxta text. & ibi Barr. in l. si quis aliquid. la secunda. §. instrumenta. ff. de pœnis. & appellatur proditor, & efficitur infamis, debetque puniri arbitrio judicis ut *in dict. l. 9. tit. 6. part. 3.* quinimo ipso jure privatur officio & si de facto exercuerit, erit puniendus amissione dimidietatis bonorum fisco applicandæ, sive ex tali revelatione damnum suo clientulo inde sequatur, sive non: Et ita cessat opinio Cyni & Pauli *in l. 1. C. de ord. in jud. & Gregor. Lup. in d. l. 9. verb. Por el tal engaño. & c.* Nec debet utrique parti favere, aut cum adversario colludere, quia prævaricator diceretur, ut *in l. 1. ff. de prævaricat. & in l. athletas. §. prævaricator. ff. de postulan. & in cap. si quem vers. prævaricator. 2. questio. 3. & in l. fin. tit. 6. part. 3.* quam optime explicat Avendanius *in cap. pratorum. 1. part. cap. 2. a num. 24.* Imo neque ꝑ in secunda Instantia poterit advocatus alteri parti favere in eodem negotio, secundum gl. *in l. fin. ff. de postuland. & ibi Paul. probat l. 13. tit. 16. lib. 2. Recopilat.* & advocatus qui semel suscepit protegendam causam, non poterit illam deferere & derelinquere. Quinto ꝑ observet præterea advocatus, ut in stipendio, & mercede pro labore, sit æquus, & honestus: nam licet possit vendere justum patrocinium, ut *in c. non licet. 11. quest. 3.* etiam si absque revolutione ꝑ librorum præstet illud, secundum Joan. And. *ad 49 Speculat. tit. de salar. addition. 1. archid. d. c. non licet. Felin. in c. per tuas. nu. 3. de Simon. Jaf. §. sed iste quidem nu. 113. Insit. de act. & Decim in cap. cum in cunctis. in princ. numero 15. de elect. rejecta gloss. quam intendit salvare Tiraquel. de nobilitate. cap. 29. num. 32.* tamen ꝑ non debet plus debito exigere à clientulis, sed pro modo litis, fori consuetudine, & laboris: alioquin plus exigendo mortaliter peccaret, & ad restitutionem teneretur, ex S. Thom. 2. 2. quest. 71. Soro. libr. 5. de justit. & jur. quest. 8. artic. 4. Tiraquel. de nobil. cap. 29. num. 26. Covar. *in regula peccatum 2. part. §. 3. numer. 2. de regul. jur. in 6. Didac. Perez. in l. 2. tit. 19. lib. 2. ordin. colum. 664. vers. advocatus præterea non debet.* ubi cum Abb. Joannes Andreas, Tiraquel. & aliis contra Sotum & alios resolvit advocatum tuta conscientia posse percipere sibi sponte oblatum, ultra salarium à lege taxatum, hodie tamen opinio Soti verior videtur, & approbatur per l. 19. tit. 16. lib. 2. Recopil. ubi dispositum est, quod ultra salarium taxatum, advocatus non possit aliquid percipere; etiam si ultro sit oblatum, quod tamen intellige verum quando tempore ministerii, ultra salarium aliquid offerretur, etiam si diceretur, quod gratis datur, quia ex circumstantia temporis præsumeretur illud datum fuisse in fraudem prohibitionis, ac ideo standum erit prohibitioni, ut scilicet hæc gratuita oblatio prohibita censeatur, argu. l.*

53 & toto tit. C. plus valere quod agitur. Ceterum ꝑ finito jam ministerio, ultra salarium advocatus bene poterit oblatum suscipere, quia ex circumstantia temporis præsumitur, quod illud non datur, nec suscipitur pro illo ministerio: Imo censetur omnimoda ꝑ gratuita datio, prohibitus enim dare seu accipere aliquid pro aliqua re, non censetur prohibitus dare, seu gratis oblatum suscipere, quia eo casu cessant verba & mens prohibitionis, nam qui gratis dat ex mera libertate absque ullo respectu commutationis dat, sive oblatum recipit, arg. l. 1. ff. de donationibus. & in c. 1. eod. tit. quod limitatur, nisi ex circumstantiis ꝑ temporis, seu dati muneris, vero similiter apparet, gratuitam donationem simulate conceptam fuisse in fraudem prohibitionis: unde si finito ministerio aliquid gratis offeratur, cessat præsumptio simulationis, quod pro illo ministerio datur argum. text. *in cap. sicut episcopus. 1. quest. 2. & in cap. si quæstiones. & in cap. dilectus 2. de simonia.* quæ jura ita accipienda sunt: Nec huic veræ interpretationi obstat text. *in cap. si quis objecerit. 1. quest. 3. ibi (antea, nec postea)* quibus verbis constat, quod prohibitus dare, vel suscipere aliquid pro aliqua re, nec tempore ministerii, nec finito ministerio possit dare vel suscipere: nam respondeo quod verbum (Solvat) in illo text. appositum, tollit difficultatem, nam significat debitum reddere, ex Ambrosio Calepino *in suo Dictionario, verbo, Solvo,* & ita significat text. ille, quod qui finito ministerio, aliquid solvit pro re spirituali censetur quod illud solvit tanquam debitum pro illa re, quod tamen prohibitum est: qui vero gratis dat finito ministerio, non dicitur debitum solve-re. Non etiam ꝑ obstat text. *in c. fin. 1. q. 3. ibi (ante, vel post.)* nam respondeo quod verbum (exigatur) de quo ibi, difficultatem tollit, quia verbum exigo significat rem aliquam jure debitam petere ex Laurentio Valla. *lib. 5. elegantiarum. cap. 24. & Ambrosio Calepino in suo Dictionario. verb. exigo,* qui vero gratis oblatum recipit, in nostra specie non dicitur rem debitam exigere. Non denique obstat textus *in cap. 1. de simonia. ibi omnino dare. & in cap. statutum. §. insuper de rescript. libr. 6. & in cap. 1. §. procuraciones. & in cap. 2. §. statuentes de censibus. lib. 6. & in concilio Tridentino. session. 21. de reformatione. cap. 1. & quod notat gloss. in l. invitus. §. fin. ff. de regul. jur.* quæ jura videntur excludere omnem dationem, etiam gratuitam, & spontaneam: nam respondeo, quod debent intelligi, quando tempore ministerii aliquid offerretur etiam gratis: nam licet verba dationis sonarent in dationem gratuitam, illa temporis circumstantia arguit ipsam dationem spontaneam simulate conceptam esse, ad palliandam prohibitionem legis: ita intelligit Ripa *in tract. de peste. ult. part. tit. de remediis præservativis contra pestem. num. 114.* Nos vero loquimur, quando finito ministerio gratis aliquid offertur: nam temporis circumstantia facit cessare suspicionem fraudis. Et idem ꝑ dicendum erit, quando quantitas muneris oblata suaderet illam dationem procedere ex amicitia, vel benevolentia, ut munusculum ad esum aut potum; tunc enim licet daretur tempore ministerii, tamen ex levitate muneris suspicio cessat; quod pro illo ministerio datur, argum. text. *in d. c. etsi quæstiones.* Circumstantiæ ꝑ enim tem-

poris, personarum, & quantitatis muneris dati, considerandæ sunt ad inducendam conjecturam an gratis datum sit, an vero simulate in fraudem prohibitionis, ut probat text. *in d. c. etsi quæstiones.* Ex quibus constat, prædictum intellectum ad textum *in dict. l. 19. tit. 16. lib. 2. Recopil.* verum esse, scilicet, quod procedat, quando tempore ministerii aliquid ultra salarium advocato offeratur: nam tunc illud recipere non poterit, secus tamen quando post finitum ministerium, vel quando levitas muneris suaderet, quod ex amicitia aut ex benevolentia, datum esset: nam tunc jure optimo, & tuta conscientia suscipere poterit. Et quod in animæ judicio tutus sit ita quod ad restitutionem non teneatur, fatetur Covar. *in c. quamvis pactum. 2. part. §. 3. num. 6. de pactis. in 6.* asserens in foro exteriori difficile contrariam opinionem defendi posse. Et juxta prædictam ꝑ resolutionem erit intelligenda. *l. 8. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 5. tit. 9. lib. 3. Recopil.* prohibens judicibus, ne aliquid à litigantibus percipiant, & etiam *l. 1. tit. 27. cap. de los derechos en las causas criminales. vers. Y mandamos que los dichos escribanos, & c. libr. 4. Recopilat.* prohibens tabellionibus, ne percipiant aliquid etiam sponte oblatum ultra taxationem ibi factam; debent enim illa jura intelligi, quando tempore ministerii, gratis offerretur, secus tamen si post finitum ministerium daretur, vel si levitas muneris suaderet, quod ex benevolentia & amicitia, & non pro ipso ministerio illud munus datum esset.

Advertendū tamē erit, quod etsi olim advocatus non posset pacisci de quota litis, juxta text. *in l. si quis C. de postulando. & in l. 14. tit. 6. part. 3.* hodie tamen in consilio supremo Regis, & in aliis audientiis Regis bene poterit percipere vigesimam partem litis, dummodo non excedat quantitatem triginta mille marapetitorum, & in aliis tribunalibus inferioribus dimidietatem dictæ quantitatis, & hoc tam in causis civilibus, quam in criminalibus, juxta text. *in l. 18. cum duabus sequent. tit. 16. lib. 2. Recop.* non tamen ꝑ poterit aliquid nomine victoriæ & palmarum percipere, ut *in l. 29. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Et plura de modo percipiendi stipendia ab advocatis tradita sunt *in l. 7. cum pluribus sequentibus. titul. 16. lib. 2. Recopilat. & per Didacum Perez in l. 2. tit. 19. libr. 2. Ordin. versic. decimo quarto versatur. Cæ-*

65 terum advocatus tenetur gratis præstare patrocinium pauperibus, in locis, in quibus non sunt advocati conducti publico stipendio ad patrocinium pauperum, juxta text. *in l. 16. tit. 16. lib. 2. Recopilat.* & resolvit Soro *libr. 5. de justit. & jure, quest. 8. artic. 1. & Covar. in pract. quest. cap. 6. num. 4. & Didacus Perez in l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordin. vers. 6. dubitatur.* Sexto observet ꝑ denique quod in libellis processus non citet jura & leges, sed tantum narret factum cum suis rationibus, juxta text. *in l. 4. tit. 16. lib. 2. Recop.* nec patrocinetur ꝑ contra legem expressam hujus regni, juxta text. *in l. 16. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Summaque diligentia ꝑ inquirat à Tabellionibus, Procuratoribus, & ab aliis expertis, de stylo illius audientiæ. arg. text. *in l. 3. §. testes. vers. quod ad testes. ff. de testib. & ibi Barr. & Doct. Bald. & Alex. in l. 1. C. ut que desunt advocatis. Bantius in Rubr. de nullitate ex defectu processus. n. 86. pag. 314. & advocatus, qui superiora*

iora observaverit, laudabiliter exercebit advocacionis officium.

SUMMARI A.

- 1 Definitio Tabellionis.
- 2 Tabellio pluribus aliis nominibus nuncupatur.
- 3 Tabellio servus publicus dicitur.
- 4 Officium tabellionatus quando sit vile, & quando non, resolvitur.
- 5 Officium tabellionis deservientis Principi, vel alicui loco sub certo numero deputati, vile non est.
- 6 Officium tabellionis non est vile, quando ejus nomen transit in speciale nomen majoris officii.
- 7 Tabelliones Regii simpliciter qui populariter Reales dicuntur, viles sunt.
- 8 Infamis infamia juris vel facti non potest creari tabellio ad deservendum Principi.
- 9 Nullus infamia notatus creandus est tabellio, quia quilibet debet esse optima existimationis & fama.
- 10 Tabellio creandus debet esse Christianus, & non Judaeus, vel Agareus, debetque esse vicinus illius loci, in quo officio fungi debet.
- 11 Tabellio creandus debet esse laicus, & non in sacris ordinibus constitutus.
- 12 Tabellio impubes creari non debet, & de jure Regio debet esse major 25. annis.
- 13 Solus Princeps, vel alius de speciali mandato Principis creare potest tabelliones.
- 14 Duces, Comites, Marchiones, Episcopi & similes, an possint creare tabelliones tractatur, & Gregorius Lupus & Avendanius componuntur.
- 15 Jure Regio novissimo nemo potest conficere tanquam tabellio acta judicialia & extrajudicialia, nisi prius creatus fuerit regius tabellio, vel saltem prahabito prævio examine consilii Regii.
- 16 Tabellionum creatio ex consuetudine introduci potest immemoriali, quoad proprietatem, & quadragenaria quoad possessionem.
- 17 In tabellionum creatione qua intervenire debeant, traditur.
- 18 Ubi certus numerus tabellionum deputatus fuerit, nulla fides tabellionibus simpliciter Regiis adhibenda est, nec ipsi poterunt ibi fungi suo munere, nisi tempore pestis.
- 19 Tabelliones omnia acta, & instrumenta ad partis rogatum, & requisitionem conscribere tenentur, & per judicem ad id invitati compelluntur.
- 20 Tabellio non obtemperans mandato superioris circa ejus officium privari poterit, nisi nimis occupatus esset in aliis instrumentis conscribendis.
- 21 Tabellio non compellitur gratis servire, nisi rogatus fuerit a paupere, ecclesia, vel civitate.
- 22 Tabellio pro suo labore exigere potest mercedem consuetudine, vel lege taxatam.
- 23 Merces tabellionibus jure hujus regni taxata est novissime per Regiam pragmaticam.
- 24 Tabellio ultra mercedem jure Regio taxatam non potest aliquid percipere etiam sponte oblato, & qualiter intelligi debet, traditur remissive.
- 25 Tabellio in fine instrumenti apponere debet mer-

cedem receptam, vel si gratis ministerium praestiterit illud dicere debet.

- 26 Tabellio an teneatur apponere in instrumentis nomina contrahentium, causam, annum, mensem, diem, & quot testes, explicatur.
- 27 Tabellio in actis judicialibus testes apponere non debet, nisi ex stylo illius audientiae soleant apponi, & quid in actis, qua extrinsecus apud acta judicialia celebrantur, fieri debeat, declaratur.
- 28 Tabelliones tenentur registrum & protocollum actorum judicialium & extrajudicialium secum retinere, nec partib. debent exhibere, nisi ex iudicis praecepto.
- 29 Tabellio protocollum partib. concedens mortaliter peccat, & perjurium incurrit.
- 30 Tabellio potest committere confessionem protocolli alteri non tabellioni, dummodo ipse praesens sit rei gesta, & se subscribat, & proprio signo signet: & idem erit quoad translationem, dummodo transumptum cum protocollo conferat.
- 31 Instrumentum qualiter traduci debeat ex protocollo tabellionis mortui, traditur remissive.
- 32 Tabellio tenetur partibus & testibus recitare instrumentum a se confectum.
- 33 Testi asserenti aliter se deposuisse, quam a tabellione fuit scriptum in causis civilibus non est adhibenda fides, in criminalibus fides tabellionis vacillat.
- 34 Tabellioni potius quam testi credendum esse, apud Hispanos obtentum est, nisi testis probare possit duobus testibus de jure civili, vel quatuor de jure Regio ejus asserentem.
- 35 Instrumentum quodlibet publicum quatuor testibus improbari potest.
- 36 Tabellioni testanti, & fidem facienti de commissione receptionis testium sibi facta, credendum non est, ac ideo talis commissio coram alio tabellione scribenda erit, quamvis de consuetudine oppositum observetur.
- 37 Tabellio ultra ea, qua tempore sua creationis juravit, debet a pluribus aliis abstinere, de quibus remissive.
- 38 Lis tractari non debet coram tabellione fratre, vel patrueli actoris.
- 39 Tabellio praeavere debet ne instrumentum falsum conscribat.
- 40 Signans aliquod instrumentum tanquam tabellio, cum tamen non esset, vel jam quod aliquando fuisset, privatus tamen esset, poena mortis est afficiendus.
- 41 Exercens officium tabellionatus questum contra formam traditam a lege Regia tanquam falsarius poena mortis erit afficiendus, nec unquam tabellio reputari debet.
- 42 Tabellio tanquam suspectus recusari potest, non tamen removetur in totum, sed datur sibi adjunctus, quamvis de jure communi in totum removetur.
- 43 Tabellio absque causa expressione solo juramento calumnia a recusatore praestito recusari potest.
- 44 Actus gestus per tabellionem recusatum absque adjuncto est nullus.
- 45 Tabelliones pollere debent juris peritia, & quales debeant esse, explicatur, & ob quam rationem.

Annotatio Ultima. De Tabellione. ¶

ANNOTATIO ULTIMA.

De Tabellione.

Tabellio est persona publica, habens officium scribendi instrumenta super contractibus, actis, & aliis rebus, ad fidem faciendam super eisdem, ut colligitur ex authentica, de tabellionibus collat. 4. & ex principio tit. 19. part. 3. & ex l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori. Qui etiam aliis nominibus nuncupatur, ut constat ex l. precipimus. & in l. in offerendis. C. de appellationibus. & ex Rubro & Nigro. C. de tabulariis. lib. 10. & l. si librarios. ff. de regul. jur. & l. scrinarios. C. de testam. mil. & ubique gl. & DD. quibus promiscue utimur, secundum Plateam in Rubr. de tabulariis. lib. 10. in fin. Sebastian. Brant. in expositione titul. tit. de tabulariis. lib. 10. Qui etiam servus publicus dicitur, ut in l. 2. C. de adoptionibus. & in l. non enim. ff. de adoptionibus. & in l. 2. ff. rem pupilli salvam fore. & in c. 2. de usuris lib. 6. & ibi gl. verb. servo. & tradit Romanus in singul. 350. & Didac. Perez in l. 2. tit. 5. lib. 2. Ordin. in princ. Quo fit, quod cum tabellio servus publicus appelleretur, (cum servire omnibus teneatur) ejus officium vile fit, ut tradunt gloss. Bart. & Platea in l. universos. C. de decur. lib. 10. Montal. in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori. in gl. verb. Por que los jurados. & Palacios Rub. in rep. c. per vestras. not. 3. §. 10. n. 7. Sylvest. in summa. verb. Tabellio. q. 3. Greg. Lup. in princ. tit. 19. part. 3. verb. Escrivanos. Tametsi oppositam sententiam teneat Covar. in pract. qu. c. 19. nu. 5. & novissime Petrus Rocha in sua praxi causarum civilium. c. 5. n. 20. contendat officium cujuslibet notariatus nobile esse, nec jura, in contrarium adducta aliud probare. Quibus non suffragatur text. in l. 1. C. de mandatis Principum. dum probat notarios, seu tabelliones obtinere dignitatem: & idem probat tex. in l. laudabile. C. de advoc. diver. jud. Nam respondeo praedicta jura intelligenda esse de notariis Principum, secundum Bart. Plateam, Montal. ubi sup. & in l. 14. tit. 19. part. 3. & Greg. Lup. ubi sup. & Zafum in scholiis ad l. 2. ff. de orig. jur. vers. postea cum Apus verb. Scriba. De jure autem Regio officium tabellionis, tam deservientis Principi quam tabellionis deputati cuiusque Civitati vel loco sub certo numero vile non est, juxta. text. in d. l. 14. tit. 19. part. 3. & ibi Montal. & Greg. Lup. in prin. tit. 19. p. 3. & probatur in l. 3. tit. 8. lib. 1. Fori ibi. E honrado. Nec etiam est vile, quando nomen tabellionis transit in speciale nomen majoris officii, ut in l. 1. & 2. C. de primicerio, & secundicerio. lib. 12. Ceteri vero tabelliones, prout sunt simpliciter tabelliones Regii quos vulgo Escrivanos reales appellamus, non obtinent dignitatem, neque habent officium honorificum etiam de jure Regio secundum Montal. in d. l. 14. Ex quib. & consequitur non posse creari tabelliones seu notarios, Principib. deservientes eos, qui aliquam juris, vel facti infamiam patiuntur, cum portae dignitatum eis non pareant, juxta tex. in c. infamib. de reg. jur. in 6. & in l. 2. C. de dignitatib. lib. 11. & tradit Bart. in l. 2. C. de mand. Principum. & in l. eadem. §. hac lege ff. ad l. Jul. repetundarum. & probat l. 2. ibi, Buena fama tit. 19. part. 3. & ibi Greg. Lup. & communiter omnes ex Covar. ubi Suarez de Paz Praxis Eccl.

sup. vers. prima conclusio. Quod verum est, in quibuscunque tabellionibus creandis & dignitates non habentibus, nam omnes optimae existimationis & famae, non infames creandi sunt, ut optime resolvit Covar. ubi sup. contra Bart. Aymo. Plat. Palat. Rub. & alios per ipsum citatos, & idem tenet Greg. Lup. in l. 2. tit. 19. part. 3. verb. Buena fama. & satis probat l. 1. tit. 25. lib. 4. Recopil. ibi, Buena fama. Debentque tabelliones creari Christiani & non Judaei, aut Agareni: debentque esse vicini illius loci, in quo fungi debent officio tabellionatus: & debent esse liberi & non servi, habereque alia requisita, congesta a l. 2. tit. 19. part. 3. & l. 5. tit. 2. lib. 7. Recop. ubi disponitur, quod debent esse laici, & non in sacris ordinibus constituti, ut probatur in d. l. 2. & firmat Covar. ubi sup. num. 8. ubi probat, hoc officium Monachis interdictum esse: & ibi inter clericos distinguit, & probatur in l. 19. tit. 3. lib. 1. Recopil. Item tabellio non debet creari impubes, ut in l. impuberum. in principio & ibi Bart. ff. de falsis. & Decius in l. femina. §. impuberes. num. 2. & 8. ff. de regul. jur. & de jure Regio & aras tabellionis debet esse viginti quinque annorum completorum, ut probatur in l. 30. tit. 25. lib. 4. Recopil. Et solus Princeps seu Rex, vel alius de ejus speciali mandato tabelliones creare potest, juxta text. in l. 3. tit. 19. part. 3. & tradit Montal. in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori. verbo. E otro no. Oltradras in consil. 75. Alex. in l. nec ei. §. 1. ff. de adoptionibus. Avend. de exequendis mandatis Principum. lib. 1. cap. 10. in princ. Item Duces, Comites, Marchiones, Vice comites, Episcopi, & similes in suis territoris creare possunt tabelliones ad hoc solum, ut testificentur de iis, quae fiunt in judicio, secundum Montalvum in dict. l. 1. Fori verbo, E no por otro. & Gregor Lup. in d. l. 3. partita verbo, Juzgadores. tamen per dict. l. 3. partita contrarium (imo quod etiam extra judicium tales tabelliones testificari possint,) defendit Avend. ubi supra. nu. 2. Quos ita componere poteris, ut Duces, Comites, Marchiones, & alii magnates, & quicumque domini vassallorum possint creare tabelliones, cum hoc discrimine, ut magni illi domini eos creent cum potestate testificandi in judicio, & extra, prout Principes & Reges: nam de jure seu consuetudine id sibi licet, tanquam sint rami dependentes ab eorum dominio, & in hac specie procedit opinio Avendani. l. 12. tit. 1. partit. 2. Ceterum alii Domini vassallorum, qui solum id possunt, quod sibi conceditur, prout sunt illi de quibus in l. 13. tit. 1. partit. 2. tabelliones creantur, ut possint duntaxat in judicio testificari: & in hac specie procedit opinio Gregor. Lopez, & dict. l. 3. tit. 19. part. 3. quae sic intelligenda est. Jure vero novissimo existimo supradicta cessare ex l. 2. tit. 25. lib. 4. Recop. quia cautum est neminem posse conficere acta judicialia, vel extrajudicialia in quibuscunque locis, nisi prius creatus fuerit Regius tabellio, vel saltem prævio consilii Regis examine prahabito. Ergo si prius quam a Duce, Comite, vel ab alio quis tabellio debeat nominari, creandus est Regius tabellio, consequitur sibi concessam esse potestatem conficiendi quaecunque & qualiacunque acta & instrumenta. Posset etiam consuetudine introduci tabellionum constitutio, seu creatio, per tex. in l. actuarius. C. de numerariis, & actuariis lib. 12. & ibi Joan. Platea, quae consuetudo, quam

tum ad proprietatem debet esse immemorialis, quantum vero ad possessionem quadraginta annorum sufficit jure Regio attentio, ut resoluit Grego. Lup. in l. 3. tit. 19. par. 3. verbo, *Orogasse*. Cujus opinio plana est post. l. 5. tit. 2. libr. 7. Recop. & sic cessant adducta per Avend. ubi supra.

17 nu. 3. Et in tabellionum creatione procedere debet examen, & ejus titulus tabellionatus concedi juxta formam. l. 47. tit. 4. lib. 2. Recopil. Qui tabelliones plura jurare tenentur, juxta text. in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori. ubi Montalvus octo juranda congerit, & in l. 4. tit. 19. part. 3. ubi idem Montalvus, & Gregor. Lup. in l. 8. tit. 18. par. 3. verbo, *Debem. jurar.* & tradit Sylvest. in *Summa*, verbo, *Tabellio. quest. 2. in fine.* & *Nannar. in Manuali Latino. c. 25. num. 52.* Nulla tamen fides tabellionib. adhibenda erit, neque ipsi suo fungentur officio ubi certus numerus tabellionum deputatus fuerit, juxta text. in l. 1. tit. 25. lib. 4. Recopil. etiam si sint in territoriis Ducum & similium dominorum, si ibi certus numerus deputatus fuerit, secundum Avend. ubi supra. num. 5. & 6. hoc in fine limitantem nisi tempore pestis, quo casu Regii tabelliones testamenta conficere potuerunt. Qui tabelliones f. acta & instrumenta quaecunque ad rogatum, & partis requisitionem conscribere tenentur, & ad id per judicem inviti compelli potuerunt, secundum Bar. in l. 1. c. de tabellion. lib. 10. & Plateam in Rub. illius titu. & in §. cum autem. n. 2. de adoptionib. Sylvestrum ubi supra, Grego. Lup. in l. 4. tit. 19. part. 3. verbo, *Fagan las cartas, &c.* Aviles in capitibus pratorum. cap. 39. nu. 3. & cap. 17. num. 21. & Rojas in Epitome succession. cap. 10. n.

20 30. usque adeo quod f. si mandato superioris non obtemperaverint, officio privandi erunt, secundum Bald. in l. providendum in fine. C. de postulando. & sequitur Romanus in singulari. 259. additio Bartoli in l. 1. §. servi, verbo, *Cogatur. ff. furti adversus nautas.* Sylvest. ubi supra. quest. 5. Aviles ubi supra. cap. 39. nu. 7. & probatur in l. 3. tit. 8. lib. 1. Fori. & ibi Montal. & Avend. de exequendis mandatis Principum. 1. par. cap. 27. num. 14. Quod tamen fallit, quando tabellio nimis occupatus esset in aliorum instrumentorum conscriptione, secundum Bart. in dict. l. 1. de tabulariis, & in dict. §. servi. n. 3. Aviles, & Sylvest. ubi supra, vel quando ex alia justa causa se excusaret, secundum Montalvum in *Summa. titu.*

21 19. part. 3. Tabelliones tamen f. sic rogati non compelluntur gratis servire, nisi rogati fuerint a paupere, Ecclesia, vel Civitate, juxta text. in l. fin. post medium. C. de principib. agentium in rebus. lib. 12. Plateam in dict. §. cum autem. & late Aviles, ubi supra, in dict. cap. 39. & in l. 2. tit. 18. lib. 4. Recopil. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. Recopil. Qui tabelliones f. exigere poterunt mercedem sui laboris consuetudine introductam, vel lege praxatam, ut resoluit Covar. in regula, peccatum 2. p. §. 3. n. 2. Quæ tamen f. merces de jure hujus Regni praxatata & prefnita est in tit. 26. & 27. lib. 4. Recop. & novissime in quadam pragmatica Philippi. II. Madri. 6. die mensis Maii.

24 Anno 1569. promulgata. Ultra quam f. mercedem & salarium constitutum nihil aliud petere aut recipere poterunt citra onus restitutionis, secundum Covar. ubi supra, & Navar. in manuali, capite vigesimo quinto, numero. 54. etiam si sponte & libere aliquid ultra præstetur, secundum Grego.

Lup. in l. 15. tit. 19. par. 3. verbo, *Decimus, &c.* & Navar. ubi supra, & latissimo sermone Aviles, ubi supra. cap. 1. verbo, *Ni llevaran.* fol. 51. & Covar. ubi supra, & probatur in dict. tit. 27. lib. 4. Recopil. prope finem. ibi. *Aunque las partes lo den gratiosamente, &c.* Ideoque f. merito & cum judicio decretum fuit, mercedem receptam a tabellionibus apponendam esse in quolibet instrumento, ut innotescat, quantum tabellioni solutum fuerit: & si gratis instrumentum confecerit, subscribere debet se illud gratis conscripsisse, juxta text. in l. 6. tit. 25. lib. 4. Recopil. & in d. tit. 27. in princ. versic. *Otrofi que ansi en el registro, &c.* Et plura in materia hujus salarii tradit Avend. de exequendis mandatis Principum. 1. part. cap. 27. a num. 14. Quam formam & definitum salarium etiam notarii apostolici observare tenentur, ex l. 27. tit. 25. libro quarto Recopil. quam tamen resolutionem circa recipiendum sponte oblatum intellige, juxta ea, que resolvimus supra in Annotatione. 6. prope finem. Tenentur f. præterea tabelliones instrumentis a se conficiendis apponere nomina contrahentium, causam, annum, mensem, diem, & duos testes, qui sint notarii, aut tres testes viros probos, præterquam in testamentis, ubi major numerus testium exigitur, ut probat text. in *Authen. de tabellio. §. illud quoque colla.* 4. & in l. 54. tit. 18. p. 3. ubi idem notat Grego. Lup. quo in loco idem Grego. in glos. 6. firmat illud, quod in d. l. 54. dicitur de duobus testibus notariis adhibendis in praxi non observari, præterquam in civitate Hispalensi: & ibidem in glo. 7. idem Gregorius testatur in quolibet instrumento duos testes ad minus per tabellionem apponendos fore, prout disponit l. 111. tit. 18. p. 3. In actis f. vero judicialibus testes apponi non debere, 27 probat text. in l. in donationibus. C. de dona. & firmat gl. in c. quoniam contra. verb. *Viros. in fin. de probat. & sequuntur Bal. in Rubric. C. de fide instrum. Panor. col. 4. & communiter omnes ex Decio nu. 19. in d. c. quoniam contra.* Quod tamen supradicti Doct. intelligunt verum esse, nisi de stylo illius tribunalis aliud observaretur, & testes in actis judicialibus apponi solent, tunc enim eorum ommissio redderet processum nullum, juxta ea, que resolvit Hippolyt. in singulari. 118. Cæterum in actis, quæ extrinsecus, apud acta judicialia fieri solent, testes apponuntur secundum prædictos doctores in d. c. quoniam contra. præter Accit. cujus tamen doctrinam intelligit ibidem Decius, fin. 10. in fi. Tenenturque f. tabelliones, registrum seu protocollum habere omnium instrumentorum, & actorum judicialium & extrajudicialium, idque retinere secum debent; nec partibus concedendum, nisi ex judicis præcepto, juxta text. in *Auth. de tabel. §. fi. & in l. 9. tit. 19. p. 3. & in l. 2. tit. 8. l. 1. Fori. & in l. 12. & 13. tit. 25. l. 4. Recop. & ubique gl. & Didac. Perez in l. 2. tit. 5. l. 2. Ordinamenti, in ver. Est sexta alia dubitatio. ubi plura de protocollo cumulat. & Aviles ubi supra. c. 36. n. 1. & fin. & quid sit protocollum probat text. in l. 8. tit. 19. p. 3. & tradit Covar. in practicis q. ca. 19. nu. 1. cum duob. sequentibus. Et tabellio f. qui protocollum tradit partibus, & illud secum non retinet, mortaliter peccat: quia incurrit perjurium contraveniens præstito juramento de eo retinendo, secundum Navar. ubi supra. c. 25. n. 52. Cujus f. protocolli sed cujusvis instrumenti confectionem alteri & non tabellioni*

bellioni committere tabellio poterit siue impeditus sit siue non, dummodo ipse præsens sit rei gestæ, & se subscribat ipsi instrumento, & proprio signo signet, & idem quoad traductionem alicujus instrumenti ex ejusdem tabellionis protocollo (monoscripturam, & instrumentum cum eo conferat) observandum esse, & apud Hispanos consuetudine receptum testatur Covar. in practicis questionibus, cap. 21. n. 1. quidquid alii contradicant, & contrarium teneat Avenda. in responso 8. num. 1.

31 Et qualiter autem possit traduci aliquod instrumentum ex protocollo tabellionis mortui, vel impediti per alium tabellionem, & veram hujus rei praxim resoluit Covar. in practicis questionibus, in d. cap. 21. n. 3. & probatur in l. 4. tit. 8. lib. 1. Fori. & in l. 55. tit. 18. par. 3. & ibi Gregor. Lup. in verb. *Quæfio. & Guido Papa in decisione 2. n. 2. & Aviles ubi supra, cap. 19. verbo, Traslade, a nu. 1. & probatur in l. 24. tit. 25. lib. 4. Recop.*

32 Tenetur etiam f. tabellio legere, & recitare partibus, & testibus instrumentum a se scriptum, ne alias eidem fides debita derrahatur, & id magis communiter receptum esse firmat Covar. in ca. relatum. 1. nu. 15. de testamentis. & Montal. in l. 5. tit. 8. lib. 1. Fori. in princ. Adverte tamen, 33 f. quod testi afferenti, aliter se præstitisse testimonium, quam a tabellione scriptum fuit, non est credendum in causis civilibus, sed potius tabellioni adhibenda est fides, pro quo præsumitur, ut cum pluribus resoluit Covar. lib. 2. Variarum. cap. 13. n. 10. in causis vero criminalibus ex jurata testis assertionem fides tabellionis vacillabit, arg. 34 gu. text. in l. fin. C. de probationibus. Tamen f. apud nos obtentum esse, potius tabellioni, quam testi credendum esse resoluit Covar. ubi supra, in dict. cap. 13. num. 10. quod verum est, nisi aliud testis probare valeat duobus testibus, omni exceptione majoribus de jure civili, vel quatuor de jure regio, ex l. 117. tit. 18. p. 3. Quibus testibus f. quodlibet publicum instrumentum improbari potest, ut resoluit Covar. in dict. cap. 13. num. 11. & 12. & Montal. in l. 18. tit. 8. lib. 2. Fori. in glo. magna. in fi. versic. *an autem sit credendum testi.* Solet etiam in causis civilibus quotidie examen testium committi proprio tabellioni causæ, in quo dubitatur, an credendum sit eidem tabellioni testanti, & fidem facienti de tali commissione: In quo f. dubio dicendum erit, magis communiter receptum esse, talem commissionem coram alio tabellione (si reperiri possit) scribendam esse, maxime in arduis & lucrativis causis, secundum Aviles, ubi supra, in cap. 27. num. 19. assententem, se usquequaque ita observasse; ego tamen semper oppositum observatum esse vidi. 37 37 Terius f. tabelliones abstinere debent a pluribus, ultra ea, quæ suæ creationis tempore jurejurando promiserunt: nam debent omnino abstinere a prohibitis in l. 1. & 2. 8. & 14. tit. 25. lib. 4. Recopil. & in l. 11. & 12. titu. 1. libr. 4. Recopil. & in l. 2. tit. 8. libr. 1. Recopil. & in l. 31. tit. 16. lib. 2. Recopil. & in l. 26. tit. 8. lib. 2. Recopil. & in l. 13. tit. 9. lib. 3. Recop. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. Recop. & in l. 34. tit. 18. lib. 6. Recopil. & in l. 6. tit. 2. lib. 7. Recopil. & in l. 20. tit. 3. lib. 7. Recopilar. & in l. 8. tit. 9. part. 2. & in l. 23. tit. 11. part. 3. & tradit Avend. de mandatis exequendis. 1. part. cap. 2. numer. 5. Nec lis f. intentari poterit coram tabellione, qui sit frater vel patruelis ipsius actoris,

juxta text. in l. 19. tit. 5. lib. 2. Recop. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. Recop. Et tabellio f. præcipue observare debebit, ut fidem servet, neque aliquod instrumentum falsum conscribat, vel acta causæ falsæ, alioquin puniendus erit modo & pæna tradita in l. fin. tit. 19. par. 3. & resoluit Avend. de mandatis exequendis. 2. part. cap. 30. nu. 1. Ex cujus resolutione f. deducitur eum, qui nunquam fuit tabellio, vel quondam fuit sed jam privatus, signantem aliquod instrumentum tanquam tabellionem morte afficiendum esse. Quo fit, quod is, f. qui usus fuerit tabellionatus officio, quæfio præter formam traditam in l. 1. & 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. eadem pæna mortis puniendus erit tanquam falsarius, siquidem pro tali reputatur eidem legibus neque alio tempore dicendum est, tabellionem extitisse absque forma ibi tradita creatum, quod maxime adnotandum est ad prædictas leges Regias.

Adverte f. insuper, quod si tabellio sit parti suspectus, ab eodem recusari poterit, non ut omnino removeatur, sed ut alius adjunctus sibi detur, ut fit in judice ordinario, ex l. apertissimi. C. de judiciis, quamvis de jure communi in totum recusetur secundum Plateam in l. nulli. in fin. C. de nume. & actual. lib. 12. Et præstito f. juramento a recusante de tali suspitione, absque alicujus causæ cognitione, seu ejus expressione, alius tabellio eidem adjungitur, ut ambo subscribant, signent, & in causa procedant: & quidquid absque adjuncto per recusatum f. fuerit gestum, aut actum, nullius erit momenti, secundum Aviles ubi supra. c. 35. versic. *Quexas. nu. 4. cum sequentibus.* Avend. ubi supra, in capitibus pratorum. 2. par. cap. 23. nu. 13. & late in hac materia tabellionis recusati per eundem Avend. in capitibus pratorum. 2. p. ca. 15. nu. 45. & 46. ubi resoluit, quis debeat solvere salarium tabellioni adjuncto: & quod tabellio recusari poterit, satis probat glo. in *authen. de triente & semis. §. & quod sape verb. Artifices. collatione 7.* quam ad hoc notat Bald. c. quoniam contra falsam. nu. 12. de prob. l. 1. tit. 27. lib. 4. Recopila. ibi, *Por assentat la recusacion.* Et cum tabelliones tot jurare teneantur, totque observare, necessum erit, eos jurisperitia pollere, f. ne alias ejus ignari conscribant instrumentum alicujus contractus reprobatum, vel id minus perite conficiant, & circa judicialia acta, & justum ordinem processus inordinate & minus bene se gerant: Non tamen requiritur, quod sint Doctores nec totius juris periti: sed sat erit quod sint instructi circa notariatus artem, & notas, & formas consuetas, & clausulas solitas apponi, & quod intelligant illicitos & reprobatos contractus, quod intelligere potuerunt, si relegerint notas Rochi de Ortá, & Monterrosi, & similia secundum Grego. Lup. per text. ibi, in l. 2. tit. 25. part. 3. in verbo, *De la arte de escrivania.* & Aviles in capitibus Pratorum. c. 36. verbo, *Ordenados. nu. 6.* & Avenda. in declaratione ad l. 4. & 5. tit. De las excepciones lib. 3. Ordinan. n. 2. fol. 142. col. 2. ubi advertit, qua pæna puniri debeat tabellio errans in publico instrumento conficiendo.

Et adverte denique, quod omnia supradicta, in ista annotatione adducta deserviant præcipue trib. tabellionum speciebus, de quibus per Avend. in responso 38. tamen etiam aliis scribis seu secretariis Regiis, aut Regii consilii, aut Cancellariæ conductant, ultra alia decreta & statuta in titu. 18. usque

ad titu. 22. lib. 4. Recopil. & in l. 7. & 8. titu. 9. part. 2. ubi tangenti alios tabelliones, & Regios scribas, & eorum diversæ species congeruntur. Quamobrem finem huic annotationi impo-

nere decrevi: sat enim fuit, pertractasse ea, quæ ut plurimum contingere possunt, pro juvenum instructione, alioquin hæc materia integrum tractatum requireret.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ & sæcularis

TOMUS PRIMUS.

DE FORMA ET MODO PROCEDENDI,
tam in causis civilibus, quam in criminalibus agitandis in tribunali-
bus secularibus, tam in prima, quam in reliquis Instantiis.

SUMMA.

Primus Tomus hujus praxis octo partibus clauditur.

IN isto Primo Tomo erit agendum de praxi, forma, & modo procedendi in causis civilibus, & eriminalibus, in foro sæculari agitandis tam in prima quam in aliis Instantiis: qui octo partes continebit. Prima tractabit de forma procedendi via ordinaria in causis civilibus, in prima instantia intendendis. Secunda de ordine & forma procedendi contra reum contumacem in causis civilibus. Tertia de modo & forma procedendi contra absentem non contumacem, & de curatore ejus bonis dando. Quarta de forma & modo procedendi via executiva in causis civilibus. Quinta de modo & forma procedendi in causis criminalibus. Sexta de ordine & procedendi in secunda Instantia, tam in civilibus quam in criminalibus causis. Septima de ordine & forma procedendi in secunda supplicatione, cum pena mille quingentarum duplarum. Octava & ultima de modo & forma procedendi a iudicibus syndicatoribus in syndicatorum. Quibus omnibus explicitis iste Primus Tomus completus erit.

PRIMA PARS PRIMI TOMI.

DE ORDINE ET FORMA PROCEDENDI
via ordinaria in causis civilibus.

SUMMA I. PARTIS.

Judicium solemne & ordinarium in duodecim tempora dividit Autor.

Judicium solemne & ordinarium existimo, in duodecim tempora dividendum fore, quamvis Barto. in Tract. de ordine iudicii, in decem tantum tempora dividat: quorum primum erit, de iudice eligendo. Secundum, de preparatoriis ante citationem. Tertium de ipsa citatione. Quartum de libelli oblatione. Quintum de exemptionibus dilatoriis opponendis. Sextum de litis contestatione. Septimum de proponendis exemptionibus peremptoriis. Octavum de probationibus & testibus producendis. Nonum de disputationibus & allegationibus. Decimum de conclusione in causa ad definitivam. Undecimum de prolatione sententiæ definitivæ. Duodecimum & Ultimum de executione sententiæ definitivæ. De quibus omnibus agendum erit in sequentibus.

SUMMARIA.

- Magistratus & alii plures juris ministri, quare creati fuerunt.
- Judicantis munus proprium est jus suum unicuique reddere.
- Judices omnes sunt aut ordinarii, aut extraordinarii.
- Judices ordinarii qui dicantur.

- Ordinarii iudices alii sunt summi, alii inferiores, seu subalterni: & qui sunt summi, & qui inferiores explicantur.
- Vicarii generales episcoporum ordinarii sunt.
- Vicarii generales episcoporum ex juris permissione jurisdictionem ordinariam exercent.
- Tenentes locum Correctorum apud Hispanos jurisdictionem ordinariam exercent ex consensu Principis, licet ab ipsis Correctoribus eligantur.
- Officium locum Correctorum tenentium durat mortuis correctoribus, non sic officium vicarii episcopi.
- Judices ordinarii, licet in suis territoriis habeant universalem jurisdictionem meri & mixti imperii: tamen apud Hispanos in aliquibus casibus nec in prima, nec in reliquis instantiis cognoscunt.
- Solus Papa, Rex, Lex, seu populus, vel Universitas iudices ordinarios creat.
- Tota civilis potestas & jurisdictio in Regnis Hispania penes ipsum solum residet, & ab eo derivatur in civitates & reliqua oppida regni.
- Nobilis vel aliquis alius habens jurisdictionem in suis oppidis censetur sibi concessam habere ex privilegio principis, vel ex prescriptione.
- Rex Hispaniarum quare tot ac tam diversos magistratus creaverit, expenditur.
- Consiliarii supremi Regis de quibus causis cognoscunt, remissivè, & etiam a quibus arcentur.
- Judices causarum criminalium in curia creati, i. e. Alcaldes de corte, de quibus cognoscant, remissivè traditur.
- Auditores Cancellariorum Vallisoleti, & Granata quatuor modis de causis cognoscunt, & qui sunt explicatur.

- Auditores Cancellariorum de causis curia in prima instantia cognoscunt.
- Non licet quem vocari ad curiam principis pro lite examinanda.
- Casus curia qui sunt traditur remissivè.
- Casus curia excedere debet summam decem millium marapetitorum, ut in prima instantia tractari possit coram auditoribus.
- Auditores Cancellariorum per viam appellationis de omnibus causis cognoscunt, dummodo excedant quantitatem decem millium marapetitorum.
- Auditores Cancellariorum cognoscunt de causis ecclesiasticis per viam violentia ad eos delatis.
- Provisio Regia ordinaria, que ab auditoribus in causis ecclesiasticis datur ante gravamen illatum, defenditur, etsi contra jus videatur.
- Auditores Cancellaria Vallisoleti, non cognoscunt de causis ecclesiasticis jam decisis ab Auditoribus Regni Gallecia, & si ad eos per appellationem deferantur.
- Auditores Cancellariorum cognoscunt, quando aliquis externus impetrat beneficium in istis Regnis, vel aliquis naturalis impetrat beneficium juris patronatus laicorum, vel beneficia patrimonialia diocesis Palentina, Burgenfis, aut Calaguritana, seu canonicatum doctoralem vel magistralem, & litteras apostolicas examinant: & impetrantibus interdicitur earum usum.
- Auditores Regii absque timore excommunicationis incurrendæ examinant litteras apostolicas, & earum executionem suspendunt, quando concessa fuerunt contra leges hujus Regni.
- Impetratio beneficiorum juris patronatus Regii, vel laicorum, patrimonialium quarundam diocesis hujus Regni prohibetur per leges Regias.
- Auditores Regii premissa prius supplicatione ad Papam suspendunt executionem litterarum Apostolicarum, quam cum effectu debent mandare prosequi, alioquin non evadent excommunicationem in bulla Cæna Domini latam.
- Judices criminum creati in Cancellariis de quibus causis cognoscant, traditur remissivè.
- Judices nobilitatum, id est, Alcaldes de hijos dalgo, de quibus cognoscant, traditur remissivè.
- Judices audientia Regni Gallecia, Alcaldes majores appellantur, & in prima instantia cognoscunt de omnibus causis illius loci, in quo residet, cum quinque leucis in circuitu.
- Auditores Gallecia extra circuitum quinque leucarum in prima instantia, nec etiam partium submissione cognoscere possunt.
- L. 27. titu. 1. lib. 3. Recop. limitatur quaedam nova pragmatica Sanctione.
- Judices Gallecia cognoscunt in prima instantia de omnibus casibus curia, in quibus nullus vicinus illius Regni in prima instantia, Pincia conveniri poterit, exceptis quibusdam casibus.
- Auditores Gallecia in illo Regno causas ad se delatas per appellationem decernunt, in quibus (si minoris summa, centum mille marapetitorum fuerint) ad eosdem datur supplicatio, & non proceditur ultra, si vero excesserint centum mille marapetinos, ad Pincianam Cancellariam appellari potest.
- Ab auditoribus Gallecia in criminalibus ad Cancellariam Vallisoleti appellari non potest, excepto, si in sententia mortis pœna inferatur.
- Auditores Gallecia de sententiis latis a iudicibus syndicatoribus per viam appellationis cognoscunt, & ab eorum sententiis ad Pincianos iudices non appellatur, sed ad ipsos supplicatur, præterquam si in civilibus causa centum mille marapetinos excedat, & in criminalibus mortis pœna sit imposta.
- Auditores Gallecia de causis ecclesiasticis per viam violentia cognoscunt.
- Auditores Gallecia cognoscunt, quando quis petit se tueri in possessione beneficii.
- Est etiam Audientia Hispalensis, in qua cognoscitur de casibus curia vicinorum illius civitatis & territorii.
- Auditores Hispalenses cognoscunt per appellationem de causis excedentibus decem millia marapetitorum, de minoribus vero causis ad decuriones civitatis datur appellatio.
- Auditores Hispalenses cognoscunt per viam appellationis de causis pecuniariis fraternitatis excedentibus sex mille marapetinos.
- In causis criminalibus fraternitatis territorii Hispalensis ad iudices majores illius civitatis est appellandum.
- Auditores Hispalenses per appellationes cognoscunt de sententiis iudicum nomine Alarifes, mesta & aliorum illius civitatis, & territorii de quibus iudices majores cognoscere solebant.
- Judices audientia Hispalensis cognoscunt de causis civilibus excedentibus trecenta millia marapetitorum, que ad eos per appellationem devolvuntur ab auditoribus Canaria, & de criminalibus, in quibus pœna mortis inflictæ fuerit.
- Auditores Hispalenses cognoscunt de causis ecclesiasticis illius civitatis & territorii sibi propter violentiam delatis.
- Canaria etiam alia audientia est, qua cognoscitur in prima instantia de casibus curia, & de causis ecclesiasticis per viam violentia ad ad se delatis, & per appel. de causis civilibus non excedentibus trecenta millia marapetitorum.
- Plures iudices, & magistratus enarrantur.
- Judices extraordinarii qui dicantur.
- Creandi iudices & magistratus ad minus decennii spatio operam dare debent, juri canonico aut civili: & 26 annorum esse opus est.
- Creandi iudices juris peritia, & causarum experientia polleant.
- Qui causarum experientia pollet, etsi minus juris peritia imbutus, magistratui præfici poterit.
- Qui non legitime doctus aut expertus ad officium iudicandi animum appulerit, male iudicans suam litem facit, & parti interesse solvere obligatur.
- Judex qui iudicans & difficilem l. ignorans minus juste iudicavit, parti ad interesse non tenetur.
- Judex qui in articulo difficili, & arduo defect, vel saltem minus punitur, vel ei omnino paritur.
- Judex adhibens debitam & necessariam diligentiam in iudicando, licet erret propter juris subtilitatem, in nihilum tenetur.
- Judex qui sui præceptoris doctrinam defendens erraverit

- erraverit, non tenetur ad aliquid.
- 59 *Judex* (licet magistri sui defendere opinionem laudabile sit) à communi recedere opinione non debet.
- 60 *Judex* propter imperitiam proferens sententiam iniquam, ad damna & expensas tenetur parti laesa.
- 61 *Judex* male judicans ex dolo, vel malitia corruptus precibus, vel pretio in causis civilibus infamiam incurrit, & potestatem judicandi amittit, & ad tantundem damna, & expensas, quas in litem juraverit pars laesa, tenetur
- 62 *Judex* ex dolo vel malitia in causis criminalibus corruptus precibus vel pretio male judicans eandem poenam incurrit, quam innocenti imposuit, & confiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittitur.
- 63 *Judex* dolo, vel culpa inique judicans in foro conscientia tenetur parti laesa ad totale interesse.
- 64 Plures persona à ministerio judicandi arcentur.
- 65 *Actor* forum rei sequi debet.
- 66 Forum pluribus modis quem sortiri posse, & quibus traditur.
- 67 *Actori* electio datur eligendi judicem, quando reus plures judices habuerit.
- 68 Intentans remedium l. diffamari, adire debet judicem ipsius diffamati.
- 69 Proposito remedio l. diffamari, coram uno ex pluribus judicibus diffamato competentibus, *Actor* petere poterit causam remitti ad alterum rei judicem, quia tunc ejus electio est.
- 70 *Actor* debet animadvertere, an ex privilegio, vel consuetudine reum in suum proprium forum trahere possit, ut in audientis scholastica, & episcopali Salmantinis.
- 71 *Actor* debet advertere, an causa, quam agere cupit, sit ex iis, quarum cognitio ad judicem ecclesiasticum pertineat.
- 72 *Actor* consideret an casus super quo reum convenire intendit, casus curia sit, ut inde pendat coram quo judice utilis sit actionem intendere.
- 73 *Actor* reum coram incompetenti judice conveniens efficit, quod processus sit nullus.
- 74 Exceptio nullitate processus ratione incompetencia judicis quacunque litis parte, & quocunque tempore opponi potest.
- 75 *Intellectus* l. 2. tit. 17. lib. 4. cop.

T E M P U S I.

De judice eligendo.

- P** Arum prodesse jus in Republica conditum fuisse. † ni essent qui jura unicuique redderent. l. 2. §. post originem. ff. de origine juris ac ideo creati fuerunt † Magistratus, Judices, & alii juris ministri, qui jus suum unicuique tribuerent: nam id proprium munus judicantis est. capit. Forus. de verb. signific. & cap. 1. versic. judex
23. quest. 2. Qui quidem † judices in duplici differentia sunt, alii enim sunt ordinarii, alii extraordinarii. Ordinarii † dicuntur qui propriam jurisdictionem habent sibi delatam à lege, Principe, consuetudine, universitate, aut populo, ad universitatem causarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem, secundum Bar. Orosium.

num. 4. & alios in l. more ff. de jurisdictione omnium judic. Decium in Rubri. extra de officio delegat. numer. 2. & Alciat. in Rubrica. extra de officio ordinarii numer. 5. & probatur de jure regio in l. 1. titul. 4. part. 3. Qui ordinarii † alii sunt summi, alii inferiores, seu subalterni: Summi dicuntur quibus plena potestas per se competit, qualis est Pontificis, Imperatoris, & Regis: quoniam in ea nullum superiorem recognoscunt, ut in dist. l. more. & in cap. a judicibus 2. quest. 6. inferiores seu subalterni dicuntur, qui suam jurisdictionem à suis superioribus quibus immediate subsunt, receperunt: & ii quandoque plenam & universalem jurisdictionem obtinent, non per se, sed ex Principis beneficio, aut juris ordinatione, ut sunt Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi & alii hujusmodi auditores supremorum consiliorum Regis, & aliarum audientiarum Regiarum: (licet enim hos auditores priores & honorabiliores appellet, dist. l. titul. 4. par. 3. tamen respectu Principis inferiores sunt) Quandoque tamen hi inferiores non habent plenam jurisdictionem, sed limitatam ad certas causas, ut sunt Correctores, & alii judices ordinarii locorum, & judices syndicatus, & vicarii generales † Episcoporum, qui ordinarii sunt secundum glo. in cap. 2. verbo, Officialem de officio vicarii. lib. 6. & glo. in cap. perlectis. 25. dist. verbo Jurgia. & glo. in cap. Romana. verbo, Generaliter de appel. lib. 6. Felinus in Rub. de officio delegat. numer. 4. & Covar. in lib. 3. variarum. c. 20. numer. 4. Quidquid aliter distinguat Alexand. in Rub. ff. de officio ejus. à numer. 15. & Alciat. ubi supra. nam hujusmodi † vicarii ex quadam juris permissione exercent jurisdictionem à Prælati sibi mandatam, & tacite censetur permissum Episcopis hos vicarios constituere, atque eis jurisdictionem de mandare, ut eorum locum teneant, vicisque gerant, ex dispositione tex. in cap. licet. de officio vicarii lib. 6. & in cap. cum Episcopus de officio ordinarii. lib. 6. Eademque † ratione idem dicendum erit in judicibus secularibus, qui apud Hispanos à correctoribus civitatum delegantur, & eorum locum tenentes nuncupantur, habentque ordinariam jurisdictionem, & consensu Principis eam exercent, licet à Correctoribus nominentur, & eligantur secundum Paul. Castrens. in Rub. ff. de officio assessoris, & Curtium Juniorem in Rub. ff. de officio ejus. quidquid oppositum teneat, ibi, Alexand. & eandem opinionem tenent Covar. ubi sup. & avend. de exequendis mandatis Regum l. par. cap. 3. numer. 2. Et Correctore mortuo, † horum locum tenentium officium durat: licet contrarium sit in vicariis Episcoporum, & aliorum prælatorum, ex eodem Avendano, ubi supra, numer. 3. quo in loco plura alia cumulat de istis locum correctorum tenentibus, quem omnino videas. Qui † omnes ordinarii inferiores licet in suo territorio habeant universalem jurisdictionem meri, & misti imperii, ut in l. pupillus. versic. Territorium. ff. de verb. signific. in aliquibus tamen casibus in hisce Regnis Castellæ neque in prima neque in secunda instantia cognoscunt, ut constat ex toto tit. 9. lib. 3. Recopil. Quos judices † ordinarios inferiores solus Papa, vel Rex, aut Lex, seu Populus, vel Universitas constituit, juxta text. in extravag. ecclesia Romana & ibi glo. verbo, Jus. de majoritate & obedientia. Joan. 22. & facit l. bene à Zenone. C. de quadriennii prescriptione.

- tionem. & l. 1. versic. Cum urbem. ff. de officio præfecti urbis, & l. more. & l. & quia ibi Bart. & Docto. ff. de jurisdictione omnium judic. tradunt Imol. num. 7. & Barb. num. 30. in cap. cum ab
- 12 *ecclesiarum*, de officio ordinarii. In hisce tamen † Hispaniarum regnis tota civilis potestas & jurisdictione penes ipsum solum Regem consistit, ab eoque in singulas totius Regni Civitates, Villas, Castra, & oppida derivatur, ut probatur in l. 2. & 5. cum tribus sequentibus. titul. 1. part. 2. & in l. 18. titul. 4. & in l. 18. cum duabus sequentibus. tit. 23. par. 3. & in l. 2. tit. 1. lib. 4. Recopil. & in l. 1. eod. titul. & libro. & ita resolvit Avilesius in Cap. pratorium. cap. 1. in glos. 1. Avendam. de exequendis mandatis 2. par. cap. 1. Covar. in præctis questionibus cap. 1. numer. 9. & Didacus Perez in l. 4. tit. 1. lib. 2. Ordinamenti.
- 13 & in l. 1. tit. 15. lib. 2. Ordina. Ex quibus † constat, quod nobilis habens in hoc regno jurisdictionem in suo oppido, quod illa sibi competit jure speciali privilegii à Rege concessi, vel præscriptio is, ut in dictis legibus Regni probatur, & tradit Covar. in repu. possessor. 2. part. §. 3. de
- 14 regulis jur. libr. 6. Quamobrem, † ut subditorum commodis & expensis Rex Hispaniarum consuleret, & ne passim subditi ipsum sequi cogerentur, & ut commodius Res publica regeretur, plures ac diversos magistratus creavit apud quos unusquisque jus suum consequi posset. Imprimis enim † creavit supremos consiliarios regios qui in prima instantia cognoscere possent de omnibus de quibus ipsemet Rex cognoscere poterat. juxta text. in l. 1. 11. 22. 35. 36. 37. 44. 45. 47. & 48. tit. 4. lib. 2. Recopil. & in l. 4. tit. 6. lib. 1. Recopil. & in l. fin. tit. 1. lib. 2. Recopil. & in l. 11. tit. 15. lib. 2. Recopil. & in l. 9. & 10. tit. 7. lib. 5. Recopil. & in l. 13. tit. 11. lib. 6. Recopil. exceptis quibusdam casibus, quos sibi Rex reservavit, de quibus in l. 10. & 12. & 22. tit. 4. lib. 2. Recopil. & in l. 21. & 24. eod. tit. & lib. & in l. 22. tit. 5. l. 2. Recopil. & in l. 10. tit. 9. lib. 3. Recopil. Qui etiam supremi Regii consilarii per viam appellationis cognoscunt de casibus connumeratis in l. 20. & 23. titul. 4. lib.
- 16 2. Recopil. Creavit † insuper in sua curia alios quatuor judices causarum criminalium, quos vulgo [Alcaides de casa y corte] dicimus, de quorum jurisdictione agitur in titul. 6. lib. 2. Recopil. Creavit præterea alia Regia prætoria, quæ Audientia Regia vel Cancellaria appellantur, quarum
- 17 † una residet Vallisoleti, & alia Granata, & earum auditores quatuor modis jurisdictionem exercent. Primo enim cognoscunt in prima
- 18 instantia † de casibus quos vulgo (de corte) dicimus ut in l. 11. & 21. titul. 5. lib. 2. Recopil. Nam licet † receptissimum sit, neminem posse ad curiam Principis vocari pro lite examinanda, nisi per appellationem trahatur. l. nemo. C. de jurisdictione omnium judicium. text. in Authen. ut differentes judices. §. 1. collat. 9. & in l. 8. & 9. titul. 3. libr. 4. Recopil. & in l. 21. tit.
- 20 5. libr. 2. recopil. sunt tamen † nonnulli, quibus licet ad curiam principis vocare eos, adversus quos actiones habent, de quibus agitur in l. 5. titul. 3. p. 3. & in l. 8. 9. & 11. tit. 3. lib. 4. Recopil. & tradit eleganter more suo solito Covar.
- 21 in præctis questionibus. cap. 6. & 7. Qui casus † Curia excedere debent summam decem millium marapetinarum, alioquin de eis prædicti Auditores
- Suarez de Paz Praxis Eccl.

tores cognoscere nequeunt, ut probat text. in l. 11. tit. 3. lib. 4. Recopil. Et modus & forma procedendi ab istis Auditoribus in casibus curia in prima instantia præscribitur à Monterroso in sua practica in Tract. 5. fol. 68. cum sequentibus. Secundo † modo Auditores Cancellariae cognoscunt de omnibus causis per viam appellationis ad se devolutis, ut probat text. in l. 12. & toto tit. 5. lib. 2. Recopil. dummodo causæ excedant summam decem millium marapetinarum, juxta text. in l. 7. titul. 18. libr. 4. Recopil. Et modus & forma procedendi in hoc casu à prædictis auditoribus, præscribitur à nobis, infra, in 6. parte hujus primi tomi. Tertio † modo prædicti Auditores cognoscunt de vi & violentia, quæ appellantis fieri solet per judices ecclesiasticos, non deferentes appellationibus legitimis, ut probatur in l. 36. cum tribus sequentibus titu. 5. lib. 2. Recopil. nam Regum officium est vi oppressos eripere. ca. Regum 23. qu. 5. & in cap. filiis 16. q. 7. qui text. in hac specie accipi debet, quamvis Panorm. in cap. qualiter de judiciis aliter intelligat: & facit text. in cap. Principes. & in cap. administratores. 33. quest. 5. & in l. 13. titul. 13. part. 2. & ibi notat Grego. Lupus & est text. in l. 2. titul. 6. lib. 1. Recopil. & in terminis ita resolvunt Navar. in ca. cum contingat. de rescript. rem. 1. pag. 147. Covar. in præctis quest. cap. 35. numer. 3. & Didac. Perez in l. 5. titul. 1. lib. 2. Ordinamenti. Circa quod † animadvertendum erit, quod provisio Regia, quæ vulgo dicitur La ordinaria, ab istis auditoribus ante gravamen impetranti illatum, conceditur asserenti gravamen jam fuisse sibi illatum, cum tamen tempore impetrationis nondum sententia ab ecclesiastico lata fuisset: quod non videtur rationi consonum, & est contra text. in Clement. appellanti de appell. & nihilominus prædicta praxis sustinetur, ex eo quod hæc rescripta Regia conceduntur in duplicem eventum; unus est, quod si gravamen reperitur illatum, tollatur: alter est, quod si illatum nondum sit, processus ad Auditores remittatur, & uterque eventus justus censetur: ob idque non injuste prædicta provisio ad utrumque effectum conceditur ante impletam conditionem, argu. tex. in l. cum heres. §. pro parte. ff. de acquir. hereditat. Non tamen † Auditores Cancellariae Vallisoleti cognoscere poterunt de causis ecclesiasticis jam decisis per Auditores Regni Galleciæ, quando ad eos per viam violentiæ fuerunt delatæ & postmodum ab eisdem pars laesa appellavit ad prædictos Auditores Cancellariae: nam in hoc casu non est locus appellationi, ut disponit l. 35. tit. 5. lib. 2. Recopil. Et qualiter processus fulminari debeat quando isto tertio modo Auditores cancellariae cognoscunt de causis ecclesiasticis per viam violentiæ, præscribitur à Monterroso in sua practica Tract. 5. fol. 92. in versic. Sigue se el tercero proceso. Quarto † modo prædicti Auditores cognoscunt, quando aliquis exterius impetrat aliquod beneficium ecclesiasticum in his Regnis, vel quando naturalis impetrat beneficium jurispatronatus laicorum, vel jurispatronatus Regis, vel beneficia patrimonialia, quæ prævio examine incolis & originariis in Dicecesi Palentina, Burgensi, ac Calaguritana conferenda sunt: vel quando quis impetrat Canonicatum magistralem, aut

D doctoralem

doctoralem alicujus ecclesie cathedralis, aut collegiata: nam in his casibus de predictis causis Auditores cognoscunt juxta tex. in l. 34. tit. 5. libr. 2. Recopil. & tunc examinant litteras Apostolicas, & suspendunt earum executionem, interdicens impetrantibus earum usum sub gravissimis penis & comminationibus: quod facere ²⁷ possit absque aliquo timore excommunicationis, resolvit Palacios Rubios in tract. de beneficiis vacantibus in curia, §. 7. & 12. & Covar. in practicas quest. cap. 36. num. 3. & Didac. Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordina. in gl. 1. vers. in Hispania. idemque apud Gallos observari testatur Rebus. in praxi beneficiorum. 3. p. signatura. versic. nec non jurepatronatus. num. 12. & 35. & Molin. in regu. cancellaria de infirmis ²⁸ resignantibus. num. 32. Nam hisce & Regnis cautum est, nullum auctum fore impetrare litteras Apostolicas à Papa ad dignitates vel beneficia vacantia, quæ sunt Regii jurispatronatus sub gravissimis penis, ut constat ex l. 5. tit. 6. libr. 1. Recopil. nec beneficia patrimonialia Diocesis Palentinæ, & Calaguritanæ, ut in l. 21. & 22. tit. 3. lib. 3. Recopil. prohibitumque esse, quem posse impetrare litteras apostolicas in derogationem jurispatronatus laicorum, & in præjudicium canonicatum magistralium, ut constat ex l. 24. & 25. tit. 3. lib. 1. Recopil. In quibus ²⁹ & casibus præmissa prius supplicatione ad summum Pontificem usus & executio litterarum apostolicarum suspenditur per predictos Regios Auditores. Et praxis quæ in hoc servatur, præscribitur à l. 14. & 24. & 25. tit. 3. lib. 1. Recopil. & nos infra suo loco dicemus. Interim tamen advertendum erit, quod supplicatio, quæ ad summum Pontificem in predictis casibus interponitur cum effectu legitime profectuenda est coram Papa, & ejus sede Apostolica, alioquin impediens executionem litterarum Apostolicarum, non evadent excommunicationem latam in bulla Cœnæ Domini, ut constat in Motu proprio Gregorii XIII. Summi Pontif. de literis processus fulminati die cœnæ domini anno 1575. Rursus idem Rex creavit ³⁰ in qualibet Cancellaria alios judices criminum, qui vulgo dicuntur (Alcaldes del crimen) de quorum jurisdictione, & de quibus causis cognoscere possint, agitur in toto tit. 7. lib. 2. Recopil. & in eadem Cancellaria alios judices, qui populariter, (Alcaldes de hijos dalgo) ³¹ dicuntur, creavit, qui de causis nobilitatis cognoscunt, & de eorum jurisdictione agitur in toto ³² tit. 22. lib. 2. Recopil. Deinde ³³ creavit in Regno Galleciæ aliam audientiam, cujus judices [Alcaldes mayores] dicuntur, & cognoscunt in prima instantia de omnibus causis illius loci, ubi audientia residet, cum quinque leucis in ³⁴ circuito, & neque extra circuitum quinque leucarum in prima instantia cognoscere possunt; quamvis partes ex contractu se submiserint eorum jurisdictioni, juxta text. in l. 27. ³⁵ tit. 1. lib. 3. Recopil. quæ lex intelligi ³⁶ & limitari hodie debet per quandam Pragmaticam Sanctionem, cujus meminimus in 4. p. hujus primi Tomi. ca. 2. n. 11. Cognoscunt ³⁷ etiam dicti judices in prima instantia de omnibus casibus curiæ, ut probatur in l. 3. tit. 1. lib. 3. Recopil. neque in predictis casibus curiæ aliquis vicinus illius Regni conveniri poterit in prima instantia

coram auditoribus Cancellariæ Vallisoleti, nisi in certis casibus exceptis in l. 4. tit. 1. lib. 3. Recopil. Cognoscunt ³⁸ & præterea per viam appellationis de omnibus causis civilibus, & criminalibus illius Regni, ab eorum tamen sententiis in gradu appellationis latis appellari poterit ad Auditores Cancellariæ Vallisoleti, si causæ civiles exceßerint summam centum mille marapetinorum: si vero fuerint minoris summæ, non erit locus prædictæ appellationi, sed ad ipsosmet supplicari poterit, & à sententia quam in gradu supplicationis tulerint, amplius neque appellari, nec supplicari poterit, ita determinat l. 1. tit. 1. lib. 3. Recopil. in causis tamen criminalibus ab eis ad Cancellariam Vallisoleti appellari non potest, præterquam si in sententia pœna mortis naturalis apposta fuerit, juxta text. in l. 9. tit. 1. lib. 3. Recopil. Cognoscunt ³⁹ & per viam appellationis de sententiis in Regno latis à judicibus syndicatoribus in causis syndicatus, & à sententiis eorum in gradu appellationis latis appellandum non est ad Cancellariam Vallisoleti, sed ad ipsosmet erit supplicandum, præterquam si condemnatio in causis civilibus exceßerit summam centum mille marapetinorum, & in criminalibus apposta fuerit pœna mortis naturalis, ita probatur in l. 15. tit. 1. lib. 3. Recopil. Similiter cognoscunt ⁴⁰ & de causis ecclesiasticis per viam violentiæ, sicuti Auditores Cancellariarum, ut probat l. 35. tit. 5. lib. 2. Recopil. Cognoscunt ⁴¹ & etiam de causis beneficialibus, quando quis petit se defendi, & tueri in possessione beneficii, juxta text. in l. 10. tit. 1. lib. 3. Recopil. & in toto illo tit. late agitur de eorum jurisdictione. Creavit ⁴² & etiam idem Rex aliam audientiam Hispalis, quæ dicitur Audientia de los grados de Sevilla, Regente Jueces y Alcaldes de quadra: & de quibus causis cognoscere possint ejus auditores, & de eorum jurisdictione agitur in toto tit. 2. lib. 3. Recopil. Qui judices in ⁴³ & prima instantia similiter cognoscunt de casibus curiæ vicinorum de los lugares de señorio y abbadengo, que caen en el suelo de Sevilla, ut in l. 43. capit. 10. tit. 2. lib. 3. Recopil. & per viam appellationis cognoscunt de causis civilibus, de quibus in prima instantia cognoverant judices ordinarii illius civitatis & sui territorii. l. 1. tit. 2. lib. 3. Recopil. dummodo causæ civiles excedant summam ⁴⁴ & decem millium marapetinorum; alioqui si minoris summæ fuerint, apud Decuriones illius civitatis erunt tractandæ, l. 3. ej. usdem tit. & lib. Similiter ⁴⁵ & per viam appellationis cognoscunt de causis pecuniariis fraternitatis excedentibus summam sex millium marapetinorum l. 4. ej. usdem tit. & libri. & in ⁴⁶ & causis criminalibus fraternitatis appellandum erit ad judices majores illius civitatis, qui dicuntur Alcaldes mayores, ut in dict. l. 4. dicitur: in causis vero civilibus fraternitatis, quæ fuerint minoris quantitatis sex millium marapetinorum, appellandum erit ad eos quos determinat l. 49. & 50. tit. 13. lib. 8. Recopil. Pari ⁴⁷ & modo per viam appellationis cognoscunt prædicti Auditores, de las sentencias de los jueces Alarifes, y de Mesta, y otros jueces de la dicha ciudad y su tierra: las quales solian yr a los Alcaldes mayores de la dicha ciudad, ut probat l. 5. tit. primo lib. 3. Recopil. Cognoscunt ⁴⁸ & etiam per viam appellationis de sententiis latis ab Auditoribus audientiæ Canariæ, quando causæ civiles exceßerint summam

trecentorum millium marapetinorum, & in criminalibus fuerit inflicta pœna mortis naturalis, ut probatur in l. 42. tit. 2. lib. 3. Recopilationis. junctis legibus. 2. & 3. tit. 3. lib. 3. Recopil. Præterea ⁴⁹ & cognoscunt de causis ecclesiasticis, per viam violentiæ ad eos delatis à judicibus ecclesiasticis illius civitatis, & sui territorii, non vero ab aliis judicibus ecclesiasticis residentibus extra civitatem Hispalensem, & ejus jurisdictionem, ut probatur in leg. 7. tit. 2. lib. 3. Recopil. & in toto illo titulo late agitur de eorum jurisdictione, ubi in l. 43. præscribitur eis novus ordo procedendi in causis coram eisdem agitandis. Creavit ⁵⁰ & etiam idem Rex aliam audientiam Canariæ, & in illis septem insulis adjacentibus, cujus Auditores in prima instantia cognoscunt de casibus curiæ, & de causis ecclesiasticis per viam violentiæ ad ipsos delatis: & per viam appellationis cognoscunt de causis civilibus non excedentibus summam trecentorum millium marapetinorum, à quorum sententiis in gradu appellationis latis, non poterit ad audientiam Hispalensem appellari, sed ad ipsosmet erit supplicandum: neque in causis criminalibus, ubi pœna mortis naturalis inflicta non fuerit, ab eis appellandum erit, ut probatur in l. 23. 4. & 14. cum aliis tit. 3. lib. 3. Recopil. quo in loco agitur de jurisdictione illius audientiæ. Creavit ⁵¹ & etiam idem Rex alios judices, qui dicuntur Alcaldes mayores de los adelantamientos, de quibus in titulo quarto libri tertii Recopila. & alios, qui dicuntur Alcaldes de sacas, de quibus in titulo undecimo libri tertii Recopilar. & alios, qui nuncupantur Alcaldes entregadores de las cannadas y mestas, de quibus in titulo decimo quarto libri tertii Recopil. & alios, qui dicuntur Alcaldes de las casas de la moneda. De quibus in l. 1. & 2. cap. 2. & 3. in l. 3. tit. 20. lib. 5. Recopil. & alios qui appellantur Alcaldes de las Ataracanas, de quibus in l. 3. titulo vigesimo quarto libro nono. Recopilar. Sunt ⁵² & alii julices, qui nuncupantur Alcaldes de la hermandad, de quibus in titulo decimo tertio libri octavi Recopil. Sunt præterea alii qui dicuntur Assistentes, Correctores, judices syndicatores, Ordinarij, & delegati, de quorum jurisdictione agitur in titulo quinto cum tribus sequentibus libri tertii Recopil. Sunt denique alii plures magistratus, quos recensere longum esset.

⁵³ Extraordinarii ⁵⁴ & judices dicuntur Delegati, Arbitri juris, Executores, & qui ex sacra jussione & forma sunt dati, de quibus late agit Alciat. in Rubr. extra de officio ordinarii, à num. 6. qui judices propriam jurisdictionem non exercent, sed sibi commissam ab habente potestatem, ideoque extraordinarii dicuntur.

⁵⁵ In quibus ⁵⁶ & omnibus magistratibus, judices tam ordinarii quam extraordinarii creandi, debent esse litterati, ita ut ad minus per spatium decem annorum operam dederint juri canonico, aut civili: sintque ætatis 26. annorum, juxta text. in l. 2. tit. 9. lib. 3. Recopil. per quam declaratur l. 5. tit. 4. par. 3. & l. 3. tit. 9. lib. 3. Recopil. & quod specialiter relegerint leges hujus Regni, ⁵⁷ & juxta tex. in l. 4. tit. 1. lib. 2. Recopil. Et ⁵⁸ & quod habeant juris peritiam, & causarum experientiam: in quibuscunque enim magistratibus gerendis, experientia summe est necessaria, ut in l. 1. §. sed cum sit necessarium. de Justiniana. Cod. consir. & in Authentica. de judicibus. in princ. versicul. non enim collatione 6. & in l. 3. tit. 4. part. Suarez de Paz Praxis Eccl.

3. ibi; Equeayan subidaria pars juzgar los pleyros derechamente por su saber, o por uso de luango tiempo. Imo ⁵⁹ & judex, qui non sit nimis juris peritus magistra cui præcipiterit; dummodo causarum experientiam habeat, ut probat text. in l. certi juris. C. de judiciis, & in l. expertes. C. de decurionibus. lib. 12. & firmat glos. in cap. sciscitatus. extra, de rescript. Bernardus Diaz in tractatu, de doctoribus. q. 12. volum. 6. Diversorum Doctorum, & Matienzo in dialogo relatoris. 3. part. capit. 9. numer. 5. alioquin qui ⁶⁰ & non ita doctus, aut expertus officium judicandi susceperit; litem suam faciet, si per imperitiam male judicaverit; & parti ad interesse tenebitur, ut probat text. in princ. de obligatio. qua ex quasi delicto, & in l. si judex. ff. de variis & extraordinariis cog. quibus convenit l. 24. tit. 22. par. 3. nisi circa ⁶¹ & Legem difficilem lapsus fuerit, quia tunc à condemnatione interesse excusabitur, ut firmat glos. in princ. Instit. de oblig. qua ex quasi delicto verbo, Videbitur. recepta à Barto. in l. 2. numer. 4. Cod. de pœna jud. qui male judi. & Jaf. in l. Gallus. in princ. ff. de lib. & postum. & quando ⁶² & articulus esset valde difficilis & arduus, tunc judici parcitur, vel saltem minus punitur, secundum Bald. l. mancipia. C. de servis fugit. Quinimo si ⁶³ & judex adhibuerit debitam diligentiam, & per se processum examinaverit, nil de necessariis omittendo, & postmodum aliud de juris subtilitate apparuerit, ad aliquid non tenebitur, secundum Andr. de Isernia, in cap. unico. de controversia inter dom. & emf. col. pen. quem sequitur Grego. Lupus in dict. leg. 24. verbo, Danno: Aut si ⁶⁴ & defendens doctrinam sui præceptoris erraverit, exemplo Casii Jurisconsulti, quem refert Julianus in l. dicere. §. Casius, alias Sabinus. ff. de arbit. Panorm. cap. 1. de postulatione prala. numer. 25. & Aviles in cap. prator. cap. 1. §. y fiel. & cap. 20. & 22. Nos tamen, ⁶⁵ & si laudabile judicemus discipulum defendere opinionem sui magistri, tamen ob id censemus, non esse recedendum à communi Doctorum, quandoquidem hoc longe melius & tutius sit, argum. text. l. unica ibi, Crebrior opinio est. ff. de offic. quest. & in prin. Instit. de heredibus instit. &c. novimus. de verb. signifi. nam minime sunt mutanda, quæ à majoribus nostris tradita sunt. l. minime. ff. de legibus Bart. l. 2. num. 5. cap. de pœna jud. Silva nuptia. in prin. lib. 5. fol. mibi. 181. & Aviles, ubi supra, in dict. cap. 1. numer. 15. Insuper ⁶⁶ & si propter imperitiam protulerit sententiam nullam, ad damna & expensas tenebitur. secundum Bartol. in q. 9. incip. Judex. & Aviles d. cap. 1. §. à las partes. numer. 15. & Bernard. Diaz. in Regul. 363. versic. 2. declara. Cæterum ⁶⁷ & si propter malitiam, vel dolum, precibus, vel pretio corruptus male judicaverit, tenebitur ex maleficio: & in causis civilibus, ultra infamiam, quam incurrit, amittit potestatem judicandi, & parti læsa in tantundem, & ad omnia damna, & expensas, quas prætextu injustitiæ pars læsa in judicio juraverit, tenetur, per text. in l. fin. C. de pœna jud. qui male jud. l. si filiusfam. §. si judex. ff. de jud. & in authentica. novo jure. C. de pœna jud. & in l. 52. tit. 14. part. 5. & in l. 24. tit. 22. p. 3. in criminalibus causis ⁶⁸ & eandem pœnam, quam innocenti imposuerit, sustinebit, & confiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittetur, juxta text. in l. 25. tit. 22. par. 3. & in l. 5. tit. 9. lib. 3. Recopil. tradit Aviles ubi supra, D. 2. cap.

cap. 1. §. *fiel. num. 10. & Avend. in Tract. de mandatis Regis exequendis. cap. 2. num. 2. versic. si quidem. & Matienzo in dialog. 3. p. c. 33. num. 6.*
 63 in foro & conscientia iudex dolo, vel culpa male iudicantis tenetur parti læsæ ad totale interesse, ut probat text. in c. *si quis dixerit. & in cap. qui recte. & in cap. licet. 11. q. 3. juncto text. in cap. fin. de injuriis & firmat Cajetanus in summa verbo, Judicis peccata Angust. Berol. in Rubri. extra, de appella. n. 91. Soto lib. 3. de justit. & jur. q. 4. arti. 2. Navarr. in Manua. ca. 25. n. 12. & Covarr. in jur. reg. peccatum. 2. p. §. 3. n. 1. de regul. jur. in. 6.*

Adverte & tamen officium iudicandi pluribus prohibito esse, quorum mentio fit in l. *cum prator. §. fin. & in l. cum furiosus. & in l. secus. & in l. 51. longius. ff. de judic. quibus iuribus convenit de jure regio. l. 4. tit. 4. p. 3. ubi Gregor. Lup. & tex. in l. 7. & 8. tit. 9. li. 3. Recop. & tradit Didac. Perez in l. 2. & 3. tit. 15. lib. 2. Ordinarum.*

65 Ex superioribus & apparet, plures esse iudices atque magistratus diversos: unde cum actor sequi debeat forum rei, ut probat text. in l. *juris ordinem. C. de jurisdic. omnium judic. & in cap. cum sit generale. de foro compet. in l. 23. tit. 2. part. 3. & in l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recopil.*

66 (quem & forum pluribus modis unusquisque sortiri potest, vel ratione rei sitæ, quæ petitur, ut in c. *sane. de foro compe. vel ratione originis, vel ratione domicilii, vel ratione beneficii, ut in cap. fin. de foro compet. vel ratione contractus, ut in cap. dilecti. de foro compet. vel etiam ratione delicti, ut in cap. cum sit generale. eod. tit. & late docet glo. in l. heres absens. §. perinde verb. Debebit. ff. de judic.) oportebit actori & iudicem competentem ipsius rei eligere, coram quo ipsum reum conveniat: qui reus si jure communi vel speciali diversos iudices habuerit, tunc actor ad actionem intentandam eligere poterit, quem maluerit, ut probat text. & ibi, Doctores in l. ult. C. de jurisd. omnium judic. & text. in l. cum clericis, ubi Bal. in nu. 1. C. de episc. & cleri. gloss. & Doctores in l. ult. Cod. ubi in rem actio. gl. in cap. cum dilecti. de foro compet. Roman. in consil. 412. Matthæus de Afflic. in decisionibus Neapolit. decis. 257. & in consil. lib. 1. Rubric. 37. num. 18.*

68 Quo fit & quod intentans remedium l. diffamari. C. de ingenu. & manumi. adire debeat iudicem ipsius diffamati, ut cum pluribus resolvit Covarru. libr. 1. Variarum. cap. 18. n. 4. & 5. Tamen & si plures iudices diffamato competant de jure communi, & coram iudice ab eo electo prædictum remedium opponat, Actor petere poterit causam remitti ad alterum iudicem rei, nam tunc electio actori datur, ex supra resolutis & in specie resolvit Covarr. versic. supra. n. 6.

70 Considerabit & etiam Actor, an ex aliquo privilegio ad suum proprium forum trahere reum possit, ut in audientia scholastica Salmantina, & in aliis hujusmodi: vel, an hoc jus sibi competat ex consuetudine, ut in audientia episcopali Salmantina, & in similibus, ubi clerici ex consuetudine præscripta, laicos conveniunt, quod fieri potest, ut probat text. in cap. si clericus laicum. de foro comp. Præterea & advertat actor, an casus sit ex iis, quorum cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectet, quorum meminimus in proemio. 2. Tomi hujus operis, in 1. præludio, de quibus iudex ecclesiasticus cognoscit: nam tunc eundem ecclesiasticum adire debebit.

Advertet & insuper actor, an casus, super quo reum convenire debet, sit curia, necne, & an utilis sit reum coram iudice ordinario inferiori convenire, vel coram Auditoribus, regalibus, de quibus casibus curiæ, quos vulgo Casos de corte dicimus, sit mentio in l. 5. tit. 3. part. 3. & in l. 21. tit. 5. lib. 2. Recopil. & in l. 8. cum tribus sequent. tit. 3. lib. 4. Recop. & in l. 11. tit. 5. lib. 2. Recop. & apud Covar. in pra. quæst. c. 6. & 7.

Denique & actor convenire debet reum coram suo iudice competenti, alioquin si ad incompetentem trahat, processus nullus erit, ut probat text. in l. 1. C. si a non competen. Iudice, & in cap. at si clerici. de judic. Quæ exceptio & nullitatis ex defectu iudicis competentis, quocumque tempore, & in quacumque parte litis opponi poterit, secundum gloss. ff. in Clemen. 1. de sequent. possess. quam sequitur Paulus in l. 4. §. condemnatum. ff. de re judica. & Hyppol. in singul. 78. & Covar. in pra. quæst. c. 25. num. 4. Ex qua & resolutione intelliges text. in l. 2. tit. 17. lib. 4. Recopil. dum probat, nullitatem sententiæ opponendam esse intra sexaginta dies, ut intelligi debeat, nisi opponatur exceptio nullitatis ex defectu omnimodæ incompetentiæ: nam talis exceptio quocumque tempore opponi poterit, ut supra diximus, secundum Covar. in pra. quæst. cap. 25. n. 4.

S U M M A R I A.

- 1 Reus extrajudicialiter prius ab actore monendus ex urbanitate: & non ex juris necessitate.
- 2 Interpellatio extrajudicialis officit, quod reus condemnatur in expensis prima citationis, etsi compareat, & confiteatur debitum.
- 3 Limitantur gl. verb. Rationabili. in cap. querela. de procura. & in cap. honoratus, glo. magna. 74. dist. & in c. 1. de dolo & contum.
- 4 Filiusfamilias patrem, & quilibet actor quemque ascendentem ut convenire valeat, a iudice veniam prius petere debet.
- 5 Filiusfamilias. etiam cum venia iudicis patrem convenire non potest, nisi in quibusdam casibus, & tunc venia a iudice petita.
- 6 Filius emancipatus veniam petere debet, ut parentes suos convenire valeat.
- 7 Sunt plures persone qua absque venia conveniri nequeunt.
- 8 Gener socrum absque venia convenire non potest, etiam affinitate dissoluta.
- 9 Intellectus ad l. cui eorum. §. affinitate ff. de post.
- 10 Quod monachus contra abbatem agere valet nulla petita venia, contra Archid. verius est.
- 11 Qui sine venia agere nequeunt, si eam non petant, de jure communi pœna. 50. aureorum, & de jure regio pœna amissionis causa puniantur.
- 12 Qui sine venia agere non potens ea non petita agit, & ante litem contest. pœnitet, vel vocati non comparuerint invitati, liberatur a pœna.
- 13 Nulla precedente partis citatione, venia ad agendum concedi poterit.
- 14 Forma petendi veniam ad agendum, & aliquem conveniendum.
- 15 Filiusfamilias. qui aliquem extraneum super adventitiis convenire vult, patris consensum exigere debet.
- 16 Quando filiusfamilias. agit super adventitiis cum consensu

consensu patris, libellus concipiendus erit in ejusdem patris persona, cum qualitate legitimi administratoris.

17 Ut filiusfamilias. extraneum convenire possit super adventitiis, in quibus pater usufructu caret, patris consensu opus est, contra Oronem, & alios.

18 Patre absente, filiusfamilias. major 25. annis, absque ejus consensu in iudicio esse potest.

19 Forma concipiendi libellum, quando filiusfamilias. aliquid petere, vel aliquem super adventitiis convenire vult.

20 Filiusfamilias. quando super Castrensibus vel quasi, vel super beneficiis, aut spiritualibus actionem intendere vult, patris consensu necessarius non est: & in propria & non patris persona libellus concipiendus erit.

21 Quia minor curatorem habens in iudicio comparere non potest, libellus in curatoris persona concipiendus erit.

22 Minor absque curatoris, aut patris consensu in iudicio stare potest in beneficiis, aut spiritualibus, & aliis casibus relative congestis: in quibus si decipiatur, restitui poterit.

23 Si minori desit curator aut tutor: ei a iudice ad litem dandus est alius, quem maluerit.

24 Minor qui absque tutore, aut curatore litem intendit, compelli poterit ad patris instantiam tutorem aut curatorem ad litem assumere: alias iudicio repellendus.

25 Minor, causative & non precise curatorem ad litem accipere astringitur.

26 Curator ad litem satisfacere debet.

27 Mulier conjugata antequam contra aliquem experiat, veniam & expressam mariti sui licentiam consequi debet, nec tacita sufficit, contra Cifuen. & Gome.

28 Quando ex l. dispositione alicujus licentia ad aliquem actum exigitur, expressa opus est, & non tacita.

29 Licentia mariti, ut mulier agat nunquam ex temporis diuturnitate presumitur, nisi tantum temporis effluxerit, cujus contrarium in mortalium memoriam non cadat.

30 Licentia danda a marito uxori sufficit testibus probari.

31 Licentia præstanda a marito, ut uxor agat, ab excommunicato non præstanda.

32 Prescriptionem contra conjugatam matrimonio constante currere, sustinet autor contra alios.

33 Præstita licentia a marito ut uxor agat sufficit usque ad executionem sententiæ.

34 Maritus ratum habere potest gestum ab uxore sine licentia in iudicio, si ratificet antequam nullitas ab adversario opponatur.

35 Maritus ex causa compelli poterit uxori licentiam præstare, ut agere valeat.

36 Marito absente, qui non speratur de proximo venire, causa cognitione præcedente poterit ejus uxori a iudice præstari licentia agendi.

37 Ut iudex licentiam præstare possit uxori agere volenti propter mariti absentiam, sufficit, quod absit a loco, in quo est agendum, nec opus est absit a territorio contra Avend.

38 Consideratio ad l. 59. Tauri, qua est l. 6. tit. 3. lib. 4. Recopil.

39 Iudex potest agendi licentiam uxori præstare ejus marito muto, aut furioso existente, qui loco absentis habetur:

40 Forma petendi licentiam agendi ab uxore, agere volente in mariti sui absentia, aut quando mutus, furiosusve fuerit.

41 Mulier agere volens contra maritum vergentem ad inopiam, nulla licentia ejus aut iudicis petita, experiri iudicio poterit.

42 Agens contra majorem in ejus personam, contra minorem habentem tutorem, aut curatorem in eorum, & minoris personas, citationem, & petitionem formare debet.

43 Processus gestus cum minore, absque tutoris, aut curatoris auctoritate, nullus est.

44 Minori comparenti in iudicio sine tutore, aut curatore dandus est curator ad litem, qui curator satisfacere tenetur.

45 Agere volens contra civitatem, capitulum, collegium, aut quamcumque universitatem, in eorum procuratorem intendat actionem, & non in singulas personas universitatis.

36 Libellus licet possit concipi contra civitatem, aut quamcumque universitatem, si ab ea mittatur procurator, aut syndicus responsurus, cum eo lis agitari valet.

47 Etiam si solus syndicus universitatis pro ea compareat citatus, valida erit sententia.

48 Si actori competat aliqua actio in aliquem defunctum, antequam agat, petat heredes defuncti, vel adire, vel hereditatem repudiare intra definitum aliquod tempus.

49 Forma, qua petitur, quod defuncti heredes adeant vel hereditatem repudient.

50 Ad petitionem creditoris defuncti iudex assignat arbitrio suo terminum heredi defuncti, ut adeat, vel repudiet, qui ter contumacia incursata habetur pro adeunte, vel repudiante, quod sibi deterius fuerit: & tunc contra ipsum agitur.

51 Heres contumax in adeundo, vel repudiando habetur pro repudiante, vel adeunte quoad creditores, ad quorum petitionem terminus sibi fuit præfixus, non quoad alios.

52 Heredi petenti tempus juris sibi dari ad acceptandum, vel repudiandum dari potest annus, si a principe impetretur, & si ab alio novem menses statuuntur.

53 Tempus novem mensium jure hereditatis concessum ut repudiet, vel adeant, coartari a iudice potest intra tempus centum dierum, & non ultra, ad hoc, ut heres pro adeunte, vel repudiante habeatur, sed ut hereditati curator detur, ad respondendum creditoribus brevius tempus statui potest.

54 Unde emanaverit praxis, quod iudex assignet aliquem terminum, ut quis adeat, vel repudiet, & quod non adeunte, vel intra terminum non recusante hereditatem, adversus eum intententur actiones: & si recusaverit, quod sequentes in gradu requirantur, & nemine adeunte, curator bonis detur contra quem actiones dirigantur?

55 Quoties maritus heresve ejus adversus uxorem vel heredem ejus agere intendat, potest prius bona quæ sita constant matrimonio acceptari, vel repudiari intra breve temporis spatium.

56 Si reus conveniendus absens sit in locis remotis, aut captus ab hostibus, suis bonis defensor dandus est, in quem dentur actiones, præhabita informatione absentia, captivitate, debiti, & quod bona illa ad absentem spectent:

De preparatoriis ante Citationem.

Postquam Actor deliberaverit, coram quo iudice suum adversarium convenire debeat, oportebit eundem & ejus advocatum sequentia attendere. Primo ¶ quod extrajudicialiter reum admo-
neat, ut probat text. in l. quidam Iberus. ff. de servitut. urbano. praedio. & in l. debi. res Cod. de pignor. quae tamen admonitio de necessitate judicii non est, sed potius ex quadam urbanitate, secundum glos. in cap. licet Heli. verb. Inscriptio. extra, de simonia. & glos. in dicta leg. debitores. Et hunc esse communem intellectum dicit. l. quidam Iberus testantur Angel. numer. 11. & Jaf. numer. 41. in §. sic itaque Instit. de actio. Panorm. & Feli. in cap. 2. de accusation. Quamvis text. ille hoc non probet, ut advertit Duarenus lib. 2. disputat. cap. 28. Hæc tamen ¶ interpellatio extrajudicialis utilis erit, quia ea præcedente reus condemnari poterit in expensis primæ citationis, licet ad iudicium veniens fateatur debitum, quamvis ab actore non petantur, secundum Bald. in l. non ignoret. C. de fructibus, & lit. expensis. Bal. & Salic. in l. properandum. §. sin autem. C. de judic. Jaf. in l. certi conditio. col. 1. ff. si cert. peta. Deci. in l. qui in alterius. num. 9. ff. de reg. jur. & Didacus Perez in Rub. tit. 1. libr. 3. Ordinam. quest. 6. & Rebuffus in 3. Tomo ad leges Gall. tit. 3. de expensis ex quibus ¶ limitantur glo. in cap. querelam. verb. Rationabili de procurat. & glo. magna in cap. honoratus. 74. distinct. & glo. in cap. 1. de dolo & contum. asserentes, citatum comparent in termino, non teneri solvere expensas primæ citationis, ut non procedant dictæ glossæ quando prius extrajudicialiter esset interpellatus. Quinimo ex parte actoris præsumitur hanc denuntiationem extrajudicalem reo factam fuisse, ac proinde reum arctari ad probandum sibi denuntiatum non fuisse, alias teneri ad expensas usque illud tempus factas, ita colligit Romanus ex text. in l. in fideicommissi. in prin. vers. Tametsi. ff. de usuris & fruct. ibi, in notab. 397. & verba illius legis notat Barto. ibi, & Florianus ponderat ad materiam. ad l. quidam Iberus. & hoc corollarium tenet idem Romanus in singulari. 396. Sequitur Felin. cap. non est, in fin. cap. quoniam contra. numer. 15. & ibi Decius de probat. Hipolyt. l. patre vel marito numer. 43. ff. de questionibus. Sed in puncto juris crederem contrariam sententiam veram esse: imo quod non præsumatur interpellatio, nisi probetur: quæ opinio primo probatur ex juris regulis, quæ arctant ad probandam qualitatem deductam. juxta l. 2. ff. de probat. tradit Hipolyt. in Rubric. C. de probat. num. 437. Secundo facit l. si ex legati causa. ff. de verborum oblig. ibi si interpellatio, si naturam adjectionis consideremus. Tertio facit, quia resultaret iniquitas, cum reus obligaretur ad probandam negativam, quod impossibile est, secundum Felin. cap. novit. de judi. Nec obstat text. dict. leg. in fideicommissi. quia loquitur in actione ex testamento, in qua non est necessaria interpellatio, & sic non requiritur probatio denuntiationis, secundum Bar. l. si heres. ff. de eo quod cert. loco. Jaf. §. actionum. Institut. 4 de actio. Secundo ¶ advertat Actor, si sit filius familias, & convenire velit patrem, matrem vel

alios ascendentes utriusque sexus in infinitum, quod imprimis veniam à iudice petat: licet ¶ enim filiusfamil. non possit etiam cum venia suos parentes convenire, ut probat text. in l. lis nulla 4. ff. de judic. & in l. fin. C. de in jus voca. & in l. 2. tit. 2. part. 3. & in l. 11. tit. 17. par. 4. Tamen in pluribus casibus congestis per glo. in d. l. lis nulla. & glo. in cap. si. verbo, Regulariter. de judic. lib. 6. & Greg. Lupum. in d. l. 2. & 3. tit. 2. part. 3. bene poterit eos convenire, dummodo prius veniam à iudice petat, juxta gl. in §. penales. verbo, Cum hic. Institut. de actio. & glos. in l. adoptivum. verbo, Vocari. ff. de in jus vocan. quarum opinionem dicit communem Jaf. in d. §. penales numer. 87. Quinimo ¶ filius emancipatus eandem veniam petere tenebitur, quousque suos parentes convenire voluerit, ut probat text. in l. 4. versic. prator. & in l. adoptivum. §. 1. ff. de in jus vocan. & in l. fin. C. de in jus voca. & in l. 3. tit. 2. p. 3. & in l. 4. tit. 3. par. 3. & ita pro regula constituit cum pluribus ampliationibus, & limitationibus Socc. in regul. 244. Hipol. in sing. 613. Roderi. Suarez in l. 9. tit. 11. lib. 1. For. Horosi. in l. quique litigandi. num. 3. ff. de in jus voca. & Petrus Duennas in Regul. 351. Sunt ¶ plures alii, qui absque prædicta venia conveniri nequeunt, quorum meminit text. in l. 4. §. prator ait. ff. de in jus voca. & aliis legibus illius tit. & in l. 2. tit. 2. part. 3.

Præterea ¶ focer, & socrus à genero conveniri non possunt sine dicta venia, secundum glos. receptam communiter ex Alex. ibi. numer. 1. in l. generaliter. ff. de in jus voc. ubi Alexand. firmat idem observandum esse, etiam affinitate dissoluta, per text. in l. penult. Cod. de jure doti. Cui opinioni non obstat text. in l. cui eorum. §. affinitate. ff. de postul. quatenus ¶ probat affinitate finita, ejus effectus censerit finitos: nam illud procedit, quando effectus consisteret in aliqua utilitate absque reverentia: ceterum si in aliqua reverentia consisteret, affinitate dissoluta ejus effectus non cessarent, secundum Ang. & Alex. in d. l. generaliter.

Rursus ¶ monachus suum Abbatem convenire non poterit, nisi petita prius venia, ut firmat Archid. in cap. cum pastoris. 2. q. 7. in hoc tamen casu verior opinio est, veniam non esse necessariam, ut docet Innocen. in cap. cum. P. de accusat. & sequitur Panor. in cap. ex parte. n. 6. de accusat.

Et advertet, ¶ quod si aliquis ex supradictis, qui veniam tenentur petere, convenerit aliquem in iudicio, erit puniendus de jure communi poena quinquaginta aureorum, ut probat text. in l. in eum. ff. de in jus vocan. & §. fin. Institut. de pœn. temere litig. & not. glo. in §. penales. Institut. de act. verb. In eum. & ibi Mynfingerus à nu. 29. & Jaf. à num. 43. & de jure regio punitur poena amissionis causæ, ut in l. 14. tit. 2. par. 3. à qua poena liberabitur, si ante ¶ litem contestatam poenituerit, & ab instantia recesserit: vel vocati non invitati comparuerint, nil opponendo contra vocantem, ita tenet glos. in dict. §. penales. verbo, In jus vocasset. & ibi Jaf. num. 85. per text. in l. quamvis. ff. de in jus vocand.

Adverte ¶ insuper, quod ad hanc veniam concedendam citatio partis non requiritur, ut docet Bald. in l. ea qua. C. quomodo, & quando jud. col. fin. & in l. sed si hac. §. prator ait. ff. de in jus vocan. & Maranta de ordine judic. 6. p. memb. 1.

in n. 8. sed erit petenda modo, & forma sequenti in principio libelli.

ILLUSTRE SEÑOR.

¶ **F**ulano, con licencia ¶ que ante todas cosas à v. m. pido, y siendo me concedida, in ojustamente denegada, como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. y pongo demanda contra fulano mi padre legitimo: y contando el caso della, Digo que assi es. &c.

Et ita erit de reliquis dicendum mutatis mutandis.

¶ **C**æterum ¶ si filiusfamilias convenire velit alium extraneum non parentem super bonis adventitiis, in quibus pater usumfructum habet, non poterit in iudicio esse absque consensu patris, ut in l. fin. §. necessitate. C. de bonis qua liber. & in l. 7. tit. 2. par. 3. & ibi Gregor. Lupus in glo. 1. & Soccinus in Regul. 195. ideoque tunc libellus erit concipiendus in persona patris cum qualitate legitimi administratoris. Quinimo ¶ si extraneus esset conveniendus à filio familias super bonis adventitiis; in quibus pater non habet usumfructum, ut in specie text. Authen. excipitur, & Authen. idem. C. de bonis qua liber. absque ¶ consensu patris non posset filius in iudicio esse, secundum glos. in l. fin. vers. Necessitate. C. de bonis qua lib. verbo, Imponenda. quam dicunt communiter receptam Bart. & Bald. num. 9. ibi, & veriore & tutiorem appellat Joan. de Imol. l. fin. §. 1. ff. de verb. obliga. Asinius in praxi. §. 18. cap. 1. num. 3. Pro qua opinione facit text. in c. fin. §. hujusmodi. de judic. libr. 6. & l. 7. tit. 2. part. 2. dum illa jura indistincte requirunt patris consensum. Et ita existimo tenendum esse, etsi oppositam sententiam, imo consensum patris non esse necessarium, asserat Oto Doctor antiquus; relatus à glo. dict. l. fin. verbo, Imponenda. C. de bonis qua libe. Barr. ubi Angelus dicit, hanc esse veriotem opinionem: & communem testatur Curtius in l. 1. C. qui admitti. n. 38. & Zucardus. nu. 68. & Sebastianus Vantius in Tract. de null. processus. in Rubric. ex defectu inhabilitatis. num. 41. Quod ¶ tamen verum est nisi pater absens esset: nam tunc filiusfamilias major viginti quinque annis poterit in iudicio esse juxta text. in l. 7. tit. 2. part. 3. Ex qua resolutione constat, quod in prædictis casibus libellus erit formandus in persona patris, adjecta qualitate legitimi administratoris, quæ qualitas adjici debet, ut consuluit Barto. in l. 1. nu. 2. C. de bonis maternis. & Felin. in cap. cum olim. col. 4. de testibus. Et forma libelli erit in hunc modum.

ILLUSTRE SEÑOR.

¶ **F**ulano; como padre y legitimo ¶ administrador que soy de la persona, y bienes de fulano mi hijo legitimo, como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. &c.

¶ **S**ed si ¶ filiusfamilias velit extraneum convenire super bonis castrensibus, vel quasi, vel beneficialibus, aut spiritualibus, tunc patris consensus non requiritur, & libellus in propria persona erit concipiendus, juxta text. in l. 2. ff. ad Senatuf-
consul. Macedon. l. 1. §. 1. ff. de castrensi pecul. l.

filiusfam. in princ. ff. de procur. l. si longius. §. 1. ff. de jud. & text. cap. si. de judi. in 6. & tradit Greg. Lupus in l. 2. tit. 2. part. 3. & in l. 7. tit. 2. par. 3. in glos. 1. & Sebastianus Vantius in Tract. de nullitate process. num. 41. Rubric. ex defectu inhabilitatis, ubi à num. 4. cum multis, plures personas, quæ in iudicio stare non possunt, congerit, quem require quando casus occurrerit.

Tertio ¶ advertat actor, quod si sit impubes, vel pubes minor 25. ann. & tutorem, vel curatorem habeat, quod libellus & petitio concipiatur nomine tutoris, vel curatoris: nam minor. 25. annis non habet personam legitimam standi in iudicio, ut probat text. in l. 1. & 2. C. qui personam legitimam. & l. 7. & 11. tit. 2. part. 2. nisi pro rebus ¶ beneficialibus, vel spiritualibus voluerit comparere, quia tunc major putatur, & super illis absque consensu patris, & tutoris, vel curatoris in iudicio experiri poterit, ut in cap. fin. de judic. in 6. & etiam in aliis casibus, quos congerit Panor. in cap. ex parte de restit. spoli. Et si in eisdem casibus decipiatur, bene restitui poterit, ut docet Panor. in dict. cap. ex parte. n. 16. & sequitur Covar. lib. 1. Variarum resolu. cap. 5. num. 8. sic intelligens text. dict. c. fin. de jud. lib. 6. At vero ¶ si tutorem, vel curatorem actor minor non habuerit, petere debeat à iudice, ut sibi detur tutor, vel curator ad lites, qui ei dandus erit, quem ipse voluerit, ut probat text. in l. qui habent. §. si pupillus. & ibi glo. ff. de tutel. & in l. 13. tit. 16. part. 6. Quinimo ¶ si absque tutore vel curatore in iudicio experiat, & adversarius petat, ut tutor, vel curator ad lites ei detur, compellendus erit etiam invitus tutorem, vel curatorem accipere, alioquin non erit audiendus, cum non habeat personam legitimam standi in iudicio, & processus & sententia contra eum lata esset nulla, ut probat text. in l. non ideo minus. C. de procur. & firmat Angelus gl. si. in l. si longius. §. fin. ff. de jud. ibi. puto quod, ubi eam sequuntur Bart. Bald. & Paul. & Vantius, Tracta. de nullit. ex defectu habitatis n. 42. & Ange. in §. 1. num. 4. Institut. de curat. pro cuius opinione est l. 13. tit. 16. part. 6. Unde ¶ constat; hunc minorem causative, & non præcisè cogendum esse, tutorem vel curatorem suscipere, hoc est, quod si velit audiri in iudicio, tutorem vel curatorem accipiat; alias non audiatur: in quem sensum est accipiendus text. in l. 3. §. si pupillus. ff. de tutel. Qui ¶ curator satisfidare debet, ut resolvimus infra in isto tempore in versicul. Quinto advertet.

Quarto ¶ attendat actor, quod si sit mulier conjugata; & contra aliquem voluerit in iudicio experiri, tenetur prius veniam à marito impetrare, quia absque licentia mariti in iudicio esse non potest, ut probat text. in l. 55. Tauri que habetur in l. 2. tit. 3. li. 5. Recop. alioquin processus & omnia acta essent nullius momenti: quæ licentia expressè à marito præstanda erit, nec sufficere tacita: ut puta si maritus præsens esset tempore, quo mulier in iudicio ageret, nec maritus contradiceret. Nam ¶ quoties ex l. dispositione licentia alicujus in aliquo actu requiritur, expressè & non tacite erit præstanda, secundum Bar. Ang. Rom. & Imol. in l. 2. §. voluntatem. ff. soluto matri. Archid. & Joan. Andr. in c. Abbatem de electione. l. 6. & est communis opinio, teste Corseto, in singulari suo; incip. Licentia. Decio in consilio. 38. & eandem tenent plures alii relati ab Aut. Gomez in d. l. 55.

- n. 5. & ab Avend. quos ipse ibi sequitur in declaratione l. 4. & 5. tit. de las excepciones libr. 3. Ordinar. n. 39. quamvis Cifuen. in d. l. 55. q. 14. & Anto. Gomez, ibi n. 5. oppositam sententiam teneat, nempe tacitam licentiam sufficere.
- 29 Nec talis licentia præsumitur, si actus reperitur gestus à muliere conjugata, etiam ex diuturnitate temporis, nisi tantum tempus elapsum esset, cujus memoria hominum in contrarium non esset, ut resolvit Avend. ubi supra, n. 41. & 43. Non tamen requiritur, quod prædicta licentia in scriptis detur, sed sufficit testibus probari, ut tenet Montalvus in l. 41. Tauri. verbo, De la licentia. nam per epistolam, vel nuntium maritus hanc licentiam uxori dare potest, ut colligitur ex gl. l. si cum dotem. §. si patri. verbo, Oportet. ff. soluto matrim. text. l. honores. ff. de decurion. Bart. l. si filiusfam. in fin. ff. de donat. notat Speculator in tit. de Act. §. 1. col. 14. Bar. in l. si. §. necessitate. in fin. C. de bonis qua liberis. quos sequitur Cifuent. in d. l. 55. Tauri, q. 9. & Roderic. Suarez in l. 13. tit. De las deudas, lib. 3. Fori. vers. Quaritur ulterius.
- 31 Nec sufficit si à marito excommunicato præstetur talis licentia, ut tenet Bald. in l. 1. col. fin. C. de juris & facti ignorantia.
- 32 Ex quibus sequitur, quod cum mulier conjugata sit impedita agere, quod matrimonio constante, contra eam non currat præscriptio in suis bonis, etiam non dotalibus: per text. in l. in rebus. §. si. C. de jure dotium. & facit Regula, quod non valenti agere non currit præscriptio. ut in l. 1. §. fin. C. de annali exceptione, & in Auth. nisi tricennali. C. de bonis maternis. ubi Pinelus à n. 42. prædictam regulam explicat, & pluribus ornat. Nihilominus tamen Joan. Faber in l. 1. col. 1. C. de bonis maternis. oppositam sententiam tenet argu. text. in cap. constitutus. de in integr. restit. præsertim quod in curia ecclesiastica potuit agere, & impedito currit tempus, si non fecit diligentias de tollendo impedimento, ut in c. si. de electione. Cifuentes tamen in d. l. 55. in fi. distinguit in hunc modum, videlicet, quod contra talem mulierem in rebus dotalibus non currat præscriptio, & ita intelligit text. in d. l. in rebus. §. si. gl. 3. & Docto. in c. cum non liceat de præscript. & convenit l. 8. tit. 29. part. 3. & idem esse in rebus donatis propter nuptias, quæ hodie Arrhæ dicuntur, resolvit Rodericus Suarez in titu. de las arrhas lib. 3. Fori. in 1. l. & eum refert Greg. Lupus. d. l. 8. verbo, En dote. In rebus vero non dotalibus, inquit Cifuentes, quod præscriptio contra eam currat, per text. l. velles necne. C. de revocand. donat. Nec obstat text. in d. l. 1. §. si. C. de annali except. nam respondeo, quod mulier in præsentem potuit agere cum licentia mariti, ad quam præstandam erit compellendus, ut in l. 56. 57. Tauri. ceterum in d. l. 1. §. si. filiusfamilias non potuit agere impediende patria potestate. Sed quia congrua ratio differentie reddi non potest inter conjugatam, & filiumfamilias, cum filius possit agere de licentia patris, & compellere patrem ad dandam sibi licentiam, ut in l. si. §. necessitate. C. de bon. qua lib. ideo ipse Cifuentes hoc reliquit cogitandum. Unde Palatius Rubeus in dicit. leg. 55. Tauri. num. 21. & ibidem Doct. Castellus in glos. fin. vers. Adde mulier. existimant, præscriptionem non currere contra talem mulierem, tam in bonis dotalibus, quam in aliis quibuscunque, tum quia est impedita age-

re constante matrimonio, tum etiam quia ex alio capite contra conjugatam præscriptio non currit, ex eo quod est prohibita contrahere & alienare, ut probatur in d. l. 55. Tauri. & contra prohibitum alienare præscriptio non currit: nam in alienationis verbo præscriptio continetur, ut in l. Alienationis verbo. ff. de verborum signific. & ita firmant glos. & Doct. in l. 1. C. si adversus usucapio. Mihi autem magis placet opinio Joannis Fabri, cui libenter adhæreo existimans in praxi tanquam veriore, & receptiorem admittendam fore, ex eo quod qui de facili impedimentum remove potest adeundo judicem, vel alio modo, impeditus dici non potest, ut probat text. in l. qui potest. 335. ff. de regu. jur. & ibi notant. glos. & Decius. text. & ibi. Panorm. in c. si. de elect. optimus text. in l. quibus dieb. ff. de cond. & demonstra. Ex quo idem colligunt Alberic. & Bald. ibi. Felin. Rubeus & alii plures, quos refert & sequitur Pinellus in Authent. nisi tricennale. num. 48. Cod. de bon. mater. & ad idem est text. melior in l. sed & si. §. hac clausula. ff. ex quib. cau. maj. sed mulier conjugata de licentia mariti, vel eo recusante adeundo judicem, ut maritum compellat ad præstandam sibi licentiam, potest esse in judicio, & sic illud impedimentum remove, juxta text. in l. 55. Tau. cum duabus sequentibus, quarum decisio innovata est in l. 2. 3. & 4. tit. 3. lib. 5. Recopil. Ergo adversus eam bene poterit præscriptio currere in bonis non dotalibus, nec arrhalibus, cum potest facili negotio impedimentum remove: sic etiam contra filium familias currit præscriptio in illis bonis, in quibus pater non habet usumfructum, vel illi renuntiavit quia licet absque licentia patris non possit agere, tamen cum illud impedimentum de facili potuit remove per judicis aditum, ut patrem compelleret ad dandam sibi licentiam juxta speciem text. in l. si. §. necessitate. C. de bonis, qua liber. ideo contra filium familias in illis bonis præscriptio currit vivo patre, secundum Bal. in dicit. Authen. nisi tricennali, ante numerum 1. Bald. in l. 1. num. 21. C. qui admitti. Balb. Tractatu præscriptio. 1. p. 6. partis. num. 15. in princ. & plures alios, quos refert & sequitur Pinellus, ubi supra. num. 33. Unde constat, lapsum fuisse Cifuentem in dicit. l. 55. Tauri. in fin. dum asseruit, rationem differentie constitui non posse inter mulierem conjugatam & filium familias, quasi voluerit, contra filium familias non posse præscriptionem currere in bonis, in quibus ususfructus patri non quæritur, etiam de licentia ejus possit agere, & judicem adire, ut patrem compellat, cum tamen oppositum verum sit, ut supra resolvimus. Nec huic nostræ veræ opinioni obstat dicere contra reverentiam marito, vel patri debitam videri, quod judicem adeant, ut maritum vel patrem compellat, juxta ea, quæ notat Pinel. ubi supra. num. 45. in fin. nam respondeo: quod uxor & filiusfamilias hoc facere possunt ex permisso legis: atque ideo eis licitum, & honestum est, argu. l. Gracchus. C. de adult. Non etiam refragatur argumentum adductum ex d. l. alienationis verbum. Nam responderetur, oppositam sententiam vetiorem esse, imo prohibita alienatione, non ceteri prohibita præscriptionem, seu usucapionem, secundum Bart. in l. filiusfam. §. divi. num. 22. de legat. 1. cujus opinionem vetiorem testatur Pinell. ubi supra. num. 25. & opinioni Joan. Fabri rejectis ejus fundamentis expresse se subscribit

resolvit Avenda. ubi supra. num. 41. & in his casibus, quando judex licentiam concedere potest, petitio erit formanda modo sequenti.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulana, muger & legitima de fulano, digo que yo tengo necesidad de mover y tratar ciertos pleyros en juyzio contra fulano, y el dicho mi marido esta ausente deste lugar, y no espero que vendra tan presto: por ende a v. m. pido que avida informacion de la ausencia del dicho mi marido, y de la necesidad que tengo de mover los dichos pleyros, me mandedar licentia para los poder mover y estar en juyzio, y hazer los demas autos necesarios para subvenga expedicion: sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho, &c. que esto no pido de malicia.

Cæterum si mulier conjugata velit agere contra suum maritum ad inopiam vergentem pro dote sibi restituenda, vel pro alimentis, aut alia causa, bene poterit in judicio experiri, sine licentia mariti, vel judicis, argum. eorum qua notat glo. in l. si. §. necessitate. C. de bonis qua liberis, & in specie firmat Alberic. quem sequitur Palac. Rubeus in Repe. cap. per vestras. §. 27. numer. 1. & 2. de donatio. inter vir. Segura in Repet. l. 1. §. si vir uxori. col. 2. ff. de acquir. possess. & Cifuentes in dicit. l. 55. Tauri. q. 16. & ibi Anto. Gomez. n. 3.

Quintò advertat actor, an experiri debeat cum majori vel minori 25. annis: nam si major fuerit reus, contra ipsum citatio & petitio erit formanda, si vero fuerit minor, habens tutorem vel curatorem, tunc contra tutorem, vel curatorem, & ipsum minorem erit intentandum, juxta text. in l. 1. §. sufficit. ff. de administ. tuto. ubi Bart. & Imol. in l. contra pupillum ff. de re judic. & probatur in c. sua, & ibi not. Decius, de appell. n. 1. alioquin processus gestus cum minore absque auctoritate tutoris vel curatoris esset, ut probat text. in l. clarum. C. de aucto. præst. & in l. acta. §. fin. & in l. contra pupillum. ff. de re judic. & tunc debet dicere: Pongo de manda à Fulano, y à Fulano su tutor o curador. vel sic. A Fulano como actor, o curador que es de la persona y bienes de Fulano, Ceterum si minor, contra quem actor velit agere, tutorem, vel curatorem non habuerit, citandus erit ad instantiam actoris, ut legitime compareat responsurus actori: & si comparuerit sine tutore, vel curatore, tunc actor petere debet, ut sibi detur tutor ad litem: quo casu dabitur etiam invito, ut probat text. in §. item invito. Institut. de curatoribus, & in l. qui habent. §. si pupillus. ff. de tutel. & in l. 7. tit. 2. part. 3. & l. 13. tit. 16. part. 6. Qui curator ad litem datus statim debet satisfare, ut docet Bartol. in leg. & si species. ff. rem pupilli. & Novizan. in consil. 17. num. 64. Alexan. in cons. 122. tomo 1. & Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu 50. nu. 25.

Sextò advertat Actor, quod si agere velit contra Civitatem, Villam, Oppidum, Capitulum, Conventum, Collegium, quæ conveniat procuratorem sive syndicum ipsius Civitatis, Villæ Oppidi, Capituli, conventus, vel universitatis, non tamen singulares personas, ut probat text. de jure communi, in l. in tantum.

- scribit per plura fundamenta Roder. Suar. in l. 3. tit. de las deudas. libr. 3. Fori. versic. quatro ulterius, utrum. quo in loco satisfacit text. in leg. 1. §. ne autem. Cod. de annal. except. quem etiam aliter, & nove intelligit Pinell. ubi supra. num. 45. consensit satis huic opinioni Greg. Lup. in l. 8. tit. 29. part. 3. in gloss. verb. En dote. dum quærens, an in bonis non dotalibus, nec arrhalibus mulieri conjugatæ præscriptio currat, se remittit ad Joan. Fabr. & ad Panormitan. in cap. 2. de concess. præb. ubi Panormitan. firmat, impedimentum non excusare eum, qui per aditum judicis illud remove potuit: hanc tamen opinionem Fabri limitat Roderic. ubi supra. d. leg. 3. quando maritus esset ita sævus, & austerus, quod præsumeretur manus violentas in uxorem injicere, si eum ad judicium traheret: cujus doctrinam ego intelligo veram, quando maritus solitus esset mulierem male tractare, & minas in executionem ponere, ex his quæ nos infra resolvimus in 3. tomo, c. 5. §. 4. num. 6.
- 33 Adverte tamen, quod si maritus in initio litis præstitit prædictam licentiam uxori, non requiritur alia licentia, nec novus consensus mariti ad prolationem sententiæ, vel executionem ejus, ut resolvit Cifuent. in dicit. leg. 55. Tauri. quæst. 15. per ea, quæ notant glo. & docto. in dicit. l. fin. §. necessitate.
- 34 Adverte etiam, quod si maritus poterit ratum habere omne actum in judicio per ejus conjugem absque licentia, & validum erit, ut probat text. in l. 58. Tauri, qua habetur in l. 5. tit. 3. lib. 5. Recopil. Quod intellige verum, si ratificatio interveniat antequam exceptio nullitatis opposita esset per adversarium, ut tenet Cifuentes, in dicit. l. 58. in 2. dubio.
- 35 Adverte insuper, quod si necessitas exegerit, & maritus noluerit præstare uxori licentiam ad agendum, quod poterit per judicem compelli præcedente causæ cognitione, ut dictam licentiam præstet, juxta text. in l. 57. Tau. qua habetur in l. 4. tit. 3. lib. 5. Recopil.
- 36 Rursus advertet, quod si maritus sit absens, & non speretur de proximo venire, tunc judex poterit prædictam licentiam uxori dare præcedente causæ cognitione, ut in l. 59. Tauri. qua habetur in l. 6. tit. 3. lib. 4. Recopil. & sufficit, quod maritus sit absens à loco, in quo erit agendum, argum. text. in l. absentem, & in l. collegarum. §. 1. & in l. mulierum. §. fin. ff. de verb. signific. Nec erit necesse, quod absit à territorio judicis, ut asserbat Avend. in declaratione l. 4. & 5. tit. de las excepciones, lib. 3. Ordinar. num. 43. vers. Quando, quia prædicta lex 59. solummodo considerat, quod non speretur maritum de proximo venire, & ita si intra territorium sit impeditus tali impedimento, quod non speretur de proximo venire, judex cum cognitione causæ legitimæ necessitatis, vel utilitatis poterit prædictam licentiam concedere. Nec satisfacit dicere, intra territorium posse à judice compelli: nam propter reverentiam maritalem rationi consonum est, quod mulier contra maritum non agat.
- 39 Adverte præterea eandem licentiam posse judicem conjugatæ concedere, quando maritus esset mutus, licet præsens esset: vel quando esset furiosus: nam tunc loco absentis habetur, ut in l. sed si unus. §. filiofamilias. ff. de in juriis, & ita Suarez de Paz Praxis Eccl.

§. universitatis, & ibi DD. ff. de rerum divis. & in l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in jus vocan. & de jure regio. in l. 13. tit. 2. par. 3. Bene tamen verum est libellum posse concipi contra civitatem, & villam, oppidum, capitulum, universitatem, vel conventum: & si ab eis mittatur syndicus responsum, poterit cum eo processus agitari, secundum Joan. Plat. in l. 1. C. de jure reipubl. lib. 11. asserentem, quod si solus syndicus citaretur, & compareret, sententia valeret, pro cuius opinione facit d. l. 13.

48 Septimò advertat actor, an actio, quam velit intendere, competat sibi contra aliquem defunctum, qui decesserit relictis heredibus, quia tunc prius debet à iudice petere mandatum contra heredes ad adeundam vel repudiandam hereditatem intra certum tempus: nam omnes heredes debent requiri, antequam curator detur bonis, ut docet Bart. in l. 1. n. 3. ff. de curatore bonis dando. quo casu petitio modo sequenti formabitur.

ILLUSTRE SEÑOR.

49 **F**ulano como mas à ya lugar de derecho parezco ante v. m. y digo que fulano me esta obligado à dar tal cosa, y es difunto, y pasado desta presente vida, y dexo por sus hijos y herederos legitimos à fulano, y fulano: A v. m. pido mande dar su mandamiento, en que mande à los dichos sus herederos, que dentro de un breve termino parezcan ante v. m. legitimamente à acceptar o repudiar la dicha herencia, sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho, &c.

50 Tunc iudex præcipit, quod intra tres dies compareant ad acceptandam, vel repudiandam hereditatem, vel intra alium terminum à iudice præfigendum, secundum distantiam loci: & si in illo termino non comparuerint, actor incufabit eis contumaciam, & iudex præcipiet, quod intra alios tres dies compareant, ad adeundam vel repudiandam hereditatem: & isto secundo termino elapso, actor incufabit secundam contumaciam: & tunc iudex assignabit tertium terminum aliorum trium dierum, asserens, quod si non comparuerint, habebit eos pro acceptantibus vel repudiantibus, prout actor maluerit. Intentabitque actor adversus eos, tanquam in heredes acceptantes: nam elapso tempore per iudicem concessio ad deliberandum, heredes habentur pro acceptantibus vel repudiantibus, quod deterius eis fuerit, ut probat text. juncta gloss. verb. deliberationem. in l. scimus. §. sin autem. Codic. de jure deliberand. & tradit Palat. Rub. in repet. Rubrica. §. 66. numer. 3. de donation. inter virum & uxorem. Quod tamen intellige verum quoad creditores, ad quorum instantiam terminus fuit præfixus, quia solum eis prodest, non aliis. argument. l. de arate. §. qui tacuit, & in l. fin. ff. de interrogat. act. docet Bald. in Rubr. Cod. de success. edict. à nemine reprehensus secundum Gregorium Lupum in l. 2. tit. 6. part. 6. verb. Cient. dias. Sed heredes si in aliqua ex illis dilationibus, comparuerint, petendo tempus juris sibi assignari ad deliberandum, am adire, vel repudiare debeant hereditatem: tunc tempus juris poterit assignari, quod est unius anni, si à principe impetretur, & si ab alio ju-

dice est novem mensium, ut probat text. in dict. l. scimus. §. hac quidem, cui convenit l. 2. tit. 6. part. 6. ubi dicitur, tempus novem mensium posse coarctari arbitrio iudicis, dummodo non sit tempus minus centum dierum: quod procedit ad hoc, ut heres habeatur pro adeunte vel repudiante. Tamen quoad hoc, ut curator bonis detur ad respondendum creditoribus, brevis tempus præfigi poterit à iudice, ut probatur in l. 1. §. sanc. ff. de success. edict. & in l. si curatoris. Cod. de jure deliberan. & firmant communiter Doct. ex Alexand. Jaf. & Dec. in Rubr. C. de success. edict. & notatur in gloss. cap. ex part. 1. de verborum significat. Et hinc praxis orta fuit, quod iudex assignat decem vel viginti dies heredibus ad acceptandam vel repudiandam hereditatem defuncti, secundum Palac. Rub. ubi supra, sed si intra terminum eis præfixum adierint hereditatem, vel nec adierint, nec recusaverint (quo casu pro adeuntibus habentur ut supra diximus) adversus eos actio erit intentanda: ac verò si hereditatem recusaverint, requirendi erunt, quibus causa successionis contingit, secundum Bartol. in leg. 1. num. 3. ff. de curat. bonis dand. & Gregor. Lupum in l. 12. tit. 2. part. 3. in gl. verb. sin herederos. Et si in gradu sequentes se abstinerint, tunc actor petet, curatorem, vel defensorem bonis dari, qui dandus erit, ut in d. l. 1. ff. de cura. bon. dand. nam perinde erit, ac si sine herede defunctus decederet, quo casu curator bonis datur, ut probatur text. in l. si diu. ff. quibus ex causis in possess. eatur, & in l. 12. tit. 2. part. 3. not. Ange. & Imol. in l. si servus hereditarius. ff. de stipulat. servorum. & Jaf. in l. cum Cod. de judic. & notat Menoch. in lib. 2. de arbitrariis, centu. 2. casu. 150. à nu. 1. & curatore, vel defensore dato, adversus eum erit intentandum. Similiter quoties maritus, vel ejus heres, aut quilibet alius creditor voluerit convenire uxorem, aut ejus heredem, prius debet petere à iudice, quod præcipiat, ut intra breve tempus uxor vel ejus heres acceptet, vel repudiet lucra quæ sita constante matrimonio, ut docet Palac. Rub. in dict. Rubric. §. 66. &c.

56 Octavo advertat actor, an reus conveniendus sit absens, in partibus remotis, vel sit captivus, ita quod de proximo non speretur venire, quia tunc prius debet comparere coram iudice asserens adversarium suum sibi debere certam quantitatem pecuniæ, absentemque esse in partibus remotis, & bona reliquisse, opusque esse defensorem illis bonis dari, adversus quem ipse actionem intendat, quo casu iudex (recepta informatione absentiae, debiti & quod illa bona spectant ad absentem,) præcipit bona sequestrari, & defensorem eis dat, adversus quem actor pro suo debito aget: quod procedit per text. in l. ab hostibus, juncta gloss. ibi. ff. ex quibus causis majores, & in l. 12. tit. 2. par. 3. & notat Menochius lib. 2. de arbit. cent. 2. casu 150. à num. 15. & processus fulminabitur, ut dicimus infr. in 5. part. hujus primi tomi.

SUMMARI A.

- 1 Citatio quid sit?
- 2 Judicium propriè non incipit à citatione, sed improprie.
- 3 Citatio necessaria, ut iudicium inchoetur.

4 Defensio

- 4 Defensio à jure naturali provenit.
- 5 Defensio nemini deneganda est.
- 6 Iudex pro absente defensiones supplere debet.
- 7 Citatio omni jure introducta.
- 8 Judicium sine citatione etiam coram principe actum nullum omnino est.
- 9 Si detur commissio procedendi, nullo juris ordine servato, intelligenda est de alio ordine, quam citationis.
- 10 Intellectus l. 10. tit. 7. lib. 4. Recopil.
- 11 Citatio ab omni jure descendit, modus tamen & ejus forma à jure tantum positivo, qui variari potest, & alterari per l. aut principem.
- 12 Prima citatio ad iudicium est de jure naturali, reliqua inducitur ad preparationem sententia de jure positivo, & ab eo tolli possunt.
- 13 Multi sunt casus, quibus proceditur absque citatione, quia defensio in eis non competit reo.
- 14 Citatio altera realis, altera verbalis.
- 15 Realis citatio qua fit.
- 16 Citatio verbalis qua fit.
- 17 Citatio verbalis una juris, altera hominis est.
- 18 Citatio verbalis juris qua fit.
- 19 Citatio verbalis hominis in plures species scinditur.
- 20 Citatio fit per edictum.
- 21 Citatio fit etiam per litteras, seu epistolam.
- 22 Citatio regulariter fit per scripturam.
- 23 Citatio fit per vocem praconis.
- 24 Citatio aliquando proprio iudicis ore fit, quæ vim peremptorii obtinet.
- 25 Citatio per nuntium, apparitorem, aut executorem fit.
- 26 Nuntius aliquem citare non potest absque iudicis mandato.
- 27 Citatio qua extra locum ubi sit iudex est faciendâ, licet intra ejus territorium, mandatum in scriptis exigit.
- 28 Nuntius debet de iudicis mandato rem etiam in criminalibus citare, quod de jure communi & Castella procedit.
- 29 Si nuntius nullo iudicis precedente præcepto aliquem capiat, qui delictum confiteatur, nulla erit ejus confessio.
- 30 Nuntius in quatuor casibus absque iudicis mandato poterit aliquem capere realiter.
- 31 Nuntius asserenti, se aliquem citasse credendum est.
- 32 Nuntio dicenti, sibi injuriam illatam, nulla fides adhibenda, nisi testibus probet.
- 33 Nuntio ut credatur aliquem citasse, requiruntur duo testes de jure castella, si ille sit nuntius iudicis inferioris; si regis, unus testis sufficit.
- 34 Iudicibus curia Regis asserentibus aliquem citasse, datur fides absque ullo teste.
- 35 Citatio etiam fit per tabellionem intimantem libellum de mandato iudicis.
- 36 Libelli oblatio vim citationis non habet, tamen ejus notificatio de iudicis mandato vim citationis obtinet.
- 37 Citatio fit etiam per partem adversam.
- 38 Citantur aliquando aliqui per tubam, aut campanam.
- 39 Citandi sunt omnes, de quorum præjudicio principaliter, & non secundario tractatur.
- 40 Is, in quem petitio dirigitur, præcipue citandus est.

Suarez de Paz Praxis Ecel.

- 41 Citatio debet emanare à iudice jurisdictionem habente.
- 42 Citatus à iudice incompetenti coram eo comparere debet, suum privilegium allegaturus, nisi notoriè & clarè de incompetencia ejus constet.
- 43 Citatio ad partis instantiam decernenda est.
- 44 Citationem ad partis instantiam decernendam esse non probatur in c. 1. de jud. contra Pa-nor.
- 45 Citatio decernenda absque partis petitione, quando iudex ex officio procedit.
- 46 Citatio in actis processus descripta, parte petente, & ex iudicis præcepto decreta præsumitur in dubio.
- 47 Intell. ad l. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. & lib. apud Lusitanos. 3. tit. 1. §. 1.
- 48 Plura de citatione remissive.

T E M P U S I I I.

De Citatione.

Omnis institutio processuum t ab ipsa citatione exordium sumit, quæ nihil aliud est, quam juridica vocatio ad iudicis conspectum, estque fundamentum, & principium ordinis iudicarii, seu caput substantiale ordinum iudiciorum, ut colligitur ex §. final. Institut. de pœna temere litigant. & ex gloss. in Rubr. ff. & Cod. de in jus vocan. gloss. in Clement. 1. verbo, Citationes. de iudiciis, & ex l. 1. tit. 7. part. 3. & ita definit Alciat. in pract. 1. part. fol. 13. cui subscribit Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinarum. colum. mihi 813. & nemine relato consentit Damhouderus in praxi cap. 54. numer. 1. & 2. Nec intelligas inde propriè iudicium incipere à citatione, sed potius improprie, ut supra resolvimus in fine secunda annotationis; Nihilominus tamen ex superioribus constat, citationem omnino necessariam esse ad iudicia inchoanda, cum defensionem respiciat, quæ à jure provenit naturali; ut in l. ut vim. ff. de justit. & jur. & in leg. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paup. feciss. dicat. quæ nemini deneganda est; ut in l. defensionis facultas, & ibi Bart. Cod. de jure fisci. lib. 10. & in l. unius. §. cogniturum. ff. de questio. & in cap. cum inter. extra de exceptionibus. Idedque iudex non solum illam tollere, imò pro absente defensiones supplere debet, ut in l. si non defendantur. ff. de pœnis, & leg. ampliorem. C. de appellat.

Omni jure introducta est, nam Deus omnipotens volens exemplum iudicibus seculi præstare, ut inquit text. in c. Deus omnipotens 2. q. 1. usus fuit hac citatione, prius quam Adam iudicaret, dicens Adam, ubi es? ut constat Genes. c. 3. Et de jure naturali inventam fuisse constat ex Clem. pastoralis. §. ceterum. de re judic. ad effectum ut unufquisque se defenderet, ut in l. de unoquoque ff. de re jud. & l. nam ita divus. ff. de adpt. quæ defensio de jure naturali est. in dict. l. ut vim. De jure Canonico & civili necessariam esse constat ex text. in cap. inter quatuor. de major. & obed. & in l. Arrianus. ff. de jure fisci. & docet Bartol. in Extravag. ad reprimendum. verb. sine figura, & Imol. in Clement. saepe. de verborum significat. In tantum t quod ommissio citationis red-

E 2 dit

dit nullum omne iudicium, etiam si coram Principe ventilentur, ut probatur in dict. Clem. Pastoralis. §. ceterum, & in cap. 1. de causa possess. & proprietat. quod intellige ut per Covarr. in pract. questionib. cap. 23. nu. 6. versic. tertio. Quo fit, quod si in aliqua commissione dicatur, ut procedatur non servato juris ordine, illud intelligi debet de alio ordine, puta de conclusione, juramento calumniæ, libelli oblatione, & de aliis, non tamen de citatione, quia hæc omitti non debet, nec per Principem, nec per legem, ut probatur in dict. Clem. pastoralis. §. ceterum, & in dict. Clement. sape, & in dict. cap. 1. de caus. possess. & propr. & tradit Marant. de ordine jud. 6. par. membro 1. num. 3. Asinius in praxi. §. 1. capit. 1. num. 28. & Vantius de nullitat. process. in Rubr. de nullitat. ex defectu citationis. num. 8. nisi in aliquibus casibus, quos notant Covarr. in pract. questionib. cap. 23. num. 6. versic. Primum. Et juxta hanc resolutionem intelliges text. in l. 10. tit. 7. libr. 4. Recopilat. ut dum fit disponit, processum valere non servato juris ordine, sed tantum constito de veritate, procedat & intelligatur de alio ordine, non vero de citatione, cum tolli nequeat, nec per principem, nec per legem.

Adverte tamen, quod licet hæc citatio descendat à jure divino & naturali, omnique jure sit approbata, tamen modus & forma citandi introducti sunt à jure positivo, ac ideò modus poterit variari, & alterari per principem vel legem, ut notat Bald. in leg. 1. num. 7. C. quomodo & quando judex. Felin. in c. dilecti. col. 5. de except. & Alex. cons. 225. col. 2. tom. 6.

Hinc est, quod prima citatio, per quam potest quis se defendere, dicitur de jure naturali, & quod à principe non potest tolli, reliquæ tamen citationes, quæ inductæ sunt ad præparationem sententiæ, de jure positivo dicuntur institutæ, & à principe tolli possunt, secundum Bald. in c. cum sit Romana. col. si. de appellat. Decium in l. militis. nu. 12. ff. de testamento milit. & Matthæum de Afflict. in decis. Neapol. 283. & Covarr. ubi supra. vers. primum.

Hinc fit, quod in multis casibus absque citatione proceditur, quia defensio reo non competit, quos congerit Marianus Socin. in Rubr. de dilationibus. art. 7. principali. & Anton. Micellus in concord. gl. juris civilis, & canon. concordantia. 52. Jaf. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de officio proconsulis. Hippol. in sing. 175. Maran. ubi supra. num. 5. & Vantius de nullit. ex defectu citationis. num. 21. & Covarr. in pract. questionib. cap. 23. num. 6. versic. 2.

Est advertendum, citationem duplicem esse, nempe realem & verbalem: realis est, quæ fit per detentionem seu captionem personæ, de qua loquitur text. in l. neminem. Cod. de exhibend. reis, & in c. si clericos. de sentent. excom. in 6. tradit Bart. per text. ibi in l. plerique ff. de in jus vocan. Joan. And. in c. Romana. §. contrabentes de foro compe. lib. 6. Verbalis autem citatio est, quæ tantum verbis fit: & has duas species citationis colliges ex text. in l. consentaneum, & ibi gl. verb. cogendum. C. quomodo & quando jud. tradit. Socin. in tractat. de citatione. art. 3. Rursus citatio verbalis est duplex, una juris & altera

hominis: citatio juris dicitur illa quæ à lege fit, de qua in c. 1. & c. cupientes de electione, in

6. & in c. quomodo de offic. ordin. in 6. & in l. si. C. de dolo. & differentiam inter utramque refert Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. ordin. vers. differt tamen. Præterea citatio verbalis hominis subdividitur in plures species: Prima est quæ fit per edictum, de qua agit text. in cap. gratum de officio deleg. c. fin. de dolo, & contumac. & tradit Bart. in extravag. ad reprimendum verb. per edictum, & l. 3. tit. 10. lib. 4. Recopilat. Secunda est quæ fit per litteras seu epistolam, de qua agit text. in l. sed interpellatur. §. si arbiter. ff. de receptis arbit. & in c. quoniam contra. de probat. & Bart. in d. Extravag. ad reprimendum verb. per litteras, & in l. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. regulariter tamen citatio in scriptis fit, ut pro regula constituit Duennas in regul. 93. Tertia est, quæ fit per vocem præconis, ut in an. thent. qui semel. C. quomodo & quando jud. & in l. fin. C. de feriis, & in l. 7. tit. 6. lib. 2. Recop. Quarta est, quæ fit proprio ore judicis, de qua agit text. in l. 2. C. quomodo & quando jud. & ista habet vim peremptorii, ut notat Matheflanus in singul. 131. Corsetus in singul. citation. 2. Barbat in Clem. 1. de exception. col. 12. & Jaf. in leg. si procurator. not. 1. ff. de verb. oblig. Quinta quæ fit per nuntium, apparitorem, seu executorem, ut in cap. prudentiam 1. resp. de offic. deleg. & c. cum parati. de appell. & in l. magis vers. illud. ff. de rebus eorum, & tradit Bart. in d. extravag. ad reprimendum verb. per nuntium. Iste tamen nuntius destinatus ad citandum non poterit citare absque commissione & mandato judicis, ut probatur in l. cum clericis, & ibi Bald. C. de episcop. & cleric. & in l. sed si hac. §. prætor ait. ff. de in jus vocand. firmat Bart. ubi supra verb. per nuntium, & probatur in l. 1. tit. 7. part. §. l. 2. tit. 29. part. 7. & in l. 3. tit. 3. lib. 4. Recopil. Quinimò si citatio fieri debeat extra locum judicis, tamen intra ejus territorium necessarium erit mandatum judicis in scriptis redactum, ut probat text. in d. l. 3. lib. 4. Recopil. & apud Lusitanos lib. 3. Ordinam. tit. 1. §. 1. ubi dicitur, quod si citatio fieri debeat intra civitatem, quod nuntius poterit citare absque licentia judicis, & ejus mandato. Et quod de mandato judicis Nuntius debeat citare de jure communi, & de jure hujus Regni Castellæ, in causis criminalibus etiam procedit, ut probat text. d. l. neminem. C. de exhibend. reis, & in l. 6. tit. 4. lib. 3. Recopil. & l. 7. tit. 23. lib. 4. Recop. Alioquin si absque mandato judicis Nuntius personaliter caperet aliquem, & confiteretur delictum, talis confessio esset nulla, nec ex ea delinquens posset puniri: ita cum Ancharr. & communi firmat Alex. in l. qui in aliena. §. Celsus. col. si. ff. de acquir. hered. In quatuor tamen casibus, absque mandato judicis Nuntius poterit realiter capere, quorum meminit text. in l. 2. tit. 29. part. 7. & tradit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. libr. 3. Ordinam. colum. mihi 819.

Adverte etiam, quod Nuntio asserenti, se aliquem citasse plena fides adhibenda erit, secundum communiter omnes teste Niconitio in repet. cap. quoniam contra fal. de probat. vers. citariænes. num. 99. non tamen erit credendum Nuntio asserenti, sibi fuisse injuriam illatam à citato, nisi testibus probetur, secundum gloss. in c. venerabilibus, verb. iudicio de sententia excommunicationis in 6. tradit Segura in l. si ex legati causa. num. 58. ff. de

33 ff. de verborum. At vero de jure hujus regni ad hoc, ut fides adhibeatur Nuntio asserenti, se aliquem citasse, requiruntur duo testes, si nuntius fuerit judicium inferiorum, si vero fuerit nuntius regis, unus testis sufficiet. Judici regie curiæ asserenti, se aliquem citasse, creditur absque alio teste, ita disponit l. 1. tit. 7. part. 3. & firmat Montalvus in l. 6. tit. 3. lib. 2. Fori. verbo, Suome. & Rebuff. de citatione. artic. 1. gloss. 4. num. 14. & Didacus Perez in l. 1. tit. 9. lib. 2. Ordin. col. mihi 1120. & in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. gl. 1. q. 23.

35 Sexta citatio est, quæ fit per tabellionem cum intimatione libelli de mandato judicis, argumen. text. in cap. circumciliones. 23. quest. 5. ibi, sed illorum notariis, & probatur in l. 3. tit. 3. libr. 4. Recopil. tradit Damhouderus in praxi. cap. 54.

36 Nam licet libelli oblatio vim citationis non habeat, ut firmat gloss. in l. 1. ff. de in jus vocand. per text. in l. libertus. ff. cod. tit. tamen libelli notificatio per tabellionem de mandato judicis vim citationis habet: nam si per nuntium fieri potest, à fortiori per tabellionem.

37 Septima citatio est, quæ fit per partem adversam, de qua agit l. 1. ff. de servis fugit. & l. eum qui. §. si epistola. ff. de furt. & not. Jason in §. quadrupli. num. 32. Instit. de act. & Montalvus in l. 6. tit. 3. libr. 2. Fori. verbo, Suome.

38 Octava citatio est, quæ fit per tubam vel campanam, de qua agit gloss. in Clement. gravis. verbo, voce præconia. de sentent. excommun. tradit Socin. tractat. de citatione artic. 3. & Montal. ubi supra. Et ita in Ecclesia cathedrali Salmantina tempore interdicti canonici per tubam ad horas canonicas citantur: & nos in hac universitate Salmantina per campanam citamur, ut in capella beatæ Barbaræ congregemur ad examen privatum subeundum per aliquem licentiam.

39 Adverte insuper, quod omnes sunt citandi, de quorum præjudicio principaliter non secundario agitur, ut probat text. in l. nam ita divus. ff. de adoptionibus. l. 1. §. denuntiari. ff. de ventre inspiciendo. quem text. ad hoc allegat Bald. in l. jubemus. col. 2. Cod. ad Trebellian. & in Rubric. in fin. Cod. de success. edict. ad idem est text. in l. de unoquoque ff. de re jud. Et præcipue est citandus is, contra quem petitio dirigitur, ut probatur in cap. fin. de major. & obedient. & tradit Bald. in leg. ab eo. in fin. Cod. quomodo & quando jud. Felin. in cap. fin. de major. & obedient. colum. 2. Alexand. consil. 86. tomo 2. Decius cons. 445. li. 4. col. 8. Marianus Socin. in tract. de citatione. artic. 5. quest. 1. & Milus in repertorio. verb. citari oportet.

41 Rursus adverte, quod citatio decerni debet à iudice competenti, jurisdictionem habente, juxta text. in Clem. 2. ut lite pendens. juncta gloss. ibi verb. competenti. quam testantur communiter receptam Perusinus num. 17. Decius num. 6. in cap. si duobus, extra de appellat. & Doctor. communiter in l. si quis ex aliena. ff. de jud. & est communis opinio, secundum Jaf. in l. more num. 6. ff. de jurisdict. omnium jud. Nihilominus tamen si quis citetur à iudice incompetenti tenebitur comparere ad allegandum suum privilegium, secundum gloss. in dict. cap. si duobus verbo, Tenebit. per text. in d. l. si quis, & in l. ex quacunque & ibi Jaf. num. 37. ff. si quis vocatus in jus non ierit, & in l. 2. tit. 7. part. 3. Quod intelli-

42 bitur comparere ad allegandum suum privilegium, secundum gloss. in dict. cap. si duobus verbo, Tenebit. per text. in d. l. si quis, & in l. ex quacunque & ibi Jaf. num. 37. ff. si quis vocatus in jus non ierit, & in l. 2. tit. 7. part. 3. Quod intelli-

ge verum, quando de jurisdictione judicis dubitaretur: ceterum si notorium esset iudicem incompetentem esse, citatus non teneretur comparere etiam ad allegandum privilegium, secundum gloss. cap. si episcopus, verb. convocari. 3. quest. 4. gloss. cap. convenior. verbo, congrueret, 23. qu. 8. & gl. fin. c. veniens. de accusat. & ibi remissive tradit Socin. nu. 286.

Præterea adverte, quod ut citatio firma sit, decerni debet per iudicem ad instantiam partis, ut probat text. in cap. proposuisti. ibi, ad petitionem cujusdam adversarii de foro compe. & in l. prope-randum. §. & si quidam. Cod. de judic. ibi, requirente adversario, & ita firmat Panormitan. cap. 1. de judic. & Socinus in tractat. de citatione artic. 6. num. 1. & plures alii, quos refert & sequitur Duennas in regul. 96. Hæc opinio licet vera sit, non tamen probatur in d. c. 1. de jud. quicquid ibi dicat Panor. quia ibi tantum series facti ponitur, ut bene advertit Dec. ibi n. 7. Intellige tamen prædictam opinionem veram esse, nisi iudex procederet ex officio, ut notat Panorm. in dict. c. proposuisti. not. 2. Alex. l. 4. §. Julianus, ff. de jud. & Ripa in cap. 1. num. 20. extra de judic. At verò quoties citatio in actis processus descripta inveniretur, ex mandato judicis parte petente in dubio præsumeretur decreta, ita tenent Doct. communiter, teste Barbatia. numer. 13. & Ripa num. 20. in dict. cap. 1. de jud. & Curcio num. 5. in l. ad peremptorium ff. de jud. quamvis Augustinus Beronius in d. c. 1. n. 49. incaute dicat, oppositam sententiam receptiorem esse.

Ex quibus intelliges text. in l. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. & text. apud Lusitanos lib. 3. Ordina. tit. 1. §. 1. ut dum ibi dicitur, Nuntium non posse aliquem citare extra civitatem in loco territorii sine jussu judicis, alioquin puniri posse pena, de qua ibi, & citationem nullam ipso jure esse, intelligantur, illud verum esse nisi in actis processus reperiat citatio descripta, quo casu præsumitur de mandato judicis facta fuisse, nisi contrarium probaretur, &c.

Et hæc sufficiant de citatione, à nobis dicta pro instructione, plura aliam materiam citationis tangentia require apud Socinum in illo Tractat. de citatione, & Sebastianum Vanci. in Tract. de nullit. process. Rubric. de nullit. ex defectu citationis, & in tit. 7. part. 3. & ibi Greg. Lup. & in tit. 3. lib. 4. Recopila. & apud Lusitanos. lib. 3. Ordin. tit. 1. & tradit Didacus Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ord.

Postquam reus citatus fuerit, & comparere noluerit, vel jam quod comparuit à iudicio recessit, sine iudicis licentia, tunc actori tria remedia de jure prodita sunt, in quibus erit procedendum modo & forma à nobis assignata infra. in 2. parte hujus 1. tomi. Si verò comparuerit reus legitime, nec recesserit, tunc si actor non compareat, puniendus erit juxta text. in l. §. tit. 3. lib. 4. Recop. Ceterum si compareat actor in iudicio, offeret suum libellum petitionis, ideò de quarto tempore oblationis libelli erit dicendum.

SUMMARI A.

- 1 Libelli definitio scribitur.
- 2 Libellus de jure communi in scriptis offerendus est.

- 3 Libellus in scriptis offerri debeat, necne, iudicis arbitrio relinquitur de jure hujus regni, dum tamen aliqualis petitio apud acta interveniat, super qua iudex sententiam fundare valeat.
- 4 Libellus in scriptis offerendus apud regia tribunalia, & auditoria.
- 5 Libellam concipiat advocatus juxta stylum regionis, ubi causa agitanda sit.
- 6 Libellus qualis debet esse.
- 7 Libellus compendiose & multiloquio contempto componendus est.
- 8 Libellus breviter, & in summa quid continere debeat, traditur.
- 9 Libellus nomen actoris seu accusatoris contineat.
- 10 Libellus nomen actoris aut accusatoris debet continere, si ipsemet compareat, si vero ejus procurator, tunc ejus nomen apponendum in libello erit.
- 11 Si constituto procuratore, constituens personaliter vult comparere ad aliquid petendum, debet in libello adjici, No revocando mis procuradores, alias suos procuratores revocare visus erit.
- 12 Clausula libello solita apponi, Como mejor aya lugar de derecho, quos effectus operetur.
- 13 Clausula, Y me querello y pongo demanda, quam utilitatem afferat de jure communi, qua nullam affert de jure regio.
- 14 Libellus absque conclusione sustinetur de jure regio.
- 15 Libellus etiam rei nomen contineat.
- 16 Libellus rem petitam continere debet.
- 17 Libellus constat ex facti narratione, causa facti, & conclusione.
- 18 Narratio facti in libello qualis esse debeat.
- 19 Petitio & narratio obscura de jure regio non admittitur, quam etiam ex officio iudici repellere fas est.
- 20 Petitio generalis de jure regio in quibusdam casibus admittitur.
- 21 Petitio generalis libello concepta non repellitur de jure communi parte non opponente.
- 22 Libellus continere debet causam, & jus sufficiens, ex quibus conclusio sequatur, nomen tamen actionis proponere opus non est.
- 23 In actionibus, tam realibus quam personalibus duplicem causam reperiri constat, propinquam & remotam.
- 24 Causa propinqua in realibus est dominium, aut jus reale, remota autem est causa, ex qua id fuit causatum.
- 25 Causa propinqua in personalibus actionibus ipsa obligatio est: remota vero contractus, ex quo ea ortum habuit.
- 26 In libello, in quo actione personali agitur, causa remota actionis exprimenda est, si vero reali propinquam causam exprimere sat erit.
- 27 Clausula, Y puesto que por mi ha sido requerido, &c. operatur, quod per eam constet interpellationem judicalem processisse: ut reus in expensis condemnentur.
- 28 Clausula, Porque pido a v. m. que avida mi relacion per verdadera en quanto, &c. quid operetur in libello posita.
- 29 Plura libello petens omnia astringitur probare.
- 30 Per clausulam, Por su sentencia definitiva, o por otra tal que en tal caso, &c. inducitur

- libelli conclusio, qua nunquam omittenda est.
- 31 Si in libello narratio facti, & conclusio interveniant, conclusioni standum erit, nisi apponatur clausula, Peto justitiam: quia tunc narratis etiam erit standum.
- 32 Plures casus in quibus conclusione opus non est in libello remissive.
- 33 Clausula, Y assi condemnado, a ello le compela y apremie, &c. qualiter intelligatur.
- 34 Libellus in quo praposteratur ordo illorum verborum, Lo compela y apremie y condene, sustinetur.
- 35 Clausula, Sobre lo qual todo, pido cumplimiento de justicia, plures effectus habet, & nunquam omittenda, tam ex parte actoris, quam rei.
- 36 Clausula, Y el officio de v. m. imploro, operatur, quod iudex possit officium suum ad utilitatem petentis concedere, licet alias ad utilitatem privatam illud impartiri nequeat.
- 37 Clausula, Y las costas protesto, operatur quod iudex victum in expensis condemnet, quem alias condemnare non potest, parte non petente.
- 38 Iudex parte etiam non petente, victum in expensis condemnare poterit, qua facta fuerint post litem contestationem.
- 39 Juramentum malitia ante & post litem contestatam semel & pluries, quoties contra aliquem adest presumptio, quod aliquid malitiose proponit, debet prestari, tam in secularibus, quam in Ecclesiasticis causis.
- 40 Juramentum calumnia in secularibus tribunalibus regni Castelle usu receptum non est.
- 41 Juramentum calumnia de jure communi ad omnia, qua accederent post litem contestatam, prestandum est, ne quid in lite calumniose fiat.
- 42 Advocati regni Hispaniarum in libello actionis, & in aliis petitionibus utuntur juramento malitia loco juramenti calumnia.
- 43 Si petitur a parte ipsa cum juramento malitia aliquid, juramentum qualiter prestandum.
- 44 Quando aliquid petitur a procuratore, tunc juramentum malitia in ejus animam, & domini prestari debet, etiam si alia juramenta in animam sui domini duntaxat prestat.
- 45 Clausula apponi solita in libello: juro a Dios y a esta Cruz, &c. necessaria non est.
- 46 Juramentum calumnia, parte adversa non petente non est de substantia iudicii, & ideo nullitatem processus non inducit, & si omitatur tacite.
- 47 Juramento calumnia tacite renuntiari potest, non vero expresse.
- 48 In libello nomen iudicis apponendum est cum titulo, qui sua dignitati conveniat.
- 49 Nomen iudicis in libello omittitur de consuetudine, nisi in negociis curia Romana.
- 50 Libellus inscribendus cum titulo convenienti iudici coram quo porrigitur.
- 51 Exprimuntur tituli quidam, & inscriptiones, qua in libellis, diversis iudicibus apponi solent.
- 52 Libellus debet esse subscriptus manu advocati.
- 53 Forma libelli in actione de constituta, Hispanice concepti.
- 54 Actio de constituta pecunia competit, si debitum precedat.

- 55 Constitutor post debitum contractum, fidejussor ante, & post intervenire potest.
- 56 Actione de constituta obligatur quis nudo pacto.
- 57 Ut actio de constituta competat, primum debitum non debet posse elidi exceptione de jure pratorio introducta.
- 58 Volens intentionem suam instrumentis probare, cum libello actionis ea producere debet, & jurare ea vera & non falsa esse, alias post non admittetur, nisi juret de novo instrumenta reperiisse.
- 59 L. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. quomodo intelligenda.
- 60 Libelli ab actore oblato reo copia danda est, ut cedat vel contendat.
- 61 Reus libello ab actore oblato, intra novem dies de jure regio respondere debet.
- 62 Reus in causis gabellarum intra tres dies libello respondere tenetur.
- 63 Dilatio viginti dierum datur reo de jure communi, ut libello actoris responderet.
- 64 Si reus intra terminum juris non compareat respondens libello actoris, tunc actor uno ex tribus remediis uti poterit.
- 65 Si reus compareat & confiteatur, quod in libello continetur, iudicium finietur.
- 66 Si reus conventus compareat negans, opponat dilatoriam aut fori exceptionem declinatoriam ante litem contestationem.

TEMPUS IV.

De oblatione libelli.

- L**ibellus variis modis definitur, ut constat ex gl. in cap. 1. de libelli oblatione. Speculat. in tit. de libellorum conceptione. §. 1. Gofred. de libellorum forma. in principio. Alberic. tradit. in suo dictionario. verb. Libellus practic. Papiens. in form. lib. in act. real. gloss. 1. & Alciat. in sua practic. fol. 101. colum. 2. Imol. & Anchar. in Clem. sape. de verborum significat. asserentibus, libellum esse scripturam brevem continentem claram intentionem actoris. Et licet libellus de jure communi in scriptis esse offerendus, ut probat text. in authent. offeratur. cap. de litem contestatione, & in capit. 1. de libell. oblatione, & ibi gloss. verb. necessario. & Gratus consil. 75. num. 22. & de jure Lusitan. idem est dispositum lib. 3. Ordin. tit. 19. in tantum, quod erat de substantia ordinis iudiciarii, ut notat gloss. in summa. 2. question. 1. & gloss. in cap. de causis de officio delegat. & gloss. in cap. 1. de libell. oblat. Jason. in §. tripli. num. 35. Instit. de act. Tamen de jure hujus regni relinquitur arbitrio iudicis, an libellus in scriptis sit offerendus nec ne, ut extat decisum in l. 10. tit. 17. libr. 4. Recopilat. & explicat Avendanius in suis responsis in responsio 1. a nu. 15. Quod verum est, dummodo interveniat aliqualis petitio in scriptis redacta apud acta processus per notarium, vel per vivam vocem petentis, super qua iudex possit suam sententiam fundare, ut not. gloss. in dict. Clement. sape. verb. necessario. Orosius in l. actione. numer. 41. ff. de edendo. & Avendan. in dict. responsio 1. numer. 17. At vero in regis auditoriis, & supremis tribunalibus libellus in scriptis esse offerendus, ut probat text. in leg. 1. tit. 2. libr. 4. Recopilat. & resolvit Joannes Matienço in dialogo relator. 3. part. capit. 43. num. 1.
- Quando autem libellus in scriptis offerendus sit, advocatus debet illum concipere, secundum stylum illius regionis, ubi causa agitanda erit, ut firmat gloss. in authent. offeratur. verb. Prædictis. Speculator in tit. de libellorum conceptione. §. jam nunc Socinus in c. 1. colum. final. de libell. oblat. Debetque libellus esse clarus, certus, & concludens petitionem agentis, per quem demonstretur species futurae litis sine incertitudine, ut probat text. in l. 1. ff. de edendo. & in cap. fin. de libell. oblatione. Jason. in §. omnium. num. 125. Institur. de act. Orosius ubi supra. numer. 34. & probat text. in l. 4. tit. 2. libr. 4. Recopilat. Et debet componi compendiose sub verbis brevibus absque multiloquio verborum, ut probatur in l. ampliore. §. in refutatoriis. Cod. de appellat. & l. fin. C. de precibus imperat. offer. Et in summa quid libellus continere debeat, tradit Speculator ubi supra sub quibusdam versibus, quos refert gloss. in cap. 1. de libelli oblatione. & Jason. dict. §. omnium. num. 139. & 144. Marant. de ordin. jud. in d. 6. part. memor. 3. nu. 4. & versus sic se habent:
- Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & a quo, Rectè compositus quisque libellus habet.
- quod etiam de jure regio probatur in l. 40. tit. 2. par. 3. Unde operæ pretium erit videre explicationem uniuscujusque clausulæ dicti libelli.
- Primo in libello requiritur, quod apponatur, quis, nam nomen actoris vel accusatoris, semper apponi debet, ut probat text. in l. libellorum. in princ. ff. de accusat. capit. per scripta. §. libellorum. 2. quest. 8. cap. forus. de verborum significat. in l. 4. tit. 2. part. 3: Et in isto regno formantur hoc modo, quod si actor personaliter in iudicio compareat, nomen ejus erit apponendum, ut puta, Fulano vezino de tal lugar. &c. si vero per procuratorem compareat, tunc nomen procuratoris erit apponendum, forma sequenti, Fulano en nombre y como procurador de fulano, de cuyo poder hago presentacion, &c. Et quia sæpissime contingit, quod postquam aliquis constituit procuratorem ad aliquam causam, ipsemet vult comparere personaliter in iudicio ad aliquid petendum in illa causa, vel alia, tunc post nomen ejus in libello appositum, erit adjicienda sequens clausula, Fulano vezino de tal lugar (no revocando mis procuradores) pareço ante v. m. alioquin si prædicta clausula non adjiceretur, per illam comparationem visus esset suum procuratorem revocasse, ut probat text. in c. si quem de procurat. lib. 6. & notat gl. & Doct. in c. non injuste. extra de procurat. Bart. & omnes in l. mutari. nu. 5. ff. de procurat. Capolla in caut. 119. Post nomen actoris solet adjici alia clausula scilicet, Como mejor aya lugar de derecho. quæ licet non sit necessaria, est tamen utilis, & habet hunc effectum, quod si duo remedia proposita sint in libello, unum aptum, & aliud ineptum: vel advocatus sit dubius de remedio competenti, virtute dictæ clausulæ sustinetur libellus eo modo, quo melius de jure valere possit, ut notat Imol. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. & in l. nemo potest. in princ. ff. de leg. 1. Panor. & Bellam. in c. exhibita. de judic. Et prædictæ clausulæ plures effectus congerit Decius in c. cum super. num. 12. de offic. deleg. Jas. in §. omnium. nu. 149. & nu. 151. Inst. de act. Maran. de ordin. jud. 6. part. memb. 3. nu. 10. Post prædictas clausulas solet apponi

- apponi alia, scilicet, *Y me querello y pongo de-
manda.* quæ clausula licet utilis esset attento ju-
re communi, cum per eam suppleretur defectus
conclusionis, ut not. Bald. *in l. edita. num. 6. C. de edend. & gl. 1. c. quia presulatus. 1. qn. 4. & Jas. in l. 1. nu. 1. ff. de edend.* jure tamen re-
gio non est necessaria: quia absque conclusione
libellus sustinetur, dummodo aliqualis petitio in
scriptis redacta interveniat, ex qua colligi possit,
quid actor petere velit, quamvis inepte sit com-
posita: ut probat text. *in l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop.* Et idem dispositum est apud Lusitanos *libr. 3. Ordin. tit. 49. in princ. & not. Aven. in 1. respons. nu. 18. & Marienço in dialogo relat. 3. part. c. 43. nu. 2.*
- 15 Secundò in libello requiritur, quod appona-
tur, à quo, quia nomen rei apponi debet, *ut
in d. l. libellorum. in prin. & in d. c. forus & tra-
dit Specul. in tit. de libelli conceptione. §. quid li-
bellus. & concipitur hoc modo, Y pongo deman-
da contra fulano, &c.*
- 16 Tertio, in libello requiritur quod apponatur,
quid, quia id, quod petitur apponi debet nar-
rando factum per hanc clausulam, *Y contando
el caso de mi demanda, digo que assi es.* ut probat
text. *in l. si in rem, & in l. officium. ff. de rei vend. & ibi not. Bart. & Porca in §. curare. Instit. de act.*
- 17 nam libellus ex tribus constat, nempe ex facti
narratione, causa facti & conclusione, *secun-
dum Bart. in l. si prius. num. 3. ff. de novi oper.
nunt. Jas. in §. omnium. nu. 115. Inst. de act.* Quæ
facti narratio debet esse brevis, clara, certa, &
specifica, per quam res petita suis limitibus &
qualitatibus exprimat, & animus petentis confit-
ret, ut reus facilius deliberet, an cedere vel
contendere debeat, ita probat text. *in c. 2. de libel-
li oblatione. & expressius in l. 4. tit. 2. lib. 4. Recop.*
- 19 Petitio enim & narratio generalis, & obs-
cura non admittitur de jure regio, imò & si
non opponatur à parte, iudex ex officio repe-
lere poterit petitionem generalem & obscuram,
ut probat text. *in d. l. 4. tit. 2. lib. 4. Recop. juncta l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. & in specie
notat Aven. de respons. 1. n. 19. & Marienço
dialogo relat. 3. part. c. 43. n. 3. & 4.* nisi in
quibusdam casibus exceptis *in d. l. 4. ubi narra-
tio generalis admittitur, quamvis de jure com-
muni libellus generalis non repellatur, nisi
parte opponente, ut not. Alex. conf. 32. lib. 4.
conf. nu. 7. & 8. Marant. de ord. jud. 6. part.
memb. 3. n. 16. Aven. in d. respons. 1. n. 19. &
Marienço ubi supr. n. 9.*
- 22 Quarto, in libello requiritur, quod appona-
tur, quo: nam apponi debet quo jure, causa,
vel actione petatur, non tamen necessarium erit
nomen actionis proponere, sed sufficit causam
sufficientem ponere, ex qua conclusio sequatur,
*secundum Bart. in l. edita. C. de edend. Panor. &
Felin. c. dilecti. de jud. & communiter omnes ex
Jas. in §. omnium. num. 165. Inst. de act. & de
jure regio probatur in l. 40. tit. 2. par. 3. & latius
resolvimus in 3. tomo in initio. nu. 7.*
- 23 Circa quod est advertendum, quod in actioni-
bus tam realib. quam personalib. duplex causa
reperitur, propinqua sc. & remota: propinqua
vero in realib. est dominium, seu jus reale: re-
motam autem est causa illa, ex qua illud domi-
nium fuit causatum. Ceterum in actionibus per-
sonalibus causa propinqua est ipsa obligatio, re-

mota vero contractus, ex quo oritur ipsa obli-
gatio, ita docet Bart. *in l. & an eadem. §. actio-
nes. n. 19. ff. de except. rei jud. Orosius n. 18.
& reliqui moderni in l. 1. ff. de except. rei jud.*
His sic constitutis, resolvendum erit, quod in 26
actione personali est exprimenda causa remota, &
non sufficit propinquam exprimere, verbi gra-
tia, si mihi debes decem ratione mutui, non
sufficit dicere, peto decem, quia mihi ad illa
es obligatus, sed requiritur dici, quia illa mihi
debes ratione mutui: at verò in actione reali
sufficit causa propinqua exprimi, nec necesse est
remotam exprimere, ut puta, peto domum,
quia ad me pertinet ratione dominii, vel quasi,
nec opus est dicere, quia dominium ad me
spectat ratione legati, vel alicujus contractus,
ita firmat gl. *in l. 1. in prin. ff. de eden. recepta
communiter ibi per DD. & gl. in c. 2. de libelli
oblatione. & hanc testantur communem opinio-
nem Panor. num. 14. & Dec. nu. 9. in c. dilecti.
de jud. &c.*

Post prædictam clausulam apponi solet clau-
sula sequens, *Y puesto que por mi ha sido requeri-
do, no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda
de juyzio.* ut per eam constet de interpellatione
extrajudiciali, & reus veniat in expensis con-
demnandus, ut resolvimus *supra 2. Tempore n. 2.*

Statim subsequitur alia clausula, sc. *Por que
pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera,
en quanto baste para el vencimiento desta causa,
&c.* quæ operatur hunc effectum, quod licet 29
plura in libello cumulans ea omnia adstringatur
probare, ut docet Arch. *in c. 2. de testib. in 6.*
tamen per prædictam clausulam solummodo ad-
stringitur probare id, quod ad victoriam illius cau-
sæ sufficiat, quæ clausula successit in locum clau-
sule antiquæ scil. *No me obligando à provar mas
de lo necesario.* de qua agit Panor. *in c. ex part.
1. n. 8. de rescrip. & in c. examinata de jud. &
Gom. in §. omnium. col. 5. Inst. de act. & Ang. in
tract. de malef. verb. in porticum ecclesia.* Postmo-
dum subsequitur alia clausula, nempe, *Por su
sentencia diffinitiva, o por otra que en tal caso lu-
gar aya, condene al dicho fulano, à que me de
y pague, &c.* per quam inducitur conclusio libel-
li, & nunquam omitti debet, quia vis libello-
rum in ea consistit: nam non attenditur quid
narretur, sed quid concludatur, *secundum gl.
1. in c. hac quippe 3. qn. 6. Innoc. c. super litteris.
de rescrip. & Jas. in l. 1. in pri. ff. de edendo. &
in d. §. omnium. n. 135.* Et licet de jure regio con-
clusio non sit necessaria, ut diximus *supra. n. 14.*
aliqualis tamen petitio in actis redacta requiritur,
ex qua colligi possit, quid actor intendat, ut
ibi resolvimus. Si tamen in libello narratio facti
contraria vel diversa à conclusione intervenerit,
standum erit conclusioni, non verò narrationi,
*secundum Dec. consil. 28. col. 2. n. 3. vol. 1. post
Ant. de Burr. & Panor. in c. ex parte B. de foro
compet. per text. ibi, nisi apponatur clausula,
Peto justitiam.* quia tunc etiam narratis standum
erit, ita cum Corneo & aliis resolvit Aven. *in
d. 1. respons. n. 18.* Sunt tamen de jure commu-
ni plures casus, in quibus conclusio non est
necessaria, quos congerit Jas. *in d. l. 1. n. 17.
ff. de edend.*

Subsequitur alia clausula, scilicet. *Y assi conden-
nado à ello le compela y apremie por todo remedio
y rigor de derecho.* de qua agit Bald. *in l. vinum.
ff. si*

ff. si cert. pot. & Jas. in d. §. omnium. à n. 189.
34 & est clausula executiva & licet ordo præpostere-
tur, dicendo, *Pido lo compela y apremie y conde-
ne.* tamen libellus sustinebitur, *secundum Bart.
in l. 1. C. de executione rei jud. & l. si cum nulla
ff. de re jud. & Jas. d. §. omnium. n. 144. & facit
text. in c. 1. de off. ordin. ubi DD. communiter
idem resolvunt.*

35 Alia clausula sequitur sc. *Sobrelo qual todo, pi-
do cumplimiento de justicia, &c.* quæ clausula sa-
lutaris appellatur, & nunquam omittenda erit,
tam ex parte actoris, quam ex parte rei: nam
plures effectus operatur, multique defectus per
eam suppletur, ut videre est per Ant. But. *in
c. 2. de libelli obl. Panor. & omnes in c. cum di-
lectus. de ord. cog. Panor. Dec. & Fel. in c. 1. de
offic. deleg. & Jas. in d. §. omnium. à n. 147.* Et
alium effectum hujus clausule ponit Did. Per.
in l. fin. tit. 4. lib. 3. ord. in gl. pen. in fin. Quem
tamen tu improba ex iis, quæ notasti *infra in 7.
tempore. in fine libelli replicationis actoris.* Se-
quitur alia clausula, sc. *Y el officio de v. m. im-
ploro, &c.* quia iudex officium suum ad utilita-
tem privatam impartiri nequit, *ut l. 4. §. hoc
autem judicium. ff. de damn. infect. ubi Bart. &
omnes Innoc. & Panor. c. ad nostram. 2. de jure
jur. tamen per prædictam clausulam iudex po-
terit officium suum ad utilitatem privatam im-
partiri in omnibus sibi necessariis.*

37 Alia clausula sequitur, sc. *Y las costas protesto.*
nam licet victus condemnandus sit victori in ex-
pensis, ut *in l. properandum. §. sive autem alter-
utra. C. de jud. & in c. calumniam extra de penis.
c. olim. 2. de privil. c. finem litib. de dolo & con-
tum. & in l. 8. tit. 3. & l. 7. tit. 22. p. 3.* non ta-
men iudex tenetur hanc condemnationem expen-
sarum facere, nisi à parte petite fuerint, *secun-
dum gl. in c. fin. de rescrip. receptam communi-
ter à Pan. Imol. & Belam. ibi, Bar. Alex. & Jas.
dict. l. properandum. §. sive autem. & Covar. in
pract. qu. c. 27. nu. 5. ubi per totum caput agit de
his expensis, & earum condemnatione.* Idèdque
38 in libello prædicta clausula ponitur: iudex tamen
si voluerit, bene poterit condemnare victum victo-
ri in expensis factis post litis contest. quamvis
à parte non fuerint petite, *secundum gl. in d. c.
finem litib. Bar. & alios in l. 4. §. hoc autem judi-
cium. ff. de damn. infect. & Covar. ubi supra.*

Ultimo subsequitur alia clausula, scilicet, *Y
juro à Dios y à esta Cruz † que esta demanda no
pongo de malicia, &c.* Licet hoc juramentum ma-
litie præstari debeat super exceptionibus, vel
quando aliquid loco exceptionis proponitur,
semel & pluries, quoties præsumptio est contra
aliquem, quod malitiose proponat, & ita ante
& post litem contestatam, tam in profanis,
quam in ecclesiasticis causis, ut *in l. Theaurus.
ff. ad exhibendum. c. cum dilecti. de electione. c.
pastoralis de except. c. presentium. de testib. in 6.
& docet Specul. tit. de juramento. §. 1. n. 6. &
Eios. in summa de jur. calum. §. & in quibus in
fin. Tamen, quia in tribunalibus secularibus hu-
jus regni juramentum calumnie de consuetudi-
ne non observatur (ut resolvit *infra in fine 7.
Temporis*) quod juramentum calumnie de jure
præstandum erat post litem contestatam in causa
principali, ad omnia, quæ accederent vel emer-
gerent, ne quid calumniose in tota lite fieret,
ut probatur *in auth. hoc sacramentum. C. de jure-
Suarez de Paz Praxis Eccl.**

jur. propter calu. c. 1. de juramento calumnia in 6. 42
idèd advocati hujus regni passim utuntur jura-
mento malitiæ in libello principali actionis, &
in quibuscunque aliis petitionibus, oppositio-
nibus exceptionum, accusationibus, & denun-
tiationibus. Unde cum advocati ob prædictam ra-
tionem utantur juramento malitiæ in locum jura-
menti calumnie, si id quod petitur, vel propo-
nitur ab ipsa parte principali proponatur, præ-
standum erit sub forma in ista clausula contenta:
si verò proponatur à procuratore, aliter erit di-
cendum, nempe, *Y juro à Dios y à esta en anima
de mi parte, y la mia.* nam licet procurator de-
beat præstare alia juramenta in animam sui do-
mini, ut probat text. *in c. procurator. 38. de elect.
lib. 6.* tamen quando juratur de calumnia, erit
juramentum præstandum à procuratore in ani-
mam suam, & in animam domini, juxta text.
*in c. 2. §. 1. & ibi gl. verb. ab ipsis de juramento
calum. in 6. gl. in auth. principales verb. migrav-
rit. C. de jurejur. propter calum. & not. Angel.
in §. nunc admonendi. n. 6. Inst. de pœna temere
litig. Et ob eandem rationem dicendum erit, hanc 45*
clausulam necessariam non esse: nam etiam jura-
mentum calumnie non est de substantia judi-
cii, nisi parte adversa petente, idèdque tacite
omitti potest, nec inducit nullitatem processus,
47 quamvis expresse renuntiari non possit, juxta text.
c. 1. §. 1. de juram. calum. in 6. Ceterum parte
adversa petente de substantia judicii est, præ-
standumque erit, alioquin processus erit nullus,
juxta text. *d. c. 1. §. 1. de juram. calum. in 6. &
not. Seb. Vantius. tract. de nullitatibus process.
sub tit. de nullitate ex defectu processus. nu. 29.*
Praxis verò hanc clausulam recipit, *ut supra
dictum est:* non tamen inde processus erit nullus,
si omittatur.

Quintò requiritur, quod in libello apponatur 48
coram quo: nam nomen judicis apponi debet
cum tit. congruenti suæ dignitati, ut probat text.
*d. l. libellorum & in l. 40. tit. 2. p. 3. & not. Spe-
cul. in tit. de libellorum concep. §. 4. & Alciat.
in sua pract. fol. 102. col. 2.* Hodie tamen con-
49 suetudine introductum est, quod nomen judi-
cis non apponatur nisi negocii Curie Romanæ
*secundum Gom. in c. statutum. §. 1. in princ. de res-
crip. in 6.* quia tabelliones libello oblato in actis
statim redigunt, libellum fuisse porrectum tali
die coram tali iudice.

Adverte præterea, quod in libello in quacun- 50
que petitione inscriptio apponi debet cum titulo
congruenti dignitati judicis secundum stylum
regionis: apud nos vero, si petitio porrigenda
sit ipsi regi, ponitur tit. C. R. M. si porrigenda
51 sit in aliquo ex consiliis supremis, vel in audien-
tiis regalibus, titulus erit *Muy Poderoso señor.*
*Y por escripto llamanlos Alteza: y de palabra en
las salas llaman los Señoria.* Si vero porrigatur
alicui Præfidi, Episcopo, vel Archiepiscopo,
titulus erit, *Ilustrissimo Señor.* Si alicui audi-
tori, titulus hodie est, *Muy Ilustre Señor.* A los
de mas juezes inferiores no ay poner regla, se-
gun en esto de la cortesía el dia de hoy ay abusion,
si no es que cada uno trate al otro segun lo ha
menester, y la necesidad que del tenga, hasta
que venga alguna pragmática de reformation.
Insuper adverte, quod libellus (attento jure hu-
jus regni) debet esse subscriptus manu advocati 52
cogniti, ut probat text. *in l. 4. tit. 16. libr. 2. Re-
copilation.* F Et 3

Et, ut facilius Tyrones advocati instruantur, & perfectius omnia supradicta intelligant, libellus in actione de constituta pecunia erit formandus cum omnibus prædictis clausulis, cum quo hæc tela iudicii ordinarii erit ordenda & contextenda, modo & forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE DE
constituta pecunia.

ILLUSTRE SEÑOR.

33 Pedro vezino de Salamanca, como mas à y à lugar de derecho, pareço ante v. m. y me que-rello y pongo demanda à Hieronymo, vezino desta cibdad de camora, y contando el caso della, Digo que assi es, que Juan vezino desta dicha cibdad me está obligado à dar y pagar cien ducados, que a me avia prometido, y sabiendolo, y entendiendolo el dicho adverso, vino ami si sin le dezir yo ni b pedir cosa alguna, b y se me constituyo por pagador y deudor principal de la dicha deuda: prometiendome de me dar y pagar los dichos cien ducados, y assi que do obligado à me los dar: y puesto caso que por mi ha sido requerido muchas y diversas vezes, à que me los de y pague no lo ha querido hazer sin contienda de juyzio. Por que pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste para el vencimiento desta causa, por su sentencia definitiva, o otra que en tal caso lugar à ya condempne al dicho Hieronymo, à que me de y pague los dichos cien ducados, y assi condenado à ello le compela y apremie por todo rigor y remedio de derecho, sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el officio de v. m. imploro: y juro en forma de derecho, que está demanda no pongo de malicia, sino por que assi cumple à mi derecho y justicia.

Expositio hujus libelli.

54 Diximus, Uno esta obligado à pagar cien ducados. a quia ad hoc, ut actio de constituta pecunia alicui competat, præcedere debet aliquod debitum, ut probat tex. in leg. 1. §. debitum. ff. de constitut. pecun. Et hinc deducitur aliud requisitum ad hoc, ut actio ista competat, scilicet, quod constitutor se obliget post debitum contractum, & hoc discrimen constituitur inter constitutorem & fidejussorem, quia fidejussor ante & post obligationem intervenire potest, constitutor vero post obligationem tantum, juxta gloss. in authent. de fidejuss. §. si quis verbo, Fidejussorem. collat. 1. ideo in libello dicitur, Y sabiendolo, &c.

56 Diximus, Sin le pedir yo cosa alguna. b quia b ad hoc, ut competat actio de constituta, requiritur quod constitutor nudo pacto promittat, alioquin stipulatione interveniente ex stipulatu agendum esset, ut probat tex. in §. de constituta. Institut. de action. Deinde requiritur, quod illud primum debitum elidi non possit per exceptionem introductam de jure pratorio juxta tex. in l. quod si maritus. 3. ff. de constitut. pecun. Et est advertendum, quod si intentionem suam actor per instrumenta probare habuerit, tenebitur illa simul cum libello actionis coram iudice producere, jurans se eis uti velle tanquam veris & authenticis, nec falsa vel simulate concepta

esse: alias si simul cum suo libello non produxerit, postmodum admittenda non erunt, nec eis uti poterit, nisi cum juramento dixerit de novo reperta fuisse, & antea in ejus notitiam non venisse: nam tunc in quacunque parte litis producere actor poterit, juxta leg. 1. titul. 2. libr. 4. Recopilat. quæ licet loquatur in litibus agendis in cancellariis, & audientiis regiis, etiam idem observandum erit in tribunalibus inferioribus, cum prædicta lex situata sit sub Rubric. titul. agentis de actionibus intentandis, tam in audientiis regiis, quam in aliis tribunalibus.

Postquam libellus actionis intentatus iudici ab actore porrectus fuerit, iudex inquit, se illum pro oblato habere, præcipitque reo intimari, & quod sibi de illo copia detur, ut veniat responsurus, ita firmat gloss. in leg. de pupillo. §. meminisse. verb. Cum. ff. de novi operis nuntiat. & gloss. fin. in cap. ex parte 1. de verbor. significat. & ibi notat Panormitan. & Felin. in c. qualiter. §. licet. num. 13. de accusat. Alexand. & Jas. dict. §. meminisse. Copia enim libelli adversario dari debet, ut videat an cedere vel contendere debeat, secundum Angel. in l. 1. §. edere. ff. de edend. per text. in authent. offeratur. Cod. de litis contestat. & in leg. 40. tit. 2. part. 3. & copia istius primi libelli expensis actoris danda erit reo, secundum gloss. verb. oblatos. in Clement. 2. de appell. & tunc tabellio in scriptis redigit hanc presentationem libelli, & responsum iudicis cum duobus testibus si de stylo audientiæ soleant testes in actis processus apponi, juxta ea qua resolvimus supra in annotatione ultim. ad totum opus. num. 26. & iste actus erit scribendus modo quo diximus in 1. part. 2. tomi. cap. 5. nu. 31. Qui reus 61 respondere debet de jure regio intra novem dies connumerandos à die intimationis, juxta text. 62 in dict. l. 1. libr. 4. Recopilat. præterquam in causis gabellarum, in quibus intra tres dies tenetur respondere, juxta text. in l. 5. tit. 7. libr. 6. Recopilat. Licet de jure communi dilatio viginti 63 dierum datur, ut probat tex. in authent. offeratur. Cod. de litis contestat. Et si intra prædictum 64 terminum reus non comparuerit, actor poterit uti uno ex tribus remediis relatis supra in fine tertii Temporis. sed si comparuerit in termino prædicto, confitendo id, quod in libello 65 continetur iudicium finietur, cum confitens pro condemnato habeatur, & nullæ sint partes iudicis, juxta tex. l. 1. C. de confessis. tamen si in libello contenta negaverit, & habuerit aliquam 66 exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam fori, tenebitur illam opponere ante litis contestationem, ut probat tex. in l. fin. C. de except. & in c. inter monasterium de re jud. & in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopilat. ob idque opportunè erit dicendum de Quinto Tempore.

S U M M A R I A.

- 1 Exceptio est actionis aut intentionis exclusio.
- 2 Actio & exceptio, sicut pater & filius, ita sunt correlativa, ut sine actione consistere non possit exceptio.
- 3 Exceptio actionis exclusio dicitur: intentionis autem repulsio, proprie defensio appellatur.
- 4 Criminis exceptio adversus spoliatum opponi nequit.
- 5 Inimicus illegitimus est ad accusandum.

6 Nota

- 6 Non valentibus accusare licitum est excipere.
- 7 Qui excipiendo crimen objicit, criminaliter agere non videtur.
- 8 Pendentia accusationis accusatum infamem reddit, & restitutionem retardat.
- 9 Novo jure præjudicialis, seu peremptoria exceptio opponi potest, post litis contestationem, dummodo intra viginti dies, & non ultra fuerit opposita.
- 10 Defensio, seu intentionis repulsio ultra viginti dierum terminum opponi poterit.
- 11 Exceptiones alia peremptoria, alia dilatoria dicuntur, alia secundum Doct. mista appellantur.
- 12 Dilatoria exceptiones sunt qua differunt, non autem causam finiunt.
- 13 Exceptiones dilatoria in tres dividuntur species, quædam enim iudicis personam respiciunt, quædam litigantis personam, alia vero ad totam causam respiciendam sunt adinventæ.
- 14 Post litis contestationem non possunt dilatoria exceptiones à litigantibus opponi.
- 15 Prædicta regula limitanda est ex c. pastoralis de except. cum aliis.
- 16 Exceptiones dilatoria intra novem dies jure regio sunt opponenda, qui à fine ultimi termini ad comparandum in citatione assignati, connumerari debent.
- 17 Dilatoriarum terminus jure communi arbitrio iudicis & restringi & ampliari poterat.
- 18 Terminus à lege regia concessus, scilicet, novem dierum per iudicem abbreviari nequit.
- 19 Verius est terminum novem dierum à iudice abbreviari posse.
- 20 Omnem dilationem à lege concessam, iudex ex causa restringere potest.
- 21 Recusatio iudicis suspecti ante omnes alias dilatorias exceptiones opponenda est.
- 22 Exceptio fori declinatoria ante alias dilatorias opponenda est.
- 23 Qui post aliam exceptionem dilatoriam, fori declinatoriam opponit, iudicis non sui jurisdictionem consensu tacite prorogare videtur.
- 24 Coram iudice nullam habente jurisdictionem conventus, in quacunque litis parte, fori exceptionem objicere potest.
- 25 Qui omnino jurisdictione caret, ex solo privatorum consensu iudex fieri non potest.
- 26 Cum errantis nullus sit consensus, si per errorem quis coram iudice non suo compareat, poterit fori exceptionem quandocunque opponere.
- 27 Interrogatus, an velit coram tali iudice litigare, si se velle responderit, non poterit postea iudicem recusare.
- 28 Reus respondens, se velle coram tali iudice litigare, salvis suis exceptionibus, poterit iudici recusationem opponere.
- 29 Libellus Hispano sermone confectus.
- 30 Expositio supradicti libelli.
- 31 Incompetentia iudicis in libelli initio opponenda est, ea protestatione præhabita, quod reus non intendit jurisdictionem aliquam iudici tribuere, nisi eam qua sibi jure competit.
- 32 Recusatio sicut qualibet alia dilatoria exceptio intra 9. dies proponi debet, intra quos & reus litem contestari tenetur.
- 33 Intra terminum assignatum reus litem non contestans habetur pro confessio.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 34 Litis contestationis effectus est, viam exceptiones dilatorias opponendas præcludere.
- 35 Actor forum rei sequi debet.
- 36 Summarie debet iudex de exceptione iudicis declinatoria cognoscere, & super ea pronuntiare.
- 37 Si iudex jurisdictionem suam ignorans pronuntiet, processus & sententia est ipso jure nulla.
- 38 Exceptiones alia dilatoria post declinatoriam possunt in eodem libello cumulari.
- 39 Libellus Hispano sermone composuitus.
- 40 Excommunicatus in iudicio comparere non potest.
- 41 Publica auctoritas iudicio debita observanda est.
- 42 Excommunicatus adversario in iudicio respondere cogendus est.
- 43 Non debet excommunicatus ex delicto suo commodum reportare.
- 44 Permissum est excommunicato ad iudicium venire compulso, excipere, defendere & appellare.
- 45 Frangenda non est lex natura, qua omnibus defensionem pollicetur.
- 46 Divino jure prohibitum est, cum excommunicatis communicare.
- 47 In actibus divinis participatio cum excommunicatis divino jure prohibita est, at vero in actibus humanis non nisi positivo.
- 48 Romanus Pontifex jus divinum interpretari ex causa potest.
- 49 Per procuratorem tenetur excommunicatus in iudicio respondere.
- 50 In causis arduis non compellitur quis procuratorem constituere.
- 51 Excommunicatus in arduis causis personaliter in iudicio comparere potest.
- 52 Verbum, debet, necessitatem interdum, voluntatem tamen aliquando importat.
- 53 Personaliter etiam in causis arduis excommunicatus respondere non potest, sed procuratorem constituere compellendus est.
- 54 Excommunicato exceptiones competentes per procuratorem opponuntur.
- 55 Quoties propter delictum non potest quis in iudicio comparere etiam in causis arduis, procuratorem constituere compellendus erit.
- 56 Excommunicatus per procuratorem excipere, se defendere & appellare debet.
- 57 Excommunicato in iudicio agenti exceptio objici potest.
- 58 Exceptio, qua excommunicatis objicitur cum dilatoria sit, ante litem contestatam opponenda est.
- 59 Excommunicationis exceptio in quacunque litis parte opponi potest.
- 60 Cum excommunicatis participans peccat.
- 61 Loci non tuti exceptio, iudici in quacunque litis parte objici potest.
- 62 Inter exceptionem loci non tuti & excommunicationis maxima versatur differentia.
- 63 Excommunicationis exceptionem objiciens exprimere tenetur, an sit major vel minor excommunicatio, & nomen excommunicatoris declarare debet.
- 64 Quoties mentio sit excommunicationis, de majore in dubio intelligitur.
- 65 Poena in dubio de minori intelligenda est.
- 66 Excommunicatione nulla poena in Ecclesia major.

F 2

67 Ant

- 67 *Ante dispositionem cap. penult. de sententia excommunicat. excommunicatio in dubio pro minori accipiebatur.*
- 68 *Minor excommunicatio sufficiens non est ad contumaces refrenandos. Quæ nihil ultra peccatum mortale operatur.*
- 69 *Interdicta civitate, suburbia interdicta non videntur.*
- 70 *Jure veteri eo ipso quod constabat excommunicatum aliquem esse, is statim vitandus erat.*
- 71 *Excommunicatus vitari non debet ante publicationem, & excommunicationis denuntiationem.*
- 72 *Interpretatur Extravagans ad evitanda scandala, Martini quinti.*
- 73 *Quamvis testibus duobus excommunicatio probetur, nihilominus tamen ante denuntiationem excommunicatus vitari nequit, etiamsi publica fama testaretur.*
- 74 *Hodie excommunicatum occultum, etiam occulte vitare non tenemur ante denuntiationem.*
- 75 *Excommunicatus etiam nominatim & specialiter non est vitandus ante denuntiationem.*
- 76 *Nominatim aliquid dicitur, cum ex aequipollentibus id cognoscitur.*
- 77 *Si excommunicatus ita sit notorius, ut nulla excusatione celari possit, etiam ante denuntiationem & publicationem vitandus est.*
- 78 *Securius est omnes notorios excommunicatos etiam ante denuntiationem vitare.*
- 79 *Excommunicatus notorius necessario denuntiandus non est.*
- 80 *Ante denuntiationem & publicationem excommunicatus vitari nequit, nisi ita sit notorius, ut nulla valeat tergiversatione celari.*
- 81 *Litis pendente exceptio cum dilatoria sit, ante litem contestationem objicienda est.*
- 82 *Mista seu anomala exceptiones quia aliarum naturam non imitantur, in quacunque litem parte opponi poterunt.*
- 83 *Excommunicationis aut non numerate pecunie, vel dotis exceptio ante & post litem contestationem objici possunt, sicut exceptio rei judicate, jurisjurandi, & transactionis, quæ quidem judicantur secundum formam & modum eas opponendi.*
- 84 *De exceptionibus dilatoriis summarie ante definitivam sententiam cognoscitur, & super ipsis pronuntiat.*
- 85 *Reus, cui nulla dilatoria exceptio competit, intra novem dies litem contestari tenetur.*

T E M P U S V.

Proponendarum exceptionum dilatarum.

Exceptio est actionis vel intentionis exclusio. Ita deducit Panormitan. in Rubric. extra de except. & est text. in leg. 2. ff. de except. & hanc definitionem præsentit gloss. in dict. l. 2. verb. intentionem. & eam explicat Socinus in Rubric. ff. de except. & Rebuffus in tractat. de except. num. 2. Sed adversus hanc definitionem objicitur, quod actio & exceptio sunt correlativa, ut pater & filius, maritus & uxor, ut in l. si quidem. C. de exception. & notat Bald. in l. rebus num. 12. Cod. de jure dot. Ergo quamvis exceptio sit actionis exclusio, tamen non potest esse intentionis repulsio,

cum actio deficiat cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Rursus contra Panormitanum facit gl. in c. 1. de litem contest. in 6. asserens, exceptionem proprie dici actionis exclusionem: defensionem autem esse intentionis repulsam. Cujus opinionem probant ibi Dominicus & Francus: & communem testatur Socinus in Rubric. ff. de except. Didacus Perez in l. 1. tit. 8. libr. 3. Ordin. in gloss. 1. versic. videtur tamen. Et hinc Azo in Summa. Cod. de except. & Speculator in tir. de exceptionibus. §. 1. num. 9. dicunt, exceptionem proprie esse actionis exclusionem, non vero intentionis, quam opinionem contra Panormitanum probat Decius in Rubric. num. 4. extra de except. dicens eam communem, Mantua. nu. 10. & Parisius num. 29. & Covarr. in regula possessor. in initio prioris partis, num. 4. & Didacus Perez ubi supra. & Asinius in praxi. §. 13. cap. 1. numer. 2. Nec huic opinioni refragatur text. in dict. l. 2. Imò ei suffragatur, nam in hunc sensum verba ejus accipiuntur, quod exceptio opponitur ad excludendum id, quod in intentionem deductum est, id est, ad excludendum id, quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat text. ille, exceptionem dici, cum quid opponitur ad exclusionem intentionis in judicium deductæ absque actione, secundum Covarr. ubi supra, ex prædicta resolutione plura inferentem. Et ultra ab eo illata, infero ex prædicta resolutione notabilem intellectum ad text. in cap. item cum quis de restitutione spoliatorum: dum text. ille probat, exceptionem criminis contra spoliatum objici non posse, nec impedire restitutionem: alioquin sequeretur spoliatorem criminaliter agere posse contra spoliatum: quod tamen text. ille negat, ex eo, quod spoliator inimicus spoliati præsumitur, sed inimicus ad accusandum non admittitur, ut probat text. cap. cum P. Manconela. cap. meminimus. cap. repellantur. cap. cum oporteat. de accusat. merito ergo exceptio criminis contra spoliatum non admittitur. Ita illum text. intellexerunt Doctores communiter ibi, & in cap. 1. de judic. Panormitan. & Decius in cap. cum super de officio delegat. Felin. & Anania. cap. cum oporteat. de accusat. Alexand. in l. 3. ff. de testibus, & Hippolyt. in l. 1. §. præterea. num. 42. de questionibus. Cui tamen intellectui videbatur obstare, quod in illo text. videtur actum fuisse via exceptionis de crimine adversus spoliatum: dicitur enim ibi crimen objectum fuisse ab adversario, ut spoliatum removeret à sua intentione: sed prohibitis accusare licitum est excipere, juxta text. in cap. cum inter de except. præfertim, quia qui via exceptionis crimen objicit, non dicitur criminaliter agere, ut in c. super his de accusat. ergo inepta videtur ratio pontificis, in dict. cap. item cum quis. assignata, dum ad repellendum spoliatorem excipientem de crimine, inquit: Quoniam criminaliter adversus eum agere non potest, ac idè text. ille difficillimus reputatur. Unde omissis intellectibus relatis, & assignatis ab Augustino Beroio in cap. 1. extra de accusat. rejectoque alio intellectu assignato à Mantua in cap. 1. num. 15. de jud. asserente exceptionem criminis in dict. cap. item cum quis. idè non fuisse admissam, quia de mente ipsius text. constat, præsumi objectam fuisse fraudulenter, qui tamen intellectus ex eo confunditur, quod Mantua diversam rationem à Pontificis ratione retulit, contra

tra doctrinam text. in c. ne invitatis de constitut. ex præhabita resolutione facile intelligitur text. ille, scilicet quod ibi spoliator egit via accusationis, eo prætextu, ut suspenderetur restitutio possessionis: Pendencia enim accusationis accusatum infamat, & restitutionem retardat, ut in c. accedens. c. omnipotens. de accusat. capit. constitutis de appellationibus. Nec huic intellectui obstant verba illa in text. præscripta, scilicet, *Ut eum à sua intentione repellat.* &c. Imò suffragantur, quia non sunt exceptionis, nam exceptio non est intentionis repulsio, ut supra diximus: & idè pontifex ibi dixit, ut eum à sua intentione repellat, ut ostenderet alia via, quam via exceptionis adversarium intentasse impedire restitutionem spoliato. Sic juxta hunc sensum littera illius text. clara remanet, & ratio Pontificis non inepta, aliaque plura argumenta solvuntur.

Rursus ex prædicta resolutione Didacus Perez in l. 1. tit. 8. libr. 3. Ordinam. gloss. 1. versic. suaderi potest. inferebat intellectum ad illam legem, quæ hodie habetur in l. 1. tit. 5. libr. 4. Recopilat. ut dum illa l. determinat, exceptiones præjudiciales & peremptorias, objici posse, post litem contestationem, intra terminum rament viginti dierum, & non ultra non habeat locum, quando exceptio opponeretur ad excludendam intentionem, & factum actoris agentis absque actione, quia talis non est exceptio, sed potius defensio, juxta prædictam resolutionem, ac idè defensio facti & intentionis elapso termino viginti dierum objici poterit, quia illa lege non includuntur. Sed hæc interpretatio confunditur ex littera illius text. ibi, *Defensiones:* quo verbo constat, etiam defensionem comprehendendi in dict. l. 1. quia defensio proprie dicitur in terminis repulsio, juxta gl. cap. 1. de litem contestatione. in 6. idè rejicienda erit opinio Didaci Perez. Et summam divisionem exceptionum ad duo genera reducit Jurisconsultus in l. 1. §. fin. & in l. 3. ff. de except. & Imperator in §. appellantur. Instit. de except. dum inquit, *Appellantur exceptiones, alia perpetua, & peremptoria, alia temporales, & dilatoria.* Et hæc duo genera aliis nominibus existisse jure primævo apparet ex Favio Victorino libr. 2. Rhetoric. Ciceronis, de actionibus translationis, & ex Alciato libr. de singulari certamine. cap. 17. num. 1. nempe peremptorias rescriptiones, dilatorias translationes. Postmodum autem Doctores nostri prædictis duobus generibus alias species exceptionum addiderunt, scilicet, anomalas, sive mistas, juxta gloss. in cap. 2. 3. question. 6. & in cap. pastoralis. §. perpetua. & in c. exceptionem de except. tradit Maran. de ordine jud. 6. part. membro 9. capit. de exceptionibus, & Rebuffus in tract. de except. numer. 2. & ita sunt hodie tres species exceptionum, nempe peremptoria, quæ alio nomine incidentes appellantur: dilatoria, quæ alio nomine emergentes dicuntur, secundum gloss. & ibi Panormitan. colum. penultim. Invol. num. 6. & Burt. numer. 10. & mista. De peremptoriis suo loco erit dicendum: dilatoria autem sunt que differunt, non tamen extinguunt negotium, secundum Guidonem Papam in consil. 24. Chastaneum consil. 2. numer. 73. & Marantam ubi supra, Jacob. Menochium. libr. 2. de arbitrariis casu 19. & 240. & harum dilatarum tres sunt species, quædam enim judicis personam respi-

ciunt, ut exceptio declinatoria fori, seu incompetentia, aut recusationis: quædam vero respiciunt personam litigantis, & dicuntur exceptiones legitimationis personæ, ut si pupillus sine tutore, minor sine curatore, filiusfamilias sine consensu patris, uxor sine licentia mariti in jus vocatur, tot. tit. C. qui legitimam personam habeant standi in judicio: quædam autem exceptiones respiciunt totam causam, ut exceptio inepti vel obscuri libelli, vel exceptio, male agis, quid ante diem agis, ut l. 1. ff. quando dies legati cedit.

Omnesque exceptiones & dilatoriæ opponendæ sunt ante litem contestationem juxta text. in c. inter monasterium de re jud. l. fin. C. de except. & expressius probatur in l. exceptionem. C. de probat. & in l. 1. tit. 5. libr. 4. Recopilat. apud Lusitanos lib. 3. ordinat. tit. 37. §. 1. & notat gl. 1. in c. exceptionem de except. Alexand. in l. lica demum. Cod. de procurato. Felin. dict. c. exceptionem. nu. 2. Jaf. l. si arrogator. ff. de adoptionibus. nu. 59. & Carolus Ruinus in consil. 71. num. 5. volum. 5. & Rebuff. Tract. de except. numer. 9. Quam tamen regulam limitabis ex text. in ca. Pastoralis de except. & eam cum septem ampliacionibus, & viginti limitationibus ponit Asinius in praxi. §. 13. cap. 2. & Duemas in regul. 263. jureque & regio sunt opponendæ intra novem dies connumerandos à fine ultimi termini assignati in citatione ad comparandum, & respondendum: intra quem reus tenetur illas probare, juxta text. in l. 1. tit. 5. libr. 4. Recopil. & licet & de jure communi terminus dilatarum arbitrio judicis poterat restringi, & abbreviari, secundum Bart. in l. 2. num. 4. ff. de re jud. per text. dict. cap. pastoralis & Jaf. dict. l. 2. nu. 23. & 36. & latè utramque partem refert Didacus Perez in l. 1. tit. 4. libr. 3. Ordin. verb. *Da la ley.* tamen de jure & regio terminus novem dierum, qui datur ad litem contestandam, & intra quem dilatoria sunt opponendæ, juxta text. d. l. 1. tit. 5. libr. 4. Recopil. non potest per judicem abbreviari, quia est terminus à lege concessus, absque ministerio judicis, secundum Didacum Perez ubi supra, & in l. 1. tit. 3. libr. 3. Ordinam. in gloss. 5. quest. 4. Ego vero existimo, & etiam de jure regio talem terminum ex causa breviori posse à judice, quia & omnem dilacionem à lege concessam, sive cum ministerio judicis, sive absque illo ex causa judex brevior potest. Secundum Bar. ubi supra, & ibi Alexand. num. 5. & Vincent. num. 27. & Arto. num. 12. Panor. n. 10. Felin. nu. 1. & Deci. num. 13. in cap. cum sit Romana de appell. & hanc testatur communem opinionem August. Beroius. num. 61. et si oppositam sententiam teneat glo. in cap. indultum de reg. jur. in 6. & ejus opinionem dicat communior Jaf. dict. l. 1. num. 24. & ibi Cuman. num. 4. & Ripa. n. 14. & Didacus Perez ubi supra.

Considera tamen inter omnes exceptiones dilatorias, primo loco exceptionem & recusationis opponendam esse, ut probatur in l. apertissimi. Cod. de jud. Auth. offeratur. Cod. de litem contest. cap. cum speciali. de appellat. & probat text. ab ordine litteræ in c. quoniam contra falsam de probat. firmat glo. 1. c. exceptionem de except. glo. in cap. inter monasterium verb. *Subeundo* de re jud. & ibi Felin. num. 4. Bart. Pauli. Alex. & Jaf.

Jas. l. si convenit. ff. de jurisd. om. jud. & Covarr. in pract. questio. c. 26. n. 2. & ita dispositio ordinatio Lusitanorum lib. 3. tit. 22. §. 2. & tit. 37. §. 1. & de hac recusatione judicis infra latius dicendum erit. in isto 1. Tomo, in 10. Tempore.

- 22 Deinde exceptio $\dagger$ declinatoria fori, seu incompetentiæ, ante alias exceptiones dilatorias, erit opponenda; juxta text. in l. si. C. de except. nam si alia exceptio prius opponeretur, videretur opponens interpellare judicem, ut super illa pronuntiaret, & per consequens in $\dagger$ judicem non suum consentire, suamque jurisdictionem prorogare, ut probat text. in l. sed & si susceperit. ff. de judic. & notat gl. 2. d. c. inter monasterium Bart. Imol. Alex. & omnes in l. quidam consulebat. ff. de re jud. tradunt Marant. de ordine jud. 6. part. memb. 9. num. 1. & Asinius in praxi. §. 13. cap. 8. & ita dispositio l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopilat. & ordinatio Lusitanorum lib. 3. tit. 37. §. 2. Duennas in regula 379. in fin. Quod tamen erit limitandum, quando quis conveniretur coram
- 24 $\dagger$ judice omnino incompetenti nullam jurisdictionem habenti, tunc enim in quacunque parte litis exceptio declinatoria fori opponi poterit;
- 25 quia quis non $\dagger$ potest effici judex ex solo consensu tacito, vel expresso partium; ut probat text. in l. privatorum consensus. C. de jurisd. omni. jud. c. si diligenti. de foro comp. ubi enim quis principium jurisdictionis non habet, nec prorogationem habere poterit, ideòque, in quacunque parte litis talis exceptio omnimodæ incompetentiæ poterit opponi juxta glo. in Clem. unica. verb. Non obstante de sequestratione poss. & fruct. quam sequitur Decius in l. hoc edictum. §. hac autem verba. num. 5. ff. quod quisque juris Romanus consi. 42. Areti. consi. 68. col. 3. Alex. in l. de pupillo. §. qui opus nu. 9. ff. de novi operis nunt. Rodericus Suarez in l. post rem judicatam ff. de re jud. in declaratione l. 2. tit. De lvs emplazamientos. lib. 2. Fori. §. sed attende. n. 47. & Covarr. in pract. questio. cap. 25. num. 4. qui illum glof. intelligit in omnimoda incompetentiæ. Secundo prædicta resolutio erit limitanda, quando
- 26 quis $\dagger$ ignoranter, & per errorem comparet coram judice non suo, alias habenti jurisdictionem: nam tunc etiam in quacunque litis parte exceptio incompetentiæ opponi poterit; quia errantis nullus est consensus ad inducendam prorogationem, juxta text. in l. si per errorem ff. de jurisd. omni. jud. tradit Petrus de Belpertica in l. ex quacunque num. 12. ff. si quis in jus vocatus non ierit. Greg. Lup. l. 15. tit. 22. part. 3. verbo, Las partes erraren. Duennas in regul. 257.
- 27 Optima $\dagger$ tamen cautela erit ad hoc ut reus objicere non possit exceptionem declinatoriam fori; scilicet, ut ab actore interrogetur coram judice, an velit ibi litigare; & si responderit quod sic, non poterit deinde opponere declinatoriam, secundum Capollam in cautel. 120. receptum à Sebast. Vancio de nullit. process. pagin. 357. num. 58. Et hæc cautela procedit ex text. in l. est receptum ff. de jurisd. omni. jud. & ex notatis à Jas. in l. si convenit. num. 18. ff. eod. tit. Cui cautelæ datur contra cautela, scilicet, quod reus constituat procuratorem ad respondendum, quia per responsum procuratoris non præjudicatur domino, quin possit objicere declinato-

riam. ita tenent Docto. & ibi Ripa. in cap. 1. de jud. Secundum Rebuff. in Tract. de except. num. 10. Sed cum ratio discriminis constitui non possit inter dominum, & procuratorem, prædictam contra cautelam non esse tutam existimat Jas. ubi supra. Quamobrem $\dagger$ tutior contra cautela 28 erit, quod reus interrogatus respondeat, se vellet coram illo judice litigare, salvis suis exceptionibus; juxta glof. in cap. exposuit. verb. Salvis. de dilat. & quando exceptio declinatoria fuerit proponenda, libellus erit formandus modo sequenti, &c.

LIBELLUS EXCEPTIONIS declinatoriæ Fori.

ILLUSTRE SEÑOR.

Heronymo vezino de la ciudad de camora, 29
con protestacion que ante todas cosas hago a a
que por auto o autos que ante v. m. haga de no le
atribuyr mas jurisdiccion de la que en tal caso de
derecho le compete, y essa no declinable: pareço
ante v. m. y digo que Pedro vezino desta ciu-
dad de Salamanca, no tiene puesta cierta dem-
anda, en que en efecto me pide le pague cien du-
cados, que dice le esoy obligado a pagar por cau-
sa que deviendo se los Ivan vezino desta dicha ciu-
dad, yo me constituy por pagador de la dicha deuda,
segun y que mas largamente en la dicha su deman-
da se contiene: cuyo tenor avido aqui por repetido,
y a el me refriendo hablando con el acatamiento di-
vido v. m. no deve cognoscer desta causa. Y caso no
confessado, que el conoscimiento della le compete,
me deve absolver y dar por libre de la dicha
demanda; condeñando en costas al dicho ad-
verso. Lo qual assi pido y v. m. deve hazer por lo
siguiente: Lo primero, por todo lo general que he
aqui pro expreso, y porque la dicha demanda non
esta puesta por parte, ni contra parte: en tiempo,
ni en forma; ni ante juez competente, carece de
relacion verdadera, y assi lo ni ego en todo y por
todo segun y como en ella se contiene, con animo de
la contestar b siendo de contestacion digna. Lo otro, b
porque el dicho adverso es actor e yo reo vezino y
morador c de la ciudad de camora donde tengo mi c
proprio fuero y domicilio; y juez competente. Y assi
caso negado que deva pagar al dicho adverso lo que
menos bien me pide, devo ser conuenido ante mi
proprio juez que reside en la dicha ciudad de ca-
mora, a quien compete el conoscimiento desta cau-
sa; y no a v. m. Porque pido a v. m. que avida
summaria informacion de lo dicho en este articu-
lo, v. m. se pronuncie por no juez de esta causa, d
y remita el conoscimiento della a quien de dere-
cho le compete: sobre que pido cumplimiento de
justicia y las costas protesto y el officio de v. m.
imploro, y sobre este articulo de la declinatoria
pido ante todas cosas devido pronunciamiento, y
juro a Dios y a esta Cruz $\dagger$ que la dicha excepcion
no pongo de malicia, &c.

Expositio supra dicti Libelli.

Diximus, $\dagger$ Con protestacion que ante todas 30
cosas hago; a &c. quia exceptio incompetentiæ a
in initio libelli proponenda est $\dagger$ cum protesta- 31
tione, quod reus non intendit tribuere judici
jurisdictionem aliquam, nisi solummodo eam,
quæ

competeret, & alias dilatorias haberet reus, illas poterit opponere formando libellum modo sequenti.

LIBELLUS ALIARUM dilatariorum.

ILLUSTRE SEÑOR.

Heronymo vezino de la cibdad de camora pa-
rezco ante v. m. respondiendõ a una demanda
contra mi puesta por parte de Pedro vezino desta
cibdad de Salamanca sobre tal cosa, cuya forma
avida aqui por inserta y a ella me refriendo, Di-
go que no soy obligado a responder a ella por lo si-
guiente: Lo primero por lo general que he aqui por
expreso, y porque no es puesta por parte en tiempo
ni en forma y carece de relacion verdadera y assi
la niego en todo y por todo, con animo de la contestar
siendo de contestacion digna. Lo otro porque el di-
cho Pedro es actor, y no puede estar en juyzio
estando como esta descomulgado a de excommunicacion
mayor b agravado, y reagrado, y denunciado
c por tal descomulgado por el provisor desta cibdad
a pedimiento de fulano, sobre que le deve ciertos
dineros, y se los pide: Lo otro porque caso negado
que cessara lo susodicho; que no cessa, v. m. sabra,
que sobre este negocio ay pleyto pendiente d ante
los señores presidente, e oydores de la real chan-
cilleria de Valladolid, y sobre una mesma cosa no
deve uno ser molestado en diversos tribunales. Lo
otro porque el dicho adverso es hijo familias e y
assi no es persona legitima para poder estar en juy-
zio y deve ser repelido. Lo otro porque caso negado
que lo susodicho cessara, que no cessa, la demanda
puesta por la parte contraria es incierta e inepta y
deve ser repelida del processo. Lo otro por que caso
non confessado, que no le obstaran las dichas excep-
ciones, no deve ser oydo, porque si algo le devo, no
hallegado el plazo, y assi pide, antes de tiempo y
ha incurrido en las penas del derecho. Por las qua-
les razones y por la que mas en mi favor haga,
a v. m. pido que avida informacion de lo susodi-
cho, declare al dicho adverso obstarle las dichas
excepciones, y sobre ellas ante todas cosas pido de-
vido pronunciamiento y ser dado por libre de la
dicha demanda, y para ello el officio de v. m. im-
ploro, y las costas protesto, y pido cumplimiento de
justicia, y juro a Dios y a esta Cruz $\dagger$ que estas ex-
cepciones no alego de malicia, &c. 39

Expositio supradicti Libelli.

Diximus, a Estando como esta descomulgado, a
&c. nam excommunicato majori excom- 40
municacione potestas standi in judicio interdicta
est, ut in cap. intelleximus de judic. cap. excom-
municamus 1. §. credentes de hereticis in c. a
nobis c. cum inter cap. dilecti. c. exceptionem de
except. cap. 1. de except. in 6. l. 4. titul. 10. lib.
2. fori. ex eo quod nedum prohibitus est parti-
cipatione sacramentorum, verum etiam com-
munionem fidelium, ut in cap. audi denique cap.
cum excommunicato. 11. quest. 3. cap. inter alia.
de sententia excommunic. cap. 1. de sententia ex-
communicationis in 6. Ideòque in judicio agere
non potest propter periculum participationis cum
aliis, & in penam suæ contumaciæ, & ut pu- 41
blica autoritas judicio debita observetur, ut in
cap.

quæ de jure sibi competat, ut postmodum
allegatio exceptionum dilatariorum non obstat
reo, ita docet Innocentius in cap. cumana. de
electione. Prapostus in c. solitudinem. num. 71. &
72. de appellationibus. Rubens in repetitione l. non
solum. §. morte num. 234. ff. de novi operis nun-
tiatione. Hypolytus in l. si quis ne questio. num. 27.
ff. de questionibus, & Decius in ca. cum M. Fer-
rariensis. n. 29. & 30. de constit. ubi resolvit,
utile esse hanc protestationem reperti.

Diximus, b Niegola en todo y por todo, con ani-
mo de la contestar. quia exceptio $\dagger$ declinatoria, &
alia quævis dilatoria, probari debet intra novem
dies connumerandos a fine ultimi termini assignati
in citatione ad comparandum, & respon-
dendum: & intra illam dilationem novem die-
rum teneret reus litem contestari, ut probat text.
in l. 1. titul. 5. libr. 4. Recopil. ac ideò $\dagger$ prædicta
clausula contestationis apponitur, ne postea si
exceptionem declinatoriam non probet reus ha-
beat pro confessio, ex eo quod in termino non
fuit litem contestatus, ut probat text. in l. 1.
tit. 4. libr. 4. Recopil. Quo circa advocatus debet
esse cautus, ut in libello exceptionis declinatoriæ
lis contestetur, vel faciat intra illos novem dies
contestari. Nec intelligas $\dagger$ per hanc clausulam
præcludi viam opponendi exceptiones dilatorias;
nam licet effectus litis contestationis sit præcludere
viam objicendi exceptiones dilatorias, juxta
text. in cap. inter monasterium, de re jud. & in l.
Pomponius. §. ratihibitionis. ff. de procurato. & tra-
dit Panorm. in cap. si clericus nu. 17. de foro com-
peten. tamen in hac specie per prædictam clau-
sulam, non inducitur iste effectus, quia princi-
palis intentus fuit declinare jurisdictionem non
sui judicis, ut constat ex verbis libelli, ibi, Y
sobre este articulo de la declinatoria pido ante to-
das cosas devido pronunciamiento, &c. At verò
prædicta clausula contestationis fuit apposita ad
supradictam cautelam, scilicet, ne reus habe-
retur pro confessio, si intra novem dies non pro-
baret declinatoriam, nec litem contestaretur,
ita colliges ex Montalvo in suo repertorio ad Abb.
verbo, Lis. versic. 5.

Diximus, c Lo otro porque yo soy vezino y mo-
rador, &c. per $\dagger$ hanc clausulam fori declinatio
inducitur, quia actor tenetur reum convenire
coram judice competenti in loco domicilii ipsius
rei, ut probat text. in l. juris ordinem. C. de ju-
risdict. omnium judic. cap. cum sit generale de foro
compet. l. 32. tit. 2. p. 3. l. 9. tit. 3. lib. 4. Recopi-
lat. Quam regulam profequitur Socinus in Tract.
fallent. regul. 10. & Speculator in titu. de compe-
tente jud. adit. §. generaliter. à num. 1.

Diximus, d Que avida informacion summaria
de lo en este articulo contenido se pronuncie por no
juez, &c. quia judex $\dagger$ summarie debet cog-
noscere de hac exceptione declinatoria, & super
ea pronunciare, ut docent Paulus Castrensis, &
omnes communiter in l. 1. Cod. de ordine jud. nu. 9.
alioquin $\dagger$ si absque pronuntiatione ad ulterio-
ra procederet, processus tanquam a judice suam
jurisdictionem ignorante factus esset nullus, ut
voluit Calcanes consil. 115. n. 4. Bart. l. multum
ff. de condi. & demonst. Paulus Castrensis ubi supra,
& Asinius in praxi. §. 13. cap. 8. num. 2.

Ceterum $\dagger$ si aliæ exceptiones dilatoriæ reo
competerent, in supradicto libello post decli-
natoriam cumulari possent: & si declinatoria non

42 cap. 1. de except. in 6. Caterum cogendus erit excommunicatus suis adversariis respondere, & ab omnibus conveniri poterit, juxta text. in dict. cap. intelleximus, & in d. §. credentes, & in cap. si vero de sententia excommunicationis. & hoc inductum est in pœnam sui delicti, & ne ali- quod præjudicium irrogaretur non agenti contra excommunicatum, & ut ex suo delicto non reportaret commodum excommunicatus, ut colligitur ex text. dict. cap. si vero, & ex c. 1. de excep. in 6. & resoluunt Socinus in reg. 132. Duenas in reg. 268. Felin. in d. c. intelleximus à num. 7. & Anto. Gabriel. lib. 4. conclu. 1. tom. 2. comm. opi. Ex quibus deducitur, quod excommunicatus ad iudicium sponte veniens erit repellendus, si vero coactus venerit, ut aliis respondeat, erit audiendus in pœnam sui delicti, & ut agenti consulatur; & ipse utilitatem non reportet. Quo fit, excommunicato in iudicio venire compulso permissum esse excipere, se defendere, & appellare, jux. text. in d. ca. cum inter de except. alioquin compulso venire omni auxilio destitutus, contra legem condemnari possit, & lex naturæ infringeret, si contingeret quod innocens condemnaretur, ex eo quod suas exceptiones non allegaverit. Et ut dicta lex naturæ non infringeret, si innocens condemnaretur, excommunicato in iudicium venire compulso conceditur, ut possit excipere, se defendere, & appellare, quatenus hæc omnia ad jus naturale spectant, argumento Clemen. Pastoralis. §. Caterum de re judi. & l. ut vim ff. de justi. & jure. & tradit Jacobus Menochius lib. 1. de arbitrariis qu. 77. num. 4. Nec supra dictis oberit, si objicias participationem cum excommunicatis jure divino prohibitam esse, ut constat ex illo Matthæi cap. 18. si ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus, &c. Et ex illo Pauli ad Corinthios c. 5. cum hujusmodi nec cibum sumere, &c. Joan. 2. c. 1. nolite eum recipere in domum, nec Ave, ei dixeritis, &c. & habetur in c. excommunicatos. 1. i. q. 3. & in c. nuper de sententia excommunicat. Et per prædicta fundamenta ita firmat communis opinio, secundum Felinum in capit. nulli de sententia excommunic. Sylvestrum, verb. Excommunicatio. 5. num. 10. & Cosnam in pragmatica sanctione. tit. de excommunicatis non vitandis verb. nisi. Ergo videtur quod Summus Pontifex non potest statueri, quod excommunicatus compulso ad iudicium venire, & possit excipere, se defendere, & appellare. Nam respondeo, participationem cum excommunicato prohibitam esse de jure divino, in actibus divinis, cæterum in actibus humanis de jure positivo tantum esse prohibitam, secundum Sanct. Thom. in additionibus ad tertiam Partem, q. 23. artic. 3. Joan. Major in 4. distinctione 18. q. 4. Driedonem de libertate Christiana. pag. 137. & Covarr. in c. alma mater 1. part. §. 1. n. 2. de sententia excommunic. in 6. & Soto in 4. dist. 22. q. 1. art. 4. in casu 5. Ac ideò constat prohibitionem participationis in judicialibus esse de jure positivo, ob idque Pontificem propter supradictas rationes posse constituere, ut excommunicatus possit excipere, se defendere & appellare. Et si fatemur, prædictam participationem & in actibus humanis prohibitam esse de jure divino: adhuc 48 erit dicendum, Pontificem ob prædictas cau-

fas potuisse interpretari illud jus divinum, concedendo excommunicato, ut exciperet, & se defenderet: sicut interpretatus fuit, non peccare participantem cum excommunicato in casib. c. quoniam multos 11. q. 3. & c. si vero de sententia excommunic. Rursus non obstat, quod excommunicatus non compellitur personaliter in iudicio respondere, bene tamen per procuratorem, juxta text. dict. c. intelleximus, sed in causis arduis non compellitur quis procuratorem constituere, ut in c. 2. de procurator. Ergo excommunicatus super causa ardua conveniri non poterit. Nam respondeo, quod in causis arduis excommunicatus personaliter poterit comparere, cum procuratorem constituere compelli non possit, secundum glos. in dict. cap. intelleximus, & ibi Hosti. Anchara. & Imal. & dicit communiter receptam Panormi. num. 5. Barbat. num. 27. & Feli. num. 3. ibidem, cui intellectui non obstat verbum ejusdem text. ibi, Debet. nam licet ex sui natura importet necessitatem, secundum glos. in Clem. attendentes verbo, Debeant. de statu monachorum, quam sequuntur Doct. ibi, & Panor. Francus, & Decius n. 5. in c. proposuit de appell. & alii plures relati à Tiraquello de retractu. §. 1. glo. 15. num. fin. tamen juxta subjectam materiam in dict. ca. intelleximus verbum, Debet, exponi debet de debito honestatis, & ita de honestate excommunicatus tenetur procuratorem constituere ad respondendum. Sed etsi ista sit communis interpretatio ad illum text. tamen opposita sententia verior, & receptior est, imò quod excommunicatus etiam in arduis debeat procuratorem constituere ad respondendum, quam probat glo. in c. pastoralis de judic. Calderinus, Aretinus, nu. 21. in dict. cap. intelleximus, ubi Decius n. 7. & Alciat. n. 13. eam dicunt communem & veriorum esse, & Parisius in c. cum inter. de except. n. 1. Et suadetur hæc interpretatio ex text. in d. c. intelleximus. ubi expresse dicitur excommunicatum debere non personaliter, sed per procuratorem respondere, facit etiam text. in c. per tuas de sententia excom. ubi excommunicatus prosequitur appellationem per procuratorem, ad idem est text. in d. c. cum inter. ubi exceptiones ab excommunicato admittuntur per ejus procuratorem oppositæ. Nec huic veriori interpretationi obstat text. in d. c. 2. de proc. ubi in arduis non compellitur quis procuratorem constituere: nam respondeo illud non procedere quoties quis propter delictum prohibitus esset personaliter in iudicio comparere, argumento text. in l. Papinianus exuli. ff. de minor. quem text. ad hoc expendunt Aretinus, Decius, Alciatus, & Parisius ubi supra, ac ideò cum excommunicatus in pœnam sui delicti prohibitus sit personaliter in iudicio esse, compellendus erit etiam in causis arduis procuratorem constituere: & hinc est, quod licet excommunicato permittatur excipere, se defendere & appellare, fieri hoc debet per procuratorem: & ita observandum erit. Et hanc opinionem testatur communem, contrariam vero communiter refelli, Parisius in cap. significaverunt & in cap. ult. num. 8. de except. Ex quibus manifeste constat, agenti exceptionem excommunicationis objici posse ad repellendum illum à iudicio: unde cum sit exceptio dilatoria, & inter dilatorias connumeretur, ut probatur in cap. ex-

ceptionem

ceptionem extra, de except. in cap. 1. eod. tit. lib. 6. in Clem. unica de except. glos. in d. c. exceptionem 58 quam explicant ibi Panor. Feli. & Parisius. nu. 10. & 13. & Rebuffus in Tract. de except. num. 3. tradit Maranta de ordine judiciorum 6. p. membro. 9. num. 4. & Asinius in praxi. §. 13. c. 2. in limitatione 2. principali, ideòque ante litem contestatam erit opponenda, sicuti reliquæ dilatoriæ, ut in cap. insinuante de officio delegat. cap. inter monasterium de re jud. Nihilominus 59 tamen dicendum erit, hanc exceptionem excommunicationis in quacunque parte litis opponi posse, etiam si scienter à reo fuerit omissa, juxta text. in dict. cap. exceptionem, & in c. 1. de except. in 6. & in d. Cl. unica eod. tit. nam hæc exceptio hoc speciale habet, ut inquit text. in d. c. exceptionem. reddens rationem specialitatis, scilicet, ne invitus in animæ periculum cum 60 excommunicato communicet: t communicans enim cum excommunicato peccat, ut in c. illud juncta glo. verb. Vitari de clerico excommunicato Panor. c. si quis presbyter numer. 9. eodem tit. & in d. cap. exceptionem numer. 28. Divus Anro. 3. p. tit. 25. cap. 2. §. 2. & Navar. in c. cum contingat. pag. 169. versi. sexto de rescript. quod tamen periculum animæ durat per totam litem, ideò in quacunque ejus parte opponi poterit, 61 ut in dictis juribus dicitur. Nec + his obstat, quod nonnulli Doct. asserunt, scilicet, exceptionem loci non tuti opponi posse, quoties quis à iudice vocatus esset ad locum non tutum, quia illud periculum semper durat, juxta text. in cap. ex parte 48. de appellat. & in cap. cum olim de rescribis. Ergo non est illud solummodo speciale in exceptione excommunicationis, ut propter periculum animæ in quacunque parte 62 litis opponi possit. Nam t respondeo quod etsi exceptio loci non tuti inducat jus illud speciale, non inde sequitur, detrahendam esse specialitatem concessam exceptioni excommunicationis, quia dicendum est duos esse casus speciales fundatos in una & eadem ratione. Rursus & secundo respondetur, discrimen esse inter exceptionem loci non tuti, & exceptionem excommunicationis: licet enim exceptio loci non tuti competat, quotiescunque iudex vocet aliquem ad locum non tutum, tamen si vocatus noluerit ea uti, non poterit postmodum illam opponere, quia videtur illi renuntiasse: at vero exceptio excommunicationis scienter & malitiose omissa, postmodum opponi poterit, in quacunque parte litis, ut dicitur in d. c. exceptionem cum similibus. b Diximus, b De excommunicatione mayor por el pro- 63 visor de Salamanca, &c. nam objiciens t exceptionem excommunicationis ad repellendum aliquem à iudicio tenetur exprimere speciem excommunicationis, an sit major, vel minor: & nomen excommunicatoris juxta text. in c. 1. de except. in 6. Sed videtur hoc non esse necessarium, sed satis esse dicere, Estando como esta 64 descomulgado, &c. nam quoties t fit mentio excommunicationis intelligitur de majori, ut probat text. in c. pen. extra de senten. excommunicationis: Nihilominus tamen erit dicendum necessario exprimendam esse speciem excommunicationis, ut inquit text. d. c. 1. idque Pontificem statuisse, ne excipiens vagetur & illudat iudici actori, & iudicio, & ut finis litibus imponatur, ita resolvit Covarr. in c. alma mater. §. 8. n. 5. Suarez de Paz. Praxis Eccl.

1. p. de sententia excommunicationis in 6. Vel aliter text. in d. cap. 1. intelligunt nonnulli, quod per speciem ibi intelligatur casus, vel factum, propter quod lata fuit excommunicatio nam quod nos vulgariter appellamus Casum, docti appellant speciem, ut annotavit Budæus in Pandect. in l. 1. ff. de just. & jur. fol. 7. pag. 2. Prior tamen intellectus verior & receptor est: cæterum in alio quocunque actu, & dispositione, appellatione excommunicationis venit excommunicatio major, ut probat text. d. c. pen. Nec obstat t huic resolutioni, quod in pœnis in dubio de minori est intelligendū, ut in l. si preses l. interpretatione ff. de pœnis, & in cap. in pœnis de regul. juris in 6. sed excommunicatio t est major pœna quam fit in ecclesia, ut in cap. corripiantur 24. q. 3. c. per venerabilem, qui filii sint legitimi cap. sacro. versi. cumque & ibi glos. verbo, Pœnam de sententia excommunic. ergo videbatur, quod appellatione excommunicationis, in dubio veniret minor. Nam omissis solutionibus relatis, & rejectis à Covarr. in d. c. alma. 1. par. §. 8. n. 5. omissaque alia Ancharani, quam sequitur Covar. ubi supra, ex eo quod non tollit difficultatem ex dict. cap. in pœnis, cum similibus, existimo rectius t dicendum esse, sc. 67 quod ante dispositionem text. in d. ca. pen. si fieret mentio excommunicationis, in dubio intelligendum esset de minori, juxta dictam regulam, in pœnis: tamen t Gregorius IX. Pontifex (Prævidens, minorem excommunicationem non esse congruens remedium ad comescendos contumaces, minoremque excommunicationem, nil ultra peccatum mortale operari, & facile contemni posse iudicium ecclesiasticorum mandata) illam decretalem condidit contra illud juris principium, quod in pœnis minimum est sequendum. Nec id mirum est, cum multoties legislatores aliqua ratione ducti multa contra juris principia statuerunt: & hoc est, quod ipsi dicunt contra strictam rationem disputandi multa esse in jure admittenda, ut in l. ita vulneratus in fin. ff. ad l. Aquil. l. si quis servo. C. de furtis text. in c. cum universorum de rerum permutatione, c. si beneficia de præben. in 6. facit text. in c. si civitas de sententia excommunicationis libr. 6. dum dicit, quod t licet secundum juris principium interdicta civitate suburbia non contineantur, cum appellatione civitatis suburbia non veniant, tamen ne sententia interdicti vilipendi valeat, statuitur, ut interdicta civitate suburbia & interdicta censeantur. 68 Diximus, c Agravado y reagravado, y denunciado, &c. nam licet t de jure veteri excommunicatus vitandus erat statim quòd constabat cum esse excommunicatum, juxta text. & ibi glo. in c. cum non ab homine, de sententia excommunicationis, de cujus vera resolutione concertatio fuerat apud Doct. hodie tamen hanc concertationem dissolvit Extravagans Martini V. incipiens, Ad vitandum scandala, &c. qua statuitur t excommunicatum non esse vitandum ante publicationem, & denunciationem excommunicationis. Et quia t magna controversia est inter Doctores, circa veram litteram illius Extravagantis nondum typis excusam, libuit mihi eam in præfenti inferere, juxta veram & tenendam litteram concilii Basiliensis, ut ita facili negotio percipi possit, quem excommunicatum vitare teneamur: littera sic se habet. 69 Ad vitandum scandala, & multa pericula, subve-

subveniendumque conscientis timoratis, statuit etiam, quod nemo deinceps à communione alicujus in sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis, vel extra, pre-textu cujuscunque sententia, aut censura ecclesiastica, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à jure generaliter promulgata, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certam, à iudice publicata, vel denunciata specialiter, & expressè: aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo modo juris suffragio excusari: nam à communione illius abstinere vult, juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Hactenus littera prædicta Extravagantis. Ex qua colligitur, excommunicatum hodie non esse vitandum, donec esset publicatus, & denunciatus à iudice: vel nisi ita notorie excommunicationem incurreret, quod nulla excusatione celari posset. Et juxta prædictam litteram eam referunt & sequuntur Panor. in Clem. 2. de sent. excomm. in suis recollectis Felinus in cap. Rudolphus n. 39. de rescript. Divus Antoninus 3. p. tit. 25. c. 3. & Nicolaus de Ansono in supplemento Pisanele, verbo, Clericus 3. afferentes hanc extravagantem juxta prædictam litteram extraxisse de libro domini Juliani Cardinalis, qui præfuit dicto concilio Basiliensi, & sibi ostendit hanc constitutionem in sua camera. Et eandem litteram agnoverunt pragmatica Sanctio Gallicana. tit. de non vitandis excommunicatis in principio, Sylvester in summa, verb. Excommunicatio. 5. notabili. 4. Rebuff. in concordata verb. de excommunicatis non vitandis. pag. 687. Navar. in c. 1. §. labore. n. 10. de pœnit. dist. 6. & in Manuali Hispano, & Latino. c. 27. nu. 35. subdens juxta prædictam litteram fuisse illam Extravagantem confirmatam in concilio Bituricensi, & in concilio Lateranensi sub Leone X. sessione 11. Covar. in d. ca. alma. 1. p. §. 2. n. 7.

73 Unde primo consequitur, veram esse opinionem Inno. & sequacium in c. inquisitioni. de sent. excomm. afferentis, ante denuntiationem non esse vitandum excommunicatum, quamvis ejus excommunicatio duobus testibus probari possit: quicquid oppositum velint Panor. Henricus & Felin. in c. cum non ab homine de senten. excom. Quæ doctrina Innoc. procedit etiam si excommunicatio per famam publicam probaretur: & ita jam est sublata responsio text. in c. cum desideres, ibi secunda questioni. de senten. excommuni. secundum Covar. d. cap. alma mater. 1. p. §. 2. nu. 7.

74 Consequitur Secundo, sublata esse distinctionem text. in c. cum non ab homine de senten. excom. qui disponebat excommunicatum publicum publicè vitandum esse, occultum vero occultè: nam ante denuntiationem non tenemur hodie vitare occultum, etiam occultè.

75 Tertio consequitur, ante denuntiationem non esse vitandum excommunicatum, etiam nominatim, & specialiter: ut puta si nomine proprio, vel signis equipollentibus esset excommunicatus,

tunc esset nominatim excommunicatus, arg. l. 1. & 2. ff. de liber. & posthu. l. si nominatim ff. de cond. & demonst. glo. in c. cum & plantare. §. excommunicatos verb. nominatim de privi. Et hoc corollarium probat Cosmas in pragm. sanctio. tit. de excommunicatis non vitand. verb. Generaliter. cui consentit Navar. c. 1. §. labore. n. 22. de pœnit. dist. 6. & in Manuali Hispano, c. 27. n. 36. & in Latino n. 35. & subscribit Covar. in d. c. alma. 1. p. §. 2. n. 7. vers. 4. afferens usum & communem interpretationem Christiani orbis prædictam Extravagantem ita accepisse, etsi contradicat Adrianus in 4. Tract. de Eucharist. c. viso de impedimentis vers. quantum ad tertium, & in Tract. de confess. dubio. 9. Felin. in c. Rudolphus n. 39. de rescript. & Medina in c. de Pœnitent. Tract. 2. c. de confessione: qui omnes fundantur in d. Extravaganti, ibi, Generaliter, &c. Ergo videtur quod si nominatim & specialiter quis esset excommunicatus, quod ante denuntiationem esset vitandus: Nam illo verbo & fundamento non obstante, existimo priorem opinionem veriore, & tenendam esse: quia verba illius Extravagantis aptissima sunt ad excusandos participantes cum excommunicato, tam generaliter, quam nominatim, qui intellectus suadet ex verb. ejusdem Extravag. ibi: cujuscunque.

77 Quarto consequitur ex dict. littera Extravagantis, vitandum esse quemlibet excommunicatum, ita notorium, quod nulla possit excusatione celari, est antequam esset publicatus, & denunciatus: nam legendo eam, prout supra regulimus, debemus hodie vitare excommunicatum denuntiatum, & excommunicatum ita notorium, quod nulla tergiversatione celari posset, etsi nondum denunciatus esset, & ita hoc corollarium probant Doctores supra citati, qui prædictam litteram sequuntur. Alii vero ex concilio Constantiensi aliter legunt prædictam Extravagantem: nam loco illorum verborum: Aut si aliquam ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, &c. substituunt hæc verba, Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in clericum sententiam latam à Canone, adeo notorie constiterit incidisse. Juxta quam litteram prædictam Extravagantem refert Divus Antoninus 3. p. tit. 25. c. 3. sequitur Angelus de Clavasio in summa, verb. Excommunicatio 8. §. 63. Major in 4. dist. 18. q. 3. Cajetanus in summa, verb. Excommunicatio minor Driedonius de libert. Christ. pag. 88. Ledesma in secundam 4. q. 25. art. 1. & Soto in 4. dist. 1. q. 5. artic. 6. & dist. 22. quest. 1. artic. 4. dicens juxta hanc litteram usu ecclesiæ hanc Extravagantem receptam esse. Idem firmat Victoria in Tract. de excommuni. n. 10. Ex quibus lecturis constat maximum discrimen esse, nam juxta primam litteram concilii Basiliensis, quilibet notorie excommunicatus, ita quod nulla excusatione celari possit, vitandus erit ante denuntiationem: at verò secundum litteram posteriorem concilii Constantiensis solummodo sunt vitandi notorii percussores clericorum ante denuntiationem: reliqui autem notorii excommunicati ante denuntiationem non erunt vitandi. Sed proculdubio recedendum non esse existimo à littera concilii Basiliensis, tum quia inter acta concilii Basiliensis illa Extravagans reperitur juxta primam litteram;

ram: at verò inter acta Constantiensis non reperitur, nec secundum hanc, nec illam litteram. Tum etiam quia concilium Basiliense fuit celebratum post concilium Constantiense, & quæ in concilio Basiliensi decreta fuerunt circa censuras, approbata postea fuerunt per Martinum V. & Nicolaum V. Summos Pontifices, ut ex eorum bullis contentis in volumine conciliorum constat, ut refert Covarr. in d. §. 2. n. 7. vers. quaedam vero in fi. qui etsi vacillet in isto artic. in hanc tamen partem magis se inclinat. Facit etiam pro hac sententia, quod securius est, ut omnes notorios excommunicatos vitemus, cum prædicta Extravagans veniat ad subveniendum conscientis timoratis, ut in principio ejus dicitur: & ex hoc nullum inconveniens resultat, quod tamen resultaret ex littera concilii Constantiensis. Insuper facit, quia notorius excommunicatus necessario non est denunciandus, secundum Panor. & Deci. in c. pervenit 1. de appellat. & Dominic. in c. cum secundum leges de hæret. in 6. & Felin. in c. Rudolphus n. 39. de rescript. Et hac consideratione utitur Navar. in d. c. 1. §. labore. num. 18. per tex. in c. quoniam de filiis presbyte. etsi displiceat Covar. d. §. 2. n. 7. Stat igitur conclusio, quod hodie excommunicatus non est repellendus à iudicio, nec ab alia communione ante denuntiationem, nisi esset ita notorie excommunicatus, quod nulla tergiversatione celari possit, ideòque in libello dictum fuit, *T denunciado.* Diximus in d libello, *Ay pleyto pendiente.* nam exceptio litis pendentia est dilatoria, & ante litis contestationem erit objicienda secundum Bald. in l. peremptorias n. 40. C. sent. rescind. non posse Felin. d. c. exceptionem n. 32. Matth. de Afflic. in decis. 130. num. 5. lib. 4. & Asinium in praxi. §. 13. cap. 2. n. 3. Reliquæ vero exceptiones in dicto e libello oppositæ sunt dilatoriæ, ut in principio. hujus temporis resolvimus, de quibus quando casus occurrerit consulendus erit Speculator in tit. de except. & replicat. §. nunc videndum restat. Felin. dict. cap. exceptionem, à num. 7. & ibi Paris. n. 4. Alex. & Jaf. in l. ita demum Cod. de procur. Duennas in regul. 263. & latius Asinius in praxi. §. 13. cap. 2. per totum. Restat, ut videamus de exceptionibus mixtis seu anomalis: & exceptiones mixtæ dicuntur, quæ naturam aliarum exceptionum non sequuntur, propterea quod ante, & post litem contestatam opponi possunt, ut puta exceptio excommunicationis, quæ in quacunque parte litis objici potest. ut dict. cap. exceptionem de except. & in cap. 1. eod. tit. in 6. & exceptio non numeratæ dotis, vel pecuniæ, secundum Speculat. tit. de except. in princ. nu. 7. vers. anomala vero. Asinium in praxi. §. 13. ca. 7. n. 2. item exceptiones rei judicatæ, jurisjurandi, & transactionis, quia in vim dilatoriarum opponuntur ad processum, & etiam in vim peremptoriarum, & ita judicantur à forma & modo opponendi illas, secundum Lancelotum Corradum in sua præct. lib. 1. cap. 9. de pratore. §. 2. de officio pratoris in causis civilibus tit. de incidentibus, & emergentibus n. 2. Beroium e. super litteris nu. 76. de rescr. similiter exceptio tu non es procurator, quam probat l. licet, & ibi Alex. C. de procur. & Duennas in Reg. 264. vel exceptio, tu es filiusfamilias, vel es servus, vel es minor, vel pupillus: nam licet istæ exceptiones

Suarez de Paz Praxis Eccl.

sint dilatoriæ, tamen quia processus redditur nullus ex actis gestis ab eis, quodocunque opponi possunt, etiam post litem contestatam: ac ideò anomalæ dicuntur, secundum Asinium in praxi. §. 13. c. 2. limitatione 8. præjudiciales etiam dicuntur, ut refert Didac. Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordi. col. mihi 1007. Et de isto libello exceptionum dilatoriarum, & vel emergentium datur copia actori: & summarie de eis cognoscitur, & in eis ante diffinitivam expressa, vel tacita pronuntiatio, procedendo ad ulteriora processus requiritur, secundum gl. in ca. 1. de ord. cognit. & ibi Panor. n. 22. & communiter omnes ex Imol. ibi. num. 6. Cynus, & Paulus Cast. numer. 9. in l. 1. C. de ord. jud. Cæterum si reo nulla exceptio dilatoria, seu emergens competat, statim post oblationem, & intimationem libelli actoris eidem reo factam, intra novem dies tenetur litem contestari de jure hujus regni, juxta text. in l. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. At verò apud Lusitanos reus tenetur litem contestari intra terminum à iudice assignandum, juxta ordinat. Lusitan. libr. 3. tit. 39. in princ. ideòque opportune erit dicendum de Sexto Tempore, &c.

S U M M A R I A.

- 1 Litis contestatio nihil aliud est, quam principalis cause narratio, & ad eam apud iudicem competentem sequuta responsio.
- 2 Litis contestatione omissa processus erit nullus.
- 3 Litis contestatio est lapis angularis, & iudicii fundamentum.
- 4 A partibus remitti non potest litis contestatio.
- 5 Potest reus à iudice compelli litem contestari.
- 6 Reus litem non contestans pro confesso habetur.
- 7 Litis contestatio in causis summaris necessaria non est, nisi jure regio.
- 8 In quibusdam casibus litis contestatio non requiritur, remissive traditur.
- 9 Litis contestatio præcludit viam dilatorias exceptiones opponendi.
- 10 Personalis actio post litis contestationem usque ad 40. annos perpetuatur.
- 11 Invalida litis contestatio actionem non perpetuat.
- 12 De dolo actio per litis contestationem non perpetuatur.
- 13 Quamlibet prescriptionem litis contestatio (etiam coram arbitro facta) interrumpit.
- 14 Per litis contestationem adversarius in mala fide constituitur.
- 15 Per litis contestationem in mora quis constituitur.
- 16 Procurator lite contestata dominus litis efficitur, nec revocari potest nisi in certis casibus.
- 17 Potest procurator post litem contestatam, utpotè dominus litis alium procuratorem substituere.
- 18 Post litis contestationem delegatus ab aliis, quam à principe, potest aliis causam committere.
- 19 Lite non contestata non potest procedi ad testium receptionem, vel ad juramentum calumnia, aut ad sententiam diffinitivam.
- 21 Post litem contestatam reus iudici subjicitur & actori obligatur.
- 22 Post litis contestationem causa usuraria efficitur.

23. *Litis contestatio fieri debet post libellum porrectum, & post viginti dierum dilationem ad deliberandum concessam.*
24. *Jure regio intra novem dies lis contestanda est, alias reus pro confesso habetur.*
25. *Contumax nemo dicitur ante contumacia incusatorem.*
26. *Terminus novem dierum ad contestandum assignatus non potest per judicem restringi secundum communem Doct. tamen autor tenet contrarium.*
27. *Quotiescumque ipso jure aliqua à lege poena imponitur, sententia prius declaratoria requiritur.*
28. *Reo ante judicis declarationem mortuo poena non transit ad heredes.*
29. *Reus intra novem dies litem non contestans, potest nihilominus intra dies viginti peremptorias exceptiones objicere.*
30. *Reus intra novem dies litem non contestans videtur confirmare petitionem adversarii.*
31. *Novem dies ad contestandum à lege concessi sunt continui & non utiles.*
32. *Contestatio non solum die feriata, sed etiam actore absente fieri potest.*
33. *Si reus per viam reconventionis aliquid ab actore petierit, etiamsi actor intra novem dies litem non fuerit contestatus, non habebitur pro confesso.*
34. *Si dominus non fuerit citatus, vel procurator specialiter ad eam causam non fuerit constitutus, procuratoris contumacia in non respondendo, domino nocere non potest.*
35. *Si reus compareat, & postea sine judicis licentia recedat, lis pro contestata habetur.*
36. *Lex. 1. tit. 4. lib. 4. Recopilat. non habet locum in causis criminalibus, etiam civiliter intentatis.*
37. *Reus libello inepto non respondens pro confesso, vel contumace jure communi non habebatur.*
38. *Etiam si petitio inepta sit, dum talis invenitur, ex qua intentio actoris cognosci possit, reus intra novem dies non respondens habetur pro confesso, regio jure.*
39. *Reus intra novem dies litem non contestans si postea onus probandi, quod actore incumbat, in se suscipiat, etiam termino elapso excusatur, & appellare potest à sententia judicis declaratoria.*
40. *Contumax non auditur appellans.*
41. *Factus contumax appellare potest.*
42. *Adversus lapsum termini minor restituitur.*
43. *Minor adversus veram confessionem restitui potest.*
44. *Lex. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. non servatur apud regios supremosque judices.*
45. *Inferiores judices non possunt recedere ab observantia legis, etiam durissima.*
46. *In causis gabellarum lis contestanda est infra trium dierum spatium, alias reus pro confesso habendus est.*
47. *Contestatio antiquitus per diversa, & plura verba fiebat.*
48. *Regio jure contestatio fit per verbum, Nego, aut per verbum, Confiteor.*
49. *Contestatio litis fieri debet intra novem dies, judice, actore, & tabellione presentibus.*
50. *Si actor inveniri, aut judex non possint, li-*

tis contestatio absente actore fieri poterit in eo loco, in quo judex inveniri possit.

51. *Libellus litis contestationis Hispano sermone compositus.*
52. *Per hac verba, Nego in totum petitionem, sicut in ipsa continetur, litis contestatio inducitur.*
53. *Verba, Cum animo petitionem contestandi, non sunt necessaria.*
54. *Litis contestatio super inepto libello facta est ipso jure nulla.*
55. *Reus habet viginti dies ad opponendas exceptiones peremptorias post litis contestationem.*
56. *Quando bene fundatum est jus litigantis, in ipsa litis contestatione potest peremptorias opponere.*
57. *Juri suo potest quilibet renunciare.*

TEMPUS VI.

Litis contestationis.

Litis contestatio est principalis negotii apud judicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio, ita colligitur ex *c. unico juncta glo. extra, de litis contestatione ex cap. dudum secundo de electione ex l. rem non novam. §. Patroni. C. de jud. convent. l. 19. tit. 4. & l. 2. & 3. tit. 10. par. 3. l. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. & ordinatio Lusitan. lib. 3. tit. 19. in prin. tradit Tirraquel. de retractu. lib. 1. §. 15. glos. 2. numer. 1. Damhauderius in praxi cap. 120. numer. 1. & cap. 140. numer. 1. & Maranta de ord. jud. 6. part. memb. 10. n. 3.*

Quæ litis contestatio est actus substantialis judicii & processus, aded quod si omittatur, processus erit nullus, secundum *glo. dict. cap. dudum verb. Irritum duximus & glos. in l. prolatam. C. de sent. & interloq. omni. judic. & ibi Bart. & omnes glo. cap. unico de litis contestatione in fin. & de jure regio hæc opinio probatur in l. 7. tit. 3. part. 3. & in l. 2. tit. 16. part. 3. & in l. 8. & 9. tit. 22. par. 3. & resolvit Avend. in 1. responsio n. 4. Unde Bald. in cap. 1. extra de litis contest. inquit, quod contestatio litis est lapis angularis, & fundamentum judicii, *nor. Jas. in l. si is qui. numer. 7. ff. de jurejur. Sebast. Vantius de nullit. process. pag. 298. nu. 28. in tantum, quod à partibus contestatio litis remitti non potest, secundum glo. in cap. de causis de officio delegati. quam ibi testantur communiter receptam Decius, & Socinus in cap. 1. de litis contest. Gregor. Lup. in l. fin. tit. 10. part. 3. verbo, Lo que no se podria, & Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordi. col. mihi 862. ubi in quest. 4. concludit, reum posse præcise à judice compellendi litem contestari, per tex. in l. 10. tit. 3. p. 3. & ante eum idem resolvit Marant. ubi supra numer. 8. & Asinius in praxi. §. 17. cap. 5. Tametsi Bologninus in repet. l. si finita. §. Julianus numer. 78. ff. de dam. infect. duas opiniones communes contrarias adducat. Cæterum si reus noluerit litem contestari, processus gestus absque litis contestatione validus erit, secundum Bar. in l. non videtur defendere ff. de regul. jur. Et Avend. in dict. respons. 1. numer. 21. inquit, hodie processum sine contestatione valere, cum reus non contestando pro confesso habeatur, & condemnari possit, ut probatur in l. 1. tit. 4. libr. 4. Recopil. Sed hoc est falsum, nam**

- nam ibi non deficit litis contestatio, cum illa ficta confessio pro contestatione habeatur, ut infra dicemus in sexto intellectu dict. l. 1. In causis vero summaris de jure communi litis contestatio non requiritur, ut probat tex. in *Clem. sape de verborum signifi. & ibi firmant Card. & Bonita.* Nam in eis loco litis contestatae habetur ille primus actus, qui in judiciis ordinariis solet sequi post litem contestatam, ut puta dilatio ad probandum. Ita resolvunt Didacus Perez ubi supra, col. 861. & Asinius in praxi. in princ. c. 8. n. 11. tamen de jure regio etiam in causis summaris litis contestatio necessaria est, ut probat text. in l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil. ibi, *Desque los pleytos son contestados.* nam ibi dicitur, quod attenda veritate procedatur, etiam si omissa fuerit aliqua sollemnitas ordinis judiciarii: ergo supponit, quod in causis summaris litis contestatio interveniat. Probatur etiam in l. 5. tit. 7. lib. 9. Recopilat. ubi dicitur, quod in causis gabellarum, in quibus summarie proceditur, litis contestatio fiat. Et octoginta & duos casus, in quibus litis contestatio non requiritur, congerit Socinus in cap. quoniam frequenter à num. 9. ut lite non contest. Litis tamen contestatio operatur effectus sequentes. Primum enim præcludit viam opponendi exceptiones dilatorias, nec post eam opponi potest declinatoria fori, ut in l. Pomponius. §. ratihibitionis ff. de procurat.
- Secundò, post litem contestatam omnis personalis actio perpetuatur usque ad 40. annos, ut in l. sape. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. & in l. 1. Cod. de annali exceptione tradit late Alexan. in l. si quis eum. §. qui injuriarum ff. si quis caut. Rebuff. in constit. regal. Gallie 2. tomo. Tract. de rescissione contractus glo. 19. numer. 14. Quæ tamen opinio vera est in contestatione valida, nam contestatio invalida non perpetuat actionem, secundum Paul. Castr. in l. si quis. §. quod si quis numer. 2. ff. de injust. rupt. & late Tirraquellus de ntroque retract. lib. 1. §. 1. glos. 9. numer. 83. & Didacus Perez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordinarum. Pari modo actio de dolo non perpetuatur per litis contestationem, ut probat l. ultima. C. de dolo.
- Tertiò, Litis contestatio interrumpit quamlibet præscriptionem, ut probat text. in l. sicut C. de præscrip. 30. vel 40. ann. & l. more. C. de rei vend. etiam si facta fuerit coram arbitrio, ut probat text. in l. pen. C. de recept. arbitris.
- Quartò, Per contestationem adversarius constituitur in mala fide quantum ad fructus, ut probat text. in l. certum & in l. more. C. de rei vend.
- Quintò, Contestatio litis constituit partem adversam in mora, secundum Alex. in consil. 48. lib. 4. col. si. præsertim in iis, quæ debentur officio judicis, ut in l. cum postulasset ff. de damno infect.
- Sextò, Per litis contestationem procurator constituitur efficitur dominus litis, nec revocari potest nisi in certis casibus, ut in l. post litem cum l. sequent. ff. de procurato.
- Septimò, Procurator post litem contestatam potest alios substituere tanquam dominus litis, ut in l. neque C. de procurat.
- Octavò, Post litem contestatam delegatus ab alio, quam à principe, potest aliis causam committere, juxta glos. in l. & quia verbo, Nec ip-

sa lex. in fin. ff. de jurisd. omn. jud. & glo. in l. si. verb. Nec habent. C. ubi, & apud quem. Speculator in tit. de litis contestatione versic. effectus. Quæ opinio jure regio approbata est per tex. in l. 19. tit. 4. part. 4. de jure tamen communi contraria opinio verior est: quam firmat glo. in ca. cum Bertoldus verb. Committentibus de re jud. & gl. c. 1. de procur. in 6. gl. in l. à judice. C. de judic. tradunt Bart. n. 11. Jas. & Zasius n. 36. in l. more. ff. de jurisd. omn. jud.

Nonò, Facta litis contestatione juratur de calumnia, & testes recipiuntur: quod tamen antea fieri nequit, ut in toto titu. ut lite non contest.

Decimò, ad diffinitivam sententiam proceditur post litem contestatam, ad quam sine litis contestatione procedi non potest, ut in Auth. de exhibend. reis. §. si vero collatione 5.

Undecimò, Per litis contestationem clauditur via multis malitiis, & reus judici subicitur, & obligatur actore, secundum Specula. tit. de litis contestatione versic. effectus in fine.

Duodecimò, Post litem contestatam causa fit usuraria, quæ prius non erat, ut probat text. in l. lite. ff. de usuris. Alios plures effectus congerit Speculator in tit. de litis contest. versic. effectus. Bonifacius in sua Peregrina verb. litis contestatio. quest. 3. Marant. de ordi. jud. 6. part. memb. 10. numer. 6. & Damhauderius in praxi. cap. 120. & cap. 140.

Hæc litis contestatio de jure communi fieri debet post exhibitum, & porrectum libellum ab actore, & post dilationem viginti dierum concessam ad deliberandum, ut in Authen. offeratur. C. de litis contesta. & in cap. inducia. versic. offeratur. 3. q. 3. at verò de jure regio lis contestari debet intra novem dies continuos connumerandos à die, quo libellus porrectus ab actore fuit intimatus reo, vel ejus procuratori: alioquin reus si non fuerit contestatus litem in dicto termino habetur ipso jure pro confesso, ob ejus contumaciam, absque eo quod judex super isto articulo sententiam condemnatoriam proferat, ita expresse disponit l. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. Cujus tamen legis 1. dispositionem intelligo procedere primo, quando reus fuit citatus personaliter, & recepit copiam libelli: secus vero quando non comparuit, nec recepit copiam libelli, nam tunc vigore citationis adversus citatum proceditur ad immisionem ex 1. & 2. decreto, vel aliis remediis, ut resolutum infra 2. p. hujus 1. tomi. Et ita d. l. 1. intelligit Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordi. col. mihi. 873. Secundò intelligo dispositionem d. l. 1. procedere, etiam si accusatio contumaciæ ab actore non fiat: adhuc enim reus pro confesso haberetur, ut probat d. l. 1. in illis verbis. *Si assi no respondiere, sea avido por confesso por su rebeldia.* & firmat Bald. in l. si tutor. C. de interdict. lectu. 1. numer. 1. refert Didacus Perez in addit. ad Seguram in l. 3. §. si. de lib. & posth. numer. 82. Nihilominus tamen oppositam sententiam praxis recepit, imò inculpationem contumaciæ procedere debere ab actore, ad hoc, ut reus pro confesso habeatur, quam opinionem firmat Innocen. in c. calumniarum de penis, & ibi Joan. Andr. & Anchar. consil. 97. col. 2. in si. qui stylus tanquam lex observandus erit secundum Mattheum de Afflict. decisione 135. n. 3. Decium in c. ex literis n. 6. de constit. & satis probat ipsa l. 1. ibi,

25 Por su rebeldia. quia contumax non dicitur ante inculpationem contumaciae, ut probat *l. properandum. §. 1. de judic. & ibi Bald. numer. 4.* & hoc modo procedit ordinatio Lusitanorum. *lib. 3. tit. 39. in prin. ibi, A à sua rebeldia o julgador conteste por ele.* Tertio decisionem dicit. *l. 1. intelligo* procedere, dummodo terminus novem dierum non restringatur à iudice: nam iudex etiam ex aliqua causa non potest illum perstringere, cum sit à lege concessus, argum. text. *in cap. indultum de regul. jur. in 6.* & firmat Jacobus de Aret. relatus à Barr. *in l. 2. num. 4. ff. de re jud. ubi hanc opinionem testatur communem Jas. num. 22. Ripa. n. 14. & Decius in Rubr. C. de success. edict. nu. 4.* Opposita tamen sententia verior est, ut constat ex his, quæ supra resolvimus *in 5. tempore numer. 18.* Quarto intelligo, d. decisionem text. *in d. l. 1. quod licet per lapsum novem dierum ipso jure, sine aliquo processu, & sententia, reus habeatur pro confesso, ut probat dict. l. 1. tamen requiritur sententia*

27 interlocutoria hoc declarans: nam quando ipso jure est imposita aliqua poena, semper requiritur sententia declaratoria, *secundum Bar. in l. ejus qui. ff. de jure fisci. Bald. l. jubemus. §. sane. C. de sacrosanct. eccles. Roma. consi. 211. column. 3.* & probatur *in cap. cum secundum leges de heret. in 6.* & probat glo. *in cap. quam sit verb. Ipso de electione in 6. glo. in cap. licet ea non verb. Justo impedimento. eod. tit. & lib. & hanc dicit veriore & magis communem opin. August. Beroius, in cap. 1. de constit. numer. 137. Tiraquel. in l. si unquam verb. Revertatur num. 400. C. de revocand. donat. Covarr. cap. cum esses. num. 6. de testamen. & in 4. Decretal. 2. p. c. 6. §. 8. n. 10. & in regula peccatum 2. part. §. 5. nu. 6. & §. 8. n. 4. Soto lib. 1. de Just. & jur. q. 6. art. 6.* Quinto intelligo, quod si reus moriatur antequam à iudice declaratur pro confesso, quod poena hujus *l. 1. ad hæredes non transit, secundum Bar. in l. 1. §. sed & constitutio. num. 4. ff. de calum. facit text. in l. ejus qui delatorem, & ibi Bart. & in l. ex judiciorum ff. de accusat. Nec huic intellectui obstat, quod cum ista poena imposita sit à lege, per consequens deberet ad hæredes transire. Secundum glo. in l. 3. §. quod autem ff. quod quisque juris, & firmat Panorm. *in cap. ult. n. 11. de juramento calum.* nam illud est verum, quando sententia declaratoria iudicis præcesserit, *secundum Didac. Perez. in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin.* Sexto intelligo, quod licet reus non contestando litem intra novem dies habeatur pro confesso, non tamen prohibetur postea intra viginti dies objicere exceptiones peremptorias ad repellendam intentionem adversarii super principali questione, ut puta si opponat exceptionem pacti de non petendo, jurejurando, præscriptionis, vel similis: nam per prædictam *l. 1. hoc non est prohibitum, imo permittitur, quia per hanc fictam confessionem litem contestatio inducitur confirmando petitionem actoris: negando enim vel confitendo litem contestatio fit ut probat. d. l. 1. & infra dicemus, ergo post hanc contestationem exceptiones peremptoriae objici poterunt à reo intra viginti dies à jure assignatos ad illas opponendas, juxta text. *l. 1. titul. 5. lib. 4. Recopil.* Septimo intelligo, quod novem dies à *l. 1. assignati ad contestandam litem, sunt continui, & non utiles,***

& ita currunt de momento ad momentum, ut constat ex verbis ejusdem *l. ibi, Continuos, & de tempore continuo loquitur text. in cap. quia diversitatem de concessione præb. & text. in Clem. unica de restitutione in integ. & ibi glos. verbo, Continuum, Tiraquellus de utroque retract. lib. 1. §. 35. glo. 4. ac ideò ut reus habeatur pro confesso, requiritur, quod totus terminus novem dierum sit elapsus. Et hinc est, contestationem fieri posse die feriata, ut probat text. *in l. 2. tit. 4. lib. 4. Recopila.* Potest etiam fieri actore absente, ut probatur *in dict. l. 2. tit. 4. lib. 4. Recopila.* etsi de jure communi actore præsentem fieri debeat *secundum Bald. in l. 1. versic. 3. quæro. num. 4. C. de litis contestatione Marant. de ordine judic. 6. p. membr. 10. nu. 7. & Asinium in praxi. §. 17. cap. 3.* Octavo intelligo dictam *l. 1. non procedere, quando reus per viam reconventionis aliquid petierit in libello responsorio: nam licet actor litem non contestetur, non habebitur pro confesso, ut probat text. in l. fin. tit. 4. lib. 4. Recopil.* Nondò intelligo *dict. l. 1. quod dum inquit, quod si petitio actoris intimata fuerit reo, vel ejus procuratori, & neuter intra terminum contestationem fecerit, quod reus habebitur pro confesso, intelligi debet, quando dominus citatus fuerit, vel procurator specialiter fuerit constitutus ad illam causam, alioquin contumacia procuratoris in non respondendo non nocebit domino, ex doctrina Barto. in l. 1. §. si procurator num. 1. ff. si quis jus dicent. communiter recepta ex Socino *ibi. num. 5. & ita intelligit Didacus Perez in l. 1. titu. 3. lib. 3. Ordinam. col. 868.* Decimo intelligo *d. l. 1. habere locum in casu l. 1. titul. 11. lib. 4. Recop.* ut puta quando quis personaliter fuit citatus, & noluit comparere, vel jam quod comparuit illi citatus recessit, tunc enim lis habetur pro contestata. Undecimo intelligo *dict. l. 1. non habere locum in causis criminalibus, etiam civiliter intentatis, & idem observandum esse in causa injuriarum criminaliter, vel civiliter intentata, secundum Didacum Perez lib. 1. titul. 7. lib. 3. Ordinam. glos. verb. Maguer que diga que el procurador.* Duodecimo intelligo *d. l. 1. quod licet de jure communi reus non respondens libello inepto, non habeatur pro confesso, vel contumace, quia iudicium est nullum, ut not. Barto. in l. filiusfamilias ff. de interrogat. act. Paul. Cast. l. fidejussor. num. 2. ff. de nego. gest. hodie tamen quamvis petitio sit inepta, dummodo sit talis qualis, ex qua colligi possit, quid actor petere velit, reus non contestando litem intra terminum pro confesso habebitur, vel contumace, cum hodie jam qualis talis petitio sufficiat. Hæc colliges ex iis, quæ resoluta supra in 4. tempore numer. 5. & 16. & in specie firmat Avendanius *in responso 1. numer. 21. versic. hodie tamen si petitio.* quamvis ipse perperam citet Docto. pro sua opinione. Decimo tertio intelligo *d. l. 1. quod licet reus pro confesso habeatur non contestando litem, tamen si voluerit in se assumere onus probandi suam innocentiam, & contrarium ejus, quod sibi petitur, admittendus erit, & excusabitur argumento text. in l. 2. C. qui testamenta facere poss. ubi Angel. Paul. Salicet. Alexand. & Jas. numer. 6. & Bald. in l. ita demum. Cod. de procurat. facit text. in l. fin. §. fin. ff. de bonis eorum qui ante septentiam****

tentiam mortem, &c. poterit etiam reus appellare à sententia iudicis, qua cum pro confesso declaravit, licet enim contumax non audiat appellans. *l. properandum. §. fin. autem, & ibi Bald. numer. 5. Cod. de jud. id intelligi debet in vero contumace, secus tamen est in ficto, secundum Bald. ubi supra, & ibi, Alexand. num. 17. & Hippolytum in singul. 87.* Deinde si reus minor 25. ann. fuerit, in integrum restitutionem petere poterit adversus lapsum temporis, præsertim quia adversus confessionem veram minor restituitur, *secundum Bart. in l. auxilium. §. in delictis. numer. 2. ff. de minor. Alexand. & Jas. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de jurejurand. Decium in l. nil consensui. §. non capitur. ff. de regul. jur. & Hippolyt. in l. 1. §. fin. numer. 70. ff. de questionibus.* Decimo quarto intelligo, rigorem *dict. l. 1. quod reus habeatur pro confesso non contestando litem intra terminum, non servari apud regios & supremos iudices, secundum Mariencum in dialogo relatoris 3. part. cap. 44. numer. 6. Covarr. in lib. 1. Variarum resol. cap. 1. num. 8. & Avendanius in responso. 1. num. 21.* Cæterum apud Iudices inferiores rigor illius *l. observandus erit, quia iudices inferiores recedere non debent ab observatione legum, quantumcunque dura sint. Ultimò etiam intelligo d. l. 1. ut dum disponit litem contestandam esse intra novem dies, non procedere in causis gabellarum: nam in eis lis contestanda est intra tres dies connumerandos à die intimationis libelli factæ reo, alioquin reus non contestando intra illum terminum, pro confesso habebitur; ita disponit *l. 5. titul. 7. lib. 9. Recopila.**

47 Rursus hæc litis contestatio de jure communi fiebat pluribus & diversis verbis, ut notat Socinus *in cap. 1. de litis contestatione. à num. 77. Marant. de ordine judic. 6. part. membro 10. n. 48.* de jure tamen regio lis plane & clare est contestanda per verbum *Nego*, vel *Confiteor*, ut probat expresse text. *in d. l. 1. titul. 4. libr. 4. Recopil.*

49 Insuper litis contestatio fieri debet intra novem dies continuos, præsentibus iudice, actore, & tabellione causæ, si inveniri possint: alioquin fieri poterit die feriata, præsentem, vel absentem actore, in loco ubi iudex inveniri possit, domi suæ, vel ubi pro tribunali sedere solet, coram tabellione causæ, quando petitio esset in scriptis oblata, vel coram alio tabellione illius loci, & testibus, quando non esset in scriptis redacta apud tabellionem, coram quo petitio fuisset producta: & si absente actore fuerit lis contestata, reus tenebitur contestationem coram iudice ostendere, & actori dicere cum primum in iudicio actor comparuerit, alias incurreret poenas *l. 2. tit. 4. lib. 4. Recopil.* ubi prædicta forma præscribitur, & contestatio erit formanda modo sequenti.

ILLUSTRE SEÑOR.

51 Hieronymo vezino de la ciudad camora respondiendo à una demanda contra mi puesta à pedimiento de Pedro, vezino desta ciudad de Salamanca en que en efecto me pide tal cosa, cuya forma avida aqui por inserta, Digo que la dicha demanda no es puesta por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma ni segun y como de derecho

devia: y assi la niego en todo y por todo segun y como en ella se contiene a, con animo de la contestar b siendo de contestacion digna c: y protesto de allegar mis excepciones. d y defenstiones dentro del termino de la ley, sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro y las costas protesto, y pido lo por testimonio.

Expositio supra dicti Libelli.

Diximus, *Niego la en todo y por todo como en ella se contiene, &c.* per hæc verba communis practica contestatur litem, *secundum Marantam de ordine jud. 6. part. membro 10. numer. 4. Asinium in praxi. §. 17. cap. 2. versicul. fin. Practicam Ferrar. in forma responsonis rei, versic. Maranta. & de jure regio probatur in l. 3. titu. 10. par. 3. ubi Gregorius Lupus verb. Non son. defendit hanc formam contestandi procedere etiam stante d. l. 1. titul. 4. lib. 4. Recop. disponente, contestationem fieri debere per verbum, *Nego*, vel *Confiteor*: & prædicta verba sunt magni effectus: nam ob ea reus ita respondens evitabit poenas impositas adversus negantes, de quibus *in l. fin. ff. de rei vendi. l. contra negantem. Cod. de lege Aquilia.* quas tamen incurreret, si simpliciter negaret, *secundum Barto. in l. si dubitetur. §. ita demum. ff. de fidejuss. receptum à Maranta, & Asinio in locis supra proxime citatis.**

Diximus, *Con animo de la contestar, &c.* nam licet hæc verba non sint necessaria, ut dispositum est in *Rotæ. 2. titul. de litis contest. in novis. & in antiquis, decis. 472. tradit Specul. titul. de litis contest. §. 1. numer. 16. & 17. & 12. & Gregorius Lupus l. 3. titul. 10. p. 3. verb.* Non tamen communis stylus utitur in contestatione dictis verbis: & quando fuerit talis consuetudo, observanda erit, *secundum Socinum, c. 1. numer. 68. de litis contest.* Et facit quia requiritur animus & voluntas contestandi litem: nam humanæ aures nostra verba judicant, qualia foris sonant, *ut in c. humana aures 22. q. 5.*

Diximus, *Siendo de contestacion digna, &c.* quia si super inepto libello fieret contestatio, esset nulla: tamen quia poterat esse aliqualis petitio, ex qua constaret quid actor petebat, in dubio illa verba apponuntur, ut si postea apparuerit, libellum non fuisse ineptum, reus non habeatur pro confesso, non contestando litem.

Diximus, *T protesto de alegar mis excepciones, &c.* quia post hanc contestationem reus habet alios viginti dies ad objiciendas suas exceptiones peremptorias, *ut in l. 1. tit. 5. l. 4. Recop.* & licet hanc protestationem reus non apponeret, non ideò amitteret jus opponendi illas, nihilominus tamen est utile hanc protestationem subjicere, argu. tex. *ca. cum M. juncta gl. verbo. Sine prejudicio de constitut.*

Advertendum est, prædictam formam contestationis simpliciter fieri absque allegatione exceptionum peremptoriarum in causis arduis, vel quando dubitaretur de jure rei conventi: cæterum in causis parvis, vel quando reus veller, aut suus advocatus intelligeret, suum jus bene fundatum esse, statim in ipsa litis contestatione, post illam clausulam, *T assi la niego, &c.* exceptiones peremptoriae erunt allegandæ, quinimò hoc

hoc casu respondendum erit absque allegatione dilatoriarum, & renuntiandum erit terminis litis contestationis, & exceptionum peremptoriarum: quod fieri poterit, cum juri pro se inducto quis renuntiare valeat, ut cap. ad Apostolicam de regul. Unde cum post litis contestationem opponenda sint exceptiones peremptoriae, videndum erit de Septimo Tempore.

SUMMARI A.

- 1 Peremptoria exceptio appellatur, qua jus actoris perimit.
- 2 Peremptoriarum exceptionum quadam sunt litis finita, ut puta jurisjurandi, transactionis, & rei judicatae.
- 3 Exceptiones litis finita si ante litem contestatam opposita fuerint, litis ingressum impediunt.
- 4 Si post litem contestatam fuerint oppositae exceptiones litis finita, censentur obijci ad merita causa, ut jus agentis perimant, & iudex cognoscit de eis in diffinitiva sententia.
- 5 Si exceptiones litis finita alioquem indaginem requirant, tum temporis non impediunt litis ingressum, sed reservanda sunt, ut de eis postea cognoscatur.
- 6 Libellus opponendi excep. peremp. sermone Hispano formatus.
- 7 Si reus exceptiones litis finita in vim dilatoriarum ante litem contestatam opposuerit, & in earum probatione defecerit, poterit post litem contestatam easdem in modum peremptoriarum obijcere, & per alios testes probare.
- 8 Peremptoria exceptio non potest post diffinitivam sententiam opponi.
- 9 Aliqua exceptiones peremptoriae etiam post sententiam opponi possunt.
- 10 In regno Lusitania tenetur reus post litem contestatam peremptoriae exceptiones obijcere, & intra decem dies illas probare debet.
- 11 Reus exceptiones non probans in expensis condemnatur.
- 12 Reus intra viginti dies actorem, si velit, reconvenire tenetur.
- 13 Si exceptiones probari debeant per instrumenta, reus tenetur ea porrigere simul cum exceptionibus, aut reconventionibus.
- 14 Si per testes sunt probanda exceptiones, reus cum eas opponit, jurare debet, se habere testes ad id probandum.
- 15 Si quis intra viginti dies peremptoriae exceptiones non opposuerit, poterit restitutionem impetrare si talis sit persona, cui restitutio competat.
- 16 Restitutio non nisi semel peti potest.
- 17 Libellus responsorius Rei ad petitionem Actoris, Hispano sermone compositus.
- 18 In libello responsorio nomen Actoris, & Rei debet adscribi.
- 19 Reus in exceptionibus actor reputatur.
- 20 Quod licet Actori, non debet Reo non licere.
- 21 Narratio Rei summarie fieri debet.
- 22 Ex narratione simplici facti colligitur exceptio, qua competit reo.
- 23 Exceptio non est in genere, sed in specie ponenda.

- 24 Posito uno ex correlativis, reliquum positum censetur.
- 25 Praescriptione 30. vel 40. annorum reus securus est.
- 26 Petitionis libellus, qui causam non continet, rejicitur.
- 27 Debitum precedere requiritur, ut constitutum locum habere possit.
- 28 Si debitum aliqua possit exceptione pratoria elidi, constitui non potest.
- 29 Reconventio intra dies 20. opponenda est.
- 30 In actoris & rei libello oportet, ut adsit conclusio.
- 31 Actoris libelli responsorii Rei copia exhibenda est.
- 32 Sex dies Actori conceduntur ad respondendum libello responsorio Rei, a die notificationis libelli connumerandos.
- 33 Si actor juraverit instrumenta se de novo invenisse ultra sex dies audiri debet.
- 34 Si actor reconveniat habebit novem dies ad respondendum reconventioni cum exceptionibus.
- 35 Libellus replicationis actoris Hispano sermone confectus.
- 36 Clausula qua apponitur in libello, scilicet, Non dichas por parte ni contra parte, en tiempo y forma, hodie potest esse magni momenti, & utilitatis.
- 37 Copia libelli replicationis praebenda est reo.
- 38 Reus intra sex dies tenetur respondere libello replicationis.
- 39 Reus jurans se instrumenta de novo invenisse, auditur etiam ultra sex dies.
- 40 Copia simplex sive die, & mense, & anno unicuique parti est praestanda.
- 41 Libellus duplicationis Rei Hispano sermone confectus.
- 42 Per clausulam, Novatione cessante negando lo prejudicial, &c. videtur quis recedere a qualibet erronea confessione.
- 43 Jure communi concessa erat triplicatio & quadruplicatio.
- 44 Regio jure duplicatio tantum permessa est.
- 45 Post duplicationem porrectam, ipso jure, absque partium petitione conclusum censetur in causa.

T E M P U S V I I.

Objiciendi exceptiones peremptorias.

EXceptio peremptoria seu incidens dicitur illa, quae jus actoris in totum perimit, juxta text. in §. appellantur. Instit. de except. & secundum Guidonem Papam, consil. 24. numer. 4. Cassaneum consil. 9. numer. 73. Lancelorum in sua practica. cap. 9. de pratore. §. 2. de officio pratoris in causis civil. Rubrica de exceptio. numer. 11. Marantam de ordine jud. 6. par. mem. 9. numer. 11. Damhauderium. cap. 136. in praxi & Rebuffum in Tract. de exceptionibus a num. 25. & est ordinatio Lusitanorum lib. 3. titul. 38. in princ. Et ex his exceptionibus tres appellantur litis finita, nempe, exceptio jurisjurandi transactionis, & rei judicata: dicunturque litis finita, quia inductae sunt ad hoc, ut finem litibus imponant, secundum Doct. communiter in l. fratris, & ibi Riminald. n. 1. C. de transact. Et de exceptione jurisjurandi

jurandi loquitur text. in l. 1. ff. de jurejur. de exceptione vero transactionis loquitur text. in dict. l. fratris, & ibi Decius num. 1. Et de exceptione rei judi. agit. text. in l. 1. ff. de re jud. & tradit Barto. in l. nam & postea ff. de jurejurand. Doct. in c. 1. de litis contestatione in 6. Et his tribus exceptionibus litis finita addit quartam Maranta ubi supra, nempe exceptionem praescriptionis, de qua in l. si. & ibi Barto. ff. pro suo. Alias sex addit Bald. in l. postquam liti. C. de pact. Quae exceptiones litis finita dupliciter conlueverunt obijci, propterea quod dilatoriae & peremptoriae sunt, & ita aliquando opponuntur in vim dilatoriarum, ut puta cum opponuntur ante litem contestatam, quo casu litis ingressum & processum impediunt, ut probat text. cap. 1. de litis contestatione in 6. & tradit Joannes de Amicis consil. 48. numer. 1. 6. 8. & 12. & consil. 63. numer. 2. Cumanus consil. 39. numer. 5. aliquando vero opponuntur in vim peremptoriarum, ut puta cum post litem contestatam opponuntur, & tunc ad merita causa obijci censentur, ut jus agentis perimant: & de eis cognoscit iudex in diffinitiva sententia, secundum Bald. in d. l. postquam liti colu. 2. Alex. & omnes in dict. l. nam & postea. Ripam in l. si insulam. numer. 79. ff. de verborum oblig. Quae exceptiones quoties requirunt alioquem indaginem, nempe quando non liquidae, nec de facili liquidari possunt, ut declarat Bald. & Alexand. in l. 4. §. condemnatum ff. de re jud. si opponantur ante litem contestatam, non impediunt ingressum litis, sed iudex eas reservat ad merita causa, & ad ulteriora procedit, nisi opponens offerat se incontinenti probaturum eas: nam tunc impeditur litis ingressus, secundum Bart. in l. ille a quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & libellus in opponendis peremptoriis ante litis contestationem ad impediendum ingressum erit formandus modo sequenti.

ILLUSTRE SEÑOR.

Geronymo vezino de la Ciudad de camora parezco ante v. m. y digo, que no estoy obligado a responder a la demanda contra mi puesta por parte de Pedro vezino desta ciudad, en que en efecto me pide tal cosa, cuyo tenor avido por inserto, Digo que la dicha demanda no es puesta por parte, ni contra parte: en tiempo, ni en forma, carece de relacion verdadera y que v. m. me debe dar por libre. Porque al dicho adverso le obsta la excepcion de transaction sobre esta misma causa, la qual le opongo in vim dilatoria, vel peremptoria, como mas aya lugar de derecho, para impedir el ingreso y progreso desta causa, y para hazer cessar el orden deste juyzio, y me ofrezco luego in continenti a probar la dicha excepcion, nome ofrezciento a superflua probanca, porque pido a v. m. que avida sumaria informacion de lo dicho, me absuelva deste juyzio condemnando en costas al dicho adverso, sobre que pido justicia y costas el officio de v. m. imploro: y ante todas cosas pido devido pronunciamiento sobre este articulo, y juro en forma de derecho que esta excepcion no pido de malicia, &c.

ET intellige, quod quando reus opponit exceptionem peremptoriam in vim dilatoriarum ante litem contestatam, ad impediendum litis ingressum, & super ea recipiuntur testes, & Suarez, de Paz Praxis Eccl.

in ea succubuit, quod poterit post litem contestatam eandem opponere in vim peremptoriae ad merita causa, & novos testes super ea producere, juxta text. in cap. veniens 2. de testibus.

Quando vero praedictae tres exceptiones litis finitae, & reliquae, quarum exempla subnectit Afinius in prax. §. 13. cap. 6. & Maranta. 6. par. membr. 9. numer. 11. opponuntur in vim peremptoriarum ad merita causa, obijci debent post litem contestatam usque ad sententiam diffinitivam, & non post, ut probatur in l. peremptorias ubi Bald. & alii C. sentent. rescindi non poss. & Bertrandus consil. 75. numer. 4. volum. 1. Decius in Rubric. C. de edendo n. 6. Imola & omnes in cap. exceptionem, extra, de except. Sunt tamen aliquae exceptiones peremptoriae, quae post diffinitivam opponi possunt, de quibus agit Maranta in dict. membr. 9. numer. 17. & nos dicemus infra in Duodecimo Tempore: In Lusitania vero reus tenetur opponere exceptiones peremptorias post litem contestatam, & intra decem dies illas probare, ut in libr. 3. Ordinationum titul. 38. in princ. De jure hujus regni debet eas opponere reus post litem contestatam intra viginti dies, ut probat text. in l. 1. titul. 5. lib. 4. Recop. quo termino elapso reus non poterit eas opponere, nisi cum juramento asserat, eas de novo emeruisse, vel noviter ad suam notitiam venisse, & simul iudex determinet admittendas esse: & si reus non probaverit dictas exceptiones intra terminum ei a iudice concessum ad eas probandas, in expensis condemnandus erit arbitrio iudicis, ut probat d. l. 1. Quae tamen limitanda erit ex traditis per Rodericum Suarez in l. post rem judicatam in declaratione l. regni. §. pro evidentia numer. 40. ff. de re jud. Rursus si reus viderit aliquod jus sibi competere adversus actorem, tenebitur intra dictos viginti dies proponere reconventionem, vel mutuam petitionem: & si exceptiones aliae, vel reconventiones fuerint ejus qualitatis, quod probari debeant per instrumenta, debet illa porrigere simul cum exceptionibus, & reconventionibus: si vero per testes sint probandae, jurare debet, se testes ad hoc habere. Caeterum si dixerit, probandas esse per testes, & instrumenta, tenebitur producere instrumenta intra dictos viginti dies: quibus transactis, non debent per iudicem admitti, nisi reus juraverit solemniter, instrumenta de novo fuisse reperta, nec antea se potuisse illa producere. Haec praxis praescribitur a dict. l. 1. titul. 5. libr. 4. Recop. Caeterum si obijciens exceptiones peremptorias fuerit minor, civitas, ecclesia, collegium, vel universitas, vel alia quaecunque persona, cui de jure competat restitutio in integrum, transactis illis 20. diebus poterit hanc restitutionem petere, & sibi erit concedenda semel cum denegatione alterius restitutionis concedendae, dummodo illam petat ante conclusionem causa ad diffinitivam. Si vero fuerit persona, cui praedicta restitutio non competat, publicatis attestacionibus non poterit obijcere aliam exceptionem in prima instantia, ad hoc ut super ea probatio admittatur, nisi per confessionem partis adversae velit eam probare. Ita disponit l. 5. tit. 5. lib. 4. Recop. & in l. 6. ejusdem titul. & lib. praescribitur poena contra minorem petentem restitutionem, ad obijciendas novas exceptiones, publicatis attestacionibus, si eas non probaverit. Et quando reus obijcit

jicit prædictas exceptiones peremptorias, respondeat directè ad petitionem principalem actoris, modo & forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIIUS REI ad petitionem actoris, cum exceptionibus peremptoriis, & reconventione.

ILLUSTRE SEÑOR.

Hieronymo a vezino de la Ciudad de camora, como mejor aya lugar de derecho parezco ante v. m. respondiendo a una demanda contra mi puesta por parte de Pedro vezino desta ciudad de Salamanca, en que en efecto me pide cien ducados b, que dize le esto y obligo a pagar, por razon de que deviendo selos un Juan, vezino desta dicha ciudad, yo me le constituy por pagador de la dicha deuda segun y que mas largamente en su demanda se contiene, cuyo tenor avido aqui por repetido y a el me refiriendo, Digo que justicia mediante v. m. me deve absolver y dar por libre de la dicha demanda y de lo en ella contenido, con demando en costas a la parte contraria. Lo qual assi pido y v. m. deve hazer por lo siguiente. Lo primero por todo lo general que se suele dezir y alegar que he aqui por expreso, y porque la dicha demanda no es puesta por parte c ni contra parte d tiempo e y forma f carece de relacion verdadera en todo y por todo, y por tal la niego a firmandome en la contestacion por mi fecha. Lo otro por que niego estar yo obligado a pagar al dicho adverso los dichos cien ducados, ni tal con verdad se provara. Lo otro porque el dicho Juan, al tiempo que el dicho adverso dize me constituy por su pagador no le debio cosa alguna, y si algo le devio fue mucho tiempo despues de quando dize que yo me constituy por su pagador, y assi no le compete a la parte contraria la acción que menos bien ha intentado. Lo otro porque caso no confessado que lo susodicho cessara, que no cessa, v. m. sabra que el dicho adverso avia hecho pacto y concierto con el dicho Juan de no le pedir la dicha deuda, y assi le obsta la excepcion pacti de non petendo, y por el consiguiente a mi en su nombre la qual opongo al dicho adverso in vim peremptoria. Lo otro porque aunque no oviera lugar lo arriba dicho que si ha, el dicho adverso me esta obligado a pagar dozientos ducados que le preste, de los quales me hizo e scriptura de obligacion y el plazo de la paga es pasado como consta desta e scriptura publica de obligacion, de la qual hago presentacion con el juramento y solemnidad necesario, &c. los quales le pongo por reconvention mutua petition o nueva demanda o como mas aya lugar de derecho a v. m. pido que por su sentencia que en tal caso lupar aya le condemne a que me los dey pague por todo remedio y via executiva: Por lo qual g y lo que mas en mi favor haga pido a v. m. segun e como de suso pedido tengo, y en lo necesario el officio de v. m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y juro a Dios y a esta cruz que estas excepciones y reconvention no pongo de malicia, &c.

Expositio hujus libelli responsorii.

Diximus, Hieronymo, &c. quia in isto libello responsorio nomen actoris & rei apponi debet, sicut in libello principali actoris diximus

supra in Quarto tempore: nam in objiciendis 19 exceptionibus reus efficitur actor, juxta tex. in l. 1. & 2. ff. de exception. quod enim licet actori, licet & reo, ut in l. non debet. ff. de regul. jur. 20 ca. non licet. de regul. jur. in 6.

Diximus, Respondiendo a una demanda en que b en efecto dize, &c. Ista clausula continet narrationem petitionis actoris: quæ narratio fieri debet summarie ad petitionem actoris se referendo per illa verba, Segun e que mas largamente, &c. ex narratione enim simpliciter facti resultat exceptio competens reo, secundum Bartol. num. 5. & 6. in l. 1. ff. de except. ubi num. 7. concludit, 23 exceptionem non in genere, sed in specie proponendam esse. Idem firmat Felin. in cap. pastoralis col. 5. de except. & in cap. cum ordinem de rescript. colum. 7. versic. prima declaratio, & versicul. sexta declaratio.

Diximus, No es puesta por parte, &c. quia c petitio forsan proposita fuit ab aliquo non habente legitimam personam standi in judicio, ut puta a procuratore non habente mandatum, ut in l. procuratorem, ff. de procur. l. 3. tit. 2. lib. 4. Recopi. vel ab aliis, de quibus diximus in d. Quinto tempore, nu. 13. & 83. Diximus, Ni contra parte, &c. Nam si petitio non fuit proposita a parte, sequitur quod nec contra partem cum sint correlata, & ex vi correlata posito uno, reliquum censetur positum, ut inquit gl. in clem. 1. verb. Aeterneliter. de summ. Trinit.

Diximus, En tiempo, &c. ratione præscriptionis, qua tutus esset reus, ut in titul. C. de præscript. 30. vel 40. ann. & plures casus præscriptionis congerit Montalvus in l. 7. titu. 11. lib. 2. Fori. in glos. 1. & vide per Covarr. in Regula possessor. de reg. jur. in 6. Apponitur etiam ista clausula ad excludendam intentionem actoris, si forsan ante tempus intentavit actionem contra text. in §. plus autem Instit. de actio. & in cap. unico de plus peti.

Diximus, Ni en forma, &c. quia si libellus f petitionis non contineat causam, vel in eo deficiat aliquid ex substantialibus, de quibus diximus in quarto Tempore, rejiciendus erit. Et omnes supradictæ clausulæ frequenter & semper apponuntur in quolibet libello responsorio: deinde in specie adjiciuntur exceptiones reo competentes adversus actorem per illa verba, Lo otro, &c. Et in præsentis libello exempli gratia, apposimus illam exceptionem, quod debitum non 27 præcesserat: quia ad hoc ut actio de constituta competat, requiritur quod post debitum contractum constitutor se obliget, ut in l. 1. §. debitum & §. fin. ff. de constitut. pecun. Deinde fuit apposita alia exceptio pacti de non petendo facti ab actore in favorem primi debitoris: ad hoc enim, ut actio de constituta pecunia competat, primum debitum elidi non debet aliqua exceptione a jure prætorio inducta, ut probat text. 28 in l. quod si maritus, & ibi gloss. ff. de constit. pecun. Fuit etiam apposita clausula reconventionis, 29 quæ quando reo competit, intra illos viginti dies apponi debet, ut in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Et plura de reconventione invenies apud Marant. de ord. jud. 4. part. in 6. dist. judicior.

Diximus, Por todo lo qual, &c. quia per hæc g verba ponitur clausula conclusionis, quæ sicut 30 in libello actoris requiritur, ita & in libello rei, secundum gl. in l. 1. verb. videtur ff. de except.

& notat ibi Bart. n. 5. & etiam praxis observat; tamen Bart. & alii in d. l. 1. ff. de except. oppositum teneant.

31 Postquam iste libellus responsorius productus fuerit a reo, judex mandat copiam ejus actori exhiberi, ut firmat Bart. l. 1. §. 1. n. 7. ff. de eden. & nos diximus supra in 4. Temp. n. 60. & tunc actor habet 6. dies connumerandos a die notificationis illius libelli ad respondendum exceptionibus in d. libello contentis, & ad repliandum & producenda sua instrumenta super illis. Quibus 6. diebus transactis, Actor amplius non poterit sua instrumenta producere, nisi cum juramento, quod de novo venerunt in ejus notitiam: quo casu actor poterit illa producere usque ad sententiam interlocutoriam probationis. Et si in libello responsorio rei fuerit apposita reconventio adversus actorem, tunc actor habebit novem dies ad respondendum, & objiciendas suas exceptiones, & producenda sua instrumenta. Ita disponitur in l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. quam dispositionem Stylus forensis non recipit, sed in quacunque parte litis usque ad conclusionem causæ instrumenta tam ab Actore, quam a reo producta admittit, juxta dispositionem juris communis in c. cum dilectus extra de fide instr. imò ex justa causa post conclusionem admittit, ut resolvit Maran. de ord. jud. 6. par. act. 7. n. 27. et si in foro seculari, in quo leges Regiæ sunt observandæ opposita fuerit exceptio d. l. 1. tit. 2. & l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. in quibus intra certum terminum statuitur instrumenta esse producenda, & non ultra, tunc pars producens tenebitur articulare, & probare stylum hunc contrarium illis legibus per decennium esse inductum, alias prædictæ leges Regiæ novæ Recopil. essent observandæ, juxta notata ab Imol. & Fel. in c. 1. de treuga & pace. nam qui stylum contrarium allegat, illum probare debet, ex notatis a nobis supra in 5. annot. num. 32. Et hinc est, quod quando instrumenta producuntur ab aliqua parte, judex responderi quod habet productis, & quod in processu ponantur, Salvo jure impertinentium, & non admittendorum, &c. Et ita semper judex respondere debet, ut jus salvum partibus remaneat opponendi dictam exceptionem: & juxta hanc resolutionem sunt intelligenda, quæ diximus supra in 4. Tempore n. 58. & in 7. Tempore n. 13. & supradicta replicatio actoris est, per quam resolvitur exceptio, & jus Rei, ut probatur in princ. Instit. de replicat. & in l. 1. & l. antepen. ff. de except. & notant Joan. Andr. & omnes in c. 1. de except. in lib. 6. Et libellum replicationis ab actore producendum formabis modo sequenti.

LIBELLUS REPLICATIONIS Actoris ad libellum Rei.

ILLUSTRE SEÑOR.

35 Pedro vezino desta ciudad, en la causa con Hieronymo, respondiendo a un escripto de excepciones presentado por la parte adversa, en que en effeto dize no estar obligado a darme cosa alguna, por quanto al tiempo que se me constituy por pagador de la dicha deuda el dicho Juan no me devia nada: y porque entre mi y el dicho Juan avia avido pacto y concierto de que no le pediria cosa

alguna, antes dize dever le yo a el dozientos ducados que me empresto, y dellos me pone reconvention segun y que mas largamente se contiene en el dicho su escripto, cuyo tenor avido a qui por inserto y a el me refiriendo, digo que sin embargo de las excepciones y defeniones por el dicho adverso alegadas v. m. deve hazer segun y como por mi es pedido, assi por lo por mi dicho y alegado, como por lo siguiente. Lo primero por que las dichas excepciones, no son dichas por parte, en tiempo, y forma a no consisten en hecho, ni han lugar de derecho, son frivolas y no verdaderas y tales que no deven ser amittidas, y assi las niego. Lo otro por que niego que el dicho Juan no estuviese obligado a pagarme los dichos cien ducados antes y al tiempo que el dicho adverso se me constituyo por pagador dellos: porque v. m. sabra, que yo empreste al dicho Juan los dichos cien ducados por el mes de Marco proximo pasado deste presente año, y el dicho adverso se me constituyo por pagador dellos a principio del mes de Mayo proximo pasado deste dicho año. Lo otro niego el pacto y concierto que alca, y si algun concierto nvo seria sobre otros cien ducados que el dicho Juan me devia de una beredad que le vendi. Lo otro niego que yo deva al dicho adverso los dozientos ducados, que pone por reconvention, porque caso que me los emprestasse, se los tengo pagados y recibida carta de pago del, como consta desta e scriptura publica de que hago presentacion, con el juramento y solemnidad necesario, &c. Por lo qual, y lo que mas en favor mio luga a v. m. pido segun y como pedido tengo, y en lo necesario el officio de v. m. &c. y pido justicia, y negando lo prejudicial novatione cessante concluyo, &c.

Circa supradictum libellum est advertendum, a quod illa clausula: No son dichas por parte, 36 ni contra parte, en tiempo ni en forma, &c. hodie potest esse magni momenti, attenta dispositione l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. qua statuitur, causas terminandas esse sola veritate atenta, nec processus esse annullandos, quamvis substantialia ordinis judiciarii fuerint omissa, nisi a parte adversa fuerit opposita exceptio ordinis judiciarii non servati, & petium fuerit, quod ordo judicarius servetur: nam si exceptiones non fuerint oppositæ tempore debito, & in eis opponendis non fuerit servatus ordo judicii a legibus hujus regni requisitus, videtur quod veniant annullandæ, cum per prædictam clausulam implicitè opposita exceptio ordinis non servati censetur, ita in simili resolvit Didacus Perez in l. fin. tit. 4. lib. 3. Ordin. in gl. penult. loquens de clausula (Peto justitiam.) Ego vero existimo, per prædictas clausulas non esse annullandos processus ex eo, quod substantialia ordinis judiciarii in eis fuerunt omissa, nam non sufficit a parte prædictam exceptionem opponi, & peti implicitè, sed necesse est, quod explicite, & expresse pars petar nominatim, in quibus substantialia judicii debeant observari, ut constat ex verbis dict. leg. 10. ibi, Declarando las, &c.

Postquam iste libellus replicationis actoris 37 fuerit oblatus judici, copia ejus exhibenda est reo: qui habet alios sex dies a die notificationis 38 ad respondendum huic libello replicationis, & ad duplicandum super exceptionibus ab actore in illo libello allegatis, & ad producenda sua

instrumenta, super sua duplicatione. Et transactis illis sex diebus, reus deinceps non poterit producere sua instrumenta, nisi cum juramento affirmet de novo in suam notitiam pervenisse, quo casu reus usque ad sententiam diffinitivam poterit sua instrumenta producere, hanc praxin præscribit *d. l. 2. tit. 5. lib. 4. Reco.* Et est advertendum, quod eodem die, quo instrumenta fuerint producta, tam ab actore, quam à reo, temporibus sibi permittis, copia simplex sine die, mense, & anno unicuique parti erit danda, nisi aliqua ex partibus cum juramento asserat, se velle instrumenta partis adversæ de falso redarguere: nam tunc originaliter secundum Specul. *tit. de test. §. videndum nu. 13. & Bart. l. 1. §. 1. nu. 6. ff. de eden.* erunt sibi ostendenda. Ita disponit *l. 3. tit. 5. lib. 4. Recopilat. & libellus duplicationis Rei concipiendus erit forma sequenti.*

LIBELLUS DUPLICATIONIS REI
ad replicationem actoris.

ILLUSTRE SEÑOR.

Heronymo vezino de la ciudad de camora en la causa con el dicho Pedro, en respuesta de una replica de razones por el dicho adverso presentada, en que dize que sin embargo de mis excepciones soy obligado à le pagar los dichos cien ducados que menos bien me pide, à cuyo tenor me refiriendo, digo que toda via de justicia v. m. me deve dar por libre de lo que el dicho adverso me pide, y en esta causa hazer segun e como por mi es pedido: y à las razones de su replica se satisfaze por lo siguiente. Lo primero que en lo que dize, que yo me constituy por pagador del dicho Juan à principio del dicho mes de Mayo, no pudo ser, porque aquel tiempo y muchos dias antes y despues yo no estuve en esta ciudad, y assi no me le pude obligar. Lo otro por que à quel dicho tiempo ya el dicho adverso avia averiguado y fenecido sus quantas con el dicho Juan, de todos los dares y tomares que entre ellos avia avido hasta à quel dicho tiempo, y de cierto alcance que el dicho adverso le hizo, hubo pacto y concierto de no se los pedir jamas, en el qual concierto se incluyeron los dichos cien ducados que agora me pide. Lo otro niego que me aya pagado los dichos dozientos ducados que le empreste, ni que yo le aya dado carta de pago: y la escriptura que dello presento, no es autentica ni verdadera, y assi la redarguyo de falso civilmente: y juro à Dios y à esta Cruz que esta redargucion no hago de malicia, porque pido à v. m. segun pedido tengo, y en lo necessario el officio de v. m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y costas, y negando lo prejudicial, novatione cessante a conclusio en el articulo b que conclusio requiere, &c.

Diximus tam in libello replicationis Actoris, quam in libello duplicationis rei, Novatione cessante, negando lo prejudicial, &c. quia clausula ista erit apponenda in quolibet horum libellorum, cum sit valde utilis, & magni effectus: nam si aliquid præjudiciale fuerit appositum in libello adversarii, quod in specie non fuerit negatum: vel si ab ipsomet producente aliquid per incuriam, vel errorem in suo libello dictum fuerit, quod damnus eidem inforret,

per prædictam clausulam videtur illud revocare, & recedere à sua confessione per errorem facta, ut in *l. error. C. de juris & fact. ignoran. & in l. non fatetur de confessis ff. & in c. fin. extra de confess.*

Diximus etiam in utroque libello replicationis & duplicationis, *Conclusio en el articulo, &c.* nam licet de jure communi dabatur triplicatio & quadruplicatio, juxta text. in *l. 2. ff. de except. & in princ. Institutis de replicat.* tamen de jure hujus regni solummodo datur replicatio & duplicatio, & ita neutra pars porrigere potest ultra duos libellos: actor nempe libellum petitionis principalis, & libellum replicationis, reus vero libellum responforium ad petitionem actoris, & libellum duplicationis, & deinceps nullus alius libellus, nec petitio erit admittenda, sed statim causa habetur pro conclusa ad probationes recipiendas, sine aliquo actu conclusionis, etiamsi per partes non concludatur, juxta text. in *l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. & in l. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. & in l. 4. in fin. tit. 16. lib. 2. Recopil.* In Lusitania vero quot libelli ab utraque parte produci possint, disponit ordinatio Lusitan. *l. 3. tit. 15. §. 12.* Ac idem judex statim proferet sententiam interlocutoriam, per quam partes ad probationem recipit: Ideò videndum erit de Octavo Tempore.

S U M M A R I A.

- 1 Judex intra sex dies interlocutoriam sententiam proferre tenetur, per quam recipiat partes ad probationem.
- 2 Judex à parte requisitus, ut intra sex dies sententiam interlocutoriam proferat, si facere neglexerit, poenam quinquaginta mille ducatorum sustinebit.
- 3 Probatio est alicujus rei per argumenta ostensio.
- 4 Probationum species sunt sex, ad quas cetera rediguntur.
- 5 Plena & legitima probatio est illa, que fit aut per instrumentum, aut per duos testes.
- 6 Efficacior est probatio testimonium, quam instrumentorum.
- 7 Instrumentum per duos testes reprobari potest.
- 8 In litibus exercendis parem obtinent auctoritatem testes & instrumenta.
- 9 Ad reprobationem instrumenti duo testes non sufficiunt.
- 10 Plures sunt casus, in quibus duo testes non sufficiunt.
- 11 Vox unius, vox nullius est.
- 12 In aliquibus casibus dictum unius testis fidem facit.
- 13 Judex multitudinem testimonium refrenare potest.
- 14 Regio jure numerus testimonium taxatus est, usque ad 30. & in Lusitania usque ad 20.
- 15 Hodierno stylo duodecim tantum testes in quolibet articulo recipiuntur.
- 16 Testes per judicem compelli possunt, ut ad testificandum veniant.
- 17 Testis, qui se ingerit, suspectus censendus est.
- 18 Testi precibus adducto magna fides adhibetur.
- 19 Testis non precibus sed precio corrumpitur.
- 20 Potest pars testem instruere de his, qua dicturus est.

- 21 Centum requisita debet judex in testibus considerare, ut eis fidem adhibeat.
- 22 In causis pecuniariis unica tantum dilatio olim ad probandum dabatur.
- 23 Tres dilationes, & non plures potest concedere judex.
- 24 Quartam dilationem juris solemnitate servata potest judex concedere.
- 25 Si pars renuntiet productioni testimonium, amplius non auditur.
- 26 Si pars ignoret alios habere testes, etiamsi productioni testimonium renuntiet, audiri poterit.
- 27 Regio jure si pars renuntiauerit testimonium productioni, auditur alios producendo.
- 28 Post didiscita testificata non recipiuntur alii testes.
- 29 Regio jure omnes tres dilationes sub una conceduntur, & non successive.
- 30 Arbitrio judicis taxari debet dilatio.
- 31 Jure communi danda sunt in criminalibus dua dilationes accusatori, & reo tres.
- 32 Termini probatorii varii judicantur.
- 33 Termini probatorii sunt arbitrarii, ac propterea restringi poterunt, seu prorogari.
- 34 Jure regio judices non possunt prolongare terminos probatorios ultra octoginta dies, quando fieri debet probatio aquende los puertos.
- 35 Quando probatio fieri debet allende los puertos, terminus probatorius tantum potest usque ad centum & viginti dies prorogari.
- 36 Ex causa bene potest judex terminum probatorium coartare.
- 37 Quando probatio fieri debet ultramare, aut extra regnum, possunt petere partes terminum ultramarinum.
- 38 Sex menses assignantur in termino ultramarino, & qua requirantur, ut concedi debeat sermone Hispano traditur.
- 39 Si probatio fieri debeat apud Indos, non terminus ultramarinus, sed dilatio ordinaria unius anni peti debet.
- 40 Si terminus probatorius in prima instantia petitus non fuerit in causa appellationis exigi poterit.
- 41 Libellus petitionis termini ultramarini sermone Hispano conceptus.
- 42 Responso judicis ad petitionem termini ultramarini.
- 43 Pars producit testes ad testificandum super petitione termini ultramarini.
- 44 Sententia judicis interlocutoria, qua præcipitur parti petenti terminum ultramarinum, ut pecunias deponat ad persolvendas sportulas & poenam.
- 45 Probatio facta, nulla dilatione à judice assignata, valida est & tenet.
- 46 Elapso termino à judice assignato non possunt amplius testes recipi.
- 47 Testes ante elapsam terminum producti & jurati possunt etiam eo elapso examinari.
- 48 Si dilatio assignetur à judice, testes intra dilationem debet jurare & examinari, alias non admittuntur.
- 49 Post testimonium publicationem non potest testis examinari.
- 50 Impertinentes & superfluas probationes judexmittere non debet.
- 51 Si judex admiserit probationem cum hac clausula, Salvo jure impertinentium & non ad-

- mittendorum evitabit poenam *l. 3. tit. 12. part. 3.*
- 52 Testis, qui alias non debuit ob ejus infamiam examinari, si examinatus fuerit, ad torturam fidem facit.
- 53 Si apponatur clausula, Salvo jure non admittendorum, & testis fuerit examinatus, qui alias examinandus non erat, nullam nec ad torturam fidem facit.
- 54 Testes nisi parte citata recipi non debent.
- 55 In crimine Sodomie testes etiam parte non citata recipi poterunt.
- 56 Ex partium conventionione etiam parte non citata testes recipi possunt, & in aliis casibus remissive.
- 57 Intra sex dies sunt objicienda exceptiones testibus.
- 58 Quando pars adversa presens est testimonium depositionibus, statim in termino probatorio negotii principalis exceptiones eis opponere debet.
- 59 Exceptio, quod testis fuit nummis corruptus, opponi potest intra sex dies, sive presens, sive absens pars inveniatur.
- 60 Pars cum presens est ad testimonium depositiones, protestari tenetur suas exceptiones salvas fore, ut postea eas intra sex dies probare possit.
- 61 Articulus est pars intentionis, continens id, quod quis probare intendit per testes aut scripturas.
- 62 Articuli multum differunt ab interrogatoriis.
- 63 Forma interrogatorii ex parte actoris sermone Hispano.
- 64 Caput in quolibet interrogatorio poni debet, ut judici & tabellioni constet, illud esse ad instructionem testimonium.
- 65 Testes debent cognoscere personam litigantium, à quibus & contra quos producuntur.
- 66 Quando factum sumit effectum ex persona tantum unius litigatoris, sufficit ut testis eundem tantum cognoscat.
- 67 Constitutum debet præcedere debitum.
- 68 Ut actio de constituta pecunia locum habere possit, necessarium est, ut principale debitum nulla possit exceptione elidi.
- 69 Fama publica tantum inducit semiplenam probationem.
- 70 Fama publica junctis aliis adminiculis, & uno teste plenam probationem inducit.
- 71 Positio est pars intentionis continens id, super quo quis petit ab adversario responderi.
- 72 Prius sunt faciende positiones quam articuli proponendi.
- 73 Hodie positiones & articuli simul concipi & formari debent.
- 74 Si pars adversa aliquem articulorum confiteatur, articulus convertitur in positionem.
- 75 Pars debet positionibus respondere per verbum, Nego, aut per verbum, Confiteor.
- 76 Responso debet esse clara.
- 77 Pars non potest positionibus respondere per verb. Credo, vel non credo, quia positiones sunt ad inducendam certam probationem.
- 78 Verbum, Credo, regulariter non probat.
- 79 Positionibus sic responderi non potest, Nego narrata, prout narrantur: sed simpliciter respondendum est.
- 80 Jussus à judice positionibus respondere, si clarè

- & simpliciter non respondeat, pro confesso habendus est.
- 81 *Pœna, quod positionibus non respondens pro confesso habeatur, in causis criminalibus locum non habet.*
- 82 *Adversus eam fictam confessionem, quam lex inducit, probatio admittitur in contrarium.*
- 83 *Lex rebus & non verbis imponi debet.*
- 84 *Si reus positionibus non respondeat, ac per hoc pro confesso habeatur, & postea adversus confessionem in contrarium probaverit, nihilominus actor relevabitur à positionum probatione, quas alias probare debebat.*
- 85 *Ad hoc ut reus nolens positionibus respondere pro confesso habeatur, necessarium est eum à iudice presente tabellione interrogari, ut respondeat.*
- 86 *Si reus à tabellione ex iudicis commissione interrogetur, & respondere nolit, non est habendus pro confesso.*
- 87 *Qui ponit, censetur fateri id, quod ponit.*
- 88 *Qui articulos format, non constituitur eos.*
- 89 *Quando articuli ponuntur pro positionibus, eos intelligitur quis fateri.*
- 90 *Positionibus hodie tenetur quis respondere sine ulla termini dilatione, & absque sui advocati consilio.*
- 91 *Si respondendo quis positionibus falsum jurando respondeat, solum Deum ultorem habet.*
- 92 *Actor positionibus respondens, & falsum jurans, in amissione cause punitur, reus autem pro confesso habeatur.*
- 93 *Articuli ideo porriguntur, ut per eos testes examinentur.*
- 94 *Articulorum copia parti adverse dari debet.*
- 95 *Copia interrogatoriorum non est prestanda.*
- 96 *Hodie nec articulorum, nec interrogatoriorum copia parti adverse exhibenda est.*
- 97 *Testis sponte propria ad testificandum veniens, utpote se ingerens, suspectus reputatur.*
- 98 *Testis debet examinari ab eodem iudice.*
- 99 *Probatio iudici & non notario fieri debet.*
- 100 *Ex causa potest committi testium examinatio.*
- 101 *Si in processu non constat de commissione examinationis testium, processus est nullus.*
- 102 *Si testes sint in alio loco, iudex potest committere eorum examinationem iudici illius loci.*
- 103 *Instrumenta sunt producenda coram proprio iudice.*
- 104 *Sine juramento non valet testis depositio.*
- 105 *Præcedere debet testis juramentum ejus depositionem.*
- 106 *Si incontinenti testis deposuerit & juraverit, validum erit ejus dictum.*
- 107 *Testis non potest per procuratorem jurare.*
- 108 *Testes ita sunt secretè & sigillatim examinandi, ut alter eorum alterius dictum scire non possit.*
- 109 *Si secunda dilatio, qua, Quarto plazo dicitur (ut testes jurare possint) denegata fuerit, pars appellare poterit.*
- 110 *Peti potest prorogatio del quarto plazo.*
- 111 *Prorogatio non est, termino qui prorogatur finito.*
- 112 *Elapso termino probatorio non possunt amplius testes produci.*
- 113 *Adversus omissam allegationem, vel termini lapsum restitutio peti potest, dummodo is eam petat, cui de jure competere restitutio possit.*

- 114 *Si minor criminaliter aliquem accuset, non restituitur adversus omissam allegationem.*
- 115 *Minor jurisperitus restitui non potest adversus omissam allegationem, contrarium tamen defendit Sarmiento.*
- 116 *Adversarius etiam major potest uti termino probatorio minori concessio.*
- 117 *Restitutio semel est concedenda.*
- 118 *Minori non datur procurator, sed curator.*
- 119 *Propter negligentiam procuratorum minoris, potest minor restitui.*
- 120 *Restitutio non conceditur pro modica lesione.*
- 121 *Restitutio competit minori jure speciali, non jure ordinario.*
- 122 *Restitutio non jure actionis, sed iudicis officio nobili postulatur.*
- 123 *Minor ipso jure lesus esse censetur, allegationibus omissis, absque eo quod probet.*
- 124 *Minor ita demum in aliis casibus restituitur, si probet se minorem & lesum esse.*
- 125 *Quando minor facit actum, ex quo sibi nulla utilitas provenit, sed potius poritur damnum sibi inferri, ipso jure lesus esse censetur.*
- 126 *Minor intra quindecim dies à die publicationis testium, vel à die termini elapsi connumerando restitutionem adversus allegationem omissam postulare debet.*
- 127 *Interrogatorium super articulo restitutionis sermone Hispano compositum.*
- 128 *Si pars adversa positiones negaverit, duobus testibus adhibitis proceditur ad sententiam.*
- 129 *Sententia, qua minor restituitur, sermone Hispano concepta.*
- 130 *Pars debet citari, ut ad publicationem testium veniat.*
- 131 *Sufficit una citatio, ut pars adversa ad videndam testium publicationem veniat.*
- 132 *Si pars citata non comparuerit intra terminum, adversa pars ejus contumaciam incusare debet, & tunc testium dicta publicabuntur.*
- 133 *Publicatio testium qualiter de jure regio fit, sermone Hispano componitur.*
- 134 *Dictis testium publicatis, amplius non possunt testes produci.*
- 135 *Testium publicatio omissa non reddit processum nullum.*
- 136 *Si omissa fuerit testium publicatio, qua à parte petita fuit, processus erit nullus.*
- 137 *Regio jure si publicatio testium omittatur, processus est nullus.*
- 138 *Ablativus absolutus conditionem facit.*
- 139 *Conditio formam inducit.*
- 140 *Omissio forma quemcunque actum vitiat.*
- 141 *Omissio publicationis testium ita demum reddit nullum processum, si ab ejus denegatione fuerit appellatum.*
- 142 *In causis etiam criminalibus publicationis testium omissio reddit processum nullum.*
- 143 *Testis intra terminum productus potest aliquando, etiam attestationibus publicatis, examinari.*
- 144 *Etiam post didiscita testificata instrumenta admittenda sunt, usque ad cause conclusionem.*
- 145 *Producens instrumenta post didiscita testificata, jurare debet, se de novo invenisse.*
- 146 *Etiam publicatis attestationibus potest peti restitutio*

titutio adversus omissam probationem, si talis persona eam petierit, qua de jure restitui possit.

- 147 *Publicatio fieri debet per iudicem, qui de negotio cognoscit.*
- 148 *Etiam si alicui committatur testium examen, non potest eorum dicta publicare.*
- 149 *Publicatio ideo fit, ut partes dicta testium sciant, & eis exceptiones opponere possint.*
- 150 *Intra sex dies debent testibus exceptiones opponi.*

TEMPUS VIII.

Probationis & testium producendorum.

Postquam fuerit conclusum à partibus, vel elapsi fuerint termini, iudex tenetur proferre intra sex dies sententiam interlocutoriam, per quam recipiat partes litigantes ad probationem: alioquin si intra dictum terminum non proferat, damna propter litem retardatam solvere debet, cum quinquaginta mille dupondiis, si requisitus fuerit à parte, ut sententiam proferat, alias ante requisitionem pœnam supradictam non incurret, juxta text. in l. 1. tit. 17. lib. 4. Recopilat. & tradit Didacus Perez in l. 11. tit. 11. lib. 3. Ordinam. & in l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordin. & quod partes recipiantur ad probanda allegata, & quod partes admittantur, est de substantia iudicii, ut probat gloss. in summa 2. quest. 1. & gloss. in l. ut pratam. C. de sentent. & interlocut. omnium iudic. & de jure regio probatur in l. 2. tit. 15. part. 3. & in l. 2. & 3. tit. 16. part. 3. & in l. 1. tit. 6. lib. 4. Recopilat. tradit Avend. in 1. responso. n. 7. quam sententiam interlocutoriam iudex forma sequenti concipiet.

Sententia interlocutoria de prueba.

EN Salamanca à primero dia del mes de Agosto de 1581. años, ante mi el presente escribano, y testigos de yuso escriptos, el dicho señor Alcalde mayor dixo que debia de rebir y recibio à ambas las partes à prueba a de lo por ellas dicho y alegado con plazo y termino de nueve dias b primeros siguientes, salvo jure impertinentium & non admittendorum C y mando citar d à ambas las partes para ver presentar, jurar, y conoscer los testigos, que la una parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra, y firmo lo de su nombre. Testigos, fulano y fulano.

Expositio hujus sententia.

Diximus, Recibio à prueba, &c. Probatio nihil aliud est, quam alicujus rei per argumenta ostensio, secundum gloss. in Rubr. Codic. de probat. receptam à Salyceto & Paulo ibi num. 2. Rota nova 465. numer. 4. Aretino num. 1. Barbat. num. 5. & Decio num. 4. in Rubric. extra de probat. Et hanc definitionem testatur communem Gomerius in §. item si quis num. 4. Inst. de act. & eam defendit Berouius in dict. Rubr. extra, de probat. num. 29. tametsi multi relati à Didaco Perez in Rubr. tit. 11. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. eam improbant: ubi aliam ipse assignat. Et quid veniat appellatione probationis, docent Fel. n. 1. & Decius n. 13. in Rubr. extra, de probat. Et

advertit, quod sex sunt species probationis, ad 4 quas ceteræ rediguntur: Prima est, quæ fit per testes omni exceptione majores: Secunda, quæ fit per privilegia, aut instrumenta indubitata: Tertia, quæ fit per juramentum parti delatum: Quarta, quæ fit per confessionem factam in iudicio: Quinta, quæ fit per evidentiam facti: Sexta, quæ fit per conjecturas, & præsumptiones. Et has sex species probationis congerit Oltendorpius in tract. de probationibus. §. 2. nu. 1. & Didacus Perez, ubi supra. Et probatio est duplex, semiplena & plena. Et quot sint genera semiplenæ probationis, tradit Speculator in tit. de probat. §. videntur num. 28. Probatio autem plena & legitima est, quæ fit duobus testibus, aut per instrumenta, secundum gloss. in l. cum de indebito, verb. legitimis ff. de probat. not. Felin. cap. prudentiam. §. sexta. num. 2. de offic. delegat. Barbat. in cap. ar si clerici num. 105. de jud. Jas. l. fin. §. licentia num. 2. Cod. de jure deliberandi. Decius in Rub. num. 8. extra, de probation. Probatio tamen testium ex una parte, præfertur probationi factæ per instrumenta ex altera parte, quia probatio testium efficacior est, secundum gloss. Rubric. extra, de testibus, receptam communiter ex Bald. Panormitan. Imol. & omnibus, ibi Felin. in Rubric. num. 1. & in cap. cum Joan. de fide instrument. num. 35. per text. in authent. de instrumentorum cautela & fide in princip. versic. si vero tale collation. 6. Facit text. in dict. capit. cum Joann. §. porro. dum probat, 7 instrumentum reprobati posse per duos testes omni exceptione majores, etiam si non sint ex descriptis in instrumento illo secundum communem opinionem ex Felino, ibi, num. 35. & Decio in cap. Tertio loco num. 11. de probation. & Covarr. lib. 2. Variarum resolution. cap. 13. num. 10. Nec huic veræ resolutioni obstat text. in l. in exercendis. Cod. de fide instrument. quatenus inquit, quod in exercendis litibus parem vim habent testes, & instrumenta. Ergo videtur, quod non sit efficacior probatio testium probatione instrumenti. Nam respondeo, quod text. ille est accipiendus in hunc sensum, quod probatio ita fieri potest per testes, sicut per instrumenta, & utraque plena & legitima erit: non tamen inde sequitur, probationem testium efficacior non esse. Rursus prædictæ resolutioni non obstat text. in d. e. cum Joan. ibi, Trium. ubi ad reprobationem instrumenti requiruntur tres testes, nec duo sufficient, ergo videtur probationem per instrumentum efficacior non esse. Nam respondeo quod ideo ibi requiruntur tres testes ad reprobationem instrumenti, quia cum instrumentum æquipollet duobus testibus, ut firmat gl. ibi recepta communiter, & in illo text. esset unus testis pro instrumento, ad reprobationem illius instrumenti fuerunt necessarii tres testes, ut superior probatio esset: quæ ratione si duo testes essent pro instrumento, tunc quatuor testes requirerentur ad improbandum instrumentum. Et in hunc sensum text. illum dicit Imol. ibi. col. penult. optimum, & Felinus num. 44. Decius consil. 101. num. 2. in fin. vol. 1. Alex. consil. 93. num. 12. volum. 5. & Covarr. ubi supra, alioquin enim probatio per duos testes efficacior est, quam probatio per instrumentum, ut supra resolutum. Sunt tamen plures casus, in quibus requiruntur plures, quam duo testes,

testes, quos congerit Speculat. *titul. de teste. §. restat de numero. Bart. tract. de testibus c. de numero testium.* Nulla tamen causa terminari poterit testimonio unius testis, quantumvis legitimo, *juxta text. cap. licet univ. in fin. & in cap. licet ex quadam de testibus.* In aliquibus verò casibus dictum unius fidem facit, quorum triginta cumulat Speculator *ubi supra num. 8.* Et alios plures casus congerit Felin. *c. veniens 1. de test. col. pen. Dec. in cons. 56. vol. 1. Jas. in repet. l. admonendi num. 187. ff. de jurejur. & Duennas in reg. 84. in fin.* Adverte, quod licet in una causa plures testes produci possint, judex tamen multitudinem testium refrenare potest, *juxta text. l. 1. §. 2. ff. de testib.* Et de jure hujus regni numerus testium taxatus est usque ad triginta: & in Lusitania usque ad viginti, ut probat *text. in l. 7. tit. 6. lib. 4. Recop. & ordinatio Lusitanorum libr. 3. tit. 42. §. 1.* Praxis verò in tribunali inferioribus jam obtinuit, quod tantum duodecim testes in qualibet causa recipiantur super quolibet articulo. Qui testes compelli poterunt per judicem, ut veniant ad testificandum, *juxta text. in l. si quando. C. de testibus, & in l. 6. tit. 6. lib. 4. Recop. & ordinatio Lusitanorum libr. 3. tit. 42. §. 20.* debentque a parte adduci vel à giudice citari: alias si sponte se offerant, præsumuntur suspecti, *ut in l. qua omnia. §. 1. ff. de procurat. tex. in auth. de testibus. §. si vero ignoti. collat. 7. not. Bart. in l. post legatum. §. his vero ff. de his, quibus ut indign. Panorm. in cap. cum in tua num. 2. de sponsal. Hippol. in singul. 140. & Alex. Stiaticus in pract. jud. cap. 16. num. 40.* Nec obstat *text. in d. l. post legatum. §. his.* ubi denegatur actio pro legatis exigendis legatariis sponte testificantibus in favorem eorum, qui testamentum de falso accusabant. Ergo constat, quod sponte se obtulerunt: nam si inviti testificarentur, non dicerentur indigni, nec ab eis legatum auferretur. Nam respondeo, quod ab accusatoribus fuerunt producti, licet postea sponte testimonium protulerunt, ideòque admissi fuerunt, ita illum *text. intelligunt Bart. ibi & Bald. in auth. sed novo jure nu. 2. C. si cert. petat.* Pari modo quando testis se offert, & judex ei juramentum defert partibus præsentibus, & non contradicentibus, bene admittitur, *secundum Felin. in c. 2. nu. 24. extra de testibus.* Quo fit, quod testis à parte oblatus, & precibus productus idoneus reputatur, & fides sibi adhibetur, per *text. in cap. cum in tua ibi, offeruntur de sponsal. & ibi firmaat Panorm. nu. 2. & Imol. cap. 2. de test. num. 9.* Nam etsi testis pretio corrumpatur, non tamen precibus, *secundum Panorm. num. 1. & Decium nu. 6. in c. 1. de testibus.* Quinimo pars poterit testem intruere de his, quæ dicturus est, *secundum Bald. in l. data opera nu. 47. C. de his qui accus. non poss. probatur in l. 8. tit. 6. lib. 4. Recopil. quam omnino vide.*

Quæ autem in testibus requirantur, ut fides eis adhibeatur commemorat *l. 3. ff. de test. l. 8. & 28. tit. 16. part. 3.* & centum quæ in testibus judex considerare debet, tradit eleganter Joan. Besanius *in consuetudinibus Avernie cap. 8. artic. 7. & plura congerit Covarr. in practic. questionib. cap. 18. & Simancas in libr. de catholicis institut. tit. 64. de testib. à num. 3. & causas, ob quas testis repelli possit, refert Specul. tit. de*

test. §. 1. vers. item quod fuit ob carmen. & Petrus de Ptolomais in repet. l. admonendi nu. 115. ff. de jurejur. Nepos de Monte Albano in tract. except. §. si qui videre pag. 441. qui excusus extat in fine practicæ Mansuerii. Ferrar. in sua pract. in Rubric. de forma, jur. test. & Simancas ubi supra c. 62. de testibus & Didacus Perez in Rubr. tit. 11. lib. 3. Ordin. Et qua poena puniri debeant falsi testes determinat. l. 4. & 7. tit. 17. lib. 8. Recop. & Ant. Gom. in l. 83. Tauri à nu. 7. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. falsum num. 19. quo in loco plura congerit de falso teste.

Diximus in dicta sententia interlocutoria, *Con plazo y termino de nueve dias, &c.* licet enim olim unica tantum dilatio ad probandum in causis pecuniariis daretur, *juxta text. in l. oratione & l. fin. ff. de feriis, & ibi Bartol. Paul. Alexand. not. 1. & Jas. & Maranta de ordin. jud. 6. part. sub tit. de dilacione num. 2.* Postea tamen indutum fuit, judicem posse tres dilaciones, & non plures concedere, per *text. in cap. in causis 13. de testibus, ubi dicitur, quod testes ultra tertiam productionem non debent produci, & gloss. exponit, ibi, productionem, id est, dilacionem, quasi text. probet, tres dilaciones, & non plures concedi posse: nam finita prima dilacione, judex (justa causa allegata) dabit secundam dilacionem, & iterum tertiam: quartam vero non dabit, nisi adhibita juris solemnitate, de qua in c. ultra tertiam 55. de testibus & in authen. de testibus. §. quia vero vers. si vero deducens collation. 7. Et hunc intellectum ad *text. d. cap. in causis seq. ibi Card. & eundem assignat gloss. in c. inducia 2. §. spatium verb. quam semel 3. q. 3. & gl. in l. fin. ff. de feriis, & iste intellectus approbatur de jure regio per *text. in l. fin. tit. 15. & in l. 33. tit. 16. part. 3. & in l. 15. tit. 8. lib. 2. fori.* Et juxta hunc intellectum est accipiendus *text. in d. l. oratione & text. in l. interdum ff. de judic. Nec obstat text. in d. l. fin. ff. de feriis.* nam responderetur illud olim statutum fuisse, postea vero utilitatis gratia introductum fuit, plures dilaciones posse dari, *secundum Innocent. & Bald. in d. c. in causis.* tamen id non procederet, quando pars renuntiaret productioni testium, pendente prima vel secunda dilacione, *secundum gloss. in d. c. in causis.* quam omnes sequuntur ibi, & probatur ejus opinio *in c. de testibus 29. & c. constitutis 46. de testib. & notat Bart. in auth. at qui semel nu. 12. C. de probat. intelligens, quod hoc esset verum, quando renuntians productioni testium sciret se alios testes habere, secus esset, si hoc ignoraret, & doctrinam Bart. dicit communem Paul. Castrenf. in d. auth. at qui semel Aretinus num. 6. & Felin. num. 3. in d. cap. in causis.* De jure tamen hujus regni licet pars renuntiaret productioni testium, posset alios testes producere, *ut in l. 34. tit. 16. part. 3.* Pari modo secunda & tertia dilatio non esset concedenda, quando pars didicerit testificata in prima vel secunda dilacione, *juxta text. in d. c. ultra tertiam.* Quod tamen sublimita, *ut per Belam. ibi nu. 8.* Hodie verò de jure hujus regni tres dilaciones simul dantur sub una & non successivè, *juxta text. in l. 15. tit. 8. lib. 2. Fori & ibi tradit Montalvus in gl. 1. & ita in praxi receptum est, quamvis l. 33. tit. 16. part. 3. disponat, has dilaciones successivè dandas esse. Et quanta debeat esse unaquæque dilatio, quam judex***

judex ad probandum concedit, dicendum erit, quod hoc relinquitur arbitrio judicis, habito respectu ad distantiam loci, ad qualitatem personarum, & causæ: quibus consideratis, judex poterit breviorē vel longiorē dilacionem concedere, *secundum Speculat. tit. de citacione. §. nunc de temporum in fine, & habetur in c. quoad consultationem in fin. de re jud. & facit text. in l. 1. ubi Bart. C. de dilat. Et quod ad prædictas tres causas sit reducendum, an dilatio prorogari vel coarctari debeat, resolvit Ripa in l. 2. num. 26. ff. de re jud. & prædictarum trium causarum exempla ponit Menochius in lib. 2. de arbitrar. centur. 1. casu 52. à num. 10.* In hisce vero regni praxis, quæ magis viget & frequentatur, est, quod si causa est magna, dantur tres termini inclusi sub prima dilacione, *Di nueve en nueve dias, &c.* & si causa est media, *De seys en seys dias, &c.* & si causa est minima, (*Como quando ay alguna confession de parte, y la cantidad no esta liquida, o quando es sobre salarios de criados, mocos de soldada, aprendizes de officios, alquileres de casas, y otras cosas desta calidad.*) En tales causas se dan los terminos de tres en tres dias, y otras vezes se recibe à prueva con termino de quatro o seys dias, con toda carga de publicacion, conclusion, y citacion para sentencia: quod omne arbitrio judicis relinquitur. Et hæc eadem praxis observatur in causis criminalibus, quando in eis ad instantiam partis proceditur: quando vero in causis criminalibus proceditur ex officio judicis, vel per denuntiationem, tunc lo mas ordinario es, que los juezes hazen cargo de su officio à los Reos, y con lo que dixeren desde luego reciben à prueva con termino de quatro o seys dias, como les parece, con toda carga de publicacion, conclusion y citacion para sentencia, &c. Et ita in causis criminalibus dilatio est arbitraria judicibus, ut resolvit Julius Clarus *libr. 5. Sentent. §. fin. Pract. crimin. quest. 48. num. 2.* Licet de jure communi dandæ sint duæ dilaciones accusatori, & reo tres, *juxta text. l. fin. ff. de feriis, & ibi gloss. magn. & not. Julius Clarus ubi supra.* Quando el termino probatorio fue concedido sin toda carga, fino que se fueron dando tres terminos sub prima dilacione de nueve en nueve dias o de seys en seys dias, o de tres en tres dias, tunc elapsi illi tres termini sub prima dilacione concessi, datur secunda dilatio, que vulgo, *Quarto plazo,* dicitur cum juramento petentis, *juxta text. in l. 15. tit. 8. lib. 2. Fori.* quod juramentum necessarium erit, si à parte petatur, *secundum Felin. in dict. c. in causis de testibus.* Et hanc secundam dilacionem judex suo arbitrio concedit, habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum & causæ, & intra hanc secundam dilacionem, quæ *Quarto plazo,* dicitur, petitur prorogatio de quarto plazo, quæ est ultima dilatio, *ut in l. 1. C. de dilat. & cum juramento petentis conceditur arbitrio judicis, habito respectu ad supradicta.* Et prædicta praxis observatur fere semper in tribunalibus secularibus hujus regni, & etiam in tribunali judicis Metropolitanani residentis in hac civitate Salmantina: at verò in tribunalibus ecclesiasticis non conceditur prorogatio de quarto plazo, ut probatur, *in dict. c. in causis, & in d. cap. ultra tertiam, & ibi Innocent. & Doct. communiter.* Y lo mismo

se guarda en la audiencia Scholastica de Salamanca, y con los juezes Apostolicos della. Et est advertendum, quod cum hujusmodi termini probatorii sint arbitrarii, poterunt restringi, seu prolongari arbitrio judicis attentà qualitate personarum, & causæ, & distantia locorum, *ut supra resolvit.* De jure tamen hujus regni judices non poterunt prolongare terminum probatorium ultra octuaginta dies, quando probatio fieri debeat aquende los puertos: vel ultra centum & viginti dies, quando debeat fieri allende los puertos. Coarctare tamen hos terminos bene poterunt, habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum, & causarum: & ita de jure judices bene poterunt hos terminos concedere, & non longiores. Unde prædicti tres termini inclusi sub prima dilacione, & terminus inclusus in secunda dilacione, quæ vulgo, *Quarto plazo* dicitur, & prorogatio de quarto plazo, non debent excedere terminum octuaginta dierum aquende los puertos, vel terminum centum & viginti dierum allende los puertos, *juxta text. in l. 1. tit. 6. lib. 4. Recop.* Aliquando tamen probatio est faciendâ ultra mare, vel extra regnum in aliqua provincia, & tunc partes petunt terminum ultramarinum: & qualiter concedi debeat de jure communi & in foro ecclesiastico, tradit Innocent. receptus communiter ex Felin. *ibi in d. cap. ultra tertiam.* De jure tamen hujus regni terminus ultramarinus peti & concedi debet, modo sequenti, scilicet, *Que se da termino de seys meses, dando las partes que lo piden informacion de que tienen los testigos ultramar, y que se hallaron en el lugar à la sazón donde el fecho acaescio, y nombrando los por sus nombres: la qual informacion han de dar dentro de treynta dias: Y mas han de jurar que el dicho termino no se pide de malicia: Y han de depositar luego dineros para las costas que la parte contraria hiziere en yr, o embiar à ver presentar, jurar y conocer los testigos, si no probare en el dicho termino su intencion: el qual termino ultramarino no se puede conceder si las partes no lo pidieren juntamente con el termino ordinario: de suerte que en tal caso todos los terminos sean de seys meses y no de mas, y que vayan corriendo uno en pos de otro: y que no se pueda dar otro termino por quarto plazo, ni quinta dilacion, ni con restitucion, ni en otra manera: y quando la provança se aya de hazer en las Islas de Canaria, o en qualquier dellas, o en otras: por estar en ellas los testigos, los juezes podran aneñdir, o menguar el dicho termino, teniendo consideracion à la distancia del lugar, y à calidad de la causa.* Hæc omnia procedunt ex dispositione *l. 1. cum duabus sequentibus tit. 6. lib. 4. Recopilat.* Intellige tamen terminum hunc ultramarinum tunc dici, quando factum contigit in his partibus, & probatio ejus fieri debet ultra mare, vel extra regnū, quia testes ibi sunt: Ceterum quando factum contigit apud Indos, vel ultra mare, tunc terminus peti non debet, tanquam ultramarinus, sed potius tanquam terminus ordinarius: *De un año, o dos, segun la distancia, porque quando se ha de probar la cosa que passo en las Indias, por termino ordinario se recibe à prueva con un año y medio para la Nueva España, y para otras partes de las Indias: Y con termino de dos años para las otras provincias*

40 del Peru. ut habetur in Pragmatica 42. capitul. 15. leg. 24. de las Indias: & si in prima Instantia terminus iste petitus non fuerit, in secunda Instantia appellationis vel supplicationis poterit peti, & erit concedendus, qui terminus ultramarinus erit petendus forma sequenti, ut juvenes instruantur.

PETITIO TERMINI
Ultramarini.

ILLUSTRE SEÑOR.

41 Pedro en la causa que trato con Hieronymo, Diego, que la dicha causa esta recebida aprueva con nueve dias por v. m. e yo tengo algunos testigos de que pretendo aprovecharme para provar mi intencion, los quales son fulano y fulano, por averse hallado presentes en esta ciudad al tiempo que el dicho Hieronymo se constituyo por pagador de los cient ducados que me devia el dicho Juan, y aver visto lo que passo, y al presente estan fuera de estos reynos ultramar en tales indias o istas. A. v. m. pido y suplico que auida informacion de lo suso dicho, me mande conceder y conceda el termino ultramarino, que el derecho acerca desto dispone, para que corra con el ordinario que yo esto y presto de depositar luego los dineros necesarios para pagar las costas y espensas que la parte adversa hiziere en yr o en venir adonde estan los dichos testigos a ver los presentar, jurar, y conocer: y para pagar la pena que me fuere puesta sino proovare con los dichos testigos mi intencion, sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y pido lo por testimonio, y juro a Dios y a esta Cruz que no pido de malicia el dicho termino, &c.

42 Presentada la dicha peticion, el dicho señor juez dixo que visto que el dicho Pedro pedia el termino ultramarino, para que corriese juntamente con el termino ordinario, y que avia jurado, no pedirlo de malicia: que dando le informacion de lo suso dicho, y depositando luego dineros para pagar la pena que le fuere impuesta, y las costas, que el estava presto de hazer justicia.

43 Y luego el dicho Pedro que pide el termino ultramarino, presenta dos o tres testigos que digan y depongan por el tenor del dicho pedimiento. Esta informacion se ha de dar dentro de treynta dias (como arriba diximos) y dada, el juez pronunciara un auto en la forma siguiente.

44 En Salamanca, a tantos dias de tal mes y de tal año, el dicho señor Alcalde mayor, aviendo visto la informacion dada por el dicho Pedro, de como los testigos que fueron por el nombrados estan fuera de estos reynos en tales Indias que mandava y mando que el dicho Pedro depositasse luego tantos mers para pagar las costas de la parte contraria, y la pena: para que si no proovara con los dichos testigos lo por el alegado, pagara los dichos maravedis que depositare, y desde luego sin otra condegnacion ni informacion dixo que le condegnava en ellos, &c.

Y luego el dicho Pedro haze deposito del dicho dinero en quien el juez nombrare: y le concede el dicho termino por sentencia, en la forma siguiente.

En Salamanca, a tantos dias de tal mes y año, el dicho señor Alcalde mayor aviendo visto este

proceso dixo que devia recibir, y recibio el dicho pleyto a prueva con plazo y termino de seys meses primeros siguientes: los quales corran y se queren desde o y dia en adelante, desde el qual dixo que concedia y concedio el termino ultramarino, que le fue pedido por parte del dicho Pedro, atento que hizo las diligencias necessarias que conforme a derecho se deben hazer: y dixo que denegaba y denego otro qualquier termino que le fuesse pedido, y que se entiendan ser todos los terminos ordinarios de la ley que en este pleyto podrian ser concedidos, y que corriese juntamente con el primero termino. Y dixo, que mandava y mando que ambas las partes gozassen del dicho termino, y fuesen citadas para ver presentar, jurar, y conocer los testigos que la una parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra: Y assi lo pronuncio, y mando, y firmo de su nombre. Testigos, fulano y fulano.

Omibus supradictis adde, quod si probatio 45 recepta fuerit nullo termino a iudice assignato, bene valet, secundum Bart. per text. ibi in l. in crimine num. 1. ff. ad leg. Jul. de adulter. Bartol. Bald. & omnes in l. fin. ff. de feriis Panormitan. num. 17. Decius & Felin. nu. 14. in cap. licet causam de probat. & Marantam de ordine jud. 6. part. de dilatione num. 13. Præfixio tamen 46 termini operatur hunc effectum, quod termino elapso non possunt amplius testes produci, ut probatur in d. cap. licet causam, & in l. 34. tit. 16. part. 3. gloss. in l. si ea. C. qui accus. non poss. si verò testes fuerint producti & jurati in termino, 47 examinari poterunt elapso termino secundum Felin. in suo repertorio verb. testes in parte testes si sunt producti, &c. & plures alios relatos a Didac. Perez in l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordinam. in gloss. verb. No seyendo legitimas las excepciones, &c. vers. sed tamen in contrarium. Et ita communiter practicatur secundum Felin. in cap. licet causam num. 19. in fin. de probat. etsi ipse ibi num. 23. oppositum teneat. In quo tamen articulo erit distinguendum, ut per Panorm. in d. c. licet causam de probat. quem explicat ibi Decius num. 35. omninò videndus. Adverte tamen quod in casibus, in quibus testes producti & jurati intra terminum examinari possunt post terminum, illud procedit in termino a iudice assignato: ceterum in termino ab ipso jure statuto non sufficet testes esse productos, & juratos in termino, sed etiam intra terminum examinandi erunt, secundum Felin. & plures alios, quos ipse refert in d. c. licet causam numer. 20. & firmat Didac. Perez ubi supra, & hoc exemplificat in specie l. 2. tit. 12. lib. 4. Recopilation. Deinde intellige, quod in illis casibus, in quibus 49 termino elapso examinari poterunt, examen fieri debet ante publicationem testium, ex argumento text. in cap. constitutis de testibus. In Lusitania vero quot & quantæ dilationes ad probandum erunt concedendæ, disponitur in lib. 3. Ordin. tit. 41. cum suis. §§.

Diximus, in dict. sententia interlocutoria: Salvo jure impertinentium, & non admittendorum. quia iudex admittere non debet probationes impertinentes, ut probat text. in l. ad probationem. C. de probat. l. si defensor. §. fin. ff. de interrogat. actor. & in c. judicantem 30. qu. ultim. ibi ad rei veritatem, & text. in cap. per tuas in fin. de simonia.

nia. & firmat gloss. in cap. fin. verb. absque rationabili. de confess. in 6. & probat text. in l. 2. tit. 12. part. 3. & l. 174. stili, & in l. 4. tit. 6. libr. 4. Recopilation. Sed si cum prædicta clausula admiserit, & in futurum apparuerit, quod non debebant admitti, pro non admissis habentur, & sunt nullæ ipso jure, & iudex evitabit pœnam sibi inflictam à l. 2. tit. 12. part. 3. secundum gloss. 4. cap. cum contingat de officio delegat. firmat Bald. in l. momentanea. Cod. qui legitimam personam. Bartol. num. 11. & Jason. num. 31. in l. si duo patroni. §. idem Julianus ff. de iurejur. Marant. de ordin. judic. 6. part. actu 4. num. 23. & probatur in l. 4. tit. 6. lib. 4. Recopilar. Operatur alium effectum prædicta clausula, nempe quod licet testis, qui ob ejus infamiam, vel alium defectum non debuit examinari, fuit examinatus faciat indicium ad torturam, secundum Bartol. communiter receptum in l. maritus num. 3. ff. de questionibus & Panormitan. cap. 1. num. 9. de confess. & Anto. Gomez 3. Tomo Variarum resolut. 53 cap. 12. nu. 20. Tamen si apposita fuerit prædicta clausula, talis testis inhabilis nullum indicium faciet, secundum Bartol. & Doctor. ubi supra, & Aretin. in cap. testimonium colum. 5. de testibus.

Diximus in dicta sententia interlocutoria, T mando citar a las partes para ver presentar, jurar, y conocer los testigos, &c. quia prædicta citatione non præmissa, depositio testium erit nullius momenti, juxta text. c. 2. juncta sua gl. verb. audire extra, de testibus, & ibi DD. communiter, & in authent. sed etsi quis. C. de testibus 55 & in l. 23. tit. 16. part. 3. Quod tamen fallit, quando testis reciperetur super crimine sodomia: nam tunc propter immanitatem criminis parte non citata testimonium testis valer, secundum Joan. Andr. & Archid. in c. 1. de homic. in 6. & Avendan. in respons. 31. num. 10. Fallit etiam, quando ex conventionem partium testis produceretur: nam tunc etiam parte non citata ejus dispositio valida erit, ut cum communi Doctor. resolvit Covar. libr. 2. Variarum cap. 13. num. 5. & quatuordecim casus, in quibus possunt examinari testes absque citatione partis, cumulat Felin. in dict. c. 2. de test. congerit duos Corsetus in suis notab. sub verbo, testis in notab. incip. in loco, alios duos posuit Marfil. in singul. 24. & in repet. l. de unoquoque ff. de re judic. col. 15. vers. sed ultra eum. Prædicta tamen citatio operatur hunc effectum, quod quælibet pars possit opponere objectiones contra personas, & attestaciones testium sui adversarii, ut colligitur ex d. cap. 2. de test. & ex Bald. & aliis in l. si quando 57 C. de testibus. Quo fit, quod licet hujusmodi objectiones de jure regio opponendæ sint intra sex dies post publicatas attestaciones, ut probat text. in l. 1. tit. 8. libr. 4. Recopil. tamen si tempore quo testes producerentur, pars adversa esset præsens, statim deberet illas objicere in termino probatorio negotii principalis, ut optimè advertit Joann. Martienzo in Dialog. relatoris 3. part. c. 45. num. 5. Quod ibi sublimitat, nisi vitia aut repulsa corruptionis testium objicerentur: utputa si adversus testes opponatur, ipsos ab adversario pecunia, vel alia re eis data, corruptos fuisse, ut falsum deponerent: nam hujusmodi objectiones post publicationem intra sex dies opponi poterunt, sive objiciens, vel ejus procurator tem- 59 Suarez de Paz Praxis Eccl.

pore productionis testium præsens absensve fuerit. Et licet extra prædictum casum pars præsens tempore productionis testium, in termino probatorio non opponeret repulsa adversus testes productos, tamen tenetur contra partem adversam protestari, suas exceptiones salvas fore, & cum hac protestatione poterit postea facta publicatione intra sex dies opponere prædictas objectiones: nam per talem protestationem videtur recedere a suo consensu tacito, ut notat Bald. in l. si quis testibus num. 7. C. de testibus per text. c. presentium de testib. in 6.

Postquam enim iudex protulerit prædictam sententiam interlocutoriam probationis, tabellio statim illam intimat utrique parti: & tunc unaquæque pars concipit suos articulos, juxta quos testes examinari debeant, actor scil. juxta libellum suæ petitionis, dividendo sigillatim, clarè, breviter & distinctè per verba affirmativa, omnia & singula contenta in suo libello, secundum Specul. tit. de test. §. nunc videndum. nu. 18. Et ex diverso reus concipit suos articulos juxta 61 libellos suarum exceptionum: nam articulus est pars intentionis continens id, quod quis probare intendit, per testes vel scripturas, secundum Bald. in l. generaliter. §. sed juramento. Cod. de rebus creditis num. 3. gloss. & Doctor in cap. 2. de testib. in 6. & Marant. de ord. jud. 6. part. actu 4. de positione seu articulorum productione num. 1. Et hujusmodi articuli sermone Hispano apud nos appellantur, Interrogatorios de preguntas: licet 62 de jure communi articuli multum differant ab interrogatoriis, ut colligitur ex gloss. in c. 2. verb. Interrogatoria de testibus in 6. Sunt enim interrogatoria, quæ faciunt pars, præsentatis articulis, & testibus contrariæ partis, ad effectum veritatis indagandæ, & faciendi variare testes in altero ex illis decem prædicamentis congestis à Bald. in l. testium. C. de testib. secundum gl. d. c. 2. de testibus in 6. & Marant. d. 6. part. actu 7. de interrogatoriorum productione. Quæ interrogatoria apud nos sermone Hispano appellantur, Repreguntas. Et ut rectius articuli concipi possint, advocatus utriusque partis præ oculis & manibus habere debet libellos utriusque partis, ut docet Curtius in tract. positionum num. 23. Qui articuli modo sequenti pro instructione juvenum erunt formandi.

Forma Articulorum ex parte Actoris.

63 Preguntas por parte de Pedro vezino desta ciudad de Salamanca, en la causa con Hieronymo vezino de la ciudad de Zamora, sobre y en razon de cierta deuda que el dicho Hieronymo le deve por Juan vezino desta dicha ciudad, &c.

I. Primeramente seran preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si conocen al dicho Juan, y tienen noticia desta causa, &c.

II. Item si saben que el dicho Juan devia cien ducados al dicho Pedro, que por el mes de Marco proximo pasado deste presente año el dicho Pedro le avia emprestado, y el dicho Juan se obligo de dar se los y pagar se los al dicho Pedro, &c.

III. Item si saben que deviendo el dicho Juan los dichos cien ducados al dicho Pedro, el dicho

Hieronymo vino al dicho Pedro, y le dixo que los cien ducados, que el dicho Juan le devia que ellos pagaria por el y que los tomava a su cargo y quenta, y se constituya por su pagador, lo qual todo passo a principio del mes de Mayo proximo passado deste presente año, digan lo que saben, y declaren porque tiempo passo lo contenido en esta pregunta, &c.

IV. Item si saben, que de mas de los dichos cient ducados que por razon de la dicha promessa el dicho Hieronymo devia al dicho Pedro, le devia otros dozientos ducados por razon de una heredad que el dicho Pedro le avia vendido, &c.

V. Item si saben que quando el dicho Pedro hizo pacto y conveniencia con el dicho Hieronymo, en que le remitió y perdono dozientos ducados, fueron los que le devia por razon de la venta de la dicha heredad, y le quedo deviendo los cien ducados de la promessa, y assi no se incluyeron en el dicho pacto y concierto, y si se incluyeran los testigos lo supieran, y no pudiera ser menos por averse hallado presentes al dicho concierto, &c.

VI. Item si saben, que el dicho Pedro tiene pagados al dicho Hieronymo dozientos ducados que le avia emprestado, y dellos se ha dado por contento y pagado, los quales son los que al presente le pide por via de reconveccion, &c.

VII. Item si saben, que todo lo suso dicho es la verdad, publica voz, y fama, y comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones al dicho Hieronymo a v. m. pido le mande que los jure, absuelva, y declare conforme a la ley, y so la pena della, y para ello, &c.

Expositio hujus Interrogatorii.

64 Diximus, Preguntas por parte, &c. Ponitur enim in quolibet interrogatorio caput ejus per prædicta verba, ut iudex & tabellio intelligant interrogatorium illud esse ad instructionem testium super tali re & causa, & inter quas personas, ut colligitur ex text. in c. 2. juncta gl. verb. Interrogatoria de testib. in 6.

65 Diximus in primo articulo, Sean preguntados por el conocimiento de las partes, &c. quia testes debent cognoscere personas litigantium, à quibus, & contra quas producuntur, alioquin congruè testificari non poterunt, secundum gloss. in c. cum causam verb. de causis extra, de testibus & gl. in c. 2. verbo, Interrogatoria eod. tit. in lib.

66 Panor. d. c. cum causam n. 16. Quod verum intellige, quando factum, super quo testis deponere debet, sumit effectum ex parte utriusque litigantis: si verò effectum suscipiat ex parte unius, tunc sufficit illum cognoscere, secundum Joan. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de test. §. 1. nu. 55. in littera M. Et idem est, quando esset testificandum super actione reali, cujus oppositum observandum esset, quando super actione personali esset testificandum: tunc enim necesse erit quod utrumque cognoscat, secundum gloss. in l. 3. §. 1. verb. quanta fides ff. de testibus & Joan. Andr. sequuntur Panor. n. 16. & Fel. n. 2. in d. cap. cum causam & Jaf. in l. fin. in prim. n. 5. C. de jure deliber.

Secundus & Tertius Articulus appositus fuerunt, quia ad hoc, ut competat actio de constituta requiritur, ut aliquod debitum præcedat, ut resolvitur in quarto Tempore, in libello petitionis actoris.

Quartus & Quintus Articulus appositus fuerunt ad excludendam exceptionem rei afferentis exceptionem pacti de non petendo competere priori debitori, & per consequens actionem de constituta per illud elidi: nam ad hoc, ut competat actio de constituta necesse est, debitum non posse elidi per aliquam exceptionem à prætoribus inductam, juxta text. in l. quod si maritus ff. de constituta pecunia.

Sextus Articulus fuit appositus ad excludendam reconventionem, quam reus allegaverat. Ultimus Articulus fuit positus, nam licet fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam, secundum gl. in c. 1. verb. fama extra, de appellationibus per text. in c. præterea extra, de testib. & idem firmat gl. in c. veniens 1. de testibus, & gl. in l. 3. §. ejusdem verb. confirmat. ff. de testibus, & communiter omnes ex Dec. in d. c. 1. n. 11. in fin. extra, de appellationibus tradit Bartol. in l. de minore §. plurimum. n. 30. ff. de questionibus & ibi Hippol. nu. 27. Socin. in reg. 144. & Felin. in d. c. veniens 1. & approbatur l. 3. tit. 30. part. 7. tamen fama publica cum uno teste, & aliis administriculis plenam probationem inducit, secundum gl. & DD. communiter in d. c. 1.

Diximus in fine interrogatorii, Los quales articulos pongo por posiciones al dicho Hieronymo, &c. positio enim est pars intentionis continens id, super quo quis petit ab adversario responderi, secundum Bald. in l. generaliter §. sed juramento. Cod. de rebus creditis. Unde positio respicit solam confessionem partis adversæ, & fit per verbum, Ponit, ad effectum, ut ponens releveret ab onere probandi, si pars adversa confiteatur, juxta text. in cap. statumimus de confessis lib. 6. & tradit Speculator tit. de positionibus §. 2. & differt ab articulo, quia articulus fit per verbum, Probare intendit, respicitque probationes faciendas per testes vel scripturas in casu, quo positiones negentur. Quo fit, ut prius positiones fiant, & ad eas producendas detur unus terminus, & deinde detur terminus ad producendos articulos, secundum Cardin. in Clementina sape §. & quia in quest. 6. & 7. de verbor. signific. & Bald. in l. 2. §. quod observari circa finem. C. de jurejurand. propter calumniam dando. & probatur ex his, quæ tradit Speculator in tit. de teste §. nunc videndum col. 1. & colligitur ex verbis Alex. in l. inter stipulantem in princip. ff. de verb. obl. Nihilominus tamen, ut circuitus evitetur, & brevius causa expediat, jam hodie praxis recipit, quod simul articuli, & positiones concipiuntur: ideòque prædicta clausula adjecta fuit in fine interrogatorii ad effectum, quod si pars adversa ei respondendo aliquid confiteatur, ponens liberetur ab onere probandi illud, juxta text. in d. Clem. sape §. & quia, & nor. gl. 1. in c. 1. de confessis in 6. Quo casu, scilicet, quando pars adversa confitetur aliquid ex eo, quod articulus est, tales articuli succedunt loco positionum: si vero neget, tunc succedunt loco articulorum, ut super eis testes examinari possint, secundum Cardin. in d. §. & quia, & Speculato-

rem in titul. de teste §. nunc videndum post principium. Quocirca pars, cui positiones ponuntur, teneatur eis respondere simpliciter, & sine plica, per verbum, Nego, vel Confiteor talem positionem, juxta text. in l. 2. tit. 7. libr. 4. 75 Recopil. Et est ratio, quia responsio debet esse clara, ut probat text. in l. de atate §. quod autem & ibi Bart. ff. de interrogatoriis actionibus, & Alciatus in l. 1. §. si quis simpliciter num. 24. ff. de verborum. Nec poterit respondere per verbum Credo, vel non Credo, juxta text. in dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilat. & est ratio, quia cum positiones fiant ad certam probationem inducendam, quæ tamen induci non potest per verbum Credo, vel non Credo, quod dubitativum est, nec regulariter probat, secundum gloss. in l. testium verb. præsto. Codic. de testibus & in cap. quoties extra, de testibus gloss. in l. 2. §. idem Labeo ff. de aqua pluvia. arcendis. Cardin. in cap. sacris notabili 6. de his, quæ vi & Hippolyt. in l. ex libero num. 14. ff. de questionibus. Ideòque text. in d. l. 2. tit. 7. libr. 4. Recop. determinat, positionibus responderi non posse per verbum Credo, vel non Credo, per quam l. 2. in hoc corrigitur l. 1. ejusdem tituli & libri, disponens positionibus posse responderi per verbum, Credo, vel non Credo. Rursus positionibus responderi non poterit, Nego narrata, prout narrantur, ut probat text. in dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilationis. Sed requiritur responsio simplex & clara, ut ibi disponitur, & docet Boerius in decis. 234. num. 12. & 13. Alciat. ubi supra num. 29. Unde si iustus à iudice positionibus respondere, clare & sine plica eis non respondeat, pro confesso habebitur, juxta text. in cap. 2. de confessis lib. 6. & in dict. l. 1. & 2. tit. 7. libr. 4. Recopilation. ubi præscribitur forma, qualiter positionibus respondendum sit, & sub qua pena: Ideòque in prædicta clausula dictum fuit, Los jure absuelva, y declare conforme a la ley, y sola pena della, &c. & in foro ecclesiastico loco illorum verborum subrogantur verba sequentia, Los jure, y declare conforme a derecho, y so la pena del, &c. Quæ tamen pena solummodo locum habet in causis civilibus, non verò in criminalibus, neque ubi de dolo agitur, secundum Bartol. in l. 1. Cod. de pena iudicis qui male 81 judicavit. Contra quam tamen fictam confessionem probatio in contrarium admittitur, secundum Angel. Paul. Castr. numer. 5. in l. si is qui. Codic. qui testamenta facere possunt. & consentiunt Anton. de Butrio in cap. ex parte de confessis Aretin. conf. 146. num. 5. & Alex. conf. 145. 83 num. 4. lib. 6. Nec obstat, quod si probatio in contrarium admitteretur, videretur pena prædicta de nihilo fervire, ac l. illam impositam verbis fuisse, contra text. in l. omne verbum C. communia delegatis, & in c. commissa de electione in 84 6. Nam respondeo adhuc prædictam confessionem fictam magni effectus esse cum ob eam onus probandi, quod incumbere actori positiones ponenti, transferatur in eum, cui positiones ponuntur. Adverte tamen, quod ad hoc, ut nolens positionibus respondere habeatur pro confesso, necesse est, quod ab ipso iudice personaliter coram tabellione interrogetur, ut respondeat, juxta text. in c. 2. de confessis in 6. ibi interrogatus, iussusque à iudice. & in l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilat. ibi, en

presencia del juez. Quo fit, ralem pro confesso non haberi, si à notario ex iudicis commissione interrogetur, & positionibus nolit, veluti debet, respondere, ut expresse probant prædicta jura, & firmat gl. in d. c. 2. verb. Iustus & sequitur ibi Anch. col. 2. Quod est memorie tradendum secundum Did. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. mihi 935. Et de his positionibus erit videndus Cyn. in l. 2. §. quod observari num. 12. C. de jurejur. propter calumniam & Speculator in tit. de positionibus & gloss. 1. c. 1. de confessis in 6. Lanfrancus de Oriano, & Curtius in tractat. de positionibus & Maranta de ordine iudiciorum 6. part. 4. act. de positionibus seu articulis ubi num. 6. cum pluribus resolvit, discrimen esse inter positiones & articulos: nam qui ponit, censetur fateri illud, quod ponit, ut firmat gloss. in dict. cap. 1. de confessis in 6. Alexand. in consil. 71. colum. 1. volum. 3. Qui vero articulos facit, non censetur fateri id, quod dicit in articulis, ut notat Panor. in c. cum venerabilis de except. Joan. And. in c. fin. de jurejur. in 6. Anton. de Butrio. & Doct. in cap. fin. de confessis Bart. in dict. l. 2. §. quod observari & Alexand. in consil. 70. colum. penult. versic. præterea volum. 2. Quo fit, quod licet non videatur quis confiteri ea, quæ in articulis vel in interrogatorio continentur, tamen quando interrogatorium, & articuli ponuntur pro positionibus, bene videtur ea confiteri, secundum Bart. in l. ubiunque num. 2. ff. de interrogatoriis actionibus & Ant. Gom. tertio Tomo Variarum cap. 12. num. 14. Quocirca advocatus adverte debet, ne in interrogatorio vel articulis ponat aliquid quod ejus parti præjudicet: quod verum est, nisi pars adversa positiones neget: nam tunc ex eis juvari non poterit, argum. text. in capit. ex eo. de reg. jur. lib. 6. & in cap. cum olim de censibus gloss. in cap. cum venissent de eo qui mittitur. Bart. in l. post legatum num. 2. ff. de his, quibus ut indignis & Alexand. consil. 92. num. 5. Quibus positionibus hodie interrogatus de jure hujus regni tenetur respondere statim absque ulla termini præfixione, & sine consilio sui advocati, ut disponitur in dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilat. Quod tamen limitat Hostiens. in cap. dilecti de judiciis. quem refert & sequitur Socinus in repetit. leg. 1. colum. 4. ff. de vulgari. & Marant. de ordine iudiciorum. 6. part. dicto actu 4. num. 16. in rustico, vel idiota, qui quando examinatur in suo examine, poterit interesse ejus advocatus, vel procurator, ne ob ejus simplicitatem decipiatur, quod æquum est: & adde, quod licet Maranta, ubi supra numer. 17. firmet, quod si principalis cum juramento respondendo positionibus falsum deponat, de perjurio puniendus non erit, sed solum Deum habebit ultorem: tamen de jure hujus regni per dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilat. si taliter positionibus respondens de perjurio ex actis ipsius processus aperte convictus fuerit, ita quod appareat scienter falsum dixisse, ultra alias penas erit puniendus, si fuerit actor in amissione causæ, si vero fuerit reus, quod pro confesso habeatur. Et quis ordo servetur in articulis & positionibus faciendis in Lusitania, vide Ord. Lusitanorum lib. 3. tit. 40. cum suis §§.

Porrecto interrogatorio articulorum iudex illud recipit, dicendo, que se admita: y ponga en el proceso, Salvo jure impertinentium, & non admittendorum &c. præcipitque per illud testes examina-

ri : nam ad hunc effectum articuli dantur , ut per eos testes examinentur , *secundum gloss. 1. in Clem. 1. de officio delegat.* Et adverte , quod licet de jure copia articulorum (quos nos sermone Hispano appellamus (*Interrogatorio de preguntas*) dari debeat parti adversæ , ad effectum presentandi interrogatoria contra testes partis adversæ , ad veritatem indagandam , & ad faciendos illos variare , ut probat Panormitan. *in capit. per tuas colum. fin. de testibus & Bald. in leg. 2. Cod. ut lite pendente , per text. & ibi gloss. verbo , Interrogatoria. in cap. 2. de testibus libr. 6. & tradit Maranta in dict. act. 4. num. 19.* non vero copia interrogatoriorum , quæ nos sermone vernaculo dicimus , *Repreguntas , secundum Innoc. & Panormitan. nu. 2. in cap. per tuas extra , de testibus gloss. in cap. 2. verbo , Interrogatoria. de testibus in 6. Alexand. in l. 2. Cod. de edendo Jason in l. 1. §. de edenda num. 9. ff. de edendo Maranta in dict. act. 4. num. 21. & in actu 7. num. 3. Duennas in Regula 5. num. 5.* Tamen hæc regnis apud tribunalia secularia jam praxis obtinuit , quod nec copia articulorum , id est , del interrogatorio de preguntas : nec copia interrogatoriorum , id est , *de repreguntas* , danda sit parti adversæ. In quo articulo consulendus erit stylus cujuslibet tribunalis : Salmantica enim apud judicia secularia nullatenus copia articulorum id est , del interrogatorio de preguntas , parti adversæ datur : in foro tamen ecclesiastico Episcopi Salmantini copia articulorum parti adversæ exhibetur in causis beneficialibus , juris patronatus , matrimonialibus , decimilibus , & criminalibus , in aliis vero de stylo non datur. In tribunali autem judicis Metropolitanani in civitate Salmantina residentis indistincte , & in omnibus causis copia articulorum parti adversæ datur : Ceterum copia interrogatoriorum , id est , *de repreguntas* , in nullo tribunali conceditur , quod de jure procedit per text. & gloss. *in cap. 2. verb. Interrogatoria. de testibus in 6. & tradunt*

97 *Innoc. & Panorm. in d. cap. per tuas.* Deinde unaquæque pars suos testes producit : nam ad hoc , ut testis idoneus reputetur , & fides ei adhibeatur , requiritur quod à parte sit productus in causis civilibus , & in criminalibus agitatibus ad instantiam partis : vel quod à judice sit citatus in causis , in quibus ex officio procedit : Quinimo precibus partis testis produci poterit , juxta text. *in c. cum in tua ibi , offeruntur de sponsalibus & ibi Panorm. num. 2. Imol. Panor. Felin. & Decius in cap. 1. extra , de testibus.* Poterit etiam pars testem instruere de iis , quæ dicturus est , *secundum Bald. in dict. l. data opera. nu. 47. C. de his qui accusare non possunt & in l. 8. tit. 6. lib. 4. Recopilationis & nos etiam in isto Tempore in expositione sententiæ interlocutorie , in vers. recibio à prueva , &c. latius resolvimus.*

98 Adverte , quod in causis etiam civilibus , testes coram ipso judice produci debent , & coram eodem jurare , & ab eodem examinari , juxta text. *in l. 3. §. Divus ff. de testib. & in l. solam juncta gloss. C. de testibus gloss. in l. jubemus 1. C. de liberali causa gloss. in l. hac consultissima §. fin. verb. depositiones C. qui testam. fac. poss. & gl. in l. current. ff. de testibus.* Et est ratio , quia probatio fieri debet judici , & non notario , juxta text. *in l. quinquaginta ff. de probationibus* , & ita pro regula ponit Bald. *in c. si quis testium. in princ. extra de testibus.* & latè prosequitur Felinus *in cap. cum*

causam numer. 26. de testibus. Covar. lib. 2. Variarum cap. 13. num. 10. & Menochius in tractat. de Recup. poss. Remedio 15. quest. 26. num. 344. & in consil. 100. num. 43. ubi prædictam regulam limitant , nisi judex expresse hanc facultatem committat notario causæ , interveniente aliqua justa & speciali causa , ut probatur *in dict. capit. 100 si qui testium & in capit. 2. de judic. libr. 6. & in l. ad egregias ff. de jurejur. & in l. 22. tit. 11. part. 3.* Et regulariter hæc commissio fit ex generali impedimento multitudinis negotiorum , *secundum Salycetum in authentic. apud eloquentissimum C. de fide instrument. & Felin. dict. cap. cum causam num. 28. Covar. & Menoch. ubi supra.* Et ita in praxi quotidie observatur , quod pars producens testes coram judice petit eorum juramentum , receptionem , & examen tabellioni committi : quam commissionem judex facit , & de ea 101 in processu constare debet , alioquin nullitas actus induceretur , ut docet Menochius *in dict. consil. 100.* Limitant etiam prædictam regulam , quando testes essent in loco remoto à loco judicii : nam tunc judex hanc commissionem faceret judici illius loci , vel si justo impedimento testes detinerentur , ita quod ad judicem venire non possent , juxta text. *in l. judices Cod. de fide instru. & in dict. cap. cum causam & ibi Felin. num. 26. & 31. Menochius in dict. Remed. 15. quest. 26. num. 346.* Pari modo si probatio per instrumenta 103 fieri debeat , producenda erunt coram judice , nec sufficere coram notario , juxta text. *in l. adoptio. ff. de adopt. & in cap. accepimus cap. contingit. & ibi gl. & Fel. de fide instr. & latè Felinus in cap. quoniam contra. numer. 39. de probat. & Covar. libr. 1. Variarum. cap. 1. num. 5.* Quinimo si instrumenta fuerint producta ante litem contestatam , postmodum debent reproduci in isto Tempore coram eodem judice , *secundum Felin. c. 1. num. 28. de prob. & Covar. dict. lib. 1. cap. 1. num. 5.* Postmodum testes jurare debent , alioquin eorum 104 depositio non valebit , juxta text. *in l. jurisjurandi & in l. si quando. Cod. de testibus. & in cap. de testibus & in cap. tuis questionibus extra , de testibus & in dict. l. 23. tit. 16. part. 3. Speculator in tit. de teste §. sequitur num. 1. Jas. in l. admonendi num. 216. ff. de jurejur.* Nisi à partibus juramentum remittatur testibus , vel nisi matrona aliqua super inspectione ventris deponat : nam tunc de veritate non jurat , quamvis de credulitate jurare debeat. *secundum gloss. l. jurisjurandi Cod. de test. & in l. 1. ff. de ventre inspic. & ibi communiter omnes , text. tamen dict. l. 23. non requirit juramentum à matrona deponente de credulitate , quamvis Greg. Lup. ibi , in gloss. 4. ad hoc non advertat.* Quinimo satis non erit , si testis 105 prius deponat , & deinde juret : nam necesse est , quod juramentum præcedat , *secundum Panor. num. 8. & Doct. in dict. c. de testibus & Boerium in decis. 259. & probatur in l. 3. & 23. tit. 16. part. 3. & tradit Avendanius in responso 1. nu. 12. post Covar. libr. 2. Variarum cap. 13. num. 1.* Quod tamen intellige verum , nisi testis in continenti absque ullo intervallo post depositionem juramentum præstet , *secundum Bald. in l. jurisjurandi C. de testibus & Tiraquel. de retractu §. 1. gloss. 5. n. 8.* Quod juramentum testis præstare non poterit per procuratorem , juxta text. *in cap. licet ex quadam verb. proprio extra , de testibus & ibi Felinus colum. 2. testatur , hauc esse commu-*

nem

nem opinionem. Et forma juramenti præstandi à teste præscribitur à text. *in authen. sed judex juncta gloss. fin. ibi. & juncta l. presbyteri. Cod. de Episcop. & Cleric. & ibi ponit expresse Bald. num. 4. & de jure regio ponitur in l. 24. tit. 19. part. 3.* scilicet : Que poniendo su mano derecha sobre una fennal de Cruz diga que jura à Dios y à aquella Cruz , y à Sancta Maria , y à los sanctos , y à las palabras de los sanctos Evangelios , que dira verdad de lo que supiere en raçon de aquel pleyto en que es presentado por testigo , assi por la una parte como por la otra : y que nomez clara falsedad , ni por amor , ni odio , ni miedo , ni cosa que le sea dada ni prometida : y que ni por dano ni provecho , que entienda le ha de venir , no dexara de dezir verdad , ni la encubrirá : y que todo lo que supiere de aquel pleyto lo dira , aunque no sea preguntado dello. Et hoc ultimum dicit Gregorius Lupus *ibi in gloss. 4.* optimam practicam esse ad quam non solent advertere judices , quando sumunt juramentum à testibus : nam per eam non poterit objici testi , quod deposuit extra articulum super quo non fuit interrogatus , nec juratus. Ac ideo tu judex ad istam practicam adverte & fac quod testis juret , quod dicit omne id , quod de illo negotio scit , quamvis de eo non interrogetur. Et isto juramento præstito à testibus , ipsi respondere debent (*que assi lo juran*) & tunc judex iterum eis dicit : *Si assi lo hizieredes , Dios os ayude , y fino el os lo demande mal y caramente :* & testes respondent , (*Amen*) & fere eandem formam refert Simancas *de instit. cathol. tit. 64. num. 8.* Et in hac re velim judices admonitos esse , ut per seipos & non per tabellionem hoc juramentum testibus deferant , illos admonendo , quod veritatem dicant.

Postea testes erunt examinandi intra terminum probatorium à judice præfixum , de quo jam supra *in isto Tempore* diximus. Qui testes secretè & sigillatim sunt examinandi , ita quod unus non sciat quid alter dicat , nec ipsa pars intelligat , ita probat text. *c. venerabili. de test. c. inquisitionis. §. 1. de accus. l. nullum C. de testib. docet Speculator in tit. de teste. §. nunc tractandum in princ. gl. in c. 2. de testibus verb. audire & Rojas in sing. 288.* & examinatore observare debet omnia tradita ab Speculatore *in d. §. nunc tractandum* & si in primo termino continenti tres dilaciones testes non fuerint jurati & examinati , peti poterit cum juramento secunda dilatio que *Quarto plazo* dicitur quam judex suo arbitrio assignabit , & si eam absque causa deneget , pars poterit appellare , juxta text. *in cap. significaverunt de testibus & gloss. in cap. in causis eod. tit. receptam communiter à Panor. ibi poterit deinde peti prorogatio* Quarti plazi cum juramento , dummodo petatur antea quam finiatur terminus ille , alias non esset prorogatio , *ut in l. sed etsi manente ff. de precar. & in l. bonorum & ibi Bartol. ff. rem ratam haberi Panormit. in cap. de causis num. 7. de officio delegat. & Didacus Perez in l. 1. tit. 4. libr. 3. Ordin. gloss. 1. vers. ulterius.* Quæ tamen prorogatio in foro Ecclesiastico non datur , *ut supra resolvimus.* Et elapsis terminis probatoriis , amplius non poterunt testes produci : nam hunc effectum operatur præfixio termini , *ut in c. licet causam de probat. & l. 34. tit. 16. part. 3. & firmat gl. 1. in leg. si ea. C. qui accusare non possunt :* & nos resolvimus supra in isto Tempore , in exposi-

tionem sententiæ interlocutorie in fine secundi articuli. Ceterum si aliqua pars ex litigantibus fuerit minor 25. annis , vel alia persona , cui de jure competat beneficium restitutionis in integrum adversus omisam probationem , & lapsus termini probatorii , restituito erit petenda , sibi que concedenda , & à judice assignabitur alius terminus probatorius , juxta text. & ibi Panorm. *in cap. auditis de in integrum restitutione & probat text. in l. minor. 25. annis ff. de minoribus & l. 3. tit. 19. part. 6. Bart. notat in l. nam possea §. si minor. ff. de jurejur. Jason. in l. 1. §. novatio ff. de operis novi nunt. Felin. in cap. fraternitatis n. 6. versic. tertio in quantum de testib.* Minor tamen non erit restituendus adversus omisam allegationem , vel probationem contra reum criminaliter accusatum , *secundum Alex. in l. 1. §. nuntiatio. n. 34. & ibi Jas. numer. 10. versic. secundo ff. de novi ope. nuntia. & Ant. Gomez 3. tom. Variar. cap. 1. nu. 7. post glo. penul. in Clem. non potest de procurator. in fin. juxta quam doctrinam est limitanda supradicta resolutio , & Regia l. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.* Pari modo erit limitanda in minore jurisperito , cui restituito denegatur adversus omisam allegationem , & probationem , *secundum gl. quam ibi seq. dicens eam singularem Joan. de Plat. & unicam & singularem reputat Ant. Gomez. in secundo tom. Varia. cap. 14. num. 5. versic. Decimo in fin. & ordinariam appellat , plures eam sequentes referendo , Dominus Frauciscus à Sarmiento. libr. 3. Selectarum c. 12. n. 1.* ubi ipse contrariam opinionem optimis fundamentis nititur defendere per totum illud caput , *gloss. inquam est , in l. professio. C. de muneribus patrimoniorum lib. 10.* Insuper erit limitanda , quando peteretur restituito post publicatas attestaciones ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam , vel declinatoriam : nam tunc deneganda erit *secundum Inno. in ca. coram de in integrum restitu. & plures alios , quos refert Covar. in practi. quest. cap. 26. num. 4. versic. quinto. & Alex. l. 1. §. novatio. n. 33. ff. de oper. novi nuntia. Et tradit Marant. 6. part. de Appellatione in secundo actu principali num. 83.* De jure regio terminus iste probatorius per viam restitutionis concedendus excedere non debet dimidietatem termini probatorii in causa principali assignati : & in sententia , in qua restituito conceditur , erit deneganda alia restituito petenti , juxta text. *in l. 3. tit. 8. lib. 4. Recopilationis.* Adverte etiam , quod adversarius major poterit uti termino probatorio concessio minori ad probationem faciendam , prædictam l. Regiam , quæ opinio comprobatur ex text. *in l. pen. C. d. temp. in integrum restitu. peten. & ibi not. Bartol. Bald. & Paul. & tenet Anto. Gomez in dict. 2. Tom. c. 14. n. 5. versic. Decimo inferitur in fin.* Et quia frequenter casus iste in causis occurrit , ut juvenes instruantur , petitio restitutionis & ejus concessio erit formanda modo sequenti.

Petitio restitutionis adversus omisam probationem.

FUANO curador a ad litem de fulano mi me-
nor , digo que por negligencia y descuido de
sus factores b y procuradores se le ha pasado el ter-
mino provatorio , que fue concedido en la causa
que

que trata con fulano, y ha dexado de alegar y probar lo que a su derecho le convenia: y por ser menor de 25. años como por su aspecto parece, y en lo susodicho aver sido enor memento leso y damnificado c. de derecho le compete el beneficio d de la restitucion in integrum adversus omisiam allegationem & probationem. Por ende a v. m. pido le mande conceder y conceda la dicha restitucion in integrum adversus omisiam probationem & lapsum termini, sobre que pido justicia y costas, y el officio e de v. m. imploro, y juro a Dios y a esta Cruz † en anima de mi menor, y la mia, que esta Restitucion no la pido de malicia, &c.

Expositio supra dicta petitionis.

118 **D**iximus, Fulano curador ad litem, &c. ad denotandum, quod minori non datur procurator, sed curator, ut in §. invit. Instit. de curatoribus, & in l. 2. C. de in litem dando tutore, vel curatore.

119 **D**iximus, Por negligencia y descuido de sus factores, &c. ad denotandum, quod propter hanc causam minor restituitur, ut in l. minor 25. annis ff. de minoribus, & in l. 3. tit. 19. part. 6. Bart. in l. nam & postea. §. quod si minor ff. de min. & Jas. in l. 1. §. nuntiaris ff. de novi operis.

120 **D**iximus, Enormemente leso, &c. ad denotandum, quod pro modica læsione non conceditur restitutio, ut notat glo. communiter approbata in c. 1. de in integrum restitutione.

121 **D**iximus, Le compete el beneficio, &c. ad denotandum, quod restitutio minori conceditur de jure speciali, non verò de jure ordinario, ut probatur in l. in causa, la secunda in prin. ff. de minor.

122 **D**iximus, Y el officio de v. m. &c. ad denotandum, quod restitutio officio judicis nobili conceditur, ut probat text. in c. 2. de offi. jud.

Et oblata prædicta petitione restitutionis, tunc summarie probatur, petentem restitutionem minorem esse 25. annis, nec probatio læsionis ad hanc restitutionem concedendam requiritur, quia eo ipso minor censetur læsus per ipsum actum omissionis, quo casu minor restituitur absque probatione læsionis, ut probat text. in l. si minor. 36. §. 1. ff. de minoribus, & tradit Panor. in c. auditis n. 7. de in integrum rest. & Aug. Beroius in c. 1. num. 6. eodem tit. & Rodericus Suarez in allegatione 20. num. 8.

123 **L**icet enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & læsum esse ex tali actu, juxta text. in l. quod si minor. §. non semper & in l. ait prator. §. non solum 1. vers. mihi autem, & in l. non omnia ff. de minoribus & in l. nam postea. §. si minor. ff. de jurejur. & in l. minoribus 1. C. de in integrum restit. & in l. 1. 2. & 6. tit. fin. part. 6. & utrobique Doct. notant. & Anto. Gomez 2. Tom. Variar. ca. 14. n. 5. vers. quaro tamen. Tamen ubique minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi provenit, sed potuit sibi damnum inferri, eo ipso censetur læsus, & danda erit sibi restitutio absque eo, quod læsionem probet, ita probat text. in l. interdum 20. ibi, hoc enim ipso ff. de minor. & text. sic intelligendus, secundum glos. ibi in d. l. si minor. §. 1. & in l. si quis

124 **L**icet enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & læsum esse ex tali actu, juxta text. in l. quod si minor. §. non semper & in l. ait prator. §. non solum 1. vers. mihi autem, & in l. non omnia ff. de minoribus & in l. nam postea. §. si minor. ff. de jurejur. & in l. minoribus 1. C. de in integrum restit. & in l. 1. 2. & 6. tit. fin. part. 6. & utrobique Doct. notant. & Anto. Gomez 2. Tom. Variar. ca. 14. n. 5. vers. quaro tamen. Tamen ubique minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi provenit, sed potuit sibi damnum inferri, eo ipso censetur læsus, & danda erit sibi restitutio absque eo, quod læsionem probet, ita probat text. in l. interdum 20. ibi, hoc enim ipso ff. de minor. & text. sic intelligendus, secundum glos. ibi in d. l. si minor. §. 1. & in l. si quis

125 **L**icet enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & læsum esse ex tali actu, juxta text. in l. quod si minor. §. non semper & in l. ait prator. §. non solum 1. vers. mihi autem, & in l. non omnia ff. de minoribus & in l. nam postea. §. si minor. ff. de jurejur. & in l. minoribus 1. C. de in integrum restit. & in l. 1. 2. & 6. tit. fin. part. 6. & utrobique Doct. notant. & Anto. Gomez 2. Tom. Variar. ca. 14. n. 5. vers. quaro tamen. Tamen ubique minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi provenit, sed potuit sibi damnum inferri, eo ipso censetur læsus, & danda erit sibi restitutio absque eo, quod læsionem probet, ita probat text. in l. interdum 20. ibi, hoc enim ipso ff. de minor. & text. sic intelligendus, secundum glos. ibi in d. l. si minor. §. 1. & in l. si quis

patrem verb. proinde ff. ad Macedo. text. sic intelligendus in l. 1. C. de in integr. restit. secundum Panor. Beroium, & Rodericum Suarez ubi supra, & Dominum Franciscum à Sarmiento lib. 3. Select. cap. 13. nu. 2. Unde cum ex solo actu omissionis allegationis, & probationis minor censetur læsus, cum ex eo nulla utilitas sibi proveniat, sed damnum possit inferri, nimirum si restitutio sit ei danda absque probatione læsionis, secundum Beroium ubi supra, Aufrerium in addit. decis. ad Capell. Tolos. decis. 53. num. 4. Rebuffum 2. Tom. Tracta de restit. art. 1. glo. 3. n. 16. & plures alios, quos refert Deciso Pedemontana 158. nu. 5. etsi ipse ibi, nu. 13. contrarium dicat verius & receptius esse. Cujus tamen resolutionem arbitror veram esse, quando actus ex sua natura læsionem non includeret: tunc enim probatio læsionis necessaria esset, secundum suprascriptos Doctores, & Capucium decis. 109. num. 8. Et 126 hæc restitutio peti debet de jure regio, elapso termino probatorio in causa principali concessio, vel facta publicatione testium intra 15. dies, alioquin si restitutio petatur post quindecim dies connumerandos à die publicationis, deneganda erit, juxta text. in l. 3. tit. 8. lib. 4. Recop. Et quam pœnam incurrit minor petens restitutionem post publicationem ad probandam novam exceptionem in prima Instantia, si eam non probaverit, determinat. l. fin. tit. 5. lib. 4. Recop. & interrogatorium ad probandam minorem ætatem modo sequenti formatur.

Interrogatorio sobre el Artículo de la Restitucion.

Preguntas por parte de fulano en la causa que trata con fulano, sobre el artículo de la restitucion. 127

I. Primeramente se an preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia desta causa, &c.

II. Item si saben que el dicho fulano antes y al tiempo que se concedio el termino probatorio en la causa que trata con el dicho fulano, y al presente era y es menor de 25. años, y tal por su aspecto parece. Digan y declaren los testigos lo que saben, &c.

III. Item si saben que lo susodicho es la verdad, y dello es fama publica, y comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones a la parte adversa: pido que los jure y declare conforme a la ley, y sola pena della y para ello, &c.

Et si pars adversa has positiones negaverit, duo testes erunt producendi, & examinandi ex parte petentis restitutionem super prædictis articulis, & qualiter sit ætas probanda, docet Barto. in l. de atate ff. de minor. Et tunc judex profert sententiam restitutionis per viam actus forma sequenti.

Sententia Restitutionis.

EN Salamanca à 20. dias del mes de Julio de 1581. años ante mi el presente escrivano, y testigos de yuso escriptos, el dicho señor Alcalde mayor dixo, que devia conceder y concedio la restitucion

restitution pedida por parte del dicho fulano menor, con plazo y termino de tantos dias comunes a ambas las partes, para que alegue y prueve lo que le con venga, con denegacion de otro termino: y que si dentro del dicho termino no provara, que incurra en pena de seys mil maravedis, la mitad para la camara de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia, y lo firmo de su nombre, testigos fulano y fulano.

Quæ sententia restitutionis procedit ex dispositione l. 3. tit. 8. lib. 4. Recop. Et transacto isto termino probatorio, in prædicta restitutione concessio, vel elapsis terminis probatoriis, quando restitutio non fuit petita, expletisque omnibus, quæ ad probationem jurium partium spectant, & sunt necessaria, judex poterit interrogare partes, an aliquid amplius velint facere, & actitare: & si aliqua ex partibus dixerit, se velle aliquos actus facere, tunc judex advertat, an sint elapsa omnia tempora probatoria & si elapsa fuerint, videat, an illa, quæ dixit pars velle facere, sint talia, quæ extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per inspectionem oculorum judicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio nunquam censetur exclusa, & superat omnem speciem probationis, secundum Azonem in summa. C. de lege Aquilia, & Bald. in l. contra negantem num. 7. C. de lege Aquilia: sunt alia plura, quæ fieri possunt extra terminum probatorium, quæ congerit Maranta de ord. jud. 6. par. actu. 15. à numer. 2. & tunc judex assignabit aliam dilationem ad illum actum expediendum cum comminatione, quod illa dilatione transacta, amplius non audietur, quia judex tenetur curare, ut quam citius fieri possit causa expediat, ut in l. properandum in princ. C. de judic. cap. finem litibus de dolo & contum. Hanc tamen interrogationem & diligentiam judex aliquando facit elapsis terminis probatoriis, aliquando vero post publicationem testium factam: & si ante publicationem exhibuerit, vel ea non exhibita transacti fuerint termini probatorii, tunc aliqua ex partibus litigantibus comparet coram judice petendo quod publicationem testium faciat, ac ideò pauca de publicatione testium annotanda erunt.

De publicatione testium & probationum faciendâ.

ELapsis itaque terminis probatoriis, publicatio testium, & probationum fieri debet ad petitionem unius ex litigantibus, quæ petitio ex mandato judicis intimatur parti adversæ, & præcipitur ei, ut ad primam audientiam veniat ad videndum publicationem testium fieri, vel ad allegandum, quare fieri non debeat publicatio: quæ citatio de jure præcedere debet, juxta text. in l. gesta cum ibi notatis. C. de re judicata & in c. consuluit de offi. deleg. & in l. 37. tit. 16. par. 3. & ibi Gregorius Lupus in glo. 1. Ad quam publicationem unica tantum citatio sufficit, nec requiritur trina vel peremptoria, ut cum Joan. Andr. resolvit Grego. Lupus ubi supra. Et si in termino citationis pars citata non comparuerit, altera pars publicationem petens debet incurrere contumaciam partis citatæ, per text. ubi notat Bald. in l. properandum. §. & si Suarez de Paz Praxis Eccl.

quidem. C. de judicis. & tunc judex jubet publicationem testium fieri per sententiam interlocutoriam pronuntiando, depositiones testium esse publicatas & apertas, & quod ipse eas pro publicatis habet, præcipitque copiam attestatorum partibus litigantibus exhiberi, ut disputent & allegent super eis intra terminum sex dierum, ut disponit lex. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. Et forma hujus publicationis faciendæ de jure communi traditur à Bart. in Authen. at qui semel. C. de probationibus, & à Bal. in d. l. gesta. C. de re jud. nu. 17. De jure autem hujus regni & de stylo fit forma sequenti.

Forma publicationis testium.

Y Despues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamanca, a tantos dias de talmes y de tal año, ente el dicho señor alcalde mayor, y en presencia de mi el dicho escrivano, y testigos de yuso escriptos parecio presente el dicho Pedro, y dixo, que la parte contraria avia llevado termino para venir diciendo contra la publicacion de testigos por el pedida, y por que no devia ser fecha: el qual no avia dicho cosa alguna contra ella, y le accusaba la rebeldia, y pedia y pidio a su merced mandasse hazer la dicha publicacion, y pidio justicia, &c. Testigos fulano, y fulano.

E luego el dicho señor Alcalde mayor dixo, que mandava y mando hazer la dicha publicacion de testigos con termino de seys dias primeros siguientes: y mando dar traslado de las provancas a ambas las partes. Testigos dichos, &c.

Quæ publicatio testium fit ad effectum, ut partes possint recipere copiam examinis testium: & tunc censetur præclusa via producendorum testium: nam regula est, quod publicatis attestatoribus testes non recipiantur super eisdem articulis, vel directo contrariis, juxta text. in Authen. at qui semel C. de probatio. & in cap. intimavit cap. fraternitatis de testibus. Clem. 2. eod. tit. l. 36. tit. 16. par. 3. & tradit pro Regula Joan. Matienzo in Dialogo Relatoris cap. 46. num. 1. nisi in casibus congestis à Barto. in Authen. at qui semel C. de probationibus Panor. & Doct. in cap. fraternitatis de testibus & à Joan. Matienzo ubi supra, & eandem Regulam cum nonnullis fallentiis ponit Rojas in singul. 103. & Alex. Straticus in pract. jud. c. 18. à n. 40. nec attento jure communi est de ordine substantiali judicii, ideoque ejus omisio non reddit processum nullum, secundum Barto. Bald. num. 19. & Alex. in l. prolatam Co. de sententiis, & interlocutionibus Guidonem Papam q. 586. num. 1. & Capel. Tolo. quest. 416. per text. in cap. cum l. & A. extra, de re jud. ubi tradit Panor. Quod est verum, nisi à parte publicatio petatur: nam tunc si judex illam non faciat, erit de substantia judicii, & processus nullus judicabitur, secundum glo. in cap. fin. versic. cessante de hereticis in 6. verb. Judicis. Quod intelligi debet, dummodo à tali denegatione appelletur, ut cum pluribus resolvit Sebastianus Vantius in tractat. nullitatum, sub tit. de nullitate ex defectu processus num. 40. & testatur communem Joan. Asinius in pract. §. 3. cap. 10. num. 4. ita componens glossam in Extravaganti, ad reprimendum verbo, Figura. Et glossam in d. l. prolatam cum gl. in dict. cap. si de hereticis in 6. & idem testatur Didacus Perez

in rubr. titul. 11. lib. 3. Ordin. col. 1155. Hæc tamen resolutio Vanrii, Asinii, & Didac. Perez mihi displicet, ac ex eorum dictis constat, publicationem attestationum non esse de substantia ordinis judiciarii, quamvis petita esset, & à iudice denegata & à denegatione appellatum: nam si tunc esset de substantia iudicii, ejus ommissio esset nulla, nec denegatio indigeret appellatione, ut probat l. 1. ff. qua senten. sine apel. rescind. & c. 1. de senten. & re judi. quia tunc contra jus legum & constitutionum esset denegatio: Unde cum supradicti Doct. à tali denegatione publicationis appellationem requirant, sequitur inde publicationem non esse de substantia iudicii, sed potius respicere jus, & justitiam partis, & ab ea appellandum fore, alioquin in auctoritatem rei judicatae transire, & partem volentem impugnare sententiam & processum ex defectu publicationis non fore audiendam, juxta text. in d. ca. cum I. & A. quem ita intelligunt ibi Innoc. Panor. num. 10. & Felin. num. 1. & pro hac opinione urget text. sic intelligendus in l. cum prolatis ff. de re jud. ubi sententia lata contra legem valet, & appellationem requirit: quia lex illa, contra quam lata fuit sententia, respiciebat merita causæ, id est, jus litigatoris, ut notant ibi Imol. nu. 1. Alex. n. 10. & Zasius n. 11. & eodem modo intelligitur text. qui pro nostra opinione etiam facit in l. Praeses ff. de re jud. ubi probatur, sententiam latam contra legem valere, & appellationem requirere: quoniam lex illa, contra quam lata fuit ibi sententia, respiciebat jus litigatoris, licet ex actis processus constaret notorium errorem intervenisse, ita intelligunt Alex. n. 2. Zasius n. 1. in d. l. Praeses & Matr. de Afflict. Decis. 28. n. 8. Ergo constat, publicationem non esse de substantia, nec ejus omissionem processum reddere nullum, cum jus petentis eam respiciat. At vero de jure regio hanc publicationem esse de substantia processus existimo per text. in l. 1. titul. 8. lib. 4. Recopilat. ibi, Hecha publicacion de los testigos, 138 & c. quæ verba cum sint ablativi absoluti, conditionem plane inducunt, juxta text. in l. à testatore & ibi Bart. ff. de conditionibus & demonstr. 139 Sed conditio inducit formam, ut in l. qui heredi 140 & in l. Mavius ff. de condi. & demonstrat. ommissio autem formæ reddit actum nullum, ut probat text. in c. cum dilectis. de rescript. & in l. diligenter ff. mand. Ergo constat, de jure regio publicationem testium esse de substantia iudicii, præsertim si à parte petita fuerit, juxta text. in l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil. Vel poterit etiam d. l. 1. tit. 8. lib. 4. Recop. intelligi juxta supradictam resolutionem communem, nempe quod tunc demum ommissio publicationis inducat nullitatem processus, quando ab ejus denegatione fuerit appellatum: non vero quando ab ea appellatum non sit: quamvis hæc interpretatio nimis restringat prædictam l. 1. generaliter loquentem, maxime, quia stylus 142 hanc publicationem testium diu jam recepit. In causis criminalibus, nulli dubium est, publicationem testium de substantia iudicii esse ejusque omissionem nullitatem processus inducere, ut eleganter resolvit Julius clarus lib. 5. receptar. sententiarum §. fin. q. 40. n. 1. & Avendanius in responsio. 1. n. 8. per quam publicationem concluditur, & renuntiatur productioni testium, nec partes amplius admittuntur ad aliquid probandum in negotio principali, juxta text. in c. fraternita-

tis de testib. & firmat glo. in Clem. 2. de testib. & in d. Auth. at qui semel & in l. 34. 37. & 39. tit. 16. p. 3. & ordinatio Lusitanorum lib. 3. tit. 4. in pr. Quamvis aliquando iudices præcipiant, 143 testes productos in termino probatorio examinari intra illos sex dies publicationis, secundum Monterrosium in sua practica civili. Tract. 2. fol. 11. col. 2. in fin. Intellige rursus, viam probationis præclusam esse per publicationem testium, quando probatio facienda esset per testes: Cæterum si per instrumenta esset probatio facienda, non censeretur præclusa via probationis: nam instrumenta usque ad conclusionem causæ produci possunt, 144 juxt. text. in c. cum dilectus de fide instr. & in l. 34. in fi. tit. 16. p. 3. & ibi Grego. Lup. in gl. fin. dummodo pars producens cum juramento asserat, instrumenta de novo fuisse reperta, vel in ejus notitiam venisse: alioquin instrumenta Actor tenetur producere ante sententiam interlocutoriam 145 probationis, reus vero usque ad diffinitivam. l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. & supra resolvimus in isto 4. Tempore n. 58. & in 7. Tempore n. 14. Quod tamen erit intelligendum juxta resolutionem, quam tradidimus supra, in d. 7. Tempore n. 34. Nam cum l. 2. tit. 5. li. 4. Recop. sit posteriori loco situata, observanda erit, & per eam erit intelligenda l. 1. titul. 2. & l. 1. tit. 6. lib. 4. Recop. ubi statuitur, quod in quacumque parte litis instrumenta recipiantur cum juramento producentis, quod de novo in ejus notitiam venerunt, & quod non potuit antea producere, nisi stylus, quem ibi retulimus, fundemus in illis duab. legibus primis, & quod sint observandæ tanquam majori æquitate nitentes, licet primo loco sint situatæ ac, ideo d. l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. situatæ posteriori loco præferri debeant, juxta à nobis notata, supra, in 5. Annotatione n. 29. & æquitas illarum ll. consistit in hoc, ne veritas & jus partis pateat, si instrumenta non fuissent admittæ & juxta hanc declarationem est intelligenda l. 1. & 2. tit. 9. lib. 4. Recopil. & comprobatur ex l. 3. ejusdem tit. & lib. ubi dicitur, quod in secunda Instantia instrumenta possint produci cum juramento producentis, quod in ejus notitiam noviter venerunt, & reperta fuerunt, & stylus supra relatus, in 7. Tempore, sic debet intelligi, ut cum prædicto juramento instrumenta recipiantur.

Insuper intellige, viam probationis præclusam 146 esse per publicationem testium, nisi aliqua pars ex litigantibus fuerit minor 25. annis, ecclesia, vel alia persona privilegiata, quæ beneficio restitutionis gaudere debeat: nam tunc etiam post publicationem testium intra 15. dies, restituitur ad probationem faciendam, ut supra resolvimus in isto 8. Tempore n. 148. & 161. quod tamen limitari debet, prout ibi resolutum in num. 149. & 150. & alias limitationes hujus restitutionis colliges ex Alexan. de Imol. in l. 1. §. nuntiatio. num. 32. & Jas. col. pen. ff. de novi operis nuntia. asserentibus in hoc mulierem vel rusticum non esse restituendos, & idem tenet Mar. Soci. in Reper. cap. fraternitatis n. 32. de test. & Alciat. d. §. nuntiatio, intelligentes illud verum esse, quando læsio causaretur ex sola fragilitate mulieris, vel rusticitate, secus vero si ex probabili ignorantia: nam tunc ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, restitutio concederetur, & idem resolvit Felin. c. intrinavit de test. n. 4. & aliam

aliam limitationem ad hoc, ut non restituatur minor, vel ecclesia ponit Alexan. Staticus in pract. jud. cap. 18. num. 47. quò in loco alias limitationes adducit ad supradictam Regulam, quod publicatis attestationibus amplius non admittuntur testes, quas colligit ex Jas. l. qui per salutem ff. de jurejur. & Felin. d. c. fraternitatis n. 5. & Bald. in c. ultra tertiam nu. 4. & 5. de test. & ex Anto. de Butr. c. ad petitionem de accus. n. 14. ex Panorm. in c. juravit de prob. Felin. & aliis in c. Series de test. limitantibus dictam Regulam in causa matrimoniali; & tu collige 40. limitationes ad prædictam Regulam ex Matienzo ubi supra, qui in d. 3. p. Dialogi. c. 51. n. 7. tractat an prædictæ limitationes locum habeant stante l. Regia. 3. tit. 8. lib. 3. Recop. Denique 147 intellige, hanc publicationem faciendam esse per iudicem, qui de causa principali cognovit: unde quando ipse iudex commisit, seu delegavit alteri 148 receptionem, & examen testium, delegatus ille non poterit hanc publicationem facere, sed tenetur examen testium clausum remittere ad delegantem, coram quo publicatio erit facienda, secundum Bart. in l. cum ab initio in fine ff. quemadmodum testamenta aperiuntur, & Marant de ordine judiciorum 6. part. actu. 2. nu. 6. & plura de hac publicatione attestationum ultra Doct. in supradictis locis citatos, vide apud Bald. in l. per hanc C. de eden. appel. col. pen. Ripam l. 2. à nu. 30. C. de eden. & Alexand. Staticum in sua pract. jud. c. 18. à n. 16. & Covar. in pract. qu. cap. 18. numer. 6. versic. Sexto. Quæ publicatio, ut supra diximus, fit ad effectum, ut copia testium partibus detur, & partes opponere possint contra personas, & dicta testium, & super eis disputare, & de jure allegare, juxta text. in cap. 2. de testibus, in 6. & in Authen. si testis productus C. de testibus & in extravaganti, ad reprehendum juncta glos. verbo, Figura iudicii. Quod partes facere debent de jure regio intra terminum sex dierum in ipsamet publicatione præfixum, ut probat text. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopilat. Ideoque opportune videndum erit de nono Tempore.

SUMMARI A.

- 1 Advocatus utriusque partis qua attendere debeat publicatione testium facta, ad allegationem & disputationem faciendam, traditur.
  - 2 Advocatus utriusque partis diligenter inspiciere debet mandatum adversarii, an sit sufficiens, quando per procuratorem litigavit adversarius.
  - 3 Si advocatus videret aliquem articulum probatum, debet eum signare in margine cum aliquo caractere.
  - 4 Testium contrarietas omnino vitanda est.
  - 5 Fides unius testis supplet fidem alterius minus idonei.
  - 6 Advocatus debet restitutionem petere adversus omissam probationem, si pro tali persona patrocinium præstet, cui restitutio competit.
  - 7 Repulsæ seu exceptiones sunt opponendæ intra sex dies connumerandos à die intimationis processus partibus factæ.
  - 8 Etiam si sit persona, qua de jure restitui possit, nihilominus tamen non poterit restitui adversus termini lapsum ad opponendas testibus Suarez de Paz Praxis Eccl.
- repulsas concessi.
  - 9 Iudex, cui de inhabilitate testium constat, potest eos absque partium petitione, ex officio repellere.
  - 10 Quando inhabilitas testis respicit non solum odium ejus, verum etiam favorem partis, iudex non potest eum ex officio repellere.
  - 11 Testium infamiam non sufficit advocatum generaliter allegare.
  - 12 Pars porrigere debet libellum disputationis, qui vulgo appellatur, Escripto de bien provado.
  - 13 Libellus disputationis, qui vulgo dicitur, Escripto de bien provado, concipitur sermone Hispano.
  - 14 Si pars non habeat repulsas adversus testes, non addit clausulam illam in libello, per quam exceptiones testibus objicit.
  - 15 Libellus disputationis sermone Hispano conceptus explicatur: & jure probantur singula ejus clausula.
  - 16 Contestes debent esse testes, ut admittantur.
  - 17 Testis non debet de auditu deponere.
  - 18 In antiquis factis fidem faciunt testes de auditu deponentes.
  - 19 Testis de vana credulitate deponens non facit fidem.
  - 20 Testis dictum non concludens, non facit fidem.
  - 21 Solam testium depositionem non sufficere palam est.
  - 22 Repulsæ sunt testibus objiciendæ cum protestatione, quod non obijciuntur animo eos injuriandi.
  - 23 Si repulsæ intra sex dies testibus opposita à iudice non admittantur, pars appellare potest.
  - 24 In detestabilibus criminibus non admittuntur testium repulsæ.
  - 25 In summariis causis non admittitur testis repulsæ.
  - 26 Adducens aliquem testem pro se, non potest eum contra se repellere.
  - 27 Per solam testis productionem videtur testis approbatus à producente, quamvis eo non utatur.
  - 28 Si nova repulsæ testibus supervenerit, potest pro se eos producens, contra se postea reprobare.
  - 29 Dicta testium bene potest quis contra se reprobare, quamvis eosdem pro se antea produxerit.
  - 30 Testes, quibus probantur testium exceptiones, reprobari non possunt.
  - 31 Infinitas est vitanda.
  - 32 Ad probandas repulsas testium pars admitti non debet, nisi elapsis quindecim diebus post publicationem.
  - 33 Iudex debet admittere partes ad exceptionum probationem.
  - 34 & 35. Sententia, per quam partes recipiuntur ad probandas repulsas testium, Sermone Hispano composita.
  - 36 Interrogatorium super repulsis testium sermone Hispano compositum.
  - 37 Testes producti ad probandas repulsas testium, jurare, & examinari debent, sicut testes in negotio principali producti, & eorum publicatio fieri debet.
  - 38 Repulsæ contra testes probantes repulsas testium causa principalis, admitti non debent.

39 *Repulsis testium plane probatis, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium reprobatorum, nisi specificce bonitas probarctur, & repulsa excluderentur coarctando negativam loco & tempore.*

40 *Quilibet presumitur bonus, nisi contrarium probetur.*

41 *Testis de crimine emendatus, ad testificandum admittitur.*

42 *Omnibus conclusis, utraque pars conclusionem causae petere debet.*

TEMPUS IX.

Disputationis & Allegationis.

FActa testium publicatione, advocatus utriusque partis diligenter processum videat, consideretque allegationes & probationes utriusque partis, & super eis disputet, & alleget: In primis considerando an ejus Clientulus sit actor, vel reus, & an pars adversa per procuratorem litigaverit: quo casu videre debet mandatum, utrum sit sufficiens, necne: & an pars adversa habeat personam legitimam standi in iudicio. Deinde inspiciat probationes sui clientuli, & an articuli ejus positi fuerint pro positionibus parti adversae: videatque, an pars adversa fuerit confessa praedictos articulos. Postmodum videat attestaciones in articulis principalibus actionis, vel exceptionis, & si invenerit aliquem articulum probatum, illum in margine signet aliquo caractere: & si testes suae partis in aliquo articulo discordent, curet eos componere, quia contrarietas testium omnino vitanda est, juxta text. & ibi Doct. in c. cum tamen de testibus. Similiter advertat, quod si in favorem sui clientuli fuerit productus aliquis testis minus idoneus cum alio teste omni exceptione majori, concordante cum depositione illius testis minus idonei, quod tunc fides unius supplet defectum alterius, secundum Hippolytum in l. de minore. §. tormenta ff. de questionibus, col. 2. in fin. per doctrinam Bald. & Ang. in l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de eden. & idem firmat Jas. in l. distantibus. col. 2. C. de testamentis & Curtius in tract. de test. col. 1. Deinde advertat advocatus, an pars ejus sit persona quae beneficium restitutionis gaudere debeat, nam si ejus intentio plene probata non fuerit, debet tunc restitutionem petere adversus omiffam probationem, ut supra resolvimus in fine octavi Temporis. Postmodum advocatus recurat ad inspectionem probationis partis adversae, & si invenerit intentionem suam probatam, curet eam destruere objiciendo repulsa contra personas, & attestaciones suorum testium: quae repulsa opponenda sunt de jure hujus Regni intra sex dies publicationis, connumerandos a die intimacionis factae partis, tam in prima quam in secunda instantia: alioquin elapsis illis sex diebus repulsa non sunt admittenda, juxta text. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. De jure tamen communi opponenda erant ante sententiam, id est, ante conclusionem in causa, ut probatur in cap. 1. de except. cap. cum dilectus de fide instrum. notant Panor. & omnes d. cap. 1. & Covar. in Pract. quest. cap. 28. numer. 5. quo in loco disputat, an in secunda instantia appellationis possint objici repulsa contra testes productos in prima instantia, & in ea fuerunt omiffa, & in partem negativam magis se inclinat, certo certius affirmans in secunda instantia appellationis non posse opponi objectiones contra testes in prima instantia ante sententiam productos, si velit quis eas objicere intra terminum concessum in secunda instantia ad reprobandos testes productos in illa secunda instantia: nam illa dilatio datur tantum ad illos testes productos in secunda instantia reprobandos, & non ad reprobandos testes primae instantiae, & ibi refert stylum Granatenfis praetorii, qui in hoc observatur. Quinimò minor 25. annis, ecclesia, vel alia quaecunque persona privilegiata non poterit restitutionem petere adversus terminum illum elapsum concessum ad probandas repulsa testium, nec talis restitutio eis danda erit, ut firmat Cappella Tolosana decisione 53. & Palatius Rubens in Repet. cap. per vestras. §. 26. n. 13. de donationibus inter vir. & uxor. & Boerius in decisione 245. n. 7. Tamen si ex actis ipsius processus iudici constet de inhabilitate testium, iudex ipse ex officio poterit testes repellere, quamvis repulsa a parte non fuerint oppositae, secundum Feli. & omnes in c. intimavit de testibus, & Jas. in repetitione l. admonendi nu. 14. ff. de iurejuran. Quod intellige verum esse, quando inhabilitas testis concerneret solummodo odium ejus, ut puta quia infamis, ebrius, furiosus, vel alium similem defectum pateretur: secus esset quando inhabilitas concerneret non tam odium testis, quam favorem partis adversae objicientis repulsa, ut quia inimicus, familiaris, vel alium similem defectum haberet, tunc enim iudex ex officio non repellat illum, secundum Bald. in l. si quis testibus num. 7. C. de testibus, & Antonium de Butrio in cap. bona de electione col. 6. Insuper advocatus advertat, non sufficere repulsa testium in genere objicere, ut puta dicendo, testem esse criminofum infamem, perjurum, aut excommunicatum: sed requiritur, quod in specie exprimat & declaret delictum, & causam, ex qua sequuta fuit infamia, vel excommunicatio, & in quo negotio falsum testimonium dixit, juxta text. in cap. presentium versic. 1. tamen de testibus in 6. & tradunt communiter Doct. secundum Decium in c. 1. num. 6. de exceptionibus, Boerium in decis. 321. Marantam de ordine judic. 6. part. actu. 13. num. 3. Expresse de jure regio probatur in l. 2. tit. 8. lib. 4. Recopilacionis. ubi praescribitur qualiter repulsa testium sint objicienda. Et omnibus supra dictis, & aliis per advocatos partium consideratis, tunc utraque pars porrigit libellum disputationis, seu allegationis super suis probationibus: quem libellum vulgo appellamus, Escripito de bien provado, & erit formandus modo sequenti mutatis mutandis.

ESCRIPITO DE BIEN
provado.

ILLUSTRE SEÑOR.

Pedro en la causa con Hieronymo, Digo que siendo visto por vuestra merced el presente proceso hallara mi intencion y demanda bien, y cumplidamente provada con escripturas autenticas, y

con mucho numero de testigos. mayores de toda excepcion: y en particular pruevo que Juan me devia cien ducados que por el mes de Marco proximo pasado deste presente año le empreste, y el se me obligo de me los bolver y pagar, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden a la segunda pregunta de mi interrogatorio. Pruevo tambien como al principio del mes de Mayo proximo pasado deste presente año vino a mi el dicho Hieronymo y se me constituyo por deudor y pagador de los dichos cien ducados que me devia el dicho Juan, y dixo que los queria pagar por el y yo lo acepte, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden a la tercera pregunta del dicho interrogatorio. Y assi mismo pruevo, que el dicho Juan, de mas de los dichos cien ducados, me devia otros dozientos ducados, por razon de una heredad que le vendi, los quales le perdono y remiti por cierto pacto y conveniencia, y me que deviendo los cien ducados del dicho emprestado, como declaran los testigos por mi presentados respondiendo a la quarta y quinta preguntas de mi interrogatorio. Otro si pruevo, que pague al dicho Hieronymo los dozientos ducados que me empresto, y agora menos bien me pide por reconvenccion, como consta de lo que declaran mis testigos respondiendo a la sexta pregunta de mi interrogatorio. De lo qual consta, estar mi intencion y demanda bien y cumplidamente provada. A lo qual no obsta ni prejudica lo que la parte contraria pretendio provar, que no provo: porque sus testigos son varios a y singulares, deponen de oydas b y vanas creencias c no concluyen d ni dan razon e de sus dichos; son parientes, criados, familiares, y paniagados, y intimos amigos del dicha adverso, y como tales no hazen fee ni prueva, y assi los tacho y contradigo. Y en particular f no me danna ni prejudica el dicho de fulano, por que es mi enemigo capital, por aver rennido con migo por tal cosa, y me quiere mal de muerte, y se presume que a passion adamente dixo contra mi sudicho, y assi lo tacho y contradigo, con protestacion que ante todas cosas hago, que la dicha tacha ni las de mas que pusiere contra los de mas testigos, no las pongo con animo de injuriar a alguno dellos, sino por que assi cumple a mi justicia. Tampoco me danna el dicho de fulano, por que se perjuro en tal causa y por tal fue acusado y dado por perjuro, y assi lo tacho y contradigo, porque se presume aver dicho en esta causa lo contrario de la verdad. Iten no me danna el dicho de fulano, porque el tiempo que lo dixo est avia descomulgado de excomunion mayor portal juez, en tal causa, a pedimiento de fulano, y assi lo tacho. Otro si no me prejudica el dicho de fulano por ser infame y frequenta las tabernas, y se suele y acostumbra a embriagar, y finalmente no me danna el dicho de fulano, porque es solo y singular en su dicho y por tal lo tacho, y contradigo. Y hallara v. m. que los testigos por mi presentados son fide dignos y legales, de mucha autoridad, fee, y credito, muy buenos christianos, temerosos de Dios y de sus conciencias, personas graves, y honradas, y tales que debajo de juramento no diran ni depondran lo contrario de la verdad: Porque pido a v. m. haga segun y como en mi demanda pedido tengo, sobre que pido cumplimiento de justicia, y el officio de v. m. imploro, y las costas protesto, y pido ser recebido a la prueva de tachas de los testigos contrarios y abonos de los

mios, y juro a Dios y a esta Cruz que las dichas tachas no pongo de malicia, ni por injuriar a alguno de los dichos testigos, &c.

Quando autem pars non habet aliquas repulsa contra personas testium, & eorum dicta in specie, tunc non ponitur supradicta clausula, per quam objiciuntur repulsa testibus, sed statim ponitur alia clausula, nempe, *Y negando lo prejudicial concluyo para sententia definitiva, &c.* De qua clausula dictum fuit supra, in septimo Tempore, in libello duplicationis Actoris. Et si aliqua pars ex litigantibus iudicem inspectum habuerit, aliquando eum recusat in fine supradicti libelli, forma sequenti.

Otro si hablando con el acatimiento devido, Digo que para la determinacion desta causa tengo a v. m. por sos pechofo, y a las de mas justicias seglares desta ciudad, y a fulano, y a fulano letrados, y por tales los recuso, y pido que v. m. sea companne conforme a la ley dondeno lo contrario hazien do protesto la nullidad dello, y lo que en tal caso protestar me conviene, y pidolo por testimonio, &c.

De qua recusatione erit resolvendum infra Decimo Tempore, ubi latius erit dicendum. Sed si pars habuerit repulsa adversus personas & dicta testium, libellus erit concipiendus modo supradicto, cum praedicta protestatione, qui erit explicandus modo sequenti.

Expositio libelli de bien provado.

Diximus, Son varios y singulares, &c. Haec repulsa probatur, in cap. licet causam, & in a in cap. tam literis & ibi omnes, extra de testibus, 15 & in l. ob carmen. §. fin. & in l. qui falsa ff. de 16 testibus. tradit Boerius in decisione 342. post Bart. in l. eos ff. ad l. Cornel. de fals. & Bald. l. testium. C. de test.

Diximus, Deponede oydas, &c. Et haec repulsa b probatur in l. testium & ibi glo. C. de testibus in 17 cap. tam literis, cap. licet ex quadam de test. & in l. 28. tit. 16. par. 3. ubi dicitur, quod testis deponere debet de visu, & de iis, quae in ejus praesentia facta sunt, & quae aliquo sensu corporeo percepit, ut tradit Maranta de ordine judiciorum 6. part. actu 6. a num. 9. & actu 12. num. 3. In factis autem antiquis testis de auditu fidem 18 facit, secundum glo. in l. si arbiter. ff. de probationibus quam ibi testatur communiter receptam Florian. num. 5. Deci. consil. 148. n. 5. 1. par. & in consil. 321. nu. 8. 2. part. Alexand. consil. 116. n. 8. vol. 5. & probatur in l. 29. tit. 16. part. 3. & ibi notat Greg. Lup. Et ad hunc casum rediguntur plures alii, quos congerit Speculat. tit. de test. §. 1. numer. 54. secundum Grego. Lup. di. l. 29. in glo. 3. Quod tamen intellige verum, si fama & alia adminicula concurrant cum testibus deponentibus de auditu, ut probatur in cap. cum causam de probat. & firmant Host. & Joan. And. di. c. licet ex quadam Aret. colum. 3. sequitur Greg. Lup. in d. l. 29. in glo. 2. & ibi iste intellectus probatur. Molinaus tamen in Consue. Parisiensibus tit. 1. §. 5. num. 63. hanc communem interpretationem admittit, quando solummodo agitur

de probando aliquid, cujus initii memoria hominum non est in contrarium: tunc testimonium de auditu cum aliis adminiculis admittendum erit, non sic, quando ageretur de probando aliquo actu minus antiquo: Bene tamen verum est, quod testis de auditu facit aliqualem præsumptionem, secundum Archid. in cap. hoc videtur 22. q. 5. col. 1. sequitur Alex. consil. 77. volum. 1. num. 4. & Gregor. Lup. in l. 28. titul. 16. part. 3. glof. 1.

19 Diximus, *Y vanas creencias, &c.* Et hæc repulsa probatur in c. tertio loco de præsumptionibus. de qua erunt videndi Panor. Areti. & Felin. in cap. quoties de testibus. Jas. in Rubr. ff. de iurejur. Bossius Tract. causarum crim. in c. de oppositionibus contra testes num. 42. & Vivius libr. 1. commu. opinion. opinione 372. quod est verum, nisi deponens de crudelitate concludentem rationem reddat, quia tunc bene probat, ut in l. 1. §. 1. ff. de vent. inspic. cap. litteris de præsumpt. tradit Anto. de Butr. dict. c. quoties col. penult. Et hinc est, quod licet testis de credulitate admittatur ad probandam innocentiam alicujus, ut resolvit Decius consil. 469. numer. 8. part. 4. consil. id tamen verum est, si rationem concludentem reddat, ex Alex. consil. 76. in fin. & consil. 109. num. 8. volum. 1.

20 Diximus, *No concluyen, &c.* & hæc repulsa probatur in cap. in presentia, & ibi Felin. num. 13. & Aug. Beroius. num. 13. extra, de probat.

21 Diximus, *Ni dan razon de sus dichos, &c.* Hæc repulsa probatur in c. cum causam & ibi gl. verb. de causis extra de testibus & in c. sicut de re iudicata. & in l. 26. & 28. tit. 16. part. 3. & tradit latè Felin. in d. c. sicut & in d. cap. cum causam.

Diximus, *Y en particular no me danna, &c.* De his repulsis specialiter oppositis erit videndus totus tit. 16. p. 3. & ibi Grego. Lup. & apud Lulitanos tit. 44. lib. 3. & Simancas de catholicis institutionibus, sub tit. 84. de testibus n. 76. quæ

22 repulsæ in specie opponendæ sunt cum protestatione, quod non animo testibus injuriam inferendi illas opponit, ut in prædicto libello diximus, ibi, *Con prtoestacion que ante todas cosas hago, &c.* & ita tradit Socinus in consil. 118. col. 3. & 4. vol. 1. & Marant. de ord. jud. 6. p. act. 13. n. 3. & 15.

23 Advertendum erit, quod repulsæ testium in omnibus casibus sunt admittendæ à iudice, si intra terminum sex dierum oppositæ fuerint: nam licet repulsa sit odiosa, & restringenda, ut resolvit Maranta ubi supra, in loco proxime citato. n. 7. tamen regulariter est permessa secundum eundem Marantam in d. loco nu. 16. ac ideo pars objiciens appellare poterit à denegatione admissionis, juxta tex. sic communiter intellectum in cap. ex parte 8. extra, de testibus. In causis tamen

24 hæreseos, læsæ Majestatis humanæ, blasphemie, & in causis summariæ repulsæ testium non admittuntur, ut cum pluribus resolvit Maranta de ordine judiciorum 6. part. 13. actu. à num. 16. & Aviles in cap. prætorum cap. 25. glo. 1. num. 8. & de isto articulo in causa hæresis erit dicendum, ut resolvit Simancas de institut. Cathol. tit. 64. de testibus num. 8. At vero in his causis exceptis repulsa inimicitie capitalis bene admittitur, juxta tex. in cap. per tuas de simonia & notat Bart. in l. in questionibus ff. ad l. Julianam Majestatis.

25

Thom. Grammaticus consil. 15. num. 12. Folerius in practica crimin. 2. p. 2. partis in Rubri. concedatur repulsa nu. 4. Circa suprascripta adverte, quod producens testem pro se, non poterit illum reprobare, nec aliquam repulsam eidem objicere: nam per productionem visus est illum approbasse. Ideo volens postmodum repulsam opponere adversus eum, audiendus non erit, tanquam sibi contrarius, juxta tex. & ibi Bal. in l. si quis testibus C. de testibus & tex. in c. de testibus & ibi Panor. & Felin. extra, de testib. & communiter omnes ex Maranta de ordine judiciorum 6. par. actu. 13. numer. 10. probat. l. 31. tit. 16. part. 3. & not. Rojas in singulari 199. Quod verum est, etsi testis illè postea contra eundem producentem per aliam personam producat, secundum Joan. And. in additionibus ad Speculatorem in tit. de teste. §. sape versic. quid si produxit. Et per solam productionem testis videtur approbatus à producente, quamvis postea eo non utatur, ut tenet Felin. in cap. presentium col. 3. versic. habet locum extra, de testibus & Joan. Andr. ubi supra. Quam tamen resolutionem intellige veram esse, nisi post productionem oriretur nova causa, nam tunc reprobari poterit, juxta tex. in d. l. si quis testibus. Rursus intellige prædictam resolutionem veram esse, quoad repulsas contra personas testium: cæterum quoad repulsas depositionum testium, producens bene poterit testes à se productos reprobare, quoad eorum dicta nempe probando illos falsum dicere, secundum Panor. in dict. cap. presentium col. 3. & 4. & Marantam ubi supra n. 12. Tandem adverte, testes quibus probantur repulsæ testium, reprobari non posse, nec adversus eos repulsas objici: nam esset procedere in infinitum, prout probat tex. in cap. licet 3. extra, de testibus & ibi Panor. & Felinus plures limitationes ponens. Et idem firmat Joan. Monach. cap. presentium de test. in 6. Adverte denique, quod de jure regio pars objiciens repulsas contra testes, non est admittenda ad earum probationem, nisi elapsis quindecim diebus post factam publicationem, etiam quando restitutio in integrum adversus omissam probationem per aliquam personam privilegiatam petita fuerit, juxta tex. in l. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

Oppositis repulsis contra personas, seu attestations testium, si iudici visum fuerit, eas legitimas esse & admittendas, tunc debet partes recipere ad repulsarum probationem, assignando terminum peremptorium, qui terminus excedere non debet dimidietatem termini præfixi in negotio principali, juxta dict. l. 3. tit. 8. lib. 4. Recop. & sententiam interlocutoriam proferet modo sequenti.

Sententia, per quam partes recipiuntur ad repulsarum probationem.

EN Salamanca à 24. dias del mes de Diciembre de 1581. Años, el señor Alcalde mayor aviendo visto lo pedido y allegado por parte de Pedro, sobre las tachas que paso contra los testigos en esta causa presentados por parte de Hieronymo, dixo que devia de recibir y recibio las dichas partes à prueva de las tachas, y abonos de sus testigos: y para ello le dava y assignava, dio y assigno la mitad del termino probatorio que en este pleyto en la causa principal le fue dado, que son tantos dias, assi lo pronuncio y mando por su sentencia, testigos fulano y fulano.

Hæc

Hæc sententia intimatur per tabellionem utriusque parti, & tunc quilibet pars porrigit suos articulos: pars opponens repulsas producit articulos super eisdem repulsis, & super fide & bonitate suorum testium; pars verò adversa producit articulos super integritate, & fide suorum testium, modo & forma sequenti.

Interrogatorio de tachas de testigos.

Reguntas por parte de Pedro sobre las tachas de los testigos presentados por parte de Hieronymo, y sobre el abono de sus testigos, &c.

I. Primeramente se an preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si conocen à fulano y à fulano testigos en esta causa, presentados por parte de Hieronymo: y à fulano, y à fulano testigos presentados en esta causa por parte del dicho Pedro: y si tienen noticia desta causa, &c.

II. Item si saben que fulano testigo presentado por parte del dicho Hieronymo es enemigo capital del dicho Pedro, y lo era antes, y al tiempo que dixo su dicho en esta causa, por averle dado el dicho Pedro un bofeton, y assi le quiere mal de muerte, y se presume que diria su dicho en esta causa apassionadamente contra el dicho Pedro, &c.

III. Item si saben que fulano testigo presentado por parte del dicho Hieronymo contra el dicho Pedro, antes y al tiempo que dixo su dicho en esta causa avia sido perjuro, y juro falso en tal causa, por lo qual tal juez le sentencio à quintar los dientes, y à cien acotes, y es publico y notorio, &c. Et ita de singulis repulsis erit articulandum.

IV. Item si saben que fulano y fulano testigos presentados por parte del dicho Pedro, antes y al tiempo que dixeron sus dichos, eran hombres honrados, buenos Christianos, temerosos de Dios y de sus consciencias, y hijos dalgo, y tales que de baxo de juramento no dirian ni depondrian en esta causa ni en otra lo contrario de la verdad, y assi es publico y notorio, &c.

V. Item si saben que todo lo suso dicho es la verdad, publico y notorio, publica voz y fama, y comun opinion, &c.

Reus etiam producit suos articulos super fidelitate & integritate suorum testium, & super repulsis testium actoris, forma supra dicta, mutatis mutandis, & testes qui producuntur, jurant & examinantur, prout in negotio principali dictum fuit, & fit etiam publicatio eorum testium, elapso termino probatorio concessio ad faciendam probationem repulsarum, prout supra dictum fuit in negotio principali: non tamen admittuntur repulsæ contra testes, quibus repulsæ testium fuerunt probatæ, ut supra diximus. Est et advertendum quod si repulsæ testium fuerint plene probatæ, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium partis adversæ, id est, de la provanca de abonos hecha en favor de los testigos tachados, &c. nam potest ei dici: de bono opere non te dilapidamus. Licet enim quilibet in dubio bonus præsumatur, ut in ca. fi. de præsumptionibus; tamen quando expresse probatus fuerit malus, huic probationi standum erit, nisi ei in specie bonitas & legalitas ejus conclu-

denter probaretur, & repulsa excluderetur coartando negativam loco & tempore, juxta glo. receptam in cap. bona 1. de electione & tradunt Doctores in cap. quoniam contra de probationib. vel nisi probaretur, testem jam diu de crimine emendatum fuisse, juxta tex. gl. & doct. in cap. testimonium & in cap. nuper de testibus.

Elapso termino probatorio super repulsis testium, si quæ fuerint, concessio, & publicatione facta, tunc iudex poterit adhibere diligentiam, de qua supra diximus in 8. Tempore num. 164. nempe de interrogando partes, an aliquid amplius facere velint, si ante acam non exhibuerat? Quo facto, aliqua ex partibus litigantibus, vel utraque comparet coram iudice petendo, quod causa pro conclusa habeatur ad sententiam diffinitivam. Quam conclusionem factam esse iudex interlocuitur per actum in scriptis, & eam facere potest invita una ex partibus, vel ambabus invitatis, secundum Jas. l. admonendi n. 46. ff. de iurejur. & Alex. Siaticum in pract. jud. c. 22. n. 27. Ideo opportune videndum erit de decimo Tempore.

S U M M A R I A.

- 1 Causa conclusio est renuntiatio omnium probationum, & defensionum, per quam partes dicunt, se nolle amplius probare.
- 2 Hodie causa conclusio est de substantia processus; & iudex eam facere potest una parte, vel ambabus invitatis.
- 3 Causa terminis omnibus transactis pro conclusa habetur.
- 4 Petitio conclusionis ad diffinitivam sermone Hispano composita.
- 5 Iudex facit conclusionem causa per sententiam interlocutoriam.
- 6 Utraque pars post causa conclusionem citari debet, ut compareat ad sententiam diffinitivam proferendam.
- 7 Sententia, qua iudex causam pro conclusa pronunciat, sermone Hispano concepta.
- 8 Post causa conclusionem potest aliquid in iure allegari.
- 9 Copia allegationis in iure pro una parte facta alteri dari non debet, nisi in actis processus redigatur in scriptis.
- 10 Post causa conclusionem potest peti restitutio.
- 11 Post causa conclusionem potest deferri juramentum in defectum probationis, dummodo ante conclusionem sit petitum, & nonnulla de isto juramento traduntur remissive.
- 12 Confessio admittitur etiam post causa conclusionem.
- 13 Confessio non est proprie probatio, & qua confessio admittatur, traditur.
- 14 Post causa conclusionem admittitur probatio per evidentiam rei, & aspectum loci.
- 15 Probatio per facti evidentiam omnem probationem excellit.
- 16 Ad rei veritatem indagandam etiam post causa conclusionem iudex inquirere potest, & probationes admittere: quia iudici numquam concluditur, & hanc interlocutoriam revocare potest.
- 17 Omnis probatio ad rei defensionem in causis criminalibus etiam post causa conclusionem admitti debet.

- 18 *Partes post causa conclusionem iudices frequenter recusant.*
 19 *Recusatio iudicis ante litis contestationem fieri jure communi debet.*
 20 *Regio jure quodcumque iudex recusari potest, dummodo sententia non fuerit recitata.*
 21 *Jure canonico causa recusationis exprimi debet.*
 22 *Regio & civili jure recusationis causa inferri non debet.*
 23 *In recusatione auditoris regis, vel praesidis requiritur causa legitima.*
 24 *Recusatio facienda est in scriptis.*
 25 *Jure canonico iudex, ut suspectus recusatus, definit esse in ea causa iudex.*
 26 *Jure civili si iudex suspectus dicatur, judicare potest cum adjuncto.*
 27 *Si iudex recusatus & socius discrepent, ad superiorem recurrendum est.*
 28 *Socius debet assumi à iudice recusato, expensis eum recusantis.*
 29 *Judex recusatus & adjunctus jurare debent, se justitiam administraturos & servaturos.*
 30 *Recusatio generalis omnium iudicum litteratorum non debet admitti.*
 31 *Libellus recusationis iudicis sermone Hispano compositus.*
 32 *Si pars iudicem recusans non deposuerit expensas, iudex pro recusato non est habendus.*

T E M P U S X.

De conclusione in causa ad sententiam diffinitivam.

1 **C**onclusio in causa est renuntiatio omnium probationum & defensionum, per quam partes dicunt, se nolle amplius quicquam probare, secundum *glos. in cap. cum dilectus verb. Conclusum. extra, de fide instrumentorum & gl. in Auth. de testibus. §. quia vero verbo, Concluserint collatione 7. Marantam de ordine judiciorum 6. p. 15. actu. num. 1. & Matienzum in Dialog. relat. 3. par. cap. 53. num. 1. & Octavianum vestium in Romana Aula actione, lib. 4. de dolo & contu. n. 7. & 25. Didacum Perez in 6. titulo 2. libr. 3. Ordinarum. col. mihi 116. ubi in col. sequenti resolvit, hanc causæ conclusionem attento jure Regio esse de substantia processus, si à parte petatur, juxta ea, que supra resolvimus in octavo Tempore circa publicationem testium. Mihi autem videtur, attento jure Regio, de substantia processus esse, etsi à parte non petatur, per text. in l. 1. tit. 7. libr. 4. Recopil. ibi. Conclusio el pleyto, &c. juncta l. 9. tit. 6. lib. 4. Recopil. ubi dicitur, quod causa habeatur pro conclusa, quamvis à parte non petatur, & postquam hæc scripsi, inveni Matienzum in dict. cap. 53. ita tenentem. Iudex enim ad instantiam partium, vel unius tantum facit conclusionem in causa interloquendo, & etiam ea facere potest invita altera ex partibus, vel ambabus invitis, secundum *Jas. l. admonendi numer. 46. ff. de jurejur. & Panorm. in cap. pastoralis col. 2. de causa possess. & propriet. & que forma hodie sit observanda in hac conclusionem congerit Speculator in tit. de renunt. & conclu. Maranta de ordi. jud. in 6. parte, actu. 15. Lancelot. in Tract. de pratore libr. 1. §. 2. cap. 9. Af-**

nus in sua praxi. §. 23. pag. 319. Didac. Perez, & Matienzo ubi supra: ac ideò facta publicatione testium, transactoque termino ejus, elapsisque aliis omnibus terminis probatoriis, aliqua pars ex litigantibus comparet coram iudice petendo, quod causam habeat pro conclusa ad diffinitivam, quæ petitio concipitur modo sequenti.

PETITIO CONCLUSIONIS
ad diffinitivam.

ILLUSTRE SEÑOR.

Pedro en la causa con Hieronymo, Digo que el termino probatorio de la publicacion de testigos, y los de mas terminos probatorios en esta causa dados, son passados à v. m. suplico ayu esta causa por conclusa para diffinitiva, sobre que pido justicia, &c.

Tunc iudex præcipit, copiam prædictæ petitionis parti adversæ exhiberi, & quod ad primam audientiam respondeat: deinde profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat causam pro conclusa ad diffinitivam, & in eadem sententia jubet, quod utraque pars citetur, ut ad primam audientiam compareat ad audiendam sententiam diffinitivam, & deinde ad aliam quamlibet diem non feriatam. Quæ citatio preceptorum debet esse in causis ordinariis, ut firmat *glo. in Clem. sape, verbo, Non peremptorie, de verborum significatione, & probatur in cap. consuluit & ibi Panorm. & Imol. ubi Felin. num. 8. ponit undecim limitationes, & plures alias congerit Anto. Nicenus in concord. glo. concordantia 52. col. 2. & ad idem est text. in l. 5. & 11. titulo. 22. part. 3. Quia sententia diffinitiva lata absque citatione est nulla, ut l. 1. §. item cum ex dicto. ff. que sententia sine appell. rescind. l. fin. juncta glo. C. de ll. & ibi Bald. & Decius in consilio 603. n. 11. & 12. vol. 2. & Joan. Matienzo. in dialog. 3. part. cap. 44. n. 4. qui optime loquitur de hac re. Et prædicta sententia interlocutoria concipitur forma sequenti.*

Sentencia.

EN Salamanca à tantos dias del mes y año el dicho señor Alcalde mayor, aviendo visto el pedimiento de conclusion (fecho por el dicho Pedro) y que avia sido notificado al dicho Hieronymo, y no dezia contra el cosa alguna, y que el termino de la publicacion, y los demas terminos de prueva en esta causa concedidos eran passados, Dixo que avia y ovo el pleyto por concluso para definitiva, y mandava y mando citar à las partes para ver y oyr sententia à la primera audientia, y para cada dia que feriado no fuesse, y les assigno los estrados de la audientia para ello. Testigos fulano, y fulano.

Quæ sententia utrique parti intimatur per tabellionem, & post eam amplius partes non poterunt aliquid probare & allegare, cum per eam censeatur renuntiatum omnibus probationibus: poterunt tamen in jure allegare, secundum *Bald. in Authen. Jubemus. C. de judi. Et copia hujus allegationis exhibenda non est parti*

partem adversam, cum talis allegatio fiat ad meram iudicis instructionem, secundum *Innoc. in cap. per tuas de testibus & Alex. in dict. Authen. jubemus & Marth. de Afflict. in constitut. Neapolit. col. 12. etfi. Jas. in l. is, apud quem. C. de edend. col. 2. & in l. 1. §. edend. ff. de edendo. contrarium teneat, cujus opinio procedere poterit, quando is, qui producit allegationem juris, facit scribi præsentationem, & illam in actis registrarum in modum actorum processus, ita intelligit Maranta de ordine judiciorum, decimo actu, 6. part. num. 50. Insuper post conclusionem restitutio in integrum per minores 25. annis, & alias personas privilegiatas peti potest, secundum *Panor. & reliquos Doct. in cap. auditis de in integr. restit. quod de jure regio procedit, dummodo non sint elapsi quindecim dies post publicationem testium factam, juxta text. in l. 3. titul. 8. libr. 4. Recop. Rursus post conclusionem potest deferri juramentum in supplementum probationis, dummodo ante conclusionem petitum sit, secundum *Jas. in repetitione l. admonendi col. 154. ff. de jurejur. & Marant. de ordi. jud. 6. par. act. 9. numer. 3. & 10. ubi n. 4. inquit, quod requiruntur sex copulative, ad hoc, ut sit locus delationi juramenti supplementarii, & de ista delatione juramenti, quæ in foro multum frequentatur, loquitur text. in dict. leg. admonendi, & in l. in bona fidei. Cod. de rebus creditis, & ibi latè & eleganter tradit *Bald. & regulariter hoc juramentum in supplementum probationis admittitur, ut probatur in dictis iuribus, & in l. 2. titulo undecimo, parte tertia, & ibi optime Grego. Lup. in glo. verbo, un testigo, &c. Sunt tamen plures casus, in quibus non est locus delationi hujus juramenti, quos congerunt Curtius Senior & Jas. in Repet. dict. leg. admonendi Socin. in Reg. 204. Lancelotus Corrad. in pract. Tract. de pratore lib. 1. cap. 19. §. 2. num. 5. & Gregor. Lup. ubi supra. Debetque hujus juramenti delatio à parte peti, nec iudex ex officio potest deferre secundum *Barto. & communiter omnes in d. l. admonendi, ex Jas. ibi, num. 278. De jure tamen regio per dict. l. 2. titul. 11. par. 3. etiam ex officio iudex potest deferre, ut contra Bart. pro Panor. advertit Grego. Lup. in d. leg. 2. glof. verb. El juzgador, &c. debetque hæc delatio fieri parte citata, secundum *Bald. in cap. 1. de controvers. investit. col. 3. & iudex non passim, nec ex abrupto, sed præcedente causæ cognitione debet deferre, cum in pluribus casibus non sit locus delationi, ut colligitur ex gl. in d. l. in bona fidei. & formam, qua à parte debet peti, & à iudice concedi, præscribit *Bald. in l. 2. ff. de testibus, & in d. l. in bona fidei. & Alex. Stiatricus in pract. jud. cap. 26. à num. 3. quo in loco plura cumulat, quem omnino vide, quando casus occurrerit; tractat etiam Maranta de ord. jud. 6. part. act. 9. à num. 1. Item probatio per confessionem partis adversæ post conclusionem admittitur, secundum *Bald. & Paul. in Rub. C. de probationibus. Nam cum confessio non sit probatio, sed probationis relevatio, secundum Joan. And. Anto. Panor. & Imol. in Rub. extra de probat. & plures alios, quos refert Hippolyt. de Marfil. in Rub. C. de probat. n. 71. ubi à n. 67. cum pluribus sequent. disputat istum articulum, an confessio sit probatio? & magis se inclinatur, probationem propriè non esse, ac********

Suarez de Paz Praxis Eccl.

ideo post renuntiationem probationum per conclusionem admittitur confessio, ut habetur in *c. cum Joannes de fide istr. & tenet Marfil. ubi supra, n. 73. Sed quidquid sit, in actis judiciariis confessio attenditur tanquam probatio; secundum Alexand. Stiatric. in pract. jud. c. 19. num. 4. Advertendum tamen est, quod non quælibet confessio ad effectum probationis est attendenda, sed illa dumtaxat, quæ habet requisita necessaria de jure, secundum *Marfil. & Stiatricum, ubi supra, qui Marfil. requisita ibi congerit à n. 77. & eadem transcribit Stiatricus ubi supra à n. 7. & uterque plura in dictis locis de confessione cumulat, ad quos erit recurrendum, quando casus occurrerit. Admittitur etiam probatio per evidentiæ rei; & aspectum loci: nam talis probatio omnem probationem excedit, & superat, secundum *Bald. in l. contra negantem in fi. C. ad l. Aquiliam, & Bald. in l. si quis testibus in fin. C. de testibus. Denique post prædictam conclusionem ad indagandam veritatem iudex potest inquirere, & probationes admittere, secundum *Imol. & Felin. in cap. cum Joan. de fide instrumentorum. Alex. in l. 4. §. hoc autem iudicium col. 4. ff. de damno infect. & Speculatorem in ritu. de renuntiatione & conclusione n. 3. quia iudici nunquam concluditur, & semper ejus officium viget post hanc conclusionem, secundum *Antge. consil. 343. & hanc conclusionem revocare potest, cum sit interlocutoria, juxta text. l. quod iustit ff. de re jud. & ibi Ripa, firmat *Jas. l. cum procurator. §. si dominus ff. de novi. oper. Præsertim in causis summariis, ut not. *glos. in Clem. sape verbo, Interrogabitur de verborum significatione, & Panorm. in dict. cap. cum Joan. & etiam in causis criminalibus ad defensionem Rei omnis probatio post causæ conclusionem admittitur, ut docet *Bart. in l. divi fratres ff. de panis, & in l. 1. §. fin. ff. de questionibus, & nos diximus infra in 5. par. hujus 1. Tom. 9. 10. cap. 3. num. 31.********

Frequenter contingit, quod postquam conclusum est ad diffinitivam, partes litigantes recusant iudices: quæ recusatio licet de jure communi ante litis contestationem proponenda esset, ut in *l. apertissimi. C. de iudiciis; & in cap. cum speciali. extra, de appellationibus; & gl. recepta communiter in cap. pastoralis verbo, Protestata extra, de exceptionibus & tradit Covar. in pract. quæstionibus c. 26. num. 2. tamen de jure regio in quacunque parte litis post conclusionem in causa, quinimo postquam sententia fuerit scripta, & à iudice subscripta, traditaque tabellioni; ut pronuntietur, ante tamen ejus pronuntiationem, recusatatio iudicis fieri potest, & admitti debet, ut erudite resolvit *Covar. ubi supra n. 3. Et quid in isto articulo observandum sit in recusatione Auditoris regis disponit l. 2. & 4. cum seqq. tit. 10. lib. 2. Recop. Circa quam recusationem inferiorum advertendum erit, quod licet de jure canonico causa legitima recusationis exprimi debeat, juxta text. in c. secundo requiris. §. 1. & ibi glo. & in c. cum speciali, & ibi glo. verbo, Coram extra, de appellationibus; tamen de jure civili, & regio non requiritur causa expressio, ut cum communi resolvit *Covar. ubi supra in pract. quæstionibus c. 26. n. 10. sed sufficit, quod in libello recusationis recusans cum juramento dicat, recusationem cau-***

L. luminosa

lumniose non proponere, secundum gl. in d. l. apertissimi verbo, Recusare communiter receptam ex Covar. ubi supra, num. 10. & de jure regio probatur in l. 1. tit. 16. lib. 4. Recopil. Quod juramentum præstandum erit, etsi à parte adversa non petatur, & ita praxis observat, ut testatur Gregor. Lup. in l. 22. tit. 4. p. 3. in gl. 3. Avenda. in cap. pratorum 2. par. cap. 23. numer. 13. Didac. Perez. in l. 1. titu. 5. lib. 3. Ordin. col. mihi. 972. quamvis d. lex 22. tit. 4. part. 3. disponat hoc juramentum præstandum esse, quando ab adversario, vel à giudice petatur, & quidquid contendat Carolus Ruinus consil. 6. lib. 4. num. 5. & 6. ibi, de jure regio in recu-
 23 tione Præsidis, vel Auditoris Regis expressio causæ legitimæ requiritur, ut disponitur in l. 1. & 2. cum sequentibus, lib. 2. tit. 10. Recopilationis.
 24 Adverte etiam, prædictam recusationem in scriptis ponendam esse, secundum glo. in cap. quoniam contra verbo Recusationes de probationibus, & resolvit Avend. ubi supra, num. 12. & Didac. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordinam. col. mihi 954.
 25 Adverte etiam, quod licet hujusmodi recusatio de jure canonico removeat judicem ordinarium suspectum in totum à cognitione causæ; tamen de jure civili & regio judex recusatus non removeatur in totum à cognitione causæ, sed assumit secundum socium probum, & candidum virum, juxta text. in Authen. Si vero C. de judiciis, ita communiter intellectum, secundum Covar. ubi supra n. 1. probatur in l. 22. tit. 4. part. 3. & ita in causis civilibus novissime dispositum est, per text. in l. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. Et qualis debeat esse iste socius assumptus à giudice recusato, optime explicat Avend. ubi supra num. 14. resolvens, quod si in judicando discordent, adeundus erit superior: in causis verò criminalibus aliter judex recusatus associari debet, ut suo loco dicemus. Quibus omnibus adde, quod socius assumendus à giudice recusato in causis civilibus debet assumi expensis proponentis recusationem, & judex recusatus ad hoc poterit eum compellere per captionem pignorum, ut resolvunt Avend. ubi supra, num. 15. & Didac. Perez, ubi supra, col. 954. Et tunc
 29 judex, & socius jurant justitiam administrare, juxta text. in l. 1. & 2. titu. 16. libr. 4. Recop.
 30 Advertendum est etiam, recusationem generalem judicem, vel litteratorum alicujus loci, tanquam vagam & incertam, non esse admittendam, ut notat Paulus Cast. in l. sed etsi. §. cum vir. & ibi Bald. ff. de condit. & demonstr. De quo articulo est videndus Rebuff. in Tractatu de recusationibus, art. 9. gl. 5. num. 46. quia in hoc quotidie in praxi erratur. Et quid in Lusitania observatur circa hanc recusationem judicis, traditur in lib. 1. Ord. tit. 22. quæ recusatio concipienda erit forma sequenti.

RECUSATIO JUDICIS.

ILLUSTRE SEÑOR.

31 Hieronymo en la causa con Pedro, Digo que para la determinacion y sentencia della (hablando con el acatamiento devido) tengo por sospecho a v. m. y à las de mas justicias seglares des-

ta ciudad, y à los letrados della, excepto à los Cathedralaticos de canones, y leyes desta Universidad de Salamanca, y à fulano, y à fulano, y por tales sospechosos les recuso: y pido y requiero las vezes que puedo y devo, à v. m. y à los de mas recusados, que no procedan en esta causa, ni se entremetan en ella, ni la sentencien sin se acompañar conforme à la ley: Y lo contrario haciendo protesto la nullidad dello y lo de mas que protestar me conviene: y juro à Dios y à esta Cruz † que esta recusacion no hago de malicia, y pido lo por testimonio, &c.

Interposita prædicta recusatione, judex recusatus præcipit recusanti, ut deponat expensas socio assumendo, alioquin non habet se pro recusato: depositisque expensis, assumit sociam, & uterque jurat de administranda justitia, & de expediendo negotium diligenter, procedantque ambo simul in causa, sententiamque diffinitivam proferunt. Et si in judicando discordes fuerint, quilibet de per se proferat suam sententiam, & adeundus erit judex superior, ut supra resolvimus: si vero judex recusatus non fuerit, post conclusionem causæ proferat suam sententiam diffinitivam: ideo opportune videndum erit de undecimo Tempore.

SUMMARI A.

- 1 Judex habito processu, non debet in continenti proferre sententiam, sed demum diligenter visis omnibus actis processus, alias sententia esset nulla.
- 2 Voluntas judicis præcipitata in prolacione sententia, est noverca justitia.
- 3 Judex priusquam pronuntiet, cuncta & singula acta processus videat.
- 4 Judex, data paritate probationum actoris & rei, in favorem rei pronuntiare debet.
- 5 Judex, data paritate probationum in judiciis duplicibus, quid facere debeat, traditur remissive.
- 6 Judex in justitia servanda solum Deum præ oculis habere debet.
- 7 Judex à muneribus abstinere debet.
- 8 Munera excacant oculos sapientum, & mutant verba justorum.
- 9 Qui excutit manus suas ab omni munere, habitabit in cælis.
- 10 Justitia auro violatur.
- 11 Judex debet proferre sententiam claram, & certam, & per verba intelligibilia, habentia suum proprium sensum.
- 12 Judex sententiam in scriptis proferre debet; fallit Regula ista in aliquibus casibus.
- 13 Judex in judicando debet servare dispositionem legis 13. tit. 4. p. 3. & aliarum.
- 14 Sententia debet esse conformis libello, nisi in casibus exceptis.
- 15 Materia sententia diffusiva & prolata est; & de ea autor remittit ad eam tractantes.
- 16 Judex intra viginti dies à die causæ conclusionis connumerandos sententiam proferre tenetur.
- 17 Judex, qui intra viginti dies non pronuntiat, penam duplicatam expensarum & quinquaginta millium marapedinatum sustinere debet.
- 18 Judex, qui intra viginti dies non pronuntiat, non sustinet penam, nisi à parte fuerit requisitus.

19 Requi-

- 19 Requisitio judici facienda, ut sententiam pronuntiet, sermone Hispano composita.
- 20 Judex, visis & attentis universis & singulis actis processus, & consideratis his, quæ autor advertit, proferat sententiam.
- 21 Sententia diffinitiva in favorem actoris sermone Hispano composita.
- 22 Sententia diffinitiva in favorem rei sermone Hispano composita.
- 23 Sententia absolutoria ab instantia judicii, sermone Hispano composita.
- 24 Taxatio expensarum judici reservari debet.
- 25 Sententia diffinitiva partibus intimanda est.
- 26 Si sententia transeat in rem judicatam, executioni mandari debet.

TEMPUS XI.

De sententia diffinitiva.

Postquam conclusum fuerit in causa ad diffinitivam & processus bene compositus & ordinatus per tabellionem fuerit delatus ad judicem, tunc judex accedere debet ad prolacionem sententiæ diffinitivæ, non tamen debet festinare, nec habito processu in continenti sententiam proferre, alioquin præsumeretur male instructus de meritis causæ, & sententia esset nulla, ut docet Domin. in ca. ponderet. 50. distinet. sequitur Barbat. in cap. super questionum. §. intentionis col. 4. de officio deleg. Bar. in l. prolata. nu. 10. C. de sentent. & interloc. Hippoly. in præd. crimi. §. nunc videndum num. 33. Matienzo in dialogo 3. par. cap. 39. n. 9. ubi plura cumulant contra judicem festinantem ad prolacionem sententiæ. Cum voluntas judicis præcipitata sit noverca justitiæ, ut ex Clem. pastoralis. §. verum de re jud. colligit ibi Cardinal. Unde judex priusquam sententiam proferat, cuncta & singula acta processus diligenter & mature videat, & investiget, ut inquit text. in c. judicantem 30. quest. 5. & c. grave 35. quest. 9. & circa hanc visionem processus observabit judex ordinem, quem de videndo processu scripsimus post ultimum Tomum hujus operis, ubi plura ultra tradita à Specul. titu. de renuntiat. & conclus. §. finitis. tradidimus: Et si viso processu, probationes actoris & rei conventi pares & æquales invenerit numero, & dignitate testium, in rei favorem erit pronuntiandum, ut in cap. inter dilectos de fide instrum. c. ex litteris de probat. Nam cum sunt jura partium obscura, reo favendum est, ut in Regul. cum sunt jura, de regul. jur. in 6. l. 40. in fin. titu. 16. par. 3. & communiter omnes ex Jas. in l. non est novum n. 1. C. de edend. & Menoch. in lib. 2. de arbit. Centur. 1. casu 98. Sed si ista æqualitas probationum contingeret in judiciis duplicibus, ut puta familiæ herciscundæ, communi dividendo, & finium regundorum, & in interdictis duplicibus, nempe, utrobique, uti possidetis, in quibus quilibet litigantium est actor, & reus, juxta l. in tribus ff. de judic. text. in §. tertia divisio. in fi. de interdict. tunc judex recurrat ad Boerium in decis. 239. à num. 1. & ad Tiraq. de jure primoge. quest. 17. opin. 1. num. 86. & 87. & ad Peraltam in l. si quis servum §. si inter duos numer. 12. & 13. ff. de lega. 2. plura in isto articulo remedia congerentes: quorum illud tutius mihi videtur, quod judex compellat partes ad concordiam, secundum Bal. in cap. Suarez de Paz Praxis Eccl.

cum ecclesia Vulterana num. 5. de elect. sequitur Felin. in Rubr. de treng. & pace num. 5. & si non potuerit, eligat aliud, quod forte controversia dirimatur, & hoc videtur sequi Boerius, Tiraquel. & Peralt. ubi supra. Et cum fuerit satis instructus de meritis causæ, & perceperit, pro qua parte ex litigantibus justitia est, tunc debet esse constans in administratione justitiæ solum Deum præ oculis habens, ut in cap. 1. de re judic. lib. 6. & ad auxilium divinum recurrat, & invocet Spiritum sanctum, qui illuminet intellectum, & purget se à peccatis, & purificet conscientiam, quia propter peccata multoties nescimus solvere dubia causarum, ita post Bald. docet Matth. de Afflict. in decis. Neapol. decis. ultim. & Sylva Nuptialis in lib. 6. num. 5. quo in loco ipse Nivizanus plura eleganter & late scribit ad judicem instructionem pro exercendo officium judicandi. Debetque judex à muneribus abstinere: nam munera excacant oculos sapientum, & mutant verba justorum, ut habetur Deuteronomii cap. 15. pro quo facit text. in cap. quis recte 2. quest. 3. ubi dicitur, quod acceptio munerum prævaricatio veritatis est, & qui excutit manus suas ab omni munere, habitabit in cælis, & facit text. in cap. pauper. 2. q. 3. ubi dicitur, quod justitia auro violatur. Sæpeque ante oculos habeat doctrinam text. in dict. cap. 1. de sententia & re jud. lib. 6. ubi pontifex alloquens judicem dicit: caveant judices & prudenter attendant, ut in causarum processibus nil vindicet odium, vel favor usurpet, timor exulet: præmium, aut expectatio præmii justitiam non evertat, sed stateram gestent in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis, & ferendis sententiis præ oculis solum Deum habeant; ad quod facit text. in cap. 4. & in c. quicumque 2. q. 3. Observareque debet judex dispositum à l. 13. tit. 4. par. 3. & in l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. & quæ notat Hippolytus in practica criminali. in §. fin. & alia multa, quæ congerit Joannes Matienzo in dialogo relatoris 3. p. c. 36. cum pluribus sequentibus. Teneturque judex sententiam proferre claram, & certam & per verba propria, & intelligibilia, habentia suum proprium sensum, ut in §. curare Instit. de act. & debet eam in scriptis proferre, ut not. gl. pen. d. §. curare & ibi ponit quatuor casus, in quibus sententia non fertur in scriptis, & ibi Jas. n. 60. remittit ad glo. in ca. fin. de sententia & re jud. in 6. & in cap. Albericus de testibus & ad Panorm. in c. 1. de libel. obla. teneturque illam proferre conformem libello, ut in cap. licet de simonia & in l. finali C. de fideicommissariis libertatibus, ubi inquit Bal. quod fatuus est judex, qui super aliis, quam super petitis pronuntiat. Sunt tamen plures casus, in quibus fallit prædicta Regula quos congerit Niconicius in Repet. c. quoniam contra falsam de probat. & Socinus in Regula 357. Et tamen quia materia sententiæ nimis prolata est, & integrum Codicem requirit, habetque titulos & tractatus peculiare, ut in ff. de re jud. & in C. de sent. & in volumine Decretalium, & in lib. 6. & in Clementinis, & in tit. 22. part. 3. & in tit. 17. lib. 4. Recopil. & apud Lusitanos in lib. 3. Ord. & apud Marantam de ordine judiciorum in 3. par. sexta partis acti 3.

actu. 1. per totum & Rebuff. in repetitione. l. quod iussit ff. de re judica. & Greg. Lup. in l. 1. tit. 22. par. 3. quibus in locis latissimo sermone agitur, quid sit sententia, quibus verbis, in cuius personam proferenda sit, quid continere debeat, & in quo differat ab interlocutoria, idem consulto sola remissione contentus, omnia supradicta omitto, advertens, sententiam diffinitivam de jure regio à iudice proferendam esse intra 20. dies à die conclusionis in causa, alioquin iudex solvere debet expensas duplicatas in retardatione litis factas, & insuper incurrit iudex poenam quinquaginta millium marapetitorum fisco applicandam, ut probat text. in l. 1. tit. 17. lib. 4. Recop. quam tamen poenam iudex incurrit, si à parte fuerit requisitus ad sententiam proferendam, prout intelligit Dida. Perez in l. 1. tit. 15. lib. 3. Ordinam. col. mihi 1262. in glos. 1. idèdque pro instructione juvenum formanda erit requisitio modo sequenti.

REQUERIMIENTO PARA que el juez sentencie.

19 **E**scrivano que presente estays, dad me por fe y testimonio en manera que haga fe en juyzio y fuera del (à mi Pedro) en como digo al Illustre señor Licenciado fulano Alcalde mayor desta ciudad, que bien sabe su merced, e deve saber, que el pleyto que ante su md. ha pendido y pende entre mi y Hieronymo, ha muchos dias que esta concluso para diffinitiva, y su md. no lo ha sentenciado. Porende que con el devido acatamiento pido y requiero à su md. las vezes que puedo y deve, sentencie y determine el dicho pleyto, guardando me mi justicia: e si assi lo hiziere hara lo que deve y es obligado, en otra manera lo contrario haciendo protesto contra su merced todos los danos, e intereses, costas, e menoscabos que por no lo sentenciar se me siguieren e recrescieren, e todo lo de mas que conforme à derecho y leyes deste Reynos protestar me conviene, y pido lo por testimonio para enguar da de mi derecho, &c.

20 **J**udex tunc viso processu, & attentis & consideratis omnibus supradictis in principio hujus Temporis, profert sententiam diffinitivam modo sequenti.

Sententia diffinitiva in favorem Actoris.

21 **V**isto este processo que ante mi pende, entre partes de la una actor demandante Pedro, y de la otra reo defendiente Hieronymo y sus procuradores en sus nombres, &c.

Fallo attentos los autos y meritos deste processo, que el dicho Pedro provo bien y cumplidamente su intencion y demanda. Doyla, y pronuncio la por bien provada, e que el dicho Hieronymo no provo sus excepciones y defensiones como devia doy las e pronuncio las por no provadas. En consecuencia de lo qual devo condenar e condenno al dicho Hieronymo o que dentro de nueve dias primeros siguientes despues de la notificacion desta mi sentencia, de e pague realmente y con efecto cient ducados al dicho Pedro, y mas le condenno en las costas deste processo justamente hechas, cuya tasacion en my

reservo. Assi lo pronuncio e mando en estos escritos e por ellos, juzgando diffinitivamente, &c.

El Licenciado Fulano.

Sententia absolutoria in favorem rei.

Visto este processo, &c.

Fallo attentos los autos y meritos del, que el dicho Pedro no provo su intencion y demanda, y pronuncio la por no provada, y que el dicho Hieronymo provo bien y cumplidamente como devia sus excepciones: do y las y pronuncio las por bien provadas. Porende digo que deve absolver y absuelvo al dicho Hieronymo, de la action y demanda contra el puesta por el dicho Pedro, y le do y por libre y quitto della, y pongo perpetuo silencio al dicho Pedro, para que sobre ella agora ni en tiempo alguno le pida cosa alguna. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia diffinitiva, juzgando, sin costas, sino que cada parte pague las que tuviere hechas, &c.

Sententia absolutoria ab instantia iudicii.

Visto este processo, &c.

Fallo attentos los autos y meritos del, que el dicho Pedro no provo su intencion y demanda, do y la y pronuncio la por no provada, y que el dicho Hieronymo no provo sus excepciones y defensiones, do y las y pronuncio las por no provadas. En cuya consecuencia digo, que devo absolver y absuelvo al dicho Hieronymo de la instancia deste juyzio, reservando como reservo el derecho à salvo al dicho Pedro, para que pueda pedir y demandar al dicho Hieronymo alli y don demas viere que le conviene, y assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia diffinitiva, sin costas, &c.

In prædictis sententiis diffinitivis quando fit 24 **C**ondemnatio expensarum, earum taxatio reservatur iudici proferenti sententiam, de quibus expensis diximus supra in quarto Tempore circa expositionem clausularum libelli actoris. Et de prædicta taxatione expensarum erit consulendus Boerius decisione 83. nu. 6. & Bald. in cap. cum venissent. nu. 6. de eo, qui mittitur in possessionem, & Didac. Perez in Rubr. tit. 18. libr. 3. Ordin. & est advertendum, quod nedum condemnatio expensarum fit propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem, à qua condemnatione non excusabitur ex juramento calumniæ, quod litigans præstat, secundum Bartol. in leg. eum quem temere. ff. de judic. & Socin. in practic. cap. 27. num. 3. Et licet expensarum condemnatio fieri possit, tam de expensis in lite factis, quam de expensis personalibus, ut docet Bartol. in leg. procurator. nu. 2. ff. rem ratam haberi. tamen in dubio censetur facta de expensis litis, secundum Gregorium Lupum in l. 8. tit. 22. part. 3. in gloss. 1. quæ expensæ probari debent per allegantem se illas fecisse, quæ quandoque probatio fit per sacramentum petentis eas, & taxantur arbitrio iudicis, secundum Baldum & Salycetum in l. restituenda. Codic. de petit. hered. & Rebuff. in tractat. de expens. articul. 5. num. 10. & Alexand. Siatic. in practic.

practic. judic. capit. 21. num. 49. & erit videndum, quod novissime dispositum est in titul. 22. libr. 4. Recopil. & in Ord. Lusitan. lib. 3. tit. 51.

- 25 Sententia diffinitiva lata, de mandato iudicis utrique parti intimatur: & si ab ea non fuerit appellatio interposita, vel si interposita fuerit, & non prosecuta intra terminum à jure præfixum, de quo dicendum erit infra in 6. part.
- 26 hujus primi Tomi, ita quod in auctoritatem rei judicatae transacta fuerit, executioni mandanda erit: idèdque opportune dicendum erit de ultimo Tempore.

SUMMARI A.

- 1 Mandari debet executioni sententia in rem judicatam transacta.
- 2 Virtute sententia debet à parte executio peti, & sibi conceditur.
- 3 Sententia habet executionem paratam, dum tamen à parte petatur executio.
- 4 Quam diligentiam debeat pars adhibere, ut sententia exequi possit, traditur.
- 5 Sententia à iudice prolata, potest impugnari per viam nullitatis.
- 6 Judex, si sententiam à se prolatam nullam esse viderit, eam retractare poterit.
- 7 De nullitate sententia perpetuo agi poterat.
- 8 Regio jure adversus nullitatem sententia intra sexaginta dies tantum opponi debet.
- 9 Interim dum agitur de nullitate sententia, non currit tempus appellationis.
- 10 Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, traditur remissive.
- 11 Petitio nullitatis sententia, sermone Hispano composita.
- 12 Copia petitionis nullitatis sententia parti adversæ datur.
- 13 Sententia nullitatis sermone Hispano composita.
- 14 Sententia, quæ declaratur, non esse nullam sententiam in negotio principali latam.

TEMPUS XII.

Executionis sententia.

- 1 **S**ententia diffinitiva transacta in auctoritatem rei judicatae executioni mandatur, juxta text. in l. post rem judicatam, ubi Doctor, notant, præfertim Roderic. Suarez not. primo. ff. de re judic. & Afinius in prax. §. 31. cap. 2. per totum, & in leg. 1. & 2. cum aliis. tit. 21. lib. 4. Recopil. & in ordin. Lusitanorum libr. 3. tit. 71. Et praxis,
- 2 quæ observatur est, quod postquam sententia transacta est in rem judicatam, vel appellatio deferta est, pars, in cuius favorem lata est, comparet coram iudice petendo, ut sibi detur prædicta sententia in forma publica signata, ut virtute ejus executio fiat in persona & bonis rei condemnati. Nam licet prædicta sententia
- 3 habeat executionem paratam, requiritur tamen quod à parte executio petatur, ut cum pluribus resolvit Afinius ubi supra num. 3. Et tunc iudex
- 4 præcipit, ut parti adversæ intimeret prædicta petitio, & quod intra tres dies ostendat diligentias factas, & transacto illo primo termino, incusa-

tur sibi contumacia, & datur alius secundus terminus trium dierum, & accusatur contumacia: & denique datur tertius terminus trium dierum, & incusatur etiam contumacia: & si in tertio termino non ostendat diligentias factas in prosecutione appellationis, iudex præcipit tabellioni, ut det sententiam signatam in publica forma, & tunc virtute ejus petit executionem, & in hac executione proceditur eodem modo & forma, qua in executione instrumenti publici, de quo erit infra decendum in quarta parte hujus primi Tomi. Et plura circa hanc executionem sententiæ erunt videnda per Marantam de ordine judiciorum 6. part. 3. partis actu 3. de executione sententia. & per Afinium in praxi. §. 31. capit. 2.

De Nullitate sententia.

Contingit aliquando, quod, postquam sententia diffinitiva lata est, adversus eam agitur per viam nullitatis, etsi appareat nullam esse, iudex, qui eam protulit, retractare poterit, juxta text. in c. fraternitatis de frigidis & maleficiatis, & in c. 2. de purgatione canonica, & in l. fin. C. de sententiis, quæ sine certa quantitate, & in l. 1. C. de sententiis & interlocutionibus omnium judicum; quam notant Bartol. & Paul. de Castro, ibi, & Lanfrancus de Oriano c. quoniam contra verbo; Interlocutoria num. 54. de probationibus, & est text. in l. 2. tit. 26. part. 3. Et licet de jure communi nullitas adversus 7 sententiam perpetuo opponi poterat, ut in l. 1. C. quando provocate non est necesse, & in l. 4. tit. 26. part. 3; tamen de jure regio novissimo prædicta nullitas intra sexaginta dies connumerandos à die intimationis sententiæ opponenda erit, juxta text. in l. 2. tit. 17. lib. 4. Recopil. & tradit Avendanius in declaratione 4. & 5. tit. de las excepciones lib. 3. Ordinamenti. nu. 58. & Didacus Perez in l. 2. tit. 5. lib. 3. Ordinamenti. in gloss. 1. in principio. sive de nullitate agatur per viam actionis, sive per viam exceptionis; ut resolvit Covarr. in practic. questionibus cap. 25. num. 4.

Et adverte, quod interim, quod agitur de hac nullitate ex probabili ratione, tempus ad appellandum concessum non currit, secundum Bald. in l. contra majores. C. de inofficiso testamento. Angel. in l. Paulus. §. heres. col. 1. in fine ff. de usuris. Hippolyt. in singular. 152. & Didac. Perez ubi supra. Et quando nullitas dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ, eleganter tradit Covarr. in practicis questionibus c. 24. num. 7. & 8. & in c. 25. Et quia ista materia nullitatis est valde prolixa & diffusa, requiriturque integrum tractatum: idèd eam missam ex consulto facio, cum de ea videndus sit Sebastianus Vantius in illo integro Tractatu de nullitate sententiæ: Tradunt etiam Præpositus & Franc. in c. dilecto. de appellationibus; Didac. Perez ubi supra, & habetur in tit. 26. part. 3. & in l. 12. & 18. & 25. tit. 2. part. 3. & aliqua per Monterrosolum in sua practica. in 2. tractat. fol. 13. in fin. Et pro juvenum instructione forma petitionis nullitatis & sententiæ erit concipienda modo sequenti.

PETITIO NULLITATIS.

ILLUSTRE SEÑOR.

Hieronymo en la causa con Pedro, Digo que v. m. dio y pronuncio cierta sentencia definitiva contra mi y en favor del dicho adverso, y hablando con el devido acatamiento la dicha sentencia fue ninguna, porque hallara v. m. que esta causa se ha litigado por persona del dicho Pedro, el qual es menor de 25. años, y tal por su aspecto parece, y assi conforme a derecho no es persona legitima para poder estar en juyzio sin su curador, de mas que en el dicho pleyto, no se hizo publicacion de testigos, aunque por mi fue pedida: ni se hizo conclusion para sentencia, como del proceso consta: por que pedido a v. m. declare la dicha sentencia por ninguna, y a mime absuelva y de por libre de la instancia y juyzio. Sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y las costas protesto: y juro en forma de derecho que esto no pido de malicia, &c.

EL juez manda dar copia desta peticion a la parte contraria, y la parte contraria responde negando aver avido nullidad. Y si la nullidad allegada se ha de provar por testigos, de manera que no conste de los autos del proceso, el juez lo recibe a prueba con un breve termino: y presentan sus interrogatorios, y por ellos se examinan los testigos y se haze publicacion y conclusion, y el juez pronuncia sentencia en la forma siguiente.

Sentencia nullitatis.

Visto este proceso, &c.

Fallo que la nullidad pedida y allegada por parte del dicho Hieronymo uvo y ha lugar,

Finis primæ Partis Tomi Primi.

como consta por los autos del proceso: por ende digo que devo de dar y do y por ninguna la sentencia definitiva por mi dada en este proceso, y la devo anullar y revocar en todo y por todo como en elle se contiene, y haziendo justicia absuelvo y do y por libre al dicho Hieronymo de la instancia deste juyzio, con demno en costas al dicho Pedro, cuya cassacion en mi reservo. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, &c.

Sententia, in qua declaratur, locum non esse nullitati.

Visto este proceso, &c.

Fallo, attentos los autos y meritos deste proceso, que de la nullidad pedida y allegada por parte del dicho Hieronymo no ay lugar de derecho, por lo que deste proceso resulta, y porque el dicho Hieronymo no provo lo que en este caso provar le convenia, en cuya consecuencia devo mandar y mando que la dicha mi sentencia se cumpla y guarde, y execute como en ella se contiene, y por causas que a ello me mueven no hago condenmacion de costas. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, juzgando, &c.

Si verò à prædicta sententia definitiva appellatum fuerit, & à sententia, in qua denegata fuit nullitas, & appellatio fuerit prosecuta, tunc pro cognitione praxis, quæ observatur in instantia appellationis, recurrendum erit ad Sextam partem hujus primi Tomi, ubi agimus de secunda instantia: ceterum si appellatum non fuerit, vel jam quod fuit, remanuit deferta appellatio, ita quod sententia debeat executioni mandari, tunc pro cognitione praxis, quæ observatur circa prædictam executionem, recurrendum erit ad quartam Partem hujus primi Tomi, ubi latè agimus de via executiva.

SECUNDA PARS
PRIMI TOMI.DE ORDINE ET FORMA PROCEDENDI
contra reum contumacem in causis civilibus.

SUMMARI A.

- 1 Actori contra contumacem quamplura remedia à jure præstantur.
- 2 Si actori per unum remedium, quod elegit, non fuerit satis prospectum, aliud eligere poterit.
- 3 Si actor elegerit capturam persone, potest, incusata rei contumacia, mandatum petere, ut reus capiatur, vel ejus bona vendantur.
- 4 Actor si eligat, ut procedatur ad sententiam, procedendum erit.
- 5 Communi jure & ecclesiastico proceditur ad sententiam (si actor velit) ita demum, si contumax fuerit reus post litem contestatam.
- 6 In foro seculari, & regio jure proceditur ad sententiam (si actor petierit) etiam si reus ante litem contestationem contumax fuerit.
- 7 Differentiam inter forum ecclesiasticum & secularem primi & secundi decreti ponit auctor.
- 8 In foro ecclesiastico peremptoria citatio est necessaria, ut procedatur ad missionem in possessionem.
- 9 In foro seculari, ut procedatur ad missionem, unica tantum citatio requiritur.
- 10 In persona rei debet fieri ista citatio in foro seculari, ut procedatur ad missionem.
- 11 Judices, qui Del crimen appellantur, cum cognoscunt de causis civilibus, ut procedant ad missionem, sufficit quod faciant citari reum ad domum ipsius.
- 12 In foro ecclesiastico sufficit, quod reus compareat intra annum & resarciat expensas, ut audiatur.
- 13 Regio jure tenetur reus contumax intra unum mensem comparere & expensas resarcire, ut audiatur, quando actione personali fuit actum.
- 14 Quando actor fuerit missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses.
- 15 In foro ecclesiastico, ut actor efficiatur verus possessor in actione personali, missus esse debet ex primo & secundo decreto.
- 16 Missio in possessionem ex secundo decreto non est necessaria de jure regio, quia elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor à lege.
- 17 Reus debet citari iterum ad interponendum secundum decretum, sicut fuit citatus ad primum decretum, attento jure canonico, secus vero se res habet de jure regio.

- 18 Debiti cognitio, qua præcedere debet interpositionem secundi decreti de jure canonico, non est necessaria de jure regio.
- 19 In foro ecclesiastico actor missus in possessionem rei petita ex actione reali expellit reum contumacem à detentione rei, ut actor ea possit potiri, secus verò si missus sit ex actione personali, licet contrarium servetur de jure regio.
- 20 Actor mitti debet in possessionem rei petita per alguacelum & ministrum judicis, attento jure regio.
- 21 Missio ex primo decreto de jure communi non potest fieri contra minorem: secus verò de jure regio.
- 22 Stylus, qui servatur in via procedendi in primo & secundo decreto in foro seculari.
- 23 Actor in tribus audientiis successive debet incusare contumaciam rei non comparentis, ut perveniat ad interpositionem primi decreti.
- 24 Actor, accusatis tribus contumaciis rei non comparentis, tenetur libellum sua actionis offerre, si ante Rei citationem cum non obrulit, & petere in eo missionem in possessionem ex primo decreto, & jurare, quod petit, sibi debitum esse.
- 25 Actor offerens libellum sua actionis ante citationem Rei, poterit postea petere per viam actus, incusatis prius tribus contumaciis Rei non comparentis, se mitti in possessionem rei petita ex primo decreto.
- 26 Sententia, qua judex pronuntiat, actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, quid continere debeat.
- 27 Missio ex primo decreto prius fieri debet in rebus mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus, quando agitur actione personali.
- 28 Actor, antequam mittatur in possessionem ex primo decreto, debet cautionem prestare de re restituenda cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit.
- 29 Missio ex secundo decreto non est necessaria de jure regio, quando reus non comparuerit intra terminum legis, cum ab ipsa lege fiat.
- 30 Reo, in cuius bona actor fuit missus ex primo decreto, non tenetur ipse actor respondere super possessione, si terminus legis fuerit transactus.
- 31 Reus est citandus, quando bona, in quorum possessionem actor est missus, venduntur ex judicis decreto.

Diximus supra in Prima Parte hujus primi Tomi, in fine 3. Temporis, quod si Reus citatus comparere noluerit, vel sine licentia judicis à judicio contumaciter recesserit, actorem posse eligere unum ex remediis à nobis in præfenti congestis: Sunt enim plura remedia à jure prodita actori adversus Reum contumacem, quibus jus suum consequi valeat, quorum latissimo sermone meminimus in 2. p. *Secundi Tomi statim post principium*. Quo in loco assignavimus rationem, quare contra Reum invitum proceditur, & quibus remediis, quæ præfenti tractatui etiam conducunt: & ibi diximus quæ remedia magis in tribunalibus ecclesiasticis frequentantur. In foro tamen seculari communis practicator remedium capturæ personæ Rei, vel remedium procedendi in causa usque ad sententiam diffinitivam, vel remedium missionis in possessionem ex 1. & 2. decreto, quod Hispano sermone, *Via de assentamiento*, dicitur, & in electione actoris est uti, quo maluerit, ut probatur in l. 2. tit. 11. lib. 4. *Recopil.* & uno electo, si per illud non fuerit satis sibi consultum, ad aliud redire poterit, argum. text. in l. 1. §. *quid ergo ff. de ventre inspiciendo*, & tradit Bart. in l. *consentaneum num. 17. C. quomodo & quando judex.* & Panorm. in c. *prout de dolo & contumacia n. 20.* etiam si procedatur adversus minorem contumacem, ut in l. 3. tit. 11. lib. 4. *Recop.* & de suprædictis tribus remediis fit mentio in l. *consentaneum. C. quomodo & quando judex.* & ibi not. Bartol. Bald. & Salyc. & Boer. in *repetitione illius l. vol. 8. diversorum Doct.* & Panorm. in *dict. cap. prout num. 18.* Et si actor elegerit primum remedium capturæ personæ, pignorum, vel mulctæ, inculata contumacia Rei in tribus audientiis, datur alguacelo mandatum, ut Reum personaliter capiat, & in carcerem mittat, donec Reus judicio sistat: vel ad hoc, ut pignora ejusdem capiat, & distrahantur in publica subhastatione & ex pretio creditoribus satisfiat. Sed si actor elegerit secundum remedium de procedendo in causa usque ad sententiam diffinitivam, tunc in eo erit procedendum, ut diximus in d. 2. par. 2. *Tomi paulo post principium ibi, tunc poterit actor eligere.* Qua in re advertendum est, quod licet de jure communi, & in foro Ecclesiastico non detur actori, nisi quando reus fuit contumax post litem contestatam, tamen de jure regio & in isto foro seculari datur etiam actori, quando reus fuit contumax ante litem contestatam juxta text. in l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* & idem de stylo observatur in Gallia, secundum Boerium in d. l. *consentaneum n. 33.* Ceterum si actor elegerit tertium remedium missionis in possessionem, ex 1. & 2. decreto, id est, *via de assentamiento*, tunc circa illud erunt animadvertenda omnia illa, quæ resolvimus in *dict. 2. part. 2. Tomi.* quæ etiam ad istum tractatum conferunt: & solummodo in præfenti erunt constituenda differentia inter forum ecclesiasticum & istum sæcularem circa prædictum remedium. Et in primis, quatenus ibi resolvimus, necessariam esse peremptoriam citationem ad missionem in possessionem ex 1. decreto: in isto tamen foro seculari de jure regio necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit citatio unica, qua Reus citatus fuit in causa principali, ad hoc, ut libello actoris responderet, ut probat text. in l.

1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* per quem sublata sunt verba illa, quæ olim apponebantur in l. 1. tit. 9. lib. 3. *Ordin. ibi, Por tres emplazamientos, &c.* Et juxta d. l. *Recopil.* intelligenda est l. 108. tit. 18. part. 3. Secunda differentia est, quod quamvis de jure communi & in foro ecclesiastico illa peremptoria citatio fieri debeat in persona Rei, si inveniri possit, alias sufficiat ad domum Rei fieri: tamen in isto foro seculari ad interponendum primum decretum requiritur, quod illa unica citatio (quæ in causa principali fieri debet) in persona ipsius Rei fiat, per text. in *dict. l. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.* Quidquid contradicat Avendanius in *Tract. 1. & 2. decreti. 3. par. n. 21. versic. & non putet quis*, cujus tamen opinio salvari potest & procedit in iudicibus criminum existentibus in Cancellariis Regiis Barisoleti, & Grånatæ, quos vulgo (*Alcaldes del crimen*) dicimus: hi enim in causis civilibus, de quibus cognoscere possunt, ad missionem faciendam ex 1. & 2. decreto non requirunt, quod reus sit citatus in persona, sed tantum ad domum, quam proxim prædictos iudices servare testatur Monterrosus in *sua practica. tract. 2. fol. 29. pag. 1.* iudices tamen tribunalium inferiorum observare debent rigorem d. l. 1. Tertia differentia est, quod licet in foro ecclesiastico sufficiat, quod reus intra unum annum compareat, præstando expensas & cautionem de stando & parendo, ad hoc ut recuperet possessionem bonorum, in quam fuerat missus actor: tamen in foro seculari de jure Regio reus tenetur comparere intra unum mensem cum expensis & cautione, quando actor fuerit missus in possessionem ex actione personali: quando vero fuerit missus ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, ut probat text. in d. l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* per quam legem corrigitur text. in l. 6. tit. 9. par. 3. ubi dabantur Reo quatuor menses ad comparandum. Quarta differentia est, quod etsi de jure communi & in foro ecclesiastico necessaria erat missio in possessionem ex secundo decreto in actione personali, ad hoc, ut actor efficeretur verus possessor, & in actione reali ad effectus, quos ibi notavimus in fine secundæ prænotationis, quando reus intra terminum juris unius anni, vel intra terminum à iudice assignatum non comparuit cum cautione & solutione expensarum: tamen in isto foro seculari de jure Regio necessaria non est ista missio in possessionem ex secundo decreto, sed statim elapso uno mense in actione personali & duobus mensibus in actione reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor ab ipsamet lege, ita probat text. in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* & ita firmat Avendanius ibi supra n. 9. in *versic. item per istam legem.* Ex qua differentia suboritur alia differentia, nempe quod licet in foro ecclesiastico ad interponendum secundum decretum reus debeat iterum citari, sicut citatus fuit ad primum decretum: tamen in foro seculari de jure Regio hæc secunda citatio necessaria non est, cum interpositio secundi decreti non requiratur, ut colligitur ex *dict. l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil.* Consequitur etiam, quod quamvis in foro ecclesiastico ad interpositionem secundi decreti requiratur semiplena cognitio de debito, tamen in foro seculari de jure Regio hæc semiplena cog-

cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex missionem ex secundo decreto facit, ut constat ex d. l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* Septima differentia est, quod etsi in foro ecclesiastico actor missus in possessionem rei petita ex actione reali expellat reum contumacem à detentatione rei, ut actor ea potiri possit (quod secus est, si missus esset ex actione personali, secundum gl. in *cap. quoniam frequenter §. in aliis verbo, Tadio & ibi Panorm. n. 24.*) tamen in foro seculari actor missus in possessionem tam actione reali quam personali expellit Reum à possessione rei, & aufertur de manu ejus, & traditur actori, ut colligitur ex *verbis d. l. 1. ibi, Que sea pnesto el demandador en tenencia de tantos bienes, &c.* & hanc differentiam agnovit Avendanius ubi supra 3. part. nu. 5. Octava differentia est, quod licet de jure communi controversum esset, an de licentia & commissione judicis actor propria auctoritate intrare possit in possessionem rei, tamen de jure regio prædicta controversia sublata est ad obviandas rixas, & scandala: & statutum est quod per alguacelum & ministrum judicis actor ponatur in possessionem, ut colligitur ex text. in l. 2. tit. 8. p. 3. & ex d. l. 1. ibi, *Sea pnesto, &c.* Ultima differentia est quod quamvis de jure communi missio ex primo decreto fieri non possit contra minorem, ut resolvit Ozourrus in l. si finita §. Julianus colum. 83. ff. de damno infect. Avendanius de primo & secundo decreto 3. part. n. 8. tamen in foro seculari de jure Regio missio ex primo decreto contra minorem fieri potest in casu l. 3. tit. 11. lib. 4. *Recopil.* Hæ sunt differentia, quæ brevi compendio cumulari potuerunt, & quæ ex resolutis in d. 2. part. *secundi Tomi* colliguntur: in reliquis verò in utroque foro observanda erunt, quæ ibi resolvimus circa hanc materiam primi & secundi decreti.

Undè condescendendo ad ordinem & formam procedendi, & fulminandi processum in ista via primi & secundi decreti, apud tribunalia secularia, dicendum erit, quod postquam reus in persona fuit citatus ad respondendum actori in negotio principali, actor in termino citationis comparere debet coram iudice inculans contumaciam Rei, & iudex respondet quod pro inculata habet: & deinde in alia audientia actor comparet coram iudice, & inculat secundam contumaciam Rei, iudexque respondet pro inculata habere: & denique actor in alia audientia comparet inculans tertiam contumaciam Rei, quam etiam iudex pro inculata habet: & ita successivè actor in prædictis tribus audientiis inculat tres contumacias Reo, secundum magis communem styllum tribunalium hujus regni, ut inquit Monterrosus ubi supra pag. 2. Sed mihi videtur ipsum loqui, juxta l. antiquam 1. tit. 9. lib. 3. *Ordin. ibi, Por tres emplazamientos, &c.* ac ideò mirum non est, si tres inculaciones contumaciæ requiratur: sed cum jam hodie per d. l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recop.* unica tantum citatio in persona Rei sufficiat, crederem unicam etiam inculacionem contumaciæ sufficere, qua in re tamen stylus uniuscujusque tribunalis observandus erit. Factis igitur prædictis inculacionibus contumaciæ, si actor ante citationem Rei non obtulerat iudici suum libellum actionis, teneatur statim illum offerre, in quo proponere debet suam actionem adversus Reum, petereque

missionem in possessionem ex primo decreto, & in fine jurare rem, vel quantitatem, quam petit, debitam sibi esse: & tunc libellus concipiendus erit forma, qua diximus in d. 2. part. 2. *Tomi. in libello per viam petitionis sermone Hispano ibi descripto.* mutatis mutandis. Si verò actor libellum suæ actionis ante citationem Rei coram iudice proposuerat, tunc inculatis prædictis contumaciis, per viam actus petere debet, se mitti in possessionem ex primo decreto in illa re vel quantitate, quam petit, & in illo actu jurare debet, illam rem vel quantitatem sibi debitam esse. Quam petitionem per viam actus formabit eo modo, quo in d. 2. part. diximus, in *petitione per viam actus incipiente. En la ciudad de Salamanca, &c.* mutatis mutandis: & tunc iudex visis citatione, inculacione contumaciæ, & juramento actoris, profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat reum contumacem esse, & illum condemnat juxta petitionem actoris: decernit & mandat, quod actor mittatur in possessionem illius rei, quam petebat, si actione reali agebat: & declarat, quod si illa res inveniri non possit, (quia, fortè reus dolo desit possidere) quod missio fiat in vera æstimatione rei ad instar actionis personalis, argumento eorum, quæ notantur in Auth. *de exhibendis reis. §. si verò quidam, collatione §. & est text. in l. 2. tit. 8. part. 3.* Si autem actor agebat actione personali, iudex tunc in sua sententia decernit, actorem mittendum esse in possessionem bonorum contumacis, pro quantitate debiti & expensarum, & committit alguacelo suo, quod actorem mittat in detentionem actualem bonorum contumacis, & quod intimet reo, si inveniri possit, vel in domo ejus, si non inveniatur, quod si comparuerit coram iudice intra 30. dies (si actum fuerit actione personali) aut intra 60. dies (si actum fuerit actione reali) rescindiendo expensas, & præstando cautionem de sistendo, & parendo, quod eum audiet, &c. Hanc praxim præscribit Monterrosus ubi supra. Ego vero existimo, hanc ultimam citationem superfluum esse, nec à dict. l. 1. requiri, sed si eam stylus audientiæ observaverit, omittenda non erit, & sententia interlocutoria iudicis de mittendo actorem in possessionem ex primo decreto erit formanda, sicut diximus in d. 2. part. *secundi Tomi, in vers. Sententia interlocutoria de assentamiento ex primo decreto*, mutatis mutandis, præterquam quod in hac sententia non erit coarctandus terminus unius, vel duorum mensium in d. l. 1. præscriptus, cum satis brevis sit, licet iudex illam brevare possit, sicut scripsimus in d. 2. p. *secundi Tomi.* Et lata prædicta sententia à iudice minister ejus & tabellio causæ accedunt ad locum, ubi est res petita, quando agebatur actione reali: vel quando agebatur personali, accedunt ad domum contumacis, & faciunt prædictam missionem in rebus mobilibus, & in eorum defectum in immobilibus, & eis deficientibus in iuribus & actionibus, juxta ordinem positum in l. 2. tit. 8. part. 3. & in d. l. 1. tit. 11. lib. 4. *Recopil.* & prædicta bona alguacelus deponit penes aliquem tertium coram tabellione. Quo facto actor comparet coram iudice petens quod mittatur in possessionem illorum bonorum, in quibus facta fuit missio ab alguacelo: & tunc

judex præcipit, quod mittatur in possessionem eorum, ut ea detineat & custodiat præstita prius ab eo cautione de illa restituendo cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit. Quam cautionem actor præstat, cum eam præstare teneatur, ex *resolutis in d. 2. part. secundi Tomi*. post prædictam sententiam interlocutoriam, & cautione præstita, mittitur actualiter in prædictam possessionem: & si reus intra terminum unius mensis in actione personali, vel duorum mensium comparuerit præstans cautionem de stando & parendo & solvens expensas, tunc proceditur, ut diximus in *dict. 2. part. secundi Tomi* post prædictam sententiam interlocutoriam. Si verò non comparuerit intra terminum legis, in isto foro seculari non est necessaria missio in possessionem ex secundo decreto, cum ab ipsamet lege fiat, *juxta ea, que supra resolvimus*: & ita elapsis terminis dictæ legis, efficitur actor verus possessor, & non tenebitur respondere reo super possessione rei petite, in qua fuerat missus, si agebat actione reali, sed tantum super proprietate rei respondere debet: si verò ex actione personali missus fuerit actor, in ejus optione erit, vel prædicta bona possidere pro suo debito, vel à judice petere, quod vendantur, & ex pretio solvatur sibi debitum cum expensis. Et si bona minus debito

valuerint, reus ex aliis bonis teneatur supplere & solvere, juxta text. in *l. 6. tit. 8. p. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. & facit l. 6. tit. 27. par. 3.* Ad quam venditionem faciendam reus erit citandus, si inveniri possit, alioquin ad domum sufficit citationem fieri, ut probat text. in *dict. l. 6. & fin. titu. 8. par. 3.* & tenet ibi Gregorius Lupus, juxta quam legem erit intelligenda *d. l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil.* dum ea non requirit citationem contumacis ad hanc venditionem bonorum faciendam. Quæ venditio fieri debet præcedente probatione de debito per publicum instrumentum, vel per duos testes, quemadmodum tenet Gregorius Lupus in *lege sexta, titulo 8. part. 3. verbo, Deve lo fazer, &c.* & tunc bona vendi debent in publica subhastatione, sub tribus præconiis in rebus mobilibus: & tertio quoque die, quodlibet præconium dari debet, ita quod transactis decem diebus, bona dentur plus offerenti, juxta text. in *l. 52. titu. 5. part. 5. & ibi Gregor. verbo, diez dias, &c.* In bonis vero immobilibus, nono quoque die, quodlibet præconium dari debet, ita quod transactis triginta diebus, bona plus offerenti dentur, juxta text. in *l. 6. tit. 8. part. 3. & facit text. in l. 19. tit. 21. libr. 4. Recopil.* Et hæc sufficiant pro ista Secunda parte.

Finis &c.

TERTIA PARS PRIMI

TOMI.

DE ORDINE ET FORMA PROCEDENDI contra absentem non contumacem in causis civilibus.

SUMMARIA.

- 1 Hereditas dicitur vacans, & defertur fisco, cum aliquis decedit nullis heredibus relictis ex testamento, vel ab intestato, vel non relicta uxore.
- 2 Uxor succedit viro de jure regio in omnibus suis bonis, deficientibus sibi agnatis & cognatis, & aliis heredibus.
- 3 Si hereditas vacans alicujus defertur fisco, & alicui in illius bonis competat aliquod jus, non est curator dandus illis bonis, sed fisci procurator ea administrat, & adversus ipsum actor debet suam actionem intendere.
- 4 Si heredes defuncti sint, & nullus reperitur, qui hereditatem adire velit, & creditores pro debitis suis urgeant, curator est bonis dandus, qui actiones movere possit, & creditoribus satisfacere, citatis illis, quibus prima successio contingit.
- 5 Curator bonis est dandus, quando aliquis habet actionem adversus aliquem captivum, ut cum eo actor in judicio agere possit.
- 6 Curator est bonis absentis ultra mare vel in partibus remotis dandus, ut cum eo agi possit.

- 7 Curator non est bonis absentis dandus, quando procuratorem relinquit, vel speratur de proximo venire.
- 8 De absentia illius, cujus bonis curator est dandus, prius constare debet apud acta processus, antequam curator detur.
- 9 Absens, cujus bonis curator est dandus, magis presumi debet vivus, quam mortuus.
- 10 Bonorum curam petens sibi decerni, probare debet absentem vivere.
- 11 Absentis hereditatem petens sibi decerni, probare debet absentem mortuum esse.
- 12 Mortuus quis intelligitur ex eo, quod absens per quinquennium vivere ignoratur.
- 13 Absentis hereditatem præstendens de jure regio, probare debet per famam publicam loci, illum mortuum esse, & abesse ultra decem annos.
- 14 Bona absentis, qui vivere ignoratur, ejus propinquioribus parentibus, vel consanguineis sunt danda cum fidejussoribus, ut illa habeant tanquam curatores bonorum, & hoc qualiter procedat.
- 15 Quando creditores postulant curatorem bonis absentis dandum, sufficit constare illum absentem

- sentem esse in partibus remotis, ita quod non speretur de proximo venturus.
- 16 Curator bonis absentis dandus debet esse masculus, & non femina, nisi sit mater.
  - 17 Curator bonis dandus debet esse major viginti quinque annis, & diligens integreque fidei, absque ulla suspitione.
  - 18 Curator bonis dandus non presumitur suspectus ex eo, quod ipse desideret & affectet, se curatorem dari.
  - 19 Curator bonis dandus, antequam administrationem bonorum suscipiat, tenetur satisfacere, & bona per inventarium recipere.
  - 20 Consanguinei & ex eis illi, qui sunt proximiores, præferri debent in suscipienda bonorum alicujus absentis cura.
  - 21 Curatores bonis absentis vel captivi tunc sunt dandi consanguinei, quando sint probi, solertes & diligentes in administratione bonorum.
  - 22 Praxis & stylus, qui servatur in fulminando processum, quando curator datur bonis absentis vel captivi, vel defuncti absque heredibus decedentis.
  - 23 Acta omnia processus sunt nulla, quando actor hereditate jacente ante curatorem bonis datum actionem intentavit, vel executionem instrumenti quarentigii petiit.
  - 24 Libellus, quando aliquis petit curatorem bonis absentis, vel captivi dandum, ut contra eum ipse agere possit, Hispano sermone compositus.
  - 25 Forma actus, in quo judex providet de curatore bonis absentis vel captivi dando.

Sæpiissime contingere solet, quod alicui actio competat contra aliquem defunctum vel absentem, unde operæ pretium erit, præscribere formam & ordinem in tali casu procedendi, ut actori consultum sit. Ad cujus rei explicationem nonnulla prænotanda erunt: & in primis, quod quando aliquis decedit nullis heredibus relictis ex testamento vel ab intestato, hereditas dicitur vacans, & defertur fisco, juxta text. in *l. 1. §. divus. ff. de jure fisci, & in l. 1. & 4. C. de bonis vacantibus lib. 10. & in authent. de hered. & Falcidia §. si vero institutio & convenit l. 12. tit. 8. libr. 5. Recopil.* De jure tamen regio deficientibus agnatis & cognatis, & aliis heredibus, uxor succedit viro in omnibus suis bonis, ut in *l. 6. tit. 13. part. 3.* quod etiam de jure communi erat, ut in *l. 1. C. unde vir & uxor.* Et sic constat, quod supradicta jura intelligenda sunt, quod deficientibus heredibus ex testamento & ab intestato, & etiam uxore, bona vacantia defuncti occupat fisco, & ita tenet *gl. in d. l. 1. C. de bonis vacantibus* ubi enumerat personas excludentes fisco à bonis vacantibus defuncti, & idem tenet Didac. Perez in *l. 20. tit. 19. lib. 8. Ordinam. col. 371.* ubi refert alias personas fisco excludentes. Et in hac specie, quando hereditas vacans alicujus defertur fisco, si alicui in illius bonis competat aliquod jus, tunc non est dandus curator illis bonis, sed procurator fisci illa administrat, & adversus eum actor debet suam actionem intendere, ut probatur in *l. 1. §. cui bona ff. de jure fisci, & in l. 1. in princip. ff. de success. edict. & ita cum Angelo & Decio tenet Menochius lib. 2. de arbitrar. centuria Suarez de Paz Praxis Eccl.*

2. casu 150. nu. 2. quo in loco num. 4. & 5. resolvit, quid agendum erit, quando de præfenti bona non habent successorem, sed speratur de proximo: & quid erit cum ambigitur, an successor sit, nec ne? Et ibidem num. 6. tractat, quid erit, quando heredes defuncti sint, & de præfenti nullus reperitur, qui hereditatem adire velit: quo casu opinatur, si creditores pro debitis suis urgeant, curatorem bonis dandum esse, qui actiones movere possit, & creditoribus satisfacere, citatis tamen prius nominatim illis quibus prima causa successione contigerit, & ultra relatos à Menochio idem tenet Bart. in *l. 1. n. 3. ff. de curatore bonis dando & Greg. Lup. in l. 12. tit. 2. part. 3. in gl. verb. sin herederos.* Sed text. in *l. 12. tit. 2. part. 3.* generaliter & indistinctè determinat, curatorem bonis defuncti nullis relictis heredibus dandum esse, adversus quem creditores defuncti agant, & ita nos resolvimus supra in 1. part. hujus primi Tomi in secundo Tempore vers. septimo advertat actor, &c. Secundò prænotandum est, quod quando aliquis habet actionem adversus aliquem captivum, tunc curator bonis dandus erit, cum quo actor in judicio agat, ut probat text. in *l. ab hostib. ff. ex quibus causis majores & in l. 4. titu. 29. part. 2. & in l. 12. tit. 2. part. 3.* Idemque observandum esset, quando aliquis esset absens ultra mare, secundum *gl. in d. l. ab hostibus* cujus opinionem extendit Gregor. Lup. in *d. l. 12. in gl. 1.* ad absentem in partibus remotis, ita quod de proximo venire non speraretur: Nam inquit, quod *gloss. d. l. ab hostibus* exempli gratia locuta fuit de absente ultra mare, & quod bonis cujuscunque absentis in partibus remotis extra provinciam curator dandus sit, tenent Bald. in *l. cum proponas C. de bonis auct. jud. Bart. Paulus, Angel. & Imola* relati & recepti à Greg. Lopez in *d. l. 12.* & Menochio ubi *supr. nu. 15.* & probatur expresse in *dict. l. 12. tit. 2. part. 3.* Quæ omnia intelligenda sunt, quando captivus absens & vagabundus nullum procuratorem reliquisset. Nam si relicto procuratore abiit, agendum non est de curatore dando, ut cum Socino in *consil. 26. lib. 2.* resolvit Menochius ubi *supra num. 17.* & tunc procurator ille admittitur ad jurandum de calumnia, secundum Bartol. *l. 2. C. ubi in rem act. & sequitur Panormitan. in cap. ceterum num. 7. de juramento calum.* contra *gloss. ibi, verb. ab utraque.* Rursus supradicta procedunt, quando absens venire de proximo non speraretur: nam si speraretur de proximo venire, expectandus esset, ut cum supradictis DD. tenet Gregor. Lup. in *d. l. 12.* Insuper intelligenda sunt, quando constat apud acta processus de absentia illius, de cujus bonis agitur, juxta text. in *l. hoc autem §. non defendit. ff. ex quibus causis in possessionem eatur.* & ita cum aliis DD. tenet Menoch. ubi *supr. n. 18.* & ibidem *n. 19.* censet, ad dandum curatorem bonis in prædicto casu, necesse esse, quod magis credatur absens vivus esse, quam mortuus, per text. in *l. nec nos C. de capt. & postlimin. rever.* Nam qui petit curam bonorum sibi decerni, probare debet, absentem vivere, quia vita ejus est fundamentum suæ intentionis, nec sufficit præsumptio legis, quod quis vivat usque ad centum annos, ut dixit *gl. 1. in l. 2. §. si dubitetur ff. quæmadmodum test.*

- tamen. aper. & ita per text. ibi notat Gregor. **11** Lup. in l. 14. tit. 14. part. 3. Sicut etiam qui hereditatem absentis petit sibi decerni, probare debet eum mortuum esse, secundum opinionem Odofredi & Guidon. De Suza: quam se communitur vidisse servari, testatur Alber. in auth. hodie C. de repudiis, quem refert cum aliis pluribus. Gre. Lup. in d. l. 14. in gl. 1. in qua l. **12** prædicta opinio expresse probatur. Qua in re illud observandum esset, quod si elapsum esset quinquennium, quo ignoraretur vivere, ex eo satis, illum esse mortuum, probari creditur, secundum Bart. in tract. test. n. 37. vers. de profugo, quem refert & sequitur Menoch. ubi supr. nu. 19. De jure tamen Regio per text. in d. l. 14. tit. 14. part. 3. præterens hereditatem ab-
- 13** sentis, probare debet per famam publicam loci, illum mortuum esse, & abesse ultra decem annos, alioquin, si solummodo quinquennium vel citra elapsum esset, quo ille absens esset, tunc petens ejus hereditatem plene probare debet, illum decessisse: sed si neutrum probari possit, nec sciretur de vita jam diu absentis, bona ejus tunc propinquioribus ipsius dantur cum fidejussoribus de consuetudine, ut illa habeant tanquam curatores bonorum, secundum Gregor. Lup. in d. l. 14. in gl. 2. Hoc, quod dictum est de vita & morte absentis, ejus bonis curatorem dandum, crederem necessum esse, quando, qui sperat eidem succedere ab intestato, curam & administrationem bonorum postulat, quam alius habeat, argumento text. in l. cum cognatos C. de captivis & postlimin. rever. quam curam consanguineis propinquioribus, diligentibus & fidelibus prius, quam aliis defert l. 4. tit. 29. part. 2. Ceterum quando postulariætur à creditoribus pro suis debitis exigendis, curatorem dandum esse, tunc sufficeret constare, illum absentem esse in partibus remotis, ita quod non speraretur de proximo venturus, in qua specie loquitur text. in d. l. ab hostibus & in d. l. 4. tit. 29. part. 2. & expressius **16** in l. 12. tit. 2. part. 3. Tertio prænotandum est, quod curator bonis dandus debet esse masculus: nam femina incapax est hujus curæ, text. in l. cujus bonis ff. de curatore furiosi. per quem ita tenent Alex. cons. 221. n. 7. lib. 6. & Dec. in cons. 575. n. 4. & Menoch. ubi supr. Quod verum est, præterquam in matre, quæ habilis est ad prædictam curam bonorum, ut probat text. juncta gl. verb. tutelam in auth. matri & avia. C. **17** quando mulier tut. offic. Debetque prædictus curator esse major 25. annis, secundum gl. in l. 2. verb. curatorem ff. de cur. bon. dan. & Alex. & Dec. ubi supr. & debet esse diligens & integræ fidei, absque aliqua suspitione, secundum Dec. ubi supr. & de jure regio probatur in d. l. 4. tit. 29. par.
- 18** 2. Neque ob id curator censetur suspectus, quod ipse desideret & affectet, se curatorem dari, secundum gl. in l. scire oportet. §. ult. ff. de curator. & tutorib. datis. Insuper tenetur, postquam constitutus fuerit curator, satisficere, antequam administrationem bonorum suscipiat, juxta text. in l. cognatos. C. de captivis & postlimin. & tenent Alex. & Dec. ubi supr. & Roland. à Valle in cons. 48. nu. 16. lib. 1. Deinde curator tenetur bona per inventarium recipere, secundum Bart. post gl. ibi, in l. 1. n. 5. ff. de curat. bon. dand. & probatur in l. 1. in fin. ff. de ventr. insp. & in l.

15. tit. 16. p. 6. & in d. l. 4. tit. 29. p. 2. & gl. in l. si vacantia C. de bonis vac. lib. 10. verb. monumentorum gl. in l. de creationib. verb. conscripto C. de episcop. aud. Platea in d. l. si quando C. de bonis vac. Spec. in tit. de auctore ab universitat. n. 10. quod verum esse intelligerem, quando curator daretur bonis, ut illa administraret, & simul in judicio illa defenderet, & liti responderet: ceterum si datus esset solummodo, ut creditoribus responderet, & à litibus defenderet, prout quotidie in foro fit, tunc non teneretur inventarium conficere, cum nec bona recipiat, nec eorum administrationem, & sic potius censetur curator vel defensor litis, quam curator bonis datus, quamvis vulgo curator bonorum dicatur, & ita in praxi quotidie observatur, quod talis non conficit inventarium, quæ praxis est antiquissima, & tempore Bal. observabatur, ut ipse in propria specie firmat in cons. 172. prope fin. vol. 2. asserens hanc esse communem opin. tametsi Spec. ubi supr. oppositum teneat: sed cum talis curator videatur potius liti datus, quam bonis, nimirum si dicta praxis defendi possit: nam curator liti datus non tenetur inventarium facere, secundum gl. d. l. de creationib. & communiter omnes, ut constat in 3. Tomo com op. Balb. concl. 152. pag. 144. & in **16** hac cura bonorum suscipienda præferuntur consanguinei proximiores absentis, & ex eis illi, qui in successione primum locum obtinent secundum Bart. in l. 1. in pr. ff. de legitimo tutore Sal. in l. ult. in fin. C. eod. tit. & communiter omnes ex Dec. in cons. 16. n. 3. in fin. & de jure regio probatur in d. l. 4. tit. 29. pag. 2. quæ **11** lex prædictam resolutionem intelligit veram esse quando hujusmodi consanguinei essent prohi. solertes, & diligentes in administratione bonorum, nec cupidi successionis captivi, vel absentis, alioquin eis deficientibus, judicem posse alios curatores bonis dare administraturos & defensores bona absentis. Et circa hunc curatorem est advertendum, quod ei non est præ administratione bonorum, danda illa decima, quæ curator vel tutori minoris debetur, ut resolvit Baeza in tr. decima tut. c. 16. per totum illud caput. His sic prænotatis atque constitutis, deveniendum est ad ordinem & formam fulminandi processum in suprad. speciebus.

Quando contigerit aliquem habere actionem **22** contra defunctum & ejus bona, si defunctus decesserit relictis heredibus, ex testamento vel ab intestato, tunc actor comparere debet coram iudice petens mandatum contra heredes, quo eis præcipiat, ut compareant sub brevi termino ad adeundam vel repudiandam hereditatem, & petitio erit formanda modo, quo diximus sup. 1. p. hujus 1. Tom. in 2. Temp. in vers. septimo advertat actor, &c. & iudex concedit mandatum, prout ibi dictum fuit, & actor inculcat contumaciam in terminis à iudice præfixis, & si heredes intra terminum hereditatem adierint, vel nec adierint, nec recusaverint, quo casu pro adeuntibus habentur, ut ibi dix. adversus eos actor intentabit suam actionem. At vero si hereditatem recusaverint, tunc actor petere debet à iudice mandatum contra reliquos heredes sequentes in gradu, ut adeant vel repudient hereditatem intra certum tempus, & si aliquis ex eis adierit, adversus eum actio erit intentanda.

Ceterum

Ceterum si omnes hereditatem recusaverint, tunc actor comparere debet coram iudice, petens curatorem bonis dari: & iudex viso processu & quod heredes noluerint hereditatem defuncti, tunc constituit curatorem bonis virum providum & solertem, atque integræ fidei. Qui curator jurat & cautionem præstat, se fideliter administraturum & defensorum bona defuncti: quo pacto iudex decernit ei curam bonorum, & adversus eum actor proponit suam actionem, & in negotio proceditur, sicut resolvimus in 1. p. 1. Tom. in via ordinaria à libelli oblatione, usque ad sentent. diffinitivam, quo ordine procedendum erit, quando actor ad executionem sui debiti non haberet aliquod instrumentum publicum habens executionem paratam: sed si instr. publicum haberet, petere poterit executioni mandari contra curatorem, & bona defuncti, & tunc procedendum erit via executiva eo modo, quo infr. resolvemus in 4. p. 1. T. alioquin si hereditate jacente ante curatorem bonis datum actor actionem intentaret, omnia acta processus nulla essent, ut probat text. in l. 12. tit. 2. p. 3. quo in loco Greg. Lup. in gl. ver. No valdria. cum ibi citat. resolvit, executionem instr. guarentigii petitam jacente hereditate curatore prius bonis non dato invalidam esse. Quando vero aliquis mortuus fuerit nullis heredibus relictis vel uxore (quo casu hereditas defertur fisco) tunc adversus fisci procuratorem actor agere debet via ordinaria vel executiva, prout jus habuerit ad exactionem sui debiti, sicut in superiori casu diximus &c. Quando autem alicui actio competet adversus aliquem vivum captivum, vel absentem in partibus remotis, tunc actor ad exactionem sui debiti comparet coram iudice, & offert libellum petitionis forma sequenti.

ILLUSTRE SEÑOR.

24 Fulano vezino desta ciudad de Salamanca, digo que fulano, otro si vezino de la dicha ciudad me deve y esta obligado à pagar dozientos ducados, y es ydo y ausentado desta ciudad y desta tierra, y no se sabe del ni se espera que bolvera tan presto, y dexo ciertos bienes y hacienda, y derechos y acciones contra ciertas personas: y para que yo pueda pedir los dichos bienes y hacienda, y cobrar dellos mi deuda tengo necesidad de que se provean de un curador y defensor, porque el juyzio no se haga illusorio, porende à v. m. pido mande proveer y provea de un curador y defensor, mandando primero y ante todas cosas sequestrar y embargar los dichos bienes, y poner los de manifiesto en fiel deposito, porque me temo de que alguno los trasportara, y ascondera donde despues no parezcan, que yo esto y presto de dar informacion de como el dicho fulano esta ausente, y no se sabe del ni se espera que vendra tan presto, y de que los dichos bienes son suyos, y de que à mi me es devida la dicha deuda y no pagada, sobre que pido cumplimiento de justicia, y el officio de v. m. imploro, y en caso de contradicion las costas protesto, y juro en forma de derecho que esto no pido de malicia, &c.

Presentada esta peticion, el juez responde que le de informacion de lo suso dicho, que

esta presto de hazer justicia. Y luego el actor presentados testigos, que dizen sus dichos al tenor del pedimiento de arriba, y si tiene alguna escriptura por donde se le deva la dicha deuda la presenta.

Y el juez vista la dicha informacion, manda dar su mandamiento de secresto y embargo de los dichos bienes, y que el alguazil vaya à hazer el dicho embargo con el escrivano, de todos los bienes que hallare del dicho fulano, o de tales y tales bienes, que por la dicha informacion parecen ser suyos, y que los deposite en persona lega, lana y abonada: Y el alguazil con el mandamiento del juez va con el escrivano, y ha haze el embargo, y deposita los dichos bienes por inventario, y el depositario se obliga en forma, de los tener en fiel deposito y guarda, &c.

Y hecho esto el actor parece ante el juez y dize, Que atento que el tiene dada informacion de su deuda, y de la ausencia del dicho fulano, y de como tales y tales bienes son suyos, que pide à su merced los mande proveer del dicho curador, y defensor, con quen se haga el pleyto. Y el juez dize que se le leve el processo, y que visto por el hara justicia: y aviendo se le levado provee un auto en la forma siguiente.

Auto en que el juez provee de Curador à los bienes.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el señor Licenciado fulano aviendo visto este processo dixo, que mandava dar y dio curador y defensor à los bienes del dicho fulano ausente, para que los rita, y administre y defienda, y litigue con el dicho fulano, à cuya instancia se da el dicho curador, y con otro qualquiera que pretenda derecho à los dichos bienes à costa y mision dellos, y nombrava y nombro por curador à fulano vezino desta ciudad, y mando que vinieste ante su merced à hazer juramento, y diese fiancas de regir y administrar, y defender bien y fielmente los bienes, derechos, y acciones del dicho fulano ausente, Assi lo pronuncio y mando y firmo de su nombre, &c.

Este auto lo notifica el escrivano al defensor nombrado por elivez, el qual va ante el, y el escrivano, y dize que el accepta la dicha curaduria, y administracion de bienes, y haze el juramento en forma de derecho, y da las fiancas que el juez le mando. Y luego el juez por un auto dize que visto que el dicho fulano defensor avia acceptado la dicha curaduria, y avia hecho el juramento, y dado las fiancas que por el le avia sido mandado, que el le discernia y discernio la dicha curaduria y administracion: y le dio el poder y facultad que de derecho en tal caso puede, y se requiere. Y mandava y mando à fulano depositario de los dichos bienes, que los de y entregue por inventario (como los recibio) al dicho fulano defensor: y que el mandava se notificasse al dicho fulano, que pudiesse demandar à los dichos bienes (si quisiesse) donde no que el haria en el caso justicia. Assi lo proveyo y mando, y lo firmo de su nombre, siendo testigos fulano y fulano, &c.

Este auto se provee en esta forma, Quando

al tiempo que el juez proveyo el auto de arriba, en que dio curador à los bienes, no se halla presente el defensor que el nombro, y quando quiere que el defensor no solamente siga y defienda los bienes pero tambien que los rija y administre, y por esso manda que el depositario se los de y entregue: empero quando al tiempo del sobre dicho auto se halla presente el defensor, y solamente se da ad lites, luego alli en el mismo auto dize el escrivano que el dicho defensor acepto la dicha curaduria, y hizo el juramento en forma de defender bien y fielmente los dichos bienes y sus pleytos y causas, y que para lo cumplir dio por su fiador à fulano, que presente estava: los quales ambos à dos juntamente in solidum se obligaron en forma, &c. Y luego el juez manda notificar al actor, à cuya instancia se dio

el dicho curador, que ponga su demanda contra los dichos bienes, y el actor pone su demanda en forma, de la qual el juez manda dar traslado al defensor, y desde alli en adelante se procede en la causa en via ordinaria, de la misma fuerte y manera, y por los dichos terminos que diximos en la primera parte deste primer Tomo, quando se procede contra algun presente. Y si el actor tiene instrumento publico, o otro recaudo que trayga aparejada execucion, entonces pide execucion en los bienes, y procede se por via executiva, y haze se el pleyto con el defensor, y cita se para remate, y en todo se guarda el orden y forma que diremos en la *Quarta Parte deste primer Tomo*, &c. Et hæc sufficiant pro juvenum instructione.

Finis, &c.

QUARTA PARS PRIMI TOMI.

DE ORDINE ET FORMA PROCEDENDI via executiva in causis civilibus.

SUMMARI A.

- 1 Executiva via quare inducta fuerit.
- 2 Sententia in rem judicatam transacta, juramenta voluntaria seu judicialia, & confessiones in judicio factæ executionem paratam habent.
- 3 Sententia arbitratoris, & amicabile compositoris, executioni mandari possunt jure regio, licet de jure communi non possent, secundum Roder. Suarez.
- 4 Instrumenta quacunq[ue] publica, partium confessiones in judicio factæ, juramenta, & privata scriptura à parte recognita executioni mandantur de jure regio absque solemnitatibus judiciorum, captis pignoribus.
- 5 Instrumenta authentica de jure communi executionem non habent paratam, exceptis quibusdam casibus remissivè positis.
- 6 Executionem paratam qua hodie habeant, & qualiter, & quo ordine in ea procedendum, & qua eam impediunt, tractant ab auctore relati.

1 **V**ia executionis inducta fuit, ut creditoribus confunderetur, cum per eam à prolixitate litium eripiantur, & omissis solemnitatibus ordinis judiciarii, inspecta solummodo veritate & æquitate, brevius jus suum consequantur: ne inquietentur, & impediuntur ab optimis exercitiis, & à custodia familiæ, quod republice maxime interest. Ob idque à jure dispositum fuit, sententiam in auctoritatem rei judicate transactam, juramenta voluntaria vel

judicialia, & confessiones in judicio factas, executionem paratam habere, juxta text. in l. post rem judicatam ff. de re jud. quem ibi eleganter explicat Rod. Suar. à notabili 1. Quinimò de jure regio introductum fuit nedum sententiam judicis, verum etiam sententiam arbitri, arbitratoris, & amicabile compositoris executioni mandari posse: ut probatur in l. 23. & l. 34. tit. 4. part. 3. & in l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop. et si Rod. Suarez post Bart. in d. l. post rem judicatam in casu 8. firmet, de jure communi sententiam arbitri executioni tradi non posse. Et nedum de jure regio sententiam judicis, vel arbitri, decisum est, paratam executionem habere, sed etiam quacunq[ue] instrumenta publica, obligationes & alias scripturas, confessiones partium in judicio factas, juramenta & privata instrumenta à partibus in judicio recognita, juxta text. in l. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. Quæ omnia executioni mandari possunt absque solemnitatibus judiciorum, dilationibus & libellorum formulis: sed captis statim pignoribus, nullis defensionibus, aut exceptionibus obstantibus, exceptis quibusdam in prædictis legibus enumeratis, & aliis à nobis paulo inferius congestis: idemque dispositum extat in ordinationibus Portugaliæ in lib. 3. Ordin. tit. 16. Quamvis de jure communi instrumenta authentica executionem paratam non habent, ut probat text. in l. minor 25. annis cui fideicommissum ff. de minori, & in l. 2. Cod. de executione rei judic. & in leg. 4. §. si ex conventionem ff. de re jud. præterquam in quibusdam casibus cumulatis ab Alexand. in leg. fin. Cod. de edicto Divi Adriani, & in

& in l. ait prator. §. si judex ff. de jud. & in l. si cum dotem. §. eo autem tempore ff. soluto matrimonio. Segura in l. si ex legati causa. num. 59. ff. de verborum obligation. Roderico Suarez in dict. l. post rem judicatam à casu 4. & Anton. Gomez in l. 64. Tauri. Et quæ hodie executionem paratam habeant & qualiter, & quo ordine in via executionis procedendum sit, & quæ executionem impediunt, tradunt Rodericus Suarez in repetit. dict. l. post rem judicat. ubi singulari commento legem Regiam agentem de executione contractuum illustravit, Castellus, Anton. Gomez, & reliqui in dict. l. 64. Tauri. Avilesius in cap. pratorum cap. 10. in gloss. verb. Execution. & Avend. in capit. pratorum 2. part. cap. 30. & in tract. & declaratione ad leg. 4. & 5. tit. de las excepciones lib. 3. Ordin. Covarr. lib. 2. Variarum cap. 11. Didac. Perez in l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. & Rebuff. in tract. de chirog. & sched. recog. in præfatione à nu. 44. ubi nonnulla notatu digna circa executionem scripturæ privatæ tradit, quæ multum conferunt ad nostras ll. regias. Nos verò pro aliquali cognitione praxis & usus forensis, qui frequentius versatur in tribunalibus secularibus, circa causas via executiva expediendas, aliqua annotabimus: Et Primò quænam executionem paratam habeant: Secundò quomodo procedatur in via executiva: Tertio quæ exceptiones impediunt executionem: & deinde prosequemur modum & ordinem procedendi in dicta via executiva: Quarto de tertio oppositore impediente executionem: Quintò de cessione bonorum: Sextò de dilatione quinquennii debitoribus præstanda: Septimò de processu executivo, cessionis bonorum, & dilationis quinquennii vulgari sermone, & Hispano fulminando.

SUMMARI A.

- 1 Sententia, qua in rem judicatam transiit, paratam habet executionem.
- 2 Deus docuit, quod executionem paratam habeat sententia, quando Adam post suam culpam de paradiso ejecit.
- 3 De executione sententia arguendum ad instrumenti executorii executionem, quia equiparantur.
- 4 Sententia arbitri, arbitratoris & amicabile compositoris de jure regio executioni mandari possunt, & qua requirantur, remissivè.
- 5 Sententia arbitratoris de jure communi non habet executionem paratam.
- 6 Instrumenta publica habent executionem paratam de jure regio: quamvis eam non habeant de jure communi.
- 7 Instrumentum publicum executionem paratam habere constat jure regio, quod conficit notarius numerarius loci ubi conficitur: vel tabellio regius, ubi certus tabellionum numerus statutus non est.
- 8 Executioni non mandandum instrumentum à notario apostolico confectum.
- 9 Executionem paratam habet instrumentum publicum, dum tamen in eo apposta sit clausula guarantee, secundum opinionem auctoris, quam contra Cast. Palat. Rub. Gom. & Avend. defendit.
- 10 Forma clausula guarantee solita instrumentis per tabelliones apponi.
- 11 L. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. qualiter intelligi valeat.
- 12 Concordia Didaci Perez inter eos, qui in instrumentum publicum executioni mandatur, clausulam guarantee exigunt: & inter eos, qui absque ea tale instrumentum executioni mandandum defendunt.
- 13 Instrumentum publicum ut executioni mandari valeat, debet esse ipsum originale, nec exemplum sufficit, quantumcunque auctoritate judicis extractum, nisi de manu notarii de ipso originali rogati.
- 14 Instrumentum debet executioni mandari, etsi in eo non fuerit appositum verbum, Promitto, dum tamen in eo appareat aliquid receptum.
- 15 Instrumentum executioni mandandum, nedum si certum aliquid, & liquidum contineat, verum etiam si non liquidum: dum tamen legitime summarie prius liquidetur.
- 16 Praxis servanda in executione instrumenti incertam & non liquidam continentis quantitatem.
- 17 Actor caveat, ne petat à judice proferri sententiam interlocutoriam super liquidatione instrumenti continentis aliquam quantitatem non liquidam.
- 18 Praxis servanda circa executionem instrumenti non liquidi, eadem observanda, si in eo contineatur aliquid in diem, vel sub conditione debitum, ut prius conditionem extitisse, aut diem venisse summarie probetur.
- 19 Legatarius vel fideicommissarius particularis, vigore testamenti, precedente jussu judicis factò heredi de solvendo legato, petere potest via executiva legatum, vel fideicommissum, secundum veriore opinionem praxi receptam.
- 20 Qualiter prædicetur, quod legatarius aut fideicommissarius particularis petant legatum aut fideicommissum.
- 21 Scriptura privata ab ipso debitorè coram judice recognita executionem paratam habet.
- 22 De jure communi scriptura privata quantumcunque à parte cognita non mandanda executioni: nec etiam de jure antiquo regio.
- 23 Qua ratio movit legislatorem ad condendam legem, qua scriptura privata & recognita habeat vim executivam.
- 24 Recognitio privata scripturæ coram tabellione, vel alguacelo, de commissione judicis fieri potest.
- 25 Scriptura privata habita pro recognita propter rei contumaciam precedentem personali citatione, vel ad domum, si dolo vel fraude reus latitet, executioni mandari potest, secundum Rebuff. Covar. & alios, contra quos tenet auctor in præf.
- 26 Quando scriptura privata negatur, scripta à reo, vel ejus mandato, quid agendum.
- 27 Comparatio litterarum semiplenam probationem inducit.
- 28 Actor, qui per litterarum comparationem semiplene probavit, sibi in supplementum deferri juramentum petere debet, nec ob id tunc executionem paratam instrumentum habebit.

- 29 Scriptura privata de manu tertii scripta, & subscripta de mandato debitoris, non habebit executionem paratam, etsi ab illo tertio recognita sit.
- 30 Scriptura privata etiam trino teste notata, à debitore tamen non recognita executionem non habet.
- 31 Scriptura privata & recognita retrahitur ad diem data in præjudicium recognoscentis, in præjudicium tamen aliorum creditorum à die recognitionis, vendicat sibi prælationem.
- 32 Scriptura publica & privata, qua habent executionem paratam, etiam respectu cessionarii petentis executionem habent.
- 33 Cessionarius creditor dicitur.
- 34 Cessionarius petens instrumenti cessi executionem, id sibi cessum esse, prius liquidare debet.
- 35 Heres creditoris, vel qui ab eo jus habet, executionem instrumenti petere valet: dum tamen heres vel alter suam personam legitimet.
- 36 Instrumenta publica & privata recognita etiam contra heredem debitoris exequi possunt, heredem eum esse prius liquidato.
- 37 Executio contra heredes debitoris facienda pro hereditariis portionibus.
- 38 Facta melioratione aut aliquo prælegato alicui ex heredibus, facienda est contra ipsum executio pro rata & estimatione rerum prælegatarum.
- 39 Petita executione contra rem specialiter hypothecatam in ipsius possessorem facienda est executio insolidum, licet plures sint heredes.
- 40 Executio fieri nequit in heredem intra tempus consuecendi inventarii, nec etiam post, secundum Avend. cujus opinio ab auctore reprobat.
- 41 Consilium Cæpollæ (ne heredes inventarium perficiant ante tres menses, ut ita solutio creditorib. differatur) anima periculosum est.
- 42 Text. in Auth. ut cum de appellatione cogn. §. sancimus quomodo intelligendus secundum Roder. Suar. cujus intellectus reprobat ab auctore.
- 43 Text. in l. fin. §. donec C. de jure deliberand. correctum esse existimat auctor per text. in Auth. ut cum de appell. §. sancimus.
- 44 L. 7. tit. 6. part. 6. qualiter componatur cum l. fin. tit. 13. part. 1. & cum l. 13. tit. 9. part. 6.
- 45 Text. in l. fin. §. donec C. de jure delib. & text. in authen. ut cum de appell. §. sancimus partim jure regio corriguntur, partim confirmantur.
- 46 Joannes Gutierrez laudatur.
- 47 Executio non petenda contra eum, cujus affinis vel consanguineus decessit, intra novem dies luctus.
- 48 Praxis observanda in petenda executione contra heredem post tempus consuecendi inventarii.
- 49 Instrumenta publica executioni mandari possunt, etiam contra singularem possessorem rei specialiter hypothecatam, si actum sit specialiter tempore hypothecæ rem non alienandam esse: secus si id actum non est.
- 50 Ratio assignatur, quare executio fieri non possit

fit contra specialem rei hypothecatam possessorem: cujus alienatio pacto prohibita non fuit tempore contractus.

- 51 Instrumenta publica aut privata recognita, etiam in contractu speciei executioni mandari possunt.
- 52 Juramentum decisorium à parte parti delatum executionem paratam habet.
- 53 Confessio partis facta in judicio executionem paratam habet.
- 54 Confessio etiam facta per contumaciam habet paratam exceptionem; auctor contrarium resolvit.
- 55 Transactio inter partes facta coram iudice habet executionem paratam.
- 56 Transactio etiam coram tabellione facta, de jure regio habet executionem paratam.

CAPUT I

De his, qua executionem paratam habent.

Primo igitur dicendum est, sententiam in auctoritatem rei judicatæ transactam executionem paratam habere, juxta text. in l. post rem judicatam ff. de re judic. & in l. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. de qua videndus est Maranta de ord. jud. in 3. part. 6. partis actu. 3. nu. 2. Roder. Suarez in d. l. post rem judicatam à notab. 1. late explicans hanc executionem sententiæ, & Rebuf. de hac executione sententiæ fufius agit per totum tract. de sententiis executoriis in cujus præfatione num. 31. inquit, quod Deus optimus maximus docuit nos hanc executionem sententiæ, qui post culpam statim Adam de paradiso ejecit, & sic sententiam executioni in continenti misit. c. Adam de penitentia dist. 1. & Genes. c. 3. & Covarr. nonnulla de ista executione tractat in pract. qu. c. 16. & de hac executione sententiæ licitum est arguere ad executionem instrumenti executorii, quia æquiparantur, secundum Bart. in l. cum unus in fin. ff. de bon auct. jud. possid. & Bald. in l. fin. col. 2. eod. tit. & Romanum in conf. 76. nu. 4.

Quinimo sententia arbitri, arbitratoris & amicablem compositoris de jure nostro regio executioni mandari potest, per text. in l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop. quam eleganter explicat Avendanius in tract. & declaratione ad l. 4. & 5. tit. de las excepciones lib. 3. ordin. à n. 35. ubi congerit requisita necessaria ad hoc, ut compromissum seu sententia arbitri exequi possit, & Aviles in c. prator. c. 10. gl. verb. Execucion num. 9. & prædictæ l. 4. tit. 21. libr. 4. Recopilat. meminit Gregorius Lup. in l. 23. tit. 4. part. 3. in gloss. verb. De aquel lugar. &c. Et Roderic. Suarez in d. l. post rem judicatam in casu 8. inquit, quod licet de jure communi sententia arbitratoris non mereatur executionem, tamen de jure regio jam expeditum est, quod exequi possit, citans ad hoc text. in l. fin. tit. 4. part. 3. qui tamen ejus conclusionem non probat, quia loquitur in arbitrio, ut optime advertit Greg. Lup. in proprio loco, in gl. si. sed jam hodie clare decisum est per prædict. l. 4. quam Roder. non vidit.

Secundò, quod instrumenta publica hodie de jure Regio habent executionem paratam, per text. in l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. quamvis de

de jure communi executionem non mererentur, ut in leg. minor. 25. annis cui fideicommissum ff. de minoribus. nisi in quibusdam casibus connumeratis ab Alex. in l. fin. C. de edicto Divi Adriani & in l. ait prator. §. si iudex ff. de re jud. Roder. Suarez in d. l. post rem judicatam à casu 4. Ant. Gomez in l. 64. Tauri. & à Rebuffo in tract. de litteris oblig. artic. 6. gl. 3. à nu. 8. Intellige tamen, quod non quolibet instrumentum publicum de jure regio habet executionem paratam, sed tantum illud quod confectum fuerit à tabellione numerario civitatis, vel loci illius, in quo contractus celebratus fuerit, qui vulgo dicitur, *Escrivano del numero*: nisi in tali loco certus numerus tabellionum deputatus non fuerit, quia tunc coram publico tabellione Regio instrumenta confici poterunt, & executionem paratam habebunt, alioquin instrumenta confecta à notario apostolico exequi non poterunt, ut probatur in l. 1. juncta leg. 19. tit. 15. lib. 4. Recop. Rursus intellige, quod non quolibet instrumentum publicum confectum à tabellione numerario, ubi certus numerus deputatus fuerit, vel à tabellione Regio, ubi certus numerus defuerit, (vel in locis in quibus tabellio Regius conficere instrumenta potest, etiam stante numero tabellionum, ut in l. 1. tit. 25. lib. 4. Recop.) executionem meretur: sed tantum illud, in quo à tabellione numerario vel Regio apposta fuerit clausula guarentigia, quæ apud scribentes Italicos diversis nominibus nuncupatur, ut videre est apud Alex. de Imola in l. ait prator §. si iudex col. 2. ff. de re jud. Ang. Aretin. & Jaf. in l. 1. §. si quis ita ff. de verb. obligat. Roder. Suarez in d. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni in evidentialibus num. 1. Rebuff. in tract. de litteris oblig. in præfatione. num. 13. & Casparem Cabali. 1. part. milloquiorum juris. in milloquio 362. Quæ tamen clausula guarentigia apud Hispanos ex stylo notariorum in instrumentis apponitur in hæc verba, *Damos poder à todos y qualesquier juezes y justicias, ante quien la presente carta fuere presentada, para que sobre contenido en la dicha carta hagan execucion en nuestras personas y bienes, assi y tan cumplidamente como si contra nosotros fuesse dada sentencia definitiva por juez competente, y fuesse por nosotros consentida, y pasada en autoridad de cosa juzgada, &c.* Quæ clausula si in instrumentis apposta non fuerit, non poterunt instrumenta executioni mandari: quod usu forensi totius hujus Regni receptum esse, firmant Segura in Repetit. l. si ex legati causa ff. de verb. oblig. fol. 101. col. 3. vers. Tertia differentia, Roder. Suarez in dict. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni in evidentialibus numer. 10. Covarr. libr. 2. Variarum resolut. cap. 11. num. 3. versic. illud sane. & ita in Hispania observari inquit Rebuff. in dict. tract. de lit. oblig. in præfatione num. 18. Quamvis Castell. Joan. Lup. in l. 63. Tauri. & Ant. Gom. in l. 64. Tauri. num. 5. & Avend. in tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. tit. de las excepciones lib. 3. Ordin. à num. 1. contendunt, sufficere instrumentum publicum confectum esse à tabellione numerario, licet in eo apposta non esset prædicta clausula guarentigia, idque praxi receptum esse per l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. quæ habetur in l. 2. tit. 21. libr. 4. Suarez de Paz Praxis Eccl.

4. Recop. ibi Cartas y contratos publicos, &c. quibus verbis probari videtur, ad executionem faciendam sufficere instrumentum publicum confectum absque prædicta clausula. Sed sustinendo priorem opinionem Segura, Roder. Suarez, & Covarr. (quæ in praxi observatur) ad d. l. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. in qua auctores posterioris opinionis fundantur, respondendum erit quod illa l. 2. intelligi debet per text. in l. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. Nam dum illa l. mentionem facit de instrumentis exequendis, se refert ad contractus habentes executionem paratam de quib. dispositum fuerat in d. l. 2. Ergo prædicta l. 5. intelligit dictam l. 2. in instrumentis publicis habentibus prædictam clausulam guarentigiam. Has tamen opiniones conatur componere Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gl. 1. vers. probari tamen, scil. quod cum ex formis traditis à tabellionibus in contractibus conficiendis prædicta clausula solita sit apponi, semper apposta censetur, quamvis omissa fuerit arg. text. in l. fin. C. de fidejussoribus & notat Segura in l. 3. §. fin. vers. sexto decimo ff. de liber. & posthu. Menchaca lib. 1. de successionum creatione. §. 6. nu. 5; vers. denique ideoque instrumentum publicum, in quo omissa fuerit prædicta clausula, executioni mandari poterit, quia præsumitur ex fictione legis prædicta clausula apposta & in hac specie salvari potest posterior sententia Castelli, Joan. Lupi. & Anton. Gomez atque Avendani. Rursus intellige de instrumento publico originali, non vero de exemplo etiam extracto auctoritate judicis, nisi extractum fuerit manu notarii de instrumento originali rogati, secundum Aviles in c. pratorum cap. 10. verb. Execucion. num. 58. vel nisi originale ruptum vel deperditum esset, & de mandato judicis fuerit extractum per successorem notarii mortui adhibitis requisitis in tali casu præscriptis à l. 10. tit. 19. part. 3. & à Monterroso in sua pract. in tractat. 7. fol. 220. pag. 2.

Tertiò dicendum est, quod instrumentum publicum à tabellione numerario confectum, ubi numerus tabellionum fuerit: vel à tabellione publico Regio, ubi numerus defuerit, habens prædictam clausulam guarentigiam, executioni mandari poterit, licet in tali instrumento non fuerit appositum verbum, *Promitto*: ut puta, si in tali instrumento apparuerit, debitorem recepisse certam quantitatem pecuniæ ex dotis causa vel mutui, absque eo, quod promittat se redditurum, ut eleganter resolvit Roderic. Suarez in d. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni in vers. Secundo extende.

Quartò dicendum est, quod necum instrumenta publica, de quibus supra, executioni mandari possunt pro quantitate certa & liquida, verum etiam pro quantitate incerta & non liquida, ut pro interesse damnorum vel expensarum, dummodo summarie citato prius reo illa quantitas incerta liquidetur, & probationibus ab utraque parte productis super hac liquidatione executio fiat, deturque mandatum à iudice de capiendis pignoribus, vel in eorum defectum de detrudendo reum in carcerem: itaque ante prædictam summariam quantitatis definitionem illud præceptum judicis dari non debet. Qua in re praxis observanda erit, quod habens instrumentum publicum incertum & non liquidum,

liquidum, producat illud coram iudice petens
ejus executionem, asserensque quod in primis
& ante omnia iudex citato reo recipiat sum-
mariam informationem super certitudine & li-
quidatione illius contractus, quod in continen-
ti probari paratus est: & quod præcipiat reo
respondere, cum juramento positionibus ab eo-
dem actore positis super liquidatione, & cer-
titudine quantitatis contractus: & liquidata
quantitate pro ea iudex mandet executioni præ-
dictum instrumentum, quod tunc exequi pote-
rit. Caveat tamen actor, ne super tali liquida-
tione petat à iudice, quod sententiam interlo-
cutoriam pronuntiet. Supradictam praxim &
resolutionem colliges ex Roderico Suarez in dict.
l. post rem judicatum in declaratione l. Regni li-
mitatione 4. & Aviles in dict. cap. 10. glo. exe-
cution. numer. 53. & Covarr. libr. 2. Variarum
cap. 11. num. 1. versi. in summa. post Bart. Bald.
& alios contra Paulum Castren. & ex Antonio
Galeffio in Tract. ad formulam obligationis came-
ralis, in q. de liquidatione à num. 2. Quæ re-
solutio & praxis etiam observanda erit circa exe-
quendum instrumentum conditionale, vel in
diem, cujus conditionem purificatam esse, vel
diem venisse, summarie prius citato reo actor,
probare debet, secundum Rodericum ubi supra
limit. 5. & Covarr. in d. cap. 11. num. 2. &
Aviles in cc. pratorum c. 10. glo. verb. Execu-
tion. num. 57. Et juxta supradictam resolutio-
nem intelligi debent, quæ resolvit Gaspar Ca-
bal. in 2. parte milleloquiorum juris, in millelo-
quio 625. Quam praxim & resolutionem limitat
in uno casu Roderic. Suar. ubi supra in dict. 4.
limitatione numer. 9. & sententiam ejus tenet
Guido Papa in Tract. de usuris in princ. num.
10. volum. 4. diversorum Doct. & opinionem
Paul. Castr. in alio casu procedere arbitratur Co-
varr. in d. cap. 11. n. 1. versi. quarto.

17 Secundo, quod legatarius vel fideicommissarius
particularis vigore testamenti petere poterit
ab hærede via executiva legatum, vel fidei-
commissum, præcedenti tamen jussu vel præcep-
to iudicis facto hæredi de solvendo legatum vel
fideicommissum, secundum Angelum in Authen.
de hæredibus & falcidia. §. illud colla. 1. junctâ
glos. verbo, Decreto. receptum ab Alexandr. &
Jes. in l. fin. de edicto Divi Adriani tollendo.
Alexand. in l. ait prator. §. 1. ff. de re jud. Paul.
Cast. consil. 91. vol. 1. colum. 4. Socino consil. 183.
vol. 3. Segura in dict. leg. si ex legati causa ff. de
verborum obligat. Roderic. Suarez in dict. l. post
rem judicatum notab. 6. vel casu 6. Peralta in l.
1. nu. 35. ff. de legat. 3. quamvis oppositam sen-
tentiam, immò legatum via executiva, etiam
præcedenti jussu iudicis non posse peti, firment
Albericus in l. quoties. C. de hæredibus instituen-
dis. Alex. sibi contrarius in l. si cum dotem. §. eo
autem tempore ff. soluto matrimonio. Vincentius de
Herculanis in dict. l. ait prator. §. 1. Decius in l.
fin. num. 6. C. de edicto Divi Adriani tollendo,
& Anto. Gomez. in l. 45. Tauri. n. 137. Quibus
non suffragantur jura pro se adducta, nempe
text. in l. minor. 25. annis cui fideicommissum ff.
de minor. & text. in dict. leg. ait prator. §. 1. &
text. in l. 1. C. communia de legatis, ubi dicitur,
quod legatum vel fideicommissum fuit petitum
via ordinaria: nam respondeo, quod licet illud
verum sit, jura tamen illa non negant viam exe-

cutivam, etiam competere legatario vel fidei-
commissario Prior tamen sententia in praxi re-
cepta est, & ita practicatur, quod legatarius
vel fideicommissarius producit testamentum co-
ram iudice, petens ab eo, quod hæredem com-
pellat respondere & de plano confiteri, quod
testamentum illud est sui defuncti, cujus est
hæres: qui si confessus fuerit, tunc legatarius
petit, ut fiat hæredi jussus vel præceptum de
solvendo legatum: & virtute illius præcepti &
confessionis in iudicio factæ executio fit, secun-
dum Bald. in Authen. hoc amplius. Cod. de fidei-
commissis, quem sequitur Rodericus Suarez,
ubi supra in dict. casu 6. numer. 6. & Aviles ubi
supra num. 8.

21 Sexto, quod scriptura privata ab ipso debitore
recognita coram iudice habet executionem para-
tam de jure hujus Regni, per text. in l. 5. tit.
21. lib. 4. Recop. idemque apud Lusitanos dis-
positum est in lib. 3. Ordinationum tit. 16. §. fin.
& etiam apud Gallos, ut refert Rebuffus in Trac-
tat. de chirographorum & schedularum recognitio-
ne, in summa à numer. 44. & notat Covarr. libr.
2. Variarum cap. 11. num. 4. Avend. in cc.
pratorum 2. part. cap. 31. num. 1. versi. ali-
quando tamen, & Aviles in cc. pratorum c. 10.
in glo. verb. Execution. num. 33. Et nisi ita
decisum esset per prædictas leges Regias scrip-
tura privata in iudicio à parte recognita de jure
communi exequi non posset, nec etiam eandem
vim haberet ex aliis legibus hujus Regni dispo-
nentibus, instrumenta publica executionem me-
reri: nam licet scriptura privata in iudicio à par-
te recognita habeat vim publici instrumenti, ut
in l. Publica. §. si ff. depositi, & in l. cum de in-
debito ff. de probatio. & in l. 119. tit. 18. par.
3. Bald. in Authentic. contra qui propriam. C.
de non numerata pecunia, Rebuff. ubi supra à num.
25. ubi plures conclusiones scripturæ privatæ
ponit, non tamen ex eo scriptura privata habe-
bit executionem paratam, quia non omnia in-
strumenta publica possunt executioni mandari,
sed illa tantum, de quibus supra in isto cap. di-
ximus in 1. & 2. versi. Potuit tamen prædicta
ratio movere legislatorem ad condendam d. l.
Regiam, qua vim executivam scripturæ privatæ
à parte in iudicio recognitæ tribuit: quamvis
solidior ratio illius l. Regiæ est, quod idè hoc
ibi dispositum est, quia in iudicio confessus
pro iudicato habetur, ut in l. unica. C. de con-
fessis. Sed iudicatum habet executionem paratam
l. à Divo Pio. §. 1. & sequenti ff. de re jud.
ergo nil mirum si scriptura privata in iudicio à
parte recognita executionem mereatur: cujus
recognitio nedum coram iudice, verum etiam
coram tabellione, vel alguacelo de commissione
iudicis fieri potest, ut probatur in l. 6. tit. 21.
lib. 4. Recop. Quinimò quando scriptura privata
habetur pro recognita ob contumaciam rei no-
lentis respondere, vel recusantis comparere,
juxta speciem text. in c. si. de confessis lib. 6. exe-
qui potest, ut cum Rebuffo & aliis resol-
vunt Covarr. libr. 2. Variarum c. 11. num. 4. in
fin. Avend. in cc. pratorum 2. part. cap. 30. n.
4. & Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Or-
din. col. 1090. Quod verum esse intelligunt,
dummodò ad recognitionem faciendam perso-
nalis citatio præcederet, nisi dolo, vel fraude
reus effugeret citationem, & latitaret: nam tunc
citatio

citatio ad domum sufficeret. Ego verò oppo-
sitam sententiam veriore esse existimo, immò
scripturam privatam pro recognita habitam ob
contumaciam rei non posse executioni mandari:
ad quod tenendum moveor ex dispositione d.
l. Reg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. tribuentis vim
executivam scripturis privatis à parte recogni-
tis, quæ lex cum sit exorbitans, & contra dis-
positionem juris communis extendi non debet,
nec verba ejus impropriari: sed illa lex loquitur
de vera & propria recognitione scripturæ pri-
vatæ factæ in iudicio à parte, ut constat ex il-
lis verbis ibi, Reconocidos por las partes ante el
juez que manda executario las confesiones claras
fechas ante juez competente, &c. quibus ver-
bis dilucide apparet, necessariam esse veram re-
cognitionem, claram & apertam confessionem
coram ipso iudice factam, nec fictam per rei
contumaciam sufficere, ut prædicti Doct. arbi-
trantur. Et pro hac mea opinione, quæ verior
& æquior videtur facit, quod notat Rebuffus
ubi supra n. 68. quamvis ipse ibidem num. 98.
oppositum teneat, quem sequuntur Covarr.
Avend. & Didacus Perez ubi supra. Urget etiam
pro hac nostra opinione, quod prædictæ ll.
Regiæ, & aliarum provinciarum tribuentes vim
executivam instrumentis publicis, & privatis à
parte recognitis, corrigunt jus commune, ac
idè sunt strictè interpretanda, ut tradunt Di-
dac. Perez l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. glo. 1. col.
1079. & Menochius lib. 2. de arbit. centu. 1. ca-
su 17. n. 2. & juxta hanc meam opinionem
contra prædictos Doctores, superiores solent
executionem ex tali confessione ficta factam à
iudicibus inferioribus annullare, & irritare. At
verò si debitor in iudicio compareret, & nega-
ret, scripturam à se, vel ex mandato suo scrip-
tam, vel subscriptam esse, & actor testibus car-
eret, quibus veritatem probare posset: tunc
actor à iudice petere debet, quod debitorem
compellat ad similem scripturam manu propria
scribendam, ut ex ea comparatio litterarum fieri
possit, juxta text. in Auth. de instrument. cau-
tela & fide. §. si quis igitur. per quem ita tenet
Bald. in l. comparationes n. 10. C. de fide instru-
mentorum. Hippolyt. in Rubr. C. de probatio. &
Greg. Lup. in l. 119. tit. 18. part. 3. & postquam
debitor eam scripserit, iudex eligere debet scri-
bentes peritos in arte, & sub jurejurando eos
adstringere ad deponendum super comparatione
ne, ut notat Bald. in dict. l. comparationes nu.
17. Adverte tamen, quod prædicta comparatio
non inducit plenam probationem, sed semiple-
nam tantum, ut probatur in dict. Authen. de
instrumentorum cautela. §. sed si quis, & in dict.
l. 119. & docet Bart. in l. admonendi num. 26.
& Rip. num. 113. ff. de jurejur. Hippolyt. in Ru-
bric. C. de probat. n. 297. Roland. à Vall. in con-
sil. 26. num. 12. & Covarr. in Pract. quest. cap.
26. num. 6. ac idè actor tunc petere debet, quod
juramentum sibi deferatur in supplementum
probationis, juxta text. in l. bone fidei. & ibi
Bald. num. 11. C. de rebus cred. & Roland. à
Valle ubi supra, non tamen habebit tunc execu-
tionem paratam, ut ex infra dicendis constat:
Cæterum si scriptura privata sit scripta, & sub-
scripta manu cujusdam tertii de mandato debi-
toris, non sufficit, si ille tertius eam recognos-
cat, dicendo, se illam scripsisse & subscripsisse
Suarez de Paz Praxis Eccl.

de mandato debitoris, si debitor eam neget:
nam tunc executioni mandari non poterit,
secundum Imol. in consil. 91. Hippolyt. in Rubr.
C. de probat. num. 288. quæ opinio probatur de
jure Regio in l. 5. titu. 21. lib. 4. Recopil. ibi,
Reconocidos por las partes, &c. Quibus verbis
ostenditur, approbationem & recognitionem
ipsius debitoris principalis necessariam esse,
immò & scriptura privata trino teste notata,
negata tamen à debitore, executioni mandari
non poterit: nam licet habeat vim publici in-
strumenti, juxta text. in l. scripturas. C. qui po-
tio. in pig. & in l. 31. tit. 13. par. 5. non tamen
habet executionem paratam, nisi ab ipso debi-
tore recognoscatur, juxta formam text. in dict.
l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. idè quæ tunc agen-
dum erit via ordinaria: & ad probationem in-
tentionis producenda erit talis scriptura, quæ fi-
dem facit, ut probatur in l. 114. tit. 18. part.
3. & in l. 118. eodem titu. & part. & Matthæus
de Afflict. in decisione 181. ita concludit deci-
sum fuisse, & in specie ita resolvit Avend. in
cc. pratorum 2. par. ca. 30. num. 4. & 5. ubi
alia requisita congerit ad hoc, ut scriptura pri-
vatæ exequi possit, cumulat etiam Aviles in cc.
prator. cap. 10. verbo, Execution. à numer. 27.
ac idè non transcribo, sed ad ibi dicta occur-
rendum erit, quando casus fe obtulerit. Adver-
tendum tamen, quod scriptura privata à debitore re-
cognita retrahitur ad diem, qua fuit celebra-
ta, in præjudicium ipsius recognoscentis: in præ-
judicium tamen aliorum creditorum habentium
scripturas publicas, hujusmodi scriptura priva-
ta non vendicat sibi prælationem, & alia privi-
legia prioritatis ab illa die, qua in iudicio fuit
recognita. Undè creditores habentes scripturas
publicas, sunt præferendi, & prius debet eis
solvi, quamvis scriptura privata fuerit prior
tempore, secundum Molin. in Consuetud. Paris.
§. 5. num. 16. Covarr. libr. 2. Variarum c. 11. nu.
4. in fin. & Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3.
Ordin. col. 1090. in fine. quæ omnia addè Or-
dinat. Lusitan. libr. 3. titu. 16. §. fin. Quod ta-
men intellige, nisi scriptura privata esset trino
teste notata, & propria manu eorum subscripta
cum hypotheca alicujus rei: nam tunc prælatio-
nem habet & præferri debet habenti instrumenta
publica l. 31. tit. 13. part. 5.

Septimò, quod instrumenta publica & priva-
ta, de quibus supra diximus, executioni man-
dari poterunt, nedum ad petitionem creditoris
nominati in instrumentis prædictis, verum etiam
ad petitionem cessionarii: nam cessionarius di-
citur creditor, ut in l. ab Anastasio. C. mandati,
quem ad hoc notat Bald. ibi notabi. 3. Quod
verum est, dummodò prius summarie liquide-
tur, jus creditoris cessum & translatum fuisse
in cessionarium, ita cum Joan. Andr. & aliis
resolvit Rodericus Suarez in d. l. post rem judi-
catam in declaratione l. Regni. limi. 7. & Boerius
plures referens in decisione 10. Hippolyt. in sin-
gulari. 26. & Rebuffus in Tract. de litteris oblig.
articulo. 3. glo. 2. num. 17. & Gaspar Cabal. in
2. part. milleloquiorum juris in milleloquio 632.
Quo etiam fit, emptorem hæreditatis posse pe-
tere, quod instrumenta, quibus venditor po-
terat executionem petere, executioni manda-
tur, cum in eam transfusæ sint actiones utiles
ut in l. venditor. C. de hæred. vend. docet Bar. l. 2.
N 2 1. num.

- 55 1. num. 12. ff. de act. & oblig. Pari modo prædicta instrumenta executioni mandari poterunt ad petitionem hæredis creditoris, vel alterius successoris habentis causam legitimam ab ipso creditore nominato in tali instrumento, dum tamen executionem petens, probet se heredem esse creditoris, & personam legitimet, secundum Roderic. Suarez in d. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. num. 10. & 11. & Gasparem Cabal. plures alios Doct. referentem in 2. par. milleloquiorum in milleloquio 627.
- 36 Octavo, quod supradicta instrumenta publica & privata nedum executioni mandari possunt contra debitorem in eisdem contentum & nominatum, verum etiam contra ejus heredem; nam ad id, quod defunctus compelli poterat, ejus hæres etiam cogi potest l. postulante ff. ad Trebellianum l. ex contractu ff. de re judic. Debet tamen prius reus citari & liquidari, quod hæres sit debitoris, secundum Bald. in l. per diversas quæst. 10. C. mandari. Rode. Suar. in dict. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. & 2. Decium in cap. quia G. de judi. num. 7. Jaf. in l. cum debitoris numer. 1. in fin. C. de judiciis Grego. Læp. in l. 11. titul. 2. par. 3. verb. Non valdria, Anto. Gomez in l. 64. Tauri numer. 5. Duennas in regul. 277. Gaspar. Cabal. in dict. milleloquio 627. Quæ executio pro hæreditariis portionibus fieri debet, si plures fuerint hæredes, juxta text. in l. 1. & 2. C. de hæreditariis actionibus, & in l. 1. C. si cert. pet. nisi aliquod prælegatum vel melioratio fuerit facta: nam tunc pro rata & æstimatione rerum prælegatarum de jure Regio executio contra hæredes fieri debet, juxta text. in l. 21. Tauri. qua habetur in l. 5. tit. 6. lib. 5. Recopil. quam explicat Rodericus Suarez in l. quoniam in prioribus ampliatio 7. n. 8. C. de inofficioso testamento. Cæterum si executio petatur in ipsa re specialiter hypothecata, tunc fieri poterit contra ejus possessorem in solidum, licet plures sint hæredes: quia tunc hypothecaria intentatur, juxta text. in l. pro hæreditariis C. de hæred. action. tenet Suarez in d. l. post rem in declaratione l. Reg. limit 1. num. 14. Debes tamen intelligere, executionem contra heredem peti non posse intra tempus conficiendi inventarium, id est, intra tres menses: nam tunc executio in heredem fieri non potest, juxta text. in l. si. §. donec & §. est præfatam Cod. de jure deliberandi & in l. 7. titul. 6. part. 6. & notant Paulus, Corneus & scribentes in dict. l. si. §. donec & Roderic. Suarez in dict. l. post rem judicatam, in declaratione l. Regni extensione 1. n. 5. ubi hoc tripliciter limitat. & Duennas in Reg. 277. limitatione 1. Transacto tamen tempore conficiendi inventarium, executio contra heredem modo supradicto fieri poterit usque ad vires hæreditarias, & non ultra, secundum Doct. ubi supra, & Duennas in dict. Reg. 277. limitatione 7. tamen Avend. in Tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. tit. de las excepciones li. 3. Ordin. num. 25. contendat, executionem nullo tempore fieri posse adversus heredem aduentem hereditatem cum beneficio inventarii legitime confecti, sed tantum via ordinaria contra eum esse procedendum. Cui non suffragatur text. in d. l. si. §. donec. Nam verbum, Donec in illo text. ap-

positum satis indicat quod durante tempore confectiois inventarii executio contra heredem peti non potest: ergo elapso prædicto tempore plane text. ille probat executionem peti posse. Rursus via executiva in favorem Reipublicæ & actoris inducta est, ut in summa hujus Tractatus diximus, & firmat Roderic. Suarez in d. l. post rem judic. in declaratione l. Regni limitatione 4. nu. 7. ac proinde restringenda non erit, ut perperam opinatur Avend. ubi supra. Ex quibus Cæpolla in cautela 224. consulebat heredibus ne ante finitum totum tempus trium mensium perficerent inventarium: nam ita solutio creditoribus, vel legatariis facienda differretur. Quam tamen cautelam animæ perniciosam esse testatur Rebuffus in 3. Tomo ad ll. Gallicas in Tract. de appellat. artic. 16. glo. 1. num. 26. Sed omnibus supradictis obstat text. in Authen. ut cum de appellatione cognoscitur. §. sancimus. coll. 8. cui convenit l. fin. tit. 13. par. 1. & l. 13. tit. 9. part. 7. quibus juribus probatur, quod post novem dies à tempore mortis defuncti hæredes ejus conveniri possunt super debitis ipsius defuncti, & aliis actionibus: ergo executio contra heredes fieri poterit post novem dies à morte defuncti, nec expectandus erit transcursus temporis concessi ad conficiendum inventarium, & ita sibi contrarius tenet Roder. Suar. in dict. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni limit. 9. & Petrus Duennas in dict. Reg. 277. limit. 4. Quare Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in glo. 1. versic. quaro utrum col. 1077. inquit, de jure huus Regni executionem contra heredem fieri posse elapsis novem dieb. immemor l. 7. tit. 6. p. 6. determinantis, intra tempora conficiendi inventarium heredem conveniri non posse. Quamobrem Roder. Suar. in di. limitatione 9. (cum quo simpliciter transit Duennas in d. Reg. 277. limit. 4.) forsitan sentiens prædictam difficultatem, ut ei occurrat, videtur sentire, quod text. in d. Authen. ut cum de appella. cognos. §. sancimus. procedit & loquitur in illis personis, quæ habent consanguinitatem vel affinitatem, ut hæ intra novem dies, à morte defuncti non possint conveniri nec exequi, nedum pro debito descendente ex persona defuncti, verum etiam nec pro debito descendente ex propria earum persona. Et iste videtur esse sensus Roderici, alioquin excusari non posset à contrarietate eorum, quæ resolverat in d. l. post rem jud. in declaratione l. Regni extensione 1. n. 5. quo in loco dixerat, heredes defuncti non esse conveniendos, nec inquietandos via ordinaria, seu executiva pro debitis defuncti intra tempus inventarii. Quæ tamen interpretatio falsa esse convincitur ex verbis d. §. sancimus ibi, Aut heredes, aut parentes, &c. & ibi, Quod à defuncto descendit, sive alterius cujuscunque causæ, &c. & ex verbis dict. l. si. tit. 13. par. 1. ibi, Emplaza à sus herederos, &c. & ibi, Sobre las deudas del muerto &c. & ex verbis d. l. 13. tit. 9. p. 7. ibi, Por deudas que el muerto deviesse, &c. & ibi, A sus herederos, &c. ex quibus constat, tam contra heredes consanguineos & affines defuncti, quam contra heredes extraneos ipsius defuncti executionem fieri posse pro debitis, quæ defunctus debebat elapsis novem diebus. Unde 43 veriore & genuinum sensum esse existimo quod

- text. in d. l. si. §. donec C. de jure deliberan. correctus sit per text. in d. Auth. ut cum de appell. 44 cognos. §. sancimus. At vero prædictas ll. Regias ita componendas esse opinor, nempe quod text. in d. l. 7. tit. 6. p. 6. intelligatur, & procedat in casu, quo loquitur, scilicet, in legatariis, & fideicommissariis, ut hi legata & fideicommissa à testatore sibi relicta petere non possint intra tempus conficiendi inventarium, nec pro eis heredes conveniri, & exequi debeant: qui sensus deprehenditur ex verbis ejusdem l. ibi, Aquellos à quien oviesse mandado algo en su testamento, &c. Cæterum l. si. tit. 13. p. 1. & l. 13. tit. 9. p. 7. intelligantur, & procedant in creditoribus defuncti, quibus defunctus aliquid debebat, hi enim intra novem dies à morte defuncti pro suis debitis convenire non poterunt heredes defuncti, nec contra eos executionem petere: elapsis vero novem diebus bene poterunt pro debitis defuncti ejus heredes convenire, & adversus eos executionem petere. Qui intellectus colligitur ex verbis d. l. si. ibi, Mas passados nueve dias puede los llamar à derecho sobre las deudas del muerto, &c. & ex verbis d. l. 13. ibi, Por deudas que el muerto deviesse, &c. ex quibus apparet, quod text. in d. l. si. §. donec 45 C. de jure delibe. & text. in d. Authen. ut cum de appell. cognos. §. sancimus. partim corriguntur, & partim confirmantur: corrigitur enim text. in d. §. donec. in eo, quod disponit, creditores testatoris non posse heredes defuncti convenire, nisi post tempus inventarii: nam hoc correctum est per text. in dict. §. sancimus, & per prædictam l. Regiam fin. tit. 13. part. 1. & l. 13. tit. 9. par. 7. quibus probatur, creditores posse convenire heredes defuncti statim elapsis novem diebus. Confirmatur verò text. in d. §. donec per l. Regiam in eo, quod disponit, legatarios & fideicommissarios etiam de jure Regio non posse intra tempus inventarii convenire heredes defuncti super legatis, & fideicommissis, ut probatur in dict. l. 7. tit. 6. part. 6. per quam in hoc corrigitur text. in d. §. sancimus, qui solummodo confirmatur quantum ad creditores testatoris, qui convenire possunt heredes defuncti post lapsum novem dierum, ut in d. l. fin. titul. 13. part. 1. & dict. l. 13. tit. 9. part. 7. Quam interpretationem ad prædicta jura assignavi anno millesimo quingentesimo septuagesimo, dum publice Salmanticæ discipulis dictarem quendam tractatum de sententia excommunicationis super c. engeltrudam 3. q. 4. in illa quæst. An excommunicatio injusta effectum habeat. illatione 6. ut videre est apud notulas & commentarios discipulorum. Postmodum autem editus fuit quidam tractatus cujusdam, 46 viri, alioquin doctissimi ac diligentissimi, nempe Joannis Gutierrez, de juramento confirmatorio 2. part. cap. 4. num. 20. quo in loco eandem interpretationem ad prædicta jura scriptam inveni. Sed licet tunc prædictum intellectum assignarem ad text. in dict. l. si. §. donec C. de jure delib. & ad text. in Auth. ut cum de appell. cognos. §. sancimus collat. 8. tractu temporis maturiori judicio hanc rem considerans, ut legum correctio evitetur, existimo aliter illa jura accipi posse, si dixerimus, jura illa non sibi contradicere, sed unumquodque in suo casu diverso loqui, nempe quod text. d. l. si. §.

donec. procedat, quando hæres vult gaudere termino illo concessio ad inventarii confectioem, & uti velit jure illo speciali: At vero text. in d. §. sancimus. procedat de jure communi & ordinario, quando hæres nec confecit inventarium, nec termino ad id concessio gaudere voluit. Supradicta tamen interpretatio à nobis assignata sustineri potest ad dictas ll. Regias, quæ etiam juxta hanc ultimam intelligentiam accipi possunt. Ex prædicto tamen intellectu Roderici Suarez colligitur, executionem peti non posse contra eum, cujus affinis, vel consanguineus mortuus fuit, intra novem dies à morte defuncti, quod probari videtur in d. §. sancimus ibi. Sive alterius cujuscunque causæ nomine, &c. Et ita expresse tenet idem Roder. Suar. in d. limitatione 9. & Duennas in Regul. 277. limitatione 4. Et est advertendum, quod quando adversus heredem transacto tempore confectiois inventarii, vel elapsis novem diebus executio fuerit petenda; prius citato heredem & liquidato, quod sit hæres, ne judicium dilateretur, tunc praxis sequens servanda erit: nempe, quod executio à creditore contra heredem petatur, & quod hæres juramento declaret, se heredem defuncti esse, alioquin creditor offerat se probaturum & liquidaturum in continenti, reum heredem defuncti esse: & intra decem dies, qui reo ad exceptiones suas objiciendas conceduntur, creditor probabit reum heredem esse: quam praxin se semper observasse testatur Roder. Suar. in d. extensione 1. n. 2.

Nondò, quod supradicta instrumenta publica 49 & privata executioni mandari poterunt contra tertium singularem successorem, vel possessorem alicujus rei specialiter hypothecata, pro debito constituto in tali instrumento, quando debitor promisit; illam rem specialiter hypothecæ traditam se non venditurum, nec alienaturum: nam tunc venditio vel alienatio illius rei facta esset nulla, secundum Bart. in l. creditores n. 10. C. de pign. per tex. in l. si creditor. §. si de distract. pig. rescissa enim alienatione illius rei, ab ipsa lege executio fieri posset adversus singularem tertium possessorem. Ita cum Bar. & aliis resolvit Rode. Suar. in d. l. post rem judicatam, in declaratione l. Regni, limit. 1. num. 5. quem sequitur Covar. lib. 3. Varia. c. 7. num. 6. vers. hinc etiam in fin. & ultra eos hanc opinionem testatur magis communiter receptam Jaf. in conf. 211. lib. 2. col. 6. idcirco advocatus creditoris diligenter advertat; an in tali instrumento apposta sit clausula illa, de non alienando rem specialiter hypothecæ submissam: Cæterum si in prædicto instrumento omissa fuerit clausula illa, de non alienando rem hypothecæ traditam, tunc instrumentum illud executionem paratam non habet contra singularem successorem, & tertium rei possessorem, sed tertius ille possessor via ordinaria & actione hypothecaria conveniendus erit, & est ratio, quia obligatio personalis singularem successorem nec fundi possessorem sequitur, ut in l. ea lege C. de cond. ob caus. & in l. ut. pomum. ff. de servit. & firmat Ang. receptus ex Alex. ibi in l. 1. §. si hæres ff. ad Trebel. Facit etiam, quod jus exequendi contra singularem successorem, etiam ex sententia procedat, non transit, ut probatur in l. si mater. §. si. & in l. judicatis §. fin. ff. de excep. N 3 101

res jud. & tradit Bart. in l. creditores n. 22. C. de pig. Facit etiam doctrina Bal. in l. 2. col. 2. v. sed quid dices C. de except. rei jud. Adstipulantur etiam ea, quæ notat idem Bald. per gl. ibi in l. 1. C. communia de legat. & in propria specie firmat Anchar. in c. canonum statuta de constitut. in 6. vers. circa sequam extensionem, & plures alii quos refert & sequitur Duennas in Reg. 277. limit. 2. & Gaspar. C. in 2. p. milleloquiorum juris, in milleloquio 633.

51 Decimò, quod prædicta instrumenta publica vel privata executioni mandari poterunt in contractu speciei: nam si in venditione alicujus rei celebratum fuerit instrumentum, venditor compellendus erit via executiva ad rem tradendam, nec liberabitur præstando interesse, cum tale instrumentum habeat vim sententiæ, & venditor ex sententia præcise cogatur ad rem tradendam juxta tex. in l. qui restituere ff. de rei vend. quem ad hoc mirabilem dicit Bald. ibi, & hanc opinionem expresse firmat idem Bald. in l. unica col. pen. C. de sententiis qua pro eo. & hæc est famosa interpretatio ad leges Regias de executione agentes, secundum Roder. Suar. in d. declar. l. Regni extensi. 3. Observandum etiam erit, quod quamvis instrumenta publica & privata nudo pacto essent confecta, adhuc executioni erunt mandanda ex his, quæ notat Rebuff. in Tract. de litteris obligatoriis art. 2. gl. 1. n. 15. & quia de jure Regio nuda conventio parit actionem & obligationem, ut in l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. tradunt Antonius Gomez in 2. Tom. Variar. c. 9. n. 3. & plures alii quos refert & sequitur Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ord. in gl. 2. col. 1094. ubi refert Rebuff. Roderic. Suar. & alios, & de intellectu d. l. 2. tit. 16. li. 5. Recop. agit etiam Covar. lib. 1. Variar. c. 14. n. 13. & Aviles in cc. pratorum c. 10. verbo, Execucion. n. 20.

52 Undecimo quod juramentum decisorium à parte parti delatum habet executionem paratam, ut probat text. in d. l. post rem jud. & ibi firmant Bart. Ang. & omnes, & facit text. in l. 1. ff. de jurejur. dum dicit, juramentum habere majorem auctoritatem, quam rem judicatam, facit etiam text. in l. actori C. de jurejur. quatenus inquit, juramentum decisorium immediate transire in rem judicatam, & explicat Roder. Suar. in d. l. post rem judicatam notab. 2. & Aviles in cc. pratorum c. 10. gl. verb. Execucion. n. 36.

53 Duodecimò, quod confessio partis in judicio facta habet paratam executionem, ut probat text. in d. l. post rem judicatam & in l. unica C. de confessis & in l. proinde §. notandum ff. ad l. Aquil. & de jure Regio probatur in l. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. & explicat Roder. Suar. in dict. leg. post rem judicatam notabili 3. & Aviles in cc. pratorum c. 10. gl. verb. Execucion. n. 10. ubi plura de confessione cumulant resolventes, confessionem in judicio factam, ad hoc, ut executionem mereatur, debere esse certam, & à parte acceptatam, & quando possit confessio pro parte acceptari, & pro parte repudiari, & an tunc, quando pro parte acceptatur, & pro parte repudiatur, agi debeat, vel possit via executiva? Quinimo confessio facta ob contumaciam rei nolentis comparere in judicio, vel recusantis recognoscere scripturam privatam, executionem paratam habet, ut resolvit Covar. cum Rebuffo, lib. 1.

Variar. c. 11. num. 4. in fin. & nos supra diximus in 6. corollario, & in isto art. idem observandum erit, quod ibi resolvimus contra Rebuff. & Covar.

Ultimò, quod transactio inter partes facta coram judice habet executionem paratam, ut resolvit Roderic. Suar. in d. l. post rem judicatam in casu 10. Aviles ubi supra, num. 45. & explicat Joannes Gutierrez in repet. l. nemo potest n. 439. ff. de legat. 1.

Quinimò nedum transactio coram judice facta, verum coram tabellione de jure hujus Regni executioni mandari potest, ut decisum extat in l. 4. in fin. tit. 21. lib. 4. Recop. Alia plura, quæ executionem paratam habent, consulere poteris apud Rodericum Suar. Covar. Avend. Dida. Perez, Duennas, Aviles, & Caballinum in locis supra citatis, Castellum & DD. in l. 64. Tauri, quæ hic nunc transibo ob brevitatibus causam, & supra relata pro juvenum instructione sufficiant.

SUMMARI A.

- 1 Via executiva acturus, nec libellum offerre, nec litem contestari tenetur, sed per viam actus executionem petet.
- 2 Via executiva agere potens, si ordinaria agat, poterit resiliere refectis expensis, & executive procedere, & infra c. 3. num. 37. de hoc agitur.
- 3 Qui executionem petere vult, coram judice rei eam petat.
- 4 Via executiva coram uno & diversis judicibus simul intentari potest, nec litis pendentia coram uno impedit executionem petitam coram alio.
- 5 Quando sententia lata ab aliquo judice venit exequenda extra ejus territorium, judex proferens requirat alium judicem, quod suam sententiam exequatur per litteras requisitorias.
- 6 Unus judex alterius judicis sententiam exequi valet.
- 7 Executio peti potest coram judice loci contractus, si reus ibi reperiat: alias ibi conveniri non poterit.
- 8 Reus non remittendus per judicem domicilii ad requisitionem judicis loci contractus, nisi se submiserit ejus jurisdictioni renuntians proprio foro domicilii, aut in aliis casibus locus sit remissioni.
- 9 Quando remissioni est locus ad judicem loci contractus, coram ipso est petenda executio: qui reum verbaliter citare non poterit, sed per requisitionem ad judicem domicilii directam.
- 10 Judex requisitus ab aliquo proprio judice rei, ei parere tenetur & requisitionem adimplere, alias superior aduendus, qui eum compellat.
- 11 Quid agi soleat, quando judices requisiti sunt per litteras requisitorias, quibus non obtemperant, nec eas adimplent.
- 12 Pragmatica quedam nova sanctio Philippi invictissimi hujus nominis II. Regis, observanda hodie in his regnis, circa executionem contractuum faciendam, in quibus contra-hentes se submiserunt foro aliorum judicum, renun-

- renuntiantes suo proprio domicilio: qua expenditur hic per autorem.
- 13 L. 27. tit. 1. lib. 3. Recop. quomodo hodie observanda.
  - 14 Qui habet scripturam privatam contra aliquem, qualiter ejus executionem petere valeat.
  - 15 Si reus privatam scripturam negaverit, via ordinaria agendum erit.
  - 16 Habens instrumentum conditionale, vel non liquidum, cujus executionem petere vult, adire debet judicem, ut faciat citari Reum ad liquidandam quantitatem, & purificandam conditionem.
  - 17 Volens petere executionem adversus heredem debitoris, petat à judice liquidari, an sit heres necne: & si adierit, petat executionem: si vero repudiaverit, sequentes in gradu citentur, quibus repudiantibus dabitur bonis curator, contra quem executiva intendatur, & in primis suam personam legitimet. Creditor executionem petens imprimis debet legitimare personam suam, & sui debitoris. Instrumentum exequendum non erit ad petitionem excommunicati, banniti, minoris, filii-familias, mulieris conjugata, & similitum, nisi prius persona legitimata fuerit.
  - 18 Petens executionem producere debet instrumentum liquidum, vel illud quod vult executioni mandari, coram judice & tabellione, & per viam actus eam petet pro quantitate debita, & non soluta, & pro expensis cum protestatione recipiendi in rationibus, quidquid solutum apparuerit: & jurabit ut hic.
  - 19 In petitione executionis quare apponatur protestatio recipiendi in solutione debiti, quidquid solutum constiterit.
  - 20 Petens executionem pro quantitate plus sibi debita, illud plus solvet cum duplo pro pena.
  - 21 Juramentum de malitia appositum in petitione executionis à judice exigendum erat: sed praxis observat, quod in petitione ponatur à creditore.
  - 22 Judex priusquam executionem mandet fieri, plura perpendere debet hic enumerata. Judex mandatum executorium petitum ad instantiam procuratoris alicujus, decernere non debet, priusquam de mandato sufficienti constet. Persona petentis executionem plene prius legitimanda est in judicio executivo, & in quocunque alio quantumcunque summario.
  - 23 Mandatum executorium qualiter decernere debet judex?
  - 24 Preceptum executionis manu judicis & tabellionis subscriptum nulla debitoris precedente citatione creditori traditur: à quo executor illud recipere debet. Exponitur mandatum judicis executorium.
  - 25 Praxis Regni Castella observat, mandatum executorium absque citatione debitoris decernendum, quia postmodum citatur ad ultimam executionem de trance y remate: qua praxis jure regio probata est contra plures aliud sustinentes de jure communi.
  - 26 Executio in persona & bonis debitoris tunc facienda, quando debitor esset in instrumen-

to contentus, vel esset heres debitoris contenti in eo, vel aliter obligatione personali teneretur.

- 27 Executio facienda in re hypothecata, & ejus possessor ad ultimam executionem citandus, quando hypothecaria intentatur.
- 28 Executione facta, solutio debiti & expensarum fieri debet.
- 29 Expensarum appellatione contentarum in mandato executorio salaria, qua secundum consuetudinem uniuscujusque loci debentur executori, etiam veniunt: modo non excedant decimam partem debiti principalis, traditur remissive.
- 30 Executoria sportula non debentur; donec integre satisfactum sit creditori, de principali & expensis. Que LL. regia agant de sportulis executoris solvendis?
- 31 Sportula executori non debentur, si tempore, quo debitor requiritur cum precepto executorio, velit in continenti solvere, vel se solvisse ostendat: Solventur tamen facta itinere vel in expeditione mandati executorii. Quando debitor dicatur solvere in continenti, remissive: quod jure regio jam innovatum est, quod si intra spatium 24. horarum solverit quis, non teneatur solvere sportulas executori.
- 32 Praxis, quod deficiente fidejussore de evictione reus executioni datus realiter capiatur; unde ortum habuit?
- 33 Nobiles, Doctores, vel Licentiatu graduati Salmantica, Pincia, Compluti, & collegiales graduati in collegio Bononiensi, etiam si fidejussorem de evictione non præstiterint, realiter non sunt capiendi.
- 34 Conjugata mulieres pro debitis non capiendæ.
- 35 In quibus rebus executio fieri nequit?
- 36 Boves, & instrumenta aratoria capi non possunt pro pignore, etiam si alia bona non reperiantur, nisi pro debito fiscali, & prædii dominorum; Quod de jure regio procedit, secus de jure communi.
- 37 Arma & equi militum & nobilium, & libri scholarium immunes sunt, ut in eis executio fiat.
- 38 Mandatum executorium si prius executori quam creditori detur, executio nulla erit.
- 39 Bona mobilia in executione capta publicè subhastanda tribus præconiis tertio quoque die immobilia vero decimo quoque die: & ita in mobilibus transactis 10. diebus; in immobilibus 30. debitor ad ultimam executionem citandus erit.
- 40 Executione facta pro debitis fiscalibus, tria præconia faciendæ tribus diebus in rebus mobilibus, & in immobilibus novem diebus.
- 41 Præconia, qua præstantur in executione, vel dies eorum currunt à die captionis pignorum.
- 42 Duo menses, qui de jure communi dabantur debitoribus ad solvendum, restringuntur de jure regio ad decem dies in pignorum mobilibus, & ad 30. in immobilibus.
- 43 Citatio ad ultimam executionem personalem faciendæ, vel ad domum, si reus inveniri nequeat.

- 44 Si debitor absit, vel defunctus absque herede sit, bonis dandus est defensor, cum quo acta iudicii celebrentur.
- 45 Citationem ad ultimam executionem praemissa, debitor intra tres dies suas exceptiones allegare debet: alias iudex profert sententiam, & jubet, creditori solutionem fieri.
- 46 Libelli oppositionis copia danda creditori, & debitori intra 10. dies allegatas exceptiones omnino probare debet.
- 47 Decem dies concessi, ut reus probeat defensiones suas, currunt a tempore oblatis libelli oppositionis earum: etiamsi reus se opponat ante praconia, vel antequam ad ultimam executionem citetur: quibus terminis jam non gaudebit.
- 48 Terminus 10. dierum, qui reo executioni dato ad probandas exceptiones conceditur, communis est utrique parti.
- 49 Sex dies duntaxat in Lusitania conceduntur executatis reis, ut suas valeant opponere exceptiones: qua nostro jure regio debent esse legitima.

CAPUT II.

De ordine procedendi in via executiva.

Vilis aliquibus, quae executionem paratam habent, nunc oportet expendere, quo ordine, & qualiter in via executiva procedi debeat: & in primis advertendum est, quod quando per viam executivam agendum erit, libellus nec offerendus nec lis contestanda erit, sed per viam actus executio erit postulanda, secundum Barto. in l. intra ff. de re iudicata. Alexand. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. col. 2. ff. soluto matrimonio & Rebuff. in tract. de litteris obligatoriis, articulo. 6. glo. 3. n. 5. Et si aliquis habens instrumentum executorium inceperit ab agendo via ordinaria, poterit postea habito consilio resilire & desistere à via ordinaria, & capere viam executivam, rescindendo expensas parti adversae factas in via ordinaria: quod verius esse existimat Rebuffus ubi supra, n. 7. Et ita vidi jam praticari: & pro ista parte faciunt, quae resolvit Maranta in disputatione 4. à num. 1. post Tract. de ordi. iudic. & quod de remediis l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex resolvit ubi Bar. nu. 17. & Panormit. in cap. prout num. 20. de dolo & contum. & nos dicemus infra, in Secunda parte secundi Tomi num. 9. quia via ordinaria & executiva sunt diversae, & ita electione non tolluntur, ut diximus infra isto Tract. c. 3. num. 37. ac proinde quotiescunque quis habuerit contra aliquem sententiam in auctoritatem rei transactam, vel aliquod aliud instrumentum publicum, aut privatum, cujus vigore intendit, executionem fieri adversus reum, tunc comparere debet coram iudice ordinario ipsius rei, cum actor sequi debeat forum rei, ut in l. juris ordinem & l. in criminali. C. de iurisdic. omnium iudic. & in l. 2. C. ubi & apud quem, & in c. si clericus laicum, & in cap. cum sit generale de foro competenti. Et si debitor plures Iudices habuerit, quod contingere potest, juxta ea, quae resolvimus in prima parte, hujus primi Tomi, primo Tempore, à n. 75. vel casus sit curiae, tunc datur electio actori adeundi quem

maluerit, ut ibi diximus: Quinimò plures vias 4 executivas simul competentes adversus eundem intentare poterit simul vel successive coram eodem iudice, & etiam coram diversis iudicibus competentibus ejusdem debitoris, & litis pendente coram uno non impedit executionem coram alio petitam. Ita firmat Anto. Galleus in Tract. ad formulam camerale oblig. particula. 3. q. 2. num. 2. citans Jasonem in l. nulli C. de iudic. numer. 8. sed Jason ibi hoc cogitandum reliquit: tamen hanc opinionem ipse Jas. à Galleo non relatus tenet, asserens esse meram veritatem sicut evangelium in consil. 9. vol. 1. versic. 3. num. 2. & in consil. 28. nu. 3. vol. 1. Tamen si sententia à iudice unius loci lata exequenda sit extra ejus territorium, puta quia reus ibidem commoratur, vel bona ejus sita sunt in territorio alterius iudicis, tunc petita executione praedictae sententiae coram iudice, qui eam protulit, iudex proferens debebit requirere iudicem alterius territorii, ut exequatur ejus sententiam, & decretum: & sic per litteras requisitorias, quas vulgo Carta de justicia y Requisitoria dicimus executio fiet. Nam unus iudex potest sententiam alterius exequi, si ab eo pro ejus executione fuerit requisitus, juxta text. in l. à Divo Pio. §. sententiam ff. de re judic. & in Authentica, de exhibendis reis §. si vero, & in Authentica, ut differentes sint iudices. & notatur in cap. Romana, §. contrahentes de foro competenti libr. 6. & tenent plures relati ab Asinio in sua praxi. §. 31. cap. 9. num. 2. & probatur in l. 1. titul. 27. part. 3. Pari modo si executio petenda fuerit virtute alicujus instrumenti publici, vel privati habentis executionem paratam, & ratione celebrati contractus, (ob quam quis sortitur forum, ut in l. heres absens. §. proinde & ibi glos. verbo, Debet ff. de jud. & in cap. fin. de foro compet.) & actor velit 7 eam petere coram iudice loci contractus, utique poterit, si reus in illo loco inveniat: nata licet ratione contractus quis sortitur forum, conveniri tamen non poterit apud iudicem illius loci, ubi contraxit, nisi ibi inveniat, juxta text. in cap. Romana. §. contrahentes de foro compet. lib. 6. & ibi notant Docto. communiter, & in cap. fin. extra, de foro compet. glo. & Doct. in dict. l. heres absens. §. 1. & communiter omnes ex Covarru. in practi. questionibus cap. 10. numer. 3. Nec ad requisitionem 8 iudicis loci contractus reus mittendus erit per iudicem sui domicilii, nisi in dicto contractu reus se submisisset foro illius loci contractus, renuntians expresse proprii domicilii foro: vel nisi renuntians proprio foro destinasset solutionem in certo loco faciendam: aut nisi in aliis casibus, in quibus locus esset remissioni, quos optime congerit & resolvit Covarru. ubi supra. Nam tunc quando locus esset remissioni ad iudicem loci contractus, coram eo peti poterit executio illius contractus: qui tamen iudex non poterit etiam verbaliter citare, & ad suum tribunal vocare reum commorantem extra ejus territorium: sed poterit requirere iudicem loci, ubi reus domicilium habuerit, ut reum sibi remittat, & executionem faciat in ejus persona & bonis. Qui iudex requisitus erit tunc executor sententiae & decreti iudicis requirentis, sicuti in executione latae sententiae fieri debet, 10 dicta

dicta leg. à Divo Pio. §. sententiam & resolvit Covarru. ubi supra numero septimo. tenebiturque requisitionem adimplere, & eidem consentire, & decretum requirentis exequi, alioquin ejus superior adeundus erit, petendumque ab eo, ut compellat iudicem requisitum adimplere litteras requisitorias iudicis requirentis: qui superior cogere debet iudicem requisitum ad praedictam executionem faciendam, ut probatur in dict. l. à Divo Pio. §. sententiam juxta litteram Florentinam in qua legitur. Si hoc iussi fuerint, &c. & ita ex illo text. tenent Barto. Jas. colum. 11 1. & communiter omnes ibi. Et hinc iudex requirens, vel pars, cujus interest, quotidie suas querelas proponunt coram auditoribus Regiis adversus iudices renuentes executioni mandare sententias iudicum requirentium, aut eorum mandata de exequendis contractibus qui auditores Regii mandata decernunt nomine Regio adversus iudices requisitos, quibus praecipunt eisdem, ut adimpleant requisitionem, & executionem faciant: & quandoque inferiores poenis puniuntur arbitrio auditorum, si in dolo & malitia fuerint: si vero iudices requisiti juste denegaverint suum auxilium requirentibus, tunc querelae adversus eos in audientiis non admittuntur, nec supradicta mandata Regia eisdem diriguntur: quam praxin resolvit Covar. ubi 12 supra nu. 2. in fin. Hodie vero circa executionem contractuum faciendam, in quibus contrahentes se submiserunt foro aliorum iudicum, renuntiantes proprii domicilii foro, observandum erit, quod dispositum extat per quandam Pragmaticam sanctionem nostri invictissimi Regis Philippi II. promulgatam Madriti die 21. mensis Februarii, anni 1573. quae habetur in nova impressione Recopilat. in l. 20. titul. 21. libr. 4. Recopilat. qua disponitur, quod si in contractibus & scripturis censuum, aut alterius rei, contrahentes renuntiaverint proprio foro & domicilio, & se submiserint iurisdictioni iudicum criminum residentium in Cancellariis & audientiis Regiis, executio in persona contrahentis ab uno ex dictis iudicibus fieri possit, si intra circuitum quinque leucarum, ubi audientia residet, persona contrahentis inveniat, quamvis in illo circuitu bona non habeat: & idem iudex, coram quo petita fuerit executio, in illo casu poterit procedere ad executionem faciendam in bonis contrahentis existentibus extra dictum circuitum quinque leucarum, dummodo hanc executionem bonorum faciat per litteras requisitorias dirigendas ad iudicem illius loci, in quo sita sunt bona. Similiter unus ex dictis iudicibus poterit praedictam executionem facere in bonis contrahentis existentibus in illo districtu quinque leucarum, quamvis ibi contrahens non inveniat: & si bona non fuerint satis pro creditoribus satisfaciendis, executio meliorari poterit ab eodem iudice in bonis, quae contrahens habuerit extra illum circuitum, dummodo praedictam meliorationem iudex ille faciat per litteras requisitorias dirigendas ad iudicem loci bonorum. Pari modo disponitur, quod unus ex dictis iudicibus, quo casu contrahens proprio foro renuntiaverit, & se submiserit eorum iurisdictioni, possit praedictam executionem facere in persona & bonis contrahentis per litteras requisitorias, quamvis con-

trahens in illo districtu quinque leucarum non inveniat, nec bona ibi habeat: & quod in nullo ex dictis casibus talis iudex possit mittere executores pro illa executione facienda: nec provisio Regia subscripta manu omnium iudicum illius Cancellariae, vel Audientiae pro illa executione facienda detur: nam hoc fieri omnino prohibetur in illa pragmatica. Statuitur etiam in dicta Pragmatica, quod si contrahentes renuntiaverint proprio foro, & se submiserint iurisdictioni Praesidentis & Auditorum Cancellariae & Audientiarum, & ipsi contrahentes vel res, super quibus contraxerunt, fuerint tales, de quibus tanquam de casibus curiae Auditores in prima instantia cognoscere possint, quod in tali casu Praeses & Auditores possint mittere executores expensis debitoris pro illa executione facienda, vel concedere provisionem Regiam manu omnium subscriptam, cujus virtute executio fiat in loco contrahentis: & quod idem observetur in regno Galleciae à Regente & à iudicibus majoribus illius audientiae in praedictis casibus curiae. Caterum extra dictos casus curiae Regens & iudices majores Galleciae, extra circuitum quinque leucarum, ubi audientia fuerit, non possint in executione procedere, quamvis contrahentes se submiserint eorum iurisdictioni, & quod juxta hanc limitationem sit observanda l. 27. titul. 1. libr. 3. Recop. Ordinatur insuper, quod Regens & Auditores 13 Hispalensis Audientiae circa executionem contractuum, in quibus renuntiatio fori, & submissio facta fuerit, observent idem, quod supra dispositum est in iudicibus & Auditoribus Cancellariae. Disponitur praeterea in dicta Pragmatica, que los Alcaldes de los adelantamientos extra circuitum quinque leucarum, ubi ipsi residentes fuerint, non possint executionem facere, non obstante quacunque submissione eisdem facta, nisi personae, aut bona contrahentium intra illum districtum quinque leucarum inveniantur: aut nisi contrahentes fuerint domini alicujus iurisdictionis: aut iudices, aut concilium alicujus loci: nam tunc procedere poterunt ad executionem intra districtum iurisdictionis de su adelantamiento. Rursus disponitur in dicta Pragmatica, quod iudices ordinarii tribunalium inferiorum Regni non possint procedere ad executionem contra aliquem, qui proprio foro renuntiavit, & eorum iurisdictioni se submisit, nisi persona contrahentis, aut ejus bona inveniantur intra iurisdictionem talium iudicum, aut nisi contrahens ratione contractus, quem celebravit, in loco illius iudicis, aut ratione destinatae solutionis in tali loco faciendae, vel alia ex causa sortitus esset forum illius loci: nam tunc talis iudex ad executionem poterit procedere per litteras requisitorias, quando nec persona contrahentis, nec ejus bona inveniantur in iurisdictione illius iudicis. Et denique in praedicta pragmatica praecipitur, quod vigore submissionum generalium, quae in contractibus fieri solent, quibus contrahentes se submittunt cuicumque foro, iurisdictioni & iudici, coram quo conventi fuerint, quamvis renuntiatio proprii fori adsit, & aliae quacunque clausulae à tabellionibus ponantur, ad executionem procedi non possit, nisi tantummodo, quando persona aut bona contra-

hentis inveniantur intra jurisdictionem illius judicis, coram quo executio petita fuerit. Ex quibus verbis constat, quod si bona, aut persona conventi reperiantur intra jurisdictionem ejus, coram quo productum fuit instrumentum, quod executio ab eodem fieri poterit virtute generalis submissionis in instrumento contentæ & ita per hanc pragmaticam approbatur opinio Jafonis in l. si convenerit num. 39. quem sequitur ibi Orosius ff. de jurisdic. omnium jud. per text. in l. Titium §. 1. ibi, neque Romæ prædia habeat. ff. de administr. tutor. & improbat opinio contraria Roder. Suarez. Et tandem præcipitur, dispositum in dicta pragmatica omnino observari, non obstantibus quibuscunque pactis, conditionibus & renuntiacionibus, etiam prædictæ pragmaticæ in contractu appositis: & quod aliter nec alio modo procedatur ad executionem contractuum, in quibus contrahentes renuntiaverint proprio foro, & se submiserint foro alterius judicis. Ex quibus supra resolutis constat, coram quo judice executio peti debeat. Unde habens scripturam privatam contra aliquem, comparere debet coram ejus judice petereque ab eo virtute illius scripturæ, quod iustum & suum mandatum eidem concedat ad hoc, quod reus quantitatem in scriptura privata contentam solvat, vel compareat ad illam recognoscendam: & si solvere noluerit, & in termino comparuerit, & prædictam scripturam recognoverit, tunc actor petet, quod judex eam executioni mandet, quam judex facere mandabit, sicut de instrumento publico dicendum erit. Si verò reus scripturam privatam neget, via ordinaria agendum erit, ut supra in cap. 1. corollario 6. resolvimus. Cæterum si reus in districtu illius judicis non inveniat, nec sit suæ jurisdictionis, si tamen ratione contractus in loco judicis celebrati, vel ratione destinatæ solutionis ibi faciendæ, vel alia de causa fortitus fuerit ejus forum, seque submiserit suæ jurisdictioni, renuntiaveritque proprio foro in prædicta scriptura privata, nec persona debitoris, nec ejus bona ibi inveniantur, tunc actor comparere poterit coram judice loci contractus celebrati, vel destinatæ solutionis, petereque ab eo litteras requisitorias dirigendas ad judicem loci, in quo reus comoratur, ut ipse mandet reo quantitatem solvere, vel scripturam privatam recognoscere: eaque recognita, pro quantitate & expensis executionem faciat in persona & bonis debitoris: & tunc judex visa privata scriptura, quod juxta prædictam pragmaticam ad executionem procedere possit, concedit prædictas litteras requisitorias, ut supra diximus. Idemque observandum erit, quando similis casus contigerit circa executionem faciendam virtute alicujus sententiæ, vel instrumenti publici. Advertendum etiam erit, quod quando quis habuerit instrumentum publicum, vel privatum conditionale, vel non liquidum, volueritque ejus executionem petere contra debitorem in eo nominatum: tunc comparebit coram judice, petetque ab eo, reum citari ad purificandam conditionem, vel liquidandam quantitatem, ut supra diximus in cap. 1. in versicul. Quarto dicendum est, &c. Quo summarie facto, statim actor petet executionem fieri. Pari modo quando adversus heredes

redem debitoris petere voluerit executionem, comparebit actor coram judice petens, quod reus prius citetur, & liquidetur, quod est heres, & quod hereditatem adeat, vel repudiet: & si eam adierit, tunc actor executionem petet, ut supra resolvimus in dict. c. 1. vers. 8. At vero si hereditatem repudiaverit, actor petere debebit quod heredes sequentes in gradu ad idem citentur: quibus omnibus repudiantibus, actor tunc petet, quod bonis curator vel defensor detur, adversus quem via executiva intendenda erit. Observabit etiam creditor, quod personam suam & debitorem prius legitime, juxta ea, quæ resolvimus supra in 1. part. hujus primi Tomi secundo Tempore, à n. 4. quia in primis legitimanda est persona agentis in judicio, secundum glof. & Jaf. in Rubr. C. qui admittit. glof. l. 2. C. de edict. Divi Adriani. Nam si creditor sit minor, aut bannitus, aut excommunicatus, aut filiusfamilias, aut mulier conjugata, ad ejus petitionem instrumentum non erit exequendum, ut post Bart. in l. 1. §. parvi refert n. 6. ff. quod vi aut clam. tradunt Avend. in declaratione d. l. 4. & 5. num. 23. Antonius Canarius in Tract. executionum q. 15. & Antonius Galleus in Tract. ad formulam cameralis obli. 4. part. 9. n. 3. Cæterum, quando quis instrumentum publicum purum & liquidum, vel sententiam transactam in autoritatem rei judicatæ habuerit contra aliquem, & ejus executionem petere voluerit coram judice, in cujus territorio reus domicilium, vel bona habuerit; tunc actor coram judice in præsentia tabellionis producet sententiam, vel instrumentum illud: & per viam actus petet, quod executioni mandetur contra personam & bona debitoris pro quantitate sibi debita, & non soluta, & pro expensis, protestans, se paratum esse in solutionem debiti recipere, quidquid solutum esse apparuerit: & in fine petitionis petet, justitiam sibi exhiberi, jurabitque prædictam quantitatem sibi debitam, & non solutam esse, & executionem illam de malitia non petere. Quam petitionem executionis formabit, ut habetur infra in processu executivo sermone Hispano fulminato. Et est advertendum, quod ideo in prædicta petitione apponitur illa protestatio, quia per eam petitio executionis restringitur ad id, quod vere deberi apparuerit, quando prolata fuerit sententia ultimæ executionis, quæ vulgo, De trance y remate, dicitur, & etiam per eam evitatur poena imposta contra petentes executionem pro quantitate plus sibi debita, quæ est, quod illud amplius solvat cum duplo, juxta text. in l. 9. tit. 21. lib. 4. Recopil. Apponitur etiam in dicta petitione juramentum de malitia, quia illud exigere debet à judice, ut disponitur in d. l. 9. Praxis tamen hodie observat, quod in ipsa petitione executionis à creditore præstetur.

Et facta prædicta petitione executionis à creditore, tunc judex inspicere debet, an executionem petens habeat personam legitimam standi in judicio, & an, qui petit, inepte petat, & excludat executionem, & an ipse judex sit competens debitoris, & an petens juramentum præstiterit in ipsa petitione executionis, quod quantitas est sibi debita & non soluta, & si executio petita fuerit à procuratore nomine creditoris,

ris, inspicere debet, an mandatum sit sufficiens & de eo in processu constet. Nam donec judici non constet de mandato, præceptum executorium dare non debet. In judicio enim quantumcunque summario requiritur plena legitimatio personæ, si petatur, secundum Bal. in l. 2. C. de edicto divi Adriani. & in terminis tenet Doctor Castellus in l. 64. Tauri gl. verb. de los acreedores. Rode. Suar. d. l. post rem judic. q. 3. Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. Col. mihi 1089. ver. utrum executio. Deinde inspicere debet judex instrumentum, an sit ruptum, rasum, cancellatum, vel in aliqua parte vitiosum & absque suspicione: & an qui executionem petit, & ille contra quem petitur, sint in eo contenti, ita quod tale instrumentum executionem paratam habeat: & si tale illud repererit nulla præcedente citatione debitoris, decernit suum mandatum, quo præcipit alguacelo, vel alicui executori, quod executionem faciat in persona & bonis ipsius debitoris pro quantitate debiti & expensarum, prius in bonis mobilibus & in eorum defectum in immobilibus, & quod fidejussorem de evictione à debitore recipiat, quo cautum sit, bona executioni mandata tempore ultimæ executionis sufficere pro solutione debiti & expensarum: & quod in defectum fidejussoris personam debitoris realiter capiat: præcipitque judex in eodem præcepto quod executor citet debitorem ad videndum, præconia publicæ subhastationis dari. Quod præceptum manu judicis & tabellionis subscribitur, & absque citatione debitoris datur ipsi creditori, ut eo utatur, quoties voluerit, & de manu creditoris executor recipere debet, quæ praxis colligitur ex l. 1. C. de fide instrum. jure hasta fiscalis lib. 9. & ex l. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. & eam dicit in isto Regno communiter observari Roder. Suarez in d. l. post rem judic. limit. 12. & Covar. lib. 2. Variar. c. 11. nu. 3. & Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1070. Quod præceptum erit concipiendum, ut infra habetur in processu executivo sermone Hispano fulminato.

Expositio prædicti præcepti executorii.

Diximus, ad præceptum executorium concedendum prius judicem debere inspicere, an instrumentum esset tale, quod executionem paratam haberet, juxta resoluta supra in ca. 1. hujus tractatus. Hoc enim judex, prius quam præceptum decernat, facere debet, ut probat l. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. Debet etiam reliqua inspicere, ut diximus supra in isto cap. nu. 12. & ea explicat Avend. in declaratione d. l. 4. & 5. à numer. 23. ac proinde ea non explico.

Diximus deinde, prædictum præceptum à judice decernendum fore, absque ulla citatione debitoris; quia praxis hujus regni ita observat, ex eo, quod postmodum debitor citari debet ad ultimam executionem, id est para trance y remate. ideoque debitori non tollitur defensio, cum in illud tempus sibi reservetur, quam praxin notant Avend. in Tract. ad l. 4. & 5. tit. de las excepciones. lib. 3. Ord. n. 26. ver. confido ergo. Duennas in Regul. 94. limit. 4. & Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. Suarez de Paz Praxis Eccl.

col. 1074. quamvis Bald. in l. ab executore col. 2. C. quorum appellat. non recip. & alii plures relati à Didaco Perez ubi supra tenent, de jure necessariam esse citationem debitoris ad decernendum præceptum executionis faciendæ: Sed jam hodie prædicta praxis hujus Regni approbata est per l. Regiam 19. tit. 21. libro quarto Recopil. ubi statuitur, quod judex viso instrumento habenti executionem paratam, præceptum executorium decernat sine citatione debitoris.

Diximus, executorem debere executionem facere in persona & bonis debitoris, ad denotandum, ita fieri debere, quando debitor esset contentus in instrumento, vel esset hæres debitoris principalis contenti in instrumento, vel aliter obligatione personali teneretur; alioquin si intentaretur hypothecaria, executio faciendæ esset in re hypothecæ tradita, & ejus possessor citandus ad ultimam executionem, juxta ea, quæ supra in isto Tract. resolvimus in cap. 1. versic. octavo & in versic. nono & tradit Roderic Suarez in l. quoniam in prioribus, ampliacione 7. numer. 8. C. de inoffic. restam. & in dict. l. post rem in declaratione l. Reg. limit. 1. num. 14.

Diximus, executorem debere executionem facere pro quantitate debiti & expensarum, quia creditori, facta executione virtute alicujus instrumenti executionem paratam habentis, solutio debiti & expensarum prius fieri debet, juxta text. in l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recop. & appellacione expensarum in d. præcepto contentarum veniunt etiam sportulæ & salariæ, quæ secundum consuetudinem uniuscujusque loci executori debentur, dummodo decimam partem debiti principalis non excedant, juxta text. in l. 7. tit. 21. lib. 4. Recop. & explicat Avend. in cc. pratorum 1. p. c. 17. per totum. Quæ sportulæ executori non debentur, donec integre satisfactum sit creditori de debito principali, & de suis expensis, ut probatur in dict. l. 7. & 8. & in l. 10. tit. 6. lib. 3. Recop. & de istis sportulis executori solvendis agit l. 7. & 8. cum aliis sequentibus tit. 21. lib. 4. Recop. & l. 13. tit. 13. lib. 2. Recop. & l. 10. 31. & 32. tit. 6. lib. 3. Recop. & in tit. 29. cap. 8. cum nonnullis sequentibus lib. 4. Recop. Aviles in cc. pratorum c. 10. in glo. verb. Derechos & latius Avend. ubi supra in dict. cap. 17. & Didacus Perez in l. 21. glo. 1. tit. 14. lib. 2. Ordinam. Advertendum tamen est, quod si debitor tempore, quo executor eum requirit cum præcepto executorio, velit in continenti solvere creditori in pecunia numerata, vel ostendat, scripturam solutionis factam etiam post decretum præceptum, sportulæ executori non debentur, nisi in itinere factæ, vel in expeditione præcepti, juxta text. in l. si fidejussor. ff. de doli except. tradit Aviles in cc. prator. c. 10. in glo. verb. Derechos & est text. in l. 18. tit. 21. lib. 4. Recop. Et quando in continenti dicatur solvere, colligitur à glo. & ibi Decio in ca. an sit verb. in continenti de appel. Hodie verò per pragmaticam Philippi II. promulgatam Madrit. anno 73. petitione 32. quæ hodie habetur in l. 21. tit. 21. lib. 4. Recop. in nova editione, statuitur, quod si intra spatium 24. horarum debitor solverit, sportulæ executori non debeantur.

tur, quæ decima executori debetur post executionem factam, licet terminus solutionis pro rogetur debitori à creditore, *juxta dict. l. 7. tit. 21. lib. 4. Recopil. & tradit Didacus Perez in dict. l. 21. in glo. 1.*

Diximus, executionem in bonis mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus cum fidejussore de evictione faciendam fore, *per l. à Divo Pio §. in venditione ff. de re judic. l. 3. titul. 27. parte tertia l. 19. titul. 21. lib. 4. Recop. & si executio facta esset prius in immobilibus, esset nulla, tanquam contra formam legis facta.*

32 Diximus, deficientibus bonis & fidejussore de evictione, debitorem realiter capiendum esse, quæ praxis ortum habuit à glo. *in l. 3. §. tutores verb. Vinculis ff. de suspic. tutor. quam dicit memorabilem Covar. libr. 2. Variarum cap. 1. numer. 2. & eam ponit text. in dict. l. 19. titul. 21. lib. 4. Recopil. ubi dicitur personas privilegatas capiendas non esse, ut puta nobiles, juxta text. in l. 3. titul. 2. lib. 6. recopil. Et tradit Duennas in Regul. 275. limitat. 3. Quo privilegio gaudent etiam Doctores, vel licentiatii graduati Salmanticæ, Vallisoleti, Compluti, vel collegiales graduati in collegio Bononiensi examine rigoroso, & non alias, cum tales debeant gaudere privilegiis militib. armatæ militiæ concessis, ut resolvit Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ord. in glo. verbo, En los Doctores &c. & in l. 20. tit. 4. lib. 4. Ordinamentis in glos. 1. versio. ex quibus infertur.*

33 Similiter nec mulieres conjugatæ pro aliqua executione realiter erunt capiendæ juxta text. *in l. 8. & 10. titul. 3. libr. 5. Recopilat. Rursus prædicta executio fieri non debet in rebus contentis in l. 3. titul. 27. p. 3. & in l. 23. tit. 21. p. 2. & in l. 16. tit. 21. lib. 4. Recop. & in l. 5. & 6. tit. 17. libr. 5. Recop. & in l. 12. eod. titul. & libr. Et prædictæ res exemptæ, in quibus executio fieri non debet, sunt boves, & animalia, & instrumenta aratoria, juxta text. *in l. excoutores Cod. qua res pignori. etiam si alia bona, in quibus executio fiat non reperiantur: nam etiam tunc capi non possunt, ut resolvit Marant. de ordin. judic. 6. par. act. 3. & ultim. à numer. 28. præterquam pro debitis fisci, & dominorum prædiorum. Nam tunc si alia bona non inveniuntur, in eis executio fieri poterit pro solvendis debitis fisci, & dominorum prædiorum. Quod attento jure Regio procedit per text. in l. 5. & 6. tit. 17. libr. 5. Recop. At vero de jure communi, si alia bona non reperirentur, in eis executio fieri posset, etiam pro quibuscunque debitis privatis, ut cum plurib. resolvit Duennas in Regu. 275. limit. 1. cum**

34 *quatuor sequentib. Similiter arma militum & libri scholarium capi non possunt secundum gl. in l. nepos Proculo. verb. Dignitate ff. de verb. signifi. & in l. 23. tit. 21. p. 2. & l. 3. tit. 27. p. 3. & in l. 9. tit. 1. & in l. 3. tit. 2. & in l. 1. versio. 6. tit. 5. lib. 6. Recop. & in l. 25. tit. 13. libr. 8. Recopil. & in l. 6. titul. 17. lib. 5. Recop. ubi dicitur, eodem privilegio equites nobiles gaudere: quod etiam explicat Duennas in dict. Reg. 275. limitatione 3. & 5. ubi constituit regulam generalem cum limitationibus, scilicet, quod executio contra omnes & in omnibus rebus regulariter fieri potest: quod*

privilegium procedit etiam si alia bona non inveniuntur, & ita practicatur secundum Didacum Perez *in l. 12. tit. 1. lib. 4. Ordin. per text. in l. 23. tit. 21. p. 2. & per quandam pragmaticam, quam citat Perez. ubi supra; quæ pragmatica habetur in l. 5. & 6. titul. 17. libr. 5. Recop. & facit etiam l. 1. versio. 6. tit. 6. lib. 6. Recop. quæ expresse loquitur in armis, & ita est tenendum, etsi oppositum teneat Baeza *Tract. de inope debitore c. 16. n. 119. Quinimo nec in domo nobilis, in qua habitat, executio fiet. ut in l. 3. tit. 2. libr. 6. Recopila. notat Baeza ubi supra n. 10. Quæ omnia procedunt, nisi pro debitis fisco debitis, ut in dictis ll. dicitur, vel nisi debitum ex delicto descendat argum. tex. in l. 6. tit. 2. li. 6. Recop. Pari modo in libris scholarium executio fieri nequit secundum glo. d. l. nepos Proculo quam sequuntur plures, quos refert & sequitur Duennas in Reg. 275. limit. 5. quod verum esse intelligit, nisi bona non inveniuntur, secundum Gomefium in §. item Serviana nu. 30. Inst. de acc. tenet etiam Aviles in cc. pratorum c. 1. num. 13. & 14. contra Rebuff. de privil. schol. privil. 113. Et quod in prædictis rebus executio fieri non debeat, observatur etiam apud Lusitanos, lib. 3. Ordinationum tit. 71. §. 11. & lib. 5. titul. 67. in princ. Adverte insuper, quod prædictum præceptum executionis ipsi creditori prius dari debet, ut eo utatur, quoties voluerit, & deinde de manu ipsius creditoris executor illud recipere debet: alioquin si prius executori detur, executio nulla erit ut decisum extat *in l. 17. tit. 21. lib. 4. Recop. Rursus adverte, quod ab isto mandato de exequendo debitor appellare non potest, secundum gl. in l. si cum exceptione §. hac autem ff. quod metus causa, & sequuntur plures alii, quos refert & sequitur Felinus in cap. quoad consulationem col. 8. de re judic. & est communis opinio secundum Alexan. in consi. 95. numer. 4. volum. 2. & in consi. 181. num. 12. volum. 6. sequitur Bernardus Diaz de Lugo in Reg. 43. Rodericus Suarez in dict. l. post rem judicatam in declaratione l. Regni quest. 6. numer. 3. & Didacus Perez in l. 5. titul. 8. lib. 3. Ordin. glo. 2. colum. mihi 1113. & Dominus Franciscus à Sarmiento, lib. 3. Select. cap. 8. num. 4. Hanc tamen communem opinionem tribus modis limitat Felin. ubi supra, quem sequuntur Bernardus Diaz de Lugo, & Rodericus ubi supra. Limitabis etiam quando negative pronunciatum esset à iudice, ut puta sententiam, vel instrumentum non esse exequendum. Nam hujusmodi gravamen reparari non potest per appellationem interpositam à Diffinitiva: quia nulla alia sententia speratur, ita tenet Rodericus Suarez ubi supra d. q. 6. num. 4. post Angelum in l. quisquis Cod. quorum appellat. non recip. Et ita est tenendum, quamvis glo. in l. ab excoutore Cod. quorum appel. & in l. ab executione ff. de appell. & plures relati à supradictis contrarium teneant. Optima tamen erit cautela Angeli, quam sequuntur Cæpolla cautela 44. & Socinus in Regul. 26. Fallentia §. & Rodericus Suarez in dict. quest. 6. nu. 2. nempe quod iudex realiter mander executioni sententiam, vel instrumentum sine pronuntiatione super executione, præcipiendo quod mandatum detur actori, ad hoc, ut Alguaceli & ministri iudicis capiant***

capiant pignora & personam debitoris pro quantitate debita & expensis, & consulo iudicibus, quod ita observent ad evitandam dictam appellationem, & sedandas opiniones Doctorum.

- 39 Executione facta ordine supradicto, bona executioni mandata publice debent subhastari sub tribus præconiis in rebus mobilibus, tertio quoque die: in rebus vero immobilibus decimo quoque die; & licet hæc præconia ex consensu debitoris remittantur, & pro remissis habeantur, quod vulgo dicitur, *Haber por dados los regones*, adhuc tamen dies præconiorum à lege concessi transire debent; ut locus sit ultimæ executioni, cum pro forma à d. l. 19. concedantur. Si vero præconia emittantur in termino breviori, vel absque consensu partium non dentur, & omittantur, executio erit nulla, cum contra formam legis fiat, ut tradit Covar. lib. 2. Variarum cap. 11. num. 3. ita quod transactis decem diebus in rebus mobilibus, & in rebus immobilibus elapsis triginta diebus præconiorum, debitor citandus erit ad ultimam executionem, id est, *Para ver hazer trance y remate en los bienes excutados, &c.* quæ praxis oritur ex l. 1. tit. 20. libr. 3. Fori & ex l. 19. tit. 21. lib. 4. Recopilat. & tradit Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3. & Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ord. col. mihi 1070. At verò si executio pro debitis fiscalibus fiat, tria præconia in tribus diebus celebrari debent in rebus mobilibus: & in rebus immobilibus in novem diebus, ut disponit text. *in l. 18. tit. 7. lib. 9. Recopil. & prædicti dies præconiorum currunt à die captionis pignorum, secundum glo. fin. in l. debitoribus ff. de re judic. receptam à Bart. ibi, & à Montalvo, in l. 1. tit. 20. lib. 3. Fori. verbo,*
- 40 *Fasta nueve dias.* Et ita terminus duorum mensium, qui de jure communi post captionem pignorum debitoribus dabatur ad solvendum, per text. *in dict. leg. debitoribus*, hodie restringitur ad decem dies in rebus mobilibus, & ad triginta dies in rebus immobilibus. Adverte præterea, quod citatio, quæ debitori fit ad videndam ultimam executionem, id est, *de trance y remate*, in persona ipsius debitoris fieri debet, si inveniri possit: alioquin si latitet, aut contumaciter absit, ita quod inveniri nequeat, tunc citatio ad domum sufficere, juxta text. *in dict. leg. 19. titul. 21. lib. 4. Recopil. Explicat Avend. in d. declaratione ad l. 4. & 5. numer. 27. sic intelligens text. in l. 6. titul. 9. par. 3. & in l. fin. eod. tit. Caterum si debitor à loco absens sit, vel absque herede defunctus, ad hoc ut executio in bonis suis pro debito peti possit, dandus erit defensor bonis suis, cum quo acta iudicii celebrentur, ut supra diximus.*
- 45 Qua citatione præmissa, ad ultimam executionem debitor tenetur comparere intra tres dies, objiciendo suas exceptiones ad impediendam prædictam executionem: & si non comparuerit, tunc iudex profert suam sententiam ultimæ executionis, jubetque solutionem creditori fieri, juxta text. *in d. l. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. At verò si intra prædictos tres dies comparuerit, suas exceptiones objiciendo, iudex præcipit copiam libelli oppositionis creditori exhiberi, im-*
- 46 *ponitque debitori decem dies, ut prædictas exceptiones probet: quod omnino facere tenetur,*

juxta text. *in d. l. 19. titul. 21. lib. 4. Recopil. Qui decem dies currunt à die, quo porrectus fuit libellus oppositionis, juxta text. in l. 3. tit. 21. lib. 4. Recopil. Et ita si Velus, antequam præconia subhastationis fiant, & vel antequam ad ultimam executionem citetur, comparuerit se opponendo executioni, & suas exceptiones contra eam allegando, prædicti decem dies currunt à die prædictæ oppositionis, & non gaudebit terminis præconiorum & citationis ad ultimam executionem. Et cum prædictus terminus decem dierum probatorius sit, debet esse communis utrique parti. In Lusitania vero solummodo sex dies conceduntur debitori ad opponendas suas exceptiones contra executionem: quæ exceptiones legitimæ debent esse, juxta text. *in l. 2. cum duabus sequentibus, tit. 21. lib. 4. Recopil. Quocirca opportunè videndum erit, quænam exceptiones executionem impediunt.**

SUMMARI A.

- 1 Exceptio solutionis, pacti de non petendo, usurarum, quod metu aut vi contractus fuit celebratus, & exceptio falsitatis contra substantiam instrumenti, executionem impediunt.
- 2 Exceptio nullitatis instrumenti executionem impedit.
- 3 Exceptio nullitatis etiam proveniente ex defectu solemnitatis contractus impedit executionem, ut in pluribus hic positis exemplis.
- 4 Exceptiones, quæ juris sunt, sufficere, quod allegentur, etsi intra decem dies non probentur, veluti exceptio nullitatis proveniente ex defectu solemnitatis contractus.
- 5 Exceptio non numerata pecunia impedit executionem opposita infra biennium.
- 6 Exceptio rei non tradita contra executionem admittitur.
- 7 Exceptio reconventionis executionem impedit, & quomodo intelligendus sit Avendanius, qui contrarium tenet.
- 8 Exceptio compensationis impedit executionem.
- 9 Restitutionis in integrum petitio executionem impedit, contra Avend.
- 10 Exceptio, quod causa debiti in instrumento non continetur, impedit executionem.
- 11 Exceptio elapsi decem annis à die contractus pure celebrati, vel alias à die solutionis, impedit ejus executionem.
- 12 Debitum peti potest via ordinaria etiam transactio decennio: licet per ejus lapsum executiva præcludatur.
- 13 Lapsus decem annis à die celebrati contractus, vel solutionis, non tollit ejus vim ad probandum debitum, sed vim executivam amovet.
- 14 Actio personalis indistinctè 20. annis durat contra Pala. Rub. Gome. Covar. & Menchacam.
- 15 L. 3. titu. 13. lib. 3. Ordin. ver. expresse abrogatur per l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop.
- 16 Instrumentum, quod de falso redarguitur, si intra decem dies non comprobatur, impeditur ejus executio.
- 17 Impedit executionem exceptio, quod dies solutionis nondum cessit.

- 18 *Judex ex officio petentem ante diem solutionis repellere potest, si id ex instrumento sibi constet.*
- 19 *Contra debitorem suspectum de fuga, vel ob aliam justam causam, creditor ante diem agere valet.*
- 20 *Propter pendentiam compromissi impeditur sententia aut instrumenti executio.*
- 21 *Executionem petitam virtute alicujus sententia arbitraria qua exceptiones impediunt?*
- 22 *Quae necessaria sint, ut arbitraria sententia executioni mandari valeant remissive.*
- 23 *Exceptio, quod summa, de qua executio petitur, non comprehensa reperitur in instrumento, executionem impedit: ut in tacita reconductione.*
- 24 *Contra executionem sententia criminalis omnes exceptiones legitima admittenda, etiamsi non sint ex contentis in d. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.*
- 25 *Exceptio apposti juramenti in contractu alias valido inter laicos celebrato executionem impedit.*
- 26 *Exceptio, qua oriri potest in ipsa executione secundum mentem judicis proferentis mandatum, executionem impedit.*
- 27 *Si principale instrumentum non presentetur, licet de eo & ejus tenore testes deponant etiam parte citata, non fiet executio.*
- 28 *Qualibet exceptio, qua in aliqua provincia contra instrumentum aut sententiam opponi solet, impedit executionem.*
- 29 *Stylus Castella, quoad ordinem executionis faciendae, inspiciendus: sed quoad causae decisionem inspiciendum jus regionis, civitatis, aut loci, ubi contractus celebratus, aut sententia lata fuit.*
- 30 *Litis pendentiam coram iudice ecclesiastico super relaxatione juramenti in contractu apposti ejus executionem coram laico non impedire, verius resolvitur.*
- 31 *Litis pendentiam coram iudice ecclesiastico super validitate contractus usurarii executionem ejus coram laico petitam impedire, cum Alex. & Suarez verius resolvit autor.*
- 32 *Qualibet exceptio, qua de jure communi objici potest, executionem impedit si regiarum legum expressa renuntiatio facta sit a creditore.*
- 33 *Quidquid evidenter appareat, quod instrumentum reddat inefficax, contra ipsum opponi poterit, & ejus executionem impedit.*
- 34 *Quaecunque alia exceptiones legitima, qua intra decem dies probentur, opponi possunt contra instrumentum, legibus regis & Avend. non obstantibus, quibus per autorem satisfi.*
- 35 *Exceptiones, qua contra executionem sententia admittenda sunt, admitti non debent, si ante prolationem ipsius sententiae in negotio principali objecta sunt, & eis non obstantibus sequuta fuit condemnatio.*
- 36 *Porrecti libelli oppositionis copia creditori danda: & uterque debitor & creditor articulos & instrumenta producere possunt.*
- 37 *Exceptiones in executione opposita intra decem dies probanda: nec sufficit, intra illos decem dies testes juratos esse: sed intra eos examinari esse debent.*
- 38 *Si culpa judicis aut notarii testes in termino examinati non fuerunt, post eum examinari poterunt, si a parte tamen eis fuit facta protestatio super examine eorum intra terminum.*
- 39 *Debitor etiam elapso termino potest suas exceptiones probare per confessionem partis adversae, secundum Roderic. & Didac. Perez. Sed contrarium cum Avend. defendit autor.*
- 40 *Si testes (quibus reus executioni datus intendit suas exceptiones probare) sint extra diocesis, vel regnum, quid agendum, praescribitur.*
- 41 *Si reus suas exceptiones probaverit intra decem dies, annullanda erit executio, & creditor in expensis condemnandus.*
- 42 *Reo executioni dato intra decem dies exceptionem non probante, confirmanda erit executio pro principali & expensis, & dandum quantum praconium, & bona licitanti adjudicanda, & inde creditori solvendum, etiamsi reus appellaverit, dum cautionem l. Toleti praestat creditor.*
- 43 *Si causa executionis ad superiorem per appellationem delata fuerit, & inventum, quod cautio non fuit facta juxta legis formam, aut morem regionis, revocatur pronuntiatio, & bona absque ullis expensis debitori restituntur, dum ipse creditori solvat, quod in instrumento continetur: & creditor cautionem praestet, de iudicio sistendo: quam aliquando iudices remittunt.*
- 44 *Praxis, qua observatur apud suprema tribunalia circa causas executivas ad ea devolutas, etiam servanda per decursum civitatis quando ad eos causa executionis non excedens decem millia marapetitorum devolveretur.*
- 45 *Auditores Regii, quando negotium executivum ad eos per appellationem devolvitur, qualiter procedant, remissive.*
- 46 *Judex, coram quo executio petitur, recusari potest antequam ultima executionis sententiam proferat.*
- 47 *Si bona rei non sufficiant ad solutionem debiti & expensarum, tunc fidejussor ejus de evictione solvere adstringendus erit.*
- 48 *Debitor ex consuetudine hujus regni bona mobilia subhastata intra triduum, immobilia intra novem dies retrahere valet: sed iudices supremi longiorem retrahendi terminum ex causa concedere solent absque fructuum restitutione.*
- 49 *Terminus quatuor annorum, quem credunt vulgares habere ad retrahendam rem subhastatam, nec de jure, nec de consuetudine procedit.*
- 50 *Creditori satius est, licitatore non subrogare, ut fraudis praesumptio evitetur: & ut sibi bona sine circuitu applicentur.*

TEMPUS III.

De exceptionibus impediendis executionem.

Executionem impedit exceptio solutionis debiti, vel pacti de non petendo, vel exceptio usurarum, id est, quod contractus est usurarius, vel exceptio, quod metu aut vi contrac-

tus fuit celebratus: vel exceptio falsitatis, dummodò falsitas sit contra substantiam instrumenti, secus verò si contra accessoria instrumenti, nempe contra hypothecam, vel poenam juxta text. in l. satis aperte juncta glo. verbo, Objicitur. C. ad l. Corneliā de falsis, & tradit Jaf. in l. 4. §. condemnatum ff. de re judicata. nu. 9. & quod supradictae exceptiones executionem impediunt, probat text. in l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. & eas explicat Avend. in declaratione l. 4. & 5. à num. 29. Item exceptio nullitatis instrumenti admittitur, & executionem impedit. Nam annullato contractu principali, censentur clausulae in eo contentae annullatae, & sic clausula guarantee, secundum glo. in l. 3. verbo, Fabiana ff. si quid in fraudem patroni. quam notat Palatius Rub. in Repet. rubrica. §. 76. num. 6. & Jaf. in §. fuerat num. 76. Institutis de actionibus, & firmat expresse Bart. in l. Divus Trajanus ff. de testamento militis num. 1. receptus ab Hyppolito in l. unius. §. cogniturum num. 5. ff. de questionibus, & Rip. in l. 1. §. si quis ita num. 39. ff. de verbo oblig. & Aviles in cc. praeo. c. 10. glo. verb. Execution. num. 61. Quinimò exceptio nullitatis provenientis ex defectu solemnitatis ipsius contractus executionem impedit, ut puta si in obligatione facta à filiofamilias, vel ab alio constituto sub potestate alterius, autoritas patris, vel curatoris non intervenit, vel cum solutio debiti destinatur in tempus, quo debitor extiterit heres alicujus, aut uxorem duxerit, juxta text. in l. 22. tit. 11. lib. 5. Recop. vel si in obligatione ab scholari facta non intervenit autoritas patris, vel ejus, sub cujus custodia in universitate esset juxta text. in l. 4. tit. 7. lib. 1. Recop. vel si obligatio debiti ex ludo procederet juxta text. in l. 8. tit. 7. lib. 8. Recop. vel si in obligatione facta à muliere conjugata licentia mariti non intervenit juxta text. in l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. Quod confirmatur ex congestis ab Hyppolito in Rubric. C. de probationibus n. 159. vers. & ideo dixit, & in l. unica. C. de raptu virg. num. 167. & probat Avend. in declaratione d. l. 4. & 5. à num. 39. & Aviles in cc. praeorum c. 10. in gl. verbo, Execucion. num. 68. Et adverte, quod necesse non sit, ut hujusmodi ultimae exceptiones intra decem dies probentur, sed sufficit, illas allegare intra illum terminum, dummodò notorium sit, contrahentes esse filiosfamilias, vel minores seu scholares, aut mulieres conjugatas: quia praedictae sunt exceptiones juris, ut resolvit Rod. Suar. in d. l. post rem jud. in 2. p. declar. l. Regni in §. sed pro evidentia num. 49. & 50. Quinimò iudex ex officio in supradictis casibus poterit repellere actorem, absque eo quod debitor petat; quia adversus agentem absque actione iudex potest impertiri officium suum ad utilitatem privatam, secundum gl. in l. ubi pact. verb. Pena. C. de transact. communiter receptam ex Tirag. in l. si unquam verbo, Revertatur num. 281. C. de revoc. don. Item exceptio non numeratae pecuniae executionem impedit, ut resolvit Rod. in d. §. sed pro evidentia n. 12. ubi c. n. 1. istum articulum late disputat, & idem tenet Didac. Per. in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ord. in gl. 1. col. mihi 1085. Quod tamen intelligi debet, si infra biennium opponatur, quo casu probatio contrarii incumbit creditori, secundum Aven. de exequend. mand. 1. part. c. 16. n. 11. asserentem, ita accipien-

da esse notata à Rod. Sua. in praedict. artic. Sed ipse Rod. & reliqui DD. supra citati in eisdem terminis expresse loquuntur, & eandem opinionem plures alios referens tenet Petr. Duen. regul. 260. nu. 7. & de isto articulo est videntus Rebuff. in tract. de chirographorum & schedularum recognitione artic. 2. à num. 10. pag. 208. Item exceptio rei non traditae executionem impedit, secundum Bald. in l. ex pradiis C. de evictionib. Dec. in conf. 421. n. 2. & Palat. Rub. in l. 64. Tauri & Did. Per. ubi supr. col. 1081. & Rebuff. ubi supr. n. 35. Item exceptio reconventionis executionem impedit, si durante iudicio executorio, de ea iudici constare possit: nam omnis exceptio probabilis in continenti contra executionem admitti debet, secundum Palat. Rub. in l. 64. Tauri in final. verb. & in specie firmat Did. Per. ubi supra col. mihi 1081. Et juxta hanc modificationem intelligi potest Avend. qui in capitibus praeorum 2. part. cap. 30. num. 6. & in declaratione ad l. 4. & 5. nu. 51. tenet, exceptionem reconventionis non impedire executionem: Cujus opinio procedere potest, quando durante iudicio executorio, de reconventionem non constaret, vel altiore indaginem requireret. Item exceptio compensationis executionem impedit, quia compensatio solutio est, & loco solutionis habetur, ut in l. amplius non peti ff. rem ratam haberi & in l. si cum militi §. cum intra diem ff. de compensationibus & in specie firmant Cisuentes in leg. 64. Taur. q. 10. Aviles in capitibus praeorum c. 10. verb. Execucion. nu. 7. Greg. Lup. in l. 20. tit. 14. p. 5. Jaf. in l. si unus §. pactus ne peteret nu. 18. ff. de pact. Castel. d. l. 64. Taur. verb. La dicha excepcion & Avend. in tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. nu. 30. vers. item compensatio & novissime Petr. de Salazar in tract. de usu & consuetudine c. 1. nu. 77. Item petitio restitutionis in integrum per minorem facta, contra instrumentum vel sententiam executionem impedit: quia executio sententiae per petitionem in integrum restitutionis impeditur, ut probatur in rubro & nigro. C. de in integrum restitutione postulanda. & est communis opinio secundum Alex. & Jaf. n. 26. in l. 4. §. condemnatum ff. de re judic. & facit text. in leg. 2. vers. Otro si dezimos & c. tit. 25. par. 3. & in specie firmat Cisuentes in l. 64. Tauri q. 28. & resolvit Roderic. in d. §. sed pro evidentia nu. 44. in fine Covarr. in pract. questionibus cap. 25. num. 7. & Did. Perez ubi supr. col. mihi 1011: tamen meti oppositum teneat Aven. in capitibus praeorum 2. part. cap. 30. nu. 7. & in d. declaratione ad l. 4. & 5. nu. 45. & Rebuff. in tract. de litteris civil. artic. unico gloss. 6. nu. 13. Item exceptio, quod causa debiti in instrumento non continetur impedit executionem, ut resolvunt Aven. in cc. praeorum 2. part. c. 30. nu. 5. vers. 7. requiritur & Did. Perez. in leg. 5. titul. 8. lib. 3. Ordinamenti col. 1019. Nam ad hoc, ut quis obligatus censetur per promissionem vel pactum, requiritur, quod causa apponatur, juxta text. in l. 2. §. circa ff. de doli exceptione, & in leg. generaliter juncta gloss. verb. Causam. Cod. de non numerata pecunia, & gloss. in l. nunquam nuda ff. de acquirendo rerum dominio, & tradit Panor. in c. si cautio de fide instrumentorum. Felip. numer. 15. Fortun. Garcia. num. 34. in c. 1. extra

extra de pactis & Rebuff. in tract. de chirog. & Sched. in summa n. 66. & vide Anton. Galesum in tract. ad formulas oblig. camera. 4. part. q. 1. num. 12. & tenent plures alii, quos refert & sequitur Covar. in cap. quamvis pactum. 2. par. §. 4. num. 14. de pactis in 6. Item exceptio elapsi decennii à die celebrati instrumenti puri, quo statim agi potuit, (alioquin si instrumentum fuerit sub conditione, vel in diem, decennium currere incipit à die impletæ conditionis, vel quando dies venit, & in iudicio agi potest, ut resolvit Doct. Castell. in leg. 63. Tauri. in gl. verb. Diez años, & ibi Palat. Ruin. num. 16.) executionem impedit, quia per transcursum decem annorum jus exequendi exstinguitur, juxta text. in l. 63. Tauri, & ibi Anton. Gomez. quæ lex habetur in l. 6. tit. 15. libr. 4. Recop. & facit, quia virtus, quæ à l. Regni conceditur instrumentis publicis & privatis recognitis, bene tolli potest per alias leges Regias, si intra certum tempus non agatur, ut docet Bartolus in l. plane. ff. quod cum falso tutore. Imola in c. fin. de prescriptionibus. Balb. in tractat. de prescriptionibus 2. part. 3. partis fol. 47. & hanc opinionem tenet Avilesius in cc. pratorum cap. 10. in gloss. verb. Execucion. num. 69. ubi hanc conclusionem multipliciter limitat. Quocirca transacto decennio, debitum peti poterit via ordinaria ex actione personali, quæ durat per spatium aliorum decem annorum, & instrumentum illud poterit produci ad probandum debitum.

13 Nam licet lapsus primi decennii impediatur executionem, non tamen impedit, quod instrumentum illud producatur in modum probationis, ita in specie docet Bald. in d. l. plane. cujus opinio recipitur à Roder. in d. l. post rem judicaram limitat. 6. num. 3. afferente, meliorem determinationem in toto mundo inveniri non posse, idem tenet Castellus Zifuentes & Anton. Gom. in l. 63. Tauri. Covarr. in regul. possessor. 2. part. §. 11. num. 4. & eidem consentit Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. in gloss. 1.

14 dubio ultimo. Et est ratio, quia actio personalis durat per spatium 20. annorum, sive contineatur in instrumento guarentigio, sive sola de per se absque instrumento, ut expresse deciditur in l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. & ita jam cessat distinctio Palat. Rub. nu. 13. & Ant. Gom. in l. 63. Tauri. & Covarr. in regul. possessor. 2. part. §. 11. nu. 2. de regulis jur. in 6. & Menchacensis in lib. 1. de successionum creatione. §. 10. n. 21. qui omnes afferebant, quod, quando actio personalis contineretur in instrumento guarentigio, elapso uno decennio, quo jus exequendi præscribitur, intra alium decennium via ordinaria intentari posset: At verò, quando actio personalis competeret de per se absque instrumento, tunc elapso primo decennio, actio illa exstingueretur, per text. in l. 3. tit. 13. libr. 3. Ordinamenti. ubi disponitur, quod actio personalis per lapsum decennii præscribitur. Nam hodie illa l. 3. Ordinamenti. expresse abrogata est per text. in d. l. 6. tit. 15. libr. 4. Recopilationis, quia decisum extat, actionem personalem spatio viginti annorum præscribi, & ita observandum esse, non obstante dispositione Regis Alphonfi, conditoris d. l. 3. Quam interpretationem ad d. l. 6. tit. 15. libr. 4. Recopilationis, ita summarie & resolutivè, dum

publicè Salmanticae hunc tractatum dictarem, anno 1572. assignavi, & in voce pluribus fundamentis corroboravi: postmodum eandem singulari commento à Parladorio illustratam inveni in suo libr. rerum quotidianarum cap. 1. à §. 12. cum aliis quinque sequentibus, quem omnino consule pro illius l. intellectu: qui in l. 12. num. 21. contendit, præscriptionem juris exequendi per decennium inductam habere etiam locum in annuis redditibus debitis ex contractu census, vel ex alia causa, ita quod si nulla annua pensio per totum decennium esset soluta, quod jus exequendi censeretur præscriptum, nedum quoad exigendos via executiva annuos redditus præteritos, verum etiam quoad redditus futurorum annorum: nam amplius illud instrumentum exequi non posset, ad idque moveretur ex resolutis à gloss. Balbo, & ab aliis, quos refert & sequitur Anton. Gomez in Tomo 2. Variarum resolut. cap. 11. numer. 44. vers. quartus effectus. Ego verò oppositum verius esse credo, & semper practitari vidi. Nam licet redditus annui præteriti via ordinaria petantur, sequentes futuri via executiva peti poterunt: Longè enim diversa est hæc species ab ea, de qua loquuntur gloss. Anton. Gom. & reliqui. Nam contractus annui redditus habet tractum successivum, & quolibet anno debetur, ac ideò pendente dilacione conventionali, cum ante diem solutionis exigi non possint, præscriptio non procedit, ita in terminis tenet Doctor Castellus in d. l. 63. Tauri. in gloss. verb. Diez años. Bene verum esset, quoad hanc difficultatem effugiendam & ut jus exequendi præscribi non posset, quod tutius erit in similibus contractibus apponere clausulas & cautelas, quas notant Castellus & Cifuentes in d. l. 63. Tauri. & Parladorius ubi supra in §. 13. Quæ præscriptio juris exequendi per decennium inducta procedit etiam contra ecclesiam, aut clericum, ut cum Bald. in l. de quibus qu. 6. ff. de ll. & Francisc. Balb. tract. præscript. charta 42. col. 1. versic. quinto fallit. resolvit Gregor. Lopez in l. 22. tit. 29. part. 3. in gloss. 1. Item executionem impedit exceptio, quod instrumentum non est publicum, nec authenticum, sed falsum, nec intra decem dies producens illud comprobavit, juxta text. in l. 115. tit. 18. part. 3. & tradit Suarez in d. l. post rem in declaratione l. Regni. 2. part. vers. sed pro evidentia num. 34. nisi ageretur de modico præjudicio, ut ibi notat Suarez.

Item executionem impedit exceptio, quod 17 dies solutionis nondum cessit, ut probatur in l. 2. tit. 11. lib. 4. Recopilat. ibi, Seyendo passados los plazos de las pagas. quibus verbis constat, executioni locum esse, termino solvendi elapso. Idem etiam probatur in l. 1. Cod. de conditione ex lege, & in l. si mandavero in princ. ff. mandati, & in l. eum, qui calendis ff. de verborum obligationibus. Quinimò, etiam si hæc exceptio 18 à Reo non opponeretur, iudex ex officio repellere posset creditorem ante diem agentem, si ex instrumento sibi constaret, diem nondum venisse, secundum Ang. in d. l. 1. C. de conditione ex lege & Bart. in l. lecta. col. 4. ff. si certum petat. Et pro hæc opinione facit, quia ipso jure non competit potentia exigendi ante diem, juxta text. in l. 1. Codic. ut actiones ab hered. & contra

19 contra hered. Quæ resolutio vera est, nisi debitor suspectus esset de fuga, vel alia justa causa interveniret: Nam tunc ante diem creditor agere poterit, argum. tex. in l. quæstum juncta gloss. verb. quia interest ff. de pignor. & in l. 17. tit. 13. part. 5. & in specie resolvit Roderic. in d. l. post rem judicaram limit. 7. nu. 2. Item 20 exceptio pendentia compromissi impedit executionem, quæ petita fuerit virtute alicujus sententia vel contractus habentis executionem paratam, ut constat ex text. in l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop. ibi, Y las sentencias dadas en juyzio ordinario en favor de las partes, que dan frustradas, y no se executari, & firmat Avend. in tract. ad l. 4. & 5. num. 34. Et pro hac opinione faciunt notata à Paulo Cast. in l. 3. §. fin. ff. de jurejur. Item executionem petitam virtute alicujus compromissi, vel sententia arbitraria (quod fieri potest per text. in d. l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop.) impediunt exceptiones, quæ colligi possunt ex contextu d. l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop. Cujus forma observari debet, alioquin sententia arbitraria exequi non poterit. Nam si omitatur aliquid, quod ex forma actus requiritur, contrarium factum erit nullius momenti, ut in l. cum 22 hi. §. prator. ff. de transactionibus. Et quæ requirantur pro forma, ad hoc, ut sententia arbitraria exequi possit, notat Avend. in d. tract. ad l. 4. & 5. à num. 35. Item executionem impedit exceptio, quod summa de qua executio petitur, non est comprehensa in instrumento, ut puta, si contractus conductionis expirasset, & alius tacitus in ejusdem locum subrogaretur, & sic conductor tacite pro eadem summa videretur reconduxisse, ut in l. item queritur §. qui impleto ff. locati. Nam virtute primi contractus conductionis non poterit procedi pro summa & pretio tacite reconductionis, quia secunda pensio non est inclusa in primo instrumento executivo, secundum Bald. in l. etiam C. de fideicommissis. & sequitur Montalvus in l. 20. tit. 8. part. 5. & Avend. in d. tract. ad l. 4. & 5. num. 46. & communiter omnes secundum Jaf. in l. certi conditio. num. 21. ff. si cert. petat. & Ant. Gom. in l. 64. Tauri num. 6. & Did. Perez in l. 4. tit. 8. libr. 3. Ordin. col. 1080.

24 vers. est tamen dubium. Item contra executionem alicujus sententia criminalis quælibet exceptio legitima opponi potest, & admitti debet, licet non sit ex contentis in l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. Nam prædictæ leges non loquuntur de executione sententia criminalis, quæ cum irretactabilis sit, ideo eam impedit quælibet exceptio legitima, ut notant Paul. & DD. in l. 4. §. condemnatum ff. de re judicata.

25 Item executionem impedit exceptio juramenti appositi in contractu, alias de se valido, inter laicos celebrato, juxta text. in l. 111. tit. 1. lib. 4. Recopilat. & in specie firmat Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. colum. mibi 1089. vers. utrum autem impediatur. & de justitia illius l. diximus in 2. Tomo hujus operis. præludio 2. nu. 15. in fine. Ceterum in curia ecclesiastica & in casibus, in quibus juramentum potest apponi, hæc exceptio non impediret executionem, imo jus exequendi perpetuaret, nec decennio præscriberetur, secundum Castellum in leg. 63. 26 Tauri. Item executionem impedit, exceptio, quæ oriri potest in ipsa executione, secundum Suarez de Paz Praxis Eccl.

mentem judicis proferentis mandatum, ut puta, si minister vel Alguacelus excessit, vel quando præconia non fuerunt debitis temporibus facta, vel stylus tribunalis non fuit servatus, nec forma à lege tradita circa executionem faciendam fuit adimpleta. Nam tunc prædictæ exceptiones non opponuntur contra contractum aut sententiam, sed contra ipsamet factum executionis, ideoque admitti debent, secundum Bald. in l. ab executione in fin. Cod. quorum appellationes non recipiantur. Item executionem 27 impedit exceptio, quod illud instrumentum, quod præsentatur, non est principale instrumentum, quod inter partes celebratum fuit, quamvis de ejus tenore testes deponant: Quia talis depositio non habet executionem paratam, sicut principale instrumentum, ut notat Bart. in leg. 1. ff. de iis, qui in testamento delentur & Roder. in d. l. post rem judicaram & Hippol. in Rubric. Cod. de probationibus. quod procedit, etsi testes de tenore instrumenti, citata parte, deponant, quod ipsæ partes protestatem exequendi iudicibus dederunt, cum solummodo ea exequi possint, quæ numerantur in l. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. Rec. & de quibus supra mentionem fecimus, tamen si oppositum teneat Rod. in d. limit. 3. & cum eo transeat Avil. ubi sepr. n. 59. Item executionem impedit, quælibet exceptio, quæ objici poterat in illa provincia, in qua celebratum fuit instrumentum, vel sententia lata, de qua petitur executio in hisce regnis Castellæ. Nam licet 29 quoad ordinem executionis faciendæ servari debeat forma & stylus Castellæ, tamen quoad decisionem causæ inspicitur jus illius provincie in qua instrum. fuit confectum, aut sententia lata. Pro qua opinione facit communis doctrina omnium DD. in l. cunctos populos C. de summa Trin. & in specie ita concludit Rod. in d. l. post rem in declaratione leg. Regni qu. 5. & Hippol. in l. fin. ff. de jurisdict. omn. jud. fol. 32. Item executionem impedit litis pendentia 30 coram iudice Ecclesiastico, super relaxatione juramenti in contractu de se invalido appositi secundum Feder. in cons. 126. & in locis, ut refert Alex. in l. 4. §. condemnatum num. 17. ff. de re jud. Oppositam tamen sententiam resolvit Matthaus de Afflict. in decis. Neapol. decis. 30. per doctrinam Angel. in d. §. condemnatum & Avend. in d. declaratione l. 4. & 5. n. 31. vers. quarto fallit in fin. Pro qua ultima opinione facit, quod sapissime in praxi iudices seculares rescindunt contractus juratos de se nullos, nulla præmissa absolutione juramenti, secundum Panorm. in c. cum contingat col. 2. de jurejur. & refert Covarr. lib. 1. Variarum c. 4. nu. 7. Hinc etiam fit, quod litis pendentia 31 coram iudice Ecclesiastico super contractu usufructuario & validitate ejus, non impedit executionem petitam coram iudice seculari, secundum Ang. in d. §. condemnatum cujus contrarium tenet Alex. ubi supra & ejus opinionem dicit veriorum in nostro proposito Rod. Suar. in d. l. post rem jud. in declaratione l. Reg. in q. 5. num. 15. Item executionem impedit exceptio litis pendentia via ordinaria intentata ab actore, ut puta, si actor habens duas vias agendi, ordinariam scilicet & executivam, prius viam ordinariam intentaverit, & deinde voluerit re-

dire ad executivam, & opposita fuerit exceptio litis cœptæ in via ordinaria: tunc enim talis exceptio viam executivam impedit, quia intendendo ordinariam censetur actor renuntiasse executivæ, ita resolvit Marant. in *disput. 6. num. 24. post tract. de ord. jud. ex gl. fin. in l. proinde §. notandum ff. ad l. Aquil. & ex notatis à Roman. in cons. 133. & idem Marant de ord. judic. in 2. part. 6. partis iudicii act. 8. de instrumentorum productione num. 14. ex doctrina Baldi in l. 1. col. 5. vers. decimo quæro C. de servit. & aqua. Nihilominus tamen oppositam sententiam veriorum esse resolvimus supra in ista 4. part. c. 2. num. 2. cum Rebuffo, si actor à via ordinaria desisteret expensas reficiendo parti adversæ: tunc enim ad viam executivam redire poterit. Quia ex eo solo, quod ordinariam intentavit, non fuit visus renuntiare executivæ privilegiatæ, arg. eorum, quæ notat Bald. in l. 3. ff. de restam. milit. Via enim ordinaria & executiva sunt diversæ & non contrariæ, cum ad eundem finem tendant, & donec satisfactum sit creditori, eligere poterit viam, per quam magis sibi consultum sit, ac ideo per electionem unius altera non tollitur, juxta ea, quæ tradunt Alex. Jaf. Ripa, & omnes, in l. naturaliter §. nihil commune. Probatur in l. cum quaritur ff. de excep. rei jud. Dec. in cons. 460. vol. 2. num. 6. cum seq. quo in loco multa adducit, ex quibus planè hæc nostra opinio probatur. Faciunt etiam, quæ expressè in terminis viæ executivæ tradunt Alex. in consil. 130. num. 15. & 16. libr. 4. Consiliorum & expressius Jason idem resolvit in consil. 9. in 2. responsione ad motiva num. 2. & 3. prima parte consil. & in consil. 28. in eadem prima parte. quem omnino vide, & in terminis tenet Carolus Molin. in consuetudinibus Parisiensibus §. 166. prout ipse seipsum refert in additionibus ad Alexand. in d. consil. 130. super littera E. Et hæc opinio probatur ex eo, quod renuntiatio est stricti juris, & in ea non veniunt, nisi quæ exprimentur, ut docet Calderinus in consil. 5. in tit. de præbend. & Cardinalis in consil. 120. in fin. & in dubio non præsumitur quis juri suo renuntiare, ut in cap. super eo de renunt. & not. Bald. in l. 1. notab. 1. Cod. de edicto Divi Adrian. & Decius in dict. consil. 460. num. 6. Et in nostra specie nullum verbum fit de renuntiatione expressa, præsertim quod in materia prorogationis jurisdictionis requiritur expressus consensus ambarum partium, nec sufficit tacitus, ut puta, si non opponatur exceptio: imo nec sufficeret expressus consensus unius partis juxta tex. juncta gl. verb. expressus in cap. statutum §. in nullo quoque de rescriptis in 6. Ergo ex eo solo, quod creditor comparuit & intentavit viam ordinariam, visus non est expressè consentire illi viæ, & renuntiare viæ executivæ. Nam per talem actum solummodo inducitur tacitus consensus, juxta gl. d. c. statutum §. in nullo. Ex quibus constat, pro hac nostra opinione facere doctrinam gloss. in Clem. sape de verb. signific. verbo, partibus, quæ pro contraria parte solet adduci. Nam gl. illa tenet, necessarium esse expressum consensum ambarum partium, ut visum sit renuntiare viæ summariæ, & ita etiam tradit Romanus in d. consil. 133. Ergo non sufficit tacitus. Et ad*

hæc sunt reducenda, quæ in isto articulo adducit Ant. Gallef. tract. ad formul. oblig. causa. 3. part. 9. 2. à nu. 4. Item executionem impedit quælibet exceptio, quæ de jure communi opponi poterat, quando renuntiatio beneficii dictarum legum regni facta fuit à creditore tempore, quo contraxit. Nam propter talem renuntiationem quælibet exceptio opponi poterit, cum quilibet possit favori suo renuntiare, ut in l. si quis in conscribendo Cod. de pactis. Nam quod lege fieri potest, pacto etiam partium fieri poterit, ut in l. fin. C. de fidejussoribus & notat gloss. in Rubr. C. de decretis ab ordine faciendis lib. 11. Sed per legem induci potest, quod ultra exceptiones in prædictis legibus contentas alia quælibet objici possit: Ergo & per pactum partium. Et facit etiam quod si aliquid evidenter ex instrumento appareat quod illud reddat inefficax, poterit contra instrumentum opponi, & executionem impedit, ut cum pluribus resolvit Rode. in d. l. post rem judicatam, in declaratione leg. Regni in §. sed pro evidentia num. 51. Item executionem impediunt nedum exceptio- nes supra relatæ, verum etiam quæcumque alia exceptiones legitimæ intra decem dies probatæ, quæ colligi poterunt ex Rod. ubi supra Castil. Cifuentes, Anton. Gomez l. 64. Tauri. Covarru. dict. cap. 11. Didac. Perez ubi supra Caball. ubi supra & Gallefio ubi supra particula 4. quest. 1. Nam per prædictas leges 1. & 2. tit. 21. libr. 4. Recopilat. non remouentur exceptiones legitimæ, sed solummodo frivolæ ut constat ex verbis dict. leg. 1. ibi Tal que de derecho se deva recebir, &c. & ex verbis dict. l. 2. ibi, O legitima excepcion. Et ita plane apparet, in prædictis legibus legitimas exceptiones non rejici, sed tantum restringi terminum, intra quem probari debeant, secundum Roderic. in d. §. pro evidentia num. 13. & 44. Didac. Perez in l. 4. tit. 8. libr. 9. Ordinam. in gloss. verb. que de derecho se deva recebir &c. & in l. 5. eod. tit. & lib. in gloss. verb. No se vendo legitimas las excepciones quidquid contradicat Avend. in cap. pratorum 1. part. cap. 16. num. 4. & in tract. ad l. 4. & 5. num. 27. cujus opinio confunditur ex verbis dictarum legum supra expensis, quibus non satisfacit, cum aliæ plures exceptiones præter contentas in d. l. 1. & 2. cognitæ sint à legibus Castellanorum, & satis ex supra resolutis constat.

Adverte tamen quod supradictæ & aliæ legitimæ exceptiones contra executionem admitti debent nisi, antea quam proferretur sententia (cujus virtute executio petita fuit) fuerint allegatæ per reum in processu, & eis non obstantibus secuta fuit condemnatio. Nam postmodum, si in executione prædictæ sententiæ oppositæ fuerint, admitti non debent: Nam obstat res judicata & repulsus agendo debet repelli excipiendo, secundum Innocentium in cap. fin. de ordine cognitionum & Paul. Castr. in l. 1. C. de ordine cognitionum col. 4. & Alexand. in l. ex diverso §. si. ff. soluto matrimon. quos refert & sequitur Avendan. in tract. ad l. 4. & 5. num. 49. Et de exceptionibus impediendis executionem fat dictum est pro instructione juvenum.

Porrecto libello oppositionis à debitore coram iudice, modo & forma, ut habes in processu executiva

executivo infra sermone Hispano fulminato, judex præcipit copiam ejus creditori exhiberi, cui creditor satisfaciet, & deinde debitor debet producere articulos super suis exceptionibus probandis, & testes & instrumenta: idemque faciet creditor, si sibi necesse fuerit aliquid probare. Teneaturque debitor intra illos decem dies suas exceptiones probare, nec sufficit, testes juratos esse intra terminum decem dierum, sed requiritur intra illum terminum examinatos esse. Nam termino illo elapso, examinari non poterunt, ut cum Bald. & Dominico resolvit Avend. in capitibus pratorum 1. part. cap. 16. ante numerum primum Palat. Rub. num. 4. & Castell. verb. passados in l. 64. Tauri. Et ratio est, quia terminus iste absque ministerio judicis concessus est à jure: secus tamen est in termino probatorio à iudice concesso, juxta ea, quæ retulimus supra in 1. part. hujus Tomi in 8. Tempore circa declarationem sententiæ interlocutoria in versio. con plazo y termino & in specie ita resolvit Didacus Perez in l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordinam colum. 1110. Quam tamen opinionem veram esse opinor alia ratione, nempe, quia terminus ille decem dierum pro forma à dict. l. 19. assignatur, & est tam brevis, quod nulla ex causa breviari & restringi possit. Quod est verum, quando culpa debitoris intra decem dies testes non fuerunt producti & examinati: secus vero esset, quando culpa judicis vel notarii intra terminum non fuerunt examinati. Nam tunc, elapso termino, examinari poterunt, secundum Palat. Rub. Castell. & reliquos Doct. ubi supra. Requiritur tamen ad hoc, ut præsumatur culpa judicis, vel tabellionis id contigisse, quod fuerit eis à parte protestatum: alioquin absque protestatione in termino facta non præsumitur culpa in iudice vel notario, secundum Bald. in l. properandum §. fin autem alterutra C. de judiciis Aretin. num. 51. & Felin. num. 23. in cap. licet causam de probationibus practicam Ferrariensem in rubrica de forma opponendi contra testes §. sunt qua num. 17. At vero si debitor suas exceptiones probare velit per confessionem partis adversæ, elapso termino 10. dierum, bene poterit id facere, ut latè resolvit Roder. in dict. l. post rem §. sed pulchrum dubium est & Didac. Perez in leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordinam colum. 1108. Oppositam tamen sententiam erudite optimis fundamentis defendit Avend. in capitibus pratorum 1. part. cap. 16. num. 2. & ibi satisfacit fundamentis in contrarium adductis. Cujus opinio in consensio, & ultra eum pro hac vera opinione expendo verba text. in d. l. 2. tit. 21. libr. 4. Recopil. ibi, (Salvo si dentro de diez dias mostrare la tal paga o legitima excepcion, por otra tal scriptura, o por alvala, que haya fee, o por confession de parte, o por testigos, &c. Quibus verbis satis convincitur, elapso termino decem dierum, nedum aliud genus probationis exclusum, verum etiam confessionem partis adversæ, præsertim, quod in actis judiciariis confessio attenditur tanquam probatio, ut tradidimus supra in 2. part. hujus 1. Tom. 10. Tempore nu. 13.

Sed si reus dixerit, testes (quibus suas exceptiones probare debet) extra diocesim vel regnum esse, tenetur statim exprimere locum, in quo testes prædicti sunt, eos nominando, &

Suarez de Paz Praxis Eccl.

juramentum calumniæ præstando: & si adfuerint extra diocesim, aquende los puertos, conceditur ei terminus unius mensis, si vero adfuerint allende los puertos, intra regnum tamen, conceditur terminus duorum mensium: Sed si adfuerint extra regnum, datur ei terminus sex mensium, præstareque debet cautionem de solvendo tantumdem debiti principalis, si intra dictum terminum præfixum suas exceptiones non probaverit. Nihilominus tamen interim, quia prædictæ exceptiones probatæ non fuerunt intra terminum decem dierum, judex præcipit fieri ultimam executionem de trance y remate, & quod creditori solvatur præstando cautionem: Quod si debitor probaverit suas exceptiones intra terminum præfixum in sententia ultimæ executionis, solum debitori reddet cum duplo nomine interesse. Hæc praxis præscribitur in l. 2. tit. 21. libr. 4. Recopil. & notat Joan. Gu-tier. in Repet. l. nemo potest num. 437. ff. de legat. 1. Nec intelligas, quod si debitum contentum sit in instrumento publico, quod debitor teneatur ejus solutionem probare per aliud instrumentum publicum, vel per quinque testes, juxta speciem text. in l. restium C. de rest. & in l. 32. tit. 16. part. 3. Nam d. l. 2. tit. 21. libr. 4. Recopilat. disjunctive requirit, quod solutio debiti probetur, vel per aliud instrumentum, vel per confessionem, vel per testes, qui duo sufficient, ut in c. in omni negotio de testibus.

Ceterum si debitor suas exceptiones intra decem dies probaverit, judex proferet sententiam annullando executionem factam condemnandoque creditores in expensis: cujus sententiæ absolutoriæ formam habes infra in processu executivo sermone Hispano fulminato.

Si vero debitor intra decem dies exceptiones non probaverit, judex proferet sententiam ultimæ executionis, confirmando executionem factam, condemnandoque debitorem ad solutionem debiti principalis, & expensarum: Cujus sententiæ condemnatoriæ formam habes infra in dict. processu sermone Hispano fulminato. Et tunc datur quartum præconium & bona sic vendita adjudicantur licitanti, & ex eorum pretio creditori solvitur. Et si debitor à tali sententia appellaverit, non obstante appellatione judex præcipiet solutionem creditori fieri, dummodò creditor præstet cautionem secundum formam l. Toleti; id est quod si apud suprema tribunalia sententia executionis revocata fuerit, restituet debitori bona executioni mandata cum duplo. Quæ l. Tol. habetur in l. 2. tit. 21. libr. 4. Recop. Nam appellatio interposita à sententia ultimæ executionis, id est, de trance, y remate, non habet effectum suspensivum, sed devolutivum tantum. Et ita si causa executionis delata fuerit ad suprema tribunalia per viam appellationis, post solutionem creditori factam, & ibi inventum fuerit, quod cautio publica non fuit facta secundum formam præscriptam in l. 19. tit. 21. libr. 4. Rec. vel secundum aliam formam more regionis receptam, quamvis jure optimo & juste executio facta fuit, tunc revocatur ipsa judicis pronuntiatio & tota executio facta, mandaturque omnia bona jure executionis capta debitori restitui absque ullis expensis, dummodò debitor prius solvat quantitatem nominatim expressam in instrum. præstita cautione fidejussoribus

licet, quando tertius se opponit pro suo interesse executioni facta in bonis debitoris, de via executiva efficiatur ordinaria, quoad ordinem procedendi *juxta dict. l. 41. tit. 4. lib. 3. Recopil.* tamen quoad decisionem causae, si is, qui perit executionem, fuerit praefertendus, iudex jubebit, quod in executione petita procedatur pronuntiando sententiam ultimae executionis de trance y remate. Et idem observandum erit in quocunque loco, in quo inter creditores, qui se opposuerunt fuerit positus ille, qui executionem petiit. Nam respectu ejus, & quoad solutionem sui debiti, semper iudex pronuntiare debet, quod in executione procedatur & sibi solvatur: nec appellatio ab aliis creditoribus interposita impedit executionem ultimam, sed ei erit satisfaciendum. Nec obstat doctrina Panorm. in cap. super eo. de offic. deleg. qua docet, statutum removens appellationem, quoad instrumentum guarentigium, non censeri removeri, quoad tertium oppositorem: Nam *d. l. 41. tit. 4. lib. 3. Recop.* loquitur tantum quoad ordinem procedendi, ut supra diximus.

7 Contingit aliquando, aliquem plures creditores habere, nec bona sibi suppetere ad satisfaciendum omnibus, & pro debitis est in carcere detentus: tunc enim est proditum sibi quoddam remedium à lege, ut dimittatur à carceribus, nempe cessio bonorum, de qua opportune erit videndum.

SUMMARI A.

- 1 Lex duodecim tabularum lege Petilia sublata est, & ea cautum, liberum hominem ob creditam pecuniam in vinculis non detineri.
- 2 Homines liberos non dandos in servitium, aut pignus creditoribus.
- 3 Debitor bona possidens nunquam ad carcerem ducitur: eis tamen carens vinculis detinendus.
- 4 Debitor reddituum regalium, etsi bona possideat, carceri mancipandus erit, nec cessio bonorum uti poterit.
- 5 Debitor nisi in carcere detentus bonis cedere non potest.
- 6 Cessio bonorum illius, qui ad unius creditoris instantiam in carcere detentus est, ceteris omnibus creditoribus nocet, qui nec tunc citandi erunt.
- 7 Cessio bonorum absque aliquo ignominioso actu fieri debet.
- 8 Debitor ut bonis cedere valeat, debitum prius confiteri, aut de eo condemnari debet.
- 9 Cedens bonis, ea omnia creditoribus dimittere tenetur, praeter quotidianas vestes & instrumenta necessaria sua artis.
- 10 Cedens bonis cautionem juratoriam praestat de solvendo aere alieno, quando ad pinguiorem devenerit fortunam.
- 11 Effectus cessionis bonorum est, quod deveniens ad pinguiorem fortunam solvat debitum, alimentis necessariis prius sibi servatis.
- 12 Debitor qui cedit bonis, nec naturali nec civili obligatione liberatur, sed exceptionem sibi parat.
- 13 L. 3. tit. 15. part. 5. qualiter intelligenda?
- 14 Cedens bonis licet actibus ignominiosis, in

anima tamen iudicio solvere tenetur, cum potuerit.

- 15 Beneficio cessionis bonorum renuntiari non potest, etiamsi cum juramento renuntiatio fiat.
- 16 Beneficio cessionis bonorum non gaudet cedentis fidejussor.
- 17 Debitor alicujus obligationis descendens ex delicto non gaudet cessionis beneficio.
- 18 L. 9. tit. 16. lib. 5. Recop. quomodo intelligenda.
- 19 Commutatio pœne pecuniaria in corporalem non procedit in nobilibus.
- 20 Olim debitor tradebatur creditoribus, ut eis inserviret, donec debitum solutum esset arbitrio iudicis.
- 21 Debitor in carcere detinetur, donec cedens bonis catena renuntiet, & tunc creditori tradendus, ut ei inserviat, collo torque ferreo appposito.
- 22 Qui per sex mensium spatium in carcere remansit, cessionem bonorum censetur ipso jure fecisse, ut creditori tradi valeat cum torque ferreo.
- 23 Circa cessionem bonorum uniuscujusque loci consuetudo servanda.

CAPUT V.

De Cessione bonorum, qua vulgo dicitur cession de bienes.

LEGE Petilia sublata fuit lex duodecim tabularum, qua fuit cautum, ne quis ob pecuniam creditam in vinculis detineretur, sed ejus bona, non corpus essent obnoxia debito & creditori, ut refert Titus Livius *Decade 1. lib. 8.* & inde Imperatores decreverunt, ne debitores liberi darentur in servitium, aut in pignus creditoribus, ut in *l. ob as. & in Authentica. Imo. C. de actionibus & oblig. & in Authent. ut nulli iudicum. §. quia vero colla. 9. & in l. 2. C. qua res pignori obligari possunt, & in c. 2. de pignoribus* tradit Baeza in *Traetat. de inope debitor. c. 1. num. 6.* in quo *Traetat. plura de hac materia* congerit: Sed circa solutionem debitorum faciendam autoritate iudicis observatur, quod si debitor bona possederit nunquam ad carcerem ducatur, juxta text. in *l. à Divo Pio. §. in venditione ff. de re iudicata, & in c. pervenit. de fidejussoribus.* Si tamen bonis caruerit, publicis vinculis detinendus erit, juxta *gl. in l. 3. §. tutores. ff. de suspectis tutoribus,* quam testatur communiter receptam *Alex. in d. §. in venditione. & Aret. in l. maritum. §. eleganter. num. 7. ff. solu. matr. & Ripa in l. obligatione. ff. de pigno. num. 20.* & plures alii relati ac recepti à Baeza *ubi supr. in d. c. 1. num. 26.* Si tamen debitum fuerit ratione reddituum regalium, quamvis debitor bona habuerit pro solutione, mittendus erit in carcerem, donec solverit, juxta text. in *l. nemo carcerem. Cod. de exactoribus tributorum;* nec poterit uti beneficio cessionis, ut in *l. 5. tit. 19. lib. 9. Recop.* Etsi plures habuerit creditores, nec bona sibi suppetant ad eis satisfaciendum, & in carcere fuerit detentus, tunc proditum est quoddam sibi remedium à *l. 1. C. qui bon. ced. possint. Cui convenit l. 4. tit. 15. pa. 5. nempe cessio bonorum: & quid sit cessio bonorum,*

bonorum, & quae requirantur ad ejus validitatem, & quid operetur, & quis possit bonis cedere, tradit Matthæus Brunus in *Traet. de cession. bonor.* qui per sexaginta & septem quaestiones hanc materiam cessionis copiosissime tradit, ad quem recurrendum erit, quando casus occurrerit. Est tract. ille inter *Traetatus de pignoribus & assecurationibus,* in fine, & antequam illum viderem, decreveram latiori sermone tradere hanc cessionis materiam, postmodum autem ab instituto recessi, & solum aliqua ejus principia attingere pro juvenum instructione curabo, in primis advertens, hanc cessionem facere non posse, nisi eum, qui carcere fuerit detentus ad instantiam creditorum, vel saltem ad petitionem unius ex pluribus: quae cessio omnibus praedictis, secundum DD. communiter, praesertim Henricum in *c. Oduardus de solutionibus & in l. 4. & ibi DD. ff. de cessione bonorum & in l. 3. tit. 15. part. 5. Salycetus in d. l. 1. nu. 4. Guido Pap. conf. 124. num. 7.* Nec tunc alii creditores necessario citandi erunt, secundum Petrum Jacob. in *practica, rubrica de cessione bonorum.* & Covar. *lib. 2. Variar. c. 1. n. 7. 5.* quae cessio absque aliquo actu ignominioso fieri debet, juxta text. & ibi gloss. & DD. in *l. antepenult. C. qui bonis cedere possunt.* Requiritur tamen, quod priusquam debitor bonis cedat, condemnetur, vel confiteatur debitum in iudicio, secundum communem sensum & veriore litteram text. in *l. penultima. & finali. ff. de cessione bonorum,* & firmat gloss. 1. in *dict. l. 1. text. in l. 1. tit. 15. part. 5.* & communiter omnes ex Joanne Gutierrez *de juramento confir. 1. part. c. 17. num. 3.* Teneturque debitor omnia sua bona creditoribus dimittere, ut vendantur, nil penitus sibi relinquens, praeter vestes quotidianas, juxta text. & ibi gloss. in *l. penult. ff. de cessione bonorum, & in l. 1. tit. 15. part. 5.* & resolvunt Anton. Gom. in *l. 79. Tauri. nu. 1. & Covarr. ubi supr. & Joannes Gutierrez de juramento confirmatorio. 1. part. cap. 16. nu. 11.* Dimittuntur etiam eidem instrumenta necessaria suae artis ad victum quaerendum, secundum *Med. in libr. de contractibus quest. 3. causa 3. & quest. 5. & Navarr. in Manual. cap. 17. num. 86.* quod dubium reputat Covar. *ubi supra;* apud forensia tribuna-
10 nalia. Tenebitur etiam debitor praestare cautionem juratoriam de solvendo aere alieno, cum ad pinguiorem fortunam devenerit, secundum *gl. Host. Joan. And. Henr. & alios in d. c. Oduardus. & Jac. Menoc. libr. 2. de arbitrariis censuris 2. casu 183. num. 20.* Et quando ad pinguiorem fortunam devenerit, tenebitur debitum solvere, deductis sibi alimentis necessariis: & iste
11 est effectus hujus cessionis, ut probatur in *l. 4. ff. de cessione bonorum, & in §. fin. Institutis de actionibus, & in l. 3. tit. 15. part. 5. tradit Covarr. ubi supra num. 6. & Anton. Gom. in d. l. 79. Tauri. & Menoch. ubi supra, num. 21.*
12 Itaque debitor pro praedictam cessionem non liberatur à naturali & civili obligatione, sed tantum acquirit exceptionem, secundum Cynum Bald. & alios in *d. l. 1. & communiter omnes ex Jas. in §. ultimo. col. 1. Institutis de actionibus.* tamen gloss. in *l. ubiunque ff. de fidejussoribus.* teneat, debitorem per cessionem liberari à civili
13 obligatione. Unde licet text. in *l. 3. tit. 15. part. 5.* dicat debitorem cedentem bonis conve-

niri postea non posse, & conventum respondere non teneri: tamen illud debet intelligi, procedere cum effectu: bene tamen tenebitur comparere ad allegandam suam exceptionem, & si ad pinguiorem fortunam devenerit, non liberabitur à civili & naturali obligatione ope exceptionis, ideòque in animae iudicio tenebitur, etiamsi actibus ignominiosis cessio facta fuerit, secundum
14 Sor. *lib. 4. de just. & jure. q. 7. art. ult. & Covar. ubi supra num. 6.* quamvis Menoch. *ubi supra num. 22.* defendat, tunc in totum debitorem liberari Nec beneficio cessionis à debitore renun-
15 tiari poterit, immò renuntiatione facta, praedicto beneficio poterit uti, secundum Bart. & Imol. in *l. alia. §. eleganter. ff. soluto matrim.* Panorm. Henric. & alios in *d. c. Oduardus.* Matthæum Brunum in *tract. de cessione bonorum in q. 20. principali. nu. 1. 5. 9. 12. & 15.* & Covar. *ubi supra num. 7.* & Joan. Gutierrez *ubi supra c. 18. num. 1:* ubi *num. 4.* cum communi resolvit, beneficio cessionis cum juramento renuntiari posse, adducens pro hac opinione text. in *l. 5. tit. 9. lib. 9. Recop.* ubi ponitur casus in quo bonis cedi non potest, etiam quod contrahentes jurent, se renuntiatione cessionis non uti: Cujus tamen contrarium tradit Baeza *d. c. 1. num. 41. & 42.* cum Covar. *ubi supra num. 7.* fidejussor etiam non liberabitur per hanc cessionem factam à debitore principali, nec gaudebit ejus beneficio, cum sit personale, juxta text. in *l. heres à debitore. §. quod stipulator. in fin. ff. de fidejussoribus,* & ibi tradunt Bart. & alii, & in *l. 3. tit. 15. part. 5.* & notat Anton. Gom. in *d. l. 79. Tauri. nu. 2.* Hoc tamen beneficio cessionis non poterit uti debitor alicujus obligationis descendens ex delicto, ut resolvunt communiter omnes secundum Jul. Clar. *lib. 5. sententiarum. §. fin. qu. 95. n. 5. & Covar. ubi supra num. 8. & Did. Perez in l. 3. tit. 1. lib. 3. Ordin. gl. 1. vers. quero utrum.* satisfacientes text. in *l. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil.* ut dum illa lex dis-
18 ponit, quod damnatus causa criminis ad pecuniam solutionem pro damno accusatori illato possit bonis cedere, intelligi debeat in casu, quo loquitur: Secus vero esse, si poena pecuniaria imposita fuisset pro ipso crimine ad ejus vindictam. Nam tunc in corpore debet luere, ut probatur in *l. 1. in fine ff. de pœnis, & in l. fin. ff. de in jus vocando, & ibi gloss. text. in c. ad liberandum de Judais.* Adverte tamen, quod illa
19 commutatio pœnae pecuniariae in corporalem non procedit in nobilibus, secundum Covar. *lib. 2. Variarum cap. 9. num. 4. versic. 8.* At verò ex hujus regni legibus sancitum erat, debitorem tradendum esse creditoribus ipsis, ut eis serviret, donec debitum solutum foret arbitrio iudicis, ut in *l. 12. & 17. tit. 20. libr. 3. Fori & in l. 2. tit. 8. libr. 3. fori.* quae hodie habentur in *l. 4. tit. 16. libr. 5. Recop.* Deindè pragmaticis constitutionibus statutum fuit, quod debitor in carcerem missus detineretur, quousque bonis cederet, & catena renuntiaret, & tunc creditori traderetur in ejus servitium, cujus aestimatio loco solutionis haberetur: & tunc debitor debet ferre torque ferreum, ut in *l. 78. pragmaticarum.* quae habetur in *l. 5. & 6. tit. 16. lib. 5. Recopilat.* Quinimò si per spatium sex mensium debitor in carcere maneat, ipso jure censetur facta
22 cessio bonorum, ac tradendus est creditori cum torque

torque ferreo, ut in leg. 79. & 89. *pragmaticarum*. quæ habetur in l. 7. tit. 16. libr. 5. *Recopil.*
 23 In hoc tamen consuetudo uniuscujusque loci observanda erit, secundum Covar. lib. 2. *Variar. cap. 1. num. 5.* Et an tunc uxor præferri debeat, & maritus eidem tradi, vide *infra* in cap. 8. *hujus 4. part. num. 4.* Et qualiter tunc fulminandus sit processus, & petitio cessationis formanda, habes *infra post processum executivum sermone Hispano fulminatam cap. 8.* Aliquando debitor incarceratus, vel absens pro debitis non vult uti remedio cessationis bonorum, sed alio remedio, nempe ut dilatio sibi detur à creditoribus. Unde opportune videndum erit de prædicta dilatione.

SUMMARI A.

- 1 Debitor bonis cedere nolens quinquennalem dilationem petere potest, & sibi danda, concurrentibus, de quibus hic.
- 2 Ad dandam debitori dilationem quinque annorum creditorum omnium convocatio in unum locum fieri debet, ut inter se de negotio discutere valeant.
- 3 Si aliqui creditorum, à quibus dilatio solutionis petitur, abfuerint, vocandi sunt, & si non venerint, absque eis danda dilatio.
- 4 Major quinquennio dilatio dari potest.
- 5 Debitor, cui datur dilatio ad solvendum, non tenetur præstare cautionem de solvendo intra tempus dilationis, licet aliud Castrens. velit.
- 6 Post terminum dilationis concessæ debitor ad bonorum cessionem non admittendus.

CAPUT VI.

De dilatione quinquennii debitoribus præstanda.

Beneficium aliud proditum est debitoribus inopia laborantibus in eorum favorem, per text. in l. fin. & ibi Doct. communiter Cod. qui bonis cedere possunt, & in leg. 5. tit. 15. part. 5. utputa, quod si debitor nolit cedere bonis, dilatio spatii quinquennalis detur sibi ad solvendum creditoribus. Quod beneficium obtinebit, quando omnes creditores simul consenserint in danda sibi dilatione: vel quando major pars eorum, secundum debiti quantitatem consenserit: vel quando æquales fuerint in numero personarum, & in quantitate debiti: vel quando in quantitate debiti fuerint æquales, in personis inæquales, si major numerus personarum consenserit, ut probatur in d. l. fin. vers. Et si quidem & in l. & si suum heredem §. fin. cum l. seq. ff. de pactis & in l. 5. tit. 15. part. 5. Et ad hoc ut competat hoc beneficium, ultra supradicta requiritur, quod coadunatio & convocatio omnium creditorum prius fiat in unum locum, ut de re ipsa discutere valeant, ut probat text. in d. l. fin. ibi, ut omnibus in unum coadunatis, & notant ibi Bald. in principio & Alexand. consil. 205. volum. 2. & probatur in dict. l. 5. tit. 15. part. 5. ibi Los juntas se en uno. Et si aliqui eorum absentes fuerint, vocari debent, & si non venerint, absque eis fieri poterit, juxta notata in l. rescriptum ff. de pactis, & tradit Gregor. Lup. in d. leg. 5. in

gloss. 1. in fine. Et licet dict. leg. final. loquatur de dilatione quinquennii debitori danda: tamen dicta lex Partitæ simpliciter loquitur de dilatione, quasi velit, majorem dilationem à creditoribus dari posse, ut optime advertit Gregor. Lup. ibi, in gloss. verbo, Un plazo esmenado. Nec tunc debitor tenetur præstare aliquam cautionem de solvendo intra tempus dilationis, secundum Albericum in dict. leg. fin. quem sequitur Gregor. Lup. in dict. l. 5. in gloss. fin. quamvis contrarium velit Paul. Castrens. in dict. leg. fin. Et adverte quod elapso termino dilationis præstitæ debitori ad solvendum, postmodum debitor non poterit uti beneficio cessionis bonorum, secundum gloss. fin. in dict. l. fin. receptam communiter, sed erit incarcerandus, secundum Angelum & noviores in l. alia §. eleganter ff. soluto matrimonio. Et qualiter in isto casu processus fulminari debeat, habes *infra post processum executivum, sermone Hispano fulminatam.* Et an hodie non obstantibus his conventionibus factis à debitoribus versuram facientibus fallendo suos creditores, contractus possint executioni mandari: & quid sit faciendum, disponit lex 6. tit. 19. lib. 5. *Recopilat. in nova impressione.*

SUMMARI A.

- 1 Forma petendi executionem per privatam scripturam sermone Hispano concepta.
- 2 Quando mandatur, fieri recognitionem scripturæ private coram alguacelo, non poterit eam exequi alguacelus, nisi producat eam coram iudice, & ab eo mandatum executorium decernatur.
- 3 Si debitor recognoscit scripturam privatam, licet neget, se aliquid inde debere, in eum fit executio.
- 4 Forma petendi executionem alicujus publici instrumenti Hispano concepta.
- 5 Forma mandati executorii Hispano concepta.
- 6 Forma Hispana primi præconii, quod in bonis executioni traditis datur.
- 7 Forma Hispana secundi præconii circa bona executioni data, & etiam tertii præconii.
- 8 Si bona executioni data sint immobilia, qualiter præconia danda?
- 9 Mandatum iudicis, ut debitor citetur para remate.
- 10 Forma libelli oppositionis rei executioni dati modo Hispano.
- 11 Forma sententiæ absolutoria in via executiva.
- 12 Forma Hispana sententiæ ultima executionis de trance y remate.
- 13 Lata sententiæ de trance y remate, statim in publica audientia quarum præconium præstandum, & qua forma.
- 14 Licet reus executioni datus appellet, debet solvere creditoribus, qui cautionem leg. Toletæ prius præstare debet.
- 15 Præstita cautione l. Toletæ, solutio creditoribus faciendæ, si bona sufficiant, alias mandatum in fidejussorem dirigendum, ut solvat.
- 16 Forma Hispana sententiæ de remate, quando simul partes recipiuntur via ordinaria ad probationem, quia testes absunt.
- 17 Forma libelli oppositionis tertii oppositoris.
- 18 Libelli oppositionis tertii oppositoris danda est copia

19 *Interim, quod pendet via ordinaria inter tertios oppositores, executiva dormit, qua postea reviviscit & reassumitur ab eo statu, in quo erat, quando oppositores comparuerunt.*

20 *Praxis (quod dormiat via executiva, dum causa tertii oppositoris tractatur) etiam servanda, quando debitor petit creditores suos convocari, ut eis satisfiat secundum eorum prælationem.*

CAPUT VII.

PROCESSO EXECUTIVO EN ROMANCE fulminado.

Peticion de execucion por conoscimiento.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes y año, ante el illustre señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el presente escrivano parecio presente fulano, y dixo, que fulano le devia tantos maravedis de plazo pasado por un conoscimiento firmado de su nombre, de que hizo presentacion, con el juramento y solemnidad necesaria: pidio a su merced, mandasse dar su mandamiento contra el dicho fulano, para que le pagasse los dichos maravedis, o pareciesse à reconocer el dicho conoscimiento: reconocido mandasse hazer execucion en la persona y bienes del dicho fulano por los maravedis en la dicha execucion contenidos, y por las costas: y pidio justicia, y juro à Dios en forma de derecho que los dichos maravedis le eran devidos, y no pagados, y que lo susodicho no pedia de malicia. Testigos fulano y fulano, &c.

Y luego el dicho señor Alcalde mayor, visto el dicho conoscimiento, mando dar su mandamiento contra el dicho fulano, para que pagasse los dichos maravedis al dicho fulano dentro de seys dias, o al plazo pareciesse ante el à reconocer un conoscimiento contra el presentado. Testigos fulano y fulano, &c.

Y si no pagare dentro del dicho termino, ni pareciere à reconocer el dicho conoscimiento, da se mandamiento de prision contra el. Y otras vezes se da mandamiento sin plazo, para que pague luego, o venga à reconocer ante el juez, o haga el reconocimiento ante el alguazil y el escrivano: y entonces el alguazil no puede executar el dicho conoscimiento hasta que lo traya reconocido ante el juez para que lo vea y mande executar, per text. in l. 6. tit. 21. lib. 4. *Recopil.* Pero si parece, y reconoce el dicho conoscimiento, aunque alegue que no deve nada, el juez le manda hazer execucion en su persona y bienes, segun y de la manera que se haze por virtud de qualquier instrumento publico, la qual se haze en la forma siguiente.

Peticion de execucion por instrumento publico.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes y año, ante el illustre señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el presente escrivano y testigos

infra escriptos parecio presente fulano vezino desta dicha ciudad, y hizo presentacion de una escriptura publica de obligacion, signada de fulano escrivano publico del numero desta ciudad, y por virtud della dixo, que pedia y pidio execucion en la persona y bienes de fulano por quantia de tantos mes, que por la dicha escriptura el dicho fulano le devia de plazo pasado, y por las costas: con protestacion que hazia y hizo de tomar y recibir en quenta lo que pareciesse averle pagado de la dicha deuda, y juro à Dios en forma de derecho, los dichos maravedis ser lo devidos, y no pagados, y pidio justicia y costas. Testigos fulano y fulano, &c.

Y luego el dicho señor Alcalde mayor aviendo visto el dicho contrato, y pedimiento de execucion dixo, que mandava y mando hazer la dicha execucion conforme à derecho, y para ello mando dar sus mandamientos, y lo firmo de su nombre. Testigos los dichos.

Mandamiento executorio.

Alguazil mayor desta ciudad, y qualquier executor de justicia, yo os mando que hagays entrega y execucion en la persona y bienes de fulano, por quantia de tantos maravedis, que es obligado à dar y pagar à fulano, y por las costas desta execucion: y la hazed en bienes muebles si los huviere, y sino en rayzes, con fiador de saneamiento, y en defecto de no os lo dar, prendelde el cuerpo, y ciralde, y apercebidde desde luego para ver dar los pregones, y ver hazer el remate. Fecho en Salamanca, à tantos dias de tal mes y tal año. &c.

Advierta se acerca deste mandamiento que el executor va con el à casa del reo, y dize le que nombre bienes muebles en que haga la execucion, y si dize que no los tiene, dize que nombre rayzes, y fino los quisiere nombrar, ha lo de prender, y compelerle que los nombre, como refuelve Paris de Puteo, de sindicatu, verbo executio, per gloss. in l. penult. ff. de cessione bonor. notat Felinus cap. quoad consultationem de re jud. colum. 7. Y si el reo le nombrare bienes podra le el executor dezir:

A mi no me consta que estos bienes son vuestros, venid con migo à la carcel, o dadme fiador de saneamiento, como dize Maranta de ordine judic. 6. part. actu 3. principali de executione sententiæ num. 23. Y assi mismo si le nombrare bienes rayzes, le ha de pedir fiador de saneamiento, o prenderlo fino lo diere como dize el mandamiento, y la razones porque el executor no sabe si son suyos, o no, o si valdran al tiempo del remate el principal y costas, y por esta razon se practica esto do dar fiador, segun Covarruvias libr. 2. *Variarum c. 1. num. 2. Avendan. in dictionario verb. almone-da & Baeca in tractat. de inope debit. cap. 1. num. 27.* ubi duas rationes hujus praxis dandi fidejussorem de evictione assignat: Y de aqui nasce otra practica que se usa, que si el executado no tiene fiador de saneamiento que dar, con citacion de la parte da testigos que digan que los bienes que nombro son suyos y valen la quantia, le sueltan aunque no de fiador: verdad es que aquellos testigos son como fiadores juxta text. in l. cum ostendimus §. fin. ff. de

de fidejussor. tutor. & firmant Avendan. & Bae-
ca ubi supr. num. 28.

Aquí entra como el Alguazil haze la execu-
cion conforme al mandamiento del juez, y ci-
ta y apercibé para los pregones y remate al
executado.

6 EN Salamanca, à tantos dias de tal mes y
tal año, ante mi el presente escrivano, y tes-
tigos de juro escriptos, estando en audiencia pu-
blica fulano pregonero de pedimiento de fulano
dio el primero pregon en los bienes muebles exe-
cutados de fulano, diciendo, si ay alguno que
quiera comprar tales y tales bienes muebles, que
son de fulano, que se venden por execucion que
en ellos fue fecha por cierta quantia de mara-
vedis, venga los à poner en precio, y rematar
se le han en lo que esto fuere: este es el pri-
mero pregon. Testigos fulano y fulano.

7 Y de ay à tres dias se da el segundo pregon
en la forma y orden del primero, y al fin dize
el pregonero: Este es el secundo pregon, y de
ay à otros tres dias se da el tercero pregon de
la manera y fuerte del primero, y al fin del
dize el pregonero este es el tercero pregon: Y
luego parece un tercero, el qual dize, que el
pone los dichos bienes en tantos maravedis, y
el juez le rescribe la postura.

8 Y siendo bienes rayzes los executados, se
dan los pregones de nueve en nueve dias, y
dado el primero en la forma que arriba dixi-
mos, al decimo dia se da el segundo pregon,
y al otro decimo dia el tercero pregon, y
passados los diez dias de los pregones, que
se dieron en los bienes muebles, y los treynta
dias de los pregones que se dieron en los bie-
nes rayzes, parece ante el juez y escrivano el
actor, y dize.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes y
año, ante el dicho señor alcalde mayor, y en
presencia de mi el dicho escrivano, y testigos in-
fra escriptos pareció el dicho fulano, y dixo, que
el termino de los pregones era pasado, que pe-
dia à su merced mandasse citar para trance y re-
mate al dicho fulano.

9 Y luego el dicho señor juez mando citar al
dicho fulano, para que viniese à ver hazer el
trance y remate de los dichos bienes executados,
que estavan puestos en tantos maravedis, y que
diesse ponedor de mayor quantia, y pareciesse den-
tro de tres dias à lo ver hazer, y se opponer si qui-
siesse, con apercebimiento que se mandaria hazer
el dicho trance y remate. Testigos fulano y fulano.

Y dentro de los dichos tres dias de la dicha
citacion, al ultimo dellos, por mas dilatar el
negocio, el reo executado parece y presenta su
escripto de opposicion contra la dicha execu-
cion. Y advierte se, que desde el dia que pre-
senta la dicha opposicion, le corren los diez
dias para provar sus excepciones como arriba
tenemos dicho: y assi si pareciesse antes de ser
citado personalmente pare remate, y se oppu-
siesse, no gozaria de los tres dias que se le die-
ron en la citacion para remate, la qual dicha
citacion para remate se ha de hazer en su per-
sona, salvo si maliciosamente se escondiesse:
porque entonces bastaria hazer se en su casa,

como arriba queda dicho: y la opposicion se
haze en la forma siguiente.

Escripto de opposicion del executado contra la
execucion.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de Salamanca, en la causa exe-
cutiva con fulano, como mas aya lugar de
derecho: parezco ante v. m. opponiendo me como
me oppongo à la execucion contra mi persona
y bienes por v. m. mandada hazer à pedimiento
del dicho adverso: cuyo tenor auido aqui por
inserto, y à el me refiriendo: Digo que de justi-
cia v. m. me deve absolver y dar por libre à mis
bienes de la dicha execucion, declarando no aver
lugar de derecho, y condenando en costas à la
parte adversa, lo qual assi pido, y v. m. deve
hazer por lo siguiente. Lo primero por todo lo ge-
neral, que se suele dezir, y alegar, que he aqui
por expreso, y porque la dicha execucion no fue
pedida por parte ni contra parte, en tiempo ni
en forma, y el contrato y escriptura por virtud
de que se pidio no trae aparecia la execucion. Lo
otro porque en hazerse la dicha execucion no se
guardo el orden del derecho: porque aviendo se
de hazer en bienes muebles, aviendo los como los
avia, se hizo en bienes rayzes. Lo otro porque
en el dar de los pregones no se guardo el orden
del derecho, y el stylo desta audiencia. Lo otro
porque no fuy citado personalmente para remate,
como por leyes destes reynos se requiere. Lo otro
porque el dicho adverso esta pagado de los di-
chos maravedis porque pide la dicha execucion.
Por las quales razones, y la que mas en mi fa-
vor haga à v. m. pido segun de juro pedido ten-
go, y sobre ello pido serme fecho entero cum-
plimiento de justicia, y las costas protesto, y el
oficio de v. m. imploro, y juro à Dios y à esta
Cruz que esta opposicion no hago de malitia, &c.

Y en este dicho escripto el reo alega las demas
excepciones, que viere que le competen, segun
y de la manera que van alegadas las del dicho
escripto: y luego el juez manda dar traslado
del dicho escripto à la parte del actor, y en-
carga los diez dias de la ley al dicho reo, pa-
ra que prueve sus excepciones y defensionen, y
el dicho reo dentro de los diez dias presen-
ta su interrogatorio y testigos, y haze su pro-
vanca: y lo mismo haze el actor si tiene que
provar. Y passados los diez dias, el actor pa-
rece ante el juez, y dize que los diez dias
son passados, que su merced mande hazer el
trance y remate en los bienes executados, y
dellos hazer le pago: y el juez visto el pro-
cesso da su sentencia, y si el reo provo sus
excepciones dale por libre en la manera siguiente.

Sentencia en que se da por libre el executado.

Visto este processo, &c.

11 F Allo que devo de declarar y declaro, no aver
avido lugar de derecho la execucion pedida
contra la persona y bienes de fulano, en cuya
consequencia declaro y do y por ninguna y de nin-
gun valor y efecto la dicha execucion, y absol-
vo y do y por libre della à la persona y bienes del

del dicho fulano, y condenno en costas al dicho
fulano, cuya cassacion en mi reservo. Assi lo pro-
nuncio y mando por esta mi sentencia.

Y si el dicho reo dentro de los diez dias no
provo sus excepciones, el juez da sentencia de
remate contra el en la manera siguiente.

Sentencia de trance y remate.

Visto este processo, &c.

12 F Allo attentos los autos y meritos deste pro-
cesso, que devo de declarar y declaro aver
avido lugar de derecho la execucion en el pedi-
do por fulano contra fulano. Porende que devo
mandar y mando abivar la voz del pregon, y yr
por la dicha execucion adelante, y hazer trance
y remate en los bienes executados, y pago dellos
al dicho fulano, y le condenno en las costas deste
processo, y en los derechos desta execucion, y los
aplico à quien y como es costumbre en esta ciu-
dad. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sen-
tencia.

13 Y luego en continente en la audiencia pu-
blica se da el quarto pregon, diciendo el pre-
gonero à altas y intelligibles voces, tantos ma-
ravedis dan por los bienes executados de fula-
no, Ay quien los puie? quien de mas por el-
los? sino yo hago; trance y remate dellos en
fulano, como en mayor ponedor: y pues
no ay quien de mas por ellos, buena, buena,
buena por le tenga. Testigos fulano y fu-
lano.

Advierte se que destes bienes que se venden
por execucion al pregon, se deve alcabala, co-
mo lo prueva la l. 9. tit. 11. libr. 5. Recopilat.
que habla en las cosas que se venden en pu-
blica almoneda: y las razones, porque aquella
es verdadera compra y venta, quando la cosa
se remata en el mayor ponedor, como lo re-
suelve Tiraquelo de retractu lignag. §. 1. gloss.
1. num. 8. & Gregor. Lupus in l. 55. tit. 5.
part. 5. verb. vender. Y en nuestros terminos lo
tiene Parladorio libr. rerum quotidianarum cap.
3. §. 2. num. 29. Y aunque la execucion por
el superior se revocasse y diesse por ninguna
con lo demas hecho, la alcabala se deve, y
no se puede repetir al alcabalero, quia jus fuit
sibi quæsitum, & absque ejus facto non potest
tolli, juxta tex. in l. id quod nostrum ff. de reg.
jur. l. fin. ff. de pactis. Nam venditio pignorum
tenuit, etiam si creditor dolo malo, vel mala
fide vendiderit, nisi emptor mala fidei particeps
esset, juxta tex. in l. si cessante C. de distrac-
tion. pign. & in l. 1. C. si vendito pignore. Tene-
bitur tamen tunc creditor hanc Gavelam & to-
tale interesse debitori solvere, ut dicitur in dict.
ll. ac ideo præstat cautionem l. Toleti. Empero
si los bienes executados se adjudicaran al acre-
edor por su deuda porque no hubo ponedor
entonces no se deve alcabala, por que no es
propria venta, juxta l. si pradium C. de evict.
gl. in l. à Divo Pio. §. si pignora ff. de re jud. l.
fin. tit. 27. part. 3. tradunt Tiraq. & Parl. ubi
supr. Sed licet hoc de jure sit, tamen Salman-
tica contrarium servatur.

14 Y si el reo executado appella de la dicha sen-
tencia de remate, el juez manda que sin em-
bargo de su appellacion se haga pago al dicho
Suarez de Paz Praxis Eccl.

actor, dando primero y ante todas cosas la fian-
ca de la ley de Toledo. Y luego el dicho actor
da la dicha fianca, en que se obliga que si
por el superior o otro juez competente fuere
dada por ninguna la dicha execucion, y man-
dado bolver los dichos bienes executados al di-
cho reo executado, que luego sin dilacion al-
guna no los bolviendo el dicho actor, el los
daria y pagaria llanamente, &c.

Y dada la dicha fianca se le haze pago al
actor de su deuda, y si los bienes executados
no son bastantes para pagar la dicha deuda y
costas, y derechos de la execucion, el actor
pide mandamiento contra el fiador de fianca-
miento, para que pague la resta, y en defecto
de no lo hazer, le prendan: y el juez manda
dar luego el dicho mandamiento.

Sucedo, como arriba diximos en lo de latin,
que el reo executado en su escripto de oppo-
sicion despues de aver alegado sus excepciones,
dize que los testigos con que las ha de provar
están fuera del Obispado o del Arcobispado
aquende los puertos, o allende de los puertos,
o fuera del Reyno, y entonces ha los de nom-
brar quien son, y donde viven, y jurar que
no lo dize de malicia: y el juez atento que
no provo sus excepciones dentro de los diez
dias, porque dixo el reo tener sus testigos au-
sentes da sentencia de trance y remate contra
el dicho executado, y manda hazer pago al
actor, dando fiancas, que si el reo provare sus
excepciones, legitimas, que impidan la exe-
cucion dentro del termino que el juez le assen-
nalare que ha de ser conforme à la l. 2. tit. 21.
lib. 4. Recopil. que en tal caso provando las
dichas excepciones el dicho actor, bolvera al
reo lo que assi pagare con el doblo por pena,
en nombre de interesse. Y assi mismo el reo ha
de dar fiancas que sino provare sus excepciones
dentro del dicho termino, pagara en pena otro
tanto como lo que pago, applicada conforme
à la dicha l. 2. Y en este caso el juez da la
dicha sentencia de remate en la forma siguiente,
&c.

Sentencia de remate, en que el juez rescibe la
prueva en via ordinaria al reo, quando
sus testigos estan ausentes.

Visto este processo, &c.

F Allo aver auido lugar de derecho la execu-
cion pedida por fulano contra fulano, en cuya
consequencia mando abivar la voz del pregon, y
que se vaya por la execucion adelante, y se haga
trance y remate en los bienes executados, y dellos
pago à fulano executante, y condenno al dicho fula-
no executado en las costas y derechos desta execu-
cion, applicados conforme à la costumbre desta ciu-
dad, con que primero y ante todas las cosas el di-
cho fulano executante de fiancas conforme à ley de
Toledo que si esta mi sentencia fuere revocada por
el superior, o por otro que de la causa deva cono-
cer, bolvera lo que rescibiere, y que si el dicho
reo executado provare sus excepciones dentro del
termino que por mi en esta sentencia le fuere sen-
nalado (atento que dixo tener sus testigos fuera
destos Reynos) que el dicho fulano executante
bolvera con el doblo en pena por nombre de in-
teresse

teresse lo que rescibiere: y para el dicho effeto recibo à prueba à ambas las dichas partes, con termino y plazo de seys meses. Y mando que sean citadas para ver presentar, conocer, y jurar los testigos. Lo qual mando dando primero y ante todas cosas el dicho fulano executado fiancas, que si dentro del dicho termino de los seys meses no proovare sus excepciones pagara en pena otro tanto como pago de la deuda principal, aplicada conforme a la ley. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia diffinitiva juzgando.

Y dentro del dicho termino de los seys meses se presentan interrogatorios y testigos, y se examinan, y se haze publicacion de ellos, y se ponen tachas, si las huvieren, y se haze conclusion, y en effeto se substancia el proceso, segun y de la forma que diximos en la via ordinaria. Y si dentro del termino de los seys meses, o de otro que fuere assenhalado el reo proovare sus excepciones, el juez da su sentencia, en que absuelve de la execucion al dicho reo, y condena al actor y su fiador à que bolveran y restituyan lo recibido con mas el doble al dicho reo, con las costas. Y desta suerte se puede hazer un pleyto executivo y ordinario ante un mismo juez, y un mismo tribunal: y este orden se guarda en el processo que se haze entre el executante y el executado, &c.

Succede empero que hecha execucion contra uno, sale un tercero oppositor, diziendo que los bienes executados le pertenescen à el, por ser su deuda anterior, o por otra razon, assi como es la muger del executado, que parece por su dote, o otra persona alguna, que pretenda derecho à los dichos bienes, y presenta su escripto de opposicion en la manera siguiente.

Opposicion de tercero.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano en nombre de fulana, con licencia expresa que para ello tiene de fulano su marido como mas à ya lugar de derecho parezco ante v. m. y me oppongo à una execucion por v. m. mandada hazer, à pedimiento de fulano en la persona y bienes de fulano, marido de la dicha mi parte, cuyo tenor auido aqui por repetido, digo que la dicha execucion no ha lugar de derecho, y que en los dichos bienes executados, la dicha mi parte ha de ser preferida al dicho fulano, y à otro qualquier acreedor, por ser primera en tiempo, y mas privilegiada en derecho, attento que la dicha mi parte es casada y velada como lo manda la sancta madre yglesia con el dicho fulano su marido y al tiempo que con el se caso y velo traxo à su poder en dote e casamiento, y el con ella rescibio mil ducados, como consta dela escriptura de dote y pago de que hago presentacion con el juramento necessario, &c. De los quales mil ducados no ay de que la dicha mi parte sea pagada, salvo de los bienes executados. Porque pido à v. m. pues que en ellos la dicha mi parte tiene tacita y expresa hypotheca, y es primera en tiempo, y mas privilegiada en derecho, por razon de su dote, que v. m. la mande preferir y prefera y entere en los dichos bienes executados, amparando la en

ellos: para que los tenga jure pignoris vel hypotheca, hasta que se à pagada y enterada de su dote, declarando no aver auido lugar la dicha execucion: y caso no confessado que lo aya auido, que la dicha mi parte deve ser preferida en los dichos bienes à qualesquier acreedores, sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el officio de v. m. imploro, y juro a Dios y à esta Cruz † en anima de mi parte y la mia, que esta opposicion no hago de malicia, &c.

Y conforma à este tenor se ha de ordenar la opposicion de otro qualquier tercero mutatis mutandis. Y presentada la dicha opposicion el juez manda dar copia della à los demas acreedores, y à el executado, y ha de recibir luego las partes à prueba con termino ordinario, sin mandar que den primero y ante todas cosas informacion summaria de sus derechos, como arriba diximos, en lo del latin in c. de tertio oppositore. Y assi la via executiva se haze ordinaria, y se procede en ella como diximos en la via ordinaria, hasta que el juez viene à dar su sentencia diffinitiva, en que manda pagar à los acreedores por sus anterioridades y hasta tanto la via executiva queda suspensa. Y dada la dicha sentencia por el juez en que de clara el lugar en que cada uno de los acreedores ha de ser pagado, y ha de entrar à cobrar el que tenia pedida la dicha execucion buelve à proseguir la defde aquel punto en que estava al tiempo que los terceros oppositores salieron. Y esto mismo se practica en el processo y pleyto que se haze de acreedores, quando un deudor los llama, y les quiere pagar por sus anterioridades: el qual en el entretanto no puede ser executado por ningun acreedor, porque la via executiva esta suspensa hasta tanto que se determina el pleyto de acreedores, y se sentencia en que lugar y quando ha de ser pagado cada uno dellos. Y esta practica esta recebida por los tribunales supremos de las chancillerias.

SUMMARI A.

- 1 Modus petendi cessionem bonorum forma & stylo Hispano.
- 2 Forma procedendi in cessione bonorum.
- 3 Modus pronuntiandi diffinitivam sententiam cessionis bonorum.
- 4 Uxorem cedentis bonis preferendam aliis creditoribus verius apparet.
- 5 Si post sex dies primus creditor cedentis bonis ei non imposuerit torquem ferreum, jus suum perdit, & in sequentem creditorem transit.

CAPUT VIII.

De processo de cession de bienes.

Diximos arriba in c. de cessione bonorum, que quando un deudor esta preso por deudas à instancia de sus acreedores, o de alguno dellos, y no tiene conque los pagar, y dessea salir de la prision: que en tal caso el derecho introduce en su favor un remedio, que es hazer cession de bienes y traspasarlos en sus acreedores. Y presenta para ello una peticion en la forma siguiente.

Peticion

Peticion de cession de bienes.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano preso en la carcel publica desta ciudad, como mas aya lugar de derecho, por persona de mi procurador parezco ante vuestra merced y digo, que ha tantos dias, que esto y preso à pedimiento de fulano por tantos maravedis, que le devo, y de fulano por tantos que le devo, y tengo otros acreedores que son los contenidos en este memorial, de que hago presentacion: y en ninguna manera les puedo pagar, por no tener mas bienes de los contenidos en este memorial, de que assi mismo hago presentacion, y juro en forma de derecho que es bueno y verdadero, y que en el no ay fraude, ni colusion. Y usando del remedio que la ley me da quiero hazer cession de bienes, y para ello renuncio la cadena, y quiero salir de la prision en que estoy. Porende à v. m. pido mande notificar este mi pedimiento à todos los dichos mis acreedores, para que dentro de un breve termino à leguen lo que vieren que mas les convenga, y desde luego les cedo, renuncio y traspasso todos los dichos mis bienes, que al presente tengo, y de aqui adelante tuviere, hasta que sean pagados conforme à las leyes que en este caso hablan, y en lo necessario el officio de v. m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto en caso de contradiccion. Y juro à Dios y à esta Cruz † que este pedimiento no hago de malicia, sino porque assi cumple à mi derecho y justicia, &c.

Presenta esta peticion, el juez la manda notificar à los acreedores, y para mayor abundamiento manda que se pregone publicamente por tres pregones, y se pongan edictos en las puertas de la audiencia, con apercibimiento que en su ausencia procedera en la causa, y determinara lo que hallare por justicia: Y el escrivano notifica lo susodicho, y haze dar el primero pregon, y poner edictos diziendo como fulano preso en la carcel publica por deudas, que sepan como haze cession de bienes y renuncia la cadena, y pide ser entregado à sus acreedores, que qualquiera que à el derecho tuviere, lo venga mostrando dentro de nueve dias, donde no que pasado el dicho termino el señor juez procedera y hara lo que por justicia hallare: y desde luego les fennala los estrados de su audiencia, donde seran fechos y notificados los autos, hasta dar sentencia diffinitiva. Y pasado el dicho termino de los nueve dias, el preso acusa la rebeldia à sus acreedores y el juez la ha por acusada, y da se segundo pregon conforme al primero, y pasado su termino se acusa la segunda rebeldia, y el juez la ha por acusada: y da se tercero pregon conforme al primero, y le acusa la tercera rebeldia. Y si en alguno destes terminos parecen los acreedores mostrando sus derechos, manda se dar copia dellos à los de mas acreedores, y si ay necesidad de prueba, se recibe à ella con un breve termino, y se haze publicacion y conclusion, y se da sentencia diffinitiva: pero si los acreedores no parecieron, el preso parece ante el juez, y dize que el ha hecho todas sus diligencias, y que su peticion se ha notificado à los acreedores, y dados los pregones, y puesto edictos: y les ha acusado las re-

beldias, y que no han parecido à mostrar sus derechos, que pide al señor juez aya la causa por conclusa para diffinitiva. Y el juez dize que vistas las diligencias avia y huvo la causa por conclusa, y mando citar las partes para diffinitiva.

Sentencia diffinitiva de cession de bienes.

Visto este processo, &c.

Fallo attentos los autos y meritos del, que fulano deve de gozar del beneficio de la cession de bienes por el pedido, y que ha auido y ha lugar de derecho, en cuya consecuencia digo, que devo de mandar y mando que el dicho fulano sea entregado à sus acreedores con una argolla de hierro al pescueco de grueso de un dedo, y la trayga continuamente descubierta sobre el collar del jubon sin cobertura alguna, de suerte que se vea: Y si no la traxere en la manera que dicho es que cada y quando que fuere hallado sin ella, o la traxere cubierta sea preso y puesto en esta carcel publica, y se haga la execucion en su persona y bienes, y no goze de la dicha cession, y renunciacion de cadena. Y mando que sea entregado en la forma siguiente, à fulano primero acreedor por deuda de tantos maravedis, y à fulano segundo acreedor por deuda de tantos maravedis, y à fulano tercero acreedor por deuda de tantos maravedis, y à fulano quarto acreedor por deuda de tantos maravedis, y assi vaya de uno en otro por su anterioridad segun por mi van declarados: y le mando que los sirva y este con ellos hasta tanto que le se à descontato lo que ansi le devia. Y declaro que por quanto fulana muger del dicho fulano se oppuso à su dote, y provo aver recibido con ella tantos maravedis en dote, y averse los consumido y gastado el dicho su marido, mando que à ella se à primero entregado como à primero acreedor en tiempo y mejor en derecho, y mando que el tiempo que con ella estuviere hasta que sea enterada de su dote, no trayga la dicha argolla por ser su marido, assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia diffinitivamente juzgando.

Esto de la muger algunos jueces lo pratican y usan, y otros no, por dezir que no puede ser entregado à la muger, attento que es el su cabeza y ella no le puede tener en prision, y parece ser mas conforme à derecho, y à lo que mas communmente resuelven los doctores, como dize Monterroso in sua practica in 2. Tractat. folio. 33. pag. 1. in margine. Pero la contraria opinion parece mas verdadera y mas commun, de que la muger aya de ser preferida y entregar fede el marido, como en la sentencia se dize, y assi lo resuelve Ant. Gomez. tomo 2. Variarum cap. 11. num. 53. & Baeza in Tractat. de inope debitore. c. 3. & ita observari testatur Villalobos in suo lib. commun. opi. in littera. d. numer. 215. & Joannes Gutierrez de juramento confirma. 1. par. cap. 18. numer. 7. inquit, se ita semel obtinuisse. Immò si el deudor fuessse hijo familias, el padre avia de ser preferido como resuelve Antonio Gomez 2. tomo. cap. 15. num. 11. & Joannes Gutierrez ubi supra dist. cap. 18. numer. 8. Y si el primero acreedor à quien fue entregado dentro de seys dias despues que fuere requerido, no le hiziere echar la argolla de

hierto en la forma que diximos, pierde el derecho que el tiene, y passa al segundo acreedor, y se le entrega, y assi consecutivamente passa à los demas, como lo dispone la ley 8. tit. 16. lib. 5. Recopil.

S U M M A R I A.

- 1 Dilatio solutionis duplici modo solet debitoribus concedi.
- 2 Forma petendi dilationem quinquennalem solutionis.
- 3 Post presentationem petitionis quinquennalis solutionis, quid agendum sit?
- 4 Forma pronuntiandi sententiam dilationis.
- 5 Forma sententiae, per quam dilatio solutionis denegatur.

C A P U T I X.

Del processo de espera de acreedores.

Diximos arriba in cap. de dilatione quinquenni debitoribus prestanda, que el derecho introduxo otro remedio en favor de los deudores que no quisiesen hazer cession de bienes, y es que se les da espera de cinco años mas o menos como los acreedores se convienen, para que los dichos deudores puedan pagar à sus acreedores: la qual espera se à comstuba à dar en una de dos maneras. La primera es, que quando un deudor esta preso por deudas o ausente o retraydo, y no tiene bienes suficientes para poder pagar todas sus deudas, en tal caso juntan se todos sus acreedores, y ponen el negocio y comprometen lo en manos de algunas personas, para que determinen como y de que fuerte y por que orden han de ser pagados los acreedores, y que quita y espera se ha de hazer al tal deudor, y por lo que las tales personas determinaren, han de passar y passar los acreedores. La otra manera de espera se haze en esta forma, que quando todos los acreedores no vienen ni quieren dar espera al deudor, ni hazerle quita, antes lo tienen preso, y algunos dellos movidos de compassion le quieren haver alguna quita o espera, entonces si la mayor parte dellos en numero de personas, o siendo mayores en número las deudas, o siendo mayor la cantidad que à ellos se deve que à los demas acreedores que no quieren venir en la espera, o quando fueren yguales en numero de personas, y en cantidad de deudas, juntanse los que aguar dan, y siendo de un acuerdo hazen una escriptura de espera al deudor firmada de sus nombres, o otorgan la ante el escrivano publico en que dizen, que attento que fulano esta preso, o ausente por tantos maravedis que les deve, y que no tiene bienes suficientes con que les pagar, movidos de piedad y compassion le dan espera, para que dentro de tantos años les pague, y esta espera comunmente suele ser de cinco años: y pueden la dar de mas tiempo si quisieren, conforme la ley de la partida, que arriba alegamos en el dicho cap. Y esta escriptura de espera presenta se ante el juez por el deudor con una peticion en la forma siguiente.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano preso en esta carcel por deudas (o ausente por ellas) digo que yo devo muchas deudas, y tengo muchos acreedores, que son contenidos en este memorial de que hago presentacion, y fulano, y fulano que son la mayor parte de mis acreedores, o a quien se les deve la mayor parte de las dichas mis deudas, viendo que no tengo con que les pagar, movidos à compassion con zelo pido me esperan, y aguardan por espacio de cinco años, para que dentro dellos les pague las dichas sus deudas, como consta por esta carta de espera, firmada de sus nombres, o por esta escriptura publica otorgada ante fulano escrivano publico del número desta ciudad, de que hago presentacion, con el juramento y solemnidad necessario, &c. Y los demas mis acreedores no quieren venir en la dicha espera siendo à ello obligados. Por ende a v. m. pido mande notificar esta dicha carta de espera à todos los dichos mis acreedores, assi a los que me la dan, como à los que no quieren venir en ella, mandando les que dentro de un breve termino presenten ante v. m. los derechos, recaudos, y obligaciones que contra mi tienen: y constando a v. m. que la dicha espera me es concedida por quien conforme a derecho puede, à v. m. pido condemne, compela, y apremie a los de mas mis acreedores à que pasen por la dicha espera, y à mi me mande soltar de la prision en que estoy, sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y las costas protesto en caso de contradiccion, y juro à Dios y à esta Cruz que esta dicha espera no es fingida ni simulada, y que devo la dicha quantia a los acreedores que me la otorgaron.

El juez manda notificar à todos los acreedores la dicha espera, y que los que la hazen dentro de tantos dias presenten ante ellos derechos, recaudos, y obligaciones que contra el dicho preso, o ausente tienen, y que juren que las dichas deudas les son devidas y no pagadas, ni fingidas ni simuladas, y que de todo ello se de traslado à los demas acreedores que no hazen la dicha espera. Lo qual se notifica por el escrivano à los acreedores que hazen la espera, y juran ante el que las dichas deudas les son devidas y no pagadas, y que son ciertas y verdaderas, no fingidas, ni simuladas, y que la dicha espera la hazen movidos de compassion, por hazer buena obra al deudor: y presentan los recaudos y obligaciones que de las dichas deudas contra el dicho deudor tienen. Y de todo ello se da traslado à los demas acreedores que no hazan la dicha espera: los quales alegan contra diziendo la dicha espera, y los contratos y juramentos de los que la hazen, y recibese la causa à prueba summariamente, y haze se publicacion, y conclusion, y da se sententia diffinitiva en la forma siguiente.

Sententia porque se concede espera al deudor.

Visto este processo, &c.

Fallo attento los autos y meritos del, que la espera concedida à fulano, que hubo y ha lugar de derecho segun y como en ella se contiene, y que

y que fulano y fulano que la contradexian, no provaron lo que provar les convenia, en cuya consecuencia digo que devo de mandar y mando que los dichos fulano y fulano que la contradexian, esten y pasen por ella, pues los que la hizieron son mayores en numero de personas, o en cantidad de deudas, o personas: y les mando que aguarden otro tanto tiempo al dicho fulano deudor, como le aguardan los demas que le hazen la espera, y assi mismo les condemno à que de sus deudas pro rata remitan y quiten al dicho fulano otro tanto como le quitan de sus deudas los acreedores que le hazen la dicha espera y remission, y mando que el dicho fulano sea suelto dela prila prision en que esta. Assi lo pronuncio y mando en esta mi sententia, juzgando diffinitivamente, sin costas.

Acaefce à las vezes, que consta al juez ser la dicha espera fingida y simulada, o tal que conforme à derecho no deva gozar della el deudor: de manera que el juez da sententia en que la deniega en la forma siguiente.

de manera que el juez da sententia en que la deniega en la forma siguiente.

Sententia por la qual se deniega espera al deudor.

Visto este processo, &c.

Fallo que el dicho fulano preso no provo lo que se provar le convenia, para gozar de la escriptura de espera, que ante mi presento y que fulano y fulano sus acreedores provaron sus excepciones, y contradicciones, en consecuencia de lo qual digo que devo declarar y declaro no aver avido lugar la dicha espera, y que fulano y fulano que la contradexian puedan usar y usen de sus obligaciones y recaudos que tienen contra la persona y bienes del dicho fulano preso, y no hago condenacion de costas por causas que à ello me mueven. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sententia.

Finis quartæ Partis primi Tomi.

QUINTA PARS
PRIMI TOMI.

DE MODO ET FORMA PROCEDENDI
in causis criminalibus apud tribunalia secularia.

S U M M A R I A.

- 1 Potissima pars puniendorum maleficiorum est eorum investigatio.
- 2 In criminalibus per modum inquisitionis, denuntiationis, aut accusationis proceditur.

In presenti tractatu erit agendum, qualiter & quo ordine procedi debeat in causis criminalibus in foro seculari agitandis: qui labor valde utilis, & necessarius Republicæ erit, cum potissima pars puniendorum maleficiorum, & bene regendi Rempub. aliorumque mores corrigendi in eo versetur, quod opera detur, ut delicta investigentur, moresque depravati atque peccata civium perscrutentur, & coerceantur. Undè Jureconsultus in l. congruit si. de officio præsidis, inquit, ad Præfides & Judices spectare, delicta inquirere & punire, & in Concilio Trident. Sessio. 14. de reformatione capite quarto dicitur: Quod omnes ecclesiarum prælati diligenter intendere debent ad corrigendum subditorum excessus. Pro cujus rei explicatione constituendum erit, quod in causis criminalibus triplici modo proceditur, vel per modum inquisitionis, aut per modum denuntiationis, aut per modum accusationis, juxta text. & ibi glossam penultim. & Panormit. in cap. qualiter & quando el. 2. extra de accusationibus, & textum in extravaganti ad reprimendum, & ibi Bart. & text. in cap. licet Heli. de Simonia, &

text. & ibi Grego. Lup. in proemio 7. part. in gloss. verbo, en tres maneras: licet Julius Clarus lib. 5. receptarum sententiarum. §. sin. questio. 3. numer. 1. contendat, duobus tantum modis in causis criminalibus solummodo procedi: & antiquitus aliter in criminum punitione processisse describat Jacobus Rebardus lib. 2. Variorum cap. 18. & de unoquoque modo procedendi, qui hodie observatur, videndum erit in sequentibus.

S U M M A R I A.

- 1 Ex mero judicis officio, non ad instantiam partis, per modum inquisitionis proceditur.
- 2 Inquisitio generalis aut specialis est: & generalis definitur.
- 3 Quid specialis inquisitio sit.
- 4 Inquisitio generalis quando permessa tam de jure canonico, quam civili & regio?
- 5 Inquisitio facta de certo genere delictorum contra incertas personas respectu delicti specialis, & respectu persona generalis dicitur, quam judex in territorio facere tenetur.
- 6 Præcedente infamia de quocunque genere delicti, de jure judex inquirere valet.
- 7 Nulla etiam præcedente infamia poterit judex de delinquentibus inquirere, facta inquisitione de certo & notorio genere delicti, contra Sotum.
- 8 Si aliqua judicium contra personam certam inde resultent, procedet specialis inquisitio & punitione contra eam.

- 9 *Judex inquirendo generaliter de notoriis & manifestis criminibus & non occultis inquirere debet, qua nec testes jurati detegere debent.*
- 10 *Testes de occultis interrogati subterfugio verborum uti, & judicem eludere possunt absque perjurio, & sic intelligitur cap. quacunquē arte, 22. q. 5.*
- 11 *Si testes occultos delinquentes detegant, eorum depositione non puniuntur.*
- 12 *Quando crimina occulta dicantur?*
- 13 *Si occulta crimina probata sint in generali inquisitione, bene poterit judex specialem formare inquisitionem contra sic infamatum, & eum condemnare.*
- 14 *In generali inquisitione generaliter omnes testes, etiam minus idonei, admittuntur & quare?*
- 15 *Specialis inquisitio regulariter prohibita, & quando permittitur?*
- 16 *Plures differentia inter generalem & specialem inquisitionem: & qui late pertractant, remissive ponuntur.*

CAPUT I.

De modo procedendi per viam inquisitionis.

- P**ER modum inquisitionis judex procedere dicitur, quando ex mero ejus officio, & non ad instantiam partis procedit, secundum Bar. in l. 2. §. si publ. ad l. Jul. de adulteriis, Panorm. num. 21. & Marian. Socin. in cap. qualiter & quando el. 2. de accusationibus. Aegidium Bossium in practica criminali tit. de inquisitione num. 2. Folerium in praxi criminali in 1. par. 3. partis. Aretinum in dict. c. qualiter & quando el. 2. Marant. de ordine judiciorum 6. part. tit. de inquisitione & Gregor. Lup. in l. 1. tit. 17. part. 3. in glossa fin. & Didacum Perez in l. 24. tit. 2. libro. 4. ordinamenti. Cujus inquisitionis plures sunt species, quas prosequitur Socinus uniuscujusque definitionem constituens id d. cap. qualiter & quando. & Greg. Lup. in summa tit. 17. par. 3. verb. pesquisa. Quod ad nostrum tamen attinet institutum, inquisitio dividitur in generalem & in specialem. Rursus generalis inquisitio plures habet species, ut tradit Socinus ubi supra num. 56. Quæ generalis inquisitio est, quando ex judicis officio, fit, ad investiganda & invenienda delicta & delinquentes, nulla nominata persona, nec delicto, inquirendo super statu totius provinciae, civitatis, aut loci inquirentis, ut deinde ad specialem inquisitionem deveniatur. De qua generali inquisitione loquitur text. in cap. sicut olim de accusationibus. & in l. congruit ff. de officio praesidis, & in cap. 1. de officio ordinarii, & in cap. Romana. de censibus in 6. & Joannes Maria Monticelli in praxi crimi. regula. 1. nu. 24.
- 3 Specialis vero inquisitio est, quæ fit ad condemnandum & puniendum aliquem, quando inquiritur contra certam personam præcedente aliqua infamia, præsumptione, vel indicio, secundum Bart. Marianum, & Bossium ubi supra. Et de hac speciali inquisitione loquitur text. in cap. postquam c. cum dilecti c. nihil de electione, & capit. final. de clandestina desponsatione. Unde quando investigantur delicta & delinquentes,

inquisitio appellatur generalis: invento aliquo delicto, dicitur specialis respectu delicti, & generalis respectu delinquentium. Habitis vero indicibus contra certam personam, inquisitio specialis adversus eam formatur secundum Bossium, ubi supra in tit. de delinquente. num. 3. & Grego. Lup. in d. summa. tit. 17. par. 3. verbo pesquisa. Adverte tamen, quod inquisitio generalis de jure canonico in omni casu permittitur, ut probatur in cap. 1. de officio ordinarii, & in capit. qualiter & quando el. 2. de accusationibus. De jure vero civili prohibita est, nisi ubi infamia, præsumptio, vel aliquod indicium præcedit, secundum Salicetum in l. ea quidem. C. de accusationibus. Folerium in praxi criminali 1. part. 3. partis principalis, & in 3. part. num. 9. & ita ex consuetudine in praxi observari firmat Bossius in praxi criminali. tit. de inquisitione numer. 8. Et hanc differentiam inter jus canonicum, & civile agnoscit etiam Joannes Maria Monticelli in praxi criminali. in Regula 1. num. 1. & 2. quo in loco late prosequitur, quæ requirantur ad hoc, ut inquisitio procedat, & ibidem in 8. Requisito congerit plures casus, in quibus judex ex officio inquirere potest. Sed nullam differentiam constituendam esse inter utrumque jus, testantur Aretin. numer. 67. & Socinus n. 396. & 399. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & Alciatus in cap. 1. num. 12. de officio ordinarii. asserentes utroque jure necessum esse, quod infamia, præsumptio, vel indicium præcedat ad inquisitionem generalem faciendam. Cæterum de jure regio inquisitio generalis, quæ vulgo dicitur, pesquisa cerrada, prohibita est, nec fieri potest, nisi de mandato principis, juxta text. in l. 2. tit. 17. parte tertia, & in l. 3. & 4. tit. 1. libro octavo. Recopilat. Quando vero inquisitio fit de certo genere delictorum, tamen contra incertas personas, dicitur specialis respectu delicti, & generalis respectu personarum: eam que judex in suo territorio ex officio sibi injuncto facere tenetur, etiam de jure regio in delictis congestis à l. 36. tit. 6. libr. 3. Recopil. nullo mandato Principis præcedente, ut tenet Gregor. Lup. in l. 2. tit. 17. part. 3. in glossa. 1. Quinimo de quocunque genere delicti præter delicta connumerata in dicto l. 36. de jure regio judex inquirere poterit, dummodo infamia præcedat, juxta text. in d. l. 2. tit. 17. p. 3. & ibi Greg. Lup. in gl. 2. Pari modo quando inquiritur de certo genere delicti, si illud notorium sit, poterit judex generaliter inquirere de delinquentibus, etiam si infamia non præcedat contra aliquem, secundum Bar. in dicto §. si publico, numero 17. quam opinionem tenet Innocen. asserens totum mundum eam observare in cap. bona el. 1. numero quinto de electione & sequitur Navar. in cap. inter verba 2. questione tertia coroll. 61. numer. 50. quidquid contrarium teneat Sotus in lib. de regendo, vel detegendo secreto. memb. 2. questio. 6. Et si aliqua indicia contra certam personam ex illa generali inquisitione resultent, judex procedere poterit ad specialem inquisitionem, & ad punitionem delinquentis, secundum Bart. in praxi communiter receptum, in dicto §. si publico numero nono.

9 Adverte insuper, quod judex procedendo in inquisitione generali interrogare debet testes solummodo de delictis notoriis & manifestis, non

- tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 10 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 11 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 12 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 13 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 14 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 15 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter
- 16 tamen de occultis: nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, juxta text. in cap. qualiter & quando el. 1. in fine de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant, ut probat text. in d. cap. qualiter & quando el. 1. in fine juncto text. in cap. erubescant 32. distinctione & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confessionis §. ad argumenta deb. 9. Sylvest. in summa, verbo, accusatio. q. 13. & Navar. ubi supra coroll. 64. pag. 222. Neque obstat, quod in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, juxta text. in cap. quacunquē arte 22. questio. 5. quod mendacium non permittitur etiam pro redimenda vita, ut probat text. in cap. super eo. extra de usuris. Ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste & debite, juris ordine servato interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset: cæterum si injuste & tyrannice interrogaretur, tunc sufficeret, responsum verum esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati quamvis ad sensum interrogantis falsa esset. Quinimo si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri, juxta text. in c. inquisitionis §. tertia dubitationis extra de accusationibus & ibi gl. verb. Solummodo & Navar. ubi supra coroll. 61. num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam si duobus vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset, ut probatur d. c. inquisitionis §. tertia & resolvit Navar. ubi supra coroll. 49. & licet ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri, tamen si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare, secundum Bar. in d. §. si publico num. 9. & alios communiter ex Aretino in d. c. qualiter & quando el. 2. numer. 56. & ita in praxi observari firmat Navar. ubi supra. Rursus adverte, quod in generali inquisitione omnes testes etiam minus idonei recipiuntur, quia judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis, ut probat text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & ibi Socinus col. 3. versic. adverte & tradit Bossius ubi supra in tit. de inquisitione. n. 4. & 41. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus, secundum Salicet. in l. ea quidem C. de accusationibus. Navarum ubi supra coroll. 62. & Ant. Gom. in 3. tomo Variarum capite primo numero 49. & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de muneribus & honoribus & ita est tenendum: quamvis Panorm. in dicto capitulo qualiter & quando el. 2. numero decimo tertio communiter

receptus ex Navar. in dicto coroll. 62. teneat de jure canonico specialem inquisitionem permittam esse. Et novem casus in quibus inquisitio specialis procedit congerit Navarrus in dicto corollario 62. Soto in li. de ratione regendi vel detegendi secretum memb. 2. questione 6. quorum primus est quando judex ex generali inquisitione invenit aliquem culpabilem: tunc enim contra eum poterit descendere ad specialem inquisitionem. Secundus est quando in aliqua causa civili, vel criminali quis coram judice delinquat, ut puta si testis falsum dicat, vel pars falsos testes producat, aut advocatus fraudem perpetret: tunc enim ob gravem offensam judici illatam formari poterit specialis inquisitio contra delinquentem. Tertius est, quando præcessit denuntiatio publici fscalis ad hoc deputati contra aliquem. Quartus est, quando delictum est notorium, ut puta si aliquis hominem occidat, vel aliud delictum publice committat coram populo, vel majori parte populi, ita quod facti evidentiam contineat. Quintus est, quando delictum fuit in ecclesia commissum, vel contra personas ecclesiasticas. Sextus est, quando delictum fuit proditorie commissum. Septimus est, quando delictum pervenit ad notitiam judicis per accusationem à parte propositam, à qua postea desistit. Octavus est, quando præcessit aliqua infamia, præsumptio, vel indicium contra aliquem. Nonus est, quando delictum est enorme, & gravissimum, ut puta hæresis, læsæ majestatis, falsæ monetæ, & contra naturam. Et ultra prædictos casus erit alius, scilicet, quando propter incidendum cognitionem, judex novit aliquod delictum: de illo tunc inquirere poterit, secundum Bart. in dicto §. si publico numero 8. & in extravagante, ad recorimendum verbo, per inquisitionem. Et plures differentias inter inquisitionem generalem, & specialem ponit Marianus Socinus in dicto cap. qualiter & quando el. 2. artic. 1. col. 3. Et hæc principia de inquisitione generali & speciali pro instructione juvenum sufficiat annotasse: nam de inquisitionibus longum tractatum scribit Socinus in dicto c. qualiter & quando el. 2. quem videre poteris & Julium Clarum lib. 5. Recept. §. fin. quest. 5. & 6. & Bossium ubi supra.

SUMMARI A.

- 1 Stylus fulminandi processum per modum inquisitionis.
  - 2 Eadem forma observatur in fulminando inquisitionis processum, qua in accusationibus: & unde hic stylus oritur, & differentia inter modum accusationis & inquisitionis remissive.
- §. De stylo fulminandi processum per viam inquisitionis.

STylus, qui observatur in fulminando processum, quando per viam inquisitionis proceditur, talis est, quod judex mandat tabellioni, ut caput processus scribat in eo, asserendo in ejus notitiam pervenisse, diversa crimina commissa fuisse, committique in illa civitate vel loco, & quod ad ea investiganda & inquirenda

quirenda vult inquisitionem facere: & de eis informationem sumere, debetque statim incipere à receptione testium, interrogando eos sub juramento de notoriis criminibus, & præcipiendo, quod illa detegant. Et si ex dicta inquisitione constiterit, fuisse aliquod crimen commissum, & indicia contra certam personam resultaverint, judex inquisitionem faciet adversus illam personam: & si ex summaria informatione persona illa culpabilis apparuerit, personaliter erit capienda, & in carcerem detruenda, assignando ei carcerem, & vincula injiciendo, secundum qualitatem delicti, & personæ: & deinde judex faciet confiscationem bonorum delinquentis per inventarium deponendo illa penes aliquem. Postmodum judex suscipere debet confessionem delinquentis, & ex officio imponit delinquenti capitulum de delicto resultante ex processu, ut se compurget per suas exceptiones: danturque ei nomina testium, ut adversus eos objicere possit repulsas, si quas habuerit. Quod omne sub brevi termino fieri debet, intra quem judex etiam quærit aliquas probationes contra reum, & publicatio testium fit: & publicatis attestationibus allegatur & concluditur in causa, vel ad definitivam sententiam, vel ad torturam, ut dicemus in modo procedendi per accusationem: nam fere eadem forma & stylus observatur in fulminando istum processum, qui observatur in fulminando processum accusationis, qui stylus oritur ex dicto capit. qualiter & quando el. 2. versicul. debet, & notat ibi Socinus à numero 721. & Speculator in tit. de inquisitione §. nunc tractemus numero 6. & 7. & Socinus ubi supra à numero 701. ponit stylum & praxin, quæ observatur in diversis inquisitionibus. Et plures differentias inter modum inquisitionis, & modum accusationis tradit idem Socinus ubi supra in articulo 1. principali numer. 67. & 68. & Bossius in praxi criminali. tit. de inquisitione n. 21.

SUMMARI A.

- 1 Modus procedendi per viam denuntiationis ordinarius est.
- 2 Variæ denuntiationes in jure reperiuntur, & ea, de qua hic, diffinitur.
- 3 Denuntiatio ex duplici causa fit, & ibi exempla.
- 4 Judex, vel qualibet civitas merum imperium habens officiales publicos ad denuncianda crimina creare poterit.
- 5 Si non sit fiscalis publicus judex in aliqua causa certa & delicto eum creare poterit.
- 6 Fiscalis creatur, qui accusare non prohibetur.
- 7 Fiscales quascunque personas, & quacunque delicta denuntiant de jure canonico: & quid de jure regio: quod hodie de jure canonico observandum est.
- 8 Fiscalis non probans crimina, qua denuntiat, in expensis condemnandus est.

CAPUT II.

De modo procedendi per viam denuntiationis.

Modus procedendi in causis criminalibus per viam denuntiationis ordinarius est, ut probat text. in c. licet Heli de simonia & in extravaganti ad reprimendum & in l. ea quidem, ubi late Salicet. C. de accusationibus text. in l. 27. tit. 1. part. 7. Et licet in jure variæ species denuntiationis reperiantur, ut constat ex Henrico Pan. & Navar. notabil. 5. in c. novit. de judiciis & ex Præposito in summa 2. q. 8. tamen quoad nostrum attinet institutum, denuntiatio nihil aliud est, quam delatio alicujus criminis apud judicem competentem ad penam vel correctionem, inferendam delinquenti, secundum Præpositum ubi supra & Bernard. Diaz in practica criminali c. 6. & Bossium in praxi criminali tit. de denuntiatione, & Simancas de instit. catho. tit. 19. num. 1. Vel potest dici, quod denuntiatio est delatio criminis ad judicem, sine legitima inscriptione ad penitentiam, vel restitutionem ejus, quod illa exigit, vel ad remotionem officii, quo crimina cessent, vel ad hæc omnia, vel aliquor ex his. Quam definitionem omnium aptissimam reputat Navar. in d. c. novit. notabili 5. num. 2. singula ejus verba explicans. Quæ denuntiatio dupliciter fit aut ratione publici delicti (quo casu quilibet de populo denunciare poterit, sicut & accusare, si prohibitus non inveniatur) aut ratione alicujus muneris & officii peculiaris, ut puta quando custos agrorum denuntiat de criminibus in agro commissis, vel quando Aedilis denuntiat de his, qui transgrediuntur ordinationes civitatis, vel quando fiscalis publicus denuntiat de aliquo crimine, quos officiales publicos ad maleficia denuncianda creare poterit judex, vel quælibet civitas merum imperium habens, juxta text. in l. 1. §. si. ff. de officio præfecti urbi & text. in l. ea quidem C. de accusationibus tradunt Bar. & alii in l. Divus Adrianus ff. de custodia reorum. Similiter judex fiscalis creare poterit in certa causa & delicto, quando non esset generalis fiscalis constitutus, ut probat text. & ibi notant Bar. & Platea in l. 2. C. de delatoribus lib. 10. Et hinc oritur praxis, que el. jux. dize, que porque está causa no queda indefensa, para que mejor se siga, criava y criop por fiscal. à fulano. &c. Et quilibet creari poterit fiscalis, qui prohibitus non reperiatur accusare, secundum Bart. in dicta l. Divus Adrianus numer. 7. & Salicetum in d. l. ea quidem, numer. 11. Quo fit, infamem creari non posse fiscalem, secundum Bernard. Diaz in practica criminali. cap. 6. num. 2. in hoc tamen distinguit Socinus in d. c. qualiter & quando, el. 2. num. 244. referens & sequens Angelum. Qui fiscales denuntiare poterunt quascunque personas & quacunque delicta, ut firmat Salic. ubi supra n. 14. & præpositus in summa 2. q. 8. num. 170. & 174. & ita in foro ecclesiastico praxis observat, secundum Bernard. Diaz. in d. c. 6. num. 3. de jure tamen regio in foro seculari fiscalis non admittitur ad denunciandum, nisi de notoriis criminibus, vel nisi delatorem assignaverit, ut probat text. in l. 6. tit. 13. lib. 2. Recopil.

Libellus denuntiationis.

ILLUSTRE SEÑOR.

2. Recopil. quod etiam in foro ecclesiastico observandum erit: ideoque in concilio Compostellano, actione 3. decreto 23. & in Toletano actione 2. decreto 12. statutum est, fiscalem admittendum non esse ad denunciandum, nisi præcedente infamia & informatione, qui fiscalis probare debet crimina, quæ denuntiat, secundum Bart. in d. l. Divus & Salicetum in dict. l. ea quidem num. 23. alioquin in expensis condemnandus erit, si reus venerit absolvendus, secundum Salic. ubi sup. num. 28.

SUMMARI A.

- 1 Denuntians coram judice competente & tabellione per viam actus in scriptis suam denuntiationem redigit.
- 2 An libellus in denuntiatione offerendus.
- 3 Solemnitates in accusatione requisita, in denuntiatione necessaria non sunt.
- 4 Qui calumniam in denuntiatione commiserit, puniendus erit.
- 5 Libellus denuntiationis.
- 6 Denuntiationis modus per viam actus in scriptis.
- 7 Oblata denuntiatione, data & recepta summaria in formatione, & denuntiato culpabili invento, vel indicis in eum emergentibus, judex denuntiatum personaliter capit, & confessionem ab eo recipit.
- 8 Denuntiationis copiam denuntiato datur, qui litem contestari tenetur, & partes ad probationem recipiuntur, & testium fit publicatio.
- 9 Publicatis attestationibus adhuc possunt testes examinari de novo: & deinde proceditur, sicuti quando per viam accusationis.

§. De stylo fulminandi processum per viam denuntiationis.

- Q**UANDO aliquod peccatum publicum, vel aliud crimen venerit denunciandum per fiscalem, Aedilem, custodem, aut per alium de populo denuntians comparet coram judice competente, & coram tabellione, & per viam actus in scriptis redigit suam denuntiationem, & aliquando de ea libellum porrigit, qui in denuntiatione necessarius est, secundum Speculatorem in tit. de inquisitione §. viso igitur n. 6. Sed plures doctores relati à Socino in d. c. qualiter & quando el. 2. n. 731. firmant libellum in denuntiatione non esse necessarium, ac ideo in praxi observatur, denuntiationem aliquando per libellum deferri, aliquando vero per viam actus. Et quomodocunque proponatur, solemnitates in accusatione requisitæ, necessariæ non erunt in denuntiatione: nec denuntians debet se inscribere, secundum Salicet in l. ea quidem n. 17. C. de accusa. & Socinum in c. super his n. 1. de accusa. Et si calumniam, in denuntiatione commiserit, puniendus erit pœnis, de quibus per DD. in cap. 1. de calumniatorib. & per Bernard. Diaz. in practica criminali. cap. 6. quæ denuntiatio per libellum, vel per viam actus proponitur forma sequenti.

Fulano fiscal desta audiencia, o fiel, o guarda, o como uno del pueblo, en la mejor forma que aya lugar de derecho parezco ante v. m. denunciando como denunciado de fulano vezino deste lugar: y contado el caso, digo que es assi, que el sobredicho reo denunciado, con poco temor de Dios y meno sprecio de su consciencia y en de sacato de la justicia tiene configo en su casa à fulana por manceba, durmiendo juntos en una cama, y comiendo y beviendo à una mesa, como si fueran marido y muger: y ha mucho tiempo que estan en este mal estado, y pecado publico, viviendo deshonestamente, y dando mal exemplo de su vida, y escandalizando al pueblo: de lo qual se sigue gran deservicio de Dios nuestro Señor. En lo qual ha perpetrado y cometido grave y enorme delicto digno de punicion y castigo, y incurrido en muchas y graves penas, es abecidas por fuero y derecho, leyes y pragmáticas destes Reynos. Porende à v. m. pido, que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste del sobredicho denunciado, haga entero cumplimiento de justicia, condemnando le en las mas graves penas puestas contra los tales amancebados, por fuero, derecho, leyes y pragmáticas destes reynos, y executando las en su persona y bienes, para que à el sea castigo, y a otros exemplo: y en lo necesario el officio de v. m. imploro, pido justicia y costas: y juro en forma de derecho que esta denunciacion no hago de malicia, &c.

Denunciacion por via de auto.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes y año, & ante el Illustre señor licenciado fulano, teniente de Corregidor en la dicha ciudad, y en presencia de y por ante mi el presente escrivano, y testigos de y uso escriptos, parecio fulano, fiscal desta audiencia, o alguazil desta ciudad, o fiel desta ciudad, o guarda del campo y caca, o como uno del pueblo, y dixo: que estando prohibido por leyes y pragmáticas destes Reynos, y por ordenanças desta ciudad, que no se hiziesse tal cosa, o se vendi esse tal mercaderia, fulano vezino desta dicha ciudad, avia hecho, o mandado hazer tal cosa, y assi que denunciava del, por haver cometido el dicho delicto, y por ello ha incurrido en graves penas. Porende que pedia y pidio à su merced del sobredicho hiziesse entero cumplimiento de justicia condemnando le en las penas mas graves, puestas contra los tales delinquentes, y executando las en su persona y bienes, y pidio justicia, y el officio de su merced imploro, y juro en forma de derecho que la dicha denunciacion no hazia de malicia, &c. Testigos fulano y fulano.

Et tunc oblato libello denuntiationis, vel per viam actus facta prædicta denuntiatione, judex inquit, quod detur sibi informatio, & statim producitur unus testis vel plures, & recepta summaria informatione, si judex invenerit denuntiatum culpabilem, vel aliqua indicia adversus eum emerferint, præcipit eum citari, aliquando verbaliter, aliquando vero personaliter capi, secundum qualitatem negotii, & delinquentis:

nam citatio denunciati, vel inquisiti necessaria est, argumento text. in dicto cap. qualiter & quando el. 2. & probatur in authentic. ut nulli iudicium. §. si vero quis collat. 9. & tradit Socinus dicto. c. qualiter. numero 725. & deinde confessionem ab eo sub iuramento recipit, & ita praxis observat, quamvis Speculator in titulo de inquisitione. §. viso igitur numero 19. & 24. & Socinus dicto capit. qualiter & quando el. 2. dicant, iudicem non posse hanc confessionem à denunciato sumere, nisi præcedentibus sufficientibus indiciis ad torturam. Postmodum copia denuntiationis datur denunciato, qui debet litem contestari, secundum Speculatorem in dicto §. viso igitur numer. 6. & Socinum dicto cap. qualiter el. 2. numer. 966. & deinde partes recipiuntur ad probationem, & fit publicatio testium, & publicatis attestacionibus iudex si voluerit poterit de novo alios testes examinare, secundum DD. in c. cum clamor. de testibus, & Bart. in l. 2. §. si publico. nu. 15. ff. de adulteriis, & postea concluditur ad diffinitivam, vel ad torturam, & denique proceditur, sicuti quando per viam accusacionis, ut infra dicemus, & sententia diffinitiva profertur.

SUMMARI A.

- 1 Quando procedatur per viam accusacionis: & quid sit accusare.
- 2 Quid sit accusari.
- 3 Accusatio est res licita, & aliquando de præcepto necessaria.
- 4 Tutâ conscientia quis accusat omittis his, de quibus hic.
- 5 Quo sensu accipiendi sint Matth. cap. 6. & Paul. ad Rom. cap. 12.
- 6 Accusatio in privatis delictis non est necessaria de præcepto: in publicis autem sic, ut hic.
- 7 Accusatio nec per viam actionis, nec per officium iudicis, sed per quoddam jus de per se competens pro exigenda vindicta expeditur.
- 8 Accusatio cui competat in privatis, & cui in delictis publicis.
- 9 Intelligitur text. in c. 1. de accus.
- 10 Quare alicui prohibentur accusare.
- 11 Accusare prohibiti, suam vel suorum injuriam prosequentes admittuntur.
- 12 Consanguineus usque ad 4. gradum suorum injuriam persequi dicitur de jure regio.
- 13 Consanguineus usque ad 6. gradum admittitur pro consanguineo de jur. com. jux. receptiorem sententiam.
- 14 Maritus inter suos connumeratur: & in accusando, seu remittendo præfertur filiis & aliis conjunctis ejus uxor.
- 15 Ille in accusatione præfertur, qui majori dolore iudicium exacturus est: quod in muliere præsumitur.
- 16 Inter disparem gradu proximior ad accusandum admittitur.
- 17 Consanguineis pluribus concurrentibus in eodem gradu, omnes simul ad accusandum admittuntur.
- 18 Consanguineorum aliquo accusante, qui post litem contestatam supervenerit, non admittitur.

- 19 Accusatoribus pluribus extraneis ad accusandum concurrentibus, iudex magis idoneum eligit.
- 20 Quod de accusandis criminibus dicitur, etiam de illis remittendis dicendum est.
- 21 Clericus alias prohibitus laicum accusare, suam vel sue ecclesie injuriam prosequendo eum accusare poterit, si pœna sanguinis non venit infligenda.
- 22 Clericus ubi pœna sanguinis infligenda venit, laicum accusare potest cum protestatione, quod ad eam non deveniatur.
- 23 Protestatione prædicta non obstante, iudex ad sanguinis pœnam procedit, nec ob id clericus irregularis efficitur.
- 24 Clericus propter prædictam protestationem irregularitatem effugit, si etiam certo sciat, iudicem mortem illaturum, & eam desideret.
- 25 Inquisitores tradentes curia seculari hæreticos irregularitatem non incurrunt, in fidei favore.
- 26 Accusatio duplex oritur ex quocunque crimine.
- 27 Accusatio etiam duplex ex quolibet crimine & injuria privata oritur.
- 28 Accusatio criminalis quid: & quid civilis.
- 29 Offensus quocunque agat modo ad damna & interesse agere poterit.
- 30 Offensus si labore & industria sua victum querebat, poterit agere ad operas, quibus caruit, & cariturus sit toto tempore vite sue.
- 31 Offensus quomodo criminaliter, & civiliter eodem libello agere valeat.
- 32 Intellectus ad l. 1. C. quando actio civi. præjudi. criminali.
- 33 Crimina publica aut privata.
- 34 Crimina publica qua dicantur.
- 35 Publicorum criminum accusatio cuilibet de populo competit.
- 36 Crimen in Dei, aut principis offensam commissum publicum est.
- 37 Accusatio falsi cujuscunque instrumenti etiam non testamenti, publici iudicis est.
- 38 Crimina privata qua dicantur.
- 39 Crimina privata ea sunt, qua inter publica non connumerantur.
- 40 Accusatio privati delicti illi, cujus interest, competit.
- 41 Consequentia hac non procedit semper, quilibet potest te tali crimine accusare, ergo crimen publicum est.
- 42 Accusare potest quilibet de populo pro illa pœna, qua fisco applicanda venit ex crimine privato.
- 43 Accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit.
- 44 Accusatio de suspecto tutore publici iudicis non est.
- 45 Crimen publicum tripliciter dicitur, & quando latissime.
- 46 Crimen quando late publicum dicitur.
- 47 Damnatus de crimine publico strictè sumpto efficitur infamis.
- 48 Crimina, qua puniuntur ex aliqua Rubr. incipienti ad l. & c. dicuntur descendere ex lege publicorum iudiciorum.
- 49 Crimen publicum esse vel privatam magni effectus

- tus est, & cujus effectus sit.
- 50 Crimina omnia de jure canonico publica sunt.
  - 51 Per inquisitionem iudicis saltem ad imponendam pœnam extraordinariam jam hodie pro quolibet crimine privato procedi potest.
  - 52 Delictorum materia jam statutis & consuetudinibus immutata est: ut vix publica à privatis discernantur.
  - 53 Delicta levia, gravia, graviora, & gravissima esse.
  - 54 Delicta levia qua dicantur.
  - 55 Delicta ex parvitate cause, & qualitate pœna levia judicantur.
  - 56 Delicta gravia qua dicantur.
  - 57 Delicta graviora qua.
  - 58 Delicta gravissima qua.
  - 59 Delicta undecunque claruerint punienda.
  - 60 Pœna delictorum quare requiritur.
  - 61 Praxis præconizantium, para que à el seu castigo, y á otros exemplo, & c. unde orta.
  - 62 Delictorum publicatio, pœnaque eorum executione publicè, & non noctu faciendâ.
  - 63 Causa justa facit licitum recedere à jure communi.
  - 64 Iudex, qui absque justa causa secreto executionem justitiæ facit, in syndacatu tenetur.
  - 65 Delicta qualiter cognoscantur esse levia, graviora, & c. quod arbitrio iudicis relinquatur.
  - 66 Delicta qualia sint, ex qualitate pœna judicanda.
  - 67 Philippum II. interrogasse à suo Senatu, quæ delicta atrociora essent, refert Julius Clarus: & quid responsum.
  - 68 Delicta qua gravia, & qua gravissima aut atrociora secundum Julium Clarum.
  - 69 Delicta quedam ordinaria, quedam extraordinaria, & qua illa sint.
  - 70 Delicta quedam nominata, & quedam innominata, & qua illa sint.
  - 71 Delicta quare innominata appellantur.
  - 72 Delicta quedam capitalia, quedam non capitalia.
  - 73 Homo triplex caput habet.
  - 74 Crimen capitale quando dicatur.
  - 75 Crimen propter quod quis civitatem amittit, capitale dicitur.
  - 76 Crimen capitale dicitur tribus modis.
  - 77 Delicta quedam ecclesiastica, quedam secularia, quedam mista.
  - 78 Delicta mere ecclesiastica qua sint.
  - 79 De crimine hæresis ecclesiasticus iudex solus cognoscit.
  - 80 De symonia solus ecclesiasticus iudex cognoscit.
  - 81 Delicta mere secularia qua dicantur.
  - 82 Crimina mista qua dicantur.
  - 83 Accusatio cujuscunque delicti viginti annis præscribitur.
  - 84 Accusatio adulterii quinquennio præscribitur.

CAPUT III.

De modo procedendi per viam accusacionis.

PER viam accusacionis proceditur in causis criminalibus, quando iudex ad instantiam alicujus accusatoris procedit: est enim accusare alicujem reum criminis in libello deferre, ut in l.

libellorum 3. ff. de accusat. & inde accusatio est delatio criminis ad vindictam publicam in iudicio, legitima interveniente subscriptione: & hanc definitionem dicit receptiorem Felin. in Rubrica. extra de accusacionibus. Ex qua definitione inferitur, quod accusatio est res licita, & aliquando necessaria de præcepto: nam si delatio criminis ad publicam vindictam, quæ in cognitione criminum versatur, licita est ergo & accusatio, quia si singulis prodesse bonum est, à fortiori bonum erit prodesse universis. Unde tuta conscientia poterit quis alicujem accusare prosequendo suam, vel suorum injuriam, dum tamen id faciat motus zelo justitiæ, omisso odio, rancore, & ira, & animo ulciscendi remoto, juxta text. & ibi gloss. in cap. si is, qui prælatus 23. questio. 4. & gloss. cap. si quis contristatus 90. distinctio. text. & ibi gloss. in cap. 2. de homic. in 6. ubi dicitur, quod offensus tenetur remittere rancorem, non vero satisfacionem, & damnum injuriæ, & notat Panorm. in cap. 1. de injuriis. Innocen. Ant. Aret. & alii in cap. accusasti. de accusat. & in hunc sensum est accipiendum illud Matth. cap. 6. & Pauli ad Romanos cap. 12. non vos vindicantes fratres charissimi: sed date locum iræ. In privatis verò delictis accusatio non est necessaria de præcepto, & in eis intelligi potest text. in l. unica Cod. ut nemo invidiosus agere vel accusare compellatur. Cæterum in publicis criminibus tendentibus in perniciem Reipub. cujus proximum objectum est bonum commune, quando probari possunt, nec per aliam viam, quam per accusacionem bono communi consuli potest, tunc accusatio necessaria erit de præcepto, secundum D. Thom. 2. 2. questio. 68. art. 1. quem explicat Cajetan. ibi. & Sor. libr. 5. de justitia & jure questio 5. artic. 1. Secundo inferitur ex dicta definitione, accusacionem non expeditur, nec per viam actionis, nec per officium iudicis cum ad vindictam publicam intendatur: sed judicia publica nec per actionem ordinantur, nec quicquam simile habent cum cæteris judiciis, ut probatur in principio. inst. de public. judic. ergo nec per viam actionis, nec per officium iudicis accusatio expeditur. Unde dicendum erit, quod accusatio est quoddam jus de per se, competens parti pro exigenda vindicta, secundum Bald. in l. imperium lectura 1. num. 2. & ibi Jaf. num. 17. ff. de jurisdic. omnium jud. & hanc sententiam defendit Ant. Gom. in 3. tomo Variarum cap. 1. num. 30. contra Bart. Alexand. & Aret. afferentes; accusacionem esse officium iudicis non bile residens in parte.

Accusatio vero in privatis delictis competit ei; cujus interest: in delictis autem publicis competit cuilibet de populo & forensi, dummodo aliqua lege prohibitus non sit; ut probatur text. in l. qui accusare & ibi DD. ff. de accusat. & in cap. prohibentur 2. quest. 1. & in l. 2. tit. 1. par. 7. & in l. 1. tit. 20. lib. 4. fori. & probatur in principio Instit. de public. judic. & in l. 14. tit. 8. part. 7. tradunt Speculator in tit. de accusatore §. item refellitur Gandinus in tract. maleficiorum 2. questio. princ. & Ant. Gom. dicto. cap. 1. numer. 28. & 31. & hinc inquit text. in cap. 1. de accusat. quod accusator debet esse legitimus, id est qui aliqua le-

ge non sit prohibitus accusare. Legitimus enim dicitur, qui secundum leges est, ut in l. actus legitimi 78. ff. de regul. juris, & ratio est, quia sicur non est salutare Reipub. omnia crimina accusando prosequi, ut in cap. si omnia 6. quest. 1. ita non erit salutare ab omnibus accusationem proponi, alioquin contingeret aliquando privato odio & calumnia innocentes iniqua accusatione fatigari: & aliquando nocentes pœnam evadere prævaricatione, vel tergiversatione accusatoris, juxta text. in cap. si quem punierit. 2. quest. 3. Contingeret etiam criminis reum accusare criminofum, contra illud Lucæ cap. 6. qui trabem gestat in oculo, festucam de oculo fratris eruere non potest, ut in cap. qui crimen 6. quest. 1. ob idque in supra dictis juribus variæ personæ arcentur ab accusando. Personæ tamen prohibite legibus accusare, bene admittuntur ad accusandum prosequendo suam vel suorum injuriam, juxta text. in l. hi tamen omnes ff. de accusat. & in l. non prohibentur & in l. non ignorat & l. si crimen & l. de crimine Cod. qui accusare non possunt & in l. 2. titul. 1. part. 7. Et suorum injuriam prosequi dicitur de jure regio consanguineus usque ad quartum gradum, ut probatur in l. 2. & in l. 26. titul. 1. part. 7. De jure vero communi sunt variæ opiniones in isto articulo: nam gloss. 1. in l. si femina C. ad Senatus consult. Turpil. recepta ibi à Bart. Ang. Fulg. & Saliceto tenet, quod consanguineus usque ad septimum gradum admittitur ad accusandum pro consanguineo: tamen vera & magis recepta opinio de jure communi est, quod consanguineus admittatur pro consanguineo usque ad sextum gradum, ut probatur in l. 4. ff. de testamen. juncta l. Jurisconsultus §. quinto gradu & §. sexto gradu ff. de gradibus ubi dicitur, quod nemo cogitur testificari contra consanguineum usque ad sextum gradum, sed suorum injuriam dicitur prosequi, qui invitus non cogitur dicere testimonium in causa criminali, juxta text. in l. 2. ff. de accusat. ergo de jure communi suorum injuriam dicitur prosequi consanguineus usque ad sextum gradum. Et hanc opinionem cum pluribus defendit Boerius in decisionib. 1. part. decisionem 220. Aymon Craveta concilio 230. 1. part. conf. & Folerius in practica criminali. 2. part. 2. partis pag. 150. & Anto. Gom. 3. tomo Variarum cap. 10. num. 34. Quibus adde, maritum connumerari inter suos, de cujus morte uxor poterit accusare, quinimo in accusando & remittendo delictum præferenda erit filiis & reliquis consanguineis mariti: nam cum sit una cato, reputatur magis conjuncta persona, ut probatur in ca. gaudemus §. quia vero de divortiiis & in l. 14. titul. 8. part. 7. & tradit Anton. Gom. in dicto 3. tomo cap. 1. num. 32. & in cap. 3. num. 66. & Dominus Antonius à Padilla l. transigere numer. 57. C. de transactio. Præsertim quia in accusatione præfertur ille, quem scimus majori dolore judicium exacturum, argumento text. in l. 2. ff. ad l. Juliam de adul. quod in muliere præsumitur à communiter accidentibus, licet Albericus in l. penultim. §. fin. numer. septimo ff. naut. caup. firmet, contrarium esse præsumendum.

16 Sed si plures consanguinei dispares in gradu concurrerint ad accusandum aliquem, pro-

quando injuriam sui consanguinei, tunc proximior consanguineus admittendus & præferendus erit, argumento text. in l. si plures ff. de accusationib. & probat expresse text. in l. 2. §. si simul. ff. ad l. Juliam de adulteriis & ibi notant Bart. & alii: si vero consanguinei sunt in eodem gradu, & simul concurrerint omnes, simul erunt admittendi juxta text. in l. 3. §. si ad plures ff. de sepulchro violato. ubi firmant gloss. Bart. & Ang. & communiter omnes. Si tamen unus ex eis prius accusarit, & post litem contestatam alius supervenerit, etiam in eodem gradu, admitti non debet, secundum Salicetum in l. qui de crimine Cod. de accusat. oppositione 5. & 7. At vero si plures extranei concurrant ad accusandum delictum publicum, non erunt omnes admittendi, sed iudex eliget magis idoneum, juxta text. in dicta leg. si plures & in l. si vero §. hac autem ff. de his qui ejecerunt vel effud. Et idem jus observandum erit circa remissionem delicti faciendam: nam proximior erit præferendus, & si omnes in eodem gradu fuerint, ab omnibus remissio erit facienda, secundum Anto. Gom. 3. tomo capite primo numero 35. in fine. Ex supra dictis etiam inferitur, quod licet clericus prohibitus sit accusare laicum coram iudice seculari de delicto publico, ut probatur in cap. sacerdotem 2. questio. 7. tamen si prosequatur propriam injuriam, vel ecclesiæ suæ, bene poterit laicum coram iudice seculari accusare, si ex tali delicto pœna sanguinis imponenda non venerit, ut probatur in cap. cum sit generale. de foro compet. Si vero pœna sanguinis ex tali delicto infligenda venerit, bene poterit clericus laicum accusare coram seculari cum protestatione, quod iudex ob suam accusationem ad pœnam mortis, mutilationis membri, vel sanguinis non procedat: & prædicta protestatione non obstante, iudex infligere poterit pœnam mortis, mutilationis membri, vel sanguinis. Nec ob id clericus irregularis efficietur, ut probatur in cap. 2. de homicid. in 6. & notat Panor. in c. cum P. Manconela. numero 8. de accusat. quam irregularitatem clericus ex prædicta protestatione effugit, etiamsi animo desideret, vel certo sciat, iudicem illaturum esse mortem accusato etiam injuste, secundum gloss. verbo. Justitia, in dicto capit. secundo & communiter omnes ex Covar. 23. in Clement. si furiosus 2. par. §. 5. numero 1. cum duobus sequentibus: quia text. in dict. cap. 2. tantum agit de protestatione expressa, de animo vero nihil dicit: & hinc dicitur, quod ob prædictam protestationem inquisitores hæreticæ pravitatis tradentes curiæ seculari hæreticos, effugiunt irregularitatem, quia rogant iudices seculares, ut non afficiant damnatos morte, vel mutilatione, juxta text. cap. novimus de verborum significatione & in l. 60. titulo sexto parte prima & affirmat Covarruvias ubi supra num. 6. Verum enim vero existimo, inquisitores non evadere irregularitatem ob dictam protestationem: nam si hoc esset verum, sequeretur, quod non effugerent irregularitatem, quando pro hæreticis damnatis non rogarent, ut puta quando tradunt hæreticos relapsos, pro quibus non rogant, ut probatur in cap. ad abolendam cap. excommunicamus §. damnati. extra de hæreticis & in cap. super eo. de heret. in 62.

in 6. & tradit Simancas in lib. de institut. cathol. cap. de iudicibus secularibus, sed tunc non incurunt irregularitatem, ergo non illam evadunt ob dictam protestationem. Quamobrem verius erit dicere, inquisitores tradentes curiæ seculari hæreticos irregularitatem non incurere, quia hoc specialiter fuit inductum in fidei favorem, secundum Archid. in summa 23. quest. 8. in fine & summam Astesunam 2. par. lib. 6. tit. 14. art. 3. in fine.

26 Adverte, quod ex quocunque crimine duplex accusatio oritur, una criminalis ad vindictam Reipub. & altera civilis in factum ad interesse, vel damnium parti applicandum, ut probat text. in l. qui nomine ff. ad l. Cornel. de fals. & ibi Bart. & omnes, & nota. gloss. in l. defuncto ff. de public. judic. & ibi Bart. & resolvit Anto. Gom. 3. tomo cap. 3. num. 37. Et pari modo ex quolibet crimine & injuria privata oritur duplex accusatio, criminalis, & civilis, ut probatur in l. prætor edixit §. posse. ff. de injuriis & in §. in summa inst. de injuriis & in l. 21. titul. 9. part. 7. Criminalis accusatio dicitur, quando passus injuriam accusat delinquentem ad pœnam criminalem: civilis vero est, quando agit ad pœnam pecuniariam sibi applicandam, in qua æstimat offensam & injuriam illatam sibi.

29 Et hinc constat, offensum agere posse criminaliter vel civiliter, & quocunque modo intenter agere poterit ad damna, expensus, & interesse pro injuria eidem illata, & ad omnes sumptus, quos in cura fecit, & ad omne lucrum, quod lucrari poterat, si talis injuria non fuisset sibi illata, ut probatur in dicta l. qui nomine & in l. item apud Labeonem §. si quis servo ff. de injuriis & in l. qui servum ff. de actio. & obligat. & ibi glo. firmat etiam gloss. & DD. communiter in c. 1. de injuriis. Unde si offensus erat officialis & persona quæ suo labore & industria acquirebat victum, & reliqua necessaria, poterit agere ad operas, quibus caruit dum esset infirmus, & ad eas quibus cariturus esset toto tempore vitæ suæ, si remansit claudus vel debilitatus, ita quod laborare non posset, ut probat text. in l. fina. ff. de his, qui dejec. vel effud. & in l. ex hac lege ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur & in §. ob hominem Inst. de oblig. qua ex quasi delict. nasc.

30 Quo fit, offensum posse simul in eodem libello agere criminaliter & civiliter, si civilem intenter incidenter, implorando officium iudicis pro interesse & damnis argumento text. in l. interdum 2. §. qui furem ff. de furtis quem text. notat ibi Bart. & omnes, & ad hanc conclusionem not. Ang. in dict. l. apud Labeonem §. si quis servo ff. de injuriis & Bald. in l. Dominum C. de injuriis & Maranta de ordine iudiciorum. 4. p. distinctio. 1. numero 20. & ita in praxi quotidie observatur. Nec obstat text. in l. 1. C. quando actio civilis præjudicet criminali, ubi dicitur quod utraque actio civilis & criminalis, non potest simul intentari, quia una est præjudicialis ad aliam, per quem text. ita firmant Barto. in l. 2. §. hoc edicto ff. de vi bonorum rapt. & Aegidius Boscius in practica crimin. tit. de accusat. n. 11. Nam respondeo quod d. l. 1. loquitur & intelligitur, quando utraque accusatio principaliter simul in eodem libello intentaretur, quod fieri non potest, juxta text. in l. interdum ff. de publicis jud. qui

semper ad hoc allegatur, secundum Julium Clarum lib. 5. receptarum. §. fin. quest. 2. numero 1. tamen incidenter implorando officium iudicis, civilis potest intentari in libello accusationis criminalis, ut supra diximus, & resolvit cum communi Julius Clarus in dict. libr. 5. §. fin. questione 2. numero secundo, quem ad istum articulum omnino vide. Ex quibus constat, libellum accusationis tripliciter concipi posse, vel criminaliter tantum, vel civiliter, vel criminaliter & civiliter simul.

Adverte insuper, quod crimina quædam sunt publica, quædam verò privata, ut constat ex titul. ff. de publicis iudiciis juncto titulo. ff. de privatis delictis. Publica enim sunt, quæ ex lege publicorum iudiciorum descendunt, ut puta crimen læsæ majestatis adulterii, homicidii, paricidii, peculatus, falsi testamenti, vis publicæ vel privatæ, ambitus, repetundarum, annonæ, quorum meminit l. 1. & ibi glo. ff. de publicis iudiciis, & dicuntur publica, quia cuilibet de populo eorum accusatio competit, ut in principio Inst. de pub. jud. & firmant. DD. communiter ex Socino in c. veniens n. 40. de accusat. Ant. Gom. 3. tom. Variarum c. 1. post numerum primum & Julio Claro lib. quinto receptarum sententiarum §. 1. numer. 1. qui numero secundo cum duobus sequentibus resolvit cum communi doctorum, crimen commissum in offensam Dei & in offensam principis publicum esse, ejusque accusationem permissam esse cuilibet de populo: & similiter accusationem falsi alterius instrumenti, quam testamenti, etiam esse publici iudicii, cuilibetque de populo competere, ex gloss. & Barto. numero 2. in dicta lege prima de publicis iudiciis. & Angel. in §. item lex Cornelia ante numerum primum Inst. de publicis iudiciis & Rub. consilio 12. numero septimo. Et hanc resolutionem deductam ex principio Inst. de publicis iudiciis, defendit Joannes Robertus lib. sententiarum c. 10. ab impugnatione Duaren. lib. 1. disputat. c. 36. Hottomani de verbis juris, verb. iudicia, & Brissonii, verb. publica, de verb. signifi. & aliorum. Cui resolutioni obstat videbantur ea, quæ infra in isto cap. adjicimus à numero 41. sed eis erit satisfaciendum per ea quæ in eodem cap. dicimus numer. 44. Privata vero delicta dicuntur sicuti crimen furti, injuriarum, arborum furtim caesarum, abigeatus, bonorum raptorum, & alia hujusmodi, de quibus in lib. 47. digestorum à titulo de privatis delictis usque ad titulum de publicis iudiciis. Et denique privata dici possunt illa omnia, quæ non connumerantur inter publica delicta, & ideo privata dicuntur, quia eorum accusatio regulariter non competit nisi, illi, cujus interest, pro sua injuria, non pro aliena, ut in l. 3. ff. de privatis delictis. & in l. 3. §. si is ff. de sepulchro violato & notant gloss. & DD. in l. fin. ff. de privatis delictis & resolvunt DD. communiter ex Socino ubi supra numero 41. & Anto. Gom. in dicto capit. 1. numero nono & Julio Claro ubi supra numero 5. Circa quam tamen resolutionem oportet considerare, quod non semper est necessaria consequentia, quod quilibet potest accusare de tali crimine, ergo crimen publicum est: nam de crimine privato, propter quod venit imponenda pœna pecuniaria applicanda fisco, quilibet de populo accusare potest

teit pro illa pœna, & tamen crimen publicum non dicitur, ut notat gloss. singularis in Rubrica. ff. de popularibus actionibus & idem ibi tenet Bartol. ad hoc allegans tex. in l. qui sepulchra. C. de sepulchro violato & in l. 1. ibi, Vel ab accusatione recessum ff. de jure fisci. juncta leg. 3. §. fin. ff. de privatis delictis, & facit text. in dicta l. 1. ff. de jure fisci. ibi dum dicit, rem litigiosam venundari, juncta l. fin. C. de litigiosis, & ibi idem sentit gloss. & tenent Bartol. & Bald. Præterea accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit, etiam si agatur ad purgationem, vel remotionem, ut in l. 1. §. consequens. & §. fin. ff. de suspectis tutoribus, & in §. consequens. Inst. eodem titul. quæ jura indistincte loquuntur, & sic indistincte intelligi debent, ut in l. de pretio. ff. de publicanis, & in capit. si Romanorum. 19. distinctione, & tamen judicium accusationis de suspecto tutore publicum non est, ut tenet Bart. in dicta l. 1. ff. de publicis judic. cujus opinionem sequitur Socinus ubi supra numero. 43. dicens eam meliorem esse, quamvis gloss. & Ang. in dicta leg. 1. oppositam teneant. Quamobrem Bar. in dicta lege prima, numero septimo, inquit, quod crimen publicum tribus modis dici potest, primo modo latissime, ut eo ipso quod publica utilitas intenditur, ne delicta remaneant impunita. ut in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquiliam, nempe, ut corporaliter quis puniatur, vel pœna fisco applicetur, licet alias accusatio de tali crimine cuilibet non competat, ut si tale crimen privatum sit, & hoc modo sumitur in l. quod senatus, & in l. prator. §. si dicantur. ff. de injuriis & in l. locatio. §. quod illicite. ff. de publicanis, ubi crimen injuriarum, quod privatum est, dicitur publicum, intelligi debet in latissima significatione: Nec obstat huic resolutioni text. in l. 2. §. deinde Cornelius. ff. de orig. jur. ubi inter alia crimina publica connumeratur crimen injuriarum: nam respondeo quod illud quod ibi dicitur de injuriis, deest in pandectis Florentinis secundum notulam positam super illo tex. Et isto modo potest etiam intelligi glo. fin. in cap. 1. de collusione detegenda quatenus tenet, de jure canonico omnia crimina publica dici. Secundo modo crimen publicum dicitur late eo ipso quod accusatio cuilibet competit civiliter tamen, ut in l. eum, qui §. in popularibus. ff. de jurejur. l. 1. & 2. ff. de popularibus actio. & in l. fin. ff. de termino moto & hoc etiam modo sumitur in dicta l. 1. §. consequens ff. de suspectis tutoribus cum similibus & in dicta lege quod Senatus, in principio. Tertio modo crimen publicum strictè sumitur: & hoc modo sumitur in l. 1. & toto titulo ff. de publicis judic. ad effectum ut damnatus de eo statim infamis efficiatur, ut in l. penult. §. ad crimen. & in l. infamem. ff. de publicis judic. & tunc illud solum dicitur crimen publicum, quod expresse de jure cautum est, quod publicum sit. Et hinc Angel. in dict. lege prima, inquit, quod omnia crimina, quæ puniuntur per ea, quæ habentur in aliqua rubrica incipienti, Ad legem, &c. ut puta ad l. Juliam majestatis ad l. Juliam de adulteriis, & ad l. Juliam de ficiariis, & sic de aliis, talia dicuntur descendere ex l. publicorum judiciorum: quod apparere dicit ex dicta l. 1. ff. de public. judic. recte intellecta, & in illis inquit, quod non est necesse. quod sint publica. Et est magni effectus, an crimen sit publicum vel

privatum: nam damnatus de crimine publico regulariter infamis efficitur, non ita condemnatus de privato, ut in dicta lege infamem. Rursus in crimine privato solummodo admittitur ad accusandum ille, cujus interest, In publico vero quilibet de populo, ut supra diximus. Quæ omnia procedunt de jure civili, cæterum de jure canonico omnia crimina publica dicuntur, secundum gloss. in cap. infames verbo Fures 6. questio. 1. & ita canonistas tenere firmat Bald. in Rubrica Cod. qui accusare non possunt. numero 10. in fine & Anania in cap. statuimus post numerum 19. de maledicis. Et hinc practica Milei folio 147. numero 32 inquit, quod hodie titulus de privatis delictis non est in usu. Ex quo infert Julius Clarus, ubi supra numero 6. pro quolibet crimine privato posse procedi etiam ex judicis officio, & sic per inquisitionem, saltem ad imponendam pœnam extraordinariam: & tandem ibi resolvit, quod materia delictorum in tantum est hodie immutata à statutis & consuetudinibus locorum, quod vix distingui possint publica crimina à privatis, & quod totius esset adherere statuto vel consuetudini illius loci, in quo fuit crimen commissum, & secundum illa declarare, quæ sint publica & privata delicta.

Adverte rursus, quod delictorum quædam sunt levia, quædam gravia, quædam graviora, & quædam gravissima, ut docet Bart. in l. levia ff. de accusationibus & Bald. in consilio 412. lib. 4. Levia enim dicuntur, in quibus non intervenit dolus, aut damnum injuria datum, secundum Bartol. in dicta l. levia. quia ex parvitate causæ, & qualitate pœnæ, levia judicantur, secundum Bald. in dicto consilio 412. numero 1. Carrerium in repetitione l. observare Cod. quorum appellationes non recipiantur num. 104. & Paridem de Puteo in tractatu syndicus folio 73. verbo. Judex numero 28. & facit text. in cap. Felicis §. cæterum ibi, quia dignum est propter enormitatem culparum de pœnis libr. 6. & text. in l. 20. titulo 9. part. 7. Gravia dicuntur crimina privata, quæ dolum requirunt, & magnum afferunt nocumentum, ut in l. respiciendum §. furta ff. de pœnis & in l. auxilium §. in delictis ff. de minoribus tradit Bald. in dicto consilio 412. & Florianus in l. liber homo num. 7. ff. ad l. Aquiliam. Graviora nuncupantur, quæ ex animo proveniunt, sive publica sive privata sint, ut in dict. l. auxilium §. in delictis & ibi gloss. verbo, Atrocioribus & in l. 1. §. si quis & ibi gloss. verbo, Acrociora, ff. de suspectis tutoribus & in l. 20. titulo nono part. 7. & tradit Ang. in §. atroc. num. 1. Inst. de injuriis. Gravissima vero sunt crimina publica, pro quibus imponitur pœna mortis, secundum Florianum ubi supra quia impunita remanere non debent, ut in l. ita vulneratus §. si quis absurde ff. ad l. Aquiliam & in l. si longius §. 2. ff. de judiciis & in l. per omnes Cod. de defensoribus civitatum. Et ita undecunque claruerint, puniri debent, ut in cap. in Ecclesia 23. quest. 3. & hinc Cicero lib. 1. officiorum inquit, nescio, an satis sit eum pœnitere injuria, ut cæteri sint ad injuriam tardiores, & ut ipse nec posthac tale crimen committat, & Ulpianus in l. quis sit fugitivus & ibi gloss. ff. de adilitio edicto ob idque pœna requiritur, ut sit in delinquentis

linquentis supplicium, & in aliorum terrorem, & exemplum, ut metu pœnæ à similibus delictis arceantur. Et hinc fuit orta praxis, quæ in istis regnis observatur à præconizantibus, nempe, Para que à el sea castigo, y à otros exemplo, &c. Ideoque diu, & non noctu, & per publicas vias executio & publicatio delicti fieri debet, causa justa non existente, quæ impedit re possit executionem justitiæ: Nam ob prædictam causam licitum est à jure communi recedere, secundum Cagnolum in repetitione proemii ff. n. 98. & in repetitione l. 2. n. 7. ff. de origine juris & in l. quæ propter necessitatem, num. 297. ff. de regalis juris & Tiraquellum libr. 1. de utroque retractu §. 26. numero 18. & cessante justa causa executio justitiæ publice fieri debet, alioquin judex in syndicatu tenebitur, ut in l. aut facta §. nonnunquam ff. de pœnis & in l. 5. tit. 27. p. 3. & in l. 11. tit. 31. part. 7. & ibi Greg. Lup. verbo, El pregonero & Did. Per. in l. 5. titul. 1. libro primo ordinamenti in gloss. 1. vers. Infertur etiam. Sed in isto articulo qualiter cognosci debeant delicta, an sint levia, gravia, graviora & gravissima, certa regula tradi non potest: & ita nonnulli DD. dicunt, hoc relinquendum esse arbitrio judicis: & hanc opinionem refert Bernardus Diaz in sua practica crim. canonica cap. 11. & testatur communem Alciatus in cap. cum non ab homine post numerum 28. de judiciis. quem refert Villalobos in sua collecta communium opinionum in littera D. numero 56. Alii vero dicunt, quod ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoscitur quantitas delicti, ita tanto gravius delictum judicari debet, quanto gravior pœna pro eo imposita reperitur. Et hanc opinionem tenet Bar. in d. l. levia in principio & dicit communem Socinus in consilio 157. numero quinto libro 2. de quo est videndum consilio Barbaria 48. libr. 2. & Decii conf. 65. In quo articulo refert Julius Clarus lib. 5. receptarum sententiarum §. 1. numero nono serenissimum & invictissimum Regem nostrum Philippum II. à supremo senatu interrogasse, quæ essent delicta atrocita: cui Senatus respondit, sibi videri atrocita delicta esse sequentia, rebellionis, læsa majestatis, homicidii ex proposito commisi, falsa moneta, tertii homicidii, scilicet, commisi ab eo, qui alia duo commiserat, etiam si pro eis condemnatus non fuisset, pulveris illati proditorie cum sclopo rotato, etiam si mors sequuta non fuerit, tertia tonsationis seu diminutionis monetarum, raptus virginis honestis parentibus orta, etiam si copula sequuta non fuerit, usus venerens cum sacra virgine in habitu intra monasterium degente, Sodomia, famosorum latronum in viis grassatio, & falsificatio sigilli Principis aut Senatus. Quod responsum Senatus placuisse regni nostro, testatur Julius Clarus: quamvis ipse opinetur aliter dicendum esse, nempe quod omnia delicta, pro quibus à lege vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel civilis nempe tirremium perpetuo, & talis pœna in usu est, ut à judicibus imponatur & exequatur, talia enim delicta dicuntur gravia & atrocita: atrociora autem sive atrocissima, existimat esse pro quibus à lege vel statuto imponitur pœna gravior quam simplicis mortis, in ipso genere mortis, ut puta quia

Suarez de Paz Praxis Eccl.

lex vel statutum vult pro talibus delictis reos in ferventi oleo, vel igne comburi, vel in frustra scindi, vel rotæ inferi, vel ad caudam equi trahi, vel hujusmodi, ut in crimine hæresis, parricidii, assassinii, latrocinii ad viam publicam, sodomia, incendiarii, falsæ monetæ, vel quando lex addit alias qualitates ultra pœnam mortis, ut quando extendit pœnam etiam in filios, ut in crimine læsæ majestatis, vel concedit aliqua specialia adversus delinquentes, ut in crimine raptus virginum, & honestarum mulierum; quæ opinio Julii Clari in effectu reincidit in opinionem Barto. superius relatum in dicta l. levia quam diximus communem esse ex Socino in d. conf. 157. cum Barb. & Decio ubi supra.

Adverte præterea, delictorum quædam esse ordinaria, quibus lex statuit certam pœnam, ut in crimine adulterii, & aliis, de quibus in l. 1. ff. de public. jud. quædam vero extraordinaria, quibus certa pœna à lege non est statuta, sed arbitrio judicis puniuntur, ut crimen injuriarum, stellionatus, & similia, ut in l. hodie ff. de pœnis, tradit Bart. in l. 1. §. 1. ff. de fractoribus, & expilatoribus, Jason in l. non dubium numero 6. C. de legibus & Panorm. in cap. ex litteris colum 4. de constitutionibus.

Adverte etiam, quod delictorum quædam sunt nominata, quædam innominata: nominata sunt quæ à lege habent peculiare nomen juris, ut furtum, adulterium, & similia; innominata vero dicuntur, quibus lex non imposuit specificum nomen juris, sed tantum facti, ut est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia: quæ quandoque sine maleficio fieri possunt, quandoque cum maleficio, ob idque innominata dicuntur, secundum Bart. in l. nunquam plura numero 4. ff. de privatis delictis communiter receptum ex Blanco in practica criminali folio 52. n. 111.

Adverte deinde quod delictorum quædam sunt capitalia, quædam non capitalia: & ad cognoscendum, quæ sint capitalia & quæ non capitalia, oportet attendere doctrinam Bal. in l. reos num. 2. C. de accusat. asserentis, hominem habere triplex caput, primum naturale, secundum civile, nempe quando quis amittit libertatem, & tertium caput est, quando amittit civitatem: & quando committitur crimen, propter quod caput naturale veniret abscindendum, tale crimen capitale dicitur. Similiter quando quis committeret crimen propter quod amitteret libertatem, & servus pœnæ efficeretur, quia damnatus esset in metallum, tunc etiam tale crimen capitale dicitur, quia servus reputatur mortuus, ut in l. intercidit ff. de conditionibus & demonstrationibus & in l. quod attinet & in l. servitutem ff. de regulis juris. Item quando quis committeret crimen, propter quod amitteret tertium caput scilicet civitatem, tale crimen etiam capitale dicitur, ita eleganter docet Anania in capit. qualiter §. ad corrigendos numero 15. de accusationibus. & quod crimen capitale prædictis tribus modis dicatur, probat text. in l. 2. ff. de pœnis & in l. 2. ff. de public. judic. & in §. cum autem Inst. quibus modis jus patria potestatis solvitur & tradit Jas. in l. Titia. numero 13. ff. de verborum oblig.

S Adverte

77 Adverte denique, quod delictorum quædam sunt mere ecclesiastica, quædam mere secularia, 78 & quædam mista: mere ecclesiastica sunt, quorum cognitio ad solos iudices ecclesiasticos spectat, nec iudex laicus de eis potest se intromittere, etiam si commissa sint à laicis, ut est crimen hæresis de quo solus ecclesiasticus cognoscere potest, ut cum communi resolvit Alciar. in capit. primo numero 73. de officio ord. & Julius Clarus libro quinto receptorum §. hæresis numero 4. Similiter crimen simoniæ, de quo solus ecclesiasticus cognoscit, ut tenet gloss. fin. in cap. cum sit generale de foro compet. & communiter DD. ex Anania in capit. primo numero nono de simonia & Julio Claro in dicto libro quinto §. simonia numero 7. & similiter reliqua crimina à personis ecclesiasticis commissa: mere secularia dicuntur, de quibus si à laicis committantur soli seculares iudices cognoscunt, ut est homicidium, furtum, & similia. Crimina mista sunt, de quibus si à laicis committantur, uterque iudex ecclesiasticus & secularis cognoscit, prout crimen adulterii, concubinatus, sodomia, usurarum, sacrilegii, ut resolvit Julius Clarus ubi supra §. fin. quest. 37. & DD. in cap. cum sit generale de foro comp. & nos late in 2. tomo in 2. praludio infra.

83 Adverte ultimo, quod accusatio cujuslibet delicti regulariter præscribitur spatio viginti annorum, nisi contrarium aliqua lege dispositum reperitur, juxta text. in l. querela C. ad l. Corneliam de falsis & in l. 5. tit. septimo part. 7. & tradunt DD. communiter ex Julio Claro libr. 5. receptorum §. final. question. 51. num. 1. qui omnino in isto articulo erit videndus: in aliquibus tamen casibus accusatio criminalis minori cursu temporis præscribitur, ut puta accusatio adulterii, quæ quinquennio præscribitur, juxta text. in l. quinquennium ff. ad l. Juliam de adulteriis, & in l. 4. titul. 17. part. 7. & ibi Greg. Lup. in gl. magna. alios plures etiam casus congerit gloss. in d. l. querela, & gl. in l. fin. ff. ad l. Pompeiam de parricidiis, & est videndus Decius in c. licet causam numer. 23. de probationibus.

SUMMARI A.

- 1 Iudex utcumque super delicto procedat, prius sibi constare debet, delictum commissum esse.
- 2 Praxis & stylus procedendi ex mero iudicis officio, quando dicitur aliquod delictum commissum esse.
- 3 Delictum commissum esse ut verificetur, sufficiunt fama vel testes minus idonei.
- 4 Delictum si constet commissum, proceditur ad inquisitionem delinquentis summarie: confessione prius ab offenso sumpra.
- 5 Ordo, quem iudex & tabellio observabunt in examinatione testium super aliquo delicto.
- 6 Verba testificantis non immutanda.
- 7 Testis interrogari debet, ita ut facile intelligi possit, quis fuerit aggressor.
- 8 Testis interrogetur, coram quibus delictum commissum fuerit, & alia de quibus infra.
- 9 Iudex non debet testem extra casum interrogare.

10 Accusati innocentes periclitari solent testibus in summaria male examinatis.

§. PRIMUS.

De stylo fulminandi processum per viam accusationis.

Quoties iudex in aliquo delicto procedere voluerit, sive per viam inquisitionis, sive denuntiationis, sive accusationis, in primis & ante omnia curare debet, ut de delicto constet: nunquam enim iudex ad aliquem actum procedere debet, nisi prius illi constet, delictum fuisse commissum per famam, aut alias conjecturas, ut probatur in l. 1. §. item illud ff. ad Silanianum, & in l. necessarios. §. 1. ff. eodem tit. & in l. inde Neratius. §. fin. ff. ad leg. Aquiliam, & in l. 1. §. si quis ultro. ff. de questionibus, & in l. 1. C. ubi cause fiscales docet Bartol. in dict. §. item illud. Hyppolitus in practic. criminali. in princip. Chassaneus in consuetudin. Burgundia. Rubric. 1. verb. Archidiaconus. §. 3. num. 4. Bossius in practic. criminali. titul. de delicto. num. 1. & 2. & in titul. de tortura accusatoris numer. 5. & Julius Clarus libr. 5. receptorum. §. 5. question. 4. præscribens praxim observandam, qualiter constare debeat, de delicto facti transeuntis, & de delicto facti permanentis. Apud nos tamen praxis, quæ magis frequentatur est, quod quando iudex à principio procedit ex mero ejus officio, puta quando in ejus notitiam pervenit aliquod fuisse delictum commissum, nempe homicidium, furtum, vel simile, statim mandat tabellioni, quod in capite processus scribat per viam actus, in ejus notitiam pervenisse tale delictum fuisse commissum in tali loco civitatis, & quod ad eruendam veritatem, & justitiam administrandam vult inquirere, & informationem sumere de prædicto delicto, & tunc personaliter cum tabellione adire debet ad videndum & verificandum hominem fuisse mortuum, vel furtum commissum: & si offensus solummodo vulneratus fuerit, ad videnda vulnera, in qua parte corporis sint, quæ omnia in actis redigi facere debet. Et si iudex impeditus fuerit multitudine negotiorum vel alia causa, mittere debet officialem cum tabellione, ad supra dicta verificanda, & hanc praxim observari testatur Ant. Gom. 3. tom. Variarum. cap. 9. n. 1. ad quam verificationem faciendam sufficiunt fama, vel aliæ conjecturæ, & testes minus idonei, secundum Bossium in practic. criminali. titul. de delicto. num. 1. & Follerium in practic. criminali. 2. parte. titul. capiet informationem num. 3. Et postquam de delicto commissio constat, iudex diligenter debet procedere ad inquisitionem delinquentis, per summariam informationem, & testium depositionem, recipiendo prius confessionem ipsius offensi vulnerati, ad se instruendum, in qua informatione capienda, iudex & tabellio sequentem ordinem observabunt, nempe, quod generaliter & simpliciter interrogent testem, qualiter rixa illa, vel illud delictum fuerit commissum, & quid de eo sciat, & quicquid testis deposuerit, in actis redigi debet, eisdem verbis grossis, vel elegantibus, turpibus, vel honestis, quibus testis ipse usus fuerit in suo responso & depositione, absque

SUMMARI A.

absque eo, quod verba illa immutentur, vel emendentur à iudice vel tabellione. Deinde testis interrogandus erit, quomodo illa rixa fuerit cœpta, & inchoata, ut ita facile intelligi possit, quis fuerit aggressor, & an reus accusatus provocatus fuerit, re, vel verbis, ut sic necesse habuerit se defendere. Postmodum iudex & tabellio interrogent testem, coram quot, & quibus personis delictum fuerit commissum, & an qui ibi adfuere, præstiterint opem reo, vel cui eorum: & ubi erat testis, quando delictum fuit commissum, & qua hora contigit: & an delinquens venerit à tergo, vel facie ad faciem armatus, vel sine armis, ex deliberato animo, vel casu: & an offensus obviam iverit reo, ita quod opus fuerit sibi vim vi repellere: & an reus ipse percusserit offensum, vel alius ex interressentibus casu illum percusserit, pro pace & concordia constituenda inter rixantes: neque in iis interrogationibus iudex, vel tabellio terminos querelæ excedere, neque extra casum interrogare testem debebunt. Quæ omnia supra dicta oportet interrogare ad eruendam & investigandam veritatem: sæpissime enim contingit accusatorum innocentes periclitari, & maxima nocumenta pati, ex eo, quod testes in summaria informatione male examinati fuerunt, non inquirendo, quis fuerit aggressor, & à quo concertatio inchoata fuerit, & an offensor ad sui defensionem fecerit: nam postmodum prædicti testes in iudicio summario examinati, quamvis de innocentia accusati sciant, & in iudicio plenario interrogentur, tempore ratificationis non audent veritatem detegere, sed solummodo se ratificant in sua summaria depositione. Quare summam diligentiam in hac summaria informatione recipienda iudicem adhibere debere, cum fere semper sit totius causæ fundamentum, multum commendat Bern. Diaz in pract. crim. can. c. 112. Et in hac summaria informatione ipsemet iudex testes examinare debet, nec eorum examinationem committere potest: ut probatur in l. 28. tit. 7. lib. 3. Recop. & resolvit Covarr. libr. 2. Variarum c. 13. num. 10. & Julius Clarus libr. 5. sententiarum. §. fin. question. 26. & Rojas in singul. 205. asserens consuetudinem in contrarium inductam non valere, ut resolvit Felin. c. cum causam 1. num. 21. de testibus. quia probatio iudici, & non notario fit. leg. quinquaginta ff. de probation. l. si quando. C. de testib. nullus enim magis scire potest, quam iudex quanta fides sit adhibenda testibus, ut inquit, l. 3. §. 1. ff. de testibus. Iudex enim considerare debet, an testes ad interrogata respondeant, vel ex tempore, vel præmeditato sermone, vel qui verisimiliora deponunt, vel qua fronte, quo vultu, quo rubore, vel qua trepidatione: cautus iudex omnia rimari & inspicere debet, & alia signa vultus testium, an sint tristes, ridentes, lachrymantes aut pallentes: quia difficile est crimen non prodere vultu. Et quæ in hac informatione summaria iudex attendere debet, vide apud Jul. Clar. libr. 5. receptorum. §. fin. à qu. 20. usque ad quest. 27. & postquam iudex summariam informationem ceperit, si ex ea aliquis culpabilis resultaverit, ad capturam ejus procedet.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 1 Delinquente utcumque culpabili reperto, eum iudex in carcerem detrudit, etiamsi per unum testem minus idoneum de culpa constet.
- 2 Absque informatione vel indicio ad capturam non perveniendum.
- 3 Iudex absque indicio vel informatione aliquem capiens in iudicio tenetur, si captus repertus fuerit innocens.
- 4 Incarceratus absque culpa, absque impensa relaxandus.
- 5 Incarceratum absque indicio privatus impune poterit à carcere eximere, & ipse incarceratus fugiens pro confesso non habebitur.
- 6 Quando pœna criminis est corporis afflictiva, is, contra quem præsumptio vel indicium ex summaria informatione resultavit, verbaliter citandus non est, antequam capiat.
- 7 Delinquens capiendus non est absque mandato iudicis.
- 8 Delinquens capi poterit absque iudicis mandato in flagranti delicto.
- 9 Captus à carcere fugiens fractis carceribus pœna capitis punitur, & pro confesso habetur.
- 10 Delinquentibus carcer assignatur arbitrio iudicis.
- 11 Carcer ad custodiam non ad pœnam constitutus est.
- 12 Mulier delinquens in diverso & separato carcere à carcere virorum includenda est.
- 13 Mulier nobilis & honesta delinquens in aliquo monasterio, aut honesta domo deponenda, inhonesta vero seu ignobilis in publico carcere ab alio virorum separato.
- 14 Custos carceris carceratam mulierem carnaliter cognoscens acriter puniendus, & de consuetudine Francia pœna mortis: etiamsi publica meretrix fuerit.
- 15 Custos carceris meretricem publicam carnaliter cognoscens sponte sua mitius puniendus, quam si per vim.
- 16 Pœna custodis carceris coeuntis cum incarcerat arbitrio iudicis imponenda.
- 17 Custos carceris curet, ne necessaria captis desint: & ne molestia, aut injuria irrogentur eis.
- 18 Iudex capto delinquente, vel absente, ejus bona confiscet & penes tertium custodienda deponat: maxime si confiscationis bonorum pœna pro delicto imponenda venit.
- 19 Pœna confiscationis bonorum jure regio solum in casibus ab eo expressis imponenda.
- 20 Clerici an confiscationis bonorum pœnam patiantur, remissive.

§. 2. De captura delinquentis.

Recepta summaria informatione, si ex ea aliquis culpabilis apparuerit vel contra eum resultaverit aliquod indicium, vel præsumptio, iudex debet illum personaliter capere, & in carcerem detrudere: ad quam capturam sufficiens erit qualisqualis probatio, vel præsumptio, etiam per unum testem minus idoneum, secundum communiter Doctores in c. si clericus

de sententia excommunicationis in 6. & An. Go. 3. tom. Variarum cap. 9. n. 1. in fin. & Julium. Clar. in d. §. fi. q. 20. num. 2. & q. 28. nu. 2. absque tamen informatione vel indicio ad capturam non pervenitur, ut probat text. in leg. 2. Cod. de exhibendis reis, & tradit Ang. in tract. de maleficiis verbo. Fama publica. colum. 2. & Jul. Clar. in d. q. 28. num. 2. alioquin si absque informatione vel indicio judex aliquem personaliter ceperit in findicatu tenebitur, si captus postmodum repertus fuerit innocens, secundum Baldum in l. 2. num. 3. C. de his qui latrones occultaverunt, & Hippolytum in practica criminali. §. constante. num. 3. relaxandusque absque impensa erit secundum Bald. & Jaf. in l. si pacto quo pœnam. Cod. de pactis. per textum in l. fin. §. nullo tempore ff. de libero homine exhibendo, & Ang. ubi supra vers. 6. queritur.

5 Quinimò tunc quilibet privatus impune poterit illum à carceribus eximere, ut probatur in l. 1. §. Offilius cum duabus sequentibus ff. ne quis cum qui, & communiter Doctores ex Jaf. in l. 3. quod pravo. col. 3. ff. ne quis eum, qui & Jul. Claro in d. q. 28. num. 4. nec tunc captus fugiens à carcere pro confesso habebitur, ut docet Bart. in l. vix ejus. Cod. de probationibus & Felin. in cap. 1. col. 14. de constitutionibus, sic limitantes text. in l. ad commentariensem. Cod. de Custodia reorum, & est communis opinio secundum Rolandum à Valle conf. 7. nu. 47. lib. 1. & Covar. lib. variarum cap. 2. num. 11. & Duennas in regula 393. limitatione 4. & Jul. Clar. in d. §. fin. q. 21. num. 26. & 27. Et adverte quod quando contra aliquem præsumptio vel indicium ex summaria informatione resultat, quod non debet præcedere verbalis citatio propter timorem fugæ, sed statim realiter erit capiendus, alioqui nec captura sequeretur, nec delicta punirentur, ut probat text. l. nul. Cod. de exhibendis reis, & probatur ex l. 1. & tot. tit. ff. & Cod. de custodia reorum, & in l. 1. tit. 29. part. 7. quam ita intelligit Greg. ibi in gl. 1. & tradit Roded. Suar. in allegatione de fidejussore in causa criminali. num. 5. super l. 4. tit. 3. lib. 2. fori. vers. practica juridica, & Anton. Gom. in d. c. 9.

6 Quod tamen intelligit verum Gregor. Lup. in l. 18. tit. 8. part. 1. in gloss. 2. quando pœna criminis esset corporis afflictiva, alioquin verbaliter citari delinquens poterit ut ex illa l. colligitur, & ex text. in authentico, ut nulli iudicum. §. si quis vero comprehensorum, & idem resolvit Bernardus Diaz, in practica criminali cap. 113. per text. in cap. 1. de jud. lib. 6. Adverte insuper, quod prædicta captura absque mandato iudicis fieri non potest, etiam si officialis publicus illam facere voluerit, juxta text. in l. fin. Cod. de exhibendis reis, & ibi notat gl. recepta communiter à Bar. & ab aliis & probatur in l. 2. tit. 29. part. 7. Quod intelligi debet, nisi delinquens repertus fuerit in flagranti delicto: nam tunc absque mandato iudicis capi poterit, argumento text. in authentic. de defensoribus civitatum §. audiens collat. 3. & firmat Paris de Puteo in tractatu Syndicatus fol. 188. num. 15. & Julius Clarus in dist. questio. 28. numer. 7. & idem dicendum erit in aliis casibus exceptis per text. in l. 12. tit. 17. part. 7. & in l. 2. tit. 29. part. 7. Atque ideo, postquam ex summa-

ria informatione constiterit aliquem culpabilem esse, judex concedit mandatam alguazelo ad capiendum delinquentem, vel ipse judex illum capit, & in carcerem detrudit: qui carceratus à carcere fugere non debet, alioquin fugiens fractis carceribus pœna capitis punitur, ut probat text. in l. 1. in princ. ff. de effractoribus. & in l. milites agrum §. eum tamen ff. de re militari & tenet Bart. in tract. de carceribus col. 3. & hanc conclusionem pro regula ponit cum tribus ampliationibus, & novem limitationibus Petrus Duen. in regul. 393. & Jul. Clar. in d. §. fin. q. 68. num. 6. & qu. 21. nu. 21. & talis fugiens pro confesso habetur, ut resolvit Duennas in regula 389. limitat. 2. & Jul. Clar. in d. qu. 21. num. 25. Qui carcer delinquentibus affligendus erit arbitrio iudicis, secundum qualitatem delicti, & personæ ipsius delinquentis, ut probat text. in l. 1. C. de custodia reorum & in l. fin. C. de accusationibus, quia carcer non ad pœnam, sed ad custodiam constitutus est, ut probatur in l. aut damnum §. solent ff. de pœnis & in l. 4. & 6. tit. 29. part. 7. & in l. 16. tit. 1. p. 7. & tradit Roder. Suar. in d. allegat. de fidejussoribus in causa criminali. num. 8. & Anton. Gom. in 3. tomo Variarum cap. 9. num. 6. & hinc est, quod si delinquens fuerit mulier, includi debet in carceribus separatis à carceribus virorum, juxta text. in l. quoniam & in auth. hodie C. de custodia reorum. quibus convenit lex 5. tit. 29. part. 7. & l. 2. tit. 24. lib. 4. Recopil. quæ jura intelliguntur, quod mulier pro delicto custodienda erit in carceribus separatis à carceribus hominum, non tamen in carceribus publicis, sed potius erit mittenda in aliquo monasterio, vel tradenda honestis mulieribus, ut eam custodiant, sub idonea fidejussione, ut prædicta jura probant: quæ procedunt, quando talis mulier nobilis esset vel honestæ conditionis, ceterum si inhonesta esset, in carcere publico, separato tamen à carcere hominum detrudenda erit, ut probatur in l. 62. Tauri quæ habetur in l. 10. tit. 3. lib. 5. Recopil. & notat. Gregor. Lup. in l. 5. tit. 29. part. 7. verb. con los varones, & Menochius lib. 1. de arbitrar. qu. 88. à nu. 13. Et cavere debet custos carceris, ne carnaliter mulierem carceratam cognoscat: nam si eam cognoverit, acriter erit puniendus: imo de consuetudine regni Franciæ pœna mortis puniretur, ut firmat Faber. in §. item lex Julia Instit. de adulteriis. Quod procedit etiam si talis mulier inhonesta & publica meretrix esset, ut expresse tenet Hippolytus in l. 1. ff. ad l. Corneliam de sicariis. dummodo invita & per vim cognosceretur, secus vero si sponte, nam tunc mitius puniri deberet, secundum Cifuentes in l. 62. Tauri. Sed cum isto casu certa pœna non sit expressa in jure, dicendum erit, custodem carceris puniendum esse arbitrio iudicis, secundum qualitatem personarum; ita tenet Ant. Gom. in l. 80. Tauri n. 15. & notat Jul. Clar. lib. 5. receptarum. §. fornicatio nu. 24. Curare etiam debet custos carceris, ne alimenta & reliqua necessaria deficiant incarceratis, nec permittere debet, quod aliqua molestia, vel injuria eis irrogetur, ut probatur in l. 3. & 6. tit. 24. lib. 4. Recop. Delinquente vero capto, & in carcere detrufo vel absente, bona ejus à iudice coram tabellione

tabellione erunt confiscanda, & deponenda pœnes aliquem tertium, ne pereant, vel occultentur, juxta text. in l. fin. ff. de requirendis reis, ubi Bart. & alii; & idem probat text. in l. 1. & ibi Salycet. num. 5. Cod. de requirendis reis, & text. in l. si quis intra Cod. de bonis præscript. ubi notant Bald. Salyc. & alii, & plura de confiscatione bonorum tradit Anton. Gom. 3. tomo Variarum cap. 14. & Jul. Clar. lib. 5. receptarum §. fin. qu. 78. & 79. Quod maxime procedit, quando pro delicto veniret imponenda pœna confiscationis bonorum, quæ de jure regio locum non habet, nisi in casibus à jure expressis, ut probat l. 5. tit. 31. part. 7. Et am tali pœna clerici puniri valeant, late examinat omnino videndus Bernardus Diaz in practica criminali cap. 124. Sed quia aliquando delinquens personaliter capi non potest, & ad ecclesiam confugit, ideo videndum erit de delinquentibus ad ecclesiam confugientibus.

S U M M A R I A.

- 1 Immunitas locis sacris in eorum honorem concessa.
- 2 Immunitate ecclesia si notoriè confiterit aliquem non gaudere, ab ea extrahi poterit per laicum iudicem absque episcopi aut rectoris licentia.
- 3 Immunitate an quis gaudeat si dubium sit, non extrahendus est, antequam cognitum sit de dubio ab utroque iudice ecclesiastico, & seculari: & interim de consuetudine ab utroque vincula delinquenti injicienda.
- 4 Confugiens ad ecclesiam non debet de jure carceris ligari.
- 5 Delinquentibus ad ecclesiam confugientibus in aliquibus locis custodes circumponuntur, & obsidetur ecclesia dum causa immunitatis decernitur.
- 6 Ecclesia de jure non debet obsideri, si constet delinquentes immunitate gaudere debere: sed si dubitetur custodes poni poterunt.
- 7 Victus & requies non deneganda illi, qui est in ecclesia obsessus, donec causa immunitatis terminetur.
- 8 Uterque iudex secularis & ecclesiasticus simul cognoscunt super dubio immunitatis, & hic probatur.
- 9 Iudex causa preparantis etiam causa preparata debet esse iudex.
- 10 Iudicibus ambobus decernentibus immunitate delinquentem non gaudere, extrahendus est.
- 11 Iudex ecclesiasticus caveat ne seculari delinquentem tradat, sed tantum toleret, quod extrahatur.
- 12 Iudicibus discordibus in dubio immunitatis terminando tertius eligendus.
- 13 Iudicibus nolentibus tertium eligere superior adjuvandus, qui eos compellat, vel ipse tertium præstet.
- 14 Iudicibus uno ordinario, & altero delegato principis existentibus ad principem recurrendum erit, qui tertium præstet. Delegatus principis dignior & potentior est ordinario. Magis dignus trahit ad se minus dignum. Iudices discordes, si ambo ordinarii existant, ad principem vel ejus consilium recurrendum.
- 15 Immunitatis dubio pendente, si iudex delinquentem extraxerit ab ecclesia, cum iudex ecclesiasticus censuris repeteret. Immunitatis dubio pendente, extractio delinquentis ex subsequenti cognitione non justificatur.
- 16 Ecclesia spoliata ante omnia restituenda. Clerici non possunt armis defendere delinquentem, ne de facto extrahatur. Iudex de facto aliquem extrahens ab ecclesia puniendus, & qua pœna, tam de jure civili quam canonico. Pœnas jure impositas extrahentibus de facto delinquentes ab ecclesiis Concil. Trid. innovat. Pœnam triginta librarum, qua iudices non servantes immunitates coercerantur, ecclesia per desuetudinem perdidit.
- 17 Immunitas duplex confugientibus ad ecclesias concessa, & quæ sit. Delinquentes, qui voluntarie exeunt ab ecclesia, vel à pralatis ejus traduntur, amplius pœnam corporalem non patientur, sed pecuniariam. Immunitate ecclesia qui gaudere debet, si voluntarie extrahitur, non morte puniendus, nec pœna corporali, & de hoc cautionem præstabit iudex. Immunitate qui gaudere debet si sponte sua extrahatur: pœna mortis & alia corporis afflictiva puniri valet.
- 18 Text. in cap. inter alia. de immun. eccles. expenditur, & difficultas, qua contra eum opponi potest, solvitur.
- 19 Pœna constituenda juxta proportionem delicti.
- 20 Immunitas convenienter à jure concessa ratione, de qua hic.
- 21 Immunitas secunda licet de jure procedat, jam ab usu recessit in Hispania.
- 22 Immunitas prima hodie solum manet.
- 23 Immunitas qua ratione templis, & locis sacris concessa.
- 24 Immunitate gaudent ecclesia, in quibus continue servatur Eucharistia sacramentum, & etiam ecclesia nondum consecrata, & in quibus nondum divina officia sint celebrata, cum auctoritate superioris fuerint fundata. Text. in c. Ecclesia de immun. Eccles. exponitur.
- 25 Consuetudines plurimum attendenda in materia immunitatis ecclesiarum.
- 26 Audaciam eorum, qui immunitate frepi crimina

- mina committunt, reprimenda.
- 27 Immunitate gaudent hospitalia auctoritate episcopi constructa.
- 28 Hospitale episcopi auctoritate constructum, religiosum efficitur: & ad usus humanos redire non potest.
- 29 Immunitate gaudent heremita, & oratoria auctoritate episcopi constructa.
- 30 Immunitate non gaudent privata oratoria, licet ibi divina officia celebrentur.
- 31 Immunitate gaudent monasteria.
- 32 Immunitate gaudent omnia contenta intra septa monasterii, & qua una clausura clauduntur, qua appellatione monasterii veniunt.
- 33 Immunitate etiam gaudet cœmeterium ecclesie.
- 34 Immunitas concessa ecclesiis extenditur ad circuitum quadraginta passuum in ecclesia matrice: & triginta passuum in reliquis ecclesiis inferioribus.
- 35 Immunitate etiam gaudet palatium, seu domus episcopi intra quadraginta passus ab ecclesia matrice existens, secundum forensium usum.
- 36 Immunitate etiam gaudet confugiens ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem.
- 37 Immunitate non gaudet, qui dum est in carcere, confugit ad Eucharistiam, qua ad ipsum ducitur, vel quando corpus Christi suscipit.
- 38 Immunitate gaudet ecclesia sine auctoritate superioris destructa, si aliqua sit spes ejus reparationis: secus si cum ejus auctoritate absque reparationis spe.
- 39 Immunitate gaudet ecclesia etiam interdicto supposita.
- 40 Immunitate gaudet ille, quem iudex ad oculum & cursu prosequatur, & ecclesiam ingressus fuit, nec inde evelli potest.
- 41 Immunitate gaudet qui captus à familia iudicis ab ejus manibus se exemerit, & ad ecclesiam confugerit.
- 43 Immunitate gaudet qui detentus in carcere præstito jurejurando de redeundo exiit de licentia custodis, & confugit postea ad ecclesiam.
- 44 Immunitate gaudet qui paratus est ad mortem, vel aliam pœnam corporalem evaserit à carcere, vel à manibus satellitum, & locum sacrum ingressus est.
- 45 Immunitate gaudet delinquens ductus ad supplicium per ecclesiam, vel locum sacrum à quo invitatus extrahendus non est.
- 46 Immunitate gaudet, qui dum confugit ad locum sacrum clausum, manu portas, ansam, vel vestes apprehendit.
- 47 Immunitate gaudet qui intra ecclesiam existens, per extensam vestem extractus est ab ea, quia ad eam restituendus est.
- 48 Immunitate similiter gaudet, qui ductus ad supplicium habet obviam cardinalem, cujus pileus purpureus superimponitur capiti delinquentis.
- 49 Sententia particularis Julii Clari.
- 50 Immunitate gaudet confugiens ad personam principis vel regis.
- 51 Immunitate gaudet, qui ad statuam principis confugit, nisi malitiose confugiat, vel

aliud velit consuetudo.

- 52 Immunitate gaudet delinquens ad domum regiam confugiens, à qua, nisi de expresso regis mandato, vel quia commisit proditorem, extrahendus non est.
- 53 Immunitas non conceditur nobilium seu dominorum palatiis: nisi de consuetudine, vel statuto eis sit concessa.
- 54 Immunitas palatiis infantorum, in regno Navarra concessa est.
- 55 Delinquens ad ecclesiam confugiens non debet regulariter inde extrahi, quantumcunque delictum atrox sit.
- 56 Regula præcedens duas exceptiones patitur.
- 57 Casus exceptus regulam in contrarium firmat.
- 58 Text. in authent. de mand. princ. §. sed neque versic. neque opponitur contra prædicta.
- 59 Text. in d. authent. de mand. principum, & similes sunt correcti de jure canonico.
- 60 Jus canonicum & ejus dispositionem circa immunitates consuetudine probari testatur Faber.
- 61 Text. in c. inter alia, exponitur circa quædam verba.
- 62 Discrimen nullum versari inter jus canonicum & jus Codicis circa immunitates ecclesiarum.
- 63 Jus canonicum quare correctionem juris civilis circa immunitatem inducere potuit.
- 64 Immunitate non gaudet publicus latro.
- 65 Latro publicus quis dicatur.
- 66 Immunitate etiam non gaudet nocturnus depopulator agrorum.
- 67 Depopulator nocturnus agrorum quis?
- 68 Immunitate non gaudet publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, si delinquant insidiosè.
- 69 Immunitate quare non gaudeant publicus latro, & nocturnus agrorum depopulator, magis quam alii malefactores.
- 70 Immunitate etiam simplex non gaudet fur, attentata consuetudine.
- 71 Simplex fur de jure immunitate gaudet.
- 72 Simplex fur, si tria vel plura furtiva commiserit, immunitate etiam de jure non gaudet.
- 73 Immunitate etiam non gaudet delinquens intra ecclesiam.
- 74 Qui ecclesiam delinquendo offendit, ejus beneficio gaudere non debet.
- 75 Qui ea spe delinquit, ut ab ecclesia defendatur, ei gravem injuriam irrogat.
- 76 Indistinctè servatur, quod intra ecclesiam delinquens ab ea extrahatur.
- 77 Necessum est secundum communem, quod quis intra ecclesiam delinquat spe & fiducia, quod ab ea defendatur, ut immunitate gaudere non valeat.
- 78 Quando videatur delinquens intra ecclesiam fiducia, quod ab ea defendatur, deliquisse.
- 79 Delinquens intra unam ecclesiam, & confugiens ad aliam ab ea extrahi poterit.
- 80 Consuetudo est apud aliquos, quod delinquens intra aliquam ecclesiam, si ad aliam confugerit, ab ea non extrahatur, licet apud nos contrarium servetur.
- 81 Immunitate non gaudet delinquens graviter intra ecclesiam, secus si leviter delinquat.
- 82 Committens delictum grave intra ecclesiam non

- non solum quoad illud privatur immunitate, verum etiam quoad alia delicta prius, vel posterius commissa extra ecclesiam, secundum communem opinionem.
- 83 Quando delictum intra ecclesiam commissum non fuit punitum, privatur delinquens immunitate etiam quoad omnia commissa extra ecclesiam.
- 84 Verius est indistinctè cum Covar. delinquentem intra ecclesiam gaudere immunitate, quoad alia delicta extra eam commissa.
- 85 Immunitate non gaudet committens adulterium intra Ecclesiam.
- 86 Immunitate etiam non gaudent raptores virginum intra ecclesias.
- 87 Immunitate non gaudet surripiens monialem.
- 88 Committens furtum intra ecclesiam ejus immunitate non gaudet.
- 89 Hodie committens furtum extra ecclesiam non gaudet immunitate.
- 90 Immunitate non etiam gaudet, qui committens furtum extra ecclesiam, cum re furtiva ad ecclesiam confugit.
- 91 Mutatione jurisdictionis novum furtum committitur.
- 92 Verius videtur, quod qui cum re furtiva confugit ad ecclesiam, ab ea non extrahatur de jure.
- 93 Ecclesia non habet territorium, & qui ad eam confugit cum re furtiva extrahitur de consuetudine.
- 94 Delinquens prope ecclesiam vel cœmeterium delibere non gaudet ejus immunitate.
- 95 Qui spe absolutionis consequenda virtute indulgentiarum peccat, ex earum vi non potest absolvi, si virtute & confidentia earum movetur ad peccandum, in quo alias non peccaret.
- 96 Apud Lusitanos utcumque quis prope ecclesiam delinquat, ab ea extrahitur.
- 97 Qui existens intra ecclesiam percutit existentem extra, non gaudet immunitate.
- 98 Existens intra ecclesiam si mandavit delictum committi extra eam, & agatur de delicto commisso in mandando non gaudet immunitate.
- 99 Existens extra ecclesiam percutiens existentem intra eam aliquo jaculo, vel alio modo, non gaudet immunitate.
- 100 Existens extra ecclesiam qui mandavit percutere existentem in ecclesia, si de mandato agatur, immunitate non gaudet.
- 101 Qui per vim extrahit in ecclesia existentem, & eum percutit, non gaudet immunitate.
- 102 Qui mandavit alicui extrahere existentem in ecclesia, & postea percutere, non gaudet immunitate, quantum ad delictum commissum in mandato.
- 103 Sacrilegus non gaudet immunitate.
- 104 Sacrilegus quis dicatur.
- 105 Sacrilegium committens in ecclesia, non gaudet immunitate, secus si extra eam.
- 106 Infidelis confugiens ad ecclesiam propter delictum commissum non gaudet immunitate.
- 107 Dua communes opiniones componuntur.
- 108 Hereticus non gaudet immunitate.
- 109 Apostata, hoc est, renegado immunitate non gaudet.
- 110 Blasphemus Dei & Virginis Maria non gaudet immunitate.
- 111 Maleficus percutiens imagines, & mala sacrificia faciens non gaudet immunitate.
- 112 Excommunicatus, interdictus, & suspensus gaudent immunitate, secundum communem sententiam.
- 113 Occidens aliquem proditorie & insidiosè non gaudet immunitate.
- 114 Verus sensus c. 1. de hom.
- 115 Homicida proditorius & alevosus quis dicatur.
- 116 Text. in cap. 1. de homicid. optimus ad hoc, quod proditor est, qui per insidiosam industriam alium occiderit.
- 117 Qui offendit inimicum suum à tergo, & alevose, non est proditorius homicida, secundum Bartol. & alios.
- 118 Qui inimicum suum à tergo & alevose per industriam insidiosam occidit proditorem esse, defendit Covar. contra Bartol. cujus opinio l. Regia improbat.
- 119 Prædicta Bart. & Covar. & legis Regia opiniones qualiter componat Ant. Gom.
- 120 De jure regio etiam inimicus inimicum suum secure offendens proditor & alevosus est.
- 121 Occidens veneno non gaudet ecclesia immunitate.
- 122 Homicidium veneno commissum dicitur mors secuta.
- 123 Occidens patrem, vel pater occidens filium non gaudet immunitate.
- 124 Ducens aliquem insidiosè ad locum, ubi occidatur, non gaudet immunitate.
- 125 Socius consocium in itinere occidens, non gaudet ecclesia immunitate.
- 126 Vulnerans aliquem proditorie animo occidendi, etiam morte non secuta, non gaudet immunitate.
- 127 Vulnerans proditorie absque animo occidendi gaudet immunitate.
- 128 Animus occidendi, vel non occidendi ex instrumento percussione deprehenditur.
- 129 Apud Lusitanos vulnerans proditorie, sive animo occidendi, sive non, immunitate non gaudet.
- 130 Qui ex deliberatione animi ex intervallo, post repentinum ira motum absque proditorie aliquem occiderit, non gaudet immunitate, secundum unam communem opinionem.
- 131 Homicidam ex proposito & deliberatione absque proditorie gaudere immunitate, Panormitanus tenuit, quanquam plurimi hic relati sequantur contra supradictam communem, hanc etiam communem & veriore credentes.
- 132 Homicida simplex qui casu, culpa, vel dolo nulla animi deliberatione præcedente, aliquem occiderit, immunitate gaudet.
- 133 Assassinus immunitate non gaudet.
- 134 Assassinus dicitur, qui pretio quocumque aliquem occidit vel percutit.
- 135 Text. in c. 1. de homic. in 6. intelligitur in his, qui hominem Christianum, etiam si mandatarii Christiani sint, mandant occidendi per homines ad id pecunia conductos.
- 136 Crimen assassinatus dicitur tam quoad mandantem conductoremve, quam quoad mandatarium & locatorem.
- 137 Crimen assassinatus gravissimum est, ut patet ex eo, quod major pœna imponitur femina, qua

- qua ob pecuniam sumpto potu infantis nondum animati abortum fecit, quam ei, qua absque pecunia & mandato eum fecit.
- 138 Assassini secundum Covarr. & alios dicuntur, qui aliquem Christianum occidunt opera quorundam, qui proprio nomine appellantur, & in his intelligendus text. d. c. 1. de hom. in 6.
- 139 Assassini sunt quidam infideles, qui subsunt principi infideli, qui ab eo ita edocti sunt, ut facillime occidant quos ille iusserit occidi, &c. & si de his intelligatur text. in d. c. 1. non gaudebunt immunitate.
- 140 Qui secundum communem dicuntur assassini, si proditorie simul fecerint, non gaudebunt immunitate nec mandans, fautor & receptor.
- 141 Clerici & religiosi de consuetudine non gaudent immunitate.
- 142 Raptor virginum secundum veriore opinionem immunitate gaudet.
- 143 Concremator ecclesie non gaudet immunitate.
- 144 Spoliator ecclesie per vim non gaudet immunitate.
- 145 Destructor, vel frangens portas ecclesie non gaudet immunitate.
- 146 Transfuga non gaudet immunitate, secundum Bar. & Mantuan. licet contrarium Boer. & Navarr. sustineant.
- 147 Exul per iudicis sententiam, qua transiit in rem iudicatam, non gaudet immunitate, sed contrarium verius.
- 148 Qui se iniuste in ecclesia defendit, non gaudet immunitate.
- 149 Qui arma prohibita intra ecclesiam habuerit, quoad ea non gaudebit immunitate, quibus a iudice laico privari poterit.
- 150 Validum argumentum de tempore ad locum.
- 151 Expresse iure regio extat decisum, quod debitor pecuniarius non gaudet immunitate.
- 152 Debitor pecuniarius de iure communi gaudet immunitate.
- 153 Etiam stante statuto, quod debitor possit capi, & tradi creditoribus, gaudebit immunitate, ut ab ecclesia non extrahatur.
- 154 Non datur verum jus servitutis creditori in debitorem.
- 155 Debitor obnoxius publicis tributis non gaudet immunitate: sed contrarium verius resolvitur de iure communi.
- 156 Mercator & campfor versuram facientes, & creditores suos fallentes, immunitate non gaudent ecclesie, ad quam confugiunt.
- 157 Navarr. credit, campfores fallitos gaudere immunitate, licet proculdubio eorum bona in ecclesiis abscondita extrahenda sint, ut inde creditoribus fiat satis.
- 158 Obligatus ad ratiocinia non gaudet immunitate secundum Remigium, sed gaudet secundum Navar. autor tamen, ut in precedenti casu resolvit.
- 159 Servus immunitate non gaudet, cum distinctione, de qua hic.
- 160 Servus confugiens ad ecclesiam, ut ingredatur religionem, intra triennium repetitus a domino ei restituendus est, cautione prestata de eo non offendendo.
- 161 Servus confugiens ad ecclesiam propter magnam servitiam domini gaudet immunitas, ad hoc, ut dominus compellatur eum vendere: si vero propter levem, erit extrahendus ab ecclesia, & domino restituendus prestata cautione a domino, quod eum non puniet.
- 162 Servus confugiens ad ecclesiam propter delictum puniendum a iudice gaudet immunitate, sicut quilibet liber homo.
- 163 Effractor carceris non gaudet immunitate, sed contrarium praxis observat.
- 164 Relaxatus a carcere prestato juramento de redeundo non gaudet immunitate, secundum aliquos: sed verius est, quod gaudeat.
- 165 Qui existens in loco sacro voluntarie exiit ab eo, captus non erit restituendus.
- 166 Qui verbis dolosis inductus a iudice exiit ab ecclesia, non est ei restituendus, secundum plures, sed contrarium verius esse hic apparet.
- 167 Qui existens in ecclesia ab ea exiit propter errorem incussum a iudice, vel ejus familia: si capiatur, restituendus est: & ita verius resolvitur.
- 168 Qui de mandato Papae extrahitur ab ecclesia per iudicem ecclesiasticum non gaudet immunitate.
- 169 Laicus clericum occidens, & ad ecclesiam confugiens, non gaudet immunitate.
- 170 Verius resolvitur, laicum occidentem clericum gaudere immunitate.
- 171 Immunitas locis sacris concessa est, & non personis.
- 172 Evellens limites non gaudet immunitate.
- 173 Exeuntem ab ecclesia propter metum famis immunitate gaudere verius est.
- 174 In casibus, in quibus confugiens ad locum sacrum immunitate gaudet, nec ecclesia obsideri, nec alimenta denegari debent.
- 175 Immunitatem ecclesia violat, qui alimenta denegat confugientibus ad ecclesiam, nec consuetudine excusatur.
- 176 Ecclesia de bonis propriis alimenta ministrat confugientibus ad eam, nec bona habentibus, nec victum manibus propriis querere valentibus.
- 177 Confugientibus ad ecclesiam non debent vincula ibi injici.
- 178 Vincula ab utroque iudice ecclesiastico & seculari sunt injicienda confugientibus ad ecclesiam, interim quod terminatur questio, an confugientes gaudere debeant immunitate ecclesie.
- 179 Iudex a syndicato recedens, & ad ecclesiam confugiens propter delicta, de quibus accusatur, vel propter as alienum immunitate gaudet, juxta veriore opinionem auctoris contra Puteum & Avilesum.
- 180 Si constitutio loquens in materia juris communis aliquos casus excipit, non firmat per hoc regulam in contrarium in non exceptis, imo in eis suppletur per jus commune.
- 181 Cognito, aliquem non gaudere immunitate ecclesie, ab ea extrahi poterit impune per secularem iudicem.
- 182 Iudex secularis poterit appellare a censuris illatis per ecclesiasticum contra eum iuste extrahentem aliquem ab ecclesia.
- 183 Iudex secularis quando appellat a censuris contra se illatis, iuste extrahentem aliquem ab ecclesia, protestetur auxilium regium, quod vim patientibus impartitur, si sibi denegata

- negata fuerit appellatio modo & forma, de qua hic.
- 184 Causa incarcerati est pia.
- 185 Delinquente capto, ejus confessio statim recipienda, & antequam recipiatur, monendus est custos carceris, ne aliquem eum alloqui patiatur.

§. III.

De delinquentibus ad ecclesiam confugientibus.

Sæpe contingit, quod prius quam delinquens personaliter capiatur, ad ecclesiam confugit: quandoque postquam a familia captus est, se ab ea eximit: quandoque vero postquam in carceribus detentus est, effractus carceribus ad ecclesiam confugit, pro immunitate ejus consequenda, & iudex secularis tunc vult eum extrahere, & ex diverso ecclesiasticus iudex delinquentem defendit, censurisque ecclesiasticis adversum secularem procedit, ut immunitas incolumis servetur ecclesie. Et quia generaliter immunitas concessa est templis ob reverentiam & honorem, locis sacris divino cultui dicatis debitum, ut ad ea confugientes inviti non extrahantur, nisi in quibusdam casibus exceptis: ideo oportune prescribendus erit ordo a iudicibus observandus in extrahendis delinquentibus ab ecclesia: nempe, quod quando notorie confiterit, delinquentem ad ecclesiam confugientem gaudere non debere immunitate ecclesie, iudex secularis tunc poterit illum extrahere, nulla licentia episcopi, vel rectoris ecclesie petita: nam cum ecclesia non tueatur illum, nulla injuria ei irrogatur. Ita firmant Capell. Tholos. 422. Boer. in decis. 110. Remigius de Gomi in tractat. de immunitate ecclesiarum quest. 1. & ita in praxi receptum esse testatur Covar. lib. 2. Variarum cap. 20. num. 18. & Avend. de exequendis mandatis Regum 1. part. capit. 22. num. 9. & Julius Clarus lib. 5. receptarum §. final. questio. 30. numer. 20. tamen contrarium teneant plures Doct. relati a Covarru. ubi supra. & ab Anton. Gom. 3. tomo Variarum resolutionum cap. 10. num. 2. in fine. Quando vero dubitaretur, an delinquens ad ecclesiam confugiens deberet gaudere ejus immunitate, tunc prius quam secularis iudex velit eum extrahere, cognoscendum erit ab utroque iudice ecclesiastico & seculari, an delinquens gaudere debeat immunitate ecclesie: & interim quod articulus iste deciditur, erunt vincula injicienda delinquenti intra ecclesiam ab aliquibus locis receptum esse testantur Joannes Igneus in repetitione leg. 1. in princ. colum. 3. ff. ad Syllanianum Remigius in dict. tractat. questio. 5. Covarr. in dict. cap. 20. num. 17. versicul. Tricesimo primo. & communiter omnes ex Julio Claro lib. 5. receptarum §. fin. questio. 30. numer. 21. Alioquin de iure confugiens ad ecclesiam, non debet ibi nervis, compedibus, aut catenis ligari: nam esset contra ecclesie libertatem, ut probatur in l. presenti. C. de iis, qui ad ecclesiam confugiunt. & in cap. diffiniuit 17. questione 4. & in l. 2. tit. 11. part. 5. 1. In aliquibus tamen locis non injiciuntur vincula delinquentibus intra ecclesiam stantibus, Suarez de Paz Praxis Eccl.

sed ecclesia positus custodibus obsidetur, donec a iudicibus terminetur, an delinquens gaudere debeat immunitate ecclesie, & hoc magis frequentatur. Quod etiam de consuetudine procedit: nam de iure ecclesia obsideri non debet, ut probatur in dict. l. presenti & in dict. cap. diffiniuit, & in dict. l. 2. titul. 11. part. 1. quæ jura intelligi poterunt, quando constaret, delinquentem debere gaudere immunitate ecclesie: tamen quando dubitaretur, interim custodes poni poterunt, ne delinquens inde exeat, donec causa decidatur, dummodo victus aut requies ei non denegetur, secundum Gregor. Lup. in dict. leg. 2. verbo Cercarlo. Et quod uterque iudex simul cognoscere debeat, & terminare prædictum articulum, firmant Igneus, Remigius, Covarruvias, Julius Clarus, & reliqui Doct. ubi supra, & probatur ex eo, quod si ab utroque iudice injicienda sint vincula, & custodes ponendi, interim quod causa decidatur, sequitur inde, quod cum sint iudices causæ preparantis, debeant etiam esse iudices causæ preparatæ, secundum gl. in c. parochianos, de sententia excommunicat. & ibi Fel. & eundem Felin. in cap. cum sit generale col. 5. de foro compet. Perusinum in cap. fin. colum. 3. de foro comp. in 6. & Decium in Rsbrica extra de iudiciis num. 2. Et si iudices unanimiter determinent, delinquentem non gaudere immunitate ecclesie, tunc extrahendus erit: cavebit tamen iudex ecclesiasticus, ne delinquentem tradat iudici seculari, sed dissimulet, vel toleret, quod eum secularis extrahat. Si vero iudices fuerint discordes in determinatione hujus articuli, tertius ab eis eligendus erit, argum. text. in l. offerendis C. de appellationibus, & ibi notat Bart. & Felin. post Panorm. & alios in cap. fin. de re iudicata colum. 2. vers. prima declaratio, & Jas. in l. si duo iudices, & in l. inter pares ff. de re iudicata. Si tamen prædicti iudices noluerint tertium eligere, compellendi erunt per superiorem ad illum eligendum, vel superior illum dabit, argumen. eorum, quæ notantur a gl. & DD. in c. suspicionis de officio delegati, & in cap. cum speciali. §. 1. de appellationibus text. in l. item si unus §. principaliter ff. de arbitris. & tunc adeundus erit superior illius iudicis, qui dignior fuerit, ut puta si unus est ordinarius, & alter delegatus principis, erit recurrendum ad principem, quia delegatus principis potentior & dignior est ordinario, ut in cap. sanè, de officio delegati, & in cap. pastoralis §. 1. de officio ordinarii. & ita docet Bart. in dict. l. si duo. Nam magis dignum trahit ad se minus dignum, ut c. 1. de consecratione ecclesie, lib. 6. & notat gloss. & ibi Panormit. in cap. quod in dubiis de consecratione ecclesie, & facit text. in cap. per hoc de hæreticis libr. 6. notat Felin. in cap. fin. de re iudicata colum. 2. versic. quarta declaratio, & Jason. in dict. l. si duo. column. fin. versic. extra glossam. Sed si prædicti iudices fuerint ambo ordinarii, puta iudex regius & ordinarius ecclesiasticus, tunc recurrendum erit ad regem, vel ejus concilium. Nam iudex regius ordinarius potentior est ordinario ecclesiastico, ex rationibus allegatis per Bartol. in dict. l. si duo.

Tamen si unus iudex esset ordinarius ecclesiasticus

fiasticus, & alter ordinarius alicujus domini temporalis, qui ponit judicem ordinarium in sua villa vel loco, tunc in hac discordia recurrendum erit ad superiorem judicem ecclesiastici, quia ecclesiasticus est dignior, & major tali domino habenti jurisdictionem ordinariam, ut in cap. solite de majoritate & obedientia. Et si in illo loco non fuerit iudex ordinarius ecclesiasticus, sed secularis tantum, tunc delinquens custodiendus erit à rectore, vel vicario illius ecclesie: qui rector vel vicarius statim consulere debet suum superiorem. Et si in illo loco nec ecclesiasticus nec secularis ordinarius fuerit, ut in locis ruralibus, ubi tantum sunt jurati, tunc ab illis juratis & à rectore ecclesie delinquens erit custodiendus, & statim uterque debet consulere suum superiorem. At vero si ambo iudices fuerint discordes in sententia lata, quia de facto tulerunt sententias contrarias, tunc videtur servanda regula text. in cap. fin. de re iudicata, cum suis fallentiis, scilicet quod valeat sententia in favorem rei lata. Sed quia in hoc casu ex una parte versatur favor Reipublice, & ex altera favor ecclesie, & non apparet, quis sit actor vel reus, tunc utraque sententia pendet à confirmatione superioris, secundum Bart. in d. l. si duo & Felin. in cap. fin. de re iudicata versicul. secunda declaratio. Et si interim iudex secularis de facto vel absque aliqua discussione, an delinquens gaudere debeat immunitate, illum extraxerit: tunc ecclesiasticus iudex illum repetet, & suis censuris adversus secularem procedet, secundum Panormitan. in cap. inter alia numer. 26. de immunitate ecclesiarum. post Bartholum in dict. leg. presenti per text. in cap. miror. 17. questione. 4. Clavarium in summa verb. immunitas versic. quero column. 4. & Sylvest. in summa, verbo, immunitas 3. questione 7. Nec talis extractio 15 justificari poterit ex subsequente cognitione. Nam ecclesia spoliata ante omnia erit restituenda, juxta text. in cap. conquereute & in cap. item cum quis de restitutione spoliatorum. & resolvit Remigius ubi supra in questione fin. Nec tunc clerici poterunt armis defendere delinquentem ad ecclesiam confugientem, ne de facto extrahatur: sed tantum censuris ecclesiasticis, erit defendendus per text. in cap. 1. de officio delegati, & in cap. fin. de rebus ecclesie non alienandis, & in cap. dilectus de penis, & in capit. ex parte 1. de verborum significatione, tradit Collectarius in dict. cap. inter alia & Remigius ubi supra quest. 12. Et tunc iudex secularis, tanquam violator immunitatis ecclesie, puniendus erit, si delinquentem absque predicta discussione, vel ea pendente, delinquentem invitum ab ecclesia extraxerit. De jure enim Civili erit puniendus tanquam committens crimen læsæ majestatis, ut in dict. l. presenti. De jure vero Canonico puniendus erit excommunicatione, & pœna pecuniaria triginta librarum argenti purissimi, & imponenda erit sibi pœnitentia publica, neque absolvendus erit, donec extractum delinquentem ecclesie restituat, juxta text. in cap. miror. & in cap. si quis contumax & in cap. quisquis 17. qu. 4. & tradit Panor. in cap. penult. column. fin. de immunitate ecclesiarum, sequitur Mainierius in leg. nemo de domo ff. de regulis juris. Joannes Igneus in repetitione dict.

l. 1. fol. 14. ff. ad Sillanianum. & Remigius ubi supra. questione. 9. & probat lex 4. tit. 11. part. 1. Quas pœnas in predictis canonibus statutas innovat Concilium Tridentinum, sessione 25. de reformatione capit. 20. Verum tamen est, quod predicta pœna pecuniaria triginta librarum hodie ab ecclesia non exigitur, quia per desuetudinem ecclesia perdidit jus eam exigendi, ut firmat gloss. in cap. cum multa verbo Conubio 15. questione ult. recepta ab Angel. de Castro inter consilia Pauli de Castro consilio 438. circa finem libr. 2. & Julio Claro in d. questione. 30. numer. 1. Unde ut iudices seculares & ecclesiastici facilius intelligant, quando immunitas ecclesie sit servanda ad eam confugientibus, & quando licitum sit reos extrahere ab ecclesia, quandoque violatores ecclesiasticæ immunitatis dicantur: operæ pretium duximus in presenti resolvere, quæ immunitas concessa sit delinquentibus ad ecclesiam confugientibus, & quæ loca predicta immunitate gaudeant, & in quibus casibus ab eisdem extrahi inviti possint delinquentes.

Quoad primum dicendum erit, quod duplex 17 immunitas concessa est delinquentibus ad ecclesiam confugientibus, una, ut non possit delinquens inde extrahi: altera vero quod licet inde non fuerint violenter extracti, sed voluntarie exierint, vel sponte à prælatis ecclesie fuerint traditi iudicibus secularibus, non tamen ex illo delicto amplius erunt condemnandi ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, seu corporis afflictivam: sed tantum erunt pecuniariter puniendi & cogendi ad pœnitentiam, & ad aliam satisfactionem faciendam. Quæ duplex immunitas delinquentibus conceditur per text. in c. inter alia de immunitate ecclesiarum in illis verbis, ibi. Non est violenter ab ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, &c. ex quo text. ita notant communiter omnes secundum Panorm. ibi numer. 8. citantem ad hoc gl. ibi. verb. puniendus, & gloss. in capit. reum 17. questione. 4. & eandem conclusionem tenent communiter omnes ex Angel. in summa verb. immunitas numer. 16. Sylvest. in summa verbo, immunitas 3. versic. 4. Et ratio est, quia ex eo, quod delinquentes ad ecclesiam confugerunt, statim consecuti fuerunt ejus immunitatem, ut probatur in cap. id constituimus 17. questione. 4. Quam tamen conclusionem intelligendam veram esse existimo in delincente ad ecclesiam confugiente, qui gaudere debebat ejus immunitate: tunc enim si voluntarie extrahatur, casu, quo invitus non erat extrahendus, puniendus non erit ad mortem vel ad pœnam corporalem, sed iudex secularis præstabit juramentum & cautionem de vita, & membris ejus servandis, ut inquit text. in dict. cap. inter alia. Ceterum si delinquens confugiens ad ecclesiam non deberet gaudere ejus immunitate, immò posset licite ab ea extrahi, si extrahatur, vel sponte tradatur, bene puniri poterit pœna mortis, & alia corporis afflictiva: ita predictam conclusionem intelligit Chassanæus in consuetudinibus Burgundia tit. des justices. §. 5. vers. decimo sexto. casu 54. & sequitur Remigius ubi supra, questione. 3. in fin. Pro qua interpretatione ex- 18 pendo text. in d. cap. inter alia. quatenus text. ille

ille inquit, quod in illis duobus casibus exceptis, delinquens potest extrahi ab ecclesia impunitate non præstita à iudice seculari, ergo idem juris erit in reliquis casibus, in quibus delinquens non gaudet immunitate ecclesie.

Sed adversus hanc secundam immunitatem concessam delinquentibus ad ecclesiam confugientibus obstat, quod attentio omni jure, divino, naturali, & humano pœna commensurari debet delicto, ut constat Deuteronom. cap. 25. ibi: Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Et lege etiam Mosaica cautum erat, oculum pro oculo, dentem pro dente in pœnam eruendum esse, ut constat Exodi cap. 21. Et lege duodecim tabularum, titul. de injuriis, dicebatur, si membrum ruperit meum epato talio esto. Lege etiam divina constat hoc statutum esse, ut Genes. cap. 9. Levit. cap. 24. Numerorum, capit. 25. Matthæi, c. 26. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt. Et habetur in cap. duo ista. 23. questione. 4. Lege etiam humana idem cautum est, ut in l. 3. C. de episcopali audientia, in l. unica. C. de raptu virginum in l. 3. §. legis. ff. ad l. Corneliam de sicariis, & in l. 15. tit. 8. part. 7. Ergo videtur, quod predicta immunitas delinquentibus ad ecclesiam confugientibus concessa (ut si exinde violenter extrahantur, vel voluntarie exeant, seu sponte à prælatis tradantur, non debeant ad mortem, vel ad aliam pœnam corporis afflictivam condemnari,) contraria sit omni juri. Quamobrem pro solutione hujus difficultatis dicendum erit cum Aristotele lib. 5. Ethic. c. 5. quod licet exacte proportione observata scelera delinquentium punienda sint, juxta mensuram & qualitatem criminis, non tamen id semper observare convenit Reipublice; Sed potius pœna erit constituenda juxta proportionem delicti, atenta qualitate injuriam inferentis, & ejus, cui fuerit illata, utputa, si magistratum quis gerens inique percusserit alterum, non erit repercutiendus: & si quis percusserit gerentem magistratum, non tantum percutiendus erit, sed etiam majori pœna afficiendus. Hæc Aristot. Cui consentit D. Thom. questione. 61. artic. 4. & quest. 68. artic. 4. & late prosequitur Covarr. libr. 2. Variarum resolut. cap. 9. numer. 2. Ac proinde convenienter à jure fuit concessa predicta immunitas propter honorem Templis sacris exhibendum, ut ad ea confugientes, si voluntarie exierint, vel violenter extrahantur, aut sponte à prælatis tradantur, damnandi non sint ad mortem, nec ad aliam pœnam corporalem, ut probatur in d. cap. inter alia.

Hæc tamen secunda immunitas, prout supra intelleximus, licet de jure procedat, in usu & praxi hodie non recipitur, nec in Hispania observatur; immò si confugiens ad ecclesiam voluntarie exierit, vel sponte à prælatis traditus fuerit, aut per vim licite extractus fuerit, damnari poterit ad mortem, vel ad aliam corporalem pœnam, prout testantur Boer. decision. 109. numer. 9. Remigius ubi supra, questione. 3. in fine, & Julius Clarus in dict. §. fin. questione. 30. n. 1. in fin. Unde hodie solum remanet prima immunitas, nempe, quod delinquens ad ecclesiam confugiens invitus non sit inde abducendus, quantumcunque grave crimen perpetraverit, ut pro- 21 Suarez de Paz Praxis Ecol.

bat textus in dict. cap. inter alia; & in cap. reum, & in c. minor. & in cap. constituit, & in cap. definit. 17. questione. 4. & in l. 2. tit. 11. part. 1. & in l. 2. & 3. titul. 2. libr. 1. Recopil. & notant omnes frequentissime ex Covarr. libr. 2. Variarum resolut. cap. 20. numer. 6. versic. septimo; & pro regula ponit Remigius in tractat. de immunitate ecclesiarum, & Didacus Perez in l. 6. tit. 2. gloss. 2. lib. 1. Ordinant. Ant. Gom. 3. tomo Variarum c. 10. numer. 1. & est communis omnium doctrina secundum Jul. Clarum libr. 5. receptarum. §. fin. questione. 30. numer. 1. Et ratio 23 quare hæc immunitas fuit concessa sacris templis est, propter honorem, & reverentiam, quæ locis sacris divino cultui dicaris debetur, & propter charitatem & pietatem proximi, ut refugium & tutamen loca sacra præstarent miseris, qui fragilitate humana, aut casu, in aliquod crimen incurrisent, secundum Joannem Bichis in tract. de immunitate ecclesiarum. column. final. vers. trigesimo secundo quero. Remig. Covarr. & Julium Clarum in locis supra proxime citatis. A qua tamen regula plures casus excipiuntur, in quibus reus delinquens gaudere non debet immunitate ecclesie, de quibus dicemus infr. in 3. membr. Nunc autem de secundo membro agendum erit.

Quoad secundum, nempe quæ loca sacra præ- 24 dicta immunitate gaudere debeant, ut ad ea confugientes non sint inde abducendi, dicendum erit quod nedum ecclesie, in quibus servatur continue sanctissimum eucharistie sacramentum, & divina ministeria celebrantur, gaudere debent predicta immunitate, ut in predicto cap. inter alia. cum similibus probatur) verum etiam ecclesie nondum consecrate, & in quibus divina officia non essent celebrata, gaudere debent predicta immunitate, dum tamen auctoritate superioris predictæ ecclesie fuerint fundate, ut probat text. sic intellectus in c. ecclesia de immunitate ecclesiarum. secundum Hostiensem, Joann. Andr. Panorm. Cardin. & omnes ibi, & consentiunt Remigius ubi supra, ampliatione 1. Covarruvias lib. 2. Variarum resolut. cap. 20. numer. 4. & Julius Clarus in d. quest. 30. numer. 4. tametsi gloss. in dict. cap. ecclesia requiratur divina officiorum celebrationem per textum illum ibi, in qua divina ministeria celebrantur. & Rebuffus in tractat. de immunitate ecclesiarum in gl. 1. numer. 10. quæ verba sustinendo prædictam communem intelligentiam, sunt exponenda, id est, celebrari possunt, secundum Panorm. ibi numer. 9. qui tandem concludit hæc in re standum esse consuetudini. Cujus opinioni se subscribit Mainierius in l. nemo de domo ff. de regul. juris numer. 21. & Remigius & Covarruvias ubi supra. Nam in hac materia immunitatis concessæ sacris templis plurimum sunt observandæ consuetudines. Oportet enim reprimere 26 audaciam eorum, qui hac immunitate freti crimina passim committunt, alioquin de facili crimina committerentur, & esset contra mentem eorum, qui prædictam immunitatem sacris locis præstiterunt, non ut essent refugium & speculca latronum, sed ut præstarent tutamen miseris, qui fragilitate humana, aut casu, in aliquod crimen incurrisent, secundum Covarr. in d. cap. 20. numer. 4. & Jul. Clar. in d. quest. 30. n. 1. vers. scias autem.

- 27 Pari modo eadem immunitate gaudet hospitale auctoritate Episcopi constructum, secundum Archid. in c. definit. 17. quest. 4. Felin. in cap. de quarta, de prescriptionibus Barbat. in cap. 1. de probationibus colum. 23. Jaf. in l. plerique col. 3. ff. de in jus vocando. Roder. Suar. in l. 2. tit. de los gobiernos quest. 5. & Remigium ubi supra
- 28 ampliat. 17. Nam ex eo, quod hospitale fuit auctoritate Episcopi constructum, religiosum fuit effectum nec ad usus humanos redire potest, ut probatur in cap. ad hac. de religiosis domibus, prædictaque immunitate gaudere debet, ut probat text. in dict. cap. ecclesia de immunitate ecclesiarum. Et facit text. in l. omnia privilegia. C. de episcopis & clericis.
- 29 Similiter eremitæ & oratoria constructa auctoritate episcopi gaudent prædicta immunitate, secundum Hostiens. & Panorm. in dict. cap. ecclesia col. 2. & Remigium ubi supr. ampliat. 1. num. 2. & ampliat. 2. & 3. Qua in re standum erit consuetudini secundum Panorm. in dict. cap. ecclesia num. 7. idque verissimum esse censet Covar. in dict. c. 20. num. 4. in fine. Non tamen idem dicendum erit de oratoriis privatis, licet ibi divina officia celebrentur. Nam cum non sint auctoritate episcopi ædificata, ad voluntatem domini domus hodie erit oratorium & cras camera, secundum Panorm. in cap. fin. numer. 4. de censibus, & communiter omnes, secundum Julium Clarum in d. quest. 30. num. 6. vers. sed quid dicendum.
- 31 Similiter monasterium eadem immunitate gaudet. Nam cum construi non possit sine auctoritate episcopi, ut probat text. in authent. de monachis in prin. collatione 1. & in cap. quidem 18. quest. 2. consequitur locum religiosum esse, divinoque cultui dicatum, ac per consequens gaudere debere prædicta immunitate, ut probatur in dict. capit. ecclesia in sui ratione.
- 32 Quinimò omnia contenta intra septa & ambitus monasterii, & quæ una clausura clauduntur, ut puta, dormitorium, refectorium, claustrum, horti, atria & aræ prædicta immunitate gaudent. Nam hæc omnia appellatione monasterii veniunt, secundum gloss. in cap. 1. verbo exempto. de privilegiis libr. 6. & ita expresse resolvit Remigius ubi supra ampliation. 3. n. 11.
- 33 Similiter cæmeterium ecclesiæ prædicta immunitate gaudet, juxta text. in cap. fin. de immunitate ecclesiarum, & in cap. cum ecclesia eodem titul. ubi gloss. verbo, cæmeteriis, inquit, cæmeterium gaudere eodem privilegio, quo ecclesia: & idem probat text. in cap. quisquis 17. quest. 4. & facit text. in cap. civitas, & in cap. is cui de sententia excommunicationis libr. 6. Et ita cum pluribus Doctoribus ab eo relatis resolvit Remigius ubi supra ampliat. 4. num. 9. vers. his non obstantibus.
- 34 Similiter prædicta immunitas nedum concessa est ipsis ecclesiis, verum etiam quadraginta passibus circum ecclesiam matricem, ut probatur in cap. sicut antiquitus 17. quest. 4. & triginta passibus circa reliquas ecclesias inferiores, ut probatur in capit. definit. & in cap. quisquis 17. quest. 4. & firmant Panormitan. Henricus, & omnes in c. ecclesia de immunitate ecclesiarum. Quod tamen usu receptum non

est, secundum Joannem Igneum in l. 1. num. 58. ff. ad Sillanianum. Cujus opinioni consentiunt Covarr. in d. c. 20. num. 5. & Julius Clar. in dict. quest. 30. num. 2.

35 Similiter prædicta immunitas concessa est Palatio Episcopi, ut probat text. in cap. id constituimus 17. quest. 4. & firmant communiter omnes secundum Barbatiam. in consil. 33. numer. 7. libr. 4. Quod procedit, etiam si palatium Episcopi sit extra quadraginta passus ecclesiæ matricis, secundum glossam primam in dict. capit. id constituimus. quam testatur communiter receptam Covarru. in dict. capit. 20. num. 5. in fine. Nihilominus tamen opposita sententia, imò quod palatium Episcopi debeat esse intra quadraginta passus ecclesiæ matricis, ad hoc, ut gaudeat immunitate, recepta est in praxi forensi, secundum omnes, teste Covarr. in loco supra proximo citato & Julio Claro in d. qu. 30. num. 3.

36 Similiter confugiens ad sacerdotem manibus portantem sacram eucharistiam, prædicta immunitate gaudet. Nam si illa concessa est templis propter honorem & reverentiam debitam locis divino cultui dicatis: à fortiori concessa erit sacratissimo Dei corpori, argument. text. in authentic. multo magis C. de sacrosanctis ecclesiis. & ita expresse firmat Archid. in cap. questum 13. quest. 2. & communiter omnes secundum Anton. Gomez. 3. tomo Variarum resolut. cap. 10. num. 1. Plaçam libr. 1. delictorum cap. 34. num. 16. Menchacam libr. 3. de testamentis §. 22. numer. 55. Remigium ubi supr. ampliatione 18. numer. 3. & plures alios, quos refert Covarr. in dict. capit. 20. num. 6. licet ipse de hac opinione dubitet. Quæ tamen opinio non procedit, quando captus in carceribus ad eucharistiam, quæ ad eum ducitur, confugerit, vel quando corpus Christi suscepit, ut omnes suprascripti DD. fateantur, approbantes gloss. in capit. questum 13. quest. 2.

38 Similiter ecclesia totaliter absque auctoritate superioris destructa, quando esset spes reedificationis, eadem immunitate gaudet; quia tunc omnia privilegia retinet, secundum gloss. in cap. privilegium de regul. jur. in 6. & in cap. & hoc diximus verbo, destructa 16. quest. 7. & gloss. in cap. statutum. de electione libr. 6. Quod tamen non procedit, quando destructa esset auctoritate superioris, vel per rerum naturam, sine spe reparationis. Nam tunc non retinet privilegium immunitatis, nec reliqua privilegia, secundum communiter omnes ex Remigio ubi supra ampliation. 20. & subscribit Julius Clarus in dict. quest. 30. num. 6.

39 Similiter ecclesia interdicta gaudet prædicta immunitate. Nam honor, qui ecclesiis debetur, eisdem præstatum propter honorem Dei; Ergo non debet eis auferri propter hominum culpam, secundum Gofredum & communiter omnes, teste Angelo in summa verb. immunitas quest. 27. & Jul. Clar. in d. quest. 30. num. 5.

40 Similiter confugiens ad ecclesiam, quem iudex secularis, vel ejus familia ad oculum & cursu prosequatur, ingressusque ecclesiam fuit, prædicta immunitate gaudet, nec inde evelli potest. Nam eadem ratio militat in hac specie, ut firmant Bald. Romanus, Alexand. & Jaf. in l. plerique ff. de in jus vocando Chassanens in consuetudinibus

suertudinibus Burgundia rubric. 1. §. 5. versic. Archidiaconus numer. 116. Roderic. Suarez in l. 2. titul. de los gobiernos quest. 5. num. 3. & Palatius Rub. in repetitione Rubrica de donationibus inter virum & uxorem §. 28. & Joan. Ign. in l. 1. in princ. col. 2. & 3. ff. ad Sillanianum, & novissime Salazar tractat. de usu & consuet. c. 6. num. 19. Quamvis contrarium teneant Cynus in aurent. si quis ei. C. de adulteriis. Alex. in cons. 24. num. 26. lib. 2. & Hypolit. in l. unica num. 111. C. de raptu virginum.

41 Quo fit, idem dicendum esse, si captus à iudicis familia ab ea se exemerit, & liber ad ecclesiam confugerit. Nam tunc non erit inde extrahendus, secundum Joan. Ign. in d. l. 1. col. 3. & Boer. in decis. 110. col. penult. & Salazar ubi supr.

42 Quinimo si captus in carceribus carceres confregerit, & ad ecclesiam confugerit, non poterit inde evelli, imò immunitate gaudebit, secundum Boer. in d. decis. 110. colum. penultim. & Chassanens ubi supr. & Julium Clarum in questione 30. num. 19.

43 Quorum opinio comprobatur ex eo, quod si in carceribus detentus, præstito juramento de redeundo, exierit de licentia custodis, & deinde ad ecclesiam confugerit, non poterit invitus abduci, secundum Albericum in l. fidei C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt. Henricum in cap. ecclesia de immunitate ecclesiarum, Præpositum in cap. jus gentium num. 10. distinct. 1. & Ausfrerium in addit. Capelle Tholosane, decis. 422. A fortiori idem dicendum erit, quando quis effractis carceribus ad ecclesiam confugerit.

44 Idemque dicendum erit, quando delinquens jam paratus ad mortem, vel ad aliam pœnam corporis afflictivam, à carceribus se exemerit, vel è manibus satellitum aufugerit ad ecclesiam, vel ad sacerdotem portantem sacratissimam eucharistiam, etiam si ad supplicium duceretur.

45 Quinimo idem erit, quando, si ad supplicium duceretur, per ecclesiam vel cæmeterium transiret. Nam non poterit inde violenter extrahi, ut cum communi resolvit Remigius ubi supra fallentia 30. & plures alii, quos refert & sequitur Jul. Clar. in d. lib. 5. receptarum §. final. quest. 30. num. 22. & quest. 98. numer. 1. & 2. & Salazar. ubi supr.

46 Similiter si delinquens ad ecclesiam confugiens inveniat eam clausam, & manu portas, earumve ansam, aut vectes apprehendat, immunitate ejus gaudebit, neque poterit inde extrahi secundum Joan. Ign. in d. l. 1. num. 57. & Covarr. in dict. cap. 20. num. 18. & jam in praxi vidi ita observari in causa cujusdam sanguinei mei.

47 Idemque dicendum erit, quando delinquens intra ecclesiam existens per vestem ejus extensam extra ecclesiam à familia apprehensus fuerit, & ab ecclesia extractus, restituendus eidem ecclesiæ erit, secundum Igneum & Covarru. in locis supra proxime citatis.

48 Similiter prædicta immunitate gaudebit ille, qui dum ad mortem & supplicium ducitur, obviam sibi habet Cardinalem, qui pileum suum, sive galerum purpureum in capite condemnati poni faciat, secundum Bald. in l. additos C. de appellationibus & Gomez Atias in l. 2. Tau-

ri num. 85. & tota fere utriusque juris schola in hoc consentit, secundum Plaçam lib. 1. delictorum cap. 34. num. 1. & hanc testatur communem opinionem Gom. in §. pœnales num. 50. Instit. de actionibus & ita in practica observari testatur Paul. de Castr. & alii relati à Tiraq. in tractat. de pœnis temperandis causa 55. & ita de consuetudine esse firmat Remig. ubi supr. ampliat. 19. & Duen. in reg. 81. Jul. Clar. tamen in d. §. final. quest. 98. num. 5. inquit, se nunquam vidisse, hoc in practica contingere, tamen si casus eveniret, esset in sententia, ut posset pœna mortis mitigari, & reus ad tiremes remitti.

50 Similiter confugiens ad personam Principis, seu Regis, immunitatem & securitatem habebit secundum Chassanens in consuetudinibus Burgund. fol. 57. colum. 3. versic. 8. & Castaldum Perusinum in tractat. de Imperatore quest. 96. fol. 166. & Remig. ampliat. 24. ubi supra.

51 Idemque dicendum erit de confugiente ad statuam Principis, per text. in l. 1. ff. de officio præfecti urbis, in princip. & facit text. in leg. 2. §. ideoque ibi, Ad statuam confugerunt, ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris & text. in §. nam Antoninus & in §. fin. Institutis de his, qui sunt sui vel alieni juris. ubi æquiparantur ædes sacre & statua principis, & probat text. in l. unica C. de his, qui ad statuas confugiunt. ubi idem notant Salycetus, Hostiensis, & Cardin. in cap. penult. de immunitate ecclesiarum. & Castaldus Perusinus ubi supra, & communiter omnes ex Remigio ubi supra ampliat. 23. Quod tamen procedit, nisi malitiose quis ad statuam Principis confugeret, secundum Paulum, Salycetum & Remigium ubi supra. Vel nisi consuetudo in contrarium esset, quæ multum hac in re attendi debet, secundum Guilhelum de Monte Lauduno in Clem. 1. de penitentis & remissionibus, quem sequitur ibi Imola & Remigius in dicta ampliatione 23.

52 Idemque observandum erit, quando delinquens ad palatium Regis confugerit. Nam non erit inde extrahendus, nisi de speciali mandato Regis, vel nisi commiserit proditionem, vel aleve, secundum Montalvum in l. 7. tit. 5. lib. 1. fori. in gloss. penult. & Remigium ubi supra ampliatione 25. num. 1. Non tamen eadem immunitas concessa est palatiis nobilium, seu dominorum, secundum Bald. & Alexand. in leg. plerique ff. de in jus vocando. nisi de consuetudine, vel statuto municipali prædicta immunitas concessa esset palatiis dominorum, secundum Bartholomæum Socinum in dicta l. plerique. Et in regno Navarræ hanc immunitatem concessam esse palatiis de los infancones, per quandam legem illius regni testatur Remig. ubi supr. ampliat. 21.

53 Quoad tertium, constituenda est regula generalis, quod omnis delinquens ad ecclesiam confugiens non debet inde violenter extrahi, quantumcunque grave & atrox crimen perpetraverit: Quæ regula probatur in cap. inter alia de immunitate ecclesiarum, & in cap. penult. & cap. fin. eod. tit. in c. sicut antiquitus c. remm c. miror. cum aliis 17. qu. 4. in l. 2. tit. 11. part. 1. l. 2. & 3. tit. 2. lib. 1. Revop. & eam notant Panorm. in d. c. inter alia notab. 3. Remigius ubi supr. Ant. Gom. 3. tomo Variarum

cap. 10. num. 1. & communiter omnes ex Covarr. lib. 2. Variarum c. 20. num. 6. vers. septimo, Did. Per. in l. 6. tit. 2. lib. 1. Ordin. gl. 2. & Jul. Clar. lib. 5. receptarum. §. fin. qu. 30. num. 1.

- 56 A qua tamen regula duo tantum casus excipiuntur, in quibus ad ecclesiam confugiens extrahi poterit, nempe publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, per text. in d. c. inter alia, & ita in reliquis casibus regula remanet firma: quia casus exceptus firmat regulam in contrarium, juxta text. in leg. hereditarium §. sed neque ff. de fundo instructo, & in 57 c. 1. de confessis. Neque obstat text. in authent. de mandatis principum §. sed neque vers. neque 58 collat. 3. ubi dicitur, quod adulteri, raptores virginum, homicidæ, & reliqui delinquentes ad ecclesiam confugiens possint inde extrahi. Nam ibi fit mentio generaliter de delinquentibus: cum quo text. concordat text. in l. ult. tit. 11. part. 1. Ergo videtur, quod omnis delinquens regulariter sit extrahendus. Nam omnis pluribus interpretationibus relatis à Panor. in d. c. inter alia num. 14. verius dicendum est, quod text. in d. Auth. de mandatis principum. 59 & jura similia sunt correctæ de jure Canonico per text. in d. c. inter alia, quam interpretationem satis veram esse dicit Panor. in d. c. inter alia. num. 18. & communem testantur Remigius ubi supr. fallentia 28. Covarr. in d. c. 20. num. 7. in fine Greg. Lup. in d. l. ult. tit. 11. part. 1. & Jul. Clar. ubi supr. versic. quæro num. 60 quid. & prædictam dispositionem juris canonici consuetudine esse approbatam testatur Joan. Faber in §. sed hoc tempore Inst. de iis, qui sunt sui vel alieni juris. dicit communem Alexand. conf. 145. num. 4. lib. 7. practica Jodoci c. 106. num. 12. Et ita fervari à iudicibus Deum timentibus, ait Bossius tit. de captura post num. 21. Neque huic versiculo, & communi interpretationi refragantur verba text. in d. c. inter alia in 61 princ. ibi, Juxta sacrorum canonum statuta, & traditiones legum: Quibus verbis ostenditur, summum Pontificem non improbare jus civile, imo illud approbare. Nam respondeo, quod summus Pontifex in illo text. respexit ad traditiones l. Codic. inter quas & jus canonicum nullum discrimen est, ut constat ex text. in l. fidei & in l. presenti & in toto tit. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt. ubi idem, quod jure canonico statutum erat in cap. sicut antiquitus c. miror. c. deservit. c. reum cum aliis 17. question. 62 4. statuitur etiam in prædictis legibus. Et prædictam correctionem juris civilis jus canonicum inducere potuit. Nam cum ista materia immunitatis concernat honorem & reverentiam exhibendam sacris templis, quorum cura spectat ad Pontifices & Prælatos ecclesiæ: ideo standum erit dispositioni juris canonici, neque curandum erit de jure civili, etiam in foro seculari, secundum Panormitan. in dict. cap. inter alia num. 15. & 24. & communiter omnes ex Covarru. libr. 2. Variarum capit. 20. numer. 3. Ex quibus constat, standum esse prædictæ regulæ generali, nempe, quod omnis delinquens ad ecclesiam confugiens, non debeat inde violenter extrahi, à qua tamen regula excipiuntur casus sequentes. 64 Primò excipitur publicus latro, qui si ad ecclesiam confugerit, extrahi poterit, per text. in

dict. cap. inter alia & in dict. cap. sicut antiquitus 17. quest. 4. & in l. 4. tit. 11. part. 1. & in ordinatione Lusitanorum libr. 2. tit. 4. §. 1. Et publicus latro dicitur, qui publice furatur, ut puta, pirata, & stans in stratis & viis publicis, vel habens arcem aut castrum, ut vi & armis prædetur transeuntes, secundum Panormitanum in d. cap. inter alia notabil. ultimo. Et facit text. in l. capitalium §. famosos ff. de poenis & ibi gloss. & ita interpretatur dict. l. 4. tit. 11. part. 1. & Covarr. lib. 2. Variarum c. 9. num. 7.

Secundò excipitur nocturnus depopulator agrorum, per text. in dict. cap. inter alia & in dict. l. 4. tit. 11. part. 1. Et nocturnus depopulator agrorum dicitur, qui segetes in nocte destruit vel comburit, & in loco occulto later, propter homicidia & rapinas, quas facit, secundum Innocent. in dict. cap. inter alia, Hostiensem in summa, titul. de immunitate ecclesiarum versic. in quantum & Mainierium in l. nemo ff. de regul. juris num. 17. & ita explicat text. in l. 8. tit. 5. lib. 1. fori & l. 4. tit. 11. part. 1. & text. in ordinatione Lusitanorum libr. 2. tit. 4. §. 3. Intelligit tamen, quod ad hoc, ut publicus latro & nocturnus depopulator agrorum reddantur indigni beneficio immunitatis, necesse est, quod prædicta delicta insidiosè perpetrent, ut manifeste probatur in dict. cap. inter alia. Et communiter ita intelligitur à tota caterva canonistarum, secundum Igneum in l. 1. §. subvenitur num. 107. ff. ad Sillan. & testatur communem interpretationem esse Remig. ubi supr. fallentia 2. num. 4. Et ratio, ob quam magis isti duo casus à jure excipiuntur, quam alii malefactores, potissima est, quia isti duo sunt deteriores, & plurimum interest, illos puniri, quam alios, cum pluribus plura exitia cogitent, quam alii, argum. text. in c. est injusta 23. qu. 4. quam rationem assignavit gl. fin. in cap. fin. de immunitate Ecclesiarum.

Tertiò excipitur simplex fur, qui attentæ consuetudine, consensu clericorum & laicorum inducta non gaudet immunitate, & ita passim ab ecclesiis abducitur, ut resolvit Covarr. lib. 2. Variarum c. 20. num. 13. versicul. decimo nono, & sequitur Jul. Clarus ubi supra versicul. quæro an fures. Quæ consuetudo, cum sit legitima & præscripta, obtinet contra prædictam regulam text. in dict. cap. inter alia ex text. in cap. final. de consuetudine. Et in hac materia immunitatis consuetudines sunt observandæ ut supra resolvimus in 2. membr. in princ. De jure vero simplex fur immunitate ecclesiæ gaudet, neque inde extrahi potest, secundum communiter omnes ex Anton. Gomez. 3. Tomo Variarum resolutionum cap. 10. num. 2. Covarr. & Julio Claro in locis supra proxime citatis. Quod verum est, nisi talis fur tria vel plura furta committeret, quia per talem consuetudinem efficeretur famosus, juxta text. in l. capitalium §. famosos ff. de poenis & in authentica sed novo jure, junctura gloss. ibi recepta committere C. de servis fugitivis. Et ita in hoc casu, nedum de consuetudine, verum etiam de jure fur extrahi poterit, secundum Ant. Gom. ubi supr.

Quartò excipitur committens homicidium, mutilationem membrorum, vel aliud quodcumque crimen intra ipsam ecclesiam: nam talis extrahi poterit, per text. in capit. final. de immunitate

nitæ Ecclesiarum & in l. 4. tit. 11. part. 1. & in ordinatione Lusitanorum libr. 2. tit. 4. §. 2. & expresse firmat Panormitan. in dict. capit. fin. numer. 9. & Covarru. in dict. capit. 20. numer. 15. Navarrus in Manuali, capit. 25. num. 20. & Remigius ubi supra fallentia 3. & Julius Clarus in dicta quest. 30. versicul. item quæro, quamvis Cardinalis in dict. cap. final. contrarium teneat, asserens solummodo committentes homicidium, vel mutilationem membrorum intra ecclesiam, non gaudere ejus immunitate: committentes vero alia delicta gaudere. Contra cujus opinionem facit, quod rationes illius text. in capit. final. generales sunt ad omnia delicta saltem enormia. Prima enim ratio est, quia indignum esset, quod qui ecclesiam delinquendo offendit, ejus beneficio jure varetur, argumento text. in cap. de viro 12. questione 2. in cap. an sit de appellationibus & in cap. quia frustra de usuris. Secunda ratio illius textus est, quia qui intra ecclesiam delinquit, videtur ea spe & fiducia deliquisse, ut ab ipsa ecclesia defenderetur: alioquin crimen non commissurum, ideoque gravem injuriam ecclesiæ facit. Quo fit, committentem quodcumque grave crimen intra ecclesiam, etiam sine spe & fiducia consequendi ejus immunitatem, juste ab ea extrahi posse. Nam licet in isto casu cesset 2. ratio illius text. prima tamen remanet firma, secundum Panormitanum in dicto capitulo final. numer. 8. sic illum text. intelligentem. Cujus opinio in praxi observatur secundum Stephan. Auferriem in Capella Tholosana decis. 422. Navarrum in Manuali, cap. 25. numer. 20. Covarru. in dicto capitul. 20. numer. 15. versiculo, vigesimo secundo & Julium Clarum ubi supra versiculo, item quæro. asserentem, semper se vidisse indistincte servari, quod qui in ecclesia delinquit, inde extrahatur. Tametsi communis opinio DD. sit in contrarium; imo necessarium esse quod quis committat delictum in ecclesia sub spe & fiducia consequendæ immunitatis; ad hoc, ut ea non gaudeat, alioquin deficiente 77 illa spe, quod bene gaudeat secundum Hostiensem communiter receptum ex Panormit. in d. cap. fin. numer. 8. Remigio in tractatu de immunitate ecclesiarum fallentia 13. ampliatione 1. n. 4. Navar. & Julio Claro. ubi supra. Quæ communis distinctio jure & ordinatione Lusitanorum comprobatur in d. tit. 4. §. 2. & apud Lusitanos observatur, secundum Navarrum in dict. cap. 25. numero 20. Unde necesse erit, quod spe consequendæ immunitatis ecclesiæ quis committat delictum intra eam, ad hoc ut non gaudeat: quod colligetur, quando ex proposito & ex veteri odio quis committeret crimen intra ecclesiam, ceterum si casu fortuito & ex verbis contumeliosis ibidem inter rixantes ortis homicidium commissum fuerit, tunc committens bene gaudebit immunitate, secundum Hostiensem, Joannem Andream Card. & Anchara. in dict. cap. fin. & Remigium ubi supra. Nihilominus tamen prior opinio in praxi recepta est. 79 Intelligit insuper, quod si committens delictum grave in una ecclesia ad aliam confugerit, ab ista secunda ecclesia extrahi poterit. Nam cum una sit per totum orbem universalis ecclesia, qui facit injuriam uni particulari, omnes offendisse videtur. Ita post alios resolvit Henri-

cus in cap. ecclesia de immunitate ecclesiarum col. 3. & est communis interpretatio secundum Remigium ubi supra fallentia 11. n. 2. & Covarru. libr. 2. Variar. cap. 20. numer. 15. versiculo, vigesimo tertio, Quamvis Sylvest. in summa 80 verb. Immunitas 3. questione 1. dicat, apud aliquos de consuetudine contrarium servari, tamen apud nos communis opinio in praxi servatur, secundum Jul. Clar. ubi supra versicul. sed quid. Rursus intellige, quod ad hoc, ut committens crimen intra ecclesiam non debeat gaudere ejus immunitate, necesse erit, quod crimen sit grave, alioquin propter crimen leve intra ecclesiam commissum non erit inde delinquens evellendus, secundum Panormitanum post alios, in dict. c. fin. & Henricum in d. c. ecclesia columna 3. Sylvest. in summa, verbo, Immunitas 3. §. 2. & hanc testatur communem opinionem Angelus Castrensis in consilio 459. columna 1. libro 2. consiliorum Pauli Castrensis. Præterea intellige, quod committens delictum grave intra ecclesiam nedum privatur ejus immunitate, quoad illud delictum, verum etiam quoad omnia delicta prius aut posterius commissa extra ecclesiam, ita quod si ob illa ad ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, per text. in capit. ad episcopos 17. questione 4. quia puniri debet in eo, in quo deliquit. Frustra enim legis auxilium implorat, qui in legem committit, & ita in specie fuit decisum in Capella Tolosana dec. 422. & sequitur Cassianus in consuetudinibus Burgundia Rubrica 1. §. 5. versiculo, Archidiaconus numero 112. & Julius Clarus in dicta questione 30. versiculo, sed quid. Quod intelligit verum esse Boerius decisione 110. numero decimo, quando delictum in ecclesia commissum non esset punitum: & eo non relato idem firmat Remigius ubi supra fallentia 11. num. 2. Sed Covarru. lib. 2. Variarum capitulo 20. numero decimo quinto versiculo, vigesimo quarto, inquit, quod indistincte verius est, quod committens delictum intra ecclesiam, quoad alia delicta extra ecclesiam commissa gaudet immunitate ecclesiæ ex supra dicta regula generali, & quod ita responderet Boerius in dict. decisione 110. numero decimo in fine. qui tamen loquitur quando delictum intra ecclesiam commissum esset jam punitum.

Quintò excipitur adulterium committens intra ecclesiam, secundum Ancharanum, & Ant. in capitul. fina. de immunitate. eccles. per text. ibi, prout in quarto casu intellexisti & firmat Remig. fallentia 3. n. 8.

Sextò excipiuntur raptores virginum intra ecclesiam, secundum Anton. Ancharanum, & Remigium in dicta fallentia 3.

Septimò excipitur furtivus mortalem à monasterio, secundum Cassan. in consuetudinibus Burgundia folio 56. num. 24.

Octavò excipitur committens furtum intra ecclesiam, secundum Hostiensem in dict. capit. fin. per text. ibi & text. in capit. frater. 17. questione 4. resolvit Remigius ubi supra fallentia 3. ampliatione 3. & communiter omnes, secundum Angelum Castrensem conf. 958. numero 1. lib. 2. consil. Pauli de Castro & Navar. cap. postulasti de foro comp. quidquid contrarium teneat Gostredus in l. si quis hoc genus. Cod. de episcopis & clericis & Bald. in l. si quis ad declinandum

- clinandum C. de episcopis & clericis & Cardinalis in dict. capit. fin. Imo hodie de consuetudine, etiam si extra ecclesiam furtum committat, non gaudet, ut resolvimus in tertio casu.
- 90 Nonò excipitur committens furtum intra ecclesiam, si cum re furtiva ad ecclesiam confugerit. Nam tunc de jure poterit extrahi, quia ex illa contrectatione, quæ in ecclesia fit, novum furtum committitur, & censetur commissum intra ecclesiam: Mutatione enim jurisdictionis novum furtum committitur, secundum Bartolum l. si dominum ff. de furtis & ibi Alexand.
- 91 & in terminis firmat Angel. Castren. cons. 459. libro 2. consilio Pauli Castren. Anania capit. fin. columna penultima, in fine, de furtis. Barb. capit. postulasti colum. 47. de foro comp. & communiter omnes ex Boerio decisione 13. numero 47.
- 92 Contrarium tamen verius est, imo quod in tali specie non sit extrahendus, secundum Fulgo. consil. 149. & Barb. dicto capit. postulasti col. 48. & ibi Socinum col. 5. q. 8. & Covar. d. cap. 20. num. 15. vers. vigesimo octavo. Et ratio potest esse, quia in tali casu non contingit mutatio territorii, cum ecclesia territorium non habeat, secundum Panormitan. cap. cum sit num. 27. de foro comp. De consuetudine extrahitur, ut supra diximus.
- 94 Decimò excipitur delinquens prope ecclesiam vel cæmeterium deliberatè, quia ex vicinitate loci præsumitur, quod fecit sub spe consequendæ immunitatis secundum Anchar. dicto cap. si Alciat. de præsump. regula 3. præsump. 33. num. 3. & Covar. d. cap. 20. num. 15. versiculo vigesimo sexto. Et facit in comprobationem doctrina Joan. Lupi de Pala. Rubr. in repetitione cap. per vestras §. 10. numero 2. versic. intellige, de donation. inter virum & uxorem. dum docet quod peccans spe consequendæ absolutionis virtute indulgentiarum Apostolicarum, non potest absolvi ex vi ipsarum, argumento tex. in l. 1. §. hac autem actio ff. si quis testamento liber esse justus fuerit capit. quando 1. de consecrat. distinct. 1. sequitur Covarru. d. cap. 20. n. 15. versic. vigesimo sexto. Quod intellige verum, quando ex confidentia talis facultatis quis movetur ad committendum id, ad quod non moveretur sine ea, secundum Anto. Cordub. tractatu de indulgentiis, q. 34. propositione 3. Navar. vero in d. cap. 25. numer. 22. inquit, quod apud Lusitanos non refert, quod prope ecclesiam delinquat quis cum illa spe: sed quod casu vel deliberatione, ut in ordinatione Lusitanorum lib. 2. titul. 4. §. nec etiam, inquit, quoad jus commune idem referre, cum nullus text. ita distinguat.
- 97 Undecimò excipitur, qui existens in ecclesia percussit existentem extra ecclesiam, quia delictum fuit principiatum in ecclesia, licet alibi consummatum, secundum Panor. d. c. fina. num. 11. & facit text. c. 1. de præsump. & quæ notat Joannes Andreas in reg. in obscuris de regu. juris in 6. & sequitur Sylvest. in summa, verbo Immunitas 3. questione 6. & Navarrus in Manuali c. 25. num. 21.
- 98 Duodecimò excipitur, qui existens in ecclesia mandavit delictum committi extra ecclesiam, si agatur contra ipsum de delicto commissio in mandato: secus vero si agatur de ipso delicto sequuto extra ecclesiam, secundum Remigium

ubi supra fallentia 5. & Navarrum in cap. 25. num. 21.

Decimò-tertiò excipitur, qui existens extra ecclesiam percussit sagitta, jaculo, lapide, vel alio modo existentem in ecclesia, secundum Panormitanum & alios communiter in dicto capitulo fin. Covarruviam dicto capitulo 20. numero 5. versiculo vicesimo septimo & Navarrum in Manuali, capitulo 25. numero 21. & Remigium fallentia 6.

Decimò-quartò excipitur, qui existens extra ecclesiam mandavit percutere existentem in ecclesia, si de illo mandato agatur, ut intellexisti in 12. casu & firmat Marian. Socinus capitul. postulasti columna 5. de foro comp. & Felin. capitul. 1. de præsump. Remigius fallentia 7.

Decimò-quintò excipitur, qui per vim extrahit aliquem existentem in ecclesia, & postea percussit, quia ex illa extractione ecclesia violatur, secundum Hostiensem, & Panormitanum numero 10. dict. capit. fin. de immunitate eccles. Remigium fallentia 9. & 10. & Navarrum in Manuali, c. 25. n. 21.

Decimò-sexto excipitur, qui mandavit alicui, ut extraheret existentem in ecclesia, & percuteret, quantum ad delictum commissum in mandato; non vero quantum ad delictum commissum in percussione sequuta, secundum Remig. fallentia 10. numero 4. & Navar. in Manuali, capit. 25. numero vigesimo primo. Et idem dicendum esse de ipso mandatario firmant dicti DD.

Decimò-septimò excipitur sacrilegus, secundum Collectarium in capit. fin. de immu. eccles. per text. & ibi gloss. 2. capit. frater. 17. questio. 4. firmat Boerius decisione 110. numero tertio & Remigius ubi supra, fallentia trigesima quarta. Et sacrilegus dicitur tollens sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, ut capit. quisquis capit. si quis contumax 17. questione 4. & notat Julius Clarus libro 5. receptarum §. sacrilegium. Intelligit tamen, hunc casum verum esse, quando intra ecclesiam sacrilegium commissum fuisset, secus si extra ecclesiam, secundum Navar. d. c. 25. n. 19.

Decimò-octavò excipitur infidelis confugiens ad ecclesiam propter delictum ab ipso commissum, per text. & ibi gloss. l. 1. Cod. de his, qui ad ecclesiam confugerunt, glossa in Authentica de mandatis principum verbo, cogetur §. publicorum, collatione tertia, Boerius decisione 110. Panormitan. d. cap. inter alia numero sexto, & hanc testatur communem opinionem Hyppolitus l. ex Senatus consulto, numero decimo ff. de sicariis. Contrariam tamen opinionem tenet gloss. d. cap. inter alia verbo, Extrahendus. Hostiensis, Joannes Andreas, & Card. ibi Silvest. verbo, Immunitas 3. questione 3. & frequentiori calculo autorum receptam videri, firmat Covarruvias lib. 2. Variarum cap. 20. numero 11. ipse tamen priorem probat, & à priori communi opinione tanquam veriori & communiori non esse recedendum testatur Julius Clarus libro quinto receptarum §. final. questione trigesima versiculo, Præterea. Poterunt tamen componi prædictæ opiniones, ut prior procedat, quando infideles & Judæi confugiunt non propter zelum fidei, sed propter evasionem delictorum, tunc non gaudent: posteriôr opinio procedat, quando confugiunt ad ecclesiam & petunt baptismum, & volunt

- & volunt effici Christiani, tunc gaudebunt.
- 107 Quæ concordia colligitur ex gl. d. c. inter alia Pan. & Boerio ubi supra. & eam probat Remig. fallentia 18. n. 4. & Navar. in Manua. cap. 25. num. 20.
- 108 Decimò-nondò excipitur hæreticus, quia ecclesiam offendit, secundum Viladiegum in Tractatu de hæreticis, quest. 11. num. 15. Hyppolitus l. ex Senatusconsulto. ad finem ff. de sicariis. Gigantem, Tractatu de crimine lesa majestatis, rubrica, de variis questionibus, questio. 3. numer. 19. Simancam de insitu. cathol. tit. 46. n. 65. & Covarru. d. c. 20. n. 11.
- 109 Vigesimo excipitur apostata, id est renegado, secundum Boerium decisio. 110. num. 6. & glo. in pragmatica sanctione, tit. de interdictis indifferenter non ponendis. refert quandam extravagantem Martini, circa Apostatas confugientes ad ecclesiam, & sequitur Remigius fallentia 18. n. 3.
- 110 Vigesimo-primò excipitur blasphemus Dei & Virginis Mariae. Nam si committens contra ecclesiam & sponfam Dei gaudere non debet immunitate, ut cap. fin. de imm. eccl. à fortiori, qui offendit sponsum ecclesiae & ejus caput, c. vergentes de hæreticis. Si enim propter honorem Dei templis factis concessa est hæc immunitas, multo fortius ipsi Deo deferendum erit, argumento tex. in Authentica multo magis. Cod. de sacrosanct. eccles. & ita firmat Boerius decisione 110. Remigius fallentia 24. numer. 2. & Covarru. lib. 2. Variarum cap. 20. num. 11. in fin. quidquid teneat Navar. in d. cap. 25. n. 20.
- 111 Vigesimo-secundò excipitur maleficus, & percutiens imagines, vel mala sacrificia faciens, secundum Hyppolitus in l. ex Senatusconsulto ff. de sicariis.
- Vigesimo-tertiò excipitur excommunicatus, interdictus, vel suspensus: nam si talis delictum committat, & ad ecclesiam confugiat, poterit extrahi, secundum summam confessorum, titul. de immunitate ecclesiarum, questione 5. & Felinum cap. 2. colum. 2. de excep. Contrarium tamen verius est, imo quod gaudet hac immunitate; quia delictum excommunicati non attenditur, sed potius amor Dei, cui competit iste honor, & ita tenent Guilhelmus, Imola, Bonifacius & omnes in Clementina 1. de penitentiis & remis. & hanc opinionem dicit communem Boerius decisione 110. num. 7. Navarrus in Manuali, cap. 25. n. 19. & Covarruvias lib. 2. Variar. c. 20. num. 11. & Remigius ubi supra, fallentia 19. à qua in praxi non est recedendum, licet in puncto juris non sit sine difficultate. secundum Jul. Clar. ubi supra versic. quero etiam.
- 113 Vigesimo-quartò excipitur, qui proditorie & insidiosè aliquem occidit, per text. cap. 1. de homicidio quem text. in hunc sensum accipiunt ibi, gloss. Anania, & Felin. Aret. cap. cum non
- 114 ab homine columna 10. de judic. Et iste est verus sensus illius cap. 1. & communiter receptus à consuetudine totius orbis Christiani, ex Covarruvia libro 2. Variarum, cap. 20. num. 7. Et comprobatur l. ultima titul. 11. p. 1. & ordinatione Lusitanorum, lib. 2. tit. 4. §. 1. tenent Navar. in Manuali c. 25. n. 21. Anto. Gom. 3. tomo Variar. c. 10. num. 2. versiculo, quinto limi Suarez de Paz Praxis Eccl.

ta. & Julius Clarus ubi supra, versiculo, scias tamen. Etsi contrarium teneant Panor. d. capitul. 1. & Henricus cap. fin. col. 2. infra isto titulo, intelligentes text. dict. cap. 1. non in laico proditorie occidente & confugiente ad ecclesiam, sed in clerico proditorie aliquem occidente, ut is causa cognita à giudice ecclesiastico degradatus tradatur judici seculari, ut eum occidat. Quem intellectum refutat Covarruvias ubi supra & Ant. Gom. ubi supra, inquit, in puncto juris veriore esse opinionem Panor. licet à communi non esset recedendum in judicando & consulendo. Et adverte, quod homicida proditorius & alevosus dicitur, qui veneno alterum occiderit, secundum Bal. l. nemo C. de summa Trinit. columna 3. Ananiam & Felin. dict. capit. 1. de homicid. Item dicitur, qui occiderit eum, qui ejus inimicus non esset, nullaque causa rixæ, vel discordiæ inter eos esset, ut in cap. si cupis 16. questio. 1. notat gloss. cap. clericus 46. distinctione Bar. l. respiciendum §. delinquunt. ff. de pœnis, Felin. in cap. 1. de homicid. ubi est text. optimus, dum cum proditorem appellat, qui per industriam alium occiderit, id est per insidiosam industriam, ita illa verba exponuntur ex gloss. Bart. & Jas. l. 1. in principio ff. de pactis verbo, Placitum & consensum. Unde Bart. dicto §. delinquunt infert, eum, qui interfecit, vel offendit suum inimicum à tergo, & alevose modis prædictis, non esse proditorium homicidam, quia inimicus debuerat caute prævidere, & præcavere ab inimico. Idem firmat Bald. in cap. 1. quibus modis feudum amittatur. Ancharanus capit. primo de homicid. & Gerald. in singulari 14. Adversus quos tenet Covarruvias in dicto capit. 20. numero septimo per text. in dict. capit. 1. de homicid. ubi solum sufficit, quod homicidium sit commissum per industriam insidiosam, & opinio Barto: expressè improbat ex l. 1. titul. 25. libro 8. Recopil. & l. 10. titul. 26. libro octavo Recopil. ubi proditor vel alevosus dicitur, qui secure alium interficit, id est, non in prælio, bello, aut rixa, sed à tergo, & non facie ad faciem, ita ut obscure occidat vel offendat taliter, quod offensus non possit se defendere, & Ant. Gom. 3. tomo Variarum cap. 3. numero quinto, in effectu idem tenet, sic componens, quod aut erant invicem amici, & tunc offensus qualitercunque occidat, sive facie ad faciem, sive à tergo dicitur proditor, quia offensus non poterat sibi præcavere, ac ideo mors secunda dicitur: & talis præsumitur semper, nisi probetur, quod in prælio, bello, vel rixa fuit, juxta text. in dict. leg. 1. titul. 25. lib. 8. Recopil. aut erant inimici, & tunc offensus qualitercunque non committit proditoriam, secundum Bart. & sequaces ubi supr. Illos tamen optimè refutat Covarruvias dicto capitul. 20. num. 7. De jure tamen regio per dictas leges etiam inimicus offendens secure, id est, non in prælio, vel rixa, sed à tergo vel taliter, quod offensus non possit se defendere, & præcavere, proditor appellatur.

Vigesimo-quintò excipitur, qui veneno aliquem occiderit: quia hujusmodi homicidium reputatur proditorium, secundum Bald. cap. 1. quibus modis feudum amittat. & Ananiam & Felin. cap. 1. de homicid. & quia est mors secunda, ac ideo

- ac ideo proditorie facta censetur, ut l. 10. tit. 26. lib. 8. Recopil.
- 123 Vigesimo-sexto excipitur occidens patrem, vel è contra pater occidens filium, quia huiusmodi homicidium secure commissum censetur, & quia occisus non potuit sibi præcavere, secundum Paris. consil. 96. vol. 1.
- 124 Vigesimo-septimo excipitur, qui aliquem ducit insidiosè ad locum, ubi occidatur, secundum Igneum l. 1. §. si dominus columna 9. in fine ff. ad Sillanianum, argumento text. in l. item si obstetrix, juncta gloss. verb. In factum, & l. qua actione §. sed si quis de ponte ff. ad l. Aquiliam gloss. in §. penult. Inst. de lege Aquil. & in l. in pecoribus C. ad l. Aquil. tradit Remigius Tractatu de immun. eccl. fallentia 14.
- 125 Vigesimo-octavo excipitur socius, qui in itinere occidit confocium, quia occisus non debebat sibi præcavere, & secure censetur factum homicidium secundum Barto. dicta l. respiciendum §. 1. ff. de pœnis, & Remigium dicta fallentia 14.
- 126 Vigesimo-nono excipitur, qui proditorie aliquem vulneraverit animo occidendi, licet mors sequuta non fuerit, secundum Joannem Igneum pro utraque parte disputantem in l. 1. §. si dominus verbo 7. ff. ad Sillanianum, Remigium ubi supra fallentia 13. numer. 4. Covarruviam lib. 2. cap. 20. num. 7. & Navar. in Manuali, cap. 25. num. 21. Cæterum si absque animo occidendi proditorie percusserit, confugiens ad ecclesiam immunitate gaudebit, secundum DD. ubi supra. Et animus occidendi vel non occidendi deprehenditur ex instrumento percussio- nis, juxta text. in l. 1. §. divus ff. ad l. Corneliam de sicariis & text. cap. significasti 2. de homicid. notant Igneus & Remigius ubi supra,
- 129 Apud Lusitanos indistinctè vulnerans aliquem proditorie, sive animo occidendi, sive animo non occidendi, immunitate non gaudet, ut ordin. Lusitan. lib. 2. tit. 4. §. 3. constat.
- 130 Trigesimo excipitur, qui ex deliberatione animi ex intervallo post repentinum iræ motum absque ulla prodicione alium occiderit. Nam is immunitate non gaudebit; quia per insidias censetur tunc homicidium commissum, & sub spe consequendæ immunitatis, secundum Ancharam cap. 1. de homicid. Alexand. consilio 145. libro 7. numer. 5. Speculat. Tractatu de concil. 2. part. titul. 45. Guidonem Papam decisione 121. Boerium decisione 109. Cassan. in consuetud. Burgundia rubrica 1. §. 5. versiculo, Archidiaconus numero 113. & Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumptione 33. numero 4. & ita tenent fere omnes, propter quorum autoritatem ita sapissime fit, secundum Covarru. libro 2. Variarum, cap. 20. numero 7. versic. in his, qui secundum hanc communem opinionem tanquam magis communem, & à consuetudine approbatam se vidisse pluries judicari, & ab ea in practica non esse recedendum, testatur Julius Clarus libro 5. receptarum §. fina. questione 30. versiculo, punctus est, & comprobatur l. ultima titul. 11. part. 1. & ordinatione Lusitanorum, libro 2. titul. 4. §. 3. Oppositam tamen sententiam, imò quod homicida ex proposito & deliberatione, absque prodicione tamen, debet gaudere immunitate, firmat Panor. dict. c. inter n. 18. & in dicto c. 1. de homicid. per text.
- in capit. final. de immun. per locum à speciali, & per text. in d. cap. inter alia, ubi generaliter dicitur, quod committens quantumcunque atrox crimen, si ad ecclesiam confugerit, non debet inde extrahi. Et facit etiam, quia homicidium manifeste distinguitur ab homicidio proditorie commissio, & sic non comprehenditur in capit. 1. de homicid. Et hanc opinionem testatur communem Alexand. consilio 145. numero 4. 6. & 11. libro septimo, ut refert practica Conradi folio 268. numero 6. in fine, & hanc opinionem jure veriore esse existimat Covarruvias in loco supra proxime citato, & in practica servari firmat Blancus in practica criminali, folio 4. numero vigesimo sexto, & Marian. Socinus capit. primo de homicid. & in tractatu, de citatione, articulo 17. questio. 6. columna 1. & Bossius in practica criminali, titul. de captura, post numerum 21. Et ita paucis ab hinc diebus judicatum fuit in supremo Senatu invictissimi Regis nostri Philippi II. in favorem cujusdam nobilis occidentis ex proposito in quodam duello alium, qui confugit ad ecclesiam & inde fuit extractus, & senatus præcepit, illum ecclesie restitui. Ex quibus constat, simplicem homicidam, id est, qui casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen deliberatione animi præcedente, aliquem occiderit, immunitate gaudere: quam opinionem testatur communem Covarru. ubi supra, & Julius Clarus ubi supra, versic. scias tamen, & colligitur sumpto argumento ex casibus exceptis in dict. cap. inter alia, & in cap. fin. de immun. eccl. & c. 1. de homicid. Nec obstat text. in Authentica, de mandatis principum §. sed neque, versicul. neque collatione 3. & in l. final. titulo 11. part. 1. ubi contrarium aperte probatur, quia illa jura sunt sublata jure pontificio, ut resolvimus supra.
- Trigesimo-primo excipitur assassinus; quia frequentius insidiosè delictum committit, secundum Marcum Mantuam libro 5. observationum legalium, observatione 41. titulo de assassinis. Sequitur Remigius fallentia 15. num. 7. argumento text. cap. 1. de homicid. in 6. ubi assassinus est inimicus diffidatus Republicæ, & potest ubicunque occidi, argumento text. in l. 3. §. 1. de sicariis l. 3. titul. 27. part. 7. Et pro explicatione hujus articuli videndum erit, quis dicatur assassinus, & dicendum erit, quod secundum vulgarem & communem modum dicendi dicitur ille, qui pecunia aliove pretio conductus aliquem occidit vel percudit, nil ab eo præcaventem, ita Domi. Ancharanus, Francus, Archidia. & Probus in capit. 1. de homicid. in 6. intelligentes illum text. in his, qui aliquem hominem Christianum mandant occidi per homines ad id pecunia conductos, etiam si mandarii Christiani sint. Idem tenet Bart. l. non solum §. si mandato ff. de injuriis. num. 14. Bartol. l. Cicero ff. de pœnis. Paul. Castr. l. 2. §. ultimo ff. de eo, per quem factum erit. & communiter omnes ex Aretino consilio 165. columna 11. & Anto. Gom. 3. tomo Variarum cap. 3. numero 11. secundum quos hoc crimen assassinatus dicitur, tam quoad mandantem conductoremve, quam quoad mandatarium, & locatorem. Quod crimen gravissimum est, ut constat ex eo, qui potum causa abortionis dedit, & sequuta fuit mors infantis jam animati: nam

- is-pœna mortis erit puniendus, ut l. divus ff. de variis & extraord. crimi. l. penultima C. de sicariis l. 8. titulo 8. par. 7. Si vero abortus fuerit factus infantis nondum animati, pœna extraordinaria exilii erit puniendus, ut l. si mulierem & ibi Hyppolitus ff. de sicariis Igneus l. 1. §. occisorum column. 3. ff. ad Sillanianum. Et si nec mors, nec abortus fuerit ex potatione sequutus, vilis persona damnanda erit in metallum, & honesta persona in insulam releganda, text. l. si quis aliquid §. qui abortionis ff. de pœnis: Tamen scemina, quæ ob pecuniam receptam foetum nondum animatum sumpto potu fecit abortire, mortis pœna est punienda, juxta text. dicta l. Cicero ff. de pœnis. quem ad hoc notant Ananias & Felinus capitul. si aliquis de homicid. Decius cons. 535. Et quod assassinus dicatur his, qui pecunia conductus aliquem occidit, & quod de eo sit accipiendus textus dict. capitul. 1. de homicid. in 6. communis opinio est absque dubio, & pauci refragantur, secundum Covarru. libr. 2. Capit. 20. numero 10. Cui tamen non placet hæc communis opinio, & asserit, decisionem text. dict. capit. primi, non esse intelligendam in eo, qui mandat aliquem occidi pecunia ad id præstita, nec in eo, qui operas suas pecunia ad id locaverit: sed tantum in eo, qui aliquem Christianum occidit opera & indutria quorundam hominum infidelium, qui proprio nomine assassini dicuntur, secundum Archidi. & Joannem Andream in cap. 1. de homicid. in 6. Aretin. consil. 165. columna 11. Silvest. verbo, Assassinus & Cajet. in summa, verbo, Assassinus, & verbo, Excommunicatio. casu 16. ubi prædicti DD. dicunt, quod assassini sunt quidam infideles, qui subsunt principi infidelium, qui ita ab eo edocti sunt, ut quos ille occidi jussit, facillime occidant, & arbitrentur, mortem ex hoc non esse timendam, nec pœna aliqua esse afficiendos, imò existiment, se obsequium præstare Deo. Et sic intelligendo text. dict. capit. 1. de homicid. in 6. dicendum erit, quod committens tale crimen non gaudebit immunitate ecclesie, sed per laicum judicem poterit extrahi, & puniri, ut constat ex text. dict. cap. 1. Cæterum si intelligamus, prout communis opinio intelligit, in eo, qui pecunia accepta Christianum occidit de mandato alterius non gaudebit, si simul proditorie fecerit: nec etiam mandans, fautor, & receptor, ut ex dict. cap. 1. constat. & firmat Remigius fallent. 16. num. 8. & 9. & Covarru. dict. capitul. 20. numero 10. in fine.
- 141 Trigesimo-secundo excipiuntur personæ ecclesiasticæ, puta clerici & religiosi: Nam si delinquant, & ad ecclesiam confugiant, extrahi poterunt à suo judice ecclesiastico, ut puniantur secundum Panormit. dict. cap. inter alia numero 13. sex fundamenta pro hac opinione adducuntur; cujus opinionem moribus & consuetudine obtineri testatur Bernard. Diaz in practica criminali cap. 115. & ita servari & practicari indistinctè firmat Remigius ubi supra, fallentia 21. & Navar. in d. c. 25. Manuali num. 22. & Julius Clarus libr. 5. receptarum, §. fin. questione 30. versicul. ulterius. Temetsi oppositam sententiam, post Innocent. Cardin. & alios, teneat Romanus consilio. 227. & consilio. 234. cujus opinionem de jure veriore, & communem Suarez de Paz Praxis Eccl.
- niorem esse dixit Bernardus Diaz ubi supr. tamen de consuetudine observatur opinio Panor. Trigesimo-tertio excipitur raptor virginum: Nam si ad ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, juxta text. in l. unica de rapto virginum, & in Authentica, de mandatis principum §. sed neque, versiculo, neque collat. 3. & in l. final. titulo 11. parte prima, & firmat Hyppolitus dicta l. unica numero 100. & sequitur Covarruvias lib. 2. Variarum cap. 20. n. 8. propter criminis atrocitatem. Nihilominus tamen opposita sententia verior & tenenda est, quam probat text. in cap. 1. illa in fin. & in cap. de raptoribus 36. quest. 1. & comprobatur ordinatione Lusitanorum lib. 2. titulo 4. §. 7. Et hanc opinionem testatur communem Cassanæ in consuetudina. Burgundia fol. 57. Abb. d. c. inter alia. & Jul. Clar. libro 5. receptarum. §. fina. questione 30. numero 10. Neque obstant jura superius adducta: Nam juri canonico in hac materia standum erit, ut supra resolvimus.
- Trigesimo-quarto excipitur concremator ecclesie, secundum Henricum in cap. fin. de immun. eccl. Joannem Fab. l. 1. C. de his, qui ad ecclesiam confug. argumento capit. conquesti. de sententia excommunicationis 11. questione 3. Remigium fallentia 33. & Igneum l. 1. §. si dominus columna 3. ff. ad Sillanianum, & Navarrum in Manuali. capit. 25. num. 22.
- Trigesimo-quinto excipitur spoliator ecclesie per vim, secundum Marcum Mantuam consilio 91. Remigium, & Navar. ubi supra.
- Trigesimo-sexto excipitur destructor vel frangens portas ecclesie per text. in cap. conquesti. & ibi Panorm. & DD. de sententia excommunicationis & Navar. d. c. 25. n. 22. in fine.
- Trigesimo-septimo excipitur transfuga, id est, qui ab eo, sub cujus imperio est, desistit, & in hostes se transfert: nam iste talis rebellis & proditor patriæ est, ut l. qui omissione. §. qui deserant. ff. de capit. dimi. & Bartol. in quest. incipiente. Lucana civitatis numero 18. & in specie firmat Marcus Mantua cons. 91. Contrarium tamen tenet Boerius decisione 109. & Navar. in d. cap. 25. numer. 19. in fine. reprobans supra relatos pro contraria opinione.
- Trigesimo-octavo excipitur exul per judicis sententiam, cui consensit, & in auctoritatem rei judicatae transivit, secundum Odoffredum decisione 422. Contrarium tamen verius est, secundum Navar. d. cap. 25. n. 19. in fine.
- Trigesimo-nono excipitur ille, qui se in ecclesia injuste defendit, secundum Remig. fallentia 22. & Navar. d. c. 25. n. 22.
- Quadragesimo excipitur, qui arma prohibita intra ecclesiam habet: Nam quoad arma non gaudebit immunitate, & sic armis privandus erit à judice laico, quia defendendo arma prohibita intra ecclesiam committit delictum in ea, ac idè privari eisdem poterit: quia usus armorum vetitus est tam laicis quam clericis, tam intra ecclesias, quam foris, ut l. 1. C. ut armorum usus lib. 10. cap. clerici arma. de vita, & honesta. cleric. & firmat Covarr. lib. 2. Variarum, cap. 20. n. 18. in fine.
- Quadragesimo-primo excipitur debitor ære alieno gravatus, fugiens ad ecclesiam propter debitum. Nam poterit inde extrahi; quia debitor fugitivus potest capi die feriato, secundum

glossam celebrem in l. ultima. C. de feriis, quam sequitur Bald. capit. fin. de feriis. Baptista de Sancto Sever. Tractatu de debitore suspecto, & fugitivo questio. 8. Bar. l. ait prator. §. si debitorem ff. si quid in fraudem creditoris. Angel. & Jafon. numero 77. in principio Instit. de act. Sed validum est argumentum de tempore ad locum, l. vinum ff. si certum petatur l. ultima. ff. de triticar. l. ratio. §. si per venditorem ff. de action. empt. Ergo & in loco sacro capi poterit: Ita in specie firmat Jafon. dict. l. vinum. column. 4. & in l. plerique limitatione 10. ff. de in jus vocando. Præferim si statuto alicujus loci cautum sit, quod debitor capiatur pro debito, & in servitute creditoris detur: quia immunitas non censetur concessa in præjudicium creditoris, qui est quasi dominus, argumento ejus, quod de servo dicitur in dict. cap. inter alia, & ita firmat Oldradus consil. 54. Aufrer. in Capella Tolosana. decision. 422. Panormit. in dict. capit. inter alia. numero vigesimo secundo in fine. Boerius decision. 215. numero septimo, & ita apud nos constitutum est, l. 5. 6. & 7. titul. 16. libro. 5. Recopil. Unde cum servus fugiens ad ecclesiam possit inde extrahi, ut domino serviat, ut probat text. in dicto capit. inter alia, & text. in l. si servus. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt. Ita debitor pecuniarius poterit extrahi: & ita expresse decisum est in l. fina. titulo secundo, libro primo Recopil. Et ita fuisse provisum in supremo senatu hujus regni anno. 1530. firmat Covarruvias dicto 151 capitulo 20. numero 14. in fine. Nihilominus contrarium verius est de jure communi, immò quod debitor pecuniarius fugiens ad ecclesiam debeat ejus immunitate gaudere. Nam cum homo liber de jure communi non possit capi pro debito, nec creditoribus tradi, ut in l. ob as. Authentica, imo. C. de actionibus & obligationibus in cap. lator. de pigno. text. in Authentica, ut nulli iudicium. §. quia vero. collatione 9. & in l. 2. Codic. qua res pignori obligari poss. & tradit Covarruvias libro secundo. Variarum capitulo primo numero 1. non debeat ab ecclesia extrahi. Nam si esset extra non caperetur, si vellet bonis cedere, ut in l. 1. Cod. qui bonis cedere possint. Et hæc opinio probatur ex regula generali. dict. capitul. inter alia, & in l. presenti. Codic. qui ad ecclesiam confug. & in l. secunda titulo undecimo, parte prima, & ita tenent communiter omnes secundum Remigium fallentia 27. & Covarr. in dicto capitulo 20. numero 14. Quamvis DD. communiter hoc limitent, quando statuto municipali cautum esset, ut debitor posset capi & tradi creditoribus, ut illis serviat, secundum Oldradum & sequaces ubi sup. Tamen contrarium verius, immò quod etiam stante illo statuto, non posset extrahi ab ecclesia, secundum Rodericum Suarez l. 2. titul. de los gobiernos. libro 2. for. quest. 5. Remig. dicta fallentia 27. Nav. in Manuali, cap. 25. num. 19. & Covarruviam ubi supra asserentes, sic in praxi observari: alioquin sequeretur, quod statutum municipale posset tollere immunitatem ecclesiis concessam jure Pontificio, contra c. qua in ecclesiis c. ecclesie Sancta Maria de constit. ac idèd text. in d. l. fina. titul. 2. libro 2. Recop. non potuit disponere contra jus canonicum. Nec obstant ll. hujus regni de tradendis debitoribus in servitute creditoribus ac idèd posse extra-

hi, sicuti servi, ut in dicto capit. inter alia, & l. si servus. C. qui ad ecclesiam confug. Nam respondeo, quod text. d. c. inter alia. & d. l. si servus. loquuntur in vero servo, & in jure veræ servitutis: quod jus non datur creditori in debitorem, ut manifeste constat ex dictis ll. hujus regni, secundum Suar. & Covarr. ubi supra. Non etiam obstat, quod debitor fugitivus possit capi die feriato; Ergo & in loco sacro. Nam dispar ratio est quia die feriato homicidæ & alii delinquentes capiuntur, & tamen ab ecclesia hi non possunt extrahi, quia locis sacris hæc immunitas concessa est, & ita hac ratione ab opinione Jafonis discedunt Decius n. 8. Purpuratus n. 10. & Alciatus d. l. vinum. ff. si certum petatur.

Quadragesimo secundo excipitur debitor obnoxius publicis tributis; is enim ob debitum principis, si ad ecclesiam confugerit, extrahendus erit, juxta text. in Authentica, de mandatis principum. §. publicorum collatione 3. & in l. fina. titulo 11. part. 1. Salicetus in dict. leg. presenti. Opposita tamen sententia verior est, secundum Cynum dicta leg. presenti. Panor. in d. c. inter, Aufrerium in Capella Tolosana 422. & communiter observatur secundum Socinum, tractatu, de citatione articulo 17. questione 5. folio 22. columna. 2. Greg. Lup. in l. 2. titulo 11. part. 1. verbo, por denda. Remigium fallentia 27. numero 3. & Covarru. dicto capitulo 20. num. 14. Nec obstant jura in contrarium adducta, quia tanquam contraria juri Pontificio accipienda non sunt.

Quadragesimo-tertio excipiuntur mercator, & campfor versuram facientes, postquam operam usuris dantes ex pecuniis & rebus alienis laute & opipare vixerunt, & postea ad ecclesias confugiunt, creditores suos fallendo: nam inde sunt extrahendi, secundum Boerium decision. 215. numer. 7. sequitur Remigium ubi supra, fallentia 38. & probat Duennas in regula 389. numero 18. Et facit, quia hujusmodi mercatores & campfores falliti appellantur latrones publici à l. 1. & 2. titul. 19. lib. 5. Recop. ob idque hoc se vidisse violenter ab ecclesiis evelli ad criminalem punitionem firmat Covar. dict. capit. 20. num. 14. quod an juste fiat, relinquit aliorum judicio. Navar. tamen in Manuali. cap. 25. n. 157 19. firmat, hos debere gaudere immunitate ecclesiæ. Sed quamvis personæ eorum immunitate gaudeant, res absconditæ & depositæ in ecclesiis proculdubio sunt extrahendæ, ut ex eis satisfiat creditoribus, ut in l. presenti. §. sane. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt, & in l. 2. titul. 19. lib. 5. nova Recop. Et quid hodie faciendum sit, disponit l. 6. titul. 19. lib. 5. Recop. in nova impressione.

Quadragesimo-quarto excipitur obligatus ad ratiocinia: nam si aufugerit cum bonis ad ecclesiam, poterit inde extrahi, secundum Remigium ubi supra fallentia 37. Navar. tamen contrarium tenet in d. cap. 25. num. 19. Sed tu dic, ut in casu præcedenti.

Quadragesimo-quinto excipitur servus confugiens ad ecclesiam. Nam tunc præstito juramento à domino de impunitate ipsius, erit extrahendus domino, ut eidem serviat, ut probat text. dict. c. inter alia. in fine, & text. in cap. definit. & capit. metuentes 17. questione 4. l. presenti. §. sane.

sane. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt l. 3. titu. 11. par. 1. Qua in re erit distinguendum, quod aut servus confugit ad ecclesiam causa religionis, quia vult eam ingredi, & tunc si repetatur à domino infra triennium, debet ei restitui præstita cautione à domino, quod eum non offender, juxta text. in Authentica de Monachis. §. si vero collatione 1. & in Authentica de sanctissimis episcopis. §. si quis autem collatione 9. Aut confugit ad ecclesiam causa consequendæ immunitatis, & tunc aut propter magnam sævitiam domini, & non est ei restituendus, sed dominus compellitur illum vendere, ut in §. si. Inst. de his, qui sunt sui vel alieni juris l. 3. tit. 5. par. 5. aut fugit ad ecclesiam propter modicam sævitiam domini, vel propter modicum delictum, quod in dominum commisit, ut puta, quia surripuit aliquam rem levem, & tunc erit extrahendus, & tradendus domino, præstita cautione juratoria à domino, quod eum non puniet, per text. d. c. inter, & similes supra relos. Aut fugit propter aliud magnum delictum, & si timet puniri à domino, & non ab alio, erit dicendum, ut in text. d. c. inter. Si tamen timeat ab alio puniri, ut à iudice, tunc gaudebit immunitate ecclesiæ, sicuti homo liber, per regulam generalem text. d. c. inter. Ita resolvit Panormitanus in d. capit. inter alia. Cynus in dicta l. presenti. Marianus Socinus tractatu de citatione, articulo 18. folio 22. colum. 3. versiculo. secundo casu. Gregor. Lup. in l. 3. tit. 11. part. 1. in glossa. 2. & Remigium ubi sup. fallentia 17. & Navar. in Manuali c. 25. n. 19.

163 Quadragesimo-sexto excipitur effractor carceris confugiens ad ecclesiam, qui erit extrahendus, secundum Archidiaconum cap. sicut antiquitus 17. questione 4. & Callanæum in consuetudinibus Burgundia titulo des justices. fol. 54. columna 4. Contraria tamen opinio in praxi servatur, immò quod gaudere debeat, secundum Boerium decision. 110. colum. penult. Remig. fallentia 29. & Covar. d. c. 20. num. 13. versiculo, decimo octavo.

164 Quadragesimo-septimo excipitur, qui relaxatus à carceribus, præstito juramento de redeundo, ad ecclesiam confugerit, poterit extrahi secundum Aufrerium in Capella Tolosana 422. Nihilominus contrarium verius est, secundum Navar. in Manuali. c. 25. num. 21. & Covar. d. c. 20. n. 13.

165 Quadragesimo-octavo excipitur, qui existens in ecclesia voluntariè & sponte exiit ab ea, & captus est à iudice: nam non erit restituendus; quia tunc nulla violentia ecclesiæ fit, argumento cap. scienti. de regul. juris in 6. & facit text. in cap. frater versiculo, reluctantem 17. quest. 4. & firmat Hostiens. Joan. And. Ant. Card. Panor. & Henricus in cap. fin. de immu. eccl. & communiter omnes ex Navar. in Manuali cap. 25. n. 21. in fine, & Remigium fallentia 12.

166 Quadragesimo-nono excipitur, qui verbis de los inductus à iudice præstita securitate exiit ab ecclesia: nam talis non erit restituendus, nec iudex tenebitur servare illi fidem præstitam de non puniendo illum, secundum Archid. in cap. definit. 17. quest. 4. Felin. cap. afferte. numer. 3. de presumptionibus. Jas. l. si mora. col. 3. ff. soluto matrimonio, & plures alios, quos refert Covar. lib. 1. Variarum ca. 2. num. 14.

& Navar. in Manuali, c. 25. num. 22. Contraria tamen opinio magis placet & verior est secundum plures, quos refert & sequitur Remigius fallentia. 26. & Anto. Gomez 3. Tomo Variarum cap. 12. num. 7. & Covar. dict. cap. 2. num. 16. & Plaça de delictis lib. 1. cap. 37. & Jul. Clarus lib. 5. recept. §. fin. quest. 55. circa Princip.

Quinquagesimo excipitur, qui existens in ecclesia propter terrorem sibi incussum à iudice, vel ab ejus familia exiit: nam si capiatur, non erit restituendus, secundum Joan. Igneum in l. 1. num. 4. fol. 8. col. 3. ff. ad Sillanianum. Contraria tamen opinio verior est, immò quod tunc sit restituendus, & probatur in ca. definit. 17. quest. 4. ibi, inde vi extrahere, aut quodcunque nocivitatibus, vel damni, vel spoliis residentibus in loco sacro inferre, & ita firmat Remigium ubi supra, in quest. 15.

Quinquagesimo-primò excipitur, qui de mandato Papæ extrahitur ab ecclesia per iudicem ecclesiasticum, per text. secundum unum intellectum in cap. uxor. 17. quest. 4. Et facit, quia Papa est supra jus positivum, cap. proposuit de concessione præbend. & firmat Joan. Bichius Tract. de immunit. eccles. column. 6. versicul. fallit. 1. & Navar. in Manuali, capit. 25. numero 21. in fine.

Quinquagesimo-secundo excipitur laicus occidens clericum, secundum Joannem de Bichis tractatu de immunitate ecclesiarum, column. 14. versiculo, septimo citans pro sua opinione Archidia. cap. frater 17. questione 4. per text. in cap. fina. de immunitate ecclesie. Nam si delinquens in ecclesia non gaudet, à fortiori nec delinquens in persona ecclesiastica. Citat etiam text. in capit. nullus 17. question. quarta, ubi probatur secundum unum intellectum, quod clericus percutiens clericum, & ad ecclesiam confugiens debet per episcopum abduci & puniri, allegat gloss. & Innocen. in c. fi. de immu. Sed contraria opinio tenenda est, ut resolvit Boerius decision. 109. numero tertio. & Remigium ubi supra, fallentia 32. Navarrus in Manuali, cap. 25. num. 19. Nec obstat text. in d. cap. fin. Nam respondeo, quod hæc immunitas ipsis templis sacris concessa est, non vero personis ecclesiasticis. Non etiam obstat text. dict. cap. nullus. Nam respondeo, quod text. ille loquitur de clerico percutiente clericum, qui non gaudet immunitate ecclesiæ, ut resolvimus supra, in casu 32. Nec hujus contrarium tenent Archid. gloss. & Innoc. supra relati à Joanne de Bichis.

Quinquagesimo-tertio excipitur evellens limites, juxta text. in l. 8. tit. 5. lib. 1. Fori. quæ habetur in l. 3. tit. 2. lib. 1. Recop. & tradit Didac. Perez in l. 6. tit. 2. lib. 1. Ordin. gloss. 2.

Quinquagesimo-quarto excipitur, qui propter metum famis ab ecclesia exiit, attenda consuetudine, quia inductum esset, quod confugientibus ad eam alimenta denegentur, tunc enim si capiatur, non erit restituendus ecclesiæ. Nihilominus tamen contrarium verius est, quia in casibus, in quibus confugiens ad ecclesiam immunitate gaudere debet, jure Pontificio non potest ecclesia obsideri, nec alimenta victus aut vestitus confugientibus denegari. Nam hoc esset immunitatem violare, juxta text. in l. presenti. Codic. de his, qui ad ecclesiam confug. cap.

cap. diffiniuit. 17. *quest. 4. l. 2. titulo undecimo parte 1. tradunt Hostiens. Anto. Card. & Panormitan. in dict. cap. inter alia num. 13. Guido Papa. quest. 121. Nec consuetudo in contrarium valet, secundum Joan. Igne. l. 1. in princ. col. 3. ff. ad Sillaniam. Remigium Tract. de immunit. ecclesia quest. 3. & Covarr. lib. 2. Variarum cap. 20. numero 17. versiculo, trigesimo primo. & tunc ecclesia de bonis suis providebit de alimentis ipsis confugientibus, secundum gloss. dict. capit. diffiniuit. per text. in dict. l. presenti. sequuntur Guillel. de monte Laud. in Clementina 1. de poenitent. & remf. questione 2. & ibi Ancharanus, questione 2. Cardina. questione 4. & Bonifacius conclusione 7. Verum illa gloss. procedit, quando delinquens non habet bona, nec propriis manibus potest laborare, & victum quærere, secundum Archidiaconum ibi receptum à Panorm. dict. cap. inter alia. numero 28. Felin. capit. ex rescripto de jurejan. Silvestro in summa verb. Immunitas 3. questione quinta. Igneo alios referente in l. 1. versicul. 13. columna quarta ff. ad Sillaniam. & Mainerio l. nemo de domo ff. de regulis juris. numero 30. Quinimo confugiens ad ecclesiam non debet ibi nervis, compedibus, aut catenis ligari. Nam esset contra libertatem & immunitatem ecclesiarum, ut in capit. diffiniuit. 17. questione quarta, dicta leg. presenti & in l. 2. titulo 11. parte prima. Etsi de consuetudine in aliquibus locis contrarium receptum sit. Quod tamen erit observandum, quando dubitaretur, an deberet gaudere immunitate ecclesiarum, interim, quod cognoscitur, vincula ab utroque iudice ecclesiastico & seculari injiciuntur, secundum Joannem Igneum, Remigium, & Covar. ubi supra, & communiter omnes ex Jul. Claro libr. 5. receptorum §. fina. questione 30. num. 21.*

179 Quinquagesimo quinto excipitur iudex, qui tempore syndicatus recessit à syndicato, & ad ecclesiam confugit, tum propter delicta, de quibus accusabatur, tum etiam ex eo, quod à re alieno gravatus erat. Is enim immunitate ecclesiarum non gaudet, sed ab ea extrahi potest, juxta text. in l. unica in versiculo, non domi, & in versiculo, ubicunque repertus fuerit. Cod. ut omn. jud. Probatur etiam, quia iudex fugiens à syndicato, æquiparatur servo, secundum gloss. in dicta leg. unica verbo, Inferre. sed servus confugiens ad ecclesiam immunitate non gaudet, ut probatur in dict. capitulo inter alia in sine, & in capit. diffiniuit. & in capit. metuentes 17. questione quarta & in l. presenti §. sane Codic. de his, qui ad eccles. confug. & in l. 3. titulo undecimo; parte prima, & nos supra resolvimus in 45. casu, numero 159. Ergo iudex à syndicato fugiens non gaudebit immunitate ecclesiarum. Facit etiam, quia talis iudex confugit ad ecclesiam tanquam debitor, nolens respondere & satisfacere suis creditoribus. Sed debitor aëris alieni immunitate non gaudet; ergo iudex à syndicato ad ecclesiam confugiens ejus immunitate non gaudet. Major nota est, & minor probatur quia validum est argumentum de tempore ad locum ut probatur in l. vinum ff. si certum petatur l. ultima ff. de triticar. At vero debitor fugitivus die feriata potest capi, secundum glossam in l. ultima Codic. de feriis. ergo & in loco sacro poterit capi, ut firmat Jas. dicta leg. vinum. columna quarta & in l. plerique limitatione 10. ff. de in

jus vocan. Nam immunitas non censetur concessa in præjudicium creditoris qui est quasi dominus argumento text. dict. capitul. inter alia. ubi de servo agitur. Quo fit quod cum servus possit extrahi ab ecclesia, ut domino serviat juxta text. dicta l. si servus Codic. de his qui ad ecclesiam confugiunt, & in dicto capitulo inter alia. ita debitor pecuniarius poterit extrahi, & quod debitor aëris alieni non gaudeat immunitate, de jure regio decisum extat in l. finali titulo secundo libro primo Recopilat. Igitur iudex à syndicato recedens & ad ecclesiam confugiens non gaudet immunitate. Et in specie hanc opinionem tenet Paris de Puteo in Tractatu syndicatorum §. viso de modo procedendi, numero sexto & Aviles in capit. Prætorum, capitulo primo in gl. verbo, Dativas numer. 25. Ego vero existimo contrariam opinionem veriore esse per regulam text. in dicto capitulo inter alia. à qua non est recedendum, nisi in casibus à jure expressis. Præterea, quia talis iudex tanquam debitor confugit: sed debitor de jure communi immunitate gaudet, ut resolvimus supra in isto §. 3. 41. casu. Nec huic veræ opinioni obstat textus in dicta lege unica versiculo, non domi, & in versiculo, ubicunque repertus. Nam verus sensus illius textus est, quod iudex tempore syndicatus habitare non debet in ecclesiis, & aliis locis sacris, cum in eis cessare debeat omnis strepitus judiciorum, & causa per laicos ibidem agitari non debeat, juxta textum in capit. de cet. de immunitate ecclesi. libro sexto, & ita in dicta leg. unica, in effectu prohibetur, ne causa syndicatus intra ecclesiam ageretur. Non etiam obstant alia fundamenta pro priori opinione adducta, nam eis satisfieri potest ex supra resolutis in dicto 41. casu num. 154.

Quibus casibus supra exceptis non obstat regula generalis text. in dicto capitulo inter alia. à qua solummodo excipiuntur ibi duo casus. Unde videbatur in reliquis prædictam regulam firmam manere, juxta text. in l. hereditarium §. sed neque ff. de fundo instructo & in capitulo dominus 32. questione septima, & in capitulo 1. de confessis. Nam respondetur, quod quando aliqua constitutio loquitur in materia juris communis, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulam in non numeratis, imo suppletur à jure communi in casibus in ea non exceptis, secundum Panormitanum in dicto capitulo inter alia numero decimo quinto per text. in capit. ad audientiam. de cleri. non residen. ubi numero secundo idem firmat, tenent gloss. & Bar. in l. servi ff. de usucapionibus & facit textus juncta glossa in capitulo quoniam frequenter in principio ut lite non contestata & ibi late Felinus numero tertio & Covarruvias libro secundo Variarum capitulo quinto, numero sexto.

Ex quibus omnibus iudices facillime intelligere poterunt, quando reus ad ecclesiam confugiens immunitate ejus gaudere debeat, & quando inde extrahi possit: unde quoties casus occurrerit, in quo confugiens gaudere non debeat, iudex secularis impunè (cognito prius, quod reus gaudere non debet) poterit illum extrahere. Et si iudex Ecclesiasticus suis censuris impedire velit, ab eo appellare poterit ad iudicem Ecclesiasticum superiorem, protestando el auxilio Real de la fuerca y ha de embiar lue-

go à la Chancilleria por la Provision ordinaria, para que por via de fuerca se lleve el proceso original, y ha se de embiar poder à un Procurador de la Chancilleria con una relacion del caso: la qual Provision se da luego para que se lleve el dicho proceso, y para que el juez Ecclesiastico absuelva los descomulgados, y alce el entre dicho, si estuviere puesto, por espacio de sessenta dias. Y si en la Chancilleria se remitiera el negocio al juez seglar, declarando aver avido lugar su appellacion del Ecclesiastico, el dicho juez seglar procede contra el delincente.

Et redeundo unde digressi fuimus, nempe quando reus fuit deprehensus, & in carcere detrusus, vel ab ecclesia iuste extractus, tunc iudex advertere debet, quod causa incarcerati pia est, secundum Bartolum & Cynum, quos refert & sequitur Tiraquellus in Tractatu de privilegiis pia causa in prefatione. ac proinde celeriter erit expedienda, juxta textum in l. finali. Codic. de custodia reorum. Et quamprimum iudex visitabit delinquentem incarceratum, & ejus confessionem recipiet, monebitque prius custodem carceris, ne ante confessionem receptam permittat aliquem cum delincente loqui, ne eum instruat ad negandum, secundum Gregorium Lupem in lege sexta tit. vigesimo nono, partita septima, in glossa finali.

SUMMARI A.

- 1 Delincente incarcerato iudex statim coram tabellione confessionem ejus assumere debet, & in scriptis eam redigi facere.
- 2 Tabellio solus confessionem delinquentis incarcerati assumere non potest.
- 3 Capto delincente, statim ante confessionem querere debet iudex ab eo, cujus status, conditionisve sit, & aetatem quam habeat.
- 4 Si delinquens major viginti quinque annis sit, recipiendum ab eo juramentum de veritate dicenda, & interrogationes secundum circumstantias negotii faciendæ.
- 5 Si delinquens minorem viginti quinque annis se dixerit, & talis appareat, dandus sibi curator est.
- 6 Confessio minoris absque curatore etiam sponte facta nullius momenti est.
- 7 Iudex antequam à delincente minore confessionem recipiat, præstat ad litem curatorum aliquem ex procuratoribus audientia: qui acceptat & jurat, & fidejussorem præstat coram tabellione ipsius causa.
- 8 Iudex recipit à delincente minore juramentum de veritate dicenda coram suo curatore: quod juramentum prestare tenetur, & ad interrogata respondere.
- 9 Tam major, quam minor, à quibus juramentum de veritate dicenda iuste petitur, eam proferre tenentur.
- 10 Resolvuntur plurima, quæ ob stare videntur, contra magis communem opinionem, quæ habet, eum à quo receptum est juramentum de veritate dicenda, debere eam dicere.
- 11 Qui iniuste interrogatur à iudice de delicto à se commissio, ei verum dicere non tenetur: ceterum si iuste, tenetur prodere & veritatem fateri.

- 12 Iuste interrogatur quis à iudice de delicto, quando de eo semiplena probatio adest: & de ea innotescit interrogato.
- 13 Delinquens sciens iuste à se inquiri veritatem, eam fateri tenetur: & quæ contra eum sunt indicia, sibi manifestanda sunt.
- 14 Tabellio debet legere delinquenti, à quo recipitur confessio, unam, duasve testimonium receptas in summaria informatione, restium nominibus tacitis: ut ex eis delinquens intelligat qualiter delictum probetur.
- 25 Delinquens iniuste interrogatus (vel quia semiplenè de delicto non constat, vel à iudice incompetenti interrogatus, aut à legitime recusato, aut ab eo à quo legitime appellatum extat) poterit declinare versutiam iudicis, alia adhibita fraude.
- 16 Delinquens iniuste interrogatus à iudice non potest simpliciter veritatem negare: licet subterfugio verborum iudicem fallere possit.
- 17 Mendacium prolatum ab iniuste interrogato à iudice super delicto, si sine juramento veniale peccatum, si cum juramento mortale est.
- 18 Delinquens, qui confitetur delictum, in carcerem reducendus, confessione in scriptis redacta, donec sententia feratur.
- 19 Confessus in civilibus pro condemnato habetur: in criminalibus autem sententia iudicis declaratoria adeste debet.
- 20 Delinquens ex sola sua confessione condemnandus non est.
- 21 Clericus ex sola sua confessione absque alia probatione condemnandus, secundum Bernardum Diaz.
- 22 Minori consentienti delictum cum juramento curatore presente, an competat in integrum restitutio adversus confessionem.
- 23 Delinquenti consentienti delictum assignandus terminus trium dierum, vel alius major vel minor ad allegandas suas exceptiones, & eo elapso, fertur sententia, & executioni mandatur.
- 24 Si delinquens neget, intimari debet parti offensa, quod accusationem proponat.

§. IV.

De confessione delinquentis.

Postquam delinquens fuerit in carcerem detrusus, statim iudex recipere debet ejus confessionem coram tabellione, facereque quod in scriptis à tabellione confessio redigatur, juxta text. in l. 1. in principio ff. de custodia reorum, & in l. 4. & 6. tit. 29. part. 7. Nec solus tabellio confessionem delinquentis assumere poterit, secundum glossam receptam in l. jubemus, verbo aliud iudicium C. de liberali causa: quam notat Ripa in pract. crim. §. postquam n. 17. Florianus in l. proinde n. 112. ff. ad legem Aquilianam, & Matthaus de Afflictis in decision. 182. num. 6. Quamobrem iudex illico accedere debet ad carcerem cum tabellione, & mandabit, quod coram se delinquens compareat, interrogabitque eum, cujus status, conditionis, & aetatis sit: qui si responderit, se majorem esse viginti quinque annis, juramentum de veritate dicenda ab eo recipiet, & interrogatio-

nes faciet secundum circumstantias negotii: si vero delinquens responderit, se minorem esse viginti quinque annis, & ita ex ejus aspectu apparuerit, juxta text. in l. minor viginti quinque annis ex aspectu ff. de minor. tunc judex ante omnia curatorem ei dabit, quia minor viginti quinque annis non habet personam legitimam standi in judicio, ut probat textus in l. clarum C. de autoritate præs. alioquin confessio minoris absque curatore facta esset nulla, etiam si sponte minor eam fecerit, ut probatur in l. cum & minores C. si adversus rem judicatam, & notat Bartolus in l. finali §. in pupillo columna 2. ff. de verborum obligationib. & Hyppolitus in practica criminali §. nunc videndum num. 31. & probat textus in l. 11. titulo 2. part. 3. & ita resolvit Antonius Gomez in 3. tomo Variarum capit. 1. num. 64. Et hanc testantur communem opinionem, & in regnis Hispaniarum usu receptam, & in praxi observatam plures DD. relati ac recepti à Julio Claro, lib. 5. sententiarum §. finali, questione 51. num. 2. & quest. 55. n. 12. Y assi luego el juez le ha de proveer de curador ad litem, y de ordinario le da por su curador un procurador de la audiencia, el qual luego accepta la curaduria, y haze juramento en forma, de que como bueno y fiel curador defendera la causa de su menor, segun de derecho es obligado, y da alli fiador de que lo cumplira: y el curador y su fiador se obligan en forma ante el escrivano de la causa. Y hecho esto, el juez le discierne la curaduria: & tunc judex coram curatore recipit juramentum à minore de veritate dicenda, quod juramentum minor præstare tenetur, & ad interrogata respondere, juxta text. in d. l. clarum & firmat expresse gloss. in l. 2. §. quod observari C. de juramento calumnia, verbo scire possum. & ibi notant Bartolus, Cynus, & Paulus num. 7. idem firmat glossa magna in l. 2. C. de edendo & glossa in capit. 1. de juramento calumnia. quarum gloss. opinionem testatur communiter receptam Hyppolitus in l. penultima ff. de questionibus numero 72. & Rodericus Suarez in l. 4. titulo de las juras, versiculo unum nota, libro 2. fori. column. 7. Pro qua opinione Antonius Gomez eam sequens in 3. tomo Variarum capitulo primo numero 65. expendit text. in l. 4. titulo finali, parte sexta. Et ita observatur, licet contrarium teneant plures relati per Jaf. in l. ambiguitatis Cod. de indicta viduitate tollenda.

9 Et tam iste minor quam major interrogatus à judice tenetur veritatem confiteri: nam cuicumque reo juramentum de veritate dicenda deferendum est, secundum Bartolum in l. inter omnes §. recte in fine ff. de furtis. cujus opinionem magis communem esse firmat Julius Clarus libro quinto sententiarum §. finali questione ne. 45. numero nono. Nec obstat textus in capit. quis aliquando versiculo, item illud de penitentia, distinctione 1. ubi dicitur, quod nemo tenetur suam delictum patefacere: & illud Esaie capit. 3. ibi, reprehenduntur qui peccata sua tanquam Sodoma predicant, nec abscondunt: & facit text. in capitulo nullo 12. questione prima & in capit. non sunt audiendi 11. questione tertia, ubi dicitur, quod vita & conscientia nobis sunt necessaria, & proximo fama bona: facit illud Matthæi capitulo undecimo ubi dicitur;

quod jugum Domini suave est, & præcepta ejus levia, sed gravissima esset lex quæ obligaret aliquem ad se prodendum, quinimo & esset contra jus naturale, cum perinde esset, ac si eum obligaret ad se occidendum, ergo videtur quod delinquens non tenetur veritatem delicti fateri. Nam respondeo, quod in contrarium adducta procedunt, quando aliquis injuste interrogatur à judice: nos autem loquimur, quando debite & juste interrogatur: nam tunc tenetur veritatem fateri, & se prodere, secundum Divum Thomam, secunda secunda, questione 69. articulo primo, & ibi Cajetanum, Paludanum in 4. distinctione 19. questione 4. columna 3. Juste autem dicitur quis à judice interrogari, quando in actis processus delictum adversus eum semiplene probatum est per unum testem, vel famam publicam, & hoc ei notificatum est à judice ex D. Thom. ubi supra articulo secundo & ibi Cajetan. consentit Soto in Tractatu de ratione regendi & detegendi secretum, membro 2. questione septima pag. 62. numero 730. & in capit. 25. numero 36. Ac ideo delinquens non tenetur veritatem fateri, nisi quando scit rite & recte posse à judice interrogari: quocirca manifestari debent delinquenti indicia, quæ sunt contra eum & copiam eorum ei tradi, secundum Sotum & Navarrum ubi supra, & Greg. Lup. in l. 4. titulo 29. partita 7. in gloss. magna. Y assi el juez deve mandar al escrivano de la causa, que lea uno o dos testigos de la summaria informacion, de los que dizen contra el que esta declarando su confession, sin dezir los nombres dellos: y entonces el juez hade dezir al confessante, que vea lo que aquellos testigos dizen contra el: por tanto que diga la verdad de lo que sabe en aquel negocio. Cæterum si injuste & indebite prædictis deficientibus delinquens interrogetur, vel si judex incompetens sit, aut legitime recusatus, seu legitime ab eo sit appellatum, tunc delinquens non tenetur veritatem fateri, sed poterit declinare versutiam judicis alia fraude adhibita, ex traditis per glossam in simili in cap. cupientes verbo Malignantium de electione libr. 6. & poterit uti subterfugio, & obscuritate, & amphibologia verborum, nempe nequando interrogationem, prout in ea continetur, aut negando interrogationem, prout sibi proponitur, eo sensu intra se retento, quod sibi proponitur ac si ad delictum confitendum teneretur, cum tamen non teneatur, ut colligitur ex text. in capitulo qualiter & quando el. 1. de accusationibus ibi, exceptis occultis juncto text. in capit. erubescant 32. distinctione, & tradit Adrianus in 4. de sacramento confessionis §. ad argumenta, dubio 9. asserens, hanc esse communem opinionem, cui consentit Navarrus in dicto Corollario 64. à numero 765. Non tamen delinquens poterit simpliciter negare veritatem absque subterfugio verborum: nam tunc mendacium committeret, quod non permittitur, ut probatur in capit. ne quis arbitretur 22. questione secunda, & in capit. super eo. de usuris, & resolvit Navarrus in dicto Corollario 64. numero 765. Quod mendacium prolatum ab injuste interrogato sine juramento peccatum veniale est, si vero prolatum fuerit cum juramento peccatum mortale erit, ut resolvunt Soto in Tractatu de ratione regendi & detegendi secretum membro 3.

bro 3. questione 3. conclusione 6. Navarrus in capit. fin. de penitentia, distinctione 5. num. 13. & Covarruvias in libro 4. Variarum resolutionum cap. 1. num. 2. nil tale potuit allegare eum lib. 1. c. 2. n. 2.

18 Si vero delinquens delictum confiteatur, statim ejus confessio in scriptis redigenda erit, & ipse in carcerem reducendus donec sententia feratur, juxta text. in l. si confessus ff. de custodia reorum, & in l. 4. titulo 29. part. 7. Nam licet in causis civilibus confessus habeatur pro condemnato, tamen in criminalibus requiritur sententia declaratoria judicis, secundum glossam receptam in l. unica Codic. de confessis, & glossa in dicta leg. si confessus ff. de custodia reorum, & ibi notant Bartolus & omnes. Quinimo ex sola confessione delinquentis condemnatio fieri non debet, sed requiritur quod de delicto commissio constet, secundum communiter DD. ex Simancas, institutionibus catholicis titulo 13. numer. 2. & Julio Claro in libro 5. sententiarum §. fina. questione 55. numero decimo. Quamvis Bernardus Diaz. in practica criminali capitul. 119. resolvat, clericum condemnari posse ex sola ejus confessione absque eo quod de delicto commissio constet: quo in loco alias plures specialitates resulant ex confessione clerici congerit. Et plura alia utilia circa confessionem delinquentis refert Julius Clarus in dicta questione 55. Advertendum tamen erit, quod si delinquens sit minor viginti quinque annis, & delictum confiteatur, statim quod sibi datus fuerit curator, caute judex agere debet, quod non eo momento temporis quo datus fuit curator, autoritatem præstet curator confessioni factæ per minorem: quia tunc non valeret talis actus tanquam factus absque causæ cognitione propter modicitatem & brevitate temporis, ex qua apparet cognitionem causæ non præcessisse, nec intervenisse, quæ ad validitatem actus deberet intervenire, ita in propriis terminis firmat Hyppolitus de Marfilis in practica criminali §. nunc videndum numero 32. & 33. ex doctrina Ancharani in consilio 72. & in consilio 35. columna prima & in consilio 115. columna 2. & sequitur Jaf. in l. judices Cod. de judic. & pro hac resolutione plura alia refert Hyppolitus in loco proxime citato. Advertendum etiam erit circa supradicta, quod si delinquens fuerit minor, & autoritate curatoris confessus fuerit delictum, eidem competere poterit restitutio in integrum adversus confessionem etiam cum juramento factam, secundum Angelum, & DD. in l. certum §. in pupillo ff. de confessis. Alexand. in consilio 115. numero 6. libro 3. & plures quos refert Menochius libro secundo de Arbit. casu 268. numero quarto & in consilio 100. numero 283. Oppositam tamen sententiam, imo tunc restitutionem minori non competere, tenet Antonius Gomez in tertio tomo Variarum, capitulo 1. numero 66. & ejus opinionem indistincte sequitur Julius Clarus libro 5. sententiarum §. fina. questione 60. num. 4. & eam veram esse intelligit Menochius in dicto consilio 100. num. 306. quando illa confessio minoris aliis indicis & conjecturis comprobaretur, ex doctrina Jaf. in l. nam & postea §. si minor, numero 7. ff. de jurejurando, & Ruin. in consilio 135. numero octavo libro 1. & præ Suarez de Paz Praxis Eccl.

dictam opinionem ad utramque partem disputat D. Franciscus à Sarmiento, libro tertio select. capitul. 13. & quodam fœdere distinctionis eam dissolvit. Deinde judex delinquenti confesso assignat terminum trium dierum, aut alium majorem vel minorem ad allegandas suas exceptiones, & defensiones, & termino elapso pervenitur ad sententiam, & ejus executionem, ut resolvit Hyppolitus in practica criminali §. 24 postquam sed si delinquens delictum neget, pervenendum est ad accusationem, & intimari debet parti offensæ, ut accusationem proponat.

SUMMARI A.

- 1 Judice, ex officio procedente contra delinquentem, recepta summaria informatione requirendi sunt offensus, vel qui suorum injuriam persequi possunt, an querelare velint, & si voluerint, interponant querelam per viam actus coram tabellione, & post recipitur confessio.
- 2 Judice procedente contra delinquentem ad instantiam partis, querela proponitur per viam actus, vel ab advocatione subscripta, & sibi data summaria informatione, per simplicem probationem decernitur mandatum captionis.
- 3 Querela per viam actus.
- 4 Querela ad requisitionem judicis proposita judex recipit confessionem delinquentis, & facit notificari parti: ut intra certum tempus accusationem proponat in forma.
- 5 Judice ex officio non requirente partem delinquentis petit, quod præcipiat parti offensæ, ut accusationem proponat intra terminum etiam intentando remedium l. diffamari.
- 6 Judex præfigit terminum prætendenti aliquod jus contra delinquentem, post quem non audiatur.
- 7 Non proposita accusatione à parte intra terminum incusat eum contumacia, & judex præcipit quod amplius non audiatur, & quod fiscalis causam assumat.
- 8 Unica monitio sufficit ut transacto termino amplius pars offensæ contra delinquentem non audiatur.

§. V.

De intimatione parti offensæ faciendâ, ut accusationem proponat.

Advertendum est, quod quando judex à principio procedit ex officio, recepta summaria informatione de delicto, & ejus delinquentem, antequam ad ulteriora procedat requirit offensum vel eos, qui possunt prosequi suorum injuriam an velint querelare, & si respondeant quod sic, tunc per viam actus coram tabellione interponunt querelam, & deinde judex recipit confessionem delinquentis, ut supra resolvimus. Non tamen poterit judex cogere offensum ad accusandum delinquentem, secundum gloss. in l. si quis homicidis verbo, coges C. de accusa. quam testatur communiter receptam Covarru. lib. 1. Variarum cap. 11. circa fin. nec etiam poterit compellere hæredem offensi ad accusandum, & ita in praxi observatur secundum Julium Clarum

Clarum lib. 5. sent. 6. fin. quest. 15. n. 5. bene tamen offensus compellitur sub juramento declarare, & narrare seriem facti. Quando vero iudex à principio procedit ad instantiam partis offensæ, tunc pars offensa proponit querelam coram tabellione per viam actus, vel subscriptam ab advocatione, ut in l. si quis se injuriam. C. de accusationibus. & iudex inquit, quod sibi detur informatio, & data semiplena probatione, datur mandatum de capiendõ personam delinquentis, & querela utroque casu proponitur modo sequenti.

Querella.

3 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y tal año ante el Illustre Señor alcalde mayor, y en presencia de mi el presente escrivano, y testigos, parecio presente Ticio vezino desta ciudad, y dixo, que en la mejor via y forma que de derecho podia, se querellava, y querello criminalmente de Seyo, y de los demas que pareciesen culpados en la prosecucion desta causa, y contando la causa de su querella dixo, que avidas por premissas las solemnidades del derecho en un dia deste presente mes, que se contaron veynte y siete dias del, el sufo dicho reo acusado, con poco temor de Dios, y menosprecio de su conscientia, y en desacato de la justicia Real, vino à el, y sin le dezir cosa ni hazer por do mal ni danno le huviesse de venir, le dio una muy gran cuchillada en la cabeça, de que le cortó cuero y carne, y le salio mucha sangre: en lo qual ansi aver fecho, avia cometido y cometido grave y atroz delito digno de punicion y castigo. Porende que pedia y pidio à su merced, que avida sumaria informacion de lo contenido en su querella, mandasse prender al dicho reo acusado, y a los demas que pareciesen culpados, y tenerlos presos y a buen recaudo en la carcel publica desta ciudad, donde protestava y protesto acusarle mas en forma para que fuesse castigado por todo rigor de derecho, y para ello el officio de su merced imploro, pidio justicia y costas, y juro en forma, &c.

4 Porrecta & interposita hac querela, quando à principio ad instantiam partis proceditur, dataque summaria informatione, & delinquentem capto, vel interposita prædicta querela à parte, quando ad requisitionem iudicis fuit proposita, tunc iudex recipit confessionem delinquentis, ut supra resolvimus: & deinde præcipit notificari parti offensæ, ut intra certum tempus accusationem in forma adversus delinquentem proponat. Et ista praxis observatur in nostro Regno, ut firmat Anto. Gom. in 3. tomo capitulo primo numero 17. cum sequentibus, & eam unico tantum verbo proposuit Bald. in l. quamvis l. 2. Cod. ad l. Juliam de adulteris, & idem disponit text. in l. 17. titul. 1. part. 7. & in l. fina. titul. 26. libr. 4. fori, & ordinatione Lusitanorum libro 5. titulo 1. in principio. Et si iudex ex officio non requirat partem offensam, tunc delinquentis detentus in carcere petit à iudice, quod præcipiat parti offensæ, ut accusationem proponat, intra certum terminum, intentando, si opus fuerit, remedium l. diffamari. C. de ingenuis, & manumissis, ut resolvit Antonius Gom. ubi supra numero 17. & Covarruvias libro 1. Variarum ca.

pit. 18. & tunc iudex præfigit terminum prætendenti aliquod jus, ut intra illum proponat accusationem, alioquin postea non audiatur. Quia accusatione intra terminum non proposita, delinquens inculat contumaciam parti offensæ, & iudex præcipit, eam amplius non esse audiendam, jubetque fiscalem causam assumere, accusationemque proponere. Et ad hoc, quod post lapsum terminum præfixum à iudice, offensus non audiatur, sufficit unica tantum monitio, & termini assignatio, juxta text. in l. Titia. ff. de accusationibus, juxta doctrinam Bart. ibi & text. in l. si ea. C. qui accusare non possunt. ubi DD. communiter, & firmat Bartolus in Extravaganti ad reprimendum verbo, super directo crimine, in fine, & concludit Antonius Gom. in dicto capitulo 1. num. 24. ubi satisfacit fundamentis in contrarium adductis, resolvens quando lapsõ termino offensus poterit admitti. Et tunc fiscalis, vel offensus si in termino comparuerit mutatis mutandis proponit suam accusationem in forma.

SUMMARI A.

- 1 Accusatio solemnis in scriptis proponenda est.
- 2 Accusatio accusatoris & accusati personas contineat, & nomen imperatoris, aut regis, diem & mensem, & locum commissi delicti, & ipsummet delictum.
- 3 Libellus seu forma accusationis solemnis Hispano sermone concepta.
- 4 Forma intentandi incidenter actionem civilem ad damna & interesse sermone Hispano concepta.
- 5 Libellus seu forma intentandi accusationem civilem Hispano sermone.
- 6 Quare ponatur in libello accusationis: Ticio vezino de tal lugar, &c.
- 7 Accusatio nomen accusatoris continere debet.
- 8 Absque accusatore nemo damnandus.
- 9 Accusator ipse, & non per procuratorem proponere debet accusationem criminalem.
- 10 Persona illustris per procuratorem accusare, & se defendere potest in crimine injuriarum, secus in aliis gravissimis delictis.
- 11 Procurator admittitur ad accusandum delictum, ex quo solummodo veniat imponenda pena relegationis, infamiae, vel pecunie.
- 12 Procurator non admittitur ad accusandum, si veniat imponenda pena relegationis perpetua jure regio.
- 13 Praxi introductum, quod mulier, vel alia honesta & nobilis persona, infirmus, vel in carcere detentus petit à iudice facultatem accusandi per procuratorem vel se defendendi.
- 14 Processus gestus cum procuratore super accusatione criminali est nullus, etiam parte non opponente.
- 15 Clausula, Como mejor aya lugar de derecho, accuso criminalmente, &c. quomodo intelligenda.
- 16 In delictis atrocibus superior clausula solet apponi per advocatos: ceterum in parvis solum dicitur, Avidas aqui por permissas las solemnidades

- 17 Nomen iudicis, coram quo accusatio proponitur, an in ea apponi debeat.
- 18 Clausula, En una dia de tal mes deste presente año, &c. & ibi. En la plaza apponitur, ad denotandum, quod accusatio debet continere annum, mensem, & locum commissi delicti.
- 19 Libellus mensem, & annum & locum commissi delicti non continens non est admittendus.
- 20 Si non probetur tali mense, & anno, & loco expressis in libello commissum delictum, reus absolvendus venit.
- 21 Dies & hora commissi delicti non est de substantia accusationis, nec apponi debet.
- 22 Si pars petat diem & horam apponi in accusatione, ut possit se defendere coarctando negativam, exprimenda est.
- 23 Clausula, Salvo y seguro, apponitur, ut denotet accusatum fuisse aggressorem.
- 24 Aggressor gravius punitur, quam qui in rixa deliquit.
- 25 Clausula, Postpuesto el temor de Dios, apponitur ad magis provocandum iudicem.
- 26 Clausula, Acompañado de muchas personas, y armado de todas armas, non est necessaria: sed apponitur ad aggravandum delictum, & ut delinquentem prius delictum excogitasse constet.
- 27 Armatus presumitur prius rixam parasse.
- 28 Clausula, Con animo diabolico sobre pensado, quare ponatur in accusatione.
- 29 Delictum ex proposito commissum magis puniendum, quam id, quod repente & calore iracundiae perpetratur.
- 30 Mens, & animus distinguunt maleficia.
- 31 Clausula, Atraycion, y alevosamente, &c. quid importet.
- 32 Proditorie occidit vel offendit, qui retro, non facie ad faciem in prælio, vel rixa offendit aliquem, etiam suum inimicum.
- 33 Quis dicatur proditor de jure communi.
- 34 Proditorie occidens qua pena puniendus.
- 35 Clausula, Y me tiro muchos golpes y cuchilladas, y medio una cuchillada, &c. quare ponitur.
- 36 Non solum de delicto & delinquente, verum etiam de vulnere constare debet.
- 37 Clausula, Lo qual hizo con animo de me injuriar, y la provoque en mi animo, quare posita.
- 38 Animus injuriandi requiritur in delictis, quia mens & animus ea distinguunt.
- 39 Offensus debet injuriam sibi illatam ad animum revocare, ut accusare valeat.
- 40 Clausula, La qual injuria y delicto es grave y atroz. quare posita.
- 41 Atrociem injuriam esse, ex quibus contingit.
- 42 Clausula, Y por ello incurrio en graves, &c. quare posita.
- 43 Delictum pluribus pœnis & diversis solet inveniri punitum.
- 44 Si pluribus pœnis delictum reperitur punitum, & non constet, qua illarum aliam corrigat, omnes infligenda, secundum communem, & secundum quod praxis recepit illam duntaxat, qua à posteriori lege imposita reperitur.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 45 Pluribus pœnis diversis cumulative impostis à pluribus legibus pro uno delicto, si ab eis exprimatur, omnes infligendas esse, & habere locum: omnes imponenda sunt.
- 46 Constito, quod una pena tollat aliam, illa infligenda.
- 47 Si unica pena reperitur delictum una vel pluribus legibus punitum, illa est infligenda.
- 48 Si nulla pena delictum reperitur punitum, arbitrio iudicis extraordinarie erit puniendum.
- 49 Clausula, Porende à v. m. pido, &c. quare posita in libello.
- 50 In criminalibus conclusio libelli de jure non est necessaria: licet ea utantur de consuetudine prædicti advocati.
- 51 Clausula, Y en lo necesario el officio de v. m. &c. & ibi, y juro à Dios, &c. quare ponantur.
- 52 Licet de jure accusator tenetur se subscribere ad pœnam talionis, tamen de consuetudine talis subscriptio necessaria non est.
- 53 Accusator tenetur de jure canonico se subscribere ad pœnam talionis, secundum Julianum Clarum.
- 54 Iudex arbitrio suo calumniosum accusatorem punire poterit.
- 55 Accusator calumniosus qualiter de jure canonico puniatur, remissive.
- 56 Clausula, E incidenter de su officio, &c. quare posita in libello.
- 57 Estimatio injuria in libello alternativè ponenda ad lucrum, aut ad damnum.
- 58 Iudex taxare debet summam petitam à parte pro injuria sibi illata, attenda qualitate injuria & persona.
- 59 Clausula, Salvo en todo la tassacion, &c. quare posita.
- 60 Oblata accusatio statim intimatur accusato, ut ad primam audientiam respondeat.
- 61 Libellus responsorius rei ad accusationem contra se positam Hispano conceptus.
- 62 Clausula, Por persona de mi procurador, con licentia, &c. apposita in libello responsorio rei, quare posita.
- 63 Clausula, En que en efecto dize, quare posita, & quomodo explicanda.
- 64 Clausula, ni se puede ni deve de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c. quare posita.
- 65 Semel bonus semper presumitur bonus.
- 66 Nobilis non presumitur malum committere.
- 67 Quod bonus presumatur semper bonus, & nobilis quod malum non committet, sunt presumptiones juris tantum, qua per probationem contrariam cessant.
- 68 Clausula, Lo otro porque al tiempo que el dicho adverso, &c. quid importet.
- 69 Si locus, in quo accusatus dicit se fuisse, parum distet à loco commissi delicti, dicere debet in libello, quod continuè per totum id tempus, quo dicit accusator commissum delictum, adsuit in illo loco, nec inde recessit.
- 70 Si locus commissi delicti multum distet à loco,

X 2 in

in quo accusatus dicit eo tempore fuisse : non est opus dicere se nunquam recessisse ab eo loco.

§. VI.

Qualiter accusatio concipienda sit.

- 71 Clausula, Hazer lo ya para mi propria defen-
sa, &c. quare apposita.
- 72 Delictum commissum ad defensionem necessa-
riam, non est punibile, quia omni jure
permissa.
- 73 Qui ad sui necessariam defensionem clericum
occidit: nec excommunicationem nec irregu-
laritatem incidit.
- 74 Defensio necessaria etiam pro rebus propriis,
consanguineis & vicinis permissa.
- 75 Defensio permissa cum moderamine inculpata
tutela, & quando tale moderamen adesse
dicatur.
- 76 Qui adversarium videt ad se venientem gladio
nudo, disicitur in vite discrimine constitu-
tus, nec tenetur expectare, quod ab eo prius
percutiatur.
- 77 Invasus modum defensionis excedens, non est
ordinarie puniendus, sed mitius.
- 78 Ignoscendum ei, qui provocatus voluit ulcisci.
- 79 Homo dolore intenso commotus, non est in
plenitudine intellectus.
- 80 Reus, qui delictum negavit, si postea habita
copia processus videat se convictum, pote-
rit allegare & probare ad sui defensionem
fecisse.
- 81 Accusatus non debet dicere simpliciter, se
commississe crimen ad sui defensionem, sed
premissa negativa: ut in libello Porque caso
non confessado, &c.
- 82 Accusator potest pro parte acceptare accusati
confessionem, & pro parte repudiare.
- 83 Accusatus ex sola confessione sua de commisso
delicto non punitur ordinarie.
- 84 Ad probandam defensionem necessariam ad-
mittuntur conjectura, & probationes pra-
sumptiva, & testes familiares & consan-
guinei.
- 85 Injuria privata per pactum remitti potest.
- 86 Injuria privata remissa, an iudex ex officio
procedere possit adversus delinquentem.
- 87 In omnibus criminibus penam sanguinis inge-
rentibus, excepto crimine adulterii, tran-
sactio licita est.
- 88 Offensus simpliciter injuriam remittens, non
conferetur remissione damna, expensas, & in-
teresse.
- 89 Clausula, Alomenos dar en fiado, quare po-
sita.
- 90 Reus potest a carcere relaxari, sub fidejusso-
ribus, quoties ex delicto poena corporalis
non venit imponenda: & fallit in casibus hic
positis. Si vero corporalis imponenda veniat,
non est relaxandus.
- 91 Etiam ubi veniret imponenda corporalis poena,
si constat de innocentia rei, etiam absque fi-
dejussoribus absolvendus erit.
- 92 Innocentia rei constabit, testium facta publica-
tione.
- 93 Iudex, qui in casibus, in quibus reus sub fide-
jussoribus relaxari potest & debet, eum non
relaxaverit, irrogat ei injuriam, & in syn-
dicatu tenebitur.

Acusatio solemnis contra delinquentem in
scriptis proponenda est: continens perso-
nam accusatoris & accusati, & nomen Impe-
ratoris & Regis, & diem & mensem, & locum
commissi delicti, & ipsum delictum, de quo
accusatio fit, juxta text. in cap. 1. juncto text.
in cap. quisquis, & in cap. fin. vers. libellorum 2.
quast. 8. quae jura ad hoc notant Archidiaconus, &
omnes ibi, & probatur in l. libellorum ff. de ac-
cusationibus, ubi gloss. & DD. in l. final. C. eod.
tit. & ibi gl. quibus convenit l. 14. tit. 1. part.
7. & l. 5. tit. 20. lib. 4. fori. Et ut aptius singu-
lar clausulae accusationis explicentur, opera pre-
tium duxi in forma concipere accusationem,
tam criminalem, quam civilem, & utramque
simul.

LIBELLUS ACCUSATIONIS
criminaliter intentata.

ILLUSTRE SEÑOR.

Ticio vezino desta ciudad de Salamanca, como
mejor aya lugar de derecho, acuso criminal-
mente a Seyo vezino otrosi desta ciudad, preso en
la carcel publica della, y contando el caso digo,
que presidiendo en la yglesia de Dios nuestro muy
S. Padre Gregorio decimo tercio, y reynando en
estos Reynos la Catholica Magestad del Rey Don
Phelippe nuestro Señor, y siendo su Corregidor en
esta ciudad el muy Illust. Señor Don Henrique,
y v. m. su Teniente, en un dia del mes de Abril
proximo passado deste presente año de mil y qui-
nientos y setenta y tres, estando yo en la plaça
mayor desta ciudad salvo y seguro, sin hazer ni
dezir cosa alguna por donde mal ni daño me hu-
viessse de venir, el suso dicho reo acusado pospues-
to el temor de Dios, y menosprecio de su cons-
ciencia, y en desacato de la jurisdiccion Real,
acompañado de muchas personas para ello con-
vocadas, sobre caso pensado, a traycion y alevo-
samente con animo diabolico de me matar, se
vino para mi armado de todas armas offensivas
y defensivas con la espada de sembaynada, tirando
muchos golpes y cuchilladas, y me dio una herida
en la cabeça, y otra en una mano: de las quales
me corto cuero y carne, y me salió mucha sangre,
y me sacaron muchos huesos, y dellas esto y en la
cama a punto de muerte, y a bien librar queda-
re manco, y el dicho reo me acabara de matar
si pudiera; si no por Dios principalmente que me
quiso guardar, y por las buenas gentes que se me-
tieron de por medio: lo qual hizo con animo de
me injuriar, como me injurio, y yo provoque la
dicha injuria en mi animo para me querellar
delante de v. m. la qual injuria y delicto es
grave, y atroz, y por ello incurrio en graves y
diversas penas establecidas por fuero y derecho,
leyes y pragmáticas destos Reynos. Porende a v. m.
pido que avida mi relacion por verdadera, en
la parte que baste al ven cimiento desta causa, pro-
nuncie y declare al dicho reo acusado por hechor
y perpetrador del dicho delicto, y ansi declarado
le condene en las mayores y mas graves penas esta-

establecidas por fuero derecho, leyes y pragmati-
cas destos Reynos contra los semeiantes delinquen-
tes: las quales execute en su persona y bienes,
para que a el sea castigo y a otros exemplo, y en
lo necesario el officio de v. m. imploro, pido cum-
plimiento de justicia, y las costas protesto, y ju-
ro a Dios y a esta Cruz, que esta acusacion no la
pongo de malicia.

Et si in isto libello accusatorio criminaliter in-
tentato offensus simul voluerit intentare actio-
nem civilem ad damna, interesse, & ad alias
expensas in fine ejus successivè post illa verba,
Y a otros exemplo, debet apponere clausulam se-
quentem.

4 E incidenter de officio de v. m. (el qual para
ello imploro) pido condemne al dicho reo acusa-
do en mil ducados, que estimo el daño de la man-
quedad, sendo como so y muy buen official de can-
teria, de edad de veynte y seys años, y que ganava
cada dia seys reales, y mas le condene en treynta
mil maravedis, que he gastado en medicos y cur-
vianos y botica y maniares delicados de enfermo,
los quales mil ducados y gastos quisiera mas aver
dexado de ganar en casoque pudiera, o perderlos
de mi hazienda, en caso que los tuviera antes que
aver recebido la dicha manquedad, y hecho los
dichos gastos por causa de las dichas cuchilladas,
y ansi lo juro a Dios y a esta Cruz, salvo en todo
la judicial tassacion de v. m. y para ello, &c.

LIBELLUS ACCUSATIONIS
civiliter intentata.

ILLUSTRE SEÑOR.

5 Coyo en nombre y como procurador de Ticio,
como mejor aya lugar de derecho acuso a Seyo
vezino desta ciudad de Salamanca, y preso en la
carcel publica della, y avidas por premissas las
solemnidades de derecho, &c. Digo que en un dia
del mes de Abril proximo passado deste presente
año de mil y quinientos y setenta, y tres, estan-
do el dicho mi parte en la plaça publica desta
ciudad salvo y seguro, sin hazer ni dezir cosa por
do mal ni daño le huviessse de venir, el dicho
reo acusado con poco temor de Dios y menosprecio
de su consciencia en desacato de la justicia Real,
se fue para el dicho mi parte sobre caso pensado,
con la espada desembaynada, y le dio muchos gol-
pes y cuchilladas, y le hirio en la cara, y en una
mano y le acabara de matar, sino fuera por Dios
y las buenas gentes. De las quales heridas le corto
cuero y carne, y le saco mucha sangre, y queda
manco de la mano, lo qual todo hizo por hazer
daño y injuria al dicho mi parte, la qual inju-
ria y daño fue y es grave y atroz, por ser en la
plaça publica, y atenta la calidad de la persona
de mi parte, por ser como es hombre honrado de
bucnos parientes, y muy buen official de canteria,
y el dicho adverso ser hombre de baxa suerte. Y
juro a Dios y a esta Cruz en anima de mi parte,
y la mia, que el dicho mi parteno quisiera aver
recibido la dicha injuria y daño de manquedad
por mil y quinientos ducados, por ser hombre hon-
rado, y muy buen official de canteria, de edad
de veynte y seys años, y ganava cada dia seys
reales, y quisiera antes aver perdido de su hazien-
da los dichos mil y quinientos ducados, o dexado
de ganarlos en caso que pudiera, que no recibir la

dicha injuria y daño de manquedad. Y ansi mis-
mo ha gastado en la cura de las dichas heridas
treynta mil maravedis, y mas. Porende a v. m.
pido que avida mi relacion por verdadera en la
parte que baste al vencimiento desta causa, de-
clare al dicho adverso por hechor y perpetrador
del dicho delicto, y ansi declarado, le condemne
en los dichos mil y quinientos ducados, y mas en
los treynta mil maravedis de gastos de cura, sal-
vo en todo la judicial tassacion de v. m. Y en lo
necesario el officio de v. m. imploro, y pido justi-
cia y costas, y juro a Dios y a esta Cruz en ani-
ma de mi parte y la mia, que esta acusacion no la
pongo de malicia.

Expositio cujuslibet clausula omnium li-
bellorum.

IN libello criminaliter concepto diximus, Ti-
cio vezino de Salamanca, &c. ad denotandum,
quod in accusatione nomen accusatoris contineri
debet, ut in dict. l. libellorum in princip. ff. de
accusationibus, & in cap. final. vers. libellorum
ista. 2. quastion. 8. & in l. 11. tit. 1. part. 7. quia
absque accusatore nemo damnatur, ut in l. res-
cripto. §. si quis accusatorem ff. de muneribus, &
honoribus, & notat Bossius in pract. criminali.
tit. de accusatione num. 1. ad denotandum, quod
in propria persona, & non per procuratorem
accusator interponere debet accusationem crimi-
nalem juxta text. in l. penult. §. ad crimen. ff. de
publicis judiciis, & in c. veniens, & ibi late Ma-
rianus Socin. de accusationibus, & est text. in
cap. in criminalibus 5. quastion. 3. & in cap. qui
accusare 3. quast. 9. & in l. 12. tit. 5. part. 3. &
in l. 6. tit. 1. part. 7. & utrobique DD. & Dida-
cus Perez in l. 1. tit. 11. libr. 2. ordinamenti. col.
505. & Anton. Gom. in 3. tomo. c. 1. num. 12.
Hanc tamen resolutionem intellige veram, nisi
esset persona illustris, quae per procuratorem
potest accusare, & se defendere, ut in l. fin. Cod.
de injuriis, & in §. in summa. Institut. de inju-
riis, & in cap. absens 3. quast. 9. quae limitatio
est vera in crimine injuriarum, secus tamen est
in aliis delictis gravissimis, ut in l. tunc conve-
nit. C. de accusationibus, & ibi Baldus & Saly-
cetus. Secundò prædictam resolutionem intelli-
ge veram, nisi ex tali delicto solummodo veni-
at imponenda poena relegationis, infamiae,
vel pecuniae: quia tunc procurator admittitur,
ut in l. 1. vers. sint autem ff. an per alium causa
appellationis reddi possint, & notat gloss. in d. c.
veniens verb. criminali. & ibi late Socinus n. 100.
atque idè libellum criminaliter conceptum no-
mine proprio formavimus. At verò attento jure
Regio si poena relegationis perpetuae esset im-
ponenda, tunc non admittitur procurator, ut
in l. 12. tit. 5. part. 3. Undè cum in criminali-
bus Procurator non admittatur regulariter, se-
cundum glossam dict. cap. veniens verb. criminali,
& ibi Socinus a num. 273. ubi ponit hanc regulam
cum 39. fallentiis, & Julius Clarus libr. 5.
sententiarum. §. fin. quast. 32. a num. 1. & Villa-
lobos in suis communibus opinionibus verb. ab-
sens num. 10. Praxis jam obiervat, quod quan-
do accusator est mulier, vel alia honesta &
nobilis persona, vel est infirmus, vel detentus
in carcere, vel est unus ex casibus exceptis, petit
licentiam à iudice ad accusandum, vel defenden-
dum

dum per procuratorem, aliàs processus cum procuratore gestus esset nullus, etiam si à parte non opponatur exceptio nullitatis, secundum Bartol. in d. §. ad crimen. cujus opinionem testantur veriorum, & communem esse Marianus Socinus num. 256. Aretin. num. 87. & 89. in dict. cap. veniens. Anton. Gomez 3. tomo Variarum cap. 1. num. 16. Jul. Clar. libr. 5. sentent. §. fin. qu. 32. num. 24. licet gloss. in l. quamvis. C. de adultariis, communiter recepta ex Felin. in cap. meminimus num. 15. de accusationibus, teneat, ad annullandum hujusmodi processum requiri, quod exceptio nullitatis à parte opponatur, & idem defendant plures alii relati ab Anton. Gom. & Julio Claro ubi supra, in quo articulo Marianus, Julius Clarus, & alii locis supra citatis diversimodè loquuntur.

In eodem libello ibi, Como mejor aya lugar de derecho acuso criminalmente à Seyo y contando el caso, digo, &c. Hanc clausulam explica per ea, quæ resolvit in 1. part. hujus 1. tomi in 4. tempore. in explicatione libelli petitionis principalis.

15 In eodem libello ibi: Presidiendo en la yglesia de Dios, &c. ista clausula, in qua nomen Pontificis & Regis apponitur, licet de jure sit necessaria, juxta gl. in d. l. libellorum verb. consul. tamen de consuetudine necessaria non est, ut docet Bart. in d. l. libellorum, pro quo facit text. in l. 14. tit. 1. part. 7. ubi præscribitur solemnitas necessaria accusationis, & tamen de prædicta clausula nihil dicitur. Cæterum in delictis atrocibus advocati semper eam apponunt, secundum Gregorium Lupum in dict. l. 14. in gloss. 3. In aliis vero injuriis & delictis parvis solummodò dicitur, Avidas aqui por premissas las solemnidades del derecho, ut supra diximus in libello civiliter intentato. Nomen tamen judicis, coram quo accusatio proponitur, licet in libello de jure apponi debeat, juxta text. in d. l. libellorum, & in cap. fin. vers. libellorum 2. quast. 8. & in d. l. 14. tamen hodie praxis & consuetudo observat id, quod resolvit supra in 1. part. hujus 1. tomi in 4. tempore in vers. quinto requiritur.

18 In eodem libello apponitur illa clausula, En un dia del mes deste presente año, & ibi, En la plaza, &c. ad denotandum, quod accusatio continere debet annum, mensem, & locum commissi delicti, ut probat text. in d. l. libellorum, & in d. c. fin. §. libellorum, & in d. l. 14. alioquin non esset admittendus, secundum Romanum in cons. 191. & Alex. in l. 1. num. 31. ff. de edendo, & Jul. Clar. libr. 5. receptarum. §. fin. qu. 12. num. 9. Undè si accusator in libello dicat, delictum fuisse tali mense, anno & loco, & postea non probet tempore illo, & loco, sed aliis fuisse commissum, reus absolvendus erit, ut cum Baldo & Salyceto resolvit Anton. Gom. in 3. tomo Variarum c. 11. nu. 2. & Bossius in pract. crim. tit. de inquisitione num. 93. Jul. Clar. tamen ubi supra num. 14. dicit, nunquam sibi hanc opinionem placuisse. Dies autem & hora commissi delicti non est de substantia, nec apponi debet, ut probatur in d. l. libellorum, & in d. c. fin. vers. libellorum, & in d. l. 14. & in l. 4. tit. 2. lib. 4. Recop. ac idèd in libello diximus, En un dia del mes de Abril. non specificando, quo die fuerit commissum. Tamen si à parte

adversa petatur, quod dies & hora commissi delicti exprimat, ut reus possit se defendere coarctando negativam, dicendo se alibi esse, tunc debet ab accusatore exprimi, aliàs defensio tolleretur accusato, secundum Bart. in leg. is qui reus ff. de publicis judiciis, & resolvit Bossius ubi supr. numero 92. & Gregor. Lup. in dict. l. 14. in verb. el mes, & ita praxis observat, quamvis Ant. Gom. in d. c. 11. ab hac communi opinione recedat & Jul. Clar. lib. 5. recept. §. fin. q. 12. n. 13. nec supradictis obstat l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi dicitur, quod procedatur attentata sola veritate, ut advertit Avend. in responso 1. num. 23.

In eodem libello, ibi, Salvo y seguro, &c. Hæc clausula apponitur ad denotandum accusatum fuisse aggressorem, quia aggressor gravius puniri debet quam ille, qui in ipsa rixa deliquit, juxta text. in l. quoniam Cod. ad l. Juliam de vi publica & in l. 1. §. cum aristes ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

In eodem libello ibi, Postpuesto el temor de Dios. Ista clausula necessaria non est, sed apponitur ad magis provocandum judicem.

In eodem libello ibi, Acompañado de muchas personas y armado de todas armas. clausula ista necessaria non est, sed apponitur ad aggravandum delictum, & ut constet delinquentem paratum accessisse, & prius delictum excogitasse: nam armatus præsumitur se prius ad rixam parasse juxta gl. in l. licet verb. per gentes C. de pactis, & ibi notat Bald. & quæ veniant appellatione armorum constat ex l. armorum & ibi Alciat. ff. de verb. sign. & ex l. 4. & 5. tit. 6. lib. 9. Recop. & tradit Ant. Gom. in l. 45. Tauri, & nos resolvimus infr. in 8. part. hujus 1. tomi c. 1. num. 9.

In eodem libello ibi, Con animo diabolico sobre caso pensado. Ista clausula apponitur ad magis incitandum animum judicis, quia gravius puniri debet delictum, ex proposito & deliberatione commissum, quam id quod repente & suborta rixa calore iracundiæ atque impetu perpetratum fuit, ut cum pluribus DD. resolvit Covarr. lib. 2. variarum c. 20. num. 7. vers. in his & facit text. in l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de scariis & in l. respiciendum §. delinquent ff. de pœnis. Nam mens & animus distinguunt maleficia, juxta text. in l. qui injuria vers. nam maleficia ff. de furtis.

In eodem libello ibi, A traycion y alevosamente, &c. Quæ sit proditio attentio jure regio explicat l. 1. tit. 2. part. 7. in fine & ibi Gregor. Lup. Et proditorie occidere vel offendere dicitur, qui retro, & non facie ad faciem in prælio vel rixa occidit, vel offendit aliquem etiam si offensus esset suus inimicus, juxta text. in l. 1. in fine tit. 25. lib. 8. Recopil. & in l. 10. tit. 26. lib. 8. Recopil. quod attentio jure Regio observari debet, ut resolvit Anton. Gom. 3. tomo Variarum resolut. cap. 3. num. 5. & Covarruvias libr. 2. Variarum resolut. cap. 20. num. 7. quamvis de jure communi proditor dicatur ille, qui cum esset amicus alicujus nulla interveniente causa rixæ, secure eum occidit vel offendit, juxta text. in leg. propter insidias Cod. qui accusare non possunt, & ita colligitur ex gloss. 2. in cap. clericus qui 46. distinctione & not. Bart. in l. respiciendum §. delinquent ff. de pœnis. Et qui aliquem

aliquem proditorie occiderit, ducendus erit ad caudam animalis per vias publicas, & furca suspendendus, & dimidietas bonorum ejus erit fisco applicanda, juxta text. in l. 10. tit. 23. libr. 8. Recopil. & in l. 10. tit. 26. libr. 8. Recopil.

35 In eodem libello ibi, Y me tiro muchos golpes y cuchilladas, y me dio una cuchillada, Ista clausula apponitur ad denotandum, quod nedum de delicto & delinquente constare debet, verum etiam de vulnere illato, juxta text. in l. final. ff. ad l. Corneliam de scariis. & notat Aegidius Bossius in praxi crimin. in tit. de delicto. num. 24. & de ista clausula agit Socin. cap. qualiter & quando el. 2. num. 864.

37 In eodem libello ibi, Lo qual hizo con animo de me injuriar, y la provoque en mi animo. Ista clausula apponitur ad denotandum, quod animus injuriandi in delictis requiritur, juxta text. in l. si non conviciis C. de injuriis cum mens & animus distinguant maleficia juxta text. in leg. qui injuria versicul. nam maleficia ff. de furtis. & requiritur quod offensus illam injuriam ad animum suum revocaverit, ut probat text. in §. final. institutis de injuriis. & notat Ant. Gom. 3. tomo, c. 6. num. 15. in fine.

40 In eodem libello ibi, La qual injuria y delicto es grave y atroz. Ista clausula apponitur ad aggravandum delictum, quæ aggravatio & atrocitas contingit, vel ratione ipsius facti, vel ratione personæ, vel ratione temporis, aut loci, ut probatur in l. prator edixit ff. de injuriis & in §. atrox Instit. de injuriis & in l. Pedius ff. de incendio ruina & in l. 20. tit. 9. part. 7.

42 In eodem libello ibi, Y por ello incurrio en graves y diversas penas, &c. Ad denotandum quod delictum reperitur aliquando pluribus pœnis punitum, ut probatur in l. quoties ff. de actionibus & obligationibus, & tunc si non constet expresse, quæ illarum corrigat aliam, omnes infligendæ erunt secundum DD. communiter: praxis tamen observat, quod solummodo sit imponenda pœna, quæ à lege nova & posteriori reperiretur imposita, ita cum Cyno, Salyceto, & Alberico resolvit Ant. Gom. 3. tomo c. 1. num. 38. Si vero diversæ pœnæ cumulative pro uno delicto impositæ reperiantur à

44 pluribus legibus, & expresse caveatur, quod utraque pœna locum habeat, tunc utraque infligenda erit, juxta text. in l. qui sepulchra. Cod. de sepulchro violato, & in l. in eum C. de furtis. Sed si constet, quod una pœna aliam tolerat, tunc illa infligenda erit, juxta text. in l. 1. ff. ad l. Aquiliam. Si vero unica tantum pœna reperiatur imposita pro uno delicto, illa sola erit infligenda, sive per unam legem sive per plures inveniat imposita, juxta text. in l. senatus ff. de accusationibus, qui text. sic intelligi potest ex gl. & communiter aliis ibi. Cæterum si delictum nulla pœna expressa in l. reperiat punitum: tunc pœna extraordinaria arbitrio judicis infligenda erit, juxta text. in l. hodie ff. de pœnis, & in l. 1. §. expilatores ff. de effractoribus & in l. 2. ff. de crimine stellionatus & utrobique notant DD. & in l. 21. tit. 9. part. 7.

46 In eodem libello ibi, Porende à v. m. pido, &c. Per hanc clausulam inducitur libelli conclusio, quæ licet in criminalibus de jure non

fit necessaria, tamen de consuetudine ea utuntur advocati in praxi, ut cum communi resolvit Ant. Gom. in 3. tomo cap. 11. num. 3. & Julius Clarus libr. 5. receptarum. §. fin. quastion. 12. num. 21.

In eodem libello ibi, Y en lo necessario el officio de v. m. &c. & ibi, Y juro à Dios, &c. Ista clausula erunt explicandæ per ea, quæ resolvit in 1. parte hujus 1. tom. 1. in quarto Tempore circa explicationem clausularum libelli actoris.

Adverte tamen, quod licet olim de jure accusator tenebatur se subscribere ad pœnam rationis, juxta text. in dict. l. libellorum & in l. qui crimen Codic. qui accusare non possunt. hodie tamen de generali consuetudine talis inscriptio necessaria non est, ut cum Bartolo & aliis resolvit Antonius Gomezius 3. tomo variarum resolutionum capit. 11. num. 3. in fine, & Dominus Julius Clarus in libro quinto receptarum §. final. quastione 12. num. 15. cum sequentibus qui num. 53 18. testatur de jure Canonico prædictam inscriptionem necessariam esse: Judex vero suo arbitrio punire poterit calumniosum accusatorem, ut resolvit Covarr. lib. 2. Variarum cap. 9. num. 1. & ultra cum Panorm. in cap. accepimus num. 7. de fide instrumentor. & qualiter de jure canonico calumniosus accusator puniri debeat, tradit Bernard. Diaz. in sua pract. crim. canonic. cap. 59.

In eodem libello ibi, E incidenter de su officio, &c. Ista clausula procedit ex iis, quæ supra resolvimus in c. de modo procedendi per viam accusationis in vers. adverte quod ex quocunque crimine & num. 26.

Adverte insuper, quod æstimatio injuriæ in libello accusationis ab offenso faciendæ erit alternative, referendo se ad damnum, aut ad lucrum, prout in utroque libello diximus, ibi, Quisiera mas dexar de ganar o perder, & ista est communis praxis secundum Anton. Gomez 3. tomo Variarum c. 6. num. 7. Et tunc judex taxare debet & moderare summam à parte petitam, attentata qualitate injuriæ & personæ, juxta text. in l. constitutionibus ff. de injuriis & in §. pœna Instit. de injuriis & in l. 21. tit. 9. part. 3. ac ideo in prædictis libellis diximus, Salvo en toda la judicial. tassacion de v. m. &c.

Oblata prædicta accusatione coram judice statim judex præcipit, eam reo accusato intimari, & quod ad primam audientiam eidem respondeat, ut diximus in 1. parte hujus 1. Tomi in 4. Tempore in fine, & tunc reus accusatus respondet forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIVS REI.

ILLUSTRE SEÑOR.

Seyo vezino desta ciudad de Salamanca, y preso en la carcel publica della por persona de mi procurador, con licencia que para ello tengo, respondiendo à una acusacion contra mi presentada por Ticio vezino desta dicha ciudad, en que en efecto dixè yo averle herido de ciertas heridas que tiene, à cuya causa queda manco, y ha hecho grandes gastos, segun y que mas largamente en la dicha su acusacion se contiene, cuya forma avida aqui por repetida, y à ella me refiriendo, digo que de justicia v. m. me deve dar por libre de la

de la dicha acusacion, y de lo en ella contenido, condeñando en costas al dicho adverso por lo siguiente. Lo primero por todo lo general, que se suele dar y alegar que he aqui por expreso, por que la dicha acusacion no es puesta por parte ni contra parte, en tiempo ni en forma, carece de relacion verdadera, y de las solemnidades de derecho, y así la niego en todo y por todo segun y como en ella se contiene, afirmando me en la confession por mi hecha. Lo otro por que niego aver yo herido al dicho Ticio, ni tal con verdad se provara, ni se puede ni deve de mi presumir, por ser como soy buen Christiano, temeroso de nuestro Señor, hombre honrado, y hijo dalgo, y quieto y pacifico y de buena fama, y por tal soy avido y tenido, y communmente reputado. Principalmente que yo y el dicho Ticio eramos muy intimos amigos, y entre nosotros no precedio eno io por do se oviesse de seguir la dicha questio. Lo otro porque al tiempo que el dicho adverso dize averle herido en la plaza mayor desta ciudad, estava yo en la Vega, y conforme a la distancia del lugar en un mismo tiempo, esta claro estar yo sin culpa, y ser imposible averle yo herido. Lo otro porque caso no confessado que yo huviera cometido el dicho delicto, y que contra mi se provara hazer lo ya para mi propia y necessaria defensa, con la moderacion requerida del derecho, porque el dicho Ticio o seria el aggressor, y el me acometeria primero para me matar, de tal suerte que para defender mi vida seria necesario el yo herirle. Lo otro porque el dicho Ticio me perdono, y remitto el derecho que contra mi podia tener por razon de la dicha questio. Lo otro porque en lo que toca a la estimacion de la injuria, daños de manquedad, y cura quel dicho adverso pide, no ha lugar: porque en caso negado, que yo huviera cometido el dicho delicto, la dicha estimacion no se deve hazer en tanta cantidad, atento la calidad de su persona, y lo que podia ganar el dicho adverso a su officio, que serian treynta ducados cada año poco mas o menos. Por las quales razones y la que mas en mi favor haga, a v. m. pido segun de suso pedido tengo, y en lo necesario el officio de v. m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto.

Otro si a v. m. pido, y necesario siendo con el devido acatamiento requiero las vezes que soy obligado, que pues del processo no resulta culpa alguna contra mi, me mande soltar libremente de la prision en que estoy, o alomenos me mande dar en fiado, y para ello, &c.

Expositio clausularum hujus libelli responsorii.

62 Diximus, Por persona de mi procurador, con licencia que para ello tengo, &c. Esta clausula procedit ex his, quæ supra resolvimus circa expositionem primæ clausulæ libelli accusatoris.

63 Diximus, En que en effeito dize, &c. Esta clausula usque ibi, lo otro, erit explicanda juxta ea, quæ resolvimus in 1. parte hujus 1. tomi in 7. tempore, circa explicationem libelli responsorii rei.

64 Diximus, ni se puede, ni deve de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c. Esta clausula apponitur ad effectum, quod si contra accusatum sint aliqua indicia levia, & præsumptiones minus idoneæ ad torturam, per

eam purgentur, quia semel bonus semper præsumitur bonus, juxta text. in capit. miramur. 65 61. distinctione & in c. mandata & in cap. fin. de præsumptionibus.

Et similiter nobilis honoratus non præsumitur aliquid mali facere, argumento text. in l. non omnes. §. à Barbaris ff. de re militari, & in l. 2. titul. 9. part. 2. & faciunt quæ DD. notant in cap. de multa. de præbendis, & in l. nobiliores. Cod. de commerciis & mercatoribus, quæ tamen præsumptiones sunt juris solummodo, secundum glossam in regul. semel malus de reg. jur. libr. 6. & ita per probationem in contrarium adductam cessant, ac idem accusatus tenetur eas allegare, articulare & probare, ut in pristinum statum reponatur, ut probatur in cap. illud de præsumptionibus, & in c. inquisitionis, & in c. qualiter & quando el. 2. de accusationibus, & praxis hujus clausulæ ortum habuit ex Angel. de maleficiis vers. fama publica. Et de ista clausula vide omnino Julium Clarum lib. 5. sententiarum. §. fin. qu. 60. num. 23. & in qu. 21. numero 1.

Diximus, Lo otro porque al tiempo que el dicho adverso, &c. Esta clausula apponitur ad probandam exceptionem negativam loco & tempore coarctatam, juxta text. in cap. 3. loco. de probationibus, & notat gl. cap. bona. verb. facti naturam de electione, & probatur in l. 1. & 2. tit. 14. part. 3. & resolvit Lanfrancus de Oriana in cap. quoniam contra falsam de probationibus. Ethic locus, ubi reus accusatus dicit, se fuisse tempore commissi delicti, parum abesset à loco commissi delicti, ita quod tempore illo potuisset ire & redire, tunc accusatus dicere debet, quod continuè per totum id tempus, quo accusator dixit, commissum fuisse delictum in illo loco accusatus fuit, nec unquam ab eo recessit, secundum Joannem Andream & alios in capit. ex tenore de testibus Bald. in l. optimam. C. de contrahenda, & committenda stipulatione, & glossam in §. item verborum verbo, quo. Institut. de inutilibus stipulationibus. Sed si locus commissi delicti multum distaret à loco, ubi accusatus tempore illo fuerat, ita quod nullo modo tempore illo accusatus posset ibi adesse, tunc necesse non est, quod reus dicat, se continuè toto tempore illo fuisse in alio loco, secundum Alb. & Bald. in d. l. optimam, & Aggidium Bos. in praxi crim. tit. de defensionibus reorum n. 24.

Diximus, Lo otro porque caso no confessado, que yo huviera cometido el dicho delicto hazer lo ya para mi propria defensa, &c. Esta clausula apponitur ad denotandum, quod quando delictum commissum fuit ad necessariam defensionem delinquentis, quod non est punibile, quia defensio jure divino, naturali, & humano cui libet permessa est, juxta text. in l. ut vim ff. de justitia & jure, & in l. 1. §. cum arietes ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, in l. scientiam. §. qui cum aliter ff. ad l. Aquilianam in l. 1. C. unde vi. & in §. quod vero Institut. de jure naturali gentium & civil. & in c. significasti. el. 2. vers. si vero de homicidio, & in Clementina 1. de homicidio, & utrobique hanc conclusionem notant DD. & probat etiam text. in l. 2. tit. 8. part. 7. & in l. 3. & 4. tit. 23. lib. 8. Recopilat. & in ordinatione Lusitanorum libr. 5. tit.

10. in princip. & pro regula eam ponit Petrus Duennas in regul. 192. & late explicat Julius Clarus lib. 5. receptorum sententiarum. §. homicidium à nu. 24. quæ in tantum procedit, quod offensens vel occidens clericum ad sui defensionem non incurrit excommunicationem, neque irregularis efficitur, juxta text. in c. si vero el. 1. vers. si vero de sententia excommunicationis, & in Clementina 1. de homicidio, & nedum defensio licita est pro se, verum etiam pro rebus suis, & pro consanguineis, & vicinis, juxta text. in l. lex Cornelia. ff. de injuriis, & in leg. 2. & 3. ff. de liberati causa, & in l. si quis in servitute ff. de furtis, & in cap. dilecto. de sententia excommunicationis libr. 6. & in capit. non inferenda, & in cap. fortitudo. 23. questione 3. & in cap. error. 83. distinctione, & ultra Doctor. ibi notat Petrus Duennas in regula 191. Navarrus in dict. capit. non inferenda. in fin. Manualis Hispani, & in Manuali Latino capit. 24. à nu. 15. & Julius Clarus ubi supra. Quæ defensio permessa est cum moderamine inculpatæ tutelæ, juxta text. in l. 1. C. unde vi. hoc est, quando invasus esset ita in periculo vitæ constitutus, quod si non se defenderet, mortem vel injuriam evadere non posset, juxta text. in dict. Clement. 1. de homicidio, & in l. is qui aggressorem versic. in discrimine vita constitutus. Cod. de sicariis, & notat gloss. magistr. in l. 1. Cod. unde vi. Et dicitur quis in discrimine vitæ constitutus eo ipso, quod videret adversarium ad se venientem armatum cum gladio evaginato, nec tenetur expectare, quod prius ab eo percutiatur, vel offendatur, juxta gloss. in dict. l. 1. & notat Petrus Duennas cum pluribus in dicta regul. 192. limitatione 1. & Julius Clarus in dict. §. homicidium numer. 33.

77 Adverte tamen, quod si invasus modum defensionis excedat, puniri non debet poena ordinaria, sed mitius propter excessum, quia non videtur fuisse in tanta culpa qui justum dolorem temperare non potuit, argumento text. in l. si adulterium. §. imperatores ff. de adulteriis. Et facit, quia ignoscendum est ei, qui provocatus voluit ulcisci, juxta text. in l. qui cum major. §. si libertus ff. de bonis libertorum. Facit etiam quia imputandum est aggressori, qui causam delicti præbuit, ut in l. quoniam multa C. ad l. Juliam de vi. Facit etiam quia homo intenso dolore commotus, non est in plenitudine intellectus, secundum Bald. column. fin. Jason. column. 2. Decium, column. 4. Fortunium Gartian. col. 3. numer. 8. in dict. l. ut vim, & Panormitan. in capit. 1. de injuriis, & in cap. dilecto. de exceptionibus, & Felinum in cap. significasti. el. 2. de homicidio, & ante eos tenet gloss. in capit. 1. verbo, Propulsandam in fine 23. questione. 1. & resolvit Antonius Gomez in 3. tomo Variarum resolut. cap. 3. num. 24. & Covarruvias in clementina unica 3. part. §. unico. numer. 3. de homicid. Quibus adde, quod si reus in sua confessione negaverit, se delictum illud commississe, & deinde habita copia processus viderit se de illo delicto convictum esse, adhuc poterit probare se illud fecisse ad sui defensionem, & erit audiendus secundum Bartolum in l. nemo ex his ff. de regulis juris, cujus opinio communis est, teste Decio in c. Pastoralis num. 15. in fine de exceptionibus. Boer. in decision. 164. num. 12. & Bossio in praxi criminali in tit. defensione reorum Suarez de Paz Praxis Eccl.

num. 4. Et est ratio, quia reus pluribus & diversis exceptionibus uti potest, ut in regul. nemo pluribus de reg. jur. libr. 6.

Et adverte quod accusatus non debet simpliciter dicere se commississe delictum ad sui defensionem, sed debet dicere præmittendo negationem ejus, ut in libello diximus, ibi, Lo otro porque caso no confessado que yo huviera cometido el dicho delicto, &c. alioquin si simpliciter diceret, se ad sui defensionem fecisse, accusator posset acceptare suam confessionem pro illa parte, qua confessus fuit delictum, & eam repudiare pro ea parte, qua dixit se ad sui defensionem fecisse, secundum Bartolum receptum communiter in l. Aurelius. §. idem ff. de liberatione legata, & ita cum pluribus resolvit Ant. Gomez tomo 3. Variarum c. 3. num. 26. & Alciat. in tractat. de præsumptionibus regul. 3. præsumption. 39. num. 7. Bossius in praxi criminali. titul. de confessione. num. 19. Non tamen ex hac sola confessione reus erit puniendus poena ordinaria, sed alia extraordinaria, secundum Anton. Gom. in dict. cap. 3. nu. 26. & Tiraquel. in tractat. de poenis temperandis, causa. 27. num. 7. Grammat. decis. 5. num. 14. Alex. Stiat. in pract. jud. c. 20 num. 42.

Adverte etiam, quod ad probandam hanc defensionem admittuntur conjecturæ, & aliæ probationes præsumptæ, & testes familiares & consanguinei, ut cum communi DD. resolvit Anton. Gomez in d. c. 3. num. 27.

Diximus, Lo otro porque el dicho Ticio me perdono y remitto, &c. Esta clausula apposita fuit ad excusandum se reum à poena delicti, quia injuria privata per pactum remittitur, juxta text. in l. si tibi decem. §. 1. ff. de pactis, & in l. si unus §. pactus ne peteret ff. eodem, & in l. non solum §. 1. ff. de injuriis, & an tunc judex ex officio procedere possit adversus delinquentem, resolvit Ant. Gom. in 3. tomo cap. 1. num. 10. & cap. 3. num. 55. & Dominus Antonius Menesius in l. transigere à numer. 41. Cod. de transactionibus. Quinimò in omnibus criminibus capitalibus poenarum sanguinis ingerentibus, excepto crimine adulterii, transactio licita est, juxta text. in l. transigere. C. de transactionibus, & in l. 21. titul. 1. part. 7. Et an tunc facta transactio judex ex officio procedere possit, resolvunt Ant. Gom. & Dominus Menes. ubi supra. Et est advertendum, quod si offensus remittat simpliciter injuriam sibi illatam, non ex eo censetur remississe damna, expensas & interesse, sec. Bald. in d. l. si tibi decem §. 1. & ibi Alex. nu. 2. & Panorm. & omnes communiter in c. 1. de injuriis, & Jas. in l. 1. nu. 16. ff. de pactis.

Diximus in fine libelli, Alomenos dar en fiado, &c. Pro cujus explicatione resolve, quod quotiescunque ex delicto venit imponenda poena pecuniaria, & non corporalis, reus poterit relaxari à carceribus sub fidejussoribus, ut in l. 1. §. Divus ff. de custodia reorum, & ibi communiter DD. & in l. eos. la 1. §. super his. C. de appellacionibus, & in l. 10. tit. 29. part. 7. Fallit tamen hoc in casu l. 2. tit. 10. lib. 8. Recop. & in casu l. 1. & 4. tit. 7. lib. 8. Recopil. & in casu l. 5. tit. 4. lib. 8. Recopilat. At verò si poena corporalis imponenda sit, tunc sub fidejussoribus relaxari non potest, ut in l. 3. ff. de custodia reorum, & resolvit Suar. in allegatione de fidejussore in causa

sa criminali. num. 13. Hippol. in practica criminali. §. attingam. num. 1. cum seqq. Bossius in pract. crim. tit. de incarcerato fidejussoribus relaxando. num. 1. Anton. Gom. in 3. tomo c. 9. num. 8. & probatur in l. 16. tit. 1. part. 7. & ibi Gregor. Lusp. verbo, Sobre fiador. Et quotiescunque confiterit de innocentia rei, poterit sub fidejussoribus relaxari, quinimò & absque eis, juxta text. in d. l. 1. ff. de custodia reorum, & constare hoc poterit facta publicatione testium, ut in l. 2. in fin. C. de exhibendis reis, & notat Bald. in l. sed si is. C. de in jus vocando. Alexand. in additionib. ad Bart. in l. 1. ff. de custodia reorum colum. 2. Roder. Suarez in allegat. de fidejussore in causa criminali. num. 26. & Hippol. in d. §. attingam. num. 16. & Ant. Gom. in d. c. num. 7. ac ideò in dicto libello prædicta clausula fuit apposta. Et adverte, quod si in casibus, in quibus reus potest sub fidejussoribus relaxari, judex nolit eum relaxare, irrogat ei injuriam, & in syndicatu tenebitur actione injuriarum, juxta text. in l. si vero pro condemnato. §. 1. ff. qui satisfidare cogantur. Et ita firmat Ang. in tractat. de maleficiis verbo, pro quibus Antonius fidejussit. & in vers. & nota quod si aliquis, & Hippol. in dict. §. attingam. num. 17.

SUMMARI A.

- 1 Libelli responsorii rei danda est accusatori copia, ut intra certum tempus respondeat: & utraque parte replicante concludendum ad probationem.
- 2 In causis criminalibus breviores termini arbitrio judicis præstandi sunt, quam in civilibus.
- 3 In criminalibus causis etiam feriatis diebus procedendum.

§. VII.

De replica accusatoris & duplica rei.

Postquam prædictus libellus responsorius rei fuerit porrectus, judex præcipit ejus copiam exhiberi accusatori, & quod intra certum tempus respondeat, & tunc utraque pars allegat cum replica & duplica, & concluditur ad probationem. Circa quæ observa omnia resoluta supra in 1. part. hujus 1. tomi. in 7. tempore. circa explicationem libellorum replicationis & duplicationis. Et adverte, quod licet in criminalibus procedatur ad instar causarum civilium, ut in l. absentem ff. de penis, tamen termini breviores in criminalibus arbitrio judicis debent assignari, & in eis potest procedi diebus feriatis, cum causa incarceratorum sit pia, ut supra diximus, & firmat Roman. singul. 664.

SUMMARI A.

- 1 Index recipit partes ad probationem prolata sententia interlocutoria, postquam ab eis conclusum est: & intra terminum ab eo assignatum interrogatoria adducenda sunt.
- 2 Interrogatoria in criminalibus solummodo ex parte accusatoris, aut fisci propositionibus ponuntur reo, quibus respondebit, ex ejus tamen parte nulla positiones recipienda de consuetudine.

§. VIII.

De sententia interlocutoria ad probandum, & de termino probatorio.

Postquam conclusum est per partes, judex profert sententiam interlocutoriam, qua recipit partes ad probationem, eodem modo quo diximus supra in 1. part. hujus 1. tomi in 8. Tempore, & infra terminum assignatum à judice in hac sententia, partes producant sua interrogatoria eodem pacto, quo diximus in d. 8. Tempore. Et licet in causis civilibus unaquæque pars ponat suum interrogatorium pro oppositionibus alteri, ut resolvimus in d. 8. Tempore. Tamen in causis criminalibus solummodo respectu accusatoris, vel fisci positiones ponuntur reo, quibus respondere cogitur: ex parte vero rei accusati positiones non ponuntur accusatori vel fisco, & ita de consuetudine observari firmat Julius Clarus libr. 5. receptorum. §. fin. quest. 45. num. 4. Deinde in prædicto termino probatorio utraque pars producit suos testes, qui debent jurare & examinari in termino dicto, ut diximus in d. 8. Tempore. Testes tamen in his causis criminalibus ipsi judici sunt producendi, & juramentum præstare, & ab eo debent examinari, nec ipse poterit tabellioni, vel alteri hoc committere, ut resolvimus supra in ista sexta parte post num. 10. Et probat etiam l. 26. tit. 16. part. 3. & ultra ea, quæ ibi allegavimus, in isto articulo est videndus, Alexand. de Imol. in l. si quis autem. Cod. de testament. num. 2. cum sequent. & Alexand. Staticus in pract. judiciaria. cap. 16. à num. 4. ubi plura congerit.

SUMMARI A.

- 1 Testes examinati in summario judicio reproducendi sunt in plenario, ut fidem faciant.
- 2 Quia testes in summaria recepti sunt parte non citata, & ante litem contest. non probant in judicio plenario absque nova reproductione.
- 3 Etiam si delinquentis consensus interveniat, non probant testes recepti in summaria nisi vere ratificentur, & repetantur in summario judicio.
- 4 Reus in criminalibus non potest renuntiare suis probationibus, & defensionibus, quia tendit in præjudicium personæ.
- 5 Quæ sunt de substantialibus judicii, consensu partium tolli nequeunt.
- 6 Quando ex delicto pœna pecuniaria, vel alia qua non irrogat infamiam, imponenda venit, reus suis defensionibus renuntiare potest, & habere testes pro reproductis & ratificatis, secus si alia pœna.
- 7 Reus in quacunque litis parte usque ad realem executionem sententia innocentiam suam probare non prohibetur.

§. IX.

De repetitione & ratificatione testium.

Accusator diligenter advertere debet, quod in termino probatorio faciat reproducere testes,

res, in summaria informatione examinatos: & quod ratificentur in plenario judicio, alioquin fidem non faciunt in judicio plenario, secundum Angeum in tractatu de maleficiis. verbo, fama publica Bartol. in l. fin. ff. de questionibus Panormitan. post Innocent. in cap. bona el. 1. Hypolit. in practica criminali. §. nunc videndum numer. 29. Folerium in practica criminali. 1. part. 2. part. in Rubric. demum repetantur testes num. 1. Et est ratio, quia testes in summaria informatione fuerunt recepti parte adversa non citata, ac ideo fidem non faciunt, juxta text. in cap. 2. de testibus & quia recepti fuerunt ante litem contestatam, juxta text. in cap. 1. & in capit. quoniam frequenter in principio ut lite non contestata, nec sufficit, si consensu & approbatione delinquentis, testes in summaria informatione recepti habeantur pro productis in plenario judicio: sed requiritur, quod revera repetantur, & ratificentur in plenario judicio. Et ratio est, quia reus non potest in causis criminalibus renuntiare suis defensionibus & termino probatorio sibi assignato, juxta gloss. singularem in l. pactum inter heredem ff. de pactis verbo, cum liceat. Nam hujusmodi renuntiatio non valet, cum tendat in præjudicium personæ, vel status, argument. text. in l. liber homo ff. ad l. Aquiliam & in lege Corniel. §. fin. ff. de sicariis. Et hanc opinionem in propriis terminis tenet Avend. in Respons. 11. num. 5. & Joan. Redin. in libr. de majestate principis in part. sed per legitimis calumniantium limites num. 114. & Duennas in regul. 23. limitat. 1. Ex alia ratione, scilicet, quia cum prædicti testes in summario judicio recepti fuerint ante litem non contestatam, & sic in casu non permissio, attestations eorum invalidæ consensu partium validari non potuerunt, secundum Bald. in l. 1. ff. de feriis & in authent. si quis in aliquo. Cod. de edendo. Nam litis contestatio, & similes actus sunt de substantialibus judicii, ac ideo consensu partium tolli non possunt, secundum gl. in cap. de causis de officio delegati. Et eandem opinionem sequitur eam dicens communititer receptam Anton. Gom. in 3. tomo Variarum resolutionum cap. 13. num. 33. & Rojas in singulari 203. in medio. Quæ opinio vera est, quando ex tali delicto veniret imponenda pœna corporalis, aut infamiae. Ceterum si esset imponenda pœna pecuniaria, vel alia non irrogans infamiam, reus bene poterit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, habereque testes pro reproductis & ratificatis, secundum Joannem de Imola in l. custodias ff. de publicis judiciis. quem sequuntur Joannes Redin. & Ant. Gomez ubi supra. Qui testes recepti & examinati in summario judicio, ne postea in isto plenario variant & vacillent, possunt se ad primam depositionem referre, & judicem petere, primam attestationem sibi exhiberi. Ita docet Bartolus in l. eos qui num. 6. ff. de falsis Bald. in l. solam C. de testam. num. 5. Hippol. in l. ex libero homine à num. 13. ff. de questionib. Alexand. in consil. 56. colum. 2. volum. 2. & quotidie ita in praxi observatur. Bene verum est, quod in crimine hæresis testes tenentur iterum in plenario judicio testificari non exhibito, nec ostenso primo testimonio secundum Simancam de institutionibus cathol. Suarez de Paz Praxis Eccl.

tit. 64. num. 24. ubi citat ad idem Boerium in decis. 108. Sed certe hæc praxis per quam dura videtur; ex eo, quod si longum intervallum fluxerit, postquam primum testim. dedit, jam illius immemor esse testis censetur: cum memoria hominis fragilis sit cap. porrecta de confir. util. vel inutil. c. praterea 23. distinctione. Tamen cum causa hæresis, super qua testimonium præstitum fuit, sit res tam memorabilis & ardua, non facile oblivioni tradi potest: ac proinde ut rectius intelligi possit, an vera vel falsa fuerint testificata, prædicta praxis obtinuit. Erit tamen tunc tutum consilium, quod testes protestentur, quod si apparuerit se aliter in prima attestatione dixisse, quam in ista, quod ex tunc istud testimonium reducant ad illud, cum tunc temporis magis memores hujus rei essent, & hoc consilium tradit Bart. in d. l. eos & Menochius in lib. 2. de arbitrar. censur. 2. casu 109. num. 13. Adverte tamen, quod reus poterit probare suam innocentiam, & defensionem in qualibet parte litis usque ad realem executionem sententiæ, ut eleganter resolvit Anto. Gom. omnino videndus in 3. tomo Variarum c. 13. num. 33.

SUMMARI A.

- 1 Elapso termino probatorio, est faciendâ publicatio testium.
- 2 Publicatis attestacionibus probationes partium excluduntur, & amplius non admittuntur.
- 3 In causis criminalibus judex ex suo officio poterit recipere probationes quascunque, etiam publicatis attestacionibus, & causa conclusa.
- 4 Ad instantiam accusatoris non poterit judex post conclusionem in causa probatignes alias admittere.
- 5 Admittuntur probationes etiam post lapsum termini probatorii, & post conclusum in causa ad defensionem & rei innocentiam: etiam postquam renuntiatum fuerit termino probatorio ex parte rei.
- 6 Etiam post sententiam diffinitivam admittitur reus ad probandam suam innocentiam, quando de ea per evidentiam facti constare poterit.
- 7 Licet judex non possit de jure revocare sententiam suam, tamen quando eidem constet de innocentia rei, debet in ejus executione supercedere, & principi rescribere: quod si de jure regio, juxta quod sententia revocari poterit inconsulto principe.

§. X.

De publicatione testium.

Elapso termino probatorio, publicatio testium faciendâ erit eodem modo, quo diximus in 1. part. hujus 1. tomi in fine 8. Temporis. Et licet ibi resolvimus, per prædictam publicationem probationes utriusque partis excludi, & non posse amplius admitti, de qua regula ultra ibi posita est videndus Socin. in reg. 498. & Joan. Matienço in dialogo relatorum 3. part. c. 46. tamen in causis criminalibus judex ex officio ad offensam & punitionem rei, etiam post publicationem testium & conclusionem in causa

causa ad definitivam sententiam, poterit testes & omnes alias probationes recipere, secundum Bart. in l. 1. §. si quis ultro. col. 1. ff. de questionibus, & eundem Bart. in l. unius. §. 1. ff. eod. tit. Salicet. in authent. at qui semel. Cod. de probationibus. Hyppolit. in practica criminali. §. sequens numer. 7. & Anton. Gomez. 3. tomo Variarum resolut. cap. 13. numer. 34. & hanc testatur communem opinionem Julius Clarus libr. 5. sententiarum. §. fin. quast. 61. num. 2.

4 At verò ad instantiam accusatoris hoc minime fieri posset, secundum Doctor. ubi supra. Similiter ad defensionem & innocentiam rei accusati probandam, testes & probationes admittuntur post lapsum termini probatorii, & post publicationem testium & conclusionem in causa, juxta text. in l. unius. §. cogniturum versic. quamvis & ibi gloss. ordinaria. Bart. & alii communiter. Felinus in cap. cum clamor. colum. 3. de testibus. Et etiam postquam renuntiatum fuerit à partibus termino probatorio, ex parte rei probationes admitti poterunt, secundum glossam singularem in l. pactum inter heredem ff. de pactis in gloss. fin. recepta communiter ex Bald. Paul. & Jas. ibi, & Anton. Gom. ubi supra & Rojas in singulari 40. Quinimò ex parte rei testes & probationes admittuntur ad probandam suam innocentiam & defensionem, etiam post sententiam diffinitivam adversus eum latam, quando per evidentiam facti de ejus innocentia constare posset, probando negativam, & ostendendo delictum non fuisse commissum, utputa probando hominem vivere, quem se interfecisse dicebatur, vel quid simile, juxta text. sic intelligendum in leg. 1. §. si quis ultro. ff. de questionibus. ubi hanc opinionem tenet Bart. & communiter DD. & Salycet. in l. 2. C. de requirendis reis num. 2. & ita illum text. intelligit Ant. Gom. in d. c. 13. num. 33. prope finem, ubi satisfacit textui in l. 4. ff. de confessis, qui prædicto intellectui refragari videbatur. Et ibidem resolvit, quod licet de jure communi per text. in dist. §. si quis ultro. quando constat de innocentia rei post sententiam diffinitivam, judex non possit revocare prædictam suam sententiam, sed in executione ejus debet superfedere, & principi rescribere, tamen attento jure regio per text. in l. 4. tit. 3. part. 7. judex bene poterit in tali casu suam sententiam revocare inconsulto principe, & idem firmat Gregor. Lup. in d. l. 4. in verb. Deve loquitar.

S U M M A R I A.

- 1 Testium publicatione facta, libellus disputationis seu de bien probado porrigendus est.
- 2 Libellus de bien probado quomodo concipiendus.
- 3 Si accusator inspiciat, suam intentionem plene probatam, concludit in libello, reum diffinitivè condemnandum: si verò semiplene, ad torturam.

§. XI.

De disputatione & allegatione utriusque partis.

Facta prædicta publicatione testium, utraque pars diligenter inspiciere debet processum,

& tunc libellus disputationis, qui vulgo dicitur, *Esripto de bien probado*, porrigendus erit, & in eo repulsæ erunt obijciendæ adversus personas, & dicta testium. Circa quæ omnia erunt observanda, quæ resolvimus in prima parte hujus primi Tomi, in nono tempore, qui libellus concipiendus erit forma, de qua ibi diximus, mutatis mutandis. Et est advertendum, quod accusator inspiciere debet, an sua intentio sit plene probata: quo casu in tali libello concludere debet, quod reus definitive condemnatur ad pœnam delicti. At verò si accusator inspexerit, suam intentionem non esse plene probatam, tunc in illo libello concludere debet, quod reus ad torturam condemnatur.

S U M M A R I A.

- 1 Publicatis attestacionibus, si semiplene constet de delicto, peti debet reum condemnari ad torturam, qua ante publicationem testium adhiberi non debet.
- 2 Ante publicationem testium non potest constare de meritis causa.
- 3 Forma concludendi, quod reus condemnatur ad torturam, Hispano sermone concepta.
- 4 Quare apponatur clausula, *T caso no confessado que no aya para ello bastante provanca.*
- 5 Tortura locus non est, delicto legitime probato.
- 6 Semiplene delicto probato, vel aliquo indicio habito, tortura locus est.
- 7 Tortura inventa in subsidium probationum.
- 8 Si legitime probato crimine reus torqueatur, judex tenetur in syndacatu ad damna & interesse.
- 9 Rejicitur opinio Baldi asserentis reum torqueri posse etiam legitime convictum, ad effectum ut confiteatur delictum, & appellationi locus non sit: quia convictus & confessus non auditur appellans.
- 10 Reum, qui legitime convictus tortura adhuc traditur & negat, puniendum & legitimas probationes non elidi, verius resolvitur. Et unde orta praxis, quod in sententia tortura potest etiam judex legitimas probationes contra reum in suo robore remanere velle.
- 11 Clausula *v. m. mande poner y ponga*, quare apposita.
- 12 Reum absque petitione partis torqueri posse, verius resolvitur.
- 13 Clausula, *Reyterando se la tantas vezes*, &c. quare apposita.
- 14 Si reus non fuerit sufficienter tortus, iterum torquendus.
- 15 Etiam reus sufficienter tortus torquendus est: si prima tortura indicia urgentissima sint, secundum veriore contra magis communem opinionem.
- 16 Tortura repetenda propter nova indicia.
- 17 Tortura iteratur, si in ratificatione sua confessionis reus neget.
- 18 Tortura etiam tertio subdi poterit, qui in prima ratificatione negans, & secundo tortus etiam negaverit.
- 19 Tortura quarta non est adhibenda, etiamsi reus in tertia confessus in ratificatione negaverit.
- 20 Ultra tertiam torturam non est procedendum, nec ultra secundam secundum Simancam.

21 Tor-

- 21 Tortura bis iterari potest post primam de jure regio in criminibus prodicionis, falsa moneta, furti, & rapina: in aliis semel tantum.
- 22 Si reus in tortura negaverit, vel non perseveraverit in confessione diffinitivè absolvendus est, vel ratione indiciorum extraordinariè puniendus.
- 23 Clausula, *hasta que lo confiesse, y en el se ratifique*, quare posita.
- 24 Confessio facta in tortura non sufficit, nisi post eam ratificetur & duret.
- 25 Torturam legitima indicia præcedere, & perseverantia confessionis subsequi debet.
- 26 Perseverantia post torturam opus esse, quamvis ante eam extra judicium reus crimen confessus sit, verius est.
- 27 Ratificatio confessionis in tortura facta post viginti quatuor horas fieri debet.
- 28 Inquisitores ratificationem usque in tertium diem differunt, & benignius apparet.
- 29 Si dolor tormentorum duret, ratificatio eorum metu facta præsumeretur.
- 30 Porrecti libelli petitionis tortura copia reo exhibenda est, ut intra certum tempus eidem respondeat.
- 31 Libellus allegationis, ex parte rei sermone Hispano conceptus.
- 32 Clausula, *attenta la calidad de la causa*, quare apposita.
- 33 Reum non torquendum, nisi in gravi, & atroci causa.
- 34 Causæ graves & atroces qua dicantur, remissive.
- 35 Clausula, *Ay indicio bastante para ello*, &c. quare apposita.
- 36 Reum non torquendum absque sufficientibus indicis.
- 37 Indicia legitima & sufficientia qua dicantur, remissive.
- 38 Clausula, *Ni que suficiente mente este probado*, quare posita.
- 39 Indicia probanda legitime per unum testem deponentem per actum visus de ipso facto & delicto.
- 40 Testis probans indicia omni exceptione major debet esse.
- 41 Testis deponens de indicio remoto non sufficit unus, sed duobus opus est, qui omni exceptione majores sint.
- 42 Clausula, *Por ser como soy hijo dalgo*, &c. quare apponatur.
- 43 Quilibet torqueri potest, qui non reperitur prohibitus.
- 44 Nobilis torqueri non potest.
- 45 Impubes torqueri non potest.
- 46 Senex decrepatus non potest torqueri.
- 47 Miles & Doctor torqueri nequeunt, nec decurio.
- 48 Mulier pregnans, & alia plures persona torqueri non possunt.
- 49 Clericum, contra quem infamia & indicia insurgunt, torquendum esse, communis opinio observat: quam in praxi non servari, Julius Clarus asserit, & sufficere solâ indicia, tenet cum aliis, quos refert auctor.
- 50 Qui in crimine læsæ majestatis torqueri possunt, & in crimine hæresis torqueri poterunt: ideo minores vigintiquinque annis propter suspicionem hæresis torquentur, & minores qua-

tuordecim annis terreri possunt.

- 51 Persona, privilegiata ne torqueantur, terreri possunt.
- 52 Clausula, *Para la determinacion*, &c. que apponitur in fine libelli, quare apponatur.
- 53 Judex recusatus in criminalibus in foro seculari de jure regio associatur duobus decurionibus habentibus assessorem, qui per consistorium nominantur, qui omnes simul procedunt in causa usque ad sententiam inclusivè.
- 54 Si judex recusatus in causa criminali dissentit ab assessore decurionum, qui sibi associantur, requirunt eum ipsi ut se componat, alias proferant sententiam cum suo assessore, & aditur superior.
- 55 Votum decurionum, qui in criminalibus recusato judici junguntur, non prævalet ejus voto, quia votum ejus solius reputatur pro uno, & votum eorum pro uno alio duntaxat.
- 56 Si votum alicujus ex decurionibus, qui recusato judici in criminalibus sociantur, concordat cum voto judicis, ejus sententia prævalet.
- 57 Si in loco recusati judicis in criminalibus non sint decuriones, tunc judex assumit quatuor viros providos, inter quos sorte dirimitur, qui duo eorum in causa procedant cum judice recusato.
- 58 Porrectis libellis allegationis ab utraque parte: si repulsas contra testes legitimas esse judex repererit, partes ad probationem recipiet.
- 59 Judex plura observare debet, priusquam ad torturam deveniat, & qua, remissive.
- 60 Judex ad torturam devenire volens Deum ante oculos habeat: & neminem torqueat, priusquam id jura fieri permittant.
- 61 Qui torserit extra casum a jure expressum propter imperitiam, tenetur læso reo utroque in foro pro modo damni & culpæ satisfacere.
- 62 Judex, qui dolo malo hominem torserit, arbitrio judicis severius puniendus.
- 63 Judex, qui dolo malo hominem torserit, qui moriatur, vel membrum amittat: Similem penam de jure regio patietur, vel majorem, attenta qualitate ejus, & torti.
- 64 Si tortus dolo malo, nec vitam, nec membrum amittat, arbitraria pena judex puniendus erit.
- 65 Judex quibusdam attentis adhibere debet torturam, ita ut totus illæsus a morte & membri alicujus amissione remaneat.
- 66 Judices cavere debent ab exquisitis tormentorum speciebus: illæ namque & non usitatæ imponendæ sunt propter crimen læsæ majestatis homicidii, parricidii, & similia atrocitatis crimina.
- 67 Propter atrociora crimina, acerrima indagatio faciendæ.
- 68 Quæ tormenta in his Hispaniarum regnis magis in usu sint, connumerantur.
- 69 Forma pronuntiandi sententiam tortura aqua & funium, concepta Hispano sermone.
- 70 Forma sententia tortura de garrucha.
- 71 Forma sententia tortura de ladrillo y sueño Hispano modo.
- 72 Practica torquendi Italo modo, tortura del sueño y tablillas.

Y 3

73 Practica

- 73 Practica tortura de tabillis.
74 Judices aliquando suis in sententiis non expli-
cant genus tormenti, nec ejus qualitatem,
sed simpliciter reum condemnant modum sibi
reservando.
75 Modus proferendi sententiam tortura genere
ejus non expresso, nec quantitate.
76 Perquisitores communiter utuntur forma sen-
tentia torture, qua non explicet modum,
nec ejus quantitatem.
77 Ordinarii judices primo & secundo genere
tormentorum, que supra retulimus, magis
frequenter utuntur.
78 Sententia torture lata, statim reo majori in-
timanda, minori vero cum ejus curatore in-
timanda est.
79 Reus, qui in sententia torture senserit se gra-
vatum, appellare poterit ab ea.
80 Appellationi interposita a sententia torture de-
ferendum: nisi fuerit manifeste frivola.
81 Sententiam torture non exequetur iudex,
priusquam a iudice superiore confirmata fue-
rit, vel ab ea interposita appellatio frivo-
la declaretur.
82 Si reus sententia torture acquieverit, vel ea
fuerit per superiorem confirmata, vel tan-
quam frivola rejecta, iudex debet precipere
ducere reum ad locum destinatum cor-
am se, tabellione & tortore.
83 Iudex caveat, ne tempore torture procurator,
advocatus, vel alii adsint.
84 In aliis regnis delinquentes publice torquen-
tur, in hisce Hispaniarum non, sed secreto.
85 Tortura inchoanda ab eo, qui ex delinquen-
tibus minor sit aetate, vel a creato in deli-
ctis.
86 Ab eo, qui parve aetatis est, & qui in de-
lictis vixit citius veritatem eruendam per
torturam.
87 A filio prius incipere debet tortura, quam ab
ejus patre.
88 Tortura prius a foemina, quam a masculo
incipienda.
89 Tortura inter pares a magis suspecto ineunda.
90 Torquendus ex pluribus ab eis separandus,
cujus dicta in scriptis redigenda sunt eisdem
verbis, quibus protulit.
91 Iudex benigne admoncat torquendum, ut ve-
ritatem confiteatur absque tormentis sibi pa-
ratis: alioquin protestetur iudex ut hic, &
omnia in scriptis redigi faciat.
92 Torquendus generaliter, & non specialiter &
designative est interrogandus.
93 Forma executionis sententia torture sermone
Hispano concepta.
94 Forma ratificationis torture.
95 Convicto aut confesso reo, proferre debet ju-
dex condemnatoriam sententiam exprimendo
poenam, quam reus passurus est, ut
praxis observat.
96 De jure sufficit, quod iudex pronuntiet de-
lictum commissum: quamvis ejus poenam ta-
ceat, tunc enim ea imposita censetur, qua
jure decreta est.
97 Iudex poenam ordinariam a jure impositam ex
causa temperare valet.
98 Iudex in prolatione sententia quid pra oculis
habere debet.
99 Iudex pronior ad lenitatem, quam ad seve-

- ritatem esse debet.
100 Iudex in dubiis absolvat potius, quam reum
condemnet.
101 Iudex majorem honorem consequitur ex ab-
solvendo, quam condemnando.
102 Iudex in condemnando minorem poenam eli-
gat.
103 Versus quidam, qui clementiam suadent.
104 Judici satius est in misericordia peccare,
quam in severitate.
105 Iudex dolose condemnans qua poena punien-
dus.
106 De jure regio iudex dolose condemnans puni-
endus eadem poena, qua delinquentem puni-
vit.
107 Iudex, qui ignorantia aut iratus condemna-
verit reum & modum exceperit, poena ar-
bitraria puniendus.
108 Forma sententia diffinitiva condemnatoria in
criminalibus.
109 Iudex imponere potest poenam exilii, quam
si delinquens non observaverit, tempus quod
supererit, duplicandum erit.
110 Iudex, qui poenam exilii ad decennium im-
posuit, si reus eam non observaverit, exi-
lium perpetuabit.
111 Si reo imposita fuerit perpetua poena exilii,
quam non servaverit, mortis poena punien-
dus erit.
112 Iudex qui reum condemnavit in poena exilii
ad tempus, censetur eum ad decennium con-
demnasse: si vero eum condemnavit, nulla
temporis mentione facta, ut condemnatio in
poena exilii, censetur reus exul factus per-
petuo.
113 Exilium debet esse continuum, & non in-
terpolatum.
114 Materia exilii ubi videnda.
115 Clausula posita in sententia condemnatoria,
videlicet, pague dentro de nueve dias, qua-
re posita.
116 Condemnatus in pecunia in civilibus habet
quatuor menses ut solvat: in criminalibus
autem terminus arbitrio iudicis relinquitur.
117 Terminus, quo quis debet in criminalibus
pecuniariam poenam solvere, de consuetudi-
ne decem dierum est.
118 Reus, condemnatus ad pecuniam, si inopia
laboret, & eam non valeat solvere, in cor-
pore eam luat.
119 Reus qui pecuniam in qua condemnatus est,
solvere non valet: nec cessionem bonorum fa-
cere poterit, si poena fuerit imposita pro
vindicta delicti, si poena fuerit imposita pro
satisfactione damni illati.
120 Hodie de jure regio damnatus ad pecuniam
pro vera damni affirmatione, qua solvere non
potest, poterit uti beneficio cessionis bonorum,
secus si illa pecunia solvenda sit pro vindic-
ta publica delicti, quia tunc corpore licet
condemnatus.
121 Commutatio poena pecuniaria in corporalem
fieri non debet, si pars, cui illa venit ap-
plicanda, in parte vel in totum non con-
sentiat.
122 Pecuniaria poena non commutatur in corpo-
ralem privato accusatore, cui venit appli-
canda, non consentiente: secus si fisco ap-
plicetur: quo remittente commutatio fit.

- 123 Commutatio poena pecuniaria fit etiam si reus
in uno duntaxat nummo contumaciter de-
ficiat a solutione.
124 Commutatio pecuniaria poena in corporalem
non faciendae, quando reus esset solvendo,
& mallet corporalem subire poenam.
125 Forma sententia diffinitiva, ubi imponitur
poena mortis, concepta sermone Hispano.
126 Sententia condemnatoria statim reis intiman-
da per tabellionem, & etiam executioni
mandanda.
127 Sententia condemnatoria delinquentium ita
demum mandanda executioni, si in rem ju-
dicatam transverint, idque de jure: de con-
suetudine tamen statim executio earum fa-
cienda, quacunque appellatione non obstante.
128 Consuetudinem, propter quam in crimina-
libus sententia statim non obstante appella-
tione exequatur, intelligit Jul. Clar. in ca-
sibus, in quibus non licet appellare: secus
ubi appellationi deferre debet iudex.
129 Sententia condemnatoria exequenda prater-
quam in casibus, in quibus executio earum
impediri suspensive potest: qui duodecim
sunt.
130 Executio sententia condemnatoria faciendae
in casibus, in quibus appellationi locus non
est: qui plures sunt, ut hic remissive.
131 Admonitio auctoris, ut iudices proclives &
faciles sint ad reorum appellationes admit-
tendas.
132 Reus criminis iuste appellans interim non
solvendus, sed remittendus ad superiorem
cum custodibus, suis expensis.
133 Executio sententia corporalis publice, de die,
& non de nocte faciendae, & in loco ad id
deputato.
134 Propter criminum gravitatem solet executio
condemnatoria sententiae eorum fieri in locis,
ubi commissae fuerunt.

§. X I I.

De torture reorum.

- 1 S I accusator post publicationem testium fac-
tam inspexerit suam intentionem & accusa-
tionem non esse plene probatam, tunc in con-
clusionem libelli allegationis, vel segregatim pe-
tere debet, reum condemnandum esse ad tor-
turam, quae post publicationem testium adhi-
beri debet: nam antea liquere & constare non
potest de meritis causae, secundum Bart. in l.
unius §. reus ff. de questionibus num. 1. Bald. in
l. milites C. de questionibus, Salyc. in l. fin. C.
eod. tit. & Anton. Gom. in 3. tomo Variarum
cap. 13. num. 19. Quae petitio torture facien-
da erit forma sequenti. Postquam enim accusa-
tor in suo libello allegationis dixerit suam in-
tentionem bene probatam, & intentionem rei
male probatam esse, objeceritque repulsa con-
tra personas & dicta testium rei in praedicto
libello debet concludere hac forma.

- 3 Porende a v. m. pido condemne al dicho adver-
so diffinitivamente a la pena ordinaria del dicho
delicto, y a lo demas que pedido tengo: y caso no
confessado a que no aya para ello bastante pro-
vanca v. m. mande poner, y ponga b al dicho

adverso a rigurosa question de tormento, reite-
randose la tantas vezes, e basta que confesse el
dicho delicto y se ratifique d en su confession,
y le hagan las preguntas conforme al interroga-
torio por mi presentado, y las demas que v. m.
viere ser necessarias. Y para ello el officio de v.
m. imploro, y pido justicia. Y si assi v. m. lo hi-
ziere, bara justicia y lo que deve: en otra ma-
nera lo contrario haziendo, contra v. m. y sus
bienes y fiadores protesto, lo que en tal caso pro-
testar me conviene, y pido lo por testimonio.

Expositio hujus petitionis torture.

Diximus, Y caso no confessado que no aya
para ello bastante provanca, &c. Ista clau-
sula fuit appositae ad denotandum, quod tor-
tura adhiberi non potest, quando delictum le-
gitimis probationibus plene probatum est: sed
solummodo quando semiplene est probatum,
vel quando aliquod indicium probatum est:
quo casu proprie torture locum habet, jux-
ta text. in l. 1. & totum tit. ff. & Cod. de ques-
tionibus. Quia torture inventa fuit in subsidium
& defectum probationum pro veritate eruenda.
Alioquin si stantibus legitimis probationibus
reus torqueretur, iudex teneretur ei in syndica-
tu ad damna & interesse, ut probat text. in l.
1. in fine & in l. edictum versic. 1. & in l. Divus
pius ff. de questionibus & in l. quoties & in l. fina-
li C. de questionibus & in l. 1. tit. 30. part. 7.
Quamvis Bald. in l. observare num. 9. Cod. quo-
rum appellationes non recipiantur. teneat, legi-
time convictum torqueri posse ad hoc, ut de-
lictum confiteatur, & non sit locus appella-
tioni, juxta regul. juris, quae habet, quod con-
victus simul & confessus non auditur appellans,
ut probatur in l. 2. C. quorum appellationes non
recipiantur, & opinionem Bald. ipse Bald. te-
neat in l. 1. numer. 9. C. de juramento calumniae
& Thomas Grammaticus notab. 1. colum. 1. Quam
tamen opinionem falsam esse testantur Angel.
& Joan. Ign. in l. & si certus ff. ad Syllaniam
& Ang. in additionibus ad Ang. in tract. de
maleficiis in verbo, Fama publica, quorum opi-
nionem contra Baldum fatetur communem esse
eam secutus Covarr. in practiciis questionibus cap.
23. num. 5. quia non est locus tormento, ubi
de crimine legitimis probationibus constat, ut
communis opinio firmat, secundum Covarru-
viam ubi supra, qui resolvit, duobus casibus,
convictum torqueri posse, sequitur etiam Ju-
lius Clarus, in praxi criminali. §. fin. question.
64. num. 4. Quinimo si stantibus legitimis pro-
bationibus reus torqueretur, & in torture de-
lictum negaret, ex tali negatione enarvarentur
& eliderentur legitima probationes adversus
eum receptae, secundum Hyppol. in dict. l. edic-
tum num. 2. & in sua practica criminali §. nunc
videndum num. 26. Quam opinionem testatur
communem Thomas de Ferrara in cautela 5.
colum. 3. & Julius Clarus ubi supra num. 7. &
num. 43. Ob idque orta fuit praxis, quod ju-
dex in sententia torture protestatur, quod le-
gitima probationes contentae in processu adver-
sus reum in sua firmitate remaneant. Sed licet
praedicta opinio communis sit, contraria tamen
verior est, imo quod & si stantibus legitimis
probationibus reus torqueretur, negetque deli-

tum, nec iudex protestetur, quod legitima probationes in suo robore remaneant, adhuc tamen legitima probationes non eliduntur, nec enervantur, ut contra predictam communem opinionem resolvunt Anton. Gomez in 3. tomo cap. 13. num. 20. Covarru. in practica questionibus cap. 23. num. 5. Avendan. in suo dictionario verbo, Tormento versicul. undecimo, & Villalobos in antinomia juris littera T. num. 12.

b Diximus, V. m. mande poner y ponga, &c. Ista clausula fuit apposta ad denotandum, quod reus torqueri non potest, nisi ad petitionem partis, juxta text. juncta gloss. in l. quamvis la 1. verb. questionibus C. ad leg. Juliam de adulteriis & in l. quicumque juncta gloss. verb. oportet Cod. de servis fugitivis & in l. final. ff. de calumniatoribus, & ita expresse cum Baldo resolvit Paris de Puteo in tractat. syndicus in parte officialis num. 6. & Hyppol. in l. 1. ff. de questionibus. colum. 3. versic. requiritur & quinto, & in sua practica criminali §. nunc videndum num. 27. & Cifuentes in leg. 79. Tauri column. fin. Simancas de Catholicis institutionibus tit. 65. num. 18. & 19. In hoc tamen contrarium verius est, imo quod absque petitione partis iudex ex officio possit reum subicere torturae, & ad hoc praecise tenetur, ut resolvit Ant. Gomez in d. c. 13. nu. 22. quamvis Cifuentes ubi supr. col. fin. contrarium tenet.

c Diximus, Reiterando se la tantas vezes, &c. Ista clausula fuit apposta ad denotandum, quod si reus non fuerit sufficienter tortus in prima tortura, & delictum in ea negaverit, iterum torqueri poterit, ut probat text. in l. repeti. ff. de questionibus, & ita cum Bald. & aliis resolvit Hyppol. in pract. criminali §. quoniam num. 2. & Gregorius Lupus in l. 4. tit. 30. part. 7. verbo, Otra vez. Imo etiam si reus sufficienter tortus fuisset, posset iterum torqueri, si indicia, ex quibus fuit prima vice tortus, essent urgentissima & gravissima, secundum Bartolum in l. unius versic. primo ff. de questionibus. Salycet. in l. 2. Cod. de custodia reorum, & Gregor. Lup. in dict. l. 4. verbo, E si por aventura negasse. Et ista est verior opinio, secundum Antonium Gomezium in d. capit. 13. numer. 26. quamvis contrariam opinionem magis communem esse dicat. Similiter si post primam torturam nova indicia supervenerint, reus poterit iterum torqueri, juxta text. in dict. l. unius versic. primo Bartol. Salycet. Anton. Gomez & Gregor. Lup. ubi supra, & resolvit Menochius lib. 2. de arbitr. centuria 3. casu 272. Pari modo si reus in tortura confessus fuerit delictum, & postmodum ductus ad ratificandum neget delictum, dicens se confessum fuisse propter dolorem torturae, poterit iterum torqueri, secundum Bartolum in dict. l. unius versic. primo & Bald. in l. in bona fidei C. de rebus creditis colum. 2. in fine Hyppolitus in l. repeti. num. 11. ff. de questionibus, & probatur in d. l. 4. tit. 30. part. 7. Quinimo dicendum est, quod quando reus in prima tortura delictum confiteretur, & postea in ratificatione negaret, & idem faceret in secunda tortura, poterit tertio torqueri: tamen si in tertia tortura delictum confiteretur, & in ratificatione negaret, non poterit quarto tortura repeti: nam ultra tertiam vicem pro uno delicto non potest quis tor-

queri, secundum Angelum in l. fin. C. de questionibus, & Alexand. in additionibus ad Bart. in l. 1. §. Divus Severus vers. quare, utrum semel ff. de questionibus. Hyppolit. in pract. criminali. §. quoniam num. 4. versic. sed successive Cifuentes in l. 79. Tauri versic. item quibus vicibus, & Bossium in practica criminali. tit. de tortura num. 43. ubi asserit, quod sic in practica servatur, nec ultra trinam vicem reus torquetur, nisi a carnificibus. Simancas vero de Catholicis institutionibus tit. 65. num. 76. testatur, reum bis tantum pro uno delicto torquendum esse: nec sibi placere opinionem asserentium ter torqueri posse, quia nec lege aliqua, nec probabili ratione opinio eorum fulcitur. Quinimo num. 81. firmat, quod reus bis tortus & bis confessus, & bis revocans confessionem, non erit tertio torquendus, etsi multi DD. oppositum teneant, quorum opinionem dicit recipiendam esse, cum reus bis fuerit levissime tortus, & in posteriori illa confessione, aliqua nova signa confessioni addiderit. Sed ultra predictos DD. advertit, quod de jure regio in criminibus proditoris, falsae monetae, furti, & rapinae ultra primam torturam reus poterit bis torqueri: tamen in aliis delictis tortura semel debet repeti, juxta text. in l. 4. tit. 30. part. 7. & in his casibus, quando reus negavit delictum in tortura, vel non perseveravit in confessione tempore ratificationis, absolvendus est definitive, vel saltem ratione indiciorum, vel praesumptionum condemnandus est aliqua poena arbitraria, secundum Bartolum in l. finali num. 1. ff. de questionibus, & consentit Cifuentes in dict. l. 79. Tauri versic. sed si non perseveravit; & Ant. Gom. dict. c. 18. num. 28.

Diximus, Hasta que lo confesse, en el se ratifique, &c. Ista clausula apposta fuit ad denotandum, quod non sufficit confessio facta in tortura, nisi sequatur perseverantia & ratificatio ejus post torturam, ut probat text. in l. 1. §. Divus Severus, & ibi gloss. Bart. Hyppolit. & alii ff. de questionibus text. in l. 2. C. de custodia reorum & ibi gloss. & omnes & in cap. l. 15. question. 6. & in l. 7. tit. 29. part. 7. resolvit Cifuentes in l. 79. Tauri versic. sed si non perseveraverit, & Bossius in practica criminali tit. de confessis per torturam num. 1. & Simancas de catholicis institutionibus tit. 65. num. 67. Quinimo requiritur, quod indicia legitima praecedant torturam, & perseverantia confessionis subsequatur eandem, ut late resolvit Jas. in l. qui in aliena §. Celsus. colum. 5. ff. de acquirenda hereditate, & Decius in cap. At si clerici in princip. num. 3. versicul. octavo limitatur de indicibus. Quorum resolutio vera est, nisi reus extra iudicium prius fuisset confessus delictum, & postea in tortura iterum illud confiteretur: nam tunc non esset necessaria perseverantia, & ratificatio post torturam, secundum gloss. final. in l. cap. quinto ff. ad leg. Juliam de adulteriis quam sequitur Jason. in l. magistratibus numer. 4. ff. de jurisdictione omnium iudicum, & Cifuentes cum pluribus ab eo relatis in dict. l. 79. Tauri versicul. sed si non perseveraverit. Predicta tamen opinio optimis fundamentis refutatur ab Antonio Gomezio in 3. tomo Variarum cap. 13. num. 8. prope finem, & a Blanco in l. ultim. ff. de questionibus num. 208. Displicet etiam Agid-

dio Bossio in practica criminali tit. de confessis per torturam num. 5. asserenti in practica non observari: & predictam opinionem gloss. nec jure, nec ratione fundari, imo crudelem, inhumanam, & iniquam omnino esse, testatur Simancas in dict. tit. 65. num. 70. Quae ratificatio confessionis fieri debet post spatium unius diei naturalis viginti quatuor horarum, & ita communiter in praxi observatur ex Ant. Gom. in d. c. 18. num. 24. per text. in l. 4. tit. 30. part. 7. & Simanca in dict. tit. 65. num. 71. ubi asserit, quod inquisitores in tertium diem solent differre predictam ratificationem, & quod id benignius est, quia dolor tormentorum & vehementis animi perturbatio non durat: nam quando dolor tormentorum duraret, praesumeretur ratificationem factam fuisse metu tormentorum, ut cum Cyno & Bald. resolvit Cifuentes in d. l. 79. Tauri versic. decimo sexto requiritur, & Simancas in dict. tit. 95. num. 71. Et quibus verbis iudex alloqui debeat reum tortum ad predictam ratificationem faciendam, paulo inferius dicemus.

Porrecto ex parte accusatoris predicto libello allegationis & petitionis torturae, iudex mandat ejus copiam reo exhiberi, & quod intra certum terminum eidem respondeat, qui suum libellum allegationis producit forma sequenti.

LIBELLUS ALLEGATIONIS EX parte rei.

ILLUSTRE SEÑOR.

31 S Eyo preso en la carcel publica desta ciudad, en la causa criminal con Ticio por persona de mi procurador digo, que visto por v. m. el presente proceso, hallara mis excepciones y defensas bien, y cumplidamente provadas con mucho numero de testigos mayores de toda excepcion, y en particular pruevo como yo y buen Christiano, honrado, quieto y pacifico, y de buena fama, y tal que no se puede presumir de mi semejante delicto, de que soy acusado: pruevo ansi mismo que al tiempo que hirieron al dicho Ticio en la plaza publica desta ciudad, estava yo en la Vega, y que conforme a la distancia del lugar, fue impassible en un mismo tiempo poder le yo herir. Y tam bien pruevo que el dicho Ticio fue el agressor, y que si yo le heri fue para mi defensa, por que se prueva, que el dicho adverso fue para mi con la espada desembaynada. Otro si pruevo que el dicho Ticio hizo pacto y transaction conigo, y me remitto todo el derecho que podia tener contra mi, por razon de la dicha question. Y finalmente pruevo, que conforme a la calidad de la persona del dicho adverso, y a lo que a su officio ganava, y a la manera con que se tratava, que tan solamente mereco dozientos ducados por la manqedad y gastos: y ansi por mi provanca se excluye la intencion del dicho adverso, el qual no prueva cosa alguna que me puede danna, y perjudicar, porque los testigos por el presentados, son varios y singulares, deponen de oydas y vanas creencias, no concluyen nada razon de sus dichos, son parientes, criados, y amigos del dicho adverso, y tales que se presume que en esta causa diran con afficion lo contrario de la verdad, y ansi los tacho y contradigo. Suarez de Paz Praxis Eccl.

go. Y en especial no me danna el dicho de fulano testigo por la parte contraria presentado, por quanto es mi enemigo capital, por tal causa, y por tal lo tacho y contradigo. Ni me danna el dicho de fulano, por ser hombre infame, frequentador de tabernas, y acostumbraado a jurar temerariamente, y por tallo tacho y contradigo. Conforme a lo qual consta que devo ser dado por libre de la dicha acusacion y demanda. Y en lo que toca al tormento pedido por el dicho adverso, digo que no ha lugar de derecho, atento que la calidad de la causa a no lo requiere, y porque no ay bastante te indicio para ello b que sufficientemente este provado c y caso no confessado que lo huviera, no puedo ser pnesto a question de tormento, por ser como yo y hijo dalgo d de solar conocido, de vengar los quinientos sueldos, segun fuero de España, y siendo tal, conforme a derecho no puedo ser pnesto a tormento. Porende a v. m. pido lo pronuncie ansi, y me munde dar por libre de todo lo por el dicho adverso pedido, y en lo necessario el officio de v. m. imploro, pido justicia y costas, y juro a Dios y a esta Cruz que las tachas de los dichos testigos, no las pongo de malicia ni por injuriarlos, y pido ser recebido a prueva dellas.

Otro si para la determinacion desta causa e, y los demas autos della, te go por sospechoso a v. m. y a los demas justicias seglares desta ciudad, y a fulano y fulano letrados, y por tales sospechosos los recuso. Y pido y requiero a v. m. y a los demas recusados las vezes que puedo y devo, que no sentencien esta causa, ni v. m. provea otro auto alguno sin acompañado, y lo contrario haziendo protesto la nullidad dello, y lo que protestar me conviene, y pido lo por testimonio, y juro en forma que esta recusacion no bago de malicia.

Expositio supra dicti libelli.

Diximus in isto libello Attenta la calidad de la causa. Ista clausula apposta fuit ad notandum, quod non in qualibet causa criminali reus debet torqueri: sed tantum in atroci & gravi juxta text. in l. editum ff. de questionibus, & ibi notant Bartolus & communiter alii, ex Agidio Bossio in practica criminali, titulo de indicibus, & considerationibus ante torturam n. 92. Simancas de catholicis institutionibus titulo 65. numero 62. Et quae dicantur causae graves & atroces, explicat Bartol. in l. non solum. §. si mandato ff. de injuriis, & Platea in l. si gravius. Cod. de dignitatibus, libro duodecimo, Felinus in capit. cum illorum columna quarta, versiculo. in eadem gloss. de sententia excommunicationis. Bossius in dicto titulo de indicibus n. 93. Diximus, b Ay indicio bastante para ello, &c. Ista clausula apposta fuit ad denotandum, quod reus non debet torqueri, nisi praecedentibus legitimis indicibus, ut in l. in principio, & in l. final. ff. de questionibus, & utrobique Bart. & communiter DD. Hyppolit. in l. questionis column. ultima. ff. de questionibus, & in practica criminali. §. diligenter. Simancas de catholicis institutionibus titulo 65. a numero 13. Menochius lib. 1. de arbitr. questione 84. numero 1. Et quae dicantur legitima indicia & sufficientia, explicat Bossius in practica criminali. tit. de indicibus & considerationibus ante torturam, & Gomezius in 3. tomo cap. 13. numero 7. & Menochius libro 2. de arbitr.

arbitr. Centuria. 3. casu 270. à numer. 2. & quod hoc relinquatur arbitrio iudicis firmat Rojas in secunda parte de herit. n. 291.

c Diximus, c Ni que sufficientemente este probado, &c. Ista clausula appositae fuit ad denotandum, quod indicia legitima debent probari: quæ probantur per unum testem deponentem de ipso facto & delicto per actum visus, secundum glossam in l. 3. Cod. ad l. Juliam majestatis verbo convictus, receptam communiter à doctoribus ibi, & ab Ant. Gom. in dicto capitulo 13. numer. 7. & 18. & à Bossio in dicto titulo de iudiciis numer. 8. Quod intellige verum, dummodò ille unicus testis sit omni exceptione major, ut in l. 1. versiculo, idem Cornelio ff. de questionibus, & ibi notat Bartol. & alii communiter, idem Bartol. & alii in l. maritus ff. de questionibus, & probatur in l. 3. titulo 30. parte septima, & in l. 10. titulo 11. part. 3. Sed si testis deponat de circumstantiis facti, & sic de indicio remoto, ex quo præsumitur delictum, tunc per duos testes testes indicium probari debet, secundum glossam singularem in l. fin. verbo, vel iudiciis. C. familia heriscunda, receptam à Bartol. Baldo, & Saliceto, ibi, & notat Hyppolitus in l. fin. num. 6. ff. de questionibus, & Jas. in l. admonendi ff. de iurejurando in 2. lectura. num. 153. & Bossius in titulo de iudiciis numero 5. Qui duo testes deponentes de indicio remoto debent esse omni exceptione majores, ut erudite resolvit Anton. Gom. in dicto n. 18. contra alios DD.

d Diximus, d Por ser como soy hijo dalgo, &c. Ista clausula apponitur ad denotandum, quod licet regulariter quilibet possit torqueri, qui non reperiatur prohibitus, ut in l. 1. juncta communi opinione doctorum ff. de questionibus. tamen multi excipiuntur, qui non possunt torqueri, utputa nobilis, ex Ripa in l. Centurio num. 14. ff. de vulgari, & probatur de jure regio, in l. 2. tit. 30. part. 7. l. 24. titulo 21. part. 2. & in l. 4. & 5. titu. de los hijos dalgo. nova Recopil. & in l. 13. titu. 7. lib. 2. Recopil. & resolvit Otalora de nobilitate in quinta parte capit. fin. numero quarto. Item impubes non potest torqueri, ut in l. 1. §. occisorum versiculo. impuberi. ff. ad Senatusconsultum Sillaniarum, & in l. de minore, ff. de questionibus. Similiter senex constitutus in ætate decrepita non potest torqueri, ut in l. si quis in gravi. ff. ad Sillanianum. Pari modo milites, & doctor non possunt torqueri, ut in l. milites. Cod. de questionibus, nec etiam decurio, ut in l. Divo Marco, & in l. decuriones ff. de questionibus, & tradit Bernardus Diaz in practica criminali. cap. 117. Petrus Duenas in Regula 190. limitatione 3. & Julius Clarus libro 5. sententiarum. §. finali. questione 64. num. 28. Nec etiam mulier pregnans, ut in l. pregnantis ff. de pœnis, nec aliæ plures personæ exceptæ à lege 2. titu. 30. part. 7. & à Cifuentes in l. 79. Tauri. & à Bossio in dicto titulo de iudiciis num. 102. cum sequentibus, ubi resolvit, clericum non posse torqueri juxta text. in cap. primo de deposito, & hanc testatur communem opinionem Panormit. in cap. cum in contemplatione extra de regulis juris in libro decretalium. resolvens clericum torqueri non posse, nisi infamatus sit de crimine, & indicia simul contra eum sint, & eorum opinionem dicunt communem Simancas

de institutionibus cathol. titulo 65. numero 47. & Didacus Perez in l. 1. titulo tertio, libro primo ordin. column. 106. verb. non debet. tamen prædictam communem opinionem in pract. non observari credit Julius Clarus ubi supra, asserens sola indicia sufficere, ut clericus torqueri possit: cujus opinionem ante eum tenuit Alciatus in cap. 1. de offi. ordi. numer. 43. quem refert & sequitur Simancas in dict. titu. 65. numer. 48. cujus opinionem veriore & probabiliorem esse dicens, & adjiciens clericos & monachos præsertim sacerdotes rarius & mitius esse torquendos propter dignitatem sacerdotii, & periculum excommunicationis, si modus questionis excederetur, ad hanc opinionem citans Prapositum in cap. illi qui §. 9. §. Silvestrum in summa verb. inquisito. 2. §. 9. & Bern. Diaz. in d. c. 117. qui omnes resolvunt, quod quando clericus torture subjiciendus fuerit, non à ministro seu torture laico torqueri debebit, nisi clerici inveniri non possent, qui id facere sciant aut velint: nam tunc à ministris laicis clericus torqueri poterit. Tamen in crimine hæresis omnes illi torquendi sunt, qui in crimine læsæ majestatis humanæ torqueri possunt, quia longe gravius est, divinam quam temporalem lædere majestatem, ac proinde nobiles, milites, decuriones, doctores & omnes, qui quantalibet prærogativa præfulgent, in crimine hæresis, & in crimine læsæ majestatis humanæ torqueri possunt, juxta text. in l. 3. & 4. Cod. ad l. Juliam majestatis, & in l. decuriones. Cod. de questionibus, & in l. de minore ff. de questionibus, & in l. proditores ff. de re militari, & in Authentica Gacaros. Cod. de hæreticis, & in cap. vergentis de hæreticis. Hyppolitus in l. edictum ff. de questionibus. Covar. libro secundo Variarum cap. nono. Grillan. in Tractatu de questionibus & tortura. questione 6. Gregorius Lupus in dicta l. 2. titu. 30. par. 7. verb. cavallero. Bossius in practica criminali, titulo de iudiciis numero 121. & in titulo de tortura reorum numero 20. Antonius Gomez in dicto capitulo 13. numer. 4. Quo fit, quod minores vigintiquinque annis propter suspensionem hæresis & læsæ majestatis torqueri possunt, minores etiam quatuordecim annis terri poterunt, & habena vel ferula cædi, ut in l. 1. §. impuberi, & in l. excipiuntur ff. ad Sillanianum, & in l. de minore, & ibi Hyppolit. ff. de questionibus, gloss. in l. 3. §. idem Divus ff. de testibus. Grilandus in Tractatu de questionibus. Fit etiam, quod clerici, monachi, sanctæ moniales, & cæteri omnes religiosi torqueri poterunt, propter crimen hæresis, juxta text. in cap. 1. de deposito, & in cap. ad abolendam. §. ultimo de hæreticis, & resolvit Simancas in dicto titulo 65. numero 44. cum duobus sequentibus. Et an prædictæ personæ privilegiatæ possint terri, jam quod non possint torqueri, resolvit Bossius in dicto numero 121. & in dicto titulo, de tortura reorum num. 20. & Anton. Gomez in dict. cap. 13. num. 4.

Diximus in fine libelli, Otro si para la determinacion, &c. Per hanc clausulam judex suspectus recusatur: de qua recusatione erunt videntia, quæ resolvimus in prima par. hujus primi Tomi in Tempore decimo. Et ultra ibi posita adverte, quod licet in causis civilibus ipsemet judex recusatus possit assumere secum socium probum, & candidum, ut ibi diximus, tamen

in causis criminalibus de jure regio in foro seculari judex recusatus non assumit secum socium, sed nominantur per consistorium loci duo decuriones, cum quibus judex recusatus associandus est, & prædicti decuriones debent secum habere assessorem litteratum, & omnes simul debent procedere in causa criminali usque ad sententiam inclusivè: & si judex recusatus non se componat cum assessore decurionum, decuriones debent requirere judicem, ut se concorder: qui si noluerit, tunc debent cum suo assessore proferre sententiam, & adeundus erit superior. Nec votum duorum decurionum prævalebit voto unius judicis recusati: nam votum duorum reputatur pro uno, & votum judicis pro alio. Si verò cum voto judicis recusati concordaret votum unius decurionis, tunc prævalebit sententia judicis, cum jam sit major pars, ita colliges ex l. 1. titu. 16. lib. 4. Recopil. & explicat Avend. in capitibus pratorum in 2. par. ca. 23. numero 14. & Didac. Perez in l. 1. tit. 5. libr. 3. Ordinamenti colum. 966. Quæ forma & praxis versatur in loco, ubi sunt decuriones, id est, donde ay regimiento. At verò in loco, ubi non est consistorium, tunc judex recusatus etiam in causa criminali assumit secum quatuor viros providos, qui inter se sortiri debent, qui duo eorum procedere debeant cum judice recusato, ut expresse probat text. in l. 1. titulo 16. libro quarto Recopilationis.

Porrectis prædictis libellis allegationis ab utraque parte, judex animadvertere debet, an repulsæ oppositæ contra personas & dicta testium legitimæ sint, ne: ne: & si invenerit legitimas esse, recipiet partes ad probationem super eisdem eodem pacto, quo diximus in prima parte hujus primi tomi, in nono Tempore. Inspicere etiam diligenter debet judex, an ad torturam perveniri possit, & debeat. Circa quem articulum, observare debet plura, quæ requiruntur ad hoc, ut ad torturam perveniri possit, quæ congerit Hyppolitus in l. 1. in principio ff. de questionibus. Cifuentes in dicta l. 79. Tauri. col. 6. & Simancas in titulo 65. à numer. 13. Animadvertere enim judices semper debent, ut ante oculos Deum habentes neminem prius torqueant, quam id fieri jura permittant, nec leviter moveri debent ad homines torquendos, alioquin si per imperitiam non servatis ad unguem omnibus requisitis, extra casum à jure expressum torserint hominem, tenentur pro modo damni, & culpæ reo satisfacere, nedum in foro exteriori, verum etiam in foro conscientiarum: si verò dolo malo torserint hominem propter inimicitias, aut donum, vel pretium, juris ordine prætermisso, arbitrio judicis severius puniri debent, juxta text. in l. ultima ff. de variis & extraordinariis cognitionibus, & in l. ultima. C. de pœn. judic. qui male judicaverunt, & in §. 1. Instit. de obligationibus, qua ex quasi delicto. Felin. in cap. tua nos. de homicidio, & Simancas in dicto titulo 65. num. 21. Et de jure regio judex, qui dolo malo propter inimicitiam donum, aut pretium torserit aliquem, & ex tortura moriatur, vel membrum amittat, judex similem pœnam patietur, vel majorem, attentata qualitate personæ judicis & torti, ut probatur in l. 4. titu. 30. part. 7. Si verò ex tortura

ra nec vitam nec membrum tortus amiserit, tunc pœna arbitraria erit puniendus judex, ut resolvit Gregorius Lupus in dicta l. 4. in glossa finali. Sed si judices licite torserint aliquem, excedendo tamen modum torture, erunt puniendi pœna de qua per Gregor. Lup. in dicta glossa fina. & Antonium Gom. in tertio tomo Variarum capitulo 13. numero sexto. Nam judex adhibere debet torturam, attentata qualitate personæ delinquentis, ipsius delicti, indiciorum, & temporis, ita quod verisimiliter reus tortus remaneat salvus, illæsus, & non amittat vitam, vel aliquod membrum, juxta text. in l. questionis modum, & in l. de minore. §. tormenta. ff. de questionibus, & in l. 5. titulo. 30. part. 7. Et si judex ex actis processus invenerit ad torturam perveniri posse, tunc cavere debet, ne novas & inusitatas species, & exquisitas tormentorum imponat, sed illa, quæ magis in usu versantur: nam licet varia sint genera tormentorum, quæ congerit Hyppolitus in l. 1. numero 27. ff. de questionibus, & aliqua connumerat lex 1. titulo 30. part. 7. judices tamen uti debent magis communiter usitatis, non verò novis & exquisitis: quia illa tantum sunt imponenda propter crimen læsæ majestatis, homicidium, parricidium, & alia atrocissima crimina, in quibus acerrimè fieri debet indagatio, juxta text. in l. 3. C. de episcopali audientia, & in l. 2. C. quorum appellatio non recipiantur, & tradit Paris de Puteo in Tractatu syndicatorum folio 114. colum. 3. quem sequitur Gregorius Lupus in l. 1. tit. 30. part. 7. glossa penultima.

Y en estos Reynos los generos de tormentos que mas se usan, son: el primero, de agua y cordeles: el segundo, de garrucha: el tercero, es del suco: y el otro de ladrillo: y el otro de tablillas, en los quales el juez pronuncia su sentencia en la manera siguiente.

Sentencia de tormento de agua y cordeles.

Visto este proceso, &c.

Fallo attentos los indicios que del resultan contra el dicho Seyo, que le devo condemnar y condemnar a question de tormento, de agua, toca, cordel, y garrote: el qual le sea dado en esta forma, que sea pnesto y atado de pies y manos en el porro del tormento, y le sean dados en cada pierna dos garrotes, uno en el musso, y otro en la caña de la pierna, de la rodilla abaxo, y otros dos garrotes en cada braco, el uno en el morzillo de braco, y el otro del codo abaxo, por manera que sean ocho garrotes, y le sean hechados siete quartillos de agua por la boca sobre una toca delgada: la qual este meti la parte della en la boca, de suerte, que la agua pueda entrar en la boca. Y reserve en mi otra qualquier manera de tormento que mas necessaria sea de le dar en su tiempo y lugar, quedando en su fuerca y vigor las provancas y indicios deste processo. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia.

Sentencia de tormento de garrucha.

Visto este proceso, &c.

70 **F**allo attentos los indicios que del resultan contra el dicho Seño, que le devo de condennar y condemnar a question de tormento, y atento que el delicto es grave y atroz, y el dicho Seño es hombre fuerte y robusto, mando le sea dado y executado en esta manera: que de la techumbre mas alta de la carcel donde esta preso, sea puesta y colgada una gruesa sogá de cannamo o esparto doblado por medio, que este asida a una polea y viga de la dicha techumbre, de manera que pueda correr, y el dicho fulano sea atado por las muñecas de los brazos que buelvan a las espaldas: y assi atado desta forma, sean atados los pies ambos juntos, y de las gargantas dellos sean puestas y colgadas cien libras de hierro o piedra poco mas o menos: y assi puesto y atado tiren fuertemente por la dicha sogá, de manera que levanten el susodicho de la tierra un estado de hombre poco mas o menos, y levantado estando assi colgado con el peso del dicho hierro, le pregunten, si es verdad de lo que es acusado, y sea tornado a baxar negando, de manera que no assienten las pelás en el suelo: Y assi este colgado todo tirados los brazos por las espaldas atados los pies como esta dicha, y le sean dadas doze estropadas mas o menos, de la manera susodicha. Y reservo en mi otra qualquier forma de tormento para se lo dar en su tiempo y lugar, quedando en su fuerca las provanças deste pleyto. Y assi lo pronuncio y mando en estos escriptos y por ellos.

Sentencia de tormento de ladrillo y sueño al estilo Español.

71 **E**N Salamanca a tantos dias de tal mes y de tal año, estando en la carcel publica della el dicho Señor juez ante mi el dicho escrivano y testigos, dixo que por quanto el avia reservado en si en la sentencia de tormento de garrucha, que avia dado al dicho fulano, de lo reiterar y dar le otros mas en su tiempo y lugar, que usando de lo susodicho, demas y allende que avian parecido nuevos indicios, que eran indubitados, que atento que el dicho fulano no avia dicho ni confesado nada, que mandava y mando que le fuesse dado otro segundo tormento. El qual mandava y mando que le fuesse dado en esta forma, que en la carcel donde esta preso, de una viga della sea atada una sogá, con la qual sean atados ambos brazos, enhiesto el cuerpo arriba, los brazos puestos a las espaldas y atada a la dicha viga, y tenga los pies juntos y descalsos en cima de un ladrillo frio, y este desta manera veynte y quatro horas, y le esten guardando, de manera que no le dexen dormir. Y assi dixo el dicho Señor juez que mandava y mando, que passadas las dichas veynte y quatro horas, se le diese fuego con el dicho ladrillo algo encendido al dicho fulano por las plantas de los pies. Y dixo que reservava y reservo la forma de dar el dicho tormento, y otra qualquier forma que mas necessaria sea, quedando en su fuerca y vigor las provanças deste pleyto. Y assi lo pronuncio y pronuncio.

Practica de los tormentos del sueño Italiano, y de las tablillas.

EL tormento de sueño, que se acostumbra a la usanca de Italia, es muy mejor, y por muy mejor estylo, que el Español, y es assi, que tiene hecha la justicia cierto ingenio a manera de un reloj de arena, de estatura de un hombre, poco mas, que tiene nuevo o diez vergitas, todo redondo, y por todo el sembrados muchos clavos, las puntas para dentro, del largo de un gemo, y las puntas muy agudas, y al que han de atormentar le desnudan en carnes, salvo unos paños menores, y le meten dentro del dicho tormento, el quales tam angosto, que no cabemas de solo el atormentado, y viene tan justo con las puntas de los clavos, que tocan con las cartes algun tanto, y tiene atadas las manos atras, y son tantos los clavos que el artificio tiene, que puede aver de uno a otro quatro o cinco dedos, y desta manera le tienen alli metido el tiempo que al juez le parece, y como esta en pie, que no se puede sentar ni arriñar de una parte a otra, sin meterse los clavos por el cuerpo, el juez le esta preguntando de rato en rato, si quiere dezir verdad, en ninguna manera no puede con fino antes da voces, y gritos, porque tormento bravo, y muy cruel.

Tormento de tablillas.

YEn quanto al tormento de tablillas, es desta manera, que los juezes los dan raras vezes: y es la manera del tormento como de agua y cordeles. Por que pone el juez al que ha de atormentar en el potro de tormento, y aviendo le dado los garrotes, que por su sentencia mando, fine confiesa el delicto, toma quatro tablillas perqueñas quadradas, del tamaño de un palmo cada una poco mas o menos, y en ellas cinco agujeros que passen de una parte a otra, tan angostos, que no cabe mas de un dedo en cada uno: por los quales agujeros meten los dedos de las manos y de los pies al dicho atormentado, y para darle grave dolor, meten una cuña entre cada de do, y agujeros de pies y manos, y van apretando poco a poco con un martillo cada uno por si, y es tan grave y bravo tormento que se le ponen al atormentado los dedos tan delgados, que quedan de semejados, que no parecen dedos: y es tan penetrativo el dolor deste tormento, que raras vezes los juezes acaba de apretar las cuñas, porque algunos desmayan, y otros confiesan luego el delicto.

Supra dicta genera tormentorum refert & congerit Monterrosus in sua practica, in quarto tractatu folio 50. pag. 2. & in tractatu octavo. folio 231. pag. 1. cum sex sequentibus. Et est advertendum, quod iudices in sententia torturæ multoties non explicant genus tormenti, nec quantitatem ejus, nec qualiter & quomodo reus torqueri debeat, sed simpliciter condemnant reum ad questionem torturæ, sibi reservando genus, & quantitatem tormenti, & qualiter præstari debeat, & tunc sententia profertur modo sequenti.

Sentencia

Sentencia de tormento sin declarar el genero del.

Visto este proceso, &c.

75 **F**allo que devo condennar y condemnar a question de tormento, el qual se le de en la forma y manera que a mi bien visto me sea, y reservo en mi el genero del tormento, y la cantidad del, y la forma en que se ha de dar. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, &c.

76 Desta forma de sentencia de tormento usan mas los juezes pesquisidores, que los ordinarios, & judices ordinarii magis utuntur primo, & secundo genere tormentorum, quam aliis supra relatis. Et lata prædicta sententia torturæ intimanda erit reo, & ejus curator, si reus minor fuerit: qui si senserit se gravatum, ab ea appellare poterit, cum contineat talis sententia gravamen irreparabile per diffinitivam, ut resolvimus supra. Et probatur in l. 13. tit. 23.

80 *part. 3.* & appellationi deferendum erit, dummodo, non sit manifeste frivola, nec prius sententia torturæ exequenda erit, quam a iudice superiore fuerit confirmata, vel appellatio tanquam frivola rejecta, juxta text. in l. ante sententiam ff. de appellationibus recipiendis, & in l. per hanc. C. de temporibus appellationum, & in capit. cum appellationibus frivolis, de appellationibus libro sexto, & ita firmat Simancas in dicto titulo 65. numero 20. Sed si reus sententiam torturæ consenserit, vel appellatio tanquam frivola a iudice fuerit rejecta, vel sententia torturæ a superiore iudice fuerit confirmata, iudex præcipere debet, reum ad locum destinatum torturæ duci coram se, & tabellone, & tortore, nec permittere debet iudex, procuratorem vel advocatum rei, aut alias personas præsentis esse: nam licet apud alias nationes publicè delinquentes torqueantur: tamen in hisce regnis in loco secreto torqueri debent, nec quispiam præseas debet esse, nisi iudex, tabellio, & tortor, ut probatur in l. 3. titulo 30. part. 7. & ibi notat Gregorius Lup. verbo, Non otro, &

85 *Simanchas in dicto titulo 65. numero 55.* Advertere debet iudex, quod si pro eodem crimine plures sint torquendi, incipiat a minori ætate, vel a creato in delictis, quia citius veritas ab eo eruatur, juxta text. in l. 1. §. 1. & in l. unius ff. de questionibus, & in l. 5. titulo 30. parte septima. Similiter si pater & filius sint torquendi, incipiendum erit a filio: quia pater torquetur in filium, juxta text. in l. isti quidem ff. quod metus causa, & in §. fin. Instit. de noxalibus.

86 *Pari modo scemina prius erit torquenda secundum Gandinum in Tractatu de questionibus colum. secunda.* Cujus opinionem probat Covarr. contra Hyppolitum in lib. quarto Decretalium secunda parte. cap. 3. §. 4. numero decimo & undecimo, & Gregorius Lupus in l. 5. titulo 30. parte septima in glo. 2. Alioquin autem incipiendum erit a magis suspecto, secundum Bartolum, & Hyppolitum in l. 1. ff. de questionibus, & Greg. Lup. in dicta l. quinta. titulo 30. part. 7. in glossa

87 *2.* & est advertendum, quod quando plures sunt torquendi, quilibet separatim torqueri debet, ne alterius dicta perpendere possit. Et dicta uniuscujusque torti in scriptis sunt redigenda a

88 *tabellone eisdem verbis, & forma, quibus tortus dixit, non ea in aliquo immutando, juxta text. in l. 30. titulo 30. parte septima.* ubi ita expressè disponitur. Et postquam reus ductus fuerit ad locum torturæ, iudex benignè admonere eum debet, ut veritatem simpliciter confiteatur, nec velit pertinaciter negando tam dura tormenta pati, quam parata esse videt, ut probat text. in l. 3. titulo 30. part. 7. Alioquin iudex protestari debet, quod si in tortura reus amiserit vitam, vel sustinuerit fracturam brachii, cruris, vel aliquam læsionem corporis, quod ipsi iudici non imputetur, sed ipsi reo, qui prius quam torqueatur non vult planissime veritatem dicere. Quod omne iudex facere debet in scriptis a tabellone redigi, ita resolvit Antonius Gomezius in tertio tomo Variarum, capitulo decimo tertio numero sexto & Simancas in dicto titulo 65. numero 56. Et si reus absque tortura noluerit, veritatem fateri, tunc questio erit eisdem infligenda: & iudex caute debet eum interrogare generaliter, an sciat, quis illud delictum fecerit, non autem specialiter, & designative dicendo, commisit tu hoc delictum, vel scis, quod illud commisit Titius: quia facile aperiretur via mandaciis, & reus id confiteretur, quod questitor velit audire, juxta text. in l. 1. §. qui questionem, & ibi Bartolus, & Hyppolitus ff. de questionibus, Angel. in Tractatu de maleficiis in parte, fama publica circa finem versiculo, tertio, & Gregor. Lup. in l. 3. titulo 30. part. 7. verbo, En esta manera per tex. ibi. Et omnia, quæ reus dixerit, a tabellone in scriptis erunt redigenda. Et ut iudices tyrones magis instruantur, executio sententiæ torturæ sermone Hispano concipitur forma sequenti.

Execucion de la sentencia de tormento.

EN Salamanca a tantos dias de tal mes, y tal año, el Ilustre Señor licenciado fulano, teniente de Corregidor desta dicha ciudad, estando dentro de la carcel publica della; hizo parescer ante si a Seño acusado preso en ella, y le dixo que el queria executar en ella sentencia de tormento contra el dada, que sin que le diese tormento le rogava dixesse la verdad, como avia passado la muerte o heridas que se dieron a fulano, que lo declarasse todo; que el le prometia que se auria con el, y no le haria sin justicia. Y el dicho Seño dixo, que no sabia nada, que lo que sabia; y a lo tenia dicho y declarado en su confession. Y luego el dicho Señor juez le mando meter donde estava el potro del tormento, y le dixo: veyz aqui el potro hermano, dezid verdad, sino assenta escrivano, que le requiero una, dos, tres y mas vezes; que diga la verdad; donde no, que protesto que si alguna pierna o braco se le quebrantare; o alguno ojo se le saltare, o lesion de algun miembro le viniere, o mutiere en el tormento; sea a su culpa y cargo, y no a la mia. A los quales dichos requerimientos, el dicho Seño, siempre respondio; y dixo que no sabia nada. Y visto por el dicho Señor teniente, que no queria dezir ni confessar nada, le mando desnudar en carnes, excepto unos paños menores con que quedassen tapadas sus verguenças, y assi desnudo le mando poner y arar en el dicho potro, y le mada echar los garrotes en su sentencia contenidos: y mando al vergado los apretar.

Z 3 rasso

tasse, y assi apretados pregunto al dicho Seyo, si sabia quien huviesse cometido aquel delicto, que lo dixesse y declarasse, que le haria quitar del potro, y el dicho Seyo dixo, &c.

Y si confiesa, o niega el delicto en todo o en parte, el escrivano lo ha de hallentar aqui, y la forma y manera que el juez tuvo en darle el dicho tormento, y los quartillos de agua que le echaron, y quantos garrotos le dieron, y como le pusieron la toca en la boca conforme a la sentencia del tormento. Y si confesso el delicto, y ay otros delinquentes que en sus confessions lo negaron, entonces el juez ha de hazer carearlos con el atormentado que confesso, y el escrivano lo ha de assentar en el processo despues que se dio el tormento al que confesso, y despues de aver firmado el juez la dicha confession, y el escrivano dado fe de la execucion del dicho tormento, y de lo que en el passo, diziendo assi.

Y luego in continente el dicho señor teniente hizo parecer ante si a fulano preso en la dicha carcel, companero del dicho Seyo a atormentado, y le dixo: ya sabe ys condemnado a tormento, y que no puedo dexar de daros lo, por tanto decid la verdad.

El qual o niega o confiesa: y lo que dixere ha de assentar el escrivano. Y si negare, el juez le ha de dezir como su compañero confesso el delicto, por tanto que el diga la verdad, donde no que le dara tormento, y sino quisiere confessar, entonces el juez ha de dezir, que a tento que no quiere confessar el delicto, para mayor averiguacion de la verdad hazia y hizo parecer ante si al dicho fulano atormentado. Y ha de mandar al escrivano, que en presencia del dicho su compañero le lea la confession que hizo en el tormento, y leyda, si el dicho companero dixere que no es verdad lo que el atormentado confesso, si el dicho atormentado dixere que es verdad, y para que lo niega, entonces el juez viendo que no quiere confessar la verdad, hazen lo defundar, y poner en el potro, y hazer le dar tormento, segun y de la manera que al otro se dio. Y lo que confessare, y todo lo que passare en el dicho tormento, el escrivano lo ha de assentar en el processo, y el juez lo ha de firmar de su nombre, y el escrivano ha de dar fe de todo ello, segun y de la forma que se dio el dicho tormento, y lo que en ello passo: para que el juez no pueda exceder el modo de dar el tormento, ni del tenor de la sentencia que del tormento dio. Y si los atormentados confessaren el delicto en el tormento, o qualquiera dellos, es necesario como arriba diximos se ratifiquen en su confession: la qual ratificacion se ha de hazer por lo menos passadas veynte y quatro horas. Y si el atormentado es menor de veynte y cinco años, ha de hallar presente su curador a ver hazer la dicha ratificacion, la qual se haze en la forma siguiente.

Ratificacion del tormento.

94 Y Despues de lo susodicho, en la dicha Ciudad de Salamanca a tantos dias de tal mes y de tal año, el dicho Señor Teniente, estando

en la carcel publica, hizo parecer ante si al dicho Seyo preso en ella, y hizo llamar a fulano su curador, y estando presentes, mando a mi el dicho escrivano leyesse la dicha confession de verbo ad verbum, y aviendo se la leydo, y el dicho Seyo y su curador entendidola, el dicho Señor Teniente le dixo: es verdad esto que dixistes en el tormento, passo assi.

Si el dicho Seyo atormentado respondiere que si, y que assi passo como se le ha leydo, el dicho Señor Teniente le ha de dezir: afirmays os, y ratificays os en ello, y boleveys lo a dezir, de nuevo: el dicho Seyo ha de dezir, si Señor, que me afirmo y ratifico en ello, y necesario siendo lo buelvo a dezir de nuevo: y el juez lo ha de firmar de su nombre, y el dicho atormentado si supiere escrivir lo ha de firmar, y su curador si fuere menor, y el escrivano ha de dar fe dello, y poner testigos, porque a la ratificacion se han de hallar.

Y advierte se, que quando se hiziere la ratificacion, no se ha de hazer donde se dio el tormento, porque con miedo del tormento el atormentado no confiese lo que non hizo. Y si en la ratificacion negare el delicto, y no perseverare en su confession, podrasele reiterar el tormento, segun y de la forma que arriba declaramos. Y estobasta aver dicho en la materia de tormentos para instruction de los nuevos juezes.

Sed si delinquens in tortura confessus fuerit 95 delictum, & postmodum confessionem ratam habuerit, aut delictum adversus eum plene fuerit probatum: tunc iudex proferre debet sententiam condemnatoriam exprimendo in eadem sententia poenam, quam reus pati debet, sive pro illo delicto certa poena imposita sit a jure, sive nulla certa poena expressa reperitur, sed solummodo sit arbitraria: & ita in hisce regnis praxis observat. Et hoc tutius est, licet de 96 jure sufficiat, iudicem pronuntiare delinquentem commisisse delictum, quamvis in sententia poenam non exprimat imponendam, quia tunc censetur imposita poena, quæ per legem reperitur determinata, ut probat text. in l. 1. §. nam si quidem ff. ad Turpillianum quem text. ad hoc notant gloss. & alii DD. communiter ibi, & Panor. in cap. nisi specialis de officio de leg. & Ancharranus in cap. 1. de homicid. libr. 6. Quam poenam ordinariam a l. impositam 97 iudex temperare poterit ex aliquibus causis congestis a Pari. de Puteo in tractatu syndicus capit. qua sint causa fol. 201. & Carrerio in pract. crimin. §. circa itaque secundum folio 243. & Avendan. in capitib. pratorum prima part. c. 7. num. 7. & in 2. parte cap. 16. a num. 11. De 98

betque iudex in prolatione talis sententiæ Deum præ oculis habere, & observare omnia contenta in c. 1. de sententia & re judicata lib. 6. & quæ notat Hyppolit. in pract. crimin. §. occurrunt. Debetque esse magis pronus ad lenitatem, 99 quam ad severitatem, juxta text. in l. Arrianus ff. de actionibus & obligationibus, & in cap. eos vero 50. distinct. & in l. respiciendum ff. de penis & cap. si. de transact. Debet enim iudex 100 magis peccare in pietate & clementia, quam in crudelitate, & atrocitate: & in dubiis potius debet absolvere, quam condemnare reum. Nam majorem honorem consequitur iudex in 101 absolvendo,

absolvendo, quam in condemnando, secundum Paul. Castrensem in consil. 197. in finalibus verbis & Ancharranum in consil. 23. & Philippum Decium in consilio 189. col. fin. & Bald. in consil. 403. vol. 3. afferentem; quod justius peccatur in absolvendo, quam in condemnando, juxta text. in l. item Mela. §. si plures ff. ad l. Aquiliam. Debetque iudex in condemnando minorem poenam eligere, juxta text. in l. penult. & fin. ff. de penis, & firmat Cardina. in cap. rursus qui cleri vel voventes, & Joan. de Nevizanis in Sylva nuptiali in ult. charta col. 1. Debetque esse memor illius Carmin.

102 Si quoties peccant homines sua fulmina mittet Juppiter, exiguo tempore inermis erit.

103 Melius est enim peccare in misericordia quam in severitate, ut probat text. in c. alligant 36. q. 7. ubi inquit text. Si Deus est benignus in misericordia ejus, minister non debet esse tenax. Et facit text. in cap. licet 45. distinctione, ibi, Plus erga corrigendos agat benevolentia quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, plus charitas quam protestas, & facit text. in cap. vera justitia 45. distinctione, ubi dicitur, quod vera justitia est misereri delinquentibus, & facit text. in cap. Plerumque §. illi enim 2. questione 7. ubi dicitur, quod qui de sua justitia præsumunt, & misericordiam peccantibus negandam putant, a Domino percussi intereunt: quia iudicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus, cui per Salomonem dicitur, noli esse nimis justus.

105 Alioquin si iudex dolose condemnaverit reum ad poenam mortis, eadem poena puniendus erit, & si ad aliam poenam corporalem condemnaverit, tenebitur poena deportationis, ut probatur in l. penult. versiculo fin. ff. ad l. Juliam repetundarum, & ibi notant Bart. & alii DD. communiter, & Paris de Puteo in tractatu syndicus fol. 84. versiculo, quidam iudex. De jure vero regio talis iudex erit puniendus poena, qua fuit punitus reus, ut probat text. in l. 25. titulo 22. parte tertia. Cæterum si iudex non dolo, sed ignorantia reum condemnaverit, vel calore iracundiæ modum exceßerit, puniendus erit poena arbitraria, juxta modum culpæ, argumento text. in l. si adulterium §. imperatores ff. de adulteriis, & in l. ita apud Labonem §. questionis ff. de injuriis, & resolvit Antonius Gomezius in 3. tomo Variarum cap. 13. num. 6. Et visis & diligenter omnibus perpensis per iudicem, ex quibus reus veniat condemnandus, iudex proferre debet sententiam formæ sequenti.

Sententia diffinitiva condemnatoria.

108 V Isto este processo, que ante mi pende, entre partes de la una actor accusante Ticio vezino desta ciudad de Salamanca, y su procurador en su nombre, y de la otra reo acusado Seyo vezino desta dicha ciudad, y su procurador en su nombre: y vistos los autos y meritos del, y lo que mas de derecho verse devia, a que me refiero, &c.

Fallo, que por la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, que le devo condemnar y condemnar en quatrocientos ducados, los trecientos dellos para el dicho Ticio, por la manquedad,

y gastos que se le siguieron de la dicha berida, y los otros cien ducados, la mitad dellos para la camara de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia. Y mas le condenno en dos años de destierro a desta ciudad y su jurisdiccion, el uno dellos preciso, y el otro voluntario, y que no los que brante, el preciso so pena de que sea obligado a cumplirlo doblado en las galeras de su Magestad, sirviendo al remo de por fuerca, sin sueldo alguno, y el voluntario no lo quebrante basta tanto que por mi o por otro juez competente le sea alcado, so pena que sea obligado a cumplirlo doblado preciso. La qual condemnacion de dineros mando que pague dentro de nueve dias b desde el dia de la notificacion desta mi sentencia: y dentro de tres dias desde el dia que fuere suelto de la prison en que esta, mando que salga a cumplir el dicho destierro: y mas le condenno en las costas deste processo, cuya cassacion en mi reservo. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, diffinitivamente juzgando.

Expositio prædictæ sententiæ.

Diximus, Y mas le condenno en dos años de a destierro, &c. ad denotandum, quod iudex potest imponere delinquentibus poenam exilii ad certum tempus, & si delinquens eam non observaverit, tempus, quod supererit, duplicandum erit sibi, ut probat textus in l. aut damnatum §. quisquis ff. de penis, & ibi notant Bart. & alii. Si vero iudex poenam exilii impulerit ad decennium, & reus eam non observaverit, exilium perpetuabitur, & si in perpetuum fuerit exulatus a iudice, & reus poenam perpetuam exilii non observaverit, puniendus erit poena mortis, ut probatur in l. relegatorum ff. de interdicitis, & relegatis, & in l. relegati ff. de penis, & in l. 10. titulo 31. part. 7. Si vero iudex imponat delinquenti poenam exilii ad tempus nullo determinato tempore, ut puta dicendo, Condemno Titium in poenam exilii ad tempus, tunc enim censetur exulatus per decennium, ut in l. sine præfinito, & ibi notat Bartol. ff. de penis, tenet etiam Bald. in cap. ex litteris de constitutionibus, & ibi Felin. numero nono. Sed si iudex imponat poenam exilii, nulla facta mentione temporis, ut puta dicendo, Condemno Titium in poenam exilii: tunc censetur reus exulatus in perpetuum, argumento text. in l. servus Cod. de penis. ubi ad hoc notant illum textum Bart. Bald. & Angel. Salicet. & alii. Quod tempus exilii debet esse continuum, & non interpolatum, argumento text. in l. 5. ff. de adulteriis, & firmat. gl. in Rubr. ff. de diversis, & temporalibus prescriptionibus. Reliqua de materia exilii erunt videnda apud Celsum in suo Riptorio, verbo, Desterrados. & Antonium Gomezium in tertio tomo Variarum cap. 8. & Egidium Bossium in practica criminali tit. de executione sententiæ a num. 22.

Diximus, Pague dentro de nueve dias, &c. ad denotandum, quod licet in causis civilibus condemnatus in pecunia habeat terminum quatuor mensium ad solvendum, juxta text. in l. 2. C. de usuris rei iudicata, & in cap. quod ad consultationem de re iudicata, & in capit. quarenti de officio delegati. Tamen in criminalibus condemnatus ad solvendam poenam pecuniariam non

non habebat prædictum terminum quatuor mensium, sed arbitrio iudicis erat condemnandus ad solvendum statim, vel intra modicum tempus quod de consuetudine redactum fuit ad spacium decem dierum, juxta gloss. fin. in l. si debitori ff. de iudiciis, & hanc testatur communem opinionem Jaf. in l. debitoribus num. 16. ff. de re iudicata, & Bossius in practica criminali in titulo de sententiis num. 111. & Julius Clarus lib. 5. receptarum §. fin. questione 95. n. 1. & de jure regio ita fuit determinatum in l. 5. tit. 27. p. 3. & in l. 7. tit. 3. part. 3. & ibi notat Gregor. Lupus in glossa 2. & probatur in l. 6. tit. 17. lib. quarto Recopil. & notat Didacus Perez in l. 13. tit. 16. libro tertio Ordinamenti, & facit text. in l. 1. titulo 20. libro tertio fori, & ibi notat Montalvus. Et est advertendum, quod si reus condemnatus in opia laboraret, ita quod præd. pœnam pecuniariam solvere non possit, quod tunc in corpore luere deberet, juxta regulam vulgarem juris, quod qui non habet in bonis, luat in corpore, quæ probatur in l. 1. in fin. ff. de pœnis, & in l. si quis id quod ff. de jurisdictione omnium iudicum, & in l. ultim. ff. de in jus vocando, facit text. in l. ultima in fine Cod. de sepulchro violato, & in l. illicitas §. ultimo ff. de officio, presidis, quæ jura ad prædictam regulam notant ultra DD. ibi Angel. & Jaf. numero 43. in §. pœnalis. Infit. de actionibus, & communiter omnes secundum Beroium in c. cognoscens n. 42. de constitutionibus, Covarruvias libro secundo Variarum capitulo 1. numero 8. & Jul. Clarus libro quinto receptarum §. si. questione 95. num. 119. Nec tunc reus condemnatus poterit uti beneficio cessionis bonorum, nedum quando prædicta pœna pecuniaria eidem imposita esset, pro vera & propria delicti pœna & loco vindictæ, verum etiam quando imposita esset pro emenda & satisfactione damni illati ipsi offenso, juxta text. in cap. fin. litibus de dolo & contumacia ubi Panormit. colum. 2. eum ad hoc commendat, & dicit singularem Francus in capitulo reprehensibilis de appellationibus columna tertia. Et quod non sit locus cessionis bonorum, firmant plures DD. relati à Covarruvia ubi supra, hanc opinionem communem dicentes. Tamen hodie attentata lege regia damnatus ad pecunie solutionem pro damno accusatori illato, & pro vera damni estimatione bene poterit uti beneficio cessionis bonorum, nec talis pœna pecuniaria commutanda in corporalem, per text. in l. 9. tit. 16. lib. quinto Recop. per quem ita resolvit Covarruvias ubi supra, & Didacus Perez in l. 3. tit. 1. lib. 3. Ordinam. in gl. 1. versiculo, quare urrum. Cæterum quando pœna pecuniaria imposita esset reo pro ipsomet delicto ad publicam vindictam, tunc non esset locus cessionis bonorum, sed esset commutanda in pœnam corporalem, etiam si talis pœna applicaretur ipsi parti læsæ, vel fisco, nec in hac specie haberet locum text. in dicta l. 9. tit. 16. libro quinto Recopil. secundum Covarruviam & Didacum Perez ubi supra. Quæ tamen commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri non debet, quando pars, cui in totum vel in partem pœna pecuniaria venit applicanda, consentire noluerit, quod condemnatus in corpore luat. Nam tunc omitenda est commutatio, secundum Panormitanum

in c. Oduardus columna 2. de solutionibus, & communiter omnes ex Boerio in decisione 349. post numer. octavum versiculo, secundo si is. Quod verum est quando pœna pecuniaria applicatur privato accusatori. Cæterum si ea fisco adjudicaretur, commutanda esset in corporalem, etiam si fisco nolente, secundum Panormitanum in dicto capitulo. Oduardus receptum à Covarr. ubi supra. Et prædicta commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri debet, etiam si reus in solvenda prædicta pœna in uno tantum nummo contumaciter deficiat, secundum Bal. in l. fin. C. de sepulchro violato in fine, & communiter omnes secundum Vivium libro communium opinionum in verbo, Cedere volens, & Julium Clarum ubi supra numer. 6. Non tamen prædicta commutatio erit facienda, quando reus esset solvendo & mallet subire pœnam corporalem: nam tunc cogendus esset solvere prædictam pœnam pecuniariam, secundum communiter DD. ex Decio in l. si quis id quod num. 22. ff. de jurisd. omnium iudic. Cæterum si delictum esset ejus qualitatis, ut pro eo pœna mortis veniret infligenda, tunc iudex proferre debebit sententiam forma sequenti.

Sententia diffinitiva in causa mortis.

Visto este processo, que ante mi pende, entre partes de la una actor accusante y su procurador en su nombre, y de la otra reo acusado Seyo menor, y su curador litem en su nombre.

Fallo atentos los autos y meritos del, que por la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, que le devo condemnar y condemno en pena de muerte, y la justicia que se le manda hazer es, que sea sacado de la carcel donde esta preso, cavallero en una bestia de albarda, con una foga de espanto al pescueco, atados pies y manos, y con voz deregonero que manifieste su delicto, y sea ansi llevado por las calles publicas acostumbradas a la picota desta ciudad, y de alli sea colgado por el pescueco, y aborcado hasta que muera naturalmente, y de alli no lo quite persona alguna sin mi licencia, so la misma pena. Y mas le condemno en mitad de sus bienes, applicados la mitad para la Camara de su Magestad, y la otra mitad para la parte querellante. Assi mismo le condemno en las costas deste processo, cuya tassacion en mi reservo. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sententia, diffinitivamente juzgando.

Prædictæ sententiæ condemnatoriæ intimari debent reo per tabellionem, & in continenti debent executioni mandari, juxta text. in l. si quis forte ff. de pœnis, & in l. cum reis. C. de pœnis, & in capit. fiert. 2. q. 1. & in l. 5. tit. 27. part. 3. & in l. 1. tit. 25. lib. 2. fori. Quod tamen primo intellige verum esse, postquam prædicta sententia transacta fuit in autoritatem rei iudicatæ, ut puta, quando transactum esset tempus, intra quod à tali sententia potuit appellari, juxta text. in l. ad dictos. C. de appellationibus, & ita firmat Bart. in l. qui ultimo supplicio in fin. ff. de pœnis, & notatur ex gloss. in l. 1. ff. nil noviari appellatione pendente, & in capit. non solum de appellationibus lib. 6. & hanc opinionem testatur communem Fel. in cap. quarenti. de offi. deleg. Pan. & alii in cap. 2. de re iudicata. Paris de Puteo in tractatu syndicatus fol. 162. post numer. 11. Ang.

& Imola in l. non tantum ff. de appellat. Montalvus in l. 1. tit. 15. li. 2. fori. in verbo, Justicia, & Greg. Lup. in d. l. 5. tit. 27. part. 3. in verbo, Deve se luego, & Bossius in pract. crim. in tit. de executione sententiæ num. 1. Covar. in pract. iuris questionibus cap. 23. nu. 4. versicul. sexto est omnino, & Jul. Clar. lib. 5. receptarum. §. si. q. 96. nu. 1.

Quæ tamen opinio de jure procedit, de consuetudine tamen sententiæ capitales vel corporis afflictivæ statim sunt exequendæ, non expectato lapsu temporis concessi ad appellandum, secundum Bar. in d. l. qui ultimo, & plures alios, quos refert Jul. Clar. in dict. q. 96. num. 1. & Covar. in dict. capit. 23. numer. 5. versicul. usus tamen forensis, asserentem, usum forensis apud Hispanos & fere in toto orbe Christiano hæcenus obtinuisse, in causis criminalibus pœnam corporalem statim exequendam esse, non obstante quacunque interpositione appellationis, juxta l. 101. styli, quem tamen usum & consuetudinem ipse dicit non posse se illum probare: & opinatur, quod nullo jure probari possit, & admonet iudices, ut, priusquam exequantur sententias criminales, cautissime singula expendant: Et Jul. Clar. ubi supra num. 2. intelligit prædictam consuetudinem observandam esse in casibus, in quibus appellari non possit, vel iudex non teneretur appellationi deferre: Cæterum in casibus, in quibus iudex teneretur appellationi deferre, observandam non esse, existimat, sed potius executionem differendam esse, donec lapsum sit tempus concessum ad appellandum.

Secundò intellige, executionem sententiæ condemnatoriæ statim fieri debere, præterquam in casibus, in quibus executio impediri vel saltem suspendi possit, quorum duodecim connumerat Ant. Gom. in 3. tomo Variar. cap. 13. num. 36. cum sequentibus, & Jul. Clar. ubi supra, q. 97. & 98.

Tertiò intellige, sententiam condemnatoriam statim exequendam esse in casibus, in quibus non est locus appellationi. Nam licet regulariter condemnatus appellare possit, juxta text. in l. 1. & totum tit. ff. & C. de appellat. & in l. 1. & tot. tit. 23. par. 3. Sunt tamen plures casus, in quibus appellatio non admittitur: quos casus congerit Speculator in titul. de appellat. §. in quibus Hyppolitus in l. unica. C. de rapu virgin. num. 138. Nicellus in concordia glossarum concord. 6. Maranta de ordine judiciorum, 6. par. in cap. de appellatione à nu. 269. Bernar. Diaz in regula 38. Anto. Gom. in 3. tomo Variarum, cap. 13. nu. 31. & aliquot connumerat Covar. in pract. iuris cap. 23. num. 5. Admoneo tamen iudices, quod semper faciles sint in admittenda appellatione, & quod statim eam executioni non mandent. Poterit enim contingere, reum falsis probationibus convictum esse, vel crudeli tortura coactum de se fateri falsum, & apud iudicem appellationis rei veritatem detegi & patefieri, & ita iudicibus consulunt Marian. Socinus in cap. qualiter & quando el. 2. num. 113. extra de accusat. & Covarr. in d. c. 23. num. 5. in fine.

Intellige tamen, quod condemnatus de crimine in carcere detentus, & juste appellans in casu permissio interim detineri debet, nec erit

relaxandus, sed remittendus ad iudicem appellationis cum custodibus suis expensis, secundum Bald. in l. si clericus n. 6. C. de episc. audi. & in l. generaliter. §. his de presentibus n. 4. C. de rebus creditis, resolvit Petrus Duennas in regula 42. fallentia II. & probatur in l. fin. tit. 18. lib. 4. recop. Et est advertendum, quod executio talis sententiæ debet fieri publice de die, & non de nocte, ut supplicium sit delinquenti, & exemplum aliis, juxta text. in l. 5. tit. 27. par. 3. & in l. si. tit. 31. par. 7. debetque fieri in loco consueto, & ad id deputato, secundum DD. per text. ibi in l. pen. ff. de justitia & jure. Aliquando tamen propter gravitatem criminis, & ejus exaggerationem, & aliorum terrorem iudex facere poterit executionem in proprio loco, ubi delictum fuerit commissum, & ibi furcas erigere, & delinquentem suspendere, juxta text. in l. capitalium. §. famosos ff. de pœnis, & ibi notant DD. & Ang. in tract. de maleficiis, in parte, usque ad locum justitiæ consuetum.

Supradictus modus procedendi in causis criminalibus observandus erit, quando delinquentes fuerint presentes: sed quia aliquando contingit, quod postquam delictum fuit perpetratum, reus se absentat, & capi non potest, idè videndum erit, qualiter procedendum sit contra absentem.

S U M M A R I A.

- 1 Accusatio nec in absentem proponi, nec contra eum procedi potest.
- 2 Accusatio de jure civili contra absentem non procedit, quando ei esset imponenda major pœna, quam relegationis: secus si minor, quia etiam non contestata lite proceditur.
- 3 Jure canonico attentò proceditur in absentem in criminibus, quibus inferior pœna relegatione imponitur, si lis prius contestata fuerit, secus si ea contestata non sit.
- 4 Jure etiam canonico potest procedi contra absentem lite non contestata in criminibus minoribus, quando per viam inquisitionis proceditur.
- 5 Jure regio attentò indistinctè proceditur in absentem in quibuscunque criminibus, servata forma, quam remissive tradit autor.
- 6 Ley 3. tit. 10. lib. 4. Recop. ponit novam formam procedendi contra absentem, & hic expenditur.
- 7 Ley 4. tit. 3. lib. 2. for. & pragmat. de Alcalá anni 1503. & l. 206. pragmaticarum regum catholicorum innovatur per aliam l. nova cop.
- 8 Intimatio & citatio in criminalibus faciendæ necessario ad domum delinquentis, nec sufficientiunt publica præconia.
- 9 Pœnam del desprez apposuit l. 4. titulo 3. libro secundo fori.
- 10 Pœna quinque marapetinarum, quam ponit l. 4. titulo 3. libr. 2. fori, reducitur hodie ad sexaginta marapetinos eorum, qui sunt in usu communi.
- 11 Solidi quingenti solvendi propter homicidium ex l. 4. tit. 17. lib. 4. fori, qui solidi reducti in communes hujus temporis marapetinos conficiunt sexcentos eorum.
- 12 Licet plures committant homicidium, una duntaxat

- taxat pœna pro eo solvenda est, ex l. 4. tit. 17. lib. 4. fori, si omnes presentes sint, ut condemnentur: secus si absint, & non compareant, quia quilibet eorum in solidum pœnam solvet homicidii.
- 13 L. 3. tit. 10. libr. 4. copi. quatenus ait, qui venerit tertio & ultimo termino, solvat, priusquam audiatur, pœnam del. desprez, & homicidii & expensas, intelligenda est, nisi comparens probet, jûste impeditum antea non venisse.
- 14 Absens ut contumax dicatur, sibi incusanda est contumacia coram judice.
- 15 Accusato absente admittitur procurator in ejus defensionem, secundum communem quorundam.
- 16 Ut delinquentis absentis pateat innocentia, non admittitur quis, ut procurator, sed ut defensor, secundum Bart. cujus opinio practicatur.
- 17 Si ex probatis in processu constet de innocentia rei absentis accusati, absolvendus est.
- 18 L. 7. tit. 8. par. 3. revocatur per l. 3. tit. 10. libr. 4. cop.
- 19 Monterrosi locus quidam qualiter intelligendus?
- 20 Practica & modus procedendi contra absentem accusatum.
- 21 Si delinquens culpabilis reperiatur, & ob id judex mandatum capiendi eum præstiterit, & non reperiatur: si judex ex officio procedat, mandat alguacelo, quod coram tabellione testificetur, qualiter reum non invenit, & statim eum inquit per præconia.
- 22 Si judex contra delinquentem ad partis petitionem procedit, qui non reperiatur, comparat pars coram judice, à quo petit accusatum vocari per præconia.
- 23 Forma & modus, quo accusator petere debet, accusatum absentem præconibus vocari.
- 24 Accusatore petente reum præconibus vocari, judex efficit alguacelum coram tabellione testificari, qualiter reum non inveniat, & statim præcipit reum vocari, ut intra novem dies compareat, & quod edictum solito in loco apponatur.
- 25 Modus præconizandi reos absentes, ut compareant.
- 26 Copia primi præconii, quo delinquens absens vocatur, affigendus in loco, ubi edicta publica affigi solent.
- 27 Accusator seu fiscus, transactis novem diebus datis reo absenti ad comparendum, contumaciam ejus coram judice accusare debet.
- 28 Forma incusandi primam rei accusati contumaciam.
- 29 Contumacia prima incusata, custos carceris adducitur coram judice & notario, ut declaret, an delinquens comparuerit in dicto carcere, & si nondum comparuerit condemnatur ad pœnam del. desprez: & sequestrantur ejus bona, & iterum secundo præconio vocatur.
- 30 Forma sententiæ del. desprez.
- 31 Pronuntiata sententiæ del. desprez, sequestrantur delinquentis bona per alguacelum factò inventario coram tabellione, & apponuntur

apud aliquem virum bonum, ut custodiat, qui obligatur coram tabellione: & iterum præconio secundo vocatur, ut in primo supra visum est.

- 32 Contumacia absentis delinquentis iterum secundo accusatur, si intra novem dies non compareat.
- 33 Forma accusandi secundam contumaciam rei delinquentis absentis.
- 34 Contumacia secunda incusata, custos carceris deponit coram judice & tabellione, delinquentem absentem non comparuisse in carcere, & statim pœna homicidii pronuntiatur contra eum, & quod iterum tertio præconio vocetur.
- 35 Forma sententiæ del. homicidii.
- 36 Si tempore comparitionis rei constet, processum retro actum nullum fuisse, pœna del. desprez & homicidii non debentur.
- 37 Sententiæ homicidii prolata, tertium præconium dandum est: & ejus edictum fixandum, & novem diebus transactis, tertio incusatur contumacia & datur copia summaria informationis, ut possit accusatio solemniter proponi, & comparet tertio custos carceris, ut supra, qui si asserit, reum non comparuisse, sententiæ judex, ut infra, pronuntiat.
- 38 Forma sententiæ, qua præcipit judex, accusationem in delinquentem proponi.
- 39 Concessa copia summarie informationis, ponitur accusatio, cui reus absens intra tres dies respondere debet, & ita notum fit in publica audientia: quibus elapsis, contumacia incusatur, & concluditur ad probationem: quod querelanti & in audientia intimatur: & accusator exhibet interrogationes, per quas testes examinantur & ratificantur, qui in summaria deposuerunt, & ita proceditur usque ad sententiæ.
- 40 Forma sententiæ, quæ profertur in reum absentem.
- 41 Pronuntiata sententiæ contra reum absentem nota fit in audientia publica.
- 42 Forma procedendi contra delinquentem absentem servanda per judices ordinarios duntaxat, ut supra tradita est.
- 43 Judices curiæ cancellaria & commissionis quomodo procedant contra delinquentem absentem, traditur.

CAPUT IV.

De modo procedendi contra reum absentem.

Contra delinquentem absentem nec accusatio proponi, nec contra eum procedi potest, juxta text. in l. absentem ff. de pœnis, & in l. absentem C. de accusatione. & in capit. 1. & in capitul. præscripta. 2. quæstion. 8. & utrobique notant Doctores communiter secundum Egidium Bossium in practica crim. tit. de favoribus defensionis, num. 8. & Antonium Gomez in l. 76. Tauri & Simancam de institut. cathol. titulo 2. num. 1. & Julium Clarum libro 5. receptarum §. finali quæst. 44. num. 2. Quæ opinio de jure civili procedit, quando ex tali delicto veniret imponenda major pœna, quam pœna relegationis: secus tamen si alia pœna inferior

- relegacione imponenda esset. Nam tunc adversus absentem procedi posset, etiam lite non contestata, secundum glossam receptam in dicta l. absentem verbo, ad relegationem ff. de pœnis. Si delinquens fugeret & latitaret, neque denunciacionibus, neque edictis judicum obtemperaret, juxta text. in dict. l. absentem de pœnis, & ista est verior & communior opinio ex Bossio in practica criminali, in tit. de requirendis reis n. 1. & Julio Claro in dict. quæst. 44. n. 2. tamen Simancas ubi supra, num. 4. & 5. inquit, hanc opinionem Ulpiani explosam esse ab omnibus tribunalibus & num. 6. resolvit, qualiter contra hæreticum absentem procedatur. At vero de jure canonico lite contestata in criminibus, in quibus venit imponenda pœna inferior relegacione, bene poterit contra absentem procedi: tamen lite non contestata, etiam in criminibus inferioribus non poterit contra absentem procedi, ut firmat glossa in summa, tertia quæstione nona, & glossa in capitul. veritatis verbo, probatum, de dolo & contumacia ubi Panormitanus num. 20. hanc testatur communem opinionem. Quæ opinio vera est, nisi per viam inquisitionis procedatur. Nam tunc etiam de jure canonico lite non contestata adversus absentem proceditur in criminibus minoribus, per text. sic intellectum in dicto capitul. veritatis ac gloss. ibi verbo, probatum in versiculo, vel melius dic. receptam communiter ex Panormit. ibi numer. 23. & firmat Socinus in capit. qualiter & quando el. 2. num. 934. de accusationibus.
- 5 Sed licet prædicta resolutio vera sit de jure communi, & in foro ecclesiastico observanda: tamen de jure hujus regni indistinctè contra absentem procedi potest in quibuscunque criminibus, vocando eum per præconia, & tria edicta, servando omnino formam & praxin præscriptam à l. 3. titulo decimo, libro quarto Recopilacion. Cujus praxis meminit Antonius Gomez in dicta l. 76. Tauri, & Avend. in Responso 15. & Didacus Perez in l. 1. titulo secundo, libro tertio Ordinamenti in gloss. 1. in versiculo, quæro decimo tertio. Et prædictam praxin late prosequitur fulminando processum in forma Monterrosi in quarto Tractatu in tit. del processo in rebeldia fol. 53. pagina 2. cum sequentibus. Ad cujus explicationem referam decisionem prædictæ l. sermone Hispano, aliqua circa ea annotando, & praxin ejus in forma describendo modo sequenti.
- 6 La ley tercera en el titulo decimo, libro quarto de la nueva Recopilacion, pone la nueva forma que se ha de tener en proceder contra los absentes, la qual dispone que si el contra quien se huviere de proceder criminalmente, no pudiese ser preso ni avido, y el delicto fuere de calidad que se devan secretar los bienes del delinquente, que luego se les secreten sin esperar que sea llamado à pregones, en lo qual esta ley innova y declara la ley quarta titulo tercero, libro secundo fori. Y la pragmática de Alcala del año de 1503. y la ley 206. de las pragmáticas y leyes de los Reyes Catholicos Don Fernando y Doña Isabel. Y el juez que del delicto conosciere hade mandar emplazar por tres plazos de nueve en nueve dias, agora este el delinquente dentro de su jurisdiccion, agora fuera della. En lo qual assi mismo esta

dicha ley de la nueva Recopilacion corrige la dicha ley del fuero, y las dichas pragmáticas, porque la ley del fuero dezia, que si el delinquente estuviere fuera de la jurisdiccion del juez, que los plazos fuesen de treynta en treynta dias: y la pragmática de Alcala dezia que fuesen de veynte en veynte dias: y dize la dicha ley de la Recopilacion, que el juez à cada plazo de los susodichos lo haga pregonar publicamente, y lo haga notificar en casa del delinquente, si ay la tuviera. Porque en las causas criminales no basta la citacion que se haze por pregones, pero es necesario que en casa del delinquente se haga la tal citacion y emplazamiento, conforme à la doctrina de Bartolo in l. dies captioni §. prator ait ff. de damno infecto, y lo que resuelve Montalvo in dicta l. quarta, titulo tercero, libro secundo del fuero. Y dize la dicha ley de la recopilacion, que demas de lo susodicho, el juez ha de mandar fixar un edicto y carta de emplazamiento en cada uno de los dichos tres plazos en las puertas del Consistorio, o de otro lugar publico de la ciudad, villa, o lugar: en el qual edicto se contenga el delicto de que es acusado, y el termino y pregones que estuviere dados, y rebeldias que à la fazon le fueren acusadas, y la acusacion que le fuere puesta para que venga à salvarse del delicto que le es opuesto. Y que si siendo le acusada la rebeldia, al primer plazo no pareciere, que sea condenado en la pena del desprez: la qual pena del desprez puso la dicha ley quarta titulo tercero libro secundo fori. Que dizen que son cinco maravedis al Rey, y cinco à los alcaldes, que reducidos à los maravedis que agora usamos, son sesenta maravedis. Y mas dize la sobredicha ley de la Recopilacion, que si el dicho absente pareciere ante el juez al secundo plazo, que pague el dicho desprez y las costas, y luego le oya sus descargos, y defensiones: y que fino pareciere al secundo plazo, siendo le acusada la secunda rebeldia, si el delicto fuere sobre muerte, o tal que merezca pena de muerte, que el juez le condempne en la pena del homicillo, que es de la que habla la ley 4. titulo 17. de los homicillos, libro quarto del fuero, que dize que se paguen quinientos sueldos por el homicillo, que reducidos à los maravedis que agora usamos, son seys cientos maravedis, como se colige de lo que resuelve Covarruvias in Tractatu, de veterum collatione numismatum, capitulo quinto numero septimo, & Otalora in Tractatu de nobilitate, secunda part. capit. quarto à numero undecimo. Y advierte se, que aunque la ley 4. titulo de los homicillos, libro quarto fori, dize que no se pague mas de un homicillo aunque sean muchos los delinquentes, pero aquello entiende se quando todos los delinquentes estavan presentes y fueron condenados, pero siendo rebeldes cada uno dellos ha de pagar su homicillo, juxta l. 70. styli, & ita tenet Montalvus in dict. l. 4. in gloss. 3. Y mas dize la dicha ley de la Recopilacion, que si el dicho delinquente viniere al tercero plazo, que pague la pena del desprez, y la del homicillo, y las costas: y luego sea oydo sobre sus descargos y defensiones. Y aunque la dicha ley 4. titulo de los emplazamientos libro 2.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

Aa 2 fori

fori dize, que si el emplazado pareciendo à alguno de los plazos provare impedimento bastante, por el qual no pudo venir que cobre y le sean bueltas las dichas penas y costas. Y parece que assi se deve de entender la dicha ley de la nueva Recopilacion, por ser conforme à derecho, juxta notata per Montalvum *ibi in gloss. verbo, Embargo derecho, cum duabus sequentibus.* Pero si al dicho tercero plazo no pareciere el delinquente, dice la dicha ley de la Recopilacion, que siendo le acusada la tercera rebeldia que le sea puesta la acusacion en forma, como si fuesse presente mandando le que responda à ella dentro de tres dias. Y advierte se que la dicha ley quiere que en qualquiera de los tres plazos se acuse la rebeldia al delinquente, por que para que uno se diga contumaz y rebelde, requiere se que le sea acusada su contumacia y rebeldia, secundum Bartolum in l. inter accusatorem, & in l. is qui reus ff. de publicis judiciis, & resolvit Assinius in sua praxi §. 17. capit. tertio versiculo, undecimo lis non contestatur & Montalvus in dicta l. 4. titul. de los emplazamientos, in gloss. verbo, Y si no viniere, & Antonius Gravacius in annotationibus ad Octavianum Vestrum, libro quarto, capit. 4. nu. 17. Y dize la dicha ley de la Recopilacion, que si dentro de los tres dias el delinquente no pareciere à responder à la dicha acusacion, que siendo le acusada la rebeldia, que el juez aya el pleyto por concluso, y lo reciba à prueba, assenalandò termino para ello, con tanto que no exceda el termino probatorio que en las causas civiles por leyes de la dicha Recopilacion se manda dar, del qual diximos in prima parte primi tomi in octavo Tempore, y que dentro del dicho termino se reciban y examinen los testigos que huviere, y se pudieren aver, contra el tal delinquente, y que el juez de su officio en esse termino se informe de la innocencia del tal acusado por todas las partes que pudiere. Acerca de lo qual se advierte, que en ausencia del acusado se puede admittir procurador para su defensa, segun la commun opinion de los Doctores, que dize Joan de Imola. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publicis judiciis col. 8. al qual sigue Angelo alli colum. 2. Empero Barto. in extravaganti, ad reprimendum in gloss. verbo, Legitime, & in dicto §. ad crimen, dize, que en tal caso para provar la innocencia del delinquente absente no se ha de admittir alguno como procurador, sino como defensor: y assi se practica la opinion de Bart. segun dize Gregorio Lopez in l. 12. titul. 5. parte 3. in glossa verbo, No podria demandar. Nam procurator pro reo absente & contumace numquam admittitur, secundum Bartolum in dicto §. ad crimen, & in l. servum §. publice, & ibi Bald. ff. de procurat. Panormitan. in capit. veniens de accusat. etiam si delictum mitiorem pœnam relegatione mereatur, secundum Bartolum in l. qui bona §. si alieno numero 16. ff. de damno infecto. receptus à Jaf. & ab aliis in l. fin. C. de procurat. Defensor tamen ad allegandas causas innocencia ipsius rei absentis bene admittitur. Nam quilibet de populo ad rei absentis defensionem admittendus est, non ut procurator, sed ut defensor. Cujus officium erit ostendere

coram iudice innocenciam rei absentis, producendo testes, & alias probationes. Quæ resolutio probatur in dicta l. servum. §. publice, & ibi Bartol. & in dicto §. ad crimen & veram communem testatur Jaf. in l. is, qui numer. 7. C. qui testa. facere poss. sequitur Capolla in consilio 40. & usu receptam & communem dicit Alexand. in consilio 4. volum. 6. & Maranta de ordine jud. 4. part. distinct. 1. num. 42. & Gregorius Lupus *ibi supra.* Quicquid aliter teneat Avendan. in Responso 15. Et quas causas defensionis allegare possit iste defensor, tradit Bartol. in l. absentem numero 4. ff. de penis, & Anto. del Canario in Tractatu de excusatore question. 9. Et articulum istum latius disputat Marian. Socinus in dicto capitulo veniens a numero 100.

Hæc tamen opinio non procedit de jure regio in iudicibus fraternitatis, qui vulgo de la hermandad dicuntur, per text. in l. 9. tit. 13. lib. 8. Recop. Nam coram eis nec procurator, nec defensor admittitur, præterquam si aliquis pro suo interesse compareat, ut pater pro filio, dominus pro servo, ut not. Bartol. dicto §. ad crimen. num. 8. & in alio casu Jason. in l. ubi partum C. de transact. num. 13. Præterea excusator ad proponendas causas absentis ipsius rei bene admittitur, juxta text. dict. §. ad crimen, & in l. interdum ff. de publicis judiciis. & notat Bar. in dicta extravaganti, ad reprimendum verbo, Neglexerit, & in l. 12. tit. 5. part. 3. Et de hoc excusatore cum mandato est accipienda l. 25. titul. 1. libro 3. Recopil. Y dize mas la dicha ley de la Recopilacion, que passados los terminos probatorios, se presenten en el processo las tales provancas y se haga publicacion con termino de tres dias, para alegar de bien provado, y poner tachas de testigos, y que el pleyto sea concluso para diffinitiva. Y si por el processo pareciere que ay probanca bastante para condemnar al absente, o que demas de la fuga ay informacion bastante para condemnar à tormento al acusado, si estuviera presente el juez deve le de pronunciar por hechor, y perpetrador del dicho delicto, y condemnar le en la pena que por el merece, y en las costas. Acerca de lo qual se advierte, que si el juez por el processo hallasse que el tal absente acusado no tenia culpa, y estava innocente del delicto, que lo deve absolver, y dar por libre, ut post Joan. Andr. notat Anto. de Butrio in cap. veniens de accusation. & Decius in l. nemo qui ff. de regulis juris n. 3. & Ant. Gom. in l. 76. Tauri. numer. 14. Y dize mas la dicha ley de la Recopilacion, que si el tal delinquente acusado se viniere à presentar, o fuesse preso antes de averse dado la sentencia diffinitiva, que purgando las costas, y pagado el desprez, y homicillo, que sea oydo de nuevo sobre sus descargos y defensiones, que dando en su fuerza y vigor las provancas hechas como si se hizieran en juyzio plenario. Y aunque si despues de dada la sentencia diffinitiva se presentare à la carcel, o fuere preso dentro de un año primero siguiente desde el dia que fue dada la sentencia, pagando primero las costas, desprez y homicillo, y que dando en su fuerza las dichas provancas, como esta dicho, sea el tal delinquente oydo, assi acerca de las penas corporales, como de las pecuniarias: y si passado el dicho año no se aviendo

do presentado, ni sido preso dentro del dicho año, que la dicha sentencia se execute en las penas de dineros, o de bienes, assi en las que se applicaren para la camara y fisco de su Magestad, como en las que applicaren à la parte acusante. Pero que en quanto toca à las penas corporales tan solamente sea oydo: aunque se presente, o sea preso passado el dicho año: y que dentro del dicho año las penas de dineros o de bienes no puedan ser executadas: y que aunque el delinquente muera dentro del año sin se presentar ni ser preso, que sus herederos sean oydos sobre las penas de dineros o de bienes. Y en quanto à esto la dicha ley de la Recopilacion revoca la ley 7. tit. 8. de los assentamientos part. 3. la qual disponia, que passado el dicho año el delinquente rebelde perdiessse todos sus bienes, y manda que solamente se guarde lo en ella contenido. Y dize, que si hecho el secresto y embargo de los bienes del absente no pareciera dentro de treynta dias, y los dichos bienes fueren de fuerte, que no se puedan conservar ni guardar sin se deteriorar, que el juez los haga vender, y venda en publica almoneda pregonando los de tres en tres dias, y haziendo los rematar al ultimo pregon en el mayor ponedor: y que el dinero que por ellos se diere, se ponga en el dicho secresto y embargo. Y dize mas la dicha ley de la Recopilacion, que la forma que ha dado de proceder contra los absentes, en lo que toca à los terminos de los emplazamientos y pregones, se ha de entender con los juezes ordinarios, pero no con los alcaldes de Cortes, Chancillerias, ni con los juezes de commission, por que estos tales han de proceder por los terminos que otras leyes de la nueva Recopilacion declaran, que es la ley 7. titul. 6. libro 2. Recopil. y la ley 2. titul. 3. libro 4. Recopil. donde se pone la forma y orden que han de tener los alcaldes de Corte, y Chancillerias, y juezes de commission en proceder contra los delinquentes absentes. De lo qual ultimo se puede colegir lo que Monterroso in sua pract. in 4. Tractatu tit. del processo en rebeldia fol. 54. pag. 2. in medio, dize, que los alcaldes del crimen de la Chancilleria de Valladolid acostumbra hazer, que si el delinquente se presenta ante ellos passado el año despues de dada la sentencia, le oyen de nuevo, no solamente sobre las penas corporales, pero à un sobre las pecuniarias, teniendo consideracion à que se presente, y à la culpa que contra el resulta del processo, y à que la sentencia no este executada, y à que ellos le pueden condemnar por su sentencia en lo que fuere justicia.

Esta es la forma que la dicha ley de la Recopilacion pone acerca del proceder contra los absentes, y se reduce à practica y orden en la manera siguiente.

Practica y orden que se tiene en el proceder contra el absente.

Despues que la parte querellante dio informacion summaria contra el reo, o el juez de officio procedio y de la informacion summaria resulto culpa indicio contra el dicho reo, y el juez dio mandamiento para que fuesse preso, el qual se ausento o acogio à alguna yglesia, porque no lo prendiessen, y aviendo lo ydo a

buscar el alguazil para lo prender, y no lo aviendo hallado, por se aver ausentado, o retraydo à alguna yglesia, si el juez procede de su officio haze que el dicho alguazil ante el escrivano de la causa de fe de como el fua à buscar al dicho reo para le prender assi à su casa, como à otras partes, y avia hecho todas las diligencias possibles, y que no le avia podido hallar, y dada la dicha fe, el juez manda llamar à pregones al dicho reo en la forma que abaxo diremos. Pero si procede à instancia de parte querellante, la misma parte parece ante el juez, y pide que mande llamar à pregones al dicho reo, lo qual pide o por auto ante el escrivano, o por pedimiento en la forma siguiente.

Pedimiento del querellante, para que el juez mande llamar à pregones al reo.

ILLUSTRE SEÑOR.

Ticio en la causa criminal con Seyo, digo que el dicho reo acusado es ydo y ausentado desta ciudad, y no parece, porque no le prendan, y su delicto no sea castigado, y el alguazil mayor de v. m. le ha ydo abusar muchas y diversas vezes à su casa, y à otras partes, y ha hecho todas las diligencias possibles para le prender, y no lo ha podido hallar, à v. m. pido le mande llamar à pregones, y por edictos por los terminos del derecho, sobre que pido justicia y costas, y el officio de vuestra merced imploro.

Presentada esta peticion, el juez manda parecer ante si à su alguazil mayor, y ante el escrivano le manda que de fe, diga y declare si ha ydo à buscar al dicho reo para le prender à su casa, y à otras partes, y que otras diligencias ha hecho, el qual alguazil responde que es verdad que le ha ydo à buscar à su casa y à otras partes, y ha hecho las diligencias possibles para le prender, y no le ha podido hallar.

Y luego visto por el juez la fe y declaracion del alguazil, dixo que mandava y mando, que el dicho reo sea llamado à pregones por pregonero publico, para que dentro de nueve dias parezca ante su Merced a se salvar de la querella que contra el esta dada, y que dello sea fixada carta de edicto en las puertas del Consistorio desta ciudad, o donde se suelen poner semejantes edictos: el qual pregon es en la forma siguiente.

Primero pregon.

Sepan todos los vezinos y moradores desta ciudad, y de otras partes, como el señor fulano reniente de Corregidor, cita llama, y emplaz a Seyo vezino desta ciudad, y le manda que parezca ante su merced dentro de nueve dias, a se compurgar y salvar de la querella que contra el tiene dada Ticio vezino desta dicha ciudad, sobre las heridas que dize que le dio, con apercebimiento que le haze, que si pareciere dentro del dicho termino, le oyra y guardara su justicia: donde no passado el dicho termino, avida su ausencia y rebeldia por presencia, procedera contra el como hallare por derecho, y le assenala los estrados de su audiencia donde le seran notificados todos los autos, que citacion y notificacion requieran, hasta la sentencia diffinitiva inclusive, y tassacion de costas

si las huviere. Este es el primer pregon y llamamiento, y manda se pregonar publicamente, porque venga a noticia de todos. Fecha en Salamanca, a tantos dias de tal mes y año.

26 Un traslado deste pregon firmado del juez y esferivano, se ha de fixar en las puertas de las casas del Consistorio, o donde se acostumbra a poner semejantes edictos, diziendo el dia que se fixa: y passados los nueve dias en el pregon y edicto contenidos, el fiscal o la parte querellante (si el reo no huviere parecido) han de parecer ante el juez, y acufarle la rebeldia en la forma siguiente.

Primera rebeldia.

ILLUSTRE SEÑOR.

29 Ticio en la causa criminal con Seyo ausente, digo que el dicho adverso ha sido llamado y citado por primer pregon y edicto de vuestra merced, y el termino de los nueve dias del dicho pregon y edicto es pasado, y el dicho reo no ha parecido, ni se ha presentado, acuso le la primera rebeldia, y a vuestra merced pido le mande condennar y condempne en la pena del desprez, por ser rebeld y contumaz, y le mande secrestar todos sus bienes, y que sea llamado por segundo pregon y edicto, sobre lo qual pido cumplimiento de justicia, &c.

29 Presentada esta peticion, el juez manda llamar ante si y ante el escrivano al carcelero de la carcel publica, y le manda que diga y declare si el dicho Seyo delinquente se ha presentado en la dicha carcel, y esta preso, y si el carcelero responde que no, el juez pronuncia sentencia, en que condempna al ausente en la pena del desprez, y le manda secrestar los bienes, y que sea llamado por segundo pregon y edicto en la forma siguiente.

Sentencia de la pena del desprez.

30 EN Salamanca a tantos dias de tal mes y tal año, el dicho Señor Teniente, aviendo visto, que el termino del primer pregon y edicto era pasado, y que el dicho Seyo no avia parecido ni presentado se en la carcel, y que avia sido acusada la rebeldia, que le condempnava y condempno en la pena del desprez, y que mandava y mando dar su mandamiento de secresto y embargo, para que sean secrestados todos los bienes muebles y rayzes que el dicho Seyo tiene en esta ciudad y su jurisdiccion, y que sean puestos y depositados en personas legas, llanas, y abonadas: y mando que fuese llamado por el segundo pregon, con termino de otros nueve dias, y que fuese fixada segunda carta de edicto en el lugar acostumbrado, y firmolo de su nombre, testigos fulano y fulano.

31 Pronunciada esta dicha sentencia y auto, da se mandamiento para que el alguazil vaya a secrestar los bienes del delinquente por inventario, y los depofite en persona lega, llana, y abonada. Y en cumplimiento del mandamiento va el alguazil con el escrivano a casa del delinquente, y busca donde tiene mas bienes, y haze inventario dellos, y depositalos en persona llana, y abonada, y haze que el depositario se obligue en forma ante el escrivano, de que tendra en guarda y fiel deposito los dichos bienes, y no acudira con ellos a per-

sona alguna sin licencia del dicho juez, o de otro competente que de la causa conozca. Y luego de se el segundo pregon, y fixa se segunda carta de edicto, segun y de la manera que se dio el primero, excepto que al fin del se dize: Este es el segundo pregon y segunda carta de edicto. Y passados los nueve dias deste segundo pregon y segunda carta de edicto, el fiscal o parte querellante parecen ante el juez, y acusan la segunda rebeldia por peticion, como arriba diximos de la primera rebeldia, o por auto en la forma siguiente.

Segunda rebeldia.

Y despues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamanca, a tantos dias de tal mes, y de tal año, ante el dicho Señor Teniente, y en presencia y por ante mi el presente escrivano, y testigos infra escriptos, parecio presente el dicho Ticio, y dixo que el dicho Seyo reo acusado avia sido citado y llamado por su Merced por segundo pregon, y segunda carta de edicto con termino de nueve dias, y que el dicho termino era pasado, y el dicho Seyo no avia parecido ni presentado se en la carcel, que el le acusava, y acuso la segunda rebeldia, por no aver parecido ante su Merced, y le pedia y pidio condempnasse al dicho Seyo en la pena del homicillo, pues el delicto lo requiere, y que le mandasse citar y llamar por tercero pregon y tercera carta de edicto, y pidio justicia, testigos fulano y fulano.

Y luego el juez manda llamar ante si al carcelero de la carcel, y preguntale si el dicho Seyo se ha presentado, y esta preso: y si responde que no el juez pronuncia sentencia en que condempna al dicho Seyo en la pena del homicillo, y manda le llamar por tercero pregon, y tercera carta de edicto en la forma siguiente.

Sentencia de la pena del homicillo.

EN Salamanca a tantos dias de tal mes y tal año, el dicho Señor Teniente, aviendo visto que el dicho Seyo avia sido llamado por segundo pregon y segunda carta de edicto, y que el termino era pasado y que la segunda rebeldia le avia sido acusada, y que avia sido condempnado en la pena del desprez, dixo que le devia de condennar y condempno en la pena del homicillo, y que la applicava, y applico a quien de derecho devia ser applicada, y le mandava y mando llamar por tercero pregon, y fixar contra el tercera carta de edicto, y lo firmo de su nombre, testigos fulano y fulano.

Advierte que se si al tiempo que el reo se presentasse, constase el processo averfido nullo, que estas penas de los desprezes, y homicillo no se deverian, ut resolvit Avendanius in Tract. de primo & secundo decreto, 3. part. num. 13. & 14.

Pronunciada esta sentencia, da se el tercero pregon, y fixasse tercera carta de edicto, segun y de la manera que diximos del primero y segundo, excepto que al fin se dize, este es el tercero pregon, y passado el termino de los nueve dias contenido en este tercero pregon y edicto, el fiscal o parte querellante han de parecer ante el juez, y acufarle la tercera rebeldia al reo, y pedir que se le de traslado de la summaria informacion, para poner acusacion en forma, y pedir su justicia,

sticia, lo qual hazen por peticion, o por auto, como diximos de la primera y tercera rebeldia: y el juez assi mismo manda luego parecer ante si al carcelero, y le pregunta si el dicho reo ha parecido, y si se ha presentado en la carcel, y si esta preso, y si responde que no, el juez pronuncia una sentencia y auto en la forma siguiente.

Sentencia y auto en que se manda poner la acusacion.

38 EN Salamanca a tantos dias de tal mes y tal año, el dicho Señor Teniente, aviendo visto que el dicho Seyo avia sido llamado por tercero pregon, y tercera carta de edicto, y que el termino era pasado, y que le avia sido acusada la tercera rebeldia, y que avia sido condempnado en las penas del desprez y homicillo, dixo que mandava y mando dar traslado de la summaria informacion al dicho Ticio querellante, y que ponga acusacion en forma al dicho Seyo ausente, como si fuese presente, y firmo lo de su nombre, testigos fulano y fulano.

39 Dado el traslado de la summaria informacion al dicho Ticio, pone la acusacion en forma, segun y como arriba diximos in §. qualiter accusatio concipienda sit. Y presentada la dicha acusacion el juez manda que el dicho reo ausente responda a ella dentro de tres dias, y que se notifique en los estrados de su audiencia: y notificado a los dichos estrados, el acusante passados los tres dias ha de parecer ante el juez, y acufar la rebeldia, que el reo no responde a su acusacion, y que el concluye y pide a su merced aya la causa por conclusa, y el juez da el pleyto por concluso, y da sentencia en que recibe a prueba con el termino que diximos en la primera parte deste primero tomo, en el octavo Tempore. Y notifica se esta sentencia al querellante, y al ausente en los estrados y el querellante presenta su interrogatorio de preguntas, y el juez manda que se reciba, y que sean examinados los testigos por el, y juran los testigos dentro del termino probatorio, y ratifican se los de la summaria informacion, segun arriba diximos. Y passado el termino probatorio, la parte querellante pide se haga publicacion de testigos, y el juez manda que se de traslado a la parte contraria, y que responda a la primera audiencia: y notifica se esto a los estrados, y el querellante le acusa la rebeldia, y el juez manda hazer publicacion de testigos con termino de tres dias, para alegar de bien probado, y poner tachas: y notifica se al querellante, y al ausente en los estrados. Y passados los tres dias de la publicacion, el querellante presenta escrito de bien provado si quisiere, y concluye para difinitiva y el juez ha la causa por conclusa, y da sentencia difinitiva en la manera siguiente.

Sentencia en ausencia del reo.

40 En el pleyto que es entre partes de la una Ticio acusador, y de la otra Seyo acusado, en su ausencia y rebeldia, &c. Fallo arentos los autos y meritos deste proceso,

so, y la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, y arenta su fuga, contumacia y rebeldia, que le devo condennar y condempno, a que en qualquiera parte destes Reynos y Señorios de su Magestad, donde pudiere ser avido, sea preso y traydo a la carcel publica desta ciudad, y de alli sea sacado cavallero en una bestia de Albarda, arado pies y manos, con una sogna de esparto a la garganta, y con boz de pregonero que manifieste su delicto por las calles publicas acostumbradas, y sea llevado hasta el tolo desta ciudad, de donde sea aborcado del pescueco hasta que muera naturalmente. Condempno le ansi mismo en la mitad de sus bienes, applicados a quien y como las leyes y pragmaticas destes Reynos los applican. Y ansi mismo le condempno en las armas, y en la pena de la sangre y costas deste processo, cuya rassion en mi refervo. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, difinitivamente juzgando.

Y dada y pronunciada la dicha sentencia, notifica se a los estrados de la audiencia, y de ay adelante procede se segun y en la forma que dispone la dicha ley 3. titul. 10. lib. 4. Recop. Y porque acaesce que de lo que determina despues el juez ante quien se presento, o fue preso el ausente y rebeld, se fuele apelar, aura se dever el orden que en esto se tiene en la part. 6. deste primer tomo donde tratamos de las apelaciones.

La forma y orden que arriba avemos puesto en proceder contra los delinquentes ausentes, se ha de guardar tan solamente por los juezes ordinarios: pero el orden que se ha de tener por los alcaldes de corte y chancillerias y juezes de commission en dar los pregones y poner edictos es diferente del de arriba, porque solamente dan tres pregones de tres en tres dias, para que dentro de nueve dias el ausente se presente ante ellos, y fixa se carta de edicto, y no se ha de acufar rebeldia alguna hasta el postrero de los nueve dias: y si en el ultimo plazo no pareciere, a efforto dia se pone la acusacion, y se notifica a los estrados, y se recibe a prueba con termino de nueve dias, y de ay adelante se procede por la forma y orden que los juezes ordinarios tienen, y arriba diximos de proceder contra los ausentes: y de la misma suerte dan sentencia difinitiva, excepto, que en ella annaden mas, que condempnan al delinquente en la pena del homicillo, y del desprez, la qual forma de proceder pone la ley 7. titul. 6. lib. 2. Recopil.

S U M M A R I A.

- 1 Reus in delictis, ex quibus sibi non venit imponenda corporalis poena, aut qua irrogat infamiam, potest suis defensionibus & termino probatorio renuntiare.
2 Modus procedendi in criminalibus per renuntiationem terminorum.

CAPUT V.

De modo procedendi in causis criminalibus per renuntiationem terminorum.

Diximus, supr. in hac 5. part. in §. de reatpetitione, & ratificatione testium, quod licet

cer reus in causis criminalibus non possit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, juxta gl. *sing. in l. pactum inter heredem verb. cum liceat ff. de pactis* quia talis renuntiatio est in præjudicium suæ personæ, vel status, argum. text. *in l. liber homo ff. ad l. Aquil. & in l. lege Cornelia §. fin. ff. de fidei-juribus*. Tamen in delicto, ex quo pœna corporalis, vel infamiæ non veniret imponenda, reus bene potest renuntiare suis defensionibus & termino probatorio, secundum Joan. de Imol. *in l. custodias ff. de publicis judiciis*, quem sequuntur Ant. Gom. *in 3. tomo Variarum resolut. cap. 13. n. 33.* & Joan. Redin. *in lib. de majest. principis in part. sed per legitimos calumniantium limites num. 114.* Et ita in praxi multoties observatur, præsertim in tribunali scholastici Salmantini, ubi quotidie vidi praticari, & modus & forma taliter procedendi est sequens.

2 Presentada ante el juez la querrela de la parte, o la denunciaçion del fiscal, y recebida la informacion summaria del delicto, y dado mandamiento de prision, y siendo preso el delinquente, y siendo le tomada la confession, en lo qual todo se guarda el orden que arriba diximos in capit. de modo procedendi per viam accusationis: luego el juez hecho esto manda dar traslado del processo, y summaria informacion al querellante, o el fiscal: o el mismo juez de officio haze cargo al delinquente de la culpa, que contra el del processo resulta, para que se descargue dentro de tres dias, y entonces el querellante o el fiscal dicen, que le ponen por acusacion la querrela que contra el tienen dada en la summaria, y la culpa que contra el del processo resulta, y el juez manda que el delinquente responda à la primera audiencia, o que se descargue (si procede de officio) dentro de tres dias: y entonces el delinquente responda, que el da por descargo, y respuesta de la acusacion su confession, y que concluye: el juez dize que ha la causa por conclusa, y que la recibe à prueba con termino y plazo de nueve dias, y manda citar à las partes, para ver presentar, jurar, y conoscer los testigos, &c. Y entonces el querellante, o fiscal, dicen que reproducen los testigos de la summaria, para que se ratifiquen en la plenaria, y el reo responde que el renuncia el termino probatorio, y que ha por reproduzidos y ratificados los testigos de la summaria, y que no quera gozar del termino probatorio, y pedia pu-

blicacion de testigos: el querellante o el fiscal dicen que consenten en la publicacion, y luego el juez, dize que manda hazer publicacion, con termino de seys dias: y luego el reo dize que renuncia el termino de la publicacion, y no quiere gozar del, y concluye para definitiva, y luego el querellante, o el fiscal dicen ansi mismo que concluye: el juez dize que lo ha por concluso, y da luego su sentençia definitiva, segun le pareciere conforme al derecho.

SUMMARIUM.

1 *Judices curie & Cancellariarum qualiter procedant in causis criminalibus remissive.*

CAPUT VI.

De modo procedendi in causis criminalibus, por los alcaldes de corte y chancillerias, remissive.

Supradictus modus procedendi in causis criminalibus contra delinquentes, tam præsentem quam absentes observandus erit, solummodo à judicibus ordinariis locorum: forma tamen & ordo procedendi in causis criminalibus in prima instantia (por los alcaldes de corte) contra delinquentem præsentem ponitur à l. 6. tit. 6. lib. 2. *Recopilat.* Et forma procedendi ab eisdem judicibus in prima instantia contra delinquentes absentes ponitur in l. 7. tit. 6. lib. 2. *Recopilat.*

Forma vero procedendi in prædictis causis criminalibus in prima instantia, por los alcaldes del crimen de las Chancillerias, ponitur etiam in prædictis legibus 6. & 7. tit. 6. lib. 2. *Recopil.* tam contra delinquentes præsentem, quam contra absentes. Y que forma y orden han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan por delictos cometidos en otra parte fuera donde los dichos alcaldes residen, pone la ley 8. y 9. tit. 7. lib. 2. *Recopil.* Y el orden que han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan personalmente de mandado de la justicia ordinaria, por alborotadores o defacitados, o en otra manera ante ellos se presentan, y han de mandar antes que inhihan à los juezes inferiores, pone la ley 11. tit. 7. lib. 2. *Recopilat.*

Finis quintæ Partis primi Tomi.

Cap. VI.

SEXTA

SEXTA PARS

PRIMI TOMI.

DE MODO ET FORMA PROCEDENDI in causis civilibus in secunda instantia apud tribunalia secularia.

SUMMARIUM.

- 1 *Appellationis remedium oppressis & gravatis commune refugium est.*
- 2 *Appellatio sicut Sol mortalibus, ita & mundo grande & generale bonum est.*
- 3 *Appellatio est tanquam theriaca contra venenum primi judicis, & sicut portus securus navigantibus atque arx tutissima militibus persecutionem patientibus.*
- 4 *Appellationis definitiones varia rejiciuntur, & aptior traditur.*
- 5 *Appellationis congrua definitio ab auctore præscribitur.*
- 6 *Appellatio quo jure sit inventa, demonstratur.*
- 7 *Appellatio quoad substantiam de jure naturali, (cum sit defensio) quoad solemnitatem verò & formalitatem de jure civili est induta.*
- 8 *Appellatio est duplex, judicialis scilicet, & extrajudicialis.*
- 9 *Appellatio extrajudicialis est, qua interponitur ab extrajudicialibus actibus.*
- 10 *Extrajudicialis appellationis duplex est species, altera, qua interponitur à judice extrajudicialiter procedente, altera, qua à parte privata, que proprie dicitur provocatio.*
- 11 *Appellatio duos habet effectus, suspensivum & devolutivum.*
- 12 *Appellationis suspensivus effectus ideò, quia per appellationem jurisdictio inferioris judicis suspenditur.*
- 13 *Appellationis effectus devolutivus ideò dicitur, quia per appellationem cognitio cause ad superiorem devolvitur.*
- 14 *Appellationis interponenda biduum, vel tri-duum olim à jure restrictum postea fuit prorogatum ad decennium à die notificationis sententiæ dinumerandum, quod hodie in foro ecclesiastico & in Lusitania observatur.*
- 15 *Appellatio de jure regio novissimo intra quinque dies dinumerandos à die intimationis sententiæ interponi debet, sive judicialis aut extrajudicialis fuerit appellatio.*
- 16 *Lex nova correctoria loquens in uno ex casibus equiparatis de jure antiquo, extenditur ad alium casum equiparatum.*
- 17 *Appellatio in omnibus causis interponi potest.*
- 18 *Appellare omnibus personis licet regulariter, & ideò appellationibus omnibus judex deferre debet, nisi prohibeatur.*
- 19 *Appellari potest ab omnibus judicibus, tam*
Suarez de Paz Praxis Eccl.

- ordinariis quam delegatis.
- 20 *Appellatio non interponitur à sententiæ interlocutoria.*
  - 21 *Appellari potest à sententiæ interlocutoria continenti gravamen irreparabile per definitivam.*
  - 22 *Gravamen irreparabile per sententiæ definitivam multis modis infertur.*
  - 23 *Appellari potest ab interlocutoria habenti vim definitivam.*
  - 24 *Bartoli generalis sententiæ de admittendis appellationibus à sententiis interlocutoriis, tam negativis quam affirmativis, impugnatur.*
  - 25 *Appellatio ab interlocutoria de jure canonico admittitur, quod hodie per Concil. Trid. sublatum est, nisi interlocutoria habeat vim definitivam, vel gravamen irreparabile per definitivam sententiæ.*
  - 26 *Intellectus & declaratio Concil. Trid. sessio. 24. cap. 20. de reformatione, circa appellationes ab interlocutoriis sententiis non interponendas.*
  - 27 *Lex declaratoria extenditur ad casum similem.*
  - 28 *Quando major favor vertitur in legis extensione quam restrictione, extensio ejus fieri debet ex identitate rationis.*
  - 29 *Appellatio pluribus potest interponi modis, verbaliter scilicet & in scriptis.*
  - 30 *Appellari verbaliter dicitur, quando viva voce gravatus appellat, & facit appellationem redigi in actis processus per notarium.*
  - 31 *Appellari in scriptis dicitur, quando gravatus ex intervallo appellat, & porrigitur libellus appellatorius scriptus.*
  - 32 *Appellari potest à sententiæ definitiva, vel interlocutoria vim definitiva, aut gravamen irreparabile per definitivam habente, viva voce in continenti, sed ex intervallo appellandum est in scriptis, nec sufficit viva voce, nisi in causis brevioribus.*
  - 33 *Appellandum est in scriptis à sententiæ interlocutoria in casibus, in quibus ab ea potest appellari, sive in continenti, sive ex intervallo interponatur appellatio, nisi vim definitiva interlocutoria habuerit, quia tunc in continenti viva voce appellari poterit.*
  - 34 *Quemadmodum in appellatione à definitiva causam gravaminis non oportet exprimere, ita & in appellatione ab interlocutoria vim definitiva habente.*
  - 35 *Appellatione prohibita à jure, vel à Principe*
B b

in aliquo casu, exprimi debet causa, sive appellatio interponatur à diffinitiva, sive ab interlocutoria vim diffinitivam habente: Si autem appellatio interponatur ab interlocutoria continente gravamen irreparabile per diffinitivam, specialiter & nominatim causa gravaminis debet exprimi.

- 36 Appellatio continere debet appellantis & appellati nomen, continentiamque sententiae, à qua appellatur, cum relatione iudicis à quo, & ad quem.
- 37 In appellatione sufficit officii iudicis à quo nomen exprimere, licet proprium non apponatur, sicut sufficit, quod iudicis ad quem nomen proprium non exprimitur, sed solum dicatur, appello ad iudicem competentem.
- 38 Ratio vera, quare sufficit dicere in appellatione, appello ad iudicem competentem.
- 39 Appellatio alternativa non valet, cum à iudice recipitur, & assignatur terminus ad ejus prosecutionem, secus verò si non fuerit recepta, nec terminus prosecutionis praefixus, & utriusque conclusionis ratio traditur.
- 40 Apostoli peri debent in appellatione, ut valeat: petique debent instantier, instantius & instantissime, & saepe, saepius & saepissime.
- 41 Apostoli, qui in appellatione petuntur, sunt quadam missio, qua fit per tabellionem in testimonio de iudice à quo, ad iudicem ad quem, ut ipse instruat ex actis processus.
- 42 Apostoli appellationis alii sunt reverentiales, alii testimoniales, & alii refutatorii.
- 43 Appellatio interponi debet de minori ad majorem iudicem.
- 44 Libellus appellationis Hispano sermone conceptus.
- 45 Appellans non debet convitiari iudici à quo, alias punitur.
- 46 Appellationis clausula illa (es ninguna y de alguna injusta,) unde procedat, dicitur.
- 47 Appellationis clausula (por las quales causas, y por las que ante el superior protesto dezir y alegar) quid operetur, ostenditur.
- 48 Appellatio à diffinitiva sententia non solum ex actis & causis deductis in prima instantia, sed etiam ex novis causis & probationibus in secunda deductis potest justificari.
- 49 Appellatio ab interlocutoria ex causis in prima instantia deductis, non etiam in secunda justificari debet.
- 50 Appellationis clausula illa (Salvo el derecho de la nullidad) quare in libello apponatur, traditur.
- 51 Sententia nulla per appellationem ab appellante non censetur confirmata.
- 52 Appellationes de jure regio à quibus, & ad quos iudices interponi debeant?
- 53 Libellus appellationis porrigi debet coram iudice à quo, nisi copia ejus non possit haberi: quia tunc porrigi poterit coram honestis personis, vel coram superiori.
- 54 Appellationis testimonium (hoc est, Apostoli) quod à tabellione ab appellante petitur, debet continere relationem petitionis actoris, & ejus quantitatis, & relationem sententiae, & ejus quantitatis, cum expressione causae, an sit civilis vel criminalis.
- 55 Tabellio testimonium appellationis concedere nolens potest requiri ab appellante coram alio

tabellione, tertio quoque die, ut sibi testimonium appellationis praestet.

PROŒMIUM.

Quoties à iudice lata fuerit sententia, & aliqua pars ex litigantibus senserit se oppressam, seu injuste gravatam aut laesam, ab eadem sententia appellare poterit, juxta text. in l. à sententia ff. de appellat. & in cap. omnis oppressus, & in cap. ideo 2. quest. 6. Remedium enim appellationis est valde frequens, & necessarium, ut inquit Jureconsultus in l. 1. in princ. ff. de appellat. & Bernardus in lib. de consideratione ad Eugen. testatur, appellationem esse grande & generale bonum mundo, idque tam necessarium hominibus quam Sol mortalibus: nam Sol justitiae est, prodens & redarguens opera tenebrarum. Quocirca Bald. in l. 1. in princ. C. si de moment. possess. fuerit appellat. asserit, appellationem esse theriacam contra venenum primi iudicis: Et in proœmio tit. 23. part. 3. appellatio dicitur portus securus navigantibus, arx & refugium tutissimum militibus persecutionem patientibus. Quo fit, materiam appellationis plenius quam aliam tractandam esse, secundum gloss. in l. 1. in princ. in 1. scholio. ff. de appellationibus. Nos vero in isto tractatu solummodo attingemus magis quotidiana, & in praxi necessaria circa modum & formam procedendi in ista secunda instantia, nonnulla prius praemittendo pro faciliiori expeditione.

Et primò de definitione appellationis. Et omiſſa definitione glossæ 1. in cap. 1. 2. quest. 6. rejecta que alia definitione gloss. in cap. 2. verb. officiali. de consuetud. libr. 6. etſi definitio Bart. in l. 1. in princ. nu. 3. ff. de appell. & alia Panorm. in rubr. extra de appell. & ibi Mantua nu. 10. & 11. sustineri possit: tamen existimo, aptius describi posse, scilicet. quod Appellatio est provocatio à minori iudice ad majorem, ratione gravaminis illati vel inferendi, qua iniquitas sententiae seu imperitia vel malitia iudicis corrigitur, interim ejus potestatem suspendens.

Secundò videndum erit: Quo jure sit inventa appellatio? Et dicendum erit, appellationem quoad ejus substantiam de jure naturali inductam esse, quia est defensio, juxta text. in c. cum speciali. §. porro. ibi, ad praesidium innocentiae, extra de appell. quem text. ad hoc notant DD. praesertim Panorm. in Rubr. num. 6. & ibi Mant. num. 13. extra de appell. Quoad solemnitatem verò & formalitatem ejus de jure civili inductam esse probat text. sic intelligendus in l. 2. vers. exactis inde regibus, ibi. lege lata ff. de orig. juris, & text. in l. 1. ibi, legum adminicula. C. de sent. praesert. prator. & tenent Panorm. num. 6. Beroi. num. 49. Mant. num. 13. in d. Rubr. & Damhouder. in praxi, c. 229. num. 3. Et an hujusmodi appellatio à lege vel principe tolli possit; resolvit Mant. nu. 13. & communiter omnes in Rubr. extra de appell. Rebuff. in 2. tomo tit. de rescriptis in praefat. nu. 161. Covar. in pract. quest. c. 23. nu. 6. & Pinell. in repet. l. 2. C. de rescind. vend. 1. part. Rubr. c. 2. num. 21.

Tertiò videndum erit: Quotuplex sit appellatio? Et dicendum erit, appellationem duplicem esse, Judicialem & Extrajudicialem, ut colligitur ex c. 1. de appell. libr. 6. Judicialis enim est.

est, quae interponitur in iudicio, postquam iudicium ceptum est per citationem, secundum gloss. verb. Iudicio in dict. cap. 1. receptam communiter ex Joan. And. & aliis ibi. Extrajudicialis vero est, quae interponitur ab actibus extrajudicialibus, utputa, ab electionibus, postulationibus, praesentationibus, & ab aliis similibus, ut in c. concertationi de appellationibus in 6. & in l. 1. §. solent ff. de appellationibus recipiendis.

10 Rursus appellatio extrajudicialis duplex est, una, quae interponitur à iudice extrajudicialiter procedente: altera, quae interponitur à parte privata inferenti aliquod gravamen alteri parti, quas duas species ponit gl. in dict. c. 1. verbo, Extra, & gl. 1. in d. c. concertationi, & notant Panorm. nu. 20. Dec. num. 28. in c. cum sit Romana. extra de appell. & Perusinus in c. bona num. 17. cod. tit. Quae appellatio extrajudicialis non est propriè appellatio, sed provocatio ad causam inchoandam, juxta text. in dict. cap. cum sit Romana in princip. de appellat. quem ad hoc notat ibi Perusinus num. 4. Frequenter tamen appellatio & provocatio confunduntur, & una pro alia accipitur, ut probatur in l. tale pactum. §. qui provocavit ff. de pactis, & in l. si quis provocatione. C. de appell. Et de ista appellatione extrajudiciali agitur in ordinatione Lusitanorum lib. 3. §. 32. tit. 62.

Quartò videndum erit: Quos effectus appellatio habeat? Et dicendum erit, appellationem duos effectus habere, suspensivum & devolutivum, ut notat gloss. in cap. ad reprimendum verb. conquestus de officio ordinarii, & resolvunt Panorm. num. 4. Decius num. 7. in rubric. extra de appellat. Damhouderius in praxi. cap. 242. num. 1. & Duennas in regul. 42. Effectus enim suspensivus dicitur, quia per appellationem iurisdiclio inferioris suspenditur, ut probat text. in cap. si à iudice de appell. lib. 6. Quod intellige verum esse respectu futuri eventus, tamen respectu praesentis status appellatio iurisdictionem inferioris extinguit, juxta text. sic intelligendum in l. 1. §. fin. ff. ad Turpillian. secundum Decium cum communi in d. Rubr. num. 7. & ibi Beroium num. 40. consentit Jaf. in l. si causa cognita. num. 7. C. de transaction. Effectus verò devolutivus dicitur, quia per appellationem cognitio causae devolvitur ad superiorem, etiam in his causis, à quibus appellari non potest, ut probat text. in c. per tuas, & ibi Panorm. num. 2. de sentent. excommunicat. Perusinus in cap. pastoralis num. 5. de appellationibus, & Covarr. in pract. quest. cap. 23. num. 7.

Quintò erit videndum: Intra quod tempus appellatio interponi debeat? Et dicendum erit, olim appellationem interponendam esse intra biduum, vel triduum, ut probat text. in l. 1. §. biduum ff. quando appellandum sit, & in c. biduum 2. q. 6. & in l. 1. tit. 15. lib. 2. fori. Postmodum verò id tempus prorogatum fuit usque ad decimum diem, & ita intra decem dies connumerandos à die notificationis sententiae appellatio interponenda erat, juxta text. in auth. de appellat. & intra quae tempora in princ. collat. 2. & in authent. hodie. Cod. de appellat. & in l. 22. tit. 23. part. 3. Quod etiam hodie observatur in foro ecclesiastico, ut in cap. anteriorum 2. question. 6. & in cap. significaverunt de testibus, & in c. quoad consultationem de re iudicata. Et idem Suarez de Paz Praxis Eccl.

hodie observatur in Lusitania libr. 3. Ordinationum tit. 54. in princ. De quo articulo est videndus Robertus Lancelotus tractatu de attentatis 2. part. cap. 12. limitat. 50. num. 57. At verò in foro seculari de jure regio novissimo appellacionem interponendam esse intra quinque dies, determinat text. in l. 1. tit. 18. lib. 4. Recop. qui quinque dies à die intimationis sententiae currunt, ex his, quae notat gloss. per text. ibi in cap. concertationi. verb. scriberit de appellationibus libr. 6. & ibi Dominicus num. 15. Joann. Baptist. Ferretus consil. 217. num. 4. vol. 1. Ant. Brandus in tract. de tempore utili. c. 3. num. 4. & gl. in d. c. anteriorum in verb. à recitatione, & expresse resolvit Didac. Perez in l. 1. tit. 16. libr. 3. Ordinamenti col. mihi 1281. Quod hodie procedit, ne dum in appellatione iudiciali, de qua loquitur dict. l. 1. tit. 18. lib. 4. Recopil. verum etiam in extrajudiciali. Nam utraque in foro seculari intra quinque dies interponi debet. Lex enim nova correctoria loquens in uno ex casibus aequiparatis de jure antiquo, extendi debet ad alium casum aequiparatum, secundum glossam fin. in l. si quis servo. Cod. de furtis, & gloss. in l. quod vero contra ff. de legib. quas gloss. ad hoc notat Jafon. in l. Marcellus num. 27. ff. ad Trebellian. & in §. ex maleficiis num. 30. Institut. de actionibus & Berbatias in cap. At si clerici in princ. numer. 97. extra de iudiciis. Sed jus antiquum aequiparat appellationem iudicialem & extrajudicialem, quoad tempus interponendi eas, ut in dict. c. concertationi. Ergo praedicta l. 1. Recopilat. loquens in appellatione iudiciali, extendi debet ad extrajudicialem.

Sextò erit videndum; In quibus causis appellatio interponi possit? Et erit dicendum, quod appellatio in omnibus causis interponi potest, ut 17. firmat gloss. in l. qui restituere ff. de rei vendicat. Et hanc regulam constituit Marant. de ordine iudic. 6. part. tit. de appellat. nu. 267. pag. 518. Et pari modo omnibus personis regulariter licet appellare, ut in l. à sententia ff. de appellat. Insuper regulariter omnibus appellationibus deferendum est per iudicem, secundum Alexandrum in l. 1. ff. si quis caution. & resolvit Maranta ubi supra n. 388. pagin. 642. & probatur ista regula in l. 13. tit. 18. libr. 4. Recopilation. Et denique regulariter ab omnibus iudicibus, 19. tam ordinariis quam delegatis appellari potest, ut in c. omnis, & in c. ad Romanam 2. q. 6. & Marant. ubi supra num. 235. pag. 610. Petrus Duennas in regul. 45. Et praedictis adde plures limitationes, in quibus appellatio non procedit, congestas per Doctores ubi supra, & per Bernardum Diaz in reg. 35. & per Damhouder in c. 230. cum seqq. in praxi, & per Duen. in reg. 41. cum seqq. & aliquas per Covarr. in pract. qu. c. 23. num. 5. & 6. per Didac. Per. in l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. col. 1280. & aliquas ponit l. 13. & 16. tit. 23. part. 3. & l. 5. 4. 6. & 9. tit. 1. lib. 4. Recop. Et inter alias limitationes connumeratur praecipue illa, quod à sententia interlocutoria non sit appellandum, ut in l. 1. in princ. ff. de appell. & in l. ante sententia. C. quorum appel. non recip. & in l. 13. tit. 23. part. 3. & in l. 3. tit. 18. libr. 4. Recopilat. & in l. 10. tit. 7. libr. 2. Recopilat. ubi in causis criminalibus prohibetur appellatio à sententiis interlocutoriis, & l. 5. tit. 5. lib. 7. Recop. & notat Bartol. in l. 1. ff.

- de *appel. recip.* ubi intelligit hoc esse verum, nisi interlocutoria contineret gravamen irreparabile per diffinitivam. Nam tunc bene appellatur ab ea, utputa in sententia torture, juxta text. *in l. 2. ff. de appell. recipiend.* & in sententia capture, secundum Perusium *n. 2.* & Præposit. *n. 9. in c. super eo. el. 2. de appel.* Et gravamen irreparabile dicitur prædictis modis, & etiam quando gravatus ex interlocutoria, etsi obtinuerit in diffinitiva non desinet esse læsus, secundum Bald. *in l. 2. n. 5. C. de episc. audien.* & consentit Cosmas *in pragmat. sanctione tit. de causis vers. ne quidem col. 3.* Similiter inquit Bar. *ubi supr.* quod, quando interlocutoria habet vim diffinitivam; ab ea potest appellari: & exemplificat hoc in sententiis interlocutoriis negativis, utputa, si judex pronuntiet, non esse procedendum, ex eo, quod accusator non egit intra tempus ei præfixum, *ut in l. Titia ff. de accusationib.* vel si pronuntiet, se non esse judicem *ut in cap. significantibus de offic. delegati.* quem ad hoc notat Baldus *in l. 2. num. 12. Cod. de episcopali audientia.* vel si pronuntiet, non esse procedendum propter exceptiones objectas, ira docet Bartol. *ubi supr. num. 13. & num. 16.* & ibidem restatur *num. 16. & num. 17.* appellationem interponi posse etiam à sententiis interlocutoriis affirmativis, utputa, si judex pronuntiet, procedendum esse in causa, rejecta exceptione dilatoria, qualis est exceptio inepti libelli, aut illa, quæ respicit inhabilitatem agentis, vel si peremptoria opponatur, quæ impediat litis ingressum, qualis est exceptio rei judicate, transactionis, aut jurisjurandi. Nam in his speciebus inducitur vexatio irreparabilis adversus opponentem exceptiones. Et Bartolo in hoc consentit Baldus *ubi supr. num. 5. & 6. & Angelus in leg. 2. num. 6. ff. de appellationibus recipiendis,* & cum hac opinione Bartoli & sequacium transit Alexander Stiaticus *in practica judiciaria cap. 4. num. 6.* Sed ista ultima opinio Bartoli & sequacium non est admittenda, alias passim deferendum esset appellationi interpositæ ab interlocutoria super omni exceptione dilatoria, quia facile posset considerari vexatio facti. Præterea Bart. non suffragatur text. *in l. 4. ff. de appellation. recipiend.* quia non debet sumi argumentum à contrario sensu ad correctionem regulæ prohibentis appellationem ab interlocutoria, juxta text. *in cap. à nobis el. 2. de sententia excommunicationis,* & hujusmodi impugnatio Bartoli deprehenditur *ex l. 3. tit. 16. lib. 4. Recopilation.* ubi disponitur, appellationem ab interlocutoriis affirmativis super exceptionibus dilatoriis, solummodo admittendam esse in tribus casibus: Ergo manifeste constat, in aliis denegatam esse, argumento text. *in leg. cum prator. ff. de judic. & supradictæ limitationes Bart. comprobantur jure regio in dict. l. 10. tit. 7. lib. 2. Recopilationis.*
- 25 De jure autem Canonico appellatio ab interlocutoria indistinctè admittebatur, *ut in c. super eo. el. 2. de appellationibus* cum mille complicibus. Hodie verò per Concilium Tridentinum, *sessione 24. de reformatione capitul. 20. in princip.* etiam in foro canonico appellatio ab interlocutoria sublata est, nisi interlocutoria habeat vim diffinitivam, vel contineat gravamen irreparabile per diffinitivam. Et idem dispositum est in causis criminalibus ab eodem Concilio,

sessione 13. de reformatione cap. 1. in fine. Quæ decreta Concilii procedunt in interlocutoriis latis tam à judice ordinario, quam à delegato, tam in prima instantia, quam in secunda: quia non sunt correctoria juris communis, sed potius declaratoria, cum jus canonicum antiquum declarent: nempe quod in quantum simpliciter disposuerat, ab interlocutoriis esse appellandum, intelligatur verum quando interlocutoria haberent vim diffinitivam, vel inducerent gravamen irreparabile. Et lex declaratoria extendi debet ad casum similem, secundum Bart. receptum *in l. si constante n. 43. ff. soluto matrim.* Rursus etsi fateamur, prædicta decreta correctoria esse; adhuc tamen extendenda sunt ad similem casum, ex identitate rationis assignatæ in eis, secundum DD. *in authentic. quas actiones C. de sacrosanctis ecclesiis.* Sed *in d. decret. 20.* disponitur, quod causa in prima instantia terminetur biennio, & quod ab interlocutoriis non appelletur: Ergo mens & ratio concilii est, ne biennium illud consumatur in interponendis appellationibus ab interlocutoriis. Sed in secunda instantia vertitur eadem ratio, imo major cum uno anno terminari debeat, *ut in cap. cum sit Romana de appellationibus.* Ergo etiam appellatio censetur prohibita ab interlocutoriis latis in secunda instantia. Nam quando eadem ratio vertitur in secunda instantia, dispositum in prima instantia extenditur ad secundam instantiam ex resolutis per Aretinum *in capit. fraternitatis num. 7. de testibus.* Præterea quando major favor vertitur in extensione legis, quam in restrictione, ejus extensio fieri debet ex identitate rationis, secundum Alexandrum *in dict. l. si constante num. 5.* Sed in hac specie major favor versatur in extensione, nempe favor Reipublicæ, cum ejus interfit, quod finis litibus imponatur, quam in restrictione, in qua tantum favor privati appellantis vertitur: Ergo, &c. Deprehenditur etiam intellectus iste *ex reg. 36. Cancellaria à Summo Pontifice Gregorio XIII. post Concilium Tridentinum promulgata,* & ad ejusdem Concilii explicationem emanata: ubi indistinctè disponitur, quod in causis in Romana curia pendentibus & quæ in posterum contigerit agitari, non licet ante diffinitivam appellare. Ex quibus plane constat, sublata esse appellationem ab interlocutoria, lata etiam in secunda instantia, cum attentio Concilio Tridentino, *in dict. cap. 20. in princip.* in curia Romana causæ ecclesiasticæ non debent agitari, nisi per appellationem à diffinitiva: Ergo censetur sublata appellatio ab interlocutoria lata, nedum in prima instantia, verum etiam in secunda. Et de hac appellatione ab interlocutoria habetur apud Lusitanos *in Ordin. lib. 3. tit. 53. per totum.*

Septimò erit videndum; *Qualiter appellatio interponi debeat?* Et erit dicendum, quod appellatio aliquando interponitur viva voce verbaliter, utputa, quando in continenti post prolationem sententiæ gravatus viva voce appellat, & facit eam redigi in actis processus per notarium. Aliquando verò in scriptis interponitur, quando post latam sententiam gravatus ex intervallo appellat, juxta text. *in l. litigatoribus C. de appellationibus, & cap. es. qui. 2. quest.*

- quest. 6. & resolvit Maranta *de ordine judiciorum 6. part. tit. de appellatione num. 124. & Damhonderius in praxi cap. 236.* & in scriptis dicitur appellari, quando porrigitur libellus appellatorius scriptus, alias quando viva voce appellans distaret, & tabellio scriberet, non diceretur appellatio in scriptis, sed potius viva voce facta, secundum Marantam *in dict. tit. de appellatione num. 127.* Et est advertendum, quod à sententia diffinitiva, vel ab interlocutoria habente vim diffinitivam viva voce in continenti appellari potest, secundum Perusinum *in capit. ut debitus honor. colum. 8. vers. septimo queritur extra de appellationibus,* & Marantam *in dict. tit. de appellatione num. 124. & nu. 180.* tamen ex intervallo à quacunque sententia appellandum est in scriptis, nec sufficit viva voce, *ut in dict. l. litigatoribus, & in l. 1. §. fin. ff. de appellationibus.* Quod est verum, nisi in causis brevioribus, à quibus etiam ex intervallo viva voce poterit appellari, secundum Baldum *in l. majoribus. Cod. de appellationibus.* Et quæ dicantur causæ breviores, habetur *in authent. nisi breviores juncta gloss. ibi. C. de sententiis ex brevi loco recitandis.* Et in isto nostro regno quæ causæ dicantur breviores, observat Did. Perez *in Rubric. tit. 1. libr. 3. ordinamenti. colum. 750. cum sequentibus.* At verò à sententia interlocutoria in casibus, in quibus potest appellari, semper appellandum est in scriptis, sive in continenti, sive ex intervallo, *ut in cap. 1. de appellationibus in 6. & docet Speculator tit. de appellationibus. §. qualiter & Bart. in l. ejus ff. de appellationibus recipiendis. Perusinus in dict. capit. ut debitus col. 7. versic. secundo queritur,* & notat Paul. Castrensis *in cons. 270. vol. 2. in princ. & Rom. cons. 4.* Tamen ab interlocutoria habente vim diffinitivam in continenti poterit appellari viva voce, *ut supra proxime resolvimus.*
- 34 Rursus in appellatione à diffinitiva causa gravaminis non debet exprimi, *ut in l. scio, & ibi gloss. fin. de appellation. gloss. & communiter Doctor. in cap. cum in ecclesia de appellation.* Similiter in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivam expressio causæ non requiritur, arguendo ab æquiparatis, & ita in terminis firmat Perusinus *in cap. 1. num. 6. de appellat. in 6. & testatur communem opinionem Dec. in c. pervenit el. 2. extra de appellat.*
- 35 Quæ resolutio est vera, nisi quando appellatio in aliquo casu prohibita est à jure vel à Principe. Tunc enim causa debet exprimi tam in appellatione à diffinitiva, quam in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivam, secundum glossam *in cap. Romana §. si autem verb. Mandetur, de appellationibus in 6. communiter receptam ex Dec. in cap. ad nostram n. 13. extra, de appellat.*
- Cæterum in appellatione à sententia interlocutoria continente gravamen irreparabile, specialiter & nominatim causa gravaminis debet exprimi, per text. *in cap. 1. de appellat. in 6. juncta Clementin. appellanti. eod. tit. & ita resolvit Bald. in l. minoribus num. 5. C. de his, quibus ut indignis.* In quo casu solummodò hodie habet locum text. *in d. ca. 1. in foro Ecclesiastico:* tamen in foro seculari etiam habet locum in illis tribus casibus, in quibus ab interlocutoria potest appellari, ut habetur *in leg. 3. titul. 18. libr. 4. Recopilationis.*

Præterea appellatio continere debet nomen appellantis & appellari, continentiamque sententiæ, à qua appellatur, cum relatione judicis à quo, & judicis ad quem, *ut in l. 1. §. finali. & ibi Bartol. ff. de appellationibus.* Sufficit tamen in appellatione apponere nomen officii judicis à quo, licet nomen proprium non apponatur, ut docet Bart. *in d. l. 1. §. finali. numer. 6.* Similiter sufficit, quod appellatio generaliter fiat, non expresso nomine proprio judicis ad quem, utputa si solummodò dicatur, appello ad judicem competentem, juxta text. *in l. qui Roma. §. Seia. ff. de verborum obligationibus.* Quæ resolutio procedit tam de jure civili, quam de jure canonico, ut contra Panor. resolvit Decius *in cap. inter cetera. num. 4. de appellationibus,* & Perusinus *in cap. dilecti. el. 2. questio. 17: extra de appellationibus,* & subscribit Alexand. *in dict. §. Seia. num. 4. & ita praxis observat.* Quæ opinio procedit non ea ratione, videlicet, quia secundum juris ordinem censetur appellatio interposita ad proximum superiorem, ut communis opinatur, (sic enim censetur appellatus Papa, qui est maximus omnium ordinarius, ut optime tradit Socinus *num. 3. & Jason num. 17. in dicto §. Seia.*) Sed ex alia ratione prædicta opinio procedit, nempe quia in pendendis apostolis exprimitur judex ad quem, *ut in capit. post appellationem versic. forma 2. quest. 6.* vel quia saltem prosequutio appellantis sequuta citatione declarat judicem, ut colligitur ex Rota nova *decis. 209. alias 303. sub titul. de appellat.*

Appellatio vero alternativa, ut puta, si dicitur, appello ad Archiepiscopum, vel ad Papam, non valet, secundum gloss. *in capit. si is, qui verbo, Durante de offic. deleg. in lib. 6. receptam à Decio in capitul. 2. numer. 6. & ibi Felino num. 2. extra de appellat. & Perusino in capit. dilecti el. 2. eodem titul. quest. 19. & Aretino in dict. §. Seia. num. 19.* Quæ opinio vera est, quando appellatio fuit à judice recepta, & judex assignavit terminum ad ejus prosecutionem: Quia cum talis assignatio termini habeat vim peremptorii, in tantum, quod contra absentem poterit procedi, ac si peremptoriè fuisset citatus, *ut in cap. sape de appellat. interest appellantis scire, coram quo judice debeat comparere.* Sed si appellatio non fuit recepta à judice, nec terminus prosecutionis fuit præfixus, tunc bene valet, cum exigatur citatio, ex qua appellatus certior efficiatur, coram quo judice comparere debeat, ita colligitur ex text. *supra citato,* & firmat Dominicus *in cap. si is qui. num. 3. receptus à Præposito in c. si quis 2. qu. 6. num. 1.*

Requiritur etiam, quod in appellatione Apostoli petantur, alioquin appellatio non valebit, ut cum Innocentio resolvit Maranta *in dict. tit. de appellat. num. 119.* debentque peti instantè, instantius & instantissime, & sæpe, sæpius & sæpissime, *ut in cap. ab eo. & in cap. ut super de appellat. in lib. 6.* Sufficit tamen, quod unico actu sæpius petantur in uno & eodem libello, *ut in clement. quamvis de appellat.* Dicuntur enim Apostoli quadam mistio, quæ fit per tabellionem in testimonio de judice à quo, ad judicem ad quem, ut ipse instruat ex actis processus, *ut in dicta Clement. quamvis & ibi gloss.*

42 *verbo Apostoli appellanturque ab Apo. id est, De, & Stolon, id est, missio, quam facit unus iudex ad alium. Et hujusmodi Apostoli, id est, litteræ demissoriae sunt aut reverentiales, aut testimoniales, aut refutatoriae; quod colligitur ex responso præstito à iudice à quo, quando appellatio interponitur. Nam si respondeat, se non intulisse gravamen appellanti, tamen propter reverentiam superioris desert appellatiōni; tunc istæ litteræ demissoriae dicuntur reverentiales. Quando vero iudex à quo nec desert appellatiōni, nec eam denegat, sed dicit, quod audit; tunc dicuntur litteræ testimoniales. Sed si expresse appellatiōnem denegat, dicuntur refutatoriae. Ita colliges ex Speculatore in 4. part. tit. de apostolis.*

43 Denique appellatio fieri debet de minori ad majorem iudicem, ut in l. 1. §. si quis ff. de appellat. & in cap. non putamus de consuet. lib. 6. resolvunt Panorm. & Felin. in Rubrica de appellat. debetque gradatim ad iudicem majorem immediatum, & non omisso medio interponi, ut in l. imperatores ff. de appell. l. precipimus C. eodem tit. in c. dilecti. 3. de appell. c. Metropolitanum 2. quest. 7. Tamen de jure regio ad ipsum regem omisso medio appellari potest, juxta text. in l. 18. tit. 23. part. 3. Quo fit, quod licet domini oppidorum ex legitimo titulo habeant jus primarum appellatiōnum: tamen eorum subditi libere poterunt, omisso medio, ad regem vel ejus curiam, aut cancellarias appellare, juxta text. in l. 1. tit. 1. libr. 4. Recopil. & resolvit Covar. in pract. quest. cap. 4. num. 9. & libellus appellatiōnis concipitur forma sequenti.

LIBELLUS APPELLATIONIS

ILLUSTRE SEÑOR.

44 **H**eronymo Hernandez en la causa con Hernan Rodriguez, digo que la sentencia que vuestra merced dio y pronuncio contra mi, y en favor del dicho adverso, en que en efecto me condeno à que diese y pagasse al dicho adverso cien ducados, segun en la dicha sentencia se contiene, cuyo tenor avido por repetido, y à el me refiriendo, hablando con el acatamiento devido, a es ninguna, b (y do alguna) injusta, y muy agravada, digna de ser revocada por lo siguiente. Lo primero por todas las razones de nullidad, y agravio que del processo resultan, y se pueden colligir, que he aqui por insertas. Lo otro, por que no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo ni en forma. Lo otro, por que yo no fui citado c para la verdar, ni el processo estava en tal estado, ni en darla segun el orden del derecho. Lo otro, porque yo prove bien y cumplidamente mi intencion, y mis excepciones, y defensiones, y deviendo las vuestra merced dar por tales bien provadas, y absolverme de la demanda, las dio por no provadas, y me condeno. Por las quales causas, d y qualquier dellas, y por las que ante el superior protesto dezir, y alegar sentiendome agraviado, salvo jure nullitatis, e y otro devido remedio, apello de vuestra merced y de la dicha sentencia en quanto contra mi haze, y no en mas, ni allende para ante los Señores f Presidente, y Oydores,

que residen en la Real Chancilleria de Valladolid, so cuya protection y amparo pongo mi persona y bienes y esta causa y pido los apostolos desta mi appellacion sepe, sepius & sepiissime, instantiter, instantius & instantissime, con todas las instancias, y asincamientos, que de derecho se requieren. Y si esta appellacion tacita o expressemente denegada me fuere anadiendo agravio à agravio, y fuerca à fuerca, y appellacion à appellacion, iterum apello de la dicha denegacion, segun y para ante quien llamado tengo, y pidolo por testimonio, y à los presentes ruego dello me sean feztigos, para en guarda de mi derecho y justicia.

Expositio libelli appellatiōnis.

Diximus con el devido acatamiento, &c. ad a denotandum, quod appellans non debet 45 convitiari iudicem à quo, alias puniri debet, ut in l. illud la 1. ff. de appellatiōibus, & in l. 12. tit. 18. lib. 4. Recopilatiōnis, nec ex diverso iudex à quo convitiari debet appellantem, ut in l. iudici ff. de injuriis, & in l. & in majoribus Cod. de appellatiōibus, & in dict. l. 12.

Diximus, Es ninguna, y do alguna injusta, b &c. Quæ clausula procedit, ex gl. fin. in l. 1. 46 C. quando provoc. non est necess. & tradit ibi Bal. num. 13.

Diximus, Y no fui citado, &c. Quæ clausula c procedit ex his, quæ resolvimus in 1. part. hujus 1. tom. in 10. Temp. paulo post princip.

Diximus, Por las quales causas, y las que ante el superior, &c. ad denotandum, quod ap- 47 pelliō à diffinitiva sententia, nedum justificari potest ex actis & causis deductis in prima instantia, verum etiam ex novis causis & novis probatiōibus, deductis in secunda instantia, ut in l. per banc, & ibi Doctores Cod. de temporibus appellatiōnum, & in l. eos §. si quid autem Cod. de appellatiōibus, & habetur in cap. fraternitatis extra de testibus, & pro regula constituit Duennas in Regul. 48. At vero ap- 49 pelliō ab interlocutoria non potest justificari ex novis causis, sed ex primis deductis in prima instantia justificari debet, ut in Clementina appellanti de appellatiōibus, & docet Bartol. in l. ejus, qui, numero 8. de appellatiōibus recipiendis, & pro regula cum 7. fallentiis tradit Duennas in regula 47. & juxta text. cap. Romana §. cum autem cum duobus sequentibus, de appellatiōibus in 6. quod comprobatur in Concilio Tridentino, Sessione 22. de reformatione cap. 3.

Diximus, Salvo jure nullitatis, &c. ad de- 50 notandum, quod appellans non vult confirmare sententiam nullam per appellatiōnem. Quæ clausula attento communi stylo & praxi, pro cautela apponitur in appellatiōne: ita docet Butrius in capitulo 1. numero 6. de sententia & re judicata. Tamen attento jure, hæc clausula non est necessaria. Nam regulariter de jure 51 sententia nulla per appellatiōnem non efficitur aliqua, ut firmat gloss. fin. in capit. 1. de sententia & re judicata, & gloss. in cap. fin. verbo, Necessè de sententia & re judicata in 6. & gloss. fina. in Clementin. si appellatiōnem de appellatiōibus. Pro quibus glossis est text. in l. si expressim ff. de appellatiōibus, & ita resolvit Perusinus in cap. dilecto questione 8. & ibi Felin- nus

52 nus numer. 17. extra de appellatiōibus. f Diximus, Para ante los señores presidente y oydores, &c. Per hanc clausulam exprimitur nomen iudicis ad quem, & sufficeret dicere, Para ante quien, y con derecho devo, ut supra resolvimus in isto capitulo numero 38. in medio. Y adviértese que las appellaciones de las sentencias diffinitivas, y de las interlocutorias, en los casos que han lugar, dadas por los juezes ordinarios en las causas civiles han de yr y van à las Chancillerias, ut in l. 12. tit. 5. lib. 2. Recopilatiōnis. excepto algunas causas, cuya appellacion va para Consejo real, quas congerit lex 20. titulo quarto, libro secundo Recopilat. Ansi mismo las appellaciones de las sentencias en causas civiles dadas por los Ordinarios en los Adelantamientos de Castilla, Leon, y Campos, de seys mil maravedis, y de ay abaxo han de yr y van à los alcaldes mayores de los dichos Adelantamientos, ut in l. 76. titulo quarto libro tertio Recopil. Item las appellaciones de las causas civiles de diez mil maravedis para baxo; van à los Ayuntamientos, y Regimientos de los lugares, abonde se dan, ut in leg. 7. tit. 18. libro quarto Recop. Excepto las appellaciones de las causas civiles de seys mil maravedis para baxo, que se comienzan en los Adelantamientos ante los alcaldes mayores, las quales no van à los Ayuntamientos, sino à las Chancillerias, ut in l. 49. titulo quarto libro tertio Recopilatiōnis. Similiter las appellaciones de las sentencias que se dan dentro de ocho leguas do reside la Chancilleria, aunque sean de menor quantia de diez mil maravedis, van à la Chancilleria; ut in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recopilat. Las appellaciones de las causas criminales no van à los oydores de la Chancillerias, sino à los alcaldes del crimen, que residen en ellas, ut in l. 1. & per totum tit. septimo, libro secundo Recopilat. Los quales no admittent appellacion de interlocutoria, salvo si tiene fuerca de diffinitiva, o gravamen irreparable, ut in l. 10. tit. 7. lib. 2. Recopilat. & sunt videntæ leges remissivè positæ in nova Recopilat. post l. fin. tit. 18. lib. 4. Recopilat. ex quibus constat, appellatiōnes causarum apud quos iudices sint interponendæ. Hujusmodi libellus appellatiōnis forma supra dicta conceptus porrigi debet coram iudice à quo, ut resolvit Perusinus in capitulo fin. columna quarto de appellatiōibus. Et si copia iudicis non possit haberi, quia est absens, vel propter metum ejus, tunc libellus porrigi debet coram honestis personis, aut superior potest adiri, & coram eo offerri, secundum Baldum in l. apertissimi, column. 1. Cod. de iudiciis, & est gloss. in Clementina 1. verb. Majori de appellatiō. & tradit Decius in capitulo finali numero quarto de appellatiō. & Maranta de ordine iudiciorum, sexta parte, titulo de appellatiōne, numero 121. Quæ appellatiō interponi debet in foro seculari intra quinque dies, & in foro ecclesiastico intra decem connumerandos à die notificatiōnis sententiæ, ut supra 54 resolvimus in isto proœmio, num. 14. & 15. Et prædicto libello appellatiōnis oblato, pars appellans petit à tabellione testimonium suæ appellatiōnis, quod vulgo dicitur (los apostolos) litteræ demissoriae: & hoc testimonium continere debet relationem petitiōnis actoris & ejus

quantitatis, & relationem sententiæ & ejus quantitatis, cum expressiōne causæ, an sit civilis vel criminalis, ut disponitur in l. 10. tit. 8. lib. 4. Recopilatiōnis. Et si tabellio causæ noluerit 55 testimonium concedere, requiri debet ab appellante coram alio tabellione, tertio quoque die, ut sibi testimonium appellatiōnis præstet: quod pro testimonio petere debet. Cum quo testimonio se præsentabit coram superioribus, mittendo mandatum alicui procuratori cancellariæ, simul cum prædicto testimonio appellatiōnis, vel cum alio testimonio alterius tabellioni, quod tabellio causæ noluit sibi testimonium appellatiōnis concedere, & tunc procurator nomine appellantis se præsentat coram superioribus forma sequenti.

SUMMARI A.

- 1 Appellans debet se presentare cum testimonio appellatiōnis coram superiori, intra terminum præfixum per iudicem à quo.
- 2 Iudex à quo potest assignare appellanti terminum ad se presentandum, & ad proseguendam appellatiōnem coram superiori, sive iudex à quo admittat appellatiōnem, sive eam denegat.
- 3 Intellectus ad textum in cap. ex eo. de regulis juris libro 6.
- 4 Iudice à quo non præfixente terminum appellanti ad se presentandum coram superiori, tenebitur appellans se presentare intra terminum à jure statutum.
- 5 Tempus à jure, vel iudice appellanti concessum ad se presentandum coram superiori currit attento juris rigore à notificatiōne sententiæ, sed attento communi stylo, currit à die appellatiōnis.
- 6 Testimonium appellatiōnis de jure canonico peti debet intra triginta dies computandos à die sententiæ.
- 7 Appellatiō remanet deserta, si appellans non se presentaverit coram superiori intra terminum à jure vel iudice præfixum, remanetque sententia iudicis à quo firma.
- 8 Libellus & forma presentandi testimonium appellatiōnis coram superiori sermone Hispano conceptus.
- 9 Appellanti presentato coram auditoribus Regis cum testimonio appellatiōnis datur provisiō regalis, que vulgo (Mejora, dicitur).
- 10 Provisiō regalis appellanti data (que vulgo Mejora dicitur) quid contineat, & quid impetrans facere debeat?
- 11 Appellans debet notificare provisiōnem sibi datam (que Mejora vulgo appellatur) parti adversa, ut intra terminum in ea præfixum eat ad proseguendum appellatiōnem.
- 12 Appellans exemplum processus à tabellione sibi traditum simul cum provisiōne regali (Mejora vulgo nuncupata) & ejus notificatiōnibus debet presentare coram secretario causæ in regali cancellaria, intra terminum in ipsa regali provisiōne contentum.
- 13 Libellus gravaminum in causa appellatiōnis coram Regis auditoribus presentatus Hispano sermone conceptus.
- 14 Libellus appellati contra libellum gravaminum ab appellante presentatum sermone Hispano compositus.

- 15 *Forma relationis in causa appellationis, quam relator facit, ut partes ad probationem admittantur.*
- 16 *Testes non possunt produci in secunda instantia super eisdem articulis vel directo contrariis, super quibus in prima instantia fuerunt ad ducti.*
- 17 *Advocatus faciens articulos super eisdem articulis, vel directo contrariis prima instantia, puniri debet poena mille marapetitorum de jure regio.*
- 18 *Probatio admittitur in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis in tribus casibus, attento communi stylo.*
- 19 *Testes producti & non examinati in prima instantia possunt examinari in secunda super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus fuerunt producti in prima instantia.*
- 20 *Terminus ad probandum a jure datus potest a iudicibus coarctari & prorogari secundum negotii qualitatem & locorum distantiam.*
- 21 *Relationis forma, cum arguuntur instrumenta de falso.*
- 22 *Testium examinatio extra cancellariam receptori non committitur, nisi testium sit magnum periculum in perveniendo ad cancellariam, propter summam eorum senectutem, vel alium morbum, aut legitimum impedimentum.*
- 23 *Forma relationis, cum instrumenta dicuntur non esse authentica, nec a tabellione signata.*
- 24 *Forma relationis, cum petitur terminus ultramarinus.*
- 25 *Stylus, qui servatur in regis cancellariis, postquam partes recipiuntur ad probationem in causa appellationis.*

CAPUT I.

De modo procedendi per viam appellationis in cancellariis regis.

Oblato libello appellationis coram iudice a quo, ut diximus supra in proemio, nu. 53. receptoque testimonio appellationis a tabellione, pars appellans debet se presentare cum predicto testimonio coram superioribus intra terminum praefixum per iudicem a quo. Nam iudex a quo assignare potest appellanti terminum ad se presentandum, & ad prosequendam appellationem coram superioribus, tam in foro ecclesiastico, quam in seculari, ut probatur in cap. 1. de appellationibus lib. 6. & in l. 2. tit. 18. lib. 4. Recopilat. Quod verum est, sive iudex a quo admittat appellationem, sive eam de neget, ut probat text. in dist. cap. 1. sic eum inducendo. Nam postquam in vericulo praecedenti dixerat de appellatione admittenda, vel rejicienda, statim in vericulo sequenti subjicit de assignatione termini facienda per iudicem a quo, & ita plane probat, iudicem a quo posse praefigere praedictum terminum appellanti, sive admiserit, sive appellationem rejecerit. Et per illum text. ita firmant Joan. Andr. Dominicus & Perus. in cap. cum appellationibus de appellationibus lib. 6. Perusinus & moderni in cap. personas extra de appellationibus, & testatur hanc

communem opinionem esse Felinus in cap. cum Bertolaus num. 16. de re iudicata, & probatur in cap. personas, & in cap. cum sit Romana, & in cap. saepe extra de appellationibus, & in l. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. quatenus in praedictis iuribus generaliter disponitur, iudicem a quo posse praefigere terminum appellanti ad se presentandum, & ad prosequendam appellationem. Ergo sive iudex a quo admittat appellationem, sive eam rejiciat, poterit praedictum terminum praefigere. Et ita est tenendum, quidquid oppositum teneat Innoc. Panor. & alii relati atque recepti a Decio in dicto cap. cum sit Romana num. 6. Quibus non suffragatur text. in cap. ex eo de regulis juris lib. 6. per quem praedicti DD. firmant, iudicem a quo denegantem appellationem non posse praedictum terminum praefigere, ex eo, quod illam impugnavit. Nam text. ille procedit, quando quis impugnat aliquid in utilitatem propriam: tunc enim ex eo, quod impugnavit, non poterit commodum consequi; tamen appellationem non rejicitur a iudice in sui favorem, sed in utilitatem appellantis, & in commodum Reipub. ut citius lis finiatur. Sed si iudex a quo non praefixerit terminum appellanti ad presentandum, tunc tenebitur appellans se presentare coram superioribus intra terminum a jure statutum, nempe in foro seculari intra quindecim dies, si es aque de los puertos, y si es allende, intra quadraginta dies: y si la causa pende en algun lugar, adonde esta la audiencia, o donde aya otro alcalde mayor que pueda conocer en grado de appellation, hujusmodi presentatio debet fieri intra tres dies, ut dispositum est in l. 2. & in l. 15. tit. 18. lib. 4. Recopil. per quae jura intelligit text. in l. 23. tit. 23. p. 3. Et istud tempus praesentationis, attento juris rigore, currit a notificatione sententiae, tamen attento communi stylo currit a die appellationis: sed tutius est, quod pars appellans se presentet intra praedictum terminum connumerandum a notificatione sententiae.

De jure autem canonico testimonium appellationis (id est, apostoli) debet peti intra triginta dies, ut in ca. ab eo. de appellationibus in 6. quod tempus currit a die sententiae, secundum glossam in Clementina sicut verbo, a die de appellationibus. Et ista est magis communis opinio, teste Maranta de ordine judiciorum, in sexta parte, tit. de appellatione numer. 209. Et intra annum, vel biennium ex causa, tenetur se presentare & prosequi appellationem, ut in capit. cum sit Romana de appellat. & in Clementina sicut eodem titulo. Alioquin si appellans fuerit negligens in se presentando intra terminum iudicis, vel juris appellatio censetur deserta, & a iudice talis pronuntiari debet, remanebitque firma sententia iudicis a quo, ut expresse deciditur in l. 23. titulo. 23. par. 3. & in l. 2. titulo 18. libro quarto Recopilationis, & probatur ex textu, & ibi glossa in l. si praesens. Cod. quomodo & quando iudex, & in Clement. sicut de appellationibus, & in Rota in antiquis decisione 690. resolvit Didac. Per. in l. 2. tit. 16. lib. 3. Ordinamenti, in gloss. 2. & 3. Et ad hoc, ut appellatio a iudice pronuntietur deserta, debent adhiberi diligentiae, de quibus diximus in 1. par. primi tomi in 12. Tempore. Et tunc appellans si personaliter se presentaverit coram superioribus, tenetur constituere procuratorem numeri illius cancellariae, cum quo causa agite-

agitetur, & ita ei per tabellionem intimatur: alioquin dicitur, quod acta processus fient cum auditorio. Sed si per procuratorem se presentaverit, necesse non erit, quod a tabellione intimeretur, ut procuratorem constituat, alias quod cum auditorio acta processus fient. Et presentatio sit forma sequenti.

Muy poderoso Señor.

8 **A**lonso Sanchez en nombre de Hieronymo Hernandez me presento ante V. A. en grado de appellation de la sentencia que contra mi parte dio y pronuncio el teniente de Salamanca, en favor de Hernan Rodriguez, en que en efecto condenno a mi parte, a que le diese y pagasse cien ducados, de la qual sentiendo se agraviado, appello para ante V. A. como consta deste testimonio, de que hago presentacion con el juramento y solemnidad necessaria, &c. A. V. A. pido y supplico mande dar su provision real, inhibitoria, citatoria, y compulsoria en la forma acostumbrada, y para ello, &c.

9 Visto praedicto libello praesentationis cum testimonio appellationis, & mandato procuratoris per superiores, tunc auditores regii praecipunt, quod provisio regalis detur appellanti, quae vulgo Mejora dicitur, & est citatoria; quia per eam pars appellata citatur ad prosequendam appellationem, juxta text. in l. 5. tit. 18. lib. 4. Recopil. & explicat Didac. Perez in l. 8. tit. 16. lib. 3. Ordinamenti. Item est compulsoria, quia per eam tabellio causae compellitur ad transmittendum processum exhibito sibi salario, nisi appellans sit pauper: Nam tunc recepta summatia informatione paupertatis, oblataque coram superioribus simul cum testimonio appellationis, praecipitur tabellioni in praedicta provisione regali, quod gratis processum transmittat, praestita cautione ab appellante. Quod si in causa obtinuerit, expensas solvet tabellioni, ut probat text. in l. 2. titulo 18. lib. 4. Recopil. & tradit Didac. Per. in l. 2. tit. 16. lib. 3. Ordinamenti in gloss. fin. Quae provisio regalis intimat tabellioni, para que la cumpla y de el proceso dentro del termino en ella contenido: y si no lo diere, ha le de requerir el appellante por otro, o otros dos requerimientos, que le de el proceso, y siempre ofrecien do le dinero de sus derechos, salvo si fuere pobre: y si el escrivano toda via no le quisiere dar el proceso, el appellante con los dichos requerimientos buelve al superior, y pide sobrecarta contra el escrivano, y da se le con costas: y notificada la dicha provision o sobre carta al escrivano, y dado el proceso, luego el appellante ha de hazer notificar la dicha provision a su contrario, y citarle, para que dentro del dicho termino en ella contenido vaya en prosecucion de la causa. Y advierte se que primero que la dicha provision se notifique a a la parte contraria, se ha de notificar al escrivano de la causa, porque podria succeder, que si se notificasse primero a la parte, pareceria al termino ante el juez superior, y despues el escrivano no daria el proceso, y como el appellante no pareciesse con el proceso, que daria circunducto el termino, y condemnarle han en costas, ut resolvit Monterros. in Trattatu 5. de las Chancillerias folio 79. columna 2. no solo en las processales, pero en personales ut l. 5. tit.

11 Suarez de Paz Praxis Eccl.

12 *Titulo 3. libro 4. Recopilat.* In qua provisione regia iudices superiores non concedunt appellanti inhibitionem contra iudicem inferiorem, quia superioribus prohibitum est inferioribus inhibere, donec acta processus primae instantiae ad superiores delata sint, & ex eis videant, an inferioribus inhibere debeant, ita probatur in l. 56. tit. 5. libro 2. Recopil. ubi in omnibus causis hoc superioribus prohibetur. Probatur etiam in l. 54. ejusdem tit. & lib. ubi prohibetur superioribus inhibere inferioribus, quando ab eorum sententiis appellatum fuerit in causis concernentibus rectam gubernationem Reipub. taxationem alimentorum, vel observantiam constitutionum civitatis, anteaquam ab inferioribus recipiant rationem & informationem eorum, quae decreverant, & ordinaverant. Probatur insuper in l. 5. tit. 5. libro 7. Recopilat. ubi idem prohibetur, quando appellatum fuerit in causis concernentibus proprios redditus publicos civitatis, villae, aut oppidi. Probatur etiam in l. 9. 10. & 11. tit. 7. lib. 2. Recopilat. ubi iudicibus superioribus criminum existentibus in audientis regis prohibetur inhibitionem dari, nisi prius acta processus ad eos fuerint deducta: ac ideo quando appellans comparet coram superioribus cum testimonio suae appellationis, solummodo datur ei a superioribus mandatum regium citationis contra appellatum, & compulsionis contra tabellionem: quod mandatum eisdem intimatur, ut supra diximus.

Y despues que al appellante le sea entregado el traslado del proceso, ha lo de presentar con la dicha provision, y sus notificaciones ante el secretario de la causa en la dicha real chancilleria dentro del termino en la dicha real provision contenido, y presentado el dicho proceso y la dicha provision real, el secretario ha de poner en el proceso la presentacion, para que conste del dia que se presento, por causa de la desercion; y en la provision real ha de poner las rebeldias, y todo lo ha de cofer en el proceso con el poder y testimonio de la appellation con que antes se avia presentado, y ha de embiar a rassar el proceso. Y si el procurador lo quisiere llevar a su letrado, o la parte lo quisiere ver, el secretario se lo podra dar pagandole a quatro maravedis cada hoja de las en que fue rassado: pero si el procurador no lo quisiere llevar al letrado, ni la parte ver lo no le puede compeler a que le pague la revista, sino fuere la presentacion, que es doze maravedis de cada signo, presentando se en mombre de una persona, y veynere y quatro maravedis si es en nombre de dos o mas concejos, y entonces la parte si quiere alegar agravios, presenta un escrito en la forma siguiente.

Escrito de agravios.

Muy poderoso Señor.

13 **A**lonso Sanchez en nombre de Hieronymo Hernandez en la causa con Hernan Rodriguez en grado de appellation parezco ante V. A. y alegando agravios por mi parte, digo que la sentencia en este proceso dada por el Teniente de Salamanca en favor del dicho adverso, y contra mi parte, es ninguna, y de alguna injusta, y

C c agrava

agraviada, y digna de ser revocada, y el dicho mi parte justamente y en tiempo appelo della, en consecuencia de lo qual V. A. deve mandar dar la dicha sentencia por ninguna, y en caso que alguna fuese, la deve revocar, pronunciando por bien llamado, y mal sentenciado, dando por libre al dicho mi parte de lo contra el pedido, y poniendo perpetuo silencio à la parte contraria: lo qual se deve hazer por lo siguiente. Lo primero por todas las razones de nullidad y agravio, que del processo resultan, y se pueden colegir, que he aqui por expressadas. Lo otro por que mi parte no fue citado para ver dar sentencia, ni el processo estava en estado dello. Lo otro por que provo bastantemente sus excepciones y defensiones, y en particular provo tal cosa, y conforme à derecho alego ser dado por libre. Lo otro por que de nuevo alego tal cosa, y lo protesto provar. Por las quales razones, y la que mas en favor de mi parte haga à V. A. pido segun de suso pedido tengo, y en lo necessario vuestro real officio imploro, pido cumplimiento de justicia, y costas, y ser recebido à prueva.

Et si iudex inferior, non obstante appellatione & pendentia ejus, coram superioribus in causa processerit, tunc in isto libello gravaminum appellans petit inhibitionem, vel quando acta processus producit coram superioribus, & cum jam sint ad eos deducta, datur ei prædicta inhibito, quam appellans intimat inferiori cum aliquo tabellione, requiriturque inferior, quod inhibeatur à cognitione causæ, & oblato isto libello, iudices superiores præcipiunt, copiam ejus exhiberi parti adversæ, & ei respondet forma sequenti.

Respuesta al escrito de agravios.

Muy poderoso Señor.

Pero Diaz en nombre de Hernan Rodriguez en la causa con Hieronymo Hernandez, respondiendo à un escrito de agravios por el aserto procurador de la parte contraria presentado, cuya forma avida aqui por repetida, digo que sin embargo de las razones à manera de agravios por la parte contraria alegadas, V. A. deve de confirmar la sentencia dada y pronunciada por el Teniente de Salamanca contra el dicho adverso, y en favor de mi parte condenando le en las costas, y declarando mal llamado y bien sentenciado: lo qual se deve hazer por lo siguiente. Lo primero por todas las razones que de la dicha sentencia y processo se pueden colegir, y porque fue dada conforme à derecho atento lo alegado y provado, y la parte adversa fue citada para ver la dar. Lo otro porque el dicho adverso no provo cosa alguna que provada le aprovechasse. Lo otro porque niego lo que de nuevo dize y alega, y lo demas que alega lo tiene y a dicho y articulado en la primera instancia, y conforme à derecho, leyes y pragmaticas de estos reynos no ha lugar de lo alegar en esta segunda, antes por ello deve ser castigado, por las quales razones, y las que mas en favor de mi parte hagan, à V. A. pido segun de suso pedido tengo, y en lo necesario vuestro Real officio imploro, pido justicia y costas, &c.

Oblato prædicto libello responsorio, copia ejus exhibetur appellanti, & utraque pars alle-

gat cum replica & duplica, sicut in prima instantia, observando ea, quæ resolvimus in prima parte primi Tomi in septimo Tempore circa expositionem libelli responsorii rei, & libelli duplicationis, & replicationis. Et utraque pars in hac secunda instantia debet statim producere instrumenta, quæ habet, ad probandum suam intentionem, juxta text. in l. 2. & 3. tit. 9. lib. 4. Recopil. & nos diximus in dicta prima parte primi Tomi in septimo Tempore, & per partes concluditur ad probationem, ut in prima instantia, secundum ea, quæ resolvimus in dicto septimo Tempore. Circa quod tamen advertendum erit, quod in hac secunda instantia conclusio fit ad sententiam probationis, vel ad diffinitivam, unica tantum contumacia inculcata; nec requiritur, quod tres contumacia inculcentur, ut regulariter fit in prima instantia, ut probat text. in l. 51. titulo 4. libro 2. Recopilationis. Y siendo concluso para prueva, vel relator lleve el processo al audiencia, para ver si se ha de recibir à prueva, y haze relacion en la forma siguiente.

RELATOR.

An te las la justicia de Salamanca se trato pleyto entre Hieronymo Hernandez y Hernan Rodriguez, sobre que el dicho Hernan Rodriguez pide cien ducados al dicho Hieronymo Hernandez, y el Licenciado fulano, teniendo de corregidor de la dicha ciudad, dio sentencia diffinitiva en que condeno al dicho Hieronymo Hernandez, à que pagasse los dichos cien ducados al dicho Hernan Rodriguez, de la qual appelo el dicho Hieronymo Hernandez para ante V. S. y da alegado agravios contra la dicha sentencia, y ofrece se à provar, y alega de nuevo, a y ay testigos publicados b en la dicha ciudad de Salamanca. c

Expositio prædictæ relationis.

Dixit relator, Y alega de nuevo, &c. ad denotandum, quod in secunda instantia partes litigantes non sunt recipiendæ ad probationem super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus in prima instantia fuerunt adducti & recepti testes, nisi solummodo velint probationem facere per instrumenta, vel per confessiones partium, alioquin probatio super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrariis facta esset nulla, juxta text. in Clementina. 2. de testibus, & notat Bartol. in l. per hanc. C. de temporibus appellationum. num. 4. Bart. & DD. in Authentica qui semel. C. de probationibus Panorm. & Felin. in cap. fraternitatis de testibus, & expresse disponitur in l. 4. titulo 9. lib. 4. Recopila. & resolvit Covarruvias in practicis questionibus capit. 18. num. 6. & Didacus Perez in l. 4. titulo 19. libro tertio Ordinationi in gloss. 1. & Joan. Matienco in dialogo relatorum 3. part. cap. 46. num. 2. quem omnino vide; Et prædictam regulam ponunt per text. ibi Joan. Andr. Panorm. Aret. Socin. Felin. & omnes in capit. fraternitatis de test. Nam licet regula generalis sit, quod in secunda instantia non allegata allegabo, & non probata probabo, juxta text. in dicta l. per hanc, illud tamen verum est super novis articulis dependentibus à veteribus

veteribus facientibus ad causam & respicientibus primam actionem secundum prædictos DD. ubi supra per text. in dicta l. per hanc ibi, que non ad novum, & in cap. cum Joannes ibi, quod si novum capitulum de fid. inst. ex quo text. colligitur, quis dicatur novus articulus dependens à veteri, & explicant Pan. num. 7. Felin. num. 11. in dict. cap. fraternitatis, & Speculator in tit. de test. §. satis utiliter num. 7. ubi omnes resolvunt, super novis articulis omnino diversi & separatis non posse testes produci. Et qui sint isti articuli novi omnino diversi, tradunt DD. ubi supra, & idem relator dixit, Y alega de nuevo. 17 Unde si advocatus partis articulos facit super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrariis, pro unaquaque vice puniri debet pena mille marapetorum applicanda auditorio audientia juxta text. in dicta l. 4. tit. 9. lib. 4. Recopilationis. Et qui sint articuli directo contrarii, tradit gloss. in clem. 2. de test. De qua tamen erit videnda singularis cautela tradita per Bald. in l. amplioem. Cod. de appellationibus, num. 5. recepta per Lanfrancum in capit. quoniam contra falsam verbo, testium numero 75. extra de probationibus.

18 Est tamen advertendum, quod licet supra dicta vera sint, attento juris rigore, tamen de communi stylo in tribus casibus admittitur probatio in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis. Primus est, quando in prima instantia super eisdem articulis vel directo contrariis testes non fuerunt examinati, licet fuerint producti, secundum Innocen. Card. & Felin. num. 34. in capit. cum Joannes de fide instrumentorum per tex. ibi. Quod satis juri consonum est, secundum Covarruviam in dicto cap. 18. n. 6. Secundus casus est, quando utraque pars in secunda instantia offert se probationi: Nam tunc super eisdem articulis primæ instantiæ, vel super directo contrariis his allegationibus, quas ejus adversarius in judicium deduxerat, bene probatio admittitur: quia tunc fit, utraque parte volente, juxta gloss. in Clement. 2. verbo, Producere de testibus. & tradit Did. Perez ubi supra. Tertius casus est, quando alicui ex partibus competit restitutio de jure, & offert se probationi petendo restitutionem ad probandum super eisdem articulis, vel directo contrariis. Et ad supra dictam resolutionem sunt omnino videndi Joan. Matienco ubi supra in dicto c. 46. cum sequentibus, & Felinus dicto cap. fraternitatis. Nam plures alias limitationes adducunt.

19 b. Dixit relator, Y ay testigos publicados, ad denotandum, quod in prima instantia partes fuerunt receptæ ad probationem, & quod publicatio testium fuit facta ad hoc, ut præses imponat pœnam parti offerenti se probationi, si nihil probaverit: quæ pœna semper imponenda erit, quando facta fuerit publicatio testium, nisi utraque pars probationi se obtulerit. c. Dixit relator, En la ciudad de Salamanca, &c. ad hoc, ut præses juxta distantiam loci assignet terminum ad probandum. Nam licet de jure certus terminus assignatus sit ad probandum, tamen iudices illum poterunt coartare & prorogare secundum qualitatem negotii & distantiam locorum, ut resolvimus supra

20 Suarez de Paz Praxis Eccl.

in prima parte primi Tomi, in octavo Tempore. Et facta relatione de supradictis per relatores, responde el presidente.

Respuesta del Presidente à la relacion.

Recibe se à prueva, pena tantos ducados, y juren, &c.

Sed si relator in sua relatione non dixerit: Y alega de nuevo, &c. vel, pide restitucion para ser admittido à prueva sobre los mismos articulos o derechamente contrarios: vel non dixerit; Y piden ambas las partes ser recibidas à prueva, o pide ser recibido à prueva por no averse examinado los testigos en la primera instancia, sobre los articulos que presento; tunc Præses responder, A la sala en diffinitiva. Et si ultra prædictos casus inter partes fuerit controversum supra aliquo articulo juris, an negotium debeat recipi ad probationem, tunc Præses facta prædicta relatione à relatores dicit, A la sala la provision. Y advierte se que la sala original se llama aquella donde el secretario del tal pleyto reside, porque el secretario es el que haze la sala, conforme à un auto de acuerdo, fecho à 18. de Octubre de 1531. años.

Contingit etiam, quod unaquæque pars ex litigantibus opponit de falsitate contra instrumenta partis adversæ, & tunc sive se offerat probationi prædictæ falsitatis, sive se non offerat, el relator ha de llevar el processo à la audiencia, y ha de hazer relacion en la manera siguiente.

RELATOR.

An te vuestra Señoria pende pleyto ante fulano y fulano sobre tal cosa: en el qual por parte del dicho fulano se presentacion tales escrituras, y el dicho fulano parte contraria las redarguye de falsas civilmente, y dize ser falsamente fabricadas, &c.

Et tunc Præses responder, A prueva sobre la falsedad, con termino de tantos dias, y para la prueva de la falsedad vengan los testigos personalmente y juren, &c.

21 Y manda se que vengan personalmente los testigos que han de dezir sobre la falsedad de las escrituras por ser el negocio de gran perjuizio anfi para el escrivano ante quien passaran como para la parte que las presento, excepto si los testigos, por su muchavejez no pudiesen venir sin peligro de sus personas, porque entonces se comete la probanca à un receptor de la audiencia. Pero quando la parte no dize que las escrituras son falsas, sino solamente que no son autenticas ni signadas de escrivanos publicos, entonces el relator dize assi.

RELATOR.

22 Ante vuestra Señoria pende pleyto entre fulano y fulano, sobre tal cosa, y el dicho fulano presento tales y tales escrituras, para en prueva de su intencion, y el dicho fulano parte contraria dize, que no son autenticas, ni signadas de escrivanos publicos. Estan para recibirse à prueva

Sobre la verificacion dellas. Y en tal caso el Presidente responde. A prueba sobre la verificacion, con tantos dias, y juren.

Y à qui no manda que los testigos vengan personalmente por ser negocio de poco perjuizio, y por que el que ha de verificar las y comprobar las es la parte que las presento, ut probatur in l. 115. tit. 18. pa. 3. & ibi no. Gregor. Lup. y por esta razon tampoco el Presidente pone pena al que no provare. Y si quando alguna de las partes alega agravios, y se ofrece à la prueba, pide termino ultra-marino, entonces el relator dixe affi.

RELATOR.

Ante la justicia de Salamanca se trato pleyto entre fulano y fulano, sobre tal cosa, y la dicha justicia dio sentencia definitiva contra el dicho fulano, de la qual appello para ante Vuestra Señoria, y se presento en tiempo, ha alegado agravios, ofrece se à provar, y pide termino ultra-marino. Y entonces el Presidente responde. A prueba con tantos dias en lo del termino ordinario, y pena tantos ducados, y en quanto al termino ultra-marino, A la sala.

- 24 Y en lo termino ultra-marino el Presidente remite la determinacion à la sala original, por ser cosa odiosa, y averse de mirar de espacio por los juezes de la dicha sala, que estan mas instructos de la causa, y porque para conceder se el ultra-marino se han de hazer las diligencias que resolvimos in prima parte primi tomi in octavo tempore: las quales no puede verificar la audiencia por los muchos negocios que alli se ofrecen de proveer, y por esta razon se remite à la sala original, para que alli con mas deliberacion los juezes lo determinen.
- 25 Y recibidas las partes à prueba, en alguna de las maneras arriba dichas dentro de los terminos probatorios han de presentar sus interrogatorios, y ponerlos por posiciones la una parte à la otra si quisiere, y danse cartas receptorias con el termino assenhalado, y passados los terminos probatorios se ha de pedir publicacion de testigos, y se haze con el termino segun y de la manera que diximos in prima parte primi tomi in octavo & nono Tempore. Y alegan las partes si quieren de bien provado, y ponen tachas à los testigos, y recibense à prueba dellas, de la fuerte que diximos in dicto nono Tempore: nisi repulsa contra dicta & personas testium opposita & non probata fuissent in prima instantia, porque entonces no se ha de recibir à prueba de tachas, juxta text. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopilacionis. Y si passados los terminos probatorios, y hecha la publicacion de testigos à alguna de las partes le compete el beneficio de la restitucion, por ser menor de veynte y cinco años, Iglesia, o Cabildo o otra persona privilegiada, por averse le passado los terminos probatorios sin aver hecho provanca, o tanta como le convenia, podra pedir la dicha restitucion contra el lapso del dicho termino probatorio, con juramento que no la pide de malicia, y ha la de pedir dentro de quinze dias despues de hecha la dicha

publicacion de testigos, como diximos in dicto octavo Tempore, y entonces el relator lleva el processo al audiencia, y haye relacion, como arriba avemos dicho, diciendo que fulano pide restitucion contra el lapso, y el Presidente responde que se otorga, y se deniega otra, y se recibe à prueba con la mitad del termino, y se depositen tantos ducados de pena, y que juren las partes, y passado el termino probatorio de la restitucion, pide se publicacion y danse las peticiones, que diximos en la via ordinaria, y concluye se para definitiva, y el oydor responde, Concluso.

Acaesce que alguna de las partes tiene por sospechoso à alguno de los oydores, o al presidente y conforme à derecho puede lo recusar como resolvimos in dicta prima parte primi tomi in decimo Tempore. Pero acerca de la recusacion de los Señores del consejo, presidente y oydores de las audiencias, y alcaldes de corte y de las audiencias es necessario que la parte recusante expresse y declare, especialmente las causas porque lo recusa: porque sin causa los tales juezes no pueden ser recusados: juxta textum in l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. Recopilacionis & tradit Covarruvias in practicis questionibus cap. 26. num. 3. Y la practica que se tiene en recusar alguno de los dichos oydores, y presidentes es la contenida en el §. siguiente.

SUMMARI A.

- 1 Auditor vel preses regius cancellaria non potest recusari absque causa expressione.
- 2 Supplicatio non habet locum in pena, in qua condemnatur, qui causas recusationis praesidis vel auditorum regis non probavit.
- 3 Supplicatio admittitur, quando causa recusationis praesidis vel regis auditorum ab aliis judicantur injusta vel non sufficientes.
- 4 Recusans praesidem vel auditores regios tenetur deponere certam pecunia quantitatem, in qua condemnatur, si causas sua recusationis non probaverit.
- 5 Auditor regius recusatus tenetur respondere positionibus à recusante sibi propositis, dummodo non sint criminosa.
- 6 Sententia definitiva revocatoria forma in causa appellationis.
- 7 Sententia in confirmatoria in causa appellationis forma.
- 8 Executio sententia confirmatoria remitti debet ad judicem à quo.
- 9 Appellans venit condemnandus in expensis, si non obtinet sententiam in sui favorem.
- 10 Appellatione interposita ab interlocutoria in casibus, in quibus de jure potest appellari, si ex actis processus superior viderit, bene appellatum, ante omnia debet pronunciare se judicem, retinendo cognitionem negativam principalis.

§. Unicus.

§. Unicus.

De praxi recusandi presidentes & adjutores regios.

EL estylo que se tiene en recusar à los presidentes y oydores, es que la parte recusante, ha de hazer peticion de la recusacion; y en ella expressar las causas de sospecha, y ha de yr firmada de la misma parte, o de su procurador, que para ello tenga especial poder, y ha la de jurar. Nam absque causa probabilis tales judices recusari non possunt, juxta text. in dict. l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. Recopil. Antes la tal recusacion ha de yr firmada del abogado, como nuevamente lo dispone la pragmática de su Magestad dada en Madrid, à 10. de Octubre de 1574. años quæ hodie habetur in l. 19. tit. 10. lib. 2. Recopilat. in nova impress. Y antes que la presente la ha de entregar al señor presidente, y no la ha de dar al secretario, ni el la ha de recibir, ni se ha de leer en audiencia publica, sino despues la ha de presentar en el acuerdo, y alli se ha de ver y proveer, ut determinat l. 9. tit. 10. lib. 2. Recopil. Y luego los oydores que quedaron por recusar, ven y examinan el escripto de la recusacion, y pareciendo les que las causas en el contenidas no son justas ni probables, ni tales que provadas seria justa la dicha recusacion, pronuncian auto en que las dan y declaran por tales, y condenan à la parte recusante en feys mil maravedis por cada juez recusado, la mitad para la camara de su Magestad, y la otra mitad para el presidente, o oydor recusado, quod procedit l. 3. tit. 10. lib. 2. Recopilat. en la qual se ponian tan solamente tres mil maravedis de pena, y despues por su Magestad del Rey don Phelippe nuestro Señor se acracento à feys mil maravedis, per l. 17. tit. 10. lib. 2. Recopil. Y en quanto à la condenacion desta dicha pena, no ha lugar supplicacion ni se puede supplicar, ut determinat d. l. 3. tit. 10. lib. 2. Recopil. Pero quanto à no dar por justas y bastantes las dichas causas de recusacion, bien se podra supplicar del dicho auto, porque d. l. 3. hoc non prohibet: mayormente si en la supplicacion se alegan otras nuevas causas de sospecha, y en tal caso el escripto de supplicacion se vee luego en el acuerdo por los dichos señores presidente y oydores no recusados, y si toda via les pareciere que las dichas causas no son bastantes, pronuncian auto, en que confirman el primero: Empero si en el dicho acuerdo declaran las dichas causas de sospecha por bastantes, pronuncian auto en que las declaran por tales, y que deven ser admittidas, y mandan al recusante cumpla con la ordenança dentro del tercero dia, y es que ha de depositar en el depositario general ciento y veynte mil maravedis siendo el recusado, el presidente, y si el recusado es oydor, ha de depositar sesenta mil maravedis, y si es alcalde de corte o de audiencias, ha de depositar treynta mil maravedis, en la qual pena ha de ser condenado el recusante en caso que no prueve las dichas causas, quod procedit ex l. 2. & 4. tit. 10. lib. 2. Recopil. Y aunque en las dichas leyes

se ponía de pena al recusante, que no provasse las causas de sospecha treynta mil maravedis, aendo el recusado oydor, y quinze mil maravedis, siendo el recusado el Presidente: pero despues por su Magestad del Rey Don Phelippe nuestro Señor las dichas penas se acrecentaron, à que el que recusasse à Presidente, y no provasse las causas de sospecha fuesse condenado en ciento y veynte mil maravedis, y esto fue por una cedula real dada en Madrid à 29. de Marco de 1563. años: y el que recusasse oydor de consejo, o de audiencia, y no provasse las causas fuesse condenado en pena de sesenta mil maravedis, y si recusasse alcalde en pena de treynta mil maravedis, per l. 16. tit. 10. lib. 2. Recopilat. repartida la dicha pena segun y de la manera quæ determinan las dichas leyes 4. & 17. tit. 10. lib. 2. Recopil. Y por tanto los oydores no recusados aviendo dado las causas por bastantes, mandan que el recusante cumpla con la ordenança que es que deposite los maravedis de las dichas penas, los quales es obligado à depositar conforme à las dichas leyes, excepto si el tal recusante fuere probe, porque en tal caso cumplira con obligarse, que quando tuviere bienes pagare la tal pena, si fuere condenado en ella, como expressamente lo dispone la ley 3. tit. 10. lib. 2. Recopil. la qual declara la ley 4. del mismo tit. y lib. que disponia, que quando el recusante fuesse probe, cumpliesse con dar fiancas de la dicha pena, porque ya el dia de oy cumpla con solamente obligarse el mismo por la d. ley. 5. Y assi mismo si el recusante fuere el fiscal no se ha de mandar que deposite los maravedis de la dicha pena, sino que el receptor de penas de camera se constituya por depositario de la mitad de la dicha pena, por quanto la otra mitad pertenece à la camera y fisco de su Magestad, en caso que el dicho fiscal fuesse condenado en la dicha pena. Y como dicho tengo los maravedis de la dicha pena se han de depositar en el depositario general, o en la persona que los señores del consejo, o presidente y oydores nombraren, juxta text. in d. l. 4. tit. 10. lib. secundo Recopilacionis. con tanto que no manden hazer el dicho deposito en el escrivano de la causa por que en le no se puede hazer, ut probat l. 13. tit. 10. lib. 2. Recopilat. Y aviendo el recusante depositado la dicha pena, o obligado se à ella siendo probe o aviendo se el receptor de penas de camera constituydo por depositario de la mitad della (siendo el recusante el fiscal) ha luego el recusante de presentar un escripto en el acuerdo siguiente, juntamente con una cedula del depositario, en que diga que el ha cumplido con lo que su alteza le ha mandado, que le pide le mande recibir à prueba por las preguntas que por el fueren presentadas, y que se mande al oydor recusado que primero y ante todas cosas jure las posiciones que le pusiere. Y luego los oydores no recusados pronuncian auto en que mandan al recusante que para el primero acuerdo presente las preguntas y posiciones, y assi el recusante las ha de presentar en el dicho primero acuerdo. Y si vistas por los dichos señores oydores parece que ay alguna defacatada, o impertinente mandan la testar por

C c 3 auto,

auto, y dicen que el dicho fulano oydor recusado responda à las demas posiciones clara y abiertamente. El qual es obligado à responder à las dichas posiciones el mismo dia, todo lo que acerca dellas supiere sin en cubrir cosa alguna, no siendo crimonosas, como lo dispone *la ley 4. junta l. 7. tit. 10. lib. 2. Recopilat.* Y assi el escrivano de la causa va y casa del dicho señor oydor recusado, y recibe del el juramento de calumnia, y la declaracion que haze à las posiciones, y à otro acuerdo el escrivano lleva la dicha declaracion, para que por ella se determine si se ha de dar por recusado el tal oydor o no, o si se recibir à prueba sobre ello. Y si visto por los dichos señores del acuerdo que el oydor recusado confesso las posiciones, pronuncian auto en que declaran que el tal oydor se abstenga de la vista determinacion del pleyto en que fue recusado, del qual auto no se acostumbra suplicar, ni es instro que el tal juez suplique, por darle por recusado. Pero si el juez nego las posiciones, los dichos señores oydores no recusados en el dicho acuerdo en que veen su declaracion, dan auto en que reciben à prueba al recusante con el termino que les parece conviene, con que no exceda de los puertos aquende de quarenta dias, y de los puertos allen de sesenta dias, y que sobre cada pregunta no se puedan presentar mas de seys testigos; y que para probar las causas de sospecha se aya de dar el termino en la manera dicha, disponelo assi *la ley 6. titul. 10. lib. 2. Recopil.* Y mandan assi mismo en aquel dicho acuerdo, que vaya receptor à hazer las dichas provancas, y siendo fechas se presenten en acuerdo, y sin pedir dellas publicacion, ni concluir el negocio se veen en el acuerdo, por los señores oydores y presidente no recusados, y si les parece que el tal recusado deve de ser dado por recusado, pronuncian auto en que dicen que el señor fulano se abstenga de la vista y determinacion del tal negocio, y que no tenga voto en el. Del qual auto no se acostumbra à suplicar, como arriba avemos dicho, ni la otra parte contraria puede suplicar, porque de ninguna cosa se le da traslado, antes el recusante en el acuerdo siguiente presenta peticion, en que pide que manden al depositario le buelvalo que en el deposito, y luego assi se provee. Pero si de las dichas provancas no resultan provadar las causas de sospecha pronuncian los dichos señores oydores auto, en que las declaran por no provadas, y dan por no recusado al tal oydor, y condennan al recusante en la dicha pena: del qual auto el recusante puede suplicar, *ut probat l. 7. tit. 2. 10. lib. 2. Recop.* Pero luego se ve de los mismos autos en revista, y siendo confirmado el primer auto se executa la dicha pena: oy por la dicha pragmática de Madrid año 1574. se dice que podra el suplicante alegar causas nuevamente nascidas despues de la recusacion, y aun las antes nascidas, jurando que de nuevo vinieron à su noticia, y probando las por sola la confession del recusado las antes nascidas. Y si entre los señores del consejo, o oydores de las audiencias no recusados huviere discordia sobre el votar, proque unos dicen las causas de sospecha ser justas, otros dicen ser injustas, de tal suerte, que aya

tres votos conformes que hagan sententia definitiva, en tal caso ha se de hazer lo que dispone *la dicha ley 4. tit. 10. lib. 2. Recopilat.* Advierete se que la practica arriba referida acerca de las recusaciones de los presidentes y oydores, y alcaldes de corte y audiencias se guarda, y ha de guardar quando la recusacion se pone antes de ser el pleyto concluso para sententia definitiva y quando la causa de sospecha fue nuevamente nascida despues de ser el dicho pleyto concluso para definitiva, ut expresse probat *d. l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. quæ convenit cum opinione Imole in cap. iudex de officio delegat. Felin. n. 17. & Decii n. 9. in cap. pastoralis de exceptionibus, & Franci in c. cum speciali. n. 22. de appellationibus, & Covarruvia in practicis questionibus capitul. 26. n. 3.* Pero si la causa de sospecha fue nascida antes de la conclusion del pleyto aunque el recusante jure, que agora de nuevo viene à su noticia. Y la recusacion propusiere despues de la conclusion del pleyto, en tal caso no ha de ser admittido à prueba de la tal causa salvo si la quisiere probar por sola la confession del juez recusado, como lo prueba *la dicha l. 4. y la pragmat. de su magestad en Madrid. à 10. de Octubre de 1574. años.* La qual se ha de ver por dar declaracion à las leyes de la Recopilacion en esto de las recusaciones de los presidentes, y oydores, quæ hodie habetur *in l. 19. tit. 10. lib. 2. Recopilat. in nova impressione.*

Y entonces vistas por el acuerdo las causas de recusacion, si fueren dadas por suficientes, mandan al recusante depositar los maravedis de la pena, como arriba diximos, y assi lo dispone *la dicha l. 4.* y hecho el deposito, en otro acuerdo el recusante da peticion con cedula del depositario, diziendo, que el ha cumplido con lo que le fue mandado, como consta por aquella cedula, que pide manden al recusado que jure y declare las posiciones que por el le fueron puestas, las quales esta obligado apouer en el mismo escripto de recusacion, que presento, quando huviere de probar las causas por sola la confession del recusado, y assi lo dispone *la dicha l. 4.*

Y que por sola la confession del recusado se ayan de probar las causas de sospecha, despues de la conclusion del pleyto, de mas de que assi lo dispone *la dicha ley 4.* lo tienen tam bien Joannes Andreas, & Joann. de Imola *in c. 2. de ordine cognitionum numero 19. & Covarru. ubi supra.*

Advierete se tambien, que los tales presidentes, oydores, y alcaldes no pueden ser recusados despues que ayan firmado la sententia para la pronunciar, como dispone *la ley 6. tit. 10. lib. 2. Recopil.* & resolvit Covarruvias *ubi supra in versiculo, caterum.* Lo contrario de lo qual se guarda en las recusaciones de los juezes inferiores, los quales pueden ser recusados despues de tener escripta y firmada la sententia antes de la pronunciar, como lo resolvimos *in dicta 1. part. 1. tom. in 12. Tempore.*

Item se advierete, que la recusacion de los señores de consejo (en los pleytos en que no ay conclusion como es en residencias, y en segunda supplicacion, y en los de la tenuta, y en los remitidos, que se veen en consejo y en las audiencias) se ha de proponer dentro de treynta dias

dias despues que los tales pleytos se començaren à ver en el dicho consejo, y audiencias, y el lapso y transcurso de los dichos treynta dias es avido por conclusion en tales pleytos para la forma y orden de proponer la recusacion de los tales juezes assi lo dispone expressamente *l. 12. tit. 10. lib. 2. Recopila.* ad quam erit reduendum id, quod notat Covarruvias *ubi supra.* Hodie verò ay pragmática de su Magestad publicada en Madrid à 10. de Octubre de 1574. donde se dice *in 1. c.* que assi en los pleytos en que ay conclusion, como en los que no la ay, en esto de las recusaciones, se tenga tan solamente respecto à la vista lapso y transcurso de los treynta dias despues que se començate à ver el pleyto, y no à la conclusion.

Advierete se tambien, que aunque el recusante sea menor de veynte y cinco años o Iglesia, o otra persona privilegiada, à quien competa el beneficio de restitucion, si la causa de sospecha fuere nascida antes de la conclusion del pleyto, que el tal recusante no sera admittido à probar por testigos la tal causa de sospecha, proponiendo la recusacion despues de concluso el pleyto para definitiva, aunque pida la dicha restitucion in integrum, sino tan solamente sera admittido para probar la por sola la confession del recusado, como expressamente lo dispone *la ley 16. tit. 10. lib. 2. Recop.* Por la qual se comprueba la primera opinio, que por muchas razones refiere Covarruvias *ubi supra num. 4.* y se se re prueba la otra opinion mas commun, que alli refiere. Advierete se finalmente, que quando algun oydor fuere nombrado para ver algun pleyto con los alcaldes, en defecto de no aver numero cumplido de alcaldes, o en discordia de los alcaldes, o si visto el tal pleyto por los dichos alcaldes, y oydor nombrado, se remitire el negocio para que se vea en sala de oydores, si en alguno de los dichos casos el tal oydor nombrado, o alguno de los demas oydores fuere recusado por alguna de las partes, que de la tal recusacion han de conoscer solamente el Presidente y oydores, y en ninguna manera los Alcaldes pueden conoscer della, ni hallar se presentes al vista y determinacion, como expressamente lo dispone *la ley 8. titul. 10. lib. 2. Recopil.* por la qual se re prueba lo que en contrario desto resolvió Monterroso *in sua practica, in tract. 5. fol. 99. part. 2. in princip.* Y si como avemos dicho, alguna de las partes recuso algun oydor despues de estar concluso el pleyto principal para definitiva: y visto el articulo de la recusacion de la fuerte que acabamos de dezir, o sino huvo recusacion alguna, entonces estando ya concluso el pleyto, el relator le lleva à la sala original para que se vea en definitiva, y los oydores pronuncian sententia definitiva, segun y como les parece en la forma siguiente.

Sententia definitiva.

EN el pleyto y causa entre Geronimo Hernandez, y su procurador de una parte, y Hernan Rodriguez, y su procurador de la otra, &c.

Allamos que el teniente de Salamanca en la sententia definitiva que pronuncio contra el dicho Geronimo Hernandez, y en favor del dicho Hernan Rodriguez hizo agravio y pronuncio mal,

y que el dicho Geronimo Hernandez appelo bien por ende dezimos que devemos revocar y revocamos la dicha sententia, y absolvemos al dicho Geronimo Hernandez, de la demanda contra el puestas. Ansi lo mandamos y pronunciamos en esta nuestra sententia juzgando sin costas.

Sententia confirmatoria.

EN el pleyto que es entre partes de la una Hieronymo Hernandez apelante, y de la otra Hernan Rodriguez apelado y sus procuradores en sus nombres, &c.

Allamos que el teniente de Salamanca en la sententia definitiva que dio y pronuncio en favor de Hernan Rodriguez, y contra Hieronymo Hernandez que hizo justicia, y lo que de derecho devia hazer, y que el dicho Hieronymo Hernandez appelo mal. Porende que devemos executar y confirmamos la dicha sententia, cuya execucion devemos remitir y remitimos al dicho Teniente, para que la execute y lleve à devido efecto, y condennamos en las costas desta instancia al dicho Hieronymo Hernandez, cuya cassacion en nos reservamos. Ansi lo mandamos y pronunciamos juzgando.

In hac sententia confirmatoria ejus executio remittitur ad iudicem inferiorem, quod procedit ex text. *in l. 6. & 7. tit. 17. lib. 4. Recopilat.* Præterea appellans condemnatur in expensis, quæ condemnatio non fit in sententia revocatoria, quia utraque pars censetur habere justam causam litigandi, quod procedit ex doctrina Pauli Castri. *in l. fin. num. 3. ff. de re judic. & ex l. 7. tit. 17. lib. 4. Recopil.* Et est advertendum, quod ista secunda instantia appellationis intra annum debet determinari, de quo die, ut resolvimus in annotationibus ad totum opus, annotat. 2. n. 13.

Adverte etiam, quod quando appellatio est interposita à sententia interlocutoria in casibus, in quibus de jure potest appellari, quod si ex actis processus superiores viderint, bene appellatum esse, ante omnia debent pronuntiare se iudices, retinendo cognitionem negotii principalis, ut firmat glossa penult. *in c. ut debitus honor, & ibi Doctores extra de appellationibus.* & ita praxis observat tam in foro ecclesiastico, quam seculari: si verò viderint, male appellatum esse, debent remittere cognitionem causæ ad inferiorem, condemnando in expensis appellantem.

S U M M A R I A.

- 1 Casus sunt plures, in quibus non est locus supplicationi prima.
- 2 Supplicatio sententia definitiva debet interponi intra decem dies computandos à die lata sententia, si partes sint presentes.
- 3 Supplicatio interposita ab interlocutoria in casibus permissis debet interponi intra tres dies, & gravaminis causa debent exprimi in supplicatione, qua debet porrigi coram tabellione causa, nisi sit absens, vel aliter impeditus.
- 4 Supplicationis forma sermone Hispano concepta.
- 5 Libelli forma contra supplicationem sermone Hispano concepta.
- 6 In prima supplicatione quando partes ad probandum admittuntur, traditur.

auto, y dizen que el dicho fulano oydor recusado responda à las demas posiciones clara y abiertamente. El qual es obligado à responder à las dichas posiciones el mismo dia, todo lo que acerca dellas supiere sin en cubrir cosa alguna, no siendo criminosas, como lo dispone *la ley 4. junta l. 7. tit. 10. lib. 2. Recopilat.* Y assi el escrivano de la causa va y casa del dicho señor oydor recusado, y recibe del el juramento de calumnia, y la declaracion que haze à las posiciones, y à otro acuerdo el escrivano lleva la dicha declaracion, para que por ella se determine si se ha de dar por recusado el tal oydoro o no, o si se recibir à prueba sobre ello. Y si visto por los dichos señores del acuerdo que el oydor recusado confesso las posiciones, pronuncian auto en que declaran que el tal oydor se abstenga de la vista determinacion del pleyto en que fue recusado, del qual auto no se acostumbra supplicar, ni es intro que el tal juez suplique, por darle por recusado. Pero si el juez nego las posiciones, los dichos señores oydores no recusados en el dicho acuerdo en que veen su declaracion, dan auto en que reciben à prueba al recusante con el termino que les parece conviene, con que no exceda de los puertos aquende de quarenta dias, y de los puertos allen de sesenta dias, y que sobre cada pregunta no se puedan presentar mas de seys testigos; y que para provar las causas de sospecha se aya de dar el termino en la manera dicha, disponelo assi *la ley 6. titul. 10. lib. 2. Recopil.* Y mandan assi mismo en aquel dicho acuerdo, que vaya receptor à hazer las dichas provancas, y siendo fechas se presenten en acuerdo, y sin pedir dellas publicacion, ni concluir el negocio se veen en el acuerdo, por los señores oydores y presidente no recusados, y si les parece que el tal recusado deve de ser dado por recusado, pronuncian auto en que dizen que el señor fulano se abstenga de la vista y determinacion del tal negocio, y que no tenga voto en el. Del qual auto no se acostumbra à supplicar, como arriba avemos dicho, ni la otra parte contraria puede supplicar, porque de ninguna cosa se le da traslado, antes el recusante en el acuerdo siguiente presenta peticion, en que pide que manden al depositario le buelvalo que en el deposito, y luego assi se provee. Pero si de las dichas provancas no resultan provadar las causas de sospecha pronuncian los dichos señores oydores auto, en que las declaran por no provadas, y dan por no recusado al tal oydor, y condennan al recusante en la dicha pena: del qual auto el recusante puede supplicar, *ut probat l. 7. tit. 2. 10. lib. 2. Recop.* Pero luego se vee de los mismos autos en revista, y siendo confirmado el primer auto se executa la dicha pena: oy por la dicha pragmática de Madrid año 1574. se dice que podra el suplicante alegar causas nuevamente nascidas despues de la recusacion, y aun las antes nascidas, jurando que de nuevo vinieron à su noticia, y probando las por sola la confession del recusado las antes nascidas. Y si entre los señores del consejo, o oydores de las audiencias no recusados huviere discordia sobre el votar, proque unos dizen las causas de sospecha ser justas, otros dizen ser injustas, de tal suerte, que aya

tres votos conformes que hagan sententia diffinitiva, en tal caso ha se de hazer lo que dispone *la dicha ley 4. tit. 10. lib. 2. Recopilat.* Advierte se que la practica arriba referida acerca de las recusaciones de los presidentes y oydores, y alcaldes de corte y audiencias se guarda, y ha de guardar quando la recusacion se pone antes de ser el pleyto concluso para sententia diffinitiva y quando la causa de sospecha fue nuevamente nascida despues de ser el dicho pleyto concluso para diffinitiva, ut expresse probat *d. l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. quæ convenit cum opinione Imole in cap. iudex de officio delegat. Felin. n. 17. & Decii n. 9. in cap. pastoralis de exceptionibus, & Franci in c. cum speciali. n. 22. de appellationibus, & Covarruvia in practicis questionibus capitul. 26. n. 3.* Pero si la causa de sospecha fue nascida antes de la conclusion del pleyto aunque el recusante jure, que agora de nuevo viene à su noticia. Y la recusacion propusiere despues de la conclusion del pleyto, en tal caso no ha de ser admittido à prueba de la tal causa salvo si la quisiere provar por sola la confession del juez recusado, como lo prueba *la dicha l. 4. y la pragmat. de su magestad en Madrid. à 10. de Octubre de 1574. años.* La qual se ha de ver por dar declaracion à las leyes de la Recopilacion en esto de las recusaciones de los presidentes, y oydores, quæ hodie habetur *in l. 19. tit. 10. lib. 2. Recopilat. in nova impressione.*

Y entonces vistas por el acuerdo las causas de recusacion, si fueren dadas por suficientes, mandan al recusante depositar los maravedis de la pena, como arriba diximos, y assi lo dispone *la dicha l. 4.* y hecho el deposito, en otro acuerdo el recusante da peticion con cedula del depositario, diziendo, que el ha cumplido con lo que le fue mandado, como consta por aquella cedula, que pide manden al recusado que jure y declare las posiciones que por el le fueron puestas, las quales esta obligado aponer en el mismo escripto de recusacion, que presento, quando huviere de provar las causas por sola la confession del recusado, y assi lo dispone *la dicha l. 4.*

Y que por sola la confession del recusado se ayan de provar las causas de sospecha, despues de la conclusion del pleyto, de mas de que assi lo dispone *la dicha ley 4.* lo tienen tam bien Joannes Andreas, & Joann. de Imola *in c. 2. de ordine cognitionum numero 19. & Covarru. ubi supra.*

Advierete se tambien, que los tales presidentes, oydores, y alcaldes no pueden ser recusados despues que ayan firmado la sententia para la pronunciar, como dispone *la ley 6. tit. 10. lib. 2. Recopil.* & resolvit Covarruvias *ubi supra in versiculo, ceterum.* Lo contrario de lo qual se guarda en las recusaciones de los juezes inferiores, los quales pueden ser recusados despues de tener escripta y firmada la sententia antes de la pronunciar, como lo resolvimos *in dicta 1. part. 1. tom. in 12. Tempore.*

Item se advierte, que la recusacion de los señores de consejo (en los pleytos en que no ay conclusion como es en residencias, y en segunda supplicacion, y en los de la tenuta, y en los remitidos, que se veen en consejo y en las audiencias) se ha de proponer dentro de treynta dias

dias despues que los tales pleytos se començaren à ver en el dicho consejo, y audiencias, y el lapso y transcurso de los dichos treynta dias es avido por conclusion en tales pleytos para la forma y orden de proponer la recusacion de los tales juezes assi lo dispone expresamente *l. 12. tit. 10. lib. 2. Recopila.* ad quam erit reduendum id, quod notat Covarruvias *ubi supra.* Hodie verò ay pragmática de su Magestad publicada en Madrid à 10. de Octubre de 1574. donde se dice *in 1. c.* que assi en los pleytos en que ay conclusion, como en los que no la ay, en esto de las recusaciones, se tenga tan solamente respecto à la vista lapso y transcurso de los treynta dias despues que se començare à ver el pleyto, y no à la conclusion.

Advierete se tambien, que aunque el recusante sea menor de veynete y cinco años o Iglesia, o otra persona privilegiada, à quien competa el beneficio de restitucion, si la causa de sospecha fuere nascida antes de la conclusion del pleyto, que el tal recusante no sera admittido à provar por testigos la tal causa de sospecha, proponiendo la recusacion despues de concluso el pleyto para diffinitiva, aunque pida la dicha restitucion in integrum, sino tan solamente sera admittido para provar la por sola la confession del recusado, como expresamente lo dispone *la ley 16. tit. 10. lib. 2. Recop.* Por la qual se comprueba la primera opinio, que por muchas razones refiere Covarruvias *ubi supra num. 4.* y se se re prueba la otra opinion mas commun, que alli refiere. Advierete se finalmente, que quando algun oydor fuere nombrado para ver algun pleyto con los alcaldes, en defecto de no aver numero cumplido de alcaldes, o en discordia de los alcaldes, o si visto el tal pleyto por los dichos alcaldes, y oydor nombrado, se remitiere el negocio para que se vea en sala de oydores, si en alguno de los dichos casos el tal oydor nombrado, o alguno de los demas oydores fuere recusado por alguna de las partes, que de la tal recusacion han de conoscer solamente el Presidente y oydores, y en ninguna manera los Alcaldes pueden conoscer della, ni hallar se presentes al vista y determinacion, como expresamente lo dispone *la ley 8. titul. 10. lib. 2. Recopil.* por la qual se re prueba lo que en contrario desto resolvió Monterroso *in sua practica, in tract. 5. fol. 99. part. 2. in princip.* Y si como avemos dicho, alguna de las partes recusó algun oydor despues de estar concluso el pleyto principal para diffinitiva: y visto el articulo de la recusacion de la fuerte que acabamos de dezir, o sino huvo recusacion alguna, entonces estando ya concluso el pleyto, el relator le lleva à la sala original para que se vea en diffinitiva, y los oydores pronuncian sententia diffinitiva, segun y como les parece en la forma siguiente.

Sententia diffinitiva.

EN el pleyto y causa entre Geronymo Hernandez, y su procurador de una parte, y Hernan Rodriguez y su procurador de la otra, &c.

Fallamos que el teniente de Salamanca en la sententia diffinitiva que pronuncio contra el dicho Geronymo Hernandez, y en favor del dicho Hernan Rodriguez hizo agravio y pronuncio mal,

y que el dicho Geronymo Hernandez appelo bien por ende dezimos que devemos revocar y revocamos la dicha sententia, y absolvemos al dicho Geronymo Hernandez, de la demanda contra el puestas. Ansi lo mandamos y pronunciamos en esta nuestra sententia juzgando sin costas.

Sententia confirmatoria.

EN el pleyto que es entre partes de la una Hieronymo Hernandez apelante, y de la otra Hernan Rodriguez apelado y sus procuradores en sus nombres, &c.

Fallamos que el teniente de Salamanca en la sententia diffinitiva que dio y pronuncio en favor de Hernan Rodriguez, y contra Hieronymo Hernandez que hizo justicia, y lo que de derecho devia hazer, y que el dicho Hieronymo Hernandez appelo mal. Por ende que devemos confirmar y confirmamos la dicha sententia, cuya execucion devemos remitir y remitimos al dicho Teniente, para que la execute y lleve à debido effeoto, y condennamos en las costas desta instancia al dicho Hieronymo Hernandez, cuya tassacion en nos reservamos. Ansi lo mandamos y pronunciamos juzgando.

In hac sententia confirmatoria ejus executio remittitur ad judicem inferiorem, quod procedit ex text. *in l. 6. & 7. tit. 17. lib. 4. Recopilat.* Præterea appellans condemnatur in expensis, quæ condemnatio non fit in sententia revocatoria, quia utraque pars censetur habere justam causam litigandi, quod procedit ex doctrina Pauli Castr. *in l. fin. num. 3. ff. de re judic. & ex l. 7. tit. 17. lib. 4. Recopil.* Et est advertendum, quod ista secunda instantia appellationis intra annum debet determinari, de quo die, ut resolvimus in annotationibus ad totum opus, annotat. 2. n. 13.

Adverte etiam, quod quando appellatio est interposita à sententia interlocutoria in casibus, in quibus de jure potest appellari, quod si ex actis processus superiores viderint, bene appellatum esse, ante omnia debent pronuntiare se judices, retinendo cognitionem negotii principalis, ut firmat glossa penult. *in c. ut debitis honor, & ibi Doctores extra de appellationibus.* & ita praxis observat tam in foro ecclesiastico, quam seculari: si verò viderint, male appellatum esse, debent remittere cognitionem causæ ad inferiorem, condemnando in expensis appellantem.

S U M M A R I A.

- 1 Casus sunt plures, in quibus non est locus supplicationi prima.
- 2 Supplicatio sententia diffinitiva debet interponi intra decem dies computandos à die lata sententia, si partes sint presentes.
- 3 Supplicatio interposita ab interlocutoria in casibus permissis debet interponi intra tres dies, & gravaminis causa debent exprimi in supplicatione, quæ debet porrigi coram tabellione causa, nisi sit absens, vel aliter impeditus.
- 4 Supplicationis forma sermone Hispano concepta.
- 5 Libelli forma contra supplicationem sermone Hispano concepta.
- 6 In prima supplicatione quando partes ad probandum admittuntur, traditur.

- 7 *In gradu prima supplicationis proceditur forma & modo, quo in gradu appellationis.*
 8 *Sententia diffinitiva forma in causa supplicationis.*
 9 *Provocare sive appellare non licet tertio.*
 10 *Supplicare semel de jure licet ad eosdem iudices.*
 11 *Supplicare licet bis, in duobus casibus ad eosdem iudices & quis stylus in eisdem servetur?*
 12 *In causis arduis secundo supplicari potest cum poena mille quingentarum duplarum, quando causa de novo fuit coepta in consilio, vel in cancellariis, & lata ibi fuerunt dua sententia diffinitiva.*

CAPUT II.

De prima supplicatione.

1 **S**upradicta sententia revocatoria vel confirmatoria intimatur utrique parti, & pars, quae sentit se gravatam ad eosdem iudices ab ea supplicat, non tamen in omnibus causis. Nam plures sunt, in quibus non est locus supplicationi, quarum textus in l. 2. cum sequentibus meminit, tit. 19. lib. 4. Recopilat. & congerit etiam Monterrosus in sua practica, in 5. tractatu, de cancellariis, tit. del segundo proceso por appellacion cap. 2. fol. 83. col. 2. In causis autem, in quibus supplicatio admittitur, si a sententia diffinitiva interponatur, debet interponi intra decem dies connumerandos a die latae sententiae, quando partes erant praesentes tempore prolationis sententiae; quando vero erant absentes, connumerari debent a die notificationis sententiae.

3 **C**aterum si supplicatio fiat ab interlocutoria in casibus a jure permissis, interponi debet intra tres dies, & causae gravaminis debent exprimi in eadem supplicatione, sive a diffinitiva, sive ab interlocutoria interponatur, debetque porrigi in scriptis coram tabellione causae, & non coram alio, nisi sit absens, vel aliter impeditus: aliter enim supplicatio censetur deserta. Haec omnia colliges ex l. 1. & 2. tit. 19. lib. 4. Recopilat. & quo ordine fulminandus sit processus, determinatur in tit. 9. lib. 4. Recopilat. & tunc supplicatio fit forma sequenti.

Forma supplicationis.

Muy poderoso Señor.

4 **P**ero diez en nombre de Hernan Rodriguez, digo que la sententia dada en vista por V. A. hablando con al acatamiento devido, es ninguna, y do alguna injusta, y muy agraviada por todas las razones de nullidad, y agravio que del proceso resultan, y se pueden colegir, y por que no fue dada a pedimiento de parte ni contra parte, en tiempo ni en forma: Lo otro porque deviendo se confirmar la sententia dada por el Teniente de Salamanca fue revocada. Lo otro por tal y tal causa, que alego de nuevo. Porende sintiendome agraviado, suplico de la dicha sententia para ante V. A. y pido suplico la mande revocar confirmando la sententia dada por el dicho Teniente, y para ello, &c.

Respuesta a la supplicacion.

Muy poderoso Señor.

Alonso Sanchez en nombre de Hieronymo Hernandez, digo que la supplicacion presentada por parte de Hernan Rodriguez de la sententia que V. A. dio en favor de mi parte, no ha lugar de derecho, ni dello se suplico por parte ni contra parte, y la dicha sententia era pasada en cosa juzgada, y en caso que lo suso dicho cessara, que no cessa, digo que la dicha es valida, justa, y legitimamente dada, y por tal deve ser confirmada, y ansi lo suplico a vuestra Alteza, o que de los mismos autos mande dar otra tal que como quierque sea mande librar su carta executoria, lo qual se deve hazer por lo siguiente. Lo primero porque la dicha sententia es tal, qual dicha tengo, y se dio a pedimiento de parte y contra parte, en tiempo y en forma, y no tiene nullidad ni cosa de lo en contrario alegado. Lo otro no obsta lo nuevamente alegado, por que a ello se satisfaze en la manera siguiente, &c. Porende a V. A. pido y suplico que sin embargo de lo en contrario dicho y alegado lo qual no consiste en hecho, ni ha lugar de derecho haga segun de suso pedido tengo, y para ello, &c. innovatione cessante concludo.

Oblata hac responsione, sine replica & duplica concluditur ad probationem, & iudices recipiunt partes ad probandum, si pars supplicans se obtulit probationi, & aliquid de novo allegavit, alioquin partes non recipiuntur ad probationem, nisi in illis tribus casibus supra notatis post libellum responforii appellati, & tunc in ista instantia supplicationis proceditur eodem modo & forma, qua diximus supra in hac secunda instantia appellationis, & fit publicatio testium, & concluditur ad diffinitivam, quae profertur modo sequenti.

Sententia diffinitiva en revista.

EN el pleyto entre partes de la una Hernan Rodriguez supplicante, y de la otra Hieronymo Hernandez y sus procuradores, &c.

For alguno de los oydores desta Real Audiencia, de que por el dicho Hernan Rodriguez fue supplicado, es buena, y juridicamente dada y pronunciada, y ansi la devemos confirmar, y confirmamos en grado de revista, y condenamos en costas al dicho Hernan Rodriguez, ansi lo mandamos y pronunciamos juzgando.

Prædicta sententia intimatur utrique parti, nec ab ea secundo supplicari poterit ad eosdem iudices, quia non licet tertio provocare ut in tit. C. ne liceat tertio provocare, & probat text. in c. sua de appel. & l. 25. tit. 23. p. 3. & l. 5. tit. 17. & l. 2. tit. 19. lib. 4. Recop. & tradit Hyp. in l. extra territorium n. 49. ff. de jurisd. omn. jud. & in l. unica n. 160. C. de raptu virgin. Paul. Paris. conf. 109. n. 15. vol. 4. Dec. in c. sua nobis num. 13. extra de appell. Gregor. Lup. in l. 4. & 6. tit. 24. part. 3. Maranta de ord. jud. 6. part. act. 2. n. 269. Didac. Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinamenti, Duennas in regula 50. Semel enim

ad decuriones civitatum & locorum.

SUMMARI A.

enim supplicare licet tam de jure communi, quam regio, juxt. text. in l. si quis adversus, & ibi Bald. C. de precib. impe. offend. & in l. 4. tit. 24. part. 3. nisi dua sententiae confirmatoriae ab inferioribus essent latae & postea confirmatae, ut d. l. 5. In duobus tamen casibus licet secundo supplicare ad eosdem iudices, quos congerit Monterrosus in sua practica in 5. tractat. fol. 84. c. 3. in fin. 1. pag.

El primero es, quando en la sententia de revista huvo nueva condenmacion, o declaracion sobre nueve pedimiento o huvo caso omitido sobre el qual no se havia sentenciado. El segundo es si despues de dada la sententia de vista se oppuso alguno por su interese, o fue nuevamente llamado al pleyto, porque en tal caso este tercero oppositor o el llamado podra muy bien supplicar de la sententia de revista, y lo mismo podra hazer su parte contraria, pues respecto de los que salen, la tal sententia es en vista. Y lo mismo se practica en algunos pleytos de acreedores, quando salen al pleyto despues de dada la sententia de vista, porque quanto a ellos la sententia de revista es en vista. Pero la practica que en estos casos se tiene, es diferente: porque en el primer caso, que es quando huvo nueva condenmacion o declaracion sobre nuevo pedimiento, o caso omitido sobre que no se huviesse sentenciado en revista, si la otra parte pide executoria suele proveer el semanero que se le de en aquello que esta sentenciado en revista, y que sobrelo demas se prosiga el pleyto, y assi de lo sentenciado se libra carta executoria. En el segundo caso que es quando ay oppositor alguno o llamado no se fuele dar carta executoria, hasta que se sentencie en revista con todos, pero en los pleytos de acreedores si alguno sale despues de dada la sententia de vista, sentenciado se el tal pleyto en revista con los primeros en vista con este que salio, si se pide carta executoria se manda llevar el pleyto a la sala, y alli se fuele dar auto en que se manda librar la carta executoria con los que la sententia fue dada en grado de revista, dando fiancas que si pareciere, que el acreedor que nuevamente salio o otra persona tuviere mejor derecho, que el que pide la carta executoria restituyra todo lo que por virtud della cobrare.

- 12 In reliquis vero causis non erit locus secundae supplicationi, nisi quando causa per novam litem fuerit coepta in consilio supremo regio, vel in cancellariis fuerint dua sententiae diffinitivae, nempe de vista y revista latae, & causa fuerit ardua & magnae quantitatis: Nam tunc poterit secundo supplicari ad ipsammet personam regiam cum poena mille quingentarum duplarum. De qua tamen secunda supplicatione paulo inferius latius erit agendum, quia quotidie in praxi se offert. Supradictus tamen modus procedendi in ista instantia appellationis & supplicationis observatur in cancellariis & audientiis regalibus, & in supremo consilio regio. Sed quia aliquando appellatio non potest interponi ad cancellarias, sed interponi debet ad consistorium, ut diximus supr. in expositione libelli appellationis, in versiculo, diximus para ante los Señores Presidente, &c. Ideo opportune dicendum erit de praxi interponendi appellationem

- 1 Stylus, qui servatur in interponenda appellatione ad decuriones.
- 2 Appellatio non admittitur jure regio in causis non excedentibus summam quatuor centorum marapetinarum, & in eis proceditur summarie, simpliciter & de plano absque aliquo libello, sola facti veritate attenda.
- 3 Appellatio in causis non excedentibus summam decem millium marapetinarum interponi debet ad consistorium loci praeter aliquos casus exceptos.
- 4 Appellatio quando interponitur ad consistorium, debet intra quinque dies computandos a die notificationis sententiae interponi.
- 5 Appellans ad consistorium debet se praesentare coram eo intra quinque dies concessos ad appellandum.
- 6 Forma praesentationis in consistorio in causa appellationis.
- 7 Decuriones duo nominantur in consistorio ad decidendam causam appellationis coram eo interpositam.
- 8 Consistorium nolens decuriones deputare ad decidendam causam appellationis, punitur unusquisque ex decurionibus poena decem millium marapetinarum, & privatione sui officii.
- 9 Appellans ad consistorium tenetur causam concludere intra triginta dies numerandos a die interpositae appellationis.
- 10 Decuriones tenentur sententiam proferre intra decem dies, postquam conclusum fuerit in causa appellationis, alias puniuntur in expensis, & in poena decem millium marapetinarum applicanda parti requirenti & insuper in summa causa, a qua fuit appellatum.
- 11 Sententia lata a decurionibus post 45. dies instantia appellationis ad consistorium interposita est nulla.
- 12 Decuriones debent secum assumere assessorem ad proferendam sententiam, & assessor a decurionibus assumptus debet communicare sententiam proferendam cum iudice a quo.
- 13 Appellatio non admittitur a sententia lata a decurionibus in causa appellationis.
- 14 Assessor non tenetur communicare sententiam cum iudice a quo, quando venit confirmanda a decurionibus.
- 15 Sententia revocatoria in causa appellationis ad consistorium interposita forma.
- 16 Decuriones non possunt cognoscere de majori summa decem millium marapetinarum, nisi ex consensu tacito vel expreso.
- 17 Sententia decurionum lata super majori summa decem millium marapetinarum non valet usque ad illam summam.
- 18 Regula juris quod utile per inutile non vitiatur, procedit in dividuis, non etiam in individuis.

De praxi interponendi appellationem ad decuriones.

Atrento jure nostro regio, nulla appellatio admittitur in causis non excedentibus summam quatuor centorum marapetitorum: sed in eis summarie, simpliciter & de plano, absque aliquo libello, sola veritate attenda, procedi debet, nisi in causis & pœnis alicujus ordinationis loci agentis de administratione ejusdem loci, quia in illis ordinarie proceditur & appellatio admittitur, ut expresse cavetur in l. 19. tit. 9. lib. 3. Recopil. Quod tamen intellige verum, nisi condemnatio ex prædictis ordinationibus sit summa millium marapetitorum, & infra. Nam tunc licet appellatio admittatur, ut in d. l. 19. tamen appellatione non obstante, condemnatio exequi debet, & postmodum appellatio prosequi, ut expresse cavetur in l. 9. tit. 18. lib. 4. Recop. At verò in causis excedentibus dictam summam quatuor centorum marapetitorum, & usque ad summam decem millium marapetitorum appellatio admittitur, & debet interponi ad consistorium loci, ut expresse cavetur in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. Quod verum est exceptis aliquibus causis, nempe quando sententia profertur in locis distantibus ab audientia regia octo parasangis. Nam tunc ad eandem audientiam appellandum est, ut in d. l. 7. Similiter quando la sentencia se da por los alcaldes ordinarios en los Adelantamientos de Castilla, Leony Damos, de feys mil maravedis, y de ay abaxo no se appella para el Regimiento, sino para los alcaldes mayores de los Adelantamientos, ut in l. 76. tit. 4. lib. 3. Recop. Ansi mismo la appellation de las sentencias en las causas que se comiençan ante los alcaldes mayores de los dichos Adelantamientos de feys mil maravedis y de ay abaxo, va à las Chancillerias, y no à los Consistorios, ut in l. 49. tit. 4. lib. 3. Recopil. Præterea appellatio à sententia diffinitiva in causis criminalibus, cujus condemnatio est pecuniaria & parti applicanda, etiam si sit summa sex millium marapetitorum & infra, interponi debet ad iudices criminis existentes in cancellaria regia, & non ad consistorium, ut expresse cavetur in l. 8. tit. 18. lib. 4. Recopilat. quamvis Bernardus de Bisgel sub tit. de appellatione. contrarium observet, cujus observantiam invenies in sine volum. decisionum Rota folio 85. col. 4. Et advertet, quod in causis, in quibus ad consistorium appellandum est, interponi debet appellatio intra quinque dies connumerandos à die notificationis sententiæ, ut expresse disponitur in dict. l. 7. & debet concipi & porrigi eodem pacto quo supra annotavimus in ista instantia in c. de forma appellationis, mutatis mutandis. Nam quatenus ibi dicitur, Appello para ante los Señores Presidente y Oidores, &c. in hac appellatione dicitur, Appello para el Ilustre Consistorio. Deinde appellans debet se præsentare in consistorio intra illos quinque dies concessos ad appellandum, ut expresse probat text. in dict. l. 7. ibi. Luego que por el appellante fuere requerido dentro de los dichos cinco dias, &c. & postmodum appellans porrigit libellum præ-

sentationis ad consistorium coram tabellione ejusdem consistorii cum titulo congruenti dignitati consistorii, secundum stylum regionis, forma sequenti.

Forma presentationis in Consistorio.

Muy Ilustres Señores.

Fulano en nombre de fulano, me presento en grado de appellacion ante vuestras Mercedes de una sentenciã que el Señor Teniente desta ciudad dio contra mi parte, y en favor de fulano, en la qual se me hizo agravio, por ende suplico à vuestras Mercedes manden nombrar dos Cavallos deste su Consistorio, para que me desagravien, y hagan justicia, y para ello, &c.

Oblata hac petitione in consistorio, legitur à tabellione ejusdem consistorii, & tunc nominantur ibi duo decuriones, qui jurant, quod bene & fideliter causam decident, daturque à tabellione consistorii testimonium de hoc cum decurionibus deputatis parti appellanti, & istud testimonium ponitur in processu causæ, & si consistorium noluerit decuriones deputare, unusquisque ex decurionibus puniri debet pœna decem millium marapetitorum, privarique debent suis officiis, ut expresse cavetur in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recopilationis, & ista secunda instantia agitari debet coram tabellione causæ, coram quo agitata fuit in prima instantia, qui tabellio ita tenetur deferre processum originaliter decurionibus, juxta text. in l. 9. tit. 25. lib. 4. Recopilation. & dict. leg. 7. tit. 18. eodem lib. 4. Recopilation. & tunc appellans porrigit libellum gravaminum & interrogatorium: procediturque in hac instantia sicuti diximus in secunda instantia agitata coram auditoribus: & appellans tenetur concludere causam ad diffinitivam intra triginta dies connumerandos à die interpositæ appellationis. Itaque si in prima die quinque dierum concessorum ad interponendam appellationem appellavit, tunc triginta dies incipiunt currere ab illa die appellationis, si verò in ultima die quinque dierum appellavit, tunc triginta dies incipiunt currere ab ultima die, ita firmat Paul. Castr. in l. si quis heres la 2. ff. de acquirenda hereditate num. 7. & Aviles cum pluribus ab eo relatis in forma secretæ syndicationis, in artic. 49. in gloss. verb. condemnari num. 15. & sic appellans habet quinque dies ad appellandum, & triginta ad probandum, & ad prosequendam appellationem, ut expresse cavetur in d. l. 7. Deinde decuriones deputati tenentur intra alios 10. dies sententiam proferre, alioquin si intra d. terminum non protulerint, puniri debent in expensis, & in pœna decem mille marapetitorum, applicanda parti requirenti, & insuper debent solvere summam causæ, à qua fuit appellatum, quam pœnam corrector seu iudex loci illico debet executioni mandare, aliàs si ita non fuerit executus, eandem pœnam cum quadruplo solvere debet fisco, & in syndicato poterit ei poni pro capitulo, ut expresse disponitur in d. l. 7. quam tamen pœnam decuriones deputati incurrunt, si prius à parte fuerint requisiti, ut sententiam proferant intra terminum juris. Ita firmat Panorm. in c. venerabilis num. 19. de judic. & Aviles ubi supra num. 16. Dac.

Sententia revocatoria.

Visto este proceso, &c.

FAllamos atento lo nuevamente allegado, y provado que la sentencia en este proceso dada y pronunciada por el señor teniente desta ciudad en favor de fulano, y contra fulano que la devemos revocar y revocamos, en consecuencia de lo qual dezimos que devemos absolver y absolvemos al dicho fulano appellante de lo contra el pedido, y demandado. Ansi lo pronunciamos y mandamos por esta nostra sentencia sin costas juzgando.

Circa prædictam l. 7. tit. 18. libro 4. Recop. erit videndum, an decuriones possint cognoscere de majori summa decem mille marapetitorum. In quo articulo dicendum est, decuriones non posse, in l. finali. ff. de jurisd. omn. judic. nisi ex consensu tacito vel expresse, ut in l. de quare. §. iudex ff. de judic. & ibi Paul. Castrensi. in fine. Similiter sententia decurionum lata super majori summa decem mille marapetitorum non valet usque ad illam summam, secundum glossam finalem in l. fin. C. de re judic. Nec obstat text. quod utile per inutile non debet vitari, ut l. sancimus. C. de re. Nam id procedit in rebus dividuis, non autem in individuis, secundum Bart. receptum communiter in l. finali. ff. de jurisd. omn. judic. ut est iudicium, ut in l. in hoc iudicio. ff. famil. hercis. Quod est verum, nisi sententia contineat diversa capitula. Nam tunc in capitulis non excedentibus summam, de qua iudex cognoscere potest, sententia valet & tenet, argum. textus in l. etiam. §. 1. ff. de minoribus, & docet Bart. in d. l. fina. receptus communiter ex Jas. ibi num. 27.

dac. Perez in l. 6. tit. 16. lib. 3. ordinam. col. 1293. Unde constat, hanc instantiam consistorii terminandam esse intra quadraginta quinque dies. Hodie autem praxis observat, quod licet tres vel quatuor dies solummodo superint decurionibus ad prolationem sententiæ, sufficiunt tamen & poterunt pronuntiare intra illos dies, nisi stylus aliter se habeat. Ceterum sententia lata à decurionibus deputatis post illos quadragintaquinque dies, est nullius momenti, ut firmat Alex. conf. 82. num. 1. vol. 3. & conf. 24. col. 1. lib. 6. Abb. conf. 16. vol. 2. Quod procedit, etiam si ex consensu partium sententia proferatur, ut resolvit Aviles ubi supra num. 5.

Et advertet, quod in hac instantia consistorii decuriones deputati debent simul procedere, & cognoscere cum iudice, à quo fuit appellatum, & assumunt secum assessorem litteratum, qui assessor tempore prolationis sententiæ secreto debet communicare sententiam cum iudice ordinario, à quo fuit appellatum, quando prima sententia venerit revocanda, vel in aliquo emendanda, & si non se concordent in pronuntiendo, tunc decuriones ambo simul cum suo assessore proferunt sententiam revocando vel emendando primam iudicis ordinarii, & in fine ejus omnes se subscribunt, & ista sententia lata à decurionibus exequi debet per iudicem ordinarium sub pœna viginti mille teruntiorum, nec ab ea admittitur appellatio juxta text. in d. l. 7. & resolvit Aviles ubi supra num. 4. & 18. quando verò sententia iudicis ordinarii venit confirmanda, assessor non communicat cum iudice ordinario, sed de per se profert sententiam cum uno vel ambobus decurionibus, & postea ordinarius ei se subscribit: & sententia revocatoria concipitur forma sequenti.

Finis sextæ Partis primi Tomi.

SEPTIMA PARS PRIMI TOMI.

DE FORMA ET MODO PROCEDENDI
in secunda supplicatione cum pœna mille
quingentarum duplarum.

SUMMARIA.

- 1 Summa & divisio tractatus secunde supplicationis.
- 2 Supplicationis secunde definitio.
- 3 Supplicationem secundam qua persona interponere possint?
- 4 Supplicatio secunda non est admittenda à procuratore non habente speciale mandatum ad eam interponendam.

- 5 Procurator habens mandatum non potest aliquid facere, ex quo dominus ejus ad pœnam obligetur.
- 6 Procurator habens mandatum ad lites & causas, & ut possit appellare à quacunque sententia, non poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi.
- 7 Quamvis procurator ad omnia, qua speciale mandatum requirunt, constitutus sit, se-

Suarez de Paz Praxis Eccl.

D d 2 cundam

- cundam supplicationem interponere non poterit, etiamsi in mandato expressum sit, quod de calumnia & veritate dicenda juret.
- 8 Si procuratori in mandato datur facultas aliquid agendi, ex quo major poena mille quingentarum duplarum incurri possit, tunc admittetur etiam ad interponendam secundam supplicationem.
- 9 Procurator non admittitur ad interponendam secundam supplicationem, etiamsi in mandato expressum sit, quod eam interponeret, & dominum poena subderet: nisi persona adversa & causa in mandato specificentur.
- 10 Procurator ab executione appellare non potest absque speciali mandato ab ea appellandi.
- 11 Procurator constitutus etiam cum libera & generali administratione bonorum secundo supplicare non poterit.
- 12 Si legitimus procurator ad interponendam secundam supplicationem intra viginti dies non doceat de mandato, adhuc ejus mandatum sufficit, & supplicatio admittenda est, si postea doceat.
- 13 Procuratori, qui in prefixo sibi termino adversus electum crimina objecit, non nocet quod intra illum terminum de mandato propter oblivionem non docuerit, dum tamen illud postea producat.
- 14 Procurator certioratus de mandato, licet illud non receperit, pro mandante agere poterit.
- 15 Certificatione mandati & non ejus receptione, seu presentatione opus est, ut quis officium procuratorium exercere valeat.
- 16 Quando quis litigat tanquam procurator, & non produxit mandatum, quod revera habebat, valet iudicium, si producat parte adversa petente.
- 17 In dubio an appellatio sit deserta necne; desertam non esse pronuntiandum est.
- 18 Ponderatur L. 1. tit. 20. lib. 4. Recop.
- 19 Conjuncta persona absque mandato speciali non admittenda ad interponendam secundam supplicationem.
- 20 Conjunctus non admittitur ad ea, quae speciale mandatum exigunt sine illo.
- 21 Si conjunctus ratam habeat intra viginti dies supplicationem a conjuncto interpositam, & cetera, quae circa eam fecit, secunda supplicatio locum habebit.
- 22 Supplicationi secunda locus est in causis coeptis in consilio regio & cancellariis.
- 23 Per novam litem & petitionem, & non alio modo, debent causa incipere in regis consiliis & cancellariis, in quibus locum habeat secunda supplicatio.
- 24 In casibus curia dicitur coepa petitio in consilio, seu cancellariis.
- 25 Verba L. regia civili modo intelligenda.
- 26 Si causa de facto incipiat in consilio regio seu cancellariis, habebit etiam in ea locum secunda supplicatio secundum Avendan.
- 27 A sententia confirmatoria lata per consilium supremum, per quam confirmata est, quae lata fuit a iudicibus curiae Alcaldes de corte, non posse secundo supplicari, praxis observat, licet Gregorio Lup. aliud de jure videatur.
- 28 Caute advocati consulunt clientulis, ut reos coram iudicibus curiae conveniant, ut secundam supplicationem evitent.
- 29 Reo convento coram inferiori iudice, & litem praetimore L. contestante, & prosequente declinatoriam, usque quo causa ad supremos consiliarios remittatur, poterit apud eos locus esse secunda supplicationi, non obstante lite contestata coram inferiori.
- 30 Per litem contestationem coram iudice competentem factam non dicitur lis ibi coepa.
- 31 praescriptio non interrumpitur per litem contestationem coram iudice incompetenti.
- 32 Litis contestatio invalida non excludit terminum dilatoriarum, nec jurisdictionem perpetuat.
- 33 Supplicationi locum non esse contra Avendan. verius videtur, in causa, cujus petitio coepa fuit coram inferiori iudice, & deinde per appellationem, aut remissionem ad curiam causa fuit devoluta, & ibi retentus processus, & prima & secunda fertur sententia.
- 34 Secunda supplicatio non est admittenda, quam interponit is, qui habet privilegium, ut in curia conveniri debeat, & conventus coram inferiore iudice litem contestatus est, cujus jurisdictionem ad ejus petitionem superiores postea sibi advocarunt, nisi coram inferiori conventus protestationem obtulit.
- 35 In causa coepa coram supremis ordinum consiliariis non esse locum supplicationi, verius videtur, & ita practicitur.
- 36 Consilium ordinum non est regium.
- 37 Hispaniarum Rex perpetuus est militarium trium ordinum administrator.
- 38 In causis coeptis in audientis Gallecia & Canaria, non est locus secunda supplicationi: & quid in audientia Hispalensi observetur, traditur.
- 39 In causis nobilitatis agitatae coram iudicibus nobilitatum non admittitur secunda supplicatio.
- 40 Nobilitas genere vel tempore acquirenda, non estimatione nummaria.
- 41 Secunda supplicatio admittenda etiam in causis coeptis in consilio de Contaduria.
- 42 Consilium de Contaduria, consilium supremum dicitur.
- 43 Consilium de Contaduria super vectigalibus, gabellis & redditibus regis iudicat.
- 44 Expenditur l. 5. tit. 12. lib. 2. Recop.
- 45 Exclusio generalis remediorum intelligitur de his, quae jure ordinario competunt, & non extraordinario & speciali.
- 46 Lex exclusiva remediorum loquens per verbum universale, Nullum, non censetur excludere remedium speciale alia lege inductum.
- 47 Dispositum in l. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilat. quid operetur?
- 48 In causis coeptis coram iudice vulgo dicto, De Vizcaya, admittitur secunda supplicatio.
- 49 In causis inchoatis in audientis Indiarum admittitur secunda supplicatio.
- 50 Audientia Indiarum suas proprias habent ordinationes, & quando in eis aliquid non reperitur decisum, recurritur ad modum procedendi, qui Pincia & Granata observatur.
- 51 In audientis Indiarum interposita secunda supplicatione, non superseditur executioni, prout in Hispania.

- 52 In audientis Indiarum in causis possessoriis nunquam admittitur secunda supplicatio.
- 53 In cancellariis Indiarum, ut sit locus secunda supplicationi in causa proprietatis, proprietatis decem mille pesos de oro tangere, vel excedere debet.
- 54 Qui apud Indos secundam interposuit supplicationem, debet coram rege comparere intra metam unius anni a tempore notificationis sententiae.
- 55 In partibus Indorum, qui secundo supplicat, nec poena alicui se subdit, nec fideiussorem praestat.
- 56 Exceptis quinque differentiis congestis supr. a num. 51. inter audientias Indiarum & Hispaniae circa interpositionem secunda supplicationis, in omnibus aliis similis ordo observandus erit inter easdem.
- 57 In causis coeptis in consilio supremo Indorum locum esse secunda supplicationi (servata omnimodo forma, quae in supremo regali observatur) juri consonum videtur, & praxis observat.
- 58 Consilium supremum Indorum consilium regium est, & ab eo nullus recursus ad aliud relictus est.
- 59 Lis quando coepa dicatur, expenditur.
- 60 Quae sit verior resolutio circa id, quando lis coepa dicatur.
- 61 Ut secunda supplicationi locus sit, lis dicitur coepa per litem contestationem.
- 62 Litem non dici coepam in consilio supremo, seu cancellariis ab actibus & petitione, quae ibi fiunt, sed a litem contestatione, contra Avendan. defenditur.
- 63 Causa debet esse ardua, ut in ea locus sit secunda supplicationi.
- 64 Causa ardua dicitur, quae in proprietate tria millia duplarum, in possessione sex millia excedit, nulla facta summarum coacervatione.
- 65 Resolvitur, an si unus actor agat contra plures reos diversarum summarum, quae de per se non attingunt trium millium duplarum valorem, & eorum aliquis supplicavit secundo suo nomine & consortium, prosit etiam ceteris correis, & sit bene supplicatum.
- 66 Causa non solum ardua, sed continens rem estimabilem tribus millibus duplarum auri de cabeca debet esse, ut in ea locus sit secunda supplicationi.
- 67 Plures causa arduae reputantur, in quibus non est locus secunda supplicationi, quemadmodum sunt causa criminales.
- 68 In causis nobilitatum non est locus secunda supplicationi.
- 69 In causa super privilegio exemptionis tributorum estimabili & ardua secunda supplicatio est admittenda.
- 70 In causa super diversis iuribus jurisdictionis, quae simul juncta excedunt debitam summam, potest & debet admitti secunda supplicatio.
- 71 Causa super jurisdictione absque aliqua taxatione semper ardua censetur, ut in ea admittenda sit secunda supplicatio.
- 72 Specie posita, & genus necessario ponitur.
- 73 Cognitio generis debet precedere cognitionem specierum.
- 74 Posito genere, & ejus species appositae censentur, saltem affirmative.
- 75 Valor causa, in qua potest interponi secunda supplicatio, attendendus tempore petitionis, quo tempore causa jam ardua esse debet: nec sufficit quod tempore sententiae creverit.
- 76 Valor unius dupla de cabeca est ejusdem valoris cum Castellano, qui sexdecim argenteis constat.
- 77 Valor trium millium duplarum auri de cabeca reducit ad quadraginta octo millia argenteorum, & ad quatuor millia trecenta sexaginta quatuor ducatorum, quatuor argenteis exceptis.
- 78 Sex mille dupla de cabeca conficiunt nonaginta sex millia regalium, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum, exceptis argenteis octo.
- 79 Mille quingenta dupla de cabeca conficiunt numerum viginti quatuor millium argenteorum; quibus Castella hoc tempore utimur, & ducatorum duorum millium centum octuaginta sex, duobus argenteis exceptis.
- 80 Ut secunda supplicatio interponi valeat, opus est, duas diffinitivas sententias latas esse; nec sufficit, si interlocutoria sint vim diffinitivarum habentes.
- 81 Sententia interlocutoria quae dicatur?
- 82 Sententia interlocutoria habens vim diffinitivae quae sit?
- 83 Verius est, sententiam super possessorio diffinitivam esse.
- 84 Intellectus ad text. in c. 2. & c. cum venissent ille, de ord. cog. hic, de instit.
- 85 Intellectus ad leg. 8. & 9. tit. 20. lib. 4. Recopilationis.
- 86 In causis criminalibus non admittitur secunda supplicatio.
- 87 Quando principaliter aliqua causa criminaliter intentatur coram consilio supremo, & incidenter petitur ratione interesse aliqua magna summa trium millium duplarum, ratione hujus interesse admittendam secundam supplicationem, contra Avendan. defenditur.
- 88 Appellatione vel in integrum restitutione aliquo statuto sublatis in criminalibus, censentur sublata respectu principalis causa, & non respectu emergentis.
- 89 Expenditur text. in l. 3. tit. 20. lib. 4. Recopilationis in fine.
- 90 Qui principalis causa non potest esse iudex, non poterit & accessorii, quando pars ratio impotentia militat in principali, quae militat in accessorio.
- 91 Super liquidatione fructuum prima & principalis sententiae, cadit secunda supplicatio, si causa liquidationis summa trium millium duplarum excedat.
- 92 Supplicatio secunda intra viginti dies a die notificationis sententiae de revista est interponenda, & contra eorum lapsum non datur restitutio, contra Did. Perez.
- 93 Supplicans secundo tenetur intra viginti dies publico instrumento se obligare, & cautionem sufficientem praestare coram auditoribus regis, a quibus interposita fuit supplicatio, alias non auditur.
- 94 Procurator etiam fisci secundo supplicans obligationem & fideiussionem conficere tenetur, eo discrimine inter privatum & fiscum conf-

- tituto, quod procurator fisci duntaxat ad mille duplas solvendas se & fidejussores obligat.
- 95 Supplicans secundo si pauper reperiat, non compellitur cautionem aliam, quam juratoriam prestare.
- 96 Qui secundo supplicans, & intra viginti dies se obligans & cautionem prestans non exhibuit intra eos instrumentum obligationis & fidejussionis, non admittendus erit, si post exhibeat.
- 97 Qualitas verbo adjuncta regulanda secundum tempus verbi.
- 98 Forma à lege data ad aliquem actum servanda, alias actus erit nullus.
- 99 Habens mandatum, ut rem de avolengo retrahere valeat, & intra annum petens rem retrahi, & non docens de mandato nisi post annum, non erit admittendus elapso anno, intra quem non docuit de mandato.
- 100 Doctrina Speculatoris tit. de procuratore §. 1. num. 18. versic. sed si receptum qualiter intelligenda?
- 101 Si supplicans secundo dedit fidejussores intra viginti dies, quos auditores quia non idoneos repulerunt, & alios post viginti dies dari preceperunt, non admittitur ad secundam supplicationem, nec per auditores id fieri potest.
- 102 Doctrina Baldi in l. 1. in princ. de fide instrum. quomodo accipienda?
- 103 Supplicationem secundam illius, qui supplicavit, & se obligavit & satisfactionem dedit, non prodesse adversa parti non supplicanti, si sententia in melius reformetur, praxis recepit: licet de jure contrarium defendatur.
- 104 Supplicans (parte, qua non supplicavit, etiam reluctante) à supplicatione secunda recedere valet.
- 105 Appellatio ab uno interposita non appellanti etiam prodest, si simpliciter interponatur.
- 106 Appellatione victoris deserta, potest victor victi appellationi adhaerere, & inde sua desertioni remedium querere.
- 107 Actore bis appellante, si reus postea appellet, admittitur ex persona rei etiam tertio appellans, quamvis tertio appellare regulariter prohibitum sit.
- 108 Appellatio & supplicatio parificantur, ubi contrarium dispositum non reperitur.
- 109 Ratio l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopilat. requirentis obligationem & fidejussionem in secunda supplicatione, qua fuit?
- 110 Adversus lapsum viginti dierum, intra quos quis se obligare & fidejussionem prestare tenetur, non datur restitutio, quod contra Didacum Perez defenditur.
- 111 Secunda supplicatio, obligatio & cautio coram auditoribus, à quorum sententia supplicatur, interponenda sunt.
- 112 Latae duae sententiae conformes super alicujus rei proprietate executioni mandanda sunt, cum fidejussione, quod, si retractentur, res cum fructibus reddetur, non tamen secunda supplicatio deneganda.
- 113 Intellect. l. 1. in fin. tit. 20. lib. 4. Recop.
- 114 Si super alicujus rei possessione duae conformes proferantur sententiae, per auditores non
- admittitur amplius secunda supplicatio, sed mandantur executioni cum fidejussione, quod si in proprietate obtinuerit adversarius, sibi reddatur possessio.
- 115 Ponitur ratio discriminis inter proprietatis causas & causas possessionis, quoad interpositionem secunda supplicationis.
- 116 Latis duabus etiam non conformibus sententiis super possessione alicujus majoratus, non admittitur secunda supplicatio.
- 117 Si duabus conformibus sententiis latis super proprietate quis voluerit supplicare secundo admittitur cum cautione, sed non super sedetur executioni: & est intelligendum de sententiis omni modo conformibus alias in ea parte, qua fuerint diffformes, executioni erit super sedendum.
- 118 Quando duae sententiae conformes dicantur.
- 119 Princeps qui ordinario judici praecipit aliquid ab eo fieri, & observari pro forma, cum facit delegatum, quamvis illud facere possit ex sua jurisdictione ordinaria.
- 120 Sententia secunda, qua aliquid addit, aut à prima detrahit, non dicitur conformis: si in prima nec tacite nec expresse de additione aut detractione aliquid actum fuerit.
- 121 Secunda supplicatio ad regem dirigenda est, & interponenda.
- 122 Supplicans secundo tenetur coram rege, vel regni gubernatore intra quadraginta dies comparere cum testimonio sua supplicationis, alioquin supplicatio deserta efficitur.
- 123 Adversus lapsum quadraginta dierum (intra quos secundo supplicans coram principe tenetur se representare) datur ex justa causa restitutio.
- 124 Causam secunda supplicationis rex quinque ex suis supremis auditoribus committit: ex quibus etsi aliquis decedat, ceteri ad determinationem procedunt.
- 125 In secunda supplicatione ex eisdem actis processus procedendum, nec aliquid ultra admittendum.
- 126 In causa secunda supplicationis statim procedendum, & ea omnibus anteponenda.
- 127 Licet in causa secunda supplicationis novae allegationes excludantur, non sunt excludenda, quae de novo emerferunt, dum id pars jurejurando asserat.
- 128 Sententia de revista confirmata in secunda supplicatione, supplicans poena cui se obligavit, etiam condemnandus erit, & applicabitur fisco, parti, & ipsis auditoribus qui sententiam protulerunt de revista.
- 129 Judices deputati ad causam secunda supplicationis supplicantem qui non obtinuit, minime à poena mille quingentarum duplarum absolvi possunt: pro qua & pro principali executoria littera in cancellaria expedienda sunt.
- 130 Si secunda sententia de revista confirmata non fuerit per judices secunda supplicationis, tunc executoria coram eis decernenda sunt, & non in cancellaria.
- 131 Licet in totum sententia de revista fuerit confirmata per judices secunda supplicationis, poena solvenda est, licet in fructibus aut expensis modificata aut correctata sit.
- 132 Moderamen respectu fructuum aut expensarum

- rum in secunda supplicatione tanti habitum, quod propter ipsum solum liceret secundo supplicare, liberat supplicantem à poena mille quingentarum duplarum.
- 133 Secundo supplicans nulla incurta poena potest à supplicatione recedere ante lapsum trimum mensium, post vero non nisi poenam excludat.
- 134 Super dubio, an secunda supplicatio admittenda sit nec ne, judices ad eam deputati inquirent, & judicabunt.
- 135 Quando dubitatur an admittenda sit appellatio, cognitio ad superiorem spectat, ad quem appellatum existit.
- 136 L. 5. tit. 20. lib. 4. Recopil. enucleatur.
- 137 In dubio an admittenda sit supplicatio nec ne, ei locum esse decernendum est.
- 138 Princeps ex plenitudine sua potestatis requisita ad secundam supplicationem pro forma, in aliam formam mutare poterit.
- 139 L. 4. tit. 24. part. 3. ubi expendatur.
- 140 Forma interponenda secunda supplicationis, & Hispanice eam concipiendi.
- 141 Supplicationis secunda danda copia alteri parti.
- 142 Pars qua non supplicavit contra eam qua secundo supplicavit ab ea prestitam cautionem sufficientem non esse solet objicere coram auditoribus à quibus supplicatio interponitur.
- 143 Super articulo, an sufficienter cautum sit ab ea parte, qua secundo supplicavit, admittitur supplicatio.
- 144 Remissio decima posita in fin. tit. 19. lib. 4. Recop. intelligitur.
- 145 Pars qua secundo supplicavit, si ab adversa opponatur fidejussores minus idoneos, curet intra viginti dies idoneos dare, vel quod sententia terminetur; eos quos praestitit, idoneos esse, alias post viginti dies, nec etiam auditoribus praecipientibus, eos prestare poterit.
- 146 Finito articulo super fidejussione danda ab eo, qui secundo supplicavit, is ab ipso secretario petit testimonium suae supplicationis & obligationis, & fidejussionis, quod sibi statim concedit.
- 147 Forma qua secundo supplicans debet coram regia majestate comparere, & quid ab ea petere.
- 148 Comparenti in gradu secunda supplicationis coram rege quid responderi soleat, & qualiter ultra procedendum.
- 149 Ab eo quod decernunt regii auditores (quibus causa secunda supplicationis commissa est,) circa articulum, an locus sit supplicationis, vel non, non admittitur supplicatio.
- 150 Quae circa materiam secunda supplicationis auctor scripsit, cum practicis & advocatis peritis consuluit.

Caput Unicum.

Post appellationis & primae supplicationis tractatum, non incongruum erit secunda supplicationis cum poena mille quingentarum duplarum tractatum describere, prout polliciti fuimus supra in 6. parte hujus primi tomi in §. sententia diffinitiva en revista in fine, qui tractatus

perquam utilis, necessarius, praxique accommodatissimus erit: in quo differendum erit de his, quae frequentius in usu forensi accidunt. Pro cujus perfecta cognitione in primis dicendum erit, quid sit secunda supplicatio: Secundo, quae persona illam interponere possint: Tertio, quae requirantur, ut secunda supplicationi locus sit: Quarto, coram quibus, & ad quem proponi debeat: Ultimo, quo ordine & forma in ea procedendum sit, & de aliis in materia necessariis.

Ad primum dicendum est, me hactenus non reperisse definitionem secunda supplicationis ab aliquo descriptam, licet in genere quid sit supplicatio describatur in l. 1. tit. 24. part. 3. quod in loco Greg. Lupus ex d. l. colligit, quod supplicatio est petitio principi porrecta; ut rigor justitiae reparetur. Aliam definitionem ibi ponit Montalvus, & aliter Didac. Perez definit in l. 25. tit. 3. lib. 2. ordinam. in gloss. 2: ex quibus tamen non cognoscitur, quid sit haec secunda supplicatio, de qua agimus. Unde existimo sic posse aptius definiri, scilicet, quod est petitio principi porrecta, per quam datur regressus ex eisdem actis processus contra judicatum in prima supplicatione, quod per appellationem, nullitatem, seu aliud remedium ordinarium retractari nequit: & de hac secunda supplicatione agit integer. tit. 20. libr. 4. Recopil. & aliqua de ea tradit Avendan. in tractat. de 2. supplicatione, & Didac. Perez in d. l. 25. tit. 3. lib. 2. Ord. in gloss. 2.

Ad secundum dicendum est, quod supradictam secundam supplicationem interponere possunt ipsae partes gravamen sentientes, ut probat l. 1. tit. 20. libr. 4. Recopil. ibi, Queremos que la parte que se sintiere agraviada, &c. quam etiam poterit interponere procurator, ut ex d. l. 1. colligitur ibi, O en cuyo nombre fuere supplicado, &c. dummodo talis procurator habeat speciale mandatum ad eam interponendam. Ita sentit Avendan. in dict. tractat. de 2. supplicat. n. 14. Monte in sua pract. tractat. §. cap. 8. in princip. ibi, Y poder special. Qui intellectus ex eo suadetur, quod procurator habens generale mandatum, non potest aliquid facere, ex quo dominus ejus ad poenam obligetur, juxta text. in Clement. non potest de procurat. firmat Bart. in l. si procurator num. 7. & ibi Jaf. num. 5. ff. de condict. indebit. Bart. per text. ibi in l. 3. §. si procurator, & ibi Alex. ff. quod quisque juris. Felin. in cap. 1. n. 8. post Panor. ut lite non contestata, & in c. quoad consultationem de re judicata, & Avend. in dict. tractat. num. 14. col. 1. in fine, & hinc docuit Ang. in l. ab executore col. 4. ff. de appellat. quem sequitur Felin. in d. c. 1. & in d. c. quoad consultationem num. 21. Jaf. in l. invitus num. 5. Cod. de procurat. & in dict. l. si procurator num. 10. quod licet procurator habeat mandatum ad litteras & causas, & ut possit appellare à quacunque sententia interlocutoria seu diffinitiva, non tamen poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi, ex eo nempe, quod si appeller ab executione, & succumbat, incidit in poenam quinquaginta librarum argenti, juxta text. in l. ab executore. C. de appell. ad quam poenam obligare non potest dominum ex supradictis, quibus relinquuntur, quod si procurator sine speciali mandato hanc secundam supplicationem interponat, admittenda

mittenda non erit, nec per eam dominus obligetur, & possit incidere in pœnam mille quingentarum duplarum, quæ imponitur supplicanti, & non obtinentibus in d. l. 1. tit. 20. libr. 4. Recopil. Et ita praxi receptum est procuratorem non admitti ad interponendam hanc supplicationem, nisi speciale mandatum ad hoc habeat.

7. Quod etiam extenditur si in mandato à domino dictum sit: *Et te constituo procuratorem ad jurandum de calumnia & veritate dicenda, & generaliter ad omnia ea, quæ speciale mandatum exigant*: nam virtute talis clausulæ non potest procurator facere graviora expressis in ipso mandato, juxta text. in *Clementina non potest de procurat.* & nos supra diximus in 4. annotatione totius operis num. 16. Undè cum gravius sit interponere hanc supplicationem & dominum prædictæ duplarum pœnæ subdere, quam præstare juramentum de calumnia, non est extendendum mandatum ad illud quod gravius est, 8. juxta text. in d. *Clementina non potest.* Hinc verum erit, quod si in mandato daretur facultas procuratori aliquid agendi, ex quo dominus posset incidere in majorem pœnam seu æqualem pœnæ dictarum mille quingentarum duplarum, tunc procurator vigore talis clausulæ admitteretur ad interponendam hanc secundam supplicationem.

9. Rursus extenditur, procuratorem admittendum non esse ad interponendam hanc secundam supplicationem, etiam si in mandato specialiter expressum sit, quod possit interponere supplicationem à quacunque sententia etiam cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum, & earum pœnæ & obligationi dominum subdere, nisi specialiter causa ipsa & persona adversa in mandato specificetur, & exprimat: quia, quando requiritur speciale mandatum principaliter in favorem adversarii, qui dubitat ne fortè postea dominus reversus dicat, se non intellexisse dare ad aliud speciale mandatum, necessum est, quod exprimat singulariter, & fiat in individuo mentio causæ & personæ, ut colligitur ex dicta *Clementina non potest, ibi nisi, &c.* Ideò exigitur expressum mandatum, ne dominus postea dicat se non sensit de ista causa, & evitet pœnas positas in capit. 1. §. 1. de electione in 6. & adversarius damnificetur. Ita concludit Bartolus in leg. *filiusfamilias num. 10. ff. de donationibus, & in l. si quis mihi bona. §. sed utrum num. 1. ff. de acquirenda hereditate, & ibi Alexander & Jason numer. 2. Bartol. & Paulus in l. unica. Codic. etiam per procurator. causam in integr. restituit. Bartol. in l. illud. §. si talis ff. de minor, & in leg. qui bona. §. qui aliena ff. de damno infecto, & sequitur dicens communem Romanus in consil. 241. num. 11. Chafsanus in consuetudinibus Burgundia. Rubric. 10. §. 1. n. 5. fol. 333. col. 2.*

10. Et fulcitur hæc opinio ex doctrina Angeli in l. ab executore ff. de appellationibus, ubi docet, quod ad hoc quod procurator nomine domini ab executione appellare possit, opus est sibi speciali mandato, nec sufficit si in eo dicatur, quod ab omni sententia diffinitiva aut interlocutoria appellare possit: sed expressum in specie danda est procuratori facultas appellandi ab executione. Quam doctrinam sequuntur Decius in cap. no-

vit. de appellationibus num. 6. Felinus in dict. cap. quoad consultationem num. 21. & Jaf. in dict. l. invitus. Idem ergo dicendum erit in hoc casu, cum sit eadem ratio, & idem periculum veretur, ut supra dictum est.

Insuper extenditur, etiam si procurator constitutus sit cum generali & libera administratione bonorum, adhuc enim hanc secundam supplicationem interponere non poterit, quia non censetur talis administratio concessa, ut dominum ad pœnam obligare possit, nec id in tali generali mandato includitur, juxta text. in leg. si pater ff. quæ in fraudem creditorum in l. creditor. §. Lucius ff. mandati. l. si procurator post medium ff. de conditione indebiti, & ibi tenet Bartolus num. 6. & 7. sequitur Jason in l. jusjurando. §. finali. num. 4. versic. secundo limita ff. de jurejurando, & Socinus in regul. 320. Ad quam pœnam (prout diximus) procurator cum libera administratione obligaret dominum, si hanc secundam supplicationem interponeret: ergo eam interponere non poterit, quantumcunque generale & liberum mandatum, & administratio sibi concessa sit, & ita practicat.

Advertendum tamen est, quod si procurator habens hujusmodi speciale mandatum sufficiens ad interponendam secundam supplicationem compareat, & eam interponat & obligationem domini & satisfactionem ad pœnam exhibeat coram iudicibus intra terminum viginti dierum concessum à dicta l. 1. titulo 20. libro quarto Recopilationis, non tamen intra illud tempus mandatum domini producat, sed postea elapsis viginti diebus de eo doceat, adhuc mandatum sufficiens erit, & ejus supplicatio admittetur: non enim necessum est intra illum terminum mandatum exhibere, quæ opinio probatur argumento text. in capit. 1. de electione libro sexto, ubi dicitur, 12. quod si quis tanquam procurator alicujus in termino sibi præfixo crimina adversus electum objecerit, & intra illum terminum de mandato quod jam habebat, non docuerit (quia forte non venerat sibi in mentem) non nocet ei, dum tamen mandatum postea producat, ita docet Speculator in titulo de procuratore §. 1. num. 18. versicul. sed si receptum erat, quem referunt & sequuntur Alexand. in consilio 78. num. 8. & 11. & 12. volumine 5. & Ripa. in capit. cum M. Ferrariensis num. 137. de constit. Secundo prædicta opinio suadet, quia si procurator certior factus sit à domino de mandato, licet ipsum non recipiat, poterit officium procuratorium exercere ex doctrina Bartoli in consilio 73. numero secundo, sequitur Cardi. in dict. Clementina non potest, questione 18. & ita certificatio mandati, & non receptio requiritur seu præsentatio. Item & tertio prædicta opinio probatur ex eo, quod quando quis litigavit tanquam procurator alicujus & non produxit mandatum, si reverà illud habebat, valet iudicium & tenet, dummodo producat, si à parte adversa petatur. Ita de jure communi esse notatur in capit. licet de procuratoribus, & in l. Pomponius §. rati habitationis ff. de procuratoribus gloss. in cap. 1. verbo, Absentia de electione in 6. Alexander in dicto consilio 78. num. 12. Quarto facit pro dicta opinione, quod quando dubitatur, an appellatio sit deserta nec ne, & pro utraque parte rationes urgent, iudex in dubio pronuntiare debet

bet desertam non esse, ex Paulo Castrensi in l. 1. numero 4. ff. si quis caut. quem sequuntur Alexand. ibi numero 21. & 22. & Jaf. numero 17. Pari etiam modo in hoc dubio an esset necessarium præsentare mandatum intra viginti dies, judicandum esset non esse necessum, cum inde pendeat, deserta sit supplicatio nec ne. Ultimo prædicta opinio præ maxime fulcitur ex eo, quod dicta l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopilationis non requirit pro forma, quod intra illos viginti dies, vel aliquod aliud tempus de mandato domini procurator doceat: duntaxat requirit quod procurator tempore, quo egerit actum tam secundæ supplicationis, quam alium quemcunque, habeat sufficiens mandatum, & quod de eo sit certificatus: nec etiam hoc l. expressit, sed in terminis juris communis reliquit, & si aliud pro forma voluisset servari, utique expressisset, sicut & cætera expressit. Quæ opinio verior & æquior apparet, & servanda, non obstantibus fundamentis in contrarium adductis per Tiraque. de retractu linagier. §. 1. gloss. 10. num. 93.

Quod sit, quod cum tam speciale & sufficiens mandatum exigatur ad interponendam hanc secundam supplicationem, consequitur quod conjuncta persona absque speciali mandato, etiam præstita cautione de rato, admittenda non erit ad interponendam hanc supplicationem: nam in his quæ speciale mandatum requirunt, conjunctus non admittitur sine illo, l. patri juncta l. illud. §. si talis ff. de minor. tradunt moderni in l. exigendi. Cod. de procuratoribus, & in c. nonnulli §. sunt & alii de rescriptis, Socinus in consil. 120. col. 3. versic. postremo lib. 1. & in consil. 231 lib. 2. & Bernardus Diaz in regul. 130. Quod ego limitarem, nisi conjunctus interponat hanc supplicationem, & alter conjunctus, pro quo fuit interposita, intra viginti dies à tempore latæ sententiæ ratam eam habeat, & obligationem ad pœnam & satisfactionem legitimo tempore & modo factam & exhibitam approbet: quia tunc secunda supplicatio per conjunctum interposita locum habebit, ex congestis per Tira. in dicto §. 1. gloss. 10. n. 61. 62. 96. & 97.

22. Ad tertium dicendum est, plura requiri ad hoc, ut secunda supplicatio interponi valeat: primo enim requiritur, quod causa illa super qua interponitur sit cœpta in consilio regio, vel in regis cancellariis seu audientis, ut in dict. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. in principio l. 7. eodem l. 4. tit. 24. part. 3. Quod intellige si causa fuerit ibi cœpta per novam litem & petitionem, & non aliter, nec alio modo, hoc est, quod petitio illa non se referat ad aliud prius actitatum super illo negotio, petendo restitutionem, vel reclamando, vel de nullitate agendo, vel alio quovis simili modo prosequendo priora acta, quæ non habent originem de novo in dictis curiis, ut in dict. l. 7. ibi, Por nueva demanda &c. hoc enim his verbis significari asserit Avend. de secunda supplicatione, nu. 10. Dicit autem præfenti casu cœpta debet dicta petitio, in casibus in quibus omiffis aliis inferioribus tribunalibus, petitio potuit poni in curia: quia casus erat curiæ, de quibus loquitur text. in l. 8. tit. 3. lib. 4. nova Recopil. l. 5. tit. 3. part. 3. Covar. in pract. quest. c. 6. & 7. Si ergo lis aliqua civilis in casibus curiæ ibi

notatis mota fuerit in curia regis, tunc post duas sententias habebit locum secunda supplicatio: nam illa verba legum hujus regni, quæ dicunt: *Que se commençaeren* debent intelligi civilis modo, id est, in casibus, in quibus causa potest incipere in curia, aliis omiffis tribunalibus, & ita advertit & resolvit Avendan. ubi supra num. 9. Unde si casus qui non possunt tractari in prima instantia apud curiam, forte de facto tractentur, & retineatur causa, & iudices primam & secundam proferant sententias, in tali casu non habebit locum secunda supplicatio: quia ille casus non erat talis de sui natura, qui posset apud curiam incipi: Sed in proposito casu contrarium resolvit Avendanius d. n. 9. quia eo ipso, quod sine ulla declinatione partes litigant in curia, & iudices regii de causa cognoscunt, valent sententiæ in prima & secunda instantia, & hoc sufficit ut locum habeat secunda supplicatio, ut ibi per eum.

Ex quibus primo infertur, quod à sententia confirmatoria, lata per dominos de consilio, in qua confirmarunt sententiam alicujus ex iudicibus curiæ, vulgo, *Alcaldes de corte*, non potest interponi hæc secunda supplicatio: quia causa non fuit cœpta coram illis, sed potius venit de gradu in gradum: quo casu (ut prænotamus) non admittitur supplicatio, & ita practicatum testatur Gregor. Lup. in l. 4. tit. 25. part. 3. versiculo, *O del adelantado*. licet juri & æquitati magis consentaneum contrarium existimet. Sed primum sequitur Avendanius ubi supra num. 11. columna 3. Didacus Perez in l. 8. titulo 4. libro secundo Ordinamenti verbo, *No sea heca execucion versicul. dubitat etiam pag. 394.* Hinc inolevit, quod cauti advocati, ut ab instantia secundæ supplicationis fugiant, suis clientibus consilium hoc salutare præsent, ut curent reum coram his iudicibus curiæ convenire.

Secundo ex prædictis infertur, quod si reus conventus coram inferiori iudice declinet jurisdictionem, & tamen contestetur litem præ timore pœnæ contentæ in l. 1. tit. 4. libro 4. Recopilation. & prosequatur declinatoriam usquequo iudex se incompetentem pronuntiet, & causam ad regios consiliarios remittat, quod tunc poterit invenire secunda supplicatio ad personam regiam, non obstante lite contestata coram inferiori iudice, per quam lis videtur coram eo cœpta, & inchoata, & ab ea initium sumit, ut in cap. ex parte el. 2. de verbor. significatio. Et litis contestatio dicitur exordium litis, ut in Authentica de litigio §. si vero apud iudicem, & capit. 1. de jur. calum. Nam cum lis fuerit contestata coram iudice incompetenti, & causa devoluta ad regium consilium seu Cancellariam, nullum habuit effectum, nec per talem litis contestationem dicitur cœptum iudicium, juxta text. in Clem. 2. ut lite non contest. facit gloss. cap. ut debitus honor. de appellatio. & in l. si pater Cod. ne de statu. defunc. ubi dicitur, quod si lis non fuerit contestata coram iudice competenti, non interruptitur præscriptio. Conducit quod docet Guillier. Lug. in l. eum qui in principio ff. de constituta pecun. ubi ait, quod quamvis litis contestatio sit terminus exclusivus dilatoriarum, ut in capit. pastoralis de

except. illud tamen est verum, si contestatio valida sit, & eodem modo citatio nulla non perpetuat jurisdictionem, gloss. in capit. pastoralis verb. qui potest. de offic. deleg. in 6.

33 Tertiò ex superioribus videbatur dicendum, quod non possit interponi secunda supplicatio, si cœpta sit petitio coram iudice inferiori, & dum coram eo prosequitur causa, iudex per interlocutoriam intulit gravamen, & causam per appellationem devolvit ad curiam, & ibi retinetur processus, vel saltem per remissionem retinetur & proferetur prima & secunda sententia, quia nec in consilio aut Cancellaria fuit petitio prima proposita, quæ qualitas cum deficiat, dispositum in dict. l. 1. novæ Recopil. etiam deficeret: quia cui non conveniunt verba legis non convenit ejus dispositio, ut in l. 4. §. toties ff. de dam. infect. Contrarium tamen licet dubius, imo quod interponi possit secunda supplicatio, expendit Avend. ubi supra num. 11. folio 96. sed licet æquior videatur ejus opinio, prima tamen magis consona est dispositioni l. 7. tit. 20. libro 4. Recopilationis. qua cavetur secundam supplicationem locum habere in causis & litibus, scilicet, que se encomiencan en el conseio o en las audiencias por nueva demanda y no por via de restitucion ni reclamacion, ni nullidad, ni en otra manera alguna. Quibus verbis præcluditur aditus ad secundam supplicationem in omnibus causis, quæ principaliter & noviter non fuerint inchoatæ in Cancellariis, quam opinionem tenuit Avend. ubi supra numero 11.

34 Quarto infertur, non esse admittendam secundam supplicationem ab eo interpositam, qui (cum esset minor, vidua, pauper, aut ex his, qui habent privilegium ut conveniantur in curiis in prima instantia, juxta text. in l. 5. tit. 3. part. 3. & in l. 8. 9. & 11. tit. 3. libro quarto Recopilationis, & Covarruvias in pract. questionib. cap. 6. & 7.) fuit conventus coram iudice inferiori, & timore pœnæ præscriptæ in l. 1. tit. 4. lib. 4. Recopilation. litem fuit contestatus, & postea comparuit in Cancellaria seu curia, ubi auditores regii avocaverunt sibi cognitionem causæ ad petitionem comparentis, ea nempe ratione, quia causa prius fuit cœpta coram alio proprio iudice ipsius comparentis, licet inferiori, qui incompetens non erat: quamvis reus comparens eligere posset inferiorem aut superiorem iudicem, quem maluisset, juxta text. in Authentica habitata C. ne filius pro patre. Quod tamen intelligo verum esse, si reus ille simpliciter fuit litem contestatus coram inferiori absque aliqua protestatione, sc. quod in illum iudicem inferiorem consentire non intendebat; tunc enim non erit admittenda secunda supplicatio, cum in effectu fuerit jam lis cœpta coram illo iudice inferiori: cæterum si quando litem contestatus fuit coram inferiori, protestationem fecit, quod timore pœnæ dictæ l. 1. tit. 4. lib. 4. Recopilationis contestabatur litem, & non animo & voluntate tribuendi aliquam jurisdictionem iudici inferiori, aut in eum consentiendi, & deinde superiorem adivit à quo causa fuit avocata, tunc existimo secundum supplicationem admittendam esse: quia licet lis fuerit cœpta per litem contestationem coram iudice inferiori, fuit tamen coram iudice

incompetenti, & ita ex ea tanquam ex nihilo nullus oritur effectus, prout diximus supra in proxima 2. illatione. Et huic opinioni conducunt plura quæ congerit Avend. ubi supra num. 10.

Quinto infertur, quod si lis fuerit cœpta coram supremis consiliariis ordinum in eorum consilio, ab eorum sententiis licebit secundo supplicare cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum: nam inquit text. in d. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. hanc supplicationem habere locum, quando causa fuerit cœpta in consilio aut cancellariis, sed consilium ordinum est consilium: ergo in causa ibi cœpta secunda supplicatio locum habebit. Cujus tamen contrarium verius est, & practicitur: quia in eo nunquam hæc secunda supplicatio interponi solet nec potest: nam illud consilium non est regium, sed est consilium deserviens tribus ordinibus militaribus, quorum rex Hispaniarum est perpetuus administrator, ut patet ex tit. provisionum, quæ in prædicto consilio decernuntur, & expediuntur. Et ita mandatum & decretum hujus consilii eam vim & facultatem habent, quam magistri ordinum habebant, qui regibus subditi erant: at vero prædicta l. 1. & 3. tit. 20. lib. 4. Recop. & reliqui de hac materia secundæ supplicationis agentes, loquuntur quando sententia lata fuerit in regio consilio seu cancellariis, y assi dizen: ante los nuestros oydores y por los de nuestro conseio, &c. Secus igitur erit dicendum quando supplicatio interponeretur à sententiis latis in aliis consiliis, & audientiis.

Sextò infertur, in audientiis Gallicæ & Canariæ non esse locum huic secundæ supplicationi, cum prædicta pœna & fidejussione 1500. duplarum licet ibi lites & causæ de novo inceperint, quia non sunt cancellariæ nec suprema regia consilia, prout requirit dicta l. 1. tit. 20. libro quarto Recopilationis. Ab eis enim appellatio interponitur ad regias Cancellarias Vallisoletanam & Hispalensem in quibusdam casibus congestis à l. 1. 9. & 15. tit. 1. libro tertio Recopilationis, & l. 4. tit. 3. libro tertio Recopilationis. Idque maxime constat, quia in causis civilibus excedentibus in audientia Gallicæ centum millia marapetinarum, & in audientia Canariensi trecentum millia marapetinarum appellatio interponi potest ad Vallisoletanam & Hispalensem audientiam, ut in dict. 11. dicitur. Ergo si appellatio admittitur in causis tam parvæ summæ & quantitatis, frustra interponenda erit secunda supplicatio, quæ solum interponi potest in causis arduis & magnæ quantitatis, in quibus nullum aliud superest remedium ordinarium, ut infra apparebit. Pari modo in audientia Hispalensi non est locus secundæ supplicationi, licet auditores in prima instantia cognoscant de casibus curiæ vicinorum, de los lugares de señorio y abbadengo, juxta text. in l. 43. cap. 10. tit. 2. lib. 3. Recopilationis, quia ex privilegio particulari concessio illi civitati audio hanc secundam supplicationem sublatam esse in supradictis casibus.

Septimò infertur, quod in causis nobilitatis (quas vulgò de hidalguías dicimus) admittenda non erit hæc secunda supplicatio: quia hujusmodi causæ non incipiuntur in regio consilio, aut in cancellariis, sed apud iudices nobilitatis,

tum, qui vulgò alcaldes de hijos dalgo dicuntur, ut constat ex toto titulo 9. libro secundo Recopilationis, & ex titulo 2. libro nono Recopilationis numero 4. Nec id mirum est, quia nobilitas acquiri non debet æstimatione nummaria, sed vel genere vel tempore l. 2. & 12. tit. 21. par. 2. & facit l. illud. C. de excusati. mun. libro 10. Undè indecens esset eam pretio nummario æstimare, ut inde appareat, an locus sit huic secundæ supplicationi nec ne, quod necessarium est, ut interponi possit, juxta text. in l. 9. tit. 20. libro quarto Recopilationis. Quare merito praxis recepit, in hujusmodi causis nobilitatis secundam supplicationem non habere locum, & ita resolvit Avendanius ubi supra, num. 17.

41 Octavò infertur, hanc secundam supplicationem habere locum etiam in causis & litibus, quæ inceptæ fuerint in consilio de Contaduria, super quibus prima & secunda sententia lata fuerit: quia consilium illud est regium & supremum, & ita consilium regium appellatur & ejus auditoribus eadem autoritas tribuitur, quæ concessa est auditoribus reliquarum audientiarum, ut constat ex l. 3. tit. 1. libro nono Recopilationis. Quare in eo idem observandum erit, quod observatur in regio supremo consilio, circa hujus secundæ supplicationis interpositionem: quia in eo idem modus & ordo procedendi observatur, qui in aliis audientiis hujus regni, ut in l. 15. tit. 1. libro nono Recopilationis.

42 Nec obstat, quod cum consilium istud cognoscat & judicet super vectigalibus, gabellis & aliis redditibus regii, ut constat ex titulo 2. libro nono Recopilationis à num. 3. si in eo duæ proferrantur sententiæ conformes, amplius ab eis non erit appellandum, nec supplicandum, nec reclamandum adversus eas, juxta text. in l. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilationis. Idque generaliter promulgatum est in illa l. ubicunque super redditibus regii duæ sententiæ conformes prolatae fuerint: Ergo saltem in hoc casu hi regii auditores de Contaduria suas sententiæ conformes executioni mandare debent, quocunque remedio excluso, etiam supplicationis secundæ cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum.

44 Nam respondeo, quod dicta l. 5. tit. 12. libro 2. Recopilationis, noluit excludere hoc extraordinarium remedium secundæ supplicationis, quia generalis exclusio remediorum intelligitur de his, quæ jure communi & ordinatio competunt, secus de his, quæ jure speciali extraordinario concessa sunt. secundum Jaf. in l. postquam litem num. 15. C. de pactis. Sed hoc remedium secundæ supplicationis extraordinarium est, & jure speciali competit, ut ex modo extraordinario procedendi in eo constat, & ex titulo 20. libro quarto Recopilationis. Ergo dict. l. 5. noluit prædictum remedium extraordinarium excludere, sed alia remedia ordinaria appellationis, reclamationis, & similia. Secundò prædicta interpretatio corroboratur ex eo, quod licet lex exclusiva remediorum loquatur per verbum univiale, Nullum: non tamen censetur excludere remedium speciale per aliam legem inductum, secundum glossam finalem in dict. l. postquam litem, & ibi Jaf. num. 14. & ita d. l. 5. non dicitur excludere istud remedium secundæ supplicationis alia lege inductum, nempe per l. 1.

titulo 20. libro quarto Recopilationis. Uterius probatur ex eo, quod clarum est, hoc remedium secundæ supplicationis introductum esse, ut causis gravibus & magnæ quantitatis subveniatur, quamvis nec appellationis nec supplicationis aliud remedium super sit, prout est quando in cancellariis lata est 1. & 2. sententia de visita & revista, à qua sententia de revista non licet amplius appellare seu supplicare l. 2. & 3. tit. 19. lib. 4. Recopilationis, & nihilominus tamen conceditur secunda supplicatio cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum per l. 1. tit. 20. libro quarto Recopilationis. Ergo etiam per interpositionem prædictæ secundæ supplicationis debet succursum esse causis gravibus & magnæ quantitatis, agitatis super regii redditibus, licet in eis denegetur remedium supplicationis latis duabus sententiis conformibus. Undè existimo, quod dispositio dictæ l. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilationis, id operabitur, quod latis duabus sententiis conformibus in dicto consilio de Contaduria, amplius non admittatur hæc secunda supplicatio, quæ impedire valeat earum executionem, sed quod executioni mandentur data sufficienti fidejussione ab eo, in cujus favorem latae fuerint: quod si revocentur per iudices secundæ supplicationis, reddet rem cum fructibus, juxta terminos l. fina. tit. 20. libro quarto Recopilationis, & hoc respectu dicta l. 5. nullum continet speciale. Illud tamen continet in eo, quod coram quibuscumque iudicibus latae sint duæ sententiæ conformes in causis super redditibus regii, non expectatur tertia sententia, etiam si lata sit prima sententia coram inferiori iudice, & ab ea appelletur ad notarios provinciarum, seu consilium de Contaduria, & ibi confirmetur, non admittetur amplius appellatio seu prima supplicatio, quæ in aliis causis admitti solet, ut in titulo 19. libro quarto Recopilationis, & multo minus ista secunda supplicatio cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum, quia causa fuit cœpta coram iudice inferiori.

Nonò infertur, quod in causis, de quibus 48 cognoscit iudex ille, qui vulgò dicitur, Juez de Vizcaya, secunda supplicatio locum habet, si causæ coram eo cœptæ fuerint, quia illud tribunal superius est, & in cancellaria continetur, nec ab eo ad aliud recursus appellationis est, & ita decisum extat in l. 68. tit. 5. libro 2. Recop.

Decimò infertur, quod in causis cœptis in cancellariis & audientiis novi regni Indorum locus erit huic secundæ supplicationi, quia sunt suprema tribunalia & lites & causæ expediuntur, prout in nostris cancellariis Hispaniarum, ut in l. 15. in ordinationibus factis ad Indorum gubernationem, quas ordinationes observant prædictæ audientiæ, & ubi in eis aliquod non reperitur decisum, recurrendum erit ad modum & ordinem procedendi in cancellariis Vallisoleti, & Granatæ, juxta l. 18. in dicta ordinatione. Quare latis duabus sententiis in dictis audientiis, admittenda erit hæc secunda supplicatio, & ita ordinatum fuit in l. 13. & 17. in dictis ordinationibus. Et interposita prædicta secunda supplicatione, non erit superfedendum executioni sententiæ de revista, sed executioni

mandabitur præstita cautione sufficienti ab eo, in cujus favorem lata fuit: quod si revocetur, reddet rem cum fructibus alteri parti, juxta text. in dicta l. 13. & in hoc differt secunda supplicatio interposita in illis partibus Indorum ab ea, quæ in hoc Castellæ Regno interponitur, quia in his partibus interim, quod pendet lis, interposita secunda supplicatio, non traditur sententia executioni, nisi ambæ conformes sint, ut in l. 1. & fin. titulo 20. libro quarto Recopilationis. Sunt & aliæ differentie, nam in illis partibus sive sententia prima & secunda de visita & revista sint conformes, sive non, in causis possessoriiis nunquam admittitur secunda supplicatio, ut in dicta l. 13. In his vero Hispaniarum cancellariis non denegatur, dummodò proprietas excedat, vel accedat ad summam sex millium duplarum, ut in l. 9. titul. 20. libro 4. Recop. Tertia differentia est, quod in illis partibus in causis super proprietate alicujus rei excedente, vel tangente decem mille pesos de oro, secunda supplicatio interponi potest, ut in dicta l. 13. At verò in istis regnis Hispaniarum sufficit, quod proprietas rei æstimeretur trium mille duplarum, ut in dicta l. 9. titul. 20. libro quarto Recopilationis. Quarta differentia est, quod qui in illis partibus hanc secundam supplicationem interponunt, comparere debent apud regem intra spatium unius anni connumerandi à die notificationis sententiæ, factæ parti vel suo procuratori, ut in dicta l. 13. In Hispania verò intra quadraginta dies connumerandos à die interpositæ supplicationis, supplicans comparere debet coram rege, ut in l. 4. titul. 20. lib. 4. Recopilationis. Quinta & ultima differentia est, quod in illis partibus supplicans non obligatur alicui pœnæ, nec cautionem aliquam præstat, quia illa supplicatio non habet naturam, quam habet supplicatio, de qua loquitur l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopil. ut colligitur ex d. l. 13. Ordinat. Ind. At vero secundo supplicans in his regnis se subdit pœnæ mille quingentarum duplarum, & præstat fidejussores in eventum, quod prima supplicatio & sententia de revista confirmetur ut in dicta l. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. & ita practicitur. Et exceptis his quinque differentiis in omnibus aliis, quæ pertinent ad expeditionem causarum, in hac secunda supplicatione similis ordo observandus erit, & eadem requisita necessaria erunt in audientiis novi regni Indorum, quæ sunt in nostris cancellariis, & consilio supremo Hispaniæ (de quibus præfens est tractatus.) Nam ultra hoc, quod sic veniunt intelligendæ ll. 14. & 17. Indo. ordina. clare constat ex l. 16. dict. ordi. ubi expresse deciditur, quod quidquid per dictas ordinationes decisum non fuerit, decernatur per ordinationes cancellariarum Pinciæ, & Granatæ. Unde cum in dictis ordinationibus Indorum solum supradicta decreta sint circa secundam hanc supplicationem, recurrendum erit ad ordinationes Vallisoletanas, & Granatenfes circa id, quod in illis non reperitur decisum.

57 Ex quibus adnotandum erit, hanc secundam supplicationem interponere posse eos, qui litigant in consilio supremo Indorum, in quo causæ exordium sumpserunt. Nam si in illis Indorum cancellariis supplicationi locus est, à fortiori debet esse in consilio supremo, quod

consilium regium est, & ita nuncupatur, & ab eo nulla appellatio seu recursus ad aliud conceditur: & idè dispositum circa consilium regale comprehendit etiam hoc Indorum supremum consilium, & ita in eo observandus erit ordo, qui observatur in consilio regali circa interpositionem hujus secundæ supplicationis cum pœna & fidejussione duplarum & non erit observandum id, quod dispositum est in dicta ordinatione Indorum. Quod probatur ex eo, quod consilium supremum Indorum venit appellatione supremi consilii regii, ut traditur in l. 5. in ordinatione Indorum, ubi cum daretur forma procedendi in consilio supremo Indorum præceptum fuit, quod observarentur ordinationes & statuta tradita consiliariis regalibus. Unde constat, quod hoc consilium Indorum sequitur naturam consilii regalis. Quod sic concilio, quia illa discrimina supra relata inter supplicationem secundam in illis partibus interpositam, & inter eam, quæ in Hispania interponitur, prodita sunt, quia distantia locorum aliud non patitur, & quia plures vel tanti habentur in Hispania tria millia duplarum, quam apud Indos decem millia ducatorum, seu pesos monetæ illarum partium, quod in consilio supremo Indorum cesset, & ita praxis observat, quod in eo interponatur supplicatio prout in consilio regali.

Supereft tamen nunc videre pro intelligentia supradictorum, per quem actum dicatur cœpta lis in casibus, in quibus actio & petitio poni & intentari potest in prima instantia coram auditoribus supremi consilii Regalis, vel cancellariarum, quorum meminit l. 5. titulo 3. part. 3. & l. 8. 9. & 11. titulo 3. lib. quarto Recopilationis, & Covarru. in practic. questio. cap. 6. & 7. ad hoc, ut secundæ supplicationi locus sit. Et videtur dicendum, quod his cœpta dicatur per citationem parti intimatam, juxta text. in l. more, & in l. & quia ff. de jurisdictione omnium judicum. ubi jurisdictione delegati perpetuatur per citationem, & lis dicitur cœpta & non integra. Secundò facit text. in Clementina 2. ut lite pendente, ubi lis pendere dicitur per citationem à judice emanatam. Tertio suadetur ex l. si quis postquam ff. de jud. ubi dicitur, quod per solam citationem prævenitur jurisdictione, per quem text. Fulgosius, Paulus, Alexand. & Jaf. in l. cum quadam puella ff. de jurisdictione omnium jud. & Bar. in l. si pluribus ff. de legatis 1. & ibi Jaf. numer. 24. & 25. dicunt, quod per solam citationem inducitur præoccupatio, & præventio jurisdictionis, & idem disponitur in cap. proposuisti de foro comp. ubi notat gloss. & probat gloss. in l. ubi cœptum ff. de jud. & ibi Bart. & Paul. & magis communiter omnes secundum Didacum Perez in Rubrica tituli 1. libro 3. Ordinat. col. 729. Sed oppositam sententiam (imò quod à litis contestatione judicium cœptum esse dicatur) probat late Felin. in cap. super questionum num. 6. de off. deleg. & est communis opinio secundum Paulum Castren. in l. 1. C. de jud. & facit text. in d. Clement. 2. ut lite pendente ibi, litem quoad hoc pendere censemus, quibus verbis constat, citationem operari pendentiam litis, non verò effectum litis cœptæ. Est etiam text. in dicta l. cum quadam puella, ubi jurisdictione dicitur præoccupari per sententiam, aut litis

con-

contestationem, ergo non per solam citationem, & ita ibi tenent Bar. Alberic. & Ang. quamvis Fulgos. Paul. & Alex. ibi dicant, illum text. intelligendum esse per alia jura: quæ tamen supplemento displicet Jaf. ibi n. 6. & Aret. in d. l. si pluribus, & hanc partem tenet glo. in d. l. 1. verbo cœpto. C. de jud. & in l. aperrissimi verbo inchoetur C. de jud. & in l. si. §. illud verbo, exordium C. de temp. appell. & gloss. 1. in l. vinum ff. si certum petatur. Et est optimus text. in l. amplius non peti in princ. ff. rem ratam haberi, & text. ubi Jaf. in l. si cum fundus in princ. juncta gloss. ff. si cert. petat. Qua in re existimo, veriore resolutionem esse, quam supra tradidimus in annotationibus ad totum opus, in fine annotationis prima, n. 39. sc. litem proprie cœptam dici à litis contestatione, improprie vero à citatione. Sed in hac specie, & in terminis propositæ questionis, ad hoc ut locus sit secundæ supplicationi, intelligo de lite cœpta proprie per litis contestationem coram auditoribus consilii regalis, aut cancellariæ: & ita opinor accipiendas esse ll. regias agentes de hac secunda supplicatione. Ad quod moveor, nam si prædictæ ll. permittunt hanc secundam supplicationem, intelligi debet, interponendam fore à sententia primæ supplicationis, quæ coram auditoribus præcessit, ad quam sententiam absque litis contestatione pervenire non possent; lite enim non contestata regulariter sententia ferri non potest, ut in tit. ut lite non contestata, & in l. finali. tit. 10. part. 3. & ibi Gregorius Lup. in verbo, Lo que no se podria. Unde verius erit dicendum, quod ll. volentes, litem inchoari per litis contestationem in consilio seu cancellariis regii, suadent quod ad hoc, ut hæc secunda supplicatio denegari valeat coram aliis judicibus inferioribus lis fuerit cœpta per litis contestationem: nam dum statuunt, quod causæ incipiantur & contestentur in consilio seu cancellariis regis, ut admittatur secunda supplicatio per consequens, eam denegant in causis, quæ coram inferioribus cœptæ fuerint per litis contestationem. Patet igitur, quod licet quis citetur coram judice inferiori, si tamen coram eo non fuerit contestatus litem, si eam postea contestetur in consilio seu cancellariis, pervenire poterit ad hanc secundam supplicationem, & ita practicitur.

62 Ex qua vera resolutione constat, perperam aliquem affirmare processum incipere à petitione, & ab actibus quæ fiunt in supremo consilio, vel in cancellariis, quando causa & lis cœpta coram inferiori, devoluta fuit ad regios auditores, ex eo quod ab aliquo actu interlocutorio appellatum fuerit, & causa gravaminis coram auditoribus justificata fuerit, & ob id ab eis retenta: vel quando lite contestata coram inferiori, appellatio ab aliquo actu interlocutorio interposita fuisset, & judex inferior appellationi frivolæ, & nullæ detulisset, & ita in superiorem transmisisset, & totus & integer processus coram superioribus videretur positus: & per consequens locus esset secundæ supplicationi, tanquam si causa noviter cœpta esset coram eisdem superioribus quia inchoari & incipi censeretur à petitione & actibus, qui in dicto consilio & cancellariis fierint, prout in hac specie resolvit Avendanius ubi supra. Sed id perperam & male quis affirmaret, quia ex supra-

dictis dilucide apparet, à litis contestatione litem cœptam dici, ut secunda supplicatio interponi valeat, quæ lis si coram inferiori contestata fuerat, ut in propositis casibus extat, manifeste sequitur, quod ea devoluta ad superiores secunda supplicatio cessabit.

Secundo principaliter requiritur, ad hoc ut 63 secunda supplicatio cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum interponi possit, quod causa sit ardua, & magnæ quantitatis, ut probatur in l. 1. 7. & 9. titulo 20. libro quarto Recopilationis, & ea causa ardua & magnæ quantitatis olim judicabantur, quæ mille quingentas duplas de cabeca excedebat, vel tantiores, super qua causa pendebat, æstimabatur, juxta text. in d. l. 7. Cæterum cum postea quantitas valoris bonorum excreverit, decretum fuit alia l. causam arduam & magnæ quantitatis censerit, quæ trium millium duplarum valorem & æstimationem attingeret, si super proprietate rei controversetur: si vero super ejus possessione arduam causam censerit, quando proprietas rei super ejus possessione litigatur, sex millium duplarum auri de cabeca sit & tantum habeatur, prout Imperator noster Carolus Quintus sua pragmatica sanctione promulgavit, quæ habetur in dicta l. 9. titulo 20. libro quarto Recopilat. Quod intelligo verum esse, nulla facta coactione summarum, veluti si plures rei conventi ab uno actore fuerint condemnati super diversis summis, quarum quælibet de per se non attingeret prædictam summam, & simul junctæ excederent: quo casu non debet fieri coactio, & computatio illarum summarum, ut locus sit huic secundæ supplicationi, ita resolvit Avendan. ubi supra num. decimo quarto in fine, ubi eodem numero resolvit illam questionem, si unus actor agat contra plures reos pro diversis summis, & quantitativis, quarum quælibet de per se non attingit dictam summam & valorem trium millium duplarum, & simul junctæ excedunt, & unus ex correis supplicat à secunda sententia de revista, & ipse solus dat fidejussorem suo nomine, & consortium, an hoc sufficiat & profit cæteris omnibus reis, & bene supplicatum dicatur. Et tandem Avendanius ibi resolvit, quod si quilibet fuit condemnatus de per se in summa, quæ non sit trium millium, vel sex millium duplarum, totæ sunt sententiæ, quot condemnationes, & ita plures appellationes sunt interponendæ. Quare si unus solus supplicaverit, nec bene supplicavit, quia non erat causa ardua, nec consortibus prodesset ejus supplicatio, quamvis causa ardua & debitæ quantitatis esset. Nam cum plures sint condemnationes, plures etiam deberent esse supplicationes. Cæterum si ex una actione & defensione fieret condemnatio, etiam in viriles portiones, tunc una causa reputaretur & una appellatio seu supplicatio sufficeret, quod verum esse Avendanius concludit in appellationis & primæ supplicationis gradu. At vero in gradu secundæ supplicationis, ubi pœna mille quingentarum duplarum venit imponenda, aliud dicendum esse existimat: quia sicut non potest talis supplicatio nocere reo condemnato, ita nec ei prodesse debet. Unde in prædicto loco per plura fundamenta concludit Avendanius quod quando plures rei condemnantur in sol-

Ee 3 dum,

dum, si unus ex eis tantum supplicavit, cum prædicta pœna, alter verò vel acquievit sententiæ, vel non supplicavit, contra hunc sententia secunda de revifta exequi poterit, non obstante supplicatione alterius.

66 Uterius confidero, quod causa hæc ardua & magnæ quantitatis debet continere rem æstimabilem, & quæ æstimari possit trium millium duplarum auri de cabeca, ut colligitur ex l. 7. tit. 20. libro 4. Recop. ibi, *siendo tar ardua la causa, y sobre tan grande cantidad, que sea de*

67 *tanto valor y estimacion, &c.* & ex d. l. 9. ejusdem tituli & lib. nonnisi sufficit quod causa sit ardua, quia plures causæ arduæ reputantur prout sunt criminales, & tamen in eis non est locus secundæ supplicationi ut probatur in l. 11. tit. 20. libro quarto Recop. sed necessum est, quod sit ardua & æstimabilis copulative, ut notat *Aven-*

68 *danius ubi supr. num. 16.* Quo fit, verum esse, quod supra resolvimus in primo requisito, illatione 7. nempe in causis nobilitatis locum non esse secundæ supplicationi, cum non recipiant

69 æstimationem nummariam. Cæterum si causa esset super aliquo privilegio exemptionis tributorum, concessio aliquibus personis, locis aut alicui cassariæ, & in ea habitantibus, & negocium esset arduum, & tale quod si emeretur talis exemptio (quia ex tali onerosa causa potest acquiri, juxta doctrinam Bald. & DD. in l. qui se patris C. unde liberi, & in l. vacuatis Co. de decurionibus libr. 10.) excederet summam trium millium duplarum, si de ejus proprietate ageretur, vel sex millium si de possessione, & esset casus, qui coram supremo consilio seu cancellariis tractari posset prout quotidie fit in nobilitatibus pertinentibus ex privilegio: in hujusmodi casu lata prima & secunda sententia in gradu de vifta, & revifta, bene haberet locum secunda supplicatio cum pœna & fidejussione mille quingentarum duplarum, quia tam ex instantia quam ex æstimatione privilegii causa est æstimabilis. Quod maxime procederet, si contributio, à qua privilegiati liberantur, excederet futuris temporibus summam dictarum duplarum, & peteretur, quod virtute privilegii ab illa contributione in futurum liberentur. Nam hujusmodi causæ sine dubio excedunt dictam summam, & in eis locum habet secunda supplicatio, juxta notata per Alber. post Bart. in l. si idem in princ. num. 7. ff. de jurisdic. omnium judic. & facit text. in l. firmio §. fina. ff. quando dies leg. ced. & ita in terminis resolvit *Avendan. ubi supra num. 17.* Et hinc etiam fit, quod in controversiis & litibus super eo, quod aliqui admittantur ad aliqua officia in populis, quorum æstimatio accedit ad prædictam summam, locus erit huic secundæ supplicationi, & ita in consilio supremo fuit decisum.

70 Fit etiam ex supra dictis, quod si aliquis habens jurisdictionem, alicujus loci, aut concilium alicujus oppidi, litigat super diversis juribus sibi competentibus ratione jurisdictionis, quæ in illis locis sibi competit, veluti si experiatur super decimis executionum sibi debitis, aut super pœnis & calumniis, aut super aliis quibuscunque diversis juribus, & præminentibus, quæ jurisdictionis fructus & effectus sunt, & valor uniuscujusque juris separatim non attingit valorem & æstima-

tionem trium millium duplarum in proprietate, vel sex millium in possessione, & tamen si simul jungantur, superant, vel saltem attingunt prædictam summam, tunc lata secunda sententia de revifta, ab ea secunda supplicatio interponi poterit. Nam si una actione vel sententia sint comprehensæ plures species vel summæ, quarum singulæ de per se non accedunt ad valorem necessarium & requisitum, ut ad principem interponi possit appellatio: tamen omnes simul junctæ faciunt notionem Principis (id est quod accedunt ad valorem necessarium, ut ad principem interponi possit appellatio) tunc bene poterit appellatio ad Principem interponi, juxta text. in l. si qui separatim §. 1. ff. de appell. Ergo idem dicendum erit in casu nostro, cum prædicta jura præminentia una actione, & eodem jure proveniente à jurisdictione comprehendantur, & eadem sit lis & sententia promulgata super omnibus, & omnia simul erunt attendenda ad secundam supplicationem admittendam. Confirmatur hoc corollarium ex l. si idem cum eodem in princ. ff. de jurisdic. omnium judic. junctæ gloss. 1. ibid. ubi dicitur, quod si inter eisdem pluribus actionibus actum sit, quarum singularum quantitas sit intra jurisdictionem judicantis, eis aut simul junctis excedit, non erunt simul coercendæ, sed potius debet judex de eis cognoscere. Et subdit gl. 1. ibi, illud verum esse, quando pluribus actionibus actum esset; secus verò, si una tantum actione, licet in ea de pluribus quærat: quam gloss. sequuntur ibi Bartol. & communiter omnes ex Decio *ibi ante num. 15.*

Præterea advertet, quod quoties agitur super 71 jurisdictione, semper causa censetur ardua absque aliqua taxatione seu æstimatione, ad hoc, quod interponi valeat secunda supplicatio, sed genus prædicatur de suis speciebus, ut late declarat Bartol. in l. qui usufructum ff. de verb. oblig. & posita specie, genus necessario ponitur. Nam 72 animal est genus; homo, equus, bos & similia species subjectivæ, quæ subjiciuntur dicto generi & ejus prædicamento. Quia si dico, est homo, necessario consequitur, est animal, l. si quid earum §. interemptum ff. de leg. 3. Jaf. in Rubr. ff. de leg. 1. num. 7. & ita remoto genere, removentur & ejus species, secundum Jaf. in l. si filius à patre ff. de liber. & posth. numer. 10. & l. si causa num. 8. post Paulum numer. 5. de transactionibus, & l. sciendum num. 3. de leg. 1. Et 73 cognitionem specierum debet præcedere cognitio generis, text. & omnes in l. 1. ff. si certum petatur notat Paulus Castr. in l. 1. numer. 6. ff. de just. & jure, & ad positionem generis sequitur 74 positio specierum saltem affirmativè, Paul. in l. non videt numero quinto Cod. de in integ. restit. Undè quando lis tractatur de speciebus Jurisdictionis, etiam tractatur de ipsa Jurisdictione, & debet judicari causa ardua, & quod in ea locum habeat secunda supplicatio. Facit etiam, quia valet argumentum de toto ad partem, l. quæ de tota. ff. de rei vend. l. qui scit, in princ. ff. de usur. & cujus effectus omnibus prodest, & patentes ad universos pertinent, l. cujus effectus ff. de reg. jur. & ibi Decius.

Advertendum tamen erit, quod æstimatio & valor requisitus, ut possit interponi secunda 75 Supplicatio, considerari debet tempore petitionis

nis rei, quo tempore causa jam debet esse ardua, & res petita ascendere debet ad prædictam millium duplarum summam, nec sufficit, quod tempore sententiæ creverit valor, ut notant Bald. & Angel. in l. si idem cum eodem §. final. ff. de jurisd. omnium judicium, & ibi Jaf. in principio num. 6. Undè si anno millesimo quingentesimo octuagesimo fuit petitus fundus, qui tunc æstimabatur duarum millium duplarum, licet non excedat tria millia, non habebit locum supplicatio cum pœna. Et licet in petitione plura petantur, quorum valor tempore petitionis excedebat valorem trium millium duplarum, & condemnatio fit in rebus omnibus; si tamen supplicatio secunda fit tantum à condemnatione alicujus rei, debet haberi respectus ad valorem ejus tantum, & non ad petitionem vel condemnationem; Ita ex Angel. Felin. & Decio resolvit *Avendan. ubi supra num. 15.*

Superest videre pro explicatione supradicti 76 requisiti, quot ducatis seu argenteis æstimanda sint illa tria millia duplarum in proprietatis causis, & sex millia in possessoriis: quod etiam conferet ad intellectum pœnæ mille quingentarum duplarum solvendæ, quando sententia, à qua fuit supplicatum, confirmaretur. Et pro resolutione hujus articuli dicendum erit, quod valor unius duplæ de cabeca est ejusdem valoris cum Castellano, prout resolvit Covarruvias tractat. de veter. num. collat. cap. 6. num. 3. & Castellanus constat sexdecim argenteis, tantique communiter habetur.

77 Undè constat, quod causa super proprietate, cujus valor æstimari debet trium millium duplarum, excedere debet vel attingere quadraginta octo millia argenteorum, seu regalium & ducatorum quatuor millia trecenta & sexaginta quatuor, exceptis quatuor argenteis. 78 Ita vero super possessione, ejus proprietatis æstimanda est sex millium duplarum, quæ nonaginta sex millia regalium conficiunt, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum constituunt, exceptis octo argenteis.

Et in hunc modum intelligendum erit, quanti habenda sit illa pœna mille quingentarum duplarum.

79 Nam mille quingentæ duplæ de cabeca conficiunt numerum viginti quatuor millium argenteorum, seu regalium, quibus hoc tempore in Castella utimur, qui reducti in ducatos communes undecim argenteorum, constituunt duo millia centum octuaginta sex ducatorum, duobus exceptis argenteis, quod ita practicatur, ut inquit Covarruvias *ubi supra*, quamvis non sic particulatim resolvat.

80 Tertiò principaliter requiritur, ut interponi possit secunda supplicatio cum pœna mille quingentarum duplarum, quod lata sint duæ sententiæ diffinitivæ in ipso regio consilio seu cancellariis, nec sufficit eas esse interlocutorias habentes vim diffinitivarum, ut clare dispositum est in l. 7. tit. 20. lib. 4. Recopilat. per illam dictionem taxativam, *Solamente*, & expressius in l. 6. ejusdem tit. & lib. ubi omnino hoc auxilium secundæ supplicationis denegatur, & prohibetur interponi ab actibus & sententiis interlocutoriiis, quamvis vim diffinitivæ habeant, & reparari nequeant per diffinitivam, & ita tenet *Avendanius ubi supra num. 19.* & *Rebuffus in tract. de supplicat. art. 1. gl. 26.*

Et intellige sententiam interlocutoriam, quæ 81 non diffinit principalem articulum, sed media causæ respicit, secundum gloss. in *Clement. ad compefcendas de sequestrat. possess. & fruct. verb. Diffinitiva & gl. in c. ei qui vers. diffinitiva. 2. q. 6. verb. diffinitiva. gloss. in Auth. de litigiosis. §. ad excludendas verb. Interlocutionib. tradunt Abbas & Fel. in Rubr. de sentent. & re jud. Aviles in cap. pratorum c. 6. verb. Sententias n. 10. Similiter sententia, quæ post aliam diffinitivam expectat, interlocutoria dicitur, ut not. in l. post sentent. C. de sentent. & in l. 1. C. quando provoc. non est necesse. Simili modo sententia, quæ non efficit judicem esse functum officio suo, interlocutoria est, ut in c. in literis de offic. deleg.*

Sententia autem interlocutoria habens vim 82 diffinitivæ est ea, quæ quasi diffinit negotium principale, non tamen in totum diffinit, secundum *Panormit. in dict. Rub. de sententia & re jud. num. 6. & 8.* Et hæc revocari non potest per judicem proferentem, gloss. c. si. verb. *Inanes de elect. in 6.* quam notat Bald. in *Authent. Habita. ne fil. pro patre Jason. in l. minores. Cod. de his quibus ut indig. pro qua gloss. est text. in c. significantib. de offic. deleg.* Ab hac etiam sententia licet appellare, antequam diffiniatur principale negotium, ut in gl. 1. l. intra utile ff. de minor. sequitur *Duennas Regul. 52. nu. 3.* & nihilominus ab his interlocutoriis sententiis vel vim diffinitivarum habentibus, non datur aditus ad secundam Supplicationem cum pœna & fidejussione, ut statuitur *prædictis legibus.*

Sed eis obviare videtur l. 8. & 9. tit. 20. lib. 4. Recopilat. ubi si sententiæ duæ proferantur super aliquo possessorio, quæ tamen non sint conformes, & concurrant alia requisita, poterit interponi secunda supplicatio. Sed sententiæ super possessorio prolata non sunt diffinitivæ, sed quasi diffinitivæ & diffinitivarum vim habentes, quia non diffiniunt negotium in totum, siquidem postea super petitorio agi potest, quod probatur in c. 2. de ord. cogn. & in c. cum venissent de inst. ubi cum ageretur super quodam spolio & super possessorio, interloquendo pronuntiavit Pontifex significans sententiam in illo possessorio interlocutoriam esse: Ergo fallum erit dicere, quod à sententia interlocutoria non possit quis secundo supplicare. Sed his non obstantibus servanda est decisio *dictarum legum 6. & 7. novæ Recopilationis* Quia verius & receptius est, sententiam super possessorio diffinitivam esse, quia diffinit in totum causam illam super possessione, ita glossa in dicta *Clementina ad compefcendas verb. Possessorio gloss. capit. cum ad sedem verb. Interdict. de restit. spol. gloss. in capit. fin. de jud. Beroi. in cap. licet causam num. 68. de probat. communis ex Decio cap. consultationibus num. 9. de offic. deleg. pro qua est text. in cap. accedens in princ. ut lit. non contest. Nec huic communi nocent textus in dict. cap. 2. & cap. cum venissent. qui procedunt, quando quæstio possessionis inducta est per viam exceptionis, prout ibi fuit mota: cæterum si per viam principalis quæstionis, & de per se mota fuerit causa possessoria, sententia super ea lata diffinitiva erit. Ita *Ant. in dict. cap. fin. de jud. & ibi Andreas Sicul. Rub. in l. naturaliter §. nihil commune**

communis numero 345. de acquirenda possessione.

- 85 Ex qua resolutione communi declaratur, prædictas leges Regias 8. & 9. locum habere quando possessorum intentatum fuerit principaliter, & super eo prolata fuerint duæ sententiæ diversæ, seu contrariæ, à quibus tanquam à definitivis interponi poterit secunda supplicatio. Cæterum, si possessorum incidenter & per viam exceptionis tractaretur, licet duæ fuerint prolata sententiæ de visita & revista, non poterit ab hac ultima de revista supplicari cum pœna & fideiussione mille quingentarum duplarum, quia sententia interlocutoria est, à qua supplicari nequit, ut in dict. l. 6. & 7.
- 86 Quartò principaliter requiritur, ut secundæ supplicationi locus sit, quod causa debet esse civilis, non verò criminalis. Nam in criminali secunda supplicatio denegatur, per l. 11. tit. 20. lib. 4. Recopilat. Quod etiam de jure communi observatur, ut resolvit Rebuffus in dict. tract. de supplic. 71. Et quæ sit causa civilis, & quæ criminalis, jam supra exposuimus in annotat. ad totum opus, annot. 1. à num. 19.
- 87 Sed hoc in loco oportune illud dubium examinandum erit, scilicet, quid si aliqua causa intentetur in prima instantia criminaliter in consilio supremo, & incidenter petatur aliqua magna summa ratione interesse, juxta doctrinam Bartol. in l. interdum. §. qui furem ff. de furtis, & habetur in cap. cum oporteat, & ibi Doctores de accusat. an ratione hujus interesse, quod incidenter petitur, si excedat summam trium millium duplarum, locum habeat secunda Supplicatio? Qua in re videtur dicendum, locum non habere. Nam si consideremus, quod principaliter illa est causa criminalis, in qua non admittitur secunda supplicatio, & qui non potest esse iudex causæ principalis, non poterit esse causæ incidentis, l. quoties. C. de jud. not. in cap. tuam de ordine cog. & à Covar. in pract. quest. c. 4. in fin. Sed in proposita specie respectu causæ criminalis principalis non potest interponi secunda supplicatio: Ergo nec debet posse interponi respectu interesse incidentis, & causæ subordinatæ: ita concludit Avendanius ubi supra n. 18. A qua tamen opinione libenter recedo, imò quod respectu illius interesse admittenda sit secunda supplicatio, motus ex doctrina Baldi & Guillermi in l. si ex causa. §. nunc videndum ff. de minor. ubi annotant, quod si statuto sublata sit appellatio in quæstionibus criminalibus, vel restitutio in integrum, censetur sublata respectu principalis causæ, & non respectu emergentis seu incidentis in eam, quos sequuntur Alexand. num. 2. Jason num. 7. qui Plumbinum refert in Rubric. ff. de re judic. Aviles in cc. prat. cap. 6. nu. 4. & 6. in gl. verb. Sententias & Boss. in praxi criminali, tit. de appellationibus num. 11. Et faciunt per eum ibidem adducta num. 8. Conducunt etiam, quæ adducit Didacus Perez in l. 8. tit. 4. libr. 4. Ordinamen. in gl. verb. Dentro en otros veynte dias col. 403. Ergo idem dicendum erit in supradicta proposita quæstione, quod licet sublata sit supplicatio secunda in criminalibus, non censetur sublata in dependentibus & incidentibus, dum in eis cætera alia requisita adsint. Pro qua opinione satis est text. in l. 3. tit. 20. libr. 4. Recop. ubi decernitur, quod licet sententia, à qua fuit secundo supplicatum, respectu interesse seu ex-

penarum, aut cujusvis causæ incidentis & accessoriaræ ad principalem sententiam fuerit modificata, revocata, seu correctæ, adhuc pars, quæ supplicavit, tenebitur solvere pœnam mille quingentarum duplarum, nisi articulus & causa incidens tam ardua esset, & tantæ quantitatis, quod propter ipsam duntaxat, nullo habito respectu ad causam principalem esset locus huic secundæ supplicationi & debuisset de jure admitti. Ex qua lege subtiliter perpensa elicitur, mentem ejus esse, quod posset dari casus, in quo principale negotium non esset tam arduum, nec tantæ quantitatis, quod posset ab eo interponi secunda supplicatio; & tamen posset aliquis casus accessorius expensarum vel fructuum emergere tantæ arduitatis & quantitatis, quæ excederet trium millium duplarum summam & æstimationem, prout, si centum equæ petantur, quæ ablata fuerunt ab hinc viginti annis, & prima & secunda sententia de revista præceptum sit eas reddi, vel earum æstimationem, & partus & post partus earum. Ecce casus principalis, qui non erat arduus, nec quantitatis debitæ & requisitæ, ut interponeretur secunda supplicatio: tamen ratione accessorii incidentis partus posset supplicari; siquidem partus & post partus incidens quæstio tantæ arduitatis est. Sed causa civilis parvæ quantitatis, & causa criminalis paribus passibus ambulat, & æquiparantur quoad hoc, quod sicut ab illa civili, quia non est ardua, non potest interponi secunda supplicatio, ita nec poterit ab hac criminali, quia criminalis est, & tamen si ab illa sit aliquis casus dependens arduus & debitæ quantitatis trium millium duplarum, poterit interponi secunda supplicatio ratione accessorii dependentis: Ergo idem dicendum est, si in causam criminalem incidat aliqua quæstio, & causa tantæ summæ & arduitatis, quod ejus respectu duntaxat absque consideratione causæ principalis, possit interponi supplicatio, & debeat admitti. Quibus rationibus & hac L. sic animadversa, non dubitarem asserere, in proposita quæstione admittendam esse secundam supplicationem cum pœna mille quingentarum duplarum, & sufficientibus fidejussoribus. Nec aliud suadent fundamenta Avend. Nam licet verum sit, quod qui principalis causæ non potest esse iudex, non poterit & accessorii, illud est intelligendum, quando militat eadem ratio impotentiaræ & incapacitatis in accessorio, quæ militat in principali, veluti si tractetur causa super rescissione alicujus contractus jurati ab aliquo laico, qui ejus rescissionem præterit ex alio jure, cujus cognitio non est propria judicis ecclesiastici, tunc iudex ecclesiasticus causam principalem rescissionis non pertractabit, nec ei se ingeret, licet accessoriam scilicet absolutionis juramenti sibi præsumat: quia ratio, propter quam non est competens ad causam principalem rescissionis contractus est; quia contrahentes erant laici & fori secularis, & cognitio causæ, ex qua prætendebatur rescissio, non pertinebat ad tribunal ecclesiasticum, est tamen competens ad accessoriam, scilicet ad absolutionem juramenti ratione ipsius; & ita colligo ex congestis per Covarru. lib. 1. Variarum. cap. 4. num. 7. Et ita decidendum est in nostræ quæstionis specie, quod diversa ratione in criminali principali causa non est

est locus secundæ supplicationi, ab ea; quæ militat in accessorio fructuum & interesse. Nam in criminali quæstione non est locus supplicationi; quia causa criminalis non est æstimabilis pecunia, prout necessum esse, supra resolvimus; & advertit Avendanius ubi supra num. 16. Cæterum quæstio incidens fructuum & interesse satis æstimari potest, ut inde appareat, an sit requisitæ quantitatis 3000. dupl. & possit vel debeat admitti secunda supplicatio.

- 91 Et ex supradictis nec mihi etiam placet; quod si sententia de revista transivit in rem judicatum, & agitur novum iudicium super liquidatione fructuum, qui excedunt summam trium millium duplarum, super qua liquidatione prolata sunt duæ sententiæ, quod non possit interponi ab ea secunda supplicatio, eo, quia secunda hæc instantia videatur eadem cum prima, & ab ea dependens; & si à prima executoria, & à sententiis ibi latis non poterat supplicari: ita nec deberet posse supplicari à sententiis latis in earum declaratione. Quod displicet. Nam sicut propter hanc rationem non liceret supplicare secundo, eodem modo non liceret supplicare primo: siquidem jam in prima causa supplicatum est. Sed contrarium supponitur, scilicet quod possint proferri duæ sententiæ super liquidatione: Ergo & tertia per supplicationem secundam poterit proferri. Unde patet, quod diversa est causa supplicationis, quæ interponitur super liquidatione, ab ea, quæ interponitur in prima causa. Et fortiter probatur, quia si in eadem causa principali, ubi ejus ratione non poterat interponi secunda supplicatio, ostendimus posse interponi ratione emergentis quæstionis arduæ & requisitæ quantitatis, ut in præced. quæst. à fortiori concludimus, eam posse interponi, ubi jam non est eadem causa, cum in ea duæ possint ferri sententiæ diffinitivæ.

- 92 Quintò principaliter requiritur, ut supplicatio locum habeat, quod interponatur intra viginti dies connumerandos à die notificationis sententiæ de revista, juxta text. in d. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopila. quibus elapsis non poterit amplius hæc supplicatio interponi, nec adversus lapsum viginti dierum restitutio competit, nec peti potest à minori, ecclesia, seu civitate, vel ab aliis, quibus de jure beneficium restitutionis competit, juxta text. in l. 4. tit. 20. li. 4. Reop. & tenet Avendan. ubi supra. n. 19. & Monterrosus in sua practica tractat. 5. cap. 8. in princ. Ex qua l. destruitur opinio Didaci Perez in l. 8. tit. 4. libr. 2. Ordinam. in gloss. verb. Dentro en otros veynte dias. col. 394. resolventis, minoribus & reliquis personis privilegiatis restitutionem adversus lapsum viginti dierum concedendam esse, cum in dict. l. 4. expresse cautum sit, denegandam esse. Et ita jam cessat longa & prolixa disputatio Didaci Perez. Et quod isti viginti dies connumerari & curri debeant à tempore notificationis sententiæ de revista, (licet d. l. 1. non aperiat) constat ex his, quæ circa interpositionem appellationis resolvimus supra in 6. part. hujus 1. tom. in proem. n. 15. per gloss. celebrem in concertationi. verb. Sciverit. de appellationib. in 6. & per ea, quæ Dd. ibi citati congerunt. Et ultra eos idem resolvit Jason in cons. 159. n. 4. vol. 2. vers. tertio principaliter & vers. tertio facit & vers. quarto. ubi ad idem citat Ancharanum in Suarez de Paz Praxis Eccl.

cons. 372. n. 5. in fin. & Felinus idem tenet in cap. contingat. n. 6. in fin. de rescript. & in cap. quoad consultationem. n. 32. de re jud. Romanus cons. 343. n. 18. & Molin. in consuet. Paris. tit. de materiæ feudi. §. 13. gl. 12. n. 1. & 2. Tiraq. de retract. §. 36. gl. 2. n. 31. 32. Sed appellatio & supplicatio à pari procedunt quando contrarium non reperitur dispositum; ut resolvit Rebuffus tractat. de supplicat. n. 89. & 95. Ergo idem in supplicatione, quod in appellatione dicendum erit. Imo major ratio versatur in supplicatione, cum ad aliud remedium pro justitia consequenda recurri non possit.

Sextò principaliter requiritur, ut locus sit secundæ supplicationi, quod intra supradictos viginti dies connumerandos à die notificationis sententiæ de revista, publico instrumento supplicans se obliget, & sufficientem cautionem fidejussoriam coram auditoribus regis, à quibus fuit supplicatum, præstet de solvendis mille quingentis duplis auri de cabeca, si sententia, à qua supplicavit, confirmata fuerit: alioquin elapsis viginti diebus, Supplicatio admittenda non erit, si inter eos obligatio cum fideiussione celebrata non fuerit, prout expresse cavetur in dict. l. 1. tit. 20. libr. quarto. Recopilation. ubi etiam statuitur, quibus prædicta pœna applicanda sit.

Quam obligationem & fideiussionem non solum privatus, verum etiam fisci procurator præstare tenetur, eo solo sibi concesso, (ut circuitus evitetur) quod duntaxat se & suos fidejussores ad solvendas mille duplas, ea nempe ratione, quia si sententia de revista confirmaretur, & per consequens pœna incurreretur, quingentæ duplæ ex prædictis mille & quingentis fisco venirent applicandæ, ut dicitur in dict. l. 1. Idcirco in omnem eventum sufficere perolvere reliquas duas partes, scilicet mille duplas. Ita cautum reliquerunt Ferdinandus & Elisabeth invictissimi atque Catholicissimi principes, & confirmavit noster Philippus II. eorum pronepos, & acerrimus justitiæ imitator & auctor, ut constat ex l. 10. tit. 20. lib. 4. Recopil. ubi decisum extat, procuratorem fisci regii teneri omnino observare omnia requisita ad hanc secundam supplicationem interponendam, quæ privatus quilibet tenetur.

Advertendum tamen erit, quod si supplicans sit pauper, & de ejus paupertate constet, nec fidejussores habeat, ejus supplicatio admittenda erit, dummodo se obliget & cautionem juratoriam præstet intra dictos viginti dies de solvenda pœna mille quingentarum duplarum in eventum, quod sententia de revista confirmata fuerit. Quæ interpretatio fulcitur ex notatis per Hyppolitum in l. 1. §. præterea. n. 83. ff. de quæstionib. & suadet ex eo, quod si secunda supplicatio inventa fuit ex æquitate, ut rigor justitiæ temperaretur, juxta glossam in Summa tit. 24. parte 3. à fortiori admittenda erit in favorem pauperum, quam in favorem divitum; alioquin nunquam pauperes possent gaudere auxilio hujus secundæ supplicationis, quorum pietate praxis recepit, obligationem & cautionem juratoriam eis sufficere; & ita tenet Rebuffus ubi supra, artic. 5. gloss. 1. in princip. & Monterrosus ubi supra n. 8.

Ex quo sexto requisito inferitur, quod si aliquis

supplicans intra viginti dies se obligavit & satisdedit de solvenda pœna mille quingentarum duplarum, non tamen intra prædictos dies exhibuit coram auditoribus Regiis scripturam instrumenti publici super obligatione & fideiussione confecti, sed post viginti dies instrumentum obligationis & fideiussionis eis tradidit, non erit tunc admittenda ejus supplicatio, ut probare videtur l. 1. titul. 20. libr. 4. Recopilat. ibi, *Dentro de los dichos veynte dias ante los dichos oydores, &c.* Quibus verbis plane constat, prædictam obligationem & satisfactionem præsentandam vel præstandam esse coram ipsis auditoribus intra viginti dies.

97 Pro qua opinione etiam facit; quia qualitas adjuncta verbo est regulanda & intelligenda secundum tempus verbi, cui adjicitur, textus in §. proximus. instit. de legit. agnat. success. in l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxalib. & ibi Bartolus & Baldus, & in l. Titius. & ibi Bartol. ff. de milit. testam. Duenas in regul. 18. n. 4. & Tiraquellus de jure primogenit. qu. 40. n. 172. Igitur prædicta qualitas coram dictis auditoribus adjuncta verbo, *Se obligue y de fiadoros*, intelligi debet secundum tempus verbi, scilicet, ut coram auditoribus dicta obligatio & cautio & instrumentum, quo omnia continentur, dentur vel præsententur: præsertim quia omnia illa requiruntur ad interponendam & admittendam secundam supplicationem pro forma traduntur à dicta lege prima.

98 Sed forma à l. vel statuto tradita ad aliquem actum observanda est ad unguem, & ea non servata, redditur actus ipso jure nullus, ut in l. cum bi §. prator. ff. de transact. tradit. Hypol. in conf. 117. numer. 14. & in conf. 29. numer. 10. & in conf. 64. numer. 22. Segura in l. unum ex familia. §. sed & si fundum numer. 9. ff. de leg. 2. Tiraquellus in legib. connubialib. gloss. 4. super text. consentiente. n. 3. & n. 26. & in gloss. 5. super ver. n. 181. Ergo si non servetur forma tradita ad l. 2. nempe quod coram auditoribus intra viginti dies obligatio & cautio præsententur, vel præsententur, actus erit nullus & non admittetur supplicatio. Urget insuper pro prædicta opinione, quod si habens mandatum expressum ad retrahendam rem de avolendo, & intra annum compareat petens nomine domini rem retrahi, non tamen doceat de mandato, nisi elapso anno, admittendus non erit, ut per plura fundamenta notat Tiraquellus de utroque retract. titul. de retractu linagier. §. 1. glossa 10. n. 90.

100 Nec obstat supradictæ illationi, quod, cum revera intra tempus viginti dierum supplicans se obligaverit & fideiussores præstiterit, licet instrumentum super eo confectum coram auditoribus non produxerit, videatur satisfecisse intentioni legis, quæ hoc introduxit timore dilationis supplicantis: qui dilationis timor cessat confecta obligatione & præstita cautione fideiussoria, licet non præsentata coram auditoribus. Nam respondeo, quod cum præsentatio seu præstatio obligationis fideiussionis coram auditoribus sit de forma supplicationis, & sic de ejus substantia, sequitur, quod ad unguem servari debet. Non etiam obstat doctrina Speculatoris in tit. de procuratore. §. 1. n. 18. vers. sed si receptum. dum docet, quod si in specie capit. 1. de elect. in 6. procurator habens mandatum objecerit crimi-

na adversus electum in termino præfixo, & intra terminum non docuerit de mandato, quod revera habebat, non nocebit ei, dum tamen illud postea producat: cujus doctrinam sequitur Alexand. in conf. 78. n. 8. 11. & 12. vol. 5. Cardinal. in Clement. non potest de procurat. in quest. fin. & Ripa in cap. cum M. Ferrariensis de constit. num. 137. Nam respondeo, illud procedere quoad mandatum præstitum ad aliquem actum gerendum, secus verò est, quando pro forma aliud requiretur, ut in proposito casu, ubi pro forma exigitur lex quod instrumentum exhibeatur intra viginti dies, & coram auditoribus præstetur.

Eodem modo respondendum erit doctrinæ Bartol. in conf. 73. num. 2. docentis, quod procurator certus mandato poterit uti officio procuratoris, licet mandatum procuratorium non recipit, quem sequitur Cardinalis ubi supra. Pari modo satisfaciendum erit, quod si quis objecerit rationem finalem dict. l. 1. decidentis, obligationem & fideiussores à supplicante dandos fore, eam esse, ut supplicans obligatus maneat ad solvendam pœnam, si condemnatus fuerit, sed ita remanet obligatus efficaciter, dando satisfactionem intra terminum, ac si coram auditoribus ejus instrumentum præstaret: Ergo videtur sufficere. Nam respondeo, quod cum alia forma tradita sit ad d. l. 1. videlicet, ut intra viginti dies coram auditoribus præsentetur, vel detur, servanda erit, aliàs actus erit nullus.

101 Ex quibus consequitur, veram esse resolutionem Didaci Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinarum. in gloss. verb. Dentro otros veynte dias. col. 408. dum proposita quæstione, quid dicendum esset, si supplicans dedit fideiussores intra viginti dies, & auditores forte putant eos non idoneos, & jubent alios fideiussores idoneos dari post viginti dies, an id per dictos auditores fieri possit, & ab eisdem admitti supplicatio, concludit quod non, & merito, quia pro forma (ut diximus) introductum est, quod fideiussores intra viginti dies dentur, & necessariò est intelligendum de fideiussoribus idoneis, & quorum facultates prædictæ pœnæ mille quingentarum duplarum sufficiant. Nam aliàs idem esset non præstare fideiussores, & minus idoneos & inutiliter eos præstare. Paria enim sunt non proponere vel minus bene & inutiliter proponere, text. in cap. inter corporalia de translatione Episcopo. Ergo idoneis fideiussoribus in tempore non præstitis supplicatio admitti non debet, ac proinde auditores regii non poterunt præcipere, quod post tempus viginti dierum fideiussores idonei de novo præsententur, non enim eis licet à forma l. recedere.

Nec me movet aliud dicere, quod licet non credatur exemplis, non producto exemplari, id est, originali scriptura, dum tamen intra terminum peremptorium datum ad producenda instrumenta producat exemplum, & post terminum elapsum producat originale, productio exempli confirmatur, & facta in termino censetur, ut docet Baldus in cap. 1. in principio de fide instrumentorum, quem sequitur Decius in conf. 467. num. 15. Felinus in dicto cap. 1. & in cap. licet causam num. 18. de probationib. vers. limita quinto, & Decius in Authent. si quis in aliquo n. 3. Cod. de edendo.

Nam

102 Nam respondeo, quod prædicta doctrina Baldi procedit quando per legem non esset introducta forma, quod illud originale intra terminum peremptorium exhiberetur, vel produceretur: nam tunc sufficeret postea ante tempus sententiæ producere; secus vero est in proposita quæstione, ubi pro forma requiritur, quod fideiussores idonei intra viginti dierum spatium dentur, alioquin satisfactum non esset menti dict. l. 1. omnia coarctantis; & volentis legitime fieri intra viginti dies, ut litigantium malitiis & delationibus occurreretur, ut patet ex illis verbis, *Pero es nuestra merced que porque la malicia de aquellos que supplican por alongar los pleytos, no aya lugar, &c.*

Quibus verbis satisfactum non esset, si post illud tempus viginti dierum fideiussores idonei dari possent. Contingeret enim, quod aliquis, ut executionem sententiæ impediret, supplicaret, & se obligaret, & fideiussores minus idoneos præstaret, quos cum post illud tempus viginti dierum nolisset vel non potuisset idoneos præstare, remaneret frustrata, d. l. 1. & esset, tanquam si à principio nulli fideiussores intervenissent. Unde rectus erit juxta mentem & intentionem dict. l. 1. quod à principio intra viginti dies sufficiens cautio præstetur, nec

103 postea admittatur. Ex quo sexto requisito etiam inferitur, quod si aliqua pars ex litigantibus supplicationem interposuit, & obligationem & sufficientem cautionem intra viginti dies coram auditoribus præstitit, & altera pars nec supplicavit, nec obligavit, nec satisdedit intra prædictum terminum, quod talis supplicatio supplicantis non proderit adversæ parti non supplicanti, nec ex ea commodum aliquod reportare poterit, si judices superiores repererint, in melius reformandam esse sententiam in favorem non supplicantis latam, à quo altera pars supplicavit, etiam si non supplicans postmodum ex suppl. adversarii velit se juvare, & idem acquiescere. Nam cum nec supplicavit, nec se obligavit, nec satisdedit de præstanda pœna mille quingentarum dupl. supplicatio alterius partis non debet sibi prodesse, siquidem nec ex ea aliquam pœnam & damnum reportare debet. Præterea pro isto corollario facit, quod ista secunda supplicatio est remedium exorbitans & extraordinarium, secundum Marantam de ord. jud. 6. part. act. num. 18. & ita solum competere debet ei, qui se obligavit & satisdedit de prædicta pœna solvenda: Ergo istud remedium secundæ supplicationis competere non debet ei, qui non supplicavit, nec se obligavit, nec satisdedit. Quo fit, quod si supplicans voluerit recedere & supplicationem deserere, non erit sibi impedimento altera pars non supplicans, quo minus ea reluctantè impune intra tres menses, & post eos cum pœna mille quingentarum duplarum recedere à prædicta supplicatione possit, & ita semper praticari audivi. Cæterum, licet praxis ita observet, opposita tamen sententia verior & æquior mihi videtur, imo talem supplicationem communem esse, & ambabus partibus, supplicanti & non supplicanti prodesse. Nam in causa appellationis si ab uno interponatur simpliciter, & non limitatè, talis appellatio prodest alteri parti non appellanti, ut in l. amplioem. l. in offerendis C. de app. Suarez de Paz Praxis Eccl.

104 appellatio. l. fin. C. quando provoc. non est necess. & ibi DD: Bartolus & Bald. & Paul in l. si quis libellos Co. de appellat. Bald. in l. per hanc. C. de temporib. appell. Panorm. Fel. num. 7. & alii in cap. ex parte. el. 2. de rescriptis. & Felyn. in c. significaverunt. num. 5. de exception. & Rota in decis. 65. de appell. in novis. Quod in tantum verum est, quod si appellatio victoris efficiatur deserta; fortè propter omissam Apostolorum petitionem, poterit victor adhærere appellationi victi, quæ sola sufficiebat, etiam si ipse non appellasset, ita ex Bald. tenet Felyn. ubi supra num. 5. Et facit doctrina Bald. Imolæ & Præpositi in c. sua de appellationibus. scilicet, quod quamvis regulariter non liceat tertio provocare ab eodem gravamine, & ab eadem parte, si tamen actor bis appellavit, & reus postea appelleret, actor admittitur, etiam tertio appellans, non ex sua persona, sed ex persona & beneficio rei appellantis. Sed appellatio & supplicatio à pari procedunt, nisi contrarium reperitur dispositum, ut resolvit Rebuffus in tract. de supplic. num. 89. & 95. Ergo sicut appellatio ab uno interposita est communis alteri, qui non appellavit, & ab eo peti potest, ut rescindatur sententia, si in aliquo eum læsit; pari etiam modo dicendum est in hac secunda supplicatione, quod profit non supplicanti, sed sententia reformetur in melius in eo, quod eum læsit.

105 Nec huic veræ opinioni obstat, quod is, qui non supplicavit, nec se obligavit, nec satisdedit, non debeat commodum reportare ex supplicatione alterius partis, nec pœnam mille quingentarum duplarum, aut aliquod damnum pati, præsertim cum hoc remedium secundæ supplicationis extraordinarium sit. Nam respondeo, quod ratio & mens dicta l. 2. tit. 20. libr. 4. Recopila. prohibentis hanc secundam supplicationem admitti absque obligatione & satisfactione pœnæ mille quingentarum duplarum, fuit, ne ansa & occasio daretur litigantibus differendi lites prætextu interponendæ supplicationis: unde ut eorum malitiis occurreret, id introduxit, ut constat ex verbis ejus, ibi. *Pero es nuestra merced que porque la malicia de aquellos que supplican por alongar los pleytos, no aya lugar, &c.*

Quæ tamen ratio & malitia cessat in parte non supplicante. Si enim non supplicavit, noluit litem differri, sed potius sententiæ executionem desideravit. Ergo æquum est, quod alterius partis supplicatio, de cujus malitia timor erat, profit non supplicanti, qui ea malitia carebat. Rursus ex supplicatione alterius partis damnum sequi potest non supplicanti, veluti si sententia in ejus favorem lata revocaretur, vel in aliquo reformaretur per judices supplicationis, ac proinde æquum est, ut commodum etiam ex ea reportet. Et pro hac meâ opinione faciunt ea, quæ prope in nostris terminis resolvit Rebuffus in dict. tract. de supplic. artic. 5. glossa unica. vers. contrarium autem. Nec existimes, hujus contrarium nos supra resolvisse in isto tractatu in 2. requisito. dum ibi docuimus, supplicationem unius ex duobus correis non prodesse alteri correo non supplicanti. Nam in tali correo non cessat ratio & mens prohibitionis d. l. 1. cum correus condemnatus intendat

litem differre, & executionem sententiæ adversus eum latæ subterfugere, & ita cum non careat malitia, non poterit se juvare ex supplicatione alterius correi.

110 Inferitur deinde ex dicto 6. requisito, quod usque ad eam obligationem & sufficientem satisfactionem de solvenda pœna mille quingentarum duplarum supplicans præstare tenetur coram auditoribus regis intra dictos viginti dies, quod eisdem elapsis non dabitur eidem restitutio in integrum, etiam si sit minor, ecclesia, vel alia persona privilegiata, cui aliàs de jure competat restitutio, sicuti etiam non dari adversus lapsum viginti dierum ad supplicationem interponendam, probavimus supra in isto tractat. 5. requisito per l. 4. tit. 20. lib. 4. Recopilat. Quidquid oppositum anxie sustinere velit Didacus Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinamen. in gloss. Dentro en otros veynte dias, col. 406.

111 Ad quantum dicendum est, hanc secundam supplicationem interponendam esse coram ipsis auditoribus regis, qui secundam sententiam de revista protulerunt, & coram eisdem obligationem & satisfactionem pœnæ mille quingentarum duplarum dandam esse, juxt. text. in dict. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopil.

112 Quibus sic actitatis, si latæ fuerint ab eisdem auditoribus duæ sententiæ omnimodo conformes super proprietate, tunc auditores eas executioni mandabunt, data fidejussione sufficienti: quod si retractentur per iudices secundæ supplicationis, rem cum fructibus reddet is, in cujus favorem fuerunt latæ: non tamen auditores denegabunt hanc secundam supplicationem, juxta formam traditam in l. fin. tit. 20. lib. 4. Recopilat. per quam intelligitur & limitatur l. 1. ejusdem tit. & lib. in fi. quæ omnino prohibet, secundam sententiam executioni tradi, (interposita secunda supplicatione & obligatione & cautione sufficiente præstita) ut illa l. 1. intelligatur, quando secunda sententia non fuit conformis primæ. Nam si conformis esset, auditores eam exequi possent, quamvis secundam supplicationem admittere debeant, juxta text. in d. l. fin.

114 Cæterum si à prædictis auditoribus latæ essent duæ sententiæ conformes super possessione, tunc hanc secundam supplicationem non admittent, nec supplicans audiendus erit, sed poterunt suas sententias executioni mandare, præstita prius cautione sufficiente coram eisdem auditoribus ab eo, in cujus favorem latæ fuerunt. Quod si adversarius in proprietate obtinuerit, sibi rem, in cujus possessionem missus fuerit, restituet, juxta text. l. 8. tit. 20. lib. 4. Recop. Quod discrimen inter causas proprietatis & possessionis æquum videtur, ex eo, quod potest haberi recursus ad petitorium, & sic ad remedium ordinarium, ut cesset extraordinarium, & quia causa possessorii parvi momenti & præjudicii est, potestque in petitorio revocari, ut optime notat Rebuffus in dicto tractat. de supplicat. artic.

116 3. glossa unica. Id tamen quod de possessorio diximus, restringitur in possessorio super bonis alicujus majoris, super quo latis duabus sententiis etiam contrariis, aut alio modo difformibus, adhuc non erit locus huic secundæ supplicationi, quæ omnino in causis super possessione bonorum majoratus cessat, juxt. l. 14.

d. tit. 20. lib. 4. Recop.

Advertendum etiam erit, quod id, quod de 117 sententiis conformibus dictum est, accipio, si sententia secunda omnimodo conformis fuerit sententiæ primæ, quo casu in proprietatis causa executioni mandabitur data fidejussione, ut supra: & si in aliqua ejus parte difformis fuerit, in ea duntaxat parte executioni est superfedendum, & in alia parte conformi sententiam iudices exequentur, ut in dict. l. fin. In possessorio verò litibus duæ sententiæ conformes executioni mandantur, (ut diximus) nulla supplicatione admissa. Et intellige, tunc conformes sententias dici, quando ambæ consonant, & secunda primæ fuerit confirmatoria, in qua nihil additur, vel mutatur. Cæterum, si secunda sit confirmatoria prioris, & tamen in ea aliquid additur, vel datur forma exequendi primam, veluti quod aliquid fiat, vel omittatur, antequam executioni mandetur prima, tunc sententiæ dissonant inter se, nec conformes reputantur, nec in eis locum habebunt supradicta: quod probari videtur in l. jus civile. ff. de justitia & jure. ibi, ideoque cum aliquid additur, &c. & ibi Paulus in fine & Jason num. 2. qui 118 concludunt, quod quando Papa, princepsve in commissione, quam dat ordinario, præcipit aliquid pro forma, ut illud servet, videtur ex hoc illum delegatum iudicem constituere, quamvis illud ex ordinaria sua jurisdictione facere possit. Item facit, quod quando factus libellus mutatur in substantialibus, dicitur novus libellus, & à priori diversus, ita Jason ibi num. 1. & in l. edita. num. 21. Cod. de edend. Ex 120 quibus eodem modo dicendum est, quando in secunda sententia aliquid additur, vel detrahitur à prima, quod dicantur conformes, nec in eis supradicta locum habeant, ita resolvit Covarruvias pluribus citatis. in pract. cap. 25. num. sexto.

Quod tamen cum eo limitari potest, quando in prima sententia super adjectione, vel detractioe facta in secunda nil actum fuit tacite vel expresse: cæterum si nova ultimæ sententiæ adjectio vel detractio tacite vel expresse fuit in prima sententia tractata, examinata, & diffinita, jam secunda sententia non dicetur diversa & alia à prima, sed eadem cum ea censetur, & eidem conformis. Et hanc sententiam remissive approbat Avendanius ubi supra, num. 1. in fin. Quod conducit pro intellectu l. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilat. & eorum, quæ circa eam animadverti in primo requisito ad secundam supplicationem in octava illatione.

Cognito igitur, coram quibus supplicatio secunda interponi debeat, opportunè videndum erit, ad quem sit dirigenda. In quo articulo dicendum erit, ad ipsum Regem interponendam esse, ut probatur in d. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopilat. ibi, pœna supplicat para nos & in l. 2. ejusd. tit. & lib. Et cum testimonio supplicationis intra quadraginta dies connumerandos à die interpositæ supplicationis sic supplicans debet se repræsentare & comparere coram ipso Rege, vel regni gubernatore, si Rex ab his regnis absit, ut advertit Monterrosus in sua pract. tractat. 5. cap. 8. num. 9. fol. 77. alioquin supplicans patietur pœnam desertionis, ut disponit l. 4. tit. 20. lib. 4. Recopilat. Poterit tamen in integrum 123 resti-

restitui ex justa causa, veluti, si partes tantum distent à curia, quod eam adire nequeant intra illum terminum, vel si in itinere aliqua eveniant, quæ supplicantem justissimè detineant, ne Regi se repræsentet, vel si pestis aut latronum incurfus, seu similia accidant. Et facta repræsentatione coram Rege, tunc Rex causam committit quinque auditoribus eorum, qui suo assistunt consilio, juxta textum in l. 2. tit. 20. lib. 4. Recopil. & si aliquis ex quinque auditoribus viso processu decedat, reliqui quatuor ad determinationem causæ procedent, ut probatur in l. 12. tit. 20. lib. 4. Recop. qui ex eisdem actis processus sententiam proferre debent, nullo admisso libello, petitione, allegatione, probatione, scriptura & dilatione, etiam per viam 125 restitutionis in integrum, vel aliquo alio modo intentata, ut probatur in d. l. 2. tit. 20. & prædictam causam sibi commissam statim debeat prævidere, decernere, & aliis omnibus cujuscunque qualitatis præferre, ut in dicta l. 2. dicitur, & tenet Rebuffus in tract. de supplicatione in præfat. quest. 19. numer. 80. 127 Quam exclusionem novarum allegationum intellige procedere, nisi de novo emergerent, ut advertit Joannes Marienço in Dialogo real. 3. part. cap. 48. num. 3. ubi in terminis propriis nostra l. 2. ait, quod licet in ea caveatur, nullam novam allegationem, aut probationem seu instrumentorum productionem admitti, sed ut ex eisdem actis per iudices, quibus commissa fuerit, causa cognoscatur: posse nihilo secius allegationes & instrumenta admitti de novo emergentia. Quæ opinio æqua est & servanda: iniquum enim esset & satis miserum, notam litigantium justitiam propter novas allegationes & instrumenta de novo reprobationes, alleg. & instrumenta noviter emergentia admittenda erunt, præstito prius jurejurando ab allegante, probante, seu producente, se de novo ea invenisse, quæ proponit, quodque in aliis instantiis ea proponere versutè non omisit, argumento l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. & l. 2. titul. 5. l. 4. Recop.

128 Et prædicti regii auditores ad causam deputati per regem, si sententiam, à qua fuit secundò supplicatum, confirmaverint, debent supplicantem condemnare, aut eum, qui ejus nomine supplicavit, ut exolvat mille quingentas duplas auri de cabeza, juxta ejus obligationem: quarum tertiam partem fisco, aliam parti, quæ obtinuit, & aliam tertiam ipsis auditoribus, qui sententiam de revista protulerunt, reddi jubent juxt. l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopilat. Et meminuit l. regia Rebuffus tract. de supplicat. quest. 9. in præfatione num. 58. & ab hac pœna absolvi supplicantem omnino vetuit; & hoc casu devolvitur negotium ad cancellarium, ut ibi executoriæ litteræ expendantur tam super principali, quam super pœna mille quingentarum duplarum.

130 Si verò non confirmaverint sententiam, à qua fuit supplicatum, tunc litteræ executoriæ coram eis decernuntur, ita Monterrosus Tract. 5. cap. 8. num. 10. Et vide l. 13. titul. 20. lib. 4. Recopilat. ubi litteræ executoriæ pro dicta pœna præstantur in cancellariis, l. 4. tit. 20. lib. 4. Recop. 131 lat. etiam si confirmata in totum sententia secunda

de revista fuerit eadem modificata, aut correctæ respectu fructuum, aut expensarum; aut alicujus accessori. Adhuc enim supplicationem qui interposuit, pœnam summamque duplarum exolveret, ita disputando concludit Rebuffus ubi supra num. 60. qui nostræ l. Regia mentionem fecit. Nisi moderamen illud factum circa fructus, expensas, aut aliud accessorium, tam arduum sit, & tanti habitum, quod absque respectu ad causam principalem propter id solum esset locus secundæ supplicationi, cum pœna duplarum, & necessario admittenda esset, quo casu æquissime cautum est, pœnam duplarum in totum vitari, & ab ea regios auditores ad causam deputatos absolvere posse, juxta l. 3. tit. 20. lib. 4. Recopil. Avendan. ubi supra n. 9.

Eandem etiam pœnam duplarum evadet, qui ante lapsum trium mensium à tempore interpositæ supplicationis respuerit, & supplicationem deferere contigerit. Licet enim supplicanti ante tres menses recedere à supplicatione secunda à se interposita, post verò non licet, nisi solutis mille quingentis duplis, ac si sententia iterum confirmata esset, juxta dictam l. 4. Recopilat. Nihilominus tamen elapsis tribus mensibus & alio longiori termino, pars supplicans solet petitionem porrigere in consilio, qua dicit se supplicationem deferere; & tunc consilium regium remittit ad consultationem, & Regem consulit, & ipse Rex ex speciali gratia habet supplicantem pro deserto, & remittit ei pœnam, & ita practicari solet.

Et prædicti regii auditores deputati ad causam in gradu secundæ supplicationis, inquirere & cognoscere debent, an in ea causa sibi commissa sit locus secundæ supplicationi, quando adversarius supplicantis eidem locum esse negat. Nam quando dubitatur, an appellatio sit admittenda nec ne, cognitio spectat ad iudicem superiorem, ad quem appellatum fuit, juxta tex. quem ad hoc notat ubi Bart. in l. chirographis. §. fina. ff. de administratione tutor. Jas. consil. 60. num. 4. volum. 1. text. in cap. Romana. §. si autem. & ibi Franc. not. 1. de appellat. lib. 6. & probatur in l. 5. dict. tit. 20. ibi, los del nuestro conseio, juezes de commission. ubi; ut lex statueret, ne esset locus supplicationi ab actu & sententia, in qua pronuntiatum id fuit, præsupponit, iudices illius causæ, an sit supplicatio admittenda, necne; esse eos, qui à rege deputati fuerant ad causam principalem supplicationis secundæ, & ait, quod sive pronuntiant interponi posse, sive non, ab eis amplius non est supplicandum, Et sic duo deducuntur ex illa leg. Primum; auditores deputatos à rege ad causam secundæ supplicationis esse iudices illius dubii, an sit locus secundæ supplicationi, nec ne. Secundum, quod ab eo, quod pronuntiatum fuerit, non est admittenda supplicatio. Hi tamen iudices in dubio, an sit locus supplicationi secundæ, vel non, decernere debent, ei locum esse, secundum Paulum in l. 1. num. 4. ff. si quis caut. & ibi Alex. num. 21. Jas. num. 17. & 18. Decium cons. 49. num. 1. versic. quarto suadet. Avendanius respons. 2. num. 3. in fin. Speculator. 2. parte; tit. de appellation. part. 3. versic. nunc dicamus. n. 6. Rebuff. Tract. de sentent. execut. artic. 7. gloss. 1. n. 3. pag. 359.

138 Omnia in supradictis articulis resoluta circa interpositionem hujus secundæ supplicationis cessabunt, quando Princeps ex plenitudine suæ potestatis, & ex certa scientia aliud voluerit. Nam cum forma interponendæ secundæ supplicationis ab ipso Principe emanaverit, ab eodem remitti, mutari, corrigi, extendi & in aliam formam reduci poterit, ex reg. tex. in capit. proposuit. de conce. prob. & in terminis tertie appellationis probant Bald. & Perus. in 2. & 3. questio. Decius num. 9. in cap. sua nobis. de appellat. & Socinus in consil. 158. colum. 1. Et suadetur ex notatis à Decio in consil. 191. à n. 3. & in consil. 198. num. 2. volum. 1. & tenet Avendanius ubi supr. num. 19. referens casum, quo Princeps ex certa scientia & de plenitudine potestatis viginti illos dies concessos ad interponendam secundam supplicationem jam elapsos, ea non interposita, reparavit, & post eos admitti supplicationem imperavit. Et probat hanc opinionem l. 4. tit. 24. par. 3. quam optimè expendit & explicat Avenda. omnino videndus ubi supra n. 3.

Ad ultimum Articulum (scilicet) ad ordinem & formam interponendi secundam supplicationem, & in ea procedendi, dicendum est, quod lata ultima sententia (quæ de revista dicitur) intimataque parti læsæ, si eadem pars secundò supplicare voluerit, tenebitur supplicationem interponere intra viginti dies connumerandos à die intimationis prædictæ ultimæ sententiæ, coram eisdem auditoribus in audientia publica, simul cum obligatione & fidejussione penæ mille quingentarum duplarum, (ut jam supra diximus) quam supplicationem sermone Hispano formabit modo sequenti.

Secunda supplicatio Hispano sermone concepta.

Muy poderoso Señor.

140 Fulano en el pleyto que trato con fulano, digo que la sentencia en revista dada y pronunciada por vuestra Alteza contra mi, y en favor del dicho adverso, hablando con el acatamiento devido es ninguna y do alguna injusta y muy agraviada por todas las razones de nullidad y agravio que del processo resultan, y se pueden y deven colegir: porque no fue dada a pedimiento de parte ni contra parte en tiempo y forma: y por todo lo demas general, que he aqui por expreso: y por tal y tal razon, &c. Por lo qual sintiendo me agraviado, suplico della para ante vuestra Catholica Real persona, con la pena y fianca de las mil y quinientas doblas, que dispone la ley de Segovia: de la qual obligacion y fiancas hago presentacion, con la solemnidad, y juramento necesario, &c. Y de como assi suplico de la dicha sentencia. A vuestra Alteza pido me lo mandada dar por testimonio, y al presente secretario requiero me de testimonio dello para en guarda de mi derecho, &c.

141 De la qual supplicacion obligacion y fianca mandan los Señores oydores dar traslado à la parte contraria, para que responda à ella, porque (como arriba diximos) los señores del conseio real à quien su majestad comete la causa, no admitten alegacion alguna, porque el pleyto

se ha de ver y determinar por los mismos autos, con que salio de la real chancilleria, y la parte contraria respondiendò à la dicha supplicacion, y à lo demas no ha de oponer diziendo que no ay grado de segunda supplicacion en el dicho pleyto, porque esto tan solamente se ha de tratar ante los dichos Señores juezes de conseio real, y lo que ante los Señores de chancilleria la parte suele y acostumbra alegar es contradiziendo las fiancas, diziendo que no son bastantes: y deste articulo conocen los dichos Señores de chancilleria, y mandan à las partes que den informacion el uno de que son bastantes, y el otro de que no, y sobre este articulo pronuncian auto los dichos Señores de chancilleria de vista y revista. De lo qual se sigue, que la decima remission puesta al fin. del titulo 19. lib. 4. Recopilar. en que dize, que no aya lugar supplicacion de declarar los oydores por bastantes o no las fiancas que diere la parte que quiere supplicar con las mil y quinientas, no se puede entender en el auto que se da destas fiancas, si no en el auto que de otras fiancas diferentes, habla la ley que la misma remission alega, que son las que esta obligado à dar el que tiene dos sentencias conformes en possession, y pide execucion dellas: las quales manda la ley que se executen dando primeramente aquel en cuyo favor fueron dadas fiancas suficientes à contento de los juezes que dieron la ultima sententia, de que restituira las cosas en que fuere fecha execucion, si fuere condenado en la propiedad y que del auto que los tales juezes dieren, sobre si las fiancas son bastantes no se puede supplicar ni appella: y así consta que son diferentes de las que nosotros hablamos. Y advierta se, que la parte supplicante procure de que dentro de los veynte dias, en que esta obligado à supplicar, se acabe el articulo sobre si dichas fiancas son suficientes o no, porque si acaesciese, que passados los dichos veynte dias, los Señores de chancilleria declarasse las fiancas por no suficientes, no podra dar otras, aunque los Señores de chancilleria en su auto se las mandassen dar, y por el consiguiente cessaria el grado de la segunda supplicacion, pues fue fuya la culpa, que no guardo la forma de la ley dentro de de los veynte dias, como todo ello lo resolvimos arriba en este tractado, num. 102. Y acabado de determinar esse articulo por los dichos Señores de Chancilleria, aora aya avido la dicha contradicion de las fiancas, ora no, la dicha parte supplicante pide y requiere al secretario de la causa, que le de testimonio de la dicha supplicacion y fianca, y de lo proveydo por los dichos Señores de chancilleria acerca del abono y aprobacion de las fiancas: y el dicho secretario se loda, con relacion de las sentencias dadas en el dicho pleyto, y como tiene supplicado dellas segunda vez, con la pena y fianca de las mil y quinientas, para ante la persona de su Magestad, y que tiene hecha obligacion, y dadas fiancas de la dicha pena, las quales estan avidas por bastantes por los dichos Señores de chancilleria.

Y con

Y con este testimonio que el secretario da, la parte supplicante se va donde esta la persona Real de su Magestad y con el se presenta ante su Magestad: lo qual ha de hazer dentro de quarenta dias, desde el dia que supplico, so pena de desercion (como arriba resolvimos en este tratado. num. 123.) Y ha de se de presentar ante su Magestad, o ante el governador del Reyno en su ausencia, dando una peticion en la forma siguiente.

C. R. M.

147 Fulano en mombre de fulano me presento ante vuestra Magestad en grado de segunda supplicacion, con la pena y fianca de las mil y quinientas doblas, que dispone la ley de Segovia; de ciertas sentencias dadas y pronunciadas por nuestro presidente y oydores que residen en la Villa de Valladolid, en el pleyto que el dicho mi parte trata con fulano, A vuestra Magestad suplico me aya por presentado en el dicho grado, y mande nombrar juezes que vean y determinen el dicho pleyto, en lo qual recibire muy gran merced.

148 Su Magestad responde à esta peticion que lo remite à los de su Conseio, y el supli-

cante con la dicha peticion y lo en ella proveydo, y su testimonio se presenta en conseio; pidiendo le manden dar la ordinaria, para que el secretario de la Chancilleria donde pendio el dicho pleyto embie el processo al conseio citada la parte contraria, y en el conseio fuele la parte contraria oponer diziendo, que en el dicho pleyto no ay grado de segunda supplicacion, por no concurrir los requisitos necesarios, que arriba diximos en el tercero articulo deste Tractado, desde el num. 22. Y de alli adelante se procede en el pleyto por los dichos Señores del Conseio, y del auto que pronuncian sobre si ay grado de segunda supplicacion, o no, no se puede supplicar, ni se admite supplicacion, como lo dispone la l. 5. titulo 24. lib. 4. Recop. Y declarando aver lugar el dicho grado de segunda supplicacion; los dichos Señores del conseio veen el processo en el articulo principal y por los mismos autos del, que vinieron de la chancilleria lo determinan, sin admitir alegacion alguna (como esta y a dicho.) Quæ omnia circa interpositionem secundæ supplicationis sat erit me dixisse, & ea quidem non solum meo, verum etiam advocatorum & jurisperitorum hujus nostræ tempestatis maturo prælimato consilio.

Finis septimæ Partis primi Tomi.

OCTAVA PARS PRIMI TOMI.

DE MODO ET FORMA PROCEDENDI à judicibus in sindicatu.

S U M M A R I A.

- Judices, durante tempore administrationis, conveniri nequeunt super rebus à se male gestis.
- Judices omnes tenentur rationem reddere suæ administrationis post eorum officium depositum, quod à sacra scriptura originem habet.
- Judices à Principe creati ad aliquem magistratum tenentur prestare cautionem fidejussoriam de bene administrando, & stando syndicali, finitæ eorum administratione, intra triginta dies à die sua receptionis in concilio loci, quantumvis facultatibus abundant.
- Fidejussores à judicibus dati non tenentur ad pœnam delicti à judicibus commissi, sed tantum ad interesse respectu damni Reipublicæ illati, non verò pro male gestis illatis privatis personis, nec pro male gestis extra officium vel tempore prorogationis, nisi generaliter in omnem causam se obligaverint.
- Fidejussores judicum vel magistratum non debent prius conveniri, quam ipsi judices
- Magistratus cujuslibet administratio per unum annum durat, & ex Principis prorogatione per biennium.
- Syndicus dicitur quasi de querelis singulorum sermo, & quis proprie dicatur syndicus, traditur.
- Syndicatos judices tenentur observare omnia contenta in litteris suarum commissionum, & capitula correctorum, qui re syndicari debent.
- Magistratus & reliqui officiales Reipublicæ tenentur syndicare per triginta dies à die, quo judices syndicatores se presentaverint cum litteris suarum commissionum.
- Termini omnes possunt cumulari in causa syndicati propter instantia brevitate.
- Syndicatus causa intra triginta dies sunt pertractanda, quibus elapsis magistratus & reliqui officiales non possunt conveniri super occultis causis ex officio tractandis, & quid de causis ad instantiam partium motis, traditur.
- Magistratus & eorum officiales, durante tempore

- mino triginta dierum syndicus, non debent recedere à loco officii sui, & per se, non per procuratores causas agere debent, nisi intra triginta dies causa non fuerint finita, alias ejus fuga facit indicium ad torturam.
- 13 Magistratus fugiens intra triginta dies syndicus habetur pro confesso in omnibus quibus in syndicato est accusatus: per juramentum tamen accusatoris debent crimina probari contra eum: si tamen timore alicujus inimici capitalis fugerit, talis fuga non inducit presumptionem contra eum.
- 14 Syndicus tempore favendum est magistratibus per judices syndicatores, nec facienda est per eos scrupulosa inquisitio in reverentiam prioris officii.
- 15 Offendens magistratum finito officio, ratione officii præteriti, puniendus est eisdem pœnis, quibus puniretur si durante officio eum offenderet.
- 16 Magistratus tempore syndicus non solum querelantibus de se, verum etiam de suis officialibus & familia respondere tenetur, si civiliter, non etiam criminaliter agatur.
- 17 Magistratus in casibus, in quibus pro suis officialibus & familia tenetur, non debent prius conveniri, quam ipsi officiales & familia.
- 18 Magistratus exhibens officialem, pro quo tenetur, liberatur à sua obligatione, etiamsi eum exhibeat post sententiam condemnatoriam ante ejus executionem.
- 19 Magistratus defunctus qualiter syndicare debeat, & an ejus hæres in syndicato teneatur.

P R O Æ M I U M.

- 1 C Um regulariter, durante tempore administrationis, judices conveniri nequeant super rebus à se malè gestis, ut probatur in l. si adulterium cum incestu. §. fin. in fine. juncta gloss. verb. Reus. ff. ad l. Juliam. de adult. & in l. Senatus consulto. ff. de officio præsidis. & in l. hos accusare. in princ. ff. de accusat. & in l. 2. & 11. tit. 1. par. 7. & ibi notat Gregor. Lup. & Panor. in cap. legebatur. de major. & obedi. & secundum Evangelicam doctrinam uniusquisque teneatur rationem reddere suæ villicationis, juxta illud Luc. c. 16. & habetur in cap. qualiter & quando, el. 2. versic. legitur. extra de accusat. idè merito jure cautum est, omnes judices & magistratus, cujuscunque conditionis & status, teneri rationem reddere suæ administrationis, post eorum officium depositum, ut probatur in l. unica. Cod. ut omnes judices tam civiles quam militares & in authent. ut judic. sine quoq. suffrag. §. necessitatem, & in §. interdicitur versic. oportebit collat. 2. & in l. 6. tit. 4. part. 3. & in l. 1. 2. 4. 22. & 23. tit. 7. lib. 3. Recop. Equum enim est, quod officialis id, quod comedit tempore sui officii, digerat tempore syndicus ad instar cibi, juxta gloss. in l. solita verb. primi pili. C. de coarctabilibus lib. 12. & notat Jas. in dict. l. unic. num. 6. & Paris. de Puteo in Tractat. syndicat. fol. 1. Quæ juris dispositio originem trahit à sacra Scriptura, ut constat ex illo 1. Regum cap. 12. ubi Propheta Samuël deposito regno, dixit ad universum Israël, constitui su-

per vos regem, ego autem senui & incanui, & filii mei vobiscum sunt, conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem: Ecce præsto sum, loquimini de me coram domino, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, & contempnam illud hodie, restituamque vobis. Quo in loco Samuël finita sui regni administratione, voluit ejus rationem reddere. Sylla etiam Romanorum dux primo quoque anno dictaturam deponebat, & in subditorum potestatem se tradebat, quo minus specimen humanitatis & justitiæ suæ eisdem præberet, ut est apud Tranquillum, ut refert Ambrosius Calepinus in dict. verb. Sylla.

Hinc etiam inductum fuit, quod quoties judices à principe creandi sint ad aliquem magistratum, præstare teneantur cautionem fidejussoriam de benè administrando & stando syndicatui, finita eorum administratione, juxta tex. in l. fidejussores magistrat. 69. in princ. ff. de fidejusso. & ibi notat Bart. & in l. unic. Cod. de peric. eor. qui pro magistr. & in l. 6. tit. 4. par. 3. & ibi notat Grego. Lup. verbo. tomar fidejores. & probatur in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. ubi nove disponitur, prædictam fidejussoriam præstandam fore à correctoribus, judicibus & reliquis officialibus intra 30. dies connumerandos à die, quo ipsi se præsentaverint cum provisione regia suæ creationis in concilio illius loci, ad cujus regimen fuerint electi, & ab eodem concilio recepti. Et notant Did. Per. in l. 6. tit. 16. lib. 2. ord. in gl. verb. E den fadores. & Avend. de exequen. mand. reg. 1. part. c. 2. num. 15. Idem etiam disponit l. 13. tit. 5. lib. 3. Recop. quo in loco certæ personæ prohibentur pro magistratibus fidejungere.

Quinimò prædictam cautionem fidejussoriam judices assumpti præstare tenentur, quantumcunque manifestè facultatibus idonei sint, argumento tex. in l. 1. in princ. ff. ut legator. seu fideicommiss. & in l. 1. §. si magistratus ff. de magist. conveni. & in princ. Instit. de satisfdat. tutor. Quibus juribus probatur, quod quando quis ex dispositione legis satisfacere tenetur, non liberatur ab onere satisfaciendi, ex eo, quod facultatibus idoneus sit, & ita observat Alexand. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. num. 12. & 3. receptus à Gregor. Lup. in l. 6. tit. 4. part. 3. verb. Fadores, & ab Avilesio in cap. 3. judicum syndicus in gloss. verb. Pregonar. num. 20. Quam opinionem praxis observat; quamvis Bart. in l. quicumque la secunda. Cod. fund. patrimon. lib. 11. argumento illius textus firmet, judicem facultatibus idoneum non teneri fidejussoriam præstare. Pro cuius opinione adducitur etiam tex. in l. sciendum in princ. ff. qui satisfd. cog. Cui tamen non suffragatur tex. in dict. l. quicumque. Nam intelligi debet, ut ipse Bar. intelligit in l. privata Cod. de murileg. lib. 11. Nec etiam pro ejus opinione facit text. in dict. l. sciendum. Nam responderetur, tex. illum non procedere in satisfatione legali, scilicet, quando ex dispositione legis quis satisfacere tenetur.

Qui fidejussores solummodò tenentur ad interesse respectu damni Reipublicæ illati, non verò

verò ad pœnam, quam judices delinquendo incurrunt, ut in l. libertus §. fin. ff. ad municip. & in l. fidejussores magistratum ff. de fidejussor. & in l. unica. Cod. de peric. eorum qui pro magistr. ubi hoc notant Bar. & Plat. Nec etiam tenentur pro extorsionibus, damnis & violentiis illatis privatis personis, juxta textum in l. 1. §. 1. in pr. ff. de magist. conveni. & ibi notat Bald. nec ad id, quod magistratus debent singularibus personis; nec etiam de malè gestis extra officium suum, secundum Hyppol. in Rubr. de fidejussor. num. 182. Nec etiam tenentur pro malè gestis tempore prorogationis sui officii, ut cum Baldo & aliis resolvit Avendanius de exequen. mand. reg. 1. par. cap. 2. num. 16. versic. fidejussor autem. Quamvis in contrariam partem videatur inclinare Aviles in c. pratorum. cap. 20. num. 22. Quæ omnia vera sunt & procedunt, nisi promissio fidejussoris recepta esset in omnem causam, & tam generaliter & latè, quod apta esset comprehendere omnia supradicta. Nam tunc in omnibus prædictis casibus fidejussores tenerentur, ut docent Bartol. & Platea in dicta l. unica Co. de peric. eorum qui pro magistr. & in l. 1. C. de conven. fisci debitor: & Aviles in c. pratorum cap. 4. in gloss. verb. Sea obligado num. 20. & in cap. 3. judicium syndicus, in gloss. verb. Pregonar. num. 19. & Avendanius ubi supr. in dicto cap. 2. n. 15.

Non tamen fidejussores magistratum debent prius conveniri, quam ipsi magistratus, etiamsi beneficio excussionis renuntiaverint, juxta text. in l. 3. §. si. ff. de administrat. rer. ad civit. pertinent. per quem text. ita tenent Bart. ibi & Alexand. in additionibus, & Bertachinus in repertorio, verb. fidejussor. Roderic. Suar. in l. 2. tit. de los emplazamientos lib. 2. fori §. queritur ulterius, nunquid fidejussor. versic. ex prædictis infero. num. 11. & Joan. de Platea in dicta l. 1. in princ. Cod. de conven. fisci debitor. & Avendan. ubi supr. in dict. cap. 2. num. 15. versic. & inspectis: Advertendum etiam erit, hos fidejussores non posse compellere magistratum, pro quibus intercesserunt, de stando syndicatui, ut eos liberent à fidejussione, & novos fidejussores de indemnitate eis dent, priusquam fidejussores pro eis aliquid solvant, vel magistratus bona sua dilapident, vel transportent, juxta text. in l. si pro ea. Cod. mandati, & ibi DD. & in l. Lucius. ff. mandati, & tenet Montalvus per text. ibi in l. 8. tit. 18. lib. 3. fori, & Plac. Rub. in repetit. cap. per vestras §. 9. num. 15. de donat. & Aviles in cap. 3. judicum syndicus in glo. ver. Pregonar. n. 22.

Unde finita uniuscujusque magistratus administratione, (quæ spatio unius anni durat, ut docet Bartol. in l. omnes populi. num. 52. ff. de just. & jur. vel ex prorogatione principis biennio, juxta text. in l. neminem Cod. de susceptor. præpos. & arcariis lib. 10. & ita jure hujus regni dispositum est, per l. 4. tit. 5. lib. 3. Recop. In Lusitania tamen triennio durat, ut in lib. 1. ordinationum tit. 42. §. 1.) creantur à principe judices syndicatores coram quibus magistratus rationem suæ administrationis reddant, appellanturque syndicatores ad instar syndici universitatis. Nam sicuti in universitate

constituitur syndicus ad defendendas ejus causas, ita syndicus constituitur ad revidendam & judicandam rationem digestionis. Syndicus enim dicitur quasi de querelis singularum sermo, secundum DD. antiquos ex notatis à gloss. in l. 1. §. 1. verbo, Syndicum ff. quod cujusque univers. nom. Quis autem propriè dicatur syndicus, tradit Budeus in annotat. ad l. fin. §. defensores de muner. & honor. & Calepinus in dictionario verbo, Syndicus. Qui judices Syndicatores, durante officio Syndicatus, tenentur observare omnia contenta in litteris suarum commissionum, & omnia capitula correctorum, ut probat l. 8. tit. 7. lib. 3. Recopilar. quo finito, ipso resyndicantur, ut resolvit Amodeus in Tractatu syndicus verb. syndicos, & syndicatores, & ita expressè dispositum est in l. 21. tit. 7. lib. 3. Recopil. coram quibus magistratus & reliqui officiales Reipublicæ reddere debent rationem suæ administrationis, nedum de rebus gestis ab eis tanquam judicibus ordinariis, verum etiam de gestis ex aliqua commissione, vel delegatione, ut probatur in l. 3. tit. 7. lib. 3. Recopil. Tenenturque syndicatui stare per integrum spatium triginta dierum à die, quo judices syndicatores se præsentaverint cum litteris suarum commissionum in concilio illius loci, ut probat l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilar. & l. 3. tit. 9. lib. 3. Recopilar. per quæ jura spatium quinquaginta dierum concessum ad eundem effectum à l. unica C. ut omnes judices, tam civiles &c. & à l. 6. tit. 4. par. 3. jam hodiè coarctatum est ad spatium triginta dierum: quod tempus continuum est, cum de interesse Reipublicæ agatur, argum. text. in cap. si de feriis. & ita causæ officialium die feriato agitari possunt, secundum Paris. de Puteo in Tractatu syndicus verb. Fera. num. 123. & Amodeus in eodem Tractatu, in part. inchoata & formata num. 182. Ac proinde propter brevitatem instantiæ omnes termini, videlicet, ad excipiendum, probandum, & probatum habendum, & ad similia cumulantur, secundum Baldum in l. Properandum in princip. & ibi Jas. num. 14. Cod. de judic. & facit tex. in cap. Pastoralis, de exceptionibus tradit Chataldinus in Tractatu syndicus quest. 76. num. 4. & 6. Et intra prædictum tempus triginta dierum magistratus & reliqui officiales conveniri debent, & causæ, quæ occultè ex officio judicis per inquisitionem expediuntur, terminari debent intra prædictum tempus: alioquin elapso prædicto termino conveniri non poterunt super occultis causis ex officio tractandis, etiam in propria patria officialium, secundum Baldum in l. observare §. proficisci. ff. de offic. procons.

Causæ verò publicè deductæ ad instantiam partium etiam durant & terminari possunt post terminum triginta dierum; dummodo intra dictum terminum in judicio deductæ fuerint, ita resolvit Chataldinus ubi supra, quest. 71. & ita praxis observat ex Monterroso in sua pract. in tract. 9. de la residencia. cap. fin. Quod verum est & procedit, quando in loco officii factum fuisset proclama, ut omnes, qui velent aliquid contra magistratum & ejus officiales petere, compareant intra tempus triginta

ta dierum, cum comminatione, quod si termino elapso non venerint, audiendi non essent; & post terminum prædictum in contumaciam non comparentium syndicatores proculissent sententiam absolventes magistratum & eorum officiales, & pronuntiantes, amplius querelantes audiendos non fore. Ita docet Bald. in dicta l. observare. §. proficisci. & Additionator Barto. in l. datur. num. 6. ff. ad l. Jul. repetund. & tradit Paris de Puteo in Tractat. syndicatorum. in parte, officialis finito officio, & Aviles in dict. cap. 3. iudicium syndicatorum, num. 11.

Cæterum si prædictum præconium non fuisset factum, tunc magistratus & eorum officiales, etiam elapso termino triginta dierum, perpetuo conveniri poterunt in patria & proprio foro, ut docet Bart. in dict. l. datur. num. 6. cujus doctrinam sequitur Didacus Perez in l. 6. tit. 16. lib. 2. Ordinam. in gloss. 1. Et juxta hanc resolutionem intelligi debet dicta l. unic. versic. sciente autem. Cod. ut omnes iudices tam civil. & gloss. in dict. l. datur. Quod procedit, etiam si elapso prædicto termino syndicatus, in præconio præfixo absolutio non fuerit sequuta, secundum communem opinionem ex Bosio in Pract. crim. in tit. de officiali corrupto pecunia. num. 32. & ita quotidie praticari testantur Anto. Gom. 3. Tom. Variarum. capit. 1. numer. 23. in fine. & Julius Clarus lib. 5. Senten. §. fin. quest. 51. num. 6.

12 Et durante termino triginta dierum, magistratus & eorum officiales à loco officii recedere non debent, sed per se ipsos, & non per procuratorem causas agere tenentur, juxta tex. in l. 12. tit. 5. par. 3. & Gregor. Lup. ibi in gl. fi. & probatur in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. Praxis tamen observat, quod per procuratores possunt causas agere, dummodo ipsi permaneant in loco officii per spatium triginta dierum, ut resolvit Aviles in d. c. 3. n. 18. Et si causæ non finiantur intra prædictum terminum, poterunt recedere, & eas per procuratores prosequi, ut firmat Cataldinus dict. Tract. 9. 71. & Aviles in d. c. 3. n. 18. Si verò magistratus ad aliam administrationem vocaretur per Principem, tunc intra terminum triginta dierum poterit recedere à loco officii, dimittendo procuratorem, qui causas syndicatorum agat, juxta Authent. de collatoribus. §. f. colum. 9. tradit Paris de Puteo, ubi sup. in parte, procurator officialis. & Gregorius Lup. in l. 6. tit. 4. par. 3. ver. Ellos despues. Quod tribus modis limitat Aviles in d. c. 3. n. 18. in medio. Alioquin si magistratus fugeret à loco officii, durante dicto termino triginta dierum, ejus fuga faceret indicium ad torturam, secundum Ang. in l. questum. ff. de pign. & Puteum in d. Tract. vers. dicitur. & in parte. un officialis aufugit. Nam fuga indicium facit ad torturam, ut in l. Divus Adrianus. ff. de cust. reo. & in l. raptores. C. de episc. & cler. & firmat glo. in l. admonendi. verb. Exalto. & ibi Jas. lectura 2. n. 137. ff. de jur. rej. Imo ex tali fuga magistratus pro confesso haberetur in omnibus, de quibus in syndicatorum accusabatur, & sine alia probatione condemnari posset, juxta tex. in l. 3. vers. pro confesso autem. Cod. de assessor. & notat ibi Bar. & tenet Panor. in c. veritatis. de dolo & con-

rum. n. 30. & ejus Additionator in c. adversus. de immunit. eccles. super n. 4. Hyppol. in pract. crim. §. diligenter. num. 47. & Anton. Gom. in l. 76. Tarr. n. 12. in princ. Quia tunc fuga ipsa est crimen & delictum de per se, qua probata statim imponitur poena, & punitio ejus sequitur, juxta tex. in l. desertorem. & in l. proditores. ff. de re milit. & in d. l. 3. & ibi gl. & communiter DD. C. de assessor. Quando verò fuga est suspicio, præsumptio, vel indicium alterius delicti principalis, veluti homicidii, furti, vel similis, tunc indicium ad torturam solummodo inducit; & ita intelligitur textus cum similibus in dict. l. Divus Adrianus.

Bene tamen verum est, quod licet magistratus fugiens habeatur pro confesso, & condemnari possit de criminibus, de quibus fuerat accusatus: tamen per juramentum accusatoris probari debet, crimina illa à magistratu commissa fuisse, juxta tex. in Authen. de collatoribus. §. fi. vers. si vero. tradunt Anto. & Imola in c. fin. de his, qua ut. Jas. in l. unica n. 3. C. ut omnes iudices tam civiles. & in repetit. l. admonendi. num. 146. ff. de jurejur. Debentque magistratus à syndicatorum fugiente plekti aliis poenis, de quibus in Authent. ut iudices sine quoquo suffragio. & ibi notat gloss. verb. Furti. Nec, si ad ecclesias confugerint, gaudebunt earum immunitate, ut probari videtur in dict. l. unica. C. ut omnes iudices in versic. non domi. & in versic. ubicunque repertus fuerit. In quo tamen articulo dicendum erit, ut supra resolvimus in 5. parte hujus 1. tom. §. de delinquentibus ad ecclesiam confugientibus, casu 55. numer. 179.

Si verò magistratus à syndicatorum fugeret timore alicujus inimici capitalis, qui minatus fuerat, quod deposito officio esset eidem illaturus injuriam, tunc fuga licita esset, nec faceret aliquam probationem vel præsumptionem adversus eum, argum. tex. in l. quod si fugitivus. §. apud Labeonem. ff. de adil. edict. & tradit Amodeus in Tract. syndicatorum in parte. item in eo, quod dict. potestas, in versic. 3. & Aviles in CC. pratorum. capit. 1. in gloss. verb. dadivas. numero 24. ubi alios casus refert, in quibus licet magistratui à syndicatorum fugere.

Cæterum si magistratus & eorum officiales tempore syndicatorum non fugerint, probationes contra eos debebunt esse claræ & evidentes; quia multum pro iudice præsumitur, ut in l. si quis. C. de offic. civil. iudic. & firmat Bald. in l. observare. §. proficisci. quest. 20. ff. de offic. procons. Iudex enim omnia juste & recte facere præsumitur, juxta tex. in cap. bona memoria de appellat. & in l. non cogendum. §. 1. ff. de procurator. Et in dubio non præsumitur contra eum dolus, sed potius imperitia, l. 1. in princip. ff. de appell. Ac proinde tempore syndicatorum magistratibus favendum erit per syndicatores, nec facienda adversus eos scrupulosa inquisitio in reverentiam prioris officii, argum. tex. in l. divo Marco. C. de quest. & tenet Paris de Puteo in Tract. syndicatorum in parte. per syndicatores fol. 18. nec de minimis erit syndicatorum, secundum Bald. in c. cum te. in princ. de re iudic. & facit tex. in l. penult. ff. de quest. ubi dicitur, quod in decurione amoto de officio absque turpitudine durant reliquiæ prioris dignitatis, ac ideo si finito officio magistratus ratione officii præ-

riti ab aliquo offendatur, offendens puniendus erit eisdem poenis, quibus puniretur, si durante officio eum offenderet, secundum Baldum in cap. 1. §. 1. de pace tenend. & ejus violat. & in l. solet. §. fi. & in l. observare §. proficisci ff. de offic. procons. Quin imo injuriam irrogans officiali tempore syndicatorum poena mortis plectendus erit, ut resolvit Jul. Clar. lib. 5. sententiar. §. fin. quest. 68. num. 21.

16 Magistratus tamen tempore sui syndicatorum tenebitur nedum respondere omnibus de se querelantibus, ut in Authent. ut iudices sine quoquo suffrag. §. necessitatem, & in Authent. de collatoribus, §. fin. & in dicta l. unica C. ut omnes iudices. & in l. 6. tit. 4. part. 3. & in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilat. & in l. 3. tit. 9. eod. lib. verum etiam respondere tenetur querelantibus de suis officialibus, uxore & familia, ut probatur in l. agentes in rebus Cod. de agent. in reb. lib. 12. & in l. neminem. C. de decur. lib. 10. & in l. observare. §. proficisci. & ibi gloss. ff. de offic. procons. Nam officialis substitutus gerit periculo substituentis, ut in l. nullus, qui nexu C. de decurion. lib. 10. Et quod de prædictis personis teneatur respondere, expresse dispositum est in l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopilat. Quod tamen verum intelligitur, si civiliter ad interesse, & non criminaliter agatur contra officiales & familiam magistratus, secundum glossam, in dicto §. proficisci. receptam communiter ex Amodeo in Tract. syndic. nu. 198. & ita licet magistratus se obligaverit ad solvendam omnem poenam civilem & criminalem pro suis officialibus, debet tamen intelligi de poena criminali pecuniaria, non verò corporali, quam alius pro alio solvere non debet, argum. text. in l. qui servum in princ. ff. de interrog. action. & in l. sancimus Cod. de poenis & in cap. cum homo. 23. quest. 5. & ita cum Romano & aliis resolvit Aviles in cc. prato. cap. 4. in gloss. verb. Sea obligado num. 13. & Avendanius de mandatis exequendis. 1. part. cap. 3. num. 5. in fin. versic. & in quantum littera. Et nedum magistratus de delictis in faciendo consentibus per suos officiales commissis tenetur, verum etiam de his quæ in negligendo constiterint. Nam iudicium negligentia dolus est, l. fidejussor. l. dolus ff. mand. l. magna ff. de verb. signif. notat Bart. in l. Titium, aut Mevium. ff. de administr. tut. & ob negligentiam iudex ab officio repellitur, l. 1. §. quies. ff. de offic. præfecti urbis. notat Decius in l. penult. Cod. de pact. & facit tex. in l. fin. Cod. de administratione tutor. & talis culpa puniti debet, ac si in faciendo constiteret. l. mancipia Cod. de servis fugitiv. l. si quis in conscribendo Cod. de pact. & in specie firmat Paris de Puteo in Tract. syndic. in parte. negligentia. & facit l. nam & Servius. §. fin. ff. de neg. gest.

17 Bene tamen verum est, quod in calibus, in quibus magistratus pro suis officialibus & familia tenetur, prius dicti officiales ejusque familia conveniri debent, quàm ipse magistratus secundum glossam in l. si quis ex corpore Cod. de murileg. lib. 11. & ibi notat Platea & Aviles in d. cap. 4. in gloss. verb. Sea obligado. num. 1. in fin. Satisfacit etiam magistratus pro suo officiali, si eum exhibeat, & ab obligatione per talem exhibitionem liberabitur, juxta tex. in l. post depositam. & ibi notat Barto. Cod. de Suarez de Paz Praxis Eccl.

assessor. & tex. in l. 1. §. familia; & ibi Paulus, & Aug. ff. de publi. & vectig. & probatur in dict. l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopilationis. & late tradit Aviles in d. cap. 4. in gloss. verb. Entregare. Quod procedit, etiam si officialem exhibeat post sententiam condemnatoriam ante ejus executionem, ita cum Alex. resolvit Avendanius de exequen. mand. 1. part. cap. 3. num. 6. in fin. Et de quibus rebus, & pro quibus personis magistratus & eorum officiales in syndicatorum teneantur, latius apparebit infra in articulis interrogatoriis de la residencia secreta. Et ad quid iudex, qui male judicavit ex imperitia, dolo, vel culpa, teneatur in syndicatorum parti læsæ, jam supra resolvimus in prima parte hujus primi tomi, primo Tempore, in versicul. in prædictis omnibus magis. in fine. Et qualiter magistratus defunctus syndicatorum debeat: & an ejus heres in syndicatorum pro eo teneatur, tradit Baldus in l. si filius. num. 3. ff. de judi. Paulus & Angelus in l. dies cautioni. §. hac autem. ff. de damno infecto. Aviles in capit. 1. iudicium syndicatorum. in gloss. 1. num. 16. Interim tamen nos pro juvenum & tyronum iudicium instructione decrevimus præscribere formam & ordinem procedendi à syndicatoribus in syndicatorum, & fulminandi processum, juxta hodiernum usum & leges hujus regni.

SUMMARI A.

- 1 Stylus, qui servatur in fulminando processu, in syndicatorum.
- 2 Corrector antiquus & ejus officiales suspenduntur à suis officiis per adventum novi iudicis, vel correctoris, præsentata provisione regali in concilio loci, ubi præesse debet: nam tempus præsentationis litterarum, & non data attenditur.
- 3 Testimonium dici, in quo novus magistratus fuit receptus ad ejus administrationem, debet à tabellione exhiberi ipsi magistratui, ut ad supremum consilium regium mittat.
- 4 Præconium, quod pro syndicatorum omnibus intimatur & emittitur, sermone Hispano compositum.
- 5 Præconium de rebus tangentibus bonum publicum prolatum in syndicatorum, & uniuscujusque rei præconium late explicatur.
- 6 Armorum usus de jure communi regulariter est prohibitus, & quid de jure regio sit permissum circa armorum delationem, & quibus poenis sit afficiendus arma prohibita deferens, & plura alia de armis traduntur.
- 7 Clericus prima tonsura initiatus, qui declinat jurisdictionem secularem, si inveniatur cum armis, potest per iudicem secularem eis spoliari absque poena excommunicationis, & num. 10.
- 8 Sententia declaratoria est necessaria super amissione armorum.
- 9 Arma quis non amittit, nisi actualiter fuerit cum eis deprehensus, licet constet illum arma prohibita portasse.
- 10 Ad iudicium officium spectat præcavere, ne damna & scandala in Republica orientur, & num. 12. in fin.
- 11 Vagabundi diversis poenis puniuntur; & vagabundi qui dicantur, traditur.

- 12 *Contra concubinariorum, lenones, sortilegos & maleficos qualiter procedendum sit; & similiter contra ludentes ludis prohibitis.*
- 13 *Stabularii qualiter exercere debeant sua officia?*
- 14 *Contra blasphemos qualiter procedatur?*
- 15 *In syndacatu duplici via procedi potest, aut per viam accusationis, aut per viam inquisitionis.*
- 16 *Interrogatoria seu articuli, qui in syndacatu occulto, id est, en la residencia secreta, sunt contra magistratum & ejus officiales, & singuli articuli explicantur.*
- 17 *Judex tenetur unicuique suum jus tribuere, alias tenetur in syndacatu parti laesa ad interesse, etiamsi ex negligentia fecerit, & num. 20.*
- 18 *Judex injustam sententiam proferens in syndacatu potest conveniri, etiamsi pars laesa non appellaverit, & sententia transferit in rem judicatam: nisi expresse consenserit sententia injusta.*
- 19 *Judex injuste aliquem detrahens & in carcerem detrahens, potest ad interesse in syndacatu conveniri.*
- 20 *Nobilis potest pro debito in carcere detineri, donec probet suam nobilitatem.*
- 21 *Judex ex dolo, culpa, vel negligentia circa observantiam litterarum sua commissionis potest in syndacatu conveniri.*
- 22 *Testes contra judicem in syndacatu conventum producti debent deponere in particulari, qua de causa non tribuit jus unicuique, & in quibus omisit adimplere mandata regia.*
- 23 *Judex non potest ultra quantitatem sibi promissam aliquid percipere, alioquin in syndacatu ex eo poterit conveniri in septuplo, etiamsi ejus uxor vel familia receperit, quamvis ipse ignoraverit.*
- 24 *Declaratio l. 8. tit. 6. lib. 3. Recop.*
- 25 *Usurarum crimen misti fori est, & quibus poenis usurarii sint afficiendi, & alia plura de eis traduntur.*
- 26 *Intellectus ad text. in c. praterea. de usuris.*
- 27 *Testes singulares de diversis actibus deponentes admittuntur contra usurarios, ad hoc, ut puniantur & pro manifestis usurariis habeantur.*
- 28 *Testes deponentes, se mutuum sub usuris recepisse, admittuntur contra dantem, quamvis sint singulares; dum tamen nullam utilitatem ex suo testimonio consequantur, & qualiter de jure regio fidem contra usurarios faciant, traditur.*
- 29 *Syndicatores judices quid observare debeant circa testium receptionem & examinationem, quando in syndacatu procedunt contra magistratum & eorum officiales, explicatur.*
- 30 *Testium nomina sunt declaranda, & eorum copia danda magistratibus quando contra eos producuntur in syndacatu.*
- 31 *Stylus, qui servatur in imponendis culpis correctoribus in syndacatu sermone Hispano compositus.*
- 32 *Libellus responsorius correctoris ad culpas sibi in syndacatu impositas.*
- 33 *Interrogatorium, seu articuli à correctore facti pro excusandis culpis sibi in syndacatu oppositis, Hispanè compositi.*

- 34 *Testificari potest familia magistratus ad ejus defensionem, quando contra eum in syndacatu proceditur in iis, qua testificantes non tangunt.*
- 35 *Testes tres singulares sufficiunt contra judices ad probandum crimen concussionis sibi in syndacatu impositum.*
- 36 *Judices dona recipientes debent in quadruplo puniri in syndacatu, & aliquid ultra salaria recipientes in septuplo, & quibus & qualiter dicta poena sint applicanda, traditur.*
- 37 *Syndicatores qualiter se habere debeant in recipienda ratione poenarum camera & bonorum communium civitatis, explicatur.*
- 38 *Sententia contra correctorem in syndacatu ferenda Hispanè composita.*
- 39 *A sententia in syndacatu lata contra magistratum & ejus officiales, non appellatur, nisi condemnatio excedat summam trium millium marapetinarum deposita tamen prius condemnatione penes personam fidelem.*
- 40 *Appellari potest de jure communi à sententia lata contra magistratum in syndacatu.*
- 41 *Intellectus l. 3. Cod. quorum appellat. non recip.*
- 42 *Syndicatores post lapsum triginta dierum tenentur suis expensis mittere omnia gesta in syndacatu ad Consilium supremum.*
- 43 *Epistola mittenda ad supremum Consilium à syndicatoribus, cum relatione eorum, qua ab eis gesta sunt in syndacatu, sermone Hispano composita.*
- 44 *Supplicatio non habet locum à sententia revocatoria, vel confirmatoria lata in Consilio supremo in causis syndacatus, nisi in ea contineatur condemnatio perpetua privationis officii, vel corporalis poena.*
- 45 *Libellus actionis vel accusationis intentande in syndacatu ad instantiam partis, sermone Hispano compositus.*

Caput Unicum.

De Ordine procedendi & fulminandi processum in syndacatu.

POSTquam à Principe creatus fuerit judex syndicator ad videndas rationes alicujus magistratus, & pervenerit ad civitatem, vel locum, ubi reddendæ sint, facere statim debet, quod consilium illius loci convocetur & congregetur: quo simul congregato, provisionem regiam suæ commissionis ostendere & offerre debet, & cum ea requirere correctorem antiquum, & ejus officiales, & rectores illius loci, quod eidem obediant & adimpleant omnia in litteris suæ commissionis contenta. Et tunc corrector antiquus nomine concilii suscipit regiam provisionem, & eam osculatur, & super caput imponit, & tabellio concilii eam legit: qua lecta, corrector antiquus inquit, quod, in quantum attinet ad implementum regie provisionis, ipse præsto est eam adimplere, dummodo judex syndicator prius præstet juramentum à lege Regia requisitum, (quæ est l. 2. tit. 7. lib. 3. Recopilat.) & ita in ipsamet provisione regia commissionis præcipitur, quod judex novus illud juramentum præstet in manibus

nibus antiqui Quo juramento præstito, corrector antiquus tradit potestati de novo venienti fasces, seu virgas ejus & officialium, prout in regia provisione præcipitur; tamen aliquando rectores loci contendant, ipsos tradituros fasces novo judici, quod tamen facere nequeunt, secundum Paridem de Put. in Tract. syndic. in part. sequitur de modo numer. 3. & est contra tenorem provisionis regie: & ita per adventum novi judicis corrector antiquus, & ejus officiales (actis præmissis) suspenduntur ab officio, juxta textum in l. 5. tit. 6. lib. 3. Recopilat. Et in provisione regia sic præcipitur; & non abs re. Alioquin astruerent testes, & eis minas inferrent, secundum Puteum ubi supra in part. Officialis finito officio. num. 6. & in part. recusatus in officio. num. 2. Intelligi tamen debet, correctorem antiquum ab officio suspendi per adventum successoris post præsentationem Regie provisionis in concilio loci factam; quia litterarum præsentatio, & non data attendi debet, text. in cap. capitulum sancte Crucis de rescrip. cap. ut debitus honor. de appellationibus. & in cap. si qualiter. de cleric. non resid.

Susceptis itaque fascibus à novo judice, præstitoque ab eodem prædicto juramento, judex novus statim debet saltem intra tres dies præcipere tabellioni concilii, quod coram rectoribus, procuratore generali illius loci & reliquis personis illius concilii legat omnia capitula correctorum & judicum syndacatus, & copiam eorum ponat in fine libri concilii, quæ capitula continentur in tit. 5. 6. & 7. lib. 3. Recopilat. & hoc fieri præcipitur à l. 2. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Quibus sic factis, judex syndicator deinde requirere debet tabellionem, quod eidem exhibeat fidem, & testimonium illius diei, quo à concilio filius loci receptus fuit ad ejus administrationem, quod testimonium ad supremum consilium regium mittere debet, juxta dispositionem text. in l. 40. tit. 6. lib. 3. Recopilat. & tunc procurator generalis illius loci, nomine concilii & loci, petit à judice novo, quod præstet cautionem fidejussoriam de bene administrando, de stando syndacatu per spatium triginta dierum administratione finita. Quam satisfactionem judex novus præstare tenetur saltem intra triginta dies connumerandos à die, quo fuit admissus à concilio illius loci, juxta text. in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Quibus omnibus sic peractis, judex novus in plateam & forum publicum loci exire debet, & præcipere, quod publica banna & præconia per totam civitatem & loca ejus consueta emittantur, quibus manifestetur syndacatus magistratus antiqui & ejus officialium, & quod, si aliquis voluerit querelam exponere adversus magistratum antiquum, ejus officiales, uxorem & familiam, rectores civitatis, tabelliones, procuratores & reliquos Reipublicæ officiales, compareat intra triginta dies, & quod ei justitia administrabitur: alioquin, prædicto termino elapso, non audietur, debetque mittere tabellionem ad vicos, pagos & villas territorii illius civitatis, ut prædicta banna & præconia syndacatus emittere faciat, secundum Amodeum in tract. syndicat. in parte, deinde

dicti domini syndici. & Puteum in eodem Tractatu in parte, deinde vero eliguntur. & Avil. in cap. 3. judicum syndacatus. in gloss. à numer. 1. Et ita dispositum est de jure regio in l. 10. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Quæ præconia vulgari sermone emittuntur forma sequenti.

Pregon de Residencia.

SEpan todos los vezinos y moradores desta ciudad, y de los lugares de su jurisdiccion, como por mandado de su Magestad es venido à ella fulano por Corregidor y juez de residencia, y viene à tomar residencia à fulano Corregidor que ha sido desta ciudad, y à su teniente, alcalde, y alguaziles, carcelero, y à otros qualesquier oficiales, y à los regidores, escrivanos, procuradores, sesmeros alcaides de la hermandad, y à otros qualesquier administradores de las cosas y rentas desta ciudad. Porende quien contra alguno de los sobre dichos quisiere pedir o demandar algo, y acusar civil, o criminalmente de qualquiera sin justia que le aya hecho, o de cosas que del aya recebido, o de cohechos de oro, plata, pannos, sedas, y otras cosas que aya llevado, o derechos demasiados que ayan recebido, o agravios, injurias, o otros excessos que le ayan hecho, parezca ante el dicho Señor juez de residencia dentro de treynta dias, que corren desde oy en adelante à la hora de las diez, que en esteter mino le oyra, y hara justia, pagando le y satisfaziendo de los daños e injusticias que le huvieren sido fechas: donde no que el que no pareciere dentro del dicho termino, no le oyra, ni admittira sus demandas y querellas, y lo aura por no exclusivo, y desde luego lo pronuncia por no parte, y de sus demandas y querellas por exclusas. Y porque mas libremente se puedan queuxar, y poner demandas contra los sobredichos, el dicho Señor juez de residencia toma y recibe à las dichas personas querellantes desde agora para entonces, y desde entonces para agora, debajo del seguro amparo y defension de la Magestad Real del Rey Don Phelippe nuestro Señor, &c.

Simul cum prædicto banno debet judex facere, quod aliud præconium super rebus tangentibus rectam gubernationem Reipublicæ emittatur in platea & locis consuetis civitatis. Congruit enim bono præfidi curare, ut sua Respublica pacata & quieta sit: quod præconium sermone Hispano datur forma sequenti:

Pregon de las cosas tocantes al buen gobierno de la Republica.

OTrosi manda el dicho Señor Corregidor à pregonar, que ninguno sea osado à traer armas sino fuere conforme à la pragmática de su Magestad, y leyes destes Reynos, so pena que por el mismo caso sin otra sentencia ni declaracion las tanga perdidas.

Hoc præconium de armis emittitur, quia de jure regulariter usus armorum prohibitus est, ut in l. unica. Cod. ut armor. usus lib. 11. & in Authent. de armis. §. si autem. collatione 6. & notant Bart. in l. 1. per text. illum. ff. ad l. Juliam de vi publica. Bald. in l. data opera C. qui accus. non poss. Panormit. & reliqui in cap. 2. de vita & honest. cleric. text. in capit. qui culpat.

patur. 23. *questione* 1. quam regulam ponit Roias in *fyngulari* 21. Quæ regula procedit tam in armis offensibilibus, quam in defensibilibus: quoniam appellatione Armorum etiam defensibilia veniunt. l. armorum. 41. ff. de verb. signif. & notat gloss. in *Clement. ne in agro*. §. quia vero verb. *Arma, de statu monach. & Guido Papa in decis.* 473. *Hyppol. in pract. criminali*. §. pro complemento à num. 1. *Thomas Grammat. in consil.* 69. num. 10. & in *consil.* 43. num. 4. & est. l. 7. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* Et prædictam regulam cum septem limitationibus ponit Socinus in *regula* 30. Et eandem cum tribus ampliationibus & undecim limitationibus constituit Petrus Duennas in *reg.* 55. & notat Covarruvias lib. 2. *Variar. cap.* 20. num. 18. *versic. tricesimo sexto*. Et singulari commento prædictam regulam octo extensionibus & septem declarationibus illustrat Jacobus Menochius *lit* 2. de *arbitrar. centu.* 4. *casu.* 394. ubi refert *Plaçam lib.* 1. *epito. delictorum. cap.* 8. Tiraquel. & alios plures DD. de eadem re agentes. Et pluribus etiam ornat Julius Clarus lib. 5. *Sententiarum* §. *fin. quæst.* 82. in *statuto* 6. de *delatione armorum*.

De jure tamen hujus regni licitum est unicuique enssem simul cum pugione portare, id est, espada y daga juramente, dummodò non portet cum pluribus fociis enses deferentibus, id est, en quadrilla, Et plures focii armati cum ensibus, id est, quadrilla; dicuntur quatuor homines cum ensibus armati: & dummodò enssem & pugionem in lupanariis non portant, id est, en las mancebias: & dummodò portans non sit ex noviter conversis regni Granatenis: & dummodò enssem & pugionem nocte non deferat post horam prohibitam, id est, despues de tannida la campana de queda, quæ tangi debet, postquam hora decima noctis sonuit: nisi secum deferat lumen facis, laternæ, vel candelæ: vel nisi de manè ad laborandum vadat. Nam tunc non potest sibi familia arma auferre, ita disponit text. in l. 4. & 5. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* Et de noviter conversis regni Granatenis prohibitis arma portare loquitur text. in l. 7. tit. 2. lib. 8. *Recopil.* & inibi l. 8. hoc declarat: & dummodò ensis non excedat mensuram à lege præscriptam, scilicet, que no sea espada de mas de cinco quartas de vara de cuchilla en largo; alioquin si excedat, potest portanti auferri, & pro prima vice incidit in pœnam decem ducatorum, & quod in carcere sit detrusus per spatium decem dierum; & pro secunda vice prædicta pœna debet duplicari, & uno anno in exilium mitti, quæ pœna pecuniaria familiæ auferenti applicatur, ita disponitur in l. 9. tit. 6. lib. 3. *Recopil.* ubi prædicta mensura ensis & pœna constituitur. Insuper delatio ensis & pugionis permittitur, dummodò simul portentur, alioquin si absque ense pugio portetur, id est, sola daga o puñal, auferri potest 7 juxta text. in l. 10. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* & dummodò portans enssem & pugionem prima tonsura initiatus jurisdictionem regiam non declinaverit gaudere volens privilegio fori ecclesiastici, id est, sino huciere resumido corona. Nam is arma ferre non potest; alioquin possunt auferri, & ultra eorum amissionem incidit in

pœnam sex mille marapetitorum, juxta text. in l. 5. tit. 4. lib. 2. *Recopil.* & explicat Covarru. in *pract. quæst.* c. 33. num. 7. quo in loco resolvit cum Joanne de Platea & Palac. Rub. pœnam pecuniariam lege seculari statutam adversus arma portantem peti non posse contra clericum apud judicem secularem, sed petendam esse apud ecclesiasticum; imò existimat ipse judicem ecclesiasticum non teneri exequi illam pœnam adversus clericum, sed posse clericum punire pœnis juris canonici, & pecuniaria multa ejus arbitrio. Cœset tamen, clericum cum ipsis armis deprehensum posse per judicem secularem & ejus familiam exspoliari ipsis armis absque ullo metu excommunicationis, nec judicem secularem compelli posse per ecclesiasticum illa arma restituere; & quod ita apud Hispanos jam usus obtinuit, ut clerici cum armis deprehensi per secularem eis expolientur, secundum eundem Covarruv. lib. 2. *Variarum. c.* 20. num. 18. in *fi.* quem sequitur Menoch. ubi *supr. num.* 34. Et tandem dummodò portans enssem cum pugione eis non abutatur aliquem percutiendo; nam tali casu amittit ea, etiam si in flagranti delicto non deprehendatur, juxta text. in l. *fin.* tit. 23. lib. 4. *Recopil.* Et in casibus, in quibus arma deportantibus auferri possunt per familiam, tenetur auferens ea manifestare & exhibere die sequenti coram judice, ut sententia declaratoria super eorum amissione proferatur, & ut constet qualiter, in quo loco, & qua hora, & cui fuerunt ablata, juxta text. in l. 5. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* & in l. 1. c. 3. tit. 29. lib. 4. *Recopil.* quo in loco constat, necessariam esse sententiam declaratoriam super amissione armorum. Et est advertendum, quod familia, quæ extra supradictos casus enssem & pugionem auferat alicui, debet eidem reddere cum quadruplo, juxta text. in *dist.* l. 5. *titul.* 6. lib. 6. *Recopil.* Est etiam advertendum, quod 9 non sufficit, quod quis sit inventus cum armis, ad hoc, ut ea perdat, nisi actualiter capiatur à familia, *argum. tex. in l. si Barsatorem. Rod. de fidejussor.* & expressè firmat Paul. de Castro in l. 1. num. 4. *Cod. ubi senator. vel clariss. C. polta in repetit. l. si fugitivi. num.* 37. *Cod. de ser. fugit. Hyppol. in practica criminali.* §. pro complemento. n. 24. *Palac. Rubens in repetit. cap. per vestras notab.* 3. §. 21. n. 12. & *Montalvus in suo repertorio ordina. versic. quæro nunquid verbo. Arma.* ubi resolvit, an in domo vel juxta domum alicujus possint ei arma auferri. Et hanc esse frequentiore consuetudinem in toto ferè orbe Christiano, scilicet arma non amitti, nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiam si constet, illum arma portasse, testatur Covarruvias in *pract. quæstion. cap.* 33. num. 7. in *fin.* cujus opinionem sequitur Julius Clarus lib. 5. *senten. §. fi. quæst.* 82. in *statuto* 6. circa delationem armorum.

Otrofi manda pregonar el dicho Señor corregidor, que ningunas personas sospechosas anden juntas en compañía de quadrilla, so pena que qualesquiera armas que truxeren de dia o de noche, las tengan perdidas, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 4. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* Ex qua L. colligitur, quod *Quadrilla* dicitur, quando andan quatro

con

con armas, & ex his, quæ in præcedentibus diximus.

Otrofi que ninguno trayga espada, daga, puñal, o otra arma desembaynada, o sin contera en qualquier tiempo y lugar, &c.

Otrofi que ninguno sea osado de meter armas en la carniceria, ni pescaderia, ni en la mancebia, ni en casa de cantonera, &c.

Otrofi por evitar inconvenientes que podrian resultar, manda el dicho Señor corregidor apregonar que los que fueren alrío, o à fuentes, o al horno, donde van las mocas y las mugeres à lavar, cozer, no lleven armas, ni tampoco las lleven por la calle, yendo acompañando à mugeres sospechosas, so pena que las ayan perdido en los dichos lugares, y que sean traydos à la carcel, como à la justicia le pareciere, &c.

10 Ista tria capitula præcedentia hujus præconii procedunt ex eo, quod ad judicis officium spectat præcavere, ne damna & scandala in Republica orientur, & ut rixæ & occasiones delinquendi evitentur. Melius enim est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare, ut in l. 1. *Cod. quando licet unicuique & in l. fin. §. ipsum autem. Cod. de bonis qua lib. & in l. fin. Cod. in quib. caus. in integrum restit. necess. non est.* Non enim expectandum est, ut insula ruat, ut inquit Jurisconsultus in l. stipulationes non dividuntur. §. planè ff. de verb. oblig. & tradit Hyppol. in *consil.* 21. num. 23. & probatur in l. 4. tit. 6. lib. 6. *Recopil.* & in l. 4. & 20. tit. 23. lib. 4. *Recopil.*

Otrofi que todas las personas que se han llamado o llamaren à la corona para se eximir de la jurisdiccion real, no traygan armas algunas, publicas ni secretas, so la pena de las leyes destos reynos.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 5. tit. 4. lib. 1. *Recopil.* ubi interdicitur delatio armorum clericis primæ tonsuræ se existimentibus à jurisdictione seculari, & ultra armorum amissionem puniuntur pœna sex mille marapetitorum, quæ prohibitio etiam ex jure canonico inducta est, ex c. 2. de vita & honest. cleric. & ibi notat gl. & in *Clement. 1. eod. tit. & in c. clerici. & quasi per totam.* 23. *questionem octavam.* Nam arma clericorum debent esse lachrymæ, ut in *cap. convenior.* 23. *quæst.* 8. & in *cap. porrò, & ibi gloss.* 16. *quæst.* 4. *gloss. in capit. ex multa §. fin. de voto. Jas. in l. imperium. ff. de jurisdictione omnium judicum.*

Otrofi, que ninguna persona de qualquier condicion y calidad que sea, no ande disfracado, ni en habito que no le convenga à pie ni à cavallo, so la pena de las leyes destos Reynos, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 5. tit. 15. lib. 8. *Recopil.*

Otrofi, que ninguno sea osado à echar mano contra otro à espada, so pena que le sea enclauda la mano en el rollo desta ciudad, &c.

Supradictum præconium procedit ex l. item apud Labeonem *versicul. si quis pulsatus, & ibi gloss. verb. actione ff. de injuriis,* ubi Bartol. inquit, prædictum delictum puniendum esse arbitrio judicis, & ita expressè probat l. 6. tit. 9. part. 7. ac proinde ratione supradicti præconii illa pœna practicatur. In curia tamen Regis qui enssem evaginaverit, puniri debet

pœna abscissionis manus, juxta text. in l. 1. tit. 23. lib. 8. *Recopil.*

Otrofi, que todos los vagamundos y personas que no viven de sus trabajos, ni tienen officios ni Señores salgan deste lugar dentro del tercero dia so la pena de las leyes destos Reynos, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 1. cum duabus seqq. & l. 6. 11. & 12. *titul.* 11. lib. 8. *Recopilationis.* ubi diversæ pœnæ adversus vagabundos imponuntur. Et in dicta l. 11. explicatur, qui dicantur Vagabundi: quod etiam docet gloss. in l. hares absens. §. proinde verb. *debebit. ff. de jud.* quam notat Navar. dicens eam memorabilem in *cap. placuit num.* 80. de *peniten. distinct.* 6. *gloss. & Bart. in l. 4. §. prator. verb. habitationem habeant. ff. de damno infecto.* Et plura de vagabundis tradunt DD. in l. unica. C. de *mend. lib.* 11. & *Didacus Perez in l. 1. & 2. tit.* 14. lib. 8. *Ordin.* Quæ omnia conducunt decreto Concilii Tridentini, Sessione 24. de reformatione matrimonii, cap. 7.

Otrofi, que todas las personas e vezinos desta ciudad, e alguno dellos no sea osada de estar amancebado, ni ser alcahuete, ni hechizero, y las personas que lo fueren se salgan della dentro de tercero dia, so pena que se procedera contra ellas conforme à las leyes destos Reynos. 12

Quod præceptum quantum ad concubinarios procedit ex dispositione *titul.* 19. lib. 8. *Recopil.* & in *Concil. Triden. Sess.* 24. de reformatione matrimonii. c. 8. & *Sess.* 25. de reformatione *cap.* 14. Et plura de concubinariis tradit *Didacus Perez in l. 23. & 24. tit.* 3. lib. 1. *ordinamenti. & in l. 3. tit.* 15. lib. 8. *ordinamen. & Julius Clarus lib.* 5. *senten. §. fornicatio. & Aviles in cc. pratorum, in capit. 1. in gloss. verb. Mugeres, & in cap.* 47. in *gloss. verb. Manceba. & Avend. de exeq. mand. 2. par. cap.* 26. Et quantum ad lenones, procedit ex dispositione *tit.* 22. *par.* 7. & tradit ibi Gregorius Lupus & *Didacus Perez in l. 3. tit.* 14. lib. 8. *Ordinam. in gloss. ver. Rufianes.* Et quantum ad sortilegos, maleficos, procedit ex l. 5. cum duabus seqq. *tit.* 3. lib. 8. *Recopilat.* Et tradit aliqua de eis *Aviles in cc. pratorum cap.* 53. in *glossa verb. Adivinos. & Avendanius de mand. exequen. 2. p. cap.* 32. & *Didacus Perez in l. 9. titul.* 1. lib. 8. *ordinam. in gloss.* 1. & *Simancas de institut. Catholic. tit.* 30. à n. 16. & in *tit.* 62. & *Jul. Clar. lib.* 5. *sententiar. §. haresis. n.* 25.

Otrofi que ninguno sea osado de jugar dados, ni naypes, ni otros juegos vedados por leyes destos reynos, ni tener tablero de juego en publico ni en secreto, so pena de incurrir en las penas de las leyes destos reynos, &c.

13 Quod præconium procedit ex his, quæ disponuntur in *titul.* 7. lib. 8. *Recopil.* ubi plures sunt decisiones agentes de pœnis contra ludentes ad ludos prohibitos, & in l. 3. & 5. *illius tituli* se prohibe, que nadie tengo tableros de juego en su casa so las penas alli puestas. Et plura de ludo & de ludentibus ad ludos prohibitos, & de habentibus in domibus suis tabularia ad ludos, congerit *Aviles in cc. prat. cap.* 29. in *gl. verb. juegos, & in gl. verb. ni tableros, & Avenda. de exequen. mand. 2. p. c. 9. Dida. Perez in tit.* 10. lib. 8. *ord. Covar. in reg. peccatum.* 2. p.

2. p. §. 4. & Soto lib. 4. de just. & jur. quest. 5. art. 2. fol. 313. & F. Franciscus de Alcocer in singulari suo tracta. de ludo, quem populari sermone edidit, ubi in c. 7. refert leges juris positivivi communis & hujus regni prohibentes ludum, & in cap. 12. agit, qualiter peccent ludentes contra leges hujus regni ludum prohibentes, & in cap. 61. & 62. agit de pœnis imponendis tam de jure communi, quam regio adversus ludentes ludis prohibitis, & Jul. Clar. lib. 5. sen §. ludus. Et plura de ludo & lusoribus congerit Menoch. lib. 2. de arbit. cent. 4. casu 399. & 400.

Otrofi, que ningun mesonero ni bodegonero acoia ni reciba rufianes, ni malas mugeres que ganen por sus personas, ni ladrones, ni vagabundos, ni a vezino del pueblo, ni a otra persona sospechosa, so pena que por la primera vez pague seyscientos maravedis: y por la segunda mil maravedis, y mas sea desterrado desta ciudad y su jurisdiccion por espacio de medio anno, precisamente: y por la tercera vez sean dados cien acotes, y un año de destierro preciso.

Hoc enim præconium procedit ex eo, quod bonus præses summa diligentia curare debet, Rempubicam malis hominibus purgare, peccata punire, & receptores eorum coercere, juxta tex. in l. 3. congruit. ff. de offi. præsid. & ita eidem præcipitur in l. 6. titul. 6. lib. 3. Recopil. Et quod expurgare debeat Rempubicam latronibus, lenonibus, vagabundis, probatur de jure regio in l. 4. cum seq. tit. 11. lib. 8. Recop.

Otrofi, que todos los mesoneros desta ciudad y su jurisdiccion guarden los aranzeles que les fueren dados, y conforme a ellos lleven los dineros de los huéspedes que posaren en sus posadas, y tengan buenas camas limpias, y pescbres sanos, y no tengan en las cavallerias gallinas ni puerocos, y que tengan buen aparejo de paña y cevada, servicio, y limpieca so las penas de las leyes destes Reynos y ordenanças desta ciudad.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 48. tit. 4. lib. 3. Recopilat. & l. 21. tit. 6. lib. 3. Recopilat. & ex l. 6. & 7. tit. 11. lib. 7. Recop. Et de hospitatoribus & stabulariis aliqua tractat Avendanius in cc. prat. 2. p. c. 8. ubi leges regias de eis agentes explicat, & Aviles in cc. pratorum. cap. 28.

Otrofi, que todos traygan a referendar y concertar sus pesos y medidas dentro de quinze dias, so pena que el que no lo hiziere seran en el executadas las penas de las leyes destes Reynos.

Hoc præconium procedit juxta dispositionem tex. in l. 19. tit. 5. lib. 3. Recop. & l. 4. tit. 13. lib. 5. Recopilationis.

Otrofi, que ninguno sea osado a jugar bolos, ni otros juegos los domingos y fiestas de guardar antes de missa, so pena de seyscientos maravedis por la primera vez, y en de feto de no los tener, que este seys dias en la carcel: y por la segunda vez la pena doblada: y por la tercera un año de destierro preciso.

Hoc præconium procedit ex eo, quod judex præcavere debet, quod peccata & res mali exempli puniantur, juxta tex. in l. 36. tit. 6. lib. 3. Recop.

Otrofi, que los ropavejeros no vendan ropa al-

guna que compraren ni la desbagan sin tener la primero colgada a su puerta por termino de diez dias, ni compren cosa alguna de las almonedas, so pena que seran en ellos executadas las penas de las leyes destes Reynos.

Quod præconium procedit ex dispositione l. 16. & 17. tit. 12. lib. 5. Recop.

Otrofi, que ninguna persona de ni fie cosas de comer, ni de otra qualquier cosa a ningun criado del dicho Señor Corregidor, ni sus oficiales, ni justicias, sino fugre por sus dineros a justo precio, y a luego pagar, so pena que lo tengan perdido.

Quod præconium procedit ex textu, ubi notant DD. in l. 1. C. de contract. judic. & in l. principalibus. ff. si cert. pet. & notat gloss. & Bald. in l. quisquis. Cod. eod. & ex l. 8. titu. 6. lib. 3. Recopilat. & ex l. 12. titu. 4. lib. 3. Recop. & ex l. 13. tit. 23. lib. 4. Recop. & ex his, quæ notat Didacus Perez in l. 9. tit. 15. lib. 2. ord. & Aviles in cc. pratorum. cap. 2. in gloss. verb. Heredad. num. 6. & in gloss. verb. Especial mandado. num. 19. & Avend. de mand. exequen. 1. par. cap. 2. n. 22.

Otrofi, que nadie sea osado de blasphemar ni dezir mal de Dios, ni de su benedicta madre, ni de sus Sanctos, so las penas de las leyes destes Reynos.

Hoc præconium procedit eo eo, quod correctoribus & judicibus injungitur a l. 6. tit. 6. lib. 3. Recopil. Et de pœnis, quibus blasphemii plecti debent, agit l. 54. tit. 4. lib. 3. Recop. & l. 20. tit. 6. lib. 3. Recopil. l. 1. & 2. tit. 4. lib. 8. Recopil. & tractat Covarru. in cap. quamvis pactum. 1. par. §. 1. num. 10. vers. id verò, & §. 7. num. 10. cum seq. ubi, quid sit blasphemia, resolvit, & Soto lib. 2. de just. & jur. quest. 3. artic. 11. colum. 4. & in lib. 5. q. 2, artic. 1. col. 5. & quest. 3. artic. 3. colum. 4. & Simancas de institut. cathol. in tit. de blasphemis. Didacus Perez in rubrica & in l. 1. & 2. cum aliis titu. 8. lib. 8. ordin. Julius Clarus libro 5. receptarum. §. blasphemia. & Jacobus Menochius lib. 2. de arbitrar. cent. 4. cas. 375. & in cas. 376. & in lib. 2. de arbitrar. centur. 4. cas. 319. n. 16.

Podra tambien en este pregon el dicho juez mandar appregonar otra qualquier cosa que le parezca convenga al buen gobierno de la Republica, y al fin del pregon se dize, que se manda appregonar porque venga a noticia de todos.

Emissis supradiçtis bannis, judex syndicator incipit statim in syndicatione procedere: qua in re duplici modo proceditur, vel per viam accusationis, quando publicè ad instantiam partium de aliquibus criminibus accusatur magistratus, & adversus eum querelæ proponuntur, & cuilibet de populo licita erit accusatio, cum delicta sint publica, & Reipublicæ interest, juxta tex. in dict. l. unica. Cod. ut omnes judices tam civiles quam militares. ibi, omnibus pateat. & in l. justissimos. Cod. de offi. rect. provin. Et sermone Hispano iste modus procedendi dicitur Residencia publica. Proceditur secundo modo per viam inquisitionis, & vulgari sermone appellatur Residencia secreta. Licet enim inquisitio de criminibus regulariter sit

fit prohibita, ut resolvimus supra in 5. part. hujus 1. tom. c. 1. de mod. proced. per viam inquisit. a num. 4. tamen adversus magistratus in syndicatu benè proceditur per viam inquisitionis, ut notat Bald. in l. observare. §. proficisci. ff. de offic. procons. & Angelus in l. si vacantia. Cod. de bon. vacant. lib. 10. & probatur in l. 11. & 12. tit. 7. lib. 3. Recopilat. & explicat Aviles in cap. 4. judicum syndicatus, in gloss. 1. Nec repugnat, quod semper pro judice præsumendum est, quod benè & fideliter administravit, juxta tex. in l. 8. Cod. de offi. civil. judi. & notat Jaf. in l. juste possidet. ff. de acquir. possess. & Alciatus in reg. 3. præsumpt. 9. Quia hæc inquisitio non fit assertivè, sed interrogativè, scilicet, qualiter judex administravit. Et ita syndicator nendum debet interrogare testes contra judicem, verum etiam in ejus favorem, quia pro utraque parte dicere debent: & inquisitio fit tam boni quam mali, ut probatur in dict. l. 11. tit. 7. lib. 3. Recop. & notat Aviles in dict. cap. 4. judicum syndicatus in gloss. ver. Haga. cum seqq. & tunc judex syndicator format articulos hujus secretæ syndicationis, per quos interrogare debet testes forma sequenti.

Interrogatorio de la Residencia contra el Corregidor y sus juezes.

P Or las preguntas siguientes sean preguntados los testigos que se tomaren en la pesquisa y residencia secreta contra fulano Corregidor que ha sido desta ciudad, y fulano su teniente, y fulano su alcalde y los demas oficiales, y contra los regidores y escrivanos de consistorio y del numero, sesmeros y alcaldes de la hermandad, procuradores que han sido y son.

Istud caput interrogatorii ponitur ob rationem, quam assignavimus in 1. part. hujus. 1. tom. 8. Tempore in expositione interrogatorii ex parte actoris.

1 Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de los contenidos en la cabeza deste interrogatorio, y si tienen noticia desta residencia.

Iste primus articulus ponitur, quia testes cognoscere debent personas, a quibus & contra quos producuntur: aliàs congruè testificari non possunt, secundum glossam in cap. cum causam verb. de causis extra de testibus, & gloss. in c. 2. verb. interrogatoria. eod. tit. in 6. & nos explicavimus in 1. par. hujus primi tomi. 8. Tempore, in expositione interrogatorii ex parte actoris.

2 Item si saben como y de que suerte el dicho Corregidor y sus oficiales han administrado justicia a las personas que ante ellos lo han pedido, y si han dexado de cumplir algunas ciertas o cédulas, y provisiones de su Magestad, y de su conseio, y si dixeran que si, declaren porque causa no han guardado justicia a las partes, y han dexado de cumplir las dichas cartas.

Iste articulus procedit ex l. 1. tit. 6. lib. 3. Recopil. explicat Aviles in cc. correctorum. capit. 1. in gloss. verb. Cartas cum octo glossis sequentibus & Avend. de mand. exequen. 1. par. 17 cap. 2. num. 3. Judex enim tenetur unicuique jus suum tribuere, ut in l. justitia. ff. de just.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

& jur. & in §. 1. insti. eod. & in l. 1. tit. 1. par. 3. Et si judex non tribuat parti, quod suum est, tenebitur in syndicatu ad interesse parti læsæ, ut notat Bald. in Authent. statuimus. Cod. de episc. & cler. Bartol. in l. 1. Cod. quomodo & quando judex. num. 6. & in l. fin. ff. de variis & extraordinariis cognitionibus, quest. 9. & probatur in l. 2. tit. 2. lib. 2. fori. & ibi Montalvus in gloss. verb. Pierda lo que huviere. Nam judex, qui sententiam injustam protulit, in syndicatu conveniri potest, ut in cor. tit. insti. de pœna judicis qui malè judi. & in l. fin. ff. de var. & extraor. cogni. & in pr. insti. de oblig. que ex quasi. Quod procedit etiam pars læsa a tali sententia non appellaverit, & in autoritatem rei judicatæ sententia transferit, secundum gloss. in l. 1. in prin. verb. non injuriis. & ibi Bart. ff. quod quisque juris. Bartol. in l. item si res num. 3. ff. de alienatione judi. mut. causa. Panormit. in cap. pastoralis. §. quia verò de offic. deleg. etiam si expressè pars læsa renuntiaverit appellationi, secundum communem opinionem DD. ex Panorm. in dicto cap. pastoralis §. quia verò, rejecta contraria opinione Baldi in cap. 1. §. judices de pace juram. firmand. in usib. feud. Quæ resolutio vera est, nisi pars læsa expressè sententiæ injustæ consenserit. Nam tunc non habebit recursum contra judicem in syndicatu, secundum Panormitanum in dicto §. quia verò, & Felinum in Rubrica extra de appellation. & communiter omnes ex Avendanio in resp. 11. num. 2. Quod sublimitatur, nisi pars læsa existens in carcere ad redimendam vexationem sententiæ injustæ expressè consensisset: quia tunc benè poterit in syndicatu judicem convenire ad suum interesse, secundum Avend. in d. resp. 11. num. 4. Nec supra dictis obstat, quod pars læsa a sententia injusta non appellans per illam taciturnitatem censetur sententiam illam approbasse, juxta tex. in l. 1. Cod. si sapius in integrum restitutio postuletur, & in cap. ex parte. de appellat. Nam respondetur, quod per illam taciturnitatem sententia injusta censetur approbata, tanquam sic lata, non verò tanquam benè lata, ut colligitur ex Bartol. in l. 3. §. falsus ff. rem rat. hab. & in l. 1. §. 1. ff. de feriis. & ex Felino in cap. 1. num. 17. extra de sent. & re judic. Vel respondetur, quod sententia censetur approbata ad hunc effectum, ut remedio appellationis pars læsa agere non possit, non autem quoad effectum, ut remedio nullitatis & querelæ non possit agere, cum ex diversis illatio non fiat, l. Papianus. ff. de minor. notat Covarru. in practic. quest. cap. 14. num. 8. Vel respondetur tertio, quod quoad partem adversam sententia censetur approbata, non verò quoad judicem malè judicantem. Quo etiam fit, judicem in syndicatu conveniri posse ad interesse ex eo, quod aliquem injustè deprehendit, & in carcerem mancipavit secundum gloss. in l. 2. §. fin. verb. Retentus. ff. si quis caution. & probat text. in l. sed actio. ff. eod. & in l. nec magistratibus. ff. de injuriis. & notat Cataldinus in tract. de syndicatorum. num. 3. & Amodeus in eodem tract. num. 10. veluti quando judex pro debito pecuniario ante captionem bonorum aliquem in carcerem detruit, vel mulierem honestam pro debito

debito pecuniario in carcere mancipavit, vel vi-
rum nobilem pro eodem debito civili depre-
hendit. De qua tamen est videndus Jaco. Me-
noch. lib. 1. de arbit. q. 88. quo in loco per
totam illam quæstionem fuffiffimè tractat, quan-
do iudex impunè & ex suo arbitrio potest ob
debitum pecuniarium, vel ob crimen viros &
mulieres deprehendere, & in carcerem conjice-
re: & aliqua tractat Roder. in tract. de
fidejussore in causa criminali versic. secundò li-
mita fol. 114. & de nobilib. non incarceran-
dis disponit l. 6. tit. 2. lib. 6. Recop. & no-
tat Ant. Gom. in l. 79. Tauri. & Didac. Per.
in l. 3. tit. 2. lib. 4. ord. & in l. 5. eod. tit.
20 & lib. in glo. 6. resolvit, nobilem in carce-
re detineri posse, donec de sua nobilitate pro-
bet. Et de mulieribus incarcerandis disponit l.
8. & 10. tit. 3. lib. 5. Recop. & notat Ant.
Gom. in l. 62. Tauri. & Julius Clar. lib. 5. sen-
tentiarum. §. fin. qu. 28. num. 3. Quinimò
etiam iudex in syndicato tenetur ex eo, quòd
in reddenda justitia partibus negligens fuit,
ut in l. 1. C. de suscept. & arcar. lib. 10. &
in l. placuit. Co. de conduct. fund. & nos su-
pra resolvimus in summa hujus tractat. propè
finem. Insuper videndum erit, ad quid iudex
in syndicato teneatur parti læsæ ultra interese?
Qua in re dicendum erit, ut supra resolvimus
in 1. part. hujus 1. tom. 1. tempore, in
versic. in prædictis omnibus magis.

21 Rursus iudex tenetur servare litteras suæ com-
missionis & mandata regia & eorum formam;
& ex dolo, culpa, vel negligentia circa eor-
um observantiam commissa in syndicato con-
veniri poterit, ut probatur in l. 1. tit. 6. lib.
3. Recopilation. & explicat Aviles in cc. pratorum
cap. 1. in gloss. verb. Cartas, & verb. Man-
22 dado. Et quòd in supradicto articulo ponitur,
scilicet, quod testes specificè & in particulari
deponere & declarare debent, qua de causa
iudex non tribuit jus suum unicuique, & in
quibus omisit adimplere mandata & provisio-
nes regias, procedit ex l. 11. tit. 7. lib. 3.
Recopilat. & explicat Aviles in cap. 4. iudicium
syndicatus in gloss. verb. Y haga, cum glossis se-
quent.

3. Item si saben que el dicho Corregidor ha re-
sidido todo el tiempo de su officio en esta ciudad
y su tierra, y si ha estado ausente algun tiem-
po, y estando ausente ha llevado el salario, di-
gan y declaren el tiempo que ha estado ausen-
te, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l. 6.
& 7. tit. 5. lib. 3. Recop. & explicat Aviles
in cc. pratorum. c. 1. in gl. verb. Mas salario.
num. 12.

4. Item si saben si el dicho Corregidor y sus
oficiales por razon de su officio han llevado mas
salario del que les esta tassado, y por sus pro-
visiones se les manda dar, y si han recebido al-
gunas dadyas y prometimientos desta ciudad y
su tierra, demas del dicho su salario.

23 Articulus iste procedit ex dispos. l. 10. tit.
5. lib. 3. Recop. & l. 1. & 8. tit. 6. lib.
3. Recopila. & l. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. &
explicat Aviles in cc. prat. c. 1. gl. verb. Ma-
salario, & in verb. Ni llevaran. & in c. 8. gl.
1. cum seqq. & Avendanius de exequen. mand.
1. part. cap. 2. num. 4. & 7. Iudex enim non po-

test ultra quantitatem sibi promissam aliquid
percipere, alioquin in syndicato ex eo conveniri
poterit, juxt. text. in l. 1. ff. ad l. Jul. reper. &
in l. 1. C. eo in auth. sed novo C. de pœna jud. qui
male jud. & de jure reg. probatur in pract. ll.
Alioquin in septuplo condemnandus erit, sive
ipse recipiat, sive uxor, vel ejus familia, quam-
vis ignoret, illud ab uxore vel familiaribus re-
ceptum esse. Quia satis consentit non corrigens,
quos ex officio corrigere tenetur. c. notum &
ibi gl. 2. quest. 1. & in c. si rector. 44. distinctio.
Nam disposita in sciente procedunt in scire de-
bente l. pen. C. de peric. tutor. quæ pœna præ-
scribitur à d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. per
quam, quoad pœnam, censetur correctæ d. l.
5. tit. 9. lib. 3. Recopil. Non tamen per præ-
dict. l. 1. remanet correctæ l. 8. tit. 6. lib. 3.
Recop. dum in quadruplo punit correctorem
& ejus officiales recipientes aliquid ultra sa-
laria sibi debita. Nam ultimo loco & ab eis-
dem conditoribus promulgata fuit. Loquitur
tamen in diverso casu, nempe quando præ-
textu & colore consuetudinis inductæ aliquid
ab ipsis communitatibus locorum dabatur &
subrogabatur in locum quorundam officiorum
consumptorum. Quæ lex in hunc sensum acci-
pienda est, ne eodem contextu ab eisdem le-
gislatoribus in tam brevi spatio legum correc-
tio inducatur. Intelligi tamen & restringi pos-
sunt supradicta juxta ea, quæ supra resolvimus
in 5. adnot. totius operis. in versic. 5. obser-
vet advocatus, in fine.

5. Item si saben, si el dicho Corregidor, y sus
oficiales han castigado, o sido remissos en casti-
gar los peccados publicos, assi de amancebados,
hechizeros, a divinos, alcabuetes, juegos, renie-
gos, blasphemias, usureros, como otros semejan-
tes delictos, &c.

Articulus iste procedit ex disposit. l. 36. tit.
6. lib. 3. Recop. Et de concubinariis, maleficis,
fortilegis, ludis prohibitis & blasphemis
jam supra diximus in isto tractat. in vers. pre-
gon de las cosas tocantes al buen gobierno. num.
12. & 13. in fine. Et de usurariis agunt Aviles in
cc. prator. c. 50. gl. verb. Usuras. & Aven-
danius de exequen. man. 2. par. c. 29. Quod
25 crimen misti fori est, ut resolvimus infra in
2. tom. in Præhud. 1. num. 35. & Menochius
lib. 2. de arb. cent. 4. cas. 398. num. 31. &
41. & per totum illum casum plura diligen-
tissimè circa pœnas sceneratorum à jure Pon-
tificio & Cæsareo inductas explicat. Ac ideo
in d. l. 36. præcipitur iudicibus secularibus, quod
maxime curent illud coercere pœnis à jure
statutis: Quæ pœnæ variæ in jure reperiuntur.
Nam clericus usurarius deponendus est
ab officio & beneficio, juxta tex. in cap. 1.
de usur. & in cap. clerici. 14. quest. 4. ibi
Mox à clericalibus officiis. Facit text. in c. cano-
num c. si quis oblitus c. quoniam 14. qu. 4. &
in c. episc. c. si quis cleric. 47. dist. & firmat gl.
fi. in d. c. clerici. recepta à Joanne Andr. Panor.
& verò num. 86. in dict. cap. 1. de usur. Nec
26 obstat tex. in cap. præterea ibi, ab officio & bene-
ficio suspendas de usur. ubi tantum pœna suspen-
sionis imponitur. Nam respondetur, quod tex-
tus ille loquitur, quando prima vice clericus
fuit usurarius: nam tunc tantum erit suspen-
dendus, sed in super excommunicandus, ut in
cap.

cap. ministri 14. quest. 4. Cæterum si in illo exer-
cicio persistat; deponendus erit ab officio &
beneficio; & ita intelligi debent jura superius
adducta, ut cum Hostiens. & Bernardo Diaz
intelligit Covarruvias libr. 3. Variarum cap.
3. n. 3.

Pro quo intellectu expendo verba text. in d.
c. 1. ibi, usurarum lucris instat. & verba text.
in d. c. clerici. ibi, si cessare noluerint, qui-
bus verbis satis significatur frequentia clericor-
um usuras exercentium. Nec huic intellectui
refragantur verba text. in d. c. præterea ibi;
parere contempserint; quibus verbis eadem fre-
quentia videtur indicari. Nam non inde se-
quitur, clericum multoties usuras exercuisse;
si post episcopi interdictionem eas exercuerit.
Insuper clericus usurarius infamis efficitur, jux-
ta textum in cap. inter dilectos de excess. præ-
lat. & ibi notat Panormitan. quæ pœna etiam
in laico usurario procedit, l. improbum scenus:
ibi, infamie macula. Cod. ex quib. causis infam:
irrog. cap. infames, versic. porro. 3. quest. 7.
& l. 5. tit. 6. libr. 8. Recopil. quæ infamia ip-
so jure irrogatur secundum glossam 2. in dict.
cap. clerici. receptam communiter ex Covarru-
via in dict. cap. 3. num. 2. Quæ pœna etiam
admittenda erit in iis, qui exercent usuras in-
tra limites à jure civili permisso in l. eos §. 1.
Cod. de usur. cum indistinctè jure Naturali &
Canonico usura in quacunque quantitate pro-
hibita sint secundum Covarruviam ubi supra;
contra glossam in d. cap. Clerici; quæ commu-
niter rejicitur: quam tamen pœnam solus usu-
rarius publicus, & non occultus incurrit secun-
dum Salicetum in dict. l. improbum. num. 4. qua-
stion. 3. Alphons. à Castro lib. 2. de potestat. legis
pœna. cap. ultim. & Covarruviam ubi supra.

Rursus clericum usurarium manifestum eccle-
siasticæ sepulturæ non esse tradendum, intesta-
bilemque esse, etiam si criminis pœnituerit, &
usuras restitui jussèrit, nec debere absolvi, nec
ad Eucharistiam admitti, nec ejus oblationes reci-
pi debere, nisi juxta ejus facultates fuerit plè-
nè de usuris satisfactum, aut de illis restituendis
idoneè cautum, probat textus in capit. quanquam
de usuris libro sexto. Qui usurarius manifestus
quatuor modis dicitur, vel per evidentiam faci-
ti, vel per confessionem in judicio emissam, vel
per sententiam, qua de tali crimine fuit condem-
natus, argument. text. in cap. vestra & in cap.
fin. de cohabitatione clericorum & mulierum; vel
quarto modo per confessionem extrajudicialiter
coram sacerdote & testibus factam, secundum
glossam in dict. cap. quanquam, & gloss. in capit.
1. verb. Manifestos de usur. lib. 6.

Et ita resolvit Covarruvias ubi supra, tamen
ipse ibi in versic. tandem contendat, non esse lo-
cum prædictæ pœnæ, nisi quando quis esset ma-
nifestus usurarius primo modo, nempe per evi-
dentiam facti.

Veruntamen opposita sententia verior est, imò
quod manifestus usurarius quocunque modo ex
supradictis, prædicta pœna tenetur, secundum
glossam 1. & communiter Doctores; ibi, in d. o.
quanquam. Quæ pœna, & reliquæ à jure cano-
nico inductæ contra usurarios vendicant sibi lo-
cum in foro seculari, & contra laicos, secun-
dum Bald. in cons. 334. lib. 2. & subscribit Co-
varruv. lib. 3. Variarum cap. 3. num. 9. Et ultra
Suarez de Paz Praxis Eccl.

prædictas pœnas de jure hujus regni laicus usu-
rarius pro prima vice punitur amissione quanti-
tatis mutuatæ, & illa quantitas efficitur mutua-
tarii recipientis; & insuper tantundem in por-
nam solvere debet; cujus tertia pars erit appli-
canda accusatori, & reliquæ duæ partes fisco.
Pro secunda verò vice punitur amissione dimi-
diatatis bonorum suorum applicandæ supradicto
modo: Pro tertia autem vice punitur amissione
omnium bonorum eodem pacto dividendorum;
juxt. text. in l. 4. tit. 6. lib. 4. Recopilat. Quæ ta-
men lex circa divisionem prædictæ pœnæ est im-
mutata, per l. 5. ejusdem tit. & lib. quæ disposi-
tum extat, quod fors principalis mutuatæ efficia-
tur mutuatarii, & reliquæ pœnæ dividantur in
4. partes; quarum duæ fisco applicentur; & re-
liquæ duæ dividantur pro æquis portionibus in-
ter accusatorem, & muros vel ædificia publica
loci, ubi contigerit. De jure tamen Portugaliz
pœna adversus usurarios præscribitur in lib. 4.
ordinat. titul. 14. in pr.

Et advertendum est quòd, cum hujusmodi cri-
27 men sit difficilis probationis, testes singulares de-
ponentes de actibus diversis admittuntur; ad
hunc effectum, ut reus usurarius manifestus cen-
seatur, vel illius criminis infamia notatus, li-
cet in actibus particularibus singulares sint, nec
de eodem actu particulari contestentur; & ple-
nè probent, secundum Bald. in l. 1. quest. 8. n.
14. C. de testamen. & Lanfrancum de Oriana in
Clem. dispendiosam de judic. col. ante penult. vers.
tertia conclusio ex gloss. celebri in l. ob carmen. ff.
de testib. Quinimò ad prædictum effectum ad-
mittuntur testes deponentes, se sub usuris rece-
pisse mutuum ab eodem eodem; contra quem
testificantur, quamvis singulares sint, dummo-
dò ex suo testimonio nullam utilitatem conse-
quantur, secundum Angelum in disputatione,
Estensis miles: ac proinde cautè dispositum fuit
in l. 4. tit. 6. lib. 8. Recopila. quòd quando ge-
neraliter agitur de puniendo aliquo ob usurarum
crimen, testes singulares de diversis actibus depo-
nentes admittuntur, et si testificentur, se sub usu-
ris recepisse ab eodem, contra quem testifican-
tur, dummodò iudex finem adhibeat prædictis
testibus, adhibitis aliis argumentis & adminicu-
lis; ex quibus simul cum integritate morum &
vitæ ipsorum testium iudex persuasum sibi ha-
beat, fidem eisdem adhibendam fore; & quòd
tunc nulla pars pœnæ contra usurarium statuat
& à iudice inflictæ ad ipsos testes deveniat, nisi
aliàs per alios testes plènè crimen contra illum
usurarium probatum fuerit, quòd etiam notat
& explicat Covarruvias cum pluribus ab eo rela-
tis libr. 3. Variarum. c. 3. n. 5. vers. hinc profecto.

6. Item si saben si el dicho Corregidor al tiempo
que fue recebido al dicho officio se informo, si avia
aranzel y tabla de los derechos que avian de lle-
var las justicias y escrivanos, y si no le avia, si fue
negligente en no le hazer de nuevo con los diputados
para ello, y si lo hizo, y si ha sido negligente en lo
embiar à firmar al consejo, y si ha sido remissio en no
tener puesto el aranzel en el auditorio de su au-
diencia.

Iste articulus procedit ex l. 7. tit. 6. lib. 3. Re-
cop. & explicat Aviles in cc. pratorum in c. 7.
per totum.

7. Item si saben si el dicho Corregidor o su teniente
han vistado los terminos desta ciudad una vez en
cada

cada un año, y los lugares, vêtas, y mesones della, y si se han informado como se ha administrado la justicia en los dichos lugares, y si los dichos mesones y ventas han estado bien proveydos, y si saben que en la dicha visita han hallado ocupados por terceras personas algunos prados moënes, exidos, abrevaderos y dehesas que pertenezcan à la dicha ciudad, o propios de los dichos lugares, y no lo han hecho restituír y en ello han sido remissos, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l. 6. & 21. tit. 6. lib. 3. Recop. & explicat Aviles in CC. prat. c. 6. & 28. & Avend. de exequ. mand. 1. p. c. 4. à n. 43.

8. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales han sido parciales, teniendo mas amistad con algunos Cavalleros y otras personas desta ciudad, mostrando se mas favorables à unos que à otros. Y si saben que ayan hecho alguna confederacion o alianza con ellos y por esta causa ayan hecho mas o menos justicia que devian, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l. 2. tit. 6. li. 3. Recop. & explicat Avil. in CC. prat. c. 2. in gl. verb. No se ayuntaran. cum gl. seqq. & Avend. de exeq. man. 1. part. c. 2. n. 20.

9. Item si saben si el dicho Corregidor, o sus oficiales durante el tiempo de su officio por si o por interpositas personas han comprado alguna heredad, o han edificado casas en esta ciudad o su jurisdiccion, o si han usado tratos de mercaderias por si o por otro, o si han traydo ganados en los baldios desta jurisdiccion sin licencia de su Magestad, o del señor de la tierra &c.

Articulus iste procedit ex dispof. l. 2. tit. 6. lib. 3. Rec. & explicat Avil. in CC. prat. c. 2. in gl. ver. Heredad. cum gl. seqq. & Avend. de exequen. man. 1. part. c. 2. n. 22.

10. Item si saben si el dicho Corregidor o sus oficiales, han llevado mas derechos por los autos y sentencias y otras cosas de los contenidos en el aranzel desta ciudad: y si el dicho Corregidor los ha consentido llevara sus oficiales. Y si saben que sus oficiales ayan llevado algo de los derechos que pertenecen à los escrivanos y sobre ello ayan hecho partido con ellos.

Articulus iste procedit ex dispof. l. 1. & 7. tit. 6. lib. 3. Recop. & explicat Avil. in CC. prat. c. 1. gl. verb. Ni llevaran. cum gl. sequ. & in c. 7. gl. fin. Et quod conventio super sportulis à iudicibus cum tabellionibus fieri non debeat, probatur in c. statutum. §. notarium. & ibi notant Anch. & Perus. de rescript. li. 6.

11. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales han llevado derechos demasados de las execuciones, y si se han pagado dellos primero, y antes que pagassen à las partes, &c.

Articulus iste procedit ex l. 10. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recop. & Avend. de exq. man. p. 1. c. 17.

12. Item si saben si el dicho Corregidor o sus oficiales en tiempo de su officio ayan sido abogados, procuradores, o solicitadores de causas ajenas, o de sus amigos, criados, o familiares en algun tribunal desta ciudad, y por causa dello ayan llevado alguna cosa, &c.

Articulus iste procedit ex dispof. l. 3. tit. 6. li. 3. Recop. & explicat Avil. in CC. prat. c. 3. gl. 1. cum seqq. & Avend. de exequen. mand. 1. part. c. 2. n. 23.

13. Item si saben si el dicho Corregidor en tiempo de su officio aya tenido alcaldes tenientes, o alguaciles vezinos y naturales desta ciudad, o de su tierra, o si los que ha tenido han sido parientes suyos dentro del quarto grado, o yernos, o cuñados, y si en la election dellos los busco tales, que conviniessen al descargo de su consciencia, ut administracion de la justicia, &c.

Articulus iste procedit ex l. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. & notat Avil. CC. prat. c. 4. gl. 1. cum 7. gl. seqq. & Avend. de exequen. mand. 1. part. c. 3. num 5.

14. Item si saben si el dicho Corregidor, o sus oficiales ayan dado lugar à otra alguna persona que sin tener poder de su magestad ni de los Señores de su conseio aya usado de la jurisdiccion civil y criminal, trayendo vara en esta ciudad y su termino, &c.

Articulus iste procedit ex l. 33. tit. 6. lib. 3. Recop. explicat Aviles ubi supra c. 5. & c. 42. Avend. de exeq. man. 2. p. c. 21.

15. Item si saben si el dicho Corregidor ha llevado o consentido llevar à sus oficiales assessorias, vistas de processos, por las sentencias que han dado, aunque ayan conocido por commission de su Magestad, y si han sido arbitros, & recibido en si compromissos, &c.

Articulus iste procedit ex l. 9. tit. 6. lib. 3. Recop. & tradit Aviles ubi supra, cap. 9.

16. Item si saben si el dicho Corregidor o sus oficiales han llevado o cobrado algunos maravedes de las penas de camera o otras penas que disponen las leyes destos reynos y ordenanças desta ciudad sin primero aver las sentenciado, y las partes, ayes sido primero oydas y la sentencia passada en cosa juzgada, y si han hechalgunas y gualas con las dichas partes.

Articulus iste procedit ex dispof. l. 11. & 35. tit. 6. lib. 3. Recopil. & tradit Aviles ubi supra c. 11. & c. 45.

17. Item si saben si el dicho Corregidor ha arrendado o consentido arrendar el officio de teniente, o alcalde mayor, o alguazil mayor, o de otros alguacilazgos, o officios que avia de proveer, o si ha hecho partido con sus oficiales, o llevados los derechos, o parte dellos, &c.

Articulus iste procedit ex l. 13. tit. 6. lib. 3. Recop. & tradit Aviles ubi supra, c. 16.

18. Item si saben si el Corregidor y sus oficiales ayan tenido cuydado de que esta ciudad y su tierra aya estado bien abastecida de carnes, pescados, y otros mantemientos à razonables precios, y que los caminos, calles, carretas, y carnicertas estuniessen limpias, y desocupadas, y si han sido remissos en ello, &c.

Articulus iste procedit ex l. 14. tit. 6. lib. 3. Recop. & tradit Aviles ubi supra c. 17.

19. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales han sido negligentes en el plantar los montes, y riberas, y conservar los, y en castigar à los que los han cortado.

Articulus iste procedit ex dispof. l. 5. tit. 7. lib. 3. Rec.

20. Item si saben si el dicho Corregidor ha procurado que en el consistorio desta ciudad aya arca en que esten los privilegios guardados à buen recaudo debaxo de llaves, conforme al cap. de corregidores. Y si ha sido negligente en tener libro de carcel en que se assienten los presos. Y si por mala guarda se han huydo. Y si ha hecho los processos civiles y criminales ante los escrivanos del numero, o si los ha hecho ante otros &c.

Artic.

Artic. iste procedit ex disp. l. 15. & 26. tit. 6. l. 3. Recop. & explicat Avil. cc. prat. c. 18. & 19. & in c. 35.

21. Item si saben si el dicho Corregidor o sus oficiales, o regidores, curados, o escrivanos de consistorio, o del numero desta ciudad por si o otros por ellos han tomado arenta los propios desta ciudad: o las alcavalas de su Magestad, o las retas o han sido fiadores en ello, &c.

Articulus iste procedit ex disp. l. 3. & 4. tit. 5. l. 7. Reco. ubi contra facientibus poena prescribitur: procedit etiam ex l. 23. tit. 6. lib. 3. Recop. & explicat Avil. in cc. prat. c. 32. & Avend. de exeq. man. 2. p. c. 12. n. 13. vers. 8. requisitum ubi per totum cap. late agit de locatione bonorum civitatis.

22. Item si saben, si el dicho Corregidor, o sus oficiales, y regidores, han librado maravedis de los propios desta ciudad à algun mensajero, o procurador que embiassen à la corte, o à otra parte, sin que el tal mensajero traxesse testimonio del dia que partio, y llevo à la corte, y fue despachado, y sobre que cosa, y si el tal mensajero tenia negocio proprio suyo en aquel lugar donde le embiaron, &c.

Articulus iste procedit ex disp. l. 39. tit. 6. lib. 3. Rec. & ex l. 21. tit. 3. lib. 7. Recop. & explicat Aviles ubi supr. ca. 54.

23. Item si saben si el dicho Corregidor ha procurado, y tenido cuydado que las obras desta ciudad se hayan hecho à menos costa, y mas provecho della, y si las penas que por sus sentencias applicaron para las obras publicas las distribuyeron con acuerdo, & intervencio del regimiento, o si ha sido negligente en ello, &c.

Iste articulus procedit ex l. 24. tit. 6. lib. 3. Rec. & ex l. 18. tit. 5. li. 3. Reco. & explicat Avil. ubi supra, cap. 33.

24. Item si saben si el dicho Corregidor, o sus oficiales no han guardado las leyes destos reynos, antes han dispensado en ellas, y moderado sus penas, &c.

Articulus iste procedit ex l. 27. tit. 6. lib. 3. Reco. & explicat Avil. in cc. prat. c. 1. gl. verb. Derechamente. à num. 3. & in c. 36. & Avend. de exeq. mand. 2. p. c. 16. à num. 3. & ibid. à num. 11. diffusè agit, quando liceat iudici à poenis legalibus recedere. Jul. Clar. lib. Sentent. §. fin. qu. 60. & in q. 97. agit, quando ex aliqua causa executio poena legalis differri debeat.

25. Item si saben si el Corregidor ha sido negligente en tener libro en que se assienten las penas applicadas para la camera o obras pias, y gastos de justicia: y si lo ha tenido, si ha dexado de assentar en ellas dichas penas, y si el receptor nombrado las ha recibido, &c.

Articulus iste procedit ex l. 35. tit. 6. lib. 3. & explicat Avil. ubi supra, c. 45.

26. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales no han tomado por si mismos los testigos en las causas criminales, y en las civiles arduas, antes los han cometido à los escrivanos, &c.

Articulus iste procedit ex disp. l. 28. tit. 6. lib. 3. Recop. ubi contra facientibus imponitur poena 5000. marapetinum pro prima vice & tabellionibus 2000. & pro secunda vice duplicatur poena: & pro tertia officiis suis erunt privandi: quod explicant Aviles ubi supra, c. 37. & Avend. de exeq. mand. 2. p. c. 17. notat Cov. lib. 2. Vu-

riar. c. 13. num. 10. & Jul. Clar. lib. Sentent. §. fi. q. 26.

27. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales han llevado parte de las alcavalas, fijas, imposiciones, de los mostreos descaminados, o por dar las sentencias, y executarlas, o por firmar los recudimientos de las alcavalas, y si han guardado las leyes de las alcavalas, y si han llevado derechos de homicillos en rebeldia, no siendo caso de muerte de hombre o muger, ni caso en que el culpado mereciesse pena de muerte, &c.

Articulus iste procedit ex l. 12. tit. 6. libr. 3. Recop. & explicat Aviles ubi supra, capit. 12. cum sequentibus.

28. Item si saben si el dicho Corregidor o sus oficiales han consentido predicar bullas e indulgencias, y admittido demandadores de limosnas, sin ser vistas y aprobadas por el Conseio, o por los para ello disputados, &c.

Articulus iste procedit ex l. 37. ti. 6. lib. 3. Recop. & tradit Aviles ubi supra, cap. 51.

29. Item si saben si el dicho Corregidor y sus oficiales han sido negligentes en guardar los puertos de su corregimiento: y si por su negligencia se han sacado destos reynos monedas, cavallos y otras cosas prohibidas, y si sobre ello ha hecho pesquisa dos veces cada año.

Articulus iste procedit ex l. 38. tit. 6. lib. 3. Recop. & tractat Aviles ubi supra, cap. 52.

30. Item si saben si el dicho Corregidor ha hecho repartimientos per los vezinos desta ciudad y su tierra demas de los tres mil maravedis que la ley permite en cada un año, y si en los repartimientos han sido mas agraviados los pobres que los ricos, &c.

Articulus iste procedit ex l. 25. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex l. 5. tit. 7. lib. 3. Reco. & ex l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. & explicat Avil. ubi supra in c. 34.

31. Item si saben si los regidores, veynte y quatro, y jurados desta ciudad, tengan o aya tenido alguno dellos dos regimientos en esta ciudad, o en otro lugar, o tenga la escrivania del juzgado ordinario, o si estan padre y hijo en el dicho regimiento juntamente, o si vive con otro que tenga voto en el dicho ayuntamiento, o vive con señor à perlado alguno, del qual lleva racion, quitacion, a ayuda de costa alguna, &c.

Articulus iste procedit ex l. 4. §. 9. & 10. tit. 3. lib. 7. Rec.

32. Item si saben si los escrivanos de consistorio y del numero desta ciudad ayan hecho bien y fielmente su officio, o si han hecho alguna falsedad contra algunas personas en las escrituras que ante ellos han passado, o si han hecho perdidas las escrituras que ante ellos o sus predecesores se otorgaron, o si han recibido presentes, dadas, o otras cosas de los pleyteantes demas de sus derechos, o si viven con señores, o llevado salario de Iglesia, o monasterio, y si faltan à sus audiencias, y syno han querido yr siendo llamados, à hazer escrituras o denegado su officio à quien se lo ha pedido, y si tienen sus registros, conforme à las leyes destos reynos, y si han sido tratantes de recatnerias de mantenimientos o otras cosas, y si han recibido y lleva do mas derechos de su aranzel, y si han sido arrendadores o fiadores de las rentas y propios desta ciudad y su tierra.

Omnia in præd. artic. contenta procedunt ex tit. C. de tab. & scrib. lib. 10. & ex his, quæ

quæ latè supra resolvimus in annot. ad totum opus, annot. ult. & poterunt colligi ex ll. hujus regni congestis in repertorio ova Rec. in littera escrivanos publicos de los concejos y nu. ex quibus multa alia huic articulo addere poteris.

33. Item si saben que los abogados y procuradores desta ciudad han llevado derechos o salarios demasados à sus partes, o los han recibido de ambas las partes, o si han descuberto el secreto de la una parte o la otra, y si han sido negligentes en las causas, y por ello ha venido daño à sus partes, y si han faltado en sus audiencias, y si por no hazer los autos necesarios se ha seguido daño à su parte: y si por su poco saber han echado à perder los pleytos, y si los procuradores han recibido dineros de sus partes, para los escrivanos, y se han quedado con ellos, &c.

Contenta in supradicto artic. procedunt ex his, quæ supra resolvimus in annotat. ad totum opus in 6. annot. & ex ll. hujus regni congestis in repertorio nova Recop. littera Abogados. & in littera Procuradores de las audiencias.

34. Item si saben si los señeros desta ciudad y su tierra han usado bien y fielmente sus officios à servicio de Dios, y de su Magestad, y el bien publico no consintiendo cosa prejudicial à la Republica, ni permitiendo que cavallero ni otra persona usurpasse los terminos desta ciudad, y su jurisdiccion, ni otra cosa tocante à los propios della, y sobre ello han hecho sus diligencias, o si lo han dexado de hazer por odio, amor, o temor, &c.

Articulus iste procedit in l. 14. tit. 7. lib. 3. Recopil.

35. Item si saben que los alcajdes y carceleros de la carcel publica desta ciudad que han sido, han hecho bien y fielmente su officio, tratando bien à los presos, y si han hecho lo contrario, no dexandolos visitar, ni dar de comer à sus horas ni negociar sus negocios, echandoles prisiones demasadas, o quitando les las que tenían, o si les han dexado yr à dormir à sus casas sin licencia de juez, o si come con los presos, o ha tomado dadivas dellos, o si ha conosci-do carnalmente alguna muger presa, o sacadota de la carcel para que fuesse à dormir con la justicia, o con otra persona, o si ha puesto las manos en los presos, dandoles, o injuriandoles, y si ha tenido carcel apartada de hombres y mugeres, y si ha llevado derechos demasados de carcelaje: o si ha consentido jugar en la carcel, y si ha tenido libro en que assien el dia que vino el preso, y la causa y razon porque le prente dieron y quien le prendio, &c.

Contenta in supradicto art. procedunt ex l. judices C. de episc. aud. & ex l. 1. & l. quoniam. C. de cust. reor. & ex l. 5. & 11. cum aliis tit. 29. par. 7. & l. 2. cum. seq. tit. 24. lib. 4. Recop. & ex notatis per Doct. Bernardinum à Sandoval in suo tra. serm. Hisp. edito de los presos de la carcel. c. 12. & à Thom. Cerdan. in tract. de visita de carcel. c. 7. n. 12. & c. 15. n. 1. 2. & 3. & ex his, quæ notavimus sup. in 5. par. hujus 1. 10. §. de captura delinquentis à n. 12. & ex ll. congestis in repertorio nova Rec. in lit. Carceleros.

36. Item si saben si el alguazil mayor desta ciudad ha dexado de prender, teniendo mandamiento para ello à alguna persona por ruego o amistad, o disimulando con el que avia de prender, aunque lo via y topava, y hazia que no lo conocia, y si ha prendido à alguno no teniendo mandamiento para

ello no le hallando in fragante delicto, o si ha hecho alguna injuria por le prender affrontosamente, y si ha dexado de tomar las armas à algunos à hora, o en parte vedada, y si ha dexado de executar los mandamientos de los juezes, y si ha llevado algunos cohechos, dadivas, o presentes por no prender ni tomar armas, y si ha llevado los derechos de las execuciones antes que las partes fuesen pagadas, y si ha hecho fuerca alguna muger, y entrado por fuerca en su casa sb color de buscar alguna cosa por afrontarla, o echarse con ella, &c.

Artic. iste procedit ex l. 5. 7. 8. 9. & ex aliis plurimis tit. 23. lib. 4. Recop. & ex ll. congestis in repertorio nov. Rec. littera, Alguaziles y merinos & ex his, quod supra notavimus in 5. p. hujus 1. 10. §. de captura delinquent. n. 7. & 8.

37. Item si saben si los alcaldes de la hermandad han hecho bien y fielmente su officio administrando justicia à las partes que ante ellos la han pedido, y si han conosci-do de los casos que son fuera de la hermandad, y si han llevado derechos demasados, o recibido cohechos de dineros, dadivas, o promessas de otras cosas en el tiempo de sus officios, &c.

Contenta in suprad. artic. procedunt ex diversis ll. hujus regni congestis in dict. repertorio Recop. littera, Alcaldes de la hermandad. Et quod isti judices fraternitatis syndicari debeant simul cum reliq. judicibus determinat l. 2. tit. 7. lib. 3. Recopil.

38. Item si saben si los mayordomos de rentas y propios desta ciudad han usado bien y fielmente sus officios, cobrando las dichas rentas con diligencia, y pagando las libranças que les han sido fechas sin llevar por ello dadivas ni cohechos, &c.

Artic. iste procedit. l. 14. tit. 7. lib. 3. Recop. nova.

39. Item si saben si los fieles desta ciudad han dexado de executar las penas de las ordenanças desta ciudad por ruego, y si han llevado algunas penas sin las assentar ante el corregidor o su teniente, y si han tomado servicios, dadivas, o cohechos de los carniceros, bodegoneros, fruteras, panaderas, y de otras personas, porque les ayuden y favorezcan à las posturas de los bastimentos que traen à vender, y porque dissimulen las penas, y si han usado fielmente su officio, &c.

Artic. iste procedit ex disposit. l. 14. tit. 7. lib. 3. Recop.

40. Item si saben si el dicho Corregidor ha dexado de tomar las cuentas de los propios y rentas desta ciudad, y repartimientos y contribuciones della, y de su jurisdiccion, y si ha sido remisso en executar los alcances, y si ha permitido que las rentas y propios de la dicha ciudad se ayan gastado en cosas impertinentes al bien y provecho della, y si se han gastado en provecho e interesse de los mismos regidores, o en dadivas, o en ayudas de costa, o en presentes, o en fiestas y alegrías, o en comidas, o en bebidas no necessarias al bien communi; digan y declaren lo que saben, &c.

Articul. iste procedit ex l. 22. tit. 6. lib. 3. Recop. & explicat Avil. in cc. prator. c. 30.

41. Item si saben si el dicho corregidor, teniente, o alcalde han sido remissos en no executar la pena de la ley contra los regidores que en el tiempo de su officio fueron deputados por el regimiento por juezes en las causas civiles de diez mil maravedis y dende abaxo, y no las sentenciaron dentro de los diez dias de la ley passados

dos los treinta y cinco dias que se dan à las partes para poder appellar, proseguir y fenescer la causa, &c. Artic. iste procedit ex l. 7. tit. 18. lib. 4. Rec. & ex his, quæ nos supra resolvimus in 6. p. hujus 1. tom. c. de prax. interpon. appel. ad decurion. n. 10.

Et si judex syndicator plures alios articulos concipere voluerit adversus magistratum, & ejus officiales, & reliquos ministros Reipublicæ, consular titulum de los corregidores, y el de los alcaldes, y el de los alguaziles, y el de los escrivanos y carcelero, y el aranzel de los escrivanos, & præsertim inspiciat ordinationes civitatis, & juxta eas aliquos articulos ad rem pertinentes concipiat. Curet insuper inquirere à tabellione, coram quo syndicatio præteriti magistratus fuit agitata, ejusdem syndicationis processum & ex eo extrahere, quidquid sibi videatur magis conducere præsentî syndicationi, & statim incipiat testes examinare juxta prædictos articulos. In qua inquisitione syndicator recipere debet testes idoneos, & non suspectos magistratui, qui numero triginta erunt, partim selecti ex decurionibus, advocatis, tabellionibus, procuratoribus, partim ex aliis honestis viris & personis illius civitatis vel oppidi, secundum Bal. in l. si ipsius. C. famil. herisc. & Parid. de Puteo in tract. syndic. in parte, procedunt autem in syndicatorum gloss. verbo Perquisita. Et judex syndicator per se ipsum quotidie tres vel quatuor testes examinare debet, & testis, qui generaliter adversus magistratum & ejus officiales deposuerit de partialitate, vel receptione munerum, interrogandus erit à syndicatore, quod in specie declaret & testificetur, in quibus rebus & causis fuerunt partiales, & quæ, & à quibus munera receperunt: & idem observandum erit in reliquis testibus generaliter deponentibus de aliqua re, jux. ea, quæ supra in hoc tract. resolvimus in art. 2. v. rursus judex in fi. Et si aliquis testis de auditu deposuerit, interrogandus erit, à quo audit: & tunc syndicator vocabit eum ad veritatem eruendam, & si absens fuerit, per litteras requisitorias dirigendas ad judicem illius loci, in quo habitaverit, testimonium ejus in publica forma erit redigendum, & quod sibi remittatur sigillatum & clausum juxta dispositionem text. in l. 12. tit. 7. lib. 3. Recopil.

Et postquam unusquisque testis deposuerit, ab eo juramentum recipiet de secreto observando, & non detegendo, quam informationem syndicationis secretæ terminare & finire curabit intra 15. dies. Y hecha la dicha informacion de alli à los veynte dias en los cinco dias restantes el juez de residencia tomara un memorial, y en una parte dira juegos, y en otra cohechos, y en otra fuerças. Y assi por este orden sacara las demas culpas, y los cargos que de la dicha informacion secreta resultaren contra el dicho corregidor y sus officiales, diciendo, que tal cargo se le prueba con tantos testigos, que son fulano y fulano y estan à tantas foias del proceso: y ha les de mandar dar copia de los nombres de los testigos, para que si quisieren tachar alguno, lo puedan hazer, porque de otra suerte seria dar occasion que algun testigo dixesse lo contrario de verdad, enten-

diendo que no se sabria su nombre, juxta text. in c. qualiter & quando el 2. vers. debet igitur, de accus. & in l. 4. tit. 1. lib. 8. Rec. & explicat Didacus Perez in l. 11. tit. 1. lib. 8. ordin. gloss. 2. & Aviles in cap. 4. judicium syndicatorum gl. ver. Perquisita, num. 9. Y juntamente se les ha de dar copia de los cargos que se les haze, para que se descarguen y desfiendan, ut probatur in dict. cap. qualiter & quando, & in l. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. los quales cargos se han de hazer en la forma siguiente.

Cargos contra el Corregidor.

Los cargos que resultan contra N. Corregidor que ha sido desta ciudad de la residencia secreta que por mandado de su Magestad se toma à el y à sus officiales por el illustre Señor Licenciado. N. Juez de residencia son los siguientes. Primeramente se le haze cargo, que durante el tiempo de su officio ha hecho muchas ausencias desta ciudad y su jurisdiccion sin tener para ello licencia, el qual cargo se le prueba con dos testigos, que son fulano y fulano, &c.

Item se le haze cargo, que durante el tiempo de su officio muy de ordinario jugava à los naipes, y por ello dexava despachar los negocios, y que assi mismo ha consentido jugar à otras muchas personas, el qual cargo se le prueba con fulano y ful. Y conforme à este orden se han de sacar los demas cargos, assi los que resultan contra el corregidor, como los que resultan contra sus officiales. Y el dicho juez de residencia provee un auto en que manda al escrivano que notifique los dichos cargos al Corregidor y sus officiales, y les detraido dellos, para que dentro de seys dias primeros siguientes que les da y assigna por todo termino y plazo peremptorio alegen y prueven lo que viere que les conviene à su descargo, con apercebimiento que pasado el dicho termino proveera justicia, y le manda que los cite en forma para todos los autos que de derecho requieren citacion. Y luego el dicho escrivano notifica el dicho auto y cargos, y les da copia de todo ello à los dichos Corregidor, y sus officiales y les cita conforme le fue mandado en el dicho auto. Y luego el correg. y sus official. responden à los dichos cargos, y presentan sus interrogatorios, y testigos, y dan su descargo dentro de los dichos seys dias, y la respuesta à los cargos se da en la manera siguiente.

Respuesta del Corregidor à los cargos. Illustre Señor.

Fulano corregidor que fuy desta ciudad, como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. en respuesta de los cargos que v. m. me hizo, y dixo que contra mi resultavan de la residencia secreta, cuyo tenor avido aqui por expreso, y a el me refiriendo, digo que de justicia v. m. me deve absolver y dar por libre de los dichos cargos, y de lo en ellos contenido, pronunciando me por buen juez, y que en el dicho mi officio hize lo que convenia al servicio de Dios y de su Magest. y al buen gobierno y pacificacion desta ciudad, lo qual assi pido, y v. m. deve hazer por lo siguiente. Por todo lo general

neral que he aqui por expreso, y porque niego los dichos cargos segun y como en ellos se contiene, ni con verdad contra mi se pueden provar, y caso negado que alguna cosa se provasse los testigos que contra mi deponen son varios, y singulares, deponen de oydas y vanas creencias, y son enemigos mios, y me tienen odio y mala voluntad, por aver yo hecho en mi tiempo justicia contra ellos. Y assi los tacho y contradigo con la solemnidad y juramento necessario, &c.

Y respondiendo en particular à los dichos cargos, digo quanto al primero de hize ausencias, que niego el dicho cargo, porque si alguna hize, fue y endo à visitar la tierra y terminos desta ciudad, y caso no confessado que otra alguna hiziesse, seria con licencia, y notificando lo primero en el consistorio desta ciudad. Y quanto al segundo cargo de que jugava y consencia jugar à algunas personas juegos prohibidos, digo que niego el dicho cargo, ni con verdad se me puede provar: porque antes yo con mucho cuydado y rigor castigava à los qui jugavan juegos prohibidos, y no me danman los dichos de fulano y fulano, por quando son mis enemigos, por aver los castigado en tal y tal causa, porque pido à v. m. segun de suso pedido tengo, y sobre todo ser me fecho cumplimiento de justicia, y en lo necessario officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho que las dichas tachas no pongo de malicia à los dichos testigos, &c.

Y en esta misma forma han de responder los demas oficiales à quien se hizo algun cargo (mutatis mutandis) y juntamente se ha de presentar interrogatorio de preguntas, para sus descargos en la forma siguiente.

Interrogatorio de descargos.

33 **P** Reguntas pro parte de fulano Corregidor que fue desta ciudad, para en descargo de los cargos que le han sido puestos por el señor fulano juez de residencia.

1. Primeramente sean pregunta dos los testigos, si conocen los contenidos en la cabeca deste interrogatorio, y si conocen à fulano testigos que han sido en esta residencia, y si tienen noticia desta causa, y del tiempo que fue Corregidor el dicho fulano.

2. Item si saben que el dicho fulano todo el tiempo que fue Corregidor en esta ciudad usó bien su officio guardando la justicia à las partes, y haziendo con mucha diligencia y cuydado lo que tocava al servicio de Dios y de su Magestad y al buen gobierno desta ciudad, teniendo la en mucha paz y quietud, castigando los delictos que en su tiempo se cometieron.

3. Item si saben que la ausencia que el dicho fulano hizo desta ciudad por el mes de Mayo proximo passado fue saliendo à visitar la tierra y terminos desta ciudad.

4. Item si saben que el dicho fulano en el tiempo de su officio castigo con mucho cuydado y rigor à los que jugavan juegos prohibidos por leyes destes Reynos, y que el en el dicho tiempo nunca juego prohibido, y si lo jugara los testigos lo supieran, y no pudiera ser menos, por el mucho trato y comunicacion que con el tenían.

5. Item si saben que fulano y fulano testigos que

han sido en esta residencia antes y al tiempo que dixeron sus dichos contra el dicho fulano eran sus enemigos capitales por aver hecho justicia contra ellos en tal causa y tal causa, y assi los testigos entienden, creen, y tienen por cierto que auran dicho sus dichos en esta causa apasionadamente contra el dicho fulano, deponiendo lo contrario de la verdad, &c.

6. Item si saben que todo lo suso dicho es verdad, publico y notorio, publica voz y fama y comun opinion.

Y Presentado este interrogatorio, cada uno de los oficiales presenta testigos para su descargo, y el juez de residencia los recibe y examina. Et in istis defensionibus familia magistratus poterit pro eo testificari in his, quæ testificantes non tangunt, ut resolvit Aviles in c. 6. jud. syn. gl. verb. Descargos ex doctrina Bald. l. observare. §. proficisci. num. 12. ff. de offi. procons. Y que el juez de residencia aya de hazer los dichos descargos determinat l. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. en la qual se dize que recibidos los descargos el juez de residencia ha de tomar el processo para lo determinar, y si hallare culpante al que hizo el cargo, y no se descargo le condene y execute el derecho de la parte damnificada, y no tan solamente le ha de condennar en la satisfaccion de la parte, mas ambien en la pena que segun leyes del reyno en tal caso esta dispuesta, ut probat l. 12. tit. 7. lib. 3. Recop. Y para la determinacion y sentencias desta residencia ha de notar lo siguiente.

Lo primero, que los cargos de cohechos basta 35 quia se prueven con tres testigos, aunque cada de su caso singular, juxt. text. in l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. Et tradit Didacus Perez in l. 8. tit. 15. lib. 2. ordin. Y si el cargo no fuere claramente de cohecho, sino à manera del y de barateria, deve le condenar en el quatro tanto, ut determinat l. 18. tit. 7. lib. 3. Recopil. Y si 36 fuere el cargo de que recibio derechos no devidos, deve le condenar en las setenas, ut in l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. las cuales penas ha de aplicar para la camera de su Magestad, aunque la mita dellas podra applicar para gastos de justicia, y obras pias, ut probat l. 2. tit. vigesimo sexto, libro octavo Recopilat. Y quando la pena por el tal cosa fuere arbitraria o le podra condenar, o remittir la à conseio real, si tuviere sobre ello alguna duda, y en qualquier cargo que huviere condenacion de qualquier pena, toda via la reserve al conseio, para que alla se de mayor, o menor, como viere que mas convenga, ita disponit l. 12. tit. 7. lib. 3. Recop. Y si el cargo fuere de otra manera, como de no visitar los terminos o de no aver castigado los peccados publicos, o en otras cosas, en que no ay parte, condene le el juez por culpado, y la pena remitta la al conseio, ut probat l. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. Y procure remittir al conseio las menos condenaciones que pudiere, quia ita disponit l. 14. tit. 4. lib. 2. Recop. Y si el cargo fuere de fuerza, que se aya lecho alguna muger, o de otro delicto grave, porque merezca muerte, o perdimiento de miembro, ha lo de prender, y embiar à buen recado al conseio, juxt. l. 6. tit. 4. part. 3. in l. 13. tit. 7. lib. 3. Re-

37 **R**ecopil. & l. 3. tit. 9. lib. 3. Recop. Otroli deve tomar las cuentas de penas de camara por ante el escrivano que fue disputado para ellas y en presencia del Corregidor passado y ha se de informar si estan dodas assentadas, y si se han cobrado, y de lo demas que dispone la ley 19. tit. 7. lib. 3. Recop. & l. 35. tit. 6. lib. 3. Recop. Y assi mismo ha de tomar las cuentas que estuvieren por dar de los propios, rentas, imposiciones y repartimientos de la ciudad y su tierra, no recibiendo en cuenta lo mal gastado y lo que no fuere en provecho comun de la dicha ciudad. Y deve embiar la relacion dellas al conseio, juntamente con la residencia, juxt. text. in l. 42. tit. 4. li. 2. Recop. & in l. 20. tit. 7. lib. 3. Recop. Y hecho y advertido todo lo de arriba, el juez de residencia deve pronunciar su sentencia dentro de los treynta dias, como arriba diximos en este tratado in summa ejus, en la forma siguiente.

Sentencia contra el Corregidor.

Visto este processo, &c.

38 **F**allo attento los autos y meritos del, que por las culpas que resultan contra fulano corregidor que fue desta ciudad le devo condenar y condeno en la forma siguiente. En quanto altercer cargo que se le hizo de aver llevado derechos no devidos en tal pleyto, del qual no se descargo como convenia, le devo condenar y condeno en las setenas de todo ello, la mitad para la camara y fisco de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia, y que buelva el interesse à la parte. Item en quanto al quinto cargo que se le hizo sobre la fuerza que intento hazer à fulana, vezina desta ciudad de noche so color que yva à prender un delinquente, y por aver dado ocasion à la muerte, o heridas de fulano, mando sea llevado preso y à buen recado à su costa à la corte de su Magestad, y entregado à los Señores de su muy alto conseio. Item en quanto al sexto cargo que se le hizo por aver mandado talar y cortar mucha parte del monte de tal lugar, en que intervino cohecho y barateria, le condeno en el daño que recibieron los vezinos del dicho lugar, y en el quatro tanto de lo que el recibio, para la camara y fisco de su Magestad. Item en quanto al decimo cargo de no aver visitado los terminos, y de no aver castigado los peccados publicos, le condeno en tantos mil maravedis para la camara de su Magestad, y remito à su Magestad, y à su conseio la demas pena que fuere servido de le dar. Y en quanto à todos los demas cargos que le fueron fechos, de los quales se descargo le devo absolver y absuelvo y doy por libre de todos ellos, y digo que le devo pronunciar y pronuncio por buen juez, de quien su Magestad se pueda servir en semejantes officios, y por esta mi sentencia juzgando assi lo pronuncio, &c.

39 Y por este mismo orden se han de dar las sentencias de los de mas oficiales, y pronunciadadas se les han de notificar, y executar todas las condenaciones de tres mil maravedis abaió, aunque appele el condenado, y aunque no sean de cohechos ni baraterias: y si fuere de tres mil maravedis arriba le ha de otorgar la apelacion, depositando primero el condenado la dicha con-

Suarez de Paz Praxis Eccl.

denacion en persona fiable, qual el juez de residencia nombrare, prout disponit l. 17. tit. 7. lib. 3. Recop. Nam de jure communi à sententia lata contra magistratum in syndicatu appellari posset, secundum Spec. tit. de appell. §. 3. & Parid. de Put. in tract. syndic. §. appellatio n. 7. cum in omnibus causis, & à quibuscunque gravaminibus regulariter quis appellare possit, secundum gl. fin. in l. qui restituere ff. de rei vend. quam pro regula constituit Maranta de ord. jud. 6. p. act. 2. n. 267. & probatur in l. 2. tit. 23. p. 3. Cui resolutioni non refragatur text. in el 3. C. quor. appell. non recip. ubi probari videtur, prohibitam esse appellationem à sententia contra judicem in syndicatu lata, ex quo text. ita notat Bart. & Salic. ibi Ang. in aurb. de judi. §. nostris. & Luc. de Penna in l. si colon. C. de agric. & cens. lib. 11. Nam respondetur, textum illum non loqui de appellatione interponenda à sententia judicis syndicatoris, sed de appellatione interponenda à sententia judicis condemnantis suum officialem, à qua merito appellatio interdicitur, cum maxima præsumptio sit, quòd judex adversus officialem suum sententiam injustam non proferat, ita illum text. intelligit gl. ibi. & gl. in c. ei qui. §. nulli quoque. 2. q. 6. quam sequuntur ibi Bart. & Paul. Castr. & Aviles in c. 10. judicum synd. gloss. verbo appello n. 1. & Marant. de Ordin. jud. 6. p. act. 2. n. 290. De jure tamen regio observandum erit circa hanc appellationem interponendam id, quod supra resolvimus ex d. l. 17. tit. 7. lib. 3. Recop. Y hecho todo arriba resuelto, y passados los treynta dias de la residencia, el juez ha de embiar à su costa la pesquisa secreta al conseio real, juntamente con la relacion de las cuentas y gastos de los propios y rentas de la ciudad, y de las penas de camara, sicuti disponit l. 20. tit. 7. lib. 3. Recop. & l. 42. tit. 4. lib. 2. Recop. y con la relacion de las sentencias que huviere dado en la residencia publica, y tambien ha de embiar los cargos que puso al corregidor y sus oficiales, y las provancas que se hizieron, y sentencias que sobre ello dio: lo qual ha de yr cerrado y sellado, y el escrivano ante quien passo la dicha residencia, no ha de llevar derechos algunos de la residencia secreta, pero de los processos de la residencia publica cada una de las partes ha de pagar sus derechos, y el que appelle ha de sacar el processo à su costa, y assi lo determina la l. 20. tit. 7. li. 3. Recop. y se ha de presentar con el dicho processo dentro del termino de la l. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. Y el juez de residencia ha de embiar la dicha pesquisa secreta con lo demas que arriba diximos, y juntamente una carta para su Magestad dirigida al Conseio, en la forma siguiente.

Carta para su Magestad.

C. R. M.

43 **P**Or mandado de vuestra Magestad vine à esta vuestra ciudad de Salamanca, à tomar residencia à fulano corregidor que fue en ella, y à los demas oficiales que con el han estado la qual tome con el mayor cuydado y diligencia que pude, y les puse los cargos que de la residencia secreta contra ellos resultaron; se-

gun se contiene en el processo de la dicha residencia que con esta embio, y vuestra Magestad sera servido mandar ver: y en la residencia publica estan puestas tantas demandas contra el corregidor, y tantas contra cada uno de sus oficiales, de las quales estan sentenciadas tantas, y las demas que dan en este punto y estado.

Y demas desto tome las cuentas de los propios y rentas desta ciudad de los años passados que el dicho corregidor tuvo el officio, y halle que tal año rentaron tanto, y tal año tanto, y fue fecho alcance de tanto: el qual tengo executado, y en poder de fulano. Y assi mismo tome las cuentas de las penas de camara, y de gastos de justicia, y obras pias y publicas, y se hizo de alcance tanto, y que da executado, y cobrado, y puesto en poder de fulano: Y de la dicha residencia no resulta otra cosa, de que deva ser hecha relacion a vuestra Magestad, mas de que esta ciudad tiene necesidad de reparar los muros, los quales he visitado con artifices de ciencia y consciencia, y parece que son menester dos mil ducados para el reparo dellos, y esta ciudad tiene pocos propios para poder se reparar con ellos, V. M. mandara hazer lo que mas convenga a su servicio. Y por este orden dara cuenta en particular de las cosas que convengan a la ciudad: y luego dira. Y demas desto no se ofrece otra cosa de que V. M. deva ser avisado, cuya Real persona nuestro Señor guarde y prospere con acrecentamiento de mayores Reynos y Señorios para su gloria y servicio.

Muy humilde vassallo de Vuestra Magestad.

El licenciado Fulano.

Y en el sobre escripto dira, A la C. R. M. del Rey Don Phelippe nuestro Señor, en su Real Consejo.

Y entregada la residencia en consejo, el orden que alli se tiene en verla, pone la l. 38. cum nonnullis sequentibus. tit. 4. lib. 2. Rec. la qual se ve de la suerte que va, sin mas alegar, ni mas recibir a prueba, de lo que va hecho por el juez de residencia, jux. l. 1. tit. 7. lib. 3. Reco. y de la sentencia confirmatoria, o revocatoria que alli se da, no ay supplicacion alguna, salvo en dos casos: El uno es quando en tal sentencia huviere privacion perpetua de officio, y el otro quando huviere condenacion de pena corporal, ut disponit l. 52. tit. 4. lib. 2. Recopil. Y hasta tanto que la residencia fuere vista en consejo y consultada con su Magestad, los juezes que la dieron no deven ser proveydos en otros officios, juxta dispositionem tex. in el. 12. tit. 5. lib. 3. Rec.

Esta es la practica que se guarda en la residencia secreta: pero en la publica ay diferencia, porque es demandas y quejas que las partes agraviadas ponen contra el corregidor y sus oficiales, en las quales se recibe el negocio a prueba, y se fulmina el processo como en via ordinaria, de la suerte que diximos in prima parte hujus primi tomi. Y aunque sean passados los treynta dias de la residencia, se pueden sentenciar, con que dentro dellos se pongan las demandas, como arriba

Finis primi Tomi.

resolvimos in summa hujus tract. Y las demandas que a instancia de partes se suelen poner, son en la forma siguiente.

Demanda acusacion a instancia de parte contra el corregidor en la residencia publica.

Illustre Señor.

Fulano, como mas aya lugar de derecho, parezco ante vuestra merced, y me querello, y acuso criminalmente a fulano Corregidor que fue desta Ciudad, y contado el caso de mi acusacion, premissas las solemnidades del derecho, digo que assi es, que el sobre dicho reo acusado con poco temor de Dios y menosprecio de su consciencia, y en deservicio de su Magestad, no ha usado de su officio, como devia y era obligado, y porque por el mes de Mayo proximo passado deste presente año, en un dia del dicho mes, que se contaron veynte del, fue a mi casa con grande escandalo y alboroto, y sin causa ni razon que bastante fuese, me saco della y llevo preso dandome muchos empujones, y haziendo me otros malos tratamientos y diciendo me palabras feas e injuriosas, siendo como soy hombre honrado hijo dalgo, quieto y pacifico, y no aviendo hecho cosa por donde huviese de ser maltratado, y no contento con esto me metio en la carcel publica, y me hizo echar una cadena, y me tuvo preso desta suerte mas de un mes: las quales vexaciones y agravios me hizo solo por complazer a fulano mi enemigo, con el qual el dicho reo ha tenido y tiene gran parcialidad, y amistad, y no me soltara de la dicha prision sino fuera porque le di un cavallo, el qual recibio, y por virtud del me solto, en lo qual me hizo notorio agravio e injusticia, e lo que no devia a su officio, y por ello es digno de gran punicion y castigo, porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia que en tal caso lugar aya del sobre dicho reo acusado me haga cumplimiento de justicia, declarando le por hechor y perpetrador de los dichos delictos, y por hombre que ha hecho y usado mal su officio, y assi declarado le condene apremie, y castigue por las mayores y mas graves penas puestas por fuero y derecho, leyes y pragmaticas destes reynos contra los juezes que usan mal su officio, y cometen semejantes delictos, para que a el seia castigo, y a otros exemplo, y para ello, &c.

Otro si incidenter de su officio de v. m. el qual para ello imploro, pido condene al dicho reo a que me buelva, de y restituya el dicho cavallo, que por redimir la vexacion de la dicha prision le di o cien ducados por el, que a su justa y commun estimacion valta, con mas los daños, costas, e intereses que de la dicha prision se me siguieron, que estimo en dozientos ducados, salvo en todo la judicial tassacion de v. m. sobre que pido justicia, y el officio de v. m. imploro, y las costas protesto, y juro a Dios y a esta cruz que esta acusacion y demanda no pongo de malicia, &c.

Desto acusacion se manda dar traslado y se procede en via ordinaria, como arriba diximos Et hæc sufficiant pro tyronum instructione.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ & sæcularis

SECUNDUS TOMUS.

DE FORMA ET MODO PROCEDENDI In Foro Ecclesiastico circa Causas ibi pertractandas.

SUMMARI A.

- 1 Spirituality potestas a seculari non perturbatur, sed favetur, & contra; alteraque ab altera est distincta.
- 2 In subsidium judex ecclesiasticus, qui propriis viribus suam sent. exequi non potest, secularibus utitur, hique ecclesiastica potestati auxilium prebent. & n. 4.
- 3 Prædictum jus in delegato servandum judice.
- 5 Ecclesiasticus judex potest sæcularem ad sibi exhibendum auxilium compellere: at, ut ipse præstet, non compellitur a seculari judice, sed eo postulante a superiore suo.
- 6 An stetur processui a seculari judice facto, quando reus ad ecclesiasticum remittitur: & quid in praxi servetur.
- 7 Sæcularis judex ab ecclesiast. invocatus, tanquam merus executor auxilium præstare, absque eo quod de causa justitia cognoscatur, tenetur: secus quando ipse invocatur, etiam num. 6.
- 8 Quæ dicta sunt, non procedunt in causis criminalibus, quarum cognitio est misti fori, quia tunc sæcularis judex poterit de novo cognoscere, cum sit suus subditus.
- 9 Si judex ecclesiasticus vult exequi suam sententiam & simpliciter implorat a seculari, ut suam familiam sibi concedat, tunc sæcularis non potest cognoscere, sed tantum suam familiam debet accommodare.
- 10 In criminibus, quorum cognitio non pertinet ad sæcularem, sed tantum ad ecclesiasticum judicem, si ab eo imploretur brachium sæculare, non debet se intrmittere judex sæcularis in cognitione hujusmodi criminum, sed nullo alio quæsito sententiam ecclesiastici exequi tenetur.

PROŒMIUM.

Cum spiritualis sæcularisque potestates usque adeo sint distinctæ, ut non debeant ad invicem se impedire, nec perturbare, ut probat text. in c. cum ad verum. c. duo sunt. c. si imperator 90. dist. & in c. causam, qua el 2. qui filii sint legit. & in c. novit. de judic. & in l. 4. & 5. tit. 3. lib. 1. Recop. & in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & in ordinationibus Lusitanorum, lib. 1. tit. 44. §. E seian avisados. Quinimo prædictæ potestates

tates debent se ad invicem coadjuvare, ut prædicta jura probant, & firmat gl. in c. 1. verb. publicum. de officio ordinarii. & gl. in c. 2. de male verb. Potestatem. & docent Panorm. in d. c. novit. Villadiego in tract. de hæret. pravitt. q. 19. col. fi. vers. ex quo poteris. & Covar. in Pract. qq. c. 10. n. 1. Quod tamen auxilium & favor ab utraque potestate in subsidium præstatur, secundum Oldrad. conf. 89. nu. 5. Quo fit, quod postquam judex ecclesiasticus adversus clericos vel laicos suis censuris usus fuerit, neque earum virtute poterit suam sententiam exequi, nec justitiam ministrare, requirere poterit judicem sæcularem, ut ipse captis rebus & persona rei, sententiam ecclesiastici judicis exequatur, ut expresse probat text. juncta gl. verb. public. de offi. ord. per quem text. ita tenent ibi Panormit. & Alciat. Probatur etiam in c. postulasti. de homic. & in c. 2. de male. & in l. episcopalem. C. de episcopali aud. & in cap. ut officium. §. compescendi, de hæret. lib. 6. Idemque juris observandum erit in judice delegato, argum. text. in c. dilecto. de sent. excom. in 6. per quem & alia jura ita tenent Specul. in tit. de jud. deleg. §. sequitur. n. 6. Innoc. Joan. And. Panorm. n. 8. & Fel. n. 2. in c. significasti. de offic. deleg. & late Nava. in c. cum contingat. remed. 2. de rescript. & Agydus Bossius in pract. crimin. tit. de foro comp. n. 92. & Avil. in cc. prator c. 20. n. 27. Similiter è diverso sæcularis judex invocare poterit auxilium ecclesiastici pro sua sententia exequenda adversus eos, in quos coercionem non habet, juxta text. Authen. sed hodie. C. ad l. Jul. de adult. & facit tex. in d. c. dilecto. in fin. & tradit Socin. in c. cum sit generale. n. 24. de foro comp. Qua in re illud discrimen erit observandum, quod judex ecclesiasticus suis censuris & pœnis spiritualibus compellere poterit sæcularem judicem ad sibi exhibendum auxilium, ut probat text. d. c. 11. de male. At vero sæcularis non poterit ecclesiasticum compellere, sed adire debet ejus superiorem, ab eoque petere, ut judicem ecclesiasticum inferiorem cogat, ad præstandum sibi auxilium pro suæ sententiæ executione, secundum Innoc. Panorm. & Alciat n. 26. & n. 123. in d. c. 1. de offic. ord. Erit & aliud discrimen observandum, nempe, quod quando sæcularis judex remittit aliquem reum ad judicem ecclesiasticum, vel invocatur ejus auxilium pro executione suæ sententiæ, ut in exemplo posito per Alciat. in d. c. 1. n. 25. de offi. ord. ecclesiasticus judex non

tenebitur stare processui facto coram seculari, sed de novo debeat cognoscere secundum communem opinionem DD. ex Decio in c. at si clerici de judi. & Thoma Grammatico in conf. crim. 42. n. 1. & Vivio in lib. commun. opi. verb. iudex laicus, & Avile in cc. prat. c. 20. n. 20. in praxi tamen observatur, quod processus gestus coram seculari extrahitur à protocollo rebellionis secularis & coram ecclesiastico producit, ad ejus instructionem in causa: quod ita faciendum esse, consulit omnibus iudicibus ecclesiasticis Bernard. Diaz in pract. crim. Canonica. c. 116. Ceterum quando iudex ecclesiasticus invocat brachiumulare pro executione suæ sententiæ in causis civilibus. secularis iudex alio non requisito tenetur auxilium exhibere & sententiam ecclesiastici exequi, absque eo, quod de ejus justitia cognoscat: competit tamen sibi illa cognitio, quæ mero executori datur, juxt. not. in l. 1. C. de jur. & fact. ign. Ita resolvit Joan. de Imola in d. c. 1. col. pen. & antep. & sequitur Ægidius Boss. in pract. crim. tit. de foro comp. à n. 87. resolvens, condemnatum saltem citandum esse per iudicem secularem, ad videndum, an aliqua exceptio sibi competat ad impediendam, vel moderandam executionem. At verò in causis criminalibus, quarum cognitio ad secularem spectare posset, ut in criminibus. misti fori, si auxilium secularis petatur à iudice ecclesiastico, non tenebitur secularis stare processui facto coram ecclesiastico, nec prestare eidem auxilium, sed ipse de novo poterit cognoscere, & facere, quod sibi fiat fides de processu, ut cognoscat & intelligat, an sententia iuste lata fuerit: nam tunc secularis in isto casu iudicat, ut in subditum, secundum Panor. in d. c. 1. & Alc. ibi. num. 119. de offi. ord. per text. in Auth. de sanctiss. episc. §. si verò crimen. & resolvit Ægid. Boss. ubi supr. num. 87. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 96. num. 7. & Bern. Diaz in pract. crim. c. 133. Quod tunc limitant Pan. & alii DD. secundum Alc. ubi supr. n. 120. quando iudex ecclesiasticus ipsemet vellet exequi suam sent. & pœnis ecclesiasticis punire, & simpliciter imploraret à seculari, ut suam familiam sibi concederet: nam tunc secularis nullo modo poterit cognoscere, cum non dicatur executor, sed tantum debeat familiam accommodare. In criminalibus. verò merè ecclesiasticis, quorum cognitio non pertinet ad secularem, si ecclesiasticus ejus auxilium postulet, non debet se intromittere in cognitione illius criminis, sed tenetur exequi sententiam ecclesiastici nullo alio quæsito, secundum communem opin. DD. ex Alciat. in d. c. 1. num. 100. & Boss. ubi supr. num. 87. Jul. Clar. in d. q. 96. num. 7. Quod tamen limitat quatuor modis Alciat. ubi supra, à num. 103. Quam resolutionem existimo veram esse, quamvis Bernar. Diaz. ubi supr. & Avil. in cc. prat. c. 20. num. 20. teneant, secularem cognoscere posse in quocunque crimine de justitia sententiæ iudicis ecclesiastici ejus auxilium invocantis, præterquam in crimine hæresis: quidquid Didacus Per. in l. 4. tit. 1. lib. 3. Ord. in gl. 3. indistinctè dicat, secularem iudicem debere summarè cognoscere de justificatione præcepti iudicis ecclesiast. priusquam auxilium eidem exhibeat. Unde cum jurisdictione ecclesiastica & secularis debeant se ad invicem coadjuvare, & in 1. tom. hujus operis actum sit de forma & ordine procedendi in tribu-

bunalibus secularibus, opportunè in isto secundo Tomo agemus de modo & praxi procedendi in ecclesiastico foro: qui quinque tantum partibus. concluditur: pro quarum omnium elucidatione nonnulla præludia erunt præmittenda.

SUMMARI A.

- 1 Jurisdictio ecclesiastica lege Evangelica mandata fuit Petro & ejus successoribus.
- 2 Jurisdictio ecclesiastica à Pontificibus est commissæ propriis prælati inferioribus. privativè, ita ut unus prælatus non possit de alterius subdito cognoscere.
- 3 Episcopus sicut non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare.
- 4 Episcopus quilibet est superior in sua diœcesi, & ordinariam habet jurisdictionem, & in quibus casibus, & contra quas personas eam exercere possit, traditur.
- 5 Prælati inferiores episcopis possunt ex consuetudine, vel privilegio habere jurisdictionem ordinariam in diœcesibus episcoporum.
- 6 Causæ ecclesiasticæ possunt tractari coram iudicibus ordinum militarium D. Jacobi, Alcantaræ: & Calatravæ.
- 7 Causæ matrimoniales & criminales propter earum gravitatem solis episcopis reservantur, & inferioribus iudicibus interdiciuntur, exceptis iudicibus ordinum.
- 8 Jurisdictio inferioribus episcopis competens competit tantum cumulativè, non etiam privativè, & idèo erit locus præventioni.
- 9 Episcopus potest absolvere excommunicatum ab inferiori jurisdictionem habente.
- 10 Episcopus servare debet jurisdictionem suis subditis competentem.
- 11 Intellectus ad text. in c. cum ab ecclesiarum de officio ordinarii.
- 12 Intellectus regula l. non dubium ff. de ll.
- 13 Archiepiscopus non habet jurisdictionem ordinariam in subditos episcoporum suffraganeorum, nisi per appellationem causa eorum ad ipsum devolvantur, & in aliis casibus exceptis.
- 14 Archiepiscopus habet jurisdictionem in suos episcopos suffraganeos.
- 15 Cui plus competit, & quod minus est, competere debet.
- 16 Ordo ecclesiasticus pervertitur, si unicuique sua jurisdictione non observetur.
- 17 Intellectus ad textum in c. 2. q. 3.
- 18 Archiepiscopus qualiter intelligatur habere jurisdictionem in sua provincia?
- 19 Archiepiscopus non potest constituere officialem foraneum in diœcesibus suorum suffraganeorum ad cognoscendum de causis per appellationem ad eum devolutis, nisi ex consuetudine hoc jus acquiserit, ut habet Compostellanus in diœcesi Salmantina.
- 20 Praxis, qua observatur in diœcesi Salmantina circa causas per appellationem ad Compostellanum delatas, qualiter procedat?

Primum Præludium.

Primo erit præmittendum, Ecclesiasticam jurisdictionem lege Evangelica mandatam esse Beato Petro & ejus successoribus, ut constat Matt. c. 16. & Joan.

- 2 & Joan. c. fin. & à Pontificibus commissam esse propriis prælati inferioribus privativè, omnibus aliis exclusis, ita quod unus prælatus non possit de subdito alterius prælati cognoscere, juxt. text. in c. ita dominus 19. dist. & in c. si imperator. & ibi gl. verb. Discuti. 96. dist. & text. in cap. continua. 11. q. 1. & in c. futura 12. q. 1. & in c. quanquam. & ibi gl. verb. Et ipsarum & verb. Divino de conf. lib. 6. & tradunt communiter omnes ex Covarru. in pract. qq. c. 31. n. 1. & Victoria in relect. de potestate ecclesie in fi. & Rolando à Valle conf. 4. num. 3. vol. 1. conf. 23. num. 10. vol. 2. & probatur in c. nullus el 2. 9. q. 2. ubi concluditur, quod sicut Episcopus non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare. Ac idèo in Concil. Trid. sess. 6. de reformat. c. 5. & sess. 14. de reform. c. 2. prohibetur Episcopis in alterius diœcesi sine expressa proprii Episcopi licentia pontificalia exercere. Quilibet enim Episcopus in sua diœcesi superior est, & jurisdictionem ordinariam habet, ut probat text. in c. de persona 11. q. 1. Quocirca in sua diœcesi inquirere & punire potest adulteria, & reliqua scelera suorum subditorum nedum clericorum, verum etiam laicorum quando essent mera ecclesiastica, vel misti fori, vel quando cognosceret ad pœnitentiam imponendam, & peccatum prohibendum per denuntiationem Evangelicam: vel quando delictum esset notorium: tunc enim propter negligentiam secularis iudicis poterit Episcopus cognoscere, ut probat text. sic accipiendus, in de c. 1. d. offi. ord. quem in hunc sensum intelligunt ibi Panorm. num. 6. Imola num. 5. Barba. num. 66. & Alciat. num. 19. Et in Concil. Trid. sess. 14. de reform. c. 1. in pr. dicitur, propriè Episcoporum munus esse, subditorum omnium vitia redarguere, & in c. 4. ejusdem sess. conceditur Episcopis potestas corrigendi & castigandi excessus & crimina clericorum suarum diœcesium, quantumcunque exempti fuerint.
- 3 Nonnulli tamen prælati inferiores Episcopis habent ordinariam jurisdictionem in diœcesibus Episcoporum ex consuetudine, privilegio, vel alio jure speciali, ut probatur in cap. 1. cap. ad hac. de offic. Archidiacon. & in cap. cum ab Ecclesiarum, & in cap. irrefragabilis de offic. ordin. & in cap. sicut tuis de simonia & in cap. cum Ecclesia de majorit. & obedient. & comprobatur ex Concilio Tridentino sess. 24. de reform. c. 20. ubi approbantur jurisdictiones Decanorum, Archidiaconorum, & aliorum inferiorum. Similiter etiam in ordinibus militiarum Divi Jacobi Alcantaræ, & Calatravæ, coram propriis iudicibus ordinum, & non coram episcopis causa clericorum & merè ecclesiasticæ, & reliquæ ad forum ecclesiasticum pertinentes tractantur Non tamen poterunt Archidiaconi, Decani, & reliqui prælati inferiores Episcopis in diœcesibus Episcoporum exercere suam jurisdictionem ordinariam, circa causas matrimoniales, & criminales. Nam propter earum gravitatem ad solos Episcopos referuntur, & Decanis & Archidiaconis, & aliis prælati inferioribus prohibentur ad Concil. Trid. sess. 24. de reformat. cap. 20. in versic. ad hac. Et ita in Conc. supremo regali declaratum est. Quæ tamen declaratio non obtinet in iudicibus præ-

dictorum ordinum militiarum, ad quos etiam pertinet cognitio causarum gravissimarum.

Advertendum etiam est, jurisdictionem competentem in aliqua diœcesi Archidiaconis, Decanis, & reliquis prælati inferioribus, intelligendam esse, eis competere cumulativè tantum, non verò privativè ad exclusionem episcopi, ad hunc scilicet effectum, ut talis inferior illa jurisdictione uti posset, sicut episcopus, & locus sit præventioni, quod probatur in ca. per hoc de hereticis lib. 6. ubi per commissionem causæ alicui factam in aliqua diœcesi non censetur derogata jurisdictione ordinaria Episcopi. Facit etiam text. in l. fin. C. de jurisdictione om. jud. & text. in Auth. de defensoribus civit. in princ. collat. 3. ubi dicitur, defensorem civitatis, cui æquiparatur episcopus, cognoscere posse de causis subditorum, omittis magistratibus inferioribus.

Et hinc constat veram esse opinionem glo. fin. in d. c. cum ab ecclesiarum, testantis, episcopum posse absolvere excommunicatum à prælato inferiori, talemque absolutionem validam esse, quam glos. probant Panorm. Imola, & communiter omnes ibi. idem Panorm. in c. delicti. 3. de appellat. & testatur eam communiter receptam Covarruv. in c. alma mater. 1. p. §. 12. num. 3. de sent. excomm. in 6. Quæ opinio procedit, etiam si jurisdictione competat prælati inferioribus. ex præscriptione: nam adhuc eisdem competere censetur cumulativè, & non privativè, secundum Joan. Andr. Host. Anton. & Imol. in c. pastoralis de offi. ordin. quorum opinionem in praxi observandam, & magis receptam esse, testatur Covar. ubi supra. Tamen gl. 1. in dict. cap. pastoralis teneat, excommunicatum à prælato inferiori non debere absolvi ab Episcopo, cum Episcopus servare debeat jurisdictionem competentem suis subditis, juxt. text. in c. quanto de excessib. prælat. alioquin si unicuique sua jurisd. non servaretur, ecclesiasticus ordo confunderetur, ut probat text. in c. pervenit. 11. q. 1. Et quamvis Pan. in c. auditis col. 2. de præscrip. & in d. c. irrefragabili. §. excess. col. 1. & in d. c. pastor. & ibi Feli. col. 3. & Balb. in tract. de præscr. in 1. p. 5. partis prin. q. 11. & Calde. in conf. 2. de præscr. teneant, jurisd. competentem prælati inferioribus ex præscriptione ceteri eisdem competere privativè tantum. Nec prædictæ communi opinioni obstat text. in d. c. cum ab eccles. ubi prohibetur episcopo conferre absolutionem ab excommunicatione lata à prælato inferiori: Ergo, si talis absolutio ab episc. conferatur, invalida videbitur, cum sit contra legem prohibentem id fieri, argum. text. in l. non dubium C. de ll. Nam respondeo, quod text. in d. c. cum ecclesiarum loquitur de benè esse; tamen si de facto Episcopus excommunicatum absolvat, licet malè faciat, ejus absolutio valida erit, nec idèo censetur nulla, quia facta esset contra prohibitionem dict. c. cum ab ecclesiarum. Nam quando prohibitio respicit commodum alicujus privati, ut in specie illius textus ubi respicit utilitatem prælatorum inferiorum, tunc factum contra talem prohibitionem benè valet. Ceterum, quando prohibitio legis respicit commodum publicum, factum contra eam nullum est, & ita intelligitur text. in d.

l. non dubium secund. Cardin. in d. c. cum ab ecclesiarum q. 22. & in c. 1. de postul. pralat. q. 15. Vel verius respondeo, quia quando actus gestus contra prohibitionem legis repugnat legi solummodo in accidentalibus ipsius actus, & non in substantialibus, bene valet & tenet secundum gl. in Auth. decrevit. verb. Sacramenti C. de recept. arb. Bal. in d. l. non dubium, intelligentes text. ibi, quando actus gestus contra prohibitionem legis repugnat legi in substantialibus ipsius actus. Unde cum absolutio excommunicationis lata à prælato inferiori, factaque ab episcopo non repugnet in substantialibus ejus, cum episcopus jurisdictionem habeat, ut supra resolvimus, sequitur, talem absolutionem validam esse.

- 13 Ex supradicta resolutione etiam consequitur, Archiepiscopos non habere jurisdictionem ordinariam in subditos episcoporum suorum suffraganeorum, nisi causæ eorum per appellationem ad Archiepisc. fuerint devolutæ, & à quibusdam casibus exceptis, juxta text. & gl. in c. pastoralis de offic. ordin. & in ca. 2. q. 2. & in c. nullus primas & in c. conquestus. q. 9. 3. & in c. 1. in prin. de offi. ordin. in 6. & in c. 1. in prin. & §. 1. de foro comp. in 6.
- 14 Neque obstat, quod Archiepiscopi habent jurisdictionem in Episcopos suffraganeos, ut probat text. in d. c. pastoralis. Sed episcopi habent jurisdictionem ordinariam in suos subditos, ut supra resolvimus. Ergò videtur, Archiepiscopos habere jurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum, ex regula juris, quæ habet, quod si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, de qua in l. accessionibus ff. de diversis & temporal. præscr. & in c. autoritate de concess. præb. in 6. Quæ difficultas augeri videtur ex eo, quod cui competit plus, id, quod minus est, competere debet, ut in c. ex part. 3. de decimis. Ergò videtur, quod Archiepiscopi habentes jurisdictionem in episcopos suos suffraganeos, debeant eam etiam habere in subditos suorum suffraganeorum. Nam respondeo, prædictam regulam juris cessare ex diversitate rationis. Licet enim episcopi subiecti sint suis Archiepiscopis, non tamen subditi episcoporum subsunt Archiepiscopis, ut unicuique sua jurisdictio observetur, & ordo ecclesiasticus non confundatur, ut in d. c. pervenit. & in c. duo. de offi. ord. Non obstat text. in c. 2. q. 3. ubi dicitur, Archiepiscopum esse judicem ordinarium totius suæ provincie. Ergò habere videtur jurisdictionem in subditos suffraganeorum. Nam gl. 2. in d. c. pastoralis, tripliciter respondet, cujus responsones sustinere posse, testatur Cardinalis. Innoc. tamen, quem omnes sequuntur, aliter respondet, scilicet, quod Archiepiscopus habet jurisdictionem Archiepiscopalem in tota sua provincia, & ita eam visitat, ut probatur in ca. sopita. de censib. & in c. 1. eod. tit. in 6. & in Clem. 2. de priviil. non tamen habet jurisdictionem episcopalem, nisi in sua dicecesi. Neque hoc inconueniens. Nam etiam Episcopus est ordinarius suæ dicecesis, & tamen non est ordinarius omnimodæ dicecesis, cum non habeat jurif. in exemptos, nec in eos, qui ita bene vivunt, quòd neque aliquem conveniunt, nec ipsi conveniuntur, juxta text. in c. de Constantinopolitana. 22. dist. Quæ solutio confirmatur

ex ratione text. in l. Modestinus, ubi glos. & Alciat. ff. de verb. signif. scilicet, quod liberta libertæ meæ non est mea liberta, nec vasallus vasalli mei est meus vasallus, ita etiam subditus subditi mei non est meus subditus: quibus accedit gl. recepta communiter in c. 1. verb. Agant. de offi. ord. in 6. asserens, Archiepiscopum intra dicecesim sui suffraganei non posse conferre ordines subditi sui suffraganei, quam gl. notat Cov. in pract. qq. c. 9. num. 2. Quo fit, Archiepiscopum in dicecesibus suorum suffraganeorum non posse constituere officialem foraneum, ad cognoscendum de causis per appellationem ad eum devolutis, vel devolvendis, cum in dicecesibus suffraganeorum judicare non possit, ut expresse probatur in c. 1. de offic. ordin. in 6. nisi hoc jus constituendi vicarium foraneum in dicecesi sui suffraganei de consuetudine speciali sibi competat: nam tunc bene poterit illum ponere, ut probatur in d. c. 1. §. quia in causis de offic. ordi. in 6. Ex qua consuetudine Archiepiscopus Compostellanus habet potestatem constituendi vicarium foraneum in dicecesi Salmantina, qui cognoscit de causis subditorum suorum suffraganeorum totius provincie Compostellæ per appellationem ad Archiepiscopum devolutis, vel alio modo ad ejus cognitionem pertinentibus. Qua in re hæc praxis observatur, quod à sententiis Episcoporum suffraganeorum, vel eorum officialium recta via appellatur ad istum vicarium foraneum Archiepiscopi Compostellani, Salmanticæ constitutum. Cæterum à sententiis ipsius Episcopi Salmantini, vel ejus officialis recta via appellatur ad ipsum Archiepiscopum Compostellan. & non ad prædictum ejus vicarium foraneum, qui episcopus Salmantinus nunquam consensit, quod ab ejus sententia vel sui officialis ad prædictum vicarium foraneum appellaretur, fundans se in rigore text. d. c. 1. de offi. ord. in 6. & ita ab Episcopo Salmantino, vel ejus officiali appellatur recta via ad ipsum Archiepiscopum, qui postmodum causam delegat, & committit suo officiali foraneo Salmanticæ existenti: quam commissionem & delegationem facere potest & debet juxt. text. & ibi gl. verb. possint. in d. c. 1. & in c. ut litigantes de offi. ordin. in 6.

S U M M A R I A.

- 1 Judex Ecclesiasticus de quibus causis cognoscere possit?
- 2 Clerici quoad causas spirituales sunt exempti de jure divino, quoad temporales verò & criminales ecclesiarum de jure positivo.
- 3 Laici possunt cognoscere de causis spiritualibus ex delegatione summi Pontificis.
- 4 Intellectus ad cap. decernimus de judiciis.
- 5 Causa civiles, Ecclesiastica & criminales clericorum antiquitus tractabantur coram secularibus iudicibus.
- 6 Judex ecclesiast. cognoscebat de clericis non conjugatis prima tonsura, & de eorum rebus tam in civilibus quam in criminalibus, secundum jus antiquum: hodie verò secus, & quid ex Trid. Concil. observetur?
- 7 Judex ecclesiast. quando possit cognoscere de causis criminalibus clericorum conjugatorum?
- 8 Clerici prima tonsura, qui amiserunt privilegium fori, si ultimo supplicio sint puniendi à judi-

- à judice seculari, non sunt degradandi.
- 9 Judex ecclesiasticus cognoscere debet, an reus captus per judicem secularem sit clericus, & debeat gaudere privilegio fori, & remitti ad judicem ecclesiasticum, & quæ praxis in hoc observetur, infra n. 10.
  - 11 Clericus captus à judice seculari si veniat remittendus ecclesiastico judici, debet remitti expensis ipsius clerici, nisi sit pauper.
  - 12 Judex ecclesiasticus non tenetur stare processui factò per judicem secularem remittentem clericum à se captum.
  - 13 Judex ecclesiasticus non debet inhibere seculari cognoscenti de crimine clerici presentati coram ipso ecclesiastico, donec sibi constet, reum clericum esse.
  - 14 Clericus presentatus coram ecclesiastico judice debet detineri in carcere tutissimo, dum tractatur causa, an sit clericus, vel non.
  - 15 Judex ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cujuscumque rei spiritualis, vel quasi spiritualis, etsi nihil proprietatis annexum habeat.
  - 16 Judex ecclesiasticus cognoscit de bonis propriis ecclesie & patrimonialibus clericorum adversus laicum reum, nisi ipse laicus neget, res esse ecclesie, vel clerici: quia tunc est remittendus ad secularem.
  - 17 Laicus negans rem esse ecclesie, cum notoriè constet contrarium, non est remittendus judici seculari.
  - 18 Laicus negans rem esse ecclesie, si clericus actor replicat, se paratum esse in continenti probare contrarium, non est remittendus judici seculari: sed ecclesiasticus cognoscit, an sua sit jurisdictio.
  - 19 Laici invasores rerum ecclesie, vel clericorum, contra quos proceditur per judicem ecclesiast. non sunt remittendi seculari, etsi negent res esse ecclesie, vel clericorum.
  - 20 Judex eccles. (attento jure Castella & Lusitania) non cognoscit de bonis patrimonialibus clericorum adversus laicum reum, nisi constitutum (ut est Salmantica) sit in contrarium.
  - 21 Dotis causa est misti fori & potest cognoscere judex ecclesiast. inter laicos de ea principaliter & per se mota, maxime cum petitur a vidua.
  - 22 Decimarum causa tam quoad questionem juris, quam facti tractanda est coram ecclesiastico judice, etiam adversus laicos.
  - 23 Judex eccl. potest implorare brachium seculare contra decimas non solventem.
  - 24 Laicus decimas non solvens potest compelli per judicem secularem ad earum solutionem.
  - 25 Judex ecclesiasticus cognoscit inter laicos de crimine usurarum.
  - 26 Usurarum crimen est misti fori.
  - 27 Judex ecclesiast. cognoscit de crimine symonia etiam inter laicos.
  - 28 Judex ecclesiasticus solus cognoscit de crimine heresis.
  - 29 Judex laicus non potest cognoscere de crimine heresis etiam quoad questionem facti.
  - 30 Seculares iudices tenentur exequi sententiam inquisitorum contra hæreticum latam, cum ad id requisiti fuerint.
  - 31 Judex ecclesiasticus cognoscit de adulterio, nisi agatur ad pœnam sanguinis, quia tunc secularis est competens judex.
  - 32 Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine falso circa litteras Apostolicas, & de crimine combinatus, sortilegii, divinatoris, pacis fractæ, sacrilegii, & aliis hujusmodi.
  - 33 Judex ecclesiasticus de crimine nefando sodomix etiam inter laicos cognoscit.
  - 34 Judex ecclesiast. potest cognoscere de quocumque peccato, etiam inter laicos ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, saltem per viam denunciationis.
  - 35 Judex ecclesiasticus cognoscit de perjurio, etiam inter laicos, quando agitur ad pœnitentiam in foro conscientie, & in foro contentioso, ubi agitur de relaxatione juramenti, aut de viribus & validitate illius.
  - 36 Judex laicus potest punire perjuros laicos, & compellere laicum ad observantiam juramenti liciti.
  - 37 Judex laicus potest cognoscere, an relaxatio juramenti sit nulla, quando id ponitur contra absolutum.
  - 38 Praxis, qua observatur circa relaxationem juramenti, qualiter procedat, & an sit necessaria partis citatio?
  - 39 Judex ecclesiast. cognoscens de relaxatione juramenti potest cognoscere de rescissione contractus, si simul id in eodem libello petatur.
  - 40 Judex eccles. cognoscit de rebus & jurib. hereditatis, quando Clericus extitit hæres alicujus laici, dummodo lis non fuerit cœpta adversus laicum defunctum, coram judice seculari.
  - 41 Intellectus ad l. heres absens ff. de jud.
  - 42 Clericus hæres institutus à laico tenetur facere insinuationem testamenti coram judice seculari.
  - 43 Judex ecclesiast. cognoscit, an laicus delinquens debeat gaudere immunitate ecclesie.
  - 44 Judex ecclesiast. cognoscit de executione testamentorum & ultimarum voluntatum etiam laicorum.
  - 45 Episcopi constituuntur à Conc. Trid. executores piarum dispositionum, & eisdem conceditur potestas cognoscendi de commutationibus ultimarum voluntatum.
  - 46 Testamentorum executio est misti fori, & inde laicus judex potest exequi testamenta, etiam si ad pias causas sint condita.
  - 47 Judex ecclesiast. cognoscit de crimine blasphemia etiam contra laicos, nisi Judæus blasphemiam crimen committat, quia tunc secularis tantum cognoscit.
  - 48 Judex ecclesiast. cognoscit de pluribus casibus, remissivè.
  - 49 Reus, cui pœna condigna non est imposita in criminibus misti fori, potest iterum puniri ab altero judice.
  - 50 Intellectus ad cap. felicis, §. per hoc. de pœnis. libr. 6.
  - 51 Sanguinis sententiam Ecclesia nemini irrogat.
  - 52 Pœnis duabus ad vindictam concurrentibus, una per aliam tollitur, nisi prior pœna imposita minor sit propter naturam jurisdictionis eam

- eam imponentis, ut quia majorem pœnam imponere non potest.
- 53 Absolutus aliquo crimine in foro pœnitentiæ, potest iterum accusari in foro exteriori, etiamsi sit absolutus per pœnitentiæ publicam, & solemnem.
- 54 Ecclesiasticus iudex in casibus, in quibus adversus laicos procedere potest, non potest propria autoritate capere bona, & personas eorum, nisi implorando brachium sæculare.
- 55 Consuetudo, ut ecclesiasticus iudex possit capere laicos & eorum bona sublata est per jus regium.
- 56 Ecclesiasticus iudex in criminalibus potest capere bona laicorum & eos in carcerem detrudere; secus in civilibus.

Secundum Præludium.

Secundò erit præmittendum, quod iudex ecclesiasticus cognoscit de omnibus, quæ verè & propriè spiritualia & ecclesiastica sunt, & de iis, quæ spiritualibus sunt annexa, antecedenter & consequenter: & ita cognoscit de omnibus controversiis super gradibus, ordinibus, sacris observationibus, beneficiis iure patronatus, decimis & similibus, & etiam de causis temporalibus ecclesiarum & clericorum, & de eorum criminibus, juxta text. in capit. *decernimus* cap. quanto c. qualiter cap. at si clerici. & c. clerici. de judi. & in cap. 2. de foro competenti & in cap. continua cum aliis illius causæ & quæstionis 11. qu. 1. & in l. 57. tit. 6. part. 1. & in l. 5. tit. 3. lib. 1. Recopil. & utrobique notant Doct. Est tamen in hoc discrimen, quod exemptio clericorum à potestate sæculari in causis verè spiritualibus competit de jure divino; in causis verò temporalibus ecclesiarum & clericorum, & in criminalibus competit de jure positivo, ut optimè resolvit Covar. in Pract. 99. cap. 31. num. 2. Bene verum est, laicos posse cognoscere de causis verè spiritualibus ex delegatione summi Pontificis, secundum gloss. receptam in dist. cap. *decernimus*. Quia licet laici sint prohibiti de jure divino cognoscere de causis spiritualibus, intelligi debet autoritate propria, non tamen censentur prohibiti de eis cognoscere ex delegatione Pontificis. Nam tunc videntur gerere vices ejus, ut probatur in cap. sanè de offic. deleg. Videtur enim tunc Papam suam jurisdictionem per eos exercere, argum. text. in cap. qui per alium de reg. jur. lib. 6. Non enim aliquo jure divino invenitur prohibitum laicis, cognoscere posse de causis verè spiritualibus ex commissione Pontificis. Non etiam obstat text. in dist. cap. *decernimus*, ubi verbum illud *Decernimus*, videtur jus novum inducere, & tamen ibi agitur de spiritualibus. Ergò text. ille expresse probare videtur contra prædictam resolutionem, exemptionem clericorum in spiritualibus non esse de jure divino. Nam respondeo, quod verbum illud, quatenus respicit spiritualia, stat improprie & debet exponi, id est, declaramus circa subjectam materiam, juxta text. in cap. ad audientiam de cleric. non resid. quatenus verò respicit causas civiles ecclesiarum & clericorum, & etiam criminales, stat propriè, & inducit jus

novum. Nam causæ civiles ecclesiasticæ & criminales antiquitus fuerunt sub jurisdictione Principum laicorum, ut resolvit Alciatus in Rub. 5 & in l. jubemus. Cod. de sacros. ecclesiis. Postea verò ecclesia ducta pia consideratione exempta eisdem à jurisdictione laicorum, in d. cap. *decernimus* & ita verbum illud ad diversa relatum in diverso capitur significato, secundum Panorm. Dec. & Rip. ibi.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de clericis non conjugatis primæ tonsuræ, & de eorum rebus tam in civilibus, quam in criminalibus, juxta text. cap. cum non ab homine, & cap. clericus de jud. & cap. 2. de foro compet. & notat gloss. in cap. unico, verbo, Clericus de cleric. conjug. in lib. 6. explicat Covar. in Pract. quæst. cap. 32. num. 1. Hodie verò clerici non conjugati primæ tonsuræ nec in civilibus, nec in criminalibus gaudent privilegio fori ecclesiastici; nisi habeant beneficium ecclesiasticum, aut clericalem habitum, & tonsuram deferentes alicui ecclesiæ ex mandato episcopi inserviant, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, seu universitate de licentia episcopi versentur, quasi ad majores ordines suscipiendos, ut decisum extat in Concil. Trid. Sess. 23. de reformat. cap. 6. & comprobatur à l. 1. tit. 4. lib. 1. Recopil. & circa hunc articulum erit hodie observanda forma & instructio posita in fin. tit. 4. lib. 1. Recop. à Rege nostro Philippo II.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causis criminalibus clericorum conjugatorum primæ tonsuræ, sive civiliter, sive criminaliter prædictæ causæ criminales intententur, dummodò prædicti conjugati deferant vestes clericales, & tonsuram, & cum unicis & virginibus matrimonium contraxerint, non tamen cognoscit de causis civilibus horum clericorum, juxta text. in cap. unico de cleric. conjug. in 6. sic intellectum ab Andrea Domin. Anchar. & Banchelio ibi, & à Covar. bene illum text. explicante in practiis quæst. cap. 31. à num. 7. Hodie verò ad hoc, ut conjugati gaudeant privilegio fori in criminalibus, ultra requisita posita in dist. cap. unico requiritur, quod deputati sint ab Episcopo, servitio, vel ministerio alicujus ecclesiæ, & quod actualiter serviant, vel ministrent illi ecclesiæ, ut expresse decisum est in Concil. Trid. Sess. 23. de reformat. cap. 6. Et quales debeant esse vestes, & tonsura, explicat Covar. dist. cap. 31. num. 8. quamvis hodie standum erit declarationi factæ à l. 1. tit. 4. lib. 1. Recopilat. Et advertit, quod in casibus, quibus clerici primæ tonsuræ amiserunt privilegium fori, & ultimo supplicio sunt puniendi à iudice sæculari, non debent degradari, ut bene resolvit Covar. in Practiis quæst. cap. 32. num. 3. ubi num. 4. resolvit illam quæstionem, an qui post delictum commissum assumpsit ordinem ecclesiasticum puniri possit à iudice sæculari? de qua quæstione vide aliqua per Vivium in suis commun. pag. 14.

Cognoscit etiam ecclesiasticus, an Reus captus per iudicem sæcularem sit clericus, & debeat gaudere privilegio fori remittique ad iudicem ecclesiasticum, juxta text. cap. si iudex laicus de sentent. excommunicationis in 6. ibi, dubitatio-

bitationes &c. Et hanc opinionem tanquam communem probant omnes ibi, Francus & omnes in cap. unico de clericis conjugatis in 6. Rota in novis. decisione. 202. Fulgos. consilio 124. Quinimo in hoc casu nec de nuda quæstione facti iudex laicus cognoscit, secundum communem ex Navar. cap. novis. notabili. 6. num. 44. de jud. & comprobatur ex argumento Decii in dist. cap. *decernimus* n. 24. & Lanfranci in Clementina dispendiosam de judic. colum. 6. & ita in praxi servatur apud Hispanos, teste Covar. in Pract. cap. 33. num. 1. quamvis apud Gallos & Lusitanos hæc cognitio pertineat ad iudicem sæcularem, ut de Gallis testatur Guido. quæst. 138. & Joan. Gallus quæst. 38. Et de Lusitanis extat ordinatio lib. 2. tit. 1. §. 10. & 15. Et qualiter clericatus & reliqua requisita debeant probari, explicat Covar. in dist. cap. 33. num. 3. Hodie verò ponitur in illa declaratione posita in fine tit. 4. lib. 1. Recopil. vers. quando occurrere. Interim tamen, quod causa clericatus finita fuerit per sententiam iudicis ecclesiastici, usus forensis jam obtinuit, quod reus non remittatur ad iudicem ecclesiasticum, quamvis iudex sæcularis statim debeat super sedere cognitioni criminis; & ad hoc poterit compelli ab ecclesiastico iudice, recepta tamen summaria informatione, aut probatione clericatus, ut satis colligitur ex dict. cap. si iudex laicus in fin. Quocirca hodie in ipsa inhibitoria debet inferi informatio clericatus, & titulus beneficii: & si non est beneficiarius, debet inferi testimonium, quod ille reus deputatus est ab episcopo servitio alicujus ecclesiæ, vel quod versatur in seminario clericorum, aut in aliqua universitate de licentia episcopi juxta formam traditam in fine tit. 4. lib. 1. Recopilat. vers. quando occurrere. Et advertit, quod quoties reus captus remittendus est ad iudicem ecclesiasticum remitti debet absque dedecore & aliquo actu ignominioso secundum Julium Clarum, lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 38. num. 48. refutantem consuetudines quarundam provinciarum quibus inductum est, has remissiones fieri cum actibus ignominiosis: deberque hac remissio fieri cum custodibus & expensis ipsius clerici, secundum Aufserium in Clem. 1. de offic. ordin. qu. 2. num. 22. Boerium decis. 303. colum. penult. ex Bald. l. generaliter §. iis presentibus. Cod. de reb. credit. Sed si clericus fuerit pauper, tunc remitti debet expensis iudicis ecclesiastici secundum prædictos DD. & ita in praxi servatur. Nec iudex ecclesiasticus stabit processui factò per iudicem sæcularem remittentem secundum communem opinionem ex Decio in cap. at si clerici de jud. & Thoma Grammatico in consil. crimin. 42. num. 1. & Vivio lib. communium opinionum verbo, Iudex laicus, quamvis in praxi observetur, quod extrahitur processus à tabellione iudicis sæcularis, & coram ecclesiastico producitur ad instruendum in causa. Cæterum si iudex sæcularis cognoverit de aliquo crimine adversus clericum, quem nondum tamen apprehenderit; sed clericus is prius se præsentaverit coram suo iudice ecclesiastico, petendo se pronuntiarī clericum & exemptum à jurisdictione sæculari, petendoque, ut iudex ecclesiasticus suis censuris inhibeat sæculari cognitione illius cau-

sa: tunc ecclesiasticus non debet inhiere sæculari, nec contra eum procedere, donec prius sibi constet, illum clericum esse talem, qui gaudere debeat privilegio fori, juxta l. 7. tit. 14. lib. 1. Recopilat. & in ipsa inhibitoria debent inferi omnia supradicta in præcedenti casu juxta formam traditam in fine tit. 4. lib. 1. Recop. Et in isto casu interim quod pendet lis super clericatu clericus præsentatus debet detineri à iudice ecclesiastico in publicis tutissimis carceribus, nec debet dimitti sub fidejussoribus, nec detineri in ecclesia aut monasterio, alioquin poterit capi à iudice sæculari, juxta l. 7. tit. 4. lib. 1. Recopil. Quod procedit nedum pendente lite super clericatu, verum etiam pendente lite super punitione criminis, juxta dict. l. 7. quam sic intelligit Covar. in Pract. quæst. c. 33. num. 4. & tradit Bernardus Diaz in Pract. Crimin. Canon. cap. 116. Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causa possessoria cujuscumque rei spiritualis, vel quasi spiritualis, etiamsi nihil proprietatis annexum habeat, secundum Butrium c. si. de jud. & plures alios, quos refert & sequitur Joan. Daima in proœmio pragmatica sanctio §. posthumo fol. 112. Beronius in Rubric. de jud. num. 51. Covar. in practiis quæst. cap. 33. num. 1. contra Panor. & alios in c. litteras de juram. calum.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de bonis propriis ecclesiæ, & de bonis patrimonialibus clericorum adversus laicum reum: Nam bona patrimonialia clericorum gaudent privilegio bonorum ecclesiæ, juxta gloss. 3. c. ecclesia de constitut. & gloss. fin. cap. fin. de vita & honest. clericor. Quod intellige verum in casibus à jure expressis, secundum communem ex Decio d. c. ecclesia num. 18. & Covar. lib. 1. Variar. cap. 4. num. 3. Unde cum iste casus expressus sit in l. *decernimus* Cod. de episc. audien. & cap. si clericus laicum de foro compet. per argum. à speciali merito bona patrimonialia clericorum gaudent privilegio fori: Et est ratio, quia in foro principaliter consideratur persona clerici; & non bona; ex mente Decii d. num. 18. licet mordeat Covar. ubi supra num. 3. Limita tamen hanc resolutionem veram esse, nisi reus laicus neget; res illas esse ecclesiæ, vel clerici actoris: nam tunc remittendus erit ad iudicem sæcularem, juxta dict. cap. si clericus laicum quia per illam negationem res efficitur dubia, juxta gl. 1. cap. verius de renun. & gloss. cap. 1. verbo, Conservatores de offi. jud. deleg. numer. 6. & gloss. 5. l. plures Cod. de fide instrum. Ac ideò reus laicus in dubio non est trahendus ad iudicem ecclesiasticum, contra regulam, cap. cum sit generale: de foro compet. Sublimitabis hoc primo quando notorie constaret, rem illam esse ecclesiæ, vel clerici. Nam tunc, etiamsi reus laicus neget esse ecclesiæ, vel clerici, non erit remittendus ad iudicem sæcularem quia notorium per negationem non efficitur dubium cap. super eo. de testib. cog. & ita firmant Butrius Panorm. num. 4. Felin. colum. 1. dist. cap. si clericus. sic limitando illum tex. Sublimitabis secundo, nisi clericus actor replicet, se paratum esse incontinenti probare rem esse suam vel ecclesiæ; nam tunc reus laicus non erit remittendus.

mittendus ad iudicem secularem, imò iudex ecclesiasticus summarie cognoscet, utrum sua sit iurisdicção secundum Card. in fin. Panorm. num. 14. & 15. Marianum num. 11. & 13. dict. cap. si clericus & secundum communem ex Curtio in l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ierit, & quidquid aliter dicant Anto. num. 9. dict. cap. si clericus & Alex. dict. l. 2. num. 19. & quidquid aliter dicant Anchar. & Barba. dict. cap. si clericus. Sublimitatis tertio, quando ab ecclesiastico iudice procederetur adversus laicos malefactores, & infautores rerum ecclesiarum: nam tunc reus laicus non erit remittendus ad secularem, ut cap. cum sit generale de foro compet. & si dubitetur de maleficio, secundum Innoc. & communem d. cap. si clericus & Marianum d. c. cum sit generale n. 18. Quod procedit etiam in infautoribus rerum clericorum, ut post Collectarium num. 2. & post gloss. 1. c. similiter 10. quest. 1. probant communiter omnes d. cap. cum sit generale & Panorm. ab num. 14. Felin. colum. 1. Barb. n. 68. quamvis contrarium teneant Butrius ibi in notab. fin. dict. num. 68. & Aufrerius de potestate ecclesie versic. 38. num. 31. Covar. Variarum cap. 4. num. 3. Hodie tamen de jure Regio Castellæ, & Lusitanie iudex ecclesiasticus non cognoscit de bonis patrimonialibus clericorum adversus laicum reum, juxta l. 57. tit. 6. part. 1. & in lib. 2. Ordin. Lusitanorum tit. 1. §. 17. Nisi consuetudo vigeret in aliquo tribunali ecclesiastico, quod iudex ecclesiasticus cognoscat adversus laicos super quibuscunque causis ad petitionem clerici, vel ecclesie, juxta dict. cap. si clericus in fine, quæ consuetudo viget in audientia episcopali Salmantensi: in rebus tamen ecclesie nihil immutatum est de jure regio.

21 Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causa dotis principaliter, & de per se mota inter laicos: nam talis causa est mixti fori, secundum Innocen. Henricum Panorm. & alios cap. de prudentia de donat. inter vir. & uxorem quorum opinio communis est ex Felino cap. licet num. 1. de foro compet. Decio in Authent. quod locum num. 5. Cod. de collat. Ripa in l. 1. nu. 48. ff. solut. matrim. Aufrer. de potest. ecclesiast. num. 21. casu 27. Gom. in cap. fin. in princip. num. 22. de jud. Did. Per. l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin. colum. 775. versic. dubitatur insuper. Quæ opinio procul dubio recipienda est, quando dos peteretur à vidua, quæ miserabilis est habitu, & dotis privatio reddit eam oppressam, & sic miserabilem acta, secundum Bald. Novellum in Tractatu de dote part. 9. privilegio 16. Rubennum repetit. cap. per vestras notab. 2. num. 13. & 24. quamvis gloss. pen. dict. cap. de prudentia & Anton. hic & Jas. dict. Authent. quod locum num. 10. indistincte firment, causam dotis principaliter de per se motam tractandam esse coram iudice seculari quorum opinio communis est ex Felino sibi contrario cap. ecclesia num. 58. de consuet. In aliis vero casibus crederem iudices seculares nequaquam permitturos, quod meri laici causam dotis principaliter & de per se motam intentent coram iudice ecclesiastico, præcipue quando ageretur de dote de novo constituenda ex Anchar. consil. 21. ad fin. recepto à Felino d. c. licet n.

1. & à Rubenno ubi supra num. 17. & Decisio d. cap. ecclesia n. 37.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causis decimarum, & adversus laicos, tam quoad quæstionem juris, quàm quoad quæstionem facti, ut cap. pervenit & cap. nuntios & cap. cum homines de decim. & Clem. 2. de jud. & cap. postulasti de homicid. cap. omnes decima 16. quest. 7. & in concil. Trid. sessione 25. de reformat cap. 12. quem text. explicat Navarr. in Manuali Latino cap. 21. num. 32. Et iudex ecclesiasticus poterit implorare brachium seculare contra decimas non solventem, d. c. postulasti & ibi Felin. & reliqui: & in quæstione facti decimarum ecclesia habet duos iudices, ecclesiasticum & secularem. Nam laicus poterit compelli ad solutionem decimarum per iudicem secularem, ut resolvit Feder. consil. 245. Covar. in pract. quest. 35. num. 2. ubi resolvit, quod in aliquibus causis decimarum secularis poterit cognoscere, etiam de quæstione juris; & Rebuffus in Tract. de decimis q. 10. num. 3. quo in loco à num. 1. de isto artic. agit.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine usurarum inter laicos, secundum gloss. 3. dict. cap. cum sit generale & ibi communiter omnes, & plures, quos refert Covar. lib. 3. Variarum cap. 3. n. 1. Sed tu resolve verius esse, quod hoc crimen est mixti fori, & sic quod iudex ecclesiasticus cognoscit de eo inter clericos; iudex vero seularis inter laicos, etiam de quæstione juris, ita resolvit Covar. ubi supra, & Navar. cap. novit. notab. 6. num. 44. illatione 2. de judi. & probatur ex l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopilar. & ex Lusitanis lib. 4. tit. 14. per totum. & tit. 27. §. 1. Tamen praxis observat, quod ecclesiasticus aliquando cognoscit de isto crimine, ut resolvit Covar. ubi supra, versic. quarto & ita est tenendum: quicquid aliter dicat Julius Clarus lib. 5. Sentent. §. si. quest. 37. n. 2.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine simoniæ, etiam inter laicos secundum gloss. 3. in dict. cap. cum sit generale; tamen quoad quæstionem facti hujus criminis etiam iudex seularis cognoscere poterit inter laicos, secundum Anto. numer. 14. Imolam numer. 8. Felin. num. 4. in dict. cap. cum sit generale & Alex. in additionibus ad Barto. in l. 1. ff. de public. jud. contra Panorm. num. 20. Marianum num. 22. Barb. num. 180. dict. cap. cum sit generale.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine hæresis: quia crimen hoc adversus fidem & religionem committitur, ac idèd solus ecclesiasticus de eo cognoscere potest secundum gloss. 3. in dict. cap. cum sit generale & tradit Mathæus in cap. ut inquisitionis & in cap. prohibemus. Abb. & reliqui in dict. cap. cum sit generale Alciat. in c. 1. de offic. ordi. num. 73. Simanc. de institut. cathol. titu. 36. à num. 1. Nec etiam iudex seularis de isto crimine cognoscere poterit, etiam quoad quæstionem facti, secundum communem ex Navar. in dict. cap. novit. notab. 6. num. 44. & Covar. in Practicis quest. cap. 33. numer. 3. in fine per tex. in dict. cap. ut inquisitionis §. prohibemus. Quinimò nullus seularium iudicum quantacunque potest.

potestate & dignitate præditus ullo modo cognoscere poterit de causis civilibus, aut criminalibus, quarum cognitio ad inquisitores pertinet, etiam prætextu sublevandi vi oppressos. Nam si aliquis gravatus appellare voluerit in supradictis causis, adire debet senatum supremum sanctæ generalis inquisitionis, ut resolvit Simanc. ubi supra num. 2. Poterunt tamen & debent iudices seculares condemnare & punire illos, quos inquisitores declaraverint, hæreticos esse pertinaces, relapsos, aut impœnitentes: quia eorum officium in prædictis causis non in cognoscendo, sed in exequendo consistit, quam executionem facere tenentur, cum ab inquisitoribus fuerint requisiti, & tunc tenentur sententiam ecclesiasticam in causa hæresis exequi nulla de iustitia ipsius cognitione, vel fide facta, quia censentur meri executores, juxta tex. in dict. cap. ut inquisitionis §. prohibemus; & est communis opinio Canonistarum quam sequuntur etiam Legistæ secundum Simanc. ubi supra, & ita in Hispania usu receptum esse testatur Julius Clarus lib. 5. Sentent. §. si. q. 96. n. 7.

31 Cognoscit insuper iudex ecclesiasticus de adulterio, secundum gloss. 3. dict. cap. cum sit generale. Quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam, vel ad separationem thori, secundum communem dict. c. cum sit generale & cap. tue de procuratoribus & tradunt Panorm. & communis in cap. 1. de offic. ordinar. resolvit Covar. de sponsalibus 2. part. cap. 7. §. 6. num. 8. quamvis Dec. consil. 212. num. 2. existimet, secularem esse competentem quoad separationem thori. Cæterum quando agitur ad pœnam sanguinis, seularis competens est: si vero agatur ad alias pœnas, tunc uterque potest cognoscere secundum communem d. c. cum sit generale ex Panorm. Mariano num. 23. Felin. num. 11. consentit Dec. c. consuluit. 1. de appellat. & Diaz in Pract. crimin. cap. 79. & Julius Clarus lib. 5. Sent. §. fin. quest. 37. num. 3. & hodie expresse decisum extat in Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 8. ubi præscribitur ordo, quo ordinarii procedere debent ad punitionem hujusmodi criminis, ubi etiam probatur, de crimine concubitus ecclesiasticum cognoscere posse adversus laicos, & tradit Julius Clarus ubi supra num. 4. quamvis Alciatus in c. 1. de offic. ordinar. n. 22. post alios contendat, quoad alias pœnas secularem solummodo competentem esse.

32 Cognoscit similiter iudex ecclesiasticus de crimine falsi circa litteras Apostolicas, concubitus, fortilegii, divinationis, pacis fractæ, sacrilegii & aliis hujusmodi, etiam inter laicos: quæ crimina congerunt Panorm. num. 24. Marian. colum. penult. Felin. num. 13. in dict. cap. cum sit generale; Aufrerius de potestate seculari regula 4. fallent. 12. Tamen de his criminibus etiam potest cognoscere seularis inter laicos, secundum prædictos DD. ubi supra, & probatur de jure regio lib. 8. Recop. a titu. 3. cum nonnullis sequentibus.

33 Cognoscit etiam ecclesiasticus de crimine nefundo sodomie etiam contra laicos; juxta text. cap. clerici de excessib. prel. & communiter omnes ex Bermond. Tract. de concub. fol. 128. n. 43. & Julio Claro ubi supra, n. 5.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

Cognoscit item iudex ecclesiasticus de quocunque peccato, etiam inter laicos ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, liberandique animam ejus à morte perpetua, saltem per viam denuntiationis secundum gloss. dict. cap. cum sit & latè resolvit Navar. dict. cap. novit. notab. 6.

Cognoscit item iudex ecclesiasticus de crimine perjurii, etiam inter laicos, secundum gloss. 3. d. o. cum sit generale. Quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam in foro conscientie, & etiam in foro contentioso, ubi agitur de relaxatione juramenti, aut de viribus & de validitate illius. Nam tunc laici ratione juramenti efficiuntur de foro competenti ecclesie, juxta cap. si. de foro comp. in 6. & firmiter Panorm. Marianus & Felin. numer. 7. dict. cap. cum sit Aufrerius de potestate seculari regula 4. fallent. 4. Selva in Tract. de jurejur. 2. part. quest. 5. Fortunius de ultimo sine num. 325. Cæterum seularis iudex punire potest laicos perjuros, juxta text. in cap. Rex debet 23. quest. 5. & probat Romanus in singulari 420. Covar. in cap. quamvis pactum 1. part. §. 3. n. 11. in 6. & l. 1. cum segg. tit. 17. lib. 8. Recopilar. Potestque seularis cogere laicum, cui turpiter est juratum, ut remittat juramentum, ut cum aliis resolvit Covar. lib. 1. Variarum cap. 4. n. 5. versic. verum. Potest etiam seularis cogere laicum jurantem ad observantiam juramenti liciti, ut cap. licet mulieres de jurejur. in 6. Et denique potest seularis videre, utrum episcopi relaxatio à juramento sit nulla, quando id opponitur contra absolutum, secundum Anchar. in consil. 382. num. 6. Et circa praxin, quæ versatur in petenda relaxatione juramenti, ultra ea, quæ tradit Covar. lib. 1. Variar. cap. 4. num. 5. & Roland. in consil. 34. num. 7. lib. 1. advertit, quod, quando relaxatio juramenti petitur solummodo ad effectum agendi à Reverendissimo Nuntio, tunc pars adversa non citatur ad concedendam illam relaxationem: & in hac specie potest procedere resolutio tradita à Covar. in dict. cap. 4. num. 6. asserente, necessariam non esse citationem partis adversæ & ita in praxi servari: tamen quando prædicta relaxatio ad effectum agendi petitur coram episcopo, vel ejus vicario, pars adversa erit citanda, ut resolvit Felin. in consil. 300. & Dominicus in consil. 16. & plures alii, quos refert Covar. in dict. cap. 4. num. 6. & ita praxis observat, quicquid oppositum dicat Covar. & Jacob. Menoch. in consil. 24. num. 11. & num. 12. indistincte asserat, adversarium semper citandum esse. Et est advertendum, quod petens hanc relaxationem juramenti tenetur in ipsa petitione facere mentionem de juramento, etsi juravit, se non petiturum relaxationem, & si sibi concessa fuerit, etiam motu proprio, se non usurum ea; de his omnibus tenetur mentionem facere in sua petitione, ut resolvit Felinus in cap. constitutus num. 13. & 14. de rescript. Et in prædicto articulo, quando relaxatio juramenti petitur ad effectum agendi, advertendum est, quod in petitione relaxationis simul & in eodem libello erit concludendum, quod præstita relaxatione à iudice ecclesiastico, ipse iudex annullat & rescindat ipsum contractum. Nam ad hoc

mittendus ad iudicem secularem, imò iudex ecclesiasticus summarie cognoscet, utrum sua sit iurisdicção secundum Card. in fin. Panorm. num. 14. & 15. Marianum num. 11. & 13. dict. cap. si clericus & secundum communem ex Curtio in l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ierit, & quidquid aliter dicant Anto. num. 9. dict. cap. si clericus & Alex. dict. l. 2. num. 19. & quidquid aliter dicant Anchar. & Barba. dict. cap. si clericus. Sublimitabis tertio, quando ab ecclesiastico iudice procederetur adversus laicos malefactores, & in vafores rerum ecclesiarum: nam tunc reus laicus non erit remittendus ad secularem, ut cap. cum sit generale de foro compet. & si dubitetur de maleficio, secundum Innoc. & communem d. cap. si clericus & Marianum d. c. cum sit generale n. 18. Quod procedit etiam in in vaforibus rerum clericorum, ut post Collectarium num. 2. & post gloss. 1. c. similiter 10. quest. 1. probant communiter omnes d. cap. cum sit generale & Panorm. ab num. 14. Felin. colum. 1. Barb. n. 68. quamvis contrarium teneant Butrius ibi in notab. fin. dict. num. 68. & Aufrelius de potestate ecclesie versic. 38. num. 31. Covar. Variarum cap. 4. num. 3. Hodie tamen de jure Regio Castellæ, & Lusitanie iudex ecclesiasticus non cognoscit de bonis patrimonialibus clericorum adversus laicum reum, juxta l. 57. tit. 6. part. 1. & in lib. 2. Ordin. Lusitanorum tit. 1. §. 17. Nisi consuetudo vigeret in aliquo tribunali ecclesiastico, quod iudex ecclesiasticus cognoscat adversus laicos super quibuscunque causis ad petitionem clerici, vel ecclesie, juxta dict. cap. si clericus in fine, quæ consuetudo viget in audientia episcopali Salmantensi: in rebus tamen ecclesie nihil immutatum est de jure regio.

21 Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causa dotis principaliter, & de per se mota inter laicos: nam talis causa est mixti fori, secundum Innoc. Hemicum Panorm. & alios cap. de prudentia de donat. inter vir. & uxorem quorum opinio communis est ex Felino cap. licet num. 1. de foro compet. Decio in Authent. quod locum num. 5. Cod. de collat. Ripa in l. 1. nu. 48. ff. solut. matrim. Aufrelius de potest. ecclesiast. num. 21. casu 27. Gom. in cap. fin. in princip. num. 22. de jud. Did. Per. l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin. colum. 775. versic. dubitatur insuper. Quæ opinio procul dubio recipienda est, quando dos peteretur à vidua, quæ miserabilis est habitu, & dotis privatio reddit eam oppressam, & sic miserabilem acta, secundum Bald. Novellum in Tractatu de dote part. 9. privilegio 16. Rubeum repetit. cap. per vestras notab. 2. num. 13. & 24. quamvis gloss. pen. dict. cap. de prudentia & Anton. hic & Jas. dict. Authen. quod locum num. 10. indistincte firment, causam dotis principaliter de per se motam tractandam esse coram iudice seculari quorum opinio communis est ex Felino sibi contrarium cap. ecclesia num. 58. de consil. In aliis vero casibus crederem iudices seculares nequaquam permissuros, quod meri laici causam dotis principaliter & de per se motam intentent coram iudice ecclesiastico, præcipue quando ageretur de dote de novo constituenda ex Anchar. consil. 21. ad fin. recepto à Felino d. c. licet n.

1. & à Rubeo ubi supra num. 17. & Decisio d. cap. ecclesia n. 37.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causis decimarum, & adversus laicos, tam quoad quæstionem juris, quàm quoad quæstionem facti, ut cap. pervenit & cap. nuntios & cap. cum homines de decim. & Clem. 2. de jud. & cap. postulasti de homicid. cap. omnes decima 16. quest. 7. & in concil. Trid. sessione 25. de reformat cap. 12. quem text. explicat Navarr. in Manuali Latino cap. 21. num. 32. Et iudex ecclesiasticus poterit implorare brachium seculare contra decimas non solventem, d. c. postulasti & ibi Felin. & reliqui: & in quæstione facti decimarum ecclesia habet duos iudices, ecclesiasticum & secularem. Nam laicus poterit compelli ad solutionem decimarum per iudicem secularem, ut resolvit Feder. consil. 245. Covar. in pract. quest. 35. num. 2. ubi resolvit, quod in aliquibus causis decimarum secularis poterit cognoscere, etiam de quæstione juris; & Rebuffus in Tract. de decimis q. 10. num. 3. quo in loco à num. 1. de isto artic. agit.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine usurarum inter laicos, secundum gloss. 3. dict. cap. cum sit generale & ibi communiter omnes, & plures, quos refert Covar. lib. 3. Variarum cap. 3. n. 1. Sed tu resolve verius esse, quod hoc crimen est misti fori, & sic quod iudex ecclesiasticus cognoscit de eo inter clericos; iudex vero seularis inter laicos, etiam de quæstione juris, ita resolvit Covar. ubi supra, & Navar. cap. novit. notab. 6. num. 44. illatione 2. de judi. & probatur ex l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopilat. & ex Lusitanis lib. 4. tit. 14. per totum. & tit. 27. §. 1. Tamen praxis observat, quod ecclesiasticus aliquando cognoscit de isto crimine, ut resolvit Covar. ubi supra, versic. quarto & ita est tenendum: quicquid aliter dicat Julius Clarus lib. 5. Sentent. §. si. quest. 37. n. 2.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine simoniæ, etiam inter laicos secundum gloss. 3. in dict. cap. cum sit generale; tamen quoad quæstionem facti hujus criminis etiam iudex seularis cognoscere poterit inter laicos, secundum Anto. numer. 14. Imolam numer. 8. Felin. num. 4. in dict. cap. cum sit generale & Alex. in additionibus ad Barto. in l. 1. ff. de public. jud. contra Panorm. num. 20. Marianum num. 22. Barb. num. 180. dict. cap. cum sit generale.

Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de crimine hæresis: quia crimen hoc adversus fidem & religionem committitur, ac idèd solus ecclesiasticus de eo cognoscere potest secundum gloss. 3. in dict. cap. cum sit generale & tradit Masuerus in cap. ut inquisitionis & in cap. prohibemus. Abb. & reliqui in dict. cap. cum sit generale Alciat. in c. 1. de offic. ordi. num. 73. Simanc. de institut. cathol. tit. 36. à num. 1. Nec etiam iudex seularis de isto crimine cognoscere poterit, etiam quoad quæstionem facti, secundum communem ex Navar. in dict. cap. novit. notab. 6. num. 44. & Covar. in Practicis quest. cap. 33. numer. 3. in fine per tex. in dict. cap. ut inquisitionis §. prohibemus. Quinimò nullus seularium iudicum quantacunque potest.

potestate & dignitate præditus ullo modo cognoscere poterit de causis civilibus, aut criminalibus, quarum cognitio ad inquisitores pertinet, etiam prætextu sublevandi vi oppressos. Nam si aliquis gravatus appellare voluerit in supradictis causis, adire debet senatum supremum sanctæ generalis inquisitionis, ut resolvit Simanc. ubi supra num. 2. Poterunt tamen & debent iudices seculares condemnare & punire illos, quos inquisitores declaraverint, hæreticos esse pertinaces, relapsos, aut impœnitentes: quia eorum officium in prædictis causis non in cognoscendo, sed in exequendo consistit, quam executionem facere tenentur, cum ab inquisitoribus fuerint requisiti, & tunc tenentur sententiam ecclesiasticam in causa hæresis exequi nulla de iustitia ipsius cognitione, vel fide facta, quia censentur meri executores, juxta tex. in dict. cap. ut inquisitionis §. prohibemus; & est communis opinio Canonistarum quam sequuntur etiam Legistæ secundum Simanc. ubi supra, & ita in Hispania usu receptum esse testatur Julius Clarus lib. 5. Sentent. §. si. q. 96. n. 7.

31 Cognoscit insuper iudex ecclesiasticus de adulterio, secundum gloss. 3. dict. cap. cum sit generale. Quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam, vel ad separationem thori, secundum communem dict. c. cum sit generale & cap. tue de procuratoribus & tradunt Panorm. & communis in cap. 1. de offic. ordinar. resolvit Covar. de sponsalibus 2. part. cap. 7. §. 6. num. 8. quamvis Dec. consil. 212. num. 2. existimet, secularem esse competentem quoad separationem thori. Cæterum quando agitur ad pœnam sanguinis, seularis competens est: si vero agatur ad alias pœnas, tunc uterque potest cognoscere secundum communem d. c. cum sit generale ex Panorm. Mariano num. 23. Felin. num. 11. consentit Dec. c. consuluit. 1. de appellat. & Diaz in Pract. crimin. cap. 79. & Julius Clarus lib. 5. Sent. §. fin. quest. 37. num. 3. & hodie expresse decisum extat in Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 8. ubi præscribitur ordo, quo ordinarii procedere debent ad punitionem hujusmodi criminis, ubi etiam probatur, de crimine concubitus ecclesiasticum cognoscere posse adversus laicos, & tradit Julius Clarus ubi supra num. 4. quamvis Alciatus in c. 1. de offic. ordinar. n. 22. post alios contendat, quoad alias pœnas secularem solummodo competentem esse.

32 Cognoscit similiter iudex ecclesiasticus de crimine falsi circa litteras Apostolicas, concubitus, fortilegii, divinationis, pacis fractæ, sacrilegii & aliis hujusmodi, etiam inter laicos: quæ crimina congerunt Panorm. num. 24. Marian. colum. penult. Felin. num. 13. in dict. cap. cum sit generale; Aufrelius de potestate seculari regula 4. fallent. 12. Tamen de his criminibus etiam potest cognoscere seularis inter laicos, secundum prædictos DD. ubi supra, & probatur de jure regio lib. 8. Recop. a titu. 3. cum nonnullis sequentibus.

33 Cognoscit etiam ecclesiasticus de crimine nefundo sodomiæ etiam contra laicos; juxta text. cap. clerici de excessib. prel. & communiter omnes ex Bermond. Tract. de concub. fol. 128. n. 43. & Julio Claro ubi supra, n. 5.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

Cognoscit item iudex ecclesiasticus de quoque peccato, etiam inter laicos ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, liberandique animam ejus à morte perpetua, saltem per viam denuntiationis secundum gloss. dict. cap. cum sit & latè resolvit Navar. dict. cap. novit. notab. 6.

Cognoscit item iudex ecclesiasticus de crimine perjurii, etiam inter laicos, secundum gloss. 3. d. o. cum sit generale. Quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam in foro conscientie, & etiam in foro contentioso, ubi agitur de relaxatione juramenti, aut de viribus & de validitate illius. Nam tunc laici ratione juramenti efficiuntur de foro competenti ecclesie, juxta cap. si. de foro comp. in 6. & firman Panorm. Marianus & Felin. numer. 7. dict. cap. cum sit Aufrelius de potestate seculari regula 4. fallent. 4. Selva in Tract. de jurejur. 2. part. quest. 5. Fortunius de ultimo fine num. 325. Cæterum seularis iudex punire potest laicos perjuros, juxta text. in cap. Rex debet 23. quest. 5. & probat Romanus in singulari 420. Covar. in cap. quamvis pactum 1. part. §. 3. n. 11. in 6. & l. 1. cum seqq. tit. 17. lib. 8. Recopilat. Potestque seularis cogere laicum, cui turpiter est juratum, ut remittat juramentum, ut cum aliis resolvit Covar. lib. 1. Variarum cap. 4. n. 5. versic. verum. Potest etiam seularis cogere laicum jurantem ad observantiam juramenti liciti, ut cap. licet mulieres de jurejur. in 6. Et denique potest seularis videre, utrum episcopi relaxatio à juramento sit nulla, quando id opponitur contra absolutum, secundum Anchar. in consil. 382. num. 6. Et circa praxin, quæ versatur in petenda relaxatione juramenti, ultra ea, quæ tradit Covar. lib. 1. Variar. cap. 4. num. 5. & Roland. in consil. 34. num. 7. lib. 1. adverte, quod, quando relaxatio juramenti petitur solummodo ad effectum agendi à Reverendissimo Nuntio, tunc pars adversa non citatur ad concedendam illam relaxationem: & in hac specie potest procedere resolutio tradita à Covar. in dict. cap. 4. num. 6. afferente, necessariam non esse citationem partis adversæ & ita in praxi servari: tamen quando prædicta relaxatio ad effectum agendi petitur coram episcopo, vel ejus vicario, pars adversa erit citanda, ut resolvit Felin. in consil. 300. & Dominicus in consil. 16. & plures alii, quos refert Covar. in dict. cap. 4. num. 6. & ita praxis observat, quicquid oppositum dicat Covar. & Jacob. Menoch. in consil. 24. num. 11. & num. 12. indistinctè asserat, adversarium semper citandum esse. Et est advertendum, quod petens hanc relaxationem juramenti tenetur in ipsa petitione facere mentionem de juramento, etsi juravit; se non petiturum relaxationem, & si sibi concessa fuerit, etiam motu proprio, se non usurum ea; de his omnibus tenetur mentionem facere in sua petitione, ut resolvit Felinus in cap. constitutus num. 13. & 14. de rescript. Et in prædicto articulo, quando relaxatio juramenti petitur ad effectum agendi, advertendum est, quod in petitione relaxationis simul & in eodem libello erit concludendum, quod præstita relaxatione à iudice ecclesiastico, ipse iudex annullat & rescindat ipsum contractum. Nam ad hoc

hoc etiam erit competens inter laicos ratione juramenti, secundum Bald. in l. ordinarij not. 2. Cod. de rei vendic. Et est communis opinio, à qua in praxi difficile esset recedendum, secundum Dec. in Rubric. extra de judic. num. 2. Quamvis in puncto juris ipse Dec. dicat, contrariam veriorum esse, quem in hoc sequitur Covar. in dict. cap. 4. num. 7. & 8. dicens, opinionem Baldi veram esse, quoties præstita relaxatione juramenti contractus veniret rescindendus propter vitium usuræ, simoniæ, vel propter aliud simile, cujus cognitio pertinet ad ecclesiasticum judicem, secus tamen esset, si alio jure contractus rescinderetur.

39 Ego tamen existimo indistincte, judicem ecclesiasticum cognoscentem de relaxatione juramenti posse cognoscere de rescissione ipsius contractus, si simul id in libello petatur argum. text. in cap. si. de foro compet. lib. 6. Cui non plene satisfaciunt Dec. & Covar. ubi supra. Nam si ratione juramenti ecclesiasticus est competens inter laicos ad observantiam ejus, idem etiam erit, quando ageretur ad remissionem juramenti, cum contrariorum idem sit jus. Pro qua opinione facit text. in l. 11. & 12. tit. 1. lib. 4. Recop. ubi prohibitum est tabellionibus apponere juramentum in contractibus de validis, celebratis inter laicos, & redditur ibi ratio: quia ratione juramenti laici efficiuntur de foro ecclesiæ & jurisdictione secularis defraudatur, & Pinellus in l. 2. C. de rescind. vend. 3. part. c. 1. a n. 11. late defendit, quod prædictæ II. Regiæ justæ sunt, ut resolvit Covar. in cap. quamvis pactum 1. part. §. 3. numer. 86. de pact. in 6. Ergo judex ecclesiasticus cognoscere poterit de rescissione contractus; & ita ego jam semel & iterum practitari feci in audientia episcopali Salmantina, et si Joannes Guierrez in Tract. de juram. confirmat. 3. part. cap. 12. num. 6. secutus opinionem Covar. contra communem dicat, oppositam sententiam communiter practitari, cujus lectura fuit typis mandata post hanc meam lectionem.

40 Cognoscit etiam judex ecclesiasticus de rebus & juribus hæreditatis, quando clericus extitit hæres alicujus laici, dummodo lis non esset cœpta adversus laicum defunctum coram judice seculari, secundum gloss. receptam in cap. is qui in jus. de reg. jur. in 6. gl. & Doct. cap. clericus nullum 11. quest. 1. Panorm. DD. & Dec. num. 11. cap. quia de jud. Bart. & communiter alios in l. hæres absens in princ. ff. de jud. Nec obstat text. dict. l. hæres absens in princ. Nam

41 text. ille loquitur de privilegio particulari ipsius hæredis, non de privilegio jure communi concessio, secundum gloss. ibi, & in l. 2. §. legatis ff. de jud. vel loquitur, quando forus defuncti respectu loci in hærede mutatur, ut animadvertunt ibi Fulgos. & alii; & ita est tenendum, quamvis contrarium velint nonnulli antiqui relati à gloss. dict. cap. clericus nullum & Alber. dict. l. hæres absens quorum opinio approbat l. 57. tit. 6. part. 1. tamen illa l. in praxi non servatur. Cæterum si lis cœpta esset cum laico defuncto, tunc clericus hæres teneretur illam prosequi coram seculari, argum. tex. l. venditor ff. de jud. & ita cum aliis expresse resolvit Covar. in Pract. quest. cap. 8. n. 2.

Adverte tamen, quod clericus hæres institutus à laico tenetur facere insinuationem & publicationem testamenti coram judice seculari, secundum Bald. & Corn. in l. omnia testamenta Cod. de testam. Benediclus c. Raynuntius de testam. verb. & uxorem numer. 420. Barb. c. si hæredes de testam. num. 10. Covar. in dict. cap. 8. num. 1. & probatur in l. 15. tit. 4. lib. 5. Recopilat. alias hæres amittit commodum hæreditatis, & ita jam in praxi obtinuit.

Cognoscit etiam ecclesiasticus, an laicus delinquens gaudere debeat immunitate ecclesiæ, secundum Remig. in Tract. de immunit. eccles. quest. 2. pag. 218. & Didac. Perez in l. 6. tit. 2. lib. 1. Ordinam. colum. 71. in vers. queri tamen & nos late diximus supra in 1. Tomo, in 5. part. §. de delinquentibus ad ecclesiam confugientibus.

Cognoscit etiam ecclesiasticus de executione testamentorum & ultimarum voluntatum, etiam laicorum, ita ut hæredes & laicos quoscunque executores moneat & compellat ad prædictam executionem, juxta text. in cap. 3. in cap. si hæredes, & in cap. tua, & in cap. Joannes extr. de testamentis, etiam si testator interdixerit Episcopo prædictam coercionem, juxta text. in dict. cap. tua, & resolvit ibi Covar. & Dominus Francisc. d. Sarmiento lib. 1. Selectarum, cap. 11. num. 13. & prædictam conclusionem notat Covar. in dict. cap. 3. num. 5. & in dict. cap. si hæredes num. 1. & 4. Et parum dispositionum executores Episcopos constituit Concilium Trid. sess. 22. de reformatione c. 8. & in c. 6. ejusdem sessionis, tribuitur Episcopis potestas cognoscendi de commutationibus ultimarum voluntatum. Quam tamen facultatem exequendi testamenta etiam judex laicus habet, quantumvis testamenta ad pias causas condita sint. Nam hujusmodi munus faciendi exequi ultimas voluntates, missi fori est, ut ex Panorm. & Barb. notat Covar. in dict. cap. si hæredes num. 1. & probatur in Authen. de ecclesiasticis ritu. §. si quis autem adificationem colat. 9. & in l. hæreditas ff. de petitione hæred.

Cognoscit etiam ecclesiasticus de crimine blasphemie etiam contra laicos, ut probatur in cap. 2. de maled. De quo etiam crimine secularis judex cognoscit; quia missi fori est, ut notant Cardinalis, Anania & reliqui Doct. in cap. 2. de maled. Avend. in cc. pratorum. 1. par. cap. 5. num. 3. Aviles in cc. pratorum cap. 25. num. 9. Simancas de institution. cathol. tit. 8. num. 4. & Julius Clarus lib. 5. Sent. §. blasphemia num. 4. in fin. Sed si Judæus crimen blasphemie commiserit, judex secularis de eo cognoscere posset, non tamen ecclesiasticus, secundum magis communem opinionem Doctorum ex Alexand. in cons. 99. n. 12. & 13. lib. 6. & Julio Claro ubi supra n. 5. tamen si oppositum teneat Avendanius ubi supra, asserens, crimen blasphemie à Judæo commissum missi fori esse, pro sua opinione citans Ancharanum in cons. 15.

Cognoscit denique ecclesiasticus de pluribus aliis casibus congestis à Guilielmo Benedicto in cap. Raynuntius verbo, Et uxorem 1. num. 240. & verbo, Uxorem 2. num. 125. & Ausferio in Tract. de potestate ecclesiæ super laicis a n. 1. volum.

volum. 8. diversorum Doctorum, ubi cumulat 140. casus & è converso plures casus, in quibus judex secularis habet cognitionem in personas ecclesiasticas, enumerat Cassaneus in consuetudinibus Burgundie Rubr. 1. §. 5. num. 47. versic. 1. Regula & Boerius in decis. 69. numer. 28.

49 Advertendum tamen est circa supradicta, quod in criminibus, quæ sunt missi fori, & in quibus ab utroque judice poena imponi potest, reus punitus à judice ecclesiastico iterum de eodem crimine puniri potest à judice seculari, juxta text. in cap. felicitis §. per hoc de poenis lib. 6. & firmant Panorm. Aretinus, Felinus, & fere omnes in c. de his de accusat. Bald. in l. placet Cod. de sacrosanct. eccles. Antonius Burgenfis in cap. ut mensura num. 9. de emptio. & vendit. Alciatus in cap. 1. num. 128. de offi. ordi. asserens, hanc esse communem opinionem. Quam tamen intellige veram esse, quando poena à judice ecclesiastico imposita non esset condigna & mensurata delicto, quia tunc secularis poterit iterum cognoscere & punire, secundum plures DD. quos refert & sequitur Covar. lib. 2. Variarum c. 10. n. 6. Simancas de instit. carbo. tit. 8. numer. 5. Avendanius in cc. pratorum 2. part. cap. 5. n. 18. Alciatus ubi supra num. 134. & Didacus Perez in l. 1. tit. 8. lib. 8. Ord. Nec huic communi intellectui obstat text. in dict. c. felicitis ubi severa & gravissima poena imponuntur à judice ecclesiastico, & nihilominus tamen secularis potest iterum punire, ut in dict. §. per hoc. Nam respondeo, quod licet in specie illius text. poenæ à judice ecclesiastico satis severæ imponantur, non tamen sunt naturales & condignæ tanto crimini: poena enim naturalis & condigna illi delicto est, quam constituit text. in l. quisquis Cod. ad l. Juliam marianam

50 tur à judice ecclesiastico, & nihilominus tamen secularis potest iterum punire, ut in dict. §. per hoc. Unde cum ab ecclesiastico propter naturam jurisdictionis imponi non possit, cum ecclesia poenam sanguinis non irroget, ut in cap. sententiam ne clerici vel monachi & in cap. fin. cod. tit. in 6. idè recurritur ad secularem, qui eam imponere potest. Nec prædicta poena per impositionem aliarum minorum tollitur, ut in l. 2. in fin. & ibi notat Bald.

52 Cod. de sportulis. Nec obstat, quod quando duæ poenæ concurrunt ad vindictam, una per aliam tollitur, juxta text. in l. quod senatus & in l. prator edixit §. si dicatur ff. de injur. Nam respondetur, illud verum esse, nisi prior poena imposita minor esset propter naturam jurisdictionis eam imponentis, ut puta, quia majorem imponere non potest: tunc enim una per aliam non tollitur ex Aretino in d. cap. de his n. 16. Quo fit, absolutum ab aliquo crimine in foro poenitentiæ iterum posse accusari & de eodem crimine puniri in foro exteriori, juxta text. in c. admonere 33. q. 2. vers. quanto magis & firmat gloss. fin. in d. c. de his & communiter omnes ex Decio in cap. quia diligentia, num. 6. de elect. & Covar. in lib. 2. Variar. cap. 10. num. 3. Quod procedit etiam si à crimine absolutus esset per poenitentiam publicam & solemnem, secundum Panorm. Aretinum. Soci. & Felin. in dict. cap. de his Panorm. in cap. tua de procurat. & Adon. Vurg. in cap. 2. num. 6. de empt. & judicium

53 cap. de his n. 16. Quo fit, absolutum ab aliquo crimine in foro poenitentiæ iterum posse accusari & de eodem crimine puniri in foro exteriori, juxta text. in c. admonere 33. q. 2. vers. quanto magis & firmat gloss. fin. in d. c. de his & communiter omnes ex Decio in cap. quia diligentia, num. 6. de elect. & Covar. in lib. 2. Variar. cap. 10. num. 3. Quod procedit etiam si à crimine absolutus esset per poenitentiam publicam & solemnem, secundum Panorm. Aretinum. Soci. & Felin. in dict. cap. de his Panorm. in cap. tua de procurat. & Adon. Vurg. in cap. 2. num. 6. de empt. & judicium

vendit. tamen Hosti. Anto. Imola, & Anania in dict. cap. de his intelligat text. in dict. c. admonere in poenitentia tantum occulta; quasi velint, poenitentiam publicam & solemnem extinguere crimen, etiam quoad judicium fori exterioris, cum talis publicus poenitens censetur effectus de foro ecclesiæ, ac proinde accusari non posse coram judice seculari, ut probari videtur in cap. aliud 11. quest. 1. & tradit Aretinus in cap. 2. de foro competenti. Nam text. in dict. cap. aliud non suffragatur Hostiensis, Anton. & reliquis. Agit enim text. ille de poenitentibus, qui olim regulam quandam religionis profitebantur, quæ jam exoleta est, cujus religionis meminit text. in cap. de his 33. q. 2. & declarat Simancas de institur. cathol. titul. 46. n. 18.

Adverte etiam circa supradicta, quod in casibus, in quibus ecclesiasticus cognoscit adversus laicos, non potest propria autoritate capere bona & personas eorum, sed debet per censuras ecclesiasticas adversus eos procedere pro executione suæ sententiæ, & deinde brachium seculare invocare, secundum Oldradum in consil. 86. Joannem Andream & alios communiter ex Avile in cc. pratorum cap. 20. num. 14. Pala. Rub. in repet. cap. per vestras §. sed est pulchra dubitatio num. 18. Anchar. in cap. cum episcopus de offi. ord. Feli. in cap. significasti de offi. delegat. & ita expresse decisum est in l. 14. & 15. tit. 1. lib. 4. Recopilat. & in praxi observatur secundum Julium Clarum lib. 5. Sententiarum §. fin. quest. 37. num. 8. Nec sufficeret, si in aliquo tribunali ecclesiastico vigeret consuetudo capiendi bona & personas laicorum, ut opinabantur Bald. in dict. cap. significasti & Palac. Rub. ubi supra num. 26. Aviles in cc. pratorum cap. 1. num. 12. & in cap. 20. num. 15. Covar. in pract. quest. cap. 16. num. 2. vers. primum & Julius Clarus ubi supra, num. 8. quia talis consuetudo jam hodie sublata est per dict. l. 15. tit. 1. lib. 4. Recopil. Supradictam tamen resolutionem intellige veram esse, quando apud judicem ecclesiasticum adversus laicos procederetur in causis civilibus, vel criminalibus civiliter intentatis. At verò quando ecclesiasticus iudicio criminali procederet adversus laicos ad punitionem culpæ, tunc bene poterit personas laicorum capere, & in carcerem detrudere, ut probatur per text. in cap. attendendum 17. quest. 4. & in cap. contra idolorum 26. quest. 5. & tradit Romanus in singulari 660. Felin. in cap. cum sit generale num. 20. de foro competenti & in dict. cap. significasti colum. fin. Ausferius in Clem. 1. de offi. ordi. quest. 5. & Covar. in dict. cap. 10. num. 2. versic. 20. & ita in praxi observatur in tribunali episcopali Salmantino: nec in hac specie loquuntur & procedunt prædictæ leges Regiæ.

SUMMARI A.

- 1 Causa omnes meri & mixti imperii possunt delegari jure Pontificio ab Episcopis & aliis iudicibus ecclesiasticis meram & mixtum imperium habentibus.
- 2 Delegari non possunt de jure civili causa meri & mixti imperii.

- 3 Vicarii generales ab episcopis in suis diocesis constituti ordinariam, non delegatam habent jurisdictionem.
- 4 Appellatio non potest interponi à sententiis vicariarum generalium episcoporum ad ipsos episcopos.
- 5 Vicarii foranei episcoporum delegatam, non ordinariam censentur habere jurisdictionem: unde ab eis ad ipsos episcopos appellari potest.
- 6 Beneficia conferendi potestas non censetur concessa ab episcopo ejus generali vicario nisi specialiter & expressim committatur.
- 7 Vicarii generales episcoporum possunt instituire presentatos à patronis, & œconomum ecclesie patronata vacanti constituere ad fructus percipiendos, si presentatio differatur.
- 8 Custodia ecclesie vacantis spectat, ad quem institutio ejus pertinet.
- 9 Vicarius generalis episcopi non potest inquirere, corrigere, aut punire, vel privare subditos beneficio, aut administratione, nisi hac specialiter committantur eidem.
- 10 Vicarius generalis episcopi potest cognoscere de causis requirentibus specialem commissionem, que sint minores causis specialiter commissis.
- 11 Vicarius episcopi non potest inquirere de subditorum criminibus ex generali commissione quoad eorum punitionem, secus ut episcopo referat.

Tertium Præludium.

- 1 Tertio erit præmittendum, jure pontificio causas omnes meri & misti imperii delegari posse ab Episcopis, Archiepiscopis, & ab aliis iudicibus ecclesiasticis merum & mistum imperium habentibus, secundum gloss. fi. in cap. in Archiepiscopatu de raptor. & glo. in cap. quod sedem, verb. Committere de offic. ordi. & gloss. in c. pervenit 95. dist. quas testantur communiter receptas Panor. & Alciatus num. 76. in dict. cap. quod sedem & Curtius Junior, num. 26. & Alex. & Jas. in l. i. ff. de offic. ejus cui mandata est. Licet de jure civili ea, quæ sunt meri & misti imperii indelegabilia esse probet tex. in dict. l. i. in principio, & ibi communiter omnes quidquid contrarium velint Fulgosius ibi, & Alciatus in dict. cap. quod sedem num. 69. Quam communem in praxi difficillime refelli posse testatur Covar. lib. 3. Variarum cap. 20. num. 4. prope finem. tamen oppositam sententiam in puncto juris veriore esse ipse existimet. Ex qua tamen communi opinione non sequitur, vicarios generales, quos episcopi in suis diocesis constituunt delegatam jurisdictionem habere, sed potius ordinariam, secundum gloss. in cap. 2. de offic. vicarii lib. 6. & nos latius resolvimus supra in primo Tomo hujus operis, in primo Tempore. Nam prædicti vicarii generales ex permissione juris exercent jurisdictionem, sibi à prælatis commissam: & tacite censentur jure canonico permissum episcopis, hos vicarios creare, ut eorum locum teneant, viceque suas gerant, ex text. in cap. licet de offic. vica. lib. 6. & in cap. cum episcopus de offic. ordi. lib. 6. Unde cum vicarii generales episcopo-

rum ordinariam jurisdictionem habeant, & eorum tribunal & episcoporum sit unum & idem, sequitur inde, quod à sententiis vicariarum generalium appellandum non est ad episcopos, juxta text. in cap. 2. de consuetud. in libro 6. & in cap. Romana in principio, de appellationibus lib. 6. Cæterum vicarii foranei episcoporum, quos episcopi in aliquibus locis, vel partibus suarum diocesium constituunt, delegatam jurisdictionem habent, non verò ordinariam, secundum glo. receptam in Clem. 2. verbo, Foraneo de rescrip. ac ideò à vicario foraneo appellari potest ad suum episcopum, tanquam ad suum delegantem, argum. text. in cap. super questionum de offic. delegati. & in cap. dilecti 3. & ibi glo. 2. de appellat. & ita expresse firmat glo. in dict. cap. 2. verbo, Officiali de consuetu. in 6. & Robertus Maranta de ordi. jud. 6. p. memb. 2. n. 369. & 370.

Advertendum tamen erit, ex commissione generali ab episcopo facta suo vicario non ceteri sibi commissam esse potestatem conferendi beneficia, nisi specialiter & expressim eidem ab episcopo committeretur, ut probat text. in cap. fin. de offic. vica. lib. 6. bene tamen poterit vicarius generalis ex generali commissione instituire presentatum à patronis, ut probat text. in cap. ex frequentibus de institut. secundum unum intellectum, quem ibi assignat Panorm. receptus ab Imola & Doct. & firmat glo. 1. ibi & glo. fi. in d. cap. fin. de offic. vica. in 6. & utrobique Doct. communiter, & glo. in c. cum in illis §. cum autem de præbendis in libro 6. quam sententiam veriore & receptiorem esse testatur Rochus de Curte in tract. de jure patronatus verbo, Competens n. 67. & Covar. in lib. 3. Variarum cap. 20. num. 7. Quo fit, vicarium generalem ex generali commissione posse constituere œconomum ecclesie patronatæ vacanti ad fructus custodiendos, si provisio prædictæ ecclesie differatur: quia custodia ecclesie vacantis spectat, ad quem institutio ejus pertinet, ut probat text. juncta glo. fin. in cap. cum vos. de officio ordi. & ita cum vicarius possit instituire presentatum in ecclesia patronata, ut supra diximus, sequitur inde posse constituere œconomum ad custodiam fructuum.

Non etiam poterit vicarius episcopi ex generali commissione inquirere, corrigere, aut punire subditorum excessus, nec privare quemquam ecclesiastico beneficio, officio, aut administratione, nisi specialiter prædicta sibi essent commissa, ut probat text. in c. licet de officio vica. in 6. Sufficeret tamen, quod expressis aliquibus casibus ex requirentibus specialem commissionem, cæteri committerentur sub clausula generali, secundum glo. fi. in dict. cap. licet quam probat Bernardus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 3. Cujus glo. opinionem veram esse testantur Joannes Andr. & Dominicus ibi. & Socinus in c. qualiter & quando el secundo de accusat. num. 173. quando scilicet non expressa in generali commissione essent paria, vel minora expressis, secus si non expressa essent graviora expressis: nam tunc sub clausula generali non comprehenderentur, argumento tex. in Clem. non potest de procurato.

Rursus ex generali commissione vicarius episcopi non poterit inquirere de subditorum criminibus,

minibus, ut probat text. in dict. c. licet & expresse firmat Speculator in tit. de inquisitione §. 1. versi. quid de officialibus & ibi Joannes Andreas. Cujus contrarium tenent Monachus, Lopus & Dominicus in dict. cap. licet asserentes, quod quamvis Vicarius inquire non possit de criminibus quoad eorum punitionem, bene tamen poterit de eis inquirere, ut episcopo referat, quod delinquentes corrigat, & emendet. Quorum opinionem sequitur eam disputans ad utramque partem Socinus in d. c. qualiter & quando el 2. artic. 5. quest. 14. à num. 162. ubi à num. 171. concludit, vicarium generalem episcopi ex generali commissione nec dum posse de criminibus inquirere, ut causam instructam episcopo referat, quando viderit inquisitum condemnandum fore, verum etiam posse inquirere & inquisitum absolvere, quando viderit absolvendum fore. Cujus opinionem sequitur Felinus in cap. non potest de re judicata col. 4. & Bernardus Diaz ubi supra etli Ripa in l. qui condemnare nu. penult. ff. de re judicata opinionem Socini & sequacium improbet: cujus fundamento satisfacit Bernardus Diaz ubi supra. Insuper advertit, quod licet olim ordinarii inferiores non possent dispensare, quod denuntiationes in matrimonio requisitæ per text. in c. cum inhibito de clandest. despons. ommitterentur, ut firmat Paludanus in 4. dist. 28. q. 2. col. 3. cum contra dispositionem generalis concilii non possent inferiores dispensare, ut probat gl. in cap. cum dilectus verb. in atate de electione recepta communiter à Felin. in c. nulli num. 2. de rescript. & Decio in Rubr. de jud. col. 1. hodie tamen concessa est facultas ordinariis dispensandi in his denuntiationibus per con. il. Trid. sess. 24. de reformatione marrim. c. 1. ibi, nisi ordinarius ipse expedire judicaverit quibus verbis constat concessam esse potestatem ordinariis locorum remittendi omnes denuntiationes justa causa interveniente, ut explicat Navar. in Manuali Latino ca. 22. num. 70. in fin. & num. 85. & justas causas dispensandi ab episcopo in isto articulo congerit Soto in 4. dist. 28. quæst. 1. artic. 2. post Palud. in 4. dist. 28. quest. 2. art. 3. & refert Navar. in d. cap. 2. num. 70. in fin. alioquin sine justa causa dispensans in his denuntiationibus mortaliter peccaret: nam dispensatio in l. superioris cum causa cognitione, & summa maturitate fieri debet secundum Innocen. in cap. veniens de filiis præby. num. 2. Panor. cap. extirpanda. §. quia vero, de præbend. num. 43. & determinat Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 18. non tamen poterit vicarius generalis episcopi, etiam justa causa existente, in his denuntiationibus dispensare: quia ordinariis solis hanc facultatem concedit concilium Tridentinum, & ordinariis propriè dicitur Summus Pontifex, ut in cap. ita dominus 19. dist. cap. mandata de presumpt. tradit Torquemada de potestate ecclesie lib. 2. c. 54. & etiam ordinarius dicitur legatus Sedis Apostolicæ ut in cap. 1. de officio legat. cap. 2. eodem tit. in 6. Episcopus Diocesanus ordinarius etiam est, ut in cap. cum episcopus de officio ordin. in 6. cap. cum persona, de privil. in 6. nec generali commissione ab episcopo facta suo vicario generali poterit vicarius has de-

nuntiationes remittere, nisi specialiter fuerit sibi commissum. Nam in generali commissione facta ab episcopo suo vicario non venit facultas dispensandi ut in c. quod translationem de offic. legat. glo. in cap. qua de causa 2. q. 4. Rebuff. in praxi benef. titul. de forma vicariatus, num. 44. & num. 179. tradit Navar. in man. c. 27. numer. 255. tamen contrarium teneat Veracruz in appendice ad Speculat. conjug. fol.

SUMMARI A.

- 1 Episcopi sunt procuratores & administratores rerum ecclesiasticarum.
- 2 Episcopi possunt agere pro rebus ecclesie absque consensu Capitulorum.
- 3 Episcoporum munus est subditos corrigere, & eorum crimina punire.
- 4 Fiscales creantur ab episcopis & eorum vicariis, qui pro rebus ecclesiasticis agant, & eas defendant, vitiaque subditorum accusent, ac denuntient.
- 5 Fiscalem creare potest judex, quotiescunque ex officio procedit.
- 6 Fiscalis ab episcopo vel ejus vicario constituendus qualis esse debeat, & infra n. 9.
- 7 Laicus constitui potest procurator rerum ecclesiasticarum & spiritualium.
- 8 Laicis interdictum est clericos accusare.
- 9 Fiscales in principio sui officii jurare tenentur.

Quartum Præludium.

Quarto erit præmittendum, quod cum episcopi sint procuratores & administratores rerum ecclesiasticarum suarum diocesium, ut probat text. in ca. 2. de donationibus & sint defensores earum, ut in cap. in canonib. 16. q. 1. habeantque liberam earum administrationem, ut in c. cum nobis in fin. de elect. & in cap. is cui eodem tit. in 6. & ita pro eisdem rebus agere possint, absque consensu suorum Capitulorum, secundum communem opinionem ex Panorm. numer. 6. & Felino num. 12. ni cap. doceri de rescriptis & teneantur eas defendere, positique sint, ut aliorum errores corrigant, ut probat tex. in cap. qualiter, et primo de accusat. & eorum munus propriè sit subditorum omnium vitia redarguere, ut dicitur in Concilio Tridentino sessione 14. de reformatione cap. 1. ob idque in suis diocesisibus possint inquirere & punire adulteria, & reliqua scelera subditorum juxta text. in cap. 1. de offic. ordi. & notant ibi Cardi. Panor. Imola, Barb. Felin. & Alciatus num. 11. & etiam Aretinus num. 70. & 78. & Socinus num. 76. in ca. qualiter & quando el segundo de accusat. ad idque ex proprio munere teneantur. Ideò episcopi, vel eorum vicarii (ut rectius & facilius dioceses regantur, & moderentur) constituunt, & creant fiscales, qui pro rebus ecclesiasticis agant: & eas defendant, vitiaque subditorum accusent, ac denuntient, qui loco officii episcoporum, seu eorum vicariarum succedunt, & quod ipsi faciunt ex mandato episcoporum, seu vicariarum ipsi episcopi, vel vicarii censentur facere, ut notat Præpositus in ca. de accusat. 2. q. 8. col. 36. & 39. & Bern. Diaz in pract. crimin. canonica. ca. 5. Quo-

- 5 Quotiescunque enim iudex ex officio procedit, fiscalem creare potest, ut resolvit Antonius Gomez. tertio Tomo Variarum cap. 1. num. 10.
- 6 ampliat. 1. & Julius Clarus lib. 6. Sententiarum §. fin. q. 10. num. 3. Et fiscalis, qui creandus erit, debet esse sacerdos, vel in sacris constitutus, vir probus, diligens, & industrius. Nam licet laicus constitui possit procurator pro reb. ecclesiasticis & spiritualibus, juxta text. in c. 1. in princ. de procura. libr. 6. tamen quia fiscalis ab episcopo vel ejus vicario creatus necdum vitia laicorum, verum etiam clericorum accusare seu denunciare debeat, quod laicis interdictum est, ut in c. laico & in cap. sicut sacerdotes 2. quest. 7. & in capitul. cum P. de accusationibus, idè creandus erit sacerdos, vel in sacris constitutus. Debentque maximè prælati curare, ut ad hujusmodi muneris & officii exercitium eligant viros prudentes, fideles ac solertes, qui subditorum vitia investigent, & investigata prælati seu eorum vicariis diligenter revelent. Qui in eorum citatione ante omnia jurabunt, quod summa diligentia & fidelitate officium suum exercent. Nam cum publicè denuntiatores reputentur in principio sui officii jurare tenentur, ut not. Ang. in l. si vacantia C. de bon. vacant. lib. 10. & in Tract. de malef. fol. 38. col. 2. & Foller. in sua præct. pag. 162. & 730. & Prepositus in dict. c. de accusatione. col. 65.

S U M M A R I A.

- 1 *Causa ecclesiastica in prima instantia omnino sunt tractanda coram iudicibus ordinariis.*
- 2 *Causa ecclesiastica intra biennium sunt terminanda in prima instantia à die motæ litis computandum.*
- 3 *Superiores iudices non possunt cognoscere de causis ecclesiasticis motis in prima instantia ante appellationem à diffinitiva, vel interlocutoria vim diffinitivam habente, aut gravamen per eam irreparabile.*
- 4 *Superiores iudices non possunt cognoscere de causis ecclesiasticis motis in prima instantia ante appellationem ex mandato apostolico, nisi subscripto manu propria Pontificis, & rationabili causa subsistente, vel nisi sit causa, qua secundum jus apud sedem Apostolicam tractanda sit.*
- 5 *Nemo etiam legatus de latere, vel nuntius, aut quacunque facultate fulgens potest impetire, quin causa ecclesiastica in prima instantia coram ordinariis tractentur, nisi prius requisitis ordinariis & negligentibus.*
- 6 *Iudex proprius ordinarius alicujus pluribus modis dici potest.*
- 7 *Reus habens plures iudices ordinarios potest conveniri ab actore, ubi ipse actor voluerit, & qui prius prævenit, erit proprius iudex ordinarius.*
- 8 *Præventio jurisdictionis per solam citationem acquiritur.*
- 9 *Conventus coram non suo iudice potest appellare & invocare protectionem supremi consilii regii.*

- 10 *Hispaniarum Rex ex concessione Pontificis est conservator Concilii Tridentini, ut ejus decreta observentur & in nihilo violentur.*
- 11 *Conventus per litteras Apostolicas ut beneficium dimittat & alteri concedat, antequam sit conventus in prima instantia, potest recurrere ad supremum concilium, ut supersedeatur in executione hujusmodi litterarum, & qua praxis circa hoc observetur, traditur.*
- 12 *Prorogatio jurisdictionis quid sit?*
- 13 *Jurisdictio non potest prorogari, nisi iudex aliquam habeat jurisdictionem, qua extendi possit.*
- 14 *Superior potest adiri post biennium transactum, quod datur ad terminandam causam in prima instantia.*
- 15 *Auditor de camera Apostolica nullam habet jurisdictionem in prima instantia.*
- 16 *Consensus partium litigantium est de substantia prorogationis.*
- 17 *Clericus sine licentia episcopi non potest prorogare jurisdictionem iudicis non sui.*
- 18 *Consensus prorogandi jurisdictionem tollitur litigantibus in prima instantia per Concilium Tridentinum.*
- 19 *Jus alteri questum non debet ei subtrahi, neque iniqua conditio alteri per alterum inferri.*
- 20 *Prorogando jurisdictionem tollitur jus concessum episcopis per Concilium Tridentinum cognoscendi in prima instantia de omnibus causis.*
- 21 *Judicandi honor omni lucro præfertur.*
- 22 *Auditor camera apostolica est iudex delegatus.*
- 23 *Consensus expressus & non tacitus requiritur ad prorogandam jurisdictionem iudicis delegati.*
- 24 *Comparitio alicujus coram aliquo iudice non inducit expressum consensum, per quem ejus jurisdictio prorogetur.*

Ultimum Præludium.

ULTIMO erit præmittendum, hodiè omnes causas ad forum ecclesiasticum quomodocunque spectantes, etiam beneficiales, experientas esse in prima instantia coram iudicibus ordinariis, terminandasque esse infra biennium connumerandum à die motæ litis: nec superiores iudices posse de eis cognoscere ante appellationem à diffinitiva, vel ab interlocutoria habenti vim diffinitivæ, vel continenti gravamen per diffinitivam irreparabile, etiam ex mandato apostolico, nisi urgenti & rationabili causa tale mandatum manu propria Romani Pontificis fuerit subscriptum: vel causa fuerit de his, quæ secundum canonicas sanctiones sunt tractandæ apud sedem apostolicam, de quib. habetur in c. nec licuit 17. dist. & in c. majores in princ. de baptismo. Nec etiam legatos de latere, nuntios & alios quoscumque iudices quacunque facultate fulgentes posse in prædictis causis quantumcunque gravissimis, in prima instantia præripere, impedire, seu turbare jurisdictionem ordinariorum, nisi prius requisitus fuerit ordinarius & negligens, ut nove decre-

- 6 *de reformatione cap. 20. Circa cujus tex. explicationem advertendum erit proprium iudicem ordinarium alicujus pluribus modis dici, vel ratione originis, domicilii vel beneficii, ut in capitulo fin. de foro competentis. Vel ratione contractus, ut in capitulo dilecti eodem titulo, & in capitulo Romana §. contrahentes de foro compet. in 6. Quod intelligi debet juxta pragmaticam sanctionem nove editam & promulgatam Madriti 21. die mensis Februarii anno 1573. Vel ratione delicti, ut in cap. cum sit generale de foro competentis. Vel ratione rei sitæ, quæ petitur, ut in capitulo sane eodem titulo. Prædictis enim modis quis poterit habere plures iudices ordinarios, & coram uno ex eis conveniendus erit ab actore, in cujus electione est reum convenire, vel coram iudice originis, vel coram iudice contractus, vel coram iudice rei sitæ: & iudex qui prævenit jurisdictionem, ille erit proprius ordinarius in causa illa, quæ præventio per solam citationem fit, ut in ca. proposuisti de foro competentis per quem text. ita notant DD. ibi. Alioquin enim si coram alio iudice non ordinario quis conveniatur, præterquam in prædictis casibus, appellare poterit, & invocare protectionem supremi consilii Regii, ubi cognoscitur, quando decreta Concilii Tridentini in aliquo violantur: quia Hispaniarum rex concessio-nibus Pontificum est conservator prædicti concilii, ad hoc ut ejus decreta observentur, & in nihilo violentur, & ita quoties aliquod monitorium, vel litteræ apostolicæ emanant ab auditore cameræ apostolicæ, per quas litteras sub gravissimis pœnis & censuris mandatur possessori, ut præbandam, seu beneficium dimittat, & alteri concedat, super quo nunquam fuit conventus in prima instantia coram suo iudice ordinario, interposita supplicatione ad sedem apostolicam per prædictum possessorem, recurritur statim ad supremum regium consilium: ubi nomine promotoris fiscalis proponitur querela, in qua dicitur, quod cum talis esset possessor cujusdam beneficii ad instantiam talis litteræ monitoriales fuerunt concessæ ab auditore cameræ apostolicæ, quibus auditor mandat possessori, ut beneficium dimittat & alteri concedat, super quo nunquam fuit conventus coram suo ordinario in prima instantia, & ita quod prædictæ litteræ apostolicæ sunt contra dispositionem Concilii Tridentini, & quamvis ab eis per partem supplicatum fuit ad summum Pontificem, supplicatione non obstante executor in causa procedit; Undè promotor fiscalis petit mandatum regium & provisionem dari, ut quicumque iudices sæculares prædictas litteras apostolicas, ubi, & in cujus potestate fuerint, capiant originaliter, & ad supremum Consilium remittant: & quod iudices ecclesiastici, vel alii executores superse-deant earum executioni, donec per consilium examinentur, & de justitia provideatur. Et tunc consilium supremum concedit prædictum mandatum, juxta tenorem petitionis promotoris fiscalis, quo mandat cuicumque iudici sæculari, quod prædictas litteras capiat, interposita prius supplicatione ad summum Pontificem, & sub gravissimis pœnis mandat iudicibus ecclesiasti-*

Suarez de Paz Praxis Eccl.

cis, in quorum potestate fuerint, quod earum executioni superse-deant, donec per consilium de justitia provideatur. Et tunc virtute regie provisionis ad instantiam alicujus procuratoris ad id constituti per promotorem regium fiscalem à tergo provisionis iudices sæculares requiruntur, ut capiant, seu capere faciant prædictas litteras apostolicas, in quacunque parte fuerint, & quod mandatum regium adimpleant sub pœnis in eo contentis. Et iudices sæculares sua mandata dant suis executoribus, & alguacelis ad capiendas prædictas litteras ubicunque fuerint. Qui cum tabellione accedunt ad iudicem ecclesiasticum, seu ad notarium, vel ad alium, in cujus potestate fuerint litteræ, quas capiunt: & si ille qui habuerit eas, dare noluerit, capitur & in carcerem detruditur, & statim provisio regia intimatur iudici, vel executori ecclesiastico, requiriturque per procuratorem fiscalis, ut in earum executione superse-deat, interponiturque ab eodem procuratore supplicatio ad summum Pontificem coram prædicto iudice vel executori ecclesiastico. Et tunc captis prædictis litteris, visisque à iudice sæculari, an sint contra dispositionem Concilii Tridentini, visaque supplicatione ad summum Pontificem, iudex sæcularis mandat tabellioni, quod prædictas litteras cum processu & actis originalibus ad supremum consilium regium remittat. Et tunc qui eas impetravit, comparet in consilio supremo regio dicens, prædictas litteras mandato consilii delatas fuisse ad instantiam promotoris fiscalis, petensque quod sibi reddantur, ut eis uti possit: cujus petitionis copia datur fiscali, qui respondet, litteras non esse reddendas, sed potius retinendas, allegans rationes, quibus retineri debeant, & hujus responsi copia datur petenti litteras, qui etiam satisfacit rationibus allegatis per fiscalem, cujus satisfactionis copia datur fiscali, cui ipse respondet, & concluditur. Et si negotium in probatione consistat, recipitur ad probationem per consiliarios regios, & in eo proceditur via ordinaria, donec sententiam definitivam proferant. Sed si in probatione non consistat, statim post allegationes partium proferunt suam sententiam, qua vel pronuntiant, litteras apostolicas retinendas esse, donec summus Pontifex consulatur, & melius de veritate informetur, & interim earum executionem suspendunt: & interdicit sub gravissimis pœnis & comminationibus earum usum impetrantibus. Quia in re audio praxin in consilio supremo observari, nempe quod si possessor beneficii, vel ille, contra quem litteræ apostolicæ fuerunt impetratæ, semel comparuit coram auditore cameræ apostolicæ, allegans contra prædictas litteras, & etiam proponens exceptionem declinatoriam, ex eo, quod fuerunt impetratæ & concessæ contra decretum concilii: & postmodum litteræ deferantur ad consilium regium per partem adversam, vel per promotorem fiscalem, ut ibi retineantur, donec summus Pontifex consulatur, & de veritate informetur: quod tunc regii consilarii pronuntiant, litteras reddendas esse impetranti, nec esse detinendas ex eo, quod possessor beneficii, vel ille, contra quem impetratæ fuerant, consensit jurisdictioni auditoris cameræ apostolicæ, &

L 1 cam

eam prorogavit. Quæ praxis si ita observatur, nescio quo jure sustineri possit: nam possessor beneficii consentire non potuit in judicem non suum, nec ejus jurisdictionem prorogare, cum prorogatio jurisdictionis nihil aliud sit, quam extensio jurisdictionis ordinariæ ad casum, vel ad personam sub ea non expressam, ut colligitur ex l. 1. & 2. ff. de judic. & in cap. P. & G. de offic. deleg. & extensio fieri non possit, nisi ab eo, quod est, argum. text. in l. sed etsi manente ff. de precar. & in l. 4. ff. de damno infect. & in cap. ad dissolvendum. de desponsatione impuberum. Sequitur inde jurisdictionem prorogari non posse, nisi iudex aliquam jurisdictionem habuerit, quæ extendi posset, ut probatur in l. 1. ff. de jud. & in l. 1. Cod. de jurisdictione omnium judicum & in cap. significasti de foro competenti ibi, cum qui jurisdictioni præesse dignoscitur. Sed auditor Camera Apostolicæ neque alius quacumque potestate fulgens, in prima instantia nullam jurisdictionem habet circa causas beneficiales, & circa omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, præter judicem ordinarium, ut probatur in d. cap. 20. Concilii Tridentini ubi, in prima instantia coram ordinariis locorum untaxat cognoscantur, quibus verbis omnino tollitur jurisdictione in prima instantia quibuscunque judicibus, & solummodo ordinariis locorum conceditur: probatur etiam in eodem c. 20. ibi, atque omnino saltem infra biennium à die mota litis terminentur, alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum iudices superiores, aliàs tamen competentes adire. Quibus verbis planè ostenditur, solummodo post biennium judicem superiorem, aliàs competentem per partes adiri posse. Ergo infra biennium iudex superior quantumcunque competens, præterquam ordinarius locorum, de prædictis causis in prima instantia cognoscere non potest. Rursus probatur in d. c. 20. in versic. ab his, ubi solummodo excipiuntur duo casus, in quibus ordinarius non cognoscit, & nullus ex eis est casus noster. Præterea probatur in eod. c. 20. in versic. Legati quoque, ubi dicitur, quod legati de latere, nuntii neque alii quarumcumque facultatum vigore in prædictis causis non possint episcopos impedire & jurisdictionem eorum præripere aut turbare, nec contra clericos aut personas ecclesiasticas procedere, nisi eorum episcopo prius requisito atque negligente. Ergo ex prædictis constat, in prima instantia auditorem Camera Apostolicæ nullam jurisdictionem habere, & omnino incompetentem esse cognitionis prædictarum causarum: & per consequens jurisdictionem prorogari non posse, cum non sit, quod prorogetur. Secundò pro hac mea opinione facit quod de substantia prorogationis est consensus partium litigantium, juxta tex. in l. 1. & 2. ff. de judi. sed clericus sine licentia proprii episcopi non habet

consensum prorogandi jurisdictionem judicis non sui, ut probat tex. in d. c. significasti ibi, consentire non potest. Ergo in nostro casu prorogatio fieri non potuit: præsertim quod consensus prorogandi in prima instantia tollitur partibus litigantibus per Concilium Tridentinum in eod. c. 20. ibi, alioquin post id spatium liberum sit partibus. &c. Quibus verbis constat, in illo tantum casu, scilicet quando infra biennium causa non fuit terminata coram ordinario, concessam esse libertatem partibus adeundi judicem superiorem, aliàs competentem. Ergò præter illum casum sublata censetur partibus libertas adeundi superiorem, aliàs quantumcunque competentem: & per consequens litigantes in prima instantia non habent consensum adeundi alium judicem, quam ordinarium. Tertio hæc mea opinio probatur ex eo, quod jus alteri quæsitum non debet ei subtrahi, ut in l. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris & in c. cum ecclesia Vulte. de electione, neque alteri per alterum iniqua conditio afferri debet, ut in l. non debet ff. de regul. jur. Sed si per partes litigantes jurisdictione alterius judicis in prima instantia prorogari posset, jam jus quæsitum ordinariis locorum (per concilium Tridentinum in d. c. 20.) eis subtraheretur, & iniqua conditio eisdem afferretur, si sine eorum consensu subditi sui prorogarent jurisdictionem alterius judicis, cum privarent eos suis sportulis, & honore judicandi, qui omni lucro præferendus est, ut in l. Julianus ff. si quis omissa causa testamenti. Quarto hæc opinio probatur ex eo, quod auditor camera apostolicæ est iudex delegatus, ut firmat glo. 1. in Clem. auditor. de rescrip. quam dicit ibi veram Cardinalis num. 6. & Staphileus in Tract. de signatura justitiæ, in Præudio 1. n. 6. Sed ad prorogandam jurisdictionem judicis delegati consensus expressus & non tacitus requiritur, juxta tex. in cap. statutum §. in nullo de rescriptis lib. 6. Ergò per solam comparitionem simpliciter etiam factam, absque oppositione exceptionis declinatoriæ coram auditore Camera Apostolicæ, prorogatio jurisdictionis prædicti auditoris non inducitur: quia talis comparitio solummodo inducit consensum tacitum & non expressum juxta glo. receptam in d. cap. statutum §. in nullo. Ex quibus omnibus planè constat, prædictam praxin jure fulcitam non esse, imò etiam litteras apostolicas retinendas esse, quamvis ille, contra quem impetratæ fuerant, comparuerit coram auditore suas exceptiones allegans, & monitorio respondens: alioquin si partes litigantes sine licentia suorum ordinariorum consentire possent in alium judicem, illusorium maneret decretum Concilii, & concessionem Pontificum Regi Hispaniarum concessæ, ejusque sumptibus impetratæ ad conservationem & observantiam Concilii Tridentini frustrarentur.

Finis Præcludiorum Secundi Tomi.

PRIMA PARS SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI VIA ORDINARIA in prima Instantia circa causas civiliter intentandas in foro Ecclesiastico.

SUMMARI A.

- 1 Judicium ordinarium dividitur in duodecim tempora circa causas ecclesiasticas.
- 2 Actor forum rei sequi debet, nisi sit consuetudo in contrarium, ut est Salmantica in episcopali audientia.
- 3 Scholastici ex privilegio possunt convenire laicos coram suo iudice scholastico Salmanticensi.
- 4 Actor potest eligere judicem, quem voluerit, si reus plures habeat iudices ordinarios.

CAPUT I.

De divisione hujus Prima Partis.

- 1 Hoc iudicium ordinarium etiam dividendum in 1. par. 1. Tom. in divisione ejusdem prima partis: & quod ibi diximus in primo Tempore de iudice eligendo, etiam in præsentem erit repetendum. Et ita actor prius considerabit, coram quo iudice reum convenire debeat, animadvertens, quod in prima instantia reus conveniendus est apud proprium iudicem ordinarium, ut resolvimus in ultimo Præudio hujus secundi Tomi. Et iudex ordinarius debet esse illius, qui conveniendus erit, cum actor sequi debeat forum rei, ut in l. juris ordinem C. de jurisdic. omn. judic. & in c. cum sit generale de foro compet. nisi ex aliqua consuetudine actor possit trahere ad suum proprium forum, ut in audientia episcopali Salmantina, ubi viget consuetudo, quod clerici convenire possint laicos coram suo iudice ecclesiastico: Vel nisi hoc jus actori competat ex aliquo privilegio, ut in audientia scholastica Salmantina, ubi scholastici ex privilegio possunt trahere laicos ad suum iudicem scholasticum. Considerabit etiam actor, an reus conveniendus plures iudices ordinarios habeat, quos habere potest, ut supra diximus in ultimo Præudio hujus secundi Tomi: tunc enim actor poterit ex eis iudicem eligere, quem maluerit, ut in dicto ultimo Præudio adnotavimus. Observandum etiam erit in hac prima parte, quod dictum fuit in 2. Tempore 1. partis 1. Tomi. circa præparatoria ante citationem: ad quæ actor attendere debet, ac idè de citatione dicendum erit.

SUMMARI A.

- 1 Citatio est fundamentum & principium ordinis judiciarii, & ab ea institutio processus exordium capit.
- 2 Citationis materia à quibus præcipuè doctores tractetur, remissivè.
- 3 Citatio quandoque fit per edictum, & quando & qualiter fiat, remissivè, & num. sequent.
- 4 Citatio fit per edictum in electionibus præbendarum, & quando parochialis ecclesia vacat, ut compareant examinando, qui eam prætendunt.
- 5 Forma quæ observatur cum ecclesia jurispatronatus vacat, ut presentatus institui possit.
- 6 Citatio per edictum fit cum est incertus contradictos.
- 7 Citatio fit per edictum cum beneficiarius curatus abest, & non residet in beneficio.
- 8 Citatio fit per edictum ab auditoribus contradictorum in Curia Romana ad singulos actus processus, postquam reus est citatus personaliter à principio ad totam causam.
- 9 Citatio per edictum fit in pluribus casibus, remissivè.
- 10 Citatio per edictum non sufficit, si sit certus contradictor, sed debet personaliter citari si inveniri possit, aliàs processus erit nullus ipso jure.
- 11 Citatio ut per edictum fiat, quæ requirantur.
- 12 Citatio aliquando fit per proclama, ut cum matrimonium est contrahendum, quia prius in ecclesia publicantur contrahentes, ad hoc ut si adsit impedimentum, sciatur.
- 13 Citatio aliquando fit viva voce iudicis citantis partes ad aliquem actum.
- 14 Citatio aliquando fit per tabellionem, ut quando notificat de mandato iudicis libellum parti adversa.
- 15 Citatio qua fit per nuntium, apparitorem vel cursorem, magis in foro ecclesiastico frequenter versatur.
- 16 Nuntio citanti non creditur sine commissione & mandato iudicis in scriptis.
- 17 Citatio fit in scriptis in foro canonico præcipuè propter excommunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit, quæ debet ferri in scriptis.
- 18 Monitoria, vel una pro tribus procedere debet excommunicationem.
- 19 Citatio pro excommunicatione non debet ferri peremptoriè nisi necessitas exposcat, & qua

- qua dicatur citatio peremptoria, remissive.
- 20 Nuntio asserenti, aliquem citasse, fides adhibetur non tamen asserenti sibi factam fuisse commissionem à iudice ad citandum.
  - 21 Citatio, quæ est faciendæ extra civitatem intra dioccesin tamen datur ipsi parti, quæ facit parti adversa intimari eam.
  - 22 Non creditur parti asserenti adversarium citasse, nisi per testes probetur.
  - 23 Notificatio citationis quando fit ab ipsa parte, debet poni à tergo mandati citationis cum mense, die, & anno, & testibus.
  - 24 Praxis quæ observatur cum aliquis citatur extra dioccesin vel intra ubi positus est vicarius foraneus ab episcopo ejusdem diocesis.

CAPUT II.

De Citatione.

- 1 CUM citatio sit fundamentum & principium ordinis judiciarii, secundum Speculatorem in tit. de citatione in principio, & ab ea omnis institutio processuum exordium capiat, juxta text. in §. fin. instit. de pœna temere litigant. & nos latè diximus in 3. Temp. 1. part. 1. Tomi. Idèd acturi de institutione processuum ordinarii, ab ipsa citatione erit inchoandum. Circa cujus materiam videnda erunt,
- 2 quæ ibi resolvimus in dicto tertio Tempore, & quæ latè tradit Socinus in Tractatu de citatione, per totum, & Robertus Maranta de ordine judiciorum in 6. part. membro 1. de citatione & Rebuffus in Tractatu de citationibus in præfatione & per totum Tractatum. Didacus Covar. in præctis questionibus cap. 3. num. 6. Felinus in suo repertorio, verbo, citatio. Didacus Perez in l. 1. titulo 2. lib. 3. ordinamenti. col. 813. Joannes Asinius in sua praxi. §. 5. de citationibus cum sequentibus, Damhouderius in sua praxi. c. 54. Sed quoad nostrum attinet institutum, solummodò videndum erit, quibus modis citatio in foro ecclesiastico fiat? Qua in re dicendum est, quod primus modus citandi qui in praxi ecclesiastica observatur, est citatio per edictum, quæ fit, quando reus inveniri non potest, ut personaliter citetur: tunc enim per edictum citandus erit, affigendo illud publice in sua ecclesia, ut in specie text. in c. causamque & ibi glo. verbo, Ad domum, & in cap. venerabilis, & ibi glo. verbo Ecclesiam de dol. & contum. vel quando ille, qui citandus est, procurat per se vel per alium, ne citatio ad eum pervenire possit: vel cujus domicilium sive locus tute libereve adiri non potest, ut probatur in Clemen. 1. de judiciis ubi temperatur rigor cujusdam constitutionis Bonifacii VIII. quem text. Et qualiter citatio per edictum in curia & in partibus fieri debeat, explicat Cassadorus in decisione 1. n. 2. in decisione 2. n. 2. & in decis. 3. cum tribus sequentibus, de dolo & contumacia. Insuper fit citatio per edictum in electionibus præbendarum, juxta text. in ca. fin. §. fin. & ibi glo. de elect. in 6. Vel quando aliqua ecclesia parochialis vacat: tunc enim per edictum publicum affigendum in valvis ecclesiæ cathedralis citantur omnes, qui volent examinari ad regendam prædictam ecclesiam vacantem, ut compareant in-

tra terminum in edicto præfixum, juxta formam traditam in Concil. Trident. sess. 24. de reformatione cap. 18. Et idem observatur, quando aliqua ecclesia juris patronatus vacat. Nam si aliquis præsentatus à patrono comparet coram ordinario petens se institui, statim judex præcipit, quod per edictum citentur omnes illi, quorum interest: quod edictum affigitur in valvis ipsius ecclesiæ vacantis. Et transacto tempore edicti ille, cujus interest comparet coram iudice inculpans alios contumaciam, & petendo institutionem: & si alii compareant, instituitur processus ordinarius. Et generaliter citatio per edictum fit quando est incertus contradictor, quia tunc per edicta citantur omnes, quorum interest, ut in l. si eo tempore. Cod. de remissione pignorum & in l. sed si pupillus §. de quo versis. præscribere ff. de institutoria actione & tradit Felinus in cap. quoniam frequenter §. porro ut lite non contestata. Præterea citatio per edictum fit, quando beneficiarius curatus abest, nec residet in beneficio, ut in cap. ex tua de cleri. non resid. & ibi Doct. & in Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 1. in fine. Rursus dicta citatio fit ab auditoribus contradictorum in curia Romana ad singulos actus processus, postquam reus citatus est personaliter à principio ad totam causam, ut sentit glo. in dict. Clemen. 1. de judic. verbo, litterarum, ut firmat Speculator in tit. de citatione §. viso. Castren. in l. ad peremptorium. ff. de jud. & tradit Octavianus Vestius de introductione in Romana aula actionem lib. 4. cap. 2. num. 3. & cap. 3. num. 4. & cap. 4. n. primo & Sebastianus Vantius de nullitatibus cap. 12. Et prædicta citatio per edictum fit in pluribus aliis casibus congestis à Socino tractatu de citatione articulo 23. & à Felino in cap. quoniam frequenter §. porro ut lite non contestata & à Marant. de ordine judiciorum 6. par. membr. 1. num. 83. Circa quem modum citandi per edictum advertit, quod quoties est certus contradictor & commodè inveniri possit, citari debet personaliter & specialiter, nec sufficit citatio per edictum, aliàs processus esset nullus ipso jure, juxta text. in cap. fin. vers. fin. de electione in 6. quem ad hoc ultra Doct. ibi notat Panorm. in cap. si. de vita & honest. clericorum & Lambertinus de jure patron. 2. p. lib. 2. quest. 6. artic. 10. Felin. in cap. cognoscens col. 7. de constitutionibus & in suo repertorio verbo. Citatio per edicta non valet & Roland. à Vall. in consil. 18. n. 16. & jam ego in praxi ob prædictum defectum retractavi quandam sententiam gravissimorum judicum.

Adverte insuper, quod ad hoc, ut legitime citatio per edictum fiat requiritur primo, quod præcedat summaria informatio, quod ille Reus latitat, & est absens, nec habet domicilium, nec dimisit procuratorem: vel informatio alterius casus, in quo citatio per edictum habet locum, aliàs esset nulla, secundum Bart. in dict. extravaganti. verbo. per edictum & Socinum in tractatu de citatione, articulo 23. num. 5. Decium in consil. 460. num. 26. Vantium de nullitate num. 127. Apud multos enim iudices sufficit relatio nuntii asserentis prædictos casus, secundum Rebuff. in tertio Tomo constitutionum Regalium, in actu de citatione num. 96. & in concordata Rubrica de constitut. verb.

per

- per edictum in fine. Secundò requiritur, quod prius illud edictum publicè legatur tempore, quo in ecclesiis stat multitudo populi congregari, secundum Cassadorum in decisione 1. de appella. & notat glo. verb. Solemniter. in Clem. causa de electione Octavianus Vestius ubi supra lib. 4. cap. 3. num. 5. Et postquam fuerit publicè lectum affigi debet in valvis ecclesiæ cathedralis, vel ubi est consuetudo affigendi, & in januis illius ecclesiæ vacantis, aut ubi est beneficium clerici absentis; debetque per aliquas horas remanere edictum affixum in prædictis locis, secundum Milium verb. citatio quando committatur & Rotam in novis, decisione 213. & Vantium de nullit. sentent. ex defectu citat. num. 133. & Ant. Gravacium in annotationibus ad Octavia. Vest. ubi supra lib. quarto cap. 2. num. 9. Sufficit tamen quod nuntius vel notarius referant, edictum esse affixum in prædictis locis, quamvis non declarent, per quantum tempus, secundum Bart. in d. extravaganti. verbo. Publice, & Marant. ubi supra. num. 96. Requiritur tertio, quod affigatur edictum originale, nec sufficit copia ejus, juxta text. in Clemen. 2. de jud. & Rotam in novis de dilationibus, decisione 223. Cassadorum decisione 4. de dolo & contumacia & Papam in additamentum ad decisionem Rota quinta de scriptis, & in decisione 22. eodem titu. & latè Tiraque. de utroque retractu. tit. 1. §. 9. glo. 2. n. 8. & gl. 1. col. 3. & 4.
- 12 Alius modus citandi versatur in praxi sec. per proclama & unus casus est quando aliquod matrimonium est contrahendum, nam tunc publicè citari debent in ecclesia omnes, qui cognoverint aliquod impedimentum subesse, juxta text. in c. cum inhibito de clandest. despons. & in c. cum tua qui matrim. accus. possunt & in concil. Trid. sess. 24. de reformatione matrimonii. cap. 1. Et quando aliquis est promovendus ad majores ordines, tunc publicè in ecclesia in diebus festivis proclama fit à parochio, ut quicumque sciverit aliquod impedimentum, detegat, quod procedit ex Concil. Trid. sess. 23. de reform. c. 5. & alios plures casus congerit Maranta in d. 6. part. membr. 1. à n. 97.
  - 13 Alius modus citandi versatur in praxi, scilicet per vivam vocem ab ipsomet iudice, quando ore proprio judex citat partes in judicio, vel in quocunque alio mandato interlocutorio juxta text. in l. 2. C. quomodo & quando judex. & notat Matthesilanus singul. 131. & Corset. in sing. cit. 2.
  - 14 Alius modus citandi in praxi versatur, scilicet per tabellionem vel notarium, quando notificat libellum parti adversæ de mandato iudicis, argum. text. in cap. cum celiones 23. quest. 5. & fit per tres denuntiationes: & ista praxis oritur, à c. G. perpetuus de fide instrum. & ibi DD.
  - 15 Alius modus citandi, qui magis frequenter in foro ecclesiastico, est, scilicet per nuntium, apparitorem, sive curforem, juxta text. in cap. prudentiam 1. responso de offic. delegati & in cap. quoniam contra falsam de probat. & in cap. cum parati de appellat. Cui nuntio non creditur sine commissione & mandato iudicis in scriptis, ut in prædictis iuribus pro-

batur, & in l. sed si hac §. prætor ait ff. de in jus vocand. & in l. cum clericis & ibi Bald. Cod. de episcop. & cleric. atque idèd in foro Canonico citatio fit in scriptis. Præterea fit in scriptis propter excommunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit nec comparere voluerit: Nam cum sententia excommunicationis debeat proferri in scriptis, ut in cap. 1. de sentent. excommunicationis in 6. oportet, quod procedat trina monitio, vel una pro tribus, cum intervallo dierum, & quod de eis constet, ut citatus contumax reputetur, juxta text. in cap. de illicita 24. quest. 3. & in cap. sacro de sententia excommunicationis & in cap. constitutionem de sententia excommunicationis in 6. & explicat Covar. in cap. alma mater. 1. part. §. 9. num. 4. cum sequen. de sentent. excommunicationis in 6. Atque idèd in mandato citationis semper apponitur clausula illa præmissa Canonica monitione, cum termino sex dierum, de duobus in duobus, pro quolibet termino, nisi celeritas negotii vel distantia loci majorem vel breviorum dilationem requirat: nam tunc judex arbitrabitur juxta text. in d. c. constitutionem. Et prædicta citatio non debet fieri peremptorie, nisi necessitas exposcat, juxta text. in cap. 1. de dilationibus & quæ dicatur citatio peremptoria optimè explicat Did. Perez in l. 1. titulo 9. libr. 3. Ordinam. colum. 1119. versic. dicitur. Et ista citatio aliquando fit intra civitatem, & tunc datur nuntio publico ad hoc destinato ut in dict. c. prudentiam. 2. responso de officio delegati, cui nuntio asserenti se aliquem citasse, fides adhibetur, cum sit persona publica jurata, secundum Speculatorem tit. de citatione §. 1. vers. sed nunquid credatur & Imolam in leg. ex consensu §. eum qui ff. de appellat. & gloss. in cap. cum parati verb. Nuntius de appellationibus, & est communis opinio secundum Niconicum in repet. cap. quoniam contra falsam verb. citationes. num. 99. de probationibus tamen de commissione seu mandato iudicis de citando, nuntio asserenti, sibi factam fuisse prædictam commissionem, non creditur, juxta text. in dict. cap. quoniam contra. Et resolvit Didac. Perez in l. 1. titulo 2. libr. 3. Ordinam. col. 826. versic. quero 23. In foro sæculari aliter servatur, ut resolvimus in 1. Tomo hujus prax. 1. part. 3. Tempore. Aliquando prædicta citatio fit extra civitatem intra dioccesin tamen, & tunc citatio datur ipsi parti, & pars ipsa facit, quod illa citatio intimetur parti adversæ per aliquem Clericum, vel notarium, secundum Præposit. in c. cum sit Romana col. fin. & ibi Panorm. de appellat. & Bald. in l. ut perfectius col. fin. C. de annali exceptione & Marant. in dict. 6. part. membr. 1. num. 44. Veruntamen in hoc est discrimen, quod tunc non creditur citanti, nisi probetur per testes, se illum citasse, secundum Bald. in l. sicut proponis l. 2. C. quomodo & quando judex & Perusinum in cap. cum parati versic. sexto quaritur de appellationibus. Quo circa notificatio citationis ponitur à tergo mandati citatorii cum die, mense, anno, & testibus, juxta text. in d. cap. quoniam contra falsam.

Quando verò prædicta citatio debet fieri intra dioccesin in aliqua villa vel loco, ubi positus est vicarius foraneus ab episcopo ejusdem diocesis

dicecesis in causis matrimonialibus, beneficiis, & in aliis gravibus, tenor libelli debet inseri in ipso mandato citatorio: & similiter quando aliquis est citandus extra dicecesin ad requisitionem alicujus judicis ecclesiastici, tenor libelli debet inseri in ipsa citatione. Quæ praxis oritur ex tex. in c. 2. de dilationibus & ex iis, quæ in simili resolvit Covarr. in pract. question. cap. 10. nu. 7. in finalibus verbis & tunc pars porrigens libellum petitionis in ipso libello petere debet, quod mandatum citatorium intimetur parti adversæ cum insertione ipsius libelli, & quod eidem præcipiatur, quod constituat procuratorem cognitum, ex numero illius auditorii, alias quod in ejus absentia procedatur cum auditorio, quod iudex sic præcipit, & praxis ita observat. Et quia, postquam mandatum citatorium intimatum est parti, contingit frequenter, quod pars citata non comparet, imò est contumax & iudicem contemnit, idèò videndum erit de contumacia Rei citati.

SUMMARI A.

- 1 Contumacia rei est duplex, una vera, & altera ficta.
- 2 Contumacia multis modis committi potest.
- 3 Contumacia quando sit delictum, remissivè
- 4 Propter delictum vel quasi, etiam nobilis vel mulier possunt in carcerem detrudi.
- 5 Contumacia variis pœnis punitur remissivè, & qua magis in tribunalibus ecclesiasticis frequentetur.
- 6 Contumax quis non reputatur, nisi incusata ante iudicem contumacia ab eo, ad cuius instantiam contumax fuit citatus.
- 7 Citatio remanet circumducta, si actor non comparuerit in termino ad incusandam contumaciam citati.
- 8 Actor non comparens in termino ad incusandam contumaciam rei citati, condemnandus est in expensis, nec est admittendus ad novam citationem, nisi idoneè caveat de comparendo in termino, & perseverando in iudicio usque ad finem litis.
- 9 Actor ita demum condemnatur in expensis, quando non comparuit ad incusandam contumaciam rei, si ipse reus compareat in termino ad petendum se absolvi à iudicio.
- 10 Iudex potest prorogare terminum datum ad citandum reum, si ipse intra sibi constitutum non compareat.
- 11 Citatio ad duo arctat, ad comparendum in termino, & ad simpliciter comparendum.
- 12 Citatio sublata censetur, cum nec citatus nec citans in termino coram iudice comparent, quia una contumacia altera compensatur.
- 13 Citatus contumax remanet statim excommunicatus eo ipso, quod actor comparuerit ad incusandam ejus contumaciam.
- 14 Contumax excommunicatus comparens in iudicio non auditur, donec refusus expensis absolvatur, & qua praxis circa hoc observetur.
- 15 Contumacia crescente, crescere debet pœna.
- 16 Quæ praxis observetur, cum reus denunciatus, clericus, scholasticus, vel laicus non

comparent in iudicio, crescente eorum contumacia.

- 17 Littera participantium, campanarum & anathematis non differunt, quoad vim, & vinculum à majori excommunicatione, licet quoad solemnitatem & terrorem differant.
- 18 Brachium sæculare non potest implorari, donec reus sit excommunicatus, gravatus & regravatus.

CAPUT III.

De Contumacia.

Contumacia rei duplex est, una vera, altera verò ficta: Vera contumacia est, quando aliquis fuit citatus personaliter, & non comparuit: Ficta autem est, quando aliquis fuit citatus domi, nec comparuit: Ita colligitur ex gloss. in l. Divus verb. Existimari ff. de restitut. in integr. & ibi notat Bart. Et de isto articulo sunt videndi Alexand. & Jaf. in leg. properandum §. fin autem reus Cod. de judic. Imola in l. ex consensu §. fin. ff. de appellat. Socinus in tractat. de citatione artic. 27. num. 28. & latè Foller. in sua praxi, in 4. part. 3. partis in verb. & si constentur. num. 13. Maranta de ordine jud. in 6. parte membr. 2. num. 8. Tiraqu. de utroque retractu. §. 9. gloss. 2. Anton. Gravatus in annotation. ad Octavianum Vestrium libr. 7. cap. 3. num. 53. Quæ contumacia variis modis committitur, ut puta, in non comparendo, in recedendo à iudicio sine licentia iudicis, & in non parendo iudici, secundum Panorm. Aret. & Dec. in c. 1. extra de judic. post gloss. 1. in cap. 2. de dolo & contumac. Et quando contumacia delictum sit, tractat Covar. in cap. alma mater. 1. part. §. 9. num. 3. Quod utile est ad sciendum, an nobilis vir aut mulier pro aliquo debito excommunicati per implorationem brachii sæcularis possint in carcerem detrudi à iudicibus sæcularibus. Nam cum contumaces sint, videntur delictum committere, & propter delictum vel quasi bene possunt in carcerem detrudi, ut in l. 62. Tauri, quæ habetur in l. 10. tit. 13. lib. 5. Recop. & in l. 79. Tauri quæ habetur in l. 4. & 5. tit. 2. lib. 6. Recop. & in l. 6. ejusdem tit. & lib. Punitorumque variis pœnis à jure impostis, quas congerit Marant. ubi supr. in d. membr. 2. num. 9. & Nic. Ant. Gravatus in d. annotat. ad Octavianum Vestrium libr. 3. c. 2. num. 24. & 25. Et pœnæ, quæ magis frequentantur in tribunalibus ecclesiasticis, sunt sequentes. Prima est, quod contumax patitur pœnam missionis in possessionem ex primo & secundo decreto. Secunda est, quod proceditur adversus eum via ordinaria usque ad sententiam diffinitivam, de quibus erit agendum in Secunda Parte hujus Secundi Tomi, ubi etiam erit agendum de alia pœna, quæ frequentatur in foro Canonico adversus Clericum contumacem, nempe de captura personæ. Alia pœna est, quod contumax excommunicatur, secundum gl. in cap. 1. de dolo & contumacia in 6. & notat Bald. in leg. 3. Cod. de procurat. & Felin. in cap. 1. colum. 5. versic. utrum excommunicatio extra de iudiciis & Maranta in dict. membr. 2. n. 19. Est

- 5 Est & alia pœna, quod contumax punitur in expensis, secundum gloss. 1. cap. 1. de dolo & contumacia in 6. & gloss. in cap. 2. versic. rationabilis causa de procuratorib. & gloss. in cap. quoniam contra verb. dilationes de probationibus. Et hæc ultimæ pœnæ magis practicantur in foro Canonico. Adverte tamen, quod ad hoc, ut citatus contumax reputetur, requiritur, quod quando aliquis citatur ad comparendum, vel aliquid faciendum certa die, quod transacta illa die, is, ad cuius instantiam fuit citatus, debet comparere incusando contumaciam citati, aliàs citatus contumax non reputatur, juxta text. in l. properandum §. & siquidem & ibi DD. C. de jud. & docet Bartol. in l. 2. col. ult. ff. si quis in jus vocatus & in l. consentaneum col. ult. Cod. quomodo & quando iudex, & resolvit Alsinus in sua praxi §. 17. c. 3. vers. undecimo lis non contestatur. num. 3. & Ant. Gravatus ubi supr. lib. 4. c. 4. num. 17. Quinimò actore non comparente in termino ad incusandam contumaciam citati, citatio remanet circumducta, id est, sublata, nec poterit in causa procedi, nisi reo de novo citato, juxta text. in l. & post editum vers. si his ff. de iudiciis & Rota 64. tit. de appellat. n. 4. in novis. Imò actor debet tunc condemnari in expensis, nec est admittendus ad novam citationem faciendam reo, nisi idoneè caveat de comparendo in termino, & perseverando in iudicio usque ad finem litis, juxta text. in c. 1. juncta gl. ibi verb. sufficienter de dolo & contumacia in 6. & in auth. de exhiben. reis §. si verò semel, & actor debet solvere expensas usque ad ultimum quadrantem, secundum Bald. in c. conquerente col. 1. de restitutione spoliatorum, & consentit Jaf. in authent. qui res C. de sacrosanct. eccles. & in l. sancimus. C. de jud. omnino in hoc videndum. Quod intellige verum, si reus citatus compareat in termino, & à iudice petat citationem circumduci & se absolvi à prædicta citatione, petatque se posse recedere à iudicio, & actorem in expensis condemnari. Nam cum iudex possit expectare in sequentem diem termini actorem, & sic prorogare illum terminum, juxta text. in c. consuluit de offic. deleg. videtur terminus durare usque ad tempus prorogationis, arg. l. sed si manente ff. de precariis, atque idèò citatio non remanet circumducta ipso jure. Nec citatus comparens potest recedere à iudicio absque licentia iudicis, alioquin si absque licentia recedat, & postea actor compareat ostendendo, se iusta causa & necessaria abfuisse, poterit petere expensas à reo recedente absque licentia iudicis, argum. text. in l. sancimus C. de jud. quia hujusmodi citatio ad duo arctat, scilicet, quod citatus compareat, & quod in termino compareat, ut in cap. cum dilecti vers. praterea de dolo & contumacia. Undè quamvis unum facere non possit, nempe in termino comparere, nihilominus tamen alterum tenetur facere, scilicet comparere, juxta text. in dict. c. cum dilecti versic. praterea & in l. Celsus & in leg. prator. §. ult. ff. de receptis arbitraris & ita docent Innoc. & Panorm. num. 7. in dict. cap. consuluit, & agnoscit Didac. Perez in l. 1. titul. 2. lib. 3. Ordin. quest. 10. Cæterum si nec citatus in termino compareat, citatio remanet

circumducta, id est, sublata, & perinde habetur ac si non intervenisset, juxta text. in l. & post editum vers. 1. ff. de jud. & una contumacia alteri compensatur, ut in l. si duo ff. de dolo & in l. si ambo. ff. de compens. nor. gl. in dict. cap. 1. verb. venienti de dolo & contumacia in 6. & tradit Antonius Gravatus in annotationib. ad Octavianum Vestrium libr. 4. cap. 4. num. 14. & concludunt, quæ tradunt Innocentius & Panorm. in d. c. consului. & in cap. auditis de procur. & Marth. de Afflict. decis. 366. num. 4. Sed si actor in iudicio ad terminum citationis comparuerit incusando contumaciam citati, elapso illo termino ipso jure citatus remanet excommunicatus, secundum Prapof. in c. quisquis. 4. qu. 5. n. 4. & tunc iudex præcipit denuntiatoriam contra eum dari, nec postmodum reus auditur, quamvis compareat, donec refusus expensis absolvatur, juxta text. in c. venerabilib. §. porro de sententia excommunicationis in 6. Et ita praxis observat, quod quando aliquis excommunicatus est ob non comparitionem, coram iudice comparet, asserendo, que haze parecencia ante su merced en la causa con fulano, y pide ser abuelto, y esta presto de purgar las costas: y el juez dize que purgando las costas: se le de absolucion. Si verò reus denunciatus non comparuerit, quia crescente contumacia crescere debeat pœna, ut in c. cum non ab homine de jud. & in l. relegati ff. de penis, si fuerit clericus vel scholaris, datur mandatum capturæ, personæ vel pignorum: si verò fuerit laicus post denuntiatoriam dantur litteræ de replicar campanas, & deinde litteræ participantis, & postea litteræ de Anathema. Et praxis, quæ in hoc observatur in audientia episcopali Salmantina, & in audientia scholastica, est, quod si reus Salmantica vel in dicecesi habitat, las dichas cartas de excommunion agravadadas dan se una despues de otra, hasta citacion para ver discernir el braco seglar. Si autem reus habitet extra dicecesin Salmantinam, despues de la carta denunciatoria las demas cartas agravadadas dan se juntamente acumuladas con citacion para ver discernir el braco seglar. Quæ praxis fundari videtur in vitanda dilatione, quæ maxima fieret si unaquæque excommunicatio de per se daretur, & esset intimanda reo existenti extra dicecesin, & sic ex sua contumacia commodum reportaret. Et est advertendum, quod prædictæ litteræ participantium, campanarum, & Anathematis non differunt, quoad vim & vinculum à majori, excommunicatione, lata in prima citatione, licet quoad solemnitatem & terrorem differant, & plus aliquid operentur quoad effectum & damnum propter publicas illas exceptiones, ut eleganter resolvit Covar. in c. alma mater. 1. part. §. 8. n. 6. cum seqq. Et si adhuc laicus ita excommunicatus, gravatus & regravatus, in contumacia perseveraverit, postea cum ecclesia non habeat ultra quid faciat, ecclesiasticus invocat brachium sæculare: & tunc sæcularis iudex tenetur illud impertiri capiendò personam excommunicati, & in carcerem detrudendo. Quod procedit ex his, quæ diximus in proœmio hujus 2. Tomi. Nam antequam reus sit excommunicatus, gravatus, & regravatus, auxilium sæcularis iudicis non est invocandum, ut dicit gl. relata ad text. in Clemen. dispendiosam de jud. verb. clerici & ibi Lanfranc. in repet. & Palat. Rub. in repet. c. per vestras sed

sed est pulchra dubitatio num. 17. & Aviles in cc. pratorum. c. 20. num. 16. Sed quia aliquando reus citatus in termino, vel post comparet, idè de comparitione erit videndum.

SUMMARI A.

- 1 Citatus non comparens in termino non auditur, si fuerit denunciatus, nisi post absolutionem & expensis solutis.
- 2 Reus habens exceptionem concernentem personam iudicis, debet comparere cum protestatione non attribuendi aliquam jurisdictionem iudici, ne allegando alias exceptiones videatur consentire in iudicem non suum.
- 3 Iudicis incompetenti nulla tribuitur jurisdictione per solam citati comparitionem, cum teneatur comparere ad allegandam suam exceptionem & privilegium.
- 4 Citatus potest regulariter facere suam comparitionem per procuratorem, sive citatus sit ab ordinario, sive a delegato, sive a Papa.
- 5 Libellus in forma comparitionis rei citati simpliciter facta.
- 6 Libellus in forma comparitionis rei citati habentis exceptionem dilatoriam.
- 7 Reus citatus habens exceptionem dilatoriam comparens in iudicio, quid allegare debeat.

CAPUT IV.

De comparitione citati.

- 1 Citatus aliquando in termino comparet, aliquando postquam fuit denunciatus coram iudice comparet, reficiendo expensas, & absolutionem petendo: alioquin non audiretur, ut diximus in c. procedenti prope fin. & tunc refusus expensis, & absolutus facit comparitionem simpliciter, si non habet aliquam exceptionem dilatoriam, si verò habet aliquam dilatoriam respicientem personam iudicis vel actoris, vel totam causam, tunc facere debet comparitionem cum protestatione non attribuendi aliquam jurisdictionem iudici, ut deinde allegatio dilatoriarum non obstat reo, ne videatur reus consentire in iudicem non suum, ut docent Innocent. in c. Cumana de electione, Prapofitus in c. sollicitudinem num. 71. de appellat. & Rubens in repetit. l. non solum §. morte num. 234. ff. de novi operis nunt.
- 2 Nec per prædictam comparitionem tribuitur aliqua jurisdictione iudici incompetenti cum citatus à iudice incompetenti teneatur comparere ad allegandam suam exceptionem & privilegium, in l. si quis ex aliena ff. de iud. & notat gl. in c. si duobus verb. tenebit de appellationibus & ibi Decius num. 7. text. in l. ex quacunque ff. si quis in jus vocatus & ibi Jaf. num. 37. gl. in c. convenior. verb. congrueret 23. qu. 8. Decius in consil. 125. num. 7. & est l. 2. tit. 7. part. 3.
- 3 Quam comparitionem citatus regulariter facere potest per procuratorem, sive citatus sit ab ordinario sive a delegato, juxta text. in l. fin. c. de procur. text. & gl. verb. iudicem in c. 1. de iudic. in 6. receptam communiter ex Gom. ibi num. 59. & gloss. in c. exposuit verb. personaliter de dilat. Quod extenditur ad citatum à Papa, ut resoluit Didac. Perez in l. 8. tit. 3. libr. 2. Ordina. & est videndus Octavianus Vestrius ubi supr. in lib. 4. c. 2. num. 8. & ibi

Anton. Gravatus in annotat. numer. 16. Et tunc prædicta comparitio fit modo sequenti.

COMPARITIO REI CITATI SIMPLICITER FACTA.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano hago parencia à cierta citacion que de v. m. me fue notificada, à pedimiento de fulano, à v. m. pido me aya por parecido, y purgando las costas me mande dar absolucion, y pido copia de qualquier pedimiento que este fecho, y termino para responder. Y si no me esta puesta alguna demanda, à v. m. pido mande à la parte contraria luego la ponga, dende no v. m. le condene en las costas, y caminos de la mala citacion, y no le admitta à nueva citacion sobre este negocio, sin que haga lo que de derecho es obligado, y para ello &c.

Si verò citatus in termino citationis comparuerit, ita quod non incurrerit excommunicationem, nec denunciatus fuerit, tunc solummodò dicit, que haze parencia, y pide copia y termino para responder al pedimiento contra el fecho, o que le mande à la parte contraria ponga demanda, ut in d. petitione comparitionis diximus. Sed si reus citatus habuerit aliquam exceptionem dilatoriam, & fuit excommunicatus, quia in termino citationis non comparuit, tunc comparitionem facit forma sequenti.

COMPARITIO REI CITATI HABENTIS
exceptionem dilatoriam.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano con protestacion, que ante todas cosas hago, de no atribuyra v. m. mas ni mayor jurisdictione de la que de derecho le compete, o compete pueda, por este auto o por otros que en esta causa ante v. m. faga, o diga por escripto, o por palabra y sola dicha protestacion hago parencia à la carta por v. m. dada contra mi a pedimiento de fulano, à v. m. pido me aya por parecido, y purgando las costas me mande dar absolucion de la excommunication en que estoy y copia de lo contra me pedido y termino para alegar de mi justicia, para lo qual, &c.

El juez dize que lo ha por parecido, y que purgando las costas se le de absolucion y copia de lo pedido, y que para la primera audiencia responda.

Si verò reus citatus habens exceptionem dilatoriam in termino citationis comparuerit, ita quod non fuerit denunciatus, tunc comparitionem faciet dicendo, que haze parencia à la citacion con protestacion de no atribuyr jurisdictione, y que pide se le de copia y termino para alegar de su justicia, la qual pide se le faga, &c. Y el juez dize que lo ha por parecido, y que se le de copia de lo contra el pedido, y se le notifique, que à la primera audiencia responda. Et hoc observatur quando in mandato citatorio fuit insertus libellus petitionis actoris; ceterum si non fuit insertus libellus petitionis in mandato citatorio, sed solummodò fuit citatus para verse poner demanda, tunc iudex præcipit actori, que para la primera audiencia ponga demanda al dicho citado, el qual presenta su libello de demanda, & idè videndum erit de libelli oblatione.

SUM-

SUMMARI A.

- 1 Reo citato comparente in iudicio, si libellus actoris non fuerit insertus in mandato citatorio mandat iudex ipsi actori, ut libellum sue actionis ad primam audientiam offerat, qui illum producere debet.
- 2 Censura ecclesiastica est gladius ecclesiastica disciplina.
- 3 Libellus in causa decimali ab actore in foro ecclesiastico presentatus.
- 4 Conditio ex Canone datur pro exactione decimarum.
- 5 Decimas ecclesia particulari tribuit jus Canonicum, universali verò jus divinum.
- 6 Decima aut sunt prædiales, aut personales, aut mixta.
- 7 Decima prædiales solvi debent, ubi prædia sita sunt, nisi consuetudo aliter se habeat.
- 8 Decima personales solvi debent, ubi quis audit divina officia, & recipit sacramenta.
- 9 Decima personales sunt præstanda illi ecclesia, in cuius territorio est domus illius, quis præstare eas debet.
- 10 Decima dividitur equaliter, si quis in hyeme in una ecclesia & in estate in alia audierit divina, si tempus fuerit æquale, alias pro rata temporis.
- 11 Decimas personales quis solvere debet, si plura domicilia habuerit, ubi principalis habet domicilium.
- 12 Domus janua attendi debet, ubi sita est, ut sciat cuius parochia sit, & si duas januas habuerit, qua principalis sit, & anterior.
- 13 Decima animalium ubi solvi debeant, remissivè.
- 14 Decima prædiales & personales ex omnibus bonis debentur.
- 15 Decima ex omni frumento & leguminibus terra solvi debet.
- 16 Decima de palca etiam solvi debet, quia palca in fructu dicitur esse.
- 17 Consuetudo efficere potest, ut decima non solvatur de minutis.
- 18 Minuta qua dicantur, remissivè.
- 19 Decima etiam debetur de fructibus arborum.
- 20 Decima debetur ex pluribus fructibus collectis in uno anno ex eodem prædio.
- 21 Decima debetur de molendinis sive ad ventum, aut in aquas constitutis, sive de his, que tractu hominum, aut bestiarum moventur.
- 22 Decima debetur de furnis.
- 23 Decima debetur de piscariis, sive ratione pensionis, sive ratione lucri.
- 24 Decima debetur de piscuis, id est, de pretio, quo pascua vendita sunt.
- 25 Pascua si gratis comedantur, dominus gregis tenetur solvere decimas ex tali estimatione.
- 26 Decima debetur ex feno & lanis, caseo & butyro, quod ex lacte fit, non tamen ex eo, quod fit de pinguedine animalium.
- 27 Decima debetur ex fructibus animalium.
- 28 Fructus triplex considerari potest in animalibus, ut ex eis decima solvatur.
- 29 Decima fructuum animalium quando solvi debeat, remissivè.
- 30 Decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed cum jam sint lactati & nati Suarez de Paz Praxis Eccl.

triti, ita quod congrui sint ad usum.

- 31 Decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis.
- 32 Novalia que sint, remissivè.
- 33 Decima debetur ex omni negotio, artificio, & militia.
- 34 Consuetudo viget in Hispania, ut decima non solvatur ex lucris opificum & negotiatorum.
- 35 Consuetudo est legitime præscripta ferè toto orbe Christiano, ut decima personales non solvantur exceptis Salariorum famulorum, & famularum in aliquibus Hispanis regionibus.
- 36 Decima ex fructibus integrè solvi debet, non deductis expensis operis, vel pensionis aut seminis.
- 37 Decimas integrè non solvens mortaliter peccat.
- 38 Impense deducenda sunt ex decima personali, ubi deficit consuetudo non solvendi eam.
- 39 Decimas integrè non solvens pluribus poenis afficitur, remissivè.
- 40 Rapere & detinere injustè idem est.
- 41 Decimas non solvens est infamis, & in peccato dicitur esse constitutus, etiamsi non solvat, antequàm sibi petantur.
- 42 Copia libelli adversario dari debet, ut ad primam audientiam respondeat.
- 43 Iudex quid facere debeat, cum reus libello actoris non responderet, & qua praxis circa hoc observetur in tribunali episcopali Salmantino.
- 44 Reo confitente, quod in libello actoris petitur, iudicium finitur, cum pro condemnato habeatur ipse, nisi sit causa, in qua periculum animarum versetur, ut si agatur ad dissolutionem matrimonii.

CAPUT V.

De libelli oblatione.

Postquam reus citatus comparet in iudicio, si in mandato citatorio libellus petitionis non fuit insertus, iudex mandat actori, quod libellum sue actionis ad primam audientiam offerat: qui illum producere debet. Et qualiter & quibus clausulis illum componere debeat, explicuimus in 1. parte 1. Tomi in 4. Tempore. Quæ omnia circa ejus compositionem erunt observanda in isto foro ecclesiastico, præterquam, quod dum in fine libelli fori sæcularis dicitur, Por todo rigor y remedio de derecho &c. in libello fori ecclesiastici post prædicta verba sunt adjicienda alia, scilicet, Y censura ecclesiastica y otras penas, que para ello le ponga: quia censura ecclesiastica est gladius ecclesiasticæ disciplinae, ut in cap. dilecto de senten. excommun. in 6. & in Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 3. Et exempli gratia formabis libellum modo sequenti.

LIBELLUS IN CAUSA
decimali.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano clerigo presbytero, beneficiado de la yglesia parochial, de tal lugar desta diocesis de Salmantica, como mas aya lugar de derecho parezgo ante v. m. y me querello de fulano vecino del dicho

M m cho

cho lugar, al qual pongo demanda, y digo que assi es que siendo como yo soy beneficiado de la yglesia parrochial del dicho lugar, y por el consiguiente serme devidos de derecho canonico los diezmos assi prediales como personales y mistos de los frutos que se cogende todos los predios, y heredades sitas en el distrito y dezmatario del dicho mi beneficio, y de las personas que son mis feligreses, y administro los santos sacramentos: el dicho fulano siendo como es mi feligres, y oyendo los divinos officios y recibiendo los santos sacramentos cada año en la dicha mi yglesia, y teniendo como tiene muchas heredades de pan llevar, pastos de yerba, rios de mucha pesca, molinos, huertas, granados, y otros muchos tratos y grangerias: y siendo obligado de ley natural, divina y humana, a pagar diezmo de los dichos frutos de todos sus bienes, con poco temor de Dios y en grave daño de su consciencia contra todo derecho, de dos años a esta parte sin titulo ni causa que bastante sea, sea subtraydo y subtrae de pagarme los diezmos del trigo, cevada, centeno, paia, garbanços, garrovas, y otras legumbres que en las dichas sus heredades ha cogido, y de las pescas y molien-das que en su rio y molinos se an hecho, y de las rentas de sus yervas, y de los ganados, y de las lanas, manteca, y queso que dellos ha sacado, y de la hortaliza de sus huertas, y del pan que ha cogido en las nuevas roturas, que en sus dehesas ha fecho, y de las ganancias que en sus tratos y grangerias ha tenido.

Y aunque por mi muchas vezes ha sido requerido a que me acusa con los diezmos de todas las dichas cosas, y los trayga a la cilla del dicho mi beneficio, por me ser devidos conforme a derecho, y est ar en costumbre usada y guardada de diez, veynte, y treynta, quarenta, y mas años a esta parte, de llevar diezmo de todas las dichas cosas, el dicho adverso no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio: porque pido a v. m. que del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, y si otro mas y mayor pedimiento es necessario avido aqui por expreso, y pronunciando mi relacion por verdadera en la parte que basta al vencimiento desta causa, por su sentencia que en este caso lugar aya condene al dicho fulano, a que me de y pague los diezmos de todas las dichas cosas de los dichos dos años que ha dexado de dezmar, que estimo en dozientos ducados cada un año, mandando le que de aqui adelante me pague los dichos diezmos so graves penas; y assi condenado a ello le compella y apremie por todo rigor y remedio de derecho; y censuras ecclesiasticas, y otras graves penas que para ello le imponga, sobre que pido justicia y costas, y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho, que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Otrofi, a v. m. pido mande dar su mandamiento con insercion desta demanda, en que mande al dicho adverso parezca a responder y confesar, y que nombre procurador con poder bastante aceptado, y en su defecto le asseñale los estrados de su auditorio con quien se hagan los autos, y para ello, &c.

Ista clausula apponitur, quando a principio fuit porrecta petitio anteaquam reus simpliciter citaretur.

4 In supradicto libello fuit intentata beneficiario

actori conditio ex Canone, quæ datur pro exactione decimæ, secundum glos. 1. in cap. tua el 2. de decim. & ibi Panormitan. num. 12. & 13. & in cap. commissum num. 4. eodem titul. & Probum in Rubric. de decimis libr. 6. & late resolvit Rebuffus in tractat. de decimis quest. 9. & ad ibi resoluta est redigenda gloss. in cap. moderamine vers. sibi vindicent 16. quest. 1. & gloss. in cap. revertimini verb. suas 16. quest. 1. & ad text. in l. 2. §. fin. ff. de pollicit. est addendus Rebuffus in dict. tract. de decimis qu. 3. num. 16. Et cum in prædicto libello agatur contra debentem solvere decimas, intentatur actio personalis conditione ex Canone, quia Canon tribuit ecclesiæ particulari decimas, jus autem divinum ecclesiæ universali tribuit easdem, ut notat Panorm. in dict. cap. tua num. 13. in fine. Quinimò in Concil. Trid. sess. 25. de form. præcipitur, quod qui decimas aut subtrahunt aut impediunt, excommunicentur, neque absolvantur, nisi restitutione plena facta: quod intelligendum est secundum Navar. in man. latin. c. 21. num. 32. & ob id dictum fuit in libello, Y por el consiguiente serme devidos de derecho canonico. Quæ decimæ sunt in triplici differentia, aut enim est prædialis, aut personalis, aut mista, ut docet Navar. in man. c. 21. num. 29. & ob id dictum fuit in libello, Assi prædiales como personales, y mistas: & si fuerint prædiales solvi debent, ubi prædia sita sunt, nisi consuetudo aliter se habeat: nam in decimis solvendis semper standum est consuetudini, ut probat tex. in c. cum sint homines & in c. ad apostolica de decimis, & ideò in d. libello dictum fuit, De los frutos que se cogen de todos los predios y heredades sitas en el distrito, y dezmatario del dicho mi beneficio & etiam ob id dictum fuit in d. libello: Estar en costumbre usada y guardada &c. Si verò decimæ fuerint personales, ibi solvi debent ubi quis audit divina officia, & recipit sacramenta, ut probatur in c. questi sunt 16. quest. 1. & in dict. ca. ad apostolica & ita personales decimæ præstantur illi ecclesiæ, in cujus territorio sita est domus, in qua quis habitat, quia ibi tenetur divina audire, ut in cap. 2. de parochiis & in cap. cum quis §. 1. de sepulturis in 6. & ob id dictum fuit in libello, Y de las personas que son mis feligreses, y administro los santos sacramentos, el dicho fulano siendo mi feligres y oyendo los divinos officios, y recibiendo los santos sacramentos cada año en la dicha mi yglesia &c. Sed si quis in hyeme audiret divina officia in una parochia, & in ætate in alia, tunc æqualiter decima divideretur, si æquum fuerit tempus, aliàs pro rata temporis erit dividenda, secundum Innoc. & Ant. in cap. 2. decimis. Et si quis plura domicilia habuerit in pluribus parochiis, ibi solvere debet, ubi principale domicilium habuerit secundum Henricum in c. pervenit de decimis; & si dubitaretur, cujus parochiæ esset domus, tunc inspiciendus erit situs januæ, & illius parochiæ erit, in qua janua sita fuerit, secundum Bart. in l. quod conelave ff. de damno infect. num. 6. Et si domus habuerit duo ostia, illud erit inspiciendum, quod est anterius, & tanquam nobilius & principalius judicatur esse ex illa parochia, ubi situm

fitum fuerit, argum. text. in l. cum in diversis. ff. de religiosis domib. & in l. queritur ff. de statu homin. & additionator Bart. in dict. l. quod conelave, & Corsetus de potestate regia qu. 37. decimæ verò animalium ibi solvi debent, ubi docet gl. in d. c. ad apostolica & Henricus in d. c. pervenit col. 1. Matth. de Afflict. in consit. Neapol. lib. 1. Rubr. de decimis num. 23. & Boer. in consuet. Bituri. §. 13. Quod ita accipiendum est, nisi aliter consuetudo præscripta se habeat, quæ in hac materia attendi debet, ut supra diximus.

14 Quæ decima tam prædialis, quam personalis ex omnibus bonis debetur, ut colligitur ex c. non est c. nuntios & cap. ex parte el secundo cum aliis de decimis & in cap. revertimini c. decima 16. quest. 1. & notant Hostiensis in summa tit. de decimis §. de quibus num. 5. DD. in d. c. non est & Henricus in d. c. pervenit col. 3. Marcus Mantua in consil. 1. num. 31. S. Thom. 2. 2. quest. 87. artic. 2. Sylvester in summa verb. Decima quest. 16. Soto lib. 9. de just. & jur. quest. 4. artic. 2. & Rebuff. in tractat. de decimis qu. 8. à n. 1. Quo fit, quod ex omni frumento, & ex omnibus leguminibus terræ decima solvi debet, juxta text. in c. 3. in c. non est c. ex parte el secundo de decimis, & ita de palea solvenda est decima, quia palea dicitur esse in fructu, ut in l. adeo vers. cum quis ff. de acquir. rer. dom. & in c. multi. 2. qu. 1. & tradunt Panor. in d. cap. pervenit. num. 3. & Rebuffus in d. qu. 8. num. 3. Dummodo consuetudo non sit in contrarium, nempe, quod decima non solvatur de minutis, secundum S. Thomam. 2. 2. quest. 87. art. 2. & Anton. in dict. cap. ad apostolica in fine. & Felin. in c. causamque col. 1. de prescriptionibus.

15 Et quæ dicantur minuta, explicat glos. in c. cum tua de decimis in quo tamen standum erit consuetudini, secundum Hosti. in cap. ex multiplici col. 2. vers. minutis de decimis. Similiter de fructibus arborum decima debetur, ut in cap. decima in fine 16. qu. 1. & in dict. cap. non est & in d. cap. cum homines & tradit Bertrandus in cons. 247. vol. 3. Et intellige, quod ex pluribus fructibus collectis in uno anno ex eodem prædio decima debetur, ut probatur in dict. cap. ex parte el 2. & ibi notant Anchar. & DD. & gl. in c. revertimini verb. annus 16. qu. 1. Insuper decima debetur de proventibus molendinorum, sive sint in aqua, ut in cap. pervenit & in cap. pastoralis de decimis sive sint ad ventum, ut in c. ex transmissa sive sint quæ tractu hominum, aut bestiarum moventur, secundum Doct. in d. c. ex transmissa & probatur in l. 2. tit. 20. part. 1. Præterea decima debetur de furnis, secundum DD. in dict. c. pervenit & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. & Rebuff. in d. qu. 8. num. 28. Quas decimas personales esse, contra nonnullos DD. per quinque fundamenta contendit Abulensis 6. Tomo super Matth. c. 23. qu. 163. col. 2. Rursus decima debetur de piscariis, in d. c. pervenit. Quod intelligi potest dupliciter, uno modo, ut quis habeat flumina & stagna, in quibus piscatur, vel permittit piscari, & inde percipiat aliquam pensionem, tunc ex illis proventibus decima debetur, & censetur prædialis. Secundò modo intelligitur, quando

16 quis piscatur in flumine publico vel privato, ex concessione domini: tunc enim decima debetur ex lucro, & non ex proventibus, quia in piscando non est aliquis redditus, sed potest esse lucrum, & ita decima censetur personalis, secundum Abulensem ubi supra qu. 161. post Innoc. Joann. Andream Henricum, & Panor. in d. c. non est. Et juxta hanc resolutionem est intelligenda gloss. fin. in c. licet de feriis. Pari modo de piscuis decima debetur, id est, de pretio, quo piscua vendita sunt, juxta text. in c. commissum de decimis & ibi Innocent. Joann. Andr. & Panor. & tradit late Abul. ubi supra qu. 155. col. 1. & probatur in l. 2. tit. 20. part. 1. Si tamen gratis piscua concedantur, dominus gregis tenetur decimas solvere ex illa æstimatione, secundum Innocent. Panorm. & omnes in d. c. commissum standum tamen erit in hoc consuetudini, secundum Rebuff. in d. quest. 8. num. 22. De sceno etiam decima debetur, ut in d. c. pervenit & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. Et de lacte & caseo, ut probat Abulensis ubi supr. qu. 164. & probatur in d. l. 2. tit. 20. part. 1. Quinimò ex butyro, quod fit ex lacte, decima debetur, non tamen ex butyro quod fit ex pinguedine animalium, quia non est fructus pecoris, sed pars substantiæ ejus, & cum animal jam sit decimatum, non debet iterum decimari, secundum Abul. ubi supr. qu. 166. Item ex fructibus animalium decima debetur, ut in d. c. non est, & in d. l. 2. 9. & 10. tit. 20. part. 1. & in Clem. 1. & ibi Card. quest. 15. de decim. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur: foetus, & lana, seu pilus, ut in §. in pecudum instit. de rerum divisione. Et quando decima horum fructuum solvi debeat, docet gloss. in dict. cap. revertimini verbo Annus Panormit. in d. c. pervenit num. 3. & Rebuff. in tract. de decimis qu. 12. Qua in re advertendum est, quod decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus & nutritus, ita quod congruus sit ad usum, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem tit. de decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in l. 9. verb. un mes. tit. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in gloss. 1. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis, juxta text. in c. commissum & in c. ad audientiam de decimis. Et quæ sint novalia, probatur in c. quid per novalia de verbor. significat. & notat gloss. fin. in dict. c. commissum Speculat. in tit. de probat. §. 1. vers. sed quid si una pars & late Rebuff. in tract. de decimis qu. 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia, ut probatur in c. non est de decimis & in c. decima 16. quest. 1. & in l. 3. tit. 20. part. 1.

17 In Hispania verò viget consuetudo non solvendi decimas ex lucris opificum, & negotiatorum, secundum Sotum lib. 9. de justit. & jur. quest. 4. artic. 2. col. 3. Quinimò Navarrus in manuali cap. 21. num. 31. testatur, consuetudinem legitimè præscriptam esse non solvendi decimas personales in toto orbe Christiano, exceptis salariorum famulorum & famularum aliquarum regionum Hispaniæ. Et intellige, quod decima ex fructibus prædiorum solvi debet integre, non deductis expensis operis, nec deducto semine, aut pensione, quæ domino prædii solvitur, sed prius solvi debet ex integro acervo, ut probatur in dicto c.

18 In d. c. non est, & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. & in Clem. 1. & ibi Card. quest. 15. de decim. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur: foetus, & lana, seu pilus, ut in §. in pecudum instit. de rerum divisione. Et quando decima horum fructuum solvi debeat, docet gloss. in dict. cap. revertimini verbo Annus Panormit. in d. c. pervenit num. 3. & Rebuff. in tract. de decimis qu. 12. Qua in re advertendum est, quod decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus & nutritus, ita quod congruus sit ad usum, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem tit. de decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in l. 9. verb. un mes. tit. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in gloss. 1. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis, juxta text. in c. commissum & in c. ad audientiam de decimis. Et quæ sint novalia, probatur in c. quid per novalia de verbor. significat. & notat gloss. fin. in dict. c. commissum Speculat. in tit. de probat. §. 1. vers. sed quid si una pars & late Rebuff. in tract. de decimis qu. 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia, ut probatur in c. non est de decimis & in c. decima 16. quest. 1. & in l. 3. tit. 20. part. 1.

19 In d. c. non est, & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. & in Clem. 1. & ibi Card. quest. 15. de decim. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur: foetus, & lana, seu pilus, ut in §. in pecudum instit. de rerum divisione. Et quando decima horum fructuum solvi debeat, docet gloss. in dict. cap. revertimini verbo Annus Panormit. in d. c. pervenit num. 3. & Rebuff. in tract. de decimis qu. 12. Qua in re advertendum est, quod decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus & nutritus, ita quod congruus sit ad usum, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem tit. de decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in l. 9. verb. un mes. tit. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in gloss. 1. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis, juxta text. in c. commissum & in c. ad audientiam de decimis. Et quæ sint novalia, probatur in c. quid per novalia de verbor. significat. & notat gloss. fin. in dict. c. commissum Speculat. in tit. de probat. §. 1. vers. sed quid si una pars & late Rebuff. in tract. de decimis qu. 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia, ut probatur in c. non est de decimis & in c. decima 16. quest. 1. & in l. 3. tit. 20. part. 1.

20 In d. c. non est, & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. & in Clem. 1. & ibi Card. quest. 15. de decim. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur: foetus, & lana, seu pilus, ut in §. in pecudum instit. de rerum divisione. Et quando decima horum fructuum solvi debeat, docet gloss. in dict. cap. revertimini verbo Annus Panormit. in d. c. pervenit num. 3. & Rebuff. in tract. de decimis qu. 12. Qua in re advertendum est, quod decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus & nutritus, ita quod congruus sit ad usum, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem tit. de decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in l. 9. verb. un mes. tit. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in gloss. 1. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis, juxta text. in c. commissum & in c. ad audientiam de decimis. Et quæ sint novalia, probatur in c. quid per novalia de verbor. significat. & notat gloss. fin. in dict. c. commissum Speculat. in tit. de probat. §. 1. vers. sed quid si una pars & late Rebuff. in tract. de decimis qu. 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia, ut probatur in c. non est de decimis & in c. decima 16. quest. 1. & in l. 3. tit. 20. part. 1.

21 In d. c. non est, & in d. l. 2. tit. 20. part. 1. & in Clem. 1. & ibi Card. quest. 15. de decim. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur: foetus, & lana, seu pilus, ut in §. in pecudum instit. de rerum divisione. Et quando decima horum fructuum solvi debeat, docet gloss. in dict. cap. revertimini verbo Annus Panormit. in d. c. pervenit num. 3. & Rebuff. in tract. de decimis qu. 12. Qua in re advertendum est, quod decima agnorum solvenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus & nutritus, ita quod congruus sit ad usum, secundum Joannem Andream in addit. ad Speculatorem tit. de decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in l. 9. verb. un mes. tit. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in gloss. 1. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis, juxta text. in c. commissum & in c. ad audientiam de decimis. Et quæ sint novalia, probatur in c. quid per novalia de verbor. significat. & notat gloss. fin. in dict. c. commissum Speculat. in tit. de probat. §. 1. vers. sed quid si una pars & late Rebuff. in tract. de decimis qu. 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia, ut probatur in c. non est de decimis & in c. decima 16. quest. 1. & in l. 3. tit. 20. part. 1.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

M m 2 cmm

cum homines cap. ex parte 2. cap. non est & cap. tua nobis de decimis & convenit l. 13. & 14. tit. 20. part. 1. & firmant Matthe. de Afflict. in constit. Neapol. lib. 1. Rubric. num. 19. & Corsetus in singulari 167. verbo, Integre & Tiraquel. de utroque retract. lib. 1. §. 15. gloss. 1. aliter enim decimas solvens mortaliter peccat, ut notat Navarrus in Manuali cap. 21. num. 31. At verò ex decima personali, quæ ex negotio vel artificio solvitur, ubi deficit consuetudo non solvendi eam, impense deducendæ sunt, juxta tex. in c. pastoralis de decimis & notat gloss. in dict. non est, & probatur in l. 15. tit. 20. part. 1. & firmat Abulensis ubi sup. q. 205. & cum pluribus aliis resolvit Didacus Perez in l. 1. tit. 5. lib. 1. Ordinamenti colum. 207. in fin. Et quia ex omnibus supradictis decima debetur, dictum fuit in libello. Teniendo como tiene muchas heredades de pan llevar, pastos de yerva, rios, &c. Præterea decimas integre non solvens plurib. pœnis afficitur, ut colligitur ex d. cap. revertimini d. c. decima cap. decimas el primero 16. quest. 7. & res alienas dicitur invadere, juxta tex. in d. c. decima & in Concil. Tridentin. sessione 25. de reformatione c. 12. & per consequens eas rapere, cum idem sit injuste detinere & rapere, juxta tex. in c. sape de restitut. Spoli. & notat gloss. in dict. cap. decima ac idè infamis censetur, secundum Hostiensem in summa de decim. §. & quare diciturque esse constitutus in peccato mortali, ut notat gloss. in d. c. cum homines verb. fructibus collectis ob idque excommunicatur, ut in d. cap. pervenit cap. nuntios cap. ex parte el secundo & cap. non est, de decimis & in dict. cap. 12. Concilii Tridentini. Quinimò non solvens decimas est in peccato mortali, antequam sibi petantur, quia non solvit, quandoolvere debebat, secundum Ancharanum & Panormitanum. num. 3. in d. c. pervenit & in dict. cap. cum homines, Sylvestrum in summa verbo Decima quest. 3. & Navarrum in manuali Hispano. c. 21. num. 32. & in Latino eod. cap. 21. n. 31. vers. 3. tametsi Cardinalis in d. c. pervenit & in d. c. non est, & Archidiaconus in c. 1. de decimis in 6. & Felinus in c. si autem num. 5. de rescript. & Balb. in tract. de rescript. 1. part. 5. partis quest. 7. num. 12. teneant, non solventes decimas tempore debito, non esse in peccato, donec ab eis petantur. Et plures alias pœnas & incommoda adversus non solventes decimas congerit Rebuffus in tract. de decimis quest. ult.

42 Oblato prædicto libello actionis coram iudice, el juez dize que lo ha por presentado, y que se de copia del à la otra parte, quia copia libelli adversario dari debet, secundum Angelum in l. 1. §. edere ff. de edend. per text. in authent. offeratur. Cod. de litis contestatione, & probatur in l. 4. tit. 2. part. 3. Y mas dize el juez, que se le notifique que para primera audiencia responda. Quod procedit ex gloss. in l. de pupillo §. meminisse verb. eum ff. de oper. nov. nuntiat. & ibi Alexand. & Jaf. & ex gloss. fin. in cap. ex parte 1. de verbor. significat. & ibi Panor. Y dize mas el juez que se notifique al reo, que nombre y dexe procurador con acceptacion de la causa, con quien se hagan los autos, donde no que le assenala su auditorio, adonde le seran notificados los autos tocantes à esta causa: los quales le pararan tanto perjurio, como si en persona le fueren notificados, y assi lo provee y manda y lo firma de

su nombre. Testigos fulano y fulano.

Y à la siguiente audiencia parece el actor o su procurador, y acusa la rebeldia al reo, porque no responde à la demanda, y el juez manda por otro termino que responda à la primera audiencia, à la qual el actor parece si no ha respondido el reo, y le acusa la rebeldia, porque no responde à la demanda: y el juez manda por otro termino que responda à la primera audiencia peremptoriamente, donde no que proceda à hazer justicia, à la qual parece el actor y le acusa la rebeldia, diciendo que ha llevado tres terminos, y no ha respondido, ni responde, y pide se proceda per unum ex remediis per nos traditis in 2. parte hujus 2. Tomi. In tribunali tamen episcopali Salmantino, & in tribunali scholastico, quando reus in dilationibus à iudice assignatis non responder, nec litem contestatur, proceditur adversus eum, vel ejus procuratorem per censuras, donec respondeat & litem contestetur: Y assi el actor o su procurador passado el tercer termino peremptorio, que el juez dio al reo para responder parece ante el reo accusando la rebeldia al reo porque aviendo llevado tres terminos no ha respondido, y pide se de carta declaratoria y las de mas agravadas fasta que responda, y el juez manda dar carta con costas contra el reo o su procurador, en que le manda que para primera audiencia parezca à responder derechamente à la demanda, so pena de excommunication mayor. E por no aver respondido en los terminos que le avian sido dados, so la dicha pena de excommunication mayor le manda que pague las costas de aquel mandamiento, y su notificacion, y que passado el dicho termino no aviendo respondido, ni cumplido el dicho su mandamiento, fechas y repetidas las canonicas moniciones que el derecho manda, le descomulga en aquellos escriptos y por ellos. Y si no responde en el dicho termino, da se carta declaratoria, y las de mas agravadas hasta el braco seglar si es lego, o clerigo persona poderosa. Y si es clerigo tal que con su familia y ministros lo puede prender el juez ecclesiastico, lo prende: y si toda via perseverare en su contumacia y no quisiere responder, entonces el actor elige uno de dos remedios, O pedir que sea metido en la possession de los bienes del reo, O que se proceda hasta la sentenciã definitiva. Sed si reus in aliqua ex dilationibus à iudice assignatis statim respondeat, vel postquam fuerit excommunicatus respondeat confitendo id, quod in libello actoris continetur, iudicium finitur, cum pro condemnato habeatur, ut in l. 1. ff. & C. de confessis nisi sit aliqua causa, in qua periculum animarum versetur, nec sit standum partium confessioni, sed necessaria sit alia indagatio veritatis, ut si agatur ad dissolutionem matrimonii, vel ad quid simile. Cæterum si reus contenta in libello actoris negare velit, tunc advertere debèbit, an aliqua exceptio dilatoria sibi competat, quia ante litem contestationem tenetur eam opponere; ac idè de exceptionibus dilatoriis opportunè dicendum erit.

S U M M A R I A.

- 1 Exceptiones dilatoria in foro ecclesiastico proponi debent intra terminum à iudice assignatum.
- 2 Exceptio recusationis prius opponi debet ab eo,

- 3 qui plures exceptiones dilatorias habet, & super ea est prius procedendum, protestando de aliis dilatoriis.
- 4 Exceptio declinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, præter recusationis est opponenda.
- 5 Suspicionis causa alleganda & exprimenda est de jure Canonico in libello recusationis, licet secus de jure civili, sive iudex recusatus sit ordinarius, sive delegatus.
- 6 Causa, ob quas iudex ecclesiasticus recusari possit, quot sint, remissive.
- 7 Recusatio in foro Canonico ante litem contestationem proponi debet, nisi causa suspicionis de novo venerit ad notitiam recusantis post litem contestationem: tunc enim juramento præfinito, quod de novo ad notitiam pervenerit, admittitur.
- 8 Recusatio admittitur etiam post conclusum in causa, quando causa recusationis orta fuit post litem contestationem: præsertim si causa suspicionis erat notoria, & post conclusum in causa pervenerit in notitiam recusantis.
- 9 Restitutio in integrum conceditur adversus probationem ordinariam causa recusationis non proposita ante litem contestationem, sed post conclusum in causa.
- 10 Restitutio in integrum non conceditur de jure regio adversus præsidem, vel auditorem regium, quando recusatio eorum fuit proposita post conclusionem in causa.
- 11 Recusatio iudicis ecclesiastici coram eodem est proponenda, non tamen probanda.
- 12 Delegatus iudex recusatus potest compellere litigantes ad eligendos arbitros, coram quibus causa recusationis probeatur & decidatur, & si fuerint discordes, quod tertium sibi advocent.
- 13 Delegatus recusatus potest procedere in causa principali, si arbitri de causa recusationis cognoscentes intra terminum sibi præfixum eam non terminaverunt.
- 14 Arbitri postquam intra terminum causam recusationis terminaverint, legitimam esse, non poterunt in negotio principali procedere.
- 15 Delegatus à Papa recusatus, si arbitri causam recusationis legitimam esse pronuntiaverint, debet negotium principale ad superiorem remittere; nec poterit alteri committere terminandum etiam de consensu recusantis.
- 16 Iudex ordinarius ecclesiasticus recusatus potest de consensu recusatoris negotium principale alteri committere, vel ad superiorem remittere.
- 17 Si delegatus à Papa cum clausula, (quod si non omnes, procedat alter) fuerit recusatus, non est causa recusationis ab arbitris, sed à collega delegato terminanda.
- 18 Recusationis causa contra delegatum à delegato Papæ non coram arbitris, sed coram ipso delegato à Papa est tractanda.
- 19 Recusationis causa contra delegatum ab Episcopo, vel ejus vicarium generalem proposita, non coram arbitris, sed coram ipso episcopo est examinanda.
- 20 In tribus casibus non potest iudex recusatus assignare terminum ad decidendam causam recusationis.
- 21 Arbitrorum electio à litigantibus fieri potest

- ad decidendam causam recusationis, nisi in tribus casibus.
- 22 Arbitri electi ad decidendam causam recusationis assignant litigantibus terminum ad eam probandam, non etiam iudex recusatus.
- 23 Intellectus c. legitima de appell. lib. 6.
- 24 Recusatus iudex potest in negotio principali procedere, quando recusationis causa coram eo proposita est manifeste injusta & frivola.
- 25 Ordinarius iudex recusatus potest ante electionem arbitrorum negotium principale alteri non suspecto committere, vel ante probationem causa recusationis.
- 26 Recusatio quid sit, & quo jure inventa, & an tolli possit per principem, remissive.
- 27 Recusatio in scriptis proponi debet.
- 28 Libellus recusationis iudicis tam ordinarii, quam delegati à Papa, Hispano sermone conceptus.
- 29 Praxis, qua observatur, postquam libellus recusationis est coram iudice presentatus.
- 30 Libellus in exceptione declinatoria Hispano sermone formatus.
- 31 Interrogatorium in articulo declinatoria Hispano sermone conceptum.
- 32 Scholarius ut gaudeat privilegio fori, requiritur, quod sit descriptus in matricula Scholiarum.
- 33 Scholarius ut gaudeat privilegio sui fori, requiritur, quod antequam lis sit mota, sit matriculatus per majorem partem unius anni secundum jus regium.
- 34 Sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem esse, Hispano sermone formata.
- 35 Praxis, qua observatur, cum ecclesiasticus iudex denegat appellationem interpositam à sententia super declinatoria lata.
- 36 Replicatio & duplicatio hodie tantum conceditur, licet olim triplicatio locum haberet.
- 37 Leges regia de replicatione & duplicatione loquentes etiam in foro canonico observantur.
- 38 Interrogatorium actoris in negotio principali Hispano conceptum in causa ecclesiastica.
- 39 Praxis, qua observatur, postquam interrogatorium actoris fuerit presentatum coram iudice ecclesiastico in causa principali.
- 40 Interrogatorium ex parte Rei Hispano conceptum in causa ecclesiastica.
- 41 Praxis, qua observatur, postquam interrogatorium ex parte Rei fuerit presentatum coram ecclesiastico iudice in causa principali.
- 42 Terminus probatorius est arbitrarius.
- 43 Praxis, qua observatur in tribunali ecclesiastico circa dilationes dandas ad probationes.
- 44 Restitutio in integrum conceditur in foro ecclesiastico minori, vel ecclesia adversus probationem omisam in termino.
- 45 Praxis, qua observatur post probationes factas à litigantibus in foro ecclesiastico.
- 46 Interrogatio ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litem decisionem, fieri non potest; etiam ex solo iudicis officio post sententiam interlocutoriam, qua causa pro conclusa habetur.
- 47 Sententia interlocutoria, qua causa pro conclusa habetur, habet vim diffinitivam, & executionem secum trahit, & idè revocari non potest.
- 48 Praxis, qua observatur, postquam sententia

interlocutoria, qua causa pro conclusa habeatur, lata fuerit in foro ecclesiastico.

CAPUT VI.

De exceptionibus dilatoriis.

DE definitione exceptionis, ejusque generibus & quando & qualiter exceptio dilatoria opponi debeat, late diximus in 1. part. 1. Tomi in 5. Tempore. Nunc autem est advertendum, quod in foro ecclesiastico exceptiones dilatoria proponuntur intra terminum ad id à iudice assignatum, ut probatur in cap. pastoralis de except. & tradit Bart. in l. 2. ff. de re judic. & Did. Perez. in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordinarum. col. 901.

Est etiam advertendum, quod si quis plures & diversas exceptiones dilatorias habuerit, opponere debet primo loco exceptionem recusationis iudicis, ut probat text. in c. quoniam contra falsam de probat. & firmat gl. 1. in c. exceptionem de exception. assignans hujus rei rationem, & gl. in cap. inter monasterium verb. subeundo de re judicata & resolvit Covarru. in pract. questionib. cap. 26. num. 2. & Alciat. in tractat. de recusationibus art. 1. in gloss. 2. & ita dispositum etiam est in ordinatione Lusitanorum libr. 3. tit. 22. §. 2. & tit. 37. §. 1. Et super illa exceptione recusationis erit tantum procedendum, protestando de aliis dilatoriis in libello recusationis, dicendo, *Salvis aliis dilatoriis, qua tales sunt, illas nominando & probando suo loco & tempore.* Et deinde opponenda erit exceptio declinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, protestando de aliis, ut in l. fin. C. de exceptionibus & diximus d. 5. Tempore. Insuper est advertendum, quod licet de jure civili & regio causa recusationis non sit exprimenda (ut resolvimus in 1. part. 1. Tomi in 10. Tempore prope med.) tamen in foro ecclesiastico causa legitima suspicionis alleganda & exprimenda est in libello recusationis, sive iudex recusatus sit ordinarius, ut probatur in c. cum speciali & ibi gloss. verb. coram de appellationibus, sive iudex sit delegatus, ut probatur in cap. secundo requiris. §. 1. & ibi gloss. verb. coram de appellationibus & in cap. si contra unum & ibi gloss. verb. probari de offic. delegat. in 6. & in cap. 2. de appellationibus in 6. Et sex causas suspicionis, ob quas iudex recusari potest, enumerat gloss. fin. in c. causamque de offic. delegat. & quadraginta causas enumerat Perusinus in c. postremo. a n. 7. de appell. & Marant. de ord. jud. 6. part. memb. 2. a n. 27. & sexaginta causas congerit Bertachin. in verb. iudex suspectus & nonaginta & tres cumulat Auftr. in tract. de recusatione.

Est praterea advertendum, quod licet in foro seculari in quacunque parte litis recusatio proponi possit: (ut resolvimus in d. 10. Temp.) tamen in foro ecclesiastico proponenda est ante litis contest. ut probatur in d. c. cum speciali & tenet gl. recepta in c. pastoralis verb. protestatur de except. & notat Rebuff. in tractat. de recus. art. 1. gl. 2. num. 1. & est communis opinio secundum Aret. in c. 1. de jud. col. 6. & Dec. ibi. n. 24. nisi causa suspicionis de novo venerit ad notitiam recusantis post litis contestationem: nam tunc cum juramento, quod de novo in ejus notitiam venerit predicta causa, bene admit-

titur recusatio, secundum gl. in l. error. verb. facti. C. de juris & fact. ignor. receptam communiter ex Jas. ibi nu. 16. & Dec. in d. c. pastoralis nu. 18. & Cov. in pract. qq. c. 26. num. 2. & Rebuff. ubi sup. in d. art. 1. n. 2. Quamvis contrarium velit gl. fin. in dict. c. pastoralis & gloss. in l. qui procuratorem §. 1. verb. omiseris ff. de procur. Quinimo post conclusum in causa recusatio admittitur, quando causa recusationis orta fuit post litis contestationem, juxta text. in cap. insinuante. de offic. delegat. ubi notat Felinus num. 15. & Francus in d. cap. cum speciali. num. 22. praesertim si causa suspicionis erat notoria, vel post conclusum in causa pervenerat in notitiam recusantis, secundum Covarr. in pract. qq. cap. 26. num. 3.

Rursus adverte, quod in foro ecclesiastico si minor, ecclesia, vel alia persona privilegiata recuset iudicem ex causa orta ante conclusionem in causa & proposita post conclusionem, petendo restitutionem in integrum adversus probationem ordinariam causae suspicionis, bene admittitur, & conceditur sibi restitutio, ut resolvit Covarru. d. c. 26. nu. 4. quamvis de jure regio in foro seculari, si hoc contingat in recusatione praesidis, vel auditoris regii, minor, vel ecclesia non restituatur, juxta text. in l. 16. tit. 10. lib. 2. Recopil.

Advertendum deinde est, quod causa suspicionis proponenda est coram ipso iudice recusato, non autem coram eodem probanda, ut probatur in d. c. secundo requiris in fin. Qua in re animadvertendum est, quod si iudex recusatus delegatus fuerit à Papa, poterit ipse compellere litigantes ad eligendos arbitros, coram quibus causa recusationis probetur & decidatur, & assignabit eisdem arbitris terminum, intra quem causam recusationis determinent: compelletque ipsos arbitros, ut advocent sibi tertium, si ipsi discordes fuerint, ut probatur in c. suspicionis de offic. deleg. & in d. cap. secundo requiris §. 1. & in c. legitima de appell. lib. 6. Idemque observandum erit si recusatus fuerit Episcopus, vel alius ordinarius, ut probatur in c. cum speciali de appellat. & not. gl. in c. si contra unum verb. Episcopi de offic. deleg. in 6. & utrobique DD. not. Et si intra terminum ad decidendam causam recusationis arbitris praefixum eam non terminaverint, tunc iudex recusatus poterit in negotio principali procedere, non obstante recusatione, ut probat text. in cap. legitima vers. alioquin de appell. lib. 6. ubi super gl. fin. ita notant Joan. And. Anchar. Dominic. & Perusin. Si verò arbitri causam recusationis intra terminum terminaverint proferendo, eam legitimam esse, tunc ipsi arbitri non poterunt procedere in negotio principali, secundum Jo. And. Anchar. Dom. & Perusi. in d. c. legitima. Et si contrarium velit Host. cujus opinio procedit de jure civili, per text. in l. apertissimi C. de jud. secundum DD. in d. c. legitima. Ac proinde causa legitima recusationis probata coram arbitris, si iudex recusatus fuerit delegatus à Papa, debet negotium principale ad superiorem remittere, nec poterit illud alteri committere, etiam de consensu recusatoris, ut probat text. in cap. iudex de offic. deleg. in 6. Si verò iudex recusatus fuerit ordinarius, ut puta Episcopus, vel ejus delegatus, sive vicarius generalis, aut alius ordinarius, bene poterit negotium principale ad supe-

superiorem remittere, vel de consensu recusatoris alteri committere, ut probatur in d. c. cum speciali. ad quam commissionem necessarius est consensus recusatoris, ut per text. in d. c. cum speciali. tenent communiter DD. ibi, ex Imol. n. 10. Perusin. n. 16. Praposit. nu. 17. & Dec. num. 18. in d. c. cum speciali. Aret. col. 4. Barbat. nu. 43. & Felin. num. 3. in c. si quis contra clericum de foro competent. Quidquid contrarium velit Pan. ibi. n. 14. asserens, absque consensu recusatoris hanc commissionem fieri posse. Cujus intellectus valde singularis & sustentabilis est, secundum Marian. ibi. nu. 11. eum probans, sub dubio tamen: & dicit defensibilem Decius in d. c. cum speciali num. 8. In Lusitania tamen ad praedictam commissionem consensus utriusque partis requiritur, ut in Ordin. lib. 3. tit. 22. §. 4. Pro qua decisione est doctrina gl. verb. recusatoris assensu in d. capit. cum speciali quae tamen ibi communiter rejicitur.

Supradictam verò resolutionem intellige veram esse, nisi delegatus à Papa esset cum clausula, quod si non omnes procedat alter. Nam tunc si recusaretur, non essent eligendi arbitri ad cognoscendum de causa recusationis, sed erit examinanda apud collegam judicem non recusatum, juxta text. in cap. si contra unum de offic. delegat. in 6. & tradit Covarr. ubi supra cap. 26. num. 5. Similiter si recusatus fuerit subdelegatus delegati Papae, causa recusationis examinanda erit coram delegato Papae, & non coram arbitris ut probat text. in cap. super questionum §. quem verò de offic. delegat.

Pari modo supradictam resolutionem intellige veram, nisi recusatus esset delegatus episcopi, vel esset ejus officialis generalis: nam tunc non erunt eligendi arbitri, sed coram episcopo causa recusationis erit probanda, ut probatur in d. c. si contra unum. Et in his tribus casibus exceptis recusatus iudex non poterit assignare terminum ad decidendam causam recusationis, secundum gl. in d. c. legitima verb. iudicem receptam à Domin. num. 11. & Perusin. n. 3. ibi. Prater hos tres casus exceptos electio arbitratorum à litigantibus fieri debet ad decidendam causam recusationis, ut supra resolvimus; qui arbitri non debent esse laici, secundum gl. in d. cap. legitima. verb. formam juris quam probant ibi Archid. & alii, & ita arbitri electi procedunt in causa recusationis, & assignant terminum partibus ad probandam causam suspicionis: quem terminum iudex recusatus assignare non potest, juxta text. in d. c. suspicionis ita intellectum à gl. ibi verb. terminum & à gl. in d. c. legitima & probant ibi Dominic. n. 13. & Perus. n. 6. Quamvis gl. in d. c. cum speciali verb. terminum dicat, text. in d. c. suspicionis correctum esse per text. in d. c. legitima ubi probari videtur terminum ad probandam causam recusationis assignandum esse partibus ab ipso iudice recusato, & non ab arbitris electis. Nam tex. ille in d. c. legitima loquitur solummodo de termino assignando ipsi arbitris ad decidendam causam recusationis, non verò loquitur de termino assignando partibus ad probandam causam recusationis, & ita per illum text. non remanet correctus tex. in d. c. suspicionis.

Rursus supradictam resolutionem intellige veram esse, nisi causa recusationis proposita coram iudice recusato esset manifeste injusta, & frivola:

nam tunc recusatus poterit in negotio principali procedere, non obstante recusatione, secundum Joan. And. Archid. & Perus. in c. legitima de appell. in 6. per text. sic intelligendum in c. cum olim. de caus. poss. & propriet.

Denique praedictam resolutionem intellige veram esse, nisi iudex recusatus esset ordinarius, & ante electionem arbitratorum vellet negotium principale alteri non suspecto committere: nam bene hoc facere poterit, idemque poterit facere etiam post electionem arbitratorum, ante tamen probationem causae recusationis, juxta text. in c. si quis contra clericum de foro competent. quem ita intelligit Panormitan. ibi. num. 12. 14. & 19. Marianus numer. 8. & 9. Aretinus col. 2. & 4. Imol. num. 3. & Felinus num. 3. improbato intellectu gl. 1. ibi asserentis, tex. illum correctum esse per text. in d. c. cum speciali quamvis intellectus illius gl. sit communiter receptus secundum Panor. ibi. num. 13. Aret. nu. 8. & Marian. n. 9. Delegatus verò à Papa si recusatus fuerit, praedictam commissionem facere non poterit, etiam de consensu recusatoris. Caeterum si nollet expectare electionem arbitratorum, bene poterit negotium principale ad superiorem remittere, ut probatur in cap. iudex de offic. deleg. in 6. Et quid sit recusatio, & quo jure sit inventa, & an possit per principem tolli, resolvit Rebuffus in tract. de recusationibus in praefat. à num. 4. ubi & in articulis sequentibus plura notatu digna in materia recusationis congerit. Denique advertendum erit, quod praedicta recusatio in scriptis proponi debet, juxta text. in l. apertissimi & tenet gloss. in dict. cap. quoniam contra falsam verb. recusationes & gloss. in d. c. secundo requiris §. 1. verb. coram. Prapositus in d. c. cum speciali num. 18. Didac. Perez. in l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordinarum. vers. quartum Avendanius in cc. pratorum 2. part. cap. 23. num. 12. in fine & Rebuffus in tract. de recusationibus art. 5. num. 5. & libellus recusationis erit concipiendus modo sequenti.

LIBELLUS RECUSATIONIS JUDICIS,
tam ordinarii, quam delegati à Papa.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano con protestacion que ante todas cosas hago por auto, o autos que ante v. m. haga, no sea visto attribuyr le mas ni mayor jurisdiccion, de la que en este caso de derecho le compete, y essa no declinable, digo que en la causa y pleyto que entre mi y fulano sobre tal cosa ante v. m. se ha movido y trata, que v. m. hablando con el devido acatamiento no puede ni deve ser juez, ni conocer della. por quanto v. m. tiene y trata semejante pleyto y causa, y pretende conseguir en ella el mismo derecho que mi adversario pretende, en esta contra mi, la qual trata v. m. con fulano ante tal juez: y por esta causa y razon tengo à v. m. por sospechoso en esta causa, y por tal le recuso, E pido y requiero à v. m. las vezes que puedo y devo se exonerar del conocimiento desta causa, y no proceda en ella, antes la remitta à quien de derecho remittirla deve. Y en caso que no quiera v. m. hazer esto, pido à v. m. que mande y compella al dicho fulano parte adversa so graves penas y censuras, à que dentro de un breve termino nombre de su parte juez arbitro, que yo de la mia desde luego nombro al doctor fulano, que es letrado de scientia y con-

y conscientia, para que ante ellos se prueve y determine la dicha causa de recusacion: Y en defecto de no nombrar v. m. de su officio lo nombre y asenale a los dichos arbitros nombrados tiempo y lugar, para que conozcan de la dicha causa, y la determinen, y les compela a que si estuvieren discordes tomen un tercero con figo: Y si assi v. m. lo hiziere hara justicia, y lo que es obligado: En otra manera, lo contrario haciendo, protesto la nullidad de todo ello, y de lo de mas que protestar me conviene, sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho, que esta recusacion no hago de malicia &c. y pido lo por testimonio, con protestacion que hago de allegar las de mas excepciones dilatorias que me competen en su tiempo y lugar devido. &c.

28 Prædicto libello recusationis oblato coram iudice, mandat iudex copiam ejus parti adversæ exhiberi: & si viderit, causam recusationis manifestè injustam vel frivolam esse, procedit in negotio principali, non obstante recusatione. Pero si le pareciere justa, uquifiere antes de la election de los arbitros, o despues antes que la causa sea, provada, remittir el negotio principal al superior, o cometerlo a persona sin sospecha, como el tal juez recusado no sea delegado del Papa, assi como arriba diximos: Empero si ni quisiere remitir ni cometer el negocio, sino que se eliran arbitros entonces manda a la parte contraria que nombre de su parte arbitro, para que con el nombrado por esto tra parte conozcan y determinen la causa de recusacion: y asenala termino a los arbitros, para que conozcan y determinen la causa, y les manda que en caso de discordia tomen un tercero con figo. Los quales arbitros asenalan termino a las partes, para provar la dicha causa, y en efecto se procede en este articulo de la recusacion, segun acabamos de dezir arriba. Et si causa recusationis non fuerit probata coram arbitris, vel ipsi intra terminum eam non terminaverint, iudex recusatus reassumit negotium principale, & in eo procedit: & si reus alias excepciones dilatorias habuerit, eas opponere poterit: quas etiam poterit proponere coram alio iudice, quando causa recusationis fuit prolata pro legitima. Et libellum concipiet forma sequenti.

LIBELLUS IN EXCEPTIONE declinatoria fori.

ILLUSTRE SEÑOR.

29 Fulano con protestacion que ante todas cosas hago de no atribuyr a v. m. mas jurisdiccion de la que en tal caso de derecho le compete, parezco ante v. m. y digo que a pedimiento de fulano, yo fuy citado, y me fue puesta demanda ante v. m. hablando con el devido acatamiento v. m. no es juez desta causa, ni puede conocer contra mi, por quanto soy lego y reo de la jurisdiccion seglar, y en caso que el dicho adverso me quiera pedir alguna cosa, me ha y deve convenir ante la justicia real desta ciudad, porque pido a v. m. se pronuncie por no juez desta causa, y remitta el conocimiento della a quien de derecho le compete, sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro, y sobre este articulo de la declinatoria pido devido pronunciamiento, y juro a Dios y a esta Cruz

que esta excepcion no pongo de malicia &c. Oblato supradicto libello, iudex mandat, quod copia ejus detur actori, qui responder, iudicem non obstante prædicta exceptione debere pronuntiare se iudicem, cum de consuetudine præscripta introductum sit in illo tribunali, laicum a clerico posse conveniri: vel dicendo, quod ista est una ex causis in quibus ecclesiasticus cognoscit contra laicum. Y luego el juez recibe las partes a prueba sobre el articulo de la declinatoria con termino de tres dias y notificase su sentencia a las partes, y cada una dellas presenta su interrogatorio, principalmente el actor, en la manera siguiente.

Interrogatorio en el articulo de la declinatoria.

P Reguntas por parte de fulano en la causa que trata con fulano sobre el articulo de la declinatoria, &c. 30

1. Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia desta causa, &c.

2. Item si saben, &c. que de diez, veynte, treynta, quarenta y mas años a esta parte, ha avido y acostumbre usada y guardada en esta audiencia Episcopal de Salamanca, que los clerigos puedan pedir, y convenir a los legos ante el provisor de la dicha audiencia: El qual puede conocer y conoze de la tal causa, y procede por sus censuras hasta el braco seglar contra el tal lego, y assi del dicho tiempo a esta parte se ha usado, y guardado sin contradiccion alguna, digan los testigos lo que saben, &c.

3. Item si saben, &c. que todo lo susodicho es verdad, publico y notorio, publica voz y fama, y commun opinion, &c.

Si actor fuerit scholaris Salmantinus, & convenit aliquem laicum coram suo iudice scholastico, & laicus opposuerit prædictam exceptionem declinatoriam, prout quotidie in illa audientia fit: tunc loco secundi articuli suprapositi ponitur articulus sequens:

Item si saben, &c. que el dicho fulano es estudiante ordinario en esta universidad de Salamanca, y ha mas de seys meses, que cursa en la facultad de Canones, y tiene camara y libros y oye ordinariamente liciones a los Preceptores della, y esta matriculado en las matriculas del Rector y Rectores, que es y han sido como consta de las dichas matriculas, a que pido se remitan los testigos, digan y declaren, &c.

Iste articulus ab actore scholari positus procedit ex dispositione text. in l. 8. c. 9. tit. 7. lib. 1. Recop. & ultra probationem hujus articuli scholaris tenetur producere testimonium suæ matriculæ signatum a notario universitatis, quo constat, illum scholarem descriptum esse in matricula Rectoris sex ab hinc mensibus ante motam litem. Nam ad hoc, ut scholaris gaudeat privilegio sui fori, requiritur, quod descriptus reperiat in matricula scholarium, secundum Barb. in proæm. Clem. verb. salutem fol. 6. col. 3. Palat. Rub. in repet. rubr. §. 38. num. 3. & Didac. Perez in l. 8. tit. 2. lib. 1. Ordin. col. 75. vers. advertit tamen. Et per prædictam l. 8. tit. 7. lib. 1. Recopil. requiritur, quod sit descriptus in matricula Rectoris, antequam litem moveat, per majorem partem unius anni, & facta prædicta probatione summaria se-

ria secundi articuli, tam in foro episcopali, quam in audientia scholastica per duos testes, oblatoque testimonio prædictæ matriculæ, elapsoque termino probatorio trium dierum tunc ex parte actoris petitur a iudice, ut publicationem testium faciat in prædicto articulo declinatoriæ. Y el juez dize que para la primera audiencia se notifique a la parte contraria, diga por do no se deva hazer la dicha publicacion: a la qual audiencia de parte del actor se acusa le rebeldia al reo, porque no dize contra la dicha publicacion, y se pide al juez que la mande hazer, el qual la haze con termino de tres dias con toda carga de conclusion y citacion para sentencia, y passados se parece a la primera audiencia, y se pide sentencia al juez por parte del actor, y el juez manda se lleve el proceso, y a la primera audiencia pronuncia sentencia en la manera siguiente.

§. I.

De sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem esse.

33 EN Salamanca a tantos dias de tal mes y de tal año. El señor licenciado fulano Provisor general en todo el obispado de Salamanca, haviendo visto este processo dixo, se devia pronunciar y pronuncio por juez competente desta causa: en cuya consecuencia mandava y mando al dicho fulano, que para la primera audiencia cumpla lo que por su merced le ha sido mandado respondiendo derechamente a la demanda que le ha sido puesta por fulano: assi lo pronuncio y mando, y firmo de su nombre y reservo la condenacion de costas para la definitiva: testigos fulano y fulano.

34 Prædicta sententia intimatur utrique parti, a qua solet aliquando reus laicus appellare, & appellatione non obstante ecclesiasticus procedit per suas censuras adversus appellantem, qui per viam violentiæ cum provisione regali defert processum ad cancellariam regiam. Nam auditores regii (cum cognoscant de causis ecclesiasticis & clericorum per viam violentiæ, (ut suo loco dicemus) mandant prædictam provisionem regiam exhiberi appellanti, in qua jubent ecclesiasticum absolvere excommunicatum appellantem per spatium sexaginta dierum, & quod processum originalem mittat, & tunc viso processu ab auditoribus regii si eisdem constiterit, iudicem ecclesiasticum non intulisse vim appellanti in non deferendo appellationi, negotium principale remittunt ad iudicem ecclesiasticum, qui censuras in reum latas revalidat, & adversus eum procedit eas aggravando: & tunc reus refusis expensis absolvitur ab excommunicatione & libello actoris responder, litem contestando & suas exceptiones peremptorias, si quas habet, opponendo: quæ responsio litis contestatio & oppositio exceptionum simul fieri potest, & conjunctim in uno & eodem libello, vel segregatim de per se potest fieri contestatio, & deinde oppositio exceptionum, & postmodum responsio, ut supra resolvimus in 1. part. 1. Tomi in 6. & 7. Tempore. Et tunc reus mutatis mutandis concipit libellum responsorium, ut annotavimus in d. 7. Tempore. Et libello responsorio a reo producto actor replicat adversus eum, satisfaciendo suis allegationibus, & deinde reus duplici-

Suarez de Paz Praxis Eccl.

cat respondendo replicationi actoris: quæ replicatio & duplicatio concipienda erit, sicut diximus in d. 7. Tempore mutatis mutandis. Et tunc cum duobus libellis ab utraque parte porrectis concluditur ad probationem recipiendam in negotio principali. Nam licet olim dabatur triplicatio, & quadruplicatio, juxta 35 text. in l. 2. ff. de except. & in princ. instit. de replicat. hodiè tamen de jure regio solummodò datur replicatio & duplicatio, juxta text. in l. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. & in l. 4. tit. 16. lib. 2. Recopil. & in l. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. quæ leges regie etiam in foro ecclesiastico sunt observandæ, cum in hoc nihil a jure canonico reperiatur statutum: & ita ad leges regias, & non ad jus civile erit recurrendum, ut resolvit Did. Perez in 3. q. proæm. in lib. ordinam. Porrectis itaque duobus libellis ab utraque parte, iudex tunc profert sententiam interlocutoriam, qua partes recipit ad probationem cum præfixione termini: quæ sententia formanda erit modo, quo diximus in 1. part. 1. Tomi in 8. Tempore & dantur dilationes utrique parti, ut resolvimus in prædicto 8. Tempore, præterquam quod in foro ecclesiastico non conceditur prorogatio de quarto plazo, ut ibi annotavimus. Et prolata prædicta sententia interlocutoria probationis, utraque pars producit interrogatorium forma sequenti.

§. II.

De interrogatoriis actoris & rei.

Interrogatorio del actor en el negocio principal.

P Reguntas por parte de fulano clerigo, beneficiado de la yglesia parrochial de tal lugar deste obispado de Salamanca, en la causa que trata con fulano vezino del dicho lugar sobre los diezmos que le pide de su hacienda, tratos y granerías, &c. 37

1. Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia de las heredades de pan llevar, de besas de yerba, huertas, rios, y ganados que el dicho fulano tiene, y posee, y ha tenido, y poseydo de mas de dos años a esta parte en el sitio y distrito, y dezmatorio del beneficio del dicho fulano, y si tienen noticia desta causa, &c.

2. Item si saben, &c. que el dicho fulano es clerigo presbytero, y beneficiado de la yglesia parrochial del dicho lugar, y como a tal los vezinos y feligreses de la dicha yglesia le acuden con los diezmos de sus bienes cada año, y en tal possession, vel quasi como tal beneficiado esta de llevar los dichos diezmos, &c.

3. Item si saben, &c. que el dicho fulano siempre ha sido y es vezino y morador del dicho lugar, parrochiano, y feligres de la yglesia del dicho fulano, y como tal todos los años ha recibido en ella los Santissimos Sacramentos, y ha oido y oye los divinos officios, &c.

4. Item si saben, &c. que el dicho fulano tiene y posee y demas de dos años a esta parte ha tenido y poseydo en el distrito, y dezmatorio del dicho beneficio tantas yugadas de heredad de pan llevar,

N n llevar,

llevar, tantas dehesas, y prados de yerba, tantas huertas, tal rio, y tal molino, y tales ganados, y tal trato y grangeria, diga y declare cada testigo en particular lo que sabe a certa de lo contenido en esta pregunta, &c.

5. Item si saben, &c. que el dicho fulano en los años proximos passados de ochenta y ochenta y uno en cada un año dellos cogio en sus heredades tantas fanegas de trigo, y tantas de cevada, y tantas de centeno, y tantas garrovas, y tantas de yervos, y tantas carretadas de paia, y de sus ovetas tanto tantos corderos, y de sus vacas tantas crias, y acogio en sus dehesas tantas cabezas de ganado a tal precio cada una, y le valio la fruta y hortaliza de sus huertas tantas mill maravedis, y la pesca de su rio tanto, y las molindas de sus molinos tantas fanegas de harina, y las ganancias de tal trato y grangeria le valdrian tantos maravedis, digan y declaren los testigos en particular lo que saben acerca de cada cosa de las en esta pregunta contenidas, &c.

6. Item si saben, &c. que el diezmo de las cosas contenidas en la pregunta antes desta en cada uno de los dichos dos años valio dozyentos ducados antes mas que menos, digan y declaren en particular los testigos lo que valdria el dicho diezmo, &c.

7. Item si saben, &c. que de cinco, diez, veynete, treynta, quarenta, e mas años a esta parte ay costumbre usada y guardada en el dicho lugar y beneficio que los feligreses diezmen, y paguen diezmo al beneficiado, que es y ha sido, de diez uno de todos los frutos de las cosas contenidas en la quinta pregunta, &c.

8. Item si saben, &c. que el dicho fulano en los dichos dos años de ochenta y ochenta y uno se subtraio de pagar el diezmo de todas las cosas contenidas en la dicha quinta pregunta deste interrogatorio, y no las dozmo, ni pago el dicho diezmo, y si lo oviera pagado los testigos lo supretan y entendieran, y no pudiera ser menos, &c.

9. Item si saben, &c. que todo lo suso dicho es verdad, publico y notorio, y publica voz y fama y comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones al dicho fulano, a v. m. pido le mande que los jure, absuelva y declare conforme a derecho, y so la pena del, y para ello, &c.

Otrofi presento per testigos a fulano y fulano, pido pues estan presentes juren y se cometa al escrivano desta causa la recepcion y examen dellos, y de los de mas testigos que por mi fueren presentados, pido se cometa el juramento y examen dellos al dicho escrivano, o a su official, y en caso que lugar no aya la dicha comission, a v. m. pido señale hora y lugar para que ante v. m. declaren, y se me de mandamiento para ello, sobre que pido justicia, &c.

Otrofi, atento que mi probanca la tengo de hazer con hombres vezinos del dicho lugar de mi beneficio, los quales muchos dellos son viejos, enfermos y impedidos, a v. m. pido demande dar comission para el vicario de la villa de Alva, o para el beneficiado o cura del lugar mas cercano al lugar del dicho mi beneficio, y para ello, &c.

38 Oblatis suprascriptis articulis coram iudice; et iudex dicit que se reciba el dicho interrogatorio

salvo jure impertinentium & non admittendorum, y que por el sean examinados los testigos, y que se de copia a la parte, y que a la primera audiencia de repreguntas.

Y quanto al primer otrofi, si la causa es grave deniega la dicha comission que se pide para el escrivano, y manda que los testigos vengan a jurar y declarar ante el, o comete lo a alguna persona fide digna, para que ante el escrivano los examine, y si la causa no es de las graves coce de la dicha comission. Y quanto al ultimo otrofi de pedir se comission para fuera del lugar de la audiencia, si ay causa para ello la concede o la deniega como a el mejor le parece: quod facere poterit & debet juxta ea, quæ resolvimus in 1. part. 1. Tom. in 8. Tempore, post expositionem interrogatorii ex parte actoris. Y la practica que en particular en la audiencia episcopal de Salamanca, y en la del juez Metropolitano de Sant Jago que alli reside, y en la del estudio, y en la de otros juezes apostolicos que por breves conocen de algunas causas en la dicha ciudad acerca desto se guarda, es que quando se pide comission por alguna de las partes para hazer su provanca en algun lugar o villa del obispado el juez manda dar traslado a la otra parte, y que para la primera audiencia venga concordando de juezes: y si la otra parte tiene por sospechosos a los de aquel lugar o villa donde se ha de hazer la provanca, parece por petition, y dize que recusa a tales clerigos y tales notarios de la tal villa o lugar, por quanto los tiene por sospechosos. Y el juez entonces concuerda en uno de los que quedaron por recusar en aquella villa o lugar: y si ninguno quedo por recusar comete lo a otro lugar mas cercano (salvo jure recusandi) o embia receptor de su audiencia, o manda que los testigos vengan a declarar ante el, quod fit secundum qualitatem negotii. Et ista praxis potuit habere ortum a doctrina Bartoli in Authen. apud eloquentissimum Cod. de fide instr. ubi consulit, quod hæc commissio testium fiat de consensu ambarum partium. Y si la comission se pide para hazer probanca fuera del obispado donde la causa se trata, no se concuerda de juezes porque siempre se da para los ordinarios donde se pide, &c.

Y a la primera audiencia despues de presentado el dicho interrogatorio y mandado por el juez que se de copia del a la otra parte, y aviendo le sido notificado, la parte del actor parece y acusa la rebeldia al reo, porque no da repreguntas, y pide que sus testigos sean examinados sin ellas. Y si el reo en aquella audiencia no las presenta, el juez manda que se examinen los testigos del actor, sin repreguntas: pero si en qualquier de los terminos probatorios despues desto, el reo diere repreguntas, los testigos del actor que ya estuvieren examinados no han de bolver a ser repreguntados por ellas, pero serviran para lo que de ay adelante se examinen. Quæ praxis procedit ex his, quæ resolvimus in dist. 8. Tempore, post expositionem interrogatorii actoris, in versicul. porrecto interrogatorio, ibi, & adverte quod licet de jure, &c. Et in hoc consulendus erit stylus cujuslibet tribunalis, & in tribunali episcopali Salmantino observatur stylus, quem

quem diximus in predicto 8. Tempore, & ibi etiam resolvimus praxin, quæ in hoc observatur in audientia Metropolitana Salmantica existenti, & si reus produxerit predictum interrogatorium super articulis ab actore productis, illud concipiet forma sequenti.

Interrogatorio de repreguntas por parte del reo a las preguntas presentadas por el actor.

39. **R**epreguntas por parte de fulano, que han de ser fechas a los testigos que huvieren de ser examinados por las preguntas presentadas por parte de fulano, sobre los diezmos que pide, &c.

1. Primeramente el testigo que fuere preguntado por la primera pregunta del interrogatorio del dicho fulano, si dixere que no la sabe no sea mas repreguntado, y si dixere que la sabe sea repreguntado como y de que tiempo a esta parte conoce a las partes litigantes, y de que heredades suyas, dehesas, huertas, rios, y ganados tiene noticia, y como sabe que el dicho fulano posee los dichos bienes, y por que titulos, y en que limites estan, y quales el distrito y dezmatario del dicho beneficio, y que linderos tiene, y declare particularmente cada cosa destas, &c.

Item el testigo que fuere preguntado por las preguntas generales de la ley, si dixere que le comprehenden, no sea mas repreguntado, y si dixere que no le comprehenden, sea repreguntado si es dadvado, o atemorizado, o sobornado, o si le han prometido algo, o si es dezmero, o lo ha sido de los diezmos del dicho lugar, o si dize su dicho por otra causa o respecto alguno, trayendo le a la memoria la pena del testigo falso, y como condena su alma no diciendo verdad, y quitando la justicia a la parte contraria, y como Dios no le perdonara el peccado no restituyendo todo el interesse que a la parte contraria se le siguiere de su dicho, y que siendole provado ser testigo falso le daran dozientos acotes, y quintaran los dientes, de mas de la ofensa que a nuestro señor haze, &c.

2. Item el que fuere preguntado por la segunda pregunta del dicho interrogatorio, si dixere que la sabe, sea repreguntado como sabe que el dicho fulano es clerigo presbytero y beneficiado de la dicha yglesia, y si le ha visto sus titulos, de que obispo son, y quien le ordeno, y hizo collacion del dicho beneficio, y a que vezinos ha visto que le acuden con los diezmos, y por que a el mas que a otro, &c.

3. Item el que dixere por la tercera pregunta, sea repreguntado como la sabe y que años ha visto recibir los sanctos Sacramentos en la dicha yglesia al dicho fulano, y que sacramentos le vio recibir, y quando, y que divinos officios le ha visto oyr, y que personas estavan delante, &c.

4. Item el que dixere por la quarta, sea repreguntado como la sabe, y que cosa es yugada de heredad, y que simientes le ha visto sembrar, y coger en sus heredades, y como sabe que los bienes que posee son suvos, y por que titulos, y con que personas le ha visto tratar y grangear, &c.

5. Item el testigo que dixere por la quinta, sea repreguntado como la sabe, y si se hallo a ver medir las fanegas de pan y semillas que cogio en sus heredades, y quantas cogio mas un año que otro de los dichos dos años, y si conto las cabezas de ganado que

sea cogio en las dichas dehesas, &c.

6. Item el que dixere a la sexta pregunta, sea repreguntado como la sabe, y si vio el coger y vender los dichos frutos, y quantos maravedis se hizieron dellos, y a que precios se vendieron, &c.

7. Item el que dixere por la septima pregunta, sea repreguntado como la sabe, y que cosa es costumbre usada y guardada, y que actos son necesarios para introducirse, y a que feligreses ha visto el pagar los diezmos de diez uno, y a que beneficiados, y quantos han sido los beneficiados que en el dicho beneficio el ha conocido, &c.

8. Item el que dixere por la octava pregunta, sea repreguntado como la sabe, y porque causa sabe que el dicho fulano dexo de pagar los dichos dos años el diezmo de la dichas cosas, &c.

9. Item el que dixere por la ultima pregunta, sea repreguntado como sabe que es publico y notorio, y publica voz y fama, y qual se dize la publica voz y fama, y que es comun opinion, &c.

Similiter ex adverso reus porrigit suum interrogatorium, juxta libellum responforium suorum exceptionum, mutatis mutandis: & si lis est super aliqua ex causis, in quibus copia interrogatorii datur parti adversæ, tunc iudex præcipit, quod copia dicti interrogatorii detur actori: qui si voluerit, similiter poterit producere interrogatorium de repreguntas forma, de qua dictum fuit supra. Et productis ab utraque parte articulis, testes producuntur, jurant & examinantur intra dilationes a iudice datas, ut diximus in d. 8. Tempore. Ubi resolvimus, terminum probatorium arbitrarium esse, secundum qualitatem causæ, personarum, & distantiam locorum, argum. text. in cap. cum sit Romana de appell. in princ. & nos diximus in d. 8. Tempore, in expositione sententia interlocutoria, versicul. con plazo y termino, & ibi tradita erunt consideranda in præfenti. Et praxis, quæ magis frequentatur in tribunali ecclesiastico circa has dilationes dandas, est, quod prima dilatio datur cum termino novem dierum, si causa gravis est; si verò est mediocris, datur dilatio sex dierum: si verò minima, trium dierum. Secunda & tertia dilatio unaquæque datur cum eodem termino, quo data fuit prima dilatio. Quarta verò dilatio, quæ vulgo, quarto plazo, dicitur, datur cum termino triginta dierum, vel cum majori vel minori, secundum iudicis arbitrium, habito respectu ad suprascriptas tres causas. Prorogatio autem hujus quartæ dilationis in foro ecclesiastico non datur, licet in foro seculari contrarium observetur, ut resolvimus in d. 8. Temp. Si verò aliqua ex partibus litigantibus fuerit minor viginti quinque annis, ecclesia, seu alia persona, cui de jure competat restitutio in integrum, & adversus probationem omniam restitutionem petierit, danda sibi erit, juxta text. in cap. auditis de in integ. restit. & quæ nos resolvimus in d. 8. Tempore. ubi posuimus formam, quæ libellus petitionis restitutionis concipiendus est, quam in isto foro mutatis mutandis observabis. Et postquam termini probatorii fuerint transacti, altera ex partibus, cujus magis interfit, comparet coram iudice petendo publicationem testium fieri: & iudex præcipit, copiam illius petitionis alteri parti dari intimarique eidem, ut ad primam audientiam compareat dicendo, quare publicatio fieri non debeat: & tunc altera pars in illa audientia

dientia comparet incusando contumaciam suo adversario, ex eo, quod non dixit contra prædictam publicationem, petendoque iterum, quod publicatio fiat, & iudex tunc publicationem facit cum termino sex dierum, ut resolvimus in d. 8. *Tempor.* Quæ omnia ibi resoluta observanda erunt in isto tribunali. Intra quem terminum sex dierum unaquæque pars producit libellum suarum allegationum, qui vulgo dicitur, *Escripito de bien probado*, & si repulsas adversus personas & dicta testium habuerit, eas opponet, & in isto articulo proceditur eodem modo, quo diximus in 1. par. 1. *Tom.*; & petitur ab aliqua parte ex litigantibus, quod concludatur ad diffinitivam sententiam, cujus petitionis copia datur alteri parti præcipiendo eidem, quod ad primam audientiam respondeat & concludat: & tunc conclusionem petens comparet in illa audientia incusans contumaciam adversario, ex eo, quod non concludit, petensque iterum, quod causa pro conclusa habeatur, & tunc iudex profert sententiam interlocutoriam, qua causam pro conclusa habet. Postquam sententiam, quam interlocutoriam annotat esse Felinus in c. cum Joannes num. 12. de *fid. instrum.* interrogatio ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litis decisionem fieri non potest, etiam ex solo iudicis officio, secundum Rip. in cap. 1. num. 2. de *judi.* & plures alios, quos refert & sequitur Menochius lib. 2. de *arbitrar. cent.* 1. casu 51. à n. 19. Nam licet prædicta sententia conclusionis interlocutoria sit, quæ sui natura revocari possit,

ut in l. quod iussit. ff. de *re judi.* tamen quia prædicta sententia habet vim diffinitivæ, & executionem secum trahit, ut ex notatis à Barto. Aremino & aliis colligit Menochius in *dict. casu* 51. n. 30. & 31. Talis enim sententia revocari non potest, & per consequens post conclusionem in causa iudex interrogare non potest. Et in prædicta sententia interlocutoria conclusionis iudex mandat, quod partes citentur ad audiendam sententiam diffinitivam ad primam audientiam, & ad quamcunque diem, quæ feriata non fuerit. Quæ omnia procedunt & fieri debent juxta ea, quæ resolvimus in 1. par. 1. *Tom.* 10. *tempore.* Et tunc intimata prædicta iussione utrique parti, iudex viso processu, & attentis & consideratis omnibus iis, quæ diximus in 1. Parte 1. *Tom.* 11. *Tempore*, profert sententiam diffinitivam, à qua si appellatum non fuerit, tunc iudex executioni mandabit eam, petendo prius pars, in cujus favorem lata fuit, quod prædicta sententia detur sibi signata in publica forma, ut virtute ejus executio fiat in persona & bonis condemnati, cujus petitionis copia mandatur à iudice dari parti adversæ, & quod ad primam audientiam respondeat. Et in hoc observanda erit praxis, quam resolvimus in d. 1. parte 1. *tom.* 12. *tempore*, ubi etiam diximus, quid observandum esset, si de nullitate sententiæ esset agendum, quod etiam in isto foro locum habebit. Cæterum si à prædicta sententia fuerit appellatum, tunc consideranda erunt, quæ resolvimus in 5. pa. hujus 2. *Tom.*

Finis Primæ Partis Secundi Tomi.

SECUNDA PARS

SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI

contra contumaces in causis civilibus.

SUMMARI A.

- 1 Invitus nemo agere, vel accusare tenetur.
- 2 Judicium in invitum redditur.
- 3 Actor agere non compellitur, reus vero suscipere judicium debet.
- 4 Regula juris, quod nemo invitus agere compellitur, & altera, quod judicium in invitum redditur, qualiter conciliantur?
- 5 Contra reum contumacem varia à jure sunt prodita remedia.
- 6 Contra contumacem proceditur per remedium sequestrationis, & per remedium excommunicationis.
- 7 Excommunicatio est nervus ecclesiastica disciplina ad compescendos contumaces.
- 8 Excommunicationis remedio ut iudex Ecclesiasticus hodie uti possit, qua Concilium Tridentinum requirat?

- 9 Excommunicatus persistens in excommunicatione, si fuerit clericus, in carcerem detrudere potest, & si laicus, post censuras per invocationem brachii secularis ab eo capi potest.
- 10 Actor adversus contumacem duobus remediis uti potest, vel quod procedatur adversus eum usque ad diffinitivam, si liquere possit de causa, vel quod mittatur in possessionem.
- 11 Remedium actori concessum, ut possit adversus reum contumacem procedere usque ad diffinitivam, solum habet locum, quando reus fuit contumax post litem contestatam, licet secus de jure regio, ut infra num. 14.
- 12 Ante litem contestatam non proceditur ad receptionem testium, nec ad sententiam diffinitivam.
- 13 Intellectus Authen. qui semel. Cod. quomodo & quando iudex.
- 14 Intellectus c. quoniam frequenter. §. porro ut lite

- 15 Adversus contumacem proceditur usque ad primum & secundum decretum, ut ratio affectus veniat responsurus.
- 16 Actor potest eligere alterum ex remediis sibi competentibus adversus reum contumacem, si per aliud sibi non sit satis consultum.
- 17 Decretum variis modis accipitur in jure.
- 18 Decretum sumitur in jure pro mandato iudicis demittenda aliquem in possessionem bonorum ob contumaciam rei.
- 19 Decretum est duplex.
- 20 Decreti varia sunt definitiones, remissive.
- 21 Decreti primi & secundi quæ sint aptiores definitiones?
- 22 Ut possit perveniri ad primum & secundum decretum, plura requiruntur.
- 23 Decretum primum ut interponi possit, requiritur, quod reus fuerit peremptorie citatus, & si non venerit, vel miserit, quod missio in possessionem contra eum fiat.
- 24 Citatio peremptoria dicitur, quando in citatione apponitur verbum Peremptorie, vel cum facta sunt tres citationes, aut unica pro tribus, & aliis modis, remissive.
- 25 Intellectus l. & post editum ff. de *judiciis.*
- 26 Citatio nova post peremptoriam plerumque de equitate canonica fit.
- 27 Intellectus l. 2. C. quomodo & quando iudex.
- 28 Intellectus c. si de eo, qui mittitur in possess.
- 29 Intellectus l. ignorare C. de *resk. militum.*
- 30 Citatio peremptoria non est necessaria de jure regio ad interpositionem primi decreti, sed sufficit unica citatio.
- 31 Citatio peremptoria, qua de jure communi requiritur ad interponendum primum decretum, debet fieri in persona rei, si inveniri potest, alias ad domum ejus.
- 32 Intellectus l. scire etiam. §. qui autem ff. de *excus. tutorum.*
- 33 Conciliatur opinio Innoc. & Panor. cum communi contraria.
- 34 Citatio unica, qua sufficit de jure regio ad interponendum primum decretum, fieri debet in persona rei contumacis.
- 35 Decretum primum ut interponi possit, requiritur, quod actor compareat in termino citationis oram iudice incusans contumaciam rei.
- 36 Decretum primum ut interponi possit, etiam requiritur, quod post peremptoriam citationem libellus ab actore offeratur in causa principali.
- 37 Libellus, in quo actor petat se mitti in possessionem ex primo decreto, non est necessarius, postquam præcessit citatio & alius libellus in causa principali, sed sufficit qualis qualis petitio à notario in actis redacta.
- 38 Quantitas, pro qua petitur primum decretum, debet excedere summam sexcentorum marapetinarum, & quod si non excedat, proceditur per captionem pignorum.
- 39 Decretum primum ut interponi possit, requiritur etiam, quod constet semiplene de debito, vel saltem, quod actor præstet juramentum de calumnia, antequam in possessionem mittatur.
- 40 Juramentum, quod actor prestare debet, antequam in possessionem mittatur, non sufficit,

- quod præstitum sit in libello causæ principalis, sed præstandum est in ipsa missione.
- 41 Missio in possessionem iudicis officio nobili expeditur.
- 42 Juramentum de calumnia in missione possessionis præstitum an sufficiat ad rotam causam principalem, si antea præstitum non sit, remissive.
- 43 Actor agens actione reali mittendus in possessionem rei petite, si verò agat personali, in possessionem bonorum debitoris pro modo & quantitate debiti.
- 44 Missio in possessionem prius fieri debet in bonis mobilibus, & his deficientibus in immobilibus, & in horum defectu in juribus, actionibus & nominibus debitoris.
- 45 Missio in possessionem ex primo decreto cessat, si reus compareat coram iudice expensas reficiendo, & præstando cautionem de stando & parendo, dummodo compareat intra annum à die missionis, vel intra terminum eidem præfixum.
- 46 Reus ut possit recuperare possessionem, in quam actor ob ejus contumaciam fuit missus, debet comparere intra mensem, si fuit facta missio ex actione personali, & intra duos, si ex actione reali, secundum jus regium.
- 47 Iudex potest ex causa abbreviare omnes dilationes à jure præscriptas, vel prorogare, etiam sine ministerio iudicis concessas.
- 48 Intellectus c. cum venissent de eo, qui mittitur in possess.
- 49 Missio in possessionem post legitimam appellationem nulla est, & venit revocanda per viam attentatorum.
- 50 Reo non comparente intra terminum juris præstando cautionem & expensas, potest procedere iudex ad missionem ex secundo decreto.
- 51 Ad interpositionem secundi decreti requiritur, quod reus iterum citetur, ut fuit citatus ad primum decretum, qua nova citatio de jure regio non est necessaria.
- 52 Ut secundum decretum interponi possit, etiam requiritur, quod reus laritet, & quod præcedat cognitio semiplena de debito, qua cognitio de jure regio non est necessaria.
- 53 Ut secundum decretum interponi possit, etiam requiritur, quod terminus à jure, vel à iudice præscriptus sit elapsus.
- 54 Missus in possessionem ex secundo decreto efficitur verus possessor, & potest longo tempore dominium acquirere.
- 55 In actione reali non est locus missioni in possessionem ex secundo decreto, secus verò in personali.
- 56 De jure regio missus in possessionem ex primo decreto elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, statim efficitur verus possessor sine interpositione secundi decreti.
- 57 Missio in possessionem fieri potest in repetita, si agatur actione reali; & in bonis omnibus debitoris, si agatur actione personali.
- 58 Missio in possessionem fieri potest etiam in bonis alienari prohibitis in vita possessoris.
- 59 Missio in possessionem ex primo & secundo decreto non habet locum in beneficio ecclesiastico; & qua sit ratio.
- 60 Tituli beneficiales sunt perpetui.
- 61 Missio in possessionem ex primo decreto est annualis.

62. Res profana etiam absque titulo haberi non possunt.
63. Auctoritas iudicis excusat possidentem.
64. Sententia iudicis in beneficalibus transit in auctoritatem rei iudicata.
65. Dominium rerum profanarum regulariter non acquiritur, nisi per traditionem & acquisitionem possessionis.
66. In beneficalibus jus & dominium eorum non acquiritur ex sola possessione & traditione.
67. Beneficia ex sola canonica institutione & pralatorum provisione, non etiam ex sola possessione acquiritur.
68. Iudicis auctoritas de mittendo quem in possessionem beneficii ex primo decreto non excusat, nec titulum canonicum tribuit.
69. Missio in possessionem non solum non habet locum in beneficiis obtinendis, sed etiam in iam obtentis.
70. Missio in possessionem ex primo decreto etiam fieri non potest in fructibus beneficii.
71. In fructibus percipiendis magis attenditur ad jus corporis, ex quo percipiuntur, quam ad jus feminis.
72. Missio in possessionem ex primo decreto fieri potest in fructibus beneficii separatis & perceptis, non etiam in pendentibus.
73. Missio fieri potest in proprietate ecclesia.
74. Executio fieri potest in fructibus beneficii iam perceptis.
75. Fructus beneficii iam percepti assignari possunt aconomo causa custodia.
76. Decretum primum & secundum interponi debent per iudicem merum vel mistum imperium habentem, a quo etiam revocari debet missio facta, nisi in causa damni infecti.
77. Damni infecti causa celeritatem desiderat.
78. Missio in possessionem ex primo decreto delegari non potest ab inferiori principe secundum jus civile, secus secundum jus canonicum.
79. Missionis in possessionem ex primo decreto plures sunt effectus, remissive.
80. Missus in possessionem ex primo decreto intra annum verus possessor fit in actione reali revocabiliter, & post annum irrevocabiliter secundum communem Legistarum.
81. Missus in possessionem ex primo decreto in actione reali secundum communem Canonistarum non fit intra annum possessor, sed tantum custos.
82. Missus in possessionem causa rei servanda non possidet, sed tantum detinet.
83. Actor missus in possessionem ex primo decreto in actione reali expellit reum contumacem de possessione rei, ut reus ejus detentionem amittat & ipse actor ea potiri possit.
84. Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali non expellit contumacem a possessione rei, in qua fuit missus, quia non est detentator, sed tantum custos.
85. Missus in possessionem ex primo decreto tam in actione reali, quam personali expellit reum a possessione rei, secundum jus regium.
86. Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali non fit intra annum verus possessor, sed tantum est custos.
87. Missus in possessionem ex primo decreto intra annum non facit fructus suos, sive sit missus ex actione reali, sive personali.
88. Reo contumaci comparenti intra annum praestanti expensas & cautionem, tenetur actor, qui missus fuit in possessionem ex primo decreto in actione reali, restituere possessionem rei cum fructibus perceptis.
89. Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali tenetur computare fructus perceptos in sortem principalem, reo comparenti intra annum praestando expensas & cautionem.
90. Missus in possessionem ex primo decreto non potest intra annum intentare remedium possessorium uti possidetis.
91. Actor missus in possessionem ex primo decreto in actione reali verus efficitur possessor intra annum, si reus fuit contumax post litem contestatam.
92. Missus in possessionem in actione reali ex primo decreto verus efficitur possessor intra annum, si ob nimiam rei contumaciam missus sit in possessionem.
93. Missus in possessionem ex secundo decreto verus efficitur possessor & dominus, quando bona erant debitoris, alias transfertur in eum usucapiendi conditio.
94. Missus in possessionem ex secundo decreto ita demum efficitur dominus, si per longum tempus usuceperit.
95. Intellectus §. Julianus l. si finita ff. de damno infecto.
96. Missus in possessionem ex secundo decreto facit fructus suos.
97. Fructus ratione possessionis acquiritur.
98. Actor missus in possessionem ex secundo decreto efficitur reus, & reus contumax efficitur actor.
99. Missus in possessionem ex secundo decreto non tenetur reo respondere super proprietate.
100. Missus in possessionem ex secundo decreto non tenetur reo super proprietate in causa damni infecti, & in causa noxali, & de peculio.
101. Missus in possessionem ex secundo decreto potest facere, ut vendantur res debitoris, in quarum possessionem fuit missus, ut ei satisfiat, & si minus debito valeant, quod reus suppleat de aliis bonis.
102. Praxis, qua observatur in fulminando processu in via primi & secundi decreti, Hispano sermone conscripta.
103. Petitio, qua actor petit in foro ecclesiastico mitti in possessionem ex primo decreto ob contumaciam rei, Hispano sermone concepta, postquam libellus actionis iam erat presentatus.
104. Libellus, quo actor simul petit se mitti in possessionem ob contumaciam rei, & proponit actionem adversus eum in foro ecclesiastico.
105. Praxis, qua observatur in foro ecclesiastico, postquam actor porrigit libellum, in quo petit se mitti in possessionem ob contumaciam rei.
106. Sententia, qua iudex pronuntiat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, est interlocutoria & non diffinitiva, unde ab eo revocari potest si constiterit indebitum peti.
107. Missio in possessionem ex primo decreto non est re-

- est revocanda nisi citato eo, qui rem detinet.
108. Appellari non potest a sententia, qua iudex pronuntiat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto.
109. Sententia interlocutoria missionis in possessionem ex primo decreto Hispano sermone concepta.
110. Praxis, qua observatur postquam iudex pronuntiat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, describitur.

Caput Unicum.

- L**icet enim regula juris sit, quod nemo invitus agere vel accusare compellatur, ut in l. unic. Cod. ut nemo invitus & in l. 46. tit. 2. part. 3. altera tamen juris regula est, quod iudicium in invitum reddatur, ut in l. inter stipulantem §. 1. ff. de verb. oblig. & in l. consentaneum. C. quomod. & quand. iudex & in cap. 2. de litis cont. in 6. ibi, iudicium suscipiat omnino. Quae regulae ita componuntur, quod prima in actore locum habeat, qui compelli ad agendum non debet, secunda vero procedat in reo, qui compellendus est actori respondere, secundum Alexand. num. 5. & Jaf. num. 3. in d. l. inter stipulantem §. 1. quam compositionem testatur communem esse Bologninus num. 78. & Michael Urcurrus num. 90. in l. si finita §. Julian. ff. de dam. infect. & eam probat lex decima tit. 3. part. 3. & ibi Gregor. Lupus in glo. 2. Oppositam tamen sententiam, imò priorem regulam etiam in reo obtinere, tenet glo. in d. l. unica verb. Invitus & glo. in Authen. qui semel C. quomod. & quand. iudex verb. locum & ibi Bart. n. 19. & in dict. §. Julianus num. 16. Avend. in responsio 1. num. 21. & communiter alii secundum Bologninum in d. §. Julianus num. 78. Quae tamen opiniones componi possunt, nempe quod prior intelligatur reum esse compellendum iudicium suscipere causative & conditionaliter, hoc est, quod illud suscipiat, nisi maluerit pati remedia contra eum a jure prodita: posterior vero intelligatur, nempe quod non sit praecise & omnino compellendus iudicium suscipere, ita praedictas communes opiniones ad invicem contrarias componunt Bologninus, & Urcurrus, ubi supra.
- Unde cum variis artibus rei conventi subterfugerent iudicia, & dilationibus uterentur, ut actores jus suum consequi non possent, & ob id se contumaciter absentarent, varia remedia a jure Caesareo, & Pontificio adversus reum contumacem prodita sunt, ut dolus & malitia eidem non patrocinerentur, & finis libitibus citius imponeretur. Et ita contra reum contumacem proceditur per remedium sequestrationis, juxta text. in c. 1. & 2. de sequestrat. possess. & fruct. & in c. 2. de dolo & contum. & etiam per remedium excommunicationis, ut in c. 1. de jud. c. tua c. quoniam frequenter §. in aliis ut lite non contest. & in c. 1. de reformat. c. 3. quod remedium in tribunalibus ecclesiasticis magis frequentatur. Sed hodie in d. c. 3. Concil. Trid. sess. 25. mandatur omnibus iudicibus ecclesiasticis, quod in causis judicialibus se abstineant tam in procedendo, quam in definiendo a censuris ecclesiasticis, quando executio realis, vel personalis fieri poterit, sed quod per multas pecuniarias procedant, sive per captionem pignorum, vel personarum, vel alia juris remedia: & tunc demum ad censuras perveniant, quoniam supradicta fieri non possunt; & ita tutum non erit a remedio censurarum incipere, nisi aliis praecedentibus, alioquin causa ad supremum consilium regium deferri posset, cum in derogationem concilii Trident. & contra ejus prohibitionem sit, ex his, quae notavimus in ult. Pralud. hujus 2. Tomi, interposita prius appellatione a talibus censuris ad iudicem ecclesiasticum superiorem. Nam ad solos ecclesiasticos cognitio hujus rei pertinet, non vero ad saeculares, ut in d. c. 3. Concil. Trid. dicitur. Sed si iudex censuras proferens noluerit deferre appellationi, per viam violentiae poterit negocium ad consilium Regium deduci, de qua violentia consilium Regium cognoscit, & ita est intelligendum, quod paulo superius resolvimus. Et si in excommunicatione reus persistat, si clericus fuerit, in carcerem detruditur; si vero laicus, post censuras per invocationem auxilii saecularis a iudice saeculari capitur; & si adhuc in sua contumacia perseveret, nec per supradicta remedia satis consultum sit actori, tunc poterit actor eligere unum ex duobus remediis, vel quod procedatur usque ad sententiam diffinitivam adversus contumacem, si liqueat vel liquere possit de causa, juxta text. in l. consentaneum. C. quomod. & quand. iudex text. in cap. quoniam frequenter §. in aliis ut lite non contest. & in c. unico de eo, qui mittit in possessionem causa rei servand. in libr. 6. Quod remedium de jure communi procedit, quando reus fuit contumax post litem contestatam a iudicio recedendo contumaciter, juxta text. in d. l. consentaneum sic intellectum a gl. fin. ibi recepta communiter a Bartolo, & aliis ibi, ex Boerio in repet. d. l. consentaneum num. 44. & resolvit glo. in c. prout verfic. diffinitiva de dolo & contum. quam dicat magistrum Panor. ibi num. 18. Et ita intelligi debet text. in d. §. in aliis & reliqua jura mentionem facientia de isto remedio: Et ratio est, quia ante litem contestatam nec ad receptionem restium, nec ad sententiam diffinitivam proceditur, ut in tot. tit. ut lite non contest. & in propria specie expresse probat text. in cap. tua ut lite non contest. & in l. quia absente juncta glo. 1. Cod. de procurat. & in cap. prout de dolo & contum. Cui vero intellectui non obstat text. in Authen. qui semel C. quomodo & quando iudex. Nam responderetur, illum text. loqui in actore contumace, adversus quem lite non contestata ad diffinitivam proceditur, secus autem est, quando adversus reum contumacem proceditur, secundum glo. in d. Authen. qui semel verbo, Locum & glo. in d. c. causamque verb. Ad domum & glo. 3. in cap. quicumque 11. q. 3. & communiter omnes ex Grego. Lup. in l. 9. tit. 22. part. 3. verb. Comencado & tradit Cujacius in expositione novellarum, in novel. 69. Cui interpretatio non obstat text. in d. c. quoniam frequenter

ter §. porro & in cap. cum olim de testibus & in d. c. unico de eo qui mittitur in 6. quibus in locis ad sententiam diffinitivam lite non contestata proceditur adversus reum contumacem. Nam respondetur, in prædictis juribus illud specialiter inductum esse propter periculum fornicationis, & propter favorem libertatis, & propter periculum vacationis beneficii, ut colligitur ex d. §. porro & tradunt Dominicus in d. c. unico n. 5. & Doctores in d. juribus. De jure autem Regio in isto remedio proceditur adversus reum contumacem ante litem contestatam, juxta text. in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopilat. & idem de stylo observatur in Gallia, teste Boerio ubi supra num. 33. Et quando hoc remedium ab actore eligitur, in eo proceditur forma, qua in via ordinaria diximus, in 1. part. hujus 2. Tomi. Y entonces el juez haze los autos con los estrados del auditorio: vel poterit actor eligere alterum remedium, scilicet, quod ad primum & secundum decretum procedatur, ad cogendum contumacem, ut sese repræsentet, & tædio affectus veniat responsurus, ut probatur in d. l. consentaneum & in d. c. quoniam frequenter §. in aliis & in c. 1. c. prout c. contingit de dolo & contumacia & in tit. de eo qui mittitur in possessionem, & in l. 2. tit. 11. lib. 4. Recopil. Quod remedium jure Regio appellatur Assentamiento, ut in l. 1. & toto tit. 11. lib. 4. Recopil. & in tit. 8. p. 3. & in l. 2. tit. 4. lib. 2. fori.

16 Et est advertendum, quod si actor elegerit unum ex prædictis remediis, & per illud non fuerit sibi satis consultum, poterit ad alterum redire, argu. tex. in l. 1. §. quid ergo ff. de inspic. vent. & docet Bart. in d. l. consentaneum. num. 17. & Panor. in d. c. prout. num. 20. & Decius consil. 460. n. 9. vol. 2. etiam si procedatur adversus minorem contumacem, ut in l. 3. tit. 11. lib. 4. Recop.

Sed quia remedium missionis in possessionem ex 1. & 2. decreto difficilius est, ideò latius à nobis de eo agendum erit. Ad cujus faciliorem explicationem nonnulla erunt prænotanda. Primo, quibus modis accipiatur decretum; quotuplex sit; & quid sit? Secundo, que requirantur ad hoc, ut perveniat ad primum & secundum decretum? Tertio, in quibus rebus & causis interponi possit? Quarto, quis possit missionem in possessionem ex 1. & 2. decreto facere? Quinto, quos effectus habet primum & secundum decretum? Sexto, qua sit forma & ordo fulminandi processum in primo & secundo decreto?

17 Ad primum deveniendo dicendum est, Decretum varias acceptiones habere, ut resolvit Jaf. in l. ne quicquam §. ubi decretum ff. de offic. proconsulis & Urcurus in d. §. Julian. n. 29. & plures alii, quos refert & sequitur Dida. Perez in l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. gl. 1. in princ. In nostra tamen specie decretum sumitur pro jussu Judicis de mittendo aliquem in possessionem bonorum ob contumaciam rei, ut probatur in l. cum proponas & in Authen. ei qui C. de bonis autoritat. jud. possi. & not. gl. in d. l. si finita §. si plures verb. Prius & utrobique DD. Et in hac acceptione Decretum sumptum duplex est, nempe Primum & Secundum, juxta text. in d. l. si finita §. Julianus quem ibi

dicit unicum Imola. Nam licet sit dare 1. & 2. decretum, nullus tamen tex. & in jure mentionem secundi decreti faciens præter d. §. Julianus ut notat etiam ibi Bologninus num. 18. & Urcurus num. 28. Et omissa definitione glo. in d. §. si plures verb. prius, quam reprobant ibi Bart. & alii communiter, etsi eam defendat Bologninus in d. §. Julianus 32. cujus defensionem impugnat ibi Urcurus num. 35. omiffa etiam alia definitione Bart. quam improbant Bologninus & Urcurus ubi sup. licet eam defendat Menoch. lib. 2. de arb. cent. 1. casu 6. num. 1. rejectisque aliis definitionibus traditis à Bolognino & Urcuro ubi sup. existimo ap- 21 tiorum definitionem esse, quod Primum Decretum est primus jussus judicis contra reum contumacem ad ejus contumaciam compescendam in favorem actoris, super missione in possessionem deliberate factus: Secundum Decretum est secundus jussus judicis contra reum in priori contumacia perseverantem in favorem actoris deliberate factus, ut verus fiat possessor. Quæ definitio colligitur ex Speculatore in Rubr. de 1. & 2. decret. Saliceto in d. l. cum proponas. Maranta de ordine judiciorum 6. p. memb. 2. n. 12. & Dida. Perez in l. 1. tit. 9. lib. 3. Ord. in gl. 1. q. 3.

Ad secundum dicendum est, plura requiri 22 ad deveniendum ad 1. & 2. decretum Primo enim requiritur ad interponendum primum 23 decretum, quod reus peremptoriè fuerit citatus, & si non venerit vel miserit, quod missio in possessionem contra eum fiat, ut tædio affectus veniat responsurus, juxta text. in l. cum legati ff. quib. ex caus. in possess. ear. & in d. c. quoniam frequenter §. in aliis & gl. in d. l. si finita §. si plures verbo. Prius receptam communiter ex Alexandro ibi. num. 8. & Bolognino ubi supra, num. 37. & Boerio in d. l. consentaneum. num. 113. & idem firmat gl. in c. quoniam contra falsam verbo, Dilationes de probat. & gl. in c. 1. de milite vasal. qui contu. in us. feud. & probatur in l. presenti §. cum autem C. de his qui ad eccle. confug. & in d. l. consentaneum. ibi, ternis litteris, vel uno peremptorio & notat Dida. Perez in d. l. 1. tit. 9. lib. 3. Ord. q. 9. & Menochius lib. 2. de arbit. cent. 1. casu 6. num. 3. & citatio pe- 24 remptoria dicitur, quando in citatione apponitur verbum, Peremptoriè, ut in l. ad peremptorium. ff. de jud. Et idem est, quando factæ fuerunt tres citationes, ut in l. tres denunciations C. quomodo & quando judex, vel quando unica præ tribus facta esset, secundum gl. in d. c. quoniam contra falsam verb. dilationes & ibi Panor. & Gregorium Lupum in l. 1. tit. 8. part. 3. in gl. verb. no queriendo. Et idem est, quando in ipsa citatione dicitur, quod aliter termino elapso judex procedet in causa, secundum Bart. receptum communiter in d. §. Julianus. Dicitur etiam aliis modis peremptoria citatio, ut notat Dida. Perez ubi supra col. mibi 1119. Nec huic veræ resolutioni obstat tex. in l. 1. & post edictum ff. de jud. ubi probatur, aliam quartam citationem requiri post edictum peremptorium. Ergo videtur, non sufficere citationem peremptoriam, sed post eam esse necessariam aliam citationem. Nam respondetur, quod illud, quod dicitur in d. l. & post edictum; intelligi debet ex urba-

urbanitate, non tamen ex necessitate, secundum gl. ibi, verb. debet receptam à Bart. ibi, n. 1. & ab aliis relatis per Boerium in d. l. consentaneum n. 64. & eandem solutionem assignat gl. in c. de illicita verb. peremptorio 24. q. 3. Quæ tamen interpretatio corrumpit litteram illius tex. quia verbum, Debet, magis ad necessitatem, quam ad voluntatem refertur, ut notant Decius & alii communiter in c. intelleximus de judi. Quare text. in d. l. & post edictum aliter interpretantur Duarenus in li. 1. disputa. c. 7. Antonius Costanus & Concius in d. l. post edictum, & ita non obstat tex. ille prædictæ veræ opinioni, quæ habet post citationem peremptoriam ad interponendum primum decretum aliam novam citationem necessariam non esse, à qua vera opinione difficile esset recedere secundum Urcurum in d. §. Julianus n. 45. in fine. De aequitate tamen Canonica plerumque in foro ecclesiastico post peremptoriam citationem alia nova citatio fit, secundum Panor. in c. cum dilecti n. 18. de dolo & contum. & August. Beroi. in d. c. quoniam contra falsam num. 143. Non etiam supradictæ veræ resolutioni obstat tex. in l. 2. C. quom. & quand. judex, ubi probari videtur, quod cessante peremptoria citatione ad sententiam, id est, ad decretum pervenitur; Ergo videtur, necessariam non esse peremptoriam citationem ad interponendum primum decretum. Nam respondetur, omiffis duabus primis solutionib. gl. ibi verb. edicti, quia divinationem continent, & illum text. restringunt: omiffa etiam alia interpretatione Decii in cap. consuluit. n. 10. de offi. deleg. quam sibi tanquam novam vendicat Urcurus in d. §. Julianus n. 53. quia multum restringit illum text. generaliter loquentem in quacunq. causa tam plenaria, quam summaria: rejectaque alia solutione Decii ubi supra, quam sibi tanquam novam adscribit Bologninus in d. §. Julianus n. 60. & eam optime impugnat Urcurus ubi supra num. 51. existimo melius dicendum esse cum glo. in d. l. 2. verb. edicti. in fine. scilicet, quod tex. ille loquitur, quando ipsemet judex monuit reum, ut ad se veniret, quæ monitio à judice facta vim peremptorii habet. Quam interpretationem communiter receptam esse testantur Panor. n. 2. in c. quoniam abbas de offi. deleg. Bologninus n. 58. & Urcurus n. 48. in d. §. Julianus. & eandem interpretationem assignat gl. in d. l. & post edictum verb. debet & glo. in c. consuluit verb. terminum, tamen eam refutet Bologninus ubi supra, nu. 59. per plura fundamenta, quibus satisfacere poteris ex notatis à Decio, in d. c. consuluit. & Urcuro 28 ubi supra, num. 49. Ex qua vera resolutione nove intelliges text. in cap. fin. de eo qui mittitur in possessionem, ibi, post citationis edictum; scilicet, quod tex. ille probat, quod si ante citationem reus abfuerit, non haberet locum missio in possessionem ex primo decreto. Nam certi juris est, necessariam esse citationem peremptoriam ad interponendum primum decretum, ut supra resolvimus; & ita non est necessaria suppletio glo. ad illum tex. nec aliæ interpretationes Panor. ibi.

29 Cui intellectui non obstat tex. in l. ignorare. C. de restitut. milit. Nam respondetur, ibi citationem præcessisse, saltem ad domum, quia absens inveniri non poterat, ut notat Panor. in c. causamque n. 6. de dol. & contum.

30 Cæterum in foro seculari de jure hujus regni Suarez de Paz Praxis Eccl.

ad primum decretum necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit unica citatio, nempe quod reus citatus sit in causa principali, ut ad libellum respondeat, jux. text. in l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil. per quem tex. sublata sunt verba illa, quæ olim apponebantur in l. 1. tit. 9. libr. 3. ordinamenti, ibi, Por tres emplazamientos. Et juxta prædictam legem recopil. intelligi debet lex 108. tit. 18. par. 3. & per eandem legem comprobatur opinio Bolognini in d. §. Julianus numer. 45. asserentis, ad primum decretum nullam citationem necessariam esse, sed sufficere citationem peremptoriam in causa principali factam. Quæ citatio peremptoria ad deveniendum ad primum decretum fieri debet de jure communi in persona rei, si inveniri possit, alias si non inveniretur, nec certum esset, procuratorem dimississe, sufficeret, citationem ad domum rei fieri, secundum gl. in cap. causamque verb. ad domum de dolo & contumacia, & ibi Antonium de Butrio num. 7. & Panor. nu. 12. per tex. in c. venerabilis de dol. & contumacia & in cap. finali de eo, qui mittitur in possessionem cujus glo. opinionem communem esse testatur Alexander in l. 4. §. prator ait numer. 2. ff. de damno infecto, quamvis Innocentius & Panor. in d. c. fin. indistincte assererent, prædictam citationem sufficere ad domum rei fieri, per text. in l. scire etiam §. qui autem ff. de excusationibus tutorum, ubi dicitur, citationem fieri debere in faciem, vel ad domum rei: Ergo videtur sufficere, si ad domum rei fiat, quamvis reus inveniri posset, cum in alternativis alterum adimplere sufficiat, ut in cap. in alternativis de regulis juris in 6. Sed sustinendo prædictam communem opinionem dicendum est, quod opinioni Innocentii & Panorm. non suffragatur text. in d. l. scire etiam §. qui autem. Nam alternativa illius tex. potius est ordinis, quam electionis: & ita quod sensus illius text. fit, quod citatio primo fieri debeat in persona, si inveniri posset, alioquin ad domum fieri debeat, secundum communiter omnes ex Panor. in d. c. causamque Cardinal. & DD. in clementina 1. nota. 10. de foro competentii. Tiraquello de utroque retractu. tit. 1. §. 9. glo. 2. num. 44. Tamen Gregorius Lupus in l. 1. tit. octavo. par. 3. in gl. 3. in fine. receptus à Didaco Perez in d. l. prima. tit. 9. libr. 3. ordinamenti col. 1122. prædictas opiniones in hunc modum componit, scilicet, quod opinio Innocentii & Panor. procedat in missione in possessionem ex primo decreto. Nam cum modici præjudicii sit, sufficere; si citatio ad domum fiat: cæterum opinio communis procedat in missione in possessionem ex secundo decreto, vel quando procedendum esset in negotio usque ad sententiam diffinitivam. In foro tamen seculari de jure regio ad interponendum primum decretum requiritur, quod illa unica citatio, quæ in causa principali fieri debet, in persona ipsius rei fiat, per tex. in dist. l. 1. titulo undecimo libro quarto recopil.

Secundò ad interponendum primum decretum requiritur, quod actor compareat in termino citationis coram judice inculans contumaciam rei, alias contumax non reputabitur, argum. tex. in l. properandum §. & siquidem. Cod. de jud. & in specie firmat Bart. num. 9. receptus ab Alex. num. 24. & ab aliis communiter ex Bolognino num. 71. in d. §. Julianus. Quinimo debet licentiatus

- actor à iudice recedere, *secundum Bart. numero decimo. Alexand. numer. 25. d. §. Julianus*, & ita in praxi observatur in quocunque tribunali.
- 36 Tertio ad primum decretum requiritur, quod post illam peremptoriam citationem offeratur ab actore libellus in causa principali, nec necesse est, libellum præcedere citationem, vel tenorem ejus in citatione inferi, *secundum Alexand. in d. §. Julianus numer. 20. receptum à Didaco Perez in dict. lib. 1. tit. 9. libr. 3. ordinamenti col. 1122.*
- 37 q. 13. Nec etiam necesse est, post prædictam citationem, & libelli oblationem in causa principali alium libellum offerri, in quo debitor petat se mitti in possessionem ex primo decreto, *secundum Bart. num. 20. & alios communiter ex Bolog. nu. 89. in d. §. Julianus*. Quod verum est, si de libello solemni in scriptis intelligamus: tamen aliqualis petitio fieri debet à notario in actis redacta, qua actor petat se in possessionem mitti ex primo decreto, *secundum Imolam in d. l. si finita. §. si plures, & Alexand. in l. 1. ff. de edend. & in d. §. Julianus num. 36.* Et pro hac opinione facit text. *in l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil. ibi, y pidere.*
- 38 Quarto requiritur, quod quantitas, pro qua petitur primum decretum, excedat summam sexcentorum marapetitorum. Nam pro minori summa peti non potest, sed proceditur per captionem pignorum, ut probat text. *in l. 15. tit. 8. lib. 2. recopil.*
- 39 Ultimo requiritur ad primum decretum, quod præcedat semiplena cognitio de debito, vel saltem, quod actor præstet juramentum de calumnia, antequam in possessionem mittatur, *secundum glo. in d. c. quoniam frequenter. §. in aliis verb. summam, receptam à Panor. ibi. n. 31. & probatur in l. 2. tit. 8. par. 3.* Quod juramentum ab actore præstandum erit in ipsa missione, antequam mittatur in possessionem, etiamsi prius in libello causæ principalis illud præstitisset, *secundum Cynum in l. cum proponas. C. de bonis autorit. jud. possid. Pano. in d. §. in aliis nu. 31. & Alex. in d. §. Julianus num. 37.* Et ratio est, quia missio ista nova instantia videtur, distincta ab instantia causæ principalis. Nam causa principalis jure actionis expeditur: at verò missio in possessionem iudicis officio nobili, ut resolvit Jason *in l. jubere cavere num. 10. ff. de jurisd. omni.*
- 42 jud. Et an hoc juramentum de calumnia in ipsa missione præstitum sufficiat ad totam causam principalem, si antea præstitum non erat, docet gl. *in d. c. quoniam frequenter §. in aliis verb. summam* recepta à Panor. *ibi. num. 31. in fine.*
- 43 Præcedentibus supradictis requisitis, iudex profert sententiam interlocutoriam, qua pronunciat actorem mittendum esse in possessionem rei petita, si actione reali actum esset; si verò actione personali actor ageret, mitti deberet in possessionem bonorum debitoris pro modo & quantitate debiti, juxta text. *in arben. ei qui. Cod. de bonis autoritate judic. possid. & in d. cap. quoniam frequenter §. in aliis & in leg. secunda titulo octavo parte tertia & in l. 1. titulo undecimo libro 4. recopil.* Quamvis olim agens actione personali mittendus erat in possessionem omnium bonorum debitoris, ut probatur *in l. 1. ff. quib. ex caus. in possess. eamr.*
- 44 Quæ missio primò fieri debet in bonis mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus, & in

eorum defectu in iuribus, actionibus & nominibus debitoris, argum. text. *in l. à divo Pio. §. in venditione ff. de re judi. & hunc ordinem præscribit text. juncta glo. ibi, verb. immobilium in d. c. quoniam frequenter. §. in aliis & in l. 2. tit. 8. part. 3. & lex 1. titulo undecimo lib. 4. recopilat. & Avend. de 1. & 2. decreto 3. part. n. 11. & nos infra latius dicemus in 3. prænotatione.*

Quæ missio in possessionem ex primo decreto cessaret, si reus coram iudice compareret & expensas reficeret, & præstaret sufficientem cautionem de stando & parendo: recuperaret enim tunc possessionem simul cum fructibus illius rei, in quam fuerat missus actor, ut probat text. *in d. c. quoniam frequenter. §. in aliis & ibi glo. verb. cautione* text. *in c. 1. & 2. de eo qui mittit. in possessionem*, & tradunt doct. *in d. §. Julianus & probatur in l. 6. tit. 8. par. 3.* Quam comparitionem, solutionem expensarum & satisfactionem reus teneret facere intra terminum unius anni à die missionis connumerandum, *ut in l. si quis emptionis. §. penult. C. de præscript. 30. vel 40. annorum & in c. 1. c. contingit. de dol. & contum. & in cap. 1. & 2. de eo qui mittitur in possess. vel verius intra terminum à iudice suo arbitrio præfixum. Potest enim iudex arbitrari de jure communi, intra quem terminum reus comparere debeat ad præstandam cautionem & expensas, & ad recuperandam possessionem, ut cum communi resolvit Dida. Perez *in d. l. 1. tit. 9. libr. 3. ordin. glo. 1. q. 20. vers. sed hodie, & Menochius lib. 2. de arbitrar. cent. 1. casu 6. num. 13.* De jure tamen regio in foro seculari reus teneret comparere intra unum mensem cum expensis & cautione, quando actor fuit missus ex actione personali. Quando verò fuit actor missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, juxta text. *in l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil.* quem etiam terminum unius mensis, vel duorum mensium à jure regio præscriptum reo ad recuperandam possessionem iudex ex causa breviate & prorogare poterit, argum. text. *in c. cum venissent de eo qui mittit. juncta l. à quo fundus ff. de damn. infect. & notat Gregorius in clem. sápe q. 8. de verb. signif. & Romanus in singulari 49.* Pro qua vera opinione facit, quod iudex ex causa breviate & prorogare potest omnes dilationes à jure præscriptas, etiam sine ministerio iudicis, *secundum Panorm. Felinum & Decium n. 3. in c. cum sit Romana de appel. Alex. n. 5. in fin. & Vincentium n. 27. in l. 2. ff. de re jud. et si contrarium teneat Didacus Perez in loco proxime citato.* Nec supradictæ resolutioni obstat text. *in d. c. cum venissent, de eo qui mittitur.* Ubi reus comparens intra annum & cautionem præstans absque solutione expensarum possessionem recuperat. Ergo videtur, necessum non esse, quod cautionem & solutionem expensarum simul præstet. Nam responderetur, quod ibi reus negabat, se contumacem fuisse, asserens, juxta per appellationem à iudicio recessisse. Ac ideo cum à principio non constaret de legitimitate appellationis, præstita cautione de stando & parendo, & dilata solutione expensarum in eventum probationis contumaciæ, vel non contumaciæ, reus recuperat possessionem, si verò à principio constaret de illegitimitate appellationis, reus comparens teneretur præstare cautionem, & expen-*

- expensas, etiamsi ab actore non peteretur, *secundum Alexand. numero septuagesimo sexto & Bolo. num. 132. in d. §. Julianus.* Cæterum si à principio constaret de legitimitate appellationis reus neutrum facere deberet, sed recuperare posset suam possessionem, cum missio in possessionem post legitimam appellationem nulla esset, sed veniret revocanda per viam attentatorum, *ut in c. non solum, de appel. in 6. & facit text. in c. 1. de sententia excommunicationis lib. 6.*
- 50 Sed si reus intra terminum à jure vel à iudice præfixum non comparuerit præstans cautionem & expensas, iudex tunc procedere poterit ad missionem in possessionem ex secundo decreto, ad quam plura requiruntur. Primò enim requiritur, quod reus iterum citetur, ut ad primum decretum citatus fuit, *secundum glo. in d. l. si finita §. si plures verb. prius communiter receptam ex Alex. num. 52. & Urcurro num. 73. in d. §. Julianus.* De jure tamen regio, & in foro seculari hæc secunda citatio necessaria non est, ut colligitur ex *d. l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil.*
- 52 Secundò requiritur ad interponendum secundum decretum, quod reus latitet, *juxta text. in l. Fulcinus ff. quib. in caus. in possess.*
- Tertio requiritur, quod præcedat cognitio semiplena de debito secundum Bart. *in d. §. Julianus num. 36. communiter receptam ex Urcurro ibi col. 103.* De jure tamen regio & in foro seculari ista cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex hanc missionem ex secundo decreto facit; ut constat ex *dict. l. 1. tit. 11. lib. 4. recap.*
- 53 Quarto requiritur, quod elapsus sit terminus à jure vel à iudice præscriptus ad interponendum hoc secundum decretum. Quibus requisitis præcedentibus iudex profert sententiam, qua pronunciat actorem mittendum esse in possessionem ex secundo decreto, ut efficiatur verus possessor, & possit longo tempore dominium acquirere, juxta text. *in l. prætoris & in d. l. si finita. §. Julianus ff. de damn. infect. & in d. c. quoniam frequenter §. in aliis & in cap. 1. cum aliis, de eo qui mittitur & in l. 1. tit. 11. libr. 4. recap.*
- 55 Est tamen advertendum, quod in actione reali non est locus missioni in possessionem ex secundo decreto. Nam per solum lapsum termini unius anni à jure concessi missus ex primo decreto efficitur verus possessor; sed tantum in actione personali secundum gl. *in d. §. Julianus & communiter omnes.* Quod verum est, quando in actione reali actor peteret post annum mitti in possessionem ex secundo decreto, ut verus efficeretur possessor. Tamen ad majorem cautelam bene posset etiam post annum interponi; vel ad hunc effectum, ut iudex præfinit certum terminum reo contumaci, intra quem agere debeat de proprietate rei, aliàs imponat ei perpetuum silentium super illa re; vel ad hunc effectum, ut efficiatur verus possessor ante lapsum anni, quando à iudice terminus unius anni fuit restrictus, ut intra illum reus deberet comparere cum expensis & cautione, *secundum Panorm. in d. §. in aliis n. 42. & 43. & Bolognini. in d. §. Julianus colum. 74.* ubi testatur, hanc esse communem opinionem.
- 56 De jure tamen regio & in foro seculari, elap-

so uno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali sine interpositione secundi decreti missus ex primo decreto statim efficitur verus possessor, *juxta text. in lege sexta titulo octavo parte tertia & in l. 1. tit. undecimo lib. 4. recopil.*

Ad tertium deveniendo, dicendum est, missionem in possessionem fieri posse, si agatur actione reali in re petita, *ut in tot. tit. de eo qui mittitur in possess. & in d. c. quoniam frequenter §. in aliis & d. l. fin. §. Julianus, & in l. 2. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. recap.* Si verò agatur actione personali, in omnibus bonis debitoris fieri potest, dummodo primo fiat in mobilibus, & eis deficientibus, in immobilibus, iuribus, actionibus & nominibus debitoris, argum. text. *in l. à divo Pio §. in venditione & ibi communiter omnes ff. de re judicata* text. juncta glo. *in d. c. quoniam frequenter. §. in aliis verb. immobilium & notat Gregor. Lup. in d. l. 2. verb. en tantos bienes.* Quinto etiam in actione hypothecaria, *secundum Alex. & Jaf. num. 24. in l. 3. §. fin. ff. de acquir. possess. & Menochium in consil. 104. n. 71.* Præterea missio fit in servis vasallis & in bonis alienari prohibitis in vita possessoris. Nam successor prædicta missio non nocebit ut cum Baldo, Saliceto & Greg. Lup. tenet Didacus Perez *in d. l. 1. tit. 9. libr. 3. ordin. in glo. 1. q. 26.*

In beneficio tamen ecclesiastico non est locus missioni in possessionem, ex primo & secundo decreto, *ut in cap. unico, de eo qui mittitur in possess. lib. 6. & notant communiter doctores.* Et inter alias rationes hujus prohibitionis illa potissima est, ne detur vitiosus ingressus, cum absque titulo & canonica institutione beneficium obtineri non possit, *ut in c. 1. de regulis juris lib. 6. & in c. ex frequentibus de institut. sed missio in possessionem ex primo vel secundo decreto non est titulus beneficalis nec canonicus.* Nam tituli beneficales sunt perpetui *ut in c. præcepta 56. distinc. & in c. sanctorum 70. distinc. & in c. 1. de capell. monach. in 6. & notat Panor. in c. si constiterit de accusat. Gom. de expectativis n. 94. & Casodorus in decisi. 12. de præbend. numer. 8.* Missio autem ex primo decreto annalis est, *juxta text. in c. contingit de dolo & contumacia & in d. ca. quoniam frequenter. §. in aliis.* Ergo in beneficalibus non habebit locum missio ex primo decreto. Cui resolutioni obstat videtur, quod eadem ratione in rebus profanis non esset locus missioni in possessionem ex primo decreto, cum absque titulo haberi non possint, *ut in l. nullo. C. de rei vendic. & in l. fin. Cod. unde vi.* Nec fit satis, si respondeatur, in rebus profanis autoritatem iudicis loco tituli haberi, *juxta text. in l. iuste possidet. & ibi communiter doct. ff. de acquirenda pos.* Nam idem videtur dicendum esse in beneficalibus, quod autoritas iudicis excuset, juxta text. *in ca. cum dilectus in fin. de elect. & gl. in capit. primo verb. repellendi de concessione præbende* asserentem, sententiam iudicis in beneficalibus transire in autoritatem rei judicata, quam dicit communiter receptam Covar. *in 4. decretalium 2. par. §. 12. num. 14.* Quare pro resolutione hujus difficultatis dicendum est, quod in rebus profanis jus & dominium eorum sua natura regulariter non acquiruntur, nisi per traditionem & acquisitionem possessionis.

ut in l. nunquam nuda traditio ff. de acquir. rer. dom. & in l. traditionib. C. de pactis. Nam cum ab initio omnia bona essent communia, dominium eorum non acquirebatur, nisi per apprehensionem rei, ut in l. i. ff. de acquir. possess. & in §. singulorum Instit. de rer. divis. Ceterum in beneficialibus secus est, quia jus & dominium eorum non acquiritur ex sola possess. & traditione, sed ita ab initio à Christo sunt instituta, ut fidelissimè à suis vicariis & praelatis dispensarentur jux. illud Luc. c. 12. Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, & c. Idcirco ex sola canonica institutione & provisione praelatorum beneficia acquiruntur, & non ex sola possessione. Quo fit, auctoritatem judicis de mittendo quem in possessionem ex primo decreto in beneficialibus non excusare, nec titulum canonicum tribuere, cum titulus beneficalis perpetuus debeat esse, ut supra diximus. Et hæc est vera ratio glo. fin. in cap. contingit de dolo & contum. in vers. sed nunquid in qua tantopere laborarunt doct. ut videre est per Felinum in c. sicut n. 31. de re judicata Selvan. in tit. de benefic. 3. par. q. 21. Cosman de pacificis possessoribus verb. triennium & Gomezium in regul. de triennali possess. q. 26.

69 Quæ vera resolutio nedum locum habet in beneficiis obtinendis, verum etiam in jam obtentis, in quibus non erit locus missioni in possessionem ex primo decreto secundum glo. in d. c. unico verb. obtinendis receptam communiter ex Panor. in d. c. contingit num. 16. & Perusino in d. c. unico num. 4. Tamen prædicta glo. in fine dicat, litteram illius tex. in contrarium facere; & quamvis Panor. ubi supra contra communem teneat, cujus fundamentis satisfaciendum erit ex notatis per Perusinum ubi supra.

70 Quinimò nec in fructibus beneficii missio in possessionem ex primo decreto fieri potest, cum fructus sint accessorii ad beneficium, ut in cap. fin. de rescript. libr. 6. Præterea facit, quia in percipiendis fructibus potius attenditur ad jus corporis, ex quo percipiuntur, quam ad jus feminis, ut probat tex. in l. qui scit. §. in alieno ff. de usuris & in specie ita firmant Dominicus num. 7. Perusinus numero primo, & alii communiter in dict. cap. unico. Quod verum est & procedit in fructibus beneficii pendentibus; at verò in fructibus separatis & perceptis missio ex primo decreto fieri potest, quia tunc considerantur, ut proprietates, arg. text. in l. fin. §. penult. ff. qua in fraudem creditorum. Ita etiam in proprietate ecclesiæ missio fit, ut in cap. primo de eo qui mittitur in possessionem. Facit etiam, quia in fructibus beneficii perceptis executio sententiæ fit, ut probatur in cap. pervenit de fidejussoribus & notant ibi Panor. num. 12. & Barbatia num. 13. Præterea fructus beneficii percepti causa custodiæ assignantur œconomis ut in cap. cum vos de offi. ordi. & facit tex. concil. Trident. sessione 23. de reformatione cap. primo in fine. & in specie ita firmant & prædictam opinionem intelligunt Speculator in tit. de primo decreto §. restat. numer. 9. & Baldus in d. c. contingit num. 28.

76 Ad quartum dicendum est, primum & secundum decretum interponi debere per judicem merum, vel mixtum imperium habentem, ut probatur in l. jubere cavere ff. de jurisdictione omn. judi. ubi hanc testatur communem opinionem Orosius num. 7. & ab eodem judice habenti merum,

vel mixtum imperium prædicta missio revocari debet, juxta text. in l. 4. §. si forte ff. de damno infecto. & ibi notant Alex. & Angelus & Paulus in dict. l. jubere cavere. Quod verum est, nisi in 77 causa damni infecti, quæ celeritatem desiderat, juxta text. in dict. l. 4. §. 1. & notat Didacus Perez in dict. l. 1. titul. 9. lib. 3. ordina. glo. 1. quest. 4. Ex qua resolutione videtur, cognitionem de mittendo in possessionem ex primo decreto delegari non posse ab inferiori Principe, cum ea, quæ sunt meri, vel mixti imperii non delegentur, ut in l. 1. ff. de offi. ejus, cui man. est jurisdictione. & ibi Orosius num. 4. Cujus tamen contrarium probari videtur in l. cognitio §. ut possessio bonorum ff. de offi. ejus. Quam difficultatem solvit Jason in d. l. jubere num. 7. 20. & 22. & Orosius num. 4. & 7. At verò de jure Canonico omnes causas meri & mixti imperii delegabiles esse, resolvimus in principio 3. præludii hujus 2. tomi, & ita in foro ecclesiastico missio ex 1. & 2. decreto delegari poterit à quocunque judice ecclesiastico merum vel mixtum imperium habente.

Ad quintum deveniendo, dicendum est, quod effectus primi decreti plures sunt, quos congerit Guido Papa in tit. de 1. & 2. decreto numer. 17. Urcurrus in d. l. si finita §. Julianus à num. 256. & Alciatus in sua practica fol. 62. col. 1. inter quos ille præcipuus est, quod missus in possessionem ex primo decreto in actione reali intra annum efficitur verus possessor, juxta text. in l. si quis emptiois. Cod. de præscriptione 30. & 40. annorum, dum ibi Imperator utitur illis verbis, (prior possessor) quibus indicat, secundum missum in possessionem in detrimentum primi possessoris verum effici possessorem, cum prior supponat secundum ejusdem conditionis; primus enim præsupponit secundum ut in c. Joseph. de verbor. signif. ad idem est text. in l. à quo ff. de damno infecto quem ad hanc opinionem citat glo. in d. l. si quis emptiois §. sed & si quis verb. possessor. Facit etiam tex. in l. consentaneum. C. quomodo & quando judex & text. in cap. pastoralis §. præterea de offi. ordi. ibi (recuperare poteris possessionem amissam) quam opinionem probat glo. verb. possessor in d. l. si quis emptiois. §. sed & si quis & Barrolus in d. §. Julianus num. 49. & communem & veram esse, testantur Alex. num. 11. Jason. num. 20. in l. 3. §. genera. ff. de acquirenda possessione. Decius in cap. consultationibus num. 11. de offi. deleg. Negusancius in titul. de pignoribus 3. part. membr. 2. num. 6. vers. 6. quid. asserentes, missum in possessionem actione reali intra annum effici possessorem revocabilem tamen, post annum vero irrevocabilem; Quam opinionem communem legistarum esse firmant Urcurrus num. 222. & Bolog. num. 181. in d. §. Julianus. Oppositam tamen sententiam, imò missum in possessionem ex primo decreto actione reali intra annum non effici verum possessorem, sed tantum custodem, probat tex. in cap. 1. in cap. cum venissent de eo qui mittitur in possessionem ubi dicitur, quod, qui ex primo decreto mittitur in possessionem actione reali, causa custodiæ & rei servandæ missus censetur. Sed qui causa rei servandæ missus est in possessionem non possidet, sed tantum detinet, juxta text. in l. si duo §. creditores ff. uti possidetis & in l. cum legati ff. quibus ex causis in possessionem. Ergo non est verus possessor. Eandem opinionem probat tex. in dict. cap. quoniam frequenter. §. in aliis

aliis dum æquiparat missionem factam actione reali, & missionem factam actione personali, sed missus actione personali intra annum non est possessor, sed tantum custos, ut statim dicemus. Ergo nec missus actione reali. Probat etiam tex. ille in dict. §. in aliis prædictam opinionem, dum dicit, missum in possessionem actione reali post annum effici verum possessorem; Ergo intra annum non est possessor. Quod idem probat tex. in c. contingit de dolo & contum. & hanc opinionem tenent glossæ canonistarum Panor. & reliqui canonistæ communiter secundum Urcurrus in d. §. Julianus num. 223. quam ipse ibi sequitur. Eandem probat Bolog. ibi num. 181. Didac. Perez in l. unica tit. 9. lib. 3. ordin. in gl. 2. & Jacob. Menoch. in tit. de retinenda possessione remed. 3. num. 112. & Jacobus Cujacius lib. 9. observationum c. 32. & 33. Et hæc ultima opinio comprobatur de jure regio per tex. in l. 2. tit. 8. part. 3. ibi, en tenencia, ubi Gregor. Lupus eam sequitur, & per tex. in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. Et sustinendo hanc ultimam opinionem, tanquam communior & verior, fundamentis pro priori opinione legistarum adductis satisfacies ex traditis per Menochium in d. titu. de retin. possess. remed. 3. n. 211. & 212.

83 Expellit tamen actor reum contumacem de possessione rei, ut reus detentionem ejus amittat & actor ea potiri possit, secundum glo. verb. radio in d. §. in aliis & ibi Panor. num. 24. At vero missus ex actione personali non expellit contumacem à possessione rei, in qua fuit missus, quia non est detentator, sed tantum custos secundum d. glo. & Panor. ibi. De jure autem regio, & in foro sæculari actor missus tam actione reali, quam personali expellit reum à possessione rei & aufertur de manu ejus & traditur actori, ut colligitur ex verbis d. l. 1. titul. 11. lib. 4. Recopil. ibi (que se apuesto el demandador en tenencia de tantos bienes &c.) & hanc differentiam inter jus commune & regium agnoscit Avend. in titul. de 1. & 2. decreto 3. part. num. 5. Ceterum missus in possessionem ex primo decreto actione personali absque controversia dicendum est quod intra annum non est possessor, sed tantum custos, ut probat tex. in l. 3. §. fin. ff. de acquirenda possessione & in l. si duo §. creditores ff. uti possidetis & in l. cum legati ff. quibus ex causis in possessionem. Et hujus conclusionis rationem assignat Menochius in d. remed. 3. à n. 168.

87 Ex qua vera resolutione consequitur, missum in possessionem ex primo decreto, sive actione reali, sive personali, intra annum non facere fructus suos illorum bonorum, in quibus fuit missus: quia fructus ratione possessionis acquiruntur, ut in §. si quis à non domino. Insti. de rerum divisione & in c. consultationibus de jure patronatus quam tamen in possessionem missus non habet. Quocirca reo comparenti intra annum præstanti expensas & cautionem de stando & parendo actor missus actione reali tenebitur possessionem rei cum fructibus perceptis restituere; missus vero actione personali tenebitur computare fructus perceptos in sortem principalem, secundum glo. in dict. c. quoniam frequenter §. in aliis verb. radio affectus glo. fin. in cap. contingit. & ibi Panorm. num. 16. de dolo & contumacia Bologni. in d. §. Julianus num. 194. & Felinum in c. consultationibus col. 4. de offi. deleg. & comprobatur ex l. fin. tit. 8. part. 3.

Secundò consequitur, missum in possessionem ex primo decreto intra annum non posse intentare remedium possessorium, uti possidetis, ut resolvit Menochius in d. remed. 3. à num. 208. Et plures alios effectus hujus investigationis, an missus in possessionem intra annum sit possessor nec ne, congerit Alex. in d. l. 3. §. fin. ff. de acquir. possess.

Supradictam tamen veram resolutionem limitabis, quando post litem contestatam reus contumax esset, & actor actione reali ex primo decreto in possessionem missus esset; nam tunc verus possessor intra annum efficeretur juxta text. in d. l. consentaneum sic intellectum à communi Canonistarum & Legistarum, ut resolvit Menochius in d. remed. 3. num. 217. ubi num. 218. idem esse resolvit, quando post litem quasi contestatam hoc contingeret, per tex. in d. c. quoniam frequenter §. in aliis, quamvis Bolog. num. 184. & 185. & Urcurrus n. 225. in d. §. Julianus hanc limitationem improbant.

Secundò prædictam resolutionem limitabis, quando actor missus esset in possessionem actione reali ob nimiam contumaciam rei; nam tunc intra annum verus possessor esset, juxta text. in l. Fulcinius §. si ff. quibus ex causis in possess. eatur. qui text. ita intelligitur secundum communiter omnes ex Zasio ibi & Urcurro in d. §. Julianus num. 214. & Menochio in d. remedio 3. num. 186. quidquid aliter tex. illum intelligat Bolog. in d. §. Julianus n. 171. cujus intellectum refutat ibi Urcurrus n. 215. & 216.

Limitabis denique supradictam resolutionem, ut per Menochium in d. remed. 3. à n. 177.

Effectus autem secundi Decreti plures sunt, inter quos ille potissimus est, quod missus in possessionem ex secundo decreto efficitur verus possessor & dominus, quando bona erant debitoris, alias transfertur in eum usufructuendi conditio, secundum glo. verb. capere & ibi docto. communiter in l. pratoris ff. de damno infecto glo. & doct. communiter ex Bologni. ibi num. 19. & Urcurro num. 28. in d. §. Julianus & communiter DD. in l. 3. fin. ff. de acquirenda possessione & hanc opinionem testantur communem Didacus Perez in d. l. unica, titul. 9. lib. 3. ordina. glo. 1. quest. 28. vers. secundus effectus & Bolognetus in l. 1. n. 149. ff. de acquirenda possess. quam tamen communem opinionem nervose impugnant Urcurrus in d. §. Julianus & Joannes Bav. variarum quest. libr. 1. cap. 37. contententes, missum in possessionem ex secundo decreto non effici statim dominum bonorum ipsius debitoris. Quare omissa interpretatione Urcurri in d. §. Julianus ad tex. in l. 1. ff. de fundo dotali & in l. pratoris & in l. si finita §. Julianus ff. de damno infecto & in l. 3. §. fin. ff. de acquirenda poss. & in l. sed si res ff. communi dividundo quibus juribus probari videbatur supradicta communis opinio; omissa etiam ad prædicta jura alia interpretatione Connani lib. 2. commentarior. c. 6. Cujacii in l. 1. ff. de usucap. & Rebaridi. libr. 2. variar. cu. 12. prædicta jura intelligi poterunt secundum Joannem Bav. in d. q. 37. scilicet, missum in possessionem ex secundo decreto veram possessionem consequi, qua possessione mediante per longum tempus conficit usufructualem missus in possessionem & per consequens dominus efficitur; & ita omnes supradictæ leges concedentes dominium ex secundo de-

creto intelligendæ sunt, mediante ufucapione per longum tempus. Unde prædictus effectus secundi decreti intelligi debet, scilicet, quod missus in possessionem ex secundo decreto efficitur verus possessor, & exinde per longum tempus dominium consequitur: Et in hunc sensum est accipiendus *tex. in d. §. Julianus*, ut, dum inquit, missum in possessionem non effici dominum per longum tempus, priusquam secundo decreto à prætore dominus constituatur, intelligi debeat, quod ex secundo decreto dominus à prætore constituatur, scilicet per longum tempus. Nam ante secundum decretum incipere non potuit capere dominium etiam per longum tempus; sed secundo decreto interposito à prætore per longum tempus constituitur dominus.

95 Secundus effectus secundi decreti est, quod missus facit fructus suos, secundum gl. Bartolum & reliquos communiter *in d. §. Julianus*. Nam ex secundo decreto verus possessor efficitur, ut supra diximus, & ratione possessionis fructus acquiruntur, ut *in §. si quis à non domino Insti. de rer. divis.*

96 Tertius effectus est, quod actor originarius efficitur reus, & reus efficitur actor; quod est magnæ utilitatis, ut probat *text. in §. commodum Insti. de interd. & in l. is qui destinavit ff. de rei vindicat.* & in specie firmat Panor. *in d. §. in aliis n. 4.*

97 Quartus effectus præcipuus est, quod missus in possessionem ex secundo decreto non teneretur respondere reo super possessione, sed tantum super proprietate, ut *in dict. cap. quoniam frequenter §. In aliis*, tamen in aliquibus casibus nedum super possessione, verum etiam nec super proprietate teneretur missus respondere reo, ut puta in causa damni infecti & in causa noxali, & in causa de peculio, secundum glo. *in c. contingit verb. constituitur de dolo & contum.* & glo. *in dict. l. si finita §. plus. verb. prius & glo. in l. 2. Cod. ubi in rem actio.* & docet Bartolus *in l. jubere cavere ff. de jurisd. omni. judi.*

98 Est & alius effectus secundi decreti de jure regio, scilicet quod per illud res debitoris, in quarum possessionem fuit missus actor, vendi possint & creditori satisfieri, & si minus debito valeant, reus teneatur ex aliis bonis supplere & solvere, juxta *tex. in l. 6. titul. 8. part. 3. & l. 6. titul. 27. par. 3. juncta l. 1. titul. 11. libr. 4. recopil.* Quibus omnibus suprascriptis constitutis deveniendum est ad formam & praxin fulminandi processum in primo & secundo decreto & sic ad sextam prænotationem.

99 Ad sextum deveniendo dicendum est, quod forma & praxis fulminandi processum in hac via primi & secundi decreti, quæ vulgo dicitur de assentamiento est sequens.

Despues que el reo fue citado para que respondiese à la demanda que le fue puesta por el actor o à tal demanda que sobre tal cosa le queria poner y le fue mandado por el juez por tres terminos que respondiese y no respondio, y le fueron acusadas las tres rebeldias por el actor: en las mas audiencias ecclesiasticas es stylo que se proceda por censuras contra el reo hasta que responda, y se da mandamiento de prison contra el si es clerigo, y si es lego se prende con braco seglar. Y si no se pudo prender o ya que esta preso persevera en su contumacia entonces el actor puede escoger uno de dos remedios o

que se proceda contra el por la causa adelante pidiendo se le assenalen los estrados con quien se hagan los autos hasta sentencia definitiva. Y entonces assenálase los el juez y procede en la causa por sus terminos de la forma y manera que en la via ordinaria se procede contra el presente, o escoie el otro remedio de que se proceda por via de assentamiento que es de ser metido en la possession de la cosa que pide si intenta action real, o en la possession de los bienes del reo hasta quantia de su deuda y costas si intenta action personal como resolvimos en el principio desta segunda parte: y lo mismo podra hazer el actor luego que le son acusadas las tres rebeldias areo quando en el tribunal ecclesiastico donde pide no ay stylo de que primero se proceda contra el reo por censuras. Y en el uno y otro caso la practica que en el proceder se tiene en el proceso hecho por via de assentamiento es que donde ay stylo de que primero se proceda por censuras luego que el reo esta preso o no puede ser avido y persevera en su contumacia. Y donde no ay este stylo de primero proceder por censuras luego que le son acabadas de acusar las tres rebeldias al reo el actor parece ante el juez y presenta su pedimiento en la manera siguiente quando tenia puesta demanda al actor antes, y dize assi.

103 EN la ciudad de Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año en audiencia ordinaria ante el señor licenciado fulano provisor general de todo el obispado de la dicha ciudad y en presencia de mi el presente notario y testigos infra escritos parecio presente fulano clerigo, y dixo Que el tenia puesta demanda à fulano clerigo de esta diocesis para que le pagasse cien ducados que le devia por razon de se los aver emprestado: la qual le avia sido notificada en su persona y mandado por su merced por tres plazos y termino peremptorio que la contestasse y respondiese à ella: el qual no parecio à ninguno de los terminos, y le fueron acusadas tres rebeldias y por ello esta descomulgado agravado y reagrado y dado mandamiento de prison contra el, y por no aver podido ser avido no esta preso como todo ello consta de los autos dello hechos ante el presente notario. Porque pido à v. m. del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, y si otro mas y mejor pedimiento es necessario el avido aqui por expreso, y pronunciando mi relacion por verdadera en quanto basta al vencimiento desta causa, por su sentencia que en tal caso lugar aya condene al dicho fulano à que me de y pague los dichos cien ducados, y costas. Y por mayor brevedad à v. m. pido condene al dicho fulano por rebelde y contumaz, y me mande meter y meta en la possession de los bienes del dicho fulano, por la quantia del principal y costas: por quanto yo quiero y escoio esta via de assentamiento. Y assi mismo mande v. m. assenalar al dicho adverso un breve termino para que pareciendo dentro del y purgando las costas, y dando caucion de estar à derecho con migo sera oydo; donde no pasado el dicho termino procedera en la causa à hazer justicia conforme à derecho: y para ello mande dar su mandamiento en forma. Sobre que pido cumplimiento de justicia y las costas protesto y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho in verbo sacerdotis por las ordenes de Sant Pedro y Sant Pablo que los maravedis contenidos en la dicha demanda o mandamiento que le eran devidos y no pagados, y que si presente estuviera el dicho fulano le pusiera la misma demanda. Porende que pedia y pedio à su merced el suso dicho le hiziese entero cumplimiento de justicia. Y por mayor brevedad pedia y pidio, escogia y escogio via de assentamiento, y le mandasse meter en la possession de los bienes del dicho fulano por la quantia de su deuda de principal y costas, y mandando assenalen breve termino al dicho fulano, para que si dentro del pareciere y diere fiancas de estar à derecho, y purgare las costas sera oydo, donde no que pasado el dicho termino procedera à hazer justicia conforme à derecho, y para ello mandasse dar su mandamiento en forma, y pidio justicia y costas, y el

offi-

officio de su merced imploro &c. Testigos fulano y fulano.

Empero si el actor no tenia puesta antes demanda al reo, si no le avia citado à que pareciese averse poner demanda sobre cien ducados, que le avia emprestado y le devia por tres terminos y plazo peremptorio como de stylo de todas las audiencias se dan las citaciones y mandamientos citatorios, entonces despues de aver acusado la rebeldia al reo, y procedido se por censuras donde ay el tal stylo y donde no lo ay luego despues de acusada la rebeldia el actor parece ante el juez y pone su demanda, en la forma siguiente.

ILLUSTRE SEÑOR.

104 F ulano clerigo vezino de tal lugar de esta diocesis parecio ante v. m. y pongo demanda à fulano clerigo vezino del dicho lugar, y digo, Que por el mes de Marco proximo pasado deste presente año, yo empreste al dicho fulano cien ducados en dinero de contado, y quedo de mes los bolver y pagar para mediado el mes de Abril pasado deste presente año. Y aunque el plazo es pasado y por mi fue requerido que me los pague no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Antes aviendo le citado para que pareciese ante v. m. averse poner demanda sobre lo arriba contenido, y aviendo le sido notificada la dicha citatoria en persona por el cursor de esta audiencia episcopal no ha parecido, y le fue acusada la rebeldia, y por ello esta descomulgado, agravado, y reagrado y dado mandamiento de prison contra el, y por no aver podido ser avido no esta preso como todo ello consta de los autos dello hechos ante el presente notario. Porque pido à v. m. del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, y si otro mas y mejor pedimiento es necesario el avido aqui por expreso, y pronunciando mi relacion por verdadera en quanto basta al vencimiento desta causa, por su sentencia que en tal caso lugar aya condene al dicho fulano à que me de y pague los dichos cien ducados, y costas. Y por mayor brevedad à v. m. pido condene al dicho fulano por rebelde y contumaz, y me mande meter y meta en la possession de los bienes del dicho fulano, por la quantia del principal y costas: por quanto yo quiero y escoio esta via de assentamiento. Y assi mismo mande v. m. assenalar al dicho adverso un breve termino para que pareciendo dentro del y purgando las costas, y dando caucion de estar à derecho con migo sera oydo; donde no pasado el dicho termino procedera en la causa à hazer justicia conforme à derecho: y para ello mande dar su mandamiento en forma. Sobre que pido cumplimiento de justicia y las costas protesto y el officio de v. m. imploro, y juro en forma de derecho in verbo sacerdotis por las ordenes de Sant Pedro y Sant Pablo que los dichos cien ducados me son devidos y no pagados, y que lo suso dicho no pido de malicia, &c.

105 Presentado este escripto ante el juez si en su audiencia ay stylo de que se vuelva à citar el reo, lo qual de equidad del derecho canonico se suele hazer como arriba diximus en la primera annotation, en el primer requisito del primer decreto; entonces el juez manda que se notifique al reo, o en su casa si no pudiere ser avido que para la primer audiencia peremptoriamente parezca y responda. Y si no parece o no ay stylo de que se vuelva à citar el reo o el juez no quiere usar de

esta equidad presentado el dicho escripto dize que se le Heve el processo y que hara justicia. Y si mando citar al Reo el actor ha de parecer à aquella audiencia y acusar la rebeldia al dicho reo de que no parece ni responde, y el juez dize que la ha por acusada y manda que se le lleve el processo y lo vera y hara justicia, y aviendo se le llevado el processo y visto en el aver precedido todos los requisitos necesarios, que arriba diximos para poderse interponer el primer decreto y hazer se assentamiento pronuncia su sentencia interlocutoria, por la qual manda hazer el dicho assentamiento.

106 Quæ sententia interlocutoria est, & non definitiva, & ob id ab ipso judice revocari poterit, quando constiterit, indebitum fuisse, ut resolvit Panormitan. *in cap. 1. num. 10. de eo qui mittit. in possession. & probat l. 2. tit. 8. part. 3.* Non tamen missio erit revocanda, nisi citato eo, qui rem detinet, secundum Panormitan. *ubi supra colum. 5. & Avendan. in titul. de primo & secundo decreto 3. part. num. 18.* Et hinc est, quod à tali sententia appellari non potest, *juxta. Concil. Trident. session. 24. de reformat. c. 20. & firmat Avendan. ubi supra numer. 10. in fine.* A denegatione tamen missionis bene appellatur, secundum eundem *ibi nu. 11.* Y el juez da la dicha sententia en la forma siguiente.

Sententia interlocutoria de assentamiento ex primo decreto.

108 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año el muy magnifico señor licenciado fulano provisor general en todo el obispado de Salamanca, aviendo visto este processo y lo pedido por parte de fulano clerigo contra fulano clerigo dixo, Que atento que el dicho fulano avia sido citado peremptoriamente en persona y le avia sido acusada la rebeldia y se avia procedido contra el por censuras hasta dar mandamiento de prison conforme à derecho y al stylo de esta audiencia, y que el dicho fulano le avia puesto su demanda y avia hecho la solemnidad del juramento que el derecho requiere, y que avia pedido y escogido la via de assentamiento que su merced conforme à derecho le avia y ovo por rebelde al dicho fulano y le condenava y condeno a que diese y pagasse al dicho fulano los cien ducados, que en su demanda le pide, y mas le condeno en las costas; y mandava y mando meter en possession al dicho fulano de los bienes del dicho fulano, por su rebeldia y contumacia hasta en quantia de los dichos cien ducados, y costas para que los tenga en tenencia, y custodia.

Y mando que se notificasse al dicho fulano si buenamente pudiesse ser avido, o si no en su morada, que si quisiere parecer ante su merced dentro de quatro meses que purgando las costas y dando caucion de estar à derecho le oyria y guardaria su justicia, donde no pasado el dicho termino procederia conforme à derecho. Y mando dar su mandamiento para que el alguazil desta audiencia hiziese el dicho assentamiento y metiese en la tenencia actual de los dichos bienes del dicho fulano conforme à derecho al dicho fulano. Assi lo pronuncio y mando y firmo de su nombre siendo testigos fulano y fulano.

110 Conforme à esta sententia el notario da mandamiento al alguazil de la audiencia episcopal firmado del Provisor, en que se le manda que requiera

quiera à fulano clerigo que le de y pague tantos maravedis o tal cosa en que esta condenado por demanda que contra el puso fulano y por su rebeldia se avia pedido se hiziesse asentamiento en sus bienes, el qual se avia fecho que ello hiziesse en bienes muebles del dicho fulano si los hallasse, y sino en rayzes o en los demas derechos, y acciones que le hallasse, los quales depositasse en persona llana y abonada, para que conforme à derecho fuesen dados al dicho fulano, y que notificase al dicho fulano si buenamente lo pudiere hallar y sino en su casa que si quisiere parecer dentro de quatro meses ante el señor Provisor dando fiancas, de estar à derecho y purgando las costas le oyra y guardara su justicia, donde no que pasado el dicho termino procedera contra el conforme à derecho.

Y con el dicho mandamiento el alguazil va al reo si esta preso en la carcel y le requiere con el, y si no lo cumple, o esta ausente va à su casa y si le halla bienes muebles por la quantia facafelos, y deposita los en persona llana, y abonada à la qual haze se constituya por depositario en forma de derecho y se obliga à acudir con ellos como tal depositario à la persona que por el provisor cada y quando le fuere mandado.

Y sino le hallo bienes muebles procura bienes rayzes o otros derechos y acciones y haze el dicho deposito en la forma dicha y hecho el dicho deposito, el actor parece ante el Provisor y por peticion dize que el alguazil en cumplimiento del mandamiento de su merced avia sacado bienes al dicho fulano por la quantia de su deuda y costas, y los avia depositado en fulano, y no se los avia dado ni entregado, que pedia à su merced que se los mandasse dar y entregar, para que los tenga en guarda y custodia de su deuda y el provisor se los manda dar y entregar dando fiancas llanas y abonadas de que si el dicho fulano pareciere dentro del termino que por el le fue puesto, y hiziere lo que conforme à derecho esta obligado que los dichos bienes los tendra tales y tan buenos como quando los recibio y que no los vendiera ni dissipara antes à cudira con ellos y sus frutos à quien el dicho provisor le mandare, y luego el actor da fiancas conforme à este auto del dicho provisor. Las quales dichas fiancas el juez manda dar para mayor seguro o quando ay sospecha de que el actor dissiparia o malbarataria los frutos de los bienes en que se hizo el asentamiento que el actor metido en possession ex primo decreto en los bienes del reo no haze los frutos suyos dentro del termino que el derecho, o el juez da al reo para que parezca y purgue las costas y de fiancas de estar à derecho: y assi el actor esta obligado à conservar y guardar los dichos frutos para los restituir al reo si pareciere dentro del termino, *ut in l. Fulcinus in princ. ff. quibus ex causis in possess. & in l. prator ait. ff. de bonis auct. jud. possid. & in cap. 2. junta gloss. 1. de sequestr. possession. & in l. fin. tit. 8. part. 3.* la qual dize que el actor deve de recibir los dichos frutos por escripto y guardar los y por esta razon el juez manda dar las dichas fiancas mayormente quando uviessse sospecha que el actor los malbarataria, *ut tenet glos. fin. in c. suscitata de in integr. restit. quam probat Panor. in c. 2. de sequestr. possession. num. 6.* Y dadas las dichas fiancas el juez dize que mandava, y man-

do al notario que vaya juntamente con el alguazil y saquen los bienes del depositario y los den y entreguen al dicho actor, y van y los facan y se los entregan por ante el dicho notario. Y si el reo dentro del termino del derecho o del que el juez le asseñalo pareciere ante el juez ha de presentar peticion en que diga que el quiere estar à derecho con el dicho fulano sobre los cien ducados que le tiene puesta demanda, que el esta presto de dar fiancas de estar à derecho con el ante su merced y de purgar las costas: que attento que el dicho fulano tiene tales bienes suyos en tenencia y custodia tanto tiempo ha, que pide à su merced que se los mande bolver y restituir con mas los frutos. De la qual peticion el juez manda dar traslado à la parte del actor, el qual responde à ella diziendo que no ha lugar lo que el reo pide por aversele ya pasado el termino o por otras excepciones que viere que le convengan: y el juez manda dar copia desto al reo, el qual satisfaze à lo alegado por el actor: vel juez manda que se le lleve el proceso y que lo vera y hara justicia: y si hallare que ha lugar lo que el reo pide pronuncia auto en que manda que purgando las costas el reo y dando fiancas llanas y abonadas de estar à derecho con el actor que el dicho actor le buelva sus bienes con los frutos, y procedese de ay adelante en el negocio principal como diximos en la via ordinaria que se trata entre presentes. Empero si el reo no parecio dentro del termino del derecho o del que el juez le asseñalo purgando las costas y dando fiancas y pidiendo restitution de sus bienes, entonces el actor (si avia intentado action personal como en la demanda de arriba intento o si avia intentado action real y el termino del derecho lo avia coartado el juez como arriba avemos fingido: o pretende que al reo se le asseñale cierto termino, para que dentro del trate de la propiedad de la cosa en que fue hecho el asentamiento y se le imponga perpetuo silencio (sobre ella) parece ante el juez diziendo, que el fue metido en tenencia de tales y tales bienes de fulano en que fue hecho asentamiento para que los tuviesse en guarda y custodia, y al dicho reo le avia sido por su merced asseñalado termino de quatro meses para que dentro del pareciendo y purgando las costas y dando fiancas de estar à derecho le oyria y guardaria su justicia: el qual termino era pasado y el dicho reo no avia parecido antes andava latitando, que pedia y pidio à su merced le mandasse meter en la verdadera possession ex secundo decreto y lo declarasse por verdadero poseedor de los dichos bienes, &c.

Y el juez entonces manda que se buelva à citar otra vez el reo en persona y sino en su casa para que venga y parezca à estar à derecho con el actor à la primera audiencia à la qual el actor parece y le acusa la rebeldia de no aver parecido y pide que se haga segun pedido tiene. El juez manda que le de informacion de la deuda y de como el dicho reo anda latitando, y que el proveera justicia: y el actor da uno y dos testigos de la deuda, y con la fee del cursor de como ha ydo à buscar al reo à su casa y à otras partes y que no lo ha hallado. Con esta probanca semipleña de la deuda y con la informacion que se da de andarse escondiendo el reo, manda que se le lleve el proceso y pronuncia sentencia en la forma siguiente.

Sentencia

Sentencia interlocutoria del secundo decreto.

ENSalamanca à tantos dias de tal mes y de tal año el muy magn. sen. el licenciado fulano provisor general en todo el obispado de la dicha ciudad aviendo visto este processo y lo pedido nuevamente por parte de fulano contra fulano dixo, Que attento que eran passados los quatro meses que de termino avia dado al dicho fulano para que pareciesse à estar à derecho con el dicho fulano y para ello diesse fiancas y purgasse las costas y que dentro del no avia parecido antes perseverava en su rebeldia y contumacia que el mandava y mando meter en la possession verdadera en secundo decreto al dicho fulano de los bienes que hasta entonces avia tenido en tenencia y custodia por el principal de su deuda y costas, y que le declarava y declaro por verdadero poseedor dellos imponiendo perpetuo silencio al dicho fulano sobre la dicha possession. Y mando que se notificasse al dicho fulano si buenamente pudiesse ser avido o sino en su morada que dentro de quatro meses los quales le asseñalava y asseñalo por termino y plazo peremptorio pareciesse ante su merced à estar à derecho en razon de la propiedad de los dichos bienes con el dicho fulano que el le oyria y guardaria su justicia, con apercibimiento que si pasado el dicho termino no uviessse parecido desde agora para entonces y desde entonces para agora le imponia y impuso perpetuo silencio sobre la propiedad de los dichos bienes. Assi lo pronuncio y mando y firmo de su nobre siendo testigos fulano y fulano.

Esto ultimò de la sentencia de asseñalar le termino para tratarse de la propiedad se pone quando por el actor se pide y ay razon para que por el juez se provea assi. Lo qual puede hazer y procede por lo que arriba resolvimos in ista 2. part. in fine 2. pranot. y como lo resuelve Didacus Perez in l. 1. tit. 9. lib. 3. ordin. in gloss. 1. quest. 28. *verf. si verò interponatur & Panor. in d. §. in aliis num. 33. & Avend. in tit. de primo & secundo decreto in 3. part. num. 19.* De otra suerte no le siendo asseñalado al reo cierto termino para tratar de la propiedad el actor estara obligado à responder al reo hasta tanto que la aya prescripto, la qualquiere por espacio de diez años entre presentes y veynete entre ausentes desde el dia que fue metido en la possession por el secundo decreto secundo gl. & Bartol. *ibi in l. 2. C. ubi in rem actio. Anton. & Panormit. num. 33. in d. §. in aliis & Gregor. Lup. in l. 6. tit. 8. part. 3. in gloss. verb. demandar el señorío.* Et pro hac opinione facit, quod resolvimus supra in ista 2. part. 5. pranot. in 1. effectu. 2. decreti ubi diximus, ex missione in possessionem ex secundo decreto, mediante illa possessione per longum tempus, acquiri dominium: lo qual pruevan las leyes que alli alegamos segun alli entendimos. Otra manera de proceder ay en las causas civiles contra los deudores ausentes no rebeldes, que es quando sus bienes se proveen de defensor, con quien se figuen las causas de la qual diximos in 3. part. 1. Tom.

Finis Secundæ Partis Tomi Secundi.

TERTIA PARS SECUNDI TOMI. DE FORMA PROCEDENDI via executiva in causis civilibus.

SUMMARIA.

- 1 Qua executionem paratam habent de jure regio in foro seculari, habent etiam in foro ecclesiastico contra clericos: stylus tamen procedendi in foro seculari differt à stylo fori ecclesiastici.
- 2 Stylus procedendi in foro episcopali & Scholastico Salmantino per viam executivam late refertur sermone Hispano.
- 3 Stylus cujuslibet regionis consulendus & observandus est.
- 4 Laicus pauper conventus apud judicem ecclesiasticum potest uti beneficio cessionis bonorum: clericus vero in sacris, aut beneficiarius pauper poterit uti beneficio capit. Oduardus de solut. non tamen beneficio cessionis.
- 5 Clericus conveniri non debet, ultra quam facere possit, nec in carcerem pro debito pecuniario

est detrudendus.

- 6 Beneficium c. Oduardus quibus clericis competit: & an renuntiari possit cum juramento; & in quibus casibus locum non habeat, traditur.
- 7 Praxis, qua observatur in utendo beneficio cap. Oduardus, & qua alimenta relinquuntur utenti eo, praescribitur.
- 8 Libellus, quo intentatur remedium cap. Oduardus Hispanè compositus.

Caput Unicum.

Diximus in quarta parte primi tomi, viam executivam adinventam fuisse in utilitatem Reipublicæ, ut creditoribus consuleretur, & citius jus suum ipsi consequi possent, omissis solemnitatibus & strepitu judiciorum, dilationibus & libellorum formulis, sola æquitate & veritate

ritate inspecta. Ac proinde licet de jure communi sententia diffinitiva, quæ tranſiit in auctoritatem rei judicatæ, juramentum decisorium & confessio judicialis haberent executionem paratam: de jure tamen regio nedum prædicta, verum etiam publica instrumenta, obligationes & aliæ scripturæ secum trahunt executionem, ut late resolvimus in d. 4. part. 1. Tomi. Quod jus regium etiam in hoc observat stylus fori ecclesiastici, & ita quæ in foro seculari paratam executionem habent, vendunt etiam sibi locum in foro ecclesiastico, & contra clericos mandari executioni possunt, ut cum Bart. in l. cunctos populos num. 29. & Bald. num. 10. C. de summa Trinit. & cum aliis pluribus resolvit Roderic. Suarez in l. post rem judicatam in declaratione l. Regni extensione 8. Covarruv. in practic. quest. cap. 8. num. 5. vers. quinta conclusio. & Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordinam. in gloss. 1. colum. 1086. vers. utrum autem & faciunt, quæ resolvit idem Didac. Perez in 3. quest. proœmiali libri ordinamenti dummodo talis executio coram iudice ecclesiastico petatur, secundum supradictos DD. etiam si clericus laici heres esset; adhuc enim executio contractus & instrumenti publici, quo laicus obligatus esset, petenda erit coram iudice ecclesiastico adversus clericum laici hæredem. Ita resolvit Covarruv. in practic. quest. c. 8. num. 5. omnino videndus, & inibi num. 3. resolvit, quod si lis executiva cœpta esset cum defuncto laico apud iudicem sæcularem clericum ejus hæredem teneri eandem prosequi coram eodem sæculari: quo in loco agit de intellectu l. venditor. ff. de judic. & l. 57. tit. 6. part. 1. & tradit Antonius Galeſius in tract. ad formul. obligat. cameralis in 2. particula. quest. 2. à num. 2. Ceterum in forma, modo & ordine procedendi in hac via executiva, stylus fori ecclesiastici in pluribus dissentit à stylo fori sæcularis, qua in re consulendus erit stylus uniuscujusque diœcesis: Ego verò solummodò præscribam formam & stylum, qui in hoc frequentatur tribunali Episcopali & Scholastico Salmantino, qui talis est.

Quando uno pide executionem por virtut de alguna sententia passada en cosa juzgada despues de averle mandado el juez dar la dicha sententia signada en publica forma, presenta la ante el dicho juez, y por virtut della pide execution, y carta sobre sententia para que el condenado pague y cumpla. Y quando por virtut de alguna escriptura publica que trayga aparejada execution de las que diximos in d. 4. part. 1. Tomi. lleva la dicha escriptura al notario, y pide que le de carta sobre contrato, y en entranbos casos se le da la carta sobre sententia, o sobre contrato en que se manda al reo, que pague al actor lo contenido en la dicha sententia, o en la dicha escriptura publica dentro de seys dias que la señalan por tres plazos y termino peremptorio, o al dicho termino parezca ante el juez à dezir y alegar paga, o quita, o otra excepcion legitima que impida la execution: la qual carta sobre contrato se ha de notificar en persona al reo, y notificada, la parte del actor ha de parecer al termino de los seys dias ante el juez en audiencia publica, y acusa la rebeldia al reo de que no ha cumplido, ni parece. Y si el dicho reo no parece à aquella audiencia, el actor pide se proceda contra el por censuras, y el juez dize que ha por acusada la rebeldia, y si

es el reo lego, da declaratoria o carta de benignidad, si el lego es persona grave, y de ay adelante se procede contra el por censuras hasta braco seglar en la forma y manera que resolvimos in 1. part. hujus 2. Tomi. c. 3. prope fin. Y si el reo es clerigo o estudiante, despues de la carta declaratoria da se mandamiento para le sacar prendas, o de prision, hasta que pague el principal con las costas, pero si el reo despues de descomulgado parecio y pidio absolucion, purgando las costas mandan le dar absolucion purgando las, y entonces si es lego o clerigo que le compete excepcion de la declinatoria haze parencia declinando, y oyen le sobre la declinatoria, como diximos in d. 1. part. hujus 2. Tomi. c. 4. in vers. de comparitione rei citati habentis exceptionem dilatoriam & in c. 6. in vers. libellus in exceptione declinatoria fori. Y de la misma suerte que alli diximos se procede hasta dar sententia interlocutoria en que se pronuncia por juez, y encarga al reo los diez dias de la ley del reyno, dentro de los quales ha de alegar y probar sus excepciones que impidan la execution, y si la provare, el juez da sententia absolutoria, en la qual declara no aver lugar la dicha execution, y condena al actor en las costas; pero si dentro del dicho termino no prueva alguna excepcion legitima, aunque la prueva despues de pasado el termino no le aprovecha, como diximos in d. 4. part. 1. Tomi. Y ansi el juez da sententia condenatoria contra el reo en que declara aver avido lugar la execution pedida, y manda que se proceda por censuras contra el reo, hasta tanto que sea enteramente pagado el actor de su deuda, y de las costas en que condena al reo, el qual si es lego procede se por censuras hasta el braco seglar, las quales se dan segun y de la suerte que diximos in dict. 3. cap. prope finem. 1. part. hujus 2. Tomi. y si es clerigo da se carta de benignidad con termino de veynte y quatro horas, para que pague y cumpla, donde no le descomulgan en la dicha carta, y despues de la carta de benignidad se da mandamiento executorio para le sacar bienes, por la quantia dello, o en defecto dello prendelle, y se venden los bienes segun y de la manera que en el fuero real. Este estylo se guarda en las dichas audiencias quando se pide execution por virtut de sententia, y el reo parece declinando (como avemos dicho) pero quando parece al termino de la carta sobre contrato no declinando jurisdiccion, la parte del actor acusa le la rebeldia al termino de los seys dias de la carta de sobre sententia o de sobre contrato, y el reo haze parencia, y luego el actor dize que atento que no ha cumplido lo contenido en la dicha carta que pide se le encargen los quatro dias y el juez dize que se los encarga para que dentro dellos allegue sus excepciones y passados, la parte del actor parece à la primera audiencia, y dize que los quatro dias son passados, y el reo no ha provado excepcion que impida la execution que pide se proceda contra el, y el juez manda que se lleve el proceso, y si provare alguna legitima excepcion el reo dentro de los quatro dias el juez da sententia absolutoria como arriba diximos, pero si hallare que no probo alguna excepcion legitima, da sententia condenatoria, y manda proceder por censuras contra el reo, el qual si es persona grave da se carta de benignidad, y despues si es lego procede se contra el por censuras

suras hasta braco seglar, como arriba se dixo, y lo mismo se haze sin dar carta de benignidad y despues mandamiento executorio en sus bienes, o en su defecto de prision, y se venden como que da dicho. Este estylo se guarda quando se presenta carta sobre contrato o sobre sententia pero quando se presenta algun, conocimiento particular contra alguno da se mandamiento para que pague o parezca personalmente à reconocer à la primer audiencia, à la qual el actor parece, y le acusa la rebeldia, y si el reo haze parencia, la parte del actor dize que no ha pagado ni reconocido, que pide se proceda contra el, el juez dize que en todo aquel dia reconozca, donde no que manda que se de declaratoria, y si el reo era lego, y entro declinando, oyen le sobre la declinatoria, y el juez da sententia interlocutoria, en que se pronuncia por juez, y manda, que el reo toda via cumpla lo que le fue mandado por el dicho mandamiento en todo aquel dia, donde no, que se de declaratoria: y si no reconoze, procede se contra el hasta que reconozca, pero si parecio à reconocer y nego ser la firma suya, ni deber cosa alguna, haze se la via ordinaria, como diximos in dict. 4. part. 1. Tomi in c. de his que executionem paratam habent, in vers. sexto. quod escriptura, pero si el reo reconoze, la parte del actor parece en la audiencia episcopal, y dize que el reo ha reconocido, que acepta su confession y pide se condene, y el juez manda se le lleve el proceso, y visto el reconocimiento, pronuncia auto en que le condena à que dentro de seys dias pague, y al termino el actor parece en audiencia, y acusa le la rebeldia, y pide que se le de executoria de la sententia y el juez se la manda dar con seys dias de termino, y el actor al dicho termino le acusa la rebeldia, y si parece el reo encargan le los quatro dias, y sino parece manda se dar carta declaratoria si es lego, y procede se por censuras hasta braco seglar, y si es clerigo da se carta de benignidad y despues mandamiento executorio en sus bienes, o à falta dellos que le prendan, y vendense como en el fuero seglar.

Pero si parecio à los seys dias de la carta executoria el actor pide se le encargen los quatro dias para que alegue y pruebe sus excepciones, el juez se los encarga, y passados el actor parece y dize que los quatro dias son passados, y el dicho reo no ha provado excepcion que impida la execution, que pide se proceda contra el, y el juez manda que se le lleve el proceso y da sententia, y se procede de la manera que arriba diximos quando se pide por carta de sobre contrato, o de sobre sententia. Este estylo se guarda en la audiencia episcopal Salman. quando se pide por conocimiento, y en algo se diferencia del estylo de la del estudio, à donde despues que el conocimiento se reconoze, la parte del actor parece y acepta la confession y pide se le encargen los diez dias, y el juez manda se le lleve el proceso, y levado encarga le los diez dias, y de alli adelante procede se segun y de la manera como quando se pidio por carta sobre contrato. Y ha se de advertir que la opposicion que el reo hiziere y la respuesta à ella y las sentencias se han de ordenar y hazer en la forma y manera que diximos in d.

Suarez de Paz Praxis Eccl.

4. par. 1. Tomi. in c. del processo executivo en Romance fulminado, salvo que en quanto alli diximos (me oppongo à una executio) acaese ha de dezir, me oppongo à una carta de sobre contrato, o à un mandamiento executorio, y assi mismo si huviere algun tercero oppositor que pretenda tener derecho à los bienes del executado se ha de guardar lo que in d. 4. par. diximos in c. de tertio oppositore, y la opposicion se ha de hazer como alli diximos in d. c. del processo executivo en Romance fulminado.

Supradictus stylus & forma procedendi in via executoria observatur in episcopali & scholastica audientia Salmantina: in aliis verò tribunalibus ecclesiasticis proceditur eadem forma, qua dictum fuit in 4. part. 1. Tomi. Nam si executio petatur contra clericum & ejus bona, datur mandatum executorium, sicut in tribunalibus secularibus; si verò contra laicum in casibus in quibus ecclesiasticus cognoscere potest, datur mandatum executorium cum invocatione brachii secularis, & judex secularis ad requisitionem ecclesiastici mandat executioni prædictum mandatum, & deinceps proceditur ab ecclesiastico, sicut in tribunali seculari: ac ideo non est, ut hic repetamus quæ in 4. part. 1. Tomi diximus.

Si verò alius stylus observetur in audientiis ecclesiasticis, ille observandus erit; ac proinde causidicus consulere debet in primis stylum cujuscunque regionis, ubi causas protegendas susceperit. A praxi tamen supradicta tribunalium ecclesiasticorum Salmantinorum caveant iudices ecclesiastici, nec ea urantur, quando executio realis vel personalis fieri possit, cum hodie Concil. Trident. sess. 25. de reſor. c. 3. mandat iudicibus ecclesiasticis, ut in causis judicialibus se abstineant à censuris tam in procedendo quam in diffiniendo negotia.

Y advierte se que si el reo fuere pobre y no tuviere bienes bastantes para pagar al actor o à sus acreedores y estuviere descomulgado o preso, si fuere lego el tal reo podra usar del beneficio de la cesion de bienes como diximos in d. 4. part. 1. Tomi in cap. de cesione bonorum y la peticion que entonces ha de dar y el processo como se ha de fulminar ha de ser en la forma que diximos in d. 4. part. c. del processo de cesion de bienes. Y podra tambien el tal reo usar del beneficio de la espera de acreedores, como diximos in d. 4. part. c. de dilacione quinquennii y entonces la peticion y processo se ha de ordenar, como alli diximos in c. del processo de espera de acreedores. Pero si el tal reo fuere clerigo in sacris, o beneficiado que tenga alguna renta ecclesiastica y estuviere preso o descomulgado y pobre o no tuviere de que pagar, en tal caso no ha ni deve usar del beneficio y remedio de la cesion de bienes, sino de otro beneficio y remedio que pone el c. Oduardus de solut. & l. 23. tit. 6. part. 1. Nam licet beneficium cesionis bonorum inter laicos observetur: inter clericos tamen observari non debet, sed aliud beneficium clericis inopia laborantibus proditum est ex c. Oduardus de solut. quo succursum est, ut Clericus inops pro debito pecuniario non detrudatur in carcerem, nec in eo detineatur; nec excommunicetur, sed solummodo cautio juratoria de solvendo are alieno, cum ad pinguiorem fortunam devenierit, ab

eo exigatur. Qui quidem text. satis indicat, Clericum inopem non teneri bonis cedere, & ita firmant Panorm. Imola & Ancharan. ibi, quos cum aliis pluribus refert & sequitur Covarr. lib. 2. Variar. c. 1. nu. 9. & alios refert & sequitur Menoch. in lib. 2. de arbitrar. centur. 2. casu 183. num. 30. & Joannes Gutierrez de juramento confirmatorio 1. part. c. 17. n. 4. Quamvis gloss. 2. & 5. in d. cap. Oduardus & ibi Hostiensis, Joannes Andr. & Henricus oppositam sententiam teneant, adversus quos tenent supradicti DD. relati, ubi Covarr. hanc appellat veriore & frequentiore, & idem firmat Baeca in tract. de inope debitore cap. 17. à num. 1. Et pro hac vera opinione facit, quod Clericus non est conveniendus, ultra quam facere possit, deductis necessariis alimentis, secundum gloss. Bartol. & alios ibi in leg. miles ff. de re judic. verb. facere potest & gloss. in cap. studeat 50. distinct. ac ideo Clericus pro debito incarcerari non potest secundum Panormitan. in dict. cap. Oduardus num. 8. & communiter omnes ex Don. Anton. de Padilla in l. 1. num. 7. Cod. de jur. & fact. ignoran. & Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordin. in versic. ex quibus aliud emanat privilegium & ex Joan. Gutier. ubi supr. num. 17. referente Roder. Suarez, Gregorium Lupum, Covarr. Baecam, & alios plures eandem opinionem tenentes & asserentes, se jam ita in praxi obrinuiffe: nec prædictum privilegium sublatum est per Concil. Tridentin. session. 25. de reformat. cap. 3. ubi mandatur, quod, quando executio realis vel personalis in actibus judicialibus fieri potest, iudices abstineant à censuris ecclesiasticis: nam dubitationis non est, illud procedere, quando Clericus de jure capi possit.

Advertendum tamen est, beneficium d. c. Oduardus solummodo competere Clericis in sacris, vel beneficiis, aut deputatis servitio aliquis ecclesie, non autem Clericis in minoribus ordinibus constitutis, vel scholaribus, ut resolvunt Covarr. lib. 2. Variarum cap. 1. num. 9. & Jacob. Menoch. ubi supr. & Joann. Gutier. in d. c. 17. à nu. 10. Pro qua opinione faciunt, quæ resolvimus in 2. pralud. hujus 2. tom. 1. part. versic. secundo cognoscit & vers. quinto cognoscit. Tamen in scholaribus oppositum teneat Rebuffus in authent. habita C. ne filius pro patre privileg. 112. quem refutat supradicti DD.

Advertendum etiam est, Clericos non posse renuntiare beneficio d. c. Oduardus & renunciationem de facto ab eis factam nullam esse, secundum Holt. & Joan. Andr. in d. c. Oduardus etiam cum juramento renuntiatio facta fuerit, secundum Covarr. ubi supr. quamvis Joan. Gutier. contrarium in hoc ultimo resolvat in dict. cap. 17. num. 35. Nam negari non potest, quin prædictum beneficium indultum sit in favorem totius ordinis Clericalis, ut ipsemet fatetur in d. c. 17. num. 34. Ergo juramento renuntiare non potest, arg. text. in cap. si diligenti de foro competent. cui ipsi non facit satis: sufficit enim in aliquod dedecus ordinis clericalis prædictam renunciationem redundare, prout redundat, quamvis non sit tantum opprobrium, quantum versaretur ex renunciatione fori, præsertim quod in hac specie attenditur jus publicum totius ordinis, cui pacto privatorum jurato renunciari non potest, ut in dict. cap. si diligenti. Advertendum deinde est,

beneficium dict. capit. Oduardus in pluribus casibus non habere locum, & septem limitationes ad illum textum refert Joannes Gutierrez ubi supr. dict. cap. 17. num. 10. Et praxis, quæ circa illud beneficium observatur, est, quod clericus habens beneficium, à iudice petit, quod annuos redditus sui beneficii adjudicet suis creditoribus, proportionem quantitatis debitæ, dimissa sibi congrua portione ex eis, unde alimenta percipere valeat argumento text. in cap. pervenit. de fidejussorib. Hanc praxin præscripsit Stephanus Aufreterius in additionib. ad Capell. Tholosan. in decis. 246. Consentiant Covarr. & Menoch. ubi supr.

Si verò debitor non sit beneficiarius, sed tantum in sacris constitutus, tunc petit à iudice, ut ab eo recipiat cautionem juratoriam de solvendo ære alieno, cum ad pinguiorem fortunam devenit, & quod illum absolvat ab excommunicatione & à carceribus relaxet, juxta formam text. in dict. cap. Oduardus quod iudex facit præcedente ipsius clerici petitione & confessione debitorum. Nam ad hoc, ut gaudeat beneficio dict. cap. Oduardus debet debita confiteri, secundum gloss. ibi. verb. recognoscem & tunc petitio concipienda erit forma sequenti.

LIBELLUS IN BENEFICIO CAP.
Oduardus.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano clerigo presbytero vezino desta ciudad de Salamanca preso en esta carcel Episcopal, o descomulgado, à pedimiento de fulano y fulano, sobre tanta cantidad de maravedis que les devo y confieso dever, digo que yo soy clerigo de Misa y pobre, que no tengo bienes de que poder pagar à los dichos mis acreedores, y assi conforme à derecho no puedo estar preso descomulgado por demandas, del qual privilegio quiero gozar, y estoy presto de hazer la caucion juratoria, de que los pagare quando Dios me diere con que, y mejorar mi estado, à v. magnif. pido que avida mi relacion por verdadera en quanto baste por su sentencia declare yo ser clerigo de Misa pobre, y tal que devo gozar del dicho privilegio: y assi declarado mande recibir y reciba de mi la dicha caucion juratoria que estoy presto de hazer, y soltarme libremente de la prision en que estoy y absolviendo me de las censuras por v. m. contra mi discernidas sobre la dicha razon, y sobre ello pido ser me fecho cumplimiento de justicia, y el officio de v. m. imploro, y las costas protesto en caso de contradiccion, y juro en forma de derecho in verbo sacerdotis por las ordenes de Sant Pedro, y Sant Pablo que esto no pido de malicia, &c.

Este pedimiento se haze en esta forma, quando el clerigo pobre no es beneficiado ni tiene renta ecclesiastica: pero quando tiene beneficio dize en la peticion que el esta preso o descomulgado por tantos maravedis que deve à fulano y fulano, y que el no tiene de que les pagar sino es de los frutos y redditos de tal y tal beneficio que tiene, que el haze consignacion de los dichos frutos y quiere que dellos se paguen los dichos sus acreedores, dexando le à el dellos para su congrua sustentacion, conforme à la calidad de su persona, y que haziendo lo sobre dicho conforme al privilegio, que el derecho le concede, del qual quiere

quiere gozar, el no puede estar preso ni descomulgado por deudas, y assi pide à su merced lo declare y mande sequestrar y guardar los dichos frutos, nombrando una persona abonada que los coja y tenga en fiel deposito, y dellos le de à el cada año tantos maravedis para sus alimentos y congrua sustentacion, que conforme à la calidad de su persona ha menester, salvo la judicial tassaçion de su merced, y de los demas vaya pagando à sus acreedores por sus antigüedades hasta que enteramente sean pagados, y le mande soltar y absol-

ver de las censuras en que esta, &c.

Destos pedimientos manda el juez dar traslado à los acreedores, para que aleguen contra ellos si quisieren, y despues de averse alegado por ambas partes y aver cada uno presentado dos escritos, si ay algo que conste en prueva recibelo el juez à prueva con un breve termino, y procede se como en la via ordinaria, aunque mas sumariamente, y el juez da su sentencia conforme à la processado, &c.

Finis Tertiæ Partis Tomi Secundi.

QUARTA PARS
SECUNDI TOMI.
DE FORMA ET ORDINE
Procedendi in causis criminalibus.

SUMMARI A.

Caput Unicum.

- 1 Episcopi & eorum vicarii generales & foranei, atque fiscales qualiter ministerium suum exercere debeant, & quod sit proprium Episcoporum munus, traditur.
- 2 Clericorum vita & conversatio qualis esse debeat, & quomodo Concilium Tridentin. renovavit omnia, quæ sancita antiquitus erant circa vitam & honestatem clericorum.
- 3 Episcopi invigilare debent, ne clerici sint criminosi, aut inhonesti, & qualiter se habere debeant in corrigendis vitiis & excessibus clericorum, docetur.
- 4 Episcopi & eorum officiales non debent procedere ad capturam clericorum, nisi prius recepta summaria informatione, & aliquo indicio ex ea contra clericum resultante: & quæ observanda sint in sumenda prædicta informatione, & quanta damna oriuntur ex eo, quod passim cuilibet notario hæc informatio committatur, & quantum in hoc iudices præcavere debeant, latè resolvitur.
- 5 Clerici incarcerari non debent pro quolibet delicto, nisi quando qualitas criminis exposcat, & tunc quæ sint observanda, traditur. & n. 6. in fine.
- 6 Alguaceli & reliqui ministri laici Episcoporum absque metu excommunicationis capere possunt clericos de mandato iudicis ecclesiastici, & aliquando absque mandato.
- 7 Carceris plures species esse, & quando ad poenam, & quando ad custodiam detur, demonstratur.
- 8 Clericus damnatus ad poenam carceris perpetui an testari & institui possit, traditur.
- 9 Iudices ecclesiastici in actibus judicialibus se abstinere debent à censuris, tam in procedendo, quam in diffiniendo, quando executio realis vel personalis fieri possit.

Hoc in loco latè agendum erat de modo & ordine procedendi in causis criminalibus apud ecclesiastica tribunalia agitandis, nisi à nobis latissimè de hoc actum esset in 5. part. 1. tomi, quæ ibi resoluta in præsentem recensenda erunt, cum stylus tribunalium sæcularium procedendi in causis criminalibus fere in omnibus conveniat stylo fori ecclesiastici, & eisdem modis, quibus in foro sæculari proceditur ad crimina increpanda & punienda, eisdem etiam procedatur in foro ecclesiastico: ac proinde ne membranas occupemus, ad ibi tradita recurendum erit: quo in loco plura necessaria & utilia ad hujus praxis instructionem inventientur. Solummodo in præsentem nonnulla animadversione digna notanda censui. Et in primis admonendos censo Episcopos & eorum vicarios generales & foraneos, qui Episcoporum locum tenent viceque gerunt, & penes quos totius diocesis moderatio ac regimen ex juris permissione, de Episcoporum mandato consistit, juxta ea, quæ notavimus in præm. hujus 2. tom. in 3. pralud. & eorum coadjutores sunt, per quosque ipsi episcopi munus suum exercere censentur; fiscales etiam, qui loco officii Episcoporum seu vicariorum succedunt, & quod ex mandato Episcoporum vel vicariorum faciunt, ipsi Episcopi seu vicarii facere videntur, ut in d. præm. in 4. pralud. diximus, quod omnes & quilibet pro munere sibi injuncto diligenter curent, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant super grege sibi commisso, sicut Apostolus præcipit 2. ad Timot. 4. Joan. 10. & in c. sit rector. 43. distinct. in cap. adversus 7. quæst. 1. & in cap. nisi de renuntiation. & in Concil. Tridentin. session. 6. de reformat. capit. 1. Implere autem illud se posse sciant, si summopere curent & intendant investigare ac corrigere vitia, delicta & excessus

suorum subditorum, cum propriè id munus episcoporum sit, ut in c. quando el 1. de accus. & in Concil. Trident. sess. 14. de reform. c. 1. & 4. postique ipsi sint quasi in signum ad sagittam, ut inquit text. in c. qualiter & quando el 2. de accus. ac proinde vitam ita instituire debeant, ut irreprehensibiles, sobrii, casti, domui suæ bene præpositi sint, & familiares suos instruunt & erudiant, ne rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemii, & voluptatum amatores sint, sed vitia fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu, & cultu, & omnibus actibus præ se ferant honestatem, quod eos facere maxime hortatur Concilium Trid. sess. 2. in decreto, de modo vivendi. Nam cum integritas præsentium salus sit subditorum, ut inquit Conc. Trid. sess. 6. de reformat. cap. 1. sic oportet eos vitam instituire, quia nihil magis alios ad pietatem & Dei cultum instituit, quam vita & exemplum eorum, qui ecclesiæ Dei præsent, & in altiorum locum sublatis sunt. In eos enim reliqui, tanquam in speculum, oculos conjiciunt, & ex eis sumunt, quod imitentur, ut habetur Matth. c. 5. Timoth. c. 2. & in cap. qualiter el 2. de accus. & in cap. clericos 1. distinct. Quam diligentiam prælati & eorum officiales præsertim adhibebunt in corrigendis vitiis & excessibus clericorum, juxta tex. in c. irrefragabili. in princ. de offic. ordin. & in Concil. Trid. sess. 14. cap. 1. & 4. Nam cum clerici in sortem Domini sint vocati, vitam moreque suos oportet eos ita componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque rebus nihil nisi grave, moderatum ac religione plenum præ se ferant, & levia crimina, quæ maxima in ipsis essent, effugiant, ut eorum actiones omnibus sint in exemplum. Ob idque Concil. Trid. sess. 22. de reform. c. 1. renovavit, quæ sancita & statuta erant à Summis Pontificibus & sacris Conciliis, de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrina, luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusuibus & aliis quibuscunque criminibus, & eisdem pœnis, vel majoribus arbitrio ordinarii imponendis decrevit, de quibus habetur in tit. de vita & honest. clericor. in Decretalibus, Sexto, & Clementinis & in c. non oportet el 2. de consecrat. distinct. 5. & in c. credo 21. q. 3. Quamobrem idem Concil. Trid. sess. 14. de reform. c. 1. Episcopis præcipit quod diligenter intendant, ne Clerici sint criminoli, nec inhonestam vitam agant. Nam si pravis moribus vivant, quomodo redarguent laicos de ipsorum vitiis? & qua libertate poterunt eos corripere? cum laici tacite respondere possint, clericos eadem commisisse, quæ vituperant: ad quam tamen correctionem & punitionem faciendam episcopi & eorum vicarii attendere & considerare debent ea, que eos admonet Concilium Trid. sess. 13. de reform. c. 1. nempe, quod, ut facilius & commodius sibi subiectos regere, & in vitæ & morum honestate continere possint, illud animadvertant, se pastores, non percussores esse, & ita præse subditis, ut non eis dominantur, sed illos tanquam filios & fratres diligant, elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant, & quando eos peccare per fragilitatem humanam contingat, Apostoli præceptio ab Episcopis servetur, scilicet, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate & patientia; quia sæpe plus operatur erga

corrigendos benevolentia quam austeritas; plus exhortatio quam comminatio; plus charitas quam potestas: Et si ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda sit, exemplo pii pastoris, qui prius moribus ovium levia fomenta adhibet, & postmodum, ubi morbi gravitas postulat, ad aciora & graviora remedia descendit. Hæc & reliqua Concilium Episcopos admonet. Idque etiam habetur apud Apostolum 1. ad Timoth. c. 1. & 2. ad Timoth. c. 4. & in princ. 45. distinct. & in c. ult. 94. dist. & in c. esto subiectus 95. distinct. & in cap. reseranda & in c. corripiantur 24. quest. 3.

Quocirca admonendos etiam censeo Episcopos & eorum officiales, quod, quoties in eorum pervenerit notitiam aliquod crimen, vel excessus à Clerico, vel à laico in casu, quo de laici criminibus cognoscere possunt (quorum meminimus in proem. hujus 2. tom. in prælud. 2.) ad capturam personalem, maxime Clericorum, non procedant ante receptam summariam informationem, ex qua aliquod indicium vel præsumptio resultet contra capiendum, cum ad capturam perveniri non possit absque aliqua informatione vel indicio, ut resolvimus in d. 5. part. 1. tom. 5. de captura delinquentis. Quod præsertim observandum erit in captura Clericorum, quorum fama ex ea magis læditur, ut notat Bern. Diaz in præct. crim. c. 112. In qua summaria informatione sumenda magnopere observent ea, quæ in d. 5. part. 5. de stylo fulminandi processum per viam accusationis resolvimus, & quæ advertit Bernard. Diaz in d. c. 112. ubi multum iudicibus commendat, ne prædictam informationem & examinationem testium cuilibet notario committant, cum exinde plurima incommoda oriri soleant, ob idque curent, quod semper fiscales in eorum præsentia crimina denuntient, ut iudices pendere possint gravitatem & speciem delicti & qualitatem personæ, contra quam fit denunciatio, ut juxta eam futura componant, & intelligant, quo zelo & qua probatione denuntians movetur, & an informatio summaria, examinatio testium, & totum illud negotium committi possit notario, coram quo denuntians facit denuntiationem, quia in criminalibus causis summa opera & diligentia iudices eligere debent personam tabellionis. Multum enim interest, quod Notarii animus non sit corruptus precibus, aut pretio, aut alia affectioe, ex quibus solent Notarii arcana negotii pandere, testes negligenter examinare, ac variis artibus & fallaciis ad suam pravam intentionem iudices ipsos trahere, & ob id delicta aliquando impunita remanent, & aliquando pauperes rei indefensi. Qua in re video iudices nimia ignavia notandos esse, cum in eligendis Notariis prædictam diligentiam non exhibeant, imo semper hujusmodi negotia criminalia committant, nec dum cuilibet Notario sui tribunalis, verum etiam cuilibet Notario officiali: quod maxime dolendum est, propter quam plurima nocumenta & incommoda, quæ in damnum Reipublicæ, & etiam Clericorum ex tali commissione oriri solent. Nam cum fere semper pauperes sint prædicti officiales, facili negotio corrumpuntur, & diffidia negotia dissimulant, & sollicitudinem debitam in testibus examinandis non adhibent, revelantque negotium

gotium & depositiones testium ipsis denunciatis ut blanditiis & precibus testes alliciant ad declarandas seu restringendas depositiones in iudicio plenario in favorem reorum, quas in iudicio summario fecerant: & ex diverso, si clerici denunciati forsitan negligentes fuerint in alliciendis prædictis officialibus munere, pretio, vel aliquo modo, maxima damna, sumptus & expensas patiuntur, & testes in suis depositionibus excusantes Clericos denunciatis, & in eorum favorem dicentes examinare nolunt: quinimò eos multis vexationibus & molestiis fatigant & afficiunt. Et hinc non abs re in Concil. Trid. sess. 22. de reform. c. 10. tribuitur potestas Episcopis, tanquam delegatis sedis Apostolicæ, inquirendi sufficientiam & fidelitatem Notariorum, & in officio delinquentes ad tempus suspendendi, vel perpetuo privandi usu exercendi notariatus officium. Et in l. 6. tit. 2. lib. 7. Recopilat. præcipitur tabellionibus ne suis officiis per substitutos deserviant. Ac idè ad hanc commissionem Notario faciendam iudex diligenter consideret ea, quæ docent text. gloss. & Doctores in Clement. 1. de offic. & potestat. jud. delegat. ubi Vitalin. in princ. super gloss. 1. notat, talem commissionem faciendam esse cum causæ cognitione & parte citata, & quod prius habenda est cognitio de idoneitate & honestate examinantis, cui fieri debet dicta commissio. Et Felinus in cap. cum causam. num. 36. de testib. ponit regulam, scilicet, quod iudex etiam in causa civili per seipsum debet examinare testes: & deinde ponit tres fallentias, & in secunda dicit, quod, quidquid sit de jure, hodie tamen de consuetudine inductum est, quod iudex propter multitudinem negotiorum hanc examinationem committit Notario, & refert Angel. dicentem per text. d. Clement. 1. iudicem posse hanc commissionem facere sine consensu partium. Nam, ut inquit Francus in c. mulieres de jud. in 6. notab. ult. electio tabellionis ad iudicem, & non ad partes spectat: & quod iudex potest committere tam examinationem, quam juramenta testium, quamvis Bart. in authen. apud eloquentissimum. C. de fide instr. post gl. ibi contrarium teneat, ut refert Felin. ubi supr. num. 29. & 30. qui in num. 21. ponit regulam, scilicet, quod in causa criminali iudex hanc commissionem facere non potest, & ibi eidem regulæ adjicit fallentias: & notat Covarr. lib. 2. Variarum cap. 13. num. 10. & Jacobus Menochius de recuperand. possess. remed. 15. quest. 26. num. 358. Et quando iudex talem commissionem fecerit, diligenter considerabit, quæ supra diximus: & de tali commissione constare debet in processu per scripturam manu alterius notarii scriptam, quam illius, qui examinabit testes virtute commissionis, secundum Thomam Grammaticum in consil. 67. inter criminal. num. 3. Lambertengum super statutis Mediolani pagin. 366. num. 43. & Avilesum in cap. prætorum c. p. 27. num. 19. & nos supra diximus in ult. annotat. ad totum opus, num. 36.

Alioquin si in processu non constaret de tali commissione, nullitas induceretur, secundum Jacob. Menochium in consil. 100. num. 43. & nos diximus in 1. part. 1. tom. 8. Tempor. num. 136. & huc pertinent quæ ibi resolvimus à num. 133. Propterea vicarios admoneo, ut in hoc desides non sint, sed per seipso testes examinari in cau-

sis criminalibus laborent, & omnia quæ in summario iudicio à testibus deposita fuerint, eisdem verbis grossis, vel elegantibus turpibus, vel honestis per Notarium in scriptis redigi faciant; ut etiam admonuimus in d. 5. part. c. 3. de stylo fulminandi processum per viam accusationis. Quinimò in criminibus gravibus iudices prudentes solent secum adhibere aliquem virum providum & honestum, in cujus præsentia testes summarie informationis examinent; & ita consuevit fieri Bern. Diaz in d. c. 112.

Admoneo etiam iudices, quod, postquam ex summaria informatione Clericum culpabilem repererint, non semper illum in carcerem detruant & personam ejus capiant, nisi gravitas delicti exposcat, cujus pœna corporis afflictiva esset, in quo casu locus est capturæ personæ post summariam informationem, ut resolvimus in dict. 5. par. 5. de captura delinquentis, alioquin in levibus criminibus citatio verbalis personalis sufficit, cum in eis fuga timeri non possit: quam citationem verbalem personaliter fieri posse in causis criminalibus, probat text. in cap. 1. de judic. libr. 6. Quod in levibus criminibus intelligendum esse, resolvit Bernardus Diaz in dict. cap. 112. & idem observandum esse probat Gregor. Lupus in l. 18. tit. 1. part. 7. in gloss. 2. per illam legem, quam ita ibi intelligit. Et ad hanc citationem verbalem personaliter faciendam iudices debent cauti esse, quod in ipsa citatione expriment generaliter causam, asserendo: personaliter coram nobis compareas super criminali causa responsurus, de qua increparis; & ita tenet Bal. in l. 1. 6. usus in fine ff. de procur. Decius in cap. personas col. 5. vers. tertius casus de appell. & Tiracquel. de pœnis temperandis in præfatione numer. 59. Sed si criminis gravitas suaserit, Clericum personaliter capiendum esse, diligenter iudices curent, quod Clericus capiatur, qui de jure propter crimen capi & in carcerem detruendi potest, juxta text. in c. dilectis & ibi Panor. & Decius de appell. Quod tamen intelligendum est verum, nisi talis Clericus nobilis esset: nam tunc in vinculis detineri non deberet. Quia nobilis publico carceri mancipari non debet, sed congruentior locus & honestior est sibi assignandus; ut puta, palatium potestatis; aut tota civitas secundum Jaf. in repet. l. admonendi col. 75. de jurejur. quem sequuntur Palat. Rub. in repet. rubric. §. 9. num. 13. Matien. in Dialogo relatoris 1. part. c. 9. num. 11. & 12. & est lex 4. tit. 29. part. 7. & ibi optime Gregor. Lup. in gl. verb. Omne de buen lugar. & in verb. lugar seguro. Quinimò etiam si crimen enorme esset, propter quod pœna corporis afflictiva veniret imponenda, adhuc tamen nobilis in carcere publico non esset detinendus; sed fidis custodibus dari posset, ut eleganter resolvit Roder. Suar. de fidejussore in causa criminali col. (mibi) 14. vers. sed ego illam limitarem. Quod etiam in sacerdotibus observandum erit, cum per sacerdotium quilibet efficiatur nobilis secundum Jo. Andr. in c. eo libentius de servis non ordinand. Tiraq. de nobil. c. 9. & Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinam. colum. 109. in fin. Hoc tamen observari à iudicibus non video; imo pro quocunque crimine in carcere publico clericos detinent, ac ideo multum in hoc advertere debent, ut statim dicemus. Sed si nobilis suspectus esset de fuga, tunc custodes possent

possent illum in vinculis detinere, ut probat l. 6. tit. 29. part. 7. Ad quam tamen capturam iudices habere debent alguacelos & ministros fideles cum familia competenti, quibus salaria necessaria tribuantur, ut ob egestatem donis & muneribus non corrumpantur, qui licet laici sint, de mandato tamen iudicis absque metu excommunicationis Clericos capere poterunt, juxta text. in cap. ut fama de sentent. excommunic. Quinimo absque mandato iudicis ad vitandum delictum committendum Clericos capere poterunt, secundum Panorm. in c. cum non ab homine. & ibi Decium & Aretinum de iudic. quos sequitur Bernardus Diaz in pract. crimin. cap. 114. & eandem opinionem tenent Jason in princip. Instit. de action. col. 14. & in l. 2. ff. de iurisdic. omn. iudic. & Boerius in l. consentaneum. Cod. quomodo & quando iudex, Quinimò Clericum de fuga suspectum absque mandato iudicis post delictum commissum minister iudicis ecclesiastici laicus capere poterit, sine metu excommunicationis, secundum Panorm. in cap. si vero de sentent. excommunicationis & Paridem de Puteo in tract. de syndicato. fol. 66. verb. captura num. 10. & communiter omnes ex Segura in l. ab exheredati num. 8. deleg. 2. Jas. in §. 1. num. 69. Instit. de actionib. & Didac. Perez in l. 17. tit. 14. libr. 2. ordinam. vers. casu autem, etsi Barbat. & Aretinum contrarium tenentes referat Bernard. Diaz in d. c. 114.

Advertere insuper iudices debent, quod postquam constiterit, aliquem Clericum delictum commississe, capiendumque esse, posse illum ab ecclesia extrahere, si ad eam confugerit, ut resolvimus in d. 5. part. 1. tomi in §. de delinquentibus ad ecclesiam confugientibus in vers. trigesimo secundo, & si juxta qualitatem delicti & delinquentis iudices inspexerint, in carcere detrudendum esse, tunc curare debent, ne carcer immundus, nec corporis afflictivus sit, sed erit assignandus secundum qualitatem delicti & personæ ipsius delinquentis, ut diximus in dict. 5. part. 1. tomi §. de captura delinquentis in vers. qui carcer delinquentib. Qua in re iudices considerare debent, quæ resolvit in proposito Bernard. Diaz in pract. crimin. cap. 116. ubi constituit triplicem speciem carceris asserens, quod aut carcer assignandus est ad solam custodiam delinquentis, ut probatur in l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis l. 1. Cod. de custod. reor. quo casu sola fidelitas custodiam & securitas loci attendenda est, sine eo, quod communicatio amicorum & alia solatia incarcerationis tollantur: Hæc enim carceratis prohiberi non debent, ut in l. 2. cum gl. C. de custod. reor. & in l. 6. titul. 29. part. 7. Ex causa tamen, ut puta ante confessionem receptam, aliquando mandatur custodibus, ne permittant aliquem cum carceratis loqui, ne instruantur ad negandum, secundum Gregorium Lupum in dict. l. 6. in gloss. final. Qua in re cautos debere esse iudices admonet, quod, quando aliquis Clericus primæ tonsuræ coram iudice ecclesiastico se offert, timens iudices seculares petensque adversus eos inhibitionem, in carcere tutissimo detineant, & in carcerem solitum eum detrudant, non verò dimittant sub fidejussoribus, aut in ecclesia, vel monasterio ponant. Nam præter incommoda plura, quæ inde evenire solent, & quæ notant Bernardus Diaz in d. cap. 116. & Covarr. in pract.

question. c. 33. num. 4. à iudice seculari talis Clericus capi posset, juxta text. in l. 7. tit. 8. libr. 1. Recopilat. & nos diximus in 2. pralud. 2. tomi in versicul. quarto cognoscit in fine, & quod tunc iudices curent exigere à iudice seculari informationem criminis, quam adversus Clericum habet, ut ex ea facilius se instruere possint, ut etiam advertimus in d. proœm. in princip. Aut carcer assignandus est nec dum ad custodiam, sed etiam ad corporis afflictionem, quia iudex intendit sola pœna carceris delictum punire, ut in specie l. si familia ff. de iurisdiction. omn. iudic. & l. 2. C. de Sportul. & tunc carcer strictior & asperior dandus erit, ut pœna commensuretur delicto. Aut tertio carcer in pœnam criminis per sententiam assignandus est, & tunc dandus erit eo modo, quo inducat pœnam condignam delicto. Nam licet de jure Civili & regio carcer non detur ad pœnam, sed ad custodiam, ut in l. incredibile. C. de pœnis & in leg. aut damnum §. solent. ff. de pœnis & in l. fin. Cod. de accusat. & in leg. 16. titul. 1. part. 7. & in l. 4. & 6. titul. 29. part. 7. tamen de jure Canonico carcer ad pœnam datur, juxta text. in c. quamvis de pœnis lib. 6. & in cap. ut commissi. de heretic. libr. 6. & in c. novimus de verbor. signification. & in Clement. 1. de heret. quibus in locis constat, pœnam perpetui carceris Clericis imponi posse de jure Canonico, & not. innoc. in cap. qualiter & quando el. 2. num. 6. de accus. & Bart. in l. imperium num. 8. ff. de iurisdiction. omn. iud. quod tamen intelligit verum esse Bald. in repet. l. 1. colum. 9. Cod. de sacrosanct. ecclesi. in illis casibus & delictis, in quibus de jure civili imponitur pœna mortis, quem sequitur Panorm. in cap. tua de pœnis quorum intellectum probat Aretinus in cap. cum non ab homine col. 9. de jud. quando propter delicti atrocitatem laico imponitur pœna mortis cum aliqua qualitate atroci, ut puta, ignis, sagittæ, traditionis ab bestias, membrorum lacerationis, vel hujusmodi, non alias, nisi in casibus à jure expressis, & Aretin. sequuntur Bernard. Diaz in pract. crim. cap. 129. & Greg. Lup. in l. 4. tit. 31. part. 7. in gl. 1. ubi refert Bald. & Bern. Diaz asserentes, Clericum damnatum pœna perpetui carceris instabilem esse active & passive; Sed hodie attenda l. 4. Tauri. bene posse Clericum sic damnatum testari & institui, firmat Bernard. Diaz in dict. c. 129. cum quo transit Greg. Lup. in dict. loco Covarr. tamen in rub. de testam. 3. part. num. 27. contendit etiam ante prædictam l. 4. Tauri. & ea non stante, Clericum sic damnatum testari potuisse. Alias species carceris constituant Bal. in l. si captivi. num. 1. C. de Episcop. & Cleric. & Angel. in tract. de malefic. in verb. fama publica. num. 85. & Bossius in prax. crim. tit. de carcere, num. 27. & Thom. Card. in tract. de la visita de carcel. cap. 4.

Supradictis consideratis à iudicib. ecclesiasticis, carcer imponendus erit Clerico delinquenti, qui postquam in carcere fuerit detrusus, si delictum requirat, bona ejus coram tabellione ex mandato iudicis ab alguacelo erunt confiscanda, & per inventarium penes aliquem tertium deponenda: quod intelligi debet, prout resolvimus in d. part. 5. 1. tomi in §. de captura delinquentis in fin. ubi retulimus Bern. Diaz in pract. crim. c. 124. agentem, quando Clerici pœna confiscationis bonorum puniri possint: & postmodum

dum iudices, sive per viam accusationis procedant, sive per viam denuntiationis, sive inquisitionis, assumere debent ejus confessionem: qua in re observandum erit, quod resolvimus in d. 5. p. 1. tomi, in §. de confessione delinquentis. Et deinde iudices in causa procedere debent forma & ordine, quo resolvimus in d. 5. parte 1. tomi; si agatur per viam inquisitionis, ut ibi diximus in c. de modo procedendi per viam inquisitionis: Si verò agatur per viam denuntiationis, ut diximus ibi in c. de modo procedendi per viam denuntiationis & si per viam accusationis procedatur, ut diximus ibi à §. de stylo fulminandi processum per viam accusationis cum §§. seqq. & processus erit fulminandus utroque casu eo modo, quo ibi resolvimus tam in libellis necessariis concipiendis, quam in aliis, usque ad sententiam torturæ vel diffinitivam, ad quæ ibi resoluta recurrendum erit; atque ideo supradicta in isto tractatu prænotasse sufficiant. Interim tamen iudices Ecclesiasticos admonitos volo, quod maxime cu-

rent se abstinere à censuris ecclesiasticis tam in procedendo, quam in definiendo in his causis criminalibus; quoniam executio realis vel personalis fieri possit: alioquin si facile prædictæ executioni locus non esset, tunc eis licebit censuris ecclesiasticis adversus delinquentes procedere, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum, si id res postulaverit. Et si hoc ita iudices observaverint, satisfaciunt mandato eidem injuncto à Concilio Tridentino, session. 25. de reformat. cap. 3.

Sed si reus delinquens absens & contumax fuerit, tunc, in casibus, in quibus de jure Canonico contra absentem procedi potest (quorum meminimus in dict. 5. part. 1. tomi §. de modo procedendi contra reum absentem in princ.) tunc enim erit fulminandus processus, prout stylus cujusque tribunalis observaverit, qui sunt ita diversi, quod longum esset recensere uniuscujusque stylum.

Finis Quartæ Partis Secundi Tomi.

QUINTA PARS SECUNDI TOMI. DE MODO ET FORMA Procedendi in secunda instantia apud tribunalia Ecclesiastica.

SUMMARIA.

- 1 Appellatio an Principis rescripto vel lege tolli possit cum justa causa, vel sine ea; & an in Principe presumatur, vel de ea constare debeat; & an tunc in aliquo casu appellari possit, traditur.
- 2 Appellatio interposita in casibus prohibitis à lege, vel Principe habet effectum devolutivum tantum, non suspensivum, ac ideo tunc innovata & attentata per iudicem à quo non revocatur ante omnia per iudicem ad quem, licet aliàs revocari debeant.
- 3 Appellatio ab interlocutoria in omnibus instantiis & in utroque foro sublata est, & ibi explicatur Conc. Trid. & regula Cancellarie Pii V. & Gregorii XIII. & etiam intra quod tempus finiri debeat.
- 4 Appellatio gradatim est interponenda, non omisso medio, nisi ad Papam, Nuntium, aut ad Principem, vel ejus cancellarias: & quid in appellatione interposita à vicario Episcopi & à prelati aliis inferioribus subjectis Episcopis, & quid quando prelati habeant jurisdictionem secularem, traditur.
- 5 Appellatio in foro ecclesiastico intra decem dies à die intimationis sententia interponi debet: quod tempus & reliqua juris dilationes ex Suarez de Paz Praxis Eccl.
- 6 Apostoli appellationis sunt petendi, & intra quod tempus peti debeant, & cujus expensis sint dandi, declaratur.
- 7 Appellans tenetur suis expensis omnia acta processus ad superiorem deferre, & si reus eis uti velit, pro rata solvet eas, & intra quod tempus notarius teneatur acta exhibere appellanti, & qua pœna iudex teneatur, si impedierit, ne acta appellanti tradantur, & ibi Concil. Tridentin. explicatur.
- 8 Appellatio in foro ecclesiastico coram quo iudice interponi debeat?
- 9 Libellus appellationis in foro ecclesiastico Hispanè compositus.
- 10 In libello appellationis à diffinitiva causa gravaminis non sunt exprimenda, secus in appellatione ab interlocutoria.
- 11 Appellatio quando remaneat deserta ex eo, quod appellans intra terminum non se presentavit coram superiore, vel non petiit apostolos, vel non fuit prosequutus appellationem.
- 12 Appellans coram superiore cum testimonio sua appellationis debet se presentare petens ab eo, ut det sibi mandatum inhibitionis, citationis, & compulsionis.
- 13 Superior appellanti eoràm se presentanti dat

solummodo mandatum citationis & compulsionis, inhibitionem differt, donec acta processus ad se deducantur & ex eis videat, an à sententia diffinitiva fuerit appellatum.

14. Inhibitio contra judicem à quo quando & in quibus casibus dari debeat à superiore, traditur, & ibi declaratur Concilium Tridentinum, session. 13. de reformat. c. 3. & session. 24. de reformat. cap. 10. & session. 25. de reform. cap. 14. circa non admittendam inhibitionem superioris contra inferiorum in causis criminalibus.

15. Libellus gravaminum in foro ecclesiastico coram iudice appellationis porrigendus Hispanè compositus.

16. Revocatio attentatorum in quacunque parte litis ab appellante peti potest, licet tutius sit, quod in ipso libello gravaminum petatur.

17. Libellus responsorius appellati in foro ecclesiastico Hispanè compositus.

18. Appellatio ab interlocutoria ex actis processus prime instantia, & non ex novis secunda iustificari debet.

19. Iudex ad quem pronuntians se iudicem in causa appellationis interposita ab interlocutoria retinet etiam cognitionem negotii principalis, & super isto articulo ante omnia debet proferre sententiam.

20. Iudex ad quem providens appellationem ab interlocutoria esse injustam debet pronuntiare, se non esse iudicem, remittens negotium ad inferiorem & appellantem in expensis condemnans.

21. Regula, quod in secunda instantia non allegata allegabo, & non probata probabo, qualiter intelligatur.

22. Sententia interlocutoria, quibus iudex ad quem pronuntiat se iudicem, vel non iudicem, Hispanè composita.

23. Sententia interlocutoria, qua iudex ad quem recipit partes ad probandum, Hispanè composita.

24. Sententia diffinitiva, tam confirmatoria quam revocatoria Hispanè composita: & ibi stylus, qui observatur, quando iudex ad quem denegat appellationem.

Caput Unicum.

Præmissis ac repetitis in isto tractatu omnibus iis, quæ in 6. part. 1. Tomi. resolvimus circa remedium appellationis, ejus definitionem, & quo jure esset inventa, & quotuplex, & quos effectus habeat, & intra quod tempus interponi debeat, & in quibus causis permittitur, vel prohibita sit interponi & qualiter sit interponenda, quæ omnia ibi explicuimus in proæmio cum seqq. & huic tractatui conducunt.

Nonnulla tamen in præsentem erunt prænotanda. Et primum prænotare licet, appellationem Principis rescripto, vel lege tolli posse, ut probat text. in l. 1. §. interdum ff. à quib. appellat. licet & in c. 1. de rescript. & in c. pastoralis de appellat. & in cap. super questionum §. si verò de offic. delegat. & in l. 13. tit. 23. part. 3. & firmant Panor. Decius, Felinus, & Mantua. in rubric. de appell. & communiter omnes ex Rebuff. in constit. 2. tom. tit. de rescript. in

præfat. num. 161. Covar. in pract. qu. c. 23. num. 6. & Pinel. in l. 2. 1. part. Rub. c. 2. num. 21. C. de rescin. vend. Quod tamen à Principe fieri debet, iusta causa interveniente, alioquin princeps injuste faceret, secundum Andr. de Isern. & Matth. de Afflict. in constit. Neap. in proæmio quæst. 10. quos refert & sequitur Covar. in d. c. 23. n. 6. vers. septimo illud. Et causa iusta deberet constare Principi, alias peccaret, secundum Covar. ubi supr. Quinimo apparere deberet, alioquin credendum non esset Principi. asserenti causam subesse, ex Felin. n. 82. Bero. n. 182. Dec. n. 28. in c. quæ in ecclesiarum de constit. Alciat. in reg. 3. præsumpt. 8. Navar. in c. si quando de rescript. pag. 63. n. 7. & Menoch. in tract. de recup. poss. remed. 15. q. 26. n. 352. quidquid oppositum teneat Petr. Duen. in reg. 43. Et hinc est, quod Princeps ex iusta causa tollit appellationem in pluribus casibus, quorum aliquot congerit Petrus Duen. ubi supr. Cui verè & communi opinioni non obstat, si dicatur: Appellationem de jure naturali esse, quatenus est defensio, ut probat text. in c. cum speciali. §. porro de appellat. Sed quæ juris naturalis sunt, à Principe tolli non possunt, ut in Clement. pastoralis. §. ceterum de re judic. & in §. sed naturalia institut. de jure natur. Ergo, &c. Nam, omissis interpretationibus Baldi & Panormitan. quas optime refutat Pinellus ubi supra respondendum est, quod sublata appellatione per Legem vel Principis rescriptum non censetur gravato sublata omnimoda defensio, cum recursus habeat ad superiorem per viam Querelæ, secundum gl. 1. in c. querelam de procur. in l. 6. tit. 18. libr. 4. Recopil. & etiam per viam Supplicationis, juxta text. in l. unica C. de sent. præf. prator. & glos. in c. ex litteris verb. Supplicavit de restit. spol. & in l. 1. & 2. cum aliis tit. 19. libr. 4. Recop. & etiam per viam Restitutionis, secundum gl. in c. apostolica verb. retractari 35. qu. 9. receptam à Felin. & Rip. num. 35. in c. 1. de rescript.

Quinimo tunc gravatus appellare posset, si manifeste gravaretur: nam tunc appellatio non censetur sublata, ut firmat gl. in c. ex conquestione verb. post de restit. Spoliat. recepta communiter ex Panor. ibi nu. 5. & in c. inter cetera num. 3. de re judic. Bene verum est, quod tunc appellatio non haberet effectum suspensivum, sed tantum devolutivum, juxta text. in c. pastoralis in princ. de appellat. & ibi notant Imola num. 5. & Perusinus num. 6. & communiter omnes secundum Covar. ubi supra num. 7. & idem probat text. in cap. pastoralis §. præterea de offic. deleg. dum ibi dicitur, quod, quando proceditur appellatione remota, non suspenditur iurisdicção inferioris per appellationem, donec Papa causam committat: Ergo à principio appellatio habuit effectum devolutivum, & non suspensivum, quo fit quod licet innovata & attentata per iudicem à quo post appellationem à sententia diffinitiva, vel intra tempus à jure concessum ad appellandum, revocanda sint remedio attentatorum per iudicem appellationis, vel per ipsum iudicem à quo, juxta text. in c. non solum de appell. lib. 6. & ea, quæ resolvit Covar. in pract. qq. c. 23. num. 1. tamen attentata per iudicem à quo in casibus, in quibus appellatio non est admittenda, vel quando proceditur cum clausula (appellatione remota) ut in tribunali scholastico Salmantino, & in

in aliis, quibus hoc privilegium competat, revocanda non sunt, etsi quis manifeste gravetur, & causæ cognitio ad superiorem devolvatur per appellationem, quia tunc appellatio non habet effectum suspensivum, ut supra resolvimus; ac ideo iurisdicção inferioris non fuit suspensa, ita concludit Covar. in d. c. 23. num. 7. Et ita ex supradictis constat, quod quando per Legem vel Principis rescriptum appellatio tollitur, non censetur sublata omnimoda defensio, sed solummodo iste modus defensionis per appellationem. Nam esse plura tribunalia non respicit iustitiam causæ, sed solum, quod consideratur, est, ut reus plene audiatur, & ei iustitia fiat, quæ tamen per prædicta remedia fieri poterit, secundum Pinell. ubi supra num. 22. Et hinc est, in pluribus casibus sublata esse à jure appellationem, ut diximus in d. 6. part. 1. tom. in proæm. num. 19. ubi resolvimus, inter reliquos præcipuum esse, quando ab aliqua sententia interlocutoria appellaretur, & in utroque foro ecclesiastico, & seculari hoc prohibitum esse, nec dum in interlocutoriis latis in prima instantia ab ordinariis locorum, verum etiam in latis in secunda & reliquis instantiis, pro hac extensione adducentes regulam Cancellariæ 36. Pii summi Pontif. V. & aliam regulam Cancellariæ 35. Gregor. XIII. summi Pontif. quam alii adducere solent pro contraria opinione, dum illa regula inquit, quod in causis in Romana curia pendentibus, & in futuris à sententia interlocutoria appellari non possit: Ergo per argumentum à speciali videtur contrarium dicendum esse in aliis causis pendentibus extra curiam in secunda & reliquis instantiis, ut puta, in instantia Archiepiscopi, Nuntii, & alterius delegati. Quod arg. eis non suffragatur. Nam major ratio prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia Archiepiscopi, Nuntii, vel delegati versatur, quam prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia curiæ Romanæ. Nam secunda instantia Archiepiscopi, Nuntii, vel delegati terminari debet intra unum annum, vel saltem ex causa intra biennium, ut in c. cum sit Romana in princ. de appell. & in Clem. sicut eod. tit. & ita tempus illius instantiæ facilius confumeretur in prosecutione harum appellationum ab interlocutoriis, & negotium causæ principalis indiffinitum remaneret. Cæterum secunda instantia curiæ Romanæ nullo tempore finitur, dummodo aliquis actus ibi intra annum factus fuerit, ut resolvimus in 3. annotation. de Instantia, hujus totius operis in vers. ceterum ubi etiam diximus, intra quem terminum hæc instantia appellationis terminari debet: quod huic tractatui multum conducit. Et supradictæ resolutioni sunt addenda à nobis resoluta in d. 6. part. 1. tom. in proæm. n. 28.

Prænotandum etiam est, appellationem gradatim interponendam esse de minori iudice ad majorem proximum & immediatum, non verò omissio medio ad alium superiorem distantem & non proximum, secundum Speculat. in tit. de appell. §. nunc tractemus in princ. & facit l. Imperatores ff. de appell. Quæ resolutio vera est, & procedit de jure Civili, & in foro seculari: tamen de jure Canonico & in foro ecclesiastico, omissio medio ad Papam appellari potest, ut probat text. in cap. ad Romanam. 2. qu. 6. & in c. si duo Suarez de Paz Praxis Eccl.

bus & in c. sollicitudinem de appellat. & notat Perusinus in cap. dilecti el 3. eod. tit. Nisi appellaretur à subdelegato delegati Papæ: quia tunc ad ipsum delegatum est appellandum, juxta text. in c. si delegatus §. fin. de offic. delegat. lib. 6. & notat Perusinus in dict. cap. si duobus col. pen. Pari modo in foro ecclesiastico ad nuntium & legatum Papæ omissio medio appellatur secundum Panor. & Perusinus in dicto cap. dilecti el 3. & ita praxis observat. Et etiam, omissio medio, in aliis casibus appellatur, quos congerit Marant. de ordin. judic. 6. part. membr. 2. à num. 357. Et quod omissio medio ad Papam & ad ejus legatum appellari possit, resolvit Covar. in pract. quæst. cap. 4. num. 9. ubi etiam concludit, quod in hisce regnis Hispaniarum, omissio medio, ad Regem vel ejus curiam appellari possit per text. in l. 18. tit. 23. part. 3. juxta quam resolutionem intelligenda sunt superius adducta. Quo fit, à sententia vicarii generalis Episcopi appellandum non esse ad ipsum Episcopum; quia est unum & æquale tribunal, ut resolvimus in 2. tomo hujus operis in 3. prælud. ubi diximus, à sententia vicarii foranei Episcopi ad ipsum Episcopum appellandum esse: quod etiam ad istum tractatum confert. Fit etiam, à prælatis inferioribus, & eorum officialibus subjectis Episcopis ad ipsos Episcopos appellandum esse: quia sunt proximi superiores, non verò ad Archiepiscopos juxta text. in c. Romana. §. ab archidiacono de appell. in 6. quem innovat Conc. Trid. session. 22. de reform. c. 7. Fit insuper, ab Episcopis habentibus civilem & sæcularem iurisdicção, appellandum esse ad Archiepiscopos: nisi ex consuetudine, privilegio, sive jure alio speciali ad alium sit appellandum, juxta text. in d. c. Romana §. debet per quem tex. defenditur l. 8. tit. 3. lib. 1. Recop. dum statuit, ab Episc. habentibus sæcularem iurisdicção appellandum esse ad ipsum Regem & ejus curiam, non verò ad Archiepiscopos, vel ad alios iudices superiores Ecclesiasticos. Nam hoc competit Regi Hispaniarum jure quodam speciali ex eo, quod cum temporalis & civilis potestas regni Hispaniarum sit penes ipsum solum Regem, ab eoque in alios derivetur, (ut resolvimus in 1. par. 1. tom. in 1. Tempore) consequitur Episcopos & prælatos ecclesiasticos iurisdicçãoem sæcularem non aliunde habere, quam ex regia concessione, semperque apud ipsum Regem manifeste hanc supremam iurisdicçãoem cognoscendi de appellationibus à iudicibus inferioribus interpositis, & ita in hisce regnis appellandum est à prælatis habentibus sæcularem iurisdicçãoem ad ipsum Regem & ejus tribunalia suprema, & non ad Archiepiscopos: quia de jure hoc Regi competit, & defenditur ex d. c. Romana §. debet ibi sive jure alio cujus decisionem comprobatur Conc. Triden. session. 22. de reform. c. 7. & ita resolvit Covarr. in pract. quæst. c. 4. numer. 2. & Did. Perez in l. 5. tit. 4. lib. 1. l. ordin.

Prænotandum insuper est, quod in dict. 6. part. in proæm. numer. 14. & 15. resolvimus, appellationem in foro ecclesiastico interponendam esse intra decem dies connumerandos à die intimationis sententiæ: quando quidem tempus ex iusta causa à iudice restringi poterit secundum Panormitanum & Decium num. 19. versic. potuit. in cap. cum sit Romana de appellat. contra

gloss. *ibi. verb. Recisus*. Quinimo prædictum tempus ex justa causa etiam prorogari poterit secundum Felin. *num. 4. in dicto cap. cum sit Romana*. Cujus opinioni non obstat *text. in cap. oblatum de appellat.* ubi tempus à jure concessum ad prosequendam appellationem nequit à iudice prorogari, etiam ex justa causa. Nam respondeo, quod ideo ibi denegatur potestas iudici prorogandi illud tempus, quia si justa causa prorogandi extitisset, jam à lege facta est provisio alterius anni per *text. in dict. cap. cum sit Romana & in cap. ex ratione eod. titulo* ob idque iudicis provisio cessat, argum. *text. in l. fin. Cod. de pactis convent.* ut optime advertit Decius *in dict. cap. cum sit Roman. num. 21. & Perusinus in cap. 1. §. si quis numero 5. de exception. lib. 6.* Et pro hac opinione facit, quod iudex ex causa omnes dilationes à jure concessas etiam sine ministerio iudicis coarctare & prorogare potest, ut probant Panormitanus, Felinus, & Decius *numer. 13. in dicto cap. cum sit Romana & Alexan. de re judi. ff. l. 2. nu. 5. post Bartol. ibi. num. 4. & idem tenet Antonius de Butrio in dicto cap. cum sit Romana. num. 12.* ubi eam testatur communem Augustinus Beronius. *numer. 61.* Quæ communis fundatur per *text. in ca. inducia el. 2. ibi, si rerum urgentissima 3. quest. 3. & in l. fin. versic. nisi rerum urgent. C. de dilation.* Et si gloss. *in dicto cap. cum sit Romana verbo, recisus* sequantur Baldus *in Authent. ei qui de tempor. appellat.* & Bonifacius *in Clement. quamdiu num. 49. de appellat.* & Gregorius Lup. *in l. 2. 2. tit. 23. part. 3. in gloss. 5.* ubi simpliciter transit cum Baldo & eidem consentit Didacus Perez *in l. 1. tit. 16. libro tertio ordinamenti in glo. verbo, Cinco dias in versic. utrum autem qui in l. 1. tit. 3. lib. 3. ordinamenti in gloss. 5. & in l. 1. tit. 4. libro tertio ordinamenti in glof. verbo, Da la ley.* hoc ad utramque partem disputat, & tandem concludit, iudicem non posse minuere vel prorogare dilationes à jure concessas sine ministerio iudicis, bene tamen posse concessas cum ministerio iudicis. Cujus fundamentis satisfieri potest dicendo, procedere, nisi justa causa intervenerit, ex qua iudex possit breviare seu extendere prædictas dilationes.

6 Prænotandum rursus est, quod *in d. 6. par. 1. tomi in proœmio numero 40. prope finem*, resolvimus, apostolos petendos esse in ipsa appellatione instantanter, instantius, &c. sufficereque uno actu & contextu illos petere; quos tamen appellans tenetur petere intra triginta dies connumerandos à tempore, quo incipit currere decendium appellationis, quod est à die intimatiōis sententiæ, *ut supra resolvimus*; & quod intra prædictum terminum Apostoli sint petendi, probat *text. in cap. ab eo de appell. lib. 6. & in Clem. quamvis eod. tit.* ubi gloss. *verbo, Tempore tenet*, connumerandum esse illum terminum à tempore, quo decendium appellationis currere incipit, nisi iudex à quo breviorum terminum ad Apostolos recipiendos assignaverit appellanti, quod facere poterit juxta *text. in dicta Clement. quamvis & ibi dicitur*, quod, si intra terminum à iudice præfixum appellans non comparuerit coram iudice, & petierit Apostolos sibi tradi, appellatio remanebit deserta: & idem, quando iudex stauerit terminum juris incertum, si intra eum appellans non petierit Apostolos à iudice sibi dari,

vel si oblatos recipere recusaverit. Et plura de istis Apostolis, vide apud Speculatorem *in tit. de Apostolis & Marantam de ordine judic. 3. part. 6. partis actu 2. à numer. 208. ubi in numer. 213. post gloss. in dicta Clement. quamvis verb. Oblatos* resolvit, Apostolos dandos esse expensis ipsius appellantis: qui etiam hodie omnia acta processus gesta coram inferiori tenetur suis expensis ad iudicem appellationis transferre: & si pars appellata comparuerit, cogenda erit pro portione sua expensas actorum, quæ translata fuerint, solvere, si illis uti voluerit, nisi ex loci consuetudine fervetur, ut integrum onus solvendi expensas appellanti incumbat.

Et Notarius causæ copiam prædictorum actorum, congrua mercede sibi soluta, tenetur exhibere intra mensem, alioquin puniendus erit arbitrio ordinarii, & si ipse ordinarius particeps fuerit hujus impedimenti, ne acta integre appellanti tradantur intra tempus debitum, ad dupli pœnam quanti ea lis fuerit, tenebitur, ita decretum extat in Concil. Trident. *Sessio. 24. de reformat. capit. 20. prope finem in vers. praterea.* Quod procedit tam in causis civilibus, quam in criminalibus, de quibus decretum illud loquitur. Cui non obstat aliud decretum ipsius Concilii, *Ses. 13. de refor. c. 3.* ubi dicitur, quod in causis criminalibus iudex, à quo appellatum fuerit, acta processus teneatur exhibere gratis ipsi appellanti, ut illa producat coram iudice appellationis. Ergo videtur, quod non debeant transferri, nec exhiberi expensis ipsius appellantis. Nam respondeo, quod illud decretum debet intelligi, scilicet, quod iudex ipse à quo nihil debeat postulare & recipere pro illa exhibitione actorum, sed gratis teneatur illa exhibere: cæterum expensas, quæ factæ fuerint in itinere, & in translatione ad iudicem appellationis, & quæ ipsi Notario causæ pro labore, & suis exportulis solvi debuerint, pars appellans solvere debet; & in hac specie intelligitur *text. Con. Trid. in d. c. 20. vers. praterea & ita existimo*, componenda esse prædicta decreta Concilii.

Prænotandum deinde est quod *in dicta sexta parte primi tomi, in proœmio num. 53.* resolvimus, appellationem interponendam esse coram iudice à quo: & est intelligendum, quod si iudex à quo appellationem denegat, nec ei deferat, imo in causa procedat innovando, tunc appellans mittit mandatum alicui procuratori cancellariæ, ut à senatoribus regiis provisionem regiam obtineat, qua præcipiatur notario causæ, quod processum originalem ad prædictam cancellariam remittat, & iudices ecclesiastici exhortentur, quod excommunicatos absolvant per spatium sexaginta dierum. Et processu ad cancellariam delato, auditores, eo viso, an ecclesiasticus vim intulerit appellanti in non deferendo ejus appellationi, si eis constiterit vim illatam fuisse, proferunt sententiam, qua declarant, vim illatam fuisse, & exhortantur iudicem, quod appellationi deferat, alioquin si eis constiterit vim illatam non fuisse à iudice ecclesiastico, eidem processum remittunt, ut in causa procedat: quam cognitionem per viam violentiæ auditores regiis habent, per ea quæ resolvimus *in 1. parte 1. tomi, in 1. Tempor. n. 23. in vers. tertio modo dicti auditores*; ac ideo in fine libelli appellationis ponitur clausula, *Y protesto el auxilio real de la fuerca.*

Præno-

Prænotandum denique erit ad istum tractatum illud, quod resolvimus *in primo Pralud. hujus secundi tomi, in versiculo, ex suprascripta resolutione num. 13. & in versiculo quo fit, Archiepiscopum numer. 19.* Omnibus suprascriptis ita constitutis, & consideratis erit deveniendum ad formam & modum procedendi in ista secunda instantia appellationis, & in primis libelli appellationis erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS APPELLATIONIS.

ILLUSTRE SEÑOR.

9 **F**ulano ante v. m. parezco, y digo que en la causa que entre mi y fulano se ha tratado y trata. v. m. dio y pronuncio cierta sentencia contra mi, y en favor del dicho adverso, en la qual en effeto v. m. mando tal y tal cosa, cuyo tenor avido aqui por repetido, y a el me refiriendo, hablando con el devido acatamiento, la dicha sentencia es nulla, y do alguna injusta y muy agraviada digna de ser enmendada y revocada por el superior. Lo primero por todas las razones de nullidad y agravio que del processo resultan, y se pueden y deven collegir que he aqui por insertas. Lo otro por todo lo general que se suele dezir y alegar que he aqui por expreso: y porque la dicha sentencia no fue dada à pedimiento de parte ni contra parte, en tiempo y forma ni yo fuy citado para verla dar, ni el processo estava en estado de se sentenciar, ni se guardo el orden del derecho. Lo otro, porque yo provee bien y cumplidamente mi intencion y demanda, y lo que provar me convenia para obtener sentencia en mi favor, y la parte contraria no provo sus excepciones y defensiones, y assi deveniendo v. m. de dar mi intencion, y demanda por bien provada, y condenar al dicho adverso, la dio por no provada, y le absolvio y dio por libre della. Lo otro por tal y tal razon, por las quales razones y cada una dellas, y por las que ante el superior protesto dezir y alegar, que mas à mi derecho convengan, sintiendo me agraviado, salvo jure nullitatis, y otro devido remedio, de v. m. y de la dicha sentencia, y de todo lo demas que en virtud della se hiziere y actuare, appello para ante el Señor Arceobispo de Sant-Iago, y para ante sus vicarios, y para ante quien y con derecho pueda y deva, y pido los apostolos desta mi appellacion sepe, sapius, & sapissime, instanter, instantius, & instantissime, con todas las instancias y afincamientos que de derecho se requieren. Y si tacita o expressamente denegada me fuere esta appellacion, añadiendo agravio à agravio, y fuerca à fuerca, y appellacion à appellacion, iterum appello de la dicha tacita o expressa denegacion, segun y para ante quien de suso appellado tengo, y protesto el real auxilio de la fuerca, so cuya proteccion y amparo pongo esta presente causa, y pido lo por testimonio.

Singulæ clausulæ prædicti libelli explicantur *in dic. 6. par. 1. tomi in proœmio à num. 45. in versic. expositio libelli appellationis* præterquam illæ clausulæ, *Lo primero*, usque ad illam, *Lo otro, por tal y tal razon*, inclusive. In quibus clausulis exprimuntur causæ gravaminis. Nam causa gravaminis in appellatione à sententia diffinitiva exprimi non debet, sed tantum in appellatione ab interlocutoria sententia, ut resolvimus *in dicta 6. parte in proœmio numer. 34. in versiculo*, rursus in appellatione. Tamen in prædicto libello ex-

primuntur non de necessitate, sed ut facilius advocatus & procurator appellantis instruantur, & intelligant, quid allegare debeant in libello gravaminis coram superiore. Non fuit etiam explicata illa clausula, *Appello para ante el Señor Arceobispo*, quæ procedit ex his, *que supra in ista parte resolvimus, in versic. prænotandum etiam est*, nec etiam illa clausula, *Y para ante quien y con derecho, &c.* quæ tamen procedit ex resolutis *in d. 6. par. 1. tomi in proœm. n. 37. in vers. similiter sufficit.* Nec etiam fuit explicata illa clausula, *y pido los apostolos, &c.* quæ tamen procedit ex his, quæ resolvimus *supra in ista parte, in vers. prænotandum rursus est.* Nec etiam illa clausula, *Y protesto el real auxilio, &c.* quæ procedit ex his, *que supra in ista parte diximus in versic. prænotandum deinde est.*

Suprascriptus libellus appellationis offerri debet coram iudice à quo, ut resolvimus *supra in ista parte, versic. prænotandum deinde est.* Et si iudex à quo appellationem denegaverit, agendum erit quod ibi diximus; si verò appellationi detulerit assignans tempus appellanti ad petendos apostolos, & ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram superiore appellans intra dictum terminum à iudice præfixum debet se præsentare cum testimonio suæ appellationis, quem terminum iudex à quo præfigere potest appellanti, siue appellationem denegat, siue concedat, ut diximus *in d. 6. par. 1. tomi c. 1. de modo proced. per viam appellat. in cancellar. num. 2.* Et si intra illum terminum appellans non se præsentaverit, appellatio remanebit deserta, juxta *text. sic intellectum in c. personas de appell. nec appellans satisfacit, si iter arripiat ad superiorem intra terminum sibi præfixum, secundum Panor. in d. c. personas num. 8. & Rotam antiquam decis. 537. & Rotam novam decis. 155.* Si vero terminus esset præfixus solummodo ad prosequendam appellationem, *ut in cap. cum causa de re judi. & in c. ad hac 3. de appell. & in cap. ex parte de rescrip. satisfaceret appellans, si intra illum arriperet iter, vel iudices impetraret, juxta text. in d. c. cum causa & communiter omnes, secundum Decium in d. c. personas num. 8.* Cæterum si iudex à quo non assignaverit appellanti terminum ad petendos apostolos, neque ad se præsentandum, neque ad prosequendam appellationem, tunc appellans tenetur intra triginta dies apostolos petere cum requisitis debitis, alioquin appellatio remaneret deserta, juxta *text. in cap. ab eo de appellat. lib. 6. & in Clement. quamvis eod. tit. & intra annum, vel ex causa biennium, tenetur appellationem prosequi, ut in c. cum sit Romana de appell. & in Clement. sicut eod. tit.* alioquin appellatio remaneret deserta, *ut in dictis juribus probatur.* Et receptis apostolis, id est, 12 testimonio appellationis, tunc appellans cum eis se præsentat coram superiori petens, ut illum pro præsentato habeat in illo gradu appellationis, & quod sibi det mandatum inhibitionis contra iudicem inferiorem, & citationis contra partem appellatam, & compulsiois contra notarium causæ. Et tunc iudex, viso testimonio appellationis concedit solummodo mandatum compulsiois & citationis: & postquam processus fuerit ad se delatus, viso processu, si appellatio interposita fuit à sententia diffinitiva, visoque testimonio appellationis rite & recte interpositæ,

Qq 3 terpositæ,

terpositæ, concedit appellanti mandatum inhibitionis, quo inhibet iudici inferiori à causæ cognitione, nisi in casibus, in quibus appellatio de jure prohibita esset, etiam à sententia diffinitiva: nam tunc non posset superior contra inferiorem inhibitionem dare, donec cognoscere cœpisset de causâ justâ, vel injusta appellationis per acta ipsius processus. At verò si jam cognoscere cœpisset, bene posset inhibitionem concedere, ne sententia inferioris executioni mandaretur, ut probat *tex. in c. Roman. §. si autem de appel. in 6. quod comprobat Concil. Trid. Sessio 22. de reformat. c. 7. not. Domi. d. c. Roman. §. quod si n. 4.* vel nisi appellatio à sententia diffinitiva in causa criminali interposita esset; nam tunc hodie superior inhibitionem concedere non potest, nisi prius visis actis processus primæ instantiæ, & ex eis justificata causa appellationis, juxta decretum Concilii Tridentini, *Sess. 13. de reformat. c. 3.* Et in hunc sensum est accipiendus *tex. ejusdem Concilii, Sess. 24. de reformat. c. 10. & Sess. 25. de reformat. c. 14.* ubi dicitur, quod non obstante quacunque inhibitione superioris, sententia episcopi super visitatione, aut morum correctione, aut concubinato executioni mandetur. Debent enim jura illa intelligi, quando inhibitiō à superiore data esset, absque eo, quod prius appellatio justificata esset ex actis processus primæ instantiæ: & tunc in prædictis casibus, in quibus inhibitiō dari non possit, donec visa fuerint acta processus, & ex eis justificata appellatio, iudex superior concedit solummodo mandatum compulsorium contra notarium, quo ei mandat, quod acta processus appellanti exhibeat, soluta sibi debita mercede, quod facere tenetur sub pœna præscripta in Concilio Tridentino, *Sess. 24. de reformat. c. 20. vers. porro.* Et insuper superior concedit appellanti mandatum citatorium, quo partem appellatam citat; ad hoc, ut coram eo compareat, & postmodum actis processus primæ instantiæ delatis ad superiorem, & per eum visis, si ex eis apparuerit, causam justificatam esse, tunc dat inhibitionem adversus inferiorem: Et hoc idem observandum erit, quando appellatio interposita fuit à sententia interlocutoria in casibus, in quibus hodie ab interlocutoria appellari potest; nam superior tunc inhibitionem dare non poterit, nisi prius visis actis processus primæ instantiæ, & ex eis appellatione justificata, ut probat *tex. in d. c. Rom. §. quod si objiciatur quem tex. innovat Concilium Tridentinum, Sess. 22. de reformat. cap. 7.* Hoc ultimum verum esse existimo, quando appellatum esset à sententia interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam; nam tunc in ea specialiter & nominatim causa gravaminis est exprimenda, ut probatur *in cap. 1. de appellat. in 6. juncta Clement. appellanti eod. tit. sac idem, nisi de tali causa ex actis processus prius constet, superior non poterit inhibitionem dare.* Tamen si appellatio interposita esset ab interlocutoria habente vim sententiæ diffinitivæ, tunc superior poterit statim, non visis prius actis processus, inhibitionem dare. Nam sicut in appellatione à diffinitiva, causa gravaminis non debet exprimi, ut *in l. Scio juncta gloss. fin. ff. de appellat. glo. & communiter omnes in cap. cum in ecclesia de appellat. in 6.* etiam causa non est exprimenda in interlocutoria habente vim diffi-

nitivæ, per argumentum ab Equiparatis. Et ita in terminis tenet Perusinus *in cap. 1. n. 6. de appellationib. libro sexto & communiter secundum Decium in cap. pervenit el 2. de appellat.* Quod verum est, nisi appellatio in aliquo casu prohibita esset à Jure, vel à Principe; quia tunc causa deberet exprimi, tam in appellatione à sententia diffinitiva, quam in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivæ, secundum glossam *in dict. capit. Romana §. si autem verb. Mandetur* communiter receptam *ex Decio in cap. ad nostram num. 13. de appellat.* Tunc enim nisi appellatio prius justificata esset ex actis processus, inhibitiō non esset danda, juxta *tex. in dict. cap. Romana §. si autem.* Cæterum si appellatum fuerit ab aliis sententiis interlocutoriis non habentibus vim diffinitivæ, nec continentibus gravamen irreparabile, superior non debet inhibitionem dare, sed tantum citationem & compulsionem, juxta decretum Concilii Trid. *Sess. 24. de reformat. cap. 20. vers. neque appellationes ab eisdem.* Solent tamen nonnulli superiores eo ipso, quod appellans coram eisdem se præsentat cum apostolis, si appellans est excommunicatus, dare mandatum eidem quo præcipiunt iudici inferiori, quod per quindecim dies, vel per aliud certum tempus excommunicatum absolvat. Similiter idem præcipiunt, quando causa criminalis est, & quod inferior superseat executioni sententiæ per certum tempus, quod superiores faciunt, ut interim acta processus ad eos transferantur; & tunc, si ex eisdem constiterit, appellationem justificatam esse, in totum inhibent inferiori, & concessio prædicto mandato citatorio, compulsorio, vel etiam inhibitorio in casibus, in quibus inhibitiō dari potest, appellans facit illud intimari iudici inferiori, ne in causa procedat, & parti appellatæ, ut coram superiore compareat, & etiam notario causæ primæ instantiæ, ut acta processus sibi exhibeat offerendo eidem debitam mercedem pro suis exportulis. Et si post intimationem inhibitionis inferiori factam (quando ab ejus sententia diffinitiva appellatum fuit in aliquo casu prohibito appellari, vel in causa criminali, ut supra resolvimus, vel quando appellatum fuit à sententia contingente gravamen irreparabile) inferior aliquid innovaverit & attentaverit, remedio attentatorum erunt per superiorem revocanda, juxta *tex. in c. non solum in vers. illa vero, junctis verbis ejusdem tex. ibi, exceptis casibus, de appel. in 6.* explicat & resolvit Covar. *in pract. quest. c. 24. à num. 1.* Illa vero, quæ innovata fuerint per inferiorem, post appellationem à sententia diffinitiva interpositam casu, quo appellari licet, & etiam ea, quæ intra decendum ad appellandum concessum ante interpositionem appellationis fuerint innovata, revocanda erunt per viam attentati, ut probat *tex. in d. c. non solum in princ. & explicat & prosequitur Covar. in pract. quest. cap. 13. per tot. & Herculanus in Tractat. de attentatis.* Si verò notarius noluerit acta processus exhibere, tunc adversus eum erit procedendum pœnis in tali casu præscriptis à Concilio Triden. *Sess. 24. de reform. cap. 20. vers. qui notarius.* Sed si acta processus appellanti exhibeat, illa eidem conce-

concedit clausa & sigillata, & cum illis appellans, vel ejus procurator comparet coram superiore offerens acta prædicta, & porrigens libellum gravaminum adversus sententiam inferioris forma sequenti.

LIBELLUS GRAVAMINUM.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano en nombre de fulano como mas aya lugar de derecho, parezco ante v. m. en grado de appellacion, agravio, nullidad, o simple que-rella, o como mas à mi derecho convenga alegando de la justicia de mi parte, digo que siendo por v. m. visto el presente proceso, hallara que la sentencia en el dada y pronunciada por el Reverendo Provisor de tal parte, juez à quo contra el dicho mi parte y en favor de fulano parte adversa es ninguna y do alguna, injusta y muy agraviada, digna de ser emendada y revocada por v. m. y della deve ser dado por libre el dicho mi parte, declarando el dicho inferior aver hecho agravio al dicho mi parte en la dicha sentencia, y que el dicho mi parte apello bien y justamente en tiempo y forma, lo qual assi pido, y v. m. deve hazer por lo siguiente. Lo primero por todas las razones de nullidad y agravio que del processo se deven colligir que he aqui por expresas, y de nuevo ante v. m. en esta instancia las digo y alego. Lo otro porque la dicha sentencia no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo ni en forma, ni el processo estava en estado de se poder sentenciar, ni el dicho mi parte fue citado para la verdar. Lo otro porque el dicho mi parte provo bien y cumplidamente su intencion con mucho numero de testigos fide dignos, mayores de toda excepcion, y la parte contraria no provo cosa que pudiesse impedir la justicia de mi parte. Lo otro por tal y tal razon. &c. Y assi deviendo el dicho inferior sentenciar en favor del dicho mi parte le condenno: por lo qual sintiendo se agraviado de la dicha sentencia apello para ante v. m. en tiempo y forma, y en la prosecucion de su appellacion tiene hechas las diligencias necesarias como del processo consta, porque pido à v. m. que pronunciando se por juez desta causa declare el dicho juez inferior aver mal sentenciado, y la dicha mi parte bien appellado, mandando dar la dicha sentencia por ninguna, o alomenos revocando la como injusta y agraviada, sobre que pido cumplimiento de justicia y costas, y el officio de v. m. imploro, &c.

Circa supradictum libellum erit advertendum, quod si iudex inferior aliquid innovavit aliquo ex modis, quibus diximus supra in ista parte, post libellum appellationis, ut in versicul. supradictus libellus in fine, ibi, & si post intimationem inhibitionis, &c. quod revocari debeat remedio attentatorum. Tunc licet in quacunque parte litis revocatio attentatorum ab appellante peti possit, ut determinat Rota in decis. 57. & 185. in novis quam probant Joan. And. Dominicus, Anchar. & Perusinus in d. c. non solum & prædictam opinionem de jure veriore esse, nec se unquam de ea vidisse controversi testatur Covar. *in pract. quest. c.*

23. num. 3. in fine & Fran. Herculan. in Tract. de attentat. c. 11. num. 2. tamen tutius & cautius erit, quod eodem libello gravaminum petatur revocatio sententiæ principalis latæ & attentatorum, nec necesse erit in specie peti, quia ante omnia revocentur attentata, imo satis erit, simpliciter peti revocationem attentatorum. Ita resolvunt supradicti DD. Quocirca, quando aliquid innovatum fuerit in prædicto libello gravaminum post illam clausulam, scilicet, *Tiene hechas las diligencias necesarias, como del processo consta,* adjicienda erit clausula sequens: *Y sin embargo de la dicha appellacion, el dicho inferior innovo en la causa, procediendo à executar su sentencia, o haziendo tal y tal cosa despues del appellacion por mi parte interpuesta, y en el tiempo que pudiera apellar, o despues que le fue notificada la inhibitoria de v. m. en que le inhibio, para que no se entremetiesse en el conocimiento de la dicha causa, ni innovasse cosa alguna en ella, porque pido à v. m. que reponiendo primero y ante todas cosas todo lo hecho, innovado, y atentado por el dicho inferior v. m. proceda en la dicha causa, y declare la dicha sentencia del dicho inferior por ninguna, o alomenos como injusta la revoque, sobre que pido justicia, &c.*

Supradictus libellus gravaminum producit coram superiore, qui præcipit, copiam ejus exhiberi appellato, & quod ad primam audientiam respondeat, in qua comparet appellans iuculans contumaciam appellato, ex eo, quod non respondeat, & proceditur, sicut diximus in 1. parte, hujus 2. Tomi, in cap. 5. de libelli oblatione, prope finem in vers. oblatò prædicto libello actionis. Et quando pars appellata voluerit respondere libello gravaminum appellantis, poterit concipere responsum forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIVUS
ex parte appellati.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlano en nombre de fulano con protestacion que hago, de que por auto o autos que ante v. m. haga no sea visto darle, ni atribuyrle mas ni mayor jurisdiccion de la que en tal caso de derecho à v. m. compete, y essa no declinable, en respuesta de un escripto de agravios por parte de fulano presentado parezco ante v. m. y digo, que siendo por v. m. visto el presente proceso hallara que v. m. no es juez competente, ni lo puede ser desta causa, ni de otra cosa tocante a ella, por quanto del auto por el Reverendo provisor juez à quo, dado y pronunciado, no se pudo ni devio apellar conforme à derecho y à lo nuevamente decretado en el Sacro Concilio de Trento, attento que el dicho auto y sentencia fue interlocutoria, y tal que de derecho del no uviesse lugar appellacion: por lo qual v. m. se deve pronunciar por no juez desta causa exonerando se della, y remittiendo el conocimiento al dicho Provisor, declarando mal apellado por la parte contraria, y condenando la en costas. Y caso no confessado que lo suso dicho lugar no aya v. m. deve por su sentencia confirmar la sentencia dada y pronunciada por el dicho Reverendo Provisor en favor de mi parte, y con-

y contra el dicho adverso, declarando aver hecho justicia, y lo que era obligado, y el dicho adverso aver mal appellado, lo qual assi pido, y v. m. deve hazer por lo siguiente. Lo primero por todo lo general que se suele dezir y alegar, que he aqui por expreso, y por las demas razones que de la dicha sentencia y processo se coligen, y por todo lo que por mi parte fue dicho, y alegado y provado ante el inferior, lo qual en esta instancia reproduzgo: y que la dicha sentencia fue dada conforme a derecho atento lo alegado y provado, y la parte adversa fue citada para la ver dar, y por que el dicho mi parte provo suficientemente su intencion, y el adverso no provo cosa que aprovecharle pudiesse, y lo que hagora de nuevo dize y alega y a lo tiene alegado y articulado en la primera, y conforme a derecho no a lugar de lo alegar en esta segunda, por que pido a v. m. en todo haga segun e como de suso pedido tengo, y en lo necessario el officio de v. m. imploro pido justicia y las costas protesto, &c.

Iste libellus offertur coram iudice, & ejus copia datur appellanti; qui, si voluerit, replicare poterit, cujus replicationis copia datur appellato, qui duplicare poterit: & cum duobus libellis ab utraque parte productis concluditur per partes, & iudex pro concluso habet, ut diximus in dicta 1. part. hujus 2. tomi in §. sententia interlocutoria in med. Et tunc processus defertur ad iudicem, & si viso processu iudex invenit, appellatum fuisse a sententia interlocutoria habente vim diffinitivam, vel continente gravamen irreparabile. per diffinitivam, constiteritque bene appellatum fuisse

18 ex primis actis processus primæ instantiæ, non vero ex novis, quia appellatio ab interlocutoria non potest justificari ex novis actis, sed solummodo ex primis, ut probat text. in Clement. appellanti de appellat. & Bart. in l. ejus qui num. 8. ff. de appellat. & in l. ait prætor. num. 4. ff. de minorib. & pro hac regula ponit Socin. in reg. 22. & Petrus Duennas in reg. 47. quam ibi limitat septem modis, & si in aliquo casu ex limitatis per Socinum & Duennam, aliquid probari debeat, iudex

19 appellationis recipit articulum illum ad probationem: Confitoque ex primis actis, vel ex novis (casu quo locum habent) bene appellatum fuisse, tunc iudex profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat, se iudicem esse illius causæ, retinens cognitionem causæ principalis, secundum glossam in cap. ut debitus honor verb. Alioquin. de appellat. & glos. 1. in cap. Romana §. si. eod. tit. lib. 6. Quam sententiam ante omnia iudex superior proferre debet, quia super illo gravamine fundatur sua jurisdic-tio, ut dicto cap. Romana. §. si verò & §. quod si obijciatur. Quando enim jurisdic-tio alicujus fundatur in aliqua qualitate, prius de illa constare debet, & iudex pronuntiare, se iudicem illius causæ esse, juxta text. in cap. cum in jure de offi. deleg. & in cap. 1. eod. titul. & lib. Et in prædicta sententia iudex debet in negotio principali partes ad probationem recipere, quando locus

20 probationi fuerit: Sed si ex primis actis processus, vel ex novis, in casu, quo locum habuerint, constiterit, male appellatum fuisse a prædicta sententia interlocutoria, gravamenque non fuisse illatum ab inferiori, tunc iudex appella-

tionis proferre debet sententiam, qua cognitionem causæ ad inferiorem remittat in expensis condemnando appellantem ut probat text. in dicto cap. ut debitus de appellat. & in cap. 1. eod. tit. lib. 6. in versic. quod si appellator. Cæterum si iudex invenerit, appellatum fuisse a sententia diffinitiva, & nihil de novo per partes in hac instantia allegatum fuisse, quod non esset jam allegatum, articulatam & probatam in prima instantia coram inferiori, tunc non recipit partes ad probationem, sed profert sententiam diffinitivam. Nam licet regula vulgaris sit, quod in instantia appellationis non allegata allegabo, & non probata probabo, juxta text. in l. per hanc & ibi DD. C. de tempor. appellat. & in cap. fraternitatis de testib. tamen illa regula vera est & procedit, quando novæ probationes non essent super eisdem articulis vel directo contrariis, sed super novis articulis dependentibus a veteribus facientibus ad causam, ut probat text. in Clement. 2. de testib. Bartol. in dict. l. per hanc Panormit. & Felinus in dict. c. fraternitatis & tradit Petrus Duennas in reg. 48. fallent. 1. & Joannes Martienco in dialogo relatoris 3. part. capit. 46. cum nonnullis seqq. Sed si iudex invenerit, aliquid fuisse de novo allegatum super repetita & deducta in causa principali, vel allegatum in prima instantia non fuisse articulatam, vel probatam, tunc profert sententiam interlocutoriam, qua partes recipit ad probationem, & utroque casu sententia erit formanda modo sequenti.

Sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem.

EN Salamanca a tantos dias de tal mes y de tal 22 año, el Señor Licenciado fulano, juez Metropolitano del Arcoobispado de Sant-Iago, aviendo visto el presente processo que en grado de appellacion ante el avia venido, entre partes de la una fulano appellante, y de la otra fulano appellado sobre tal articulo dixo, que se devia pronunciar y pronuncio por juez competente desta causa, y procediendo a hazer justicia en ella; que devia de declarar y declaro que el juez a quo, que della conocio en primera instancia, en dar y pronunciar tal auto y sententia interlocutoria, que dio y pronuncio, hizo agravio al dicho fulano, y assi declaro bien appellado por parte del dicho fulano y mal sentenciado, por el dicho juez inferior, y que devia revocar y revoco el dicho auto y sententia interlocutoria: en cuya consecuencia dixo que retenia, y retuvo en si el conocimiento de la causa principal, y por estar conclusa para prueva dixo que recebia; y recibio las partes a la prueva, con termino y espacio de nueve dias, salvo jure impertinentium & non admittendorum, y que citava, y cito a ambas las partes para que vengan a ver presentar, jurar, y conocer los testigos y las escripturas que la una parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra, assi lo pronuncio, y mando y lo firmo de su nombre siendo testigos fulano y fulano.

Sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se non esse iudicem.

Visto este processo que ante nos pende en grado de appellacion, entre partes de la una fulano appellante, y de la otra fulano appellado, &c.

Fallamos,

F Allamos, que nos devemos pronunciar y pronunciamos por no juez desta causa atento que el Reverendo Provisor de tal parte juez a quo, que della conocio en primera instancia en pronunciar como pronuncio tal auto interlocutorio, no hizo agravio al dicho fulano, ni el del pudo appellar, y procediendo a hazer justicia dezimos que devemos de declarar, y declaramos bien pronunciado por el dicho Reverendo juez a quo, y mal appellado por parte del dicho fulano: en cuya consecuencia remitimos el conocimiento desta causa al dicho Reverendo juez a quo, para que proceda en ella conforme a derecho, y mas condenamos al dicho fulano en las costas desta instancia justamente hechas, cuya taxacion en nos reservamos, assi lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sententia juzgando, &c.

Sententia interlocutoria, qua partes recipiuntur ad probationem.

23 EN Salamanca a tantos dias de tal mes y de tal año el Señor Licenciado fulano juez Metropolitano del Reverendissimo Señor Arcoobispo de Sant-Iago, aviendo visto el presente processo, que en grado de appellacion ante su merced pende, entre partes de la una fulano appellante, y de la otra fulano appellado dixo, que se devia de pronunciar y pronuncio por juez competente desta causa, y procediendo en ella a hazer justicia, que devia de recibir, y recibio a ambas las partes a la prueva sobre lo nuevamente allegado, y lo no provado en la primera instancia, con termino y espacio de nueve dias, salvo jure impertinentium & non admittendorum, y mando citar a ambas las partes, para ver presentar, jurar y conocer los testigos y escripturas que la una parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra, assi lo pronuncio y mando, y firmo de su nombre siendo testigos fulano y fulano.

Deinceps in hac instantia procedendum erit forma & modo, quibus diximus in 1. part. hujus secundi Tomi in §. sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem esse, usque ad finem totius illius partis. Et est advertendum, quod etiam in ista instantia potest opponi contra iudicem exceptio recusationis, quæ opponenda erit tempore, modo & forma, quibus diximus in dict. prima parte hujus secundi Tomi, in cap. 6. de exceptionibus dilatoris in princ. in versiculo, est etiam advertendum, &c. & postquam deventum fuerit ad conclusionem causæ, & ad citationem partium ad audiendam sententiam diffinitivam, iudex viso processu, & attentis & consideratis omnibus iis, que diximus in 1. part. 1. Tom. in Tempore 10. profert sententiam diffinitivam aut confirmatoriam vel revocatoriam forma sequenti.

Sententia diffinitiva revocatoria.

Visto este processo que ante nos pende en grado de appellacion entre partes, de la una fulano appellante, y su procurador en su nombre: y de la otra fulano appellado y su procurador, &c.

F Allamos atentos los autos y meritos del, que la sententia diffinitiva en el dada y pronunciada por el Reverendo Provisor de tal parte juez a quo que desta causa conocio en primera instancia, Suarez de Paz Praxis Eccl.

fue justa y conforme a derecho dada y pronunciada, y que la devemos confirmar y confirmamos segun y como en ella se contiene, y remitimos la execucion della al dicho Reverendo juez a quo, para que lleve su sententia a devida execucion, y effecto: y mas condenamos al dicho fulano appellante en las costas desta instancia justamente hechas, cuya taxacion en nos reservamos, y por esta nuestra sententia diffinitiva juzgando assi lo pronunciamos y mandamos, &c.

Sententia diffinitiva revocatoria.

Visto este processo, que ante nos pende en grado de appellacion, entre partes de la una fulano appellante, y de la otra fulano appellado y sus procuradores, en sus nombres, &c.

F Allamos atento lo nuevamente allegado y provado en esta instancia, que el dicho fulano appellante provo bien y cumplidamente su intencion, y lo que provar le convenia, y por tal bien provada la damos y pronunciamos, en cuya consecuencia dezimos que devemos revocar y revocamos la sententia diffinitiva en este processo dada y pronunciada por el Reverendo Provisor de tal parte, juez a quo, que desta causa conocio en primera instancia, y que devemos absolver y absolvemos al dicho fulano appellante de lo contra el pedido por parte del dicho fulano, assi lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sententia diffinitivamente juzgando sin costas, &c.

Unaquæque ex supradictis sententiis intimatur utrique parti, & pars, quæ senferit, se gravatam esse, poterit ab ea appellare ad Nuncium, vel summum Pontificem, vel ad alium iudicem proximum & immediatum superiorem, (si forte aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes, alioquin non erit locus appellationi, ut in c. sua nobis, & ibi Panorm. Decius & reliqui de appel. Et appellatio interponenda erit intra decem dies a die notificationis eodem modo, quo in ista instantia diximus. Et si iudex noluerit appellationi deferre, poterit appellans recurrere ad cancellariam Regiam per viam violentiæ, sicut supra diximus in ista præfenti parte. Et interim debet mittere ad impetrandas litteras, & breve commissionis a Nuntio Hispaniæ, cum relatione negotii, sententiæ, gravaminis & appellationis; & litteris commissionis impetratis, appellans tunc illas clausas coram aliquo notario præsentat iudici commissionis, petensque ab eo & requirens, quod cognitionem causæ acceptet & impleat, quod sibi in litteris mandatur, & suum mandatum inhibitionis contra iudicem a quo, & citationis contra partem appellatam, & compulsionis contra notarium concedat. Qui iudex delegatus prædictum mandatum concedit cum insertione litterarum apostolicarum, vel præcipiendo notario, quod litteras apostolicas originaliter intimer & indicet iudici a quo, vel parti, quæ eas videre voluerit; & prædicto mandato intimato iudici, parti, & notario, deinde in causa proceditur, sicut in ista præfenti parte. Cæterum si a prædicta sententia non fuerit appellatum, vel iam quod fuit, appellatio remanserit deserta, & sententia transacta in rem iudicatam, poterit tunc executioni mandari, sicut diximus supra

in Tertia Parte hujus Secundi Tomi. Et idem
crit, quando fuerint tres sententiæ diffinitivæ

conformes, juxta text. in Clem. 1. de re judic.
& quæ resolvit Covarr. in pract. quest. cap. 29. &c

Finis Quintæ Partis Tomi Secundi.

PRAxis ECCLESIASTICÆ & sæcularis

TOMUS TERTIUS,

IN QUO CONTINETUR BREVE compendium ad hodiernum stylum de Actionibus, & earum formulis, & nonnullis aliis remediis extraordinariis.

SUMMARI A.

- 1 Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.
- 2 In instituendis actionibus qui olim cadebat à syllaba, causa privabatur.
- 3 Noviori jure quibuscumque verbis proponi potest actio.
- 4 Per tit. Cod. de formulis sublatis, non censetur actio sublata.
- 5 Sine actione nemo experitur.
- 6 Partem in judicio sine actione agentem absque alterius partis petitione ex officio judex repellere potest.
- 7 Necessarium non est nomen actionis, exprimi, sed solum simpliciter factum narrari.
- 8 Si sententia feratur super libello, in quo factum ita inepte est enarratum, ut ex eo actio colligi non possit, est ipso jure nulla.
- 9 Si pars non opponat de nullitate sententiæ, eo, quod ineptitudo in libello versatur, sententia potest executioni mandari.
- Intellectus verus ad l. 1. §. 1. ff. si mentor falsum modum dixerit, traditur.
- 10 In plures significationes accipitur actio.
- 11 Nihil aliud est actio, quam jus prosequendi in judicio, quod sibi debetur.
- 12 Actionum quaedam sunt nativæ, quaedam dativæ nuncupantur.
- 13 Omnis actio, quæ præexistente materia, ex qua oriatur, continet, nativæ dicitur.
- 14 Dativæ actio est ea, quæ sine materia aliqua sufficiente, ex æquitate prætoris conceditur: verius tamen est in puncto juris, omnes actiones nativas esse.
- 15 Effectus differentie assignata per gloss. in l. cum precario, ff. de precario, verus non est in puncto juris.
- 16 Quaedam actiones sunt directæ; quaedam utiles.
- 17 Directæ actiones sunt illæ, quæ in albo prætoris descriptæ erant, & ex vero juris rigore nascantur.
- 18 Utiles actiones illæ appellantur, quæ non ex ju-

ris rigore, sed æquitate suadente à prætore concedebantur.

- 19 Idem consequitur quis per actionem utilem, quod per actionem directam.
Differentia inter utiles & directas actiones, traduntur remissive.
- 20 Quamplures actionum divisiones fuerunt à Justiniano traditæ in toto tit. de actionibus. Instit.

INITIUM.

Superiori anno proximo elapso, dum In florentissimo Salmanticensi gymnasio publice, magnoque cum audientium applausu, summoque meo labore, & exacta diligentia præscriberem formam & ordinem judiciorum, pollicitus fui, actionum materiam & earum libellos ad breve compendium redigere, juxta stylum hodiernum. Ideo præfenti anno 1574. ut, quod ore promisi, opere adimpleam, decrevi præsentem tractatum præscribere, considerans, quantum conducatur, quamque necessarius sit negociis forensibus. Nam licet antiquæ actionum formulæ, quæ in proponendis actionibus præscriptæ erant, (quæ ita observabantur, ut qui cadebat à syllaba, cadebat à causa, ne populus ad libitum ageret, juxta text. in l. 2. §. deinde ex his ff. de orig. jur.) jam hodie sublata sint utroque jure, per tit. C. de formul. subla. & per tex. in c. dilecti de judic. sic intelligendum: non tamen censetur sublata actio, prout sumitur pro jure agendi: imo usque adeo necessaria est, ut sine ea nemo experiri possit, jux. tex. in l. si pupilli §. videamus ff. de neg. gest. & in c. constitutis 47. juncta gloss. 1. de elect. Quinimo absque actione agens officio judicis sine partis petitione à judicio repellitur secundum gloss. in l. ubi pactum Cod. de transact. receptam communiter ex Tiraq. in l. si unquam §. revertatur. num. 281. C. de revoc. don. quæ etiam apte in libello componi debet, non tamen exprimendo nomen actionis, quia hoc necessarium non est, sed solummodo nar-

do, narrando pure & simpliciter factum, ex quo resultet nomen actionis juxta tex. in d. c. dilecti de judic. & gl. in auth. de exhiben. reis §. 1. verb. libellum quam sequitur Bart. num. 18. & Oroscius num. 32. in l. 1. ff. de edend. & hanc testantur communem opinionem Panorm. Dec. & Alciat. in d. c. dilecti & Jas. in §. omnium num. 175. Instit. de action. explicat Maranta de ordin. judic. 6. par. membr. 5. n. 5. Juxta quam resolutionem intelligi debet tex. in l. omnes §. fin. ibi, proposita actione Co. de episc. & cleric. & in l. si. C. de interd. & in l. edita C. de edend. & in c. experientia 11. quest. 1. & in c. octava 12. quest. 2. & in c. examinata de judic. & in c. fin. de libel. oblat. & in c. 1. de mut. petit. quibus juribus probari videbatur, nomen actionis exprimendum esse. Debent enim jura illa intelligi de petitione, in qua narratur factum apte, ita ut ex eo nomen actionis resultet. Alioquin enim si factum inepte in libello narraretur, ita quod ex eo nulla actio colligi posset, sententia lata super tali libello inepto nulla esset, secundum gloss. in princ. Instit. de obligat. quam probat Baldus in l. actori & in l. in bona fide C. de reb. cred. cujus gloss. opinio etiam hodie procedit de jure regio, si ineptitudo libelli à parte opponeretur; secus tamen si opposita non esset, & de veritate causæ in processu constaret, juxta text. in l. 10. tit. 17. lib. 4. recopilat. Nec huic veræ resolutioni obstat l. 1. ibi, nec tenere intentionem ff. si mentor falsum modum dixerit. Nam omisso intellectu Bart. d. l. 1. n. 19. ff. de edend. & Fel. c. examinata de judic. & Ripæ l. edita C. de edend. dici potest, quod ideo ibi libellus viciatur, quia expresse ibi prohibitum fuit, actionem intentari in honorem agrimensoris, ut colligitur ex verbis illius text. ibi, beneficii loco, & ibi, honorarium. Ob idque operæ pretium duxi, actiones & earum libellos in isto tractatu præscribere juxta praxin, quæ hodie in tribunalibus frequentatur.

Ad cujus rei explicationem breviter nonnulla erunt præmittenda. Primò, quod Actio habet plures significationes secundum Alber. in suo dictionario verb. actio, Alciatum in l. edita Cod. de edend. & Benincasium in princip. Instit. de action. à num. 140. & Ambrosium Calepinum in suo dictionario, verb. ago, & verb. actio. In nostra tamen materia Actio significat jus persequendi in judicio, quod nobis debetur, juxta text. in princip. Instit. de action. & in l. nihil aliud. ff. de action. & obligat. & notant Bart. Bal. Angel. & omnes communiter ex Zaslo in princip. colum. 1. Instit. de action. & ibi Corrasius num. 3. & Benincas. num. 272. & 220. Secundò, quod actio alia est nativæ, & alia dativæ, secundum gloss. 1. in l. ex legato nominis Cod. de legat. quam testatur communiter receptam Jason in §. rursus num. 78. & 79. Inst. de action. & Oroscius in l. fin. ff. de edendo & Antonius de Meneses à Padilla in l. naturalis §. at cum do. ff. de prescript. verb. & Benincasius in præfat. ad tit. Instit. de action. Actio nativæ dicitur, quæ habet persistentem materiam, ex qua oriatur, utputà, contractum, vel obligationem; Dativæ vero dicitur, quæ hac materia caret, sed ex æquitate

prætoris datur. At verò in puncto juris verior opinio est, omnes actiones tantum nativas esse, cum sine persistente materia nulla actio reperiat, secundum Dec. & Alci. in l. cum mota Cod. de transact. Forcat. in dialogo 47. Duaren. in princip. Instit. de action. verb. actionem, & ibi Hotoman. num. 14. Nec effectus illius communis differentie inter nativam, & dativam, scilicet, quod dativa ad hæredes non transit, verus est secundum Covarr. in reg. possessor. 3. par. §. 1. num. 4. & Manuelem Costam in tit. de patre & nepote fol. 8. Tertio, quod actiones aliæ sunt directæ, & aliæ utiles, juxta text. in l. actionis ff. de actionibus & obligat. & in l. actio ff. de negot. gest. & in l. curatoris Cod. eodem tit. & gloss. in d. l. ex legato. Actiones directæ sunt, quæ antiquitus ex contractibus nominatis, utputà, exemptione, locatione & similibus descriptæ erant in albo prætoris juxta text. in l. 2. §. deinde ff. de orig. jur. & in l. 1. Cod. de interd. Postea tamen, quia multo plura essent negotia, quam actiones, ut in l. 4. ff. de prescript. verb. & plures essent contractus, qui non haberent certam formam actionum in albo prætoris descriptam, prætor, æquitate & publica utilitate suadente, actiones commodas dedit, quæ Utiles appellantur. Regulariter tamen directæ & utiles eandem naturam habent, ut probatur in l. actio. ff. de negot. gest. & notat Jason in l. cum fundus §. servum ff. si cert. petat. num. 14. Duarenus libr. 1. disput. l. 2. & l. jurisgentium §. sed ideo ff. de pact. Balduinus in §. fin. verbo utilis Instit. ad leg. Aquil. & Connanus lib. 7. commentariorum cap. 15. num. 10. & differentias inter utiles & directas congerit Bartolus in l. 1. ff. de act. & oblig. & Jason in d. l. cum fundus §. servum. num. 15. & Carolus Ruinus in l. 1. C. qui admitti num. 482. Quarto, quod Justinianus in tit. de action. plures divisiones actionum constituit. Primò enim dixit, actiones alias esse reales, & alias personales, in §. omnium Instit. de action. dixit etiam alias mistas, reales & personales simul, in §. quedam eod. tit. Secundò dixit, actiones quasdam esse civiles, & quasdam prætorias, in §. sed ista eod. tit. nbi prætorias subdivisit in reales & personales. De realibus egit in §. namque si cui usque ad §. in personam ejusd. tit. Et de personalibus prætorias egit à d. §. in personam, in quo text. juncto §. penales iterum prætorias personales subdivisit in personales prætorias, rei persequutorias: de quibus egit in §. de constituta, & in §. actiones & in §. item si quis eod. tit. & in personales prætorias, pœnæ persequutorias, de quibus egit in §. penales. Tertio dixit, actiones alias esse præjudiciales, & alias non præjudiciales, in §. præjudiciales eod. tit. Quarto dixit actiones quasdam esse rei persequutorias tantum, quasdam persequutorias pœnæ tantum, quasdam persequutorias rei & pœnæ simul, in §. sequens illa divisio de quibus egit à §. rei persequenda usque ad §. quadam. Quintò dixit, actiones alias in simplum, alias in duplum, alias in triplum, & alias in quadruplum dari in §. omnes eod. tit. quo in loco de omnibus egit, usque ad §. actionum. Sextò dixit, actiones alias bonæ fidei esse, & alias stricti juris, in §. actionum

tionum eod. tit. de quibus ibi egit. *Septimò* dixit, actiones alias arbitrarias esse, & alias non arbitrarias, in §. *præterea quasdam* de quibus ibi egit usque ad §. *sunt præterea usque ad finem tit.* Quarum omnium naturam & formulam sequens ordinem Justiniani explicabo in sequentibus resolutionibus.

SUMMARI A.

- 1 Primum caput de aliquibus actionibus tam personalibus, realibus, quam mixtis jure civili introductis.
- 2 Personalis actio est illa, quæ alicujus personam, vel ejus heredis non potest egredi.
- 3 Actio realis est, quæ continet jus in ipsa re, eamque sicut lepra leprosum comitatur.
- 4 Per personalem actionem personam tantam obligatam persequimur, at vero per realem quemcunque rei possessorem.
- 5 Ut personalis actio oriatur, necessarium est, contractum vel quasi contractum, maleficium vel quasi maleficium adesse.
- 6 Realis actio tantum nascitur ex jure, quod in re habemus.
- 7 Per personalem actionem intendit quis dari sibi oportere, quod dominii translationem significat.
- 8 Per realem actionem non novum jus, sed ut id, quod est, declaratur, actor postulat.
- 9 Sicut personalis actio Condictio, ita & realis Vendicatio nuncupatur.
- 10 Mixtae actiones ea dicuntur, quæ simul & personales & reales sunt.
- 11 Speciem de per se non constituunt actiones mixtae, sed qualitate tantum differunt.
- 12 Civiles actiones sunt illa, quæ civili jure; prætorie, quæ à prætore inductæ fuerunt.
- 13 Prætores possunt jura & actiones dare.
- 14 Sicut civiles actiones perpetuo, ita prætorie per annum durare solent.
- 15 Quando honoraria actio est rei persecutoria, perpetuo durat.

CAPUT I.

De nonnullis actionibus personalibus, realibus, & mixtis à jure civili descendentes.

- D**iximus in initio hujus tractatus, actiones esse personales nonnullas, alias reales, & alias mixtas, & alias inductas esse à jure civili, & alias à jure prætorio cum Justiniano in §. *omnium juncto §. quedam* Instit. de action. Personalis actio est, quando jus invenitur in ipsa obligatione, & comitatur personam obligati, vel ejus heredis, qui suam personam repræsentat, nec ultra progreditur. Realis vero actio est, quando jus reperitur in ipsa re absque obligatione, & rem ipsam comitatur, & datur contra quemcunque rei possessorem. Ita colligitur ex d. §. *omnium in vers. namque juncto vers. aut cum eo*, & ex l. *actionum genera in principio ff. de actionibus & oblig. & tradit Jason. num. 2. & Gomez. num. 13. in d. §. omnium.* Ex quibus constat personales actiones differre à realibus. *Primò*, quia per personales consequimur jus contra solam personam, quæ contraxit, vel deliquit, vel con-

tra ejus heredem, juxta text. in d. §. *omnium*, & in d. l. *actionum.* Per reales vero persequimur rem à quocunque possessore, ut probatur in d. *juribus*: & ita natura ipsa differunt prædictæ actiones. *Secundò*, differunt Origine, quia personalis oritur ex contractu, vel quasi contractu, ex maleficio, vel quasi maleficio, ut probatur in d. §. *omnium in illis verbis ibi*, vel aliis quibusdam modis, *secundum Jason. ibi num. 33. & Cujacium.* Realis autem oritur ex re vel jure, quod in re habemus, ut probatur in d. l. *actionum in princ. & in d. §. omnium vers. namque & vers. aut cum eo.* *Tertiò*, differunt in effectu, quia per personalem actor concludit, quod reus condemnatur ad dandam sibi rem, vel ad dominium transferendum, aut ad aliquid faciendum, ut probatur in d. §. *omnium vers. namque*, & in §. *appellamus* Instit. de act. At verò per realem actor petit, quod declaretur dominus illius rei, ut probatur in l. *Pompeius. §. sed & is ff. de procurat. & in l. ex diverso ff. de rei vendic.* *Quartò*, differunt nomine, quia personales Condiçiones appellantur; reales verò Vendicationes, ut in d. §. *appellamus*, & in d. l. *actionum in princ.* Mixtae autem actiones sunt, quæ nec merè reales, nec personales sunt, sed simul reales & personales, utputà, actio finium regundorum, communi dividundo, familiæ heriscundæ, ut probatur in §. *quedam* Instit. de actio. & in l. *actionis 36. vers. mixta ff. de action. & oblig.* Quæ tamen actiones mixtae non constituunt speciem de per se, sed differunt qualitate, *secundum Jasonem in d. §. omnium num. 27. & in l. 2. num. 2. ff. de verbor. oblig. Gomezium in d. §. quedam Maynerium in lib. 2. actionum num. 4. & hanc testatur communem opinionem Jason. in l. si arrogator. num. 45. de adopt. quamvis in specie differre dicat gloss. in d. §. omnium verb. summa. & alii communiter, quos refert Jason. ibi num. 26. & Alex. in l. in actibus ff. de in lit. jurand.* Rursus actiones inductæ à jure civili dicuntur civiles, quia ex legibus civilibus descendunt; Prætorie verò, quæ à prætore sunt comparatæ: tanta enim fuit prætoris autoritas, ut jura & actiones dare posset, juxta text. in l. 2. §. *eo tempore ff. de orig. jur. & in §. prætorum* Instit. de jure natur. Et actiones civiles differunt à prætoriis: quia civiles sunt perpetuæ, prætorie verò durant per annum, juxta text. in l. *honorariis ff. de actionibus & oblig. & in princ. Instit. de perp. & temp. action.* Quod verum est, quando prætorie sunt poenales; cæterum quando sunt rei persecutorie, perpetuo durant: ut probatur in d. *princip. de perp. temp. action.* Et an actiones descendentes à statutis & constitutionibus conditis à Ducibus, Marchionibus, Episcopis, aut correctoribus sint perpetuæ, vel annales; resolvunt Jason. in §. *sed ista à num. 27. Instit. de action.* Avilesius in cc. *prætorum*, cap. 17. Avendanius de mand. princip. cap. 5. num. 9. & 10. & in cap. 6. num. 4. Et de omnibus supradictis actionibus personalibus, realibus, & mixtis à jure civili, & à prætorio inductis sigillatim suo loco à nobis erit dicendum, priùs à personali incipiendo in genere, &c.

SUMMARI A.

- 1 Omnes actiones personales dicuntur condiçiones.
- 2 Olim qui in personam agebat, suo adversario prius

- 3 In personalibus actionibus instituendis denuntiatio non est hodie necessaria.
- 4 Condiçionis appellatio omnis actio personalis continetur.
- 5 Certi condiçio generalis est, competitque ex omni causa, qua quid certum petitur.
- 6 Condiçio trahitur ad eas etiam causas, quibus non certum exigitur.
- 7 Personalis actio ad rem propriam fere nunquam datur.
- 8 Qui semel est dominus, amplius dominus effici non potest.
- 9 Ad dandum competit actio personalis.
- 10 Verbum, dare, translationem dominii significat.
- 11 Contra furem actio personalis competere potest.
- 12 Omnis actio degenerat contra furem.
- 13 Dominium in furem translatum esse fingitur.
- 14 Personalis actio ex contractu, vel quasi, aut ex maleficio, vel quasi maleficio nascitur.
- 15 Libellus in actione personali sermone Hispano conceptus.

§. I.

De personali actione.

- P**ersonalis actio appellatur Condiçio à verbo antiquo, *condicere*, quod significabat denunciare. Et hinc condiçiones omnes actiones personales nuncupantur, ex eo, quod olim, qui in personam ageret, denunciare suo adversario soleret, ut certa die judicio adesset. Nam postquam extra judicium familiariter debitorem commouerat, ut ei solveret, adversario non satisfaciante, dicebat eidem & denunciabat diem, qua in judicio sistendum esset. Et à tali prædiçione & denunciatione dici actiones in personam appellatæ fuerunt Condiçiones: quod nomen adhuc retinent: Licet hodie talis denunciatio necessaria non sit: ac idèò improprie & abusive actiones personales appellantur condiçiones, quia solummodò retinent vestigium nominis absque effectu, juxta text. in §. *appellamus. Institut. de actio.* & resolvunt ibi Hottoman. num. 17. Mynsing. numer. 2. Joannes Corrafius num. 5. & Brissonius lib. 3. de verbor. significat. *ver. condicere.* Qua in re observandum erit, quod licet appellatio condiçionis omnis actio personalis contineatur juxta text. in l. *actionum, in princ. ff. de action. & oblig.* cum ex omni causa contractuve, quo certum quid petitur, competit certi condiçio, ut in l. *certi condiçio ff. si cert. pet.* tamen etiam trahitur ad eas actiones personales, quæ certam nomen non habent: & dicitur condiçio incerti, utputà condiçio ob causam, indebiti, sine causa, ex lege & similes, *secundum Brissonium, in d. lib. 3. verb. condiçio, & Corrafius in dict. §. appellamus num. 7.*
- 7 Ex qua resolutione colligitur vis & effectus actionis personalis, scilicet, quod per eam nemo potest rem propriam petere juxta text. in §. *sic itaque discretis. Instit. de action. ibi*, si apparet dare oportere. Quod exponi debet, id est, si agat actione personali, *secundum Fabrum & Angelum ibi receptos à Mynsing. ibidem num. 2.* Quamvis aliter explicet Dynus receptus ab Hottoman. & Corrafius ibi: & quidquid aliter exponat ibidem

Jason. num. 15. Et ita ibi constituitur Regula, nempe, quod nemo potest rem suam ab alio condicere, id est, nemo potest actione personali rem propriam petere: quæ regula etiam probatur in l. *fin. ff. usufruct. quemadmod. casu.* Et ratio prædictæ regulæ est, quia quod proprium alicujus est, amplius illius fieri non potest, ut probatur in dict. §. *sic itaque* ad quod text. ille quotidie allegatur ex Jasone ibi numer. 3. probatur etiam in l. 3. §. *ex pluribus ff. de acquir. possess. & in l. non ut ex pluribus ff. de regulis juris, & in l. proprias Cod. de legat.*

Undè cum actio personalis concludat ad dandum, vel ad faciendum, ut probat text. in dict. §. *sic itaque ibi, dare oportere, & in §. omnium in vers. namque ibi, dare aut facere, & in d. §. appellamus, ibi, dare aut facere*: & verbum, *Dare*, importet translationem dominii, ut probat text. in d. §. *sic itaque, & in l. ubi autem non apparet. §. fin. ff. de verbor. oblig. & in l. si ita distrahatur in fine ff. de contrahend. empt.* merito ergo res propria actione personali peti non potest. Quæ tamen regula fallit in fure: quia in odium furis introductum est, ut quis rem propriam à fure condicere possit juxta text. in d. §. *sic itaque ver. plane, & in l. fin. ff. quemadmod. usufruct. cau.* Ubi Jureconsultus inquit, quod omnis condiçio degenerat contra furem: & ita condiçio furtiva, quæ est actio personalis, rei tamen persecutoria, competit domino, quæ repetit rem propriam furto subtractam, vel ejus æstimationem. Quod specialiter in odium furis contra naturam actionis personalis per condiçionem furtivam agitur ad dandum. Fingitur enim dominium translatum esse in furem, ut actioni personali locus sit, ut pluribus actionibus teneri conveniri que possit pro re furtiva; juxta text. in d. §. *sic itaque vers. plane. quem ita ibi intelligunt Faber, Angelus, Jason n. 34. & Plateanus n. 3. & Corrafius n. 4.* Rursus personalis actio descendit ex contractu, vel ex maleficio, juxta text. in d. §. *omnium, & in l. actionum ff. de act. & obligat.* descendit etiam ex quasi contractu, vel quasi maleficio; ut probatur in d. §. *omnium ibi; aliis quibusdam modis secundum Jasonem ibi, num. 33.* Et ita quando aliquis alicui est obligatus ad aliquid dandum, vel faciendum ex contractu, vel ex quasi contractu, vel ex maleficio, vel ex quasi maleficio, tenetur actione personali, & per eam conveniendus erit ab actore. Et libellus concipiendus erit formæ sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE personali.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano como mas aya lugar de derecho, fazo rezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda contra fulano. Y contando el caso della digo, que assi es. Que el dicho fulano y yo fuymos concertados, en que yo fuesse a la villa de Madrid à llenar cierto processo y otros recaudos, y que por el trabajo el me daría y pagaría diez ducados. Lo qual yo hyze y cumpli de mi parte, y le traxe certificacion de la entrega de los dichos recaudos, y por ello esta obligado a me dar y pagar los dichos diez ducados en que fuymos concertados. Y aunque

por mi ha sido requerido muchas y diversas vezes, que me pague los dichos ducados, no lo ha querido, ni quiere hazer, sin contienda de juyzio. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste para el vencimiento desta causa de lo sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sententia, que en tal caso lugar aya, condene al dicho fulano à que me de y pague los dichos diez ducados: y assi condenado à ello le compela y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas, protesto: y el officio de v. m. imploro. Y juro à Dios y à esta cruz que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Singula clausula generales hujus libelli explicantur sup. in part. 1. tomi in 5. temp. de belli oblatione, qua omnibus libellis & formulis actionum conducunt: ac ideò earum expositio in isto tractatu repetenda non est.

S U M M A R I A.

- 1 Soli domino competit actio furtiva contra furem.
- 2 Criminaliter potest fur accusari.
- 3 Quatuor actionibus tenetur reus civiliter conventus.
- 4 Per conditionem furtivam ipsa res subtracta petitur.
- 5 Conditio furtiva domino tantum, actio vero furti ei, cujus interest, competere potest.
- 6 Melius est conditione furtiva, quam rei vendicatione rem exigere.
- 7 Rei vendicatio contra possessorem tantum competit.
- 8 Conditio furtiva competit contra furem & ejus heredem, etiamsi possidere deserint.
- 9 Etiamsi res apud furem sine culpa pereat, competit adversus ipsum conditio.
- 10 Fur semper in mora legali esse dicitur.
- 11 Etiamsi res furtiva pereat, condemnandus est fur, & tanti res aestimatur, quanti unquam plurimi fuit à die commissi furti.
- 12 In conditione furtiva veniunt fructus tam percepti, quam percipiendi.
- 13 Si fur offerat rem furtivam, & postea apud ipsum pereat, conditione liberatur.
- 14 Re apud furem perempta, potest actor agere ad ipsam rem, vel ad ejus aestimationem.
- 15 Libellus in actione furtiva Hispano sermone confectus.

§. II.

De actione furtiva.

Quia in §. præcedenti diximus, actionem furtivam personalem esse, rei tamen persecutoriam, & de ea mentionem fecimus, ideò libuit eam hinc inferere. Competit enim ista actio furtiva domino rei ad repetendam rem propriam furto subtractam, vel ejus aestimationem. Et hoc specialiter inductum est contra naturam actionis personalis in odium furis, ut pluribus actionibus teneatur. Nam fur præter criminalem accusationem, qua impeti potest, juxta text. in l. fin. ff. de furtis, aliis quatuor actionibus civiliter conveniri potest, scilicet, actione furti, qua datur ad poenam in duplum, si furtum non sit manifestum; & in quadruplum, si sit manifestum,

juxta text. in d. §. sic itaque vers. plane, & in §. ex malefictis Institut. de action. & in §. ult. Justit. de oblig. qua ex delict. Item rei vendicatione, & actione ad exhibendum, juxta text. in l. si profure. §. 1. ff. de condict. furt. De quibus actionibus suo loco agemus. Item & conveniri potest hac actione furtiva, de qua in præsentia agimus, & in tot. tit. ff. de condict. furt. per quam res ipsa furto sublata petitur, ut in d. §. sic itaque. §. plane, & in l. 1. ff. de conditione furtiva. Differunt tamen inter se; quia ista condictio furtiva datur domino rei tantum, ut in l. fin. ff. usufr. quemadmod. caveat. & in l. 1. ff. de condict. furt. actio vero furti datur non dominis, si sua interest, ut in l. manifestissimi §. sed cum. Cod. de furt. & in l. is cuius, l. itaque ff. cod. Insuper commodius est domino agere conditione furtiva, quam rei vendicatione, ut in l. rem. ff. de rei vendicat. Rursus rei vendicatio datur solummodo adversus possessorem, ut in l. 1. actionum ff. de actionibus & obligationibus, & in §. fin. Instit. de oblig. qua ex delicto. Conditio vero furtiva datur adversus furem, & ejus heredem; tamen rem furtivam non possideant, ut in l. si profure. §. ult. ff. de condict. furt. Præterea ista conditio competit, etiamsi res furtiva casu & sine culpa furis pereat, ad ejus aestimationem, ut in d. l. si profure. §. fin. & in l. in re furtiva. ff. de condict. furt. Quia fur semper est in mora, ut in l. inter stipulantem. §. Stichum ff. de verbor. obligat. & in d. l. in re furtiva, & tunc res aestimatur tanti quanti plurimi unquam fuit à die commissi furti, & veniunt fructus percepti & percipiendi, juxta text. in d. l. in re furtiva, nisi fur eam obtulerit & deinde perierit, quia tunc cessat conditio furtiva, ut in d. l. in re furtiva. Adverte tamen, quod re perempta in electione actoris est, agere ad ipsam rem, tanquam peremptam, vel ad ejus aestimationem, secundum Bartol. in l. stipulationes non dividuntur ff. de verborum obligat. quest. 6. receptum ab Alexand. ibi, & à Mynsing. in d. §. sic itaque num. 20. Et libellus in hac actione furtiva concipi poterit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE furtiva.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y me querrello, y pongo demanda contra fulano, y digo, que assi es, Que en un dia deste presente mes de mayo, que se contaron ocho dias del, deste presente año de 1583. El dicho adverso entro en mi casa con animo de hurtar lo que hallasse: y contra mi voluntad tomo y llevo una ropa mia nueva de raso negro, que valdria treynete ducados, y la trasporto à donde el quiso: la qua les obligado à me dar y bolver por ser como es mia y me pertener jure domini, vel quasi. Y puestro que à ello es obligado y por mi ha sido requerido, no lo ha querido ni quiere hazer: porque pido à v. m. del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia: y si otro mayor pedimiento es necesario avido aqui por expreso, y mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sententia, que en tal caso lugar aya, condene al dicho fulano à que me de, buelva, y ref-

y restituaya la dicha mi ropa que me llevo, o treyneta ducados, por ella que valia à su justa y comun estimacion, &c. Y para ello pido cumplimiento de justicia y el officio de v. m. imploro y las costas, protesto. Y juro à Dios y à esta que esto no pido de malicia, &c.

S U M M A R I A.

- 1 Reales actiones rei vendicationes dicuntur, quæ à verbo Vendicare appellantur & denominantur.
- 2 Vendicare nihil aliud est, quam propriam rem ab alio possessam in potestatem nostram reducere.
- 3 Realis actio appellatur, quando jus sine aliqua persona obligatione in ipsa re reperitur. Requisita, ut rei vendicatio competat, traduntur.
- 4 Rei vendicatio tantum competit domino vero, vel quasi.
- 5 Sufficit, ut rei vendicatio competat, habere quem dominium revocabile.
- 6 Possessor majoratus potest rei vendicatione experiri, si ab alicujus rei possessione ceciderit.
- 7 Dominium utile habenti competere potest rei vendicatio.
- 8 Qui simpliciter in rei vendicationis libello dominium rei probaturum se dixerit, etiamsi utile tantum probet, in causa obtinebit. Dominium duplex est, directum & utile, secundum communem Doctorum contra Paul. Castr. Ignem & Velasum.
- 9 Emphyteuta potest agere rei vendicatione.
- 10 Locator ad longum tempus potest rei vendicationem intendere.
- 11 Sufficit quem esse dominum tempore sententia, ut in rei vendicatione obtineat, licet tempore, quo intentavit rei vendicationem, non fuerit dominus.
- 12 In libello debet actor exprimere, adversarium rem possidere, aut ejus rei nudum esse detentorem.
- 13 Nudus detentator si possessorem in judicio nominet, à rei vendicatione liberatur.
- 14 Verus possessor ibi debet causam prosequi, ubi prius cepta fuit per detentorem.
- 15 Adversus eum, qui dolo desit possidere, rei vendicatio competit.
- 16 Actor debet certa demonstratione rem, super qua agit, demonstrare.
- 17 In libello debet actor postulare, quod dominus rei petita declaretur.
- 18 Actor petere debet, rem sibi cum fructibus tam perceptis, quam percipiendis restitui.
- 19 Damnum & interesse potest petere actor sibi refarciri.
- 20 Fructus, interesse & damnum liquidari debent à judice in ipsa sententia condemnatoria.
- 21 Libellus in actione reali Hispano sermone compositus.

§. III.

De actione reali.

Reales actiones appellantur rei vendicationes juxta text. in l. actionum in princip. ff. de action. & oblig. & in §. appellamus Institut. de

action. Et nuncupantur rei vendicationes à verbo, vendicare. Est enim Vendicare rem ab alio possessam in jus potestatemque nostram revocare, ut probatur in l. Quintus 29. §. argento & §. cui legatum ff. de auro & argent. legat. & in l. 66. ff. de rei vendicatione. Et inde Vendicationes sunt actiones, quibus rem nostram esse intendimus: Ita explicant Hottoman. Mynsing. & Corraf. in d. §. appellamus. & Brillon. lib. 19. de verborum signific. verb. vendicatio. Rursus reales actiones sunt, quando jus repetitur absque obligatione alicujus personæ, & rem ipsam comitatur; daturque contra quemcunque rei possessorem, ut in cap. 1. supra, in princip. diximus. Et ad hoc, ut actio realis, id est, rei vendicatio alicui competat, requiruntur sequentia. Primo requiritur, quod actor dicat, se dominum esse illius rei, & ad se pertinere jure domini vel quasi, ut in l. in rem. ff. de rei vendicatione & in l. doce ancillam Cod. eodem titul. & in l. 25. tit. 2. part. 3. Et quid sit dominium, tradit Bart. in l. si quis vi. §. differentia numer. 4. ff. de acquirenda possessione cujus definitio communiter recipitur, secundum Ripam in rubrica extra de causa possess. & propri. & doctissimum Pinellum in Rub. Cod. de bonis matern. 1. parte; & illam diffinitionem Bartoli eleganter explicat more suo solito Doctissimus & piissimus Doctor Navarrus in relectione capituli non dicatis 12. questione 1. in præmissis numer. 7. ver. undecimo. Sufficeret tamen actori, ad hanc actionem habere dominium revocabile, ut in l. non ideo minus ff. de rei vendicat. Quo fit, possessorem primogenii agere posse rei vendicatione pro suo majoratu, si à possessione caderet secundum Palatum Rubicum in l. 46. Tauri num. 2. & Anron. Gomez in l. 40. Tauri num. 76. Quinimo sufficeret actori habere utile dominium, ut in l. superficiario ff. de rei vendicatione & in l. 1. ff. si ager vectigalis, vel emphyt. & tenet gloss. in §. omnium verb. possideat. Institut. de action. communiter recepta ex Jafone ibi num. 66. & Gregor. Lop. in l. 1. tit. 28. part. 3. in gloss. verb. el señorio. Unde qui in libello simpliciter dixerit, se rei dominum esse, & postea probaverit utile dominium, obtinebit in causa juxta text. in l. si mater. §. eandem causam ff. de exception. rei judic. & hanc dixit communem opinionem olim præceptor meus venerandus doctissimus Pinellus in l. 1. Cod. de bon. matern. 2. part. numer. 8. Quod intelligendum est juxta id, quod resolvit Covarr. in reg. possessor. 3. part. §. 1. num. 2. Et quod sit utile & directum dominium docent Bart. & omnes in l. 1. §. qui in perpetuum ff. si ager vectig. & Parisius in consil. 50. num. 21. volum. 1. & probatur in authen. si vero dominus temporalis Cod. de hered. ubi fit mentio domini superioris: Ergo est dominium inferius. Et ita agnoscit dominus Franciscus à Sarmiento, ubi alia genera domini constituit in lib. 3. selectarum cap. 11. num. 27. Quamvis Paulus Castrensis in d. l. si quis vi. §. differentia & Ignem in l. contractus numer. 137. ff. de regulis juris & Velasus de jure emphyt. quest. 13. teneant, non esse utile dominium. Fit etiam ex superioribus, emphyteutam posse agere rei vendicatione, secundum Bart. in l. si mater. §. eandem numer. 2. ff. de except. rei judic. Fit insuper, locator rem alicujus rei ad longum tempus posse agere rei vendicatione, secundum Bart. in l. codicillis

- illis §. instituto ff. de legatis 2. & communiter omnes ex Pinello in l. 1. Cod. de bonis matris 2. part. num. 18. Sufficeret denique actori, se dominum rei esse tempore sententiae, etsi dominus non esset tempore, quo rei vendicationem intentavit, sed postea lite pendente dominium supervenit, secundum gloss. fin. in l. si rem §. fin. ff. de pignoratitia actione, quam sequuntur Panormit. & alii in c. abbate sane de re judicat. Quod verum est secundum id, quod docet Bart. in l. & an eadem §. actiones num. 18. ff. de excep. rei judic. & Jason. in d. §. omnium num. 66. Secundo requiritur, quod actor in libello dicat, adversarium possidere, vel rem detinere, ut probat text. in l. officium ff. de rei vendicatione & in l. 1. Cod. de alienatione judic. & in c. examinata de jud. & in l. 25. titu. 2. part. 5. & firmat gloss. in d. §. omnium verb. possideat & ibi Jason num. 76. & Mynsing. num. 24. & Hotoman. verb. de aliqua re. Quod verum est procedere, nisi verus possessor se offerat liti: quia tunc rei vendicatio cessat contra de tentorem, ut in l. 1. Cod. ubi in rem actio, & in c. quoniam frequenter §. quod si super rebus ut lite non contestata & in l. 29. tit. 2. par. 3. Tenebitur tamen verus possessor se offerens liti causam prosequi coram iudice, ubi prius fuit coepa, quando comparet pro defensione utilis dominii nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominii. Ita resolvit Covarruv. in pract. questionibus cap. 8. n. 2. & probatur in l. 57. titu. 6. par. 1. Pari modo rei vendicatio datur adversus eum, qui dolo defuit possidere, ut in l. quod si de dolo ff. de rei vendic. & in l. 30. tit. 2. par. 3. Tertio requiritur, quod actor in libello rem, quam petit, per duo confinia declaret, ut probatur in l. forma ff. de censibus, & in l. si in rem ff. de rei vendicatione & in l. 25. titu. 2. part. 3. Quarto requiritur, quod actor petat, se dominum rei declarari, juxta text. in l. ex diverso §. 1. & ibi Bart. ff. de rei vendic. & Jason. in d. §. omnium num. 172. Ultimo requiritur, quod actor petat, reum condemnari ad rei restitutionem cum fructibus perceptis & percipiendis, ut probatur in l. fructus 34. ff. de rei vendicatione, & in l. si navis §. fin. ff. eodem titu. & in l. 39. titu. 28. part. 3. & explicat Jason in d. §. omnium num. 75. Covarr. lib. 1. variarum cap. 3. num. 1. & 6. Pinellus in l. 2. Cod. de rescindenda venditione 2. part. cap. 4. num. 50. & Conmanus lib. 8. commentariorum cap. 11. Quinimo actor petere poterit damnum & interesse, juxta text. in l. non solum ff. de rei vendic. in l. 39. titu. 28. par. 3. Animadvertite tamen, hodie oportet, quod praedicti fructus, interesse, vel damnum à iudice liquidari debent in ipsa sententia, qua reum ad rei restitutionem condemnat, ut probatur in l. 25. tit. 5. lib. 2. recopilat. & in l. 20. tit. 9. lib. 3. recopilat. Et libellus in actione reali concipiendus erit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
reali.

ILLUSTRE SEÑOR.

- 11 **F**ulano vezino de tal parte, como mas aya lugar de derccho, parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano vezino de tal lugar, y digo que

assi es, Que perteneciendome como me pertenece juere dominii, vel quasi, un prado cerrado, que es en tal parte, de que son linderos de una parte prado de fulano, y de la otra tierra de fulano, el dicho adverso sin titulo, ni causa que bastante sea tiene entrado, y ocupado el dicho prado y lo tiene y posee, goza, y des fructa do tanto tiempo à esta parte. Y aunque por mi ha sido muchas y diversas vezes requerido, que me lo dexebuelva, entregue, y restituya, no lo ha querido, ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à v. m. que, avia mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro mas o mejor pedimientonecessario siendo por expreso, del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sententia, que en tal caso lugar aya, me declare por señor, vel quasi del dicho prado, y assi declarado condene al dicho adverso à que me de, buelva, entregue y restituya el dicho prado con mas los fructos, que deste el dia, que se metio en el dicho prado ha rentado, y podido rentar y rentare hasta la real entrega que estimo en tantas mil maravedis cada un año: y mas le condene en totos los daños y menoscabos que el dicho prado tiene despues que el adverso lo posee. Sobre que pido justicia, y costas: y el officio de vestra mag. imploro, y juro en forma de derecho, &c.

SUMMARIA.

- 1 Confessoria & negatoria actiones, que pro servitutibus competunt, reales sunt.
- 2 Servitus alia est personalis, alia realis, & alia mista.
- 3 Personalis servitus est, que debetur à persona persona.
- 4 Res propria nemini servire potest.
- 5 Servitus realis est, que à re rei debetur.
- 6 Libellus in actione reali debet formari in praedio, & non in persona.
- 7 Realium servitutum quaedam urbanae sunt, quaedam rusticae.
- 8 Urbanae servitutes sunt illae, quae sunt constitutae in aedificiis habitandi causa factis.
- 9 Urbanum praedium, non locus, sed materia facit.
- 10 Rustica servitus illa dicitur, quae constituta est in praediis non habitandi, sed fructuum percipiendorum causa.
- 11 Servitus utrum sit urbana, vel rustica, ex qualitate praedii dominantis cognoscitur.
- 12 Mista servitus est, quae debetur à re persona.
- 13 Personalis servitus cum persona extinguitur.
- 14 Reales servitutes vendicari possunt, tanquam realia.
- 15 Servitutum quaedam sunt continuae, quaedam quasi continuae, quaedam discontinuae appellantur.
- 16 Continuae servitutes sunt, quae factum hominis non requirunt.
- 17 Quasi continuae sunt servitutes, quae post principium non requirunt factum hominis.
- 18 Discontinuae servitutes appellantur, quae semper factum hominis desiderant.
- 19 Pro servitutibus Confessoria & Negatoria competit actio.
- 20 Confessoria actio illi competit, qui asserit, sibi servitutem constitutam esse & deberi.
- 21 Nega-

- 21 Negatoria actio ei accommodatur, qui servitutem deberi negat.
- 22 Negatoria & Confessoria actiones pro juribus incorporalibus competunt.
- 23 In libello confessoria allegare debet actor, se dominum esse praedii dominantis, & ab alio praedio suo servitutem debitam esse.
- 24 Pradialis servitus sine duobus praediis consistere nequit.
- 25 Sufficit quem esse dominum praedii dominantis, utile vel quasi dominium habere.
- 26 Ut actio Confessoria competere possit, sufficit quem jus habere in praedio dominante.
- 27 Creditori competit Confessoria actio.
- 28 Usufructuarius etsi non proprio, domini tamen nomine Confessoria agere potest.
- 29 Agens Confessoria actor demonstrare debet fundum dominantem per duo confinia & eodem modo servientem.
- 30 Actor si velit Confessoria actione experiri, allegare debet, se in quasi possessione servitutis constitutum esse.
- 31 Confessoria actio pro servitute constituta, non pro constituenda datur.
- 32 Dicere debet actor Confessoria agens, se ab adversario servitute uti prohiberi.
- 33 In libello debet actor petere, quod iudex declaret, servitutem suo praedio ab adversario fundo debitam esse.
- 34 Actor in Confessoria actione instituenda potest fructus & damna postulare.
- 35 In libello confessoria actionis petere debet actor, quod iudicis officio ab adversario suisque heredibus caveatur, non fore se ab ipsis in futurum impediendum.
- 36 Creditor usufructuarius & alii habentes jus in re si Confessoria experiantur, jus, quod eis in re competit, allegare tenentur.
- 37 Negatoria competit neganti servitutem debitam esse.
- 38 Quamvis actor sit in possessione servitutis, probare tenetur, sibi debitam esse.
- 39 Omnis res libera praesumitur.
- 40 Agens negatoria allegare debet, se dominum praedii esse, item praedium liberum esse.
- 41 Si quis negatoria experiat, allegare tenetur, adversarium inquietare eum ratione servitutis sibi non debita.
- 42 Actor negatoria agens potest petere non solum fructus & damna, sed etiam interesse.
- 43 Negatoriam intendens potest à iudice petere, ut ab adversario cautionem exigat, quod nec ipse, nec ejus heredes eum amplius inquietabunt.
- 44 Libellus in actione Confessoria Hispano sermone formatus.
- 45 Libellus in actione Negatoria Hispano sermone conceptus.

§. IV.

De actione Confessoria, & Negatoria.

- 1 **A**ctiones Confessoria & Negatoria reales sunt, & pro servitutibus competunt, ut in §. aque si agat. Inst. de act. Pro quarum explicatione constituendum erit, Servitutum tres esse species, scilicet, Personalem, Realem & Mista, ut probat text. juncta gloss. in l. 1. Suarez de Paz Praxis Eccl.

ff. de servit. & l. 1. tit. 31. part. 3. Capolla in tit. de servit urban. prad. c. 1. num. 1. & Anton. Gomez 2. tom. var. c. 15. num. 1. Personalis servitus est, quae à persona personae debetur, utputa, quando dominus alicujus servi concessit alteri operas in eodem servo. Ita exemplificat Faber & Jas. n. 8. in d. §. aque si agat. Et in isto exemplo intelligi debet d. l. 1. titu. 31. part. 3. quamvis Gregor. Lup. ibi intelligat in servitute, quam debet servus domino; quod tamen falsum est, cum in re propria servitus constitui non possit, ut probatur in l. in re com. ff. de servit. urban. prad. & tradunt Jason num. 2. in d. §. aque Capolla ubi supra c. 7. & Anton. Gomez in d. ca. 15. numer. 1.

Servitus Realis est, quae debetur à re rei, ut servitus urbana & rustica, quae non debetur personae, sed praedio, ut l. unus ex sociis ff. de serv. rust. prad. Et ideo libellus ex sententia in praedio, & non in persona debet formari, ut in l. qui aliena §. fin. ibi sententia praedio datur ff. de negot. gest. Capolla ubi supra c. 2. num. 1. Et definitionem servitutis realis ponit Bartol. l. 1. ff. de servit. & explicat Capolla d. c. 2. num. 3. Menses in rubr. Cod. de servit. num. 8. Et servitutum Realium quaedam sunt Urbanae & quaedam rusticae. Urbanae sunt, quae sunt constitutae in aedificiis habitandi causa factis, sive in villa, sive in civitate, quia praedium urbanum locus non facit, sed materia, ut in l. urban. prad. ff. de verb. sign.

Servitutes Rusticae sunt, quae constitutae sunt in praediis causa fructuum percipiendorum factis, ut l. eo jure §. stabula ff. quibus mod. pign. tac. cont. explicat Capolla ubi supra c. 11. n. 1. Et distinguitur, an sit urbana, vel rustica ex qualitate praedii dominantis, cui servitus debetur, non ex qualitate praedii debentis servitutem, ut l. 1. §. area ff. de servit. rustic. prad. Capolla d. c. 11. n. 10.

Servitus vero mista est, quae debetur à re personae, ut Ususfructus, Usus & Habitatio: & istae etiam dicuntur personales, ut in l. ff. de servit. quia cum persona extinguuntur, ut l. non solum la 2. §. tale ff. de libera legat. Dicuntur etiam reales, quia tanquam realia vendicantur, ut in l. uti frui in princip. ff. si usufruct. petat. Et de his mistis agit late Capolla ubi supra c. 3. cum tribus sequentibus & Antonius Gomez dict. cap. 15. n. 2.

Rursus servitutum quaedam sunt continuae, quaedam quasi continuae, & quaedam discontinuae. Continuae sunt, quae habent causam continuam & perpetuam, & factum hominis non semper requirunt, licet à principio requiratur ad constituendam servitutem, ut servitus aquae ductus, altius non tollendi, tigni injuncti. Quasi continuae servitutes dicuntur, quae post principium non requirunt factum hominis: non tamen semper sunt in usu actualiter, sed potentialiter, ut servitus stillicidii, aquae ductus ex caelo cadentis, quia non semper pluit. Discontinuae servitutes sunt, quae semper requirunt factum hominis, ut servitus Itineris, Viae & similes. Hanc distinctionem servitutum constituit gl. in l. servitutes ff. de servit. & Capolla ubi supra, cap. 19. Et praecipuus effectus hujus

divisionis versatur circa præscriptionem servitutum, ut resolvit Capolla in dict. cap. 19. & Anton. Gomez d. c. 15. à num. 24. & Covarruv. lib. 1. variarum cap. 17. num. 11. Et quis possit constituere servitutes, & quibus possint concedi, & in quibus reb. constituantur, & quomodo & qualiter constituantur, explicat Capolla late ubi supra in cap. 14. cum sequentibus.

19 His sic constitutis, dicendum est, pro servitutibus proditas esse duas actiones, scilicet, 20 Confessoriam & Negatoriam. Confessoria enim datur adversus eum, qui aliquem impedit servitute uti: Negatoria vero datur neganti, se servitute debere: & ita Confessoria competit ad vendicandam servitute; Negatoria autem ad vendicandam libertatem servitutis. Ita probatur in l. 2. & in l. loci corpus §. in confessoria ff. si servit. vendic. & in d. §. aque si agat. 21 Competunt etiam istæ actiones pro aliis juribus incorporalibus, utputa, si quis impediatur jure eligendi, decimandi, vel præsentandi, secundum gl. juncto text. in c. cum ecclesia de caus. poss. & propriet. & gloss. in c. examinata, de judic. verb. possidebas & gloss. in ca. non est moderamen verb. si vendicet 16. quest. 1. & tradunt Jason num. 35. Gomezus num. 12. in d. §. aque si agat & testatur communem Rebuffus in rit. de Decimis quest. 7. num. 11. & Jason. in l. si prius num. 3. & 4. ff. de novi oper. nunciat. et si contrarium sentiat Covarruvias libro primo variarum cap. 7. num. 10.

Et ad hoc, ut alicui competat actio Confessoria, requiruntur sequentia. Primò, quod actor in libello dicat, se dominum vel quasi dominum prædii dominantis esse, prædique suo servitute debere. Nam sine duobus prædiis servitus non constituitur, ut in §. penultim. Instit. de servit. rust. & in l. quoties §. 1. ff. de servitutibus & in l. ergo ff. de servitut. rust. Quo fit, actorem debere esse dominum prædii dominantis, ut probatur in l. 1. & 2. & ibi gl. verb. altius ff. si servit. vend. & notant communiter omnes ex D. Antonio de Padilla in l. 1. C. de servit. & aqua 25 num. 58. Sufficeret tamen, dominum directum, vel utilem, aut quasi dominum esse, ut probatur in l. in provinciali §. si ergo ff. de novi operis nunc. vel habere jus in re dominante, ut est creditor, qui, si impediatur uti servitute debita rei sibi pignoratæ, agere poterit hac act. confessoria juxta text. in l. ei qui ff. de servit. & in l. 28. creditori ff. de novi operis nunc. Usufructuarius tamen proprio nomine hac actione experiri non poterit, ut probatur in l. 1. in prin. ff. si usufruct. petat. Nomine vero domini bene agere poterit, ut probatur in l. unica vers. item Juliano ff. de remis. & resolvit Corasius in l. ei qui ff. de ser. num. 6. Et an usufructuarius, vel alius habens utile dominium constituere possit servitute, tractat gloss. & ibi Corasius in l. 3. ff. de servit. & Boerius in decis. 181. num. 2. Anton. Gomez in l. 4. Tauri, n. 84. & Pinellus in l. 1. Cod. de bonis matern. 3. part. n. 71.

29 Secundò requiritur, quod actor per duo confinia declaret fundum dominantem & servientem juxta text. in l. forma ff. de cens.

30 Tertiò requiritur, quod actor in libello dicat, se esse in quasi possessione servitutis: quia ista actio confessoria competit pro servitute constituta,

non vero constituenda, ut probat text. in l. sicuti §. sed si queratur ff. si servitus vendic. Et quomodo & qualiter possessio servitutis acquiri possit, docet Bartol. in l. 1. Cod. de servit. Jason in d. §. aque si agat num. 41. Dn. Antonius de Padilla in l. 2. n. 3. Cod. de servitut. & aqua. Quartò requiritur, quod actor dicat se ab adversario impedi uti prædicta servitute, ut probatur in l. si quis diurno §. fin. ff. si servit. vend.

Quintò requiritur, quod actor à giudice petat, 33 quod declaret, servitute debitam esse suo prædicio à prædicio adversarii, ut in l. sicuti §. si queratur ff. si servitus vendicetur.

Sextò requiritur, actorem petere fructus & 34 damna; nam hæc omnia in confessoria veniunt juxta text. in l. loci corpus §. in confessoria ff. de servit. vend. & in l. uti fruct. §. in his ff. si usufruct. pet.

Ultimò requiritur, quod actor petat, ut officio 35 iudicis sibi caveatur per impediendum, quod nec ipsi nec sui hæredes in futurum non impediunt eum uti prædicta servitute juxta text. in l. egi & in l. harum ff. si servit. vend. Est advertendum, quod quando confessoria intentatur à creditore usufructuario, vel superficiario, necesse est dici, se esse creditorem usufructuarius, vel superficiarium: & in hac actione libellus erit formandus modo paulò inferius scripto.

Negatoria actio competit neganti se servitute 37 debere, ut supra diximus. In qua actione 38 ne illud erit observandum, quod licet adversarius sit in quasi possessione servitutis, per hoc tamen non liberabitur ab onere probandi, servitute constitutam fuisse, etiam si actor non probet libertatem suæ rei: quia præsumptio juris est, quemlibet fundum liberum esse, ut 39 probatur in l. altius C. de servit. & in l. sicuti §. sed si queratur, juncta gloss. ff. si servit. vendic. & tradunt Tiraquell. de jur. primogen. quest. 17. op. 11. & Alciat. in reg. 2. part. 2. Et ad hoc, ut competat hæc negatoria alicui, requiruntur sequentia. Primò requiritur, quod actor 40 dicat se dominum vel quasi dominum prædii esse, ut in l. 2. in principio ff. si servit. vend. Secundò requiritur, quod dicat, prædium suum liberum esse, ut in l. loci corpus §. competit ff. si servit. vend. Tertiò requiritur, quod dicat 41 adversarium perturbare & inquietare eum ratione servitutis sibi non debitæ, ut in l. si quis diurno §. fin. ff. si servitus vendic. Quartò requiritur, quod actor petat fructus, interesse & 42 damna: nam etiam in hac actione veniunt, ut in d. l. loci corpus §. in confessoria. Ultimò requiritur, quod petat quod adversarius præstet cautionem de non perturbando & inquietando eum super illa servitute non debita, ad quod compelli potest juxta textum in d. l. harum & in d. l. egi. Et libellus hac actione erit formandus, ut statim dicemus.

LIBELLUS IN ACTIONE Confessoria.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda 44 à fulano, y contando el caso digo: Que siendo 30

yo seño de una tierra, que es en termino de tal lugar, que son linderos de una parte tierra de fulano y de otra tierra de fulano: y teniendo la dicha mi tierra servidumbre de camino por una tierra del dicho fulano, que es junto à la mia para la yr à labrar sembrar y beneficiar, y con el carro acarrear el pan y frutos que en ella se coien: y estando en possession, vel quasi de la dicha servidumbre, el dicho adverso contra todo derecho, sin titulo ni causa, que bastante sea me ha impedido, y impide usar de la dicha servidumbre, y no consiente que se passe por la dicha su tierra à la mia à hazer los aprovechamientos necessarios: de lo qual se me han recrecido muy grandes daños, y menoscabos assi en la dicha tierra, como en los frutos della, que estimo en veynte mil maravedis. Y aunque por mi ha sido requerido, que no me impida ni perturbe en la dicha servidumbres, antes me dexé passar por su tierra libremente, no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à v. m. que, avida mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro mas o mejor pedimiento necessario siendo por expreso, por su sentencia, que en tal caso lugar aya, declare la tierra del dicho adverso dever la dicha servidumbre de camino à la dicha mi tierra, y estar en quasi possession della: y assi declarado mande al dicho parte contraria que no me perturbe ni inquiete en el uso de la dicha servidumbre y mas le condene en los daños frutos, e intereses y menoscabos, que por aver me impedido el uso de la dicha servidumbre se me han seguido, y recrecido, que estimo en los dichos veynte mil maravedis. Salvo en todo la judicial taxacion de v. m. sobre que pido cumplimiento de justicia y costas y el officio de v. m. imploro. Y juro à Dios y à esta que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Otro si de su officio de v. m. el qual para ello imploro, à v. m. pido le compella y apremie à que me de suficiente caution y fianças que agora, ni en tiempo alguno, el ni sus herederos y successores, ni quien del, y dellos uviere titulo y causa en la dicha su tierra no me impidirán à mi ni à mis successores, ni a quien uviere titulo y causa en la dicha mi tierra el passo y camino por su tierra à la mia, y nos dexaran passar libremente, y usar de la dicha servidumbre. Lo qual le mande. v. m. cumpla y guarde so graves penas, en las quales v. m. deste luego à el y à sus successores los aya por condenados, lo contrario haziendo. Para lo qual, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE negatoria.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de tal lugar parezco ante v. m. 45 y pongo demanda à fulano y digo que assi es, que teniendo yo e poseyendo unas casas mias y como mias en esta ciudad à tal parte, de que son linderos casas de fulano por una parte, y por otra parte casas de fulano: y por de lantera calle publica, y siendo las dichas mi casas libres y no deviendo servidumbre alguna el dicho adverso pretendo que deven servidumbre à otras casas fuyas. Y assi queriendo yo alcar y redificar mis casas me ha impedido el edificio y que no las alce denunciando me labor nueva: y por el dicho impedimento no las he podido alcar. De lo qual en la dicha obra se me han Suarez de Paz Praxis Eccl.

seguido de daños y menoscabos cinquenta mil maravedis assi en los materiales maestros y oficiales, como en los alquileres. Y puesto que muchas y diversas vezes por mi ha sido requerido que no me impida el dicho edificio no lo ha querido hazer sin contienda de juyzio. Por que pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste para el vencimiento desta causa, por su sentencia, que en tal caso lugar aya, del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, declarando las dichas mis casas ser libres y no dever servidumbre alguna à las casas del dicho adverso y mandando le que no me impida el alcar y edificar mis casas y condenandole en los daños y menoscabos que se me han seguido de aver me impedido el dicho edificio, que estimo en las dichas cinquenta mil maravedis, salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia y costas y el officio de v. m. imploro. Y juro en forma de derecho &c.

Otro si à v. m. pido que de su officio, el qual para ello imploro, condene, compella y apremie al dicho fulano à que me de suficiente caution y seguro, que agora ni en tiempo alguno el ni sus herederos, ni quien del y dellos tuvieren titulo y causa alguna en las dichas sus casas no impidirán à mi ni à mis successores que alcemos, y edifiquemos las dichas mis casas. Y para ello, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio mista est illa, qua simul personalis & realis dicitur.
- 2 In mistis actionibus dignosci non potest, quis actor aut quis reus dicatur.
- 3 Mista actio speciem diversam non constituit, sed tantum qualitate ab aliis segregatur.

§. V.

De actionibus mistis.

Diximus supra in principio hujus cap. actiones alias mistas esse, quæ nec mere reales, nec mere personales sunt, sed simul reales & personales ut, actio familiaræ herciscundæ, actio communi dividundo & actio finium regundorum. Et in his tribus actionibus uterque actor & reus est juxta textum in l. actionis verb. §. fin. ff. de act. & obliq. & in l. 2. vers. in familia ff. famil. herciscund. Et qualiter inter se differant actiones reales, personales, & mistæ, tradit Mynsing. in §. quadam num. 10. Instit. de action. Non tamen constituunt speciem de per se, sed differunt qualitate; ut in præcitato loco diximus: & de unaquaque sigillatim est dicendum. Et ob id licet omnes tres sint bonæ fidei, ut in §. actionum Instit. de action non inferimus inter reliquas infra in cap. 6. de act. bona fidei.

SUMMARI A.

- 1 Verbum (familia herciscundæ) exponi debet, id est hereditatis dividenda.
- 2 Familia præcipue hereditatem significat.
- 3 Familia herciscunda actio jure civili est introducta.
- 4 Inter actiones bonæ fidei Familia herciscunda actio connumeratur.

5. *Judex in actione familiae herciscundae ex bono & aequo procedere potest.*
6. *Actione familiae herciscundae conventus quamvis bona fidei sit possessor, fructus tamen communicare tenetur.*
7. *Si in re communis hereditatis sumptus fiant, inter coheredes sunt dividendi.*
8. *In familia herciscundae judicio veniunt damna a coherede illata.*
9. *Actio familiae herciscundae competit non solum heredibus jure civili, sed etiam ex jure pratorio succedentibus.*
10. *Actio familiae herciscundae ex quasi contractu nascitur.*
11. *Inter heredes tantum familia herciscundae judicium datur.*
12. *Utilis actio familiae herciscundae datur bonorum possessoribus & fideicommissariis.*
13. *Judex in familiae herciscundae judicio aequalitatem in divisione servare debet.*
14. *Res dividenda si commodè divisionem non recipiat, potest judex ex officio integram rem alicui coheredum assignare, dummodo alteri estimationem praestari jubeat.*
15. *Sive ex testamento, sive ab intestato coheredes esse debent, ut familia herciscundae actio competat.*
16. *Ut actio familiae herciscundae locum habere possit, necessario requiritur, coheredem fateri, proponentem suum heredem esse.*
17. *Si coheres sit in possessione rerum hereditarium, etiam si adversarius suum esse coheredem neget, judicio familiae herciscundae locus fieri potest.*
18. *Libellus in actione familiae herciscundae sermone Hispano conceptus.*

§. VI.

De actione familiae herciscundae.

1. **A**ctio familiae herciscundae exponi debet, id est, hereditatis dividenda. Nam familia inter reliquas significationes hereditatem significat, ut in l. pronuntiatio §. 1. ff. de verbor. signif. & in l. fin. Cod. eod. tit. Herciscere verbum apud veteres sumitur pro Dividere, ut notat Corrasius in l. frater à fratre ff. de conditione indeb. Brissolius in lib. 5. de verbor. signif. verb. herciscundae.
2. Et actio inventa fuit à jure civili, ut in l. 1. ff. fam. herciscund. & est bonae fidei, ut probat text. in §. actionum Instit. de action. Ac ideò in ea habet facultatem ex bono & aequo, ut in l. item Labeo. §. 1. ff. famil. hercisc. & in §. familiae Instit. de offic. judic. ob idque in ea fructus veniunt, quamvis coheres eos bona fide percipiat: nam tenetur eos communicare coheredibus, ut in l. inter coheredes. §. fructus ff. fam. herciscund. & in l. non est, ubi gl. fin. Cod. eod. tit. & Rodericus Suarez in l. 8. tit. de las herencias lib. 3. fori. num. 38. Quod procedit quando ex eis percipiens factus esset locupletior: in quo casu loquitur Rodericus, & resolvit Covarruvias lib. 7. 1. variarum cap. 3. num. 6. Deindè sumptus bona fide facti in re hereditatis sunt dividendi inter coheredes, ut in l. 3. §. plane cum l. sequ. ff. commun. dividund. & l. his consequenter. §. sumptum. ff. fam. hercisc.
3. Quinimò damna à coherede data in actione

veniunt, ut in l. & puto. §. sed etsi dolo. cum l. sequ. ff. famil. herciscun. Rursus hæc actio competit coheredi adversus coheredem, ut res inter eos hereditaria dividantur, ut probat text. in l. 1. & toto tit. ff. & Cod. famil. herciscun. sive heredes sint de jure Civili, sive de jure pratorio, licet ipsa à jure Civili descendat. Diciturque mista, quia habet commune dominium cum actionibus realibus ex parte agentis, qui ad rem suam, quam non possidet agit, ut in d. l. 1. habetque communem obligationem cum actionibus personalibus, quia oritur ex quasi contractu, ut in §. item si inter Instit. de obligat. qua ex quasi contractu. Adeundo enim hereditatem videntur heredes contrahere, ut in l. apud Julianum. §. ultim. ff. quibus caus. in possess. eat. ac ideo requiritur, quod sint heredes, sive ex testamento, sive ab intestato, sive ex jure Civili, sive Pratorio, ut in l. 2. in princ. ff. famil. hercisc. Datur tamen actio directa de jure Civili; utilis verò de jure Pratorio datur honorum possessoribus & fideicommissariis, quibus hereditas restituitur ex Senatusconsulto Trebelliano, ut in l. sed & jus. ff. famil. herciscun. Et advertendum est, quod judex in hac actione adjudicare debet singulas res singulis coheredibus: & si una res pretiosior alia adjudicata sit uni, condemnare debet illum, ut restituat certam quantitatem pecunie alteri, ut aequalitas servetur, ut probat text. in d. §. quedam, & in §. si familia Instit. de offic. jud. & in l. item Labeo. vers. 1. ff. famil. herciscun. & in l. 10. tit. 15. part. 6. Quod verum est & procedit, quando divisio rerum commodè fieri non possit, ut probatur in §. eadem. Institut. de offic. judic. & notat Gregorius Lupus in dict. l. 10. verb. o los dos. Et ad hoc, quod hæc actio alicui competat, requiruntur sequentia. Primò quod sint heredes, sive ex testamento sive ab intestato, sive de jure pratorio, ut in l. 2. in principio ff. famil. herciscun. Secundò quod ille, contra quem hæc actio proponitur, fateatur, proponentem esse suum coheredem: alioquin si neget coheredem esse, prius proponenda erit petitio hereditatis, per quam declaratur heres juxt. text. in l. 1. ff. famil. hercisc. Nisi hanc actionem proponens sit in possessione hereditatis: nam tunc illa possessio sufficit, etsi adversarius neget, eum coheredem esse. Tertiò proponens debet petere divisionem prædictæ hereditatis cum fructibus, & damnis, in qua veniunt, ut supra diximus. Et tunc libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
Familiae herciscundae.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à Fulano, y digo que es assi. Que fulano en su testamento y postrime a voluntad, con que murio, y passo desta presente vida instituyo por sus universales herederos à mi al dicho adverso: y como tales herederos à mi al dicho adverso: y como tales quisimos y aceptamos la dicha herencia, y nos metimos y apoderamos en ella, tomando la posesion de los bienes rayzes, muebles, y semovientes, denudas, derechos y acciones, oro, y plata, y moneda, y lo qual todo ha estado y esta pro indiviso entre mi, y el dicho adverso. Y por que ninguno es obligado à tener

en communion su hacienda con otro, antes de lo suso dicho suelen resultar renzillas y enoios: y por evitarlos yo he requerido al dicho adverso, que partamos la dicha hacienda por iguales partes: lo qual no ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera, en quanto baste declare por su sentencia que somos herederos universales del dicho defuncto por iguales partes: y assi declarados condene al dicho adverso à que de su parte nombre un cantador y partidor: que yo de la mia desde luego nombre à fulano, para que el por mi nombrado se junte con el que nombrare el dicho adverso, y ambos ados juntos agan la partida de los dichos bienes, y herencia, partiendo los y dividiendo los entre nosotros por iguales partes, dando y adjudicando à cada uno lo que le cabe de la dicha hacienda, y de los fructos y rentas della. Sobre que pido cumplimiento de justicia y costas en caso de contradicion, y el officio de v. m. imploro, &c.

habenti quasi dominium in re communi, ut l. comm. divid. cum suis §§. eod. Et in hac actione sunt observanda omnia, quæ observari debent in actione familiae herciscundae, ut probatur in §. eadem. Instit. de offic. judic. & in d. l. si quis putans. Dissentit tamen in pluribus ab actione familiae herciscundae, ut notant Jason. n. 52. & Myns. num. 36. in d. §. quedam. Et præcipua differentia est, quod illa datur pro dividenda re communi pluribus pertinenti titulo universali: hæc verò datur pro dividenda re communi pluribus pertinenti titulo particulari, utputà, si una res legata sit, vel donata duobus, juxt. text. in l. 2. C. comm. divid. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
communi dividundo.

ILLUSTRE SEÑOR.

SUMMARI A.

1. *Communi dividundo judicium ad dividendam rem titulo particulari communem redditur.*
2. *Nemo in communiione stare compellendus est, cum communi discordias pariat.*
3. *Actio communi dividundo mista est.*
4. *Communi dividundo actio quemcumque possessorem singularem sequitur.*
5. *Ex quasi contractu nascitur communi dividundo actio.*
6. *Bona fidei est actio communi dividundo.*
7. *Communi dividundo directa actio ei, qui directum habet dominium, competit.*
8. *Quasi dominium in re communi habenti utilis communi dividundo actio accommodatur.*
9. *Eodem modo in communi dividundo judicio procedere judex debet, sicut in familia hercisc. actione.*
10. *Sicut familia herciscundae actio pro tit. universali communi datur: ita & communi dividundo judicium pro tit. particulari communibus accommodari solet.*
11. *Libellus in actione communi dividundo.*

§. VII.

De actione communi dividundo.

1. **A**ctio communi dividundo competit ad dividendam rem communem inter aliquos titulo particulari, quia nemo invitus cogitur esse in communiione cum alio, ut probatur in l. fin. C. com. divid. Et ista actio est mista, ut probat text. in §. quedam. Inst. de action. Nam exemplo actionis realis ratione domini intenditur, & sequitur quemlibet possessorem titulo singulari, ut probatur in l. per hoc judicium ff. comm. divid. & in l. 1. C. eod. tit. & cum actione personali participat, quia habet personales præstationes, & ex quasi contractu nascitur, ut in §. item si inter. Instit. de oblig. qua ex quasi contract. estque bonae fidei, ut probat text. in §. actionum. Inst. de action. Et est duplex: Directa & Utilis. Directa enim competit ei, qui habet directum dominium rei communis, ut in l. si quis putans in principio. ff. commun. div. Utilis vero competit

Fulano ante v. m. parezco y pongo demanda à Fulano, y digo que es assi. Que à mi al dicho adverso juntamente nos fue fecha donacion de una casa à tal parte por fulano, la qual tenemos pro indiviso. Y porque ninguno es obligado à estar en comunidad con otro por las renzillas, è inconvenientes, que dello suelen resultar, he requerido muchas vezes al dicho fulano, que partamos y dividamos la dicha casa: el qual no lo ha querido ni quiere hazer. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera, en quando baste, y declarando la dicha casa ser comun entre mi y el dicho adverso condene al sobre dicho à que de su parte nombre un official perito en el arte de campintaria, que yo esto y presto y apareiado de nombrar otro. Y assi nombrados v. m. mande à los dichos oficiales que dentro de un breve termino partan y dividan por iguales partes la dicha casa adjudicando à cada uno de nosotros lo que le convenga. Sobre que pido justicia. Y en lo necesario, & cat.

SUMMARI A.

1. *Finium regundorum actio iis competit, qui prædicta rusticata habent: daturque ad novos terminos constituendos, aut antiquos reparandos.*
2. *Mista est finium regundorum actio.*
3. *Fines magis fundo, quam persona adjudicantur.*
4. *Actio finium regundorum oritur ex quasi contractu, vel ex quasi delicto.*
5. *Finium regundorum actio duplex est, alia directa, alia utilis.*
6. *Actio finium regundorum non potest competere pro constituendis finibus in prædiis urbanis.*
7. *Actio finium regundorum datur etiam in rebus incorporalibus.*
8. *Ad judicis officium spectat agros personaliter inspicere.*
9. *Propter incommodam terminorum divisionem judex potest majorem fundi partem alicui assignare, dummodo alteri estimatio præstetur.*
10. *Quatuor sunt à jure adinventata remedia pro finibus constituendis.*
11. *Si post litem contestatam aliquis terminum*

- alicujus propria autoritate occupavit, tenetur ad ejus restitutionem cum tantodem de suo.*
- 12 *Qui terminum constitutum moverit, poena 50. aureorum plectendus est.*
  - 13 *Ut Actio finium regundorum competat, necessarium est, actorem probare prædium in illo termino habere, si ab adversario negatur.*
  - 14 *Actor probare debet mensuram prædiorum.*
  - 15 *Agrimensor ad terminos constituendos constitutus jurare debet, non secundum veritatem, sed secundum credulitatem suam.*
  - 16 *Judex debet secundum agrimensoris sententiam judicare.*
  - 17 *Declaratio actionis finium regundorum sermone Hispano composita.*

§. VIII.

De actione Finium regundorum.

- A**ctio finium regundorum competit illis, qui habent prædia rustica confinia: & datur contra vicinum possessorem ad constitutionem novorum terminorum, vel reparationem antiquorum, & ad præstandum interesse. Et est mista, realis & personalis. Realis, quia restituit domino, quod suum est, & sequitur fundum; & magis fundo, quam personæ fines adjudicantur, ut in l. sed & loci. §. si aliter ff. fin. regund.
- 1 Personalis vero est, quia ex quasi contractu, vel ex quasi delicto vicinorum oritur, cum nitantur producere fines ultro citroque latius, quam par sit, ut probatur in l. 1. ff. fin. reg. & notat Benicafius in §. quædam. Institut. de action. num. 527. Et ista actio est duplex, directa & utilis, ut notant Mynsing. in d. §. quadam num. 42. & Benicafius in §. actionum num. 536. Institut. de actio. Et est stricti juris, ut firmat gl. in d. §. actionum verb. communi dividun. & ibi Jason. & Benicafius num. 534. Et solummodo datur pro constituendis finibus in prædiis rusticis, non vero in urbanis, juxt. text. in l. 4. §. fin. verb. hoc judicium ff. fin. regund. nisi ædificium esset loco termini: nam tunc idem judicatur de ædificio, quod de termino, ut in l. 2. ff. fin. regund. & explicat Benicafius in d. §. actionum num. 537.
  - 2 Datur etiam in rebus incorporalibus, utputa pro ponendis finibus, jurisdictionibus & territoriis, ut probatur in d. super eo de parochiis, & notat Mynsing. in d. §. quadam num. 45. Et est advertendum, quod si prædia non fuerint distincta suis terminis, judex personaliter accedere debet ad ea, & per agrimensorem sumptibus partium ea dividere, & terminos ponere, juxt. declarationem agrimensoris, ut probatur in l. si irruptione ff. si. regun. & in c. quia indicante, & ibi optimè Panor. de præscript. Quando autem esset obscuritas & commodè terminari non posset secundum terminos antiquos, licitum erit judici ex prædio unius aliquid prædio alterius adjudicare, condemnando eum in certa quantitate pecuniæ danda illi, cui pars prædii ablata fuit, juxt. text. in l. 2. §. fin. cum l. seq. ff. finium regund. & in §. si finium Institut. de offic. jud. & in l. 10. tit. 15. part. 6.
  - 3 Advertendum etiam est, pro finibus constituendis quatuor remedia jure prodita esse. Pri-

imum est Condictio ex l. si constiterit Cod. fin. regum videlicet, quando post litem contestatam aliquis occupavit aliquid de termino alieno, tunc ad restitutionem ejus cum tantodem de suo tenetur. Secundum est Actio l. Agrariæ pœnalis quinquaginta aureorum in eum, qui terminum ejecerit, vel moverit, ut in l. 1. ff. de termino moto. Tertium est Accusatio Criminalis Adriani Imperatoris, de quo in l. 1. ff. de termino mot. Quartum est hæc nostra actio finium regundorum: quæ ut competat alicui, requiruntur sequentia. Primum, quod si reus neget actorem habere prædium in illo termino, actor ante omnia ostendat, se prædium habere. Secundò requiritur, quod actor probet mensuram prædiorum: & supradictis probatis judex mittere debet agrimensorem, qui tenetur facere juramentum de bene se gerendo in illa agrimensura, secundum Bald. & Salycet. in l. hac edictali §. his illud Cod. de secundis nupt. Quod juramentum debet esse de credulitate, non vero de assertione veritatis secundum communem ex Felyno in c. proposuisti de probat. Et facta relatione per agrimensorem, 16 judex tunc profert sententiam, quæ præcipit, mensuram & declarationem agrimensoris servari. Quæ praxis probatur & procedit ex l. 3. Cod. fin. regund. Sed hodie in aliquibus tribunalibus alia praxis observatur: & ut melius percipi possit, eam sermone Hispano præscribam, quæ talis est.

Queriendo alguno apsar sus heredades que 17 tiene, en algun lugar para saber las yugadas que tiene y por adonde van sus lindes y moiones, y las tierras que son suyas, haze un pedimiento à la justicia en la forma siguiente por via de auto.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año, ante el señor licenciado fulano teniente de corregidor, en la dicha ciudad, y en presencia y por ante mi el presente scrivano, y testigos infra escriptos parecio presente fulano, vezino de la dicha ciudad y dixo. Que por quanto tal tiene tantas yugadas de heredades y muchos prados de yerva en tal lugar desta jurisdiccion, que le conviene apsar las dichas heredades, y prados para saber lo que hazen y por donde van sus lindes, y moiones, attento que entiende que los vezinos y herederos del dicho lugar la tienen ocupada mucha parte de lo que le conviene, que pedia y pidio à su merced mandasse hazer el dicho apeo, y nombrasse personas antiguas, que sepan los limites y moiones, y conozcan las dichas heredades, para que se hallen à hazer el dicho apeo. Y para ello pidio justicia, &c.

Presentada esta peticion el juez responde, que nombre los señores que tienen heredades en el dicho lugar que confinen con las que quiere apsar o en las comarcas del dicho lugar, que el esta presto de hazer justicia. Y luego el que quiere hazer el dicho apeo presenta un memorial ante el juez, donde nombra los señores y herederos que tienen heredades en el dicho lugar, o en sus comarcas que confinen con las suyas. Y entonces el juez manda que se notifique à los dichos señores, que para tal dia fulano quiere apsar las heredades y prados, que

que tiene en tal lugar, que parezcan y se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo: dondono que en su ausencia se bara, y les parara tanto per juyzio como si estuvieran presentes. Y manda assi mismo, que desto se ponga en los lugares publicos acotunbrados una carta de edicto general: por la qual el juez manda hazer saber à todas las personas que pretenden algun interesse, como fulano quiere apsar tales heredades y prados, que para tal dia se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo, señalando el dia en que se ha de hazer. Y hecho esto para el termino del edicto y citacion el que pide el apeo parece ante el juez, y accusa la rebeldia à los citados, de que no han parecido à contradexir el dicho apeo, que pide à su merced lo mande hazer.

Y entonces el juez manda que se de mandamiento para que el concejo nombre dos personas antiguas que sepan de las heredades y hagan el dicho apeo: y que nombradas vengam primero ante el dicho juez à jurar, o la misma parte se las nombra. Y el juez las ha por nombradas y recibe dellas juramento, de que haran bien su officio, segun, y como entendieren, y creyeren conforme à sus consciencias, adjudicando à la dicha heredades lo que le pertenece, y no quitando de uno para dar à otro. Y hecho el dicho juramento los nombrados comiençan à hazer el apeo: y declaran como tal tierra es de tal heredades, y quanto haze en sembradura, y por donde van los mojones y lindes: y los señalan haziendo mojones dede nuevo. Y assi prosiguen hasta acabar el dicho apeo. Y si ay alguna contradiccion en ello, porque otro dize que es la tierra suya, o que la linde va por otra parte se ha de averiguar primero aquella duda en juyzio plenario. Y si nouviere alguna contradiccion, el apeo se acaba, y es titulo suficiente para el dueño de la heredades, attento que las partes fueron citadas.

Circa superiorem praxim est advertendum, quòd citatio, quæ fit partibus, procedit ex l. 3. C. si. reg. & ex traditis per Pan. in c. quia indicante n. 6. de præscript. Et edictum citationis procedit ex iis, quæ notat gl. in extravag. ad reprimendum, quomodo in l. 1. maj. crim. verb. per edictum, cum in præsentem citentur vicini illius loci, & etiam incerti contradictores, quorum interest: quo casu est locus citationi per edictum, ut in l. si eo tempore. C. de rem pig. & tradit Felinus in c. quoniam frequenter. §. porro ut lite non cont. Deindè juramentum agrimensorum procedit ex eis, quæ notat Fel. in c. quia indicante de præscr. n. 1. & Dec. in c. proposuisti n. 15. de prob. Et qua actione teneantur agrimensores, si dolo, vel lata culpa intulerint gravamen partibus tradit gl. in d. c. quia ind. & ibi Panor. num. 2. & 4. & Fel. num. 2. Et prædicta agrimensuratio fieri debet expensis communibus, etiam si una pars contradicat eidem, secun. Sal. in l. 3. C. si. reg. & Fel. in d. c. quia indicante. num. 1.

SUMMARI A.

- 1 Pratoria dicitur actio, eo quod à pratore fuerit adinventata.
- 2 Pratores non solum actiones, sed etiam jura reddere poterant.
- 3 Jus & actiones à pratore introducta honoraria alio nomine vocantur.
- 4 Honorabilem magistratum gerebat & administrabat prator.

trabat prator.

- 5 Pratoris officium in reddendis actionibus perquam utile erat.
- 6 Equitatem semper præ oculis habent pratores.
- 7 Prætoriarum actionum quædam reales, quædam personales dicuntur.
- 8 Pratoria actiones alie sunt rei persecutoria & alie pena tantum.

CAPUT II.

De nonnullis actionibus pratoriis.

Exemplo Justiniani hætenus egimus de quibusdam actionibus à Jure Civili inductis pro illa secunda divisione, quam fecit in §. sed ista. Institut. de actionibus. Undè continuando prædictam divisionem opportunè agendum erit in præsentem de Actionibus Pratoriis, quæ idè Prætorie appellantur, quia à prætore comparatæ fuerunt. Tanta enim fuit prætoris autoritas, quod jura & actiones dare posset, ut probatur in l. 2. §. eo tempore ff. de orig. juris. & in §. pratorum Institut. de jure natural. quod jus Honorarium appellabatur, & actiones honorariæ: quia prætores gerebant magistratum honorabilem, ut probatur in d. §. pratorum & in l. in honorariis ff. de action. & oblig. resolvunt Fortunius Garcia in l. jurisgentium. §. prator ait n. 3. & 4. ff. de pact. & Oroscius in l. 1. de offic. prat. num. 13: Fuitque valde necessarium, prætores jus & actiones dare, quia cum prætor prævideret aliquod negotium emergens, pro quo actio data non erat à Jureconsultis, æquitate suadente disponebat, & actionem præstabat. Semper enim prætor præ oculis æquitatem habebat, ut probatur in l. quod si Ephefi. §. fin. ff. de eo, quod certo loco, & explicat Gomefius num. 22. & Jason. num. 26. in d. §. sed ista. Et qualiter differant prætorie à civilibus, diximus supr. in c. i. in princ. circa fin. Et harum actionum prætoriarum quædam esse reales, & quædam personales, dixit Justinianus in d. §. sed ista: Et quædam esse personales rei persecutorias tantum, quædam vero esse personales persecutorias pœnæ tantum, dixit in §. in personam juncto §. pœnales Institut. de action. De quibus omnibus ordinatim & resolutivè pro juvenum instructione à nobis erit dicendum in sequentibus resolutionibus, inchoando ab actionibus prætoris Realibus.

SUMMARI A.

- 1 Publiciana sic fuit denominata, eo quod à Publicio fuerit inducta.
- 2 Actio Publiciana ei competit, qui nondum est dominus effectus.
- 3 Habilis titulus & justus ad dominii translationem requiritur, ut actio Publiciana competere possit.
- 4 Si à pupillo, vel furioso quis rem habeat, Publicianam intendere non poterit.
- 5 Qui emit à minori bona fide existimans majorem esse, uti potest Publiciana.
- 6 Qui emit à furioso, quem sana mentis esse existimat, Publicianam habet.
- 7 Intelligitur verè tex. in l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt. & intellectus aliorum rejiciuntur.
- 8 Qui à furioso, quem sana mentis credidit esse, rem

- rem emit, *attenta rei veritate, Publicianam non intendit.*
- 9 *Emens à furioso, credens eum innumbrata quietis, existimatione & opinione considerata, Publicianam habere potest.*
  - 10 *Rem ex titulo pignoris, precarii, aut commodati detinentes non possunt Publicianam exercere.*
  - 11 *Officium iudicis competit detentatoribus ad rerum restitutionem.*
  - 12 *Non dominus debet esse is, qui Publicianam intendit.*
  - 13 *Per traditionem à vero domino factam jure gentium dominium acquirimus.*
  - 14 *Quod nostrum est, non potest amplius per usucapionem nostrum effici.*
  - 15 *Ibi cessat Publiciana, ubi usucapio locum habere non potest.*
  - 16 *Utilis dominus non Publiciana, sed rei vendicatione agit.*
  - 17 *Publicianam intendens probare debet titulum & traditionem rei.*
  - 18 *Solo juramento proprio probantur, qua in conscientia consistunt.*
  - 19 *Ex justo titulo resultat bona fides.*
  - 20 *Traditionis tempore bonam fidem habere debet actor, ut Publicianam in iudicio deducat.*
  - 21 *Duobus temporibus requiritur in emptionis contractu bona fides ab emptore.*
  - 22 *Actor in libello Publiciana petere debet, quod rem ad se pertinere jure dominii vel quasi declaretur.*
  - 23 *Dicere debet in libello Publiciana actor, adversarium aut possidere, aut dolo possidere desisse.*
  - 24 *Publiciana non potest contra titulo possidentem competere.*
  - 25 *Libellus in actione Publiciana Hispana lingua confectus.*

§. I.

De actione Publiciana, reali, pratoria.

Publiciana actio sic appellatur, quia à Publicio pratore primo fuit in albo proposita, competitque habenti à non domino ex justo titulo rem nondum usucaptam, si ejus possessionem aliquo modo amisit, ut probat text. in §. *namque si cui Inst. de action. & in l. 1. ff. de Publ. & tradit glo. in c. abbate sane. verbo dominii de re judic. lib. 6.* De qua actione ultra DD. in prædictis locis tractant Innocentius & Panorm. num. 8. & alii in c. 2. de consuet. Et ad hoc, ut alicui competat hæc actio, requiruntur sequentia. Primo, quod actor habuerit rem illam ex titulo justo & habili ad transferendum dominium, sive lucrativo, sive oneroso, ut probatur in dict. §. *namque si cui. ibi, ex justa causa, & in l. eum, qui. §. 1. & in l. quacunque ff. de Public.* Quo fit, quod qui rem habuit à furioso vel à pupillo sine autoritate tutoris, non habebit Publicianam, ut in d. l. *quacunque §. fin. in fin. & in l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt.* Cæterum qui emit à minore, credens esse majorem, habebit Publicianam juxt. text. in l. 2. §. *si à pupillo. ff. pro empt.* quia justissimus error, de quo ibi, causat bonam

fidem, & ita usucapionem & Publicianam. Nam ibi magis attenditur existimatio emptoris, quam rei veritas. Et ita in d. §. *si à pupillo* legendum (ut hic plus non sit in re, quam in existimatione) quemadmodum optime advertit gl. *ibi, verb. in re.* tamen aliter intelligat Duarenus in addit. ad pand. Flor. & non advertat Connanus lib. 13. comment. c. 17. num. 2. Pari modo qui à furioso emit, credens esse sanæ mentis, habebit Publicianam juxt. text. in d. l. *eum, qui. in princip.* Cui resolutioni non obstat text. in d. §. *si à pupillo in fin.* Nam rejecto intellectu finali gl. in d. l. *eum, qui.* et si communiter recipiatur ex Fulgoso & Cumaniano in d. §. *si pupillo*, quia divinat, dicendum est, quod quando attenditur veritas, contractus non valet, ac idcirco non debet aliquem producere effectum, l. 4. §. *condemnatum ff. de re judic. l. non putavit. §. non quavis ff. de honor. poss. contra tab. & per consequens nec usucapionem, neque evictionis actionem, nec Publicianam, nec cessionem possessionis, ut text. in §. *si à pupillo in fin.* inquit. Quando vero attenditur existimatio & bona fides emptoris, tunc gratia utilitatis, quia communis error jus facit, ut in l. *Barbarius ff. de offic. prat. bona fides & usucapio & Publiciana producitur.* Et hoc discrimen inter rei veritatem, & existimationem voluit constituere Jureconsultus in d. §. *si à pupillo.* dicens, quod utilitatis gratia usucapio procedat, licet emptio non valeat, ut ita magis attendatur existimatio emptoris, & ejus bona fides, quam rei veritas. Fit etiam ex supradicta resolutione, quod qui habuit rem ex titulo pignoris, precarii vel commodati, Publicianam non habet, quia non sunt tituli habiles ad translationem dominii, ut in d. l. *quicunque §. 1.* datur tamen ei officium iudicis ad restitutionem, ut in l. *& non tantum, & ibi gl. ff. de petit. hereditaris verb. non facile.* Secundo requiritur, quod res fuerit tradita actori à non domino, ut in l. 1. ff. de Publician. Nam si tradita fuisset à vero domino, translatum fuisset dominium in actorem, ut in l. *traditionibus. C. de pact. & ita cessaret usucapio, ut in l. sequitur. §. lana. ff. de usucap. & per consequens non daretur Publiciana, ut in d. l. *eum, qui. in princ. & tradunt Romanus, Alex. & Jas. in l. rem, que nobis ff. de acquir. poss. & Jafon. in d. §. namque si cui num. 17.* Quo fit, quod si actor rem jam præscripsisset, non posset agere Publiciana, cum jam dominus rei effectus esset, ut probatur in d. §. *namque si cui ibi, nedum dominus, & in d. l. 1. ff. de Public.* Fit etiam, habentem utile dominium non posse agere Public. sed rei vendicatione, ut in l. 1. ff. *si ager veellig.* Non tamen requiritur, quod actor probeat, rem sibi traditam esse à non domino, sed tantum dicere debet, se titulum & bonam fidem habere & rem sibi traditam fuisse: teneturque probare titulum habilem & traditionem, non tamen bonam fidem, cum in intellectu & conscientia consistat. Et quæ in conscientia consistunt, per nostram simplicem assertionem cum juramento probantur, secundum glossam magnam in d. §. *namque si cui & gl. in c. significasti. 1. de homicid. verb. si est ita.***

Ex

Ex titulo namque habili bona fides resultat, ut probatur in l. *penult. Cod. de evict. & in c. si diligenti de præscript. & tradit Covarruv. in reg. possessor. 2. part. §. 8. num. 2. Tertio requiritur, quod actor habuerit bonam fidem tempore traditionis rei sibi factæ, quamvis venditor malam habuerit, ut in dicta l. *eum, qui §. prator. & notat gloss. in d. c. abbate sane verb. dominii.* In contractibus enim emptionis, & venditionis bona fides requiritur tempore contractus, & traditionis rei, ut firmat glo. in d. §. *prator.* nec mala fides tradentis nocebit accipienti, ut probat text. in d. §. *prator. & resolvit Covar. in d. regu. possessor. 2. part. §. 11. num. 6.* Nec requiritur, quod actor in libello dicat, se credidisse, venditorem non esse dominum illius rei tempore, quo sibi eam vendidit secundum Fabrum & communiter omnes ex Covarruv. in d. §. 11. numer. 6. quicquid glossa magna recepta à Jafone ibi n. 82. in d. §. *namque si cui* dicat. Quarto requiritur, quod actor in libello petat declarari, rem sibi pertinere jure dominii, vel quasi, secundum gloss. in d. c. *abbate sane verbo dominii & omnes communiter ex Jafone in d. §. namque si cui numer. 70.* Ultimo requiritur, quod actor in libello dicat, adversarium possidere, vel dolo desisse possidere, secundum glossam magnam in dict. §. *namque si cui.* Est tamen advertendum, quod licet rei vendicatio competat contra titulo possidentem, ut in l. *officium in fin. ff. de rei vend.* Publiciana tamen non datur contra titulo possidentem, ut in l. *si duo ff. de Publiciana* quod accipiendum erit juxta gl. magnam ibi. Et est ratio, quia quando aliquis possidet cum titulo habet duo, titulum, & possessionem: ac ideo non mirum, si excludat agentem Publiciana habentem solummodo titulum secundum Bartolum & omnes ex Jafone in d. §. *namque si cui. numer. 9.* Et libellus in hac Publiciana erit concipiendus formâ sequenti.*

LIBELLUS IN ACTIONE Publiciana.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demandar à fulano y digo que assi es. Que yo compre unas casas de fulano, que son en este lugar à tal parte, de que son linderos tales, por precio de mil ducados: los quales le pague: y el me entrego las dichas casas. Y al tiempo que se celebre la dicha venta el dicho fulano vendedor era avido y tenido por señor de las dichas casas y como tal tenia, y poseya, y alquilava, y llevava los alquileres dellas. Y despues que el me las entrego, e yo con el dicho titulo, e buena fee tome y aprehende la possession dellas, he de caydo de la dicha possession: y tiene y posee el dicho adverso las dichas casas, sin titulo ni causa que bastante sea. Y aunque por mi ha sido pedido y requerido muchas y diversas vezes à que me las de, buelva, entregue, y restituya con los frutos y rentas que ha gozado, y con los daños y menoscabos que tienen, no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que

Suarez de Paz Praxis Eccl.

avida mi relacion por verdadera, en la parte que baste para el vencimiento desta causa, y por expreso otro mas o mejor pedimiento que necesario sea por su sentencia, que en tal caso lugar aya, del dicho adverso me haga enteros cumplimiento de justicia, declarando pertenecerme las dichas casas jure dominii, vel quasi, y condenando al dicho adverso à que me las de, buelva, entregue, y restituya libres y desembargadas con mas los frutos y alquileres que han rentado y podido rentar en tantos años, que ha que las tiene, y los que rentaren hasta la real entrega, que estimo en cada un año en tantas mil maravedis, con mas los daños y menoscabos, que las dichas casas tienen despues que vinieron a su poder, que estimo en tantas mil maravedis. Salvo en todo la judicial taxacion de v. m. sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

SUMMARIA.

- 1 *Rescissoria actio contraria est Publiciana.*
- 2 *Ei tantum, qui dominium habet, competit actio rescissoria.*
- 3 *Rescissoria actio ei competit, qui necessaria, non voluntaria absentia absuit ad rem propriam ab alio usucaptam vendicandam.*
- 4 *Actio rescissoria heredibus absentis datur.*
- 5 *Quoties æquum pratori visum fuerit, restitutionem alicui dari, rescissoria actio accommodatur.*
- 6 *Rescissoria actio competit absenti contra presentem, & è converso.*
- 7 *Absentiarum quinque sunt genera.*
- 8 *Et si in tribus absentiarum generibus lesus restituitur, non tamen in aliis.*
- 9 *Duplex competit remedium per absentiam lesi, rescindens & rescissorium.*
- 10 *Per rescindens remedium usucapio rescinditur.*
- 11 *Per rescissoriam actionem res ipsa vendicari debet.*
- 12 *Unicum tantum esse remedium, nempe rescissorium, per quod & ipsa usucapio rescinditur & res vendicatur, verius resolvitur.*
- 13 *Praxis observat, quod in libello actionis rescissoriae utrumque petitur, ut quod usucapio rescindatur, & res usucapta vendicetur.*
- 14 *Duplex est actio rescissoria, Institutoria scilicet, & Restitutoria.*
- 15 *Si propter absentiam desit aliqua actio alicui competere, per prætorem restituitur.*
- 16 *Si quis propter absentiam actionem amittat, ei per prætorem restituitur actio rescissoria, qua proprie appellari deberet restitutoria.*
- 17 *Qua requirantur, ut actio rescissoria competat, traditur, Rescissoria actio intra quadriennium intentari debet.*
- 18 *Intra utilem annum proponi debebat olim actio rescissoria.*
- 19 *Propter suam vel adversarii absentiam lesus se esse allegare & probare, debet actor rescissoria utens.*
- 20 *Si presens contra absentem restitui petat, saltem consideratur, quod non habuerit, quem convenire possit.*

T

21 S

- 21 Si restituatur absens contra presentem, absentiarum distinctio considerari debet.
- 22 Remedium Rescissorium iudicis officio nobili, utpote restitutio, expeditur.
- 23 Minorum restitutioni equiparatur restitutio, quæ competit majoribus.
- 24 Minoris restitutio non actione, sed iudicis officio nobili expeditur.
- 25 Agens rescissoria in libello petere debet, quod læso rescindatur.
- 26 Contra usucapientem debet rescissoriam proponere actor.
- 27 Remedium rescissionis, utpote in rem scriptum, contra quemcumque possessorem transit.
- 28 In eventum usucapionis rescissa proponit actor rescissoriam actionem.
- 29 Si rescissorium remedium sit reale, quod dominus rei declaretur, debet in libello petere actor: si sit personale, adversarius debitor declarari debet.
- 30 Libellus in actione rescissoria Hispanè compositus.

§. II.

De rescissoria actione.

- 1 Actio rescissoria est contraria Publicianæ, per quam quis agit ad vindicandam rem propriam post usucapionem completam ab adversario, daturque ei, qui propter justam & necessariam causam, non autem voluntariam, abfuit juxt. text. in l. sed etsi per prætorem. §. fin. ff. ex quib. caus. major. Competit etiam successoribus absentis, secundum Fabrum in §. rursus. Instit. de action. Et denique datur, quoties prætori videbitur æquum esse, restitutionem dari: veluti si quis non necessario, sed causa studiorum, vel peregrinationis absens læsus fuerit, ut in l. nec non ff. ex quibus caus. major. Et datur præsentem contra absentem, ut probatur in d. §. rursus. Et etiam datur absentem contra præsentem, ut indicat text. in d. §. rursus ibi, quod genus actionis & ibi ex eo notant Dynus, Bald. Fab. & Mynsing. num. 3. Pro cujus cognitione constituendum est, quinque esse genera absentiarum, ut docet glossa magna in l. fin. ff. de restit. in integr. & notat Jason num. 1. Gomezius num. 4. Mynsing. num. 24. & Anton. Ufillo num. 1. in d. §. rursus. In tribus prioribus generibus absentiarum læsus absens restituitur: in aliis duobus posterioribus denegatur restitutio, secundum Bartol. & alios in d. l. fin. Jason. num. 6. & Mynsing. num. 25. ubi supra.
- 9 Præterea erit constituendum secundum Doctores communiter, esse duplex remedium, rescindens & rescissorium. Rescindens est, per quod officio iudicis usucapio, vel læso rescinditur, & læsus ponitur in eo statu, quo erat tempore, quo læso contigit. Tantum enim affert restitutio, quantum abstulit læso juxt. text. in l. sed etsi per prætorem. §. si feria. & §. sed cum feria & §. quoties ff. ex quibus caus. major. Rescissorium autem est actio rescissoris, quæ competit rescisso usucapionis obstaculo ad vendicandam rem usucaptam, secundum gl. in d. §. rursus & Bart. in l. ab hostib. §. sed quod simpliciter num. 5. & 9. ff. ex quibus caus. major. & Panorm. in cap. tum ex litteris num. 19. de in integr. restit. Sed verior opinio est, uni-

cum tantum esse remedium, scilicet, rescissorium, quo utrumque consequimur, ut optime advertit Hotomanus in d. §. rursus verb. rescissa. Mainerus lib. 2. actionum c. 6. & Brissonius, de verb. signif. verbo rescissa. Et ita in libello utrumque petitur, ut praxis hodie observat. Ita tunc actio rescissoria duplex est, sc. 14 Institutoria & restitutiva. Institutoria est, quando à principio nulla actio competebat alicui, competeret tamen, si præsens fuisset. Et quia per justam absentiam jus illud amisit, restituitur per prætorem: ac ideo dicitur institutoria, quia denuo à prætore fuit instituta, cum antea non competeret: De qua est optimum exemplum in l. Julianus §. fin. & in l. si quis Titio & in l. si quis stipulatus ff. ex quib. caus. major. & in l. quamvis §. si cum essem ff. ad Velleianum. Restitutiva est, quæ à principio alicui competebat, extincta tamen fuit per usucapionem. Quo casu rescissa usucapione propter justum impedimentum, illa actio, quæ restituitur & rescissoria dicitur, magis proprie appellari deberet restitutiva: & de hac nos loquimur.

Et ad hoc ut alicui competat, requiruntur sequentia. Primo, quod intentetur intra quadriennium, ut probatur in l. fin. C. de tempor. in integ. restit. & in l. 26. tit. 29. par. 3. Quamvis olim intra annum utilem intentari deberet, ut probatur in d. §. rursus & in l. in honorariis §. rescissa ff. de action. & obligat. Et an quadriennium currat à tempore scientiæ, resolvit Covarruvias in regula possessor 2. part. §. 3. num. 3. & Rebuffus ad ll. Gallicas tit. de restitutione artic. 2. gloss. 2. Secundo requiritur, quod actor in libello dicat, se læsum esse propter propriam absentiam, sive propter absentiam adversarii. Quæ in re advertendum est, quod, quando datur præsentem contra absentem, non consideratur distinctio absentiarum, de quibus in gloss. l. fin. ff. de restit. in integr. Quia tunc solummodo consideratur, quod præsens non habuit, quem convenire posset. Quando vero datur absentem contra præsentem, tunc distinctio absentiarum consideranda erit, secundum Dynum. Ang. Jaf. num. 6. & Mynsing. num. 23. in d. §. rursus; vel sufficit, quod actor in libello dicat, se læsum esse propter aliam justam causam, ut in l. 1. vers. item si qua & in d. l. sed etsi per prætorem §. item inquit ff. ex quib. caus. major. & resolvit Covarruv. in d. reg. possessor 3. part. §. 3. num. 2. Tertio requiritur, quod actor imploret officium nobile iudicis ad rescissionem læsionis: quia hoc remedium officio iudicis expeditur, non vero jure actionis, ut probatur in l. si quis stipulatus ff. ex quib. caus. major. Nam restitutio, quæ competit majoribus, æquiparatur restitutioni minorum, ut in l. fin. Cod. de temporib. in integr. Sed restitutio minoris officio iudicis expeditur, in l. quod si minor. §. fin. ff. de minorib. & in c. 2. de offic. judic. Quarto requiritur, quod actor in libello petat, quod læso rescindatur, ut in d. l. sed etsi per prætorem. §. si cum feria & §. quoties. Quinto requiritur, quod actor hanc actionem proponat contra usucapientem, vel præscribentem, ut in d. §. rursus & in d. l. fin. Cod. de temporib. in integr. vel contra tertium possessorem. Nam cum remedium restitutionis sit in rem scriptum, transit in quemcumque possessorem, ut probatur in l. in causa §. inter-

- 28 Terdum. ff. de minor. Sexto requiritur, quod actor proponat hanc actionem in eventum usucapionis rescissæ, ut probatur in d. §. rursus ibi, rescissa. & in l. honorariis ff. de action. & oblig.
- 29 Ultimo requiritur, quod si remedium rescissorium fuerit reale, actor petat se declarari dominum illius rei: si vero fuerit personale, petat, quod declaretur, debitorem esse sibi obligatum. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE rescissoria.

ILLUSTRE SEÑOR.

30 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo, Que el dicho adverso se ausento desta ciudad, y estuvo ausente tantos años: y al tiempo que se ausento llevo consigo una fuente de plata de bestiones sobredorada que pesava tantos marcos: la qual era mia propia. Y agora que ha buuelto le he pedido que me de y buelva la dicha mi fuente, y dize que no esta obligado à ello, por que la ha poseydo tanto tiempo, que basto para usucapir, y adquirir el señorío della. Y pues yo he estado legitimamente impedido por su ausencia de no le aver podido pedir y demandar hasta agora la dicha mi fuente, y à los impedidos segun derecho les compete el beneficio de la restitucion, por ende à v. m. pido que de su officio noble; el qual para ello imploro, por la clausula general, si qua mihi justa causa, o por aquella via que mas aya lugar de derecho me restituya in integrum contra la dicha usucapion; quitando de medio qualquier lapso y transcurso de tiempo; que me pueda prejudicar, poniendome en à quel punto, y estado, que estava antes, y al tiempo que el dicho adverso se ausento deste lugar: y hecho esto me declare por señor de la dicha fuente, y condene al dicho adverso aque me la de, buelva, entregue, y restituya. Y en lo necessario el officio de v. m. imploro, pido justicia, y costas. Y juro à Dios y à esta cruz que esto no pido de malicia, &c.

SUMMARI A.

- 1 Personalis dicitur actio revocatoria in rem scripta.
- 2 Per revocatoriam actionem revocantur omnia in fraudem creditorum alienata.
- 3 Prius est in bonis debitoris facienda excussio, quam ad revocatoriam actionem perveniat.
- 4 Quocumque modo debitorum patrimonia diminuantur, revocatoria agi potest.
- 5 Duplex est alienatio, simulata scilicet & in fraudem creditorum facta.
- 6 Imaginaria alienatio adco nullius est momenti, ut nec juramento valletur.
- 7 Alienatio, quæ in fraudem creditorum fit, valida est ipso jure.
- 8 Triplex est actio revocatoria, scilicet Pauliana, Calvisiana, & Fabiana.
- 9 In fraudem creditorum alienata per Paulianam revocari debent.
- 10 Si quid in fraudem patroni alienetur, per Calvisianam & Fabianam actionem revocandum est.
- 11 Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 11 Variis modis contingit alienatio fraudulenta.
- 12 Actionis revocatoria materia quibus, & contra quos, & à quo tempore, & quid in hac actione veniat, traditur remissive.
- 13 Requisita, ut actio revocatoria competat, connumerantur.
- 14 Intra annum debet revocatoria intentari utilem & non continuum.
- 15 Utiles annus à tempore scientia currit.
- 16 Perpetua est revocatoria actio, si titulo lucrativo fiat fraudulenta alienatio.
- 17 Excussis prius debitoris bonis, revocatoria intentatur.
- 18 Creditorem se probare debet agens revocatoria actione.
- 19 Tam creditori ex contractu, quam ex delicto competit actio revocatoria.
- 20 Creditori ex obligatione tantum personali revocatoria datur.
- 21 In alienatione rei facta titulo lucrativo requiritur, quod fraus alienantis allegetur, & probetur, ut locus sit revocatoria.
- 22 Si alienatio facta fuerit titulo oneroso, requiritur, quod fraus alienantis & recipientis allegetur & probetur, ut revocatoria locum habeat.
- 23 Lucrativus titulus dicitur, cum gratis aliquid nobis obvenit.
- 24 Titulus onerosus appellatur, quando partes ad invicem aliquid rependant.
- 25 Si patronus revocaverit alienata à liberto in ejus fraudem, pretium emptoribus restituere cogitur.
- 26 Si pretium rei alienata in fraudem extat, restituendum est emptori, ut revocatoria agi possit.
- 27 Contra rem in fraudem alienatam accipientem vel ejus heredem debet intendi revocatoria actio.
- 28 Contra fraudatorem alienantem potest aliquando revocatoria proponi.
- 29 Fructus rei alienata, qui tempore alienationis rei cohærebant, & percepti post litem contestatam, possunt per revocatoriam peti.
- 30 In revocatoria actione non veniunt fructus percepti inter contestationis litis tempus & alienationis.
- 31 Libellus in actione revocatoria Hispano sermone formatus.

§. III.

De actione revocatoria.

Actio revocatoria à prætore inducta est personalis, in rem scripta, secundum scribentes; eamque inter reales actiones prætorias Justinianus immiscuit in §. item si quis in fraudem Instit. de actio. non quod sit realis, sed propter similitudinem, quam habet cum præcedenti. Nam sicut per rescissoriam usucapio valida rescinditur, ita per hanc revocatoriam traditio rei in fraudem alicujus facta, quæ valida erat, revocatur: ita observant Mynf. num. 12. & Mainerus lib. 2. act. c. 6. Competit enim ista actio revocatoria, quoties debitores fraudulenter alienant bona sua, ita ut parum aut nihil penes se relinquunt, quo suis creditoribus satisfaciant: tunc à prætore accommodatur actio revocatoria, quæ

3 qua permittitur creditoribus, ut prius facta ex-
cussione in bonis debitoris; ac minù idoneis re-
pertis pro satisf. rescissa bonorum fraudulosa
traditione ea bona petant, perindè ac si alienata
& tradita non fuissent, sed semper penes debi-
tores remansissent, juxt. text. *in d. §. item si quis
in fraudem cred. & in l. 1. C. de revoc. his, que
in fraud. & in l. 7. tit. 15. part. 5.* Et ista actio
non modo competit creditoribus, quando ali-
quid alienatum & traditum est in fraudem eorum
à suo debitore, verum etiam quoties fraudulen-
ter minuitur patrimonium debitoris, quod mul-
tis ex causis contingere poterit, ut colligitur
*ex leg. 1. cum 4. sequentib. ff. qua in fraudem cre-
ditorum.*

Et pro faciliiori explicatione hujus actionis
constituendum erit, quod alienatio alia est simu-
lata & imaginaria, & alia est, quæ sit in frau-
dem. Prior est nulla ipso jure, ut probatur *in l.
emptor. juncta glossa 1. ff. de aqua pluvia. arden-
da, & in l. nud. ff. de contrahen. emptio.* Nec ju-
ramento ea confirmatur, juxta glossam *in l. 3.
Cod. plus valere quod agit, quam quod simu.* quam
testatur communiter receptam Alexand. *in l. ne-
mo potest num. 16. ff. de legat. 1. & Alciatus in
cap. cum contingat. de jurejurand. & Jason. in §.
item si quis in fraudem. Institut. de action. num. 7.*
Quo in loco num. 8. resolvit, quæ exigantur ad
7 probationem alienationis simulatæ. Posterior
vero alienatio, quæ in fraudem fit, valida est ipso
8 jure: idè per actionem revocatoriam rescindit-
r. Quæ actio triplex est: Pauliana, Calvisiana,
9 & Fabiana. Prior datur ad revocandam aliena-
tionem in fraudem creditorum: & est, de qua
nos loquimur, & titul. *qua in fraudem credito-
rum & text. in dict. §. item si quis in fraudem, &
in d. l. 7. titul. 16. part. 5.* Posteriores vero com-
petunt patronis ad revocandas res alienatas à li-
bertis suis in fraudem eorum, *ut in l. 1. §. si
pluribus ff. si quid in fraudem patron.* Ita resol-
vunt Jason. num. 99. *in dict. §. si quis in fraudem,
& Mainerius libr. 2. actionum. cap. 7.*

11 Rursus constituendum erit, quod variis mo-
dis res alienatur in fraudem patroni, *ut in toto
titul. ff. & Cod. si quid in fraudem pat.* Aliquan-
do in fraudem filii arrogati, *ut in l. fin. §. fin. ff.
si quid in fraudem patron.* Aliquando in fraudem
filci, *ut in l. post contractum, & ibi Bartolus ff.
de donation. & in l. 2. titul. 4. part. 5. & Antonius
Gomez 3. tom. variar. cap. 14. num. 4.* Ali-
quando alienatur à patre, vel à matre in frau-
dem filiorum, *ut in l. 1. Cod. de offic. dot. & in
l. 1. Cod. de inoffic. donat. & tradunt Jason. in
dict. §. item si quis in fraudem num. 1. & Palat.
Rub. in repetit. per vestras notabili 3. §. 22. num.
14. & Dñs Antonius de Padilla in authent. res
quæ. num. 24. Codic. communia de legat. Covar-
ruvias in cap. Raynutius §. 10. num. 7. de testa-
ment. Tiraquellus in l. si unquam verb. donatione
largitus num. 9. Cod. de revocand. donation. &
Averdanius de exequend. mandat. princip. cap.
14. num. 6.* Aliquando res alienatur in frau-
dem creditorum per debitorem: & de ista aliena-
tione est noster sermo. Et de omnibus his mo-
dis alienationis agunt Jason à num. 1. & Mynsing.
à num. 2. *in dict. §. item si quis in fraudem.* Et
12 hujus actionis revocatorie materiam (quæ Pau-
liana appellatur) ponit & explicat Mynsingerus
in dict. §. item si quis in fraudem à num. 19. Et

quibus competat & contra quos, & à quo tem-
pore, & quid in ea veniat, resolvit Mainerius
lib. 2. action. c. 9. cum duob. seqq.

Et ad hoc, quod alicui competat, requirun-
13 tur sequentia. Primò, quod actio revocatoria
14 intentetur intra annum utilem, & non conti-
nuum: & ita currit à tempore scientiæ, juxta
15 textum *in l. 1. & in l. ait prator. in princip. ff.
qua in fraudem creditor. & in l. 7. tit. 15. part.
5. & tradit Mainerius libr. 2. action. c. 10.* Quod
verum est, quando alienatio facta esset titulo
oneroso. Nam quando titulo lucrativo facta esset,
16 perpetua esset actio, *ut in d. l. ait prator. §.
partum vers. hic actio. Secundò* requiritur, quod,
17 priusquam revocatoria intentetur, excussio fiat
in bonis ipsius debitoris, & minus idoneis re-
pertis pro satisfatione, tunc revocatoria erit
intentanda, *ut in d. §. item si quis in fraudem
& in l. 1. Co. de revoc. his, que in fraud. cred.*
Tertiò requiritur, quod actor dicat, se credito-
18 rem esse, & ei aliquid ex illis bonis deberi, *ut in 19
l. 1. ff. qua in fraud. cred. sive sit creditor ex con-
tractu, sive ex delicto, ut in l. si cum fideicom-
missaria. §. creditores ff. qui & à quibus & in l. 7.
tit. fin. part. 5.* Quartò requiritur, quod sit cre-
20 ditor ex obligatione personali tantum, *ut in d. l.
7.* Nam si ex reali esset, competeret ei actio realis.
Quintò requiritur, quod, si alienatio facta
21 fuerit titulo lucrativo, actor dicat debitorem
alienante rem in fraudem, & sufficeret sola fraus
alienantis. Si vero facta fuerit titulo oneroso,
22 actor debet dicere utrumque, scilicet alienan-
tem & recipientem in fraudem fecisse. Alioquin
enim si recipiens non fuisset particeps fraudis,
hæc actio cessaret secundum gl. *in d. §. item si quis
in fraudem verb. in fraudem* receptam ex Jasone
ibi num. 27. & Myns. num. 25. Et titulus lucra-
23 tivus dicitur, cum aliquid nobis gratis obvenit,
utputà ex donatione, vel legato. Titulus onero-
24 sus est, quando non gratis, sed vicissim aliquid
rependimus, utputà in emptione, permutatio-
ne, & similibus. Ita explicat Jason *in d. §. item
si quis. num. 28.* ubi idem Jason & Mynsing. n.
30. resolvunt, qualiter fraus præsumatur, &
probetur. Sextò requiritur, quod in casibus, in
25 quibus creditor tenetur restituere pretium emptori,
ut in patrono revocante alienationem liberi-
ti, *ut in l. 1. §. si quis in fraudem ff. si quid in
fraud. patron. & in casu, quando emptor erat 26
minor, quo non tenetur, nisi in quantum fac-
tus fuit locupletior, ut in l. ait prator. §. si quis
particeps vers. ait prator. & in l. qui autem §. si
quid cum pupillo ff. qua in fraud. cred. & in l. 7.
tit. 15. part. 5. & in casu, quo pretium extaret,
ut in l. ex his ff. qua in fraud. cred.* Tunc in
casibus actor debet prius offerre pretium,
juxt. text. *in l. singularis & in l. Julianus §.
offerri ff. de actionibus empti.* Septimò requiritur,
27 quod actor hanc actionem proponat contra acci-
pientem rem alienatam vel contra ejus hæredem,
& aliquando contra ipsum fraudatorem alienan-
28 tem, *ut in l. fin. §. fin. ff. qua in fraud. cred.*
quod intelligendum est juxt. gl. *in d. §. item si
quis in fraud.* Ultimò requiritur, quod actor pe-
29 rat fructus rei, qui tempore alienationis cohæ-
rebant terræ, & partus ancillæ, quæ prægnans
alienata fuit, & fructus perceptos post litem con-
testatam. Fructus vero, qui inter tempus aliena-
30 tionis & contestationis fuerunt percepti, restitui
non

non debent, ut probatur *in l. fraudator. §. si pro-
curator. vers. non solum ff. qua in fraud. credit. &
in l. penult. titul. fin. part. 5. & explicat Main-
nerius libr. 2. actionum. c. 11.* Libellusque in hac
actione revocatoria concipiendus erit forma se-
quenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
revocatoria.

ILLUSTRE SEÑOR.

31 Fulano parezco ante v.m. y pongo demanda à fu-
lano y digo que es assi. Que fulano vezino de tal
lugar me esta obligado à dar, y pagar cien du-
cados de un esclavo, que le vendi. Y sabiendo el
dicho fulano que me devia los dichos cien ducados
y que no tenia otros bienes de que me pagar, sino
era una huerta en tal parte de tales linderos, con
dolo y malicia, y para defraudar me à mi, y que
no uviesse bienes de que pudiesse ser pagado de mi
deuda, vendio la dicha huerta al dicho adverso,
y se la dio y entrego, y ella tiene y posee, y la
compro sabiendo y entendiendò que el dicho fulano
la vendia y enaienava por defraudarme à mi. Y
aunque tengo hecha excussion en la persona y bienes
del dicho fulano mi deudor por los dichos cien du-
cados, no tiene bienes de que yo sea pagado y en-
terado de mi deuda, como consta deste processò exe-
cutivo, autos, y sentencià, de que ante v. m. hago
presentacion con la solemnidad y juramento, &c. Y
assi el dicho adverso como tenedor de la dicha huer-
ta esta obligado à restituirme la dicha huerta, pues
la compro sabiendo que se vendia para efecto de
que no uviesse bienes de que yo fuesse pagado. Y
aunque por mi muchas vezes ha sido requerido,
que assi lo haga no lo ha querido ni quiere hazer
sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi rela-
cion por verdadera; en la parte que baste para el
vencimiento desta causa, del sobre dicho me haga
entero cumplimiento de justicia y por su sentencià
que en tal caso lugar aya revoque y rescinda la di-
cha enaienacion y entrega de la dicha huerta, y la
ponga en aquel punto y estado que estava antes que
se otorgasse. Y como si la dicha huerta estuviera en
poder del dicho fulano mi deudor; y entre sus bie-
nes mande mejorar la dicha execucion y llevar à
devido efecto la dicha su sentencià en la dicha
huerta y en los fructos della pendientes al tiempo
de la dicha venta y entrega; y en los que de aqui
adelante cayeren y se cogieren hasta la real entre-
ga y restitution, que estimo cada año en tantas mil
maravedis; y me mande meter en la possession de
todo ello para que sea enteramente pagado de la
dicha deuda y costas, sobre que pido justicia, y el
officio de v. m. imploro; y las costas protesto. Y juro
en forma de derecho; que los dichos cien ducados
me son devidos y no pagados, y que esta demanda
no pongo de malicia, &c.

SUMMARI A.

- 1 Serviana actio à pratore inducta competit pro
rebus coloni in fundo illatis & invecis, nec
non pro fundi pensione.
- 2 Quasi Serviana competit omnibus creditoribus
ad pignora prosequenda.
- 3 Pignus aliud est pratorium; aliud judiciale;
aliudque conventionale.

- 4 Conventionale pignus conventionem contrahitur.
- 5 Conventionale pignus aliud est expressum, aliud
tacitum.
- 6 Quando expressis verbis de pignore est inter
partes conventio, expressum pignus appella-
tur.
- 7 Tacitum pignus appellatur id, quod à lege
absque partium conventionem inducitur.
- 8 Invecis & illata sunt tacite hypothecata.
- 9 Fructus fundi locati censentur pro pensione taci-
te pignori.
- 10 Si tardatur res pignoriata, tunc temporis pig-
nus dicitur, sin minus, hypotheca appella-
bitur.
- 11 Pignus passim pro hypotheca usurpatur, & è
converso.
- 12 Ex pignore tradito duplex actio oritur, pigno-
ratiua scilicet, directa & contraria.
- 13 Actio pignoriatiua directa debitori ad pignus
recuperandum competit.
- 14 Si creditori adversus debitorem agere expediat,
contraria pignoriatiua actio ei accommoda-
tur.
- 15 Tam directa, quam contraria pignoriatiua ac-
tio inter bona fidei actiones connumeratur.
- 16 Serviana actio competit creditori ad persequen-
da omnia invecis, & illata in fundo pro pen-
sione tacite hypothecata.
- 17 Interdictum Salvianum datur à pratore pro per-
sequendis coloni rebus.
- 18 Inter se differunt Serviana actio & Salvianum
interdictum.
- 19 Qui Servianam proponit, necesse habet, rem
in bonis pignoris tempore obligationis fuis-
se, probare.
- 20 Ut creditor in Salviano interdicto obtineat, suf-
ficit probare, rem possessisse debitorem tempo-
re obligationis.
- 21 Serviana actio contra quemlibet possessorem da-
tur.
- 22 Cautius est; Salviano interdicto experiri, quam
Serviana actione.
- 23 In fundo rustico res illata ita demum erunt obli-
gata; si dominus fundi eas cognoverit & in-
vecis resciverit.
- 24 Non requiritur domini scientia, ut res inqui-
lini sint obligata.
- 25 Colonus est, qui prædium rusticum conduxit.
- 26 Qui in civitate urbanum prædium conduit;
is inquilinus appellatur.
- 27 Nemo rem conductam alteri locare prohibe-
tur.
- 28 Res illata à secundo conductore in prædio ur-
bano tacite videntur etiam domino pigno-
rata.
- 29 Res in prædio rustico à secundo conductore in-
vecis non sunt domino obligata.
- 30 In actione Serviana libellus non est necessarius.
- 31 In Serviana actione summarie & captis statim
pignoriibus judices procedunt.
- 32 Ut hypothecaria competit actio creditori, obli-
gatam sibi rem esse oportet.
- 33 Si creditor agat Serviana contra debitorem;
pignus possidentem sufficit probare, tempore
obligationis debitorem rem possessisse.
- 34 Rem in bonis debitoris fuisse tempore obligatio-
nis probare tenetur Servianam intendens.
- 35 Excusso prius principali debitore, devenitur
ad tertios pignorum possessores.

- 36 *Antiquiore jure in electione creditoris erat vel personali, vel hypothecaria actione experiri.*
- 37 *Si pactum de non alienando pignore fiat à creditore, etiam non excusso principali potest deveniri ad tertios possessores.*
- 38 *Quando tertius est possessor prædii, super quo annuus redditus est constitutus, etiam non excusso principali potest ad ipsum perveniri.*
- 39 *Excussio debitoris principalis, citato tertio possessore fieri debet.*
- 40 *Pecunia omnis soluta esse debet, ut pignoratitia directa locum habeat.*
- 41 *Sufficit lite pendente pecuniam solvi, ut procedat pignoratitia.*
- 42 *Libellus in actione hypothecaria Hispanè compositus.*
- 43 *Libellus in actione pignoratitia directa Hispana lingua confectus.*
- 44 *Libellus in actione pignoratitia contraria contra debitorem.*

§. IV.

De actione Serviana, Hypothecaria, Pignoratitia, directa & contraria.

DUæ aliæ actiones reales à prætore fuerunt inventæ, quarum prior pro persequendis rebus coloni, vel inquilini pro mercede, vel pensione obligatis domino prædii specialiter conceditur, Servianaque appellatur, & ejus definitionem & naturam optime explicant Mynsingerus num. 9. & Hottoman. verb. de rebus coloni. in §. item Serviana, Instit. de action. Posterior verò omnibus aliis creditoribus conceditur ad pignora hypothecæve persequendas: & quasi Serviana, vel Hypothecaria nuncupatur. Cujus definitionem explicant Mainerius lib. 2. actionum cap. 12. Mynsing. num. 33. & Hottoman. verb. creditoris pignora. in d. §. item Serviana. Et pro harum actionum perfecta cognitione constituendum erit, quod pignus aliud est prætorium, aliud judiciale, & aliud conventionale, & unumquodque explicat gloss. in l. 1. in princ. verb. traditum ff. de pign. act. Jason. & Mynsing. num. 2. in d. §. item Serviana. In hisce vero actionibus intelligitur de pignore conventionali: & est illud, quod ex conventionem partium descendit, duplex, quod est expressum, & tacitum. Expressum dicitur, quando verbis expressis inter partes de pignore convenit. Tacitum verò, quando tacita partium conventionem legisque fictione contrahitur, ut accidit in rebus investitis & illatis in fundo, vel domo à conductore, vel inquilino: quæ tacite censentur obligatæ pro mercede, vel pensione fundi, vel domus, ut probatur in d. §. item Serviana. Idemque accidit in fructibus fundi locati, ut probatur in l. in prædiis ff. in quibus causis pignus vel hypoth. tacite contrah. & in l. quamvis. Cod. in quibus causis pignus tac. contrahat. Quinimò potest dominus fundi fructus retinere pro pensione & prohibere, ne colonus exportet, secundum Bald. in l. ade. Cod. de locato. num. 1. in fin. Nec conductor facit suos, nisi soluta pensione, secundum eundem Bald. in l. 2. Cod. de rerum perm. per text. in l. si servus. §. locavi. ff. de furtis. Cautius tamen erit, quod dominus fundi in contractu locationis retineat sibi dominium

fructuum, quousque satisfiat de pensione: & ita erit præferendus in solutione suæ pensionis ex fructibus fundi etiam perceptis reliquis creditoribus anterioribus conductoris. Et hanc cautellam menti tene, & ea utere, quando casus occurrerit. Et eam probat Capoll. in Cautela 124. num. 2. Negusancius tract. de pignor. 4. part. membro unico, à num. 33. & in 5. part. memb. 2. num. 17. & 18. & Covarru. lib. 1. var. cap. 7. num. 3. in fin. Contrahitur etiam pignus tacitum in aliis casibus congestis à Mainerio lib. 2. actionum cap. 16. & pro isto pignore tacito actio Serviana competit. Rursus conventionale pignus distinguitur in pignus, quod nudo consensu partium contrahitur, ut in l. contrahitur ff. de pignorat. action. & tunc Hypotheca dicitur; aut in pignus, quod re ipsa, id est, per traditionem contrahitur, & tunc proprie Pignus dicitur, ut probatur in d. §. item Serviana. & in l. si rem alienam §. 1. ff. de pignor. act. & tradit Alciatus in l. plebs §. pignus ff. de pignor. significat. Covar. in pract. quest. cap. 13. num. 7. vers. ex quibus & Mainerius in d. c. 16.

Constituendum etiam erit, quod licet nomen pignoris & hypothecæ passim in jure confundatur, & promiscue accipiantur, ut probatur in l. 2. Co. quæres pignor. oblig. pos. & in d. §. item Serviana. Tamen in hoc differunt, quod Pignus proprie dicitur, quando res mobilis traditur creditori, ut in d. §. item Serviana, & in d. l. si rem alienam §. 1. Et tunc ex eo duplex oritur actio pignoratitia directa, & pignoratitia contraria. Directa competit debitori adversus creditorem soluto debito, ut pignus sibi reddatur, ut probatur in §. fin. quib. mod. re contrah. oblig. Contraria vero competit creditori adversus debitorem, quando malitiose in pignore versatus fuit dando orichalcum pro auro creditori: & per eam debitor compellitur ad dandum aliud pignus, ut probatur in l. 1. in fin. & in l. si rem alienam in princip. & in l. si quis in pignore §. fin. ff. de pignor. actio. Et utraque directa & contraria est bonæ fidei, ut probatur in §. actionum. Instit. de action. Hypotheca verò proprie dicitur, quando solo consensu partium contrahitur absque traditione, & ad res immobiles spectat: & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ quasi Serviana dicitur, quando expressa conventionem partium contrahitur, ut in d. §. item Serviana, & in d. l. si rem alienam §. 1.

Ex quibus sic constitutis constat, quod actio Serviana specialiter competit creditori ad persequendas res coloni, vel inquilini investitas, & illatas in fundo, vel domo, quæ tacite censentur obligatæ pro mercede, vel pensione. Et in hac specie fuit aliud remedium inventum à prætore, scilicet, interdictum Salvianum. Differunt tamen inter se, quia actio Serviana est realis, & datur ad persequendum rei pignoratæ, & actor tenetur probare & docere de dominio debitoris. Salvianum verò interdictum est possessorium, & intentatur ad adipiscendam possessionem rerum pignoratatum, ut probatur in §. sequens vers. interdictum Institut. de interdictis. Et in eo sufficit, quod actor probet, debitorem possedisse rem tempore obligationis contractæ secundum gloss. in d. §. item Serviana verb. quasi receptam communiter ex Jasone ibi, num. 92. Rursus Serviana datur adversus quemcunque possessorem,

ut in l. Paulus §. fin. ff. quib. mod. pign. tacit. & in l. 2. Cod. si unus ex pluribus. Alias differentias cumulant Mainerius lib. 2. actionum cap. 12. & Mynsinger. in d. §. item Serviana num. 41. resolventes, cautius esse in hac specie actorem intendere interdictum Salvianum.

22 Et est advertendum, quod res coloni investitæ & inductæ in fundo sunt obligatæ pro pensione, & mercede, quando expressa conventionem id cautum fuit, vel domino sciente fuerunt ibi illatæ, alioquin minimè. Investitæ verò ab inquilino semper sunt tacite obligatæ, sive dominus scierit, sive ignoraverit, ut probatur in l. certi juris Cod. de locato. Et colonus & inquilinus differunt in hoc, quod colonus est, qui prædium rusticum, sive illud in civitate, sive in villa fuerit, conduxit: Inquilinus verò, qui prædium urbanum sive in villa, sive in civitate, ut probatur in l. re pignoris 37. de acquirend. possess. Ita communiter omnes resolvent ex Jasone n. 25. Mynsing. n. 5. in d. §. item Serviana, & Maine. lib. 2. actionum cap. 12. contra gloss. in dict. §. item Serviana verb. coloni. Quinimò si primus conductor locaverit alteri, quod facere potest, juxt. text. in l. nemo. Cod. de locato. & notat Anton. Gomez. 2. tomo variarum. cap. 3. num. 11. res illatæ à secundo conductore in prædio urbano censentur tacite obligatæ domino, per text. in l. solutum §. solutum ff. de pignor. action. sic intelligendum secundum gloss. ibi in 1. solutione. At verò res illatæ à secundo conductore in prædio rustico non censentur obligatæ domino, juxta text. in l. si in lege §. si colonus ff. locat. quæ jura ita componit gloss. in d. §. solutum in 1. solutione quam probant ibi Bart. & communiter omnes ex Jasone in dict. §. item Serviana num. 34. & Connano lib. 4. commentar. cap. 10. num. 5. tamen Mainerius lib. 2. actionum cap. 12. contendat, neutro casu res illatas à secundo conductore esse obligatas domino primo locatori. In ista tamen actione Serviana libellus juxta communem stylum non est necessarius, quia 31 judices procedunt summarie captis pignoribus ad eorum venditionem.

Et ad hoc, ut alicui competant reliquæ actiones, scilicet, hypothecaria, quæ quasi Serviana dicitur, & directa pignoratitia, & contraria pignoratitia, de quibus supra egimus, requiruntur sequentia: Primum, quod actor doceat de jure suo, & probet, rem sibi esse obligatam, cum sit fundamentum suæ intentionis, juxta text. in l. actor quod asseverat. Cod. de probat. Secundo requiritur, quod, si agat contra debitorem possidentem rem sibi obligatam, tenetur probare, debitorem rem illam non solum possidere, verum etiam possedisse tempore obligationis: quo casu sufficeret probare solum possessionem absque dominio, ut probatur in l. si inter §. 1. ff. de pignor. & in l. si eum venditor. in princip. de eviction: & resolvit Mynsing. in dict. §. item Serviana. numer. 49. asserens cautius esse etiam in hac specie actorem allegare, debitorem dominum esse pignoris, vel saltem in bonis ejus esse. Cæterum quando actor agit contra tertium possessorem rei pignoratæ, probare debet, quod tempore obligationis debitor erat dominus illius rei, vel saltem, quod res erat in bonis ejus, juxta text. in l. & qua nondum §. 1. & in l. si superatus ff. de pignor. & notat Mynsing. ubi supra num. 49. Tertio requiritur, quod, quando actor agit contra

tertium possessorem, prius excussionem faciat in bonis ipsius debitoris principalis; & illis minus idoneis repertis, tunc agat contra tertium possessorem, juxta text. in authen. hoc si debitor. Cod. de pignor. & in authen. sed hodie Cod. de action. & obligat. & in l. 14. tit. 13. part. 5. & notat Mainerius lib. 2. actionum cap. 18. per quæ jura corriguntur jura antiqua, quibus electio dabatur creditori, vel agendi contra principalem actionem personali; vel contra tertium possessorem hypothecaria, ut dicebatur in l. distractis. Cod. de pignor. Quæ jura sunt jam correctæ per prædictas authen. Quibus non refragatur text. in authen. de litigiosis §. ad hoc autem collar. 8. nam debet intelligi secundum gloss. 1. ibi: Vel dic, secundum Joannem in d. authen. hoc si debitor communiter receptum ex Salyceto ibi num. 2. & Fano de pignoribus, 8. par. membr. 1. num. 17. Quod tamen intelligendum est, nisi appositum esset pactum, de non alienando rem hypothecæ obligatam. Nam tunc nulla facta excussione poterit tertius possessor conveniri, ut docet Rodericus Suarez in l. post rem judi. in declarat. li. regni limitat. 1. num. 13. receptus à Covar. libr. 3. variarum cap. 7. num. 6. ubi aliter limitat d. authen. hoc si debitor. scilicet, quando tertius possessor esset prædii, super quo annuus redditus esset constitutus, ut in censibus apud Hispanos quotidie fit. Et de isto articulo est videndus novissime Petrus de Salazar in tit. de usu & consuetud. cap. 11. num. 62. & 63. Et est advertendum, quod prædicta excussio fieri debet citato illo tertio possessore, ut resolvit Jason in §. item si quis in fraudem num. 84. & ibi Gomez. num. 38. Institut. de action. Ultimo requiritur, quod, si debitor agat pignoratitia contraria contra debitorem ad reddendum sibi pignus, ante omnia debet solvere debitum juxta text. in d. l. si rem alienam §. omnis ff. de pignor. action. sufficeret tamen, quod lite pendente solveret, quamvis à principio, quod intentavit actionem, non solvisset, ut in d. l. si rem alienam. §. fin. Et libelli in his actionibus erunt concipiendi formâ sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE hypothecaria.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de tal lugar pareció ante v. m. y pongo demanda à fulano y contando el caso digo, Que yo le proste duzientos ducados por le hazer buena obra. Y para seguridad de la dicha deuda me hypotheco unas tierras que son à tal parte, que han por linderos, &c. Las quales tierras al tiempo, y sazón quo me las hypotheco las tenia y poseya por suyas, y como suyas: y estaban entre otros bienes suyos labrandolas y disfrutando las y gozando el fruto dellas: y despues aca las vendio y en à jeno al dicho fulano parte adversa y al presente las tiene y posee. Y yo he pedido al dicho mi deudor los dichos duzientos ducados ante el señor teniente, y fue condenado à que me los pagasse, y la sentencia passada en cosa juzgada, y della me fue librada executoria y se hizo execution en su persona, y bienes y se hallo que no tenia bienes algunos de que me pagar: y ansi le declaro por sentencia de juez competente segun parece por estas escripturas, proceso y sentencia de que hago presentacion: y ju-

ro à Dios y à esta cruz que son buenas y verdaderas, y como tales quiero usar dellas. Y porque las dichas tierras passaron con su carga, e hypotheca yo he requerido al dicho adverso que me las de y entregue, para que yo las tenga en prendas e hypotheca hasta tanto que sea pagado de los dichos duzientos ducados, y nunca lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que del sobre dicho adverso me haga cumplimiento de justicia: y si otro mas o mejor pedimiento fuere necesario el avido aqui por expreso, pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baste, por su sentencia, que en tal caso lugar aya condene, compela y apremie al dicho adverso à que me de, y entregue las dichas tierras, para que yo las tenga en prendas e hypotheca, hasta tanto que me sean pagados los dichos duzientos ducados. Y en lo necesario, &c. Y juro, &c.

LIBELLUS IN PIGNORATITIA,
directa contra creditorem.

ILLUSTRE SEÑOR.

43 **F**ulano parezco ante. v. m. y digo, Que yo compeñe un jarro de plata, que pesava tantos marcos à fulano por cien reales que me empresto: el qual le entregue y el lo recibio jure pignoris. Y puesto caso que le hi pagado los dichos cien reales del dicho emprestido, el no me ha querido ni quiere bolver el dicho mi jarro de plata, que le empeñe. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste condene al dicho adverso à que me buelva, de, y entregue el dicho mi jarro de plata tal y tan bueno, como estava al tiempo, que se lo empeñe. Y para ello &c. Y juro &c.

LIBELLUS IN ACTIONE
pignoratitia contraria contra debitorem.

ILLUSTRE SEÑOR.

44 **F**ulano parezco ante. v. m. e digo. Que yo empreste al dicho fulano cien ducados por le hazer buena obra: y para seguridad de l. dicha deuda me empeño unas fuentes de plata diciendo que eran de plata, y despues acayo hize tocar las dichas fuentes y son de estaño. Y por ello el dicho adverso es obligado à darme otra prenda tal y tan buena como las dichas fuentes si fueran de plata y de tanto peso y valor, para que yo la tenga en prendas para seguridad de mi deuda. Y aunque por mi ha sido requerido que ansi lo haga no lo ha querido hazer. Porende à v. m. pido que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste condene al dicho adverso à que tomo y recibia las dichas fuentes, y me de otra prenda de plata que valga tanto como valieran las dichas fuentes si fueran de plata. Y para ello &c. Y juro &c.

SUMMARI A.

- 1 De personalibus actionibus pratorii, & primo de constituta pecunia.
- 2 Actio de pecunia constituta personalis & pratoria dicitur.
- 3 Nuda pactio actionem civili jure non producit.
- 4 Adversus eum, qui se soluturum vel pro se,

vel pro aliis nudo pacto constituit, competit actio de constituta pecunia.

- 5 Ut actio de constituto locum habere possit, nudo pacto constitutum esse debet.
- 6 Speciale est, ut ex pacto nudo actio de constituta pecunia nascatur.
- 7 Constitutum est contractus nominatus elegans habens nomen.
- 8 Constitutum potest fieri per inutilem stipulationem.
- 9 Si stipulatio inutilis sit, ex cujus verbis apparet contrahentes stipulationem facere voluisse, non valet etiam tanquam constitutum.
- 10 Si juramentum interveniat, etiam ex nudo pacto oritur actio jure civili.
- 11 Constitutum precedere debet debitum civile & naturale, vel naturale tantum.
- 12 Si debitum tantum civile precedat, non potest fieri constitutum.
- 13 Fidejussio accedit civili tantum obligationi.
- 14 Constitutum debet fieri post contractus obligationem.
- 15 Fidejussio obligationem precedere & subsequi potest.
- 16 Ut constitutum fieri possit, debitum precedere oportet, quod nulla possit pratoria exceptione elidi.
- 17 Libellus in actione de constituta pecunia Hispano sermone formatus.

§. V.

De personalibus actionibus pratoriis, & primo de constituta.

Actio de constituta pecunia est actio personalis pratoria: nam prator naturali æquitati favens eam introduxit, ut in l. 1. in princip. ff. de constitut. pecun. prævidens, ex nudo pacto actionem non oriri de jure civili, juxta l. juris gentium §. sed cum nulla vers. igitur nuda ff. de pact. & competit adversus omnes, qui ex nudo pacto constituerunt se soluturos, quod ipsi prius vel alii debebant. Ita ex text. in §. de constituta Institut. de action. colligunt omnes, & explicat Mynsing. ibi, à num. 3. Ex qua resolutione constat, quæ requirantur ad hoc, ut actio de constit. pecun. competat. Nam primò requiritur, quod constitutum fiat per pactum nudum, alioquin si per stipulationem fieret, non competere, sed actio civilis ex stipulatu, ut in dict. §. de constituta & notat gloss. ibi verbo nulla docet Bartol. in l. 1. §. ait prator. ff. de constitut. pecun. gloss. mag. in dict. vers. igitur nuda & omnes ibi ex Jafone num. 21. & Mynsinger. num. 4. Quo fit, ex pacto nudo actionem de constituta oriri: quod est speciale in hac actione contra juris regulas in d. vers. igitur nuda. firmat gloss. ibi verb. nulla dict. §. de constitut. & alii communiter ibi, ex Jaf. num. 46. Mynsing. num. 17. Et plures rationes specialitatis referunt DD. ibi, ut constat ex Jaf. num. 46. & Gomezio num. 34. reprobantes rationem glo. ibi verb. nulla. Barthol. tamen in dict. vers. igitur nuda. docet, non esse speciale in constituto, actionem oriri ex nudo pacto, sed ex eo actionem oriri, quia constitutum est contractus nominatus habens nomen specficum & elegans, ac ideo producit actionem. Cujus

Cujus opinionem dicit communiter receptam Oroscius in d. vers. igitur nuda. n. 8. & defendit Gomezius d. §. de constituta num. 34. Quintò constitutum fit etiam per stipulationem inutilem, ut docet gloss. mag. in d. vers. igitur nuda. communiter recepta ex Jafone in d. §. de constitut. num. 24. Dummodo ex verbis contrahentium non apparet animus stipulandi, quia tunc nec in vim pacti, nec in vim stipulationis promissio valeret, juxta tex. sic intelligendum in l. 1. §. cum qui ff. de constit. pecun. ex Jafone d. §. de constit. num. 25. & Alcia. l. 1. §. si quis ita interroget ff. de verb. oblig. num. 6. & Oroscio dict. vers. igitur nuda. num. 2. Alios plures casus, in quibus actio ex nudo pacto oritur, congerit gloss. in d. §. de constitut. verb. nulla quæ communiter reprobatur, quatenus inquit, actionem oriri ex donatione ex nudo pacto: quia non ex nudo pacto, sed ex conditione ex lege oritur, ex Jafone d. §. de constitut. numer. 57. Adde tu alium casum, scilicet, ex nudo pacto jurato, ut resolvit Covar. in c. quamvis pactum. 2. par. §. 4. vers. quinto & precipue & in 1. par. §. 2. num. 5. & domi. Fran. à Sarmiento lib. 1. selectarum. cap. 3. num. 11. qui satisfaciunt l. si quis pro eo. ff. de fidejuss. & Corraf. in l. admonendi num. 20. ff. de jur. rejur. Secundo requiritur ad hoc, ut competat actio de constituta, quod præcedat debitum naturale & civile simul, vel naturale tantum, vel pratorium tantum. Nec sufficit, si debitum sit civile tantum, ut in l. 1. §. fin. & in l. 1. §. si quis autem. ff. de constitut. pecun. & notat gloss. d. §. de constitut. verb. constituerint & explicat Jaf. d. §. de constitut. n. 33. Gomezius ibi, n. 21. & n. 28. Mynsing. num. 9. Ripa num. 32. & Novellus num. 14. in rub. ff. de verb. oblig. Et in hoc constituitur discrimen inter Constitutum & fidejussionem. Quia constitutum non accedit debito civili tantum: fidejussio vero accedit, ut explicat Jaf. d. §. de constit. num. 34. & Gomezius à num. 28. Mynsing. numer. 13. Rurfus differunt, quia constitutum fit post obligationem contractus, 15 fidejussio ante obligationem & post obligationem, ut notat gloss. in auth. de fidejussoribus §. 1. verb. fidejussore, quam notat Barba. in rubr. de fidejuss. Jaf. l. 1. in princip. ff. de lib. & posthum. Hyppolitus in rubr. ff. de fidejuss. à num. 2. Ultimo requiritur, quod debitum, super quo constitutum venit, non possit elidi per aliquam exceptionem de jure pratorio, ut in l. 3. vers. si quis autem, & ibi glo. verb. per exceptionem ff. de constit. pecun. & Jafon d. §. de constit. num. 43. Et libellus in hac actione concipiendus erit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
de constituta.

ILLUSTRE SEÑOR.

17 **F**ulano vezino de tal parte parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano: y contando el caso digo, Que fulano vezino de tal lugar me devia duzientos ducados por me los aver prometido: y sabiendo el dicho fulano parte adversa vino à mi sin le dezir yo cosa alguna, y se me constituyo por pagador principal dela dicha deuda, y me los promete. Suarez de Paz Praxis Eccl.

tio de pagar para el dia de pascua florida proxima passada deste presente año. Y puesto que el termino es passado y por mi ha sido requerido que me los pague no lo ha querido hazer. Porende à v. m. pido que avida mi relacion por verdadera en quanto baste, del dicho adverso me haga justicia condenandole à que me de y pague los dichos duzientos ducados. Y en lo necesario, &c. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 §. De actione de peculio.
- 2 Personalis & pratoria est actio de peculio.
- 3 De peculio actione potest conveniri dominus, vel pater ex filii aut servi contractu.
- 4 Peculium in varias significaciones accipitur.
- 5 Proprie peculium est pusilla pecunia, quæ voluntate patris, aut domini, filio, vel servo conceditur, separatim à paternis aut dominicis rationibus.
- 6 In servis unicum tantum peculium reperitur.
- 7 Filiifamil. quatuor possunt habere peculia.
- 8 Filiifamil. ex omni contractu obligari potest.
- 9 Sine voluntate patris potest filius conveniri cum aliquo artifice, quod ei serviet.
- 10 Pater & filius, necnon dominus & servus una eademque persona existimantur.
- 11 Pater pro filio, nec dominus pro servo, & e converso conveniri possunt.
- 12 Si filius vel servus peculium habeant, ex eorum contractu poterunt conveniri, nedum pater, sed etiam dominus.
- 13 Voluntate patris, vel domini peculium obtineri debet, ut actioni de peculio locus fiat.
- 14 Tantum in peculio profectio filiorum de peculio actio locum habet.
- 15 Pater vel dominus non tenetur, nisi quatenus patiuntur vires peculii ex contractu filii, vel servi.
- 16 In peculii astimatione facienda prius deducendum est, quod patri vel domino debetur.
- 17 Pro peculio Castrensi, vel quasi, vivente filio, non potest pater conveniri.
- 18 Filio ab intestato mortuo, pater tanquam heres de peculio Castrensi conveniri potest.
- 19 In peculio adventitio in solidum debet pater conveniri.
- 20 Quatenus est in peculio, convenitur pater, vel dominus.
- 21 Si cum filiofam. impubere contractum sit, pater non potest conveniri, nisi quatenus locupletius factum est peculium.
- 22 Ut actio de peculio locum habeat, contractum fuisse cum filio, vel servo factum, probare actor debet.
- 23 Libellus in actione de peculio Hispano sermone confectus.

§. VI.

De actione de peculio.

Actio de peculio personalis est pratoria, concediturque adversus patrem vel dominum ex filiifamil. vel servi contractu. Et gloss. fin. in §. actiones. Institut. de action. Jaf. à num. 41. & reliqui enumerant alias quinque formulas actionum, partim profluentes ex eodem fonte, partim huc impertinentes: & remissivè de una quaque

quaque earum agit Jaf. in d. §. actiones à num. 41. Pro perfecta hujus actionis cognitione constitue, quod Peculium varias acceptiones habet, ut explicat gloss. in rub. ff. de pecul. Bal. l. fin. ff. quod cum eo. colum. 2. & 3. Hotoman. verb. peculium, & Ambros. Calep. in dictionar. verb. peculium. In nostra tamen materia peculium est quasi pusilla pecunia, sive patrimonium, quod voluntate patris, vel domini filiofamil. permittitur separatum à rationibus paternis, vel dominicis, juxta text. in l. depositi. vers. fin. de pecul. Ac ideo peculium in personis servorum erat tantum unicum, & dicitur Dominicum. In personis filiorum est quadruplex, scilicet, Castrense, quasi castrense, Profectitium, & Adventitium. Ita explicat gloss. 1. in l. cum oportet in princip. Cod. de bon. qualib. & ibi Bartol. gloss. in §. 1. verb. Castrensis. Instit. per quas person. nob. acquir. & gloss. magna in l. frater à fratre in princip. ff. de cond. indeb. Rursus constitue, quod filiusfamilias constitutus in patris voluntate potest obligari ex contractu, vel delicto, etiam vivente patre, ut in l. filiusfamilias §. 8. ff. de action. & oblig. & in l. tam ex contractibus ff. de jud. Et hinc est, quod sine jussu patris potest conveniri cum aliquo artifice, quod ei serviet, secundum Alber. in l. voluti numer. 26. Jasonem numer. 16. Zafum numer. 3. Claudium numer. 8. & Joannem Gutierrez, in titul. de juramento confirmatorio 1. par. cap. 5. nu. 5. & 6. Denique constitue, quod licet pater & filius, dominus & servus censentur una & eadem persona, ut l. fin. Cod. de impub. & aliis subst. & in §. ei qui instituit. de inutilibus stipulat. tamen nec pater ex contractu filii, nec dominus ex contractu servi, nec è diverso conveniri possunt, ut in titu. Cod. de filiis pro patre. Nilominus tamen prator æquitate motus introduxit, quod illa regula non procederet, quando pater, vel dominus aliquam pecuniam concedit filio, vel servo, cum qua ab eis negotiaretur. Nam tunc poterunt conveniri ex contractu filiorum vel servorum actione de peculio, ne contrahentes bona fide deciperentur. Quæ actio de peculio personalis, pratoria est, & per eam agimus adversus patrem, vel dominum, ut solvat pro filio vivente, vel servo, nobis ex contractu obligato, quatenus est in peculio. Ita ex text. d. §. actiones colligitur, & explicat Mynsing. ibi, à num. 13.

13 Ex qua resolutione constat, quæ requirantur ad hoc, ut hæc actio alicui competat. Nam Primo requiritur, quod voluntate patris, vel domini, filius, vel servus habeant separatum peculium à rationibus paternis, vel dominicis, ut in l. depositi vers. fin. ff. de peculio. Quo fit, respectu peculii filiorum actionem solummodo habere locum in peculio profectitio: & competit usque ad vires peculii, & quatenus est in peculio, ut probat text. d. §. actiones deducitque pater, vel dominus, quod sibi debetur, vel illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, ut in l. sed si damnum & l. peculium 10. ff. de pecul. In castrensi, & quasi castrensi pater, vivente filio, non convenitur, sed filius ipse convenitur, ut l. 4. & l. actionem ff. de castr. pecul. Filio mortuo, pater convenitur tanquam heres, ut in tit. Cod. de hered. act. & in tit. ab hered. & contra. In adventitio vero pater convenitur in solidum, tanquam legitimus administrator, & non peculiotenus, ut l. 1. C. de bonis maternis l. fin. §. ubi autem C. de bonis qua lib. Secundo requiritur, quod peculium extet apud patrem, vel dominum, vel aliquo modo possit satisfieri: quia non possunt conveniri, nisi usque ad vires peculii, & quatenus est in peculio, juxta d. §. actiones & §. sunt instituit. de action. Quinimò pater & dominus deducunt, quod sibi debetur, aut illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, ut in l. sed si damnum, & in l. peculium 10. cum suis §. ff. de peculio. Et si cum filiofamilias impubere fuerit contractum, pater non convenitur, nisi quatenus peculium locupletius factum fuerit, ut in l. 1. §. sed cum impubere ff. de pecul. Denique requiritur, quod actor probet, quod primus contractus celebratus fuit cum filiofamilias, vel servo, ex quo principalis obligatio orta fuit. Et libellus in hac actione de peculio concipitur forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE de Peculio.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y digo que ansi es, Que 23
Fulano es padre legitimo de fulano: el qual con voluntad; y consentimiento de su padre tenia à partadamente ciertos bienes conque tratava y granicava. Y teniendo el dicho trato y peculio yo contrate con el, y le vendi un cavallo por cien ducados, y en este mismo tiempo el dicho fulano parte adversa romo al dicho su hijo el dicho peculio y bienes con que tratava y granicava, y assi por ello esta obligado à pagarme los dichos cien ducados. Y aunque por mi ha sido requerido, que lo haga no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste del dicho adverso me haga justicia condenandole como à tenedor del dicho peculio; à que me de, y pague los dichos cien ducados. Y para ello; &c. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 De actione in factum ex juramento descendente
- 2 Actio in factum personalis est à pratore inducenda.
- 3 Juramentum est affirmatio, vel negatio sacre rei attestazione firmata.
- 4 Triplex est juramentum, promissorium scilicet, confirmatorium, & litis decisorium.
- 5 Cum quid in futurum cum juramento promittitur, juramentum promissorium appellatur.
- 6 Confirmatorium juramentum est, quod ad actus confirmationem apponitur.
- 7 Litis decisorium juramentum dicitur, quod interponitur & prastatur ad litis decisionem.
- 8 Jure civili ex juramento promissorio actio nascitur.
- 9 Officiales & fabriles operas solus libertus promittere potest.
- 10 Juramentum litis decisorium triplex est, voluntarium, necessarium & judiciale.
- 11 Juramentum, quod à parte parti extra judicium defertur, voluntarium dicitur.
- 12 Necessarium juramentum illud appellatur, quod in defectum probationum partibus judex defert.
- 13 Jura-

- 13 Juramentum judiciale est, quod à parte parti in judicio defertur.
- 14 Ex juramento judiciali in factum actio oritur.
- 15 Juramentum extra judicium delatum non compellitur pars acceptare: sed potest id recusare, nec cogitur remittere.
- 16 In continenti debet juramentum à parte acceptari, ut in factum actio detur.
- 17 Actualiter jurari debet, ut actio ex juramento nascatur.
- 18 Ex juramenti remissione actio in factum oritur.
- 19 Prastito, vel remisso juramento, nihil amplius de causa queritur.
- 20 De perjurio ejus, qui juravit, non est querendum.
- 21 Jurejurando dato, non admittitur appellatio.
- 22 Perjurus extraordinarie debet puniri.
- 23 Ad similitudinem rei judicata oritur actio in factum.
- 24 In actione in factum proceditur absque libello per viam executivam.

§. VII.

De actione in factum ex juramento.

1 St alia actio personalis, pratoria, quæ in factum dicitur ex jurejurando orta. Pro cuius intellectu constituendum erit, quod Juramentum est affirmatio, vel negatio sacre rei attestazione firmata secundum Orosci. in summa tit. de jurejur. §. 1. receptam à Panorm. Corseto & Alciato num. 5. extra in rub. de jurejur. consentit Soto tit. de cavendo jurament. abusu. c. 2. & in lib. 8. de justitia & jure quest. 1. art. 1. & Mynsing. ibi num. 1. Et juramentum est triplex, scilicet, promissorium, confirmatorium, & decisorium litis. Promissorium est, quando quid in futurum promittitur cum juramento: de quo loquitur text. in pluribus cc. extra de jurejur. Confirmatorium est; quod adhibetur ad confirmandum actum: de quo loquitur text. in auth. sacramenta puberum. Cod. si adversus vend. & in c. cum contingat. de jurejur. & in c. quamvis pactum, de pact. lib. 6. Decisorium litis est, quod fit ad litem decidendam: de quo loquitur text. in §. item si quis postulante, & titu. C. de rebus cred. & jurejurand. Et nonnulli Doct. constituebant differentiam inter hæc juramenta, videlicet quod ex juramento promissorio de jure civili nulla oritur actio, secundum Bart. & alios communiter in l. si quis pro eo ff. de fidejussor. per text. ibi. Sed contrarium verius est, imò jure civili ex juramento promissorio actionem oriri, secundum glo. in l. 1. C. de oper. liber. ut resolvit Covar. in c. quamvis pactum 1. par. §. 2. n. 3. cum seqq. & 2. par. §. 4. nu. 15. vers. quinto & precipue de pact. in 6. & dominus Franc. à Sarmiento lib. 1. select. c. 3. à num. 4. eam defendit respondens text. in d. l. si quis pro eo, scilicet, quod promissio fuit facta ab eo, qui libertus non erat: quia operas officiales solus libertus promittere potest ut in l. 2. & l. opera, & l. servus de operis lib. Præterea juramentum decisorium triplex est, scilicet, voluntarium, necessarium & judiciale. Voluntarium est, quod defertur à parte parti extra judicium. Necessarium est, quod defertur à giudice Suarez de Paz Praxis Eccl.

in defectum & supplementum probationis Judiciale est, quod defertur à parte parti in judicio. Ita glo. mag. in l. 1. C. de reb. cred. & glo. d. §. item si quis postulante verbo non illud, & glo. in rub. ff. de jurejur. l. 1. tit. 11. part. 3. Et de voluntario, & necessario non loquitur text. d. §. item si quis, sed solummodo de judiciali juramento, ex quo oritur actio in factum, quæ personalis, pratoria est, quæ agit is, qui (deferente suo adversario in judicio juramentum sibi in continenti) juravit, aliquid sibi deberi, vel reum res suas possidere. Ita colligitur ex text. d. §. item si quis & l. 1. C. de reb. cred. & explicat Mynsing. d. §. item si quis à num. 15. Ex quibus constat, quæ requirantur, ut hæc actio competat. Nam primo requiritur, quod juramentum decisorium delatum sit in judicio. Alias si extra judicium deferatur, pars non cogitur illud acceptare, aut dimittere, vel defendere, ut in l. jusjurandum 17. ff. de jurejur. Secundo requiritur, quod quando fuerit delatum, in continenti sit acceptatum. Alioquin si ex intervallo acceptetur, non proficit, nisi de novo deferatur, ut in l. si quis jusjur. Cod. de reb. cred. & jurejurand. Tertio requiritur, quod actualiter sit juratum, ut probat text. d. §. item si quis, vel quod sit remissum à parte. Nam sicut ex juramento oritur actio in factum, ita ex remissione; ut in l. non erit §. fin. cum l. seq. ff. de jurejur. & in l. actori. C. de reb. cred. Et prastito vel remisso juramento, nil amplius de veritate causæ querendum est, an debeatur, & ex qua causa: sed solummodo inquiritur, an sit juratum. Usque adeo quod pars volens probare perjurium, audienda non est, nec perjurio probato, ea res retractari debet, juxta text. d. §. item si quis & in l. 1. C. de reb. cred. Quinimò nec appellans auditur, ut in l. generaliter. §. 1. C. de reb. cred. Nec obstat l. admonendi ff. de jurejur. quia loquitur in causa decisa per juramentum necessarium, ut intelligit Bald. in l. 1. in princ. C. de reb. cred. & rationem assignat Alex. receptus à Jafone num. 37. in d. admonendi, & Ripa ibi n. 42. Extraordinarie tamen iste perjurus erit puniendus, ut in l. quid si deferente cum l. seq. ff. de dolo & in l. si duo patroni §. fin. ff. de jura. Et quia ista actio in factum oritur ad similitudinem rei judicæ, ut in d. l. actori. ideo non est necessarius libellus, sed per viam executivam proceditur, ut resolvit Jafon. dict. §. item si quis. in fin. & Mynsing. num. 35. Et plures alios effectus juramenti enumerat Jafon. ibi n. 87.

SUMMARI A.

- 1 §. De actionibus personalibus pratoriis, pœna persecutorii.
- 2 Actio rei persecutoria ideo dicitur, quod per eam rem persequimur.
- 3 Actio pœna persecutoria sic appellatur, ideo, quia per eam rem non tanquam debitum, sed tanquam pœnam petimus.
- 4 Actionum quadam sunt pœnales ex parte reconventi, & ex parte actoris sunt rei persecutoria.

1 De actionibus personalibus, pratoris, pœna persecutoriis.

2 **I**n tribus §§. præcedentibus actum est de actionibus personalibus, pratoris, rei persecutoriis, ex eo sic appellatis, quod per eas rem nobis debitam persequamur. Nunc autem agendum erit de personalibus, pratoris, pœnæ persecutoriis, per quas pœnam persequimur propter aliquod delictum. Nam eis rem non petimus tanquam principale debitum, sed tanquam pœnam, de quibus Justinianus agit in §. pœnales. Insti. de action. & earum tria exempla ponit, scilicet de actione in factum, ex albo corrupto, & de actione de in jus vocando, & de actione in jus vocati vi, aut fraude eximantur, licet plures alias, & innumerabiles actiones pœnales prætor introduxerit, ut inquit text. in d. §. pœnales in fine, & aliquas enumerat glo. fin. ibi. Quarum tres sunt species; quædam est pœnalis ex parte rei conventi, & ex parte actoris est persecutoria rei, scilicet, quando reo nihil adest, actori tamen abest. Quædam vero est pœnalis ex parte actoris, & ex parte conventi est persecutoria rei, ut quando actori nihil abest & reo adest. Tertia species est, quando pœnalis est ex parte actoris & rei, ut quando actori nihil abest & reo nihil adest. Et harum trium specierum exempla ponunt Jason & Plateanus num. 1. Mynsing. num. 4. Antonius Ussillo, num. 2. in d. §. pœnales. Et de tribus exemplis à Justiniano ibi positis à nobis agendum erit in sequentibus.

SUMMARI A.

- 1 §. De actione in factum, ex albo corrupto.
- 2 Album pratoris quædam erat tabula, in qua pratorum edicta, actiones & interdicta erant constituta.
- 3 Triplex erat pratoris album.
- 4 Contra corruptentem album pratoris, quod gratia jurisdictionis perpetua propositum erat, in factum actio datur.
- 5 Actio de albo corrupto, utpote popularis, cui-libet de populo competit.
- 6 Actionis de albo corrupto pœna est quinquaginta aureorum.
- 7 Contra mandantem datur actio de albo corrupto.
- 8 Contra eum, qui quocunque modo pratoris album corrumpit, datur quinquaginta aureorum pœna.
- 9 Pœna falsi potest plecti album pratoris corrumpens.
- 10 Statuta & ordinationes civitatum successerunt hodie loco albi pratoris jam abrogati.
- 11 Pœna quinquaginta aureorum contra album pratoris corrumpentem proposita non fit, sed accusanti tribuitur.
- 12 Corruptentem album pratoris temporale & speciale non punitur pœna 50. aureorum.
- 13 Libellus in actione contra album pratoris corrumpentem.

De actione in factum, ex albo corrupto.

2 **A**lbum pratoris erat quædam tabula dealbata, in qua prætores sua edicta, actiones, & interdicta palam proponebant, ut omnibus innotescerent: eratque triplex. Primum, in quo nomina decurionum & magistratuum describebantur. Secundum, in quo edicta temporalia & specialia proponebantur, ut citationes particulares. Tertium erat, in quo ponebantur edicta perpetua prætoris. Ita explicant Jas. num. 7. Hotoman. num. 2. Mynsing. num. 10. & Brissolinus lib. 1. de verb. signific. verb. album. Et de ultima specie albi prætoris intelligitur ista actio in factum, de albo corrupto, quæ datur contra corruptentem illud, quod in albo prætoris propositum erat causa jurisdictionis perpetuæ: competitque cuilibet de populo. Et pœna hujus criminis est quinquaginta aureorum, quod probat text. in l. si quis id quod junctâ glof. verb. quingentorum ff. de jurisdic. omn. judic. & notant ibi Bartolus, Alex. & Socinus num. 6. & 7. & Jason n. 10. Gomez. n. 5. & Mynsing. n. 15. in d. §. pœnales, & communiter omnes ex Decio in l. semper in obscuris num. 5. ff. de reg. jur. Quæ actio datur etiam contra mandantem, ut probat text. in d. l. si quis id quod competitque contra eum, qui album corruerit, seu deleverit sive interlineaverit, sive corroserit, sive raserit, ut in l. qui tabulas. ff. ad leg. Aquil. & in l. si quid. ff. de falsis poteritque etiam talis delinquens puniri pœna falsi, ut in l. hodie ff. de falsis. Et quamvis hodie in defuetudinem abierit tale album prætoris, tamen loco ejus successerunt statuta & ordinationes civitatum, quæ tota die conficiuntur. Et est advertendum, quod pœna quinquaginta aureorum, quæ in hac actione venit, applicanda erit parti agenti contra delinquentem, non verò fisco, secundum glo. in d. l. si quis id verb. quingentorum receptam à Bartolo ibi n. 3. Alexand. n. 15. Jas. col. fin. & Socino n. 27.

Ex quibus constat, quæ requirantur ad hoc, ut ista actio alicui contra aliquem competat. Nam requiritur, quod quis corrupisset, seu delevisset, sive interlineasset, sive corroserit, sive raserit, vel id facere mandasset, edictum perpetuum, & generale appositum in albo prætoris. Secus vero si esset speciale, & temporale: utputa, edictum de citando aliquem, vel simile, juxta text. in d. l. si quis id. ibi, perpetuæ jurisdictionis causa. ubi ita intelligunt Bartol. & reliqui Doct. communiter ex Jasone in dict. §. pœnales num. 28. refutantes glo. in dict. l. si quis id verb. perpetua & glo. in dict. §. pœnales. verbo, ex albo. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
contra corruptentem album pratoris.

ILLUSTRE SEÑOR.

13 **F**ulano vezino desta ciudad, y como uno del pueblo, y e quella via y forma que mejor lugar de derecho, aya, parezco ante v. m. y acuso a fulano vezino desta dicha ciudad. Y contandolo en este caso,

caso, permissas las solemnidades del derecho, digo que ansies, Que el sobre dicho reo acusado con poco temor de Dios y su consciencia, y en desfacato de la justicia y en gran daño y escandalo de la república, en un día deste presente mes de mayo, que se contaron ocho días del, fue a las casas de Consistorio desta dicha ciudad, y quito y rompio un edicto y ordenanca perpetua general por v. m. y el Consistorio desta dicha ciudad fecha, en la qual se ordenava y mandava, que ninguno fuesse ofado de meter vino fuera parte en esta ciudad. Por lo qual aver assi fecho cometio grave y enorme delicto, digno de gran punicion y castigo, e incurrio en pena de cinquenta ducados applicados al acusador, conforme a derecho. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera, o la parte que della baste del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, declarandolo por hechor y perpetrador del dicho delicto, y condenandolo en la pena de los dichos cinquenta ducados, en que incurrio por quitar y romper el dicho edicto y ordenanca applicandolos conforme a derecho, y en las demas penas contra los semejantes delinquentes establecidas por fuero, e derecho, leyes y prematicas destes reynos. Sobre que pido justicia y costas y el officio de v. m. imploro. Y juro en forma de derecho &c.

SUMMARI A.

- 1 §. De actione de in jus vocando parentem aut patronum.
- 2 Contra vocantem parentem aut patronum, matrem, aut omnes ascendentes utriusque sexus usque in infinitum, prodita est a pratore actio.
- 3 Regulariter inter patrem & filium lis nulla esse potest.
- 4 In certis casibus potest filius patrem convenire.
- 5 In quibus casibus potest filius patrem convenire, venia petita id facere debet.
- 6 Emancipatus filius patrem sine venia in jus vocare nequit.
- 7 Libertus, nisi venia petita, patronum convenire non potest.
- 8 Contra filium, aut libertum, parentes, aut patronos in jus sine venia vocantes pœna 50. aureorum ipsis conceditur.
- 9 Si filium, aut libertum vocationis sine venia facta ante litem contestatam pœnituerit, non imponitur ipsis pœna 50. aureorum.
- 10 In libello responsorio rei solet pœnalis actio proponi contra filium, aut libertum sine venia vocantes parentes, aut patronos.
- 11 Libellus in actione de in jus vocando patrem, aut patronum, Hispanè compositus.

§. X.

1 De actione, de in jus vocando parentem, aut patronum.

2 **A**lia actio prætoris pœnalis prodita est contra vocantem in jus sine venia parentem, vel patronum. Quod intelligendum est, parentem sine venia in judicium vocari non posse tam patrem, quam matrem, & omnes ascendentes utriusque sexus usque in infinitum, ut probat

text. in l. qui litigandi. ff. de in jus vocand. & firmat glo. in §. pœnales. Insti. de act. verb. parentem recepta communiter ex Oroscio. num. 3. in l. quinque litigandi. Licet enim filiusfamilias regulariter convenire non possit parentes suos, etiam cum venia, ut probatur in l. lis nulla. ff. de judi. & in l. fin. C. de in jus vocando in aliquibus tamen casibus bene poterit eos in jus vocare ut notat gl. in d. l. lis nulla & glo. in c. fin. verb. regulariter de judi. in 6. & probat. l. 2. & 3. titul. 2. par. 3. dummodo in prædictis casibus filius prius à judice petat veniam conveniendi suos parentes, secundum glo. in d. §. pœnales verb. cum id non impetrasset & glo. in l. adoptivum verb. vocari. ff. de in jus vocando. Et hanc communem opinionem esse testatur Jas. in d. §. pœnales num. 87. Quinimò etiam filius emancipatus tenetur veniam petere, si parentes in jus vocare velit, juxta text. in l. 4. versi prator. & in l. adoptivum. §. 1. ff. de in jus vocando & in l. 3. titul. 2. par. 3. & in l. 4. titul. 7. par. 3. Idemque observandum erit in liberto in jus vocante suum patronum, ut probatur in d. l. quinque litigandi & in d. §. pœnales, junctâ glo. verb. patrono. Et qui absque venia in casibus permissis vocaverit parentem, vel patronum, incidit in pœnam quinquaginta aureorum, & pro illa exigenda datur parenti, vel patrono adversus filium, vel libertum ista actio pœnalis, prætoris, ut probatur in l. in eum. ff. de in jus vocand. & in §. fin. Insti. de pœna temere litigant. & explicat Felinus in c. ad liberandum de Judeis Jas. num. 43. & Mynsing. num. 29. in d. §. pœnales. A qua tamen pœna filius, vel libertus liberari poterit, si ante litem contestatam eos vocationis pœnituerit, vel si vocati in termino coram judice non comparuerint, aut si comparuerint, & tamen prædictam pœnam non petierint, secundum glof. in d. §. pœnales verb. in jus vocasset & ibi Jasonem num. 85. per text. in l. quamvis ff. de in jus vocando. Et ista actio pœnalis intentari solet in libello responsorio rei, quem reus producit adversus actionem ab actore propositam. Nam postquam reus allegat suas exceptiones per vers. (otrofi) perit, quod actor puniatur in pœna quinquaginta aureorum, ob id quod sine venia convenit suum parentem, vel patronum. Aliquando vero ista actio proponitur de per se: & tunc libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
de in jus vocando patrem, aut patronum.

ILLUSTRE SEÑOR.

11 **F**ulano vezino desta ciudad, padre legitimo de fulano parezco ante v. m. y acuso al dicho fulano mi hijo. Y contandolo el caso digo, Que el dicho mi hijo sin pedir me la venia que conforme a derecho es obligado me ha emplazado ante v. m. y me puso demanda y ha seguido, y proseguido la causa hasta el punto y estado, que esta la dicha causa. La qual fue por mi contestada, y respondido a su demanda: y ha perseverado en el dicho pleyto sin se aver apartado del: por lo qual ha incurrido en pena de cinquenta maravedis de oro. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia declarar el dicho mi hijo aver incurrido en la dicha pena, y assi declarado

rado le condene, compella, y apremie a que me la de y pague. Sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro &c.

Eodem modo mutatis mutandis erit concipiendus libellus adversus libertum in jus vocantem patronum sine venia, &c.

S U M M A R I A.

- 1 §. De actione, ne in jus vocati vi aut fraude eximantur.
- 2 Si vocatus ad jus per aliquem impediatur, ne veniat, actor adversus impediendum jurare potest in litem, quanti sua interfit, vocatum non venisse.
- 3 Etiam si vi aliquem eximens pœnam solvat, exemptus ab actione non liberatur.
- 4 Si dolo tantum & fraude quis fecerit, quominus in jus vocatus non veniat, pœnalis actio prætoria adversus ipsum constituitur.
- 5 Libellus in actione contra vi vel dolo eximentem vocatum in jus.

§. XI.

De actione, ne in jus vocati vi, aut fraude eximantur.

Vocati in jus aliquando veniunt, vel nolentes venire ducuntur per familiam. Sed dum veniunt, aut ducuntur, eximuntur vi, vel aliter à manibus familiæ per aliquos, adversus quos actio pœnalis in factum prodita est à prætoribus, in quantum actor in litem juraverit sua interesse, vocatum non venisse. Ita probat text. in §. pœnales, ibi, ut ex merit. Insti. de action. & in l. 1. cum seqq. ff. ne quis eum, qui in jus vocat. ubi disponitur, quando hæc actio cessabit: & si vi eximens solverit, ex eo non liberabit debitorem principalem exemptum, ut probatur in l. si per alium. §. fin. & in l. fin. ff. ne quis eum, qui in jus vocat. vi eximat. Si vero absque vi solummodo dolo, vel fraude quis faciat, quominus in iudicium vocatus non veniat, actio prætoria pœnalis in factum competit, ut probat text. in d. §. pœnales, ibi, cujusve dolo. & in tit. ff. de eo per quem factum erit. Et in hoc differunt prædicti tituli, ut notat glo. in rubrica ff. de eo, per quem factum erit & glo. in d. §. pœnales: verb. item adversus eum & ibi explicat late Jafon. num. 29. Et ad hoc, ut ista actio competat, requiritur, quod VI, aut Dolo quis exemerit vocatum, & quod ob id citatus non venit in jus, ut not. Mynsing. in d. §. pœnales n. 53. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, CONTRA vi, vel dolo eximentem vocatum in jus.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y me querello y pongo demanda a fulano: y contando el caso digo que asistes. Que aviendo yo sacado un mandamiento de prison contra fulano por cien ducados, que me devia y no me queria pagar: antes se andava por ausentar desta ciudad, y llevandolo ya preso el alguazil mayor desta ciudad,

el dicho adverso le salio al camino y con gran fuerza y violencia le quito el dicho preso, y hizo que huyesse y se retraxesse al monasterio de Sant Francisco desta ciudad. Por lo qual el dicho fulano mi deudor no parecio ante v. m. e yo he dexado de cobrar mi deuda, y se me han seguido de daños, costas e intereses tantas mil maravedis. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste del dicho adverso me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia le condene a que me de, y pague los dichos cien ducados, con mas los daños, costas, e intereses que se me han recrecido de no se aver traydo a la carcel el dicho fulano, las quales estimo en tantas mil maravedis, salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro a Dios y a esta cruz que los dichos cien ducados me son devidos, y no pagados, y que de daños, costas, e intereses de no averse puesto en la carcel el dicho fulano se me han seguido las dichas tantas mil maravedis, y que esta demanda no pongo de malicia, &c.

S U M M A R I A.

- 1 Tertium caput de actionibus præjudicialibus.
- 2 Actio quædam est præjudicialis, quedam non præjudicialis.
- 3 Præjudicium dictum est à Præ, & à verbo Judico.
- 4 Præjudiciales actiones ideo sic appellantur, quod eam habeant prærogativam, ut cum aliis concurrentes præferri debeant.
- 5 Variis modis dicitur actio præjudicialis.
- 6 Cum de alicujus statu disceptatur, præjudicialis actio appellatur.
- 7 Si concurrat cum aliis causis questio, ante omnia terminanda est.
- 8 Tres sunt præjudiciales actiones, quibus de alicujus statu queritur.
- 9 Questio, an quis liber sit, vel servus, à jure civili descendit.
- 10 Præjudiciales actiones reales sunt.

CAPUT III.

De actionibus præjudicialibus.

Justinianus Imperator in §. præjudiciales, Insti. tit. de action: constituit aliam divisionem actionum asserens, actionum quasdam esse præjudiciales, quasdam vero non. Et ob prædictam rationem in d. §. annectit singularem tractatum de actionibus præjudicialibus secundum Fabrum, Angelum & Jafonem ibi num. 21. improbata ratione glo. 1. in princ. Et pro perfecta harum actionum cognitione constituendum est, quod præjudicium dicitur à Præ, & à verbo Judico. Et inde præjudicium est res, quæ cum statuta fuerit, affert judicaturis exemplum, quod sequantur in eadem causa, vel in simili. Ita ex Alconio colligit Ambros. Calep. in suo dictionario, verb. Præjudicium. Mynsing. num. 1. & Hotoman. num. 7. in d. §. præjudiciales & pluribus juribus firmat Briffonius lib. 14. de verb. signific. verb. præjudicium. Unde præjudiciales actiones dicuntur, quæ in cognitione alicujus causæ habent aliquam prærogativam, ita quod præcedere debeant, si cum

§. I.

De actione præjudiciali, qua queritur, utrum quis sit liber, vel servus?

cum aliis concurrant. Et licet variis modis actio præjudicialis dicatur, ut docet Bar. in l. fundum ff. de except. & in l. si ve contra §. 1. ff. de liber. agnos. & late Jaf. in d. §. præjudiciales a num. 1. tamen in nostra specie actio præjudicialis dicitur, quando agitur de statu alicujus personæ: nuncupaturque præjudicialis, quia præjudicat aliis quæstionibus inter actorem & reum, ut decidi non possint, donec quæstio status finiatur, ut probatur in tot. tit. C. de ordin. cognit. & in l. tuam extra cod. tit. Et hujusmodi actiones de statu personæ sunt tres: quarum prima est, per quam queritur, an aliquis sit liber vel servus? Secunda, qua queritur, an aliquis sit libertus, vel ingenuus? Tertia est, qua queritur, utrum quis sit filius, nec ne? Harum prior à jure civili descendit; quia originaliter ex l. duodecim tabularum iudicium liberalis causæ institutum fuit, licet ex post facto prætor nonnulla circa idem iudicium instituerit: de qua agitur in tot. titu. ff. & C. de liberali causa. Reliquæ duæ posteriores prætorie sunt: & de illa, qua queritur, utrum quis sit libertus vel ingenuus? constat in titu. ff. si libertus ingenuus esse dicatur. De tertia vero, qua queritur, an quis sit filius nec ne? constat ex tot. tit. ff. de liberis agnoscendis. Ex quo tit. oritur dubium, cum ibi Senatusconsulta hujus actionis meminerint, quare illam prætoriam appellet Imperator in d. §. præjudiciales? Qua in re dicendum erit, originaliter prætorem eam introduxisse licet ex post facto Senatusconsulta addiderint plura. Et omnes supradictæ tres actiones sunt reales: quia dantur pro rebus incorporalibus, scilicet, pro jure, quod alicui competit ex sua persona, vel alterius: ut quando agit pro jure ingenuitatis, filiationis, vel servitutis, secundum Jaf. num. 20. & Mynsing. num. 10. in d. §. præjudiciales. & Oldendorpium in explicat. acti. præjud. Et de unaquaque à nobis agendum erit in sequentibus.

S U M M A R I A.

- 1 Liberalis causa dicitur, cum queritur, utrum quis sit liber vel servus?
- 2 Actio præjudicialis competit ei, qui aliquem in possessione libertatis constitutum servum suum esse asseverat, & e converso.
- 3 Duplex est actio præjudicialis de liberali causa, directa scilicet, & utilis.
- 4 Directa præjudicialis actio de liberali causa competit domino & servo.
- 5 Actio præjudicialis, qua liberalis causa nuncupatur, utilis competit dominis prædiorum, adversus adscriptitios & similes, & e contra.
- 6 Si quis ex possessione servitutis in libertatem proclamet, libertatem probare tenetur.
- 7 Qui aliquem servum esse suum contendit, probare hoc tenetur.
- 8 Lite ordinata super alicujus servitute probanda, liber nihilominus reputatur.
- 9 Petens aliquem in servum suum postulare debet in libello, quod iudex declaret, competere sibi jus in illo servo, & servus e contra.
- 10 Libellus in actione, qua dominus contendit servum suum esse, sermone Hispano formatus.
- 11 Libellus in actione, qua servus contendit se liberum esse.

Actio præjudicialis, qua queritur, utrum aliquis sit liber, vel servus? nuncupatur liberalis causa, daturque quando quis contendit eum, qui est in quasi possessione libertatis, suum servum esse. Et e contrario datur, quando quis contendit se liberum esse, cum tamen sit in quasi possessione servitutis. Et in quo differat actio ista à rei vindicatione tradit Mynsing. in §. præjudiciales numer. 15. Insti. de action. Et hæc actio est duplex, directa nempe & utilis. Directa competit domino & servo; Utilis vero dominis prædiorum adversus colonos, adscriptitios, tributarios, originarios, sive censitos. Et ex diverso datur his omnibus adversus suos dominos secundum glo. mag. in d. §. præjudiciales, & ibi Jaf. num. 44. & Mynsing. num. 18. Et circa hanc actionem advertendum erit, quod, quando aliquis ex servitute in libertatem proclamatur, & est in quasi possessione servitutis, habetur loco actoris, & libertatem probare tenetur, ut probatur in l. circa 14. ff. de probationibus, & in l. generaliter 12. ff. de exceptionibus. interimque pro servo reputatur, juxta text. in l. lite ordinata juncta glo. fin. C. de liberali causa. Quando vero quis est in quasi possessione libertatis, habetur loco rei, & qui contendit, eum esse servum, loco actoris; ac ideo probare debet, eum esse servum, ut probatur in l. quoties 18. ff. de probation. & in l. fin. ff. de liberali causa. Et interim pro libero habetur, & procuratorem constituere potest, juxta text. in d. l. lite ordinata juncta glo. fin. Et in hac actione requiritur, quod in facti narratione agens dicat, se esse in quasi possessione libertatis, vel servitutis, & quod dominus agens in libello concludat, quod iudex declaret, illud jus servitutis sibi competere, & illum servum in ejus potestatem sibi adjudicandum esse. Et ex diverso servus agens in libello concludat, quod iudex declaret se liberum, & sui juris esse, & reum condemnet, ne eum impediatur uti sua libertate. Nam cum ista actio sit realis, hoc in ea requiritur, ut in l. ex diverso. §. 1. ff. de rei vendic. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
Qua Dominus contendit, quem servum esse.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y me querello y pongo demanda a fulano mi esclavo y digo, Que siendo el dicho fulano mi esclavo, y aviendo me como tal de servir, y estando en possession, vel quasi dello, en todas las cosas que un esclavo suele y acostumbra servir a su señor, se ha ydo y ausentado de mi casa, diciendo, y jactandose que es persona libre, y no ha querido bolver a servirme, ni darme la obediencia, que los tales esclavos deven a sus señores. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho adverso me haga justicia, declarando me por señor,

señor, del sobre dicho, y como tal esclavo pertenecirme jure dominii, vel quasi: y assi declarado me lo mande adjudicar, compeliendole y apremiandole a que me vuelva a servir en todo aquello que los esclavos suelen, y acostumbra servir a sus amos. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE,
qua servus contendit, se liberum esse.

ILLUSTRE SEÑOR.

I Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo que es assi, Que siendo yo como soy hombre libre, no sujeto, ni deviendo servidumbre a alguna persona, y estando en possession, vel quasi de mi libertad, el dicho adverso sin titulo ni causa me anda inquietando, y perturbando en mi libertad, jactandose y diciendo, que oy soy su esclavo, y que le devo servidumbre no siendo assi. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera, en quanto baste del sobre dicho me haga justicia, declarandome por hombre libre, y no sujeto ni dever servidumbre al dicho adverso, ni a otra persona alguna, y mandandole que no me inquiete, ni perturbe en mi libertad. Sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 §. De actione qua queritur, utrum quis sit libertus vel ingenuus.
- 2 Si servus manumissus sit, & se ingenuum esse dixerit, patrono ejus præjudicialis actio competit.
- 3 Si ingenuus quis a patrono esse negetur, habet præjudiciale actionem contra ipsum.
- 4 Multa debet libertus patrono prestare.
- 5 Patronus aliquem ingenuum in suum libertum petens postulare debet in libello, quod patronus illius hominis a judice declaretur.
- 6 Libertus ingenuum se esse contendens petere debet, quod ingenuus declaretur, & quod deinceps super ingenuitate a patrono non perturbetur.
- 7 Libellus in actione, qua quis contendit, se patronum alicujus esse.

§. II.

I De actione, qua queritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus?

Pæjudicialis actio, qua queritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus? competit patrono, qui ex servitute aliquem manumissit adversus libertum manumissum, qui est in quasi possessione libertinitatis, & dicit se ingenuum, & non libertum esse, & è contrario datur libertus, qui se ingenuum, & in quasi possessione ingenuitatis esse dicit, adversus eum, qui dicit, illum esse suum libertum. De qua actione agitur in tot. tit. ff. si libert. ingen. esse dicat. Et ista actio directa est inventa a jure prætorio, ut probat text. in §. præjudiciales Insti. de action. Et ad hanc actionem proponendam sunt repetenda, quæ diximus in actione præcedenti. Et circa eam est

advertendum, quod libertus tenetur præstare multa suo patrono, ut notat glo. verb. repleatur in §. sed nostra. Insti. de success. libertor. Debetque patronus in libello hujus actionis concludere, quod judex declaret, se illius rei conventi legitimum patronum esse, & illum suum libertum, condemnandumque ad obsequia patronis debita præstanda. Et ex diverso libertus concludere debet, quod judex declaret, se ingenuum esse, & quod judex condemnet eum, quod eum non perturbet in sua ingenuitate. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
qua quis contendit se patronum alicujus esse.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda a fulano mi libertus, y digo, que es assi, Que teniendo yo y poseyendo al dicho adverso, como mi esclavo, le di libertad, y le aborre, y hize libre, y por la dicha razon gane el derecho de patronazgo, que los señores que aborran, y dan libertad a sus esclavos conforme a derecho, suelen ganar, Y estando en la quasi possessione dello agora el dicho adverso, mi libertus se jacta y alaba diciendo, que es ingenuo, y no obligado a las cosas que los libertos son obligados a sus señores: y se subtrahе dellas. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste del dicho adverso me haga justicia, declarandome por legitimo patron del, y que el es mi libertus: y assi declarado le condene, compella, y apremie a que haga en mi servicio todas aquellas cosas que los libertos son obligados a sus señores. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

Libellus ex parte liberti erit formandus mutatis mutandis, sicut in actione præcedenti diximus, de libello ex parte servi.

SUMMARI A.

- 1 §. De actione præjudiciali, qua queritur, an quis sit filius, nec ne.
- 2 Præjudicialis actio, qua queritur, sit quis filius, nec ne, accommodatur parentibus adversus suos liberos pietatem & debitam reverentiam eis non exhibentes.
- 3 Adversus parentes filios negantes præjudicialis actio datur.
- 4 Prætorio jure fuit adinventata præjudicialis actio, qua queritur, sit quis filius, nec ne?
- 5 Pater actionem præjudiciale intendens petere debet, quod, patrem se legitimum esse, a judice declaretur.
- 6 Pater in libello concludere debet, quod filius condemnetur ad præstandam ei reverentiam, pietatem, obedientiam & reliqua parentibus debita.
- 7 Filius in libello concludere debet, quod judex declaret, se esse filium legitimum talis patris & ex eo genitum, & quod ab eo agnoscatur, nec in suo jure amplius perturbetur.
- 8 Filiatio qualiter probari debeat?
- 9 Genitus durante matrimonio inter aliquos in tantum presumitur esse eorum filius, quod matri asserenti, adulterinum esse, non est credendum.

10 Si

10 Si quis fuerit in quasi possessione filiationis, alendus per patrem erit, durante lite filiationis: alioquin pater officio judicis compellendus erit ad alimenta præstanda.

11 Libellus in actione, qua quis contendit, se esse filium alicujus, sermone Hispano concipitur.

12 Libellus in actione, qua quis contendit, se patrem alicujus esse.

§. III.

I De actione præjudiciali, qua queritur, an quis sit filius nec ne.

Actio præjudicialis, qua queritur, an quis sit filius? competit parentibus adversus liberos non exhibentes reverentiam & pietatem parentibus debitam: & ex diverso datur liberis adversus parentes non agnoscentes partum matris, & asserentes, non esse suos filios. Et utroque casu ista actio directa est, ut firmat gl. mag. in §. præjudiciales Insti. de action. & de ea loquitur totus tit. ff. de lib. agnos. & text. in l. 1. & penult. ff. de obseq. a lib. prest. Et a jure prætorio fuit inventa, ut probatur in d. §. præjudiciales. Et circa libellum hujus actionis requiritur, quod pater in facti narratione dicat se esse in quasi possessione filiationis: & quod concludat, quod judex declaret, eum esse verum & legitimum parentem filii, & filium condemnet ad præstandam eidem omnem reverentiam, pietatem, obedientiam, & reliqua parentibus debita juxta text. in l. libertus cum l. seq. ff. de obseq. a liberis. Et è contra filius in libello concludere debet, quod judex declaret, eum legitimum filium esse ex tali parente genitum, agnoscentemque esse a suo parente, nec in posterum perturbandum esse in suo jure. Cujus filiatio probanda erit probando, matrimonium in facie ecclesiæ a suis parentibus contractum fuisse, & durante matrimonio dominatum fuisse, juxta text. in l. filium eum diffimus ff. de iis, qui sunt sui vel alieni juris. Ex qua probatione in tantum præsumitur filius esse, quod credendum non erit matri asserenti illum filium adulterinum esse, tutumque filium in foro conscientiæ esse, secundum Salicetum in l. si vicinis. C. de nupt. Richardum in 4. dist. 15. quest. 4. art. 5. Boerium in decis. 299. & Sotum lib. 4. de justitia & jure quest. 7. art. 2. Et pendente lite super filiatione, si filius fuerit in quasi possessione filiationis, per patrem alendus erit: alioquin per judicis officium alimenta petenda erunt, & cum causæ cognitione summaria præstanda, ut docet Bart. in l. si neget. ff. de liber. agnos. & Mynsing. in d. §. præjudiciales num. 29. Et libellus forma sequenti concipiendus erit.

LIBELLUS IN ACTIONE,
qua quis contendit, se filium alicujus esse.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino desta ciudad con licencia que antes todas cosas a v. m. pido, y siendo me concedida o injustamente denegada, como mas aya lugar de derecho, parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano mi padre, y digo que es assi. Que el dicho fulano mi padre se caso y velo in facie ecclesiæ.

Suárez de Paz Praxis Eccl.

sea con fulana mi madre: y durante entre ellos el dicho matrimonio me uvieron, y procrearon por su hijo legitimo, y por tal me reconocieron, criaron, y alimentaron, llamandome ellos hijo, y yo a ellos padres: y en tal possession, vel quasi fui e soy avido, e tenido, y communmente reputado. Y despues aca el dicho mi padre me ha echado de su casa diciendo que no soy su hijo, y no quiere sustentarme ni darme los alimentos necesarios conforme a la qualidad de su persona, y a la hacienda que tiene, aunque a ello es obligado. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia declare. Ser yo hijo legitimo de los dichos fulano y fulana mis padres, y ellos ser mis padres legitimos, y estar obligados a hazer conmigo todo aquello que los padres son obligados de hazer con sus hijos legitimos: y assi declarado condeme al dicho mi padre a que me reciba en su casa y me de los alimentos necesarios conforme a la qualidad de su persona y de la hacienda que tiene. Sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro, &c.

Otro si a v. m. pido que de su officio, el qual para ello imploro, mande, compela, y apremie al dicho mi padre a que me de alimentos durante este pleyto, assi los que son necesarios para mi persona, como par dar allerrado, escrivano, y procurador. Y para ello, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE,
qua quis contendit, se patrem alicujus esse.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano mi hijo, y digo que es assi, Que yo me case, y vele como lo manda la Sancta madre Iglesia con fulana mi legitima muger. Y estando assi casados uvimos y procreamos por nuestro hijo legitimo entre otros al dicho fulano, y por tal lo reconocimos, criamos, y alimentamos en nuestra casa, y en possession, vel quasi de nuestro hijo legitimo ha siempre estado y esta: y por tal es avido, y tenido, y communmente reputado: por lo qual me deve la obediencia y reverencia paternal, y esta obligado a me alimentar, pues yo no tengo de que, y se subtrahе de lo hazer, diciendo que no soy su padre. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia me haga del dicho mi hijo justicia declarando me por su padre legitimo, y a el por mi hijo legitimo, y assi declarado lo condeme a que me de los alimentos necesarios y lo de mas que los hijos suelen y deven dar a sus padres. Sobre que pido justicia, y costas y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actiones quadam sunt persecutoria rei, quadam pœna, quadam pœna & rei simul.
- 2 Actiones persecutoria rei dicuntur, quibus petimus id, quod ex patrimonio nostro abest.
- 3 Actiones persecutoria pœna dicuntur, quibus meram pœnam persequimur, cum ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest.
- 4 Actiones rei & pœna persecutoria simul dicuntur, quibus rem simul & pœnam persequimur ex quibusdam maleficiis.

XX

CA

CAPUT IV.

De actionibus rei persecutoriis tantum, & pœnae persecutoris tantum, & de persecutoriis pœna & rei simul.

- A** Liam divisionem actionum posuit Imperator in §. sequens *Instit. de action.* asserens; actiones quasdam comparatas fuisse ad persecutionem rei, quasdam ad persecutionem pœnae, quasdam ad rei & pœnae persecutionem simul.
- 2 Rei persecutoriae actiones dicuntur, quibus petimus id, quod ex patrimonio nobis abest, ut probatur in *l. in honorariis ff. de action. & obligation.* Et licet non omnis actio sit realis, sed quasdam etiam sint personales, non tamen sunt ita personales, ut per eas solum faciamus negotium personae nihil amplius consecuturi: sed magis est, ut à persona id consequamur, quod nobis debitum est ex aliqua causa, sive ex contractu, quasi contractu, delicto, vel quasi delicto, ut probatur in §. sequens *Instit. de obligat.*
- 3 Actiones pœnae persecutoriae dicuntur, quibus meram pœnam persequimur, cum ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest, juxta text. in *l. unica. in fine ff. si quis jus dicenti non obtemp.* utputà, quando ex maleficio, vel quasi, aut etiam ex conventionione, & creditoris non interfit, ut in specie text. §. alteri *Instit. de inutil. stipulat.*
- 4 Actiones verò persecutoriae rei & pœnae simul dicuntur, quibus rem simul & pœnam persequimur ex quibusdam maleficiis, ut probatur in §. ex maleficiis *Instit. de actionib.* De persecutoriis rei tantum explicatur in §. rei persecutorie *Instit. de action.* ubi dicitur, rei persecutorias esse omnes actiones reales, de quibus loquitur Imper. in §. omnium cum §§. sequentibus *Instit. de action. usque ad §. in personam*, & nos egimus supra in capit. 1. à §. de personali usque ad finem illius cap. & in c. 2. à §. de actione Publiciana cum aliis: Et etiam omnes actiones personales ex contractu descendentes, utputà, ex mutuo, stipulatu, commodato, deposito, mandato, pro socio, ex empto, vendito, locato & conducto: de quibus à nobis agendum erit infra in c. de action. bona fidei. per aliquos §§. Et ita nunc agendum erit de persecutoriis rei & pœnae simul: quo in loco prius agemus de quadam actione, pœnae persecutoria tantum, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actiones persecutoriae rei & pœnae simul ex delictis procedunt.
- 2 Obligatus quis remanet ex delicto, sicut ex contractu.
- 3 Obligatio ex delicto procedens civilis est, & non naturalis.
- 4 Actio duplex ex quolibet delicto oritur, una parti laesa, & altera Reipublica.
- 5 Index ex officio potest adversus delinquentem procedere, si offensus eum accusare noluerit, vel ab accusatione destiterit.
- 6 Delicta quaedam publica, quaedam privata sunt.
- 7 Delicta privata, non etiam publica per actiones expediuntur.
- 8 Actione ex delicto privato descendente offensus,

- & non quilibet de populo agere poterit.
- 9 Furti actio pœnae persecutoria & personalis est.
  - 10 Furti definitio.
  - 11 Furtum ut sit, & actio furti competat, quae requirantur.
  - 12 Furtum ut committi dicatur, non sufficit sola cogitatio furandi.
  - 13 Furandi causa repertus in domo alicujus seque ad id preparans, si tamen nihil furetur, nec furtum committit, nec pœnae furti est puniendus.
  - 14 Furtum in re propria non committitur.
  - 15 Furtum non committitur, si dolus desit.
  - 16 Furtum non committitur domino volente.
  - 17 Furtum non committitur, nisi lucri faciendi gratia fiat.
  - 18 Furti manifesti in quadruplum, non manifesti in duplum actio competit.
  - 19 Furtiva rei aestimatio secundum valorem communem est facienda, non verò secundum aestimationem, quando actio furti in quadruplum, vel in duplum competit.
  - 20 Actio furtiva datur etiam contra furem ad persecutionem rei furtivae.
  - 21 Furi ultra actiones contra ipsum competentes imponitur etiam pœna extraordinaria corporalis.
  - 22 Furi quae pœnae de jure regio imponantur?
  - 23 Actio vi bonorum raptorum est rei & pœnae persecutoria: & datur adversus raptorem, qui dolo malo rem violenter rapuit.
  - 24 Actio vi bonorum raptorum competit etiam illis, quorum interest, res raptas non esse, licet earum domini non sint.
  - 25 Res in bonis alicujus dicitur esse, quando pro ea possessa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio.
  - 26 Res ex bonis alicujus dicitur esse, quando ad ipsius custodiam & periculum res spectat.
  - 27 Actio vi bonorum raptorum competit etiam, si res rapta sit commodata, pignorat, vel deposita, cum depositarius culpam repromiserit.
  - 28 Actio vi bonorum raptorum in quadruplum datur, in quo res furtiva computatur.
  - 29 Actio vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, & post annum in simplum datur.
  - 30 Annus, intra quem actio vi bonorum raptorum in quadruplum datur, est utilis.
  - 31 Actio vi bonorum raptorum, si dolus absit, cessat.
  - 32 Error juris licet à culpa non excuset, excusat tamen à dolo.
  - 33 Actio vi bonorum raptorum etiam datur adversus creditorem rapientem violenter à debitore rem sibi obligatam, nisi rapiat à debitore fugiente.
  - 34 Lex Aquilia tria habet capita, quorum secundum in usu non est.
  - 35 Actio leg. Aquilia ex primo capite, cui & adversus quem competat.
  - 36 Actione legis Aquilia ex primo capite agitur tantum civiliter ad damnum, nec delictum mortis consideratur.
  - 37 Actio legis Aquilia ex primo capite etiam habet locum, quamvis damnum levissima culpa datum sit, nisi culpa commissa sit in omit-tendq.

- 38 Actio legis Aquilia ex primo capite non habet locum, si damnum casu datum sit.
- 39 Actione legis Aquilia ex primo capite tenetur, qui arbores cadens prope viam publicam non clamans servum transeuntem occidit.
- 40 Medicus propter ipsius imperitiam alienum servum occidens actione legis Aquilia ex primo capite tenetur.
- 41 Interesse non solum intrinsicum, sed etiam extrinsecum venit in actione legis Aquilia ex primo capite.
- 42 Servum heredem institutum occidens ante aditam hereditatem actione leg. Aquilia ex primo capite tenetur ad aestimationem totius hereditatis.
- 43 Actio legis Aquilia ex tertio capite cui, & adversus quem datur?
- 44 Actio legis Aquilia ex primo & tertio capite datur in duplum contra negantem, & in simplum contra confitentem.
- 45 Actio ex testamento est mista, rei persecutoria, & pœna in tantumdem.
- 46 Actio ex testamento rei, & pœna persecutoria competit pro exigendis legatis relictis pauperibus & aliis locis piis.
- 47 Actio ex testamento rei & pœna persecutoria non competit pro legatis relictis fisco aut Reipublica.
- 48 Actio ex testamento rei, & pœna persecutoria datur adversus heredes, & contra executores testamenti.
- 49 Legatum relictum ad pias causas habet executionem paratam.
- 50 Libellus non est necessarius ad petendum legatum piis locis relictum, cum via executiva peti possit à legatario.
- 51 Libellus in actione furti manifesti sermone Hisp. conceptus.
- 52 Libellus in actione furti non manifesti.
- 53 Libellus in actione vi bonorum raptorum.
- 54 Libellus in actione leg. Aquilia.

§. I.

De actionibus persecutoriis pœnae, & rei simul.

- A** Ctionis persecutoriae rei & pœnae simul ex delictis procedunt. Pro quarum explicacione est constituendum, quod sicut ex contractu quis remanet obligatus, ut in §. omnium *Instit. de action.* ita & ex delicto, ut in princ. *Instit. de oblig. qua ex delicto nascuntur.* Quae tamen obligatio civilis; & non naturalis est, secundum gloss. in §. jus autem gentium verb. omnes pœna *Instit. de jure naturali.* Cujus opinionem veram dixerunt Pinellus in *auth. nisi tricennali. Cod. de bonis matern. num. 32.* & Covar. in c. alma mater. 1. part. §. 10. numero 10. Tametsi opposita sententia communis sit; cujus fundamentis satisfaciunt Pinellus, & Covarr. ubi supr.
- Rursus constituendum est, quod ex quolibet delicto duplex oritur actio; una parti laesa, & altera Reipublicae; cujus interest, ne delicta remaneant impunita: Quo fit, quod; si offensus noluerit delinquentem accusare; vel ab accusatione destiterit, iudex ex officio adversus delinquentem procederet poterit, ut in *l. congruit ff. de offic. praesidis.* & in *l. penult. tit. 1. part. 7. & Suárez de Paz Praxis Eccl.*

in *l. 3. tit. 17. part. 3. & tradit Ant. Gomez 3. tom. Variarum c. 1. n. 10.*

Insuper constituendum erit, delicta quaedam publica, & quaedam privata esse. De publicis delictis in praesenti agendum non est, cum per actiones non expediuntur, ut in princ. *Instit. de public. judic.* Sed tantum de privatis delictis agendum erit, quae per actiones expediuntur, & pars offensa, & non quilibet de populo agere poterit, ut probatur in *l. fin. ff. de privat. delictis*, & ibi notat gloss. & Bart. & Angel. in rubr. *ff. de public. judic. & Panorm. in c. cum P. num. 12. de accusat.*

Et in primis supradictis sic constitutis, agendum erit de actione furti, quae pœnae persecutoria, personalisque est, cum ex furti delicto descendat: quod est contractatio rei alienae fraudulosa, invito domino, lucri faciendi gratia, juxta text. juncta gl. in §. 1. *Instit. de oblig. qua ex delict. nascunt.* Ex qua diffinitione constat, quae requirantur ad hoc, ut furtum sit, & actio furti competat. Nam primò requiritur, quod fiat amotio rei furtivae de loco ad locum, ut in *l. 3. §. si rem ff. de acquir. possess.* Quo fit, solam cogitationem furandi non sufficere, ut in *l. 1. ff. de furt.* Quinimò repertum in domo alicujus causa furandi, seque ad id preparantem, non tamen adhuc aliquid furatum, furtum non committere, nec pœna furti puniendum fore, juxta text. in *l. vulgaris §. qui furti ff. de furtis.* Secundò requiritur, quod contractatio sit rei alienae. Nam in re propria furtum non committitur, ut in princ. *Instit. de vi bonor. raptor. & in l. 1. tit. 14. part. 7.* Tertio requiritur, quod fraudulenter res sit subrepta; alioquin, si dolus desit, utputà, quia credebatur sibi licere rem illam subripere, vel dominum permitturum, furtum non committitur, ut probatur in §. placuit, & ibi gloss. *Instit. de oblig. qua ex delict. nascunt.* tradunt Bart. in *l. inter omnes §. rellè ff. de furtis num. 2. Panorm. in c. dudum el. 2. n. 18. de elect. & Ant. Gom. 3. tom. c. 5. n. 1.* Dummodò aliqua justa causa concurreret ad id credendum, utputà, quia antea hoc dixerat, vel protestatus fuerat coram aliquibus, vel amicis, vel conjunctis, vel res parva erat: alioquin, contra furem praesumeretur, juxta text. in *l. qui vas. §. vetare. ff. de furtis.* Quarto requiritur, quod invito domino res sit subrepta: nam domino volente, furtum non fit, ut notat gloss. verb. fraudulosa in §. furtum est. *Instit. de oblig. qua ex delicto nascunt.* In dubio tamen contra furem praesumitur, ut probatur in *dict. l. qui vas. §. vetare.* & explicant Bart. Panorm. & Ant. Gom. ubi supra. Quintò requiritur, quod res subrepta sit; lucri faciendi gratia: alioquin absque lucro furtum non committitur, juxta text. in *l. 1. ff. de furtis & in l. 1. tit. 14. part. 7.*

Et supra dictis requisitis concurrentibus, datur actio furti domino ad solam pœnam prosequendam: quae in quadruplum est, quando furtum fuit manifestum, nempe cum fur repertus fuit in ipso delicto, vel in alio loco, antequam perveniret cum re furtiva ad locum, quo portate destinaverat. Et datur in duplum, quando furtum non fuit manifestum, utputà, quando fur non fuit deprehensus, dum furtum faceret, sed postea probatum fuit, se fecisse, ut probatur text. in *l. 3. cum tribus sequentib. ff. de furtis & X x i*

in l. 2. tit. 14. part. 7. Et quod actio furti detur in quadruplum, vel in duplum, in casibus supradictis, probat text. in §. ex maleficiis & in §. in duplum. & §. quadrupli. Instit. de actionibus.

19 Et tunc æstimatio facienda erit secundum communem valorem rei furtivæ, non verò secundum affectionem, juxta text. in l. in furtis & in l. si quis uxori §. fin. ff. de furtis. Et ultra prædictas pœnas datur contra furem actio furtiva ad persecutionem ipsius rei furtivæ, ut diximus supr.

20 in c. 1. §. de action. furt. Imponiturque etiam furi alia pœna extraordinaria corporalis, ut probatur in l. fin. ff. de furt. & in l. 18. tit. 14. part. 7. & tradunt Anton. Gomez. in 3. tomo Variarum. c. 5. a num. 4. & Dn. Ant. de Padilla in l. transigere a num. 11. Cod. de transact. & Julius Clarus lib. 5. sententiarum. §. furtum. a num. 7. Et pœnas furi imponendas hodie de jure regio præscribit text. in l. 7. §. 8. & 9. tit. 11. lib. 7. recopil. & in l. 1. & 4. tit. 23. lib. 8. recopil. & in l. 20. tit. 3. lib. 6. recopil. Et libellus in actione furti erit concipiendus, ut paulò inferius dicemus.

21 Secundò agendum erit de actione vi bonorum raptorum, quæ mista est, scilicet, rei & pœnæ persecutoria simul, daturque adversus raptorem, qui dolo malo rem violenter rapuit, ut probatur in princ. Inst. de vi bonor. raptor. & in dict. §. ex maleficiis versic. vi autem bonorum & in l. fin. C. de vi bonor. raptor. & in l. 3. tit. 13. part. 7. & in l. 6. tit. 12. lib. 8. recopil. & competit omnibus illis, quorum interest, res raptas non esse, & sic non requiritur, quod sit earum dominus, sed sufficit, quod sua intersit, sive res sit in bonis ejus, sive ex bonis ejus, ut probatur in §. sane Instit. de vi bonor. raptor. & in l. 1. §. in hac actione. ff. eod. titul. In bonis ejus res dicitur esse, quando pro ea possessa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio, juxta text. in l. rem in bonis. ff. de acquirend. rerum domin.

22 Ex bonis autem res dicitur esse, quando ad ejus custodiam, & periculum spectat, ut in d. l. rem in bonis.

23 Et ita sive res esset commodata, sive pignorat, sive deposita, cum depositarius culpam repromiserit, hæc actio datur, ut probatur in dict. §. sane quæ actio in quadruplum datur: in quo tamen res furtiva computatur. Itaque pœna est tantum tripli, & cum persecutione ipsius rei furtivæ efficitur quadruplum, ac ideo mista appellatur, in d. §. ex maleficiis & in l. 3. tit. 13. part. 7. Daturque in quadruplum intra annum, post annum vero ad simplum tantum, ut probatur in princ. Instit. de vi bonor. raptor. & in l. 2. in princ. ff. eod. tit. & in l. res obligatas & in l. fin. Cod. eod. titul. & in l. 3. titul. 13. part. 7. quæ annus utilis censetur, ut notat glos. in princ. Instit. de vi bonor. raptor. verb. annum. Competitque adversus eum, qui dolo rapuit. Alioquin si dolus defecerit, cessabit, etiamsi raptor in jure erraverit credens rem esse suam, ut probatur in §. ita tamen. Instit. de vi bonor. raptor. Nam licet error juris non excuset à culpa, bene tamen excusat à dolo, ut in l. sed si lege. §. scire ff. de petit. hered. & resolvit Angel. d. §. ita tamen. Et nedum adversus raptorem rei alienæ, verum etiam adversus creditorem raptentem violenter à debitore rem sibi obligatam hæc actio competit, juxta text. in dict. l. res obligatas nisi creditor rapuerit

à debitore fugiente, juxta text. in leg. ait prator. §. sibi debitorem. ff. quæ in fraud. cred. & in l. 10. tit. fin. part. 5. & tradit Hyppolitus in singular. 43. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma paulò inferius præscripta.

Tertiò erit explicanda actio legis Aquiliæ quæ etiam mista est, ut probatur in dict. §. ex maleficiis versic. sed & legis. Pro cujus cognitione constituendum est, quod lex Aquilia habet tria 34 capita, quorum secundum in usu non est, ut inquit text. in §. libertum. Instit. de l. Aquilia. Et actio legis Aquiliæ ex primo capite competit domino adversus eum, qui dolo, culpa, sive injuria servum, aut quadrupedem, quæ in pecudum numero est, & gregatim percussit, occiderit, ad hoc, quod damnum, ejusque æstimationem resarciat, in quantum plurimi servus, vel quadrupes fuerit in eo anno præterito, juxta text. in l. 2. ff. ad leg. Aquil. & in princ. instit. de lege Aquil. & in l. 18. titul. 15. part. 7. Qua actione agitur civiliter tantum ad damnum, nec delictum mortis consideratur, juxta text. in l. ex morte. Cod. ad legem Aquil. & in dict. §. liberum juncta gloss. verb. capitalis & in l. 1. titul. 8. part. 7. Quæ actio vindicat etiam sibi locum, si 37 damnum levissima culpa datum esset, ut probatur in l. lege Aquilia ff. ad leg. Aquil. nisi commissa esset in omittendo, quia tunc non sufficeret culpa levissima, juxta text. in l. si usufructus. §. denique ff. de usufruct.

Non tamen habebit locum; quando casu damnum datum esset, ut in §. injuria. Instit. de leg. Aquil. & in l. 4. tit. 8. part. 7. Quo fit, cadentem arbores prope viam publicam non clamantem hac actione teneri, si servum transeuntem occiderit, quia sine culpa non est, ut inquit text. in §. item si putator. Instit. de l. Aquil. & in l. 4. tit. 8. part. 7. Fit etiam, Medicum propter ejus imperitiam occidentem servum alienum, hac actione teneri, ut probat text. in §. præterea. Inst. de leg. Aquil. & in l. 6. tit. 8. part. 7. Et advertendum est, quia in hac actione nedum venit interesse intrinsecum, verum etiam extrinsecum. 42 Unde qui occiderit servum hæredem institutum ex testamento alicujus ante aditam hæreditatem hac actione tenebitur ad æstimationem totius hæreditatis, juxta text. in §. illud. Instit. de leg. Aquil.

Actio autem legis Aquiliæ ex tertio capite datur domino adversus eum, qui dolo, culpa, vel injuria vulneravit, fregit, rupit aut læsit servum, quadrupedem, vel alias res, ad hoc, quod resarciat damnum & æstimationem, in quantum in diebus triginta proximis res fuerit, ut probatur in l. si servus servum. §. 3. cap. ff. ad leg. Aquil. & in l. 1. & 2. C. eod. tit. & in §. capite tertio. Instit. de leg. Aquil. & in l. 18. tit. 15. part. 7. Et hæc actio tam ex primo quam ex tertio capite, datur in duplum contra negantem, si ab actore probetur, damnum datum fuisse. Contra confitentem vero datur in simplum, ut probat text. in d. §. ex maleficiis & in l. 2. §. 1. & in l. inde Neratius. §. hac actio. ff. ad l. Aquil. & in l. 16. tit. 5. part. 7. ubi eleganter tradit Greg. Lup. Et libellus concipiendus erit forma infra præscripta.

Ultimò explicanda erit actio ex testamento quæ petuntur legata relicta ecclesiis, vel aliis locis venerabilibus. Daturque adversus eum, qui negat ex

gat ex hæreditate, quam ipse adivit, aliquid relictum fuisse ecclesiæ, vel faretur legatum, tamen fraudulenter & sine causa justa solutionem ejus differt, donec in jus vocetur. Et hujusmodi actio mista est, quia datur in duplum, nempe ad perfectionem ipsius rei legatæ, & ad tantundem pro pœna, ut probat text. in d. §. ex maleficiis & ibi explicant Jas. num. 22. & Mynsing. num. 42. & Covarru. in c. si hæredes. num. 5. de testam. Quæ actio competit etiam pro exigendis legatis relictis pauperibus, & aliis locis piis, secundum Bald. in l. ult. §. cum autem. C. ad Trebellian. receptum à Mynsing. in dict. §. ex maleficiis. num. 49. contra gloss. ibi, verb. in judicium.

45 Pro legatis tamen relictis fisco, aut Reipubl. hæc actio non competit secundum prædictam gloss. receptam à Jafone ibi num. 41. & Mynsing. num. 49. Daturque adversus hæredes, & etiam contra executores testamenti, secundum omnes in l. nulli. Cod. de Episcopis & Clericis Bart. in l. hæreditas la 2. ff. de hered. instit. & Jas. in d. §. ex maleficiis. num. 22. Et cum legatum relictum ad pias causas habeat executionem paratam, & legatarius possit illud via executiva petere, secundum Bald. in l. hereditas. §. defuncto. ff. de petitione hered. & Barb. in d. c. si hæredes col. 13. ideo in hac actione libellus non est necessarius: sed legatarius debet interpellare extrajudicialiter hæredem. Et si hæres legatum negaverit, vel ejus solutionem sine causa distulerit, tunc producet testamentum coram iudice petens contra hæredem vel executorem testamenti executionem in duplum, ex eo, quod negavit legatum, vel sine causa distulit ejus solutionem.

LIBELLUS IN ACTIONE furti manifesti.

ILLUSTRE SEÑOR.

51 Flano parezco ante v.m. y me querello, y pongo demanda a fulano, y digo que assi es, Que el dicho reo accusado entro en mi casa tal dia, y de mi estudio me llevo hurtado y contra mi voluntad un derecho civil, porta negra y rubrica colorada, que valia treynta ducados. Y sentiendolo sali corriendo tras el a la calle dando voces y le alcance, y quite el dicho derecho, que me llevaba hurtado, en lo qual cometio delicto, e incurrio en la pena del quatro tanto: la qual monta y summa ciento y veynete ducados, por valer el dicho derecho, que me hurto treynta ducados. Porque pido a v.m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste, declarando al dicho adverso por hechor y perpetrador del dicho delicto le condene a que me de, y pague los dichos ciento y veynete ducados del quatro tanto. Y en lo necessario, &c. Y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE FURTI non manifesti.

ILLUSTRE SEÑOR.

52 Flano parezco ante v.m. y me querello y pongo demanda a fulano, y digo, Que el dicho adverso entro en mi casa, y contra mi voluntad tomo y llevo hurtada una escudilla de plata, que pesava cien reales, y despues parecio en su poder: en lo qual cometio grave delicto, e incurrio en la pe-

na del doblo, y me la es obligado a pagar. Por ende a v.m. pido que declarandolo por hechor y perpetrador del dicho delicto le condene en duzientos reales en que se summa el dicho doblo, atento lo que valia la dicha escudilla, salvo la judicial taxacion de v.m. Y en lo necessario, &c. Y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE VI bonorum raptorum.

ILLUSTRE SEÑOR.

53 Flano parezco ante v.m. y me querello y pongo demanda a fulano, y digo que assi es, Que el dicho adverso en un dia del mes de Mayo proximo passado deste presente año de setenta y cinco años fue a mi casa, y entro en una sala baxa, adonde yo estava passeandome, y echo mano a una daga y me la puso a los pechos, y por fuerca y violencia sin resistencia alguna me tomo una bolsa, que tenia duzientos reales, y la llevo robada. En lo qual cometio grave delicto, e incurrio en la pena del quatro tanto, en la qual se incluye el valor de lo que me llevo robado. Por que pido a v.m. que avida mi relacion por verdadera, en quanto baste declarando al dicho adverso por hechor y perpetrador del dicho delicto le condene a que me buelva y restituya la dicha bolsa con los dichos duzientos reales con mas el tres tanto que son sey cientos reales. Y en lo necesario el officio, &c. Y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE leg. Aquilia.

ILLUSTRE SEÑOR.

54 Flano parezco ante v.m. y pongo demanda a fulano, y digo que assi es, Que el dicho adverso dio una cuchillada a Juan mi esclavo en la cara que le llevo al oio derecho, y le corto cuero y carne, y saco mucha sangre, sin que el dicho mi esclavo hiziesse ni dixesse cosa alguna, por donde le vuiesse de venir mal ni daño. Y para curarle le dieron tantos puntos, y esta apique de muerte, y en caso que sane quedara ruero del dicho oio, y muy feo. Y por razon de la dicha fealdad, y falta del oio esta el dicho adverso obligado a darme y pagarme sesenta ducados que el dicho esclavo valdra menos de lo que valio treynta dias antes que le hiziesse. Y en caso que muera como los curvianos entienden esta obligado a me pagar cien ducados que el dicho esclavo valia el año proximo passado de setenta y quatro años, con mas lo que he gastado y gastare en curarle, y lo que he perdido, y perdere de su servicio y obras, que protesto verificar en la prosecucion desta causa. Y aunque el dicho adverso ha sido requerido no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido a v.m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste condempne al dicho adverso a que me de y pague todo lo suso dicho. Y en lo necesario, &c. Y juro, &c.

SUMMARIA.

1 Acciones vel in simplum, vel in duplum, aut triplum, aut quadruplum competunt, & in quo casu qualibet detur.

De actionibus, quæ dantur in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum.

Justinianus in §. omnes Inst. de action. explicat, quænam quantitas pœnarum, & pro quibus rebus statui & exigi soleat, constituendo propriam divisionem: Quæ divisio est quadruplex: quia scilicet, actiones vel in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum competunt. In simplum datur quando rem ipsam persequimur, vel aliquam pœnam sine aliqua re. In duplum, triplum, quadruplum datur, cum præter rem ipsam exigitur aliquid, quod æstimationem ejusdem rei excedat duplo, triplo, aut quadruplo. Et harum actionum exempla subjiciuntur in d. §. omnes & in §§. seqq. In §. omnes tantum exemplificantur actiones, quæ in simplum dantur. Et de unaquaque earum dicendum erit in c. de action. bonæ fidei cum suis §§. infr. Et ita nunc agendum erit solummodo de actione ex stipulatu, quæ in simplum datur.

SUMMARI A.

- 1 Actio ex stipulatu in simplum datur.
- 2 Stipulationis definitio.
- 3 Obligatio & actio oritur, attento jure regiõ, ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo & simplici pacto, aut qualibet promissione absque solemnitate verborum & stipulatione in actu & contractu, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat.
- 4 Libellus in actione ex stipulatu.

§. I.

De actione ex stipulatu.

Actio ex stipulatu datur in simplum, ut probatur in §. omnes Inst. de action. oriturque ex stipulatione, quæ est contractus verborum, qui celebratur præcedente interrogatione creditoris, & subsequente in continenti responsione debitoris super eadem re, & inter easdem personas, ut in l. 1. in princ. ff. de verb. oblig. & in l. 5. §. stipulatio. eod. tit. text. in l. 1. §. verbis ff. de action. & oblig. & text. in §. 1. Inst. de verb. oblig. & l. 1. tit. 11. part. 5. resolvit Ant. Gom. 2. tom. 3. mo Variarum cap. 9. n. 3. Hodie verò de jure hujus regni absque solemnitate verborum & stipulatione in actu & contractu oritur obligatio, & actio ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo & simplici pacto, vel ex qualibet promissione, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat, juxta text. in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. qua habetur in l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil. & explicat Ant. Gom. 2. tom. c. 9. num. 3. & Covar. lib. 1. Variarum c. 14. nu. 13. & Didac. Perez in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. in glos. 1. Et libellus in ea erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
ex stipulatu.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y digo, Que estando juntos yo, y el dicho adverso le pregunte si me

queria dar à Sticho, y el me respondio, que me lo prometia: e por ello quedo obligado a me lo dar y entregar. Y aunque por mi ha sido requerido que lo cumpla no lo ha querido hazer. Porque pido à v. m. que havida mi relacion por verdadera en quanto basta le condemne a que me de y entregue el dicho Sticho. Y en lo necessario, &c. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio servi corrupti prætoria, directa & utilis est: & datur in duplum adversus eum, qui dolo malo persuadendo corrumpit animum servi alterius, ut deterior fieret.
- 2 Actio servi corrupti datur in duplum nomine pœna, quanti servus, ob id, quod corruptus sit deterior: & fit æstimatio omnium rerum, quas servus secum abstulit, & duplicatur.
- 3 Actio servi corrupti utilis datur adversus eum, qui filium, filiamve familias persuadendo corrumpit.
- 4 Actio utilis servi corrupti non datur in duplum, sed ad interesse ex affectione patris, delato juramento.
- 5 Actio utilis servi corrupti non solum datur patri, sed etiam filio, vel filia corruptis.
- 6 Libellus in actione servi corrupti.

§. II.

De actione in duplum, & primo de actione
servi corrupti.

Enumerantur quinque actiones, quæ in duplum dantur à Justiniano in §. in duplum. Inst. de action. de quarum quatuor egimus supra in cap. 4. in §. de act. persecut. pœna, & rei simul. Ac ideò in præsentis solummodo erit agendum de actione servi corrupti, quæ prætoria est, directa & utilis, ut l. ut tantum in princ. ff. de servo corrupto. Proprie datur in duplum adversus eum, qui dolo malo persuadendo corrumpit animum servi alterius, ut deterior fieret, ut probat text. in d. §. in duplum & text. in l. 1. ff. de servo corrupto. Et datur in duplum nomine pœna, quanti servus ob id, quod corruptus sit deterior, & fit æstimatio omnium rerum, quas servus secum abstulit, & duplicatur, ut probat text. d. §. in duplum & in l. in hoc judicio ff. de serv. corrupt. Utilis vero datur adversus eum, qui filium, filiamve familias persuadendo corrumpit: & tunc non agitur ad duplum, sed ad interesse ex affectione patris delato jurejurando, ut in d. l. ut autem in prin. & not. gl. d. §. in duplum verb. æstimatio. Et nedum datur patri; verum etiam ipsi filio, vel filia corruptæ, ut cum aliis resolvit Jaf. in §. omnes Inst. de action. n. 21. Mysing. num. 5. d. §. in duplum. Et libellus in actione formatur modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
servi corrupti.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y digo, que ansi es, Que teniendo yo un esclavo, que se llama Francisco, negro atezado de edad de veynte años de muy buenas

nas costumbres, y muy fiel, y sin tacha alguna, el dicho adverso le persuadio, y aconseio que se fuesse y ausentasse de mi casa, y me llevasse hurtado lo que pudiesse. Y por su conseio, y persuasiones el dicho esclavo se fue y ausento de mi casa y me llevo de mis bienes hasta en quantia de cinquenta ducados: y el dicho adverso le recepto en su casa, y le dio favor, y ayuda para hazer lo que hizo. En lo qual cometio delicto, y me estrago mi esclavo que antes que se me fuesse y llevasse hurtado lo que llevo valia cien ducados, y ahora por aver se me ydo y estragado ha perdido de su valor cinquenta ducados. Y por lo suso dicho el dicho adverso esta obligado à pagarme el tanto del valor, que el esclavo ha perdido y de lo que me llevo hurtado. Porque à v. m. pido le condemne a que me pague el dicho dos tanto ansi del valor, que el esclavo perdiso, que son cien ducados, como de las cosas que llevo, que son otros cien ducados. Y en lo necesario, &c. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 Sportula erant olim salaria præscripta, quæ secundum quantitatem petitam dabantur executoribus judiciorum, ante judicium ceptum.
- 2 Petentes plus olim cadebant à causa tota.
- 3 Actio ex lege condicitiã cui, & adversus quem competat.
- 4 Actio ex lege condicitiã datur in triplum, in quo simplum continetur.
- 5 Actio ex lege condicitiã datur in quadruplum adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas.
- 6 Actio ex lege condicitiã non solum competit, quando plus repetitur, sed etiam quando plus loco & causa petitur.
- 7 Inducia duplicantur, quando plus tempore petitur, & cessat actio legis condicitiã.
- 8 Petens plus si ante litem contestatam pœniteat, excusatur à pœna actionis ex lege condicitiã.
- 9 Libellus in actione ex lege condicitiã, qua adversus plus debito petentem datur.

§. III.

De actionibus, quæ in triplum dantur.

Justinianus in §. tripli. & in §. si quis agens; cum quinque §§. sequentibus Inst. de action. ponit exempla actionum, quæ in triplum dantur. Et primò ponit exemplum actionis ex lege condicitiã in d. §. tripli. Pro cujus cognitione constituendum erit, quod olim erant salaria præscripta, quæ sportulæ dicebantur, & secundum quantitatem petitam dabantur executoribus judiciorum statim in ingressu litis ante judicium ceptum. Et inde arripiebant anam actores, ut reis incommodarent, petendo plus debito: ut sic viatores, & executores acciperent suas sportulas juxta quantitatem petitam, & non juxta id, quod vere debebatur. Ac ideò Justinianus, ut obviaretur huic improbitati; statuit pœnam in triplum adversus actores plus debito petentes, in d. §. tripli. & in quadruplum adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas, in §. item ex lege. Olim enim plus petentes cadebant à causa tota, ut probat text. in §. si quis Inst. de action. Et ista actio ex lege condicitiã competit ei, qui damnum passus est adversus actorem,

qui per fraudem plus debito petit. Et datur 4 in triplum, in quo simplum continetur, ut probat text. d. §. tripli. Et adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas datur in quadruplum, ut in d. §. item ex lege Inst. de actionib.

Et nedum actio ista competit, quando quid plus repetatur, verum etiam quando plus loco & causa petatur, ut in d. §. tripli. & in §. plus autem cum aliquibus §§. sequent. Inst. de action. & in c. unico extra de plus petitionibus & in l. 42. cum seqq. tit. 2. part. 3. Quando vero plus tempore aliquid petatur, id est, ante tempus; tunc induciã duplicantur, ut probatur in dd. juribus, & cessat ista actio ex lege condicitiã. Posset tamen plus petens à pœna hujus actionis excusari, si ante litem contestatam pœniteat, ut firmat gloss. i. recepta communiter in d. c. unico & notat Jaf. in dict. §. tripli. num. 24. Quæ omnia conducunt decisioni text. in l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. recopil. ut notat Didac. Perez in l. 21. tit. 14. libr. 2. ordin. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
ex lege condicitiã, qua adversus plus
debito petentem datur.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de tal lugar parezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y digo, que assi es, Que el dicho adverso por me hazer vexacion, y molestia me puso demanda ante v. m. por duzientos ducados, que dixo le devia de un alcance de cuentas, que entre el y mi se hizieron, no le deviendo en realidad de verdad mas de tan solamente cinquenta ducados, porque los de mas letenia pagados, y dellos me tiene dadas cartas de pago, como consta por estas dos escripturas que de lo sobre dicho otorgo ante fulano esrrvano publico del numero desta ciudad, de las quales hago presentacion con el juramento y solemnidad necesaria, &c.

La qual demanda ha proseguido, y prosigue hasta el punto y estado, en que esta el processo de la causa: por lo qual cayo e incurrio en pena de quatrocientos y cinquenta ducados que es el tres tanto de la demasia que me pidio. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que basta del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sentencia que en tal caso lugar aya le condemne en los dichos quatrocientos y cinquenta ducados de pena, en que incurrio, mandandole que me los de y pague, pues conforme à derecho lo he de aver: y assi condenado à ello le compella, y apremie por todo rigor, y remedio de derecho. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de v. m. imploro. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio, quod metus causa, est personalis, in rem scripta: & cui competat.
- 2 Actio, quod metus causa, intra annum in quadruplum data contumacia, & post annum in simplum datur.
- 3 Actio, quod metus causa, in quadruplum datur adversus eum, qui jussu judicis rem metu extortam non restituit auctori.
- 4 Actio

- 4 Actio, quod metus causa, ut competere possit, qua requirantur?
- 5 Metus cadens in constantem virum requiritur, ut actio, quod metus causa, competat.
- 6 Metus reverentialis patris, vel mariti non dicitur justus, ut actum annullet, nisi mina praecesserint ab eo, qui solitus sit eas ponere in executione.
- 7 Actio, quod metus causa, ut competat, requiritur, quod restituere debens sit in contumacia ex eo, quod jussus à iudice rem restituere eam non restituit.
- 8 Actio, quod metus causa, ex prima parte & secunda edicti quomodo competat?
- 9 Libellus in actione, quod metus causa.

§. IV.

De actionibus, quae in quadruplum dantur, & primo de actione quod metus causa.

Justinianus in §. quadrupl. Inst. de action. posuit exempla actionum, quae in quadruplum dantur, nempe actionis furti manifesti, de qua supra egimus in c. 4. §. de actionibus persecutoriiis poena, & rei simul in vers. & in primis supradictis sic constitutis, &c. item actionis quod metus causa: & actionis de calumniatoribus & actionis, quae datur adversus executores litium extorquentes aliquid ultra sportulas debitas: Et de hac ultima actione aliquid tetigimus in §. precedenti. In praesentia tamen agendum erit de actione, quod metus causa, quae personalis est, in rem scripta à pratore, competitque ei, qui per metum cadentem in constantem virum compulsus est ad alienandum, vel dandum aliquid, ad hoc; ut sibi res restituatur: & data contumacia intra annum in quadruplum condemnatur, & post annum in simplum, ut probatur in dict. §. quadrupli. juncto §. item actio. Inst. de action. & in l. si cum exceptione. §. 1. & §. post annum & in §. in hac actione in fin. & in §. hac autem ff. de eo quod metus causa.

Ex quibus constat, hanc actionem in quadruplum dari adversus eum, qui iudicis jussu rem ipsam actori non restituit, eamque poenam restituendum evitare; ut late explicant Jaf. in d. §. quadrupli. à num. 47. & Mynsing. à num. 1. Et ad hoc, ut ista actio competat, requiruntur sequentia: Primò, quod actus gestus fuerit per metum cadentem in constantem virum, vel mulierem referenda singula singulis; ut probatur in l. interpositas. Cod. de transaction. & in cap. cum locum de sponsal. Et quis dicatur justus metus, declarat Jaf. in d. §. tripli. Alex. & dominus Ant. de Padilla in d. l. interpositas & tex. in l. 7. tit. 33. par. 7. & l. 7. tit. 12. lib. 3. Et an metus reverentialis patris, vel mariti dicatur justus metus, & annullat actum, tradit gloss. in l. 1. §. qua oneranda verb. metu ff. quar. rer. actio non datur quae resolvit talem metum reverentialem sufficientem esse ad annullandum actum. Sed contraria sententia vera & communis est, secundum Panor. in c. cum contingat in princ. & ibi Alciat. num. 1. & 2. & Anto. Gomez. 2. tomo variar. c. 14. num. 27. Georg. Nattam in c. quamvis pactum de pact. lib. 6. & Bernard. Diaz in reg. 532. & Covar. in 4. de sponsalibus 2. part. c. 3. §. 6. num. 4. & plures alios, quos referi & sequitur Joannes

Gutierrez de juram. confirmat. 1. par. c. 1. num. 15. Qui omnes praedictam gloss. intelligunt procedere, quando mina praecesserunt, & qui illas fecerit, solitus esset ponere minas in executione. Secundò requiritur, quod restituere debens fuerit in contumacia, ut puta, quia jussus à iudice rem restituere illam non restituit, ut probatur in d. l. si cum exceptione. §. 1. & §. in hac actione in fin. & in §. hac autem. Nam ex prima parte edicti pratoris, quod metus causa, datur remedium ad rescindendum actum metu gestum, & ad restituendam rem metu alienatam, ut probatur in l. 1. ff. de eo, quod metus causa. Et ita actor prius ex illo remedio petere debet actum metu gestum rescindi, & rem sibi restitui. Et intra tempus à iudice datum res non fuerit actori restituta, tunc ex secunda parte edicti pratoris, scilicet, quod metus causa, datur intra annum actio in quadruplum & post annum in simplum, ut probat tex. in d. l. si cum exceptione. §. 1. & in §. post annum. Et utraque actio in libello intentari poterit modo sequenti:

LIBELLUS IN ACTIONE, QUOD METUS CAUSA.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de tal lugar parezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda à fulano. Y contando el caso della digo, Que yo hize donacion al dicho adverso de un cavallo bayo, cabos negros, de edad de cinco años, que à su justa, y commun estimacion vale duzientos ducados. La qual donacion le hize contra mi voluntad por fuerca, y miedo justo, tal que en qualquier varon constante pudiera caer, que el dicho adverso me hizo, para que le hiziesse la dicha donacion, diziendo, que si no la hazia me mataria: y para ello puso mano à un puñal, è lo saco, y puso à mis pechos. Y viendo me assi atemorizado, è considerando que es hombre que suele y à costumbra poner en execucion sus amenazas le hize la donacion del dicho cavallo, è se lo entregue: por lo qual esta obligado à me bolver y restituyr el dicho cavallo, que le done. Y aunque por mi ha sido requerido que me lo buelva, è restituya no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia, que en tal caso lugar aya pronuncia la dicha donacion ser ninguna: y dando la por tal, y por la misma sentencia condempne al dicho adverso à que me de, buelva y restituya dentro de un breve termino el dicho mi cavallo: y en caso que dentro del dicho termino no me lo entregare y restituere, que me de y pague ochocientos ducados por la rebeldia, en que estuviere de no me lo bolver y restituyr dentro del termino que por v. m. le fuere señalado. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio de calumniatoribus est personalis, & cui competat.
- 2 Actio de calumniatoribus intra annum in quadruplum & post annum in simplum datur.
- 3 Calumniator non solum actione, de calumniatoribus, sed etiam condictione, ob turpem causam potest conveniri.
- 4 Libellus in actione de calumniatoribus.

§. V.

§. V.

De Actione contra calumniatores.

Actio de calumniatoribus personalis est, concediturque adversus eum, qui pecuniam accepit, ut innocenti in iudicio per calumniam negocium faceret vel non faceret. Et intra annum datur in quadruplum, & post annum in simplum, ut probatur in §. quadrupli. juncta glo. verb. de que ea Insti. de actio. & in l. 1. & 2. & in l. in heredem ff. de calumniatoribus. Et nedum ista actio datur contra calumniatorem, verum etiam condictio ob turpem causam juxta text. in d. l. in heredem. §. fin. Quinimò adversus eum criminaliter poterit agi, ut probat text. in l. fin. C. de calumniat. & late explicant Jaf. num. 79. & Mynsing. num. 27. in d. §. quadrupli. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, de calumniatoribus.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo, que es assi, Que el dicho adverso recibio duzientos ducados de fulano porque en un pleyto que traya conmigo, en el qual el dicho adverso era mi procurador, dexasse de hazer lo que à mi derecho tocava, que fueron tales y tales diligencias: y assi por su culpa y causa yo soy condenado, è seme siguió de daño è interesse dos mil ducados: por lo qual el dicho adverso esta obligado à me los dar y pagar con el tres tanto conforme à derecho. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera, en la parte que baste del dicho adverso me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia, que en tal caso lugar aya condempne al dicho adverso à que me de y pague el dicho daño è interesse, que estimo en los dichos dos mil ducados con mas el tres tanto, y à ello le compella y apremie por todo rigor y remedio de derecho. Sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actiones quadam sunt bona fidei, quadam stricti juris.
- 2 Fides bona varias habet acceptiones.
- 3 Fides bona in quolibet contractu requiritur.
- 4 Bona fides pro bono & equo multoties usurpatur.
- 5 Judex liberam habet potestatem judicandi in actionibus bona fidei, quod justum & equum sibi visum fuerit.
- 6 Actiones stricti juris quare sic appellata fuerint, & num. 9.
- 7 Actiones bona fidei quare sic appellentur?
- 8 Judex non habet tam amplam potestatem interpretandi & judicandi ex bono & equo in actionibus stricti juris, sicut in bona fidei actionibus.
- 9 Actio stricti juris quare sic appellata sit?
- 10 Actiones stricti juris & actiones bona fidei, multas inter se continent differentias.
- 11 Dolus dans causam contractui bona fidei efficit

Suarez de Paz Praxis Eccl.

eum nullum, & re integra, deceptus non tenetur adimplere talem contractum.

- 12 Contractus stricti juris, licet in eo dolus interveniat, non est nullus: datur tamen exceptio doli decepto, re integra, re verò non integra, actio doli.
- 13 Dolus si non det causam contractui bona fidei, sed solummodo incidat in contractum, non facit contractum nullum, sed damnum resarcietur per actionem ex illo contractu propter dolum.
- 14 Dolus si incidat in contractibus stricti juris, damnum non resarcitur per illum contractum, sed rescinditur per actionem, vel exceptionem de dolo.
- 15 Dolus dicitur dare causam contractui, quando unus ex contrahentibus dolosis suasionibus induxit alium ad secum contrahendum.
- 16 Dolus dicitur incidere in contractum, quando alias celebratus contractum inductus fuit dolo & machinatione, ut in ipso contractu deciperetur.
- 17 Actionum stricti juris & bona fidei divisio, an procedat de jure Canonico?
- 18 Actiones bona fidei sunt tantum decem & septem: & quae sint directae, quae vero directae & contrariae.
- 19 Indefinita oratio equipollet universali.
- 20 Actionis appellatione venit tam directae, quam contrariae.

CAPUT VI.

De actionibus bona fidei.

Actiones alias esse bonae fidei, & alias stricti juris, dixit Justin. in §. actionum. Inst. de action. quo in loco enumerat eas, quae bonae fidei sunt, licet olim dubium esset de petitione haereditatis, & ibi non enumeratas stricti juris esse constat, secundum gl. 2. in d. §. actionum. Et perfecta hujus rei cognitio constituendum erit, quod bona fides varias habet acceptiones. Interdum enim designat purum illum & syncerum animum ab omni dolo, fraude & calliditate separatum, ut in l. si cum fundum. ff. de contrah. empr. & in l. si mandato. §. 1. ff. mandat. & in l. medicus. ff. de var. & extraord. cognit. Et in hoc significato bona fides in quolibet contractu existit, ut in l. bonam fidem. Cod. de action. Nonnunquam bona fides pro bono & equo usurpatur, ut in l. bona fides. ff. deposit. & in l. ex maleficio. ff. de action. & oblig. Et in isto sensu actiones bonae fidei appellantur, in quibus iudex liberam potestatem habet judicandi, quod sibi bonum & aequum visum fuerit. Olim enim Romae praetores non judicabant causas privatas, sed dabant iudices litigatoribus petentibus. Et tunc praetores in quibusdam causis dabant formulam iudicibus in ea verba, quibus contrahentes usi essent: & ita angustis & strictis finibus iudicium potestatem includebant, ut fas non esset eis à praescripta formula recedere: ob idque actiones stricti juris appellatae fuerunt. In aliis autem causis multo laxiorem & latiore potestatem praetores tribuebant iudicibus, ut iudicarent, quod sibi ex bono & aequo visum esset, ut colligitur ex Cicerone in topic. ad Trebatium. Sunt ergo bonae fidei actiones remissiores & laxiores

Y y ris

- ris juris ac ex æquitate pendens: non quod ulla sit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negociis bona fides desideratur, ut in d. l. bonam fidem: sed ideo, quod iudex in cognitione potest habere rationem earum rerum, quarum contrahentes non meminere, ut in l. consensu in fin. ff. de action. & oblig. At vero actiones stricti juris sunt, in quibus iudices non habent tam amplam interpretationem & potestatem iudicandi ex bono & æquo, sed solummodo juxta verba contrahentium, ut in l. fin. C. de compens. & in l. quia tantundem. ff. de neg. gest. veluti in actione ex stipulatu, juxta text. in l. quidquid & in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus ff. de verb. obligat.
- 9 Quam actionem ob hoc non bonæ fidei, sed stricti juris Justinianus dixit in l. unica. §. sed etsi non ignoramus. Cod. de rei uxor. Ita explicant Hottomannus, Mynsing. num. 5. Corraf. num. 4. in d. §. actionum. & Brisson. in lib. 2. de verb. signif. verb. bona fides & verb. æquum & Covarr. in reg. possessor. 2. part. §. 6. numer. 4. de regul. jur. in 6.
- 10 Rursus constituendum est, plures differentias esse inter actiones bonæ fidei, & stricti juris, 11 quas gl. in dict. §. actionum colligit. Et prima differentia est, quod in contractibus bonæ fidei dolus dans causam contractui efficit contractum nullum ipso jure: & re integra deceptus non tenebitur ad perficiendum. Re autem non integra, ut quia traditio, vel aliud securum est, actio doli competit ad restituendam rem traditam, & ad rescindendum contractum, quatenus de facto processit, juxta text. in l. eleganter in princ. ff. de dolo malo. In contractibus vero stricti juris dolus dans causam contractui non efficit contractum nullum: imo valet. Datur tamen exceptio doli adversus decipientem re integra: & si deceptus tradiderit, vel perfecit, actio doli ei datur, ut notat gloss. in d. l. & eleganter & Bart. in l. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. Cæterum si dolus non det causam contractui, sed si solummodo incidat in contractum in contractibus bonæ fidei, non facit contractum nullum; imo valet: refarcitur tamen damnum per actionem ex illo contractu propter dolum: ut in l. si quis affirmaverit ff. de dolo malo, & in l. Julianus §. si venditor. ff. de action. empt. At vero in contractibus stricti juris, si dolus incidat, damnum non emendatur per illum contractum, sed rescinditur per actionem vel exceptionem de dolo, ut in d. l. & eleganter §. non solum, & in d. l. si quis cum aliter. Ita resolvunt gl. 2. d. §. actionum Bart. Ang. Imol. & Cum. d. l. si quis cum aliter & communiter omnes ex Joan. Imola c. cum dilecti de empt. & vendit. Jas. d. §. actionum à num. 28. late disputat Benicafius ibi, à num. 232. Dicitur autem dolus dare causam contractui, quando unus dolosis suasionibus induxit aliquem ad secum contrahendum, utputà, ad vendendam, ut illum deciperet, qui aliàs non fuisset venditurus, & dolo ejus fuit principaliter inductus ad vendendum: quia dixit, suum equum habere vitia latentia, 16 quæ ipse ignorabat. Dolus vero dicitur incidere in contractum, quando quis aliàs erat venditurus, & ego dolo & machinatione demonstravi, quod pretium illius rei non valebat, nisi tantum: ut si valebat, contum, & meis machinationibus ostendi, quod non valebat nisi quinquaginta: vel si vendidisti mihi vineam, vel hortum

& antequam traderes, excidisti vites, aut arbores. Aliam differentiam ponit gl. 2. d. §. actionum ibi, unde non veniunt usura. quam explicat Mynsing. ibi num. 16. & late Benicafius à num. 309. Aliam differentiam ponit eadem gl. ibi, item in actionibus stricti juris fructus non veniunt: quam explicat Mynsing. ibi num. 17. & Benicafius à num. 327. Aliam differentiam ponit d. glo. ibi, item non venit interesse, quam explicat Mynsing. ibi num. 26. asserens, communi calculo hanc differentiam reprehendi: prosequitur late Benicafius à num. 338. Aliam differentiam ponit eadem gl. ibi, item in bona fidei, quam explicat Mynsing. à n. 18. & Benicafius à num. 365. Ultimam differentiam tangit prædicta gl. ibi, item ex hoc §. quam explicat Benicafius ibi à num. 388. Aliam differentiam constituit Dynus ibi Mynf. n. 20. & Benicafius à n. 390. Aliam differentiam ponunt Joannes Faber, Angel. Jas. & Mynsing. ibi à num. 21. & Benicafius à num. 405. Alia differentia enumeratur à Benicafio ibi à num. 424. & explicat Mynsing. nu. 25. Ponit etiam aliam Angelus ibi, & explicat Benicafius à num. 430. Alias plures differentias enumerat, & explicat idem Benicafius ibi, à num. 436. Et añ divisio 17 actionum in actiones bonæ fidei, & stricti juris procedat de jure canonico, late disputat Benicafius in d. §. actionum à num. 184. & dominus Franciscus à Sarmiento lib. 3. selectarum 3. c. à n. 1. resolvit, etiam de jure canonico esse actiones stricti juris. Et an sint aliæ plures actiones bonæ 18 fidei, quam in d. §. actionum. enumerantur, resolvit, idem Benicafius à num. 151. ubi resolvit, quod sunt tantum decem & septem, ut gl. 2. ibi enumerat. Et omnes sunt directæ, exceptis sex, quæ sunt directæ & contrariæ: ut sunt, actiones mandati, commodati, depositi, pignoratitiae, tutelæ, negotiorum gestorum. Et licet istæ contrariæ ibi non exprimentur, nihilominus bonæ fidei sunt, & censentur ibi enumeratæ, cum text. ille simpliciter mentionem faciat de actione mandati, depositi, commodati, pignoratitiae tutelæ & negotiorum gestorum: & sic intelligi debet tam de directis quam de contrariis: quia est oratio 19 indefinita, & æquipollet universali, ut in l. si pluribus ff. de leg. 2. cum appellatione actionis veniat tam directæ, quam contrariæ, ut in l. 2. ff. de negot. gest. Vis itaque differentiis inter actiones bonæ fidei, & stricti juris, veniendum est ad explicationem earum, quæ bonæ fidei sunt.

S U M M A R I A.

- 1 Actio ex empto de jure civili inventa est, & cui, & adversus quem competat.
- 2 Actio ex empto tres alias actiones in se continet, actionem de evictione, actionem redhibitoriam, & quanto minoris, & actionem præscriptis verbis.
- 3 Actio redhibitoria, & quanto minoris ad quid agatur?
- 4 Actio ex empto ut competat, quæ requirantur.
- 5 Emptionis contractus solo consensu perficitur.
- 6 Emptionis contractus requirit pretium ex parte emptoris in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris rem.
- 7 Pretium in emptione sufficit, quod referatur ad aliquid quod certificari possit.

8 Domi-

- 8 Dominium transfertur in emptorem ex re emptæ sibi tradita.
- 9 Emptori, cui res emptæ est tradita, competit rei vindicatio.
- 10 Emptori si ita fuerit celebrata, ut scriptura fieri debeat, ante scripturam perfectam poterunt partes pœnitere, & à contractu resilire.
- 11 Arrha conventa in contractu emptionis si ab uno ex contrahentibus perdantur, aut ab alio multiplicata alteri reddantur, poterit dissentiens à contractu discedere.
- 12 Arrha si dentur nomine pretii, non est locus pœnitentiæ in contractu emptionis.
- 13 Actio ex empto locus non est ante pretium solutum, vel venditori oblatum.
- 14 Judex, cui constiterit, pretium venditori non fuisse solutum, poterit emptorem compellere ex officio ad pretii solutionem, antequam res sibi tradatur.
- 15 Dominium pretii soluti requiritur, quod sit translatum in venditorem, ut venditio & emptio celebrata dicatur, ita, ut ab ea resiliri non possit.
- 16 Libellus in actione ex empto.

§. I.

De actione ex empto.

Actio ex empto de jure civili inventa est, ut in leg. proinde in princ. ff. de adil. edict. daturque ei, qui præsens, vel absens, puta, per nuntium vel epistolam rem emit, adversus venditorem, ut rem venditam tradat, juxta text. in l. 1. ff. de contrah. empt. & ista sub se comprehendit tres alias actiones; scilicet, actionem de evictione, qua emptor agit contra venditorem, si res vendita sibi evincatur, quia venditoris non erit: & actionem redhibitoriam; & quanto minoris. Redhibitoria enim emptor agit infra sex menses, ad rescindendum contractum, si res vendita habuerit vitium latens, ut in l. ex empto §. redhibitorie ff. de action. empt. & quanto minoris agit emptor infra annum ad pretii diminutionem, ut probatur in leg. 1. & toto titul. ff. de adil. edict. & in l. sciendum §. tempus ff. eod. tit. & in l. 2. C. eod. tit. & in l. 64. & 65. tit. 5. part. 5.

Et de hac actione redhibitoria, & quanto minoris, ultra Doct. in prædictis locis agit Ant. Gom. 2. tomo Variarum c. 2. à num. 48. ex cuius resolutione colliguntur requisita ad prædictam actionem. Comprehendit etiam sub se actio ex empto aliam & tertiam actionem, scilicet, præscriptis verbis, qua emptor agit adversus venditorem, si pacta adjecta emptioni non servaverit, de qua infra agendum erit.

Et ad hoc, quod actio ex empto emptori competat requiruntur sequentia. Primum quod contractus emptionis sit perfectus: perficitur enim solo consensu, ut probatur in prin. Insti. de emptione & vendit. & in l. consensu ff. de acti. & oblig. & in l. 10. tit. 5. part. 5. In quo contractu duo requiruntur, nempe ex parte emptoris, pretium certum in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris res, juxta text. in §. pretium & in §. item pretium Insti. de emptione & venditio. & in l. 9. tit. 5. part. 5. & tradit An- Suarez de Paz Praxis Eccl:

ton. Gomez. 2. tomo variarum c. 2. num. 1. Sufficit tamen, quod pretium referatur ad aliquid, quod certificari possit, veluti si quis dicat, se vendere rem, quanti ipse emit, vel quanti in tali arca, vel loco sit, ut probat text. in l. hac venditio §. hujusmodi ff. de contrah. empt. & in l. si quis fundum ff. eod. tit. & in l. si pater §. fin. ff. de pact. dotal. & tenet Bart. & communiter doct. ibi, & convenit l. 10. tit. 5. par. 5. Secundò requiritur, quod res vendita non sit tradita emptori verè, vel fictè: quia si tradita esset, dominium ejus in emptorem translatum esset, ut in l. traditionibus C. de pact. & in §. per traditionem Insti. de rer. divis. & in l. 46. tit. 28. part. 3. Et tunc competeret emptori rei vindicatio, secundum glo. fin. in l. si cum fundum vers. fin. de contrah. empt. & glo. in auth. sacramenta puerum C. si advers. vendit. & facit l. Julianus §. ex vendito. ff. de act. empt. Tertio requiritur, quod in quando inter partes pœnitere & resilire à contractu possent, ut probatur in princ. Insti. de emption. & vendit. & ibi glo. verb. scriptura, & in l. contractus. Cod. de fide instrum. & in l. 6. tit. 5. part. 5. Pari modo pœnitentiæ locus esset, quando arrhæ in contractu intervenirent, si, qui eas dedit, perdere vellet, vel qui accepit, duplicatas restituere, ut in d. princ. de empt. & vendit. & in dict. l. contractus, & in l. 7. tit. 5. part. 5. Unde optima cautela erit, quod ad hoc, ut non sit locus pœnitentiæ, quod arrhæ dentur nomine pretii, secundum glo. in d. prin. verb. compellitur. Salicetum & DD. in d. l. contractus. Quarto requiritur, quod emptor in libello narret, qualiter res sibi fuit vendita, & quo pretio, rem per confinia, vel aliter declarando, ut in l. forma ff. de censibus, dicensque pretium à se integraliter fuisse solutum, vel oblatum: antea enim locus huic actioni non esset, juxta text. in l. Julianus §. offerri. ff. de action. empt. Oportebit tamen venditorem exceptionem pretii non soluti opponere: alioquin emptor obtinebit, ut cum aliis resolvit Jas. in §. actionum numer. 124. Insti. de action. Judex tamen, si sibi constiterit, pretium non fuisse solutum, ex officio poterit condemnare emptorem ad solutionem pretii, antequam res vendita sibi tradatur, ut probatur in l. si pater in fin. juncta glos. C. de action. empt. & tradit Jason ubi supra num. 127. Ultimò requiritur, quod emptor transfulerit in venditorem dominium pretii soluti: aliàs, si pecuniam alienam solverit, & venditor eam nondum consumpserit, ad rem venditam tradendam non tenebitur venditor, ut in l. cum servus ff. mand. & in l. cum fundus §. servum ff. si certum petat. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
ex empto.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à i fulano, y digo que assi es; Que yo compre por el mes de Mayo proximo pasado deste presente año del dicho adverso unas casas; que son en esta ciudad

Y y z

dad à tal parte, que han por linderos de una parte casas de fulano, è por otra casas de fulano, y por delante calle publica. Las quales el me vendio, è yo del compre por precio de mil ducados, los quales le he dado, y pagado, y el de mi tiene recibidos, y agora no me ha querido ni quiere entregar las dichas casas, y los titulos dellas aunque à ello es obligado, y por mi muchas è diversas vezes ha sido requerido. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste, y otro mas, o mejor pedimiento siendo necessario aqui por expreso, por su sentencia del sobre dicho me haga justicia, y le condempne à que me de, y entregue las dichas casas con los alquilères, que han rentado, y podido rentar desde el dia que se celebrò la dicha venta, y los que rentaren hasta la real entrega, que estimo en tantas mil maravedis en cada un año, con mas los daños è intereses, que de no me las aver entregado se me han seguido, que estimo en tantas mil maravedis, salvo en todo la judicial taxacion de v. m. y à ello le compella y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio ex vendito cui, & ad quid competat?
- 2 Usura pretii veniunt in actione ex vendito post traditionem rei vendite.
- 3 Actio ex vendito ut competat, que requirantur.
- 4 Venditor non tenetur ad translationem domini, sed solum ad nudam traditionem.
- 5 Venditor habens facultatem rem tradendi, tenetur præcise eam tradere, alioquin liberatur præstando interesse.
- 6 Venditor tenetur rem venditam tradere cum fructibus stantibus tempore contractus celebrati.
- 7 Fructus pendentes pars fundi dicuntur.
- 8 Venditor, si vendita res locata sit, sufficit, quod actionem emptori cedat.
- 9 Venditor tenetur tradere emptori vacuum possessionem rei vendite.
- 10 Venditor celans servitutem, quam res vendita debet, tenetur actione, quanto minoris: & de jure regio poterit contractus rescindi.
- 11 Libellus in actione ex vendito.

§. II.

De actione ex vendito.

1 **A**ctio ex vendito conceditur venditori ad sequenda ea, quæ ei præstare debet emptor. In qua actione venit pretium, quanti res vendita est, ut probatur in §. pretium Instit. de empt. & vendit. & in l. 9. tit. 5. part. 5. Item veniunt usura pretii post diem traditionis, juxt. text. in §. 1. Julianus §. ex vendito ff. de action. empt. Et ad hoc ut hæc actio venditori competat, requiruntur sequentia. Primò, quod venditor in libello narret, se talem rem vendidisse pro tali pretio, & eam tradidisse, vel se paratum fuisse tradere, ut in d. l. Julianus §. offerri. Non tamen venditor tenetur ad translationem domini rei vendite, sed solummodo ad nudam traditionem, ut in l. ex empto. in princip. ff. de act. empt. ubi gloss. verb. facere cogitur. rationem differentiarum

assignat inter emptorem & venditorem, & sequitur ibi Bart. & Jas. in l. rem traditam ff. de verb. obligat. Et si venditor habet facultatem rem tradendi, tenetur eam præcise tradere: alioquin liberatur præstando interesse, secundum gloss. in §. pretium verb. tradatur Instit. de empt. & vendit. quam reputat singularem Angel. in §. actionum Institur. de action. & magis communiter receptam esse testatur Jas. ibi, num. 137. & Antonius Burgenis in rubr. de emptio. & vendition. nu. 3. improbata gloss. l. 1. in princ. verb. agitur ff. de action. empt. Secundò requiritur, quod venditor rem venditam tradiderit cum fructibus stantibus tempore contractus celebrati, ut in dict. l. Julianus §. si fructibus, & in l. fructus. Cod. de action. empt. & in l. 11. tit. 15. part. 5. quia fructus pendentes pars fundi dicuntur, ut probatur in leg. fructus ff. de rei vendicat. & resolvit Jason in d. §. actionum num. 140. Anton. Gomez. 2. tomo Variarum cap. 2. num. 11. & Covarr. libr. 1. Variarum c. 15. à num. 1. Et si fundus locatus fuerit, sufficit, quod venditor actionem emptori cedat, ut in dict. l. Julianus §. si fructibus, & ibi gloss. verb. cedere, & notat Covarr. in dict. cap. 15. num. 3. Tertiò requiritur, quod venditor tradiderit emptori vacuum possessionem rei vendite, ut in l. 2. §. 1. ff. de action. empt. & notat Jason in dict. §. actionum nu. 141. & quod non celaverit servitutem, quam res vendita debet, alias emptor agere poterit actione, quanto minoris, ut in l. 1. §. 1. ff. de action. empt. Et de jure regio agere poterit ad rescissionem contractus, ut in l. 63. tit. 5. part. 5. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
ex vendito.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo, Que yo vendi al dicho adverso duzientos carneros ancios à parecio cada uno de à dos ducados fiados à pagar para el dia de Navidad proximo passado, sin del año do ochenta y uno. Los quales le entregue luego, y el de mi recibio, y se ha aprovechado dellos, gozando la lana y haziendo lo que por bien ha tenido. Y aunque el plazo de la paga es passado muchos dias ha, y ha sido por mi requerido me pague el precio de los dichos carneros no lo ha querido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia, que lugar aya, del dicho adverso me haga justicia, condenandole à que me de, y pague los maravedis que se montan en los dichos duzientos carneros, à dos ducados cada uno, con mas los intereses, daños, y menoscabos, que se me han crecido en no me aver pagado al plazo que era obligado: los quales protesto liquidar en la prosecucion desta causa. Sobre que pido justicia, y costas, y el officio de v. m. imploro. Y juro en forma de derecho, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actiones locati & conducti de jure civili sunt, & directa, & bona fidei.

2 Actio

- 2 Actio utilis competit, quando ille, qui ab alio conduxit, rem alteri locat.
- 3 Locator quis dicatur?
- 4 Conductor quis dicatur?
- 5 Locator tenetur ad tradendam rem conductori, & ad præstandam patientiam usus & fruitionis in re locata per tempus conventum.
- 6 Conductor tenetur ad solutionem pensionis debito & consueto, vel convento tempore, & ad restituendam rem, finito tempore locationis.
- 7 Locationis & conductionis non dicitur contractus, quando pensio solvenda non consistit in pecunia numerata, sed contractus innominatus, ex quo actione præscriptis verbis agitur.
- 8 Actio locati cui, & adversus quem, & ad quid competat?
- 9 Actio locati datur locatori pro restituenda sibi possessione rei locata, finito tempore locationis.
- 10 Locator finito tempore locationis libere poterit conductorem expellere, & rem alteri locare.
- 11 Scholares in re conducta aliis pro eodem pretio preferuntur.
- 12 Locatori actio locati non competit ante tempus finitum locationis, nisi in quatuor casibus.
- 13 Actio locati ut competat, que requirantur?
- 14 Libellus non est necessarius, quando agitur pro pensione à conductore solvenda, quia iudices captis pignoribus procedunt contra conductorem.
- 15 Actio conducti cui, & adversus quem, & ad quid datur?
- 16 Locationis contractus dissolvitur, si res locata absque culpa locatoris perempta fuerit.
- 17 Locator, si res locata absque ejus culpa & dolo evicta fuerit, præstare interesse tenetur, tradendo rem aque idoneam conductori.
- 18 Locator non tenetur ad interesse, nec conductor ad pensionem, quando propter justum naturæ, vel tertii impedimentum res locata tradi non potest.
- 19 Conductor recedens à domo conducta propter pestem non tenetur ad pensionem.
- 20 Conductor recedens à domo conducta propter justum metum illusionum & nocturnorum tumultuum pensionem solvere non tenetur.
- 21 Infirmus famulus non potest petere mercedem pro tempore, quo fuit agrotus.
- 22 Libellus in actione locati.
- 23 Libellus in actione conducti.

§. III.

De actionibus Locati & Conducti.

1 **A**ctiones Locati & Conducti de jure civili sunt, tum propter similitudinem, quam habent cum actionibus empti & venditi, ut in leg. 2. ff. locati. & in princip. Instit. de location. & conduction. & in l. 1. tit. 8. part. 5. tum etiam, quia ita Ulpianus inquit in l. 1. §. 1. ff. de superficies. Et utraque directa est & bonæ fidei, ut probat text. juncta gloss. 2. in §. actionum. Instit. de action. Aliquando vero utraque utilis est, veluti, quando qui rem, quam ab uno conduxit, alteri locat, quod facere potest, nisi aliud convenerit, ut in l. nemo. Cod. de locat. & conduct. & in l. si tibi la 2. & in l. si cui locavero.

ff. locat. & notat Antonius Gomez. 2. tomo Variarum cap. 3. num. 11. Pro quantum cognitione constituendum est; quod Locator dicitur ille, qui dominus rei est, vel habet aliquod jus in re, propter quod illam locare potest: Conductor vero dicitur ille, qui accipit rem conductam à domino, vel ab habente jus locandi. Et locator tenetur ad tradendam rem, & ad præstandam patientiam usus & fruitionis in re locata per tempus conventum: Conductor vero tenetur ad solutionem pensionis debito & consueto tempore, & ad restituendam rem finito tempore locationis, juxta text. in l. ex conducto. in prin. ff. locat. & in l. conductores. C. de locat. Rursus constitue, quod in contractu locationis pensio solvenda consistere debet in pecunia numerata: alias si consistat in alio genere, utputà, in certa parte frumenti, olei, vini, vel simili, tunc non est proprie contractus locationis & conductionis, sed innominatus, & agitur actione præscriptis verbis. Assimilatur tamen contractui locationis, ut probatur in l. 1. §. si quis servum ff. depositi. & in l. si olei. Cod. de locat. & in §. 1. Inst. de locat. & conduct. & not. gl. in l. licet. C. de locat. & Bart. in l. merces §. bis major. ff. locat.

His sic constitutis, dicendum est, quod actio locati competit locatori, qui prædium urbanum, vel rusticum, rem mobilem, operamve suam locavit, adversus conductorem pro re locata deteriori facta, aut pro mercede, vel pensione solvenda, ut probatur in l. adem. C. de locat. & in l. si vulneraveris ff. locati, & in l. Pomponius la 1. ff. in quib. caus. tacit. pign. vel hypoth. contrah. Daturque etiam locatori pro restituenda sibi possessione rei locata, finito tempore locationis, ut in l. videamus §. qui vim ff. locat. & in l. si quis conductionis, & in leg. conductores. God. de locat. Et tunc locator libere poterit per hanc actionem conductorem expellere, & rem alteri locare, ut in l. ne cui liceat. Cod. de locat. & in l. 18. tit. 8. part. 5. & notat Antonius Gomez. 2. tomo Variarum resolution. cap. 3. num. 5. Quod in scholaribus conductoribus cessat, qui in re conducta alijs pro eodem pretio preferuntur, juxta text. in cap. 1. & ibi gloss. & communiter DD. extra, de locato, & in l. fin. tit. fin. part. 2. Quo fit, ante tempus locationis finitum hanc actionem locatori non competere, nisi in quatuor casibus, quorum meminit text. in dict. l. adem & in cap. propter §. 1. extra, de locat. & in l. 6. tit. 8. part. 5. & notat Anton. Gom. in d. c. 3. num. 6. & Covarr. lib. 2. Variarum cap. 15. nu. 4. Ex quibus constat, quod ad hoc, ut actio locati competat, requiritur.

Primò, quod pensio vel merces constituta sit in pecunia numerata, ut supra diximus. Secundò requiritur, quod tempus locationis finitum sit, præterquam in prædictis quatuor casibus dict. l. adem. Et est advertendum, quod, quando locator pro pensione sibi solvenda agit, libellus necessarius non est: quia iudices procedunt captis pignoribus, ut supra resolvimus in cap. 2. in §. de actionibus Serviana, hypothecaria, &c. Quando vero agit pro damnis, vel re sibi restituenda, libellus erit concipiendus forma paulò inferius præscripta. Actio vero conducti datur conductori adversus locatorem ad hoc, ut res sibi conducta tradatur, & ut sibi liceat uti, vel

- frui re conducta, vel ut locator præster id, quod in contractu locationis convenit, juxta text. in l. ex conducto ff. locati. Tenetur enim præcise locator ad rem tradendam conductori, si facultatem tradendi habuerit: cæterum si res perempta casu fortuito absque culpa locatoris fuerit, contractus ab utraque parte dissolvitur, ut in l. item quaritur §. exercitu, & in l. habitatores §. fin. ff. locati. Si vero res evicta fuerit absque dolo & culpa locatoris, præstare interesse tenebitur locator tradendo rem æque idoneam conductori, ut probatur in l. si quis domum, & ibi gl. & DD. ff. locati. Sed si res tradita non fuit, non tamen culpa & dolo locatoris, sed ex alia justa causa, vel impedimento tertii, aut naturæ, vel fuit tradita, tamen ea uti non potuit conductor propter impedimentum tertii, vel naturæ: tunc locator non tenebitur ad interesse, nec conductor ad pensionem; ut probatur in l. fundus, & in l. si uno §. item cum quidam, & in l. habitatores §. ult. & in l. si merces verb. vicino. & in l. item quaritur §. exercitu ff. locat. & in l. 21. tit. 8. part. 5. Quo fit, quod si conductor à domo recesserit propter pestem, vel aërem corruptum, non tenebitur pensionem solvere, secundum Panorm. in cap. propter sterilitatem num. 8. de locat. Fulgos. in l. cum in plures ff. locat. & eleganter Covarr. in pract. quas. cap. 30. n. 3. Idem etiam observandum erit, quando conductor à domo recesserit propter justum metum, ex eo, quod ostentis evidentissimis, tetris imaginibus, assiduisque umbrarum illusionibus, & nocturnis tumultibus vexaretur, secundum Ripam in tit. de peste 2. part. num. 17. per text. in d. l. habitatores §. fin. Et ita in Granatensi prætorio fuisse judicatum, refert Covarr. lib. 4. variarum c. 6. Fit etiam, famulum infirmum petere non posse mercedem præ tempore, quo fuit infirmus, secundum Bart. in l. si uno §. item cum quidam ff. locati & Jason in l. diem functo ff. de offic. assess. & alios communiter ex Pan. in c. 1. n. 9. de clerico ærotante. tamen si oppositam sententiam tenuerit gl. in l. arboribus §. de illo ff. de usufruct. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma infra præscripta.

LIBELLUS IN ACTIONE,
Locati.

ILLUSTRE SEÑOR.

- 11 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi, Que yo alquile unas casas mias en esta ciudad à tal calle que han por linderos tales, por precio en cada un año de cien ducados, y se las arrende por tiempo y espacio de tres años; los quales son ya passados. Y aviendo se las deshauziado por el tiempo acostumbrado, que en esta ciudad se suelen deshauziar las casas, dizien-dole que no queria las uiesse por mas tiempo, sino que me las dexasse libres y desembargadas, y siendo à ello obligado no lo ha querido hazer, ni salirse dellas. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto basta del dicho adverso me haga justicia, y por su sententia le condene, à que me buelva, entregue, è restituya, y dexee libres y desembargadas las dichas mis casas, tales y tan buenas como estavan al tiempo que yo se las di, y ellas entro à vivir, y à que me pague los

daños, intereses y menoscabos que se me han seguido por no me aver dexado las dichas casas en tiempo devido, que estimo en quarenta mil maravedis, con lo que de aqui adelante corriere al dicho respecto, hasta que cumpla lo suso dicho. Sobre que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE,
conducti.

ILLUSTRE SEÑOR.

12 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi, Que el dicho adverso se concerto conmigo, y me arrendo una dehesa suya que tiene en tal parte, de que son linderos tales, la qual me arrendo à passo, y labor por precio de cien mil maravedis en cada un año, por espacio de tres años. Y es assi que llegado el tiempo, en que me avia de entregar la dicha dehesa y dexarmela libre, y desembargada, para que yo la pudiesse labrar y pastar con mis ganados, y estando à ello obligado no lo ha querido hazer; antes la come con sus ganados, y la tiene ocupada, de suerte que yo no puedo aprovecharme della. Por que pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto basta del dicho adverso me haga justicia y le condemne à que me de y entregue la dicha dehesa y me la dexee libre para que yo la pueda labrar y pastar por el tiempo del dicho arrendamiento, e no la dexando libre le condemne en los daños, intereses, y menoscabos que se me han seguido y seguieren, en todo el tiempo que no me dexare desembargada la dicha dehesa, que estimo en tantos mil maravedis, salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia &c.

SUMMARIÀ.

- 1 Actio negotiorum gestorum est bonæ fidei.
- 2 Negotium alienum geri quatuor modis dicitur.
- 3 Actio negotiorum gestorum est duplex, directa, & contraria.
- 4 Actio negotiorum gestorum directa adversus quem, & ad quid competat?
- 5 Actio negotiorum gestorum directa potest intentari statim cæpta administratione, antequam finiatur.
- 6 Actio negotiorum gestorum non solum domino, sed etiam cuilibet, cujus interest, competit.
- 7 Actio negotiorum gestorum directa ut competat, requiritur absentia vel ignorantia ejus, cujus negotia gesta sunt.
- 8 Mandatum inducitur ex presentia & taciturnitate domini.
- 9 Actio negotiorum gestorum cessat, quando mandatum intervenit.
- 10 Actione negotiorum gestorum directa agens quid concludere debeat in libello?
- 11 Negotiorum gestor tenetur de dolo, lata culpa & levi, & de levissima, quando alius diligentior vellet administrationem suscipere.
- 12 Negotiorum gestorem excusat à levi & levissima culpa sinceritas affectionis, & imminens rei necessitas.
- 13 Actio negotiorum gestorum contraria cui, & adversus quem, & ad quid datur?

- 14 Negotium à principio utiliter gestum esse sufficit, licet prosper eventus non fuerit secutus.
- 15 Actio negotiorum gestorum contraria datur etiam adversus furiosum, & adversus hereditatem jacentem, quamvis delatam pupillo extraneo heredi: secus vero pupillo suo heredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset.
- 16 Hereditas non jacet, cum pupillo suo heredi defertur.
- 17 Hereditas habet dominum pupillum ipso jure, quando suo heredi defertur.
- 18 Negotia gesta nomine hereditatis pupillo suo heredi delata nomine pupilli gesta censentur, & obligatio ipsum pupillum tangit.
- 19 Libellus in actione directa negotiorum gestorum.
- 20 Libellus in actione contraria negotiorum gestorum.

§. IV.

De actione negotiorum gestorum.

- 1 Actio negotiorum gestorum bonæ fidei est; ut probatur in dict. §. actionum. Pro cuius cognitione constituendum est, quod quatuor modis dicitur negotium alienum geri; ut notat glo. in l. si pupilli. §. item quaritur in fin. verb. ipso gestu. ff. de neg. gest. quam explicat Bart. ibi, & Jas. num. 172. & Mysing. num. 29. in d. §. actionum & Brisson. lib. 7. de verb. sig. verb. gerere.
- 2 Quæ actio duplex est, directa scilicet; & contraria; ut probatur in §. 1. Inst. de oblig. qua ex quasi contractu & in l. 2. ff. de neg. gest. Directa enim competit adversus eum, qui sponte negotia absentis gessit, ad hoc; ut rationem suæ administrationis reddat, & ratione reddita condemnetur in id, quod non, ut oportuit, gessit, & in id, quod ex tali gestione retinet, juxta text. in l. 2. ff. de neg. gest. vel ut solvat usuras pecuniæ; quæ demptis necessariis sumptibus superest, ut in l. qui aliena in princ. ff. de neg. gest. Potestque actio ista intentari statim cæpta administratione, antequam finiatur, ut docet Bart. in l. nam & Servius. §. qui negotia. ff. de neg. gest. & in l. non quasi. §. hanc stipulationem ff. rem pupilli salvam fore.
- 3 Daturque hæc actio directa nedum domino, cuius negotia gesta sunt, sed etiam cuilibet, cujus interest isto iudicio experiri, ut probatur in l. actio. ff. de neg. gest. Et ad hoc, ut competat, requiritur absentia, vel ignorantia ejus, cujus negotia gesta sunt, juxta text. in §. 1. Inst. de oblig. qua ex quasi contractu. & in l. 2. ff. de neg. gest. Alioquin si dominus præsens esset, & taceret, mandatum induceretur; ut probat text. in l. si remunerandi. §. si passus & in l. qui patitur. ff. mand. & quando mandatum intervenit, actio negotiorum gestorum cessat, per text. in §. 1. Inst. de oblig. qua ex quasi contractu. Secundò requiritur, quod actor in libello concludat, quod iudex reum condemnat ad reddendam sibi rationem administrationis, & ad damna & interesse; si sua culpa, vel dolo negotium minus bene gestum fuerit, ut docet Bartolus in l. sed an ultro. §. 1. ff. de negot. gestis.
- 4 Nam negotiorum gestor tenetur de dolo, lata culpa, & de levi, secundum glo. in §. 1. verb. ad exactissimam. Inst. de oblig. qua ex quasi contractu. Quinimo de levissima tenetur, quando alius di-

ligentior vellet administrationem suscipere, ut probat text. in l. si negotia & in l. si pupilli. §. videmus. ff. de neg. gest. A levi tamen & levissima culpa excusaret sinceritas affectionis, & imminens rei necessitas, juxta text. in l. 3. §. interdum. ff. de neg. gest.

At vero actio contraria negotiorum gestorum datur gestori adversus dominum & eum, cujus negotia utiliter gessit, ad sibi præstandum id, quod necessario, vel utiliter in rebus gestis impendit, ut probatur in l. ex duobus in princ. & in l. qua utiliter in princip. ff. de neg. gest. & etiam ad hoc, ut liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & indemnitas rerum gestarum sibi præstetur, juxta text. in l. si quis mandato. ff. de neg. gest. & in l. 2. Cod. de sententiis, quæ sine certa quantitate sufficeretque negotium à principio utiliter cæptum esse, licet propter eventus non fuerit secutus, ut probatur in l. sed an ultro. §. 1. ff. de neg. gest.

Daturque prædicta actio adversus furiosum. ut in l. 3. versicul. etsi furiosus. ff. de neg. gest. & etiam adversus hereditatem jacentem, quamvis delata esset pupillo, ut in l. nam & Servius §. 1. ff. de neg. gest.

Quod intelligi debet, quando hereditas delata esset pupillo extraneo heredi: quia eo casu reputatur jacens, atque jure ordinario tunc gestor agit adversus eam: sufficitque negotium utiliter cæptum fuisse, licet ex post facto nulla utilitas secuta fuisset. Cæterum si hereditas delata esset pupillo suo heredi, non conveniretur actione negotiorum gestorum jure ordinario, sed quatenus locupletior facta fuisset, juxta text. in l. 2. Cod. de neg. gest. Et est ratio, quia hoc casu hereditas non jacet, ut firmat glo. in l. cum hereditas verb. successeritis. C. de pos. & notat Jas. in l. in suis num. 10. ff. de liber. & posth. & Gozadinus in l. qui se patris num. 64. C. unde liberi. Et ita hereditas habet dominum pupillum ipso jure, & negotia pupilli gesta censentur, obligatioque ipsum pupillum tangere videtur, argum. text. in l. qua utiliter. §. fin. ff. de negot. gest. & eorum, quæ tradit Bart. receptus in l. necessariis in princ. ff. de acquir. hered. Ac ideo hereditas jacens delata pupillo suo heredi hac actione conveniri debet, quatenus factus fuerit locupletior, ut in d. l. 2. Et libellus in hac actione directa & contraria concipiendus erit forma sequenti,

LIBELLUS IN ACTIONE DIRECTA
negotiorum gestorum.

ILLUSTRE SEÑOR.

19 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano, y digo, Que estando yo ausente desta ciudad el dicho adverso de su propria voluntad sin mandato ni poder mio se entremetio à entender en mi hacienda, y à grangearla y administrarla; cogiendo y cobrando los frutos y rentas della, y engorro el pan, y vino que se cogio, en estos dos años proximos passados; y lo vendio; è hizo dello lo que por bien tuvo. Por lo qual es obligado à darme tuenta con pago; assi de lo que administrò; como de lo que por su culpa dexo de administrar, pues ya que se entremetia en la administracion de la dicha hacienda la avia de administrar toda ella: y si el no se entremetiera viviera

viera otro que la administrara. Por que pido a Vuestra Mag. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste del derecho aduerso me haga justicia y le condene a que me de cuenta con pago de todo el tiempo, que entendio en la cobranca y administracion de la dicha mi hazienda que fueron los dichos dos años: y assi mismo le condemne a que por quanto por su culpa dexo de labrar tal huerta y tal viña tal año y por ello recibieron daño y dextrimento en quantia de tantas mil maravedis me pague el dicho daño y lo demas que por su culpa quedo por arrendar, y labrar, pagandome la renta de todo ello, que estimo en tantos ducados. Salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia &c.

LIBELLUS IN ACTIONE contraria negotiorum gestorum.

ILLUSTRE SEÑOR.

20 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo, Que estando el dicho aduerso ausente desta ciudad por le hazer bien, y buena obra y porque su hazienda no se le perdiessse yo entendi en la administracion della, y se la beneficie y arrende, y repare de muchas cosas que tenia necesidad, sin las quales no rentara cosa alguna: y en los dichos reparos gaste de mi hazienda mas de duzientos ducados, como pareciera averiguadas las quantas, los quales esta obligado a me pagar el dicho aduerso, por se aver gastado en provecho de su hazienda. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste del dicho aduerso me haga justicia, y le condene a que me de y pague los dichos duzientos ducados que en la administracion y reparos de la dicha su hazienda gaste. Sobre que pido justicia &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio mandati duplex est, directa & contraria, & utraque bona fidei.
2 Actio directa mandati cui, & aduersus quem competat, & ad quid detur?
3 Actio mandati contraria cui, & aduersus quem, & ad quid detur?
4 Actio contraria mandati ut competat, requiritur, quod mandatum fuerit gratuitum.
5 Actio mandati in quo differat ab actione negotiorum gestorum?
6 Libellus in actione directa mandati.
7 Libellus in actione contraria mandati.

§. V.

De actione Mandati.

Actio Mandati duplex est, directa & contraria, & utraque bonae fidei, juxta text. & ibi Angelum Jaf. & alios in §. actionum Inst. de action. Directa datur mandatori, & ejus heredi aduersus eum, qui mandatum suscepit, & & non explevit, ut in l. si mandauero §. fin. & in l. inter causas. §. qui suscepit. ff. mand. vel illud explevit dolose, & negligenter cum damno mandantis, ut in l. praeterea & in l. si procuratorem. §. 1. ff. mand. vel excessit fines mandati, ut in l. diligenter. ff. mand. & in §. is qui. Inst. de

mand. & in c. cum dilecta de rescript. notat Jaf. in l. si procurator. col. 1. C. de procurat. & Alciat. in l. fin. C. de neg. gest. daturque mandatori ad hoc, ut mandatarius restituat, quidquid ad eum ex mandato peruenit, si res tradita sibi fuit, alias cedat actionem, quam habet ad perfequendam rem, ut in l. si procuratorem. §. dolo ff. mand. Si vero mandatarius negligens fuerit, restituat id, quod mandatoris interfit juxta tex. in d. l. si procuratorem §. 1. Contraria autem actio mandati datur mandatario ejusque heredi aduersus mandatorem & ejus heredem ad hoc, ut impleto mandato restituant omnes impensas, quas necessario & utiliter mandatarius fecerit, juxta tex. in l. idem quod §. idem Labeo & in l. si vero non remunerandi. §. fin. ff. mand. quod procedit etiam si infeliciter negotium successerit absque sua culpa, ut in l. qui mutuum. §. fin. ff. mand. Requiriturque ad hoc, ut haec actio mandati competat, quod mandatum fuerit gratuitum, juxta tex. in §. in summa. Insti. de mand. & in l. 1. ff. mand. & in l. 2. tit. 3. part. 5. Et differt ista actio ab actione neg. gestorum in eo, quod illa sponte suscipitur domino ignorante: haec vero non suscipitur, nisi jussus vel rogatus domini praecesserit. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE directa Mandati.

ILLUSTRE SEÑOR.

F Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo, Que yo rogue al dicho fulano, que me comprasse tal heredad, que ha por linderos tales, por precio de dos mil ducados: y assi mismo me comprasse tal viña a tal parte, que ha tales linderos y haze tantas alancadas por precio de quinientos ducados, y le di y entregue el dinero para lo uno y lo otro, y el de mi lo recibio, y quedo conmigo de comprar la dicha heredad y viña. Y es assi que el compro para si la dicha heredad, y la tiene y posee, y la viña por su culpa la dexo de comprar, y se vendio a otro, del qual no se puede aver: y por no la aver comprado se me ha seguido de daño e interesse mas de duzientos ducados, por consinar la dicha viña con otra mia y tener gran necesidad della para la incorporar en la mia. Por lo qual esta obligado a me dar y entregar la dicha heredad, y a pagarme los dichos duzientos ducados que se me han recrecido de daños, e intereses en no me aver comprado la dicha viña. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste del dicho aduerso me haga justicia y por su sentencia le condemne a que me de y entregue la dicha heredad con mas los frutos que ha rentado, y podido rentar y que rentare hasta la real entrega, que estimo en duzientos ducados cada un año, y assi mismo a que me de y pague los dichos duzientos ducados de daño e interesse, que se me han recrecido de no me aver comprado la dicha viña. Sobre que pido justicia &c.

LIBELLUS IN ACTIONE, 1 contraria mandati.

ILLUSTRE SEÑOR.

7 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano y digo, Que el dicho aduerso me rogo que fuesse a la ciudad de Plasencia y le comprasse quinientos carneros anejos a precio de ados ducados cada uno. E yo lo hize assi, que fui a la dicha ciudad de Plasencia y compre los dichos quinientos carneros y los traxe a esta ciudad de Salamanca y se los entregue y el dellos se contento, y en yr a hazer la dicha compra me detuve quinze dias, y gaste en costas del camino y en pastores y en otros gastos necesarios quarenta ducados que puse de mi casa: y de mas de los dichos gastos puse de mi bolsa duzientos ducados para acabar de pagar los dichos carneros, lo qual todo es obligado de me dar y pagar el dicho aduerso. Y aunque por mi ha sido requerido que lo haga no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste del dicho aduerso me haga justicia, y le condemne a que me de y pague los dichos quarenta ducados que hize de gastos con mas los duzientos ducados que puse de mi casa para acabar de pagar los dichos carneros. Sobre que pido justicia &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio depositi est bona fidei.
2 Depositum est, quando quis rem suam alteri causa custodiae dat, quo casu recipiens tenetur eam restituere ex actione depositi.
3 Depositum aliud est judiciale, aliud extrajudiciale.
4 Depositum judiciale dicitur, quando res, de qua est controversia, deponitur, ubi iudex statuit.
5 Depositarius a iudice electus semper praesumitur idoneus.
6 Depositarius electus a iudice si postmodum idoneus non fuerit repertus, iudex tenebitur ad interesse parti laesae nisi a principio idoneum elegerit, vel probationem sua idoneitatis receperit.
7 Depositum extrajudiciale dicitur, quando absque controversia quis causa custodiae deponit rem suam penes aliquem.
8 Depositum extrajudiciale aliud est voluntarium, & aliud necessarium.
9 Depositum voluntarium dicitur, quando quis ex sua voluntate deponit rem custodiendam penes aliquem, & tunc depositarius tenetur ad simplum.
10 Depositarius negans rem penes se depositam fuisse, efficitur infamis, secuta sententia iudicis.
11 Compensatio non admittitur a depositario.
12 Depositum necessarium dicitur, quando urgente necessitate, veluti incendii, naufragii, tumulti, vel ruinae, quis deposuit rem suam penes aliquem, ut periculum imminens evitaret.
13 Actio depositi competit in duplum aduersus negantem depositum necessarium.
14 Depositarius tenetur de dolo & lata culpa.
15 Depositarius non tenetur de leui, vel leuissima culpa, vel casu fortuito, exceptis quibusdam casibus.
16 Actio depositi alia est directa, & alia contraria. Suarez de Paz Praxis Eccl.

- 17 Actio depositi directa cui, & aduersus quem, & ad quid detur, & quando sit rei, & pena persecutoria?
18 Actio depositi rei persecutoria est perpetua, pena vero persecutoria est annalis.
19 Juratur in litem in actione directa depositi.
20 Actio depositi contraria cui, & aduersus quem, & ad quid competat?
21 Actio depositi contraria, ut competat, qua requirantur.
22 Actione depositi contraria non agitur, nisi expresse res causa custodia sit data, & recepta a depositario tacite vel expresse consentiente.
23 Deponente hospite apud nautam, cauponem, vel stabularium arcam, fardelum, vel aliam rem ligatam, si postmodum illigatam reddat, tenebitur stationarius actione depositi contraria, & stabitur juramento hospitis super rebus contentis in fardelo.
24 Actio depositi contraria ut competat, requiritur quod gratis rem recipiat depositarius, quia alias erit contractus innominatus, vel locationis.
25 Depositum proprie non cadit in rebus immobilibus.
26 Depositum de jure communi habet executionem paratam, quando per instrumentum publicum de deposito constat.
27 Testium receptio non est admittenda ante litem contestatam.
28 Instrumentum omne publicum, attento jure regio, habet executionem paratam.
29 Depositum confitens instrumento publico potest conveniri via executiva, licet tale instrumentum non habeat clausulam garantigiam: & idem erit in scriptura privata a parte recognita.
30 Scriptura privata habet vim publici instrumenti, si recognita sit a parte in iudicio.
31 Scriptura privata cum subscriptione trium testium habet vim publici instrumenti, non tamen potest executioni mandari, si negata sit a debitore, licet a testibus sit recognita: facit tamen plenam probationem.
32 Libellus in actione depositi voluntarii, & necessarii.

§. VI.

De actione Depositii.

Actio Depositii etiam bonae fidei est, ut constat ex §. action. Inst. de act. Pro cuius cognitione erit constituendum, quod Depositum est, quando quis rem suam alteri causa custodiae dat: quo casu recipiens tenetur eam restituere ex actione depositi, juxta text. in l. 1. & tot. titul. ff. & Cod. de positi. & in c. 1. & 2. extra, de de positi. & in §. praeterea. Insti. quibus modis re contrah. oblig. & in l. 1. & tot. titul. 3. part. 5. & notat Ant. Gomez. 2. tomo variarum cap. 7. num. 2. & Brissonius lib. 4. de verb. signifi. verb. depositum. Rursus constituendum est, quod depositum aliud est judiciale, & aliud extrajudiciale: Judiciale dicitur, quando res, de qua est controversia, deponitur, ubi iudex statuit, ut in l. senatus in fin. ff. de offic. pres. & in l. si fidejussor. §. ultimo. ff. qui satisd. cogantur & in l. 1. §. penult. ff. de liber. exhib. & tradit Brissonius ubi supra. Et tunc iudex eligere debet depositarium, & a iudice electus semper praesumitur idoneus, juxta tex. in l. si

l. si solutus ff. de solutionibus. Qui depositarius, si postmodum idoneus non fuerit repertus, iudex tenebitur ad interessere parti lætæ, secundum Bart. in d. l. solutus. Bald. in l. acceptam. C. de usur. & Avil. in cc. pratorum. ca. 10. in glof. verb. fiable. num. 1. à qua obligatione iudex liberabitur; quando à principio idoneum depositarium elegit, vel probationem suæ idoneitatis recepit; secundum Aviles. plures alios Dd. referentem; ubi supra; num. 2. Extrajudiciale depositum est, quando absque controversia quis causam custodiæ deponit rem suam penes aliquem: & tunc ipse depositarium eligere poterit, argumento tex. in l. ita autem in princ. ff. de administratione tutorum & in l. debitor. ff. de neg. gest. & tradunt Bart. & Bald. ubi supra, & Avilesius in d. c. 10. in glo. verb. no obrare. n. 2.

Præterea constituendum est, quod depositum extrajudiciale aliud voluntarium, & aliud necessarium est. Voluntarium dicitur, quando ex sua voluntate quis deponit rem custodiendam penes aliquem: & tunc depositarius tenetur ad simplicium, id est ad rei restitutionem, quo casu statim res restitui debet, etiamsi à prædone, servo, filio, vel simili persona deposita sit, ut probatur in l. 1. §. si prædo & in l. quod servus ff. depositi. Et si rem penes se depositam fuisse negaverit depositarius, infamis efficitur secuta sententia iudicis, ut probatur in l. qui depositum. C. depositi; nec tunc admittitur compensatio à depositario opposita, ut probatur in l. penult. C. depositi. & in l. fin. & ibi Bart. C. de compensationibus & in c. 2. §. fin. de deposito & in §. in bona fidei. Instit. de action. & ibi Jaf. num. 33. & Greg. Lup. in l. 5. titul. 3. part. 5. in glo. 5. Necessarium depositum est, quando urgente necessitate, veluti incendii, naufragii, tumultus, vel ruinæ, quis deposuit rem suam penes aliquem, ut imminens periculum evitaret: quo casu adversus depositarium negantem penes se rem depositam fuisse, actio depositi à prætoribus inventa datur in duplum, juxta text. in l. 1. §. 1. ff. depositi. & in §. rei persequenda & in §. in duplum & in §. sed furti. Inst. de act. & in l. 8. tit. 3. part. 5. Et horum quatuor casuum rationem reddidit Mynsing. in d. §. rei persequenda. n. 39. Duaren. lib. 1. disput. c. 11. & Benicafius in d. §. actionum. n. 492.

Insuper constituendum est, quod depositarius solummodo tenetur de dolo, ut probatur in l. si ut certo. §. nunc videndum ff. commod. & in l. 5. §. si vestimenta. ff. depositi. & in l. contractus 24. ff. de regulis juris & in §. præterea. Inst. quibus modis re contrah. oblig. De lata culpa etiam tenetur, ut in l. 1. Cod. depositi & firmat glo. in dict. §. præterea verb. dolo quia lata culpa dolo comparatur, juxta text. in l. quod Nervæ. ff. depositi. Nec obstat, quod in prædictis iuribus dicitur, depositarium solummodo, vel duntaxat de dolo teneri. Nam responderetur, quod illæ dictiones taxativæ non excludunt similes casus, secundum glo. in l. ob as alienum. Cod. de prædiis minorum. Non tamen depositarius tenetur de levi, levissima, vel casu fortuito, ut ex prædictis iuribus notant omnes ibi, præsertim Cagnolus & Decius numer. 1. in dict. l. contractus. Bene verum est, quod in aliquibus casibus depositarius de levi culpa, & casibus fortuitis tenetur, quos congerit glo. in dict. §. præterea verb. dolo. & glo. in l. 1. §. sape. ff. depositi. Panor. num. 3. & alii in c. 2. de depositi.

& est l. 3. & 4. tit. 3. part. 5.

Supradictis ita constitutis, dicendum est, quod 16 actio depositi est directa & contraria. Directa 17 enim datur adversus depositarium ad persequendam rem depositam cum fructibus, & omni causa, ut in l. 1. §. hanc actionem ff. depositi. & in l. 5. & 8. titul. 3. part. 5. Et est civilis, rei persecutoria. In quatuor tamen casibus, nempe, quando causa incendii, naufragii, vel ruinæ, vel tumultus res fuit deposita, prætoria est, & eam prætor induxit, daturque in duplum adversus depositarium negantem rem depositam: & est mixta rei & pœnæ persecutoria, ut in l. 1. §. 1. ff. depositi. & in dict. §. rei persequenda §. in duplum & §. sed furti. Instit. de action. & in l. 8. titul. 3. part. 5. Quo fit, ad persequendam rem depositam hanc actionem perpetuam esse, cum sit civilis: ad persequendam verò pœnam annalem esse, cum sit prætoria, ut in l. quod tumultus ff. depositi. Et in hac actione directa juratur in litem, 19 ut probatur in l. 1. §. si rem. ff. depositi. Contraria 20 autem actio depositi competit depositario, & ejus hæredi adversus deponentem, & ejus heredem, ad hoc, ut sibi restituatur id, quod necessario & utiliter impensum fuit in re deposita, ut probatur in l. ei apud ff. depositi.

Et ad hoc, ut hæc actio competat, requiruntur sequentia. Primo, quod res deposita expresse data sit causa custodiæ, & suscepta à depositario tacite, vel expresse consentiente. Alioquin si quis ponat rem in domo alterius ipso sciente & patiente, hæc actio non dabitur, ut in dict. §. præterea & resolvit Jaf. in §. sequens. num. 30. Instit. de action. & Anto. Gomez in 2. tomò variarum. cap. 7. num. 2. Unde hospiti deponenti apud nau- 23 tam, cauponem, stabularium, arcam, fardelum, vel aliam rem ligatam, si postmodum il- ligata reddatur, stationarius hac actione tenebitur, & stabitur juramento hospitis super rebus contentis in fardelo, secundum Bartol. in l. in actione. num. 22. & ibi Jaf. numer. 40. ff. de litem jurand. per tex. in l. 1. §. si cista. ff. depositi. Quod procedit, etiamsi clavis cellulae tradita fuerit hospiti, secundum glo. in l. fin. §. 1. verb. item si prædixerit. ff. nauta, caupone, & stab. & Jaf. in d. l. in actionibus num. 43. & in d. §. sequens. num. 29. Secundo requiritur, quod depositarius 24 gratis rem depositam recipiat, alias vel erit contractus innominatus, vel locationis, ut in l. 1. §. si quis servum. ff. depositi. & notat Jaf. in d. §. sequens. num. 30. Tertio requiritur, quod res de- 25 posita sit mobilis, vel se movens: Nam in re immobili proprie non cadit depositum: improprie tamen bene cadit, juxta text. in l. licet. §. rei depositæ. ff. depositi.

Quo fit, quod si alicui commendetur roca vel castrum, dicitur depositarius castillarius, secundum Plate. & Ang. in dict. §. sequens. Et est advertendum, 26 quod depositum de jure communi habet executionem paratam, ut notant DD. in l. penult. C. depositi. ac idem libellus necessarius non est: debet tamen per instrumentum publicum de deposito constare, secundum Angel. in l. si deposita. C. depositi. Si verò per testes probari debeat, tunc 27 via ordinaria agendum erit: quia ante litem contestatam ad receptionem testium non pervenitur, juxta titulum ut lite non contestata. Ob- 28 servabis tamen in praxi, quod cum hodie jure regio omne instrumentum publicum executionem

nem paratam habeat, ut in l. 1. & 2. titul. 21. libr. 4. recopil. opinio Angeli procedere poterit, 29 quando in instrumento publico aliquis confite- retur, se depositum recepisse, licet in tali instru- mento clausula guarentigia apposita non esset, nec in eo contineretur, quod depositarius prom- 30 isit, depositum reddere: nam adhuc via execu- tiva adversus eum procedi poterit. Idemque observandum erit in scriptura privata recognita à parte in judicio, secundum Bald. in l. 1. C. de executione rei judi. juxta glo. in l. sed etsi possessori. §. cum hereditate ff. de re jud. quia talis scrip- 31 tura habet vim instrumenti publici, ut in l. publi- ca ff. depositi. & in l. cum de indebito. C. de proba- tion. & in l. 119. titul. 18. part. 3. & notat Rebuf. in titul. de chirographor. & secular. recog. in summa, à num. 44. Covar. libr. variarum cap. 11. num. 4. & Avend. in cc. pratorum 2. part. c. 30. numer. 1. Et hodie est expressa l. 5. titul. 21. libr. 4. recopil. & nos supra diximus in 4. part. 1. tomi in ca. de his quæ execut. parat. in versicul. sexto quod scriptura privata. Quinimò idem juris esset, si depositum probaretur per scrip- turam privatam cum subscriptione trium testi- um, quia talis scriptura habet vim instrumenti publici, ut in l. scripturas C. qui potior in pig. hab. & in l. 31. tit. 13. part. 5. Si tamen talis scriptura trino teste subscripta negata esset à debitore, quamvis recognita esset à testibus, non posset executioni mandari, juxta ea, quæ resolu- vimus in d. 4. par. 1. tomi in d. vers. sexto. sed tunc via ordinaria agendum erit: & talis scriptura à testibus deponentibus, se vidisse eam scri- bere, cognita plenam probationem facit, ut probat Rebuf. ubi supra num. 29. & probatur in l. 114. & 118. & 119. tit. 18. part. 3. & firmat Avend. ubi supra, numer. 4. & 5. Unde in supradictis casibus, quibus via execu- tiva procedi potest, libellus necessarius non erit: in aliis verò formandus erit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE Depositum voluntarii & necessarii.

ILLUSTRE SEÑOR.

32 Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à proximo pasado deste presente año de 74. que se contaron ocho días del se incendio gran fuego en mi casa, y remien dome que no se podría atajar, y que mis bienes correrian riesgo los saque todos, que son los contenidos en este memorial, de que hago presentacion con la solemnidad y juramento necesario, &c. y los puse y deposite para que se me guardassen en casa del dicho adverso y en su poder, y el los recibio, y se constituyo por depositario dellos: y assi mismo muchos dias despues del dicho fuego puse y deposite una fuente de plata que pesava tantos marcos en manos del dicho adverso, para que me la guardasse, y el la recibio de mi en fiel encomienda, y guarda. Por lo qual esta obligado à me bolver y restituir todos los dichos bienes, que el dia del fuego en el deposite, y la fuente de plata que despues le di en guarda. Y aunque por mi ha sido requerido muchas vezes que me lo buelva todo y restituya no lo ha querido ni quiere hazer, antes niega aver yo en el hecho los dichos depositos. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte

que baste, del dicho adverso me haga justicia y le condeane à que me buelva y restituya los bienes que en el deposite el dia del fuego, tales y tan buenos como de mi los recibio con mas otro tanto que me esta obligado à bolver en pena por averme negado el dicho deposite necesario: y assi mismo le condeane à que me buelva la dicha fuente, y en defecto de no me la dar, me pague su justo valor de peso, que eran tantos marcos, y de hechura que estimo en tantas mil maravedis, y mas le condeane en las penas en que caen y incurren los depositarios, que no acuden con los depositos que en ellos fueron fechos. Sobrè que pido justicia, &c.

Otro si a v. m. pido proceda breve y sumaria- mente en esta causa pues la calidad della lo requiere, por ser de deposite. Y para ello, &c.

S U M M A R I A.

- 1 Actio pro socio est bona fidei.
- 2 Societas contrahitur consensu, re, verbis, & per nuntium, & in perpetuum, vel usque ad certum tempus, vel ex tempore, vel sub conditione.
- 3 Societas non potest contrahi in perpetuum sine temporis præfinitione.
- 4 Societas potest contrahi super omnibus bonis præsentibus, vel futuris, vel super una tantum negotiatione.
- 5 Societas super omnibus bonis simpliciter contracta etiam ad futura extenditur, præter donationem, hereditatem, legatum vel aliam speciem ultima voluntatis, nisi id exprimat.
- 6 Socii pactiones inter se factas observare debent.
- 7 Societas quatuor modis dissolvitur.
- 8 Actio pro socio cui, & adversus quem, & ad quid datur?
- 9 Actio pro socio datur ad diversos effectus.
- 10 Actio pro socio agens quid debeat in libello concludere.
- 11 Actio pro socio intentatur societate finita, quando agitur pro habenda utili ratione lucri & damni inter socios dividendi, & hoc casu quid libellus continere debeat.
- 12 Socii debent equaliter lucra & damna invicem communicare, nisi aliud conventum sit.
- 13 Libellus in actione pro socio est concipiendus nomine singulorum sociorum, non vero societatis.
- 14 Libellus in actione pro socio in primo & secundo casu.
- 15 Libellus in actione pro socio ad dissolvendam societatem.

§. VII.

De actione pro Socio.

Inter actiones bonæ fidei actio pro Socio con- 1 numeratur in d. §. action. Pro cujus elucidatio- 2 ne constituendum est, quod societas contrahitur consensu, re, verbis, & per nuntium, ut probat text. in l. societatem coire juncta l. qui admittitur ff. pro socio & in princ. Instit. de obligat. ex consen. juncta glof. verb. societatis l. 1. tituli 10. parte quinta. & in perpetuum, id est, quoad 3 vicam contrahentium, vel usque ad certum tem- 4 pus;

pus, vel ex tempore, vel sub conditione contrahi potest, l. 1. ff. pro socio. l. 1. tit. 10. part. 5. Non tamen in perpetuum, sine præfinitione temporis, contrahitur, l. nulla ff. pro soc. & super omnibus bonis præsentibus & futuris, vel super una tantum negotiatione contrahitur, l. societas contrahitur ff. pro soc. in prin. Inst. de societ. l. 3. tit. 10. part. 5. Et si simpliciter contracta fuerit super omnibus bonis, ad bona futura nihilominus extenditur, l. si societatem, l. si quis societatem ff. pro soc. & firmat glo. in l. fin. C. qua res pign. oblig. Non tamen extenditur ad bona quæ sita per donationem, hereditatem, legatum, vel aliam speciem ultimæ voluntatis, l. coire, cum seqq. ff. pro socio. nisi specialiter & expresse inter socios actum fuerit, societatem extendendam esse ad bona titulo lucrativo quæ sita, l. 3. versicul. cum specialiter, & ibi glo. ff. pro socio. Paulus Cast. cons. 185. col. fin. Barb. cons. 22. vol. 1. Alex. cons. 47. col. 2. tomo 2. & convenit l. 6. & 9. tit. 10. part. 5. & resoluit Ant. Gomez 2. tomo vari. c. 5. num. 3. & 4. tamen si contrarium teneant Carolus Ruinus cons. 104. col. 4. vol. 1. Decius cons. 66. colum. 2. & Ajmon Craveta cons. 26. col. 2. Et pactioes inter socios initæ observandæ erunt, ut probatur in princip. Inst. de societ. & in l. 1. tit. 10. part. 5. Quæ societas quatuor modis dissolvitur, ut in l. societatem ff. pro soc. & in §. solvitur l. si de societ. & in l. 10. tit. 10. part. 5. Ex quo contractu societatis oritur actio pro socio, quæ competit sociis invicem, quoties oportuerit alterum alteri aliquid ex bono & æquo præstare. Estquæ directæ ex utraque parte, ut in §. ex quibusdam Inst. de pœna temere litigantium. Et datur ad diversos effectus; aliquando ad societatem contractam adimplendam, & conficiendam, veluti, ut fiat cessio jurium, & collatio rerum in communi, secundum conventionem societatis, quo casu intentari illico societate initæ poterit; Aliquando vero datur ad personales præstationes, puta, ad fructus & redditus perceptos in communi dividendos, & ad lucra, impensas, & damna communicanda: quo etiam casu, durante societate poterit intentari, l. pro socio §. si Titium l. cum duobus §. item respondit ff. pro socio. In quibus casibus requiritur, quod actor dicat in libello, inter se & reum initam fuisse societatem unius rei, vel omnium bonorum, exprimendo speciem ejusdem societatis; Aliquando & tertio datur pro habenda utili ratione lucri & damni inter socios dividendi, l. verum §. fin. cum l. sequenti & in l. tam diu ff. pro socio. quo casu intentari non potest, nisi societate finita, ut in d. l. tam diu & ibi glo. verb. data. & resolunt Jaf. in §. sequens numer. 37. & Mysing. in §. rei persequenda num. 58. Inst. de action. quo casu requiritur in libello expressio causæ, per quam finita fuit, & expressio formæ societatis, id est, partium lucri & damni, quæ unicuique ex sociis convenire debent. Alioquin si nihil inter socios convenit, æqualiter lucra & damna communicanda erunt: si vero aliquid convenit, pactioes erunt observandæ. text. in l. si non fuerit ff. pro socio & in principio Inst. de societate in l. 1. tit. 10. part. 5. Requiriturque in hac actione, quod libellus concipiatur nomine singulorum sociorum, non vero societatis, secundum Bald. in Rubrica. Cod. pro socio & Jaf. in dict. §. sequens

numero quadragesimo primo. & erit formandus modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
pro socio in 1. & 2. casu.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a 14 fulano, y digo, Que entre mi y el dicho adverso fue fecha y contrahida compañia de todos nuestros bienes muebles, rayzes, semovientes, deudas, dineros y acciones que a la sazón teniamos y adelante tuviessemos. Y assi es que yo cumpliendo lo que era de mi parte obligado meti todos los mis bienes en la dicha compañia, y cedi los derechos y acciones que me pertenecian, y di poder al dicho adverso in rem propriam para que en nombre de la dicha compañia pudiesse cobrar las dichas deudas: y el dicho adverso siendo obligado a hazer otro tanto, y a guardar la dicha compañia y meter en ella sus bienes, y ceder sus acciones y derechos que le pertenecian no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto, antes los fructos que ha cogido de los dichos bienes de compañia, y las ganancias que se han seguido no lo ha querido comunicar y lo occulta. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en quanto baste por su sentència condemne al dicho fulano a que cumpla y guarde la dicha compañia, mandandole ceder sus derechos y acciones y comunicar los fructos y ganancias. Sobre que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE PRO
socio in 3. casu ad dissolvendam societatem.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a 15 fulano, y digo Que entre mi y fulano defunto, y fulano, y fulano vezinos desta ciudad fue fecha y contrahida compañia de todos nuestros bienes avidos y por aver para que juntamente todos tratassemos con ellos y pusiessemos una tienda de panos, y sedas en la rua desta ciudad, con que lo que se ganasse y adquiriesse en el dicho trato se partiesse entre todos por yguales partes. La qual compañia ha durado por espacio de tantos años: y agora fulano uno de los dichos compañeros es muerto, y passado desta presente vida: y por su muerte se disolvio y acabo la dicha compañia. Por lo qual fulano y fulano como tales compañeros, y fulano, y fulano como herederos del dicho fulano defunto estan obligados a juntar se conmigo, para que assi todos juntos hagamos cuenta de todos los maravedis y bienes que en la dicha compañia hay, y hecha la dicha cuenta partamos los dichos bienes, y ganancias, que uviere conforme a los capitulos de la dicha compañia. Y aunque por mi han sido muchas vezes requeridos que se nombrassen contadores para las dichas cuentas no lo han querido ni quieren hazer sin pleyto. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentència condemne a los dichos adversos a que de su parte dentro de un breve termino nombren contadores, que se junten con fulano: que yo de mi parte desde luego nombro para hazer las dichas cuentas, con apercebimiento que no los nombrando v. m. de su officio los nombrara, y reservando en si nombra-

miento de tercero en caso de discordia, y assi mismo señalando a los dichos contadores nombrados lugar y hora en que se junten cada dia hasta fenecer y acabar las dichas cuentas mandandoles que adjudiquen a cada una de las partes lo que ha de aver conforme a los capitulos de la dicha compañia. Sobre que pido justicia, &c.

Otro si hago presentacion desta escriptura publica de compañia con el juramento y solemnidad necesaria, &c. de la qual me pretendo aprovechar en lo que es y ser pudiere en mi favor, e no en mas, ni aliende. Y para ello, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio tutela est bonæ fidei, & alia est directæ, & alia contraria.
- 2 Actio tutela directæ à jure civili descendit, contraria vero à jure pratorio.
- 3 Actio directæ tutela cui, & adversus quem, & ad quid competat?
- 4 Tutor rationem reddere debet per inventarium in principio administrationis factum.
- 5 Tutor si inventarium bonorum pupilli non confecerit, juratur in litem contra eum, in id, quod pupilli interest.
- 6 Pupillus transmittit juramentum in litem in suos heredes contra tutorem.
- 7 Tutor tenetur de dolo, lata culpa, & levi.
- 8 Actio tutela contraria, cui, & adversus quem, & ad quid datur?
- 9 Actio, pro tutela, quæ dicatur, & à quo inventa fuerit?
- 10 Actio, pro tutela, est directæ & contraria, & cui, & adversus quem qualibet competat?
- 11 Libellus in actione directæ tutela.
- 12 Libellus in actione contraria tutela.
- 13 Libellus in actione directæ, pro tutela.

§. VIII.

De actione tutela.

- 1 Actio tutela bonæ fidei est ut in d. §. actio-
num, & est directæ & contraria. l. 1. de con-
traria tutela, & utili actione §. tutores Inst. de
oblig. que ex quasi contractu nasc. Directæ à jure
civili descendit §. 1. inst. de tutel. contraria
vero à jure pratorio l. 1. ff. de contraria tutela
& utili. Directæ competit pupillo finita tutela,
ut rationem suæ administrationis reddat, nec an-
tea datur l. si tutor. §. §. si testamento l. nisi finita.
in princ. ff. de tutel. & ratio distrah. l. adversus
& l. rationes. Cod. de administratione tutorum. Et
quibus modis tutela finiatur traditur in toto tit.
Inst. quibus modis tutela, & in l. fin. tit. 16.
part. 6. quam rationem tutor reddere debet per
inventarium, quod in principio administratio-
nis facere tenetur, ut in l. fin. in fin. C. de arbi-
tutel. & in l. 15. tit. 16. par. 6. & ibi Greg. Lup.
2 Alioquin si inventarium non confecerit, jura-
tur in litem contra eum in id, quod pupilli in-
terest. l. tutor qui repertorium 8. in princ. ff. de
administr. tutor. Contra heredes tutoris in litem
non juratur l. fin. C. de in lit. jur. Ipsi tamen pu-
pilli bene transmittunt hoc juramentum in litem
in suos heredes, ut probat Paulus Castrensis in
l. si per alium §. fin. ff. ne quis eum, qui in jus

voca. teneturque tutor de dolo, lata culpa, & levi, l. 1. in princ. ff. de tutel. & ration. distrah. Contraria actio tutela datur tutori adversus pupillum, ut restituat sibi, quod impendit in administratione & liberet eum ab obligatione, quam pro eo contraxit, l. 1. ff. de contraria tutela, & in d. §. tutores, & est etiam bonæ fidei, secundum glo. receptam in dict. §. actionum verb. tutela. Alia etiam actio inventa fuit à prætore, quæ actio, pro tutela, dicitur, & est directæ, & contraria. Directæ datur pupillo adversus eum, qui se pro tutore gessit: cum re vera non esset tutor, ad hoc, ut rationem sibi reddat, quæ statim cognito errore intentari potest, l. 1. §. 1. & §. cum eo ff. de eo qui pro tutore. Contraria vero actio, pro tutela, competit ei, qui se pro tutore gessit ad impensas utiliter & necessario in administratione factas: quæ etiam deprehenso errore statim moveri potest, l. 1. ff. de contraria tutela. Et libellus in hac actione concipiendus erit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE,
directæ Tutela.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. como curador ad litem, que soy de fulano, y pongo demanda a fulano, y digo, que es assi, Que aviendo que dado el dicho mi menor de edad de cinco años al tiempo que murio y passo desta presente vida fulano padre legitimo del dicho mi menor, el dicho adverso fue proveydo por la justicia desta ciudad por tutor de la persona y bienes del dicho mi menor, y le fue decernida la dicha tutela como consta desta escriptura, de que hago presentacion, con la solemnidad y juramento necesario, &c. y como tal tutor del dicho mi menor accepto la herencia y bienes del dicho su padre y ha regido y administrado sus bienes y hacienda hasta agora. Y porque el dicho mi menor es ya de catorze años cumplidos y la dicha tutela acabada, quiere que los dichos sus bienes le sean entregados y el dicho adverso le de cuenta con pago de la dicha su hacienda y de los fructos y rentas della: a lo qual el dicho adverso esta obligado. Y aunque ha sido por el dicho mi menor muchas vezes requerido que lo ha querido hazer, sin pleyto. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentència, que en tal caso lugar aya, condemne al dicho adverso a que de cuenta con pago por inventario legitimamente fecho al dicho mi menor de la dicha su hacienda, y fructos della, que han rentado y podido rentar, y que rentaren hasta la real entrega: y en defecto de no lo hazer assi desiera el juramento in litem al dicho mi menor hasta en cantidad de quatro mil ducados, que la dicha hacienda, y sus fructos valdria mandando assi mismo al dicho adverso, que dentro de un breve termino nombre un contador de su parte, que se junte con fulano: al qual yo desde luego nombro por parte del dicho mi menor, para que ambos a dos juntos hagan las dichas cuentas, con apercebimiento que no lo nombrando v. m. lo nombre de su officio, y reservando en si el nombraamiento de tercero en caso de discordia señalando lugar y hora, donde cada dia se junten a hazer las dichas cuentas hasta las fenecer y acabar. Sobre que pido justicia, &c. l. f.

LIBELLUS IN ACTIONE
contraria tutela.

ILLUSTRE SEÑOR.

12 **F**ulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo, Que al tiempo que fulano padre legitimo del dicho adverso murio y passo desta presente vida el dicho adverso quedo de edad de ocho años, y el dicho su padre en su testamento con que murio me dexo por su tutor, y yo accepte el dicho officio, y le lleve a mi casa, y he tenido cuenta con su persona, y administrado su hacienda hasta agora que el dicho adverso es de edad de catorze años cumplidos, y el dicho mi officio se ha acabado. Y en todo el dicho tiempo que he sido su tutor he gastado de mi hacienda en sus alimentos y otras cosas utiles y necesarias mas de quatrocientos ducados: si siendo obligado a me los dar y pagar no lo ha querido hazer sin pleyto, aunque por mi el y su curador han sido muchas vezes requeridos. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto basta por su sentencia que lugar aya condemne al dicho adverso, y a su curador en su nombre a que me den y paguen los dichos quatrocientos ducados, y a ello les compella y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE
directa pro tutela.

ILLUSTRE SEÑOR.

13 **F**ulano parezco ante v. m. como curador ad litem de fulano, y pongo demanda a fulano, y digo, Que al tiempo que fulano defunto padre legitimo del dicho mi menor murio dexo por su universal heredero al dicho mi menor, cuyes bienes y herencia tiene acceptados: y necesario siendo yo en su nombre de nuevo los accepto con beneficio de inventario. Y al dicho tiempo el dicho mi menor quedo muy niño y de poca edad, y el dicho adverso lo llevo a su casa y se entremetio en su hacienda y en la administracion della, como si verdaderamente fuera su tutor no lo siendo. Por lo qual esta obligado a dar cuenta con pago al dicho mi menor de la dicha su hacienda por inventario legitimamente hecho. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto basta condemne al dicho fulano a que de la dicha cuenta por inventario juridicamente hecho al dicho mi menor, y no lo haciendo le defiera el juramento in litem hasta tanta cantidad, y mande al dicho adverso nombre contador, &c.

Ut supra diximus in libello actionis directae tutelae. Et pari modo mutatis mutandis in actione contraria, pro tutelae erit formandus libellus sicut supra diximus in libello actionis contrariae tutelae.

SUMMARI A.

- 1 Actio Commodati duplex est, directa & contraria, & utraque bonae fidei.
- 2 Actio commodati directa cui, & adversus quem, & ad quid datur?
- 3 Commodatum a precario in quo differat?
- 4 Commodatarius tenetur de dolo, & de omni

culpa, lata, levi & levissima, cum ad ejus instantiam sibi fuit res commodata; alias vero tantum tenetur de dolo.

- 5 Commodatarius re perempta, estimationem, deteriorata, interesse prestare debet.
- 6 Libellus in actione commodati directa.
- 7 Libellus in actione contraria commodati.

§. IX.

De actione Commodati.

Actio commodati duplex est, directa & contraria, & utraque bonae fidei, text. & ibi Angelus & Jas. in d. §. actionum. Directa datur commodanti, ut rem commodatarius restituat, & si deteriorata fuerit, interesse solvat. Contraria vero competit commodatario, ut sibi solvatur, quanti sua interfit, rem commodatam ante finitum usum & tempus non fuisse sibi ablatam, & ut restituantur expensae in re commodata necessario factae: descenditque ex contractu commodati, qui re contrahitur, ut probatur in §. item is cui. Insti. quibus mod. rem contrah. oblig. Veluti, quando ad certum tempus & usum tacite, vel expresse res aliqua traditur alicui, l. 1. & 2. ff. commodati. l. 1. C. eodem titul. c. 1. extra de commodato, l. 1. titul. 1. part. 5. & l. 1. titul. 2. part. 5. Et in hoc differat commodatum a precario, quia commodatum ad certum tempus & usum limitatum tacite, vel expresse datur, & ante finitum usum, vel tempus revocari nequit, l. in commodato. §. sicut. ff. commodati. l. continuus. §. cum quis. ff. de verborum oblig. Precarium vero datur ad libitum, non determinato tempore tacite, vel expresse: & quandoque revocari potest text. in l. 1. & toto titul. ff. de precar. & in c. fin. extra de prec. docet Bart. in d. l. in commodato. §. sunt & in l. Aquilius Regulus oppositione 1. ff. de donationibus. Panor. in c. fin. de prec. Anto. Gomez cum aliis 2. tomo variar. c. 7. num. 1. Ac ideo actor in libello dicere debet, se rem commodasse ad certum & determinatum tempus & usum, jam finitumque esse. Qua in re advertendum est, quod commodatarius tenetur de dolo, & de omni culpa, lata, levi & levissima, quando ad ejus instantiam & petitionem res fuit sibi commodata, l. si ut certo. §. nunc videndum. ff. commodati. text. in d. §. item is cui. Alioquin si ad petitionem ipsius commodatarii res non fuisset commodata, solummodo commodatarius teneretur de dolo, text. in d. l. si ut certo. §. interdum. Et si res perempta fuerit, estimationem commodatarius solvere debet, & si deteriorata fuerit, interesse, l. 3. §. si reddita. ff. commod. Ac ideo actor in libello dicere debet, se ad instantiam commodatarii rem commodasse ad certum tempus & usum jam elapsum & finitum. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
Commodati directa.

ILLUSTRE SEÑOR.

6 **F**ulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo, Que yo empreste al dicho adverso a su ruego e importunidad un cavallo castaño

no escuro de edad de seys años, el qual me pidio para passear y ruar en el en esta ciudad por ocho dias: y al tiempo que se lo di y entregue estava muy sano y bueno y valia a su justa y comun estimacion cien ducados. Y aviendo de mi recebido para el dicho effeeto, y tenidolo en su poder y aprovechado se del mas de diez dias, por averle tratado mal el dicho cavallo se resfrio, y estamanco de manera que no vale de veynte cinco ducados arriba: por lo qual el dicho adverso esta obligado a me dar y pagar todo lo que agora vale menos el dicho cavallo por su culpa y causa, de lo que valia al tiempo que de mi lo recibio. Y aunque por mi ha sido requerido que assi lo haga no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pide a v. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que basta, el dicho adverso me haga justicia, y por su sentencia le condemne a que me buelva y restituya el dicho cavallo que le empreste con mas los sesenta y cinco ducados que vale menos por averse resfriado, en los quales estimo el dicho menoscabo, salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE
contraria Commodati.

ILLUSTRE SEÑOR.

7 **F**ulano parezco ante v. m. y pongo demanda a fulano, y digo, Que aviendo me el dicho adverso emprestado una mula regalada de cola corta, vaya para yr a la feria de Medina del Campo, y andar alla en ella haciendo mis negocios todo el tiempo que durassen los pagos: y aviendo ya quatro dias que yo para el dicho effeeto la tenia en mi casa, y aviendo gastado con ella en curarla de un muermo que le dio y en herra durras y otras cosas necesarias tantos reales; el dicho adverso me tomo la dicha mula y no me dexo yr en ella la dicha jornada ni aprovecharme della para el effeeto que me la avia emprestado. Por lo qual he dexado de yr a la dicha feria a entender en mis negocios, y se me han seguido de intereses, daños, y menoscabos por aver me tomado la dicha mula, y no averme dexado usar della tantos ducados: y siendo obligado a me los pagar con mas los gastos necesarios que hize con la dicha mula, y aviendole requerido muchas vezes que me los pagasse no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido a v. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto basta del dicho adverso me haga justicia y le condemne a que me de y pague los daños, intereses y menoscabos, que se me han seguido por averme tomado la dicha mula y estorvado el uso della, que estimo en tantos ducados, salvo la judicial taxacion de v. m. y assi mismo le condemne a que me de y pague los dichos gastos que con la dicha mula hize. Sobre que pido justicia &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio praescriptis verbis in duobus casibus est bonae fidei; quando agitur de aestimato, & quando agitur de permutatione.
- 2 Contractus innominati ex quo diti fuerint?
- 3 Contractus innominati in quibus speciebus consistant.
- 4 Actio praescriptis verbis datur in contractibus innominatis; do, ut des, facio, ut facias, & do, facias, actio vero de dolo in contractibus

facio, ut des.

- 5 Actio praescriptis verbis in multis casibus habet locum.
- 6 Actio de dolo datur in contractu innominato; facio ut des, quando ex facto meo nihil tibi adest, sed si tibi ex facto meo aliquid adest, & tu non des, actio praescriptis verbis competit.
- 7 Actio praescriptis verbis cessat quando dolus intervenit.
- 8 Actio praescriptis verbis ex quolibet contractu innominato descendens est stricti juris, praeterquam in duobus casibus.
- 9 Actio praescriptis verbis aestimatoria cui, & adversus quem, & ad quid competat?
- 10 Libellus in actione praescriptis verbis aestimatoria alternativa concipiendus est.
- 11 Actio praescriptis verbis aestimatoria datur nullis, cum merces intervenit.
- 12 Actio praescriptis verbis ex permutatione descendens, cui, & adversus quem, & ad quid competat?
- 13 Permutationis contractus est, quando una species pro alia datur; quando vero genus pro genere, vel specie, aut species pro genere, est contractus innominatus.
- 14 Actio praescriptis verbis ex permutatione descendens ut competat, requiritur, quod implementum fuerit secutum, requiritur, quod implementum fuerit secutum, requiritur, quod implementum fuerit secutum, requiritur, quod implementum fuerit secutum.
- 15 Libellus in actione praescriptis verbis ex permutatione descendente est concipiendus alternative.
- 16 Libellus in actione praescriptis verbis aestimatoria.
- 17 Libellus in actione praescriptis verbis, ex permutatione.

§. X.

De actione praescriptis verbis.

IN duobus casibus actio praescriptis verbis est bonae fidei. Primus est, quando agitur de aestimato. Secundus est, quando de permutatione agitur. Pro quorum cognitione constituendum est, quod cum plura essent negotia, quam vocabula, inductum fuit, quod essent quidam contractus, qui innominati dicerentur ex eo, quod non haberent nomen specificum & elegans, l. natura ff. de praescript. verb. Quo casu agendum erit vel praescriptis verbis, vel actionibus, quae in factum appellantur, l. 1. & 2. ff. de praescript. verbis. Qui contractus innominati consistunt in his speciebus; scilicet, do, ut des; facio, ut facias; do, ut facias; facio, ut des, l. naturalis in princip. ff. de praescript. verb. l. juris gentium §. 1. ff. de pact. & l. fin. titul. 6. part. 5. Et in tribus prioribus exemplis actio praescriptis verbis datur; in quarto vero competit actio de dolo; d. l. naturalis §. quod si faciam; & ibi notant Bart. & alii. Et licet in pluribus casibus locus sit actioni praescriptis verbis; ut ex superioribus patet; & explicat Anto. Gomez 2. tomo variarum l. 8. Diarenus lib. 1. disputationum cap. 11. Bald. in d. §. fin. Insti. de leg. Aquil. & Hotomanus de verbis juris verb. praescriptis verbis; tamen in supra dicto posteriori exemplo; nempe, in contractu; facio ut des, sola actio de dolo datur; ut in d. l. naturalis §. quod si faciam quam ita intelligit glo. in d. §. actionum verb. ex permutatione. Quod intelligunt verum esse DD. com-

munitur ex Alexandro in l. cum proponas. num. 5. C. de dolo. & Benicafio in d. §. actionum. n. 618. quando ex facto meo nihil tibi adest, tunc actio sola de dolo datur, & ita procedit text. in d. §. quod si faciam. Ceterum si ex facto meo aliquid adest tibi, & tu non des, tunc actio præscriptis verbis datur, ut in l. cum mota in fine. C. de transact. Et ita Dd. communiter component text. in §. quod si faciam. cum text. in d. l. cum mota qui tamen intellectus communis multum restringit text. indistinctè loquentem in d. §. quod si faciam. Unde verius dici potest; quod in omnibus supra dictis quatuor exemplis & speciebus contractus innominati datur actio præscriptis verbis, ut in d. l. cum mota, & in d. l. juris. gentium. At vero si in aliquo ex dictis quatuor contractibus innominatis dolus intervenerit, dabitur actio de dolo, & cessabit actio civilis præscriptis verbis, ut in d. l. naturalis. §. at cum do. in fine & in l. solent. ff. de præscript. verb. ob idque in d. §. quod si faciam cessat civilis actio præscriptis verbis, quia ille, qui dare debebat, fuit in dolo inducens alium ad faciendum id, quod alias facturus non erat, si promissum non daret alter qui postmodum promissum dare cessavit, ac proinde fuit in dolo, & cessat actio præscriptis verbis, & datur sola actio de dolo.

8 Rursus constituendum est, quod actio præscriptis verbis est quolibet contractu innominato descendens ex stricti juris, præterquam in duobus casibus supra dictis, scilicet, quando ex æstimatione, vel quando ex permutatione agitur: nam tunc bonæ fidei est propter similitudinem, quam habet cum contractibus bonæ fidei, secundum Jaf. in dict. §. actionum. & Alex. in l. in actionibus. ff. de in litem jurando. Et actio præscriptis verbis æstimatoria competit ei, qui rem aliquam alteri certa æstimatione dat, aut utendam, aut vendendam, ad hoc, ut accipiens aut eandem rem restituat, vel dictam æstimationem det, l. 1. cum suo §. ff. de æstimat. actione. Ac ideo libellus alternative erit concipiendus; nempe, quod reus restituat rem, vel ejus æstimationem, ut notat Bart. per text. ibi, in l. 1. ff. de æstimat. actione. Nec refert an quis rem recipiat cum mercede, aut sine mercede. Nam si merces intervenerit, dabitur utilis æstimatoria, l. 2. ff. de æstimatoria actione. Fuitque necessarium, hanc actionem introducere; quia olim dubitabatur, an esset contractus emptionis, locationis, vel conducti. l. 1. ff. de æstimat. actione. At vero actio præscriptis verbis ex permutatione descendens competit ei, qui rem suam animo permutandi dedit ad hoc, ut rem ex permutatione ab altero consequatur, vel interesse sibi restituatur. Pro cuius elucidatione est constituendum, quod contractus permutationis est, quando una species pro alia datur: alioquin si genus pro genere, vel genus pro specie, vel species pro genere daretur, esset contractus innominatus, do, ut des, ut in l. naturalis. §. at cum do. ff. de præscript. verb. glo. in l. 1. C. de rerum permutatione & in l. 1. ff. eodem tit. l. 1. tit. 6. part. 5. Anto. Gomez 2. tom. variar. cap. 8. num. 6. in fin. & Mynsingerus in d. §. actionum. num. 91. Et ad hoc, ut hæc actio competat, requiritur, quod implementum fuerit secutum ex parte agentis, l. ex placito. C. de rerum permutatione. Hodie vero de jure regio antea implementum ex aliqua parte actio ista oritur,

l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil. Anto. Gomez dict. c. 8. num. 4. & Didacus Perez in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. vers. dubitari non insubtiliter. Et in hac actione libellus alternative erit concipiendus, secundum glo. in l. cum precibus. C. de rerum permutatione & Bart. in l. unica. C. de sententiis, quæ pro eo, quod interest.

LIBELLUS IN ACTIONE
præscriptis verbis, ex æstimatione.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a 16
fulano, y digo, Que yo di al dicho adverso una ropa de terciopelo, para que la vendiese, o usasse della, estimada y apreciada en trezientos reales: y sino hallasse quien se los diese por ella o no quisiese usar della, que me la bolviessse. Y agora el dicho adverso ni quiere darme los dichos trezientos reales; ni bolverme la dicha ropa au nque a ello es obligado, y por mi ha sido requerido. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste condempne al dicho adverso a que me de, y buelva la dicha ropa o me pague los dichos trezientos reales. Sobre que pido justicia &c.

LIBELLUS IN ACTIONE
præscriptis verbis ex permutatione.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a 17
fulano, y digo, Que el dicho adverso y yo fuymos concertados de trocar un cavallo mio, castaño claro por otro su cavallo rucio rodado: e yo cumpliendo del mi parte lo que era obligado le di y entregue el dicho mi cavallo, y el de mi lo recibio, y se dio por contento y entrego, y esta obligado a dar me y entregarme el dicho su cavallo, y no lo ha queriendo, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera, en la parte que baste le compella a que me pague el interesse que por no me lo entregar se me ha seguido, que estimo en tantos ducados, salvo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio petitionis hereditatis est bonæ fidei, & cui & adversus quem, & ad quid competat?
- 2 Actio petitionis hereditatis est mixta, personalis & realis.
- 3 Actio petitionis hereditatis in rem plures habet effectus actionis personalis.
- 4 Actio petitionis hereditatis ut competat, quæ requirantur?
- 5 Libellus in actione petitionis hereditatis quid continere debeat?
- 6 Actio petitionis hereditatis ut competat, requiritur, quod actor sit heres.
- 7 Actio petitionis hereditatis non competit instituto in quota bonorum, cum sit legatarius.
- 8 Actio petitionis hereditatis intentari debet contra possidentem titulo pro herede, vel pro possessore.
- 9 Actio petitionis hereditatis non competit possiden-

denti hereditatem, vel partem ejus titulo singulari.
10 Libellus in actione petitionis hereditatis.

§. XI.

De actione petitionis hereditatis.

- 1 **A**ctionem petitionis hereditatis inter actiones bonæ fidei connumerat Imperator in dict. §. actionum & competit heredi, qui hereditatem adiit & possessionem non fuit adeptus adversus possidentem pro herede, vel pro possessore, ad hoc, ut actor hereditatem totam, vel partem cum accessionibus consequatur. Ita explicant Jaf. à n. 186. & Mynsing. à num. 104. in dict. §. actionum. Et hæc actio est universalis, l. 1. ff. de rei vindicatione. l. item videndum. §. ultimo cum l. sequenti. ff. de petitione hereditatis & est mixta, personalis & realis; text. §. quædam instit. de action. leg. hereditatis petitionem. Codic. de petitione hereditatis quamvis proprie in rem actio sit ex parte possessionis adversarii, plures effectus habens actionis personalis, l. sed etsi. §. petitio. ff. de petitione hereditatis & ibi Bartolus & communiter omnes ex Jaf. in dict. §. quædam numero quadragesimo secundo. Et ad hoc, ut hæc actio competat, & recte intentetur, requiruntur sequentia. Primo, quod actor in libello concludat, quod iudex declaret, eum heredem esse, & hereditatem ad se pertinere, l. ex diverso. §. 1. ff. de rei vindicatione & quod petat, ut iudicis officio sibi restituatur, quod licet ff. de petitione hereditatis l. 1. §. 1. ff. si pars hereditatis petatur. Quo fit, in libello necessariam non esse expressionem singularium rerum, sed sufficere actorem petere, se heredem defuncti declarari, & ad eum hereditatem pertinere, reumque officio iudicis damnari ad restitutionem omnium rerum ad illam hereditatem pertinentium, secundum gloss. communiter receptam in l. 1. ff. de edendo. Panormitan. in cap. secundo de libelli oblatione & est l. 26. tit. 2. part. 3. resoluit Covar. in practi. questionibus c. 12. n. 1. reprobata glo. in cap. secundo de libelli oblatione. Secundo requiritur, quod actor sit heres; sive ex testamento, sive ab intestato, sive universalis, sive in aliqua parte hereditatis, l. 1. 2. & 3. ff. de petit. heredit. sive sit heres immediatus, sive mediatas, veluti heres primi heredis, l. si. C. de hered. instit. Si tamen esset institutus in quota bonorum, tunc hæc actio non competeret: quia esset legatarius, l. si quis servum §. fin. cum l. seq. ff. de leg. 2. Jaf. in dict. §. actionum num. 193. Tertio requiritur, quod ista actio intentetur contra possidentem hereditatem titulo pro herede, vel pro possessore, l. regulariter l. pro herede ff. de petit. heredit. etiam si unicum tantum rem & minimam possederit; l. si hereditatem ff. de petit. heredit. quam optime explicat Anto. Gomez in l. 45. Tauri num. 166. & Covar. in pract. quæst. c. 12. num. 6. At verò contra possidentem aliquam hereditatem, vel partem ejus titulo singulari; hæc actio non competit, l. hereditatis petitionem, & ibi DD. C. de petit. heredit. Covar. in d. cap. 12. num. 2. Et veram rationem differentia assignat Mynsing. in d. §. actionum numer. 112. & plures limitationes ponit Jaf. in l. 1. col. 2. C. de inoffic. testam. So-

cin. in reg. 297. incip. petitio. Covar. in d. c. 12. & Mynsing. in d. §. actionum num. 113. Et plura in praxi utilia circa hanc actionem petitionis hereditatis congerunt Anton. Gomez in l. 45. Tauri à num. 153. & Covar. in dict. c. 12. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
petitionis hereditatis.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda a 18
fulano, y digo, que ansi es, Que fulano vezino deste lugar en su testamento, y postrimera voluntad, conque murio, y passo desta presente vida me dexo por su universal heredero: cuyos bienes y herencia yo tengo acceptada, con beneficio de inventario, y necesario siendo de nuevo la accepto con el dicho beneficio de inventario, el qual esto y presto de hazer luego que los bienes vinieren a mi poder, y al tiempo que el dicho fulano murio dexo muchos bienes muebles, rayzes, semovientes, deudas, derechos, acciones, joyas de oro, y plata, y moneda amonedada: en los quales bienes el dicho adverso pretendiendo ser heredero del dicho defunto se metio, y a podero, y los tiene ocupados. Y aunque le consta del dicho testamento en el qual yo soy instituido por universal heredero, y conforme a ello es obligado a restituirme la dicha herencia no lo quiere hazer sin pleyto. Porque pido a v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentencia que en tal caso lugar aya me declare por universal heredero del dicho defuncto, y como a tal pertenecerme todos sus bienes, y herencia: y assi declarado condempne al dicho adverso de su officio, el qual para ello imploro, a que me de, entregue, y restituya todos los dichos bienes, y herencia, que assi tiene ocupada, con mas los frutos que ha rentado y podido rentar y rentare hasta la real entrega y restitution, que estimo en tantas mil maravedis cada un año, y en tantas fanegas de pan y tantos menudos. Sobre que pido justicia, &c.

SUMMARI A.

- 1 Actio pro dote olim duplex fuit, quædam ex stipulatu, quædam rei uxoria actio, & quælibet cui competebat, & quo casu.
- 2 Actio pro dote rei uxoria sublata est, & in actionem ex stipulatu transfusa.
- 3 Actio ex stipulatu pro dote est bonæ fidei, actio vero ex stipulatu stricti juris.
- 4 Actio ex stipulatu pro dote subrogata fuit in locum actionis rei uxoria.
- 5 Subrogatum sapit naturam ejus, in cuius locum subrogatur.
- 6 Actio ex stipulatu pro dote ex utroque latere tam mariti quam uxoris est bonæ fidei.
- 7 Actio ex stipulatu pro dote plura habet privilegia.
- 8 Hypothecam tacitam habet mulier in bonis mariti pro dote sibi restituenda, & de converso maritus pro dote sibi promissa consequenda.
- 9 Creditoribus mariti præfertur mulier in dote sibi restituenda.
- 10 Creditoribus anterioribus habentibus expres-

sam hypothecam non praefertur mulier in dote sibi restituenda.

- 11 Actio ex stipulatu pro dote dupliciter competere potest marito quando sine consensu patris mulier contraxit, vel quando dos à patre vel extraneo sibi fuit promissa.
- 12 Maritus potest adversus socerum agere pro dote sibi constituenda, quando filia sine patris consensu nupsit.
- 13 Dotare filias est paternum officium.
- 14 Bart. & sequacium opinio, quod pater non teneatur filiam absque ejus consensu nubentem dotare impugnetur.
- 15 Pater tenetur filiam tradere marito, & constituere ei dotem.
- 16 Maritus tenetur alimenta praestare sua uxori.
- 17 Actio ex stipulatu pro dote promissa, ut competat, requiritur, quod matrimonium fuerit sequutum.
- 18 Actio ex stipulatu pro dote promissa est universalis, potestque dupliciter intentari.
- 19 Socer sine venia non potest à genero conveniri.
- 20 Actio ex stipulatu pro dote repetenda dupliciter potest contingere, vel solum matrimonio, vel constante, quando maritus ad inopiam pervenerit.
- 21 Dos adventitia & profectitia qua dicatur?
- 22 Dotem adventitiam sola uxor repetere potest, soluto matrimonio: extraneus tamen, quando id pactus fuit.
- 23 Dos profectitia à parentibus non potest repeti, nisi id pacti fuerint, vel filia consenserit, aut non contradixerit.
- 24 Dos repeti potest constante matrimonio, si maritus ad inopiam pervenit: quo casu res mobiles statim, immobiles vero intra annum restituenda sunt.
- 25 Maritus & ejus filii heredes pro dote restituenda non possunt conveniri, ultra quam facere possint, secus vero extranei heredes, vel maritus putativus.
- 26 Libellus in actione pro dote non promissa.
- 27 Libellus in actione pro dote promissa.
- 28 Libellus in actione pro dote repetenda.
- 29 Contractus bona fidei id proprium habent, ut contrahentes non modo in id quod actum est, sed in illud, quod ex bono & aequo praestari oportet, obligentur.
- 30 Judici libera facultas tribuitur à lege estimandi, quod bonum & aequum est, in contractibus bona fidei, secus vero in contractibus stricti juris.
- 31 Compensatio admittitur in actionibus bona fidei & stricti juris ipso jure, attenda nova lege Justiniani.
- 32 Compensatio non admittitur in depositi actione.
- 33 Compensatio ipso jure competere dicitur, quando à reo fuerit in iudicio opposita, ita ut de ea iudici constare possit.
- 34 Iudex non debet abuti potestate sibi concessa estimandi ex bono & aequo in actionibus bona fidei, sed in quantum poterit, certam teneatur proferre sententiam.

§. XII.

De actione pro Dote.

Antiquitus duæ actiones pro Dote vel exigenda, vel repetenda concessæ fuerunt: Una ex stipulatu dicebatur: altera vero rei uxoria actio. Prior enim dabatur marito pro exigenda dote sibi promissa, ut in l. ad exactionem Cod. de dotis promissione. nec sibi competeat, nisi dos esset promissa, l. ultima in principio C. de repudiis. Posterior vero dabatur mulieri soluto matrimonio ad repetendas res dotales, etiam si de restitutione dotis nihil sibi cautum esset; l. si duo patroni §. penultimo in fine ff. de iurejurand. Hanc posteriorem actionem rei uxoria Justinianus sustulit cum omnibus suis qualitatibus; & in actionem ex stipulatu transfudit: ut sic utroque casu actio ex stipulatu competat; & marito pro exigenda dote, & mulieri pro repetenda, etsi nulla stipulatio interveniat, per l. unicam, in principi. Cod. de rei uxoria actione, & text. in §. fuerat Inst. de actio. Et actio ex stipulatu pro dote bonæ fidei est. Nam licet actio ex stipulatu stricti juris sit, l. quia tantumdem ff. de neg. gest. l. quidquid adstringenda ff. de verborum. tamen quia actio ista subrogata fuit in locum actionis rei uxoria, quæ bonæ fidei erat, accepit ejus naturam & conditionem: ac proinde bonæ fidei est, text. in d. §. fuerat, & in d. l. unica §. sed si non ignoramus. Cod. de rei uxoria actione. Nam subrogatum sapit naturam ejus, in cuius locum subrogatur, l. quod debitori ff. de donat. causa mortis l. si creditor. ff. de legatis 1. & dict. l. unica in principi. & utroque latere tam mariti quam uxoris bonæ fidei est, ut ex dict. §. fuerat. notant ibi Jaf. numer. 16. Mynsing. & Corraf. num. 5. & communiter omnes in dict. l. unica §. sed si non ignoramus. Quæ actio plura privilegia habet; de quibus in l. 1. ff. soluto matrimonio, & in l. assiduis Cod. qui prior. in pig. & apud Campegium & Bald. Novellum in titul. de dote. Quorum duo recensentur in d. §. fuerat. Primum est tacitæ hypothecæ, quam mulier habet in bonis mariti pro dote sibi restituenda, & è converso maritus pro consequenda dote sibi promissa, dict. l. unica §. 1. de quo privilegio ultra Doctores. in dict. §. fuerat, agit eleganter Covar. lib. 1. variarum cap. 7. Secundum privilegium est prelacionis, quo mulier præfertur omnibus alijs creditoribus mariti, ut in dict. §. fuerat & in dict. l. assiduis; & explicat Covar. in dict. cap. 7. à num. 1. Cavebis tamen à Mynsing. num. 13. & à Corraf. num. 8. in dict. §. fuerat. resolventibus, mulierem habentem tacitam hypothecam præferendam esse creditoribus anterioribus habentibus expressam: nam contraria opinio verior & communis est, secundum Covar. dict. cap. 7. num. 1. verb. tertia conclusio, & probatur de jure regio in l. 33. titul. 13. part. 5. Et quando actio ista ex stipulatu marito datur, potest dupliciter contingere: Primo modo, quoties filia matrimonium contraxit sine consensu patris. Secundo modo, quoties dos fuit promissa à patre, vel ab alio. In primo casu gener agere potest adversus patrem, ut constituat sibi dotem, secundum glo. in l. obligamur verb. lege ff. de action. & obligation. quam testatur communiter receptam Alexander conf. 169. num.

169. num. 2. lib. 7. Socinus conf. 57. num. 2. lib. 4. Aret. conf. 39. col. ante penult. Jaf. in authent. praterca num. 8. Cod. unde vir. & in dict. §. fuerat num. 97. & Gregorius Lupus in l. 8. titulo undecimo parte quarta in glo. verb. el padre.
- 13 Alciat. libro octavo parergon. cap. tertio. Et pro hac opinione facit; quia officium paternum est filias dotare, l. qui liberos ff. de ritu nuptiarum l. fin. Cod. de dotis promissione & firmat glo. 1. in cap. hoc sanctum 32. quest. 2. & in cap. de raptoribus 36. quest. 1. verb. excusata. Et ista opinio verior est, secundum Covar. in 4. part. cap. 3. §. 8. num. 7. Nec ab hac opinione recedendum est, secundum Bald. Novellum in l. 1. num. 343. ff. soluto matrim. quamvis Bart. in l. obligamur ff. de act. & oblig. teneat patrem non teneri dotare filiam absque ejus consensu matrimonium contrahentem; cuius opinionem sequitur Aret. in l. qui superest. num. 3. ff. de acquir. hered. Jason in l. divorzio. in princip. num. 20. ff. soluti matrim. Alexand. conf. 33. num. 3. lib. 4. & conf. 61. num. 4. lib. 7. Palatius Rubios in repetitione cap. per vestras not. 3. §. 3. num. 1. & 7. & 9. 4. num. 1. & 5. & §. 7. de donat. inter vir. & uxor.
- 15 Nam contra eos facit, quod pater ad duo tenetur, scilicet, ad tradendam filiam marito, & ad constituendam ei dotem, ut probatur in dict. l. qui liberos. Unde licet cesset prima obligatio, quia jam filia nupta est; non tamen cessat secunda de constitutione dotis; ut cum pluribus resolvit Covar. ubi supra in dict. cap. 3. §. 8. numero 7. Cautius tamen in hoc casu crederem esse, si mulier tempore contractus matrimonii promitteret dotem suo viro: quia in isto casu Bartol. & omnes consentiunt, adversus patrem agi posse, ut dotem filia constituat: & si dos promissa non fuerit, agendam erit nomine uxoris: alioquin viro imputandum esset, quod uxorem sine dote acceperit, & eidem alimenta administrare teneretur, l. fin. Cod. de repudiis, & in authent. de nuptiis §. sic itaque collatione 4. resolvunt Paulus Castrensis in l. si socer in principio num. 4. ff. soluto matrimonio. Alex. conf. 7. num. 11. lib. 2. Jaf. in authentica praterca num. 8. Cod. unde vir & uxor, & Guiliel. Bened. in cap. Raynuius verb. dotem, num. 41. Secundo vero modo, quando dos fuit promissa à patre, vel ab alio, tunc requiritur, quod constet, dotem fuisse promissam, & matrimonium subsecutum: quia talis promissio habet conditionem annexam, si matrimonium subsecutur, secundum glo. in l. 2. §. creditum ff. si certum petatur. verb. post nuptias. Nam ante matrimonium dos nos dicitur, l. 3. & l. promittendo ff. de jure dotium. Et tunc actio ista universalis est, ut omnes agnoscent in rubrica ff. soluto matrimonio. Intentaturque dupliciter: Quia si dos promissa esset per instrumentum publicum, vel aliam scripturam executionem paratam habentem, juxta text. in l. 2. & §. titulo decimo sexto libro quinto recopil. via executiva procedendum erit: si vero aliter promissa esset, libellus concipiendus erit forma paulò inferius præscripta. Utroque tamen casu si adversus patrem agatur, prius venia petenda erit: quia socer sine venia à genero conveniri non debet, secundum glo. receptam in leg. generaliter ff. de in jus vocando. etiam si affinitas dissoluta esse, secundum Alexand. in dict. l. generaliter per text. in l. fin. Cod. de jure dotium. Quando vero actio

ista datur pro repetenda dote, contingere etiam potest dupliciter. Primo modo, soluto matrimonio: quo casu aut loquimur de dote adventitia, vel de profectitia: adventitia dicitur, quæ non ex paternis bonis, sed aliunde ab extraneo data fuit: & tunc sola uxor soluto matrimonio repetere poterit: extraneus tamen quando id pactus fuerit, poterit repetere, in l. unica §. accedit C. de rei uxor. act. Profectitia vero dos dicitur, quæ à patre vel à parente proficiscitur, nec à parentibus repeti poterit, nisi id pacti fuerint, vel nisi filia consenserit, aut non contradixerit, l. 2. §. quod si in patris, & §. voluntatem ff. sol. matr. Secundo modo dos repetitur constante matrimonio, si maritus ad inopiam vergat, l. si constante in princ. & ibi Jaf. ff. solut. matrim. l. ubi. Cod. de jur. dot. gloss. in c. ex parte de consuet. & utrobique Doct. & Palat. Rub. in repetit. cap. per vestras in princ. §. 17. num. 1. cum sequentibus, & tunc res dotales diversimode restituuntur. Nam immobiles statim restitui debent, alioquin usurae debentur; mobiles vero intra annum, ut in l. unica §. cum autem C. de rei uxor.

Advertendum tamen erit, quod maritus, & ejus filii heredes conveniri non debent pro dote restituenda, ultra quam facere possunt, l. maritum l. etiam filios in princip. ff. solut. matrim. & in §. item si de dote. Inst. de action. ubi Jason, & Petrus Plateanus optimas limitationes ponunt. Extranei vero heredes hoc privilegio non gaudent, ut in dict. l. maritum & in l. quia tale. ff. solut. matrim. nec etiam maritus putativus, ut cum pluribus resolvit Covar. in 4. de spons. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 26. ubi à numero 24. plura in proposito congerit. Et libelli in hac actione concipiendi erunt forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
pro dote non promissa.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano con licentia expressa que de mi marido fulano tengo, como mas aya lugar de derecho, parezco ante v. m. pidiendo, como ante todas cosas à v. m. pido, licencia para lo infra escripto: y sendome concedida o injustamente denegada me quere llo, y pongo demanda à fulano mi padre legitimo, y digo que así es, Que yo esto y casada y velada como lo manda la Santa Madre Iglesia con fulano mi legitimo marido: el qual es hijo dalgo y mi igual: y al tiempo que con el me case no llede con migo dote ni agora la tengo, con que pueda el dicho mi marido alimentarme, y sustentar las cargas del matrimonio. Y así el dicho mi padre conforme à la disposicion del derecho esta obligado à me dotar y dar dote competente segun la qualidad de su persona, y la cantidad de su hacienda y al numero de hijos que tiene, à lo menos hasta lo que me puede caber de legitima. Y avida consideracion de todo lo, suso dicho el dicho mi padre esta obligado à dotarme en tantos ducados. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentencia, que lugar aya, y de su officio el qual para ello imploro condempne, compella, y apremie al dicho mi padre à que me dote en tantos mil ducados: e así condenado le mande me los de y entregue, para que dellos el dicho mi marido me alimente, y pueda sustentarse.

var las cargas del matrimonio. Sobre que pido justicia, &c.

**LIBELLUS IN ACTIONE
pro dote promissa.**

ILLUSTRE SEÑOR.

27 **F**ulano con licencia, que ante todas cosas pido à v. m. y siendo me concedida, o injustamente denegada, me querello; y pongo demanda à fulano padre legitimo de fulana mi legitima muger; y digo que así es, que el dicho fulano me mando y prometio en dote y casamiento con la dicha mi muger tantos mil ducados pagados en esta manera: En tal heredad que esta en tal lugar, de que son linderos tales, que fue estimada y tassada en tantas mil maravedis, y la resta me prometio en dineros de contado. Y puesto que yo soy casado y velado con la dicha fulana de tantos años à esta parte, viviendo y haciendo vida maridable de consuno en una casa, el dicho fulano no me ha querido dar ni pagar el dote que me prometio y mando con la dicha su hija, aunque por mi ha sido requerido muchas y diversas vezes no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que basté por su sentencia que lugar aya, condempne al dicho fulano à que me de, pague y entregue la dicha heredad con mas los frutos, que ha rentado, y podido rentar, y que rentare hasta la real entrega, que estimo en cada un año en tantas mil maravedis, y tantas fanegas de pan: y assi mismo le condempne à que me de, y pague los dichos maravedis que es obligado à me dar en dinero de contado, con mas los intereses que se me han seguido, por no me aver pagado, que estimo en tantas mil maravedis: salvo en todo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia, &c.

**LIBELLUS IN ACTIONE PRO
dote repetenda.**

ILLUSTRE SEÑOR.

28 **F**ulana viuda muger que fuy de fulano defuncto parezco ante v. m. y pongo demanda à fulano heredero del dicho mi marido, y digo que es así, que yo fuy casada y velada como lo manda la Santa madre Iglesia con el dicho fulano mi marido; el qual es ya defuncto; y passado desta presente vida. Y al tiempo que con el me case y vele lleve en dote y casamiento y el con migo recibio tantas mil maravedis, y en su testamento y postrimera voluntad, con que murio dexó por su universal heredero al dicho fulano: el qual quiso y accepto sus bienes y herencia, y assi es obligado à pagarme, y restituirme la dicha mi dote, mayormente que ha mas de un año, que el dicho mi marido es muerto y el matrimonio dissolvedo.

Y aunque por mi ha sido requerido que me lo pague no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que basté por su sentencia, que lugar aya condempne al dicho adverso à que me de, buelva y restituuya tantas mil maravedis de la dicha mi dote, y à ello le compella, y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

Otrogi atento que el tiempo, en que es obligado

el dicho adverso à pagarme la dicha mi dote es ya passado, y no tengo otra cosa de que me alimentar, si no della à v. m. pido que de su officio, el qual para ello imploro condempne al dicho fulano, à que en el entranto que no me pagare la dicha dote me de alimentos conforme à la qualidad de mi persona, y la cantidad de la dicha mi dote. Sobre que pido justicia, &c.

Hactenus in isto capit. 6. cum suis §§. egimus de actionibus bonæ fidei, omittis actionibus familiæ heriscundæ; communi dividendo, finitum regundorum, & pignoratitia: quia de tribus dixeramus in c. 1. in §. de action. mista. & de posteriori in cap. 2. in §. de act. Serviana, hypothecaria, pignoratitia, &c. Circa quas omnes actiones bonæ fidei animadvertere libet, quod earum vis & natura est, quod in eis libera potestas permittitur judici ex bono & æquo æstimandi, quantum oportet reum dare actori. Nam contractus bonæ fidei hoc peculiare habent, ut contrahentes non modo in id, quod actum est, sed & in illud, quod ex æquo & bono præstari oportet, invicem obligentur, licet à contrahentibus non sit expressum. Et inde est, quod ubi de illis controversia in iudicio oritur, lex tribuit liberam facultatem judici æstimandi, quantum reum actori dare oportet, non attenda stricta juris ratione & subtilitate verborum, sed ex bono & æquo, id est, ex naturali æquitate, & absoluta quadam bonitate, juxta text. in l. 2. in fin. ff. de act. & oblig. & in §. ult. Instit. de oblig. que ex conf. Quod in actionibus stricti juris non observatur, in quibus iudex non potest transilire verba conventionis; l. quidquid adstringenda ff. de verb. oblig. l. quia tantundem ff. de negot. gest. Quo fit, quod in actionibus bonæ fidei compensatione admittitur; ita, quod si quis agat actione bonæ fidei & decem petat; debeatque reo quinque, iudicis officium erit in quinque solummodo condemnare, facta compensatione cum aliis quinque, quæ reo debebantur, secundum Justinianum in §. in bona fidei. Instit. de act. referentem juris antiqui differentiam circa hanc compensationem inter actiones bonæ fidei; & stricti juris. Nam olim in actionibus bonæ fidei ipso jure compensatione admittebatur; id est, eo ipso, quod iudex intelligebat locum esse compensationi, statim actio minuebatur ad quantitatem debitam absque eo; quod reus peteret: in actionibus stricti juris, etiam iudice sciente, locum esse compensationi, non admittebatur compensatione, nisi reo opponente exceptionem doli; dicendo, dolo facis, quia petis quod statim restitutus es. Quam tamen differentiam juris antiqui idem Justinian. sustulit in l. fin. C. de compens. ut ipsemet refert in d. §. in bona fidei iudicis constituens regulam generalem, scilicet, quod omnis actio cujuscunque generis sit, hodie ipso jure per compensationem tollitur in tantum, quantum compensari debet, excepta sola depositi actione, idemque statuit in d. l. fin. & probatur in leg. pen. Cod. deposit. & in c. bona fide. extra eod. Intellige tamen compensationem ipso jure competere, si opposita fuerit, à reo in iudicio, ut sic de ea facta, vel voce hominis iudici constare possit: quia iudex divinare nequit, l. si constet. C. de compens. l. si putator. ff. ad l. Aquil. & firmat gloss. in d. §. in bona fidei. verb. ipso

ipso jure, & ibi communiter omnes. Differt tamen in hoc jus novum à veteri, quia antiquitus solemniter opponenda erat doli exceptio: hodie vero sufficit quibuscunque verbis hanc compensationem iudici significare. Et quid sit compensatio, & in quibus admittatur, vel rejiciatur, tradunt DD. communiter, præsertim Plateanus Mynsing. Hottomannus, & Corrasius in d. §. in bona fidei. Et cum compensatio semper opponatur per viam exceptionis, ideò libellus in ea formandus non erit. Quibus omnibus supradictis addendum est, quod licet in actionibus bonæ fidei iudex habeat amplissimam facultatem æstimandi ex bono & æquo, quantum oportet reum dare actori: non tamen debet hac potestate abuti, sed tenetur, in quantum poterit, certam proferre sententiam, text. in §. curare. Instit. de action. l. 1. & 2. Cod. de sentent. que sine cert. quant. cap. grave 11. quæst. 3. & cap. ultim. 33. distinct. & tradunt utrobique DD. & in c. 2. de libel. oblat.

SUMMARI A.

- 1 Actionum arbitrariarum materia quam subtilis & difficilis sit.
- 2 Actiones bonæ fidei, & actiones arbitrariæ multas inter se patiuntur differentias.
- 3 Iudex non habet potestatem arbitrandi ex bono & æquo in actionibus arbitrariis, nisi præter earum naturam secuta mora rei vel contumacia non parentis jussui iudicis.
- 4 Arbitrium quid sit in actionibus arbitrariis?
- 5 Actiones arbitrariæ quare sic dicantur?
- 6 Actionum arbitrariarum que sit natura?
- 7 Actio de eo, quod certo loco, est arbitraria.
- 8 Libellus in actione arbitraria de eo, quod certo loco, est concipiendus alternativè, nisi in mora sit debitor constitutus: & quid tunc libellus continere debeat.

CAPUT VII.

De actionibus Arbitrariis.

Malteria actionum Arbitrariarum est subtilis, scabrosa & hætenus male cognita, secundum Jas. in §. præterea. Instit. de action. ubi Joannes Faber inquit, quod in ea desiderat magis discere quam docere; & Mynsin. testatur, in ejus explicatione omnium fere Doct. ingenia defecisse. Quamobrem pro ejus perspicua cognitione constituendum est, quod postquam Justinianus in tit. actionum explicuerat vim, & naturam actionum bonæ fidei; quæ est ut iudici permittatur facultas ampla æstimandi ex bono & æquo, quantum actori reum dare oportet, & hoc ex propria vi & natura actionis bonæ fidei, etiam si à contrahentibus non fuerit expressum, quod in stricti juris actionibus cessat; cum in eis à verbis contrahentium non sit recedendum, ut habetur in §. in bona fidei. Instit. de action. & nos diximus in §. præcedenti; tamen idem Justinianus (propter aliquod accidentis; veluti propter moram rei non solventis loco destinato; aut propter contumaciam rei non parentis jussui iudicis) introduxit in §. præterea. Instit. de action. quod actiones stricti juris arbitrariæ fierent, & in eis iudex posset ex bono & æquo arbitrari; neglecta

subtilitate verborum, quemadmodum actori satisfieri oportet. Quo fit, differentiam esse inter actiones bonæ fidei, & inter actiones arbitrarias. Nam in bonæ fidei actionibus statim iudex ex earum natura habet potestatem condemnandi ex bono & æquo: in arbitrariis vero hanc potestatem non habet, nisi præter earum naturam, subsecuta mora rei non solventis, vel contumacia non parentis jussui iudicis. Er plures alias differentias esse inter prædictas actiones resolvit Hottoman. in d. §. præterea à num. 21. Rursus constitue, quod Arbitrium in ista materia nihil aliud est, quam interlocutio iudicis præcedens sententiam diffinitivam: ita ex Theophilo in d. §. præterea colligunt ibi Hottoman. Plateanus Mynf. & Corraf. Et inde actiones arbitrariæ dicuntur, quæ ab arbitro, id est, interlocutione iudicis pendent. Et ita in arbitrariis duæ sententiæ feruntur, scilicet. interlocutoria & diffinitiva: si enim reus conventus ex interlocutione iudicis satisfaciatur, effugiet pœnam condemnationis: si vero non satisfaciatur, condemnandus erit per diffinitivam. His sic constitutis, naturam actionum arbitrariarum indicat Justinianus in d. §. præterea constituens regulam generalem, scilicet. quod in arbitrariis actionibus reus ante sententiam diffinitivam solvens ex arbitrio, id est, interlocutione iudicis, absolvi debet, at vero non solvens condemnari. Quam naturam optime explicat Mynsing. in dict. §. præterea. num. 7. ubi Justinianus supra dictæ regulæ exempla subjicit, recensendo nominatim actiones arbitrarias; quæ solummodo sunt in illo text. enumeratæ, & quæ cum eis magnam similitudinem habent; & omnes includuntur in supra dicta regula, ut agnoscunt Mynsing. num. 11. & Corrasius num. 4. in d. §. præterea reprobantes illos, qui falso existimant, omnes actiones arbitrarias censei ob rei contumaciam: & unumquodlibet earum exemplum declarant Hottoman. Plateanus. Mynsing. & Corraf. ibidem resolventes actionem de eo, quod certo loco arbitrariam esse, ut optime cum Duareno advertit Mynsing. n. 17. & Corraf. num. 10. Et libellus in ea concipiendus erit alternativè, secundum gloss. in l. 3. in princip. verb. adjectione. ff. de eo, quod certo loco & gloss. in §. plus autem verb. sine commemoratione. Instit. de action. quam formam probant Bart. & omnes in dict. l. 3. Quod verum est, quantum debitor non esset in mora constitutus: Ceterum, si in mora esset, deberet libellus præcise concipi, deberetque actor mentionem facere de loco solutioni destinato, & qualiter reus fuit interpellatus, ut ad illum locum accederet, & noluit: deberetque implorare officium iudicis, ut reum condemner ad interesse, ut probat text. in dict. §. præterea & in l. 1. & l. arbitrari. ff. de eo, quod certo loco & utrobique tradunt Doctor. Et tunc libellus concipiendus erit forma sequenti. Et advertendum est, quod in actionibus arbitrariis iudex curare debet, quantum poterit, ut certam sententiam proferat, ut diximus in fin. §. præcedentis.

LIBELLUS IN ACTIONE
arbitraria de eo, quod certo loco.

* ILLUSTRÉ SEÑOR.

Fulano parezco ante v. m. y pongo demanda à dicho fulano y digo, que es assi, Que yo empreste al dicho fulano tantos ducados, lo quales me avia de pagar en la feria de la ciudad de Plasencia, que se haze el dia de Sant Andres del mes de Noviembre, y avia de ser la dicha paga el dicho dia de Sant Andres del mes de Noviembre pasado deste presente anno de 1574. y assi à ello se obligo por quanto yo tenia necesidad de mis dineros para comprar en la dicha feria quatro varas de puercos. Y aunque le requeri que fuese à la dicha feria a pagarme en ella los dichos ducados, no lo hizo ni se halló en la dicha feria para que yo allí se los pudiesse demandar: y por no lo aver hecho dexé de emplear los dichos mis dineros y comprar con ellos los dichos puercos, de lo qual se me siguió de daño e interesse tantos ducados. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia que lugar aya, condeme al dicho fulano à que me de, y pague los dichos ducados que assi le empreste, y de su officio, el qual para ello imploro le condeme en el dicho daño e interesse, que de no me aver pagado en la dicha feria se me siguió, que estimo en tantos ducados, y mas le condeme en las costas y daños que se me han seguido y siguen en venirle à demandar à este lugar por ser como soy forastero, lo qual estimo en tanto, salvo en todo la judicial taxacion de v. m. Sobre que pido justicia, &c.

SUMMARI A.

1. Actionum alia sunt persecutoria in solidum, alia in tantum, in quantum reus facere potest, & privilegiata dicuntur.
2. Reus in actionibus privilegiatis quo privilegio gaudeat?
3. Actiones privilegiatae frequentius per viam exceptionis opponuntur.

CAPUT VIII.

De actionibus privilegiatis.

Justinianus Imperator posuit aliam divisionem actionum in §. sunt praterea. Instit. de action. asserens, actiones alias esse persecutorias in solidum, alias vero non, sed in quantum reus facere potest, & privilegiatae dicuntur: nam in eis hoc privilegio gaudet reus, ut non conveniatur in solidum ejus, quod debet, sed in quantum facere possit. Et harum actionum exempla posuit Justinianus in d. §. sunt praterea, & in §. seqq. usque ad finem illius tituli. Et quia per viam exceptionis opponuntur, libelli in eis non erunt formandi: in cessione tamen bonorum libellus porrigitur, qui formandus erit, ut diximus in 4. part. 1. tom. in cap. de cessione bonorum & in cap. del processo de cession de bienes.

CAP. IX. ET ULTIMUM.

De diversis remediis ex variis utriusque juris decisionibus.

SUMMARI A.

1. Remedium l. diffamari cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur.
2. Remedium l. diffamari in omnibus causis tam civilibus, quam criminalibus, tam realibus, quam personalibus, petitoriis & possessoriis locum habere, cum communi Doctor. & in praxi observari defenditur contra Dn. Franciscum à Sarmiento ad certas tantum causas illud remedium restringentem.
3. Requisita necessaria, ut remedium l. diffamari intentari possit, referuntur.
4. Remedium l. diffamari coram quo iudice debeat proponi, resolvitur.
5. Libellus in remedio l. diffamari, Hispanè compositus.

§. I.

De remedio l. diffamari, Cod. de ingen. & manumiss.

Hujus leg. remedium competit adversus diffamantem, vel jaçantem, sibi aliquod jus, vel actionem contra aliquem competere: daturque diffamato ad hoc, ut iudex diffamantem compellat jus illud, vel actionem intra certum diem in iudicium deducere, adjecta comminatione imponendi eidem perpetuum silentium, si intra terminum à iudice præfixum actionem non intenterit. Et ad hanc conclusionem tex. iste passim à scribentibus notatur, præsertim à Bal. Sal. & Ful. in presenti. Innoc. & aliis in c. conquerente de offic. ordin. Covarr. lib. 1. variar. resolut. cap. 18. num. 1. Domino Francisco Sarmiento lib. 1. select. cap. 2. num. 1. Molin. lib. 3. de primogen. Hispan. cap. 14. à n. 9. & ab aliis pluribus relatis à Collectanea juris. num. 228. cui Legi de jure regio convenit l. 46. tit. 2. part. 3. Remediumque hujus leg. convenit omnibus causis tam civilibus, quam criminalibus, tam realibus, quam personalibus, petitoriis & possessoriis, ut communiter omnes supra citati agnoscunt, teste Anton. Gabr. lib. 2. de commun. conclus. titul. de action. conclus. 6. Et ita remedium hujus leg. in praxi observatur, secundum Gregor. Lup. d. l. 46. gloss. 1. Sed ex hac communi interpretatione juris notissima principia corrumpuntur, cum ordo & natura judiciorum subvertatur, & infinitæ lites suscitentur calumniandique via aperiatur: quia actor nemo invitus agere compellitur, l. unica. Cod. ut nemo invit. agere & l. creditor. Cod. de pignor. alioquin magis pati, quam agere diceretur, ac proinde prius in iudicio comparet, & ab eo iudicium inchoatur, l. in tribus ff. de jud. Est enim in potestate actoris, quando velit, experiri. l. qui in alterius. ff. de regul. juris reus vero ad iudicium invitatus trahitur, l. inter stipulantem. §. Strychum. ff. de verb. obligat. Quamobrem Dominus Sarmiento ubi supra à supra dict. communi interpretatione hujus l. recedit asserens, solummodo ejus remedium competere in causis, de quibus loquitur, videlicet in causa status, & sic in

in actionibus quæ pro juribus incorporalibus dantur, veluti pro servitutibus, & juribus respectantibus statum personarum, ingenuitatem, libertatem, & servitutem, quia in eis possessio, vel quasi in patientia adversarii innititur, l. est forte. §. 1. versic. sed si patiente. ff. si serv. vend. l. quoties. ff. de servitut. notat. Bart. in l. naturaliter. num. 27. ff. de usucap. & talis patientia pro titulo habetur, ut resolvunt Anton. de Burr. in cap. pervenit de censib. Felin. in c. si diligenti. n. 7. de prescrip. Franc. Balb. tit. de prescrip. 1. part. 3. part. princ. qu. st. 10. num. 7. Unde cum ex verbali injuria, vel jactatione in prædictis maxima læsio sequeretur, cum ex ea impatientia adversarii colligeretur, & ita possessor ad iudicium provocare posset, l. fructuario. §. sicut. ff. si usufruct. petatur. d. l. est forte. §. sciendum & in materia status multum efficere posset existimatio, quæ ex diffamatione facile oriretur, l. si vicini. Cod. de nupt. cap. per tuas de prob. mirum non est, si contra prædicti juris prin. ipia remedium hujus leg. in his causis inductum esset. Ita nostram l. interpretatur Dominus Francisc. Sarmiento ubi supra à num. 10. & ante eum, eundem intellectum assignaverit Bald. in l. si ea. Cod. qui accus. non poss. Molin. tamen ubi supra novissime interpretationem communem hujus l. & prædictam praxin, ab impugnatione Domini Francisci à Sarmiento defendit asserens, in hac l. probari, beneficium ejus ad omnes causas trahi: quam communem praxin nos etiam sequimur. Et licet fateamur, in hac l. non probari, opinamur tamen, suaderi posse: pluribus juribus relatis à gloss. in hac l. verb. sententiam. Et de jure regio prædicta praxis communis expresse probatur in l. 46. defenditque potest ex eo, quod in odium diffamantis & se jaçantis, ad obviandam ejus calumniae, subveniendumque illis, qui jactatione, vel infamia molestantur, & timent vexari actionibus non opportuno tempore intentatis, se. l. tempore, quo diffamatus legitimis exceptionibus & probationibus destitutus fuerit; praxis & stylus beneficium hujus legis in omnibus causis, & litibus recepit, tamen hoc contra juris principia inductum esset. Multoties enim legislatores aliqua ratione ducti multa constituerunt contra juris principia, quod Jurisconsulti sentiunt: dum dicunt (contra strictam rationem disputandi multa esse in jure admilla) l. ita vulneratus in fin. ff. ad l. Aquil. l. si quis servo. C. de furt. cap. cum universorum de rerum permut. cap. si beneficia de præb. in 6. c. si civitas de sentent. excomm. in 6. tex. sic intelligendus in c. pen. de sentent. excomm.

Et ad hoc, ut remedium hujus l. intentari possit, requiruntur sequentia. Primò, quod cause cognitio præcedat, ex qua summarie constat de jactatione vel infamatione facta sine causa, secundum Bart. in l. Titia. in fin. ff. de accusat. Angel. in princ. Instit. de except. num. 23. Alexand. in l. si finita §. eleganter. num. 26. ff. de damno infect. Innoc. in c. abbate de verb. significat. & Covarr. in d. c. 18. n. 2.

Secundò requiritur ad hoc, ut perpetuum silentium diffamanti imponatur, quod bina monitio à iudice præcedat, secundum Angel. in auctor. de hereditibus & Falcid. §. si quis autem collat. 1. Capoll. caut. 110. & Martha. de Afflict. decis. 264. quorum opinio in praxi tutior est, se-

condum Gregor. Lup. in d. l. 46. versic. e si por aventura. Roman. tamen in l. quamdiu. num. 12. ff. de acquir. hered. Alexand. l. ult. col. 1. ff. de feriis & Felin. in c. accepimus. num. 6. de fide instrum. contendunt, unicum monitionem sufficere, quorum opinionem apud nos praxin recepisse, testatur Covarr. in d. c. 18. num. 2. Debetque remedium hujus l. proponi coram iudice ordinario ipsius diffamati. Nam attenda origine causæ is, qui nunc litem incipit, verè reus est: ac ideo ejus iudex adiri debet, ac si actor proponeret actionem adversus eum, cum ejus forum sequi debeat, & in specie firmat Panorm. in cap. si quis contra clericum. num. 2. de foro comp. & plures alii, quos refert & sequitur Covarr. ubi supr. num. 4. & 5. Et in isto remedio libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN REMEDIO L.
Diffamari. C. de ingenuis.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. y me querello, y pongo demanda contra fulano. Y contando el caso della digo, que es assi, Que à mi noticia nuevamente es venido, que el dicho fulano sin causa que legitima, y bastante sea, se anda jactando, y alabando que yo soy su esclavo, o que le di ciertas cuchilladas, o que tiene cierta action y demanda contra mi sobre tal casa que tengo y poseo, y que me ha de poner demanda, y acusar sobre ello, de lo qual resulta notable infamia, daño, y perjuizio contra mi, estando como estoy libre. Porque pido à v. m. que avida sumaria informacion de la dicha jactancia, le señale un breve termino dentro del qual le mande me ponga la dicha demanda, y pida lo que quisiere, que yo esto y presto de le responder con apercibimiento, que no la poniendo dentro del dicho termino v. m. le imponga perpetuo silencio, para que agora ni en tiempo alguno no se pueda mas querellar de mi, ni pedirme cosa alguna, en razon de lo suso dicho, poniendo le pena para que desista de la dicha jactancia. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el officio de v. m. imploro. Y juro a Dios, y a esta que esta demanda no pongo de malicia.

SUMMARI A.

1. Remedium l. si contendat. ff. de fidejussor. differt à remedio l. diffamari quamvis advocati eis promiscue utantur.
2. Remedium l. si contendat cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur, & ejus communis praxis defenditur.
3. Plures exceptiones, quæ ex remedio l. si contendat intentari possunt, cumulantur.
4. Libellus in remedio l. si contendat. Hispano sermone compositus.

§. II.

De remedio l. si contendat. ff. de fidejussoribus.

Obtinuit usus Advocatorum beneficium leg. diffamari. misceri cum beneficio hujus legis

gis ad faciliorem litis expeditionem, cum tamen inter se differant. Illud enim absque diffamatione præcedente proponi nequit, hoc vero diffamationem non requirit, ut ex ista lege plane deducitur, & firmat Alexand. in l. si finita. §. eleganter. à num. 22. ff. de damno infect. & resolvit Covarr. lib. 1. variar. c. 18. num. 3. in fin. Competitque remedium hujus legis habenti exceptionem adversus creditorem ad hoc ut eam in iudicium deducere possit per viam actionis, officium iudicis implorando, ut declaretur, illam sibi competere, seque liberum esse ab actione, quæ actori aliquo modo competere videbatur, ut ex isto text. deprehenditur, ex dictione, (etiam) quæ est implicativa. Et hanc legem junctâ gl. 1. ad hoc notabilem dicunt Bart. Paul. Angel. & Bald. in præsentem idem Bart. in l. si finita. §. eleganter num. 4. & ibi Alex. num. 26. ff. de damno infect. ad idem est text. junctâ gl. fin. in l. Aurelius §. centum ff. de liber. leg. & in l. si duo patroni. in princ. ff. de jurejur. & in l. utifru. §. utrum ff. si usufruct. petat. ubi ille, cui competit aliquod jus, potest petere, ut declaretur sibi competere: facit text. in l. si pater Cod. qui bonis ceder. poss. & ibi notat Bart. Panormit. num. 2. & Marian. Socin. & Fel. in c. si quis contra clericum de foro comp. Fel. in c. significavit num. 5. de test. Rod. Suar. alleg. 4. à num. 5. Cov. d. c. 18. num. 3. ubi testatur communi omnium consensu receptum esse, & Molin. de Hispan. primog. lib. 3. c. 14. n. 6. & 22. Sed attenda hac communi interpretatione & praxi, juris principia notissima corrumpuntur. Et primò juris principium, quod tractus futuri temporis non spectat ad iudicis officium, ut in l. 1. §. 1. ff. de usur. l. non quemadmodum ff. de judic. Sed ante actionis propositionem nemo exceptionibus uti potest, cum exceptio sit actionis exclusio, ut in l. 2. ff. de excep. Ergo antequam actio proponeretur, exceptio iudicis officio intentari nequit. Secundò, quia non est in potestate rei provocare adversarium ad iudicium, ut in l. pure §. fin. ff. de doli except. Nam nemo invitus agere vel accusare compellitur ut in l. unica. C. ut nemo invit. Quare Joannes de Imola in præf. ex Sal. l. 2. in princ. ff. sol. matr. idem Sal. in l. si pater C. qui bon. ced. oppositam sententiam defendunt, asserentes, in hac l. non præbari communem intellectum, & praxim. Nihilominus communis erit observanda. Nec obstant in contrarium adducta: nam non constituitur hic, quod reus possit jus futurum in iudicium deducere, sed quod possit jus de præsentem sibi competens per viam exceptionis, vel per viam actionis proponere. Rursus hac l. non dicitur, quod reus possit compellere actorem agere in iudicio, sed quod reus possit agere contra actorem invitum officio iudicis, ut declaretur exceptionem sibi competere: ita satisfacit Paul. hic, & Alex. d. §. eleganter num. 26. Molin. d. c. 14. num. 22. & sic text. iste nil deviat à juris regulis, ut firmat Dñs Francisc. Sarmient. lib. 1. selectar. cap. 2. no

petere & divisionem fieri, & pro reliqua parte silentium creditori imponi, bene poterit per remedium hujus legis. Et pari modo poterit intentari exceptio l. 8. tit. 12. part. 5. Similique modo poterit intentare aliam exceptionem, quando creditor distulit petere à debitore principali, & ob ejus negligentiam debitor non solvendo effectus est: de qua exceptione vide Gom. 2. rom. variar. c. 13. num. 9. Eodem modo intentabitur exceptio novationis, de qua in l. ubi cunque ff. de fidejuss. l. novatio. C. eod. Novatio tamen non censetur facta, nisi expresse agatur inter partes, l. fin. Cod. de novat. & exceptio pacti de non petendo inter debitorem & creditorem, ut in l. fin. ff. de pact. & aliæ quamplures exceptiones. Et libellus forma sequenti formabitur:

LIBELLUS IN REMEDIO
l. si contendat. ff. de fidejuss.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlanò como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. y digo, Que fulano en cierta scriptura se obligo à fulano por cien mil maravedis y dio consigo por sus fiadores à mi y à fulano y à fulano. Y agora parece ser, que el dicho fulano principal ha venido en quiebra, y diminucion, y se ha ausentado y no tiene de que pagar, y los dichos fulano y fulano son abonados, y tienen de que pagar sus partes: y conforme à derecho à mi me compete la excepción de la division de manera que aya de pagar la dicha deuda como uno de tres fiadores, y temo que el dicho fulano acreedor, me querra pedir por el todo, o que aguarda à que los demas ayan venido en quiebra y diminucion, de suerte que no tengan de que pagar sus partes. Porende de su officio de v. m. (el qual para ello imploro) pido y supplico à v. m. declare competeme la excepción de la division: y assi declarado desde luego la mande hazer, dandome por libre de las demas partes, y sobre ellas en quanto à mi toca imponer perpetuo silencio al dicho acreedor. Y para ello, &c.

SUMMARIÀ.

1. Remedium l. in omnib. ff. de jud. cui, & adversus quem, & ad quid, & quando competat, docetur, & communis hujus l. intellectus defenditur.
2. Possessorem majoratus, vel bonorum restitutioni subjectorum non teneri cavere de restitutione faciendâ sequenti in gradu, nec successorem super hoc audiendum esse in vita possessoris, Ant. Gom. & alios tenuisse, contra Pal. Rub. Rod. Suar. & alios refert auctor.
3. Filius vel successor in majoratu potest in vita patris vel possessoris, justa causa interveniente, ex remedio l. in omnibus agere, ut sibi caveatur de restituendis bonis tempore debito, & ut successor declaretur.
4. Inadvertenter Palat. Rub. Roderic. Suarez & sequaces fuisse reprehensos ab Anton. Gomez & suis sequacibus, cum omnes idem resolvant, optime advertit auctor.
5. Libellus in remedio l. in omnibus. Hispanice compositus.

§. III.

De remedio l. in omnibus. ff. de judiciis.

EX hac lege proditum est aliud beneficium, quo quis agere poterit adversus eum, qui ad diem, vel sub conditione ad aliquid dandum, vel faciendum tenetur, ut cautionem præstet: quod die, vel conditione adveniente, illud adimplebit. Nec intelligas hoc beneficio ita generaliter & indistincte uti posse, nisi tum demum, quando justa causa suspicionis fugæ, dilapidationis, vel similis supervenerit: ut ex isto text. deprehenditur: ibi (ex justa causa) alioquin non procedet, juxta receptam sententiam Bart. & Pauli hîc, Ripæ & aliorum in l. 2. in princ. n. 39. ff. solut. matr. Jas. in l. dedi. num. 14. vers. tu responde. ff. de cond. causa data. Qua interpretatione communi admittitur, evitabis difficultatem ex quodam juris axiomate. l. non quemadmodum. 35. supra hoc tit. quod ultra Dd. ibi, ornat Ang. in §. præjudiciales. col. pen. Inst. de action. Marian. 6. significantibus. num. 7. de libel. oblat. Nicell. in concord. gl. 95. Nam illud cessat, quando justa causa supervenerit per istum text. Rursus evitabis aliam difficultatem ex l. dedi. ff. de cond. causa data. ubi, si dedi tibi decem, ne me convenias in iudicio, non possum petere, ut caveas mihi, quod me non convenias: & ita non potero uti remedio hujus legis, si intelligas illud ibi esse: quia justa causa suspicionis non supervenit, licuti in specie nostræ legis, secundum Paul. Castrenf. Cujus intellectus planius est ex Jas. d. l. dedi. n. 14. rejectis aliis ab eo ibi relatis, ut hinc caveas à gloss. 1. in præf. in fin. & à gl. in l. 2. in princ. vers. nos igitur. ff. solut. matr. dum asserunt, remedium hujus legis solummodo procedere in contractibus bonæ fidei, non vero in actionibus stricti juris, ut in d. l. dedi. quarum gl. opinionem conatur defendere Joan. Crôtus alios referens in d. l. 2. in princ. num. 55. ff. sol. matrim. Nam imo hujus legis remedio locus est tam in actionibus stricti juris, quam in bonæ fidei, per text. in l. si creditores. ff. de privil. credit. l. universa. C. de precib. imper. offer. l. quod si in diem. in princ. 18. ff. de petit. hered. firmat Bart. hîc, & in d. l. dedi. num. 3. & in l. si ve apud acta. C. de transact. Roman. sing. 646. & communiter omnes ex Ripa num. 34. Jas. num. 16. d. l. 2. in princ. Jas. d. l. dedi. num. 14. Palat. Rub. in repet. c. per vestras. §. 31. in princ. Afflic. decis. 108. num. 3. & Anton. tit. de mercat. 2. part. num. 32. Pari modo evitabis aliam difficultatem ex l. 2. C. de hered. vel act. vend. secundum Bart. dict. l. in omnibus. Insuper cavebis à Palatio Rub. in repet. c. per vestras. §. 44. à num. 2. dum indistincte resolvit, possessorem majoratus, vel bonorum restitutioni subjectorum teneri cavere de restituendo sequenti in gradu, quando casus restitutionis venerit, audiendumque esse successorem in vita possessoris: pro quo facit resolutio Matth. de Afflic. decis. 279. & resolvit Rod. Suar. in alleg. 4. receptum à Covar. lib. 1. variar. c. 18. num. 8. & à Simanc. lib. 1. de primogen. Hisp. c. 28. testantur Ant. Gomez in l. 40. Taur. num. 79. Pinel. in l. 1. C. de bon. mar. 3. par. num. 78. Menchac. lib. 1. de success. creat. §. 6. num. 46. & Molin. lib. 3. de Hisp. primog. c. 14. à numer. 10. Suarez de Paz Praxis Eccl.

Sed prædicta resolutio Palat. Rub. falsa est, & contra text. in d. l. non quemadmodum & repugnat juris principio, quo habetur, damnandam esse præmaturam spem ejus, qui tractat de successione viventis, l. 1. §. si impuberi. ff. de colat. bonor. l. 2. §. interdum. ff. de vulg. Quamobrem Ant. Gomez, Menchac. Pinell. & Molin. ubi supr. immemores Palat. Rub. reprehendunt Roder. Suar. Covar. & Simanc. & tenent, filium vel alium majoratus successorem vivente possessore agere non posse, ut mortuo possessore declaretur, ad ipsum agentem spectare successorem, & sibi cavere debere de restituendo.

Et ita ex decreto Pinciani prætorii decisum fuisse, testatur D. Ant. à Padilla in l. 1. C. de fideicom. num. 31. Nihilominus tamen Ant. Gomez & ejus sequaces fatentur, filium, vel successorem, justa causa superveniente, ad hoc admittendum fore ex remedio nostræ leg. veluti, si possessor bona dilapidaret, vel prætenderet bona restitutioni subjecta esse libera, & ea alienare inciperet: pro qua opinione facit l. 1. tit. 2. part. 3. & not. ibi Greg. Lup. gl. fin. Quo fit, inadvertenter & immerito Roder. Suar. & ejus sequaces reprehensos fuisse à suprascript. Doctor. cum Roder. & sequaces loquantur in casu, quo justa causa supervenit, ut colligitur ex serie facti, super quo allegationem format, & ex juriis, quæ ipse citat. Et ita in effectu idem cum Ant. Gom. & sequacibus resolvit. Et qualis debeat esse ista cautio, tradit Jas. in l. divorzio. §. interdum. num. 8. & in l. si constante. num. 16. ff. solut. matrim. & latius in l. sancimus. C. de verb. signif. & Palat. Rub. ubi supr. in d. §. 44. num. 4. & 5. Et libellus in hoc remedio erit forma sequenti concipiendus.

LIBELLUS IN REMEDIO L.
in omnibus. ff. de judic.

ILLUSTRE SEÑOR.

FUlanò como mas aya lugar de derecho parezco ante v. m. y pongo demanda fulano. Y contando el caso digo, que es assi, Que el dicho adverso tiene y posee tales heredades, y bienes, de que son linderos tales, los quales son de mayorazgo y sujetos à restitution, y despues de sus dias soy llamado à ellos conforme à la voluntad y disposicion de fulano instituydor del dicho mayorazgo. Y es assi que agora el dicho adverso poseedor de los dichos bienes se anda jactando y alabando que los dichos bienes son libres; y que se pueden vender, y enagenar, y me temo que los venderá, y los ha comenzado à dissipar, y maltratar. Porque pido à v. m. que avida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia; que en tal caso lugar aya, del dicho adverso me haga entero cumplimiento de justicia declarando desde luego los dichos bienes ser de mayorazgo sujetos à restitution, e inagenables, y mandando al dicho adverso, que no los enagene, ni dissipe, y assi mismo declarando pertenescermo à mi despues de la muerte del dicho adverso, y conde mandole à que me de suficientes fiancas, para que venido el tiempo de la dicha restitution me los restituysra tales y tan buenos como estavan al tiempo, y quando los recibio, e sin deterioracion, ni menoscabo alguno. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el officio de v. m. implor.

imploro. T juro à Dio, ya esta † que esta deman-
da no pongo de malicia.

S U M M A R I A.

- 1 Remedium leg. denuntiamus. Cod. de iis, qui ad ecclesias confug. cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur.
- 2 Que requirantur, ut remedium leg. denuntiamus detur.
- 3 Propter solas minas non est quis compellendus cautionem prestare de non offendendo adversario, nisi solitus esset eas ad executionem trahere.
- 4 Cautio fidejussoria de non offendendo prestanda erit, si à parte petatur, juratoria vero si ex officio judicis procedatur: & ita componuntur glossa quedam.
- 5 Cautio de non offendendo prestanda erit etiam illi, qui causam inimicitia dedit, quavis nonnulli contrarium velint.
- 6 Cautio de non offendendo nedum pro minante, verum pro suis amicis, cognatis, & familiaribus prestanda est.
- 7 Libellus in remedio l. denuntiamus. Hispanè compositus.

§. IV.

De remedio l. denuntiamus. C. de his qui ad eccles. confug.

- R**emedium hujus leg. competit iis, qui timorem ut excutiant, postulant à iudice, incutientem timorem compelli cautionem sufficientem prestare de non offendendo sibi. Circa quod ultra Bart. & DD. hinc, legendus est idem Bart. in l. illicitas §. ne potentiores ff. de offic. presid. Florian. in l. aquissimum ff. de usufruct. Bald. in auth. habita. num. 13. in fin. Cod. ne fil. pro patr. Plaça de delict. lib. 1. c. 7. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. cas. 139. cum duobus seqq. Circa quod sequentia advertenda sunt. Primo, quod quando aliquis requirit cautionem sibi prestari ab eo, quem timet, prius offerat & præstet summariam informationem, super inimicitia: ita Joannes de Imola in l. 2. §. fin. ff. sol. matr. & plures refert, qui communiter profitentur, causæ justæ cognitionem præcedere debere, Plaça ubi supra num. 1. vers. secundo hanc sententiam. Menoch. ubi supra cas. 140. num. 4. Et advertendum est, quod solæ minæ non sufficiunt, ut quis hanc cautionem exigere valeat,

F I N I S.

sed opus est probari, quod minans executioni mandare minas solitus sit, ut resolvit Abb. in c. 1. n. 3. de offic. deleg. & in c. Abbas quod met. caus. n. 4. dicit communem Felin. in Rub. de treug. & pac. in princ. Plaça & Menoch. ubi supra. Et advertendum etiam est, quod, præcedente partis petitione, iudex debet condemnare reum ad præstandam cautionem cum fidejussoribus: si autem ex officio procedat, poterit eum condemnare ad præstandam juratoriam cautionem, juxta quod conciliantur gloss. contrariæ ad invicem, in cap. ex transmissa, & in c. litteras de restit. spol. & in c. de benedict. 33. qu. 2. dicit communem Felin. ubi supra. num. 10. Plaça ubi supra. n. 2. Si tamen qui cautionem prædictam petit, causam inimicitia præstiterit, eam non posse petere videtur, ut resolvit Ang. in l. qui bona. §. qui damnus ff. de damno infect. Paul. & Roman. ibidem, dicentes, esse bonum intellectum ad text. in d. c. litteras. Sed contrarium tenendum est: imò, quod etiam hoc casu cautio præstanda sit, quæ opinio & verior & communior est, secundum Alex. in d. l. qui bona. §. si quis justa. Fel. ubi supra: pro quibus est text. in l. aquissimum ff. de usufr. Plaça ubi supra num. 8. vers. his prænotatis. Item advertendum est, hanc cautionem non solum pro persona conventi rei, verum etiam pro amicis, cognatis, & familiaribus præstandam esse, ex Bartol. in d. l. illicitas §. ne potentiores. dicit communem Fel. d. Rubric. de treuga & pace n. 11. Quod remedium sequenti modo libello formandum erit.

LIBELLUS IN REMEDIO L.
Denuntiamus. C. de his qui ad Eccl. confug.

ILLUSTRE SEÑOR.

Fulano vezino de tal lugar ante v. m. digo, Que yo tengo enemistad, con fulano vezino de tal lugar, el qual ha dicho y publicado ante muchas y diversas personas, que me ha de matar, o herir malamente, y es hombre que acostumbra à poner sus amenazas en execucion, y yo soy hombre pacifico y que quiero bivar y estar en paz. Porende à v. m. pido como mejor aya lugar de derecho, que avida mi relacion por verdadera en la parte que haste condemne al dicho fulano à que me de seguridad con bastantes fiancas legas, llanas, y abonadas en esta ciudad, de que por su persona, ni de sus deudos, ni parientes, amigos o criados no me offendera, herira, ni matara por todo el tiempo, que el derecho en tal caso dispone. Para lo qual y en lo necessario el officio competente de v. m. imploro, &c.

INDEX OMNIUM, QUÆ IN HIS TRIBUS TOMIS Praxis Ecclesiasticæ & secularis continentur, ordine Alphabetico digestus.

Cujus littera T. prior Tomum, P. Partem, T. posterior Tempus, C. Caput,
§. Paragraphum, N. numerum marginalem denotat.

A

- A**blativus absolutus conditionem denotat. 1. tom. 1. part. 8. temp. n. 138.
- A**bsens accusatus qualiter condemnandus, & audiendus si venerit. 1. tom. 5. part. c. 4. num. 17. & 18.
- A**bsens accusatus si fuerit, an ad defensionem ejus procurator vel defensor admittatur, & quid allegare possit. 1. tom. p. 5. c. 4. num. 15. & an idem sit in iudiciis fraternitatis vulgò de la hermandad.
- A**bsens delinquens si fuerit, qualiter procedatur contra eum, & quando. 1. t. p. 5. c. 4. num. 1. usque ad num. 5. & qua sit jure regio servanda forma. ib. à num. 6. usque ad num. 19. & vide ibid. n. 42. & 43. & c. 5. n. 1.
- A**bsens cujus bonis curator datur, præsumitur vivus potius quam mortuus. 1. tom. p. 3. num. 9.
- A**bsens probatur mortuus, qui per quinquennium vivere ignoratur. ibid. n. 12.
- A**bsentis & captivi bonis curator datur, existentibus creditoribus, & quando dari debeat. 1. to. p. 3. n. 5. 6. 7. 8.
- A**bsentis bonis quando curator detur, creditoribus postulantis. ibid. n. 14. & 15.
- A**bsentis heredem petens quid jure regio teneatur probare. ib. n. 11. & 13.
- A**bsentis consanguinei præferuntur in cura bonorum ejus suscipienda. 1. tom. part. 3. num. 20. ubi num. 21. traditur qualis esse debeat consanguineus.
- A**bsentiarum, qua sint genera, & quando absens restituatur. 3. tom. c. 2. §. 2. n. 7. & 8.
- A**bsolutus à crimine in foro interiori, potest in foro exteriori accusari, licet publicam penitentiam fecerit. 2. to. prel. 2. n. 53.
- A**ccipere dareve prohibitus, gratis dare vel accipere non censetur prohibitus. 1. tom. annot. 5. num. 55.
- A**ccusare non potest inimicus. 1. tom. 1. part. 5. temp. n. 5.
- A**ccusare tuta conscientia quando quis possit. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. numero 4.
- A**ccusare omnes cur non possint. 1. to. p. 5. c. 3. §. 1. num. 10.
- A**ccusare prohibitus, suam suorumve prosequendo injuriam potest accusare, & quando quis dicatur prosequi suorum injuriam. ib. num. 11. 12. & 13.
- A**ccusare potest uxor de morte mariti, & in accusatione filiis & reliquis consanguineis præfertur. ib. num. 14.
- A**ccusare illi permittitur, & in accusatione præfertur, qui majori dolore afficitur. ib. num. 15.
- A**ccusare quando plures consanguinei præferunt, pares vel dispares gradu, quid observandum. ib. num. 16. & 17. & quid in remissione delicti. num. 19.
- A**ccusare si plures extranei conantur quid facere teneatur iudex. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. n. 18.
- A**ccusare quando possit clericus laicum coram seculari iudice. ibid. n. 20. & 21.
- A**ccusare nemo compellitur. 1. t. p. 5. c. 3. §. 5. num. 2.
- A**ccusatio quid sit, & quando per viam accusationis procedatur. 1. tom. part. 5. c. 3. num. 1. & 2.
- A**ccusatio est licita, & necessaria aliquando de præcepto. 1. tom. part. 5. c. 3. num. 3.
- A**ccusatio in privatis delictis non est necessaria de præcepto, secus in publicis quibusdam casibus. 1. t. p. 5. c. 3. n. 6.
- A**ccusatio nihil habet commune cum ceteris iudiciis, & quid sit. ibid. num. 7.
- A**ccusatio in publicis & privatis delictis cui competat. ibid. num. 8.
- A**ccusatio aut civilis aut criminalis est, & qua civilis criminalisve sit. 1. tom. p. 5. c. 3. num. 26. & 27.
- A**ccusatio delicti quo spatio temporis præscribatur. 1. tom. p. 5. c. 3. num. 83. & 84.
- A**ccusatio solemnis in forma qualiter concipienda. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 1. & 2.
- A**ccusatio nomen accusatoris debet continere, & quare. ibid. n. 6. & 7.

INDEX.

Accusatio per procuratorem proponi non potest, & quando possit. *ibid.* num. 9. 10. 11. & 12. alius processus est nullus.

Accusatio à quibus personis per procuratorem interponitur petita iudicis licentia. *ibid.* num. 13.

Accusatio quid continere debeat. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. à num. 18. ad n. 22.

Accusationis pendentia accusatum infamat, & restitutionem retardat. *ibid.* num. 8.

Accusationis libellus quibus modis concipi possit. 1. tom. p. 1. c. 4. num. 32.

Accusator debet esse legitimus, & quis sit. 1. tom. part. 5. c. 3. num. 9.

Accusator potest agere civiliter vel criminaliter, & quid civiliter agendo consequatur. 1. tom. p. 5. cap. 3. num. 29. 30. & 31.

Accusator si dicat commissum fuisse delictum tali mense & anno, & non probetur, reus absolvitur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. num. 20.

Accusator an teneatur se subscribere ad pœnam talionis. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. à num. 52.

Accusator cur non debeat simpliciter dici commississe delictum ad sui defensionem, sed premitendo negationem. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. num. 81. & an ex tali confessione pœna ordinaria puniatur. num. 83.

Accusator calumniosus, vide calumniosus accusator.

Accusatorii libelli conclusio. 1. tom. part. 5. c. 3. §. 11. num. 3. & p. 5. c. 3. §. 12. num. 2.

Actio adeo necessaria est, ut sine ea nemo experiri possit, & à iudicio, officio iudicis repellitur, sine actione agens. 3. tom. in initio. nu. 5. & 6.

Actio in libello apte componi debet, narrando factum ex quo actio resultat, licet nomen actionis non exprimat. *ib.* nu. 7. & 8.

Actio habet plures significaciones. *ibid.* n. 10.

Actio significat jus persequendi in iudicio quod debetur. 3. t. in init. n. 11.

Actio aut nativa aut dativa est, & quæ nativa, quæve dativa sit. *ib.* à nu. 12.

Actio aut directa aut utilis est, & quæ directa quæve utilis sit, & in quo differant. *ib.* à n. 16.

Actio aut realis, aut personalis est, civilis, aut prætoria, præiudicialis vel non, rei, pœna ve, rei & pœna simul persecutoria, in simplum, duplum, triplum, vel quadruplum, bonæ fidei, stricti juris arbitraria, vel non privilegiata, & quæ sit earum differentia & diffinitio. 3. tom. in init. n. 20. & à n. 1. usque ad nu. 15.

Actio personalis unde nomen sumpsit, vis & effectus ejus quis sit. 3. tom. c. 1. §. 1. à num. 1. usque ad num. 7.

Actio personalis concludit ad dandum, quæ actione propria res non petitur, nisi à fure petatur. 3. t. c. 1. §. 1. num. 9. 10. 11. & 12.

Actio personalis unde descendat. *ibid.* num. 14.

Actio personalis prætoria pœna persecutoria dividitur. 3. tom. c. 2. §. 8. à num. 1.

Actio personalis quo tempore prescribatur. 1. tom. p. 4. cap. 3. num. 14.

Actio realis qua dicatur & unde. 3. tom. c. 1. §. 3. num. 1. 2. & 3. & quæ requirantur ut competat à num. 4.

Actio confessoria & negatoria reales sunt, & pro servitutibus competunt. 3. tom. cap. 1. §. 4. nu. 1. & num. 19.

Actio confessoria & negatoria cui, adversus quem, ad quid, & pro quibus competant. 3. tom. c. 1. §. 4. num. 20. 21. & 22.

Actio confessoria ut competat, quid actor dicere debeat. *ib.* num. 23. & 24.

Actio confessoria qui agere possint. *ibid.* num. 25. 26. 27. & 28.

Actio confessoria ut competat, quid actor in libello debeat declarare & petere. 3. tom. *ibid.* à num. 29. usque ad num. 36.

Actio confessoria pro servitute constituta, non pro constituenda competit. *ibid.* num. 31.

Actio negatoria ut competat qua requirantur. *ibid.* à num. 37.

Actio negatoria cui competat. *ibid.* num. 37. in qua actione licet adversarius sit in quasi possessione servitutis non liberatur ab onere probandi. *ib.* num. 38.

Actio mixta qua sit, & in quibus differat à realibus & personalibus actionibus, & in ea uterque actor & reus est. *ibid.* n. 12. & 13.

Actio familia herciscunda unde dicatur & descendat. 3. t. c. 1. §. 6. n. 1. 2. 3. & 4.

Actio familia herciscunda est bonæ fidei, & in ea quid veniat. *ibid.* à n. 5. usque ad num. 9.

Actio familia herciscunda cur mixta dicatur, & cui competat. *ibid.* num. 10. & 11.

Actio familia herciscunda, si intentetur quomodo iudex singulas res teneatur adjudicare. *ibid.* nu. 14. & 15.

Actio familia herciscunda ut competat qua requirantur. *ibid.* à num. 16.

Actio familia herciscunda directa de jure civili, utilis de prætoria datur. *ibid.* n. 12. & 13.

Actio communi dividundo est mixta, & bonæ fidei, directa aut utilis, ad quid competat & cui, & in quo differat ab actione familia herciscunda. 3. tom. c. 1. §. 7. à num. 1. usque ad nu. 16.

Actio finium regundorum cui, & contra quem competat, est directa aut utilis, stricti juris, & pro quibus rebus detur, & quid iudex ea intentata observare debeat, traditur. 3. tom. c. 1. §. 8. à num. 1. ad num. 9.

Actio finium regundorum ut competat qua requirantur. 3. t. *ibid.* à num. 16.

Actio prætoria quare sic appellatur, & in quas species dividatur. 3. tom. c. 2. in init. à nu. 1.

Actio Publiciana quare sic appellatur, cui competit, & quæ requirantur ut competat. 3. tom. c. 2. §. 1. à num. 1.

Actio Publiciana non competit habenti rem scienter, à furioso vel pupillo, sine auctoritate tutoris. *ibid.* à num. 4. ad num. 9.

Actio Publiciana non competit habenti utile dominium, vel habenti rem ex titulo pignoris, precarii vel commodati. 3. tom. c. 2. §. 1. num. 10. 11. & 16.

Actio Publiciana non competit post prescriptionem, nec domino. *ibid.* n. 12. 13. 14. & 15.

Actio Publiciana non datur, contra titulo possidentem, & quare. 3. tom. c. 2. §. 1. n. 24.

Actio rescissoria cui competat & quando. 3. t. c. 2. §. 2. à n. 1. ad 6.

Actio rescissoria aut institutoria aut restitutoria. 3. tom. c. 2. §. 2. num. 13. 14. & 15.

Actio rescissoria ut competat qua requirantur, sive quando datur presenti contra absentem, sive & contra. 3. tom. c. 2. §. 2. à num. 17.

Actio revocatoria est prætoria in rem, qua quando competit, & cui, & pro quibus rebus explicatur. 3. tom. c. 2. §. 3. num. 1. 2. 3. & 4.

Actio revocatoria Pauliana, Calvisiana, aut Fabiana, quando competat. 3. tom. cap. 2. §. 3. num. 8. 9. 10. & 12.

INDEX.

Actio revocatoria ut competat qua requirantur. 3. tom. c. 2. §. 3. à num. 13.

Actio Serviana, vel quasi Serviana cui competat. 3. tom. c. 2. §. 4. nu. 1. & 2. ubi alia traduntur remiss.

Actio pignoratitia directa, aut contraria cui competat. 3. tom. *ibid.* à num. 12. ad num. 15.

Actio hypothecaria qua dicatur proprie. *ibid.* n. 15.

Actio Serviana cui, & ad quid competat, & in quo differat à Salviano interdicto. 3. tom. *ibid.* à num. 16. ad num. 22.

Actio Serviana quomodo intentetur, qualiter in ea procedatur, & an sit necessarius libellus. 3. tom. *ibid.* n. 30. & 31.

Actio, quasi Serviana, directa pignoratitia, contraria pignoratitia, hypothecaria, ut competat qua requirantur. 3. tom. c. 2. §. 4. à num. 31.

Actio de constituta qua prætoria est cui competat, & quæ requirantur ut competat. 3. tom. c. 2. §. 5. n. 1. 2. 3.

Actio de constituta pecunia competit si debitum precedat, non si sequatur. 1. tom. part. 1. temp. 4. num. 54. & part. 1. temp. 8. num. 102.

Actio de constituta nudo pacto contrahitur, precedente interrogatione stipulatio erit. *ib.* num. 56.

Actio de constituta ut competat necesse est, primum debitum non posse elidi exceptione prætoria. *ibid.* num. 57. & 3. tom. c. 2. §. 3. num. 16. & quod post debitum sequatur. 1. tom. part. 1. temp. 7. num. 27. & 28.

Actio de peculio que personalis prætoria est, adversus quem concedatur. 3. tom. c. 2. §. 6. num. 2. 3. & 12.

Actio de peculio ut competat, qua requirantur, & quid observandum sit intentata hac actione sive peculium sit castrense, vel quasi sive profectitium. 3. tom. cap. 2. §. 6. à num. 13.

Actio in factum ex iurejurando qua sit & unde orta. 3. tom. c. 2. §. 7. n. 1. & qua requirantur ut competat. *ibid.* à n. 16.

Actio contra corruptentem album prætoria cui competat, & contra quem, & qua requirantur ut competat. 3. tom. c. 2. §. 9. à n. 2.

Actio contra eximentem vi aut fraude in jus vocatum, qua requirantur ut competat, & qua sit eximentis pœna. 3. tom. c. 2. §. 11. à n. 2.

Actio contra vocantem in jus parentem aut parvum. 3. t. c. 2. §. 10. à num. 2.

Actio præiudicialis, qua dicatur, quare sic appellatur, qua sit, unde descendat. 3. tom. c. 3. in init. à num. 1.

Actio præiudicialis qua queritur, utrum quis sit liber vel servus quando detur, in quo differat à rei vindicatione, quoniam sit, & qua requirantur ut detur. 3. tom. c. 3. §. 1. à num. 1.

Actio præiudicialis qua queritur, utrum quis sit libertus vel ingenuus, cui competat, unde descendat, & quomodo intentetur. 3. tom. c. 3. §. 2. à num. 1.

Actio præiudicialis qua queritur, an quis sit filius vel non, cui & contra quem competat, unde sit inventa, qua requiratur libellus hujus actionis. 3. tom. c. 3. §. 3. à num. 1.

Actio pœna persecutoria vel rei, vel rei & pœna simul, qua sit. 3. tom. c. 4. in init. à n. 1.

Actio furti cui competat & qua veniant in ea actione, & qua requirantur ut competat. 3. tom. c. 1. §. 2. à num. 1. & c. 4. §. 1. à num. 18. ad num. 17.

Actio furti cui & ad quid detur, qua sit ejus pœna, & in ea qualiter estimatio fiat. *ibid.* à nu. 18. ad num. 22.

Actio vi bonorum raptorum qua sit, cui & adversus quem competat, & qua pœna. 3. tom. cap. 4. §. 1. num. 23. ad num. 33.

Actio legis Aquiliae quando habeat locum, cui & adversus quos competat, qua veniant in hac actione, & qua sit ejus pœna. *ibid.* à num. 34. ad num. 44.

Actio ex testamento pro legatis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis relictis, adversus quem, & pro quibus rebus & ad quid competat. *ibid.* à n. 44.

Actio in simplum, duplum, triplum, vel in quadruplum quando detur. 3. tom. cap. 5. in initio. num. 1. & cap. 5. §. 1. à num. 1. & cap. 5. §. 2. à num. 1. & c. 5. §. 3. à num. 1. & c. 5. §. 4. à nu. 1.

Actio ex stipulatu quomodo competat. 3. tom. c. 4. §. 1. nu. 1. & 2.

Actio servi corrupti directa vel utilis cui & adversus quem competat, & quid veniat in hac actione. 3. tom. d. 4. §. 2. num. 1.

Actio ex lege condictionis cui, quando & adversus quem competat, & intra quod tempus. 3. tom. cap. 4. §. 3. num. 3.

Actio quod metus causa cui, ad quid, intra quod tempus, & adversus quem competat, & qua requirantur ut competat. 3. tom. c. 5. §. 4. à n. 1.

Actio contra calumniatores cui, & intra quod tempus competat. *ibid.* à num. 1.

Actio stricti juris & bonæ fidei, qua sint, cur sic appellentur, qua inter eas differentia versetur. 3. tom. capit. 5. §. 5. à num. 1. 7. 8. & 10. & quid in his actionibus iudex debeat observare. cap. 6. §. 12. à num. 29. & num. 34. & 6. 7. à num. 1.

Actio bonæ fidei an sit aliqua qua non contineatur in §. actionum de actionibus, & qua sit directa & directa contraria. 3. tom. c. 6. in init. n. 20.

Actio ex empto qua juris civilis est, cui & ad quid competat. 3. tom. c. 6. §. 1. n. 1. & 2.

Actio ex empto continet sub se actionem de evictione, & actionem redhibitoriam, quanto minoris, & præscriptis verbis, qua quibus competant legitur. *ibid.* num. 2. & 3.

Actio ex empto ut competat qua requirantur. 3. t. *ibid.* à n. 5.

Actio ex vendito cui, & ad quid, & pro quo competit, & qua requirantur ut competat. 3. tom. c. 6. §. 2. à n. 1.

Actio locati & conducti bonæ fidei sunt, interdum directa, interdum utiles, & cur sint juris civilis. 3. tom. c. 6. §. 3. n. 1. & 2.

Actio locati cui, contra quem, & pro quibus rebus competat. 3. tom. c. 6. §. 3. à n. 8.

Actio locati ante finitum locationis tempus non competit exceptis quibusdam casibus. *ibid.* num. 12.

Actio locati ut competat qua requirantur, & qualiter in ea procedatur. *ibid.* n. 13. & 14.

Actio conducti cui, & ad quid competat. *ibid.* num. 15.

Actio negotiorum gestorum est bonæ fidei, directa aut contraria, directa cui, ad quid & quando competat, & qua requirantur, ut competat. 3. t. c. 6. §. 4. à n. 1. ad n. 12. contraria cui, adversus quem, & ad quid competat. *ib.* à n. 15.

INDEX.

Actio negotiorum gestorum in quo differat ab actione mandati. 3. tom. cap. 6. §. 4. num. 7. & 8. & cap. 6. §. 5. n. 5.

Actio mandati bona fidei est, directa aut contraria, & cui, adversus quem, & ad quid competat, & qua requirantur ut competat, & in quo differat ab actione negotiorum gestorum. 3. tom. c. 6. §. 5. a n. 1.

Actio depositi est bona fidei. 3. tom. c. 6. §. 6. n. 1.

Actio depositi est directa aut contraria. 3. tom. c. 6. §. 6. n. 16.

Actio depositi directa contra quem & ad quid competat, quando civilis, pratoria, aut mixta sit, an in ea juretur in litem. ibid. n. 17. 19. & 23.

Actio depositi contraria cui, adversus quem, ad quid competat, & qua requirantur in ea. ibid. a num. 20.

Actio pro socio bona fidei est, directa ab utraque parte, qua, unde oriatur, cui, quando, ad quid competat, qualiter libellus in ea concipiatur, lege. 3. tom. cap. 6. §. 7. a num. 8.

Actio tutela bona fidei est, directa & contraria. 3. tom. c. 6. §. 1. a nu. 1. ubi dicitur cui competat, & quando, & de actione pro tutela disputatur.

Actio commodati qua tam directa quam contraria bona fidei est, cui, & ad quid competat, & unde descendat. 3. t. c. 6. §. 9. n. 1.

Actio prescriptis verbis quando bona fidei, quando stricti juris sit. 3. tom. c. 6. §. 10. n. 7.

Actio prescriptis verbis estimatoria cui competat, qualiter in ea libellus concipiatur, quare introducta. 3. tom. c. 6. §. 10. a nu. 9.

Actio prescriptis verbis ex permutatione descendens, cui competat & ad quid, & qua requirantur ut competat, & qualiter in ea libellus concipiendus. ib. a n. 12.

Actio petitionis hereditatis qua bona fidei est, universalis, mixta, personalis, & realis, cui, adversus quem, ad quid competat, & qua requirantur ut competat, & quo modo in ea concipiatur libellus. 3. tom. cap. 6. §. 11. a n. 1.

Actio pro dote exigenda vel repetenda ex stipulatu dicitur, & rei uxoria, qua quibus competat, & an bona fidei sit, & qua habeat privilegia declaratur. 3. tomo. c. 6. §. 12. a num. 1. ad num. 7.

Actio ex stipulatu pro dote quando marito competat. 3. tom. c. 6. §. 12. a numer. 11. & quando competat, & quibus modis intentetur. ibid. a num. 17.

Actio de dolo non perpetuatur per litis contestationem. 1. to. p. 1. temp. 6. a n. 12.

Actiones descendentes ab statutis conditis a duobus, marchionibus, episcopis, aut correctoribus an sint perpetua. 3. tom. in intio. num. 15.

Actiones arbitrariae qua dicantur, qua earum signatura, quo modo in eis libellus concipiatur, in quo differant ab actionibus bona fidei. 3. tom. c. 7. §. 7. n. 1.

Actiones privilegiatae qua dicantur, & an sit in eis libellus necessarius. 3. tom. c. 8. a nu. 1.

Actionum tam realium quam personalium causa propinqua & remota qua sit, & causam remotam in actionibus personalibus, in realibus propinquam exprimendam. 1. tom. p. 1. temp. 5. a num. 23.

Actionum formulae sublatae sunt, non tamen actio prosumitur pro jure agendi. 3. tom. in intio.

n. 1. 2. & 3.

Actionum divisio, scilicet bona fidei, & stricti juris, an jure canonico procedat. 3. tom. c. 6. in initio. n. 17.

Actionum appellatione tam directa intelligitur, quam contraria. ibid. n. 20.

Actor qua attendere debeat & actoris offic. attenditur. 1. to. annot. 2. n. 6. & 7.

Actor qua debeat considerare antequam reum conveniat. 1. tom. part. 1. tempor. 1. a num. 80. & part. 1. temp. 2. a n. 42. ad n. 56.

Actor forum rei sequitur, & quando non sequatur. 1. tom. part. 1. temp. 5. num. 55. & part. 4. c. 2. num. 3. ubi traditur quid observetur si reus plures iudices habeat. & part. 1. annot. 5. n. 1. & 2.

Actor intra quod tempus exceptionibus rei respondere, & instrumenta producere teneatur, & qua sit hujus rei praxis. 1. tom. part. 1. temp. 7. a n. 32. ad 39.

Actor quod tempus habeat ad respondendum si libellus rei continet reconventionem. ibid. n. 34.

Actor plura habet remedia contra contumacem reum, cui conceditur si non sit uno remedio satis prospectum alio uti. 1. tom. part. 2. num. 1. & 2.

Actor invitus agere non compellitur. 3. tom. capit. 9. num. 2.

Actor quibus utatur remediis adversus contumacem. 2. tom. c. unico. num. 10. etsi non sit ei uno satis, consulem alterum eligere potest. ibid. num. 16.

Adulterii crimen sola transactione non remittitur. 1. tom. part. 5. §. 6. n. 2.

Advocati falsum stylum citantes, ac si falsam legem citaverint puniuntur. 1. tom. part. 1. in proem. n. 12.

Advocati officium laudabile. 1. tom. p. 1. annot. 5. num. 3.

Advocati qua debeant observare. ib. n. 4.

Advocati non debent esse haeretici, infideles, excommunicati, infames, procuratores. ibid. numer. 7.

Advocati antequam accedant ad officium advocacy, qua debeant observare. ibidem a numer. 9.

Advocati hodie debent esse graduati, approbati, examinati, & in principio sui officii & cujuslibet anni debent jurare de bene exercendo officio. ib. a n. 11.

Advocati de consuetudine in tribunalibus inferioribus nec examinantur, nec juramentum praestant. ib. n. 17.

Advocati qua in exordio litis jurare debent. ibid. num. 18.

Advocati circa observationem juris regni qua teneantur observare. ibid. a n. 22.

Advocati facientes articulos super eisdem, prima instantia vel directo contrariis, qualiter puniantur. 1. tom. p. 6. c. 1. n. 17.

Advocati clientulo victoriam causa ne promittant, ne iniquam causam defendant; si contra fecerint, mortaliter peccant, & ad resarcionem damni tenentur. par. 1. ann. 5. numer. 38. & 39. tom. 1.

Advocati qui a principio justam causam putarunt, ex post facto iniquam esse cognoscentes quid facere debeant. ib. n. 40.

Advocati an possint causam dubiam defendere, ibid.

ibid. n. 42. remis.

Advocati qui injustam causam esse intelligunt, clientulo non possunt consulere, ut faciat pactum vel transactionem. ibid. n. 41.

Advocati si per cavillationes, vel consulendo clientulo ut veritatem neget, justam causam absteruerint, adversario resarcire damnum tenentur, & arbitrio iudicis suspensi sunt. 1. tom. p. 1. annot. 5. n. 43.

Advocati qui justam causam sua negligentia vel imperitia amittunt, ad interesse tenentur cum duplo, & mortaliter peccant, quando se jactant peritos, secus si clientuli eorum ignorantiam cognoscebant. 1. tom. part. 1. ann. 5. num. 44.

Advocati causas summa debent fidelitate defendere, & si arcana sui clientuli parti adversa revelaverint, ad quid teneantur. 1. tom. part. 1. ann. 5. n. 45. & 46.

Advocati nec in secunda instantia debent parti adversa favere, & qui semel causam protegendam suscipiunt, non poterunt illam deserere. ibid. num. 47.

Advocati possunt sine revoluzione librorum, justum patrocinium vendere a quo stipendio, ib. n. 48. & 49. qui plus debito exigunt, mortaliter peccant. n. 50.

Advocati an possint aliquid ultra salarium a lege taxatum sive conscientia percipere, si uliro oblatum sit. 1. tom. ib. n. 51. 60. & 61.

Advocati olim de quota litis pacisci non poterant, & quid hodie servetur. part. 1. ann. 5. num. 63.

Advocati victoria nomine nihil possunt percipere. ibid. n. 64.

Advocati gratis tenentur prestare patrocinium pauperibus, in locis quibus publico stipendio non sunt conducti advocati pro pauperibus. ibid. num. 65.

Advocati in libellis ne citent jura, ne patrocinentur contra legem expressam regni, & summa diligentia, a tabellionibus, procuratoribus, & aliis expertis de stylo audientia inquirant. 1. tom. part. 1. annotat. 5. num. 66. 67. & num. 68.

Advocati utriusque partis qua attendere debeant facta publicatione. 1. tom. part. 1. temp. 9. a num. 1.

Aetas quomodo probetur. tom. 1. part. 1. temp. 8. n. 163. remis.

Agentis persona ante omnia legitimanda. 1. tom. part. 4. c. 2. num. 7. quod in iudicio quantumcunque summario procedit. ibidem. numer. 22.

Allegata probare est de substantia iudicii. 1. to. p. 1. t. 8. n. 2.

Aggressor gravius punitur illo qui in ipsa rixa delinquit. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. num. 23. & 24.

Agrimensuratio cujus expensis fieri debeat, qua actione teneatur agrimensor qui dolo vel culpa intulerit gravamen partibus. 3. tom. c. 1. §. 8. num. 17.

Alcaldes de corte y chancillerias in criminalibus, quo modo procedant. 1. tom. p. 5. c. 6. num. 1.

Alcaldes del crimen, de hijos de algo, alcaldes mayores regni Gallecia, de quibus cognoscant. 1. tom. part. 1. t. 1. a num. 40. ad num. 49. & ab

INDEX.

eis in quibus causis appelletur, & ad quos iudices. ib. n. 46.

Alendus est filius a patre lite pendente super filiatione in quasi possessione sit filius. 3. tom. c. 3. §. 3. n. 10.

Alienatio aut simulata, aut in fraudem. 3. tom. cap. 2. §. 3. n. 5.

Alienatio simulata est invalida nec juramento firmatur. ibid. n. 6.

Alienatio in fraudem est valida. ib. n. 7.

Alienatio in fraudem, quibus modis contingat. ib. num. 11.

Alguazeli episcopi laici sine metu excommunicationis possunt de manu iudicis capere clericum & quando sine mandato. 2. tom. c. unic. numer. 6.

Animus occidendi vel non deprehenditur ex instrumento percussionis. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 127. & 128.

Animus injuriandi in delictis requiritur. 1. tom. part. 5. c. 3. §. 6. n. 88.

Appellare qui possint. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 1.

Appellare tertio, princeps ex plenitudine potestatis concedere potest. 1. tom. annot. 1. & 2. numer. 8.

Appellare condemnatus regulariter potest, & quibus casibus non. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. num. 130. remis.

Appellare tertio non licet. 1. tom. p. 6. c. 2. n. 9.

Appellari a sententia interlocutoria non continenti gravamen irreparabile per diffinitivam minime potest, & quod sit gravamen, & quando ab interlocutoria appellatur, quid iudex ad quem teneatur facere. 1. tom. p. 5. c. 3. numer. 20. ad numer. 24. & p. 6. c. 1. §. unic. n. 10.

Appellari ab interlocutoria jure canonico potest, & quid circa hoc Conc. Trid. disponat. 1. tom. p. 5. c. 3. a num. 25. ad n. 28.

Appellari non potest a sententia qua quis mittitur in possessionem ex primo decreto. 2. tom. 2. part. cap. unic. n. 108.

Appellari non potest a vicariis generalibus Episcoporum ad ipsos episcopos, secus a vicario foraneo episcopi. 2. tom. pralud. 3. n. 4. & 5.

Appellans condemnatus interim quoad iudicem appellationis remittitur, in carcere retinendus est. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 113.

Appellans quomodo se debeat presentare, & quid petere. 2. tom. p. 5. c. unic. n. 12.

Appellans debet se presentare cum testimonio appellationis intra terminum prefixum a iudice, & quid si non prefixerit terminum, & qui termini sint, tam jure regio, quam canonico prefixi. 1. tom. p. 6. c. 1. a n. 1. ad n. 6.

Appellans quando sententia confirmatur, condemnatur in expensis, secus quando revocatur. 1. tom. part. 6. cap. 1. §. unic. n. 9.

Appellans iudici convitari non debet, nec e contra sine poena. 1. tom. p. 6. in proem. n. 45.

Appellans omnia acta processus suis expensis deferre tenetur ad superiorem, & reus si eis uti volet pro rata solvit. 2. tom. c. unic. n. 7.

Appellanti presentato coram auditoribus regis cum testimonio appellationis datur proviso regalis, qua dicitur vulgo mejora, & quid debeat continere, & quid impetrans facere debeat. 1. tom. part. 6. cap. 1. a n. 9. ad n. 12.

Appellanti intra quod tempus notarius teneatur

INDEX.

acta exhibere, & iudices qui impedierint qua
pœna teneantur. 2. tom. 5. part. c. unic. n. 7.
Appellanti quid a iudice ad quem tribuendum. 2.
tom. 5. p. c. unic. n. 13.
Appellantis interest scire coram quo iudice de-
beat comparere. tom. 1. p. 6. in proœm. nu-
mer. 39.
Appellatio quo jure inventa sit & an lege tolli pos-
sit. 1. tom. p. 6. in proœm. n. 6. & 7.
Appellatio aut judicialis aut extrajudicialis qua
sit. ibid. n. 8. & 9.
Appellatio extrajudicialis quotuplex, & an proprie
appellatio sit. ibid. n. 10.
Appellatio & provocatio idem. ibi eod. n. 10.
Appellatio habet duos effectus suspensivum, devo-
lutivumque, & quis suspensivus devolutivusve
dicatur. ibid. n. 11. 12. & 13.
Appellatio respectu futuri eventus suspendit, res-
pectu presentis extinguit jurisdictionem, ibi-
dem. n. 12.
Appellatio intra quod tempus interponenda tam
jure canonico quam civili vel regio. ibid. n.
14. & 15.
Appellatio à sententia ultima executionis habet ef-
fectum devolutivum tantum, non suspensivum. 1.
tom. part. 4. c. 3. n. 43.
Appellatio à iudicibus facillime concedenda. 1.
tom. part. 5. c. 3. §. 12. n. 131.
Appellatio in omnibus causis interponi potest, ab
omnibus personis, & ab omnibus iudicibus excep-
tis quibusdam casibus remis. traditis. 1. tom.
part. 6. in proœm. n. 17. 18. & 19.
Appellatio quomodo interponenda. 1. tom. part. 6.
in proœm. n. 29. ad n. 32.
Appellatio ab interlocutoria semper in scriptis pro-
ponenda. ibid. n. 33.
Appellatio qua debet continere. ibid. num. 36. 37.
& num. 38.
Appellatio alternaiva, an & quando valeat. 1.
tom. ibid. n. 39.
Appellatio quando valeat si in ea apostoli non pe-
tantur. ibid. n. 39.
Appellatio de minori ad majorem iudicem fieri de-
bet. ibid. n. 43.
Appellatio gradatim non omisso medio facienda,
sed ad Regem omisso medio jure regio appella-
tur. ibid. num. 43. & 2. tom. par. 5. c. unic.
num. 4.
Appellatio à diffinitiva etiam ex causis secunda ins-
tantia justificatur, secus ab interlocutoria. 1. tom.
p. 6. in proœm. n. 47. 48. & 49.
Appellatio sententiam annullat, non confirmat. ibid.
n. 50. & 51.
Appellatio jure regio ad quos iudices facienda,
secundum varietatem causarum. ibid. nume-
ro 52.
Appellatio coram quo iudice & intra quod tem-
pus interponenda. 1. tom. ibid. n. 53.
Appellatio deserta, quando declaranda & ex qui-
bus causis. 1. tom. p. 6. c. 1. n. 7.
Appellatio jure regio non admittitur in causis
non excedentibus summam 400. marapetinarum,
& quando admittatur. 1. tom. part. 6. c. 3. n.
1. & 2.
Appellatio ad consistorium, quando facienda vel
non. ibid. n. 3.
Appellatio ad consistorium intra quod tempus inter-
ponenda & presentatio facienda. ib. numero 4.
& 5.

Appellatio ad consistorium quo modo interponitur
ib. a numero septimo: ubi praxis & termini hu-
jus instantia traduntur.
Appellatio in dubio non deserta declaranda. 1.
tom. p. 7. c. un. num. 17.
Appellatio victoris si deserta efficiatur, poterit ad-
herere appellationi victi, non ex sua persona,
sed ex persona victi. 1. tom. p. 7. c. un. num.
106. & 107.
Appellatio an sit admittenda vel non, superior cog-
noscat. 1. tom. p. 7. c. un. n. 135.
Appellatio an & quando tolli possit per principem
vel legem. 2. to. 5. part. c. unico. n. 1.
Appellatio in casu prohibito quem habeat effectum,
& an tunc attentata per iudicem à quo revocan-
tur. to. 2. p. 5. c. un. n. 2.
Appellatio ab interlocutoria indistinctè sublata est.
2. tom. 3. par. c. uni. num. 3. ubi tractatur in-
tra quod tempus finiat. ibid. n. 8.
Appellatio in foro ecclesiastico intra quod tempus
interponenda, & an possit terminus per iudicem
restringi. 2. to. 5. par. c. un. n. 5.
Appellatio in foro ecclesiastico coram quo iudice in-
terponenda. ibid. num. 8.
Appellatio à diffinitiva causis gravaminis non de-
bet continere, secus ab interlocutoria. 2. to. 5.
par. c. uni. num. 9. & 1. tom. p. 6. in proœmio.
n. 34. & 35.
Appellatio quando dicatur deserta, aliqua negli-
gentie appellantis. to. 2. p. 5. c. un. n. 11.
Appellatio ab interlocutoria quibus actibus proces-
sus justificetur. 2. to. 5. par. c. uni. n. 18.
Appellatione à iudice denegata quid observandum
sit. 2. tom. 5. par. c. uni. n. 24.
Appellationem esse generale bonum mundo, the-
riacam contra venenum primi iudicis, portum
securum navigantibus. 1. tom. p. 6. in proœmio.
n. 2. & 3.
Appellationem ab interlocutoria quando iudex in-
justam esse intelligat quid teneatur facere. 2.
to. 5. par. c. uni. num. 20.
Appellationis remedium valde frequens, & ne-
cessarium hominibus ut sol. 1. to. p. 6. in proœ-
mio. num. 2.
Appellatio diffinitur. 1. tom. p. 6. in proœmio. n.
4. & 5.
Appellationis testimonium quo modo prestandum
& petendum. 1. tom. p. 6. in proœmio. num.
54. & 55.
Appellationis ab interlocutoria iudex retento pro-
cessu quid teneatur ante omnia observare. 2. to.
part. 5. cap. uni. num. 19.
Apostoli appellationis qui dicantur & eorum qua
species sint. 1. tom. p. 6. in proœm. num. 41.
& 42.
Apostoli appellationis petendi intra quod tempus
sint, & cujus expensis dandi. 2. tom. 5. par. c.
uni. n. 6.
Archiepiscopus habet jurisdictionem in episcopos
suffraganeos, non tamen in subditos episcoporum,
nec eos ordinare potest. 2. tom. prel. 1. à nu. 13.
& 18.
Archiepiscopus in diocesi episcoporum suffraganeo-
rum non potest constituere officialem foraneum
ad cognoscendum de causis appellationum. 2. t.
prel. 1. numero decimo-nono.
Argumentum à contrario sensu non sumendum, ad
correctionem regula prohibentis. 1. tom. part. 6.
in proœm. num. 24.

Argu-

INDEX.

Argumentum de tempore ad locum validum est. 1.
tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 150. & 179.
Armorum usus clericis prohibitus. 1. tom. part. 8.
cap. unic. n. 10.
Armorum usus regulariter est jure regio prohibitus.
1. to. p. 8. c. un. n. 6.
Armorum appellatione tam offensibilia quam de-
fensibilia continentur. ibid. num. 6. ubi n. 7.
plura de armis traduntur.
Armatus presumitur se prius ad rixam parasse. 1.
tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 27.
Articuli vulgò interrogatorii appellati quomodo
conciendi. 1. to. p. 1. t. 8. n. 60. & 61.
Articuli de jure communi ab interrogatoriis dif-
ferunt. ib. n. 62.
Articuli dantur, ut per eos testes examinentur.
ib. n. 128.
Articuli directo contrarii qui dicantur. 1. tom.
par. 6. cap. 1. n. 17.
Articulorum forma ex parte actoris. 1. tom. par. 1.
t. 8. n. 63.
Articulorum copia an sit parti adversa danda. 1.
tom. p. 1. t. 8. n. 129.
Articulos qui facit non censetur fateri id quod di-
cit, nisi propositionibus ponat, secus qui posi-
tiones facit. 1. tom. p. 1. t. 8. num. 122. 123.
& 124.
Articulus quid sit. 1. tom. op. 1. t. 8. n. 61.
Assassinus est inimicus diffidatus resp. & potest
ubique occidi. 1. tom. p. 5. §. 3. n. 133.
Assassinus quis dicatur. ib. & a n. 134. ad n. 140.
Atrocès causa & graves qua dicantur. 1. tom. nu-
mero trigésimo quarto.
Attentatorum revocatio quando petenda. 2. tom.
3. par. ca. uni. n. 16.
Auditor camere apostolica est iudex delegatus. 2.
tom. prel. ult. n. 22.
Auditores cancellaria, de quibus causis cognoscant.
1. tom. p. 1. t. 1. n. 35. 36. & 37.
Auditores Regii absque timore excommunicationis
examinant litteras apostolicas, & earum exe-
cutionem suspendunt, quando concessa fuerunt
contra leges regni, & quando contra leges con-
cessa dicantur. ibid. num. 37. & 38.
Auditores suspendunt executionem litterarum apos-
tolicarum, premissa supplicatione ad Papam,
quam debent prosequi, aliqui excommunica-
tionem non evadunt. ib. n. 39.
Auditores Hispalenses de quibus causis cognoscant.
1. to. p. 1. t. 1. à n. 50. ad n. 58.
Auditores Canaria de quibus causis cognoscant. 1.
to. p. 1. t. 1. n. 58.
Auxilium secularis iudicis quando invocandum.
2. to. p. 1. ann. 1. nu. 18.

B

Beneficialium jus non acquiritur ex sola posses-
sione. to. 2. p. 2. cap. unico. n. 66.
Beneficia sola canonica institutione acquiruntur.
ibid. n. 65.
Beneficii fructus jam percepti œconomo assignari
possunt causa custodia. ib. n. 75.
Blasphemia quid sit. 1. tom. p. 8. c. un. n. 14.
Blasphemi qua afficiantur pœna. p. 8. c. un. n. 14.
remis.
Bona fides resultat ex titulo habili. 3. tom. cap. 2.
§. 1. num. 19.
Bona fides in contractibus emptionis & venditio-
nis requiritur tempore contractus, & traditio-
nis. c. 2. §. 1. n. 21.
Bona fides quas habeat significationes. 3. tom. c. 6.
in initio à num. 2.

C

Alumnia juramentum de consuetudine hujus
regni in tribunalibus secularibus non serva-
tur. 1. to. p. 1. t. 4. n. 40.
Calumnia juramentum non est de substantia judi-
cii, nisi à parte petatur, & ideo tacite omissum
non inducit nullitatem, sed non potest expresse
renunciari. ibid. n. 46. & 47.
Calumniosus accusator qualiter puniendus. 1. tom.
p. 1. c. 3. num. 54. & 55.
Capituli Odnardus de solutionibus remedium. tom.
2. par. 3. c. unico. à n. 4. ad n. 7.
Captivi bonis curator datur, & absentis, quando
ex actis processus de absentia constat, adversus
quem actor suam actionem proponit, quando pro-
curatorem non relinquere, vel de proximo veni-
re non speratur. to. 1. p. 3. num. 5. 6. 7. & 8.
Captus carceribus non procedentibus iudicis, exi-
mi potest à privato impine, si aufugerit, non
habetur pro confesso. to. 1. p. 5. c. 3. §. 2. nu. 5.
Captura delinquentium, vide in verb. Delinquen-
tes.
Carcer delinquentibus arbitrio iudicis assignatur.
to. 1. p. 5. c. 3. §. 2. num. 10.
Carcer non ad pœnam, sed ad custodiam est consti-
tutus. ib. n. 11.
Carcer mulieris, vide mulieres, carcerari pro debi-
tis qua persona non possunt. 1. tom. p. 4. cap. 2.
num. 33.
Carcerari pro delicto nobilis & mulier possunt. tom.
2. p. 1. c. 3. num. 3. & 4.
Carcerari pro debito non potest clericus. tom. 2.
par. 3. cap. unico. n. 5.
Carcerati causa pia est, & celeriter expedienda.
to. 1. p. 5. c. 3. §. 3. n. fi.
Carceribus fractis fugiens pœna capitis punitur, &
pro confesso habetur. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 2. n.
7. 8. & 9.
Carceris plures species esse, & quando ad pœnam,
quando ad custodiam dentur. tom. 2. par. 3.
cap. uni. n. 5.
Carceris custos qui mulierem carceratam carnali-
ter cognoverit, qua pœna punitur. 1. tom. p. 5.
c. 3. §. 2. n. 14. 15. & 16.
Carceris custos qua debeat curare. ibid. n. 17.
Causa justa efficit, ut licite possit à jure communi
recedi. to. 1. p. 5. c. 3. n. 63.
Causa multis modis sumitur: & in proposito quo-
modo sumatur, & quid comprehendat. tom. 1.
ann. 1. v. 2. num. 2. & 3.
Causa breves qua dicantur. 1. tom. p. 6. in proœ-
mio. num. 32.
Causa graves & atroces qua dicantur. tom. 1. p. 5.
cap. 3. §. 11. n. 34.
Causa sola veritate attenda terminanda. to. 1. p. 1.
t. 7. num. 36.
Causa omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes in
prima instantia coram ordinariis terminanda
intra biennium, nec posse quenquam de eis ante
appellationem cognoscere exceptis quibusdam ca-
sibus. 2. to. prel. ult. num. 1. 2. 3. 4. & 5. &
n. 14. & 15.
Causa jure regni quo ordine terminentur. tom. 1.
p. 1.

Ddd p. 1.

INDEX.

p. 1. ann. 5. numer. 36. & 37.
 Cedens bonis omnia bona creditoribus dimittere debet & quid possit retinere. tom. 1. p. 4. c. 4. num. 9.
 Cedens bonis cautionem de solvendo are alieno, cum ad pinguiorem pervenerit fortunam, prestare debet, & tunc non est obligatus, nisi in quantum facere potest. tomo 1. p. 4. cap. 4. n. 10. & 11.
 Cessio bonorum non liberat à naturali vel civili obligatione, sed tantum exceptionem parit, & ideo in anima iudicio tenetur cedens, licet actus ignominioso cesserit. tom. 1. p. 4. c. 5. nu. 12. 13. & 14.
 Cessio ipso jure censetur facta si per spatium sex mensium debitor in carcere maneat, & tunc erit creditoribus tradendus, & qui praferantur, in quo consuetudo servatur. 1. tomo p. 4. c. 5. n. 22. & 23.
 Cessio bonorum non habet locum in criminalibus quacumque poena imposita. 1. tom. p. 5. c. §. 12. num. 119. & quid jure regio statutum. ib. n. 120.
 Cessio bonorum absque actu ignominioso est facienda, precedente condemnatione, vel confessione judiciali. tom. 1. p. 4. c. 5. n. 7. & 8.
 Cessio bonorum quid sit quid operetur, qua ad ejus validitatem requirantur, & quis possit bonis cedere. tom. 1. p. 4. c. 5. n. 4. remis.
 Cessione facta non liberatur fideiussor. tom. 1. p. 4. cap. 5. n. 16.
 In cessione bonorum quid olim & hodie statutum. ibid. n. 20. & 21.
 Cessionem facere non potest, nisi qui carcere detinetur, ad instantiam creditorum vel ad petitionem unius: qua cessio omnibus praedicitur absque citatione. tom. 1. p. 4. c. 5. num. 5. & 6.
 Cessionarius dicitur creditor. 1. tom. p. 4. c. 1. n. 33.
 Cessionis beneficio renuntiari non potest, & an juramento possit. 1. tom. p. 4. c. 5. n. 15.
 Cessionis beneficio non gaudet debitor obligationis descendens ex delicto. ibid. n. 17.
 Cessionis beneficio uti non potest, qui prius petierat quinquennalis dilationis beneficium. 1. tom. p. 4. cap. 6. n. 6.
 Cessionis bonorum processus. t. 1. p. 4. c. 8. n. 1.
 Citandi sunt omnes de quorum praedicio principaliter, non secundario agitur. tom. 1. p. 1. t. 3. num. 39. & 40.
 Citandi modi in foro ecclesiastico traduntur. 2. to. p. 1. c. 1. a. n. 2.
 Citari debet reus personaliter ut habeatur pro confesso non facta contestatione intra novem dies, vel ejus procurator specialiter constitutus ad illam causam. 1. tom. p. 1. t. 6. n. 33. & 34.
 Citasse aliquem asserenti nuntio creditur. 1. tom. p. 1. t. 3. n. 31. & quid jure regio servetur. ib. a num. 32.
 Citatio para remate in executionibus quo modo facienda. tom. 1. p. 4. c. 2. a. n. 43.
 Citatio quid sit. 1. tom. p. 1. t. 3. n. 1.
 Citatio omni jure introducta est. ibid. n. 7.
 Citatio necessaria est ad judicia inchoanda. ibid. num. 3.
 Citatio tolli nec per legem, nec per principem potest. ibid. n. 9. & 10.
 Citatio a jure divino & naturali descendit sed forma citationis a jure positivo. ib. n. 7. & 11.
 Citatio prima est de jure naturali, ideo tolli non potest, secus relique citationes preparatoria sententia. 1. tom. p. 1. t. 3. n. 12.

Citatio pluribus casibus necessarianon est, quia defensio reo non competit. 1. tom. p. 1. t. 3. n. 13. remis.
 Citatio aut realis aut verbalis est, & qua realis verbalisve sit. ib. n. 14. 15. & 16.
 Citatio verborum alia juris, altera hominis, hominis plures species citationis traduntur. tom. 1. p. 1. t. 3. a num. 10. ad n. 38.
 Citatio si faciendafit extra locum judicis, licet intra territorium, necessarium est mandatum in scriptis. ib. n. 27. ubi traditur quid servetur apud Lusitanos.
 Citatio etiam in criminalibus absque judicis mandato non procedit, adeo ut si nuntius sine mandato aliquem personaliter caperet, ejus confessio esset nulla. ibid. n. 28. & 29.
 Citatio quibus casibus sine mandato per nuntium fieri potest. ib. n. 30. remissive.
 Citatio interponi debet à judice competente, licet citatus à non competente teneatur comparere ad allegandum privilegium, nisi notorie constet de incompetencia judicis. ib. n. 41. & 42.
 Citatio ut firma sit, decerni debet per judicem ad instantiam partis, quod praesumitur semper, quando citatio in actus processus invenitur, nisi iudex ex officio procedat. 1. to. p. 1. t. 3. n. 43. ad n. 47.
 Citatio in criminalibus qualis esse debeat. 1. to. p. 4. cap. 4. n. 8.
 Citatio est fundamentum ordinis judiciarii. 2. to. par. 1. c. 2. n. 1. & 2. ubi plura de citatione remissive.
 Citatio per edictum quando fiat, sit licita, qua requirantur ut fiat, ib. usque ad n. 11.
 Citatio quando fiat per proclama. 2. tom. part. 1. capit. 2. n. 12.
 Citatio per tabellionem, vel notarium quando fiat. ib. n. 14.
 Citatio quando remaneat circumducta & sublata, ut reus sit de novo citandus. 2. tomo. part. 1. cap. 3. a n. 7. ad 10.
 Citatio ad duo arctat, scilicet ad comparendum, & in termino comparendum. ib. n. 11.
 Citatio est nulla auctore & reo non comparente. ibidem n. 12.
 Citatio peremptoria, quando dicatur. 2. part. capit. unico. n. 24.
 Citatio nova post peremptoriam, plerumque datur. ibid. n. 26.
 Citatio peremptoria jure regio ad primum decretum non est necessaria. ib. n. 30.
 Citationi destinatus nuntius absque commissione, & mandato judicis citare non potest, 1. tomo. part. 1. temp. 3. n. 26.
 Citationis per nuntium tam intra, quam extra civitatem praxis. 2. t. p. 1. c. 3. a n. 15. ad n. 24.
 Citatus remanet ipso jure excommunicatus per incusationem contumacia termino elapso, neque auditur non solutis expensis. 1. to. p. 1. ann. ult. n. 13. & 14.
 Civitate interdicta suburbia interdicta non videntur. 1. to. p. 1. t. 5. n. 69.
 Clausula omnium libellorum, sententiarum, petitionum, & aliorum actuum judicialium hujus operis explicantur in singulis libellis, ubi continentur, ubi an sint necessariae, vel in usu, & alia plura leges.
 Clerici in spiritualibus, à seculari potestate jure divino, in ceteris causis jure positivo sunt exempti. 2. to. pral. 2. n. 2.

Clerici

INDEX.

Clerici prima tonsura casu quo amiserunt privilegium fori, & ultimo supplicio damnantur, non degradantur. ib. n. 8.
 Clerici si post delictum commissum assumpserunt ordines an possint à seculari iudice puniri. ib. num. 8. remis.
 Clerici si à laico instituantur heredes, testamenti publicatio coram seculari iudice faciendafit. 2. tom. pralud. 2. n. 42.
 Clerici pauperes conventi pro debitis quo beneficio utantur. 2. to. 3. p. c. unico. n. 4.
 Clerici non possunt conveniri ultra quam facere possunt nec pro debito incarcerari. ibidem. num. 5.
 Clerici an possint renuntiare beneficio, cap. Oduardus, etiam cum juramento, in quibus casibus locum non habeat. ib. n. 6. n. 7. praxis praecipitur.
 Clerici ut incarcerentur quid observandum. 2. to. p. 4. cap. unico. n. 2.
 Clerici non pro quolibet delicto incarcerandi sunt, & quando sint incarcerandi qua observentur, ib. num. 5.
 Clerici damnati poena perpetua carceris, an possint testari & institui. ib. n. 8.
 Clericorum vita & conversatio qualis esse debeat. ibidem.
 Coarctata negativa quomodo probanda. 1. to. p. 5. c. 3. §. 6. n. 68.
 Commodatum à precario in quo differat. 3. tom. cap. 6. §. 9. n. 3.
 Commodatarius quando de dolo & culpa teneatur, & quid si res perempta sit apud eum. ibidem. n. 4. & 5.
 Comparitio litterarum semiplenam tantum probationem inducit. 1. to. p. 4. c. 1. n. 27.
 Comparitio coram iudice non inducit expressum consensum prorogationis jurisdictionis ejus. 2. tom. pral. ult. num. 24.
 Comparitio an tribuat jurisdictionem. 2. tom. part. 1. cap. 4. n. 3.
 Compensatio in deposito non admittitur. 3. tom. c. 6. §. 6. n. 11. c. 6. §. 12. n. 32.
 Compensatio est solutio. 1. to. p. 1. t. 8. n. 8.
 Compensatio quando in actionibus bonae fidei, & stricti juris admittatur, & quando & quid sit. 3. tom. cap. 6. §. 12. a n. 31.
 Coloni res quando sint obligatae pro mercede. 3. tom. c. 2. §. 4. n. 23.
 Coloni res invecite in fundo rustico quando sint tacite pro mercede obligatae. 3. to. c. 2. §. 4. n. 23.
 Colonus quis dicatur, & in quo differat ab inquilino. 3. tom. c. 2. §. 4. n. 25. & 26.
 Conci. Triden. conservator Rex Hispaniarum est. 2. to. pral. ult. n. 9. & 10.
 Condemnatus in civilibus, vel criminalibus, intra quod tempus solvere teneatur. 1. to. p. 5. c. 3. §. 12. n. 115. 116. & 117.
 Conclusio in libello quibus casibus necessaria non sit de jure communi. p. 1. t. 4. n. 32. 1. to. remissive.
 Conclusio tam ex parte actoris quam rei est necessaria. 1. to. p. 1. t. 7. n. 30.
 Conclusio an sit de substantia processus. 1. to. par. 1. t. 10. n. 2.
 Conclusio à iudice invitis partibus fieri potest. 1. tom. ann. 1. & 2. n. 3.
 Conclusio quid sit. 1. tom. p. 1. t. 10. n. 1.
 Conclusio in criminalibus licet de jure non sit neces-

saria: ea tamen in praxi utuntur advocati. 1. to. p. 1. cap. 3. §. 6. n. 49. & 50.
 Conclusionem facta ad diffinitivam, potest de jure allegari, cujus allegationis copia parti non datur nisi in actus processus redigatur. 1. to. p. 1. t. 10. n. 7. & 8.
 Conclusionem facta peti potest restitutio, & quid jure regio servetur. ib. n. 9. & 10.
 Conclusionem facta potest deferri juramentum, dummodo ante conclusionem sit petitum, & qua requirantur ad hoc ut deferatur & alia plura remissive ib. n. 11.
 Conclusionem facta admittitur probatio per confessionem partis adversae. ib. n. 12.
 Conclusionem facta admittitur probatio per evidentiam rei & aspectum loci. 1. tom. p. 1. t. 10. num. 14.
 Conclusionem facta ad indagandam veritatem iudex potest inquirere & probationes admittere. ib. num. 15.
 Quod procedit etiam in causis criminalibus ubi ad defensionem rei omnis probatio admittitur. ibid. num. 16.
 Conclusionem facta in criminalibus recipiuntur testes. to. 1. p. 4. c. 3. §. 6. a n. 3.
 Conclusionis forma qua hodie servanda sit. 1. to. p. 1. t. 10. n. 3. ubi plura remissive.
 Conclusionis petitionis copia exhibenda est parti adversae. ib. n. 5.
 Concubinarij materia tractatur remis. 1. to. p. 8. cap. unic. n. 12.
 Conditionis appellatione quid contineatur. 3. tom. cap. 1. §. 1. a n. 4.
 Conductor locare potest alteri nisi aliter convenierit. 3. tom. c. 2. §. 4. num. 27. c. 6. §. 3. num. 2.
 Conductor quis dicatur & ad quid teneatur. ibidem n. 4. & 6.
 Conductor qui propter pestem à domo recessit, non tenetur pensionem solvere, & propter alias causas contentas in 3. to. c. 6. §. 3. numer. 19.
 Confessio partis in actus judiciariis attenditur tanquam probatio. 1. to. p. 4. c. 3. n. 39.
 Confessio à minore sine curatore est nulla licet sponte fiat. 1. to. p. 5. c. 3. §. 4. n. 6. & 7.
 Confessio sola delinquentis non sufficit ad condemnationem, nisi de delicto constet, sed confessio clerici sufficit. 1. tomo part. 5. cap. 3. §. 4. numer. 20. & 21. ubi plura de confessione.
 Confessio in tortura facta nisi sequatur rati habitio non sufficit, & requiritur quod indicia legitima precedant. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. a num. 23.
 Confessio in tortura facta an sufficiat non secuta rati ficatione quando reus in iudicio prius fuit confessus. ib. n. 26.
 Confessionem iudex ab incarcerato priusquam aliquis cum eo loquatur debet recipere. 1. tomo. part. 1. cap. 3. §. 3. n. fin.
 Confessionem iudex à delinquente quo modo recipere debeat. 1. tomo. part. 1. cap. 3. §. 4. a n. 1. & vide n. 13. & 14.
 Confessionem delinquentis solus tabellio assumere non potest. ib. n. 2.
 Confessione delicti à minore facta curator non statim praestet auctoritatem. 1. to. p. 1. cap. 3. §. 4. n. 21. quia non valet confessio.

Conf

INDEX.

Confessionis ratificatio intra quod tempus facienda. 1. tom. p. 1. c. 3. §. 1. 2. a. n. 27.
 Confessus in causis civilibus pro condemnato habetur, secus in criminalibus ubi requiritur condemnatio iudicis. 1. to. p. 1. c. 3. §. 4. num. 18. & 19.
 Confessus minor cum auctoritate curatoris an restituatur. ib. n. 22.
 Confiscationis bonorum pœna jure regio locum non habet nisi in casibus à jure expressis & plura de confiscatione remis. 1. to. p. 1. c. 3. §. 2. n. 19.
 Confiscationis pœna an puniantur clerici ibidem. num. 20.
 Consilium Indorum est regium & ab eo non appellatur. 1. tom. p. 7. c. un. n. 57.
 Constitutio, vide, Lex.
 Contumacia aut vera aut ficta qua fit, & quando committatur. 2. to. p. 1. c. 3. numer. 1. & 2.
 Contumacia quando fit delictum. ibidem. numer. 3. & 4.
 Contumacia crescente debet crescere pœna, & quo modo contra contumacem clericum procedatur, & quibus remediis. 2. to. p. 1. c. 3. a. n. 15. p. 2. c. un. n. 6.
 Contumace reo existente quomodo contra eum procedatur. 1. tom. p. 1. t. 12. a. n. 1. & 2. to. 2. par. c. un. n. 10. & 15.
 Contumace reo existente in respondendo quid iudex debeat facere. 2. to. p. 1. c. 5. n. 43.
 Contumacem esse reum necesse est post litem contestatam, ut procedatur ad sententiam diffinitivam, jure communi, secus regio. 1. to. p. 2. n. 6. & 5.
 Contumax non dicitur ante incusationem contumacia. 1. to. p. 1. t. 6. num. 25. & p. 1. ann. ult. n. 14.
 Contumax verus non auditur appellans. 1. to. p. 1. t. 6. n. 40. & 41.
 Contumax qua pœna puniatur. 2. tom. part. 1. cap. 3. n. 4. & 5.
 Contumax ut quis reputetur quid requiratur. ibid. numer. 6.
 Contumax usque ad primum & secundum decretum compellitur ut radio affectus veniat respondurus. 2. part. c. unico. numer. 15. & in 2. to.
 Vide verbum Missio, & Decretum. Conventio vide Pactum.
 Crimina quadam sunt quorum accusatio cuilibet competit: & tamen non sunt publica. 1. to. p. 5. c. 3. a. numer. 41. ubi exempla traduntur.
 Crimina publica à privatis differunt, & est magni effectus an sint publica vel privata. 1. to. p. 5. c. 3. n. 49. & vide n. 52.
 Crimina publica sunt omnia que continentur in rubricis incipientibus ad legem. ibidem. numer. 48.
 Crimina omnia publica dicuntur jure canonico. ib. num. 50.
 Crimina quadam sunt publica, quadam privata, & qua sint & cur ita appellentur. 1. to. part. 5. cap. 3. a. n. 32. ad n. 40.
 Crimina occulta que dicantur. 1. tom. p. 5. c. num. 12.
 Crimen publicum aut latissime, aut late, aut stricte dicitur. 1. tom. p. 5. c. 3. a. n. 44.

Crimen licet morte delinquentis extinguatur quoad alias pœnas, non tamen quoad pœnam pecuniariam. 1. tomo. n. 29.
 Criminalibus in causis omnis probatio post conclusionem in causa admittitur ad defensionem rei. 1. tom. p. 1. t. 10. n. 14.
 Culpa dolo comparatur. 3. tom. c. 6. §. 6. n. 15.
 Curator bonis dandus debet esse masculus, femina si mater non sit, incapax est. 1. to. p. 3. num. 16.
 Curator bonorum qualis esse debeat. 1. tom. part. 3. num. 17.
 Curator non presumitur suspectus ex quo desideret curam. ibid. n. 18.
 Curator bonis dandus quid ante administrationem teneatur facere. ib. n. 19.
 Curator bonorum defuncti quid teneatur facere ante administrationem. 1. to. ib. n. 22.
 Curatori bonorum absentis, non datur decima. 1. to. ib. n. 21.
 Curator absentis, vide Absentis curator.
 Custos carceris, vide Carceris custos.

D.

Dare verbum importat translationem domini. 3. tom. c. 1. §. 1. n. 9.
 Debitor bona possidens numquam ducitur ad carcerem, nisi pro fiscali debito. 1. tomo. part. 4. cap. 4. n. 3. & 4.
 Debitor olim jure regio creditoribus tradebatur, ut eis serviret donec arbitrio iudicis debitum esset solutum, & quid postea pragmaticis sit cautum. 1. tom. p. 4. c. 5. n. 20. & 21.
 Decima qua actione petantur. 2. tomo. part. 1. cap. 5. n. 4.
 Decima, aut pradiales, aut personales, aut mixtae, & ubi solvantur. 2. to. p. 1. c. 5. a. n. 6.
 Decima ubi solvi debent, quando quis audierit divina officia in una parochia in hyeme, & in alia in aestate, vel si habuerit plura domicilia in diversis parochiis, vel quando dubitetur cujus parochia domus sit. 2. tom. p. 1. cap. 5. a. n. 10.
 Decima de omnibus rebus debentur, nisi consuetudine aliud servetur. 2. to. p. 1. c. 5. n. 14.
 Decima de fructibus arborum debentur, licet uno anno plures colligantur fructus. 2. tomo. ibid. n. 19. & 20.
 Decima debentur de proventibus omnium molendinorum, de furnis, piscariis, piscuis, lacte, caseo, butyro, quod fit ex lacte, & fructibus animalium, & quando solvantur. 1. tom. p. 1. t. 1. a. n. 21. ad n. 29.
 Decima agnorum quando solvenda. ib. n. 30.
 Decima debentur de pradiis de novo ad culturam redactis, item ex omni negotio, artificio & militia. 2. to. p. 1. c. 5. n. 31. & 33.
 Decima personales in toto orbe Christiano ex consuetudine non solvantur, & quid in Hispania servetur. 2. to. p. 1. c. 5. n. 34. & 35.
 Decima nulla deducta expensa solvenda, qui contra fecerit peccat mortaliter. 2. tomo. part. 1. cap. 5. n. 36. 37. & 38.
 Decimarum solutio fit secundum consuetudinem. 2. to. p. 1. c. 5. n. 7.
 Decimas integrè non solvens quibus teneatur pœnis. 2. to. p. 1. c. 5. n. 39.
 Decimas non solvens est in peccato, licet ab eo non petantur. ib. n. 41.

Deci-

INDEX.

Decimas subtrahentes, aut impediens excommunicantur. 2. to. p. 1. c. 5. n. 5.
 Decretum primum jure regio citationem primam non requirit. tom. 2. p. 2. c. uni. n. 30.
 Decretum variis modis accipitur in jure. 2. tom. par. 2. cap. uni. n. 17. & in proposito quo modo accipiat. n. 18.
 Decretum quotuplex. ibid. n. 19.
 Decretum variis modis diffinitur, & qua sit aptior primi & secundi decreti definitio. to. 2. par. 2. cap. uni. n. 20. & 21.
 Decretum primum secundumve ut interponatur que requirantur. ib. n. 22. & 23.
 Decretum primum unica citatione fit jure regio si in persona fiat. ib. n. 34.
 Decretum primum ut interponi possit que requirantur. ibid. n. 23. 35. 36. & 39.
 Decretum primum an requiratur libellum. 2. t. par. 2. c. unico. n. 37.
 Decretum primum pro qua petatur quantitate. ibid. n. 38.
 Decretum secundum ut interponatur que requirantur. to. 2. p. 2. c. uni. n. 52. 53.
 Decretum primum secundumve per quem iudicem interponendum, tom. secundo par. 2. cap. uni. n. septuagesimo sexto.
 Vide Missio in possessionem vel missus.
 Decuriones à consistorio deputati, in causis, quibus ad consistorium appellatur, simul cum iudice ordinario loci cognoscunt. 1. tom. p. 6. c. 3. n. 11. & 12.
 Decuriones an possint cognoscere de causis excedentibus summam decem millium marapetinarum, & si cognoscant an sententia valeat & quando. 1. to. p. 6. ca. 3. a. n. 7. & 17.
 Defendendo se qui delictum commisit, non punitur. 1. to. p. 5. c. 3. §. 6. n. 72.
 Defendendo se qui occiderit clericum nec excommunicatus, nec irregularis efficitur. ibid. n. 73.
 Defensio est juris naturalis neminique deneganda. 1. tom. p. 1. t. 3. n. 3. 4. & 5. & p. 5. c. 3. §. 6. n. 72.
 Defensio cum moderamine inculpatæ tutele que dicitur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 75. & 76.
 Defensio non solum pro se, verum pro rebus & consanguineis est licita. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. num. 74.
 Defensio qualiter probetur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 6. n. 104.
 Defensionis modum excedens non ordinaria sed mitiori pœna puniendus. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. a. num. 77.
 Defuncti creditores quo modo contra eum, sive publici sive privata habeant instrumenta, actionem intentare debeant contra ejus bona. t. 1. parte tertia. n. 22.
 Defuncto quando fiscus successerit, circa creditores quid observandum. ib. n. 23.
 Delegatus principis dignior est ordinario. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 14.
 Delegatus ab alio, quam à principe potest post litem contestatam causam aliis committere secundum commanem lege regia probatam, licet contraria communis sit verior jure communi. 1. to. p. 1. t. 6. n. 18.
 Delegari ab episcopis vel aliis iudicibus ecclesiasticis possunt causa mixti & meri imperii jure pontificio, secus civili. 2. tom. pral. 2. n. 1. & 2.
 Delicta qua levia, qua gravia, graviora & gravissima sint, & cur ita appellentur. 1. tom. p. 5. c. 3. a. num. 53. ad num. 60. & p. 5. c. 3. num. 68.
 Delicta an sint levia, gravia vel gravissima arbitrium iudicis est, sed alii ex qualitate criminis cognoscenda affirmant. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 65. & 66.
 Delicta gravia qua à regio senatu esse, responsum fit interrogante rege. ib. n. 67.
 Delicta ordinaria vel extraordinaria que sint. 1. tom. ibid. n. 69.
 Delicta nominata & innominata que sint, & cur ita appellentur. ib. n. 70. & 71.
 Delicta capitalia vel non capitalia quo modo cognoscantur. 1. tom. p. 5. c. 3. a. num. 72. ad num. 76.
 Delicta mere ecclesiastica, vel secularia vel mixta que sint. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 77. ad n. 82.
 Delicta quadam publica, quadam privata sunt, & in privata sola pars offensæ agere potest. 3. tom. p. 1. t. 9. n. 67. & 68.
 Delicti atrocitas quibus modis contingat. 1. tom. p. 1. cap. 3. §. 6. n. 41.
 Delicti persecutio, parti laica, & reipub. datur. 3. tom. c. 4. §. 1. n. 4.
 Delictorum investigatio potissima pars est bene regendi temp. tom. 1. in summa part. 5. n. 1.
 Delictorum materia nimis mutata est consuetudine, & statutis. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 52.
 Delictorum executio & publicatio diu fieri debet. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 62.
 Delictorum executio si non fiat ad quid teneatur iudex non impediens iusta causa. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 64.
 Delicto commisso iudex & tabellio quem debent ordinem servare. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. a. num. 2.
 Delictum constare debet prius esse commissum, quam iudex ad aliquem actum perveniat. 1. tom. par. 5. cap. 3. n. 1.
 Delictum aliquando pluribus pœnis punitur, & tunc quid servandum. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 43. & 44.
 Delinquentem si iudex ab ecclesia de facto extraxerit, antequam de immunitate constet, quid iudex ecclesiasticus & clerici circa defensionem ecclesia observent, quomodo iudex laicus puniatur, & ecclesia ante omnia restituatur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 15. & 16.
 Delinquentes quando personaliter capi & in carcerari possint. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 2. n. 1. 2. & 3.
 Delinquentis capi bona sunt confiscanda à iudice coram tabellione & deponenda. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 2. n. 18.
 Delinquens capi potest absque aliqua citatione iudicis ex summaria informatione resultantibus si pœna corporalis sit. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. num. 5.
 Delinquens absque mandato iudicis capi non potest ab aliquo publico officiali, nisi in flagranti delicto. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 2. n. 5.
 Delinquens ad ecclesiam confugiens invitus non extrahitur, nisi quibusdam casibus. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 1.
 Delinquens ab ecclesia extrahitur quando constat eum non posse gaudere immunitate ecclesia etiam sine licentia episcopi vel rectoris. ibid. n. 2.
 Delinquens si dubitetur an possit gaudere immunitate ecclesia quid faciendum. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 3.

E e e

Delinq

Suarez de Paz Praxis Eccl.

INDEX.

- Delinquens confugiens ad sacerdotem portantem sacram eucharistiam, gaudet immunitate ecclesiae. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 36. ubi dua fallentiae ponuntur.
- Delinquens confugiens ad ecclesiam quem iudex persequatur, gaudet immunitate, item si se exemerit ab ejus manibus, vel si carceres fregerit, & confugerit, vel si juramentum de redeundo praestiterit custodi, vel si paratus ad mortem, cum ad supplicium duceretur, aufugerit ad ecclesiam. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 40. ad n. 45.
- Delinquens ad ecclesiam confugiens immunitate gaudet licet inveniatur eam clausam, & manu portas apprehendat. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 46.
- Delinquens si per vestem extensam ab ecclesia extrahatur restituitur. ib. n. 47.
- Delinquens gaudet immunitate si cum ad supplicium duceretur obviam habuit cardinalem, qui galerum purpureum in capite ejus poni fecerit. ibid. n. 48. ubi n. 49. dicitur poenam fore mitigandam.
- Delinquens confugiens ad personam vel statuum principis vel palatia aliorum nobilium an gaudeat immunitate. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. a. n. 50. ad n. 52.
- Delinquens ad ecclesiam confugiens non debet violenter extrahi quantumcunque grave sit crimen, nisi publicus latro vel nocturnus depopulator agrorum sit. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. num. 55. 56. & 63.
- Delinquens qui negavit delictum potest si convictus fuerit probare, ad sui defensionem fecisse. 1. to. p. 5. c. 3. §. 6. n. 8.
- Delinquens non tenetur veritatem fateri, nisi quando juste interrogatur. 1. tom. p. 5. cap. 3. §. 4. n. 13. 14. & 15.
- Delinquens quando injuste interrogatur non potest simpliciter negare veritatem, sed cum subterfugio verborum, alias si cum juramento neget, peccat mortaliter. ibid. n. 16. & 17.
- Delinquens potest petere a iudice ut praecipiat parti offense, accusationem proponere, intentando si opus fuerit remedium legis diffamari. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 5. n. 4. & 5.
- Delinquens absens, vide absens, reliqua vide verbo, Immunitas.
- Denunciandi maleficia officiales quis possit creare. 1. tomo. p. 5. c. 2. n. 3. & 4.
- Denuntiatio definitur. ib. n. 2.
- Denuntiatio fit dupliciter. ib. n. 3.
- Denuntiationes requisita in matrimonio ut omitantur an possit episcopus, vel ejus vicarius dispensare. 2. tom. pral. 3. num. 12. ante medium.
- Denuntiationis varia species in jure reperiuntur. ib. pral. 3. n. 2.
- Denuntiationis processus describitur. 1. tom. p. 5. ca. 2. §. unic. n. 1.
- Denuntiationis libellus an sit necessarius. ibid. numero 2.
- Denuntiationis per viam quomodo procedatur. 1. tom. p. 5. c. 2. §. unic. n. 7. 8. & 9.
- Denuntiationis calumniosus actor punitur. 1. tom. p. 5. c. 2. §. unic. n. 4.
- Denuntiationis modus procedendi est ordinarius. 1. tom. p. 5. c. 2. §. unic. n. 1.
- Depopulator nocturnus agrorum quis dicatur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 67.
- Deposio testium vide testium depositio.
- Depositarius depositi extrajudicialis a parte eligitur. 3. tom. c. 6. §. 8. n. 7.
- Depositarius ad quid teneatur. ib. n. 9.
- Depositarius qui rem negaverit apud se depositam infamis efficitur. ibid. n. 11.
- Depositarius negans rem apud se depositam, quando in duplum teneatur & quare. 3. tom. ibid. num. 13.
- Depositarius de dolo & lata culpa tenetur, sed non de levi, levissima, aut casu fortuito. ibid. num. 14. & 15.
- Depositarius eligere debet iudex, qui semper idoneus praesumitur, etsi non fuerit, tenetur iudex & quando non teneatur. 3. tom. ibid. num. 5. & 6.
- Depositum quid sit. 3. tom. c. 6. §. 6. num. 2.
- Depositum aut judiciale aut extrajudiciale est. ib. num. 3.
- Depositum judiciale quod dicatur. ibid. n. 4.
- Depositum extrajudiciale quod dicatur. 3. tom. ib. num. 7.
- Depositum extrajudiciale aut voluntarium est aut necessarium, & quod voluntarium & quod necessarium sit. ib. n. 8. 9. & 12.
- Differentia inter jus canonicum & civile. tom. 1. p. 5. cap. 1. n. 4.
- Dilatio probationum, vide Dilationum probatio.
- Dilationem lege concessam iudex ex causa abbreviare potest. 1. to. p. 1. t. 5. n. 20.
- Dilationem concessam non tenetur debitor aliquam prestare cautionem de solvendo intra tempus dilationis. 1. tom. p. 4. c. 6. n. 5.
- Dilationis termino elapso non potest debitor uti beneficio cessionis. ib. n. 6.
- Dilationis quinquennalis beneficium, ut concedatur debitori qua debeant concurrere. 1. to. part. 4. cap. 6. a. num. 1.
- Dilationis quinquennalis processus describitur. tom. 1. p. 4. c. 9. a. n. 1.
- Discussio authentica, hoc si debitor. C. de pignoribus habet locum in hypotheca dotali. p. 1. c. 8. num. 5.
- Dispensatio cum causa cognitione & summa maturitate facienda. 2. tom. pral. 3. num. 12. in medio.
- Divinam majestatem ledere gravius est quam temporalem. 1. to. p. 5. §. 11. n. 50.
- Divinum jus a Pontifice Romano ex causa potest interpretari. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 48.
- Divisio hujus operis. 1. tom. in prooemio operis num. 25.
- Dolore intenso promotus non est in plenitudine intellectus. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. num. 79.
- Dolus dans causam contractui quando contractum ipso jure annullat. 3. tom. c. 1. §. 1. a. numer. 11.
- Dolus quando dicitur dare causam contractui, vel incidere in contractum. ib. n. 15. 16.
- Dominium utile vel directum quid sit. 3. tomo. cap. 1. §. 3. n. 8.
- Dotales res mobiles, vel immobiles quo modo restituantur. 3. tom. c. 6. §. 12. n. 24.
- Dos soluto aut constante matrimonio quomodo repetatur. 3. tom. c. 6. §. 12. a. num. 20.
- Dos profectitia aut adventitia qua sit & cui competat repetitio. 3. tom. c. 6. §. 12. a. num. 20.
- Dotis causa an pertineat ad ecclesiasticum iudicem sitque

INDEX.

- fitque mixti fori. 2. tom. pral. 2. n. 21.
- Dotis privilegia duo traduntur. 3. tomo. cap. 6. §. 12. a. n. 7.
- Dotis qua sint actiones. 3. tom. c. 6. §. 12. numer. 1.
- Duple de cabeca valor perpenditur. tom. 1. part. 7. cap. unico num. 76.
- E
- E**cclesia per desuetudinem perdidit jus exigendi poenam pecuniariam triginta librarum argenti a iudicibus extrahentibus delinquentes de ecclesia. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 16. in medio.
- Ecclesia destructa absque auctoritate episcopi, si spes reedificationis est, omnia privilegia retinet. 1. tomo. ib. n. 38.
- Ecclesiarum immunitas, vide Immunitas.
- Ecclesiasticus iudex, vide Iudex.
- In ecclesia delinquens quando extrahatur si ad eam confugiat vel non, vide Delinquens.
- Ad ecclesiam fugiens, non debet ibi catenis vel alio modo ligari, nec obsideri de jure, secus de consuetudine, donec causa immunitatis terminetur. 1. tom. part. 5. c. 3. §. 3. num. 4. 5. 6. & 7. & p. 5. cap. 3. §. 3. n. 174. cum tribus sequentibus.
- Ecclesiis debitus honor propter reverentiam non est ob culpam hominum aufrendus. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 3. n. 39.
- Emptio consensu perficitur, & qua requirantur in emptione, & quando sit locus poenitentiae. 3. tom. cap. 6. §. 1. a. n. 5.
- Episcopi auctoritate locus constructus religiosus efficitur, nec potest ad usus humanos redire. 1. tom. part. 5. c. 3. §. 3. n. 28.
- Episcopi sunt procuratores, & defensores rerum ecclesiarum suarum dioecesium, & pro eis agere possunt, sine consensu capituli. 2. tom. pral. 4. n. 2. & 2.
- Episcopi & ejus officiales quid faciant antequam procedant ad clericorum capturam. 2. tomo. part. 4. cap. 1. n. 4.
- Episcopi qualiter se habere debeant in corrigendis excessibus clericorum. 2. tom. p. 4. c. unico. num. 3.
- Episcoporum munus quod sit, & quid teneantur facere. 2. tom. pralud. 4. n. 3. & 4. & ibid. tom. 2. par. 4. cap. uni. n. 1.
- Episcopus potest absolovere excommunicatum a Praelato inferiori. 2. to. pral. 1. a. n. 9.
- Episcopus non potest de subdito alterius episcopi cognoscere, neque eum ordinare, & quid facere teneatur in sua dioecesi. 2. to. pral. 1. n. 1. 2. 3. & 4.
- Error communis facit jus. 3. tomo. capit. 2. §. 1. a. num. 9.
- Error juris licet non excuset a culpa, excusat a dolo. 3. tom. c. 4. §. 1. a. n. 32.
- Eucharistia sacramentum ad clericum portantem confugiens delinquens gaudet immunitate. 1. to. p. 5. cap. 3. §. 3. n. 36.
- Exceptio non in genere, sed in specie proponenda est. 1. tom. p. 1. t. 6. n. 22.
- Exceptio declinatoria fori quomodo proponenda sit. 2. tom. p. 1. c. 6. n. 2.
- Exceptio peremptoria quid sit. 1. tom. p. 1. t. 7. numer. 1.
- Exceptio & actio sunt correlativa. 1. tom. part. 1. t. 5. n. 2.
- Exceptio criminis non admittitur contra spoliatum. ib. n. 4. & 5.
- Exceptio omnimode incompetencia in quacunque parte litis opponitur. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 24. & 25.
- Exceptio incompetencia cum qua protestatione proponenda sit. 1. tom. ib. n. 30. & 31.
- Exceptio excommunicationis opponitur agenti ad repellendum eum a iudicio. 1. tom. ibidem. num. 57.
- Exceptio dilatoria cum intra novem dies sit probanda, necessarium est in libello exceptionis litem contestari, & qua ratione. 1. tom. ib. n. trigesimo secundo. 33. 34.
- Exceptio excommunicationis dilatoria est, & ante litis contestationem opponenda. 1. tom. part. 1. t. 6. num. 57. & 58. tamen potest in quacunque parte litis opponi, licet scienter a reo fuerit omissa. 1. tom. part. prima. t. 6. num. 59. & 60.
- Exceptio loci non tuti in quacunque parte litis opponi potest. ibidem numer. 61. ubi n. 6. ponitur differentia inter hanc & illam exceptionem.
- Exceptio litis pendencia dilatoria est, & ante contestationem opponenda. 1. tom. p. 1. t. 6. num. 81.
- Exceptio nullitatis ex defectu incompetencia iudicis in quacunque parte litis & quocunque tempore opponitur. 1. tomo. parte prima. t. 5. n. octuagesimo tertio. 84. & 85.
- Exceptio dilatoria, vel declinatoria, est ante litis contestationem opponenda. 1. tomo. parte prima. t. 4. numero. 66. & parte prima. t. 5. numero. 14. ubi limitationes traduntur.
- Exceptio dilatoria intra quod tempus sit proponenda. ib. n. 16. p. 1. t. 5. n. 32.
- Exceptio dilatoria differt non tamen extinguit negotium. 1. tom. par. 1. t. 5. numer. 12. ubi num. 13. harum dilatarum tres species proponuntur.
- Exceptio peremptoria intra quod tempus opponenda, regulariter vel quando opponitur ad excludendum factum, & intentionem agentis sine actione. 1. tom. p. 1. t. 6. n. 55. & p. 1. t. 5. n. 9. & 10.
- Exceptio recusationis qua declinatoria est primo loco opponenda. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 21.
- Exceptio declinatoria fori seu incompetencia deinde opponenda est ne aliam exceptionem opponens, videatur in iudicem non suum consentire. ibid. num. 22. ubi a num. 24. limitationes lege.
- Exceptionem peremptoria opposita in vim dilatoria ad impediendum ingressum litis si in ea succubuit reus, poterit post litem contestatam eandem opponere in vim peremptoria, & novos testes super ea producere. 1. tom. part. 1. t. 7. num. 7.
- Exceptionem excommunicationis objiciens tenetur exprimere, an sit major, vel minor, & nomen excommunicatoris. tom. 1. p. 1. t. 5. n. 63.
- Exceptiones si reus non probaverit intra terminum a iudice concessum in expensis damnatur. 1. tom. p. 1. t. 7. n. undecimo. ubi traduntur hujus regulae limitationes remissive.
- Exceptiones si testibus vel instrumentis probandae sunt.

INDEX.

sunt, quid observari debeat. 1. tom. parte prima. t. 7. n. 13. & 14.

Exceptiones objici possunt publicatis attestacionibus. ibidem num. decimo sexto. ubi dicitur quid in minore observetur.

Exceptiones dilatoria in foro ecclesiastico intra quod tempus proponenda. 2. tom. p. 1. c. 6. numer. 1.

Exceptiones plures dilatorias habens debet prius opponere exceptionem recusationis iudicis. & super illa tantum erit procedendum. secundo tomo. ib. n. secundo.

Exceptiones litis finite quomodo opponantur. 1. to. p. 1. t. 7. n. 3. & 4.

Exceptiones qua requirunt altiore indagine si ante litis contestationem opponantur non impediunt litis ingressum: sed reservantur ad merita causa, nisi opponens statim offerat earum probationem. 1. tom. par. 1. t. 2. n. 5.

Exceptiones litis finite quando opponuntur in vim peremptoriarum ad merita causa, debent objici post litem contestatam ante sententiam diffinitivam. ib. n. 8.

Exceptiones peremptorias, quasdam opponi posse post diffinitivam. ib. n. 9. remissive.

Exceptiones peremptoria intra quod tempus sint opponenda, tam jure hujus regni quam Portugalia. ib. n. 10.

Exceptiones alia peremptoria dilatoria alia, qua jure primo peremptoria rescriptiones, & dilatoria translationes appellabuntur, quibus hodie anomalas seu mistas addiderunt doctores. 1. tomo. parte prima. t. 5. n. 10. & 11.

Exceptiones declinatorias fori, ut quis non possit opponere traditur cautela, & contra cautela. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 27. & 28.

Exceptiones dilatoria plures uno libello possunt cumulari. 1. to. p. 1. t. 5. n. 38.

Exceptiones mista qua aliarum naturam non sequuntur, ut exceptio excommunicationis in quacunque parte litis opponuntur. to. 1. p. 1. t. 5. numer. 82. & alia plures ibidem nominata. num. 83.

Exceptiones opponens peremptorias si persona sit, qua restitui potest, transactis viginti diebus restituitur cum denegatione alterius restitutionis. 1. tomo. parte prima. t. 7. n. 15.

Exceptiones qua executionem impediunt ponuntur in verbo (Executionem impediunt.)

Exceptionis definitio. 1. tomo. parte prima. t. 5. n. 1. & 2.

Exceptionis dilatorie cognitio fit summarie. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 36.

Exceptionum peremptoriarum qua litis finite sint. 1. tom. p. 1. t. 7. n. 2.

Exceptionum dilatarum cognitio, & pronuntiatio summarie ante diffinitivam sententiam ventilanda. 1. tom. p. 1. t. 6. n. 84.

Exceptionum dilatarum tempus per judicem an possit abbreviari. 1. tom. p. 3. t. 5. a n. 18. ubi n. 20. respondetur posse.

Excipere quis potest licet accusare non possit. 1. tom. p. 1. t. 5. n. 6.

Excipiendo qui crimen objicit non dicitur recusare. ib. n. 7.

Excommunicatio est major poena omnibus qua sint in ecclesia. 1. to. p. 1. t. 5. n. 66.

Excommunicatio minor, qua nihil ultra peccatum mortale operatur, sufficiens non est ad contumacia-

ces refanandos, ibid. nu. 68.

Excommunicationis cum sit mentio de majori intelligitur. p. 1. t. 5. n. 64.

Excommunicationis remedio, ut hodie uti possit qua requirat concilium Tridentinum. to. 2. par. 2. cap. unico. numer. 7.

Excommunicationis sententia in scriptis ferenda, & qua debeant procedere. 2. tom. parte prima. capit. 2. n. 16. 17. & 18.

Excommunicatus majori excommunicatione non habet potestatem standi in iudicio. tom. 1. parte prima. t. 5. numer. 40.

Excommunicatus cogendus est suis adversariis respondere quando convenitur: licet ipse non possit convenire. ib. nu. 42. & 43.

Excommunicatus in iudicium venire compulsus omni defensione uti potest. ib. n. 44. & 45.

Excommunicatorum participationem in actibus divinis jure divino, in actibus humanis jure humano prohibitum. ib. n. 46. & 47.

Excommunicatus persistens in excommunicatione sive clericus sive laicus fuerit quo remedio afficiendus. to. 2. par. 2. c. un. n. 9.

Excommunicatus per procuratorem respondere tenetur de honestate, sed in causis arduis non compellitur procuratorem constituere. tom. 1. parte quinta. numer. 50. 51. & 52. sed verior sententia est etiam in arduis debere procuratorem constituere. ibidem num. 53. & 54. sequen.

Excommunicatio communicans peccat. numero 60. ibidem.

Excommunicatus jure veteri vitandus erat eo ipso, quod constabat eum esse excommunicatum hodie post publicationem. ib. n. 70. 71. & 72.

Excommunicatus non est vitandus ante denuntiationem quamvis excommunicatio duobus testibus famave probetur. ib. n. 73. & 74.

Excommunicatio est nervus ecclesiastica disciplina ad compescendos contumaces. tomo. 2. parte secunda. cap. unic. num. 7.

Excommunicatus etiam nominatim, & speciatim ante denuntiationem non est vitandus. ibidem. numer. 75. & 76.

Excommunicatus ita notorie ut nulla possit excusatione celari etiam ante denuntiationem vitandus est. ib. num. 77. & 78.

Excommunicatus notorius necessario denuntiandus non est. ibid. 78. & 79.

Excommunicatus a iudicio, vel alia communione ante denuntiationem vitandus non est nisi notorie excommunicatus est. ib. n. 8.

Excommunicatus ab inferiore episcopo potest ab episcopo absolvi. 2. to. pral. 1. n. 9.

Excussio prius est in bonis debitoris facienda quam revocatoria intentetur. 3. to. c. 2. §. 3. n. 17.

Excussio prius facienda in bonis debitoris cum citatione tertii possessoris, quam agatur contra tertium possessorem. 3. tom. c. 1. §. 4. num. 35. & 39. nisi sit appositum pactum de non alienando rem obligatam. numero. 36. & 37.

Executioni, ut mandetur instrumentum non certa & liquida quantitatis: item conditionem, vel diem habens qua observanda sint in praxi. tom. 1. p. 4. c. 1. a num. 15. usque ad n. 18. & p. 4. c. 2. n. 16.

Executionem legatarius an possit contra heredem petere. to. 1. p. 4. c. 1. n. 19. & 20.

Executionem habet paratam scriptura privata a reo coram iudice recognita jure Regio, secus communi

INDEX.

communi jure to. 1. ibid. n. 21. ubi n. 26. ponitur, quid observandum sit, quando reus talem scripturam negaverit.

Executionem paratam habet legatum ad pias causas. 3. to. c. 4. §. 1. n. 49. & 50.

Executioni mandari non potest scriptura privata pro recognita habita ob contumaciam rei. to. 1. p. 4. cap. 1. n. 25. & ibid. n. 54.

Executioni mandari non potest scriptura privata debitoris a tertio subscripta si a debitore negetur, etiam si trino teste notata sit. to. 1. p. 4. c. 1. n. 29. & 30.

Executioni mandatur instrumentum, quod habet diem paratam non solum ad petitionem nominati in eo, verum etiam ad petitionem cessionarii. to. 1. p. 4. cap. 1. n. 32. & 34.

Executio fit contra heredes defuncti pro hereditariis portionibus, nisi aliquod prelegatum, vel melioratio fuerit facta, vel executio petatur in re specialiter hypothecata. to. 1. p. 4. c. 1. n. 37. 38. & 39.

Executio contra heredem non potest peti intra tempus conficiendi inventarium, neque post, ultra vires hereditarias. to. 1. p. 4. c. 1. num. 40. & 41.

Executio contra heredes post dies decem a morte defuncti peti potest. to. 1. p. 4. c. 1. n. 41.

Executio peti non potest contra illum, cujus sanguineus vel affinis mortuus fuit intra novem dies a morte defuncti. to. 1. p. 4. c. 1. num. 47.

Executio per viam actus si petitur, libellum offerri litemve contestari non est necesse. to. 1. p. 4. cap. 2. n. 1. ubi late traditur, quo ordine sit via executiva procedendum, & qualiter intentetur. n. 13.

Executio sententia extra territorium judicantis quomodo facienda. to. 1. part. 4. cap. 2. n. 5. vel si virtute contractus petatur coram iudice loci contractus. n. 6. & 7.

Executio virtute contractus peti potest coram iudice loci contractus, si ibi inveniat debitor, si non inveniat, etiam ad requisitionem iudicis non remittitur per iudicem sui domicilii, nisi in dicto contractu reus se submiserit foro loci contractus vel aliis casibus, & tunc quomodo fiat executio. to. 1. p. 4. cap. 2. n. 8. 9. & 10.

Executio virtute contractus, in qua reus renunciat proprio foro se submittere foro aliorum iudicum quomodo facienda. to. 1. p. 4. c. 2. n. 12.

Executio coram quo iudice petenda. tom. 1. p. 4. c. 2. a n. 1. usque ad n. 14.

Executio qualiter petenda, tom. 1. p. 4. c. 2. numero 18.

Executio in persona, & bonis debitoris facienda est si personali actione tenetur, sed quando hypothecaria intentatur, in re hypothecata fieri debet. tom. 1. part. 4. cap. 2. n. 26. & 27.

Executio tam pro quantitate debiti, quam pro expensis fit. ibid. n. 28. & qua expensarum appellatione contineantur. n. 29.

Executio prius in mobilibus rebus facienda cum fideiussore de evictione, si in immobilibus prius fiat est nulla: quibus deficientibus realiter reus capitur, nisi sit persona privilegiata, & qua sint persona privilegiata. tom. 1. p. 4. c. 2. n. 32. 33. & 34.

Executio in quibus rebus fieri non possit. to. 1. p. 4. cap. 2. n. 24.

Executio instrumenti equiparatur executioni sen-

tentia. 1. tom. p. 4. c. 2. n. 3.

Executio realis vel personalis cum fieri potest abstinendum est a censuris ecclesiasticis. tom. 2. part. 4. cap. 1. n. 9.

Executio fieri potest in fructibus beneficii jam perceptis. to. 2. p. 2. c. 1. n. 74.

Executionem habet paratam juramentum decisorium a parte parti delatum. tom. 1. p. 4. c. 1. num. 52.

Executionem habet paratam confessio partis in iudicio facta ibi. n. 53. & ibi, qua debeat confessio continere, ut exequi possit, & an facta confessio ob contumaciam partis exequi possit. ibid. n. quinquagesimo quarto.

Executionem habet paratam transactio coram iudice, vel tabellone facta. ib. n. 55. & 56.

Executionem paratam qua habeant remissive. tom. 1. p. 4. c. 1. n. 56.

Executionem petens debet protestari se esse paratum recipere in solutionem debiti omne, quod solutum apparuerit, & cur id fieri oporteat. tom. 1. par. 4. c. 2. n. 18. 19. & 20.

Executionem petens debet jurare de malitia. ibid. n. 18. & 21.

Executio exceptio impediens legitima esse debet. to. 1. p. 4. c. 2. n. 49.

Executio impediunt exceptio solutionis pacti de non petendo usuram, id est, quod sit usurarius contractus, vel vi, aut metu celebratus falsitatis contra substantiam instrumenti: secus contra accessoria veluti hypothecam, vel poenam. to. 1. p. 4. c. 3. n. 1.

Executio impedit exceptio nullitatis instrumenti provenientis ex defectu solemnitatis veluti, si contractus a filiofamilias scholari, vel pupillo sine auctoritate fuerit celebratus patris, vel tutoris, aut custodis, vel cum solutio destinatur in tempus quo debitor extiterit heres alicujus. to. 1. p. 4. c. 3. n. 3. & 4.

Executio impedit exceptio quod solutio destinata sit cum aliquis uxorem duxerit, vel si obligatio a muliere facta sit sine consensu mariti, qua exceptiones opposita, licet non probate intra decem dies oppositionis admittuntur. ibid. dist. num. 4.

Executio impedit exceptio non numerata pecunia si intra biennium opponatur: quo casu probatio contrarii incumbit creditori. tom. 1. part. 4. cap. 3. n. 5.

Executio impedit exceptio rei non tradita. ibid. n. 6.

Executio impedit exceptio reconventionis si durante iudicio executorio de ea constet iudici. ib. num. 7.

Executio impedit exceptio omnis probabilis in continenti. ib. n. 7.

Executio impedit exceptio compensationis. ib. num. 8.

Executio impedit petitio restitutionis in integrum per minorem facta contra instrumentum, vel sententiam. ibid. n. 9.

Executio impedit exceptio quod causa debiti in instrumento non contineatur. tom. 1. ibidem numero 10.

Executio impedit exceptio quod instrumentum non est publicum, nec authenticum nisi contrarium a producente probetur intra decem dies, praterquam si agatur de modico prejudicio. tom. 1. parte quarta. cap. 3. numer. 16.

Executionem impedit exceptio quod dies solutionis non cessit : quinimo iudex ex officio debet repellere creditorem ante diem agentem, nisi debitor sit suspectus de fuga. *ibidem*. numero septimo. 17. 18. & 19. & parte quarta. c. 4. num. 7.

Executionem impedit exceptio pendencia compromissi. to. 1. p. 4. c. 3. n. 20.

Executionem petitam virtute compromissi, vel sententia arbitri, qua exceptiones impediunt remissive. tom. 1. p. 4. cap. 3. num. 21. & ibi qua requirantur pro forma, ut sententia arbitri exequatur.

Executionem impedit exceptio, quod summa pro qua petitur non est comprehensa in instrumento. *ibid.* n. 23.

Executionem sententia criminalis qualibet legitima exceptio impedit. *ib.* n. 24.

Executionem impedit exceptio iuramenti appositi in contractu de se valido inter laicos, in foro ecclesiastico non impedit, imò jus exequendi perpetuatur, neque decennio amittitur. tom. 1. part. 4. cap. 3. n. 25.

Executionem impedit exceptio qua oritur in ipsa executione factione missionis alicujus solemnitate. *ibid.* n. 26.

Executionem impedit exceptio quod instrumentum pradiatum non est principale, quamvis de ejus tenore testes deponant citata parte. *ib.* n. 27.

Executionem impedit exceptio qualibet qua impediret in provincia in qua fuit celebratum instrumentum. to. 1. p. 4. c. 3. n. 28. & 29.

Executionem impedit litis pendencia coram iudice ecclesiastico super relaxatione iuramenti appositi in contractu de se valido, vel super contractu usurario. tom. 1. p. 4. c. 3. n. 30. & 31.

Executionem impedit qualibet exceptio, qua de jure communi opponi poterat si creditor renuntiaverit beneficio legum Regni. tom. 1. p. 4. c. 3. n. 32.

Executionem impedit quod illud reddit inefficax. *ibid.* n. 33.

Executionem impediunt plures exceptiones legitime intra decem dies probata, qua referuntur remissive. to. 1. p. 4. c. 3. n. 34.

Executionem non impedit exceptio qua ante sententiam (cujus virtute executio petitur) fuit apposta, & nihilominus condemnatio secuta. *ibidem* numero trigesimo quinto.

Executionem impediunt exceptiones per partis contemptum elapsis decem diebus probari nequeunt. to. 1. *ib.* n. 39.

Executionem impediunt exceptiones, quando quis vult testibus longe absentibus probare, quid observetur. to. 1. *ibid.* n. 40.

Executionem paratam qua habeant. to. 1. p. 4. c. 1. n. 2. & p. 4. c. 1. n. 1.

Executionem paratam qua hodie habeant, & quo ordine in via executionis procedatur, & qua executionem impediunt traditur remissive. *ibid.* num. 6.

Executionem paratam habet sententia in auctoritate rei iudicata transacta: de qua executione arguitur ad executionem instrumenti. p. 4. cap. 1. n. 12. & 3.

Executionem paratam habet sententia arbitri, arbitratoris, & amicabilem compositoris, de jure Regio, secus de jure communi. *ib.* n. 4.

Executionem paratam habent de jure Regio instrumenta publica, & qua non habeant. *ibid.* nu. 6.

Executionem paratam an habeant instrumenta publica carentia clausula guarentigia. tom. 1. *ibid.* a n. 9. usque ad 12. ubi n. 10. ponitur formula clausula guarentigia.

Executionem paratam habent in foro ecclesiastico qua de jure Regio in foro seculari, licet diversus sit procedendi stylus. 2. tom. part. 3. cap. uni. num. 1.

Executionem petens debet jurare de malitia. tom. 1. p. 4. c. 2. n. 18. & 21.

Executione facta sive probata sint, sive non exceptiones, quid a iudice faciendum. to. 1. p. 4. c. 3. n. 41. 42. & 43.

Executione facta si ab ultima executionis sententia fuerit appellatum quid servetur. *ibid.* n. quadragesimo tertio & 44.

Executione petitam iudex coram quo petitur potest recusari. to. 1. p. 4. c. 3. n. 45. & 46.

Executione facta quando tertius opponitur, vide oppositio tertii, vel oppositor tertius.

Executione facta praconia in bonis mobilibus & immobilibus, quo ordine preferenda. tom. 1. part. 4. c. 7. a n. 6.

Executioni mandatur instrumentum non solum contra contentum in illo, verum contra ejus heredes pro hereditariis portionibus si prius heres citetur, & liquidetur esse heredem. tom. 1. p. 4. c. 1. n. 30. & 37. & p. 4. c. 1. n. 48. ubi praxis ponitur, & p. 4. c. 2. n. 17.

Executionem habet paratam depositum. tom. 3. p. 4. c. 3. n. 26. & instrumentum publicum. n. 28. & depositum quando habet. a n. 29.

Executioni mandatur instrumentum contra tertium singularem successorem, & possessorem, si specialis hypotheca contineatur in instrumento, & in eo debitor promiserit se rem illam non alienaturum, secus contra. tom. 1. p. 4. c. 1. n. 49.

Executioni mandatur instrumentum nudo pacto compactum. to. 1. n. 51.

Executione petitam iudex quid debeat observare. to. 1. p. 4. c. 2. n. 22. & 24.

Executionis ultima citatio, id est, de trance y remate, in personam rei fieri debet, sed si latitet, vel absit contumaciter ad domum fieri sufficit, & intra quod tempus citatus reus debeat comparere, vel si non comparuerit quid sit observandum. tom. 1. p. 4. c. 2. 43. & 45.

Executionis exceptio impeditiva intra decem dies proponi, & probari debet, neque sufficit testes esse juratos intra illos, nisi examinati fuerint, nam postea examinari non possunt, nisi culpa iudicis, vel notarii non fuerint examinati qua culpa non praesumitur, nisi praevia protestatione. tom. 1. p. 4. c. 3. n. 37. & 38.

Executioni bona mandata, & in publica subhastatione distracta si non sufficiant ad solutionem datur praeceptum iudicis contra fidejussorem de evictione, id est, de saneamiento. tom. 1. p. 4. c. 3. n. 47.

Executionis via cur inventa. tom. 1. p. 4. in summa libri. n. 1.

Executioni non mandatur instrumentum, nisi sit originale. to. 1. p. 4. c. 1. n. 12.

Executioni mandari potest instrumentum publicum licet in ea non fuerit appositum verbum promittito. *ib.* n. 13.

Executiva via prosequi potest, qui ordinaria prius egerat, rescindendo expensas parti adversa. tom. 1. p. 4. c. 2. n. 2. p. 4. c. 3. n. 31.

Executiva

Executiva via coram diversis iudicibus simul intentari potest, neque litis pendencia coram uno impedit executionem petitam coram alio. tom. 1. part. 4. cap. 2. n. 4.

Executiva via efficitur ordinario tertio oppositore interveniente. tom. 1. p. 4. c. 4. numer. 1. & 2.

Executorium mandatum iudicis qua continere debeat. to. 1. p. 4. c. 2. n. 23.

Executorium mandatum manu iudicis, & tabelionis scriptum absque debitoris citatione creditori datur, ut eo quando voluerit utatur. *ibidem*, num. 24. & si prius executori detur, executio erit nulla. p. 4. c. 2. n. 38. & ibi quando possit appellari ab eo mandato, & quando non.

Executorium mandatum sine citatione decerni obtinuit praxis. to. 1. p. 4. c. 2. n. 25.

Executori non debentur sportula, donec integre satisfactum sit creditori de principali & expensis. tom. 1. part. 4. cap. 2. n. 30. ubi plura de sportulis remissive.

Executori non debentur sportula si tempore quo requiritur debitor ab eo cum executorio praecepto, velit in continenti solvere, vel ostendat solvisse, nisi in itinere facta vel in expeditione praecepti. *ibidem*. numer. 30. in fine & numer. 31. & quando dicatur in continenti solvere. numer. 32.

Executori debetur decima post factam executionem licet terminus solutionis a creditore prorogetur debitori. *ib.* n. 32.

Executata bona distracta non potest debitor retrahere intra quadriennium, ut vulgares dicunt, nisi id iudices supremi ex justis causis fecerint, & qua sint justa causa; to. 1. p. 4. c. 3. n. 49.

Executata bona, & distracta debitor potest retrahere, immobilia intra novem dies, mobilia intra triduum. to. 1. p. 4. c. 3. n. 48.

Executatorum bonorum qua publica subhastatione vendantur debetur gabella, licet executio per superiorem fuerit revocata: quamvis Salmantica contrarium servetur. tom. 1. p. 4. c. 7. n. 13. sed debitori tenetur solvere creditor gabellam. *ibid.*

Executatus si dicat se habere testes absentes quomodo illi concedatur terminus. tomo. 1. part. 4. cap. 7. n. 7.

Executato reo decem dies qui sibi conceduntur ad probandas suas exceptiones a die oppositionis currunt, licet ante praconia se opposuerit, & qui terminus in Lusitania concedatur. tom. 1. p. 4. cap. 2. numer. 40. cum tribus sequentibus.

Executata bona mobilia sive immobilia, quo ordine subhastanda. tomo 1. part. 4. cap. secundo. n. 39. & quid jure communi observatur. p. 4. c. 2.

Exequendi instrumenti jus provincia in qua fuit celebratum observatur. tom. 1. part. quarta. cap. 3. n. 28. & 29.

Exequi scriptura privata ut possit qua requirantur. to. 1. p. 4. c. 1. n. 30. remissive.

Exequendi jus contra singularem successorem, etiam si ex sententia procedat non transit. tomo 1. part. 4. cap. 1. n. 50.

Exequi sententiam potest unus iudex alterius. tom. 1. p. 4. c. 2. n. 6.

Exequi ut possit scriptura privata recognita debet esse, & quid requiratur, ut recognoscatur. tom. 1. part. 4. cap. 2. numer. 14. & si a reo negata fuerit via ordinaria est agendum. *ib.* n. 15.

Exequi non potest instrumentum de petitione minoris, banniti, excommunicati, filii familias, & mulieris conjugata. tom. 1. p. 4. c. 2. num. 17.

Exequendi jus praescribitur decennio, tom. 1. p. 4. c. 3. num. 11. & exceptio elapsi decennii a die, quo agi potuit, impedit executionem. *ib.*

Exequendi jus quamvis decennio praescribatur, peti tamen potest debitum via ordinaria. *ibidem* num. duodecimo & 13.

Exequendi jus decennio amittitur etiam in annuis redditibus: verum jus exequendi non praescribitur decennio ratione futurorum annorum. *ib.* n. decimoquinto.

Exequendi jus etiam contra ecclesiam decennio praescribitur. *ibid.*

Exilii penam si non observaverit delinquens duplicatur tempus, & si exilium fuerit decennii perpetuatur, si perpetuum poena mortis imponitur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. n. 109. & 110.

Exilii ad tempus appellacione si non exprimat tempus, decennium subintelligitur. *ibidem*. num. 111.

Exilii poena imposita si non dicatur, ad tempus perpetuum exilium erit. *ib.* n. 112.

Exilii tempus debet esse continuum, & plura de exilio remissive. *ibidem*. numer. 113. & 114.

Expensarum condemnatio licet facienda sit, iudex tamen non tenetur victum victori in expensis condemnare, nisi fuerint petitae. to. 1. p. 1. t. 4. n. 37.

Expensarum taxatio reservatur iudici proferenti sententiam. to. 1. p. 1. t. 11. n. 24.

Expensarum condemnatio nedum propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem fit. tom. 1. *ib.* n. 24.

Expensarum condemnatione non excusatur qui de calumnia jurat. *ib.* n. 24.

Expensarum condemnatio in dubio de expensis in lite factis, non de personalibus intelligitur. *ibid.* num. 24.

Expensarum probatio per allegantem se illas fecisse fieri debet, qua probatio aliquando iuramento fit, & taxantur arbitrio iudicis. *ib.* num. 24.

Expensarum appellacione in executione que contingantur. 1. to. p. 4. c. 2. n. 29.

Expensarum post litem contestatam factarum condemnationem bene potest iudex facere, licet a parte non fuerint petitae. 1. to. p. 1. t. 4. n. 38.

Abasag. de Marcino 5. Ad vitanda scandala, tom. 1. p. 54. fol. 49. num. 72.

F Ama publica quam inducat probationem per se, & cum aliis administrulis. 1. tomo part. 1. t. 8. n. 104. & 105.

Fidejussor, ante & post obligationem intervenire potest, constitutor post obligationem tantum. 1. tom. p. 1. t. 4. n. 55.

Filiatio quomodo probetur, & probata non creditur matri contrarium asserenti, & lite pendente super filiatione, filius alendus est a patre;

tre, si in quasi possessione sit. 3. tom. p. 1. t. 8. n. 9. & 10.
 Filia absque voluntate patris contrahenti matrimonium an dos debeat, & quando. 3. tom. p. 8. cap. 6. §. 12. a n. 12.
 Filius familias patrem non potest convenire, nisi venia a iudice petita. 1. tom. p. 1. t. 2. num. 4.
 Idem in filio emancipato, & genero servandum. n. 6. & 7. & si contra fecerint, quomodo puniendi. n. 10.
 Filius familias sine patris consensu, etiam in adventitiis aliquem convenire non potest, licet pater in his non habeat usufructum, nisi pater sit absens, & filius major. tom. 1. p. 1. t. 2. n. 15. 16. 17. & 18. & forma qua pater petit nomine filii.
 Filius familias super bonis castrensibus, vel quasi, beneficalibus, vel spiritualibus absque patris consensu potest convenire extraneum. tom. 1. p. 1. t. 2. n. 20.
 Finibus constituendis quatuor remedia sunt jure prodita, & qua sint. 3. tom. c. 1. §. 8. num. 10.
 Fiscales episcoporum qualiter suum ministerium exercere debeant. tom. 2. p. 4. c. unic. numer. 1.
 Fiscalis quis possit creari, & quis creare fiscales. 1. tom. p. 5. c. 2. a numer. 3. ad numer. 6.
 Fiscalis quando non admittatur ad denuntiandum, & quando in expensis condemnatur. ib. num. 6.
 Fiscalis episcopi esse debet sacerdos, & qualis. to. 2. p. 4. n. 6. & 7. & quid in eorum creatione servandum. n. 8. & 9.
 Fori & styli legibus ut causa terminetur quid requiratur. 1. tom. in proemio §. numer. 29. & quid significant forus & stylus. num. 33. remissive.
 Foro generali derogatur municipali. 1. tom. n. 34. forum rei actor sequitur. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 75.
 Forum quibus modis quis sortitur. ibid. num. 76. & quid si reus plures iudices habuerit. ib. n. 77.
 Forum sortitur quis ratione contractus. 1. tom. par. 4. cap. 2. n. 7.
 Forma omisso reddit actum nullum. 1. tom. p. 1. t. 8. n. 175. & p. 7. c. un. n. 98.
 Fructus pendentes pars fundi dicuntur. 3. tom. part. 4. cap. 1. n. 7.
 Fructus animalium quotuplex. 2. tom. part. 1. t. 1. n. 28.
 Fur quibus actionibus conveniatur. 3. tom. capit. 1. §. 2. a n. 2.
 Furtum diffinitur & quid requiratur, ut furtum sit, traditur. 3. tom. c. 4. §. 1. n. 9.
 Furtum manifestum, aut nec manifestum quod sit, & qua eorum poena. 3. tom. c. 4. §. 1. a num. 18. ad num. 22.

G

Genus predicatur de suis speciebus, & remoto genere removenitur species, & ad positionem generis sequitur positio specierum. 1. tom. p. 7. c. un. n. 71. 72. & 74.
 Gratuita an simulata oblatio sit, ex circumstantia temporis, personarum, & quantitatis mu-

neris oblata deprehenditur. 1. tom. part. prima. in proemio, annot. 5. n. 60.
 Gravamen irreparabile quod sit. 1. tom. part. 6. in proem. num. 22.

H

Heredes debent requiri omnes priusquam bonis curator detur. 1. tom. part. 1. t. 2. n. 48. tom. 1. part. 3. n. 21.
 Heres contumax in adveniendo, vel repudiando habetur pro adveniente, vel repudiante quoad creditores hoc petentes. 1. tom. parte prima. temp. secundo. n. 50. & 51.
 Heredi petenti tempus ad advenendum, vel repudiandum conceditur. ib. num. 52. & 53.
 Idem servatur in muliere petente tempus ad acceptanda lucra constante matrimonio quaesita. num. quinquagesimo quinto. ib.
 Hereditas vacans qua dicatur. 1. tom. parte tertia. n. 1.
 Hereditas vacans si fisco deferatur, non est bonis curator dandus, sed adversus fisci procuratorem creditores agunt. ib. n. 3.
 Hereditate non adita curator bonis datur urgentibus creditoribus. ib. n. 4.
 Hereditarius creditor prius petit mandatum iudicis contra heredes, ut repudiet, vel adeat. 1. tom. par. prima. t. 2. num. 48. & qualiter petatur. n. 49. & quid debeat iudex providere. n. 50.
 Homicida proditorius vel alevofus quis dicatur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. a n. 115.
 Homo habet triplex caput. to. 1. parte quinta. cap. tertio. n. 73.
 Honor iudicandi omni lucro praefertur. 2. tom. in praesud. ult. n. 21.
 Hospitatoris materia remissive traditur. 1. tom. par. 8. cap. unic. n. 13.

I

Immunitas sacris locis in eorum honorem concessa est. tom. 1. parte quinta. capit. tertio. §. 3. numero primo. p. 5. c. 3. §. 1. num. 20.
 Immunitas concessa confugientibus ad ecclesiam qua sit & quotuplex. 1. tom. ib. n. vigesimo & decimo octavo.
 Immunitas concessa confugientibus ad ecclesiam, scilicet quod si ab ea exierint voluntarie, non damnentur ad mortem, in usu non est. 1. tom. ib. n. vigesimo primo.
 Immunitas prima ecclesiae in usu est scilicet delinquentem inroitus ab ecclesia non deduci. ibidem. num. 22.
 Immunitas ecclesiarum quare concessa sit. n. vigesimo tertio.
 Immunitas ecclesiarum concessa fuit, ut tutamen miseris praberet, non ut occasionem malis. ib. n. 25. & 26.
 Immunitas nedum ecclesiis, verum quadraginta passibus circum ecclesiam matricem concessa est. Item palatio episcopi si sit intra quadraginta passibus ecclesiae matricis, & sacerdoti sacramentum eucharistiam celebranti. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 34. 35. & 36. & n. 44.
 Immunitas ecclesiae an competat, vel non, quis iudicet. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. a n. 8. ad n. 14.

Im-

Immunitas quibus locis conceditur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 24.
 Immunitas consuetudine regitur. ib. n. 25.
 Immunitas non censetur concessa in praedictum creditoris. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. num. 150.
 Immunitate gaudet hospitale auctoritate episcopi constructum. ib. n. 27.
 Immunitate gaudent eremita & oratoria constructa episcopi auctoritate, sicut si privata sint, qua in re statur consuetudini. ib. n. 29. & 30.
 Immunitate gaudet monasterium, & omnia contenta intra septa & ambitus ejus. 1. tom. par. 5. cap. 3. §. 3. n. 31. & 32.
 Immunitate gaudet caemeterium ecclesiae. ibid. numero 33.
 Immunitate gaudet ecclesia totaliter destructa absque auctoritate superioris, quando est spes reedificationis. ib. n. 38.
 Immunitate gaudet ecclesia interdicta. ibid. numero 39.
 Immunitate an gaudeat transfuga, exul per iudicis sententiam, debitor ere alieno gravatus, disputatur. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 146. & 147. n. 150. responderetur gaudere.
 Immunitate an gaudeat debitor obnoxius publicis tributis, mercator, campfor, versuram facientes, obligatus ad ratiocinia, effractor carceris, relaxatus a carceribus cum juramento de redeundo cit. ibid. a n. 155. ad n. 164. ubi responderetur gaudere.
 Immunitate an gaudeat, qui verbis dolosis inductus a iudice exiit ab ecclesia praestita securitate, vel qui propter terrorem exiit. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 166. & 167.
 Immunitate an gaudeat, laicus occidens clericum disputatur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 179. & 170. & 171.
 Immunitate an gaudeat, qui ob meum famis exiit ab ecclesia. ibid. a num. 173. ad num. 178.
 Immunitate an gaudeat iudex qui tempore syndacatus recessit a syndacatu, & ad ecclesiam confugit. ib. n. 179.
 Immunitate non gaudet latro publicus, nocturnus depopulator agrorum, & cur non gaudeant. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. a n. 64. ad n. 69.
 Immunitate non gaudet qui animo deliberato occidit secundum plures, sed contraria sententia est verior. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. a n. 133.
 Immunitate non gaudent persona ecclesiastica. ibid. num. 141.
 Immunitate non gaudet, raptor virginum, secundum jus civile, secundum jus canonicum. ib. n. 142.
 Immunitate non gaudent, concremator ecclesiae spoliator per vim, destructor ecclesiae, vel frangens ejus portas, transfuga qui se in ecclesia injuste defendit, qui arma prohibita intra ecclesiam habet, nam quoad arma non habet immunitatem. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. a nu. 143. ad nu. 149.
 Immunitate non gaudet, qui cum esset in ecclesia voluntarie exiit, & captus fuit a iudice. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 165.
 Immunitate non gaudet, qui mandato Papa extrahitur ab ecclesia. ibid. n. 168.
 Immunitate non gaudet, evellens limites. ibid. n. 172.
 Immunitate gaudere quomodo possit servus confugiens ad ecclesiam. ibid. n. 159.
 Immunitate quando delinquens non gaudet, impugnare de Paz Praxis Eccl.

ne hoc cognito extrahitur a iudice seculari, quoad si ecclesiasticus impediatur quid observandum sit dicitur. ib. n. 181. & 182.
 Immunitate non gaudet fur simplex de consuetudine, secus de iure: item committens crimen intra ecclesiam licet ad aliam confugerit, si tamen crimen grave sit, & non solum privatur immunitate, quoad illud delictum, sed etiam quoad omnia, prius aut posterius commissa. ibid. a n. 70. ad n. 74.
 Immunitate non gaudent adulterium committens intra ecclesiam, raptorem virginum intra ecclesiam, subripientes monialem a monasterio, committens furium intra ecclesiam, vel extra si cum furtiva re ad ecclesiam confugerit, delinquens prope ecclesiam vel caemeterium deliberate, existens in ecclesia, qui mandavit delictum committi extra ecclesiam, qui sagitta, lapide vel alio modo percussit existentem in ecclesia, licet delinquens sit extra, qui mandavit percuti existentem in ecclesia, qui per vim extrahit existentem in ecclesia, & postea percussit vel mandavit alicui ut faceret. ibid. a numero 85. ad num. 102.
 Immunitate non gaudet sacrilegus qui sacrilegium commisit intra ecclesiam, infidelis, hereticus, apostata, id est, el renegado, blasphemus Dei, & virginis Mariae, maleficus, percutiens imagines, mala sacrificia faciens, excommunicatus, interdictus, qui proditorie aut insidiosae aliquem occidit, suspensus, secundum opinionem aliquorum, sed contraria est verior. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. a n. 103. ad n. 114.
 Immunitate non gaudet, qui veneno aliquem occidit, occidens patrem vel filium, qui ducit insidiosae aliquem ad locum, in quo occidatur, socius qui in itinere occidit consocium, qui proditorie vulneraverit, quamvis non secuta fuerit mors, si animo occidendi fecit, apud Lustranos licet occidendi animum non habuerit. ibid. a n. 120. ad 129. vide Delinquens.
 Incarcerari, vide Carcerari.
 In continenti solvere quando quis dicatur. 1. to. p. 4. c. 2. n. 32.
 Indiffinita equipollet universali. 3. tom. part. 3. n. 59.
 Indicia legitima qua sint. 1. tom. p. 5. cap. 3. §. 1. num. 37.
 Indicia legitime probanda sunt, & qua sit eorum legitima probatio. ib. a n. 38. ad n. 41.
 Infirmus famulus non potest petere mercedem pro tempore quo fuit infirmus. 3. to. c. 6. §. 3.
 Inhibitio contra iudicem a quo, quando, & in quibus casibus dari debeat a superiore. 2. to. part. 5. cap. unic. n. 14.
 Inhibitio non admittitur superioris, contra inferiorem in casibus criminalibus. 2. to. part. 5. cap. unico. n. 14.
 Inimicum occidens quocumque modo, an dicatur proditor vel alevofus. 1. tom. par. 5. cap. 3. §. 2. a n. 115.
 Injuria remissa non censetur remissa damna & interesse. 1. t. p. 5. c. 3. §. 6. n. 88.
 Injuria privata pacto remittitur, & an remissa possit iudex ex officio procedere. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 6. a n. 85.
 Injuriarum estimatio quomodo facienda in libello. ibid. a n. 57.
 In jus vocari sine venia qui non possunt, & qua poena

G g

na sit contra sine venia vocantes, & quomodo à pœna liberari possunt. 3. tom. c. 2. §. 10. à n. 2.
In jus vocatum qui dolo aut vi exemerit qua teneatur pœna, & qua sit differentia inter vi & dolo eximentem. 3. to. c. 2. §. 11. à n. 2.
Annominati contractus quare sic appellentur, in quibus consistant speciebus, qua actio pro eis competat. 3. tom. c. 6. §. 10. à n. 2.
Inquilini res in urbano pradio invecita semper sunt tacite obligata pro mercede, & res conductoris à conductore, secus coloni. 3. to. c. 2. §. 4. nu. 23. 24. 28. & 29.
Inquilinus quis dicatur, & in quo differat à colono. ib. n. 25. & 26.
Inquisitio specialis generaliter est prohibita, nisi in aliquibus casibus congestis in 1. t. p. 5. c. 1. §. unic. n. 15.
Inquisitio generalis cum sit, omnes testes etiam minus idonei recipiuntur. ib. n. 14.
Inquisitio de omni crimine permessa est, utroque jure precedente infamia, vel presumptione sufficienti. 1. tom. in proœm. part. 1. annot. 1. numero 18.
Inquisitio generalis non est iudicium, sed preparatoria. 1. t. part. 1. annot. 1. n. 8. & 12.
Inquisitio contra certam personam facta, iudicium est. ibid. n. 12.
Inquisitio generalis aut specialis qua sit. 1. to. p. 5. c. 1. n. 2. & 3.
Inquisitio generalis jure canonico semper permessa est, civili, vel regio quando sit, traditur. 1. to. p. 5. c. 1. n. 4.
Inquisitio potest esse generalis respectu persona, & specialis respectu delicti. ibid. n. 5.
Inquisitionem facere ex officio quibus casibus possit iudex. ibid. n. 5. 6. 7. & 8. remis.
Inquisitionis generalis & specialis plures differentie. 1. to. p. 5. c. 1. §. unic. n. 16.
Inquisitionis processus. ib. à n. 1.
Inquisitionis & accusationis differentia. ibid. n. 2.
Inquisitionis remedium extraordinarium esse pluribus rationibus defenditur. 1. tom. p. 1. ann. 1. n. 13.
Inquisitionis modo, quando iudex procedere dicatur. 1. tom. p. 5. c. 1. n. 1.
Inquisitionis plures sunt species. ibid. n. 2.
Inquisitionis generalis testes à iudice quomodo interrogandi. ibid. n. 9. & 10.
Inquisitores heretica pravitatis tradentes curia seculari hereticum, cur irregularitatem non incurrant. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 24. & 25.
Instantia quid sit, & quotuplex. 1. tom. part. 1. annot. 2. n. 6. 7. & 8.
Instantia prima in civilibus triennio; in criminalibus biennio finitur, quod in regno ex consuetudine non servatur, sed erit tutius intra dicta tempora concludere protestando fatalia. ib. nu. 9. & 10.
Instantia jure Canonico perpetua est. ib. nu. 11. & quid hodie Concil. Trid. innovatum sit. ibid. nu. 12. & 2. to. pral. 4. n. 1. & 2.
Instantia appellationis quo temporis spatio finienda. 1. tom. p. 1. annot. 2. num. 13. 14. 15. 17. 18. & 19.
Instantia appellationis causarum civilium de quibus declarationes cognoscunt quo spatio terminanda, & an elapso termino competat restitutio vel sententia sit nulla. ibid. numero 20. 21. & 22.

Instantia 2. non recipit probationes super eisdem articulis, vel directo contrariis, & qua pœna teneatur advocatus qui articulos fecerit super talibus probationibus, & quando admittantur hujusmodi probationes, & qui sint articuli directo contrarii. 1. tom. part. 6. cap. 1. n. 16. 17. & 18.
Instantia secunda allegantur & probantur non allegata & probata. ib. n. 16. & 2. tom. p. 5. c. unic. n. 21.
Instrumento producto intra terminum quod non erat originale creditur, licet post tempus originale producat. 1. tom. p. 7. cap. un. n. 101.
Instrumenta authentica jure communi non habent executionem paratam jure communi, secus jure Regio. 1. to. p. 4. in summa. nu. 5. & 6.
Instrumenta in iudicio intra quod tempus sint producenda. 1. tom. part. 1. temp. 8. num. 179. & 180.
Instrumenta coram quo iudice producenda sunt, & an sufficiat coram rebellionem produci. 1. to. p. 1. temp. 8. n. 138.
Instrumenta ante litem contestatam producta postmodum debent reproduci. ibid.
Instrumenta usque ad conclusionem in causa produci possunt cum juramento partis, quod de novo inventa sunt. 1. tom. part. 1. temp. 8. n. 179.
Instrumentis qui utitur in iudicio, qua debeat observare. 1. tom. p. 1. temp. 4. n. 58. & 59. & p. 1. temp. 4. n. 14.
Instrumentis in iudicio productis copia parti datur, sine die, nisi aliquis cum juramento asserat, se velle cum juramento instrumenta de falso redarguere. 1. tom. p. 1. temp. 3. n. 4.
Instrumentum reprobari potest duobus testibus etiam non instrumentalibus. 1. to. p. 1. temp. 8. num. 7. & quid si pro instrumento sint aliqui testes. n. 9.
Instrumentum quodlibet quatuor testibus improbat. 1. t. p. 5. c. 3. n. 35.
Interdictum Salvianum cui, & ad quid competat, & in quo differat à Serviana actione. 3. to. c. 2. §. 4. a n. 16. ad n. 22.
Interrogari à iudice iuste quem, quando dicatur. 1. to. p. 5. c. 3. §. 4. n. 12.
Interrogatoria vulgò que (Preguntas) appellantur. 1. to. p. 1. t. 8. n. 62. & an eorum copia parti adversa detur. ib. n. 129.
Interrogatorium quid sit. ib. n. 62.
Reliqua vide in verbo, Articuli.
Inventarium intra quod tempus ab herede consiciendum sit. 1. to. p. 4. c. 1. n. 40.
Invitus quis an compellatur agere, vel iudicium suscipere. 2. to. p. 1. temp. 3. à n. 1.
Irregularis non efficitur clericus qui aliquem accusavit cum protestatione, quod iudex ad pœnam sanguinis, mortis, mutilationisve membrorum non procedat, licet iudex contra faciat, & clericus id optaverit vel certo scierit. 1. to. p. 5. c. 3. n. 21. 22. & 23.
Irregularitatem cur fugiant inquisitores tradentes hereticum occidendum. 1. to. p. 5. c. 3. n. 24. & 25.
Iudex in primis debet inspicere, an mandatum Procuratoris sit sufficiens. 1. tom. part. 1. t. 1. num. 14.
Iudex litem suam facit si per imperitiam male iudicat, & parti ad interesse tenetur, nisi in difficili lege erraverit. 1. to. p. 1. t. 1. nu. 64.

Judex

Judex causa preparantis debet etiam esse iudex causa preparata. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 9.
Judex qui defendendo doctrinam sui praeceptoris erraverit, si contra communem opinionem non fecerit, securus erit. ib. n. 68. & 69.
Judex qui propter imperitiam profert sententiam nullam, ad damna & expensas tenebitur, & quid si per malitiam vel dolum fecerit, precibus pretiove corruptus. ibidem. numer. 70. & 71. & quid si in criminalibus. n. 72.
Judex dolo vel culpa iudicans, ad quid teneatur. ib. n. 73.
Judex pro absente debet supplere defensiones. p. 1. temp. 3. n. 6.
Judex intra quod tempus teneatur proferre sententiam interlocutoriam, qua recipiat partes ad probationem, & qua pœna si requisitus non fecerit teneatur. part. 1. temp. 8. n. 1. & 2.
Judex habito processu non debet festinare, & statim proferre sententiam, sed prius diligenter inquirere processum, alias sententia erit nulla. part. 1. t. 11. n. 1.
Judex antequam sententiam proferat, qua debeat observare. ib. n. 3. & 4.
Judex in dubiis pro reo iudicet. ib. eod. n. 4.
Judex in iudiciis duplicibus, ut quilibet litigantium est actor & reus, qua debeat observare. ib. n. 5.
Judex postquam fuerit satis instructus de meritis causa, qua debeat observare. n. 6.
Judex debet à muneribus qua excecant oculos sapientium, & mutant verba justorum, abstinere. ib. n. 7. & 8.
Judex qua debeat ante oculos habere. ibid. n. 10. & 12.
Judex non incurrit pœnam. 1. regia impositam si intra 20. dies à die conclusionis non proferat, nisi à parte fuerit requisitus. p. 1. t. 11. n. 18.
Judex prius quam executionem fieri iubeat qua debeat observare. p. 4. c. 2. n. 2.
Judex ex officio potest impetiri officium suum adversus agentem sine actione ad utilitatem privatam. part. 4. c. 3. num. 4.
Judex ex officio in quolibet crimine privato potest procedere. 1. tom. p. 5. c. 3. num. 50. & 51.
Judex ex officio repellit agentem ante diem. part. 4. cap. 3. n. 18.
Judex ex officio cum procedit, fiscalem creare potest. 2. tom. p. 1. annot. 5. n. 5.
Judex ex officio quomodo procedere debeat, quando ad notitiam pervenit, delictum aliquod commissum fuisse. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. n. 2.
Judex ex officio tenetur procedere adversus delinquentem, si offensus noluerit. 3. tom. c. 4. §. 1. n. 5.
Judex ex officio antequam procedat adversus delinquentem requirat offensum, an velit querelare. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 5. n. 1.
Judex qui si in termino noluerit, amplius non auditur, & unica tantum monitio sufficit. part. 5. c. 3. n. 6. 7. & 8.
Judex in prolatione sententia Deum pra oculis habere debet, & esse magis pronus ad lenitatem, quam ad severitatem; magis clemens quam atrox, penam eligere minorem; nam majorem honorem consequitur absolvendo, quam condemnando. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. à n. 97. usque ad n. 103.

Judex qui dolo, ignorantia, calore iracundia aliquem condemnaverit, qua pœna puniatur. ib. n. 105. 106. & 107.
Judex ecclesiasticus quando invocat brachium seculare, quomodo auxilium exhibere teneatur. Judex secularis, vel e contra. 1. tom. p. 1. in proœm. n. 5.
Judex ecclesiasticus de quibus causis cognoscat. 2. tom. pral. 2. n. 1. & 2.
Judex ecclesiasticus cognoscit de clericis conjugatis prime tonsura, tam in civilibus quam in criminalibus jure antiquo: & quid circa hoc Concil. Trid. sit innovatum. ibidem. numer. 6. & 7.
Judex ecclesiasticus cognoscit, an reus captus per iudicem secularem sit clericus, & debeat gaudere privilegio fori, quod cum contigerit, qua praxis servetur traditur. 2. tom. pral. 2. a n. 9. usque ad n. 14.
Judex ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cujuscunque rei spiritualis, vel quasi spiritualis licet nihil proprietatis annexum habeat. ib. num. 15.
Judex ecclesiasticus cognoscit de bonis propriis ecclesie, & de bonis patrimonialibus clericorum adversus laicum reum in casibus à jure expressis, nisi reus laicus neget res esse ecclesie, vel clerici: nam tunc non cognoscit, & quando cognoscat, licet neget laicus, & quid jure regni & Lusitano servetur. ibid. num. 16. 17. 18. & 19.
Judex ecclesiasticus cognoscit de causa dotis principaliter, & de per se nota inter laicos, maxime si dos à vidua petatur. ib. n. 21.
Judex ecclesiasticus cognoscit de causis decimarum, etiam adversus laicos, tam quoad questionem juris, quam facti: potest etiam invocari auxilium iudicis secularis contra non solventem, & secularis quando de causa decimarum possit cognoscere. ib. n. 22. 23. & 24.
Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine usurarum & simonia, etiam adversus laicum. ib. num. 25. 26. & 27.
Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine heresis, & secularis iudex tenetur, cum fuerit requisitus, punire delinquentes. ibidem. numer. 28. 29. & 30.
**Judex ecclesiasticus cognoscit de adulterio, quando agitur ad pœnitentiam, vel separationem thori, sed quando ad pœnam sanguinis, secularis si ad aliam pœnam, uterque n. 31.
Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine concubinitus adversus laicos. ib.
**Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine falsi circa litteras apostolicas, concubinitus, sortilegii, divinationis, pacis fracta, sacrilegii, Sodomia, perjurii, & de quocunque alio peccato inter laicos, ib. n. 32. usque ad 36.
Judex ecclesiasticus cognoscit de juribus hereditariis, quando clericus stetit heres laici si lis non sit cum defuncto certa. ib. n. 40. & 41. licet testamenti publicatio sit coram seculari facienda. ut ib. n. 42.
Judex ecclesiasticus cognoscit, an laicus delinquens debeat gaudere immunitate ecclesie. ib. num. 43.
Judex ecclesiasticus cognoscit de executione testamentorum, sed & secularis, licet defunctus prohibeat. ib. n. 44. 45. & 46.****

Judex

INDEX.

- Judex ecclesiasticus quando cognoscit adversus laicos sive civiliter sive criminaliter, quomodo procedere contra illos debeat. ibidem. numer. 54. 55. 56.*
- Judex omnia juste facere presumitur. 1. tom. p. 8. in proem. n. 13. in fin.*
- Judex unicuique jus suum servare debet, 1. tom. p. 8. c. un. n. 17. & ibi si contra fecerit, ad quid teneatur.*
- Judex tenetur servare litteras sua commissionis, & mandata Regia. ibid. n. 21.*
- Judex qui ultra quantitatem sibi permissam aliquid perceperit, vel ejus familia licet ipse ignoret, qualiter puniatur. ib. n. 23. & 24.*
- Judex potest ex causa omnes dilationes a jure prescriptas, coarctare, vel prorogare. 2. tom. part. 2. cap. unico. n. 47.*
- Judex alius ordinarius, alius extraordinarius. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 3.*
- Judex ordinarius alius summus, alius inferior. ib. numer. 3.*
- Judex extraordinarius quis sit. 1. tom. part. 1. temp. 1. n. 60.*
- Judex ecclesiasticus cognoscit de crimine blasphemia etiam inter laicos. 2. tom. pral. 2. numer. 47.*
- Judex tenetur in syndicatu, vide Syndicatu.*
- Judex contra fori consuetudinem judicans, inique agit, & litrem suam facit. tom. 1. p. 1. in proem. n. 7. & 10.*
- Judices ecclesiastici qualiter se abstinere debeant a censuris ecclesiasticis, tam in procedendo quam in definiendo. 2. tom. p. 4. c. un. numer. 9.*
- Judices tenentes locum correctorum apud Hispanos ordinariam habent jurisdictionem. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 8.*
- Judices plures & magistratus Hispanorum enarrantur. 1. t. p. 1. in proem. n. 59.*
- Judices quales esse debeant. 1. tom. p. 1. t. 1. numer. 61.*
- Judices inferiores non debent recedere ab observatione legum, quantumcumque dura sint. 1. tom. part. 1. tempor. 6. n. 45.*
- Judices ordinarios si quis plures habuerit in electione actoris est, coram quo velit reum convenire. 2. tom. pral. ult. numer. 7. & p. 1. c. 1. numer. 3.*
- Judices tempore administrationis pro rebus a se male gestis non conveniuntur, sed post depositum officium tenentur rationem reddere. tom. 1. part. 8. in proem. n. 1. & 2.*
- Judices cum a principe creantur, quam debeant cautionem prestare, & ad quid teneantur fidejussores, & an possint conveniri ante ipsos judices. ib. n. 3. 4. & 5.*
- Judici non creditur in prejudicium partis. tom. 1. part. 1. t. 1. n. 16.*
- Judicibus experientia est summe necessaria. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 62. & 63.*
- Judicis officium est precavere ne damna & scandala in repub. oriantur. tom. 1. p. 8. c. un. numer. 10.*
- Judicis officium quid sit. ib. n. 9.*
- Judicis officium locum tenentis, correctoris, correctore etiam mortuo durat. ib. n. 9.*
- Judicis voluntas precipitata, est nociva justitia. tom. 1. p. 1. t. 1. n. 2.*
- Judici melius convenit peccare in misericordia, quam in severitate. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. n. 104.*
- Judicis officium est curare ut peccata puniantur. tom. 1. p. 8. c. un. in princ.*
- Judicis decreta super pradiis minorum vel ecclesiarum distrabendis ad exequendas sententias contra eos latus actus judicii non sunt. 1. in proem. numer. 9.*
- Judicandum non solum legibus & consuetudine, verum etiam stylo & usitata praxi. ibidem. numer. 4.*
- Judicium plures habet significationes. ib. n. 1.*
- Judicium ordinarium in duodecim tempora dividitur. 1. to. in princip. summa.*
- Judicium significat discussionem causa vel processum judiciale. 1. tom. post proem. annot. 1. numer. 2.*
- Judicium secundum propriam & originariam acceptionem non habet plures significationes. ib. numer. 3.*
- Judicium proprie significat actum judicis quatenus judex est. ib. n. 4.*
- Judicium magis proprie significat opinionem qua aliquid a quocumque etiam non judice determinatur. ib. n. 5.*
- Judicium pro discussione vel processu sumptum varie a Doctoribus definitur. ibid. numer. 6. & ibi communis judicii definitio & impugnatio definitionis.*
- Judicii definitio a Curtio tradita impugnat. ib. n. 7. & 8.*
- Judicii definitio communis defenditur a Navar. quibusdam expositionibus additis. ib. n. 10.*
- Judicii definitio vera ab auctore traditur. ibidem. numer. 11.*
- Judicio prohibitus comparere ob delictum tenetur procuratorem constituere. 1. tom. p. 1. t. 5. numer. 55.*
- Judicium dividitur in ordinarium & extraordinarium. 1. tom. annot. 1. numer. 13. & ibid. numer. 14. 15. & 16. quid sit ordinarium & extraordinarium judicium, & qualiter definiatur. ostenditur.*
- Judicium aliud est civile, aliud criminale, & aliud mixtum. tom. 1. annot. 1. n. 19.*
- Judicium civile quod sit. ib. n. 20.*
- Judicium criminale quod sit. 1. tom. annotat. 1. n. 23. & 24.*
- Judicium non dicitur criminale, quando poena ex contractu partium applicatur fisco. ibidem. numer. 25.*
- Judicium mixtum quid sit. ib. n. 26. cum seq.*
- Judicium aut ordinarium aut summarium. ib. n. 30. & quid summarium. n. 31.*
- Judicium aliud ecclesiasticum, aliud seculare. ibid. numer. 32.*
- Judicii plures sunt divisiones. ib. n. 33. remis.*
- Judicium a litis contestatione incipere, & a discussione causa denominari. ibidem. numer. 35. & 36.*
- Judicium a citatione incipere jure probatur, sed proprie a litis contestatione incipit, improprie vero a citatione. tom. 1. annot. 1. numer. 38. & 39.*
- Judicium quando dicatur ceptum. 1. tom. par. 7. c. un. n. 59.*
- Judicium, causa, lis, controversia, instantia inter se differunt, etsi aliquando confundantur. tom. 1. annotat. 2. n. 1.*
- Judiciorum publica auctoritas observanda. 1. tom. par. 1. temp. 5. n. 41.*

Judi-

INDEX.

- Judicii de substantia sunt index, acta, & reus. tom. 1. part. 1. annot. 2. n. 1.*
- Judicia omnia originem a jure divino, modum & formam a jure positivo trahunt. tom. 1. annot. 1. numer. 34.*
- Juramenti relaxationis praxis. 2. tom. pral. 2. numer. 38.*
- Juramenti relaxatio ad effectum agendi si a nuntio petitur, non est necessaria partis citatio, secus si ab episcopo, vel ejus vicario. ibidem. eod. numer.*
- Juramenti relaxationem petens, quid debeat observare. ib. eod. n.*
- Juramenti relaxatio, & rescissio contractus simul an possit a judice ecclesiastico peti. ibidem. numer. 39.*
- Juramento probantur qua in conscientia consistunt. 3. tom. c. 2. §. 1. n. 18.*
- Juramentum quid sit & quotuplex. 3. tom. cap. 2. §. 7. n. 3.*
- Juramentum promissorium, confirmatorium, & decisorium quod sit. ibidem. numer. 4. 5. 6. & 7.*
- Juramentum promissorium actionem parit. ibidem. numer. 8.*
- Juramentum decisorium aut voluntarium, aut necessarium, aut judiciale. ibid. n. 10. 11. 12. & 13.*
- Juramentum malitia. 1. tom. p. 1. temp. 4. numer. 39.*
- Juramentum quando a testibus prestandum est, qua forma servanda sit. 1. tom. p. 1. t. 8. numer. 142.*
- Juramentum in supplementum probationis quando & quibus casibus, & an a judice ex officio possit deferri. 1. tom. p. 1. t. 10. numer. 11.*
- Juramentum de veritate dicenda deferendum est, cuique reo tam majori quam minori, & uterque veritatem confiteri tenetur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 4. n. 9.*
- Juramentum judiciale parit actionem. 3. tom. part. 1. temp. 7. n. 14. ubi n. 15. alia de juramento judiciali traduntur.*
- Juri suo quilibet renuntiare potest. 1. tom. part. 1. tempor. 6. n. 57.*
- Jurisdictioni perpetuatur sola citatione, tam jure communi, quam regio. 1. tom. p. 1. annot. 1. numer. 40.*
- Jurisdictioni totaque civilis potestas in Hispaniarum regnis penes solum consistit. 1. tom. p. 1. t. 1. numer. 12.*
- Jurisdictioni quam in regno habet nobilis, competit jure privilegii vel prescriptionis. ibidem. numer. 13.*
- Jurisdictioni ecclesiastica lege Evangelica Petro & successoribus mandata ab eis commissa est Pralatis inferioribus. 2. tom. pralud. 1. n. 1.*
- Jurisdictionem ordinariam qui habent in dioecesi Episcopi, cujus inferiores sunt, quibus rebus possint eam exercere, & qualiter eis competat. ib. n. 5.*
- Jurisdictionem prorogare non potest clericus sine licentia sui Episcopi. 2. tom. pral. ult. n. 17.*
- Jurisdictionis qui principium non habent, neque prorogationem habere poterunt, quia solo consensu quis judex fieri non potest. 1. tom. p. 1. numer. 25.*
- Jurisdictionis preventio sola citatione acquiritur. Suarez de Paz Praxis Eccl. 2. tomo. pralud. ult. numer. 8.*
- Jurisdictionis prorogatio quid sit. ib. n. 12.*
- Jurisdictionis prorogatio non potest fieri, nisi judex aliquam jurisdictionem habuerit, & partium consensus intervenerit. ib. n. 13. & 17.*
- Jurisdictionis prorogatio delicti expresso non tacito consensu sit. ib. n. 13.*
- Reliqua circa Jurisdictionis prorogationem, in verbo Prorogatio jurisdictionis invenies.*
- Jus parti questum tolli non potest. ibid. n. 19.*

L.

- L***aici ex delegatione Summi Pontificis possunt cognoscere de causis vere spiritualibus. 2. to. pral. 2. n. 2. & 3.*
- Latro publicus quis sit, & an gaudeat immunitate ecclesie. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 64.*
- Legata ad pias causas habent executionem paratam, qua quomodo petenda sint traditur. 3. to. c. 4. §. 1. n. 49. & 50.*
- Lenonis materia traditur remissive. 1. to. p. 8. cap. un. n. 12.*
- Lex declaratoria extendi debet ad casum similem. 1. to. p. 5. c. 3. n. 27.*
- Lex rebus, non verbis imponi debet. 1. to. part. 1. tempor. 18. n. 118.*
- Lex duodecim tabularum qua fuit cautum, ne quis pro pecunia credita detineretur vinculis, lege Petilia sublata fuit. 1. tom. part. 5. cap. 1. numer. 1.*
- Lex loquens in materia juris communis excipit aliquos casus, non firmat regulam in non numeratis. 1. to. p. 5. c. 3. §. 3. n. 181.*
- Lex nova correctoria loquens in uno ex casibus equiparatis de jure antiquo extendi debet ad alium casum equiparatum. 1. tom. p. 5. c. 3. numer. 16.*
- Lex nedum corrigitur per posteriorem tempore, verum etiam per posteriorem ordine, quod in nova collatione legum regni peculiare est, & quid quando de die promulgationis non constat. 1. p. 1. annot. 1. n. 26. 28. & 29. ubi dicitur hoc procedere, nisi prior loco sit equior.*
- Lege aliquid prohibente si contra prohibitionem fiat, an & quando valeat actus. 2. tom. pralud. 1. n. 11. & n. 12.*
- Legis Aquilia capita explicantur. 3. to. c. 4. §. 1. a n. 34. ad n. 44.*
- Legis extensio facienda est, quando major favor vertitur in extensione, quam in restitutione ejus. 1. to. p. 6. in proem. n. 28.*
- Legis prior pars per posteriorem corrigitur. 1. tom. par. 1. annot. 1. n. 27.*
- Libelli oblatio vim citationis non habet, secus si per tabellionem de mandato judicis intimatio libelli fiat. 1. to. p. 1. temp. 3. n. 35. & 36.*
- Libelli definitio. 1. to. p. 1. temp. 4. n. 1.*
- Libelli vel alterius petitionis inscriptio apponi debet cum titulo congruenti dignitati judicis secundum stylum Regionis. ib. n. 50. ubi n. 51. aliqua inscriptiones traduntur.*
- Libello oblato ab auctore quid judex, & quid tabellio observare teneantur. ibid. n. 59. & 60.*
- Libellus si narrationem contrariam vel diversam contineat, quid servandum. ib. n. 31.*
- Libellus debet continere nomen Rei, & id quod petitur. ib. n. 15. & 16.*
- Libellus constat ex facti narratione, causa facti & con-*

H h h con-

conclusionem. *ib. n. 17. ubi ponitur qualis esse debeat narratio facti.*

Libellus debet continere causam sufficientem, qua petitur, non tamen nomen actionis. *ib. n. 22.*

Libellus ab advocatis scribi debet clarus, certus, concludens, & compendiosus secundum stylum Regionis. *ib. n. 5. 6. & 7.*

Libellus qua debeat continere traditur remissive. *ib. n. 8.*

Libellus nomen actoris debet continere vel procuratoris ejus nomine. *ib. n. 9.*

Libellus de jure communi in scriptis est offerendus, de jure Regio in supremis tribunalibus idem servatur, in inferioribus, arbitrium judicis est; dummodo interveniat aliquis petitor, super qua judex possit suam sententiam fundare. *ib. n. 3. & 4.*

Libellus nomen judicis debet continere. *ib. n. 48. & quid hodie servetur. n. 49.*

Libellus de jure regni debet esse subscriptus manu advocati cogniti. *ib. n. 52.*

Libellus responsorius debet continere nomen actoris & Rei. *1. to. part. 1. t. 7. n. 18.*

Libellus non continens causam rejicitur, vel si in eo deficiat aliquid substantiale. *ib. n. 26.*

Libellus in ecclesiasticis quomodo concipiendus. *2. to. p. 1. temp. 1. n. 1.*

Libellorum singula clausulae explicantur in hoc opere post formam eorum Hispano sermone traditam.

Reliqua vide in verbo Actionum.

Libertus multa patrono tenetur prestare. *3. tom. c. 3. §. 2. n. 4.*

Licentia uxori ad agendum, quando & quomodo prestari debeat. *1. to. p. 1. t. 2. a. n. 35.*

Licentia alicujus in aliquo actu requisita, expresse & non tacite prestanda est. *ib. n. 28.*

Lis proprie est causa ipsa deducta in judicium ante litem contestatam; improprie autem sumitur pro judicio. *1. to. p. 1. annot. 1. & 2. n. 4.*

Lis quando dicatur cepta. *1. to. p. 7. c. unic. num. 59. & 60.*

Lis habetur pro contestata si comparuerit reus, licet sine licentia recesserit. *1. tom. p. 1. c. 6. nu. 34. & 35.*

Lite non contestata sententia ferri non potest. *1. to. part. 7. c. unic. n. 61.*

Lite non contestata intra novem dies licet pro confesso habeatur Reus, potest tamen in se assumere onus probandi suam innocentiam. *1. tom. p. 1. c. 6. n. 39.*

Lite non contestata intra novem dies Reum pro confesso haberi non servatur apud supremos judices, servari tamen debet apud inferiores. *1. to. p. 1. c. 6. n. 44. & 45.*

Lite non contestata non proceditur ad receptionem testium, vel sententiam diffinitivam. *2. to. pral. 1. n. 12. & 1. to. p. 1. t. 6. n. 20.*

Litem contestari reus a judice compelli potest. *1. t. p. 5. c. 3. §. 9. n. 5.*

Litem si reus non contestetur pro confesso habeatur. *ib. n. 6.*

Litem contestando potest quis exceptiones peremptorias allegare simul. *1. to. p. 1. t. 6. n. 56.*

Lites quam citius fieri potest sunt expedienda. *1. t. p. 1. t. 8. post sententiam restitutionis.*

Litis contestatio est fundamentum & lapis angularis totius judicii, & qua ante litem contestatam fiunt ante judicium fieri dicuntur. *1. to. p. 1.*

annot. 1. nu. 36. & 37. & p. 1. t. 6. n. 3.

Litis contestationis effectus licet sit pracludere viam obijciendi exceptiones dilatorias, tamen in libello exceptionis dilatoria cessat hic effectus, quia principalis intentio est exceptionem obijcere. *1. to. p. 1. temp. 5. n. 34.*

Litis contestatio intra novem dies facienda est a die intimationis libelli. *ib. n. 85.*

Litis contestationis diffinitio. *1. tom. part. 1. t. 6. num. 1.*

Litis contestatio est actus substantialis judicii, neque a partibus remitti potest, & si omittatur processus erit nullus. *ib. n. 2. & 5. & ib. n. 4. & 1. tom. p. 5. c. 3. §. 9. n. 5.*

Litis contestatio in causis summaris solo jure Regio est necessaria. *1. tom. p. 1. temp. 6. nu. 7.*

Litis contestatio quinquaginta casibus necessaria non est. *ib. n. 8. remis.*

Litis contestationis plures effectus traduntur. *ib. num. 9.*

Litis contestatio pracludit viam opponendi exceptiones dilatorias. *ib. n. 9.*

Litis contestatione omnis personalis actus perpetuatur, usque ad quadraginta annos, si contestatio valida sit. *1. tom. p. 1. t. 6. n. 10. & 11.*

Litis contestatio interrumpit quamlibet praescriptionem. *ib. n. 13.*

Litis contestatione adversarius constituitur in mala fide, quantum ad fructus. *ib. n. 14.*

Litis contestatio consistit in mora adversarium. *1. to. p. 1. t. 6. n. 16.*

Litis contestatione facta de calumnia juratur, & testes recipiuntur, quod ante fieri nequit. *ib. num. 19.*

Litis contestatione reus judici subjicitur, & actori obligatur per eam, qua via clauditur multis malitiis. *ib. n. 21.*

Litis contestatione causa efficitur usuraria, quae prius non fuerat. *ib. n. 22.*

Litis contestationis plures effectus traduntur, ut in eod. n. 22. remis.

Litis contestatio de jure communi & Regio, quando fieri debeat. *ib. n. 23. & 24.*

Litis contestatione intra novem dies non facta, licet reus pro confesso habeatur, est necessaria sententia interlocutoria hoc declarans. *1. tom. p. 1. t. 6. n. 26. & si moriatur reus antequam a judice pro confesso declaratur, poena ad heredes non transit.* *ib. n. 28. & ab illa sententia potest appellari.* *ib. n. 39.*

Litis contestationis terminus, an possit per judicem restringi. *ib. n. 26.*

Litis contestatione intra novem dies non facta, quamvis reus pro confesso habeatur, non prohibetur intra viginti dies obijcere exceptiones peremptorias. *ib. n. 29.*

Litis contestatione novem dies assignati currunt de momento ad momentum, ideoque die feriato potest contestatio fieri. *ib. n. 31. & 32.*

Litis contestatio quamvis fieri intra novem dies debeat, tamen quando per reconventionem aliquid petierit reus non tenetur intra illud tempus, nec lis est contestanda. *ib. n. 33.*

Litis contestatio in causis criminalibus etiam civiliter intentatis, vel in causis injuriarum civiliter, vel criminaliter intentatis, licet non fiat intra novem dies, non habetur reus pro confesso. *ib. n. 36.*

Litis contestatione intra novem dies non facta, reus habetur

habetur pro confesso, licet actoris libellus sit ineptus, quamvis de jure communi contrarium probetur. *ib. n. 17. & 38.*

Litis contestatio in causis gabellarum intra tres dies facienda est. *ib. n. 46.*

Litis contestatio de jure communi, quomodo fiebat, & quomodo hodie fieri debeat. *ib. nu. 47. & 48.*

Litis contestatio qualiter fieri debeat. *ib. a nu. 49. ad n. 52.*

Litis contestatio super inepto libello est nulla. *ib. num. 54.*

Litterarum apostolicarum executio, quando per consilium regum impeditur, qua praxis servetur. *2. to. pral. ult. n. 11.*

Locationis pensio debet esse in pecunia, alias erit contractus innominatus. *3. tom. cap. 6. §. 3. num. 7.*

Locationis finito tempore potest locator expellere conductorem, quod cessat in scholaribus qui aliis praferuntur pro eodem pretio. *ib. nu. 10. & 11.*

Locator quis dicatur, & ad quid teneatur. *ib. n. 3. & 5. c. 6. §. 3. n. 16. & 17.*

Ludentes qualiter puniuntur. *1. tom. part. 8. cap. unic. num. 12. ubi plura de ludis prohibitis & habentibus tabularia ad ludos traduntur remissive.*

M.

Magistratus cur creati fuerint. *1. tom. p. 1. t. 1. n. 2.*

Magistratus tot cur apud Hispanos creati sunt, & qui. *ib. a n. 14.*

Magistratus administratio quo tempore duret. *1. to. p. 8. in proem. n. 6.*

Majoratus successor quando possit contra possessorem intentare remedium legis in omnibus. ff. de judiciis & petere, ut sibi caveatur de bonis restituendis tempore debito. *3. tom. cap. 9. §. 3. a n. 2.*

Maleficia mens & animus distinguunt. *1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 0. & 38.*

Maleficiorum materia remissive traditur. *1. to. p. 8. c. un. n. 12.*

Mandatum speciale qua negotia exigant. *1. tom. p. annot. 4. n. 15. remis.*

Mandatum cum clausula generali capit restrictionem ab his qua speciatim praecesserunt. *ibid. num. 19.*

Mandatum cum clausula generali solum comprehendit lites presentes, & futuras ex presentibus pendentes. *ib. n. 23.*

Mandatum cum clausula generali, y contra qualesquor personas non comprehendit universitatem, civitatem, vel collegium. *ib. n. 25.*

Mandatum quibus personis non sit necessarium ad comparandum in judicio pro aliis. *ibid. num. 37. remis.*

Mandatum ad validitatem processus, sufficit offerri etiam post conclusionem in causa, & ideo judex priusquam declaret processum nullum ex defectu mandati investigabit, an procurator mandatum habuerit. *ib. n. 38. & 39.*

Mandatum speciale quibus casibus requiritur, conjunctus non admittitur. *1. tom. part. 7. cap. un. num. 20.*

Maritus & ejus heredes pro restituenda dote non conveniuntur ultra quam facere possunt. *3. tom.*

cap. 6. §. 11. n. 25.

Metus qui debeat esse, ut actus annulletur actione quod metus causa. *3. to. c. 5. §. 4. n. 5.*

Metus reverentialis an dicatur justus metus, & annullat contractum. *ib. n. 6.*

Minor annis viginti quinque, non habet personam legitimam standi in judicio, & quando possit. *1. tom. p. 1. t. 2. n. 21. & 22. & p. 5. c. 3. §. 4. num. 5.*

Minor quando agere vult petit curatorem, vel tutorem ad lites, & invitus compellitur tutorem in litem suscipere. *1. tom. part. 1. temp. 2. nu. 23. & 24.*

Minor citatus ad legitime comparandum si comparuerit sine tutore vel curatore petente actori etiam invito curator datur. *ib. n. 44.*

Minor annis 25 restituitur adversus lapsum temporis litis contestationi praesenti, cum adversus veram confessionem restituatur. *1. to. p. 1. t. 6. n. 41. 42. & 43.*

Minor restituatur adversus probationem & allegationem omissam. *1. to. p. 1. t. 8. n. 148. nisi facta publicatione petatur, ad probandum exceptionem declinatoriam vel dilatoriam.* *ib. n. 150. & quid si petatur post publicationem ad allegandum novam exceptionem.* *ib. n. 161.*

Minor non restituatur adversus probationem & allegationem omissam contra criminaliter accusatum, item si minor sit jurisperitus. *ib. n. 149. & 150.*

Minor in litem non procuratorem, sed curator accipit. *ib. n. 153.*

Minor ob negligentiam curatoris restituatur. *ibid. num. 154.*

Minor ex aspectu dignoscitur. *1. tom. part. 5. c. 3. §. 4. num. 4.*

Minori delinquenti curator datur, & quomodo. *1. to. p. 1. t. 5. n. 7. & 8.*

Minoris confessio absque curatore facta, est nulla. *1. tom. part. 5. cap. 3. §. 4. nu. 5. licet sponte fiat.* *n. 8.*

Minuta qua dicantur. *2. tom. part. 1. cap. 19. num. 18.*

Misericordia plura traduntur. *1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. n. 104.*

Missio in possessionem ex primo decreto fit in foro ecclesiastico procedente peremptoria citatione, in seculari regio jure unica tantum citatione. *ibid. n. 9.*

Missio in possessionem ex primo decreto in foro ecclesiastico jure communi fit, si reus peremptorie personaliter, si potest, citatus fuerit, vel si inveniri non possit, ad domum citatio fiat, tamen in foro seculari jure regio personaliter est citandus reus. *ib. n. 10.*

Missio in possessionem ex primo decreto fit a iudicibus criminum stantibus in Cancellariis Vallisoleti & Granata in causis civilibus, de quibus cognoscant, licet reus non personaliter, sed ad domum citatus fuerit, tamen ab aliis iudicibus inferioribus non nisi personaliter citetur. *ib. num. 11.*

Missio in possessionem ex secundo decreto in foro ecclesiastico praevia citatione sicut ex primo fit, secus in seculari. *ib. n. 17.*

Missio ex secundo decreto in foro ecclesiastico fit cum semiplena cognitione de debito, secus in seculari. *ib. n. 18.*

Missio in possessionem ob contumaciam rei, an ad commiss-

commissione & licentia iudicis fieri possit jure communi erat controversum, sed jure regio cessat controversia, quo per alguacelum actor mittitur in possessionem. ib. n. 20.

Missio ex primo decreto jure communi contra minorem fieri nequit, in seculari foro jure regio fit. ib. n. 21.

Missio ex primo & secundo decreto, ut fiat qua servetur praxis. ib. n. 22. & 23. cum seqq.

Missio in possessionem ex primo decreto ab alguacelo, in quibus rebus faciendâ, & qualiter actor in possessionem mittendus sit, si cautionem de fructibus restituendis præstiterit. ib. num. 27. & 28.

Missio in possessionem antequam fiat juramentum ab actore, quale præstandum sit. 2. tom. p. 2. c. un. n. 40.

Missio in possessionem si facta fuerit, juramentum de calumnia præstitum, an sufficiat ad totam causam. ib. n. 42.

Missio in possessionem iudicis officio nobili expeditur. ib. n. 41.

Missio in possessionem, in quibus rebus faciendâ sit. ib. n. 44.

Missio in possessionem ex primo decreto quando cesset. ib. n. 45. & quid teneatur reus facere, ut recuperet possessionem. ib. n. 46.

Missio in possessionem post legitimam appellationem nulla est, & per viam attentatorum revocanda. 2. to. p. 2. c. un. n. 49.

Missio a iudice quando faciendâ sit. ib. n. 50.

Missio in possessionem ex secundo decreto, ut interponatur qua requirantur. ib. a. n. 51.

Missio in possessionem ex secundo decreto non habet locum in actione reali, secus in personali. ib. n. 55.

Missio in possessionem in quibus rebus fieri debeat, & in quibus non. ib. n. 57.

Missio in possessionem ex primo decreto, est annalis. ib. n. 61.

Missio per iudicem fieri per iussa non excusat, nec titulum canonicum tribuit. ibid. n. 68.

Missio in beneficiis obtentis & obtinendis non habet locum. ib. n. 69.

Missio in possessionem ex primo decreto, etiam fieri non potest in fructibus beneficii. ib. n. 70.

Missio in possessionem ex primo decreto fieri potest in fructibus beneficii jam separatis, non etiam in pendentibus. ib. n. 72.

Missio fieri potest in proprietate ecclesiæ. ibid. numero 73.

Missio in possessionem ex primo decreto ab inferiore Principe, secundum jus civile delegari non potest, secus secundum jus canonicum. ibid. num. 78.

Missio in possessionem ex primo decreto, quos effectus habeat. ib. n. 79.

Missio in possessionem facta ex primo decreto in foro ecclesiastico sufficit reum comparere intra annum præstando expensas & cautionem, in seculari autem si actio personalis sit intra unum mensem, si realis intra duos. ib. num. 12. 13. & 14.

Missio facta in foro ecclesiastico in actione reali repellitur reus contumax a detentione rei, secus in actione personali, in foro tamen seculari actor missus in possessionem expellit reum a possessione rei. ib. n. 19.

Missio facta in rebus non sufficientibus ad de-

bitum reus ex aliis bonis tenetur. ib. n. 30.

Missio facta ex actione personali si bona vendenda sint, eligente actore, reus si inveniri potest, citandus est, si non, ad domum. ib. num. 31.

Missio facta, bona qualiter sint in publica subastatione vendenda. ibid.

Missio in possessionem ex primo decreto facta, ut actor efficiatur verus possessor de jure communi secundum decretum erat necessarium, secus de jure regio. ib. n. 15. & n. 29.

Missio petens tenetur in fine libelli jurare rem vel quantitatem, quam petit debitam esse. ib. n. 24. & 29.

Missio in possessionem ex primo decreto sententia qua debeat continere. ib. n. 26.

Missus in possessionem ex primo decreto, quando efficiatur verus possessor. ib. n. 30.

Missus in possessionem ex secundo decreto, efficiatur verus possessor, & potest longo tempore dominium acquirere. ib. n. 54.

Missus in possessionem ex primo decreto, an & quando efficiatur verus possessor. ibid. num. 80. & 81.

Missus in possessionem causa rei servanda non possidet, sed tantum retinet. ib. n. 82.

Missus in possessionem ex primo decreto in actione reali vel personali, quid faciat, & an custos possessorve sit. 2. tom. p. 2. cap. un. num. 83. 84. & 85.

Missus in possessionem ex primo decreto ex quacunque actione intra annum non facit fructus suos. 2. to. p. 2. c. un. n. 87.

Missus in possessionem quando tenetur possessionem reo restituere. 2. tom. ib. n. 88.

Missus in possessionem ex primo decreto computare tenetur fructus in sortem principalem, & quando. ib. n. 89.

Missus in possessionem ex primo decreto non potest intra annum intentare remedium possessorium. ib. n. 90.

Missus in possessionem ex primo decreto actione reali, vel personali, quando verus possessor efficiatur. ib. n. 91. 92. & 93.

Missus in possessionem ex secundo decreto, ita demum efficiatur dominus si per longum tempus usucapiat. 2. to. p. 2. c. un. n. 94.

Missus in possessionem ex secundo decreto facit fructus suos. ib. n. 96.

Missus in possessionem, ex secundo decreto efficiatur reus, & reus contumax efficiatur actor. ibid. num. 98.

Missus in possessionem, ex secundo decreto super proprietate non super possessione respondere tenetur. ib. n. 99.

Idem est in causa damni infecti, noxali, & de peculio. ib. n. 100.

Missus in possessionem, ex secundo decreto potest facere, ut vendantur res debitoris, in quarum possessionem fuit missus, ut ei satisfiat, & si minus debito valeant quod debitor suppleat de aliis bonis. ib. n. 101.

Missus cum aliquis fuerit in possessionem, non est revocanda possessio nisi citato eo qui rem detinet. 2. to. p. 2. c. un. n. 107.

Mittendum in possessionem actorem postquam iudex pronuntiaverit, qua praxis servetur. ib. num. 109.

Missi fori crimen a iudice ecclesiastico puniuntur a seculari puniri potest, quando prima poena non fuit

fuit commensurata delicto. 2. to. pral. 2. a num. 49. ad n. 53.

Monasterium constitui non potest sine auctoritate episcopi. 1. to. p. c. c. 3. §. 3. n. 31.

Mors secura quando dicatur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 3. a num. 118. & p. 5. c. 3. §. 3. n. 121. 122. 123. & 124.

Mulier habens tacitam hypothecam non præfertur creditoribus habentibus expressam. 3. to. c. 6. §. 12. n. 9. & 10.

Mulier sine licentia expressa mariti in iudicio esse non potest, alioquin esset nullus processus, que licentia præsumitur ex diuturnitate temporis immemorialis, item testibus probatur, & epistola, vel Nuntio conceditur, sed non a marito excommunicato. 1. tom. p. 1. t. 2. nu. 27. 29. 30. & 31. & in initio litis concessa licentia non requiritur novus consensus mariti ad prolationem sententiæ. p. 1. t. 2. n. 33.

Mulier sine licentia mariti, agit contra ipsum pro dote sibi restituenda si maritus ad inopiam vergat. 1. to. p. 1. t. 2. n. 41.

Mulier carceribus separatis a carceribus virorum includi debet. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 2. numero 12.

Mulier carceribus publicis non custodienda, sed in aliquo monasterio, si honesta sit, alias in carcere publico, sed separato a carceribus virorum. ib. n. 13.

Mulier pro delicto in carcerem detrudi potest. 2. to. p. 1. c. 3. n. 3. & 4.

Munera excæcant oculos sapientium & mutant verba iustorum, & acceptio eorum prævaricatio veritatis est. 1. to. p. 1. t. 11. n. 8. 9. & 10.

N

Nature lex qua omnibus defensionem pollicetur frangenda non est. tom. 1. part. 1. t. 5. n. 45.

Negotiorum gestor de dolo & culpa levi & aliquando levissima tenetur. 3. tom. part. 4. temp. 2. n. 11. & 12.

Negotium alienum geri quibus modis dicatur. ib. num. 2.

Negotium ab initio utiliter esse ceptum sufficit, licet eventus prospere non fuerit secutus. 3. to. ib. num. 14. & 15.

Nobiles in carcere detineri potest donec constet de nobilitate. 1. to. p. 8. c. un. n. 20.

Notorium per negationem non efficiatur dubium. 2. to. pral. 2. n. 17.

Novalia qua dicantur. 3. to. c. 1. §. 7. n. 32.

Nulla est sententia lata super libello inepto, si ineptitudo libelli a parte opponatur. 3. to. in initio partis. n. 8.

Nulla est sententia quando iudex habito processu statim pronuntiat, præsumetur namque male instructus de causa. p. 1. t. 11. n. 1. to. 1.

Nullus est processus gestus cum procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum etiam si talis datus sit generaliter ad omnia qua exigunt speciale mandatum. 1. tom. ann. 4. numero 16.

Nullus est processus si opposita exceptione incompetentiæ, iudex non pronuntiando super ea ad ulteriora processerit. 1. tom. part. 1. temp. 5. numero 37.

Nullitas actus inducitur, si in processu non confuit commensurata delicto. 2. to. pral. 2. a num. 49. ad n. 53.

Monasterium constitui non potest sine auctoritate episcopi. 1. to. p. c. c. 3. §. 3. n. 31.

Mors secura quando dicatur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 3. a num. 118. & p. 5. c. 3. §. 3. n. 121. 122. 123. & 124.

Mulier habens tacitam hypothecam non præfertur creditoribus habentibus expressam. 3. to. c. 6. §. 12. n. 9. & 10.

Mulier sine licentia expressa mariti in iudicio esse non potest, alioquin esset nullus processus, que licentia præsumitur ex diuturnitate temporis immemorialis, item testibus probatur, & epistola, vel Nuntio conceditur, sed non a marito excommunicato. 1. tom. p. 1. t. 2. nu. 27. 29. 30. & 31. & in initio litis concessa licentia non requiritur novus consensus mariti ad prolationem sententiæ. p. 1. t. 2. n. 33.

Mulier sine licentia mariti, agit contra ipsum pro dote sibi restituenda si maritus ad inopiam vergat. 1. to. p. 1. t. 2. n. 41.

Mulier carceribus separatis a carceribus virorum includi debet. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 2. numero 12.

Mulier carceribus publicis non custodienda, sed in aliquo monasterio, si honesta sit, alias in carcere publico, sed separato a carceribus virorum. ib. n. 13.

Mulier pro delicto in carcerem detrudi potest. 2. to. p. 1. c. 3. n. 3. & 4.

Munera excæcant oculos sapientium & mutant verba iustorum, & acceptio eorum prævaricatio veritatis est. 1. to. p. 1. t. 11. n. 8. 9. & 10.

Nullitas adversus sententiam jure communi perpetuo opponi poterat, tamen de jure regio non opponitur, nisi intra sexaginta dies a die intimationis sententiæ sive agatur de nullitate per viam actionis sive per viam exceptionis. 1. to. part. 1. t. 12. n. 7. & 8.

Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ remissive traditur. 1. tom. part. 1. temp. 12. ubi plura de nullitate remissive.

Nullitate pendente ex probabili ratione tempus appellationis non currit. ib. n. 9.

Nullitatis causa qualiter tractanda. 1. to. p. 1. to. 12. n. 12.

Nulla sunt omnia acta processus hereditate jacente ante curatorem bonis datum. 1. tom. part. 3. numero 23. etiam si actor habeat instrumentum guarentigium contra defunctum.

Nullus est processus per procuratorem gestus in criminalibus causis. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 14. & ibi an nullitas opponi necesse sit.

Nullitas proveniens ex defectu incompetentiæ iudicis in quacunque parte litis, & quocunque tempore potest opponi. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 83. 84. & 85.

Nuntio asserenti injuriam recepisse a citato, nisi testibus probet, non creditur. 1. tom. part. 1. temp. 3. numero 32.

Obligationem habens solutione posteriorem quam fuit celebrata prius præfertur habenti obligationem priorem & posteriorem tempore. tom. 1. part. 4. cap. 4. num. 5. versiculo, Adverte etiam.

Obligatur quis non solum ex contractu, sed etiam ex delicto, qua obligatio civilis est. 3. to. cap. 4. §. 1. n. 1.

Obligatus quis, ut censeatur per promissionem vel pactum, requiritur quod causa apposita sit. to. 1. part. 4. c. 3. n. 10.

Offensus tenetur remittere rancorem, non vero satisfactionem & damnum injuria. 2. to. part. 5. cap. 3. num. 4.

Oppositor tertio interveniente in executione, causa executiva efficiatur ordinaria, assignaturque illi terminus ordinarius jure regio, secus jure communi. 1. tom. p. 4. c. 4. nu. 2.

Oppositor tertius quando admitti debeat remissive, ib. n. 2.

Oppositor tertius impedit executionem ab alio petitam, & pignorum possessionem vel venditionem, quamvis se opposuerit post sententiam ultima executionis. ib. eod. n.

Oppositor tertius prior in obligatione, posterior vero in solutione præfertur illi, qui prior solutione, posterior obligatione fuit. ib. n. 5. 6. & 7. vers. adverte.

Oppositor tertio interveniente, licet causa efficiatur ordinaria, quoad ordinem procedendi, tamen non efficiatur quoad decisionem. ib. num. 7. vers. Advertendum.

Ordinarii iudices apud Hispanos de quibus causis, nec in prima, nec in secunda instantia cognoscunt.

INDEX.

cunt. 1. tom. part. 1. temp. 1. numer. 10.
Ordinarii iudices a quibus constitui possint, ibid. numer. 11.
Ordinarius iudex quibus modis dicatur. 2. tom. p. 1. annot. 5. numer. 6.

P

Pactum nudum de jure regio parit actionem. 1. to. p. 4. c. 2. n. 15. & vide 3. tom. p. 4. §. 1. n. 3.
Pactum nudum jure civili, quando actionem pariat. 3. tom. c. 2. §. 5. n. 6. & 9.
Patris officium est filiam dotare, licet sine patris voluntate contraxerit. 3. tom. c. 2. §. 12. a numer. 12.
Peccatum committens spe absolutionis virtute indulgentiarum, non potest absolvi ex vi ipsarum. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. n. 94. & 95.
Peculium quid sit & quotuplex, & quas acceptiones habeat. 3. tom. c. 2. §. 6. numer. 4. 5. 6. & 7.
Perjurii crimen a quo iudice puniatur. 2. tom. pral. 2. n. 35. & 36.
Permutatio quando contrahatur. 3. tom. c. 6. §. 10. n. 13.
Pignus aut pratorium, aut iudiciale, aut conventionale est. 3. tom. c. 2. §. 4. numer. 3. & 4.
Pignus conventionale, aut expressum, aut tacitum, & quod sit expressum aut tacitum, & in quibus casibus locum habeat. ibid. numer. 4. usque ad numer. 10.
Pignoris & hypotheca nomen confunduntur in jure, & in quo differant, & quid proprie pignus dicatur. 3. tom. c. 2. §. 4. numer. 10. & 11.
Pena del desprez y del homicillo non debetur, quando fuit nullus processus. 1. tom. p. 1. temp. 10. n. 36.
Pena in dubio de minori intelligitur. 1. tom. part. 1. temp. 6. n. 65.
Pena licet ipso jure imponatur, necessaria est sententia declaratoria. 1. tom. p. 1. t. 6. numer. 27.
Pena cur requiratur. 1. tom. p. 5. c. 3. n. 60.
Penam ordinariam lege impostam iudex quibus casibus moderare possit. 1. tom. p. 5. §. 12. n. 92. remis.
Pena dua quando concurrunt ad vindictam, una per aliam tollitur, & quando non tollatur. 2. tom. pralud. 2. n. 52.
Pena pecuniaria in corporalem commutatio, non procedit in nobiles. 1. tom. p. 4. c. 5. numer. 19.
Pena commensurari debent delicto. 1. tom. p. 5. c. 3. numer. 18. & qualiter proportionanda. ibid. numer. 19.
Pena pecuniaria in corporalem commutatio ob inopiam rei omittenda est, quando pars, cui applicatur, pena dissentit, secus si fisco applicatur: qua commutatio fit, etiamsi reus in uno nummo contumaciter deficiat. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. n. 121. 122. & 123.
Pena commutatio pecuniaria in corporalem non fit, quando reus est solvendo, malitque poenam corporalem subire, nam cogitur solvere. ibid. n. 124.
Positio quid sit, & quid operetur. 1. tom. part. 1. temp. 8. n. 106. & 108.
Positio differt ab articulis. ib. n. 107. & 121.

Positiones prius fiunt quam articuli; sed praxi receptum est, ut simul concipiantur. ibid. numer. 107. & 108.
Positiones qui facit censetur fateri illud quod ponit, nisi pars adversa neget positiones, secus qui articulos, nisi eos pro positionibus ponat. 1. tom. p. 1. t. 8. numer. 122. cum seqq. maxime numer. 124.
Positiones non possunt poni ex parte accusati. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 7. 8. 9. n. 2.
Positionibus qualiter respondendum. 1. tom. part. 1. temp. 8. a n. 110.
Positionibus respondere jussus a iudice seculari si simpliciter non respondeat pro confesso habetur. 1. tom. p. 1. temp. 8. & numer. 115. & confessio illa ficta, quid operatur. ibid. numer. 119. quod in criminalibus causis, vel ubi de dolo agitur, non procedit. ibid. numer. 116. nec si a iudice personaliter coram tabellione interrogetur. ibid. numer. 120. etiamsi de commissione iudicis a notario interrogetur. n. 121. contra quam fictam confessionem probatio admittitur. n. 117.
Positionibus statim sine termini prefixione respondendum est, & sine consilio advocati, quod in rustico limitatur. 1. tom. p. 1. t. 8. numer. 125.
Positionibus cum juramento respondententi falsum poena hodie imponitur. ib. n. 126.
Positionum loco succedunt articuli quos pars adversa confitetur, & illi quos negat articulorum loco. 1. tom. part. 1. temp. 8. n. 109.
Postulare quid sit. 1. tom. p. 1. annot. 5. n. 2.
Potestas spiritualis & secularis inter se sunt distinctae invicemque in subsidium altera ab altera favetur. 2. tom. in proem. n. 1. 2. 3. & 4. in quo differant in exhibendo favore. ibid. a numer. 5.
Praxis vera quotidiano usu forensi acquiritur. 1. tom. in proem. n. 23.
Precarium a commodato in quo differat. 3. tom. cap. 6. §. 9. n. 3.
Prelatus absque mandato capituli potest agere causam ecclesie qua non sit ardua. 1. tom. p. 1. annot. 5. n. 34.
Prelatus quando esse potest in iudicio sine mandato capituli, potest solus procuratorem constituere. ib. numer. 36.
Prejudicium unde dicatur. 3. tom. c. 3. §. 1. numer. 3.
Prescriptio currit contra mulierem conjugatam in rebus non dotalibus, item contra filium in bonis, quorum ususfructus patri non acquiritur. 1. tom. p. 1. t. 2. n. 32.
Prescriptionis plures casus remissive. 1. tom. p. 1. t. 7. n. 25.
Præses quid observare debeat. 1. tom. p. 8. c. un. numer. 113.
Presumitur semel bonus semper bonus. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. numer. 65. quod semper, nisi contrarium probetur, presumitur. 1. tom. p. 1. t. 9. n. 40.
Presumitur honoratum & nobilem non fecisse aliquid mali. ib. n. 66.
Presumitur semper iudicem bene administrasse. 1. tom. part. 8. c. un. in princ.
Presumptiones juris per probationem in contrarium cessant. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. numer. 66.

Præ-

INDEX.

Presumptio juris est, quemlibet fundum esse liberum. 3. tom. c. 1. §. 4. n. 39.
Prætoris album quod erat, & quotuplex, & qua poena contra corruptentem erat, vel mandantem, & cui applicanda: & qua requirantur ut actio contra corruptentem competat, & quid hodie in locum albi successerit. 3. tom. c. 2. §. 9. a nu. 1.
Prætor jura & actiones dare poterat. 3. tom. c. 2. in init. nu. 2. & cur. ibid. a numer. 3.
Probatio plena & semiplena qua fit. 1. tom. p. 1. temp. 8. numer. 5.
Probatio testium, instrumentorum probationi præfertur. ibid. numer. 6. licet qualibet probatio sit legitima & sufficiens. ibid. nu. 8.
Probatio quando est facienda extra regionem, vel ultra mare, quid servandum. 1. tom. p. 1. temp. 8. nu. 37. & qui terminus concedatur, & quid requiratur. ib. n. 38.
Probatio valet, etiam nullo termino a iudice assignato & prefixio termini quid operetur. 1. tom. p. 1. t. 8. numer. 45. & 46.
Probationis commissio in foro ecclesiastico qualiter fiat. 2. tom. p. 1. c. 6. §. 2. a nu. 38.
Probationis definitio, & quid appellatione probationis veniat. 1. tom. temp. 8. nu. 3.
Probationis modus per inspectionem oculorum iudicis nunquam censetur exclusus. 1. to. p. 1. t. 8. post sententiam restitutionis.
Probationes impertinentes non sunt admittenda. 1. tom. p. 1. temp. 8. n. 50.
Probatorio termino elapso si petatur restitutio, & competat, quid servandum. ib. n. 149.
Probatorius terminus arbitrarius. 2. tom. part. 1. cap. 6. n. 41.
Probationum qua sint species. 1. tom. p. 1. t. 8. numer. 4.
Probationum dilationes qua olim fuerint. ib. n. 22. 23. 24. & 29.
Probationum secunda & tertia dilatio, quando non concedatur. ib. n. 28.
Probationum dilatio quanta esse debeat in unaquaque causa. ib. n. 30. & 31.
Probationum dilatio qua quarto placo dicitur, quomodo concedatur, item prorogatio quarti placi. ib. n. 145. & 146. item arbitrio iudicis conceditur. n. 144.
Probationum dilationes utroque jure, quomodo concedantur. 1. tom. p. 1. temp. 8. a n. 33. & p. 5. c. 3. §. 6. n. 20. & 2. tom. p. 1. c. 6.
Processus executivus. 1. tom. p. 1. c. 7. a n. 1.
Processus cessivus bonorum. 1. tom. p. 1. c. 8. numer. 1.
Processus quinquennalis dilationis. 1. tom. part. 4. cap. 9. a n. 1.
Processus per viam inquisitionis. 1. tom. part. 5. c. 1. §. un. a n. 1.
Processus per viam denuntiationis. 1. tom. part. 5. cap. 2. a n. 1.
Processus per viam accusationis. 1. tom. p. 5. c. 3. a n. 1.
Processus contra reum accusatum. 1. tom. p. 5. c. 4. a n. 20. ad n. 41.
Processus per viam primi & secundi decreti. 2. tom. p. 2. cap. un. a n. 102.
Processus gestus cum minore sine tutore vel curatore est nullus. 1. tom. p. 1. t. 2. n. 43.
Procurator rei propria, improprie dicitur, & disposita in procuratore ad lites, non habet locum in

procuratore in rem propriam. 1. tom. p. 1. ann. 4. n. 2. & 3.
Procurator ad lites aut ad negotia constituitur, & procurator ad lites quando possit substituere. ib. n. 4. 5. & 6.
Procurator ad lites debet comparere cum mandato domini, alias processus est nullus. ib. col. 2. numer. 7.
Procurator potest a iudice compelli de officio ut mandatum ostendat. ib. n. 9. & quid jure regni. numer. 9.
Procurator cum libera administratione expedire potest omnia, qua speciale mandatum exigunt, nisi in rebus valde prejudicialibus. 1. tom. n. 17. & 18.
Procurator constitutus contra Titium in certa causa, & in omni alia intelligitur constitutus contra eundem & non alium. ibidem, numer. 21.
Procurator constitutus contra unum & alios, non censetur constitutus contra digniores. ibidem, numer. 22.
Procurator ad lites qualis esse debet, & quis esse non possit. ib. a n. 26.
Procurator ad preparatoria, tenetur defendere dominum in preparatis. 1. tom. annot. 4. numer. 40.
Procurator prima instantia appellare, non autem proseguere appellationem tenetur. ibidem, numer. 41.
Procurator in quibusdam casibus officium potest exercere, licet non ostendat mandatum si postea apparet. 1. tom. part. 1. temp. 1. a numer. 12.
Procurator nedom tenetur jurare in animam domini, verum etiam in animam sui. 1. to. p. 1. ann. 4. n. 42.
Procurator de calumnia quomodo jurare debeat. 1. tom. p. 1. t. 4. n. 44.
Procurator post lites contestationem efficitur dominus litis, nec potest nisi ex certis causis revocari, potestque ut dominus litis alios substituere. 1. tom. part. 1. temp. 6. numer. 16. & 17.
Procurator ecclesia laicus esse potest. 2. tom. pralud. 4. n. 7. 10. & 11.
Procurator ex generali mandato non potest aliquid facere, ex quo dominum obliget ad poenam, licet mandatum habeat clausulam, & generaliter ad omnia, qua speciale mandatum exigunt. 1. tom. part. 7. c. un. numer. 4. 5. 6. & 7.
Procuratore constituto si personaliter quis super aliquo actis comparuerit, videtur procuratorem revocasse, nisi apposuerit clausulam, No revocando mis procuradores. 1. tom. p. 1. t. 4. numer. 11.
Procuratorem habere mandatum, & si tabellio dicat, fidemque præstet, non sufficit. 1. tom. p. 1. ann. 4. n. 13.
Procuratoris mandatum non probatur presumptive ex allegatione diuturni temporis. ibidem, numer. 12.
Procuratoris mandatum licet de jure per testes probari possit, stylo receptum est, non nisi instrumento probari. ib. n. 11.
Procuratoris definitio. ib. n. 1.
Procuratoris officium est vile, & ideo advocatus non potest esse procurator, licet sit officium procuratoris.

INDEX.

Curatoris à Principe conceditur, officium nobile est. 1. tomo. n. 43. 44. & 45.
Procuratoris officium de jure canonico est nobile, & non potest illud exercere in famis. ib. num. 46.
Procuratoris officium est nobile, ubi certus numerus procuratorum est. ib. n. 47.
Procuratoris officio qui utitur, non amittit privilegia nobilitatis, licet à Principe non concedatur. ib. n. 48.
Proditor quis dicatur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 3. a num. 115.
Proditio quid sit attempto jure communi & regio, & qua ejus poena. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 6. à n. 31. ad n. 34.
Profana res absque titulo haberi non possunt. 2. tom. p. 2. cap. unic. n. 62.
Proprium quod est amplius proprium esse non potest. 3. tom. c. 1. §. 1. n. 8.
Prorogatio quarti placii, vide Probationum dilatio.
Prorogationis jurisdictionis, consensus ambarum partium expressus non tacitus requiritur. 1. t. p. 4. c. 3. n. 31.
Provisio regia ordinaria qua ab auditoribus in causis ecclesiasticis, ante gravamen illatum datur defenditur. 1. tom. p. 1. t. 1. n. 24.
Publicatio testium quomodo facienda est. 1. tom. p. 1. temp. 8. à n. 165.
Publicatio cur fieri debeat. ibid. numero 169. & 184.
Publicatio an sit de substantia judicii. ib. n. 170. & 171. & quid de jure regio. n. 172.
Publicatio in criminalibus est de substantia judicii, & ejus omissio reddit processum nullum. 1. t. p. 1. t. 8. n. 177.
Publicatio testium à solo iudice est facienda, quamvis delegaverit receptionem testium. ib. n. 182. & 183.
Publicatio in foro ecclesiastico quomodo facienda. 2. tom. 1. p. c. 6. §. 2. n. 44.
Publicatione facta testes recipiuntur. 1. to. p. 1. t. 8. n. 165. & p. 1. §. 10. n. 2.
Publicatione omissa, an reddatur processus nullus. ib. n. 70. & 71.
Publicationis plura traduntur. 1. tom. p. 1. §. 8. num. 183.
Publicatione renuntiatur productioni testium, non vero instrumentorum, & aliquando testes producti in termino probatorio examinantur intra dies publicationis jussu iudicis. ibid. n. 177. & 178.
Publicatione facta probatio non pracluditur minori. ib. n. 81.
Publicatione facta in criminalibus testes recipiuntur officio iudicis tam contra, quam in favorem rei. 1. to. p. 5. §. 10. à n. 3.

Q

Qualitas adjuncta verbo est regulanda secundum tempus verbi cui adjicitur. 1. tom. part. 7. cap. unic. numer. 97.

R

Ratihabitio mariti confirmat actum ab uxore sine ejus licentia factum in iudicio, antequam exceptio nullitatis opponatur. 1. tom.

part. 1. temp. 2. numer. 34.
Rescisorium remedium & rescindens quod sit. 3. to. p. 1. t. 4. n. 10. 11. & 12.
Reconventio, mutua petitio intra quod tempus opponenda est, & alia plura de reconventionem remissive. 1. tom. part. 1. temp. 7. num. 12. & ib. n. 29.
Recusatio iudicis quando proponenda, & quid in recusatione auditoris regis servandum. 1. to. p. 1. t. 10. n. 18. & 19.
Recusatio iudicis in scriptis proponenda est. 1. to. p. 1. t. 10. n. 23.
Recusatio quamvis de jure Canonico removeat iudicem ordinarium in totum à cognitione causa de jure regio, vel civili recusatus assumit secum socium, & qualis esse debeat socius, & quid si inter se discordent. ibid. num. 24. 25. & 26.
Recusatio generalis iudicium vel litteratorium alicujus loci, tanquam vaga & incerta non admittitur. ib. n. 30.
Recusatio quomodo apud Lusitanos fiat, remissive eodem. n. 30.
Recusatio praesidis & auditorum regis quomodo facienda, & qua poena sit in posita non probanti recusationem, & qualiter deponenda pecunia. 1. tom. part. 6. §. unic. à numer. 1. ad num. 5.
Recusatio iudicis quando fieri possit, omni jure. 1. tom. p. 1. t. 10. num. 18. & 19. & quid in praeside & regis auditoribus. p. 6. §. un. in fin. vers. advierte se.
Recusatio jure Canonico non nisi ante litem contestatam proponitur, & quando post litem contestationem proponatur, de jure regio semper in quacunque parte litis. 2. to. part. 1. cap. 6. n. 6. & 7.
Recusatio quid sit & quo jure inventa, & an possit per principem tolli. 1. tom. p. 1. t. 2. n. 25. & 26.
Recusatione facta quid servandum. 1. tom. p. 1. t. 10. n. 32.
Recusationis causa quomodo tractanda & à quibus. 2. t. p. 1. c. 6. à n. 16.
Recusationis causa frivola & injusta non obstante iudex ecclesiasticus in causa procedit. ibid. num. 22. & 23.
Recusationis stylus in foro ecclesiastico traditur. ib. num. 1.
Recusationis causa à minore non probata restitutio, conceditur jure canonico, secus jure regio. ib. num. 8.
Recusationis in foro ecclesiastico iudices arbitri, si intra terminum praefixum causam non terminaverint, quid observandum, sive iudex delegatus, sive ordinarius recusetur. ibid. à numero 12.
Recusationis causa legitima jure canonico exprimenda est, secus jure civili vel regio, quo solum de calumnia juratur, licet à parte non petatur: & quid si regius auditor recusetur. 1. to. p. 1. t. 10. n. 20. & 21. & p. 1. c. 1. vers. accresce. & 2. tom. p. 1. c. 6. n. 4. ubi n. 5. causa recusationis traduntur.
Recusationis causa coram quo iudice proponenda, sive delegati sive ordinarii. ib. n. 9.
Recusatio iudicis socius assumitur à iudice seculari recusato in causis civilibus expensis recusantis, qui ad hoc compellitur per captionem pignorum. 1. tom.

INDEX.

1. tom. p. 1. temp. 10. num. 27. & quid in criminalibus servetur, & qualiter jurent. ibid. n. 28. & 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 12. à n. 52. ad n. 57.
Recusato iudice in criminalibus quid jure regio servetur. ibid. à n. 53. ad n. 56. & quid si in loco decuriones non sint. n. 57.
Rei vindicatio ut competat quid requiratur. 3. to. c. 1. §. 3. n. 4. 5. 6. & 7. & n. 12. 13. & 14. & ibid. à num. 16. ad n. 20.
Rei vindicatio competit contra titulo possidentem. 3. to. c. 2. §. 1. n. 23.
Rei vindicatio datur contra illum qui dolo desit possidere. 3. to. c. 1. §. 3. n. 15.
Rei vindicatione agere potest possessor primogenii. ibid. n. 6.
Rei vindicatione agere potest emphyteuta, & qui ad longum tempus conduxit. ibid. n. 6. & 10.
Rei vindicationi non obstat actorem dominum non fuisse, dum sit sententia tempore. ib. n. 11.
Rei officium quod sit. 1. tom. part. 1. annor. 3. num. 9.
Rem in bonis vel ex bonis esse quando dicatur. 3. tom. c. 4. §. 1. n. 25. 26. & 27.
Remedium legis diffamari intentans quem iudicem adire debeat. 1. tom. part. 1. temp. 1. nu. 78. & 79.
Remedium legis diffamari cui, contra quem, ad quid, in quibus casibus competat, & qua requirantur ut competat. 1. tom. cap. 8. à num. 1.
Remedium legis si contendat. ff. de fidejussoribus declaratur. 3. tom. cap. 9. §. 2. numero 1. & ibi dicitur in quo differat à remedio legis diffamari.
Remedium legis in omnibus. ff. de judiciis, quando & quibus casibus competat. 3. tom. c. 9. §. 3. à num. 1.
Remedium legis denuntiamus. Cod. de his qui ad ecclesias confug. cui, ad quid, quando, quomodo competat & proponatur, & qua observanda à iudice. 3. to. c. 9. §. 4. à nu. 1.
Remedium legis denuntiamus, an possit intentare qui causam inimicitia dedit. ib. n. 5.
Renuntiare juri pro se introducto quilibet potest. 1. tom. p. 1. temp. 6. in fin. sed in dubio non praesumitur. ib.
Renuntiatio est stricti juris, & in ea non veniunt, nisi qua exprimuntur. 1. tom. part. 4. cap. 3. n. 31.
Replicationis libello intra quod tempus sit respondendum. 1. to. p. 1. t. 7. n. 37. & seqq.
Repreguntas, vide Interrogatorium.
Repulsas obijciens non admittitur de jure regio, nisi elapsis quindecim diebus post factam publicationem, licet persona privilegiata restitutionem postulerit. 1. tom. part. 1. temp. 9. nu. 32.
Repulsas non potest quis opponere contra testes à se productos licet ille testis, contra se per aliam personam producat. ibid. num. 26. & 27. quod quando cesset, traditur. ibid. n. 28. & 29.
Repulsa contra personas & dicta testium, quo tempore opponenda. ibid. n. 7.
Repulsa non possunt opponi in secunda instantia contra testes productos in prima. ib. n. 7.
Repulsa licet probata non sint, non restituitur minor, vel alia persona qua potest restitui. ib. n. 8.
Repulsa licet non opponatur à parte, iudex potest ex officio repellere testem inhabilem, si ex actis processus constat de inhabilitate concernente eundem testis, ut quia sit infamis, ebrius; secus, si concernat favorem partis, ut quia sit amicus, vel inimicus. ib. n. 9. & 10.

Subita de Paz Praxis Eccl.

Repulsa non generaliter, sed specialiter exprimenda & probanda sunt. ib. num. 11. & cum protestatione quod non facit animo injuriandi testem. ibid. n. 22.
Repulsa qua opponi possunt contra personas & dicta testium. ib. n. 15.
Repulsa quamvis odiosa sint, tamen à iudice admittenda sunt, alias appellari potest. ib. n. 23.
Repulsa quibus casibus admittenda non sunt. ibid. num. 25.
Repulsa non admittuntur contra testes, quibus probantur repulsa. ib. n. 30. & 38.
Repulsa legitima admittenda sunt, & earum probationi qui terminus assignetur. ib. n. 33. & testes jurant & examinantur, & fit publicatio, ut in negotio principali. ib. n. 37.
Repulsis probatis, iudex non debet curare de generali probatione facta super bonitate testium partis adversa. ib. n. 39.
Repulsis oppositis in criminalibus, qua iudex teneatur observare. 1. to. p. 5. c. 3. §. 12. n. 58. vide in verbo testes.
Restitutio semel conceditur. 1. tom. part. 1. t. 8. num. 150.
Restitutio pro modica lesione non conceditur. ibid. num. 155.
Restitutio minori de jure speciali conceditur, non de jure ordinario. ib. n. 155.
Restitutio officio iudicis nobili conceditur. ibidem num. 157.
Restitutio adversus omissam allegationem & probationem, quomodo petatur & concedatur. 1. to. p. 1. t. 8. à n. 148.
Restitutio adversus allegationem & probationem omissam conceditur simul ac constiterit petentem restitutionem esse minorem, nec requiritur probatio lesionis. ib. n. 159. & 160.
Restitutio in integrum non conceditur, nisi probetur lesio & atas, quando actus de sui natura lesionem non inducat, secus quando minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi provenit, sed potius damnum. ib. n. 159. & 160.
Restitutio adversus probationem & allegationem omissam intra quod tempus sit petenda. ib. num. 161. & num. 181. ubi remissive traditur, quando praedita restitutio denegatur, & quando in foro ecclesiastico petitur. 2. to. p. 1. c. 6. §. un. n. 43.
Restitutio adversus allegationem & probationem omissam mulieri & rustico non conceditur, & quando concedatur. 1. tom. part. 1. temp. 8. n. 181.
Restitutio non conceditur ad probandas repulsas testium non probatas in termino. 1. tom. part. 1. t. 9. n. 8.
Restitutio tantum affert, quantum abstulit lesio. 3. tom. cap. 2. §. 2. numero 10. vide verb. minor.
Retrahi res de abolengo, non potest ab illo qui mandatum habuit ad retrahendum, & intra annum comparuit, si post annum de mandato docuit. 1. t. p. 7. c. un. n. 99.
Reus intra quod tempus debeat respondere. 1. to. p. 1. t. 4. n. 61. & si negaverit vel confessus fuerit, quid observetur. ib. n. 65. & 66.
Reus extrajudicialiter prius ab actore monendus est, non ex juris necessitate, sed ex urbanitate, & quid operetur praefata monitio, & an praesumatur. 1. to. p. 1. t. 2. n. 1. 2. & 3.
Reus conveniendus si absens captivusve sit, quid fieri debeat. ib. n. 56.

K K K Reus

Reus efficitur actor in obijciendis exceptionibus. p. 1. t. 7. n. 19.
Reus summarie narrare debet factum, ex quo resultat exceptio. ib. n. 21. & 22.
Reus in dubio absolvendus est, & in dubio pro eo judicandum, & quid in casibus in quibus uterque litigantium actor & reus est. 1. tom. part. 1. t. 11. n. 5.
Reus pluribus & diversis exceptionibus uti potest. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 6. n. 80.
Reus quibus casibus a carceribus relaxari sine fidejussoribus possit. ib. n. 90.
Reus non potest suis defensionibus & termino probatorio in criminalibus renuntiare, & cur. 1. to. p. 5. cap. 3. §. 9. n. 4.
Reus potest suis defensionibus renuntiare in criminalibus, quibus venit tantum imponenda pena pecuniaria, vel alia non irrogans infamiam. ibid. num. 6. part. 5. cap. 4. num. 1. ubi num. 2. ponitur forma procedendi per renuntiationem terminorum.
Reus usque ad executionem sententiae potest suam probare innocentiam. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 10. n. 7.
Reus potest post sententiam condemnatoriam contra se latam, suam probare innocentiam, per evidentiam facti, quo casu jure communi executioni sententiae supersedetur, jure regio revocatur. ibid. n. 6. & 7.

§

Sacrilegus quis dicatur. 1. tom. part. 6. cap. 3. §. 3. num. 104.
Satisfactionem cum interponi jubet lex, non liberatur quis, licet idoneus sit. 1. tom. part. 5. c. 3. num. 3.
Scholaris praefertur ceteris in locatione domus pro eodem pretio. 3. tom. part. 4. cap. 1. numero 10. & 11.
Scholaris ut gaudeat privilegio fori qua requirantur. 2. tom. p. 1. c. 6. n. 31.
Scriptura privata in judicio a parte recognita habet vim publici instrumenti. 1. tom. part. 4. c. 2. num. 22.
Scriptura privata a debitore recognita, retrotrahitur ad diem quo fuit celebrata in prajudicium recognoscens, non autem in prajudicium aliorum creditorum pralationem habentium, nisi scriptura fuerit trino teste notata & subscripta cum hypotheca alicujus rei. 1. tom. part. 4. c. 2. num. 31.
Scriptura privata an exequi possit, vide Executio.
Secularis potestas, vide Potestas.
Sententia contra notorium stylum lata est nulla. 1. to. proemio. n. 11.
Sententia lata sine citatione, est nulla. 1. to. p. 1. t. 10. n. 6.
Sententia a iudice ferenda est in scriptis clara & certa. 1. tom. p. 1. t. 11. numer. 12. & 13.
Sententia quibus casibus in scriptis non fertur. ibid. num. 13.
Sententia debet esse conformis libello, & quando non. ib. n. 14.
Sententia quid sit, quibus verbis, in cujus personam, proferenda, quid continere debeat, in quo differat diffinitiva ab interlocutoria. ib. num. 15.
Sententia diffinitiva proferenda est intra viginti dies a die conclusionis. ibid. num. 16. ubi n.

17. traditur poena contra iudicem contra facientem.
Sententia diffinitiva cui intimanda, & quando exequenda. 1. tom. p. 1. t. 11. num. 25. & p. 1. t. 12. n. 1.
Sententia quamvis habeat executionem paratam, a parte tamen petenda est executio, & quomodo petatur. ib. n. 2. 3. & 4.
Sententia nulla a iudice retractari potest. 1. to. p. 1. t. 12. n. 5. 6.
Sententia arbitri ut exequatur, quid requiratur. 1. tom. p. 4. c. 3. n. 22.
Sententia in criminalibus quomodo preferenda, & qua iudex antequam proferat attendat. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. numer. 94. 95. & 98.
Sententia condemnatoria mortis vel alia corporis afflictiva quando exequenda, vel non. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. a num. 126. ad num. 134.
Sententia exequenda est publice, & aliquando in loco commisi delicti ob criminis exaggerationem. ib. num. 134.
Sententia interlocutoria qua diffinit principale negotium, vel non diffinit, qua dicatur & an ab ea appellari possit vel supplicari. 1. tom. p. 7. c. un. n. 81. & 82.
Sententia lata super possessorio an sit interlocutoria. ibid. n. 82. & 83.
Sententia criminalis executionem impedit qualibet legitima exceptio. 1. tomo. part. 4. c. 3. num. 24.
Sententia executio a qua fuit appellatum, ad iudicem proferentem remittitur quando confirmatur. 1. to. p. 6. §. un. n. 8.
Sententiae conformes qua dicantur. 1. tom. part. 7. cap. un. a n. 118.
Sententiae nullitas, vide Nullitas.
Sententiae executio, vide Executio.
Servitus aut personalis aut realis est aut mixta, & quae sint. 3. to. p. 1. c. 1. num. 2. 3. 5. 12. 13. & 14.
Servitutes constitui a quibus & quibus, & in quibus rebus, quomodo & qualiter. 3. t. p. 1. c. 3. n. 16.
Servitus non constituitur sine duobus praediis. n. 24.
Servitus rei propria non est. 3. tom. p. 1. c. 1. n. 4.
Servitutis quasi possessio quomodo & qualiter acquiratur. 3. to. p. 1. c. 2. n. 31.
Servitutium realium, quae urbana & quae rustica sunt, & quae sint inter eas differentia. 3. to. p. 1. c. 1. a n. 7. ad n. 11.
Servitutium quaedam sunt continua, quaedam quasi continua, quaedam discontinua, & quae sint. 3. tom. part. 1. c. 2. a numer. 15. ad numerum 18.
Servus reputatur mortuus. 1. tom. p. 5. c. 3. num. 74.
Societas quibus modis contrahatur, in quibus rebus, & ad quod tempus. 3. tomo. c. 6. §. 6. n. 2. 3. 4. & 5.
Societas si omnium bonorum simpliciter contrahatur, quae bona comprehendantur. 3. to. p. 4. c. 3. num. 5.
Societas quibus modis dissolvatur, & quae ex ea actio oriatur. ib. a n. 7.
Societatis pactiones observanda sunt. ib. n. 12.
Sorilegus. 1. tom. p. 8. c. un. numer. 12. remissive.
Species ut cognoscatur, cognosci genus necesse est. 1. to. p. 7. c. un. n. 73.
Spes proprie dicitur de causa probabili de presenti. 1. tom. p. 1. ann. 4. n. 24.
Spiritualis potestas, vide Potestas.
Sportularum conventio a iudicibus cum tabellionibus non est facienda. 1. tom. p. 8. cap. un. in fine.
Stabularii materia traditur. 1. tom. part. 8. cap. un. n. 13. remissive.

Stabularii

Stylo ut causa decidatur quid observandum. 1. to. p. 1. ann. 5. n. 29.
Stylus quid sit, & ad quid pertineat, & potest ut lex allegari. 10. in proemio. n. 5.
Stylus saepe derogat leges. ib. n. 6.
Stylus unde procedat. ib. n. 8.
Stylus succedit deficiente lege. ib. n. 9.
Stylus & praxis interpretantur leges. ibidem. n. 13.
Stylus servandus cum iudex ad quem denegat appellacionem. 2. tom. part. 5. num. 24. c. unico.
Stylus procedendi in via executiva in foro episcopali, scholasticove Salmantino. 2. tom. p. 3. c. un. n. 2.
Stylus cujuslibet regionis in tribunalibus ecclesiasticis consulendus & observandus est. ibid. n. 3.
Subrogatum sapit naturam ejus in cujus locum subrogatur. 3. to. c. 6. §. 12. n. 5.
Suorum injuriam prosequi quando quis dicatur. 1. to. c. 6. §. 12. num. 12. & 13.
Supplicatio secunda locum habet in causis in quibus cognoscit iudex, qui vulgo dicitur de Vizcaya, & in causis captis in audientiis novi regni Indorum. 1. to. p. 7. c. un. n. 48.
Supplicatio interposita in audientiis novi regni Indorum, in quibus differat ab ea quod in Castella interponitur. ib. n. 52.
Supplicatio secunda admittitur in consilio Supremo Indorum. 1. to. p. 7. c. un. n. 57.
Supplicatio secunda ut possit interponi quando lis dicatur coepta. ib. a n. 57. ad n. 62.
Supplicatio 2. ut admittatur qua causa esse debeat. 1. tom. p. 7. c. un. n. 63. 64. & 65.
Supplicatio 2. non admittitur quando agitur contra plures pro summis diversis, quarum quaelibet non attingit summam jure regni necessariam, licet simul juncta excedant. ib. n. 64. & 65. nisi in casu tradito. n. 70.
Supplicatio secunda ut admittatur quanti valoris res esse debet & quomodo aestimanda. ib. a n. 63. ad n. 69.
Supplicatio 2. habet locum indistincte quando super jurisdictione litigatur. 1. to. p. 7. c. un. n. 71. & 72.
Supplicatio in quibus casibus non admittatur. 1. to. p. 6. c. 1. §. un. n. 1. & 2.
Supplicatio intra quod tempus & qualiter proponenda. 1. to. ib. n. 3.
Supplicatio 2. cum poena mille quingentarum duplarum, quid sit. 1. tom. part. 7. c. un. num. 2.
Supplicatio 2. a quibus interponi potest. ibidem. numer. 3.
Supplicatio 2. a procuratore non potest interponi qui non habet ad id speciale mandatum, licet habeat cum clausula ad omnia quae speciale mandatum exigunt. ibidem numero 4. & 5. & 11.
Supplicatio 2. ut possit a procuratore interponi qua requirantur. 1. tom. p. 7. c. un. num. 9. & 10.
Supplicatio interposita a procuratore ut valeat quando debet de mandato constare. 1. tom. p. 7. c. un. a n. 12.
Supplicatio 2. a conjuncta persona interposita quando valeat. ib. n. 19. & 21.
Supplicatio 2. ut interponi valeat qua requirantur. ib. num. 22.
Supplicatio 2. non admittitur a iudicibus qui vulgo alcaldes de corte dicuntur, quando confirmatur. Suarez de Paz Praxis Eccl.

matur sententia. 1. tomo. part. 7. c. un. num. 27.
Supplicatio 2. quando admittatur lite contestata coram inferiore iudice. 1. tom. ib. a n. 29. & n. 33. & 34.
Supplicatio 2. non habet locum in audientiis Galliciae, Canariae, Hespaliae. ib. n. 38.
Supplicatio 2. non admittitur a supremis consiliariis ordinum. ib. n. 35.
Supplicatio 2. non habet locum in causis nobilitatum. 1. to. n. 39.
Supplicatio 2. an habeat locum in causis captis in consilio de contaduria super quibus prima & secunda sententia lata fuit. ibidem numer. 41.
Supplicatio 2. ut interponi possit, rei valor quo tempore attendi debet. 2. to. p. 7. c. un. a n. 75. ad n. 79.
Supplicatio 2. ut admittatur, a sententia diffinitiva interponi debet, & postquam lata fuerint duae sententiae diffinitivae. ibidem. n. 8.
Supplicatio 2. ut in criminalibus admittatur quid requiratur. 1. tom. p. 7. c. un. numer. 86.
Supplicatio 2. interponi potest, licet causa principalis non attingat quantitatem jure requisitam si ratione accessorii possit interponi. 1. to. p. 7. c. un. n. 89. & licet a principali non sit appellatum; supplicatio admittitur super liquidatione fructuum. ib. n. 91.
Supplicatio 2. intra quod tempus interponenda, & an restitutio admittatur contra lapsum termini. 1. to. p. 7. ca. un. n. 92.
Supplicatio 2. ut admittatur, intra quod tempus cautio praestanda sit de solvendis mille quingentis duplis auri de cabeca. ibid. num. 93. ubi & num. 94. dicitur quid in fisco & paupere servetur, & qualiter instrumentum cautionis coram auditoribus exhibendum. 1. tom. p. 7. c. un. n. 66.
Supplicatio 2. non admittitur praestitis fidejussoribus intra tempus, si post tempus non idonei apparuerint, licet alii idonei dentur. 1. to. p. 7. c. un. n. 101.
Supplicatio 2. est remedium exorbitans & extraordinarium. 1. to. p. 1. c. un. n. 103.
Supplicatio facta ab uno ex litigantibus prodest alteri qui non supplicavit. ibid. num. 103. ad num. 109.
Supplicans quando recedere a supplicatione possit impune. ib. n. 104.
Supplicatio & appellatio a pari procedunt. ibidem. num. 108.
Supplicatione interposita, si non fuerit cautio interposita in termino, non admittitur restitutio; licet a minore petatur. 1. tom. p. 7. c. un. n. 110.
Supplicatio 2. intra quod tempus interponenda. ib. num. 111.
Supplicatio 2. non obstat quin sententia executioni mandetur & cum qua cautione. ib. n. 112. & num. 117.
Supplicatio 2. non admittitur latis duabus sententiis conformibus super possessione, & quare, & super possessione majoris quamvis non sint conformes. ib. num. 114. 115. & 116. & quando conformes sint. n. 117. & 118. quod sit cum cautione, de qua ib.
Supplicatio 2. ad regem dirigenda quo modo sit, & intra quod tempus, & elapso termino quando restitutio competat. 1. tom. p. 7. c. un. n. 121. 122. & 123.

Supplicatione 2. interposita quibus causa committenda & qualiter terminanda. *ibidem*. num. 114.
 Supplicatione 2. interposita quando sententia confirmatur vel revocatur, quid observatur. 1. to. p. 5. c. 3. §. 1. à n. 128.
 Supplicatione 2. interposita copia parti datur & quid allegari soleat. 1. tom. p. 4. c. 5. à num. 141.
 Supplicatio 2. in omnibus pendet à voluntate regis. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 1. n. 138.
 Supplicationi secunda an sit locus quis judicet, & an supplicatio ab eo admittatur. *ibidem*. n. 134.
 Supplicans quando possit sine pœna à supplicatione recedere. *ib.* n. 133.
 Supplicans non evadit pœnam sententia in totum confirmata, licet in aliquo modificata sit, nisi adeo esset magna modificatio, ut solum ejus respectu possit postulari. *ibidem*. num. 131. & 133.
 Supplicari secundo non potest. 1. tom. p. 6. c. 2. num. 9. & quando possit. *ibid.* n. 10. 11. & 12.
 Syndicari judex defunctus qualiter debeat & an heredes teneantur. *remis.* 1. to. p. 8. in proœmio. numero 19.
 Syndicari debent judices fraternitatis, simul cum reliquis judicibus. 1. to. p. 8. c. unic. circa medium versiculo, contenta.
 Syndicator judex in concipiendis articulis quid debeat observare, quos & quot testes recipere, & qualiter examinare, & eorum copiam prœbere. 1. to. p. 8. c. un.
 Syndicator judex quo modo procedere, quas pœnas imponere, & quas executare, non obstante appellatione, debeat. 1. to. p. 8. cap. un. à n. 39.
 Syndicator quid observare teneatur, & syndicatus stylus traditur. 1. tom. p. 8. c. un. num. 1. 2. & 3.
 Syndicatores judices cur creati. 1. tom. num. 6. & quid teneantur observare & an syndicentur. *ibidem*. numer. 8.
 Syndicatu tenetur judex qui convictum legitimis fecit torqueri. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. num. 8.
 Syndicatu tenetur judex qui absque indicio vel fama ad captivam delinquentis pervenerit. 1. to. p. 5. c. 3. §. 2. n. 3.
 Syndicatu tenetur judex qui reum à carceribus casibus permissis sub fidejussoribus non relaxaverit. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 5. n. 93.
 Syndicatu tenetur judex qui dolo aut culpa judicavit. 1. to. p. 1. tempor. 1. num. 73. & p. 8. in proœm. n. 18. & ad quid.
 Syndicatu quibus modis procedatur. 1. t. p. 8. c. un. n. 15.
 Syndicatu tenetur judex qui non tribuit parti jus suum, & qui sententiam injustam protulerit, quando tentatur. *ibidem*. num. 17. & 18.
 Syndicatu tenetur judex ad interesse, quando aliquem injuste in carcerem mancipavit. *ibidem*. num. 19.
 Syndicatu tenetur judex negligens in reddendo justitiam partibus, & si non servaverit litteras sua commissionis & regia mandata. *ib.* num. 20.
 Syndicatu tenetur judex qui executionem sententia non fecit, diu non impediente justa causa. 1. to. p. 5. c. 3. n. 64.
 Syndicatu quo temporis spatio standum sit, & an termino elaso possit conveniri. 1. tom. p. 8. in proœm. num. 9. 10. & 11. & quando possint judices ante tempus recedere, & casus per procuratores agere. n. 12. & quia pœna teneantur si recesserint, & quando impune recedant. n. 13.

Syndicatus tempore favendum est magistratibus à syndicatoribus, & qui eos offenderint puniuntur, ac si tempore administrationis fecerint. 1. to. p. 8. in proœm. n. 14. & 15.
 Syndicatus tempore magistratibus pro se & sua familia tenetur respondere si civiliter agatur. *ibidem*. numer. 16. & qualiter num. 17. & 18.
 Syndicatus quid proprie dicatur. *ib.* n. 7.
 Syndicus quis dicatur. p. 1. annot. 4. n. 7.
 Syndicus constitutus ad certa negotia mandatum speciale requirentia, & generaliter ad omnia non potest donare vel renuntiare. *ib.* n. 20.

T.

Tabellio pluribus nominibus nuncupatur. 1. tom. p. 1. annot. 6. n. 5.
 Tabellio qualis esse debeat, & qui non possint esse. *ib.* à n. 8. ad 12.
 Tabellio non tenetur gratis servire, & quando teneatur. *ib.* n. 21.
 Tabellio ultra mercedem taxatam etiam sponte oblatum non potest recipere. 1. tom. *ibid.* à numero 22.
 Tabellio in fine instrumenti tenetur apponere quod accepit. *ib.* n. 25.
 Tabellio quid in registro, instrumentis & actis judicialibus teneatur observare. *ibid.* n. 26. & 28.
 Tabellio qui protocollum partibus tradit, peccat mortaliter. *ib.* n. 29.
 Tabellio quando confessionem instrumenti potest aliis committere. *ibidem*. numer. 30.
 Tabellio qualiter debeat traducere instrumentum de protocollo tabellionis mortui. *ibidem* num. 31.
 Tabellio tenetur recitare partibus instrumentum. *ib.* n. 32.
 Tabellio si frater vel patruelis actoris sit apud eum intentari non potest. 1. tom. annot. 1. num. 38.
 Tabellio qui non est & tabellionis officio fungitur, morte punitur. *ib.* n. 40. & 41.
 Tabellio si ut suspectus sit à partibus recusatus, quid observetur. *ib.* n. 42. 43. & 44.
 Tabellio qua debeat scire, & si erraverit in conficiendo instrumento qualiter puniatur, remissive. *ib.* n. 45.
 Tabellionis definitio. 1. to. ann. 6. n. 1.
 Tabellionis officium quando sit vile, & quando non. *ib.* à n. 4. ad 7.
 Tabellio à quo possit creari. *ibid.* numero 13. 14. & 15.
 Tabellioni in civilibus examen testium committitur, & an eidem restanti credatur. 1. to. ann. 6. n. 35. & 36.
 Tabelliones inviti omnia acta & instrumenta conscribere compelluntur. 1. tom. annot. 6. num. 19.
 Tabelliones qui mandato superioris non obtemperant, nisi nimis occupati sint, officio privantur. *ib.* n. 20.
 Tabelliones à pluribus debent abstinere. 1. to. ann. 6. n. 37. & 38.
 Tabellioni an potius quam testi credatur. 1. t. ann. 6. n. 33. & 34.
 Tabellionibus regis nisi pestis tempore fides non adhibetur, ubi certus est numerus tabellionum. 1. to. ann. 6. n. 18.
 Tabellionum creatio an consuetudine introduci possit. *ib.* n. 16.
 Tabellionum creatio qua debeant concurrere. *ib.* num. 17.

Terminus

Terminus probatorius, vide probatorius terminus & probationum dilatio.
 Tertius oppositor, vide oppositor tertius.
 Testamenti insinuatio coram seculari iudice facienda est, licet clericus heres sit. 2. tom. pral. 2. num. 42.
 Testes non sunt de necessitate precisa iudicii, & sine testibus sententia valet. 1. to. ann. 3. à n. 2. ad n. 5.
 Testes à quibus producendi, vel citandi, & quid si sponte se offerant. 1. tom. part. 1. temp. 8. numero 132.
 Testes compelluntur per iudicem testificare. 1. tom. par. 1. t. 8. n. 16.
 Testes falsi qua teneantur pœna, & qua in testibus requirantur. *ib.* n. 21. remisi.
 Testes quando possunt examinari. 1. to. p. 1. t. 8. n. 47. & 48.
 Testes quando litigantes debent cognoscere. 1. tom. part. 1. temp. 8. num. 55. & 56. & part. 8. c. un. num. 16.
 Testes à quo sint examinandi, & coram quo jurare teneantur. 1. tom. part. 8. temp. 8. num. 133. 134. 135. & 136. & quid in criminalibus servatur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 1. num. 2.
 Testes si absunt in loco remoto vel sunt impediti, à quo sint examinandi. 1. to. part. 1. temp. 8. n. 136. & 137.
 Testes intra quod tempus & qualiter examinandi sint. *ib.* n. 143.
 Testes elapso termino probatorio non possunt produci, nisi per restitutionem. 1. to. part. 1. temp. 8. num. 147. & 148.
 Testes de quibus debeant rebus deponere. 1. tom. p. 1. t. 8. num. 17.
 Testes si de occultis deponant, delinquentes non sunt puniendi. 1. to. p. 5. c. 1. §. un. n. 11. & quando possint. n. 13.
 Testes si in summario iudicio examinati sint, ut fidem faciant quid requiratur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 9. à n. 1.
 Testes in summaria informatione quo modo examinandi. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 1. num. 9. & 10.
 Testes summarie quando possint pro reproductis haberi. 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 11. à n. 1.
 Testes summaria in plenaria ne vacillent possunt ad primam depositionem referri, & ideo prima eis exhibetur attestatio, & quid in crimine heresis servetur. *ibid.* n. 6.
 Testes si in criminalibus vel civilibus arduis à iudice tabellioni examinandi committantur, qua pœna iudex & tabellio teneantur. 1. to. p. 8. c. un. in principio.
 Testis auius testimonio nulla causa terminatur, & quando unius dicto creditur, & qua causa requirant plures duobus testibus. 1. tom. p. 1. t. 8. n. 10. 11. & 12.
 Testis non precibus, sed pretio corrumpitur, & ideo pars potest testem instruere. 1. tom. p. 1. t. 8. n. 19. & 20.
 Testis iuramentum per procuratorem prestare non potest, & forma iuramenti prestandi à teste. 1. tom. p. 1. t. 8. n. 142.
 Testis idoneus supplet defectum non idonei. 1. tom. par. 1. t. 9. n. 5.
 Testis inhabilis à iudice de officio repellendus est. *ibid.* n. 9. & 10.
 Testis de auditu quando fidem faciat. 1. tom. p. 1. t. 9. n. 18.

Testis de credulitate deponens, nisi rationem reddat concludentem, non facit fidem. *ib.* n. 19.
 Testis de occultis interrogatus potest uti subterfugio verborum iudicemque eludere. 1. t. p. 5. c. 1. n. 9. & 10.
 Testibus quanta sit fides adhibenda, iudex melius quam alius scire potest. 1. to. p. 5. c. 3. §. 1. n. 9. & 10.
 Testium officium. 1. tom. part. 1. annot. 344. numero 10.
 Testium multitudo refrananda & quid hodie servetur, & in Lusitania. 1. tom. p. 1. t. 8. n. 13. 14. & 15.
 Testium productioni pars qua renuntiaverit amplius non auditur, nisi ignoret alios testes habere, & quid jure regio servetur. *ibid.* n. 25. 26. & 27.
 Testium depositio est nulla si parte non citata fiat. 1. tom. part. 1. temp. 8. num. 54. ubi à n. 55. & 56. fallentia traduntur, & quid operetur citatio prædicta.
 Testium objectiones intra quod tempus opponendæ sunt. *ib.* n. 56. & 57.
 Testium depositio sine iuramento non valet, & quando valet. 1. to. p. 1. t. 8. n. 139.
 Testium iuramentum depositionem debet præcedere, nisi statim post depositionem sequatur. *ibid.* num. 140. & 141.
 Testium contrarietas vitanda est. 1. tom. part. 1. t. 9. num. 4.
 Testium repulsa, vide Repulsa testium.
 Theorica absque praxi & styli peritia parum prodest. 1. tom. in proœmio. n. 15.
 Theoricam vel praxim qui ignorant, tanquam aliquo orbatu pede claudicantes, nec jus reddere nec advocare possunt in initio operis. n. 1. 2. & 1. tomo in proœmio.
 Titulus lucrativus & onerosus quis dicatur. 3. to. c. 2. §. 3. n. 23. & 24.
 Tituli beneficiates sunt perpetui. 2. tom. p. 2. c. un. num. 60.
 Tortura quando adhibenda, & cur inventa. 1. to. p. 5. c. 3. §. 12. à n. 4.
 Tortura adhibita stantibus legitimis probationibus, si reus neget, an elidantur & emerentur legitima probationes. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 12. num. 10.
 Tortura quibus attentis adhibenda. 1. t. p. 5. c. 3. §. 12. n. 65.
 Tortura sententiæ appellationem recipit cum contineat damnum irreparabile, nisi frivola sit appellatio. 1. to. p. 5. c. 3. §. 12. n. 79. & 80.
 Tortura sententiæ coram quibus exequenda. *ibid.* n. 81. & 83.
 Tortura cum est locus qua iudex debeat ante torturam facere & qualiter reum interrogare. 1. to. p. 5. c. 3. §. 12. n. 91. & 92.
 Tortura ratificatio quo modo faciendâ. *ibid.* n. 94.
 Tortura ratificatio à minore sine curatore fieri nequit. *ibid.* num. 93.
 Torqueri reus ad petitionem partis, & ex officio iudicis precise tenetur. 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12. n. 11. & 12.
 Torqueri secundo, tertiove, potest qui in ratificatione negavit: quare non potest pro uno delicto. *ib.* n. 18. 19. & 20.
 Torqueri bis potest reus ultra primam torturam in criminalibus proditoris, falsa moneta, furti & rapine; in aliis criminibus, semel post primam torturam. *ib.* n. 20. & 21.

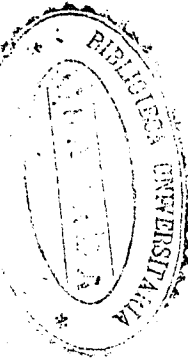
Torqueri

I N D E X.

*Torqueri reus non in omnibus casibus, sed in gra-
uibus & atrocibus debet.* 1. tom. p. 5. c. 3. §. 12.
n. 32. & 33.
*Torqueri nemo potest nisi precedentibus legitimis
indiciis, & qua sint legitima indicia, & eorum
qua probatio requiratur.* ibid. num. 35. 36. 37.
& 38.
*Torqueri quilibet potest qui non reperitur probi-
tus.* ib. n. 42. & 43.
Torqueri qua persona non possint. ib. a num. 44. ad
num. 48.
Torqueri an possit clericus vel monachus. ib. n. 49.
*Torqueri indistincte omnes possunt, etiamsi minores
sint, in crimine lesa majestatis divina vel huma-
na.* ib. n. 50.
Torqueri qui non possunt an possint terreri. 1. tom.
p. 1. t. 8. n. 51.
*Torqueri ut possit quis qua judex animadvertere
debeat, & si per imperitiam vel dolo torqueri fe-
cerit aliquem, ad quid teneatur.* ibid. nu. 59.
ad num. 64.
*Torquendi si sint plures, a quo incipiendum, & qua-
liter tormentum adhibendum.* 1. tom. p. 5. c. 3.
§. 12. a n. 85. ad n. 90.
*Tortura sententia a qua est appellatum exequenda
non est, & quando sit.* ib. n. 81.
*Tortus non legitime iterum potest torqueri, & tor-
tus legitime quando possit.* 1. to. p. 5. c. 3. §.
12. a n. 13. ad n. 17.
*Tortus reus si negaverit delictum vel non perseve-
ravit in confessione tempore ratificationis, ab-
solvendus est, vel saltem ratione indiciorum pœ-
na arbitraria condemnandus.* ib. n. 22.
Tormenti executio qualiter facienda. 1. to. p. 5. c.
3. §. 12. n. 93.
*Tormentorum genera qua magis frequenter a judi-
cibus ordinariis frequentantur traduntur.* 1. to.
p. 5. c. 3. §. 12. n. 76.
*Tormentorum inustratas species judex non imponat,
& quando debeat imponere.* 1. to. p. 5. c. 3. §.
12. n. 66. & 67.
*Tormentorum qua genera in his regnis frequenten-
tur.* ibid. n. 68.
*Tormentorum del sueno Italiano y de las tablillas
forma traditur.* 1. tom. part. 5. cap. 3. §. 12. n.
72. & n. 73.
Vide in verbo Confessio in tortura.
Transfuga quis dicatur. 1. tom. part. 5. cap. 3. §.
3. n. 146.
*Triplicatio & quadruplicatio jure communi conce-
ditur: jure regio tantum duplicatio admittitur.*
1. tom. p. 1. t. 7. num. 44. & 47. & quid in
foro ecclesiastico servetur. 2. tom. p. 1. c. 6. §. 1.
n. 35. & 36.
*Tutor per inventarium tenetur reddere rationem,
alioquin juratur in litem: quod juramentum
heredibus pupilli transmittitur, contra heredes
tutoris non.* 3. tom. p. 4. c. 5. n. 4. 5. & 6.
Tutor de dolo & lata culpa tenetur. 3. to. p. 4. c.
5. & 6. n. 7.
Tutela quibus modis finitur. 3. tom. part. 4. cap.
5. num. 3.

V.
Vagabundus quis dicatur. 1. tom. part. 8. c.
un. num. 11.
Venditor ad quid teneatur. 3. tom. cap. 2. §. 2. a
num. 4.
*Venia petita a judice qua persona convenienda sunt,
& qua pœna contra convenientes aliter sit.* 1.
tom. p. 1. t. 6. a n. 4. ad n. 13. & ibi absque cita-
tione veniam esse concedendam traditur, & for-
ma traditur petitionis venia.
Venia petita socer conveniendus est. 3. tom. c. 6. §.
12. n. 19.
*Via ordinaria ab executiva diversa est, & alterius
electione altera non tollitur.* 1. tom. p. 4. c. 2.
num. 2.
*Vicarius perpetuus ecclesia pro sua vicaria agere po-
test sine mandato rectoris.* 1. to. part. 1. ann.
4. n. 35.
Vicarius generalis episcopi est ordinarius. 1. tom.
p. 1. t. 1. n. 6.
Vicarius episcopi vices ejus gerit. ibid. n. 7. & 2.
tom. prel. 3. n. 3. & 4.
*Vicarius ordinarius mortuo episcopo non potest exer-
cere officium jam extinctum.* ib. n. 9.
*Vicarius generalis episcopi ex generali commissione
ab episcopo facta non potest beneficia conferre,
nisi specialiter mandetur, potest tamen institue-
re presentatum a patronis & constituere econo-
mum ecclesia patronata vacantis.* 2. tom. num.
6. 7. & 8.
*Vicarius episcopi non potest ex generali commissione
corrige aut punire excessus subditorum, nec
privare quemque officio aut administratione, aut
inquirere de criminibus ad punitionem eorum,
secus ut episcopo nunciet.* 2. to. n. 9. 10. & 11.
*Violentia a judice ecclesiastico facta processus ad
cancellariam regiam quomodo deferatur, &
qua servetur praxis.* 2. tom. part. 1. cap. 6. §.
1. n. 34.
*Universitatis procurator vel syndicus, non singula
persona convenienda sunt, & si solus syndicus ci-
tetur, sententia valet.* p. 1. t. 2. num. 45. 46.
& 47.
*Usufructuarius suo nomine non potest agere confes-
soria, & an possit servitutem constituere.* 3. to.
c. 1. §. 4. n. 28.
Usurarium pœna. 1. to. p. 8. c. un. n. 26.
Usurarius manifestus quibus modis dicatur. ib. n.
in princ.
Usurarum crimen an sit misti fori. 2. to. prel. 2.
n. 25. & to. 1. par. 8. c. un. n. 25.
Usurarum probatio qua sufficiat. 1. to. p. 8. c. un.
c. 27. & 28.
Ultu crimen non prodere est difficile. 1. tom. p. 5.
c. 3. §. 1. n. 10.
*Uxor succedit viro ab intestato deficientibus cogna-
tis excluso fisco.* 1. tom. p. 3. n. 2.
*Uxor pro dote quando ceteris creditoribus prefera-
tur.* ib. n. 3.
*Uxor non impedit executionem in bonis mariti fac-
tam, quando ipsa habet rem specialiter hypothe-
catam, & quando preferatur.* ib. num. 4.

F I N I S.

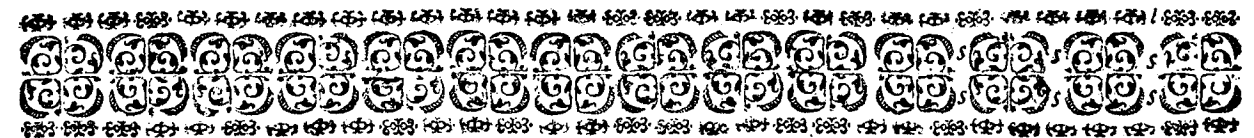
S. ROTÆ ROMANÆ DECISIONES RECENTISSIMÆ D. SUAREZ DE PAZ, PRAXIM ECCLESIASTICAM ET SECULAREM LAUDANTES ET CONFIRMANTES. EDITIO PRIMA:

Cum Argumentis, Summariis & Indicibus necessariis.

LUGDUNI,
Apud FRATRES DEVILLE,
M. DCC. XXXIX.

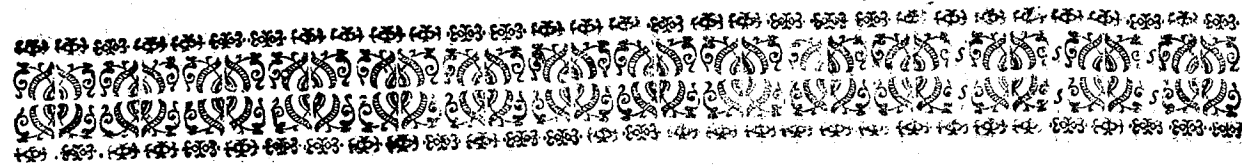

INDEX DECISIONUM PER DIOECESSES.

Ampurien. Decimarum super bono Jure. Veneris 26. Januarii 1731. Dec. 18. Eadem. Veneris 8. Maii 1733. Dec. 19. Bononien. Fideicommissi de Marsiliis super Fructibus. Veneris 21. Januarii 1729. Dec. 3. Bononien. Dotis. Veneris 3. Julii 1733. Dec. 31. Colonien. Nominacionum ad Canonissatus. Lunæ 6. Februarii 1730. Dec. 2. Cracovien. Decimarum. Veneris 16. Februarii 1723. Dec. 26. Farfen. seu Reatina Censuræ super Restitutione in integrum. Veneris 13. Martii 1733. Dec. 14. Imolen. Concordia. Lunæ 22. Junii 1733. Dec. 28. Leodien. Nullitatis Matrimonii. Veneris 2. Maii 1732. Dec. 17. Pisauren. Pecuniarum super Fructibus Bonorum extradotalium. Lunæ 15. Junii 1733. Dec. 8. Romana Emphyteusis. Veneris 6. Maii 1731. Dec. 12. Eadem. Veneris 13. Martii 1733. Dec. 13. Romana Locorum Montium. Lunæ 10. Maii 1723. Dec. 4. Eadem. Veneris 13. Januarii 1730. Dec. 9. Romana Donationis. Lunæ 20. Aprilis 1733. Dec. 20.	Eadem. Mercurii 2. Decembris 1733. Dec. 21. Romana Legati. Mercurii 10. Decembris 1732. Dec. 22. Eadem. Veneris 6. Maii 1729. Dec. 23. Romana Salviani. Veneris 26. Februarii 1723. Dec. 24. Romana seu Albanen. Pecuniaria. Veneris 3. Junii 1729. Dec. 27. Romana Filiationis. Lunæ 1. Junii 1733. Dec. 29. Romana Dotis. Veneris 19. Januarii 1731. Dec. 30. Spoletana Donationis. Lunæ 22. Januarii 1735. Dec. 15. Terracinen. seu Setina Spolii. Lunæ 3. Martii 1727. Dec. 10. Toletana Decimarum super bono Jure. Veneris 15. Januarii 1723. Dec. 25. Tuden. Parochialis S. Christina de Valeixe. Veneris 20. Aprilis 1731. Dec. 1. Veliterna Reintegrationis. Lunæ 16. Aprilis 1731. Dec. 11. Vicen. Personatus. Lunæ 28. Martii 1729. Dec. 5. Eadem. Lunæ 11. Maii 1733. Dec. 6. Eadem. Lunæ 7. Decembris 1733. Dec. 7. Eadem. Veneris 25. Junii 1734. Dec. 32. Urbanien. Capellania. Lunæ 11. Maii. 1733. Dec. 16.

INDEX ARGUMENTORUM.

R. P. D. CINCIO.
TUDEN. PAROCHIALIS S. CHRISTINÆ
DE VALEIXE.
Veneris 20. Aprilis 1731.

DECISIO I.
Ex pluribus canonizatur desertio litis,
ejusque calumniosa qualitas ad effec-
tum denegandi executionem litteris
subrogationis gratiosæ.

R. P. D. RATTO.
COLONIEN. NOMINATIONUM AD
CANONISSATUS.
Luna 6. Februarii 1730.
DECISIO II.

Lis dicitur introducta per Monitorium
super manutentione in possessione no-
minandi. Nominatio in illius contem-
ptum facta, est nulla, & attentata.
Actus collegiales debent collegialiter
expleri.

R. P. D. CORIO.
BONONIEN. FIDEICOMMISSI DE MARSILIIS
SUPER FRUCTIBUS.
Veneris 21. Januarii 1729.
DECISIO III.

Reus constituitur in mala fide à die pro-
ductionis jurium, & ab eo tunc tene-
tur fructus indebitè perceptos Actori
restituere.

R. P. D. LANCETTA.
ROMANA LOCORUM MONTIUM.
Luna 10. Maii 1723.
DECISIO IV.

Loca Montium in liberum Dominium viri
transacta possunt ab eo resignari, &
attergari favore Tertii, etiamsi Judi-
cis mandatum pro asssecuratione dotis
supervenerit. Quando nullum vincu-
lum nec in libris secretariæ, neque
in litteris patentibus fuit adnotatum,
Judex tenetur de dolo, si mandatum
de delendo non citato creditore hypo-
thecario relaxet.

R. P. D. MILLINO.
VICEN. PERSONATUS.
Luna 28. Martii 1729.
DECISIO V.

Annulatur extinctio Personatus facta à
Procuratore Fundatoris contra formam
mandati.

R. P. D. MILLINO.
VICEN. PERSONATUS.
Luna 11. Maii 1733.
DECISIO VI.

*Argumentum habetur in precedenti Decisione
qua confirmatur.*

EADEM

Index Argumentorum.

EADEM CORAM EODEM.
Luna 7. Decembris 1733.

DECISIO VII.
Confirmantur bina precedentes Decisiones.

R. P. D. REZZONICO.
PISAUREN. PECUNIARIA SUPER FRUCTIBUS
BONORUM EXTRADOTALIUM.
Luna 15. Junii 1733.

DECISIO VIII.
Statutum Pisauri lib. 2. Rubr. 90. liberat
à restitutione fructuum bonorum ex-
tradotalium, quos muliere positivè non
dissentiente percepit, consumpsitque
in alimoniam communis familiæ. No-
tario transumptanti scripturas alienas
sine citatione omnium interessè habenti-
um non creditur.

R. P. D. CINCIO.
ROMANA LOCORUM MONTIUM.
Veneris 13. Januarii 1730.
DECISIO IX.

Contractus legem accipiunt à conven-
tione Partium. Judex curare debet, ut
ista fervetur. Citatio facta illi de cujus
Procura non constat, nulla est, & in-
valida.

R. P. D. CRISPOLTO.
TERRACINEN. SEU SETINA SPOLII.
Luna 3. Martii 1727.
DECISIO X.

Argumentum habetur in Summario.

R. P. D. CINCIO.
VELITERNA REINTEGRATIONIS.
Luna 16. Aprilis 1731.
DECISIO XI.

Constito de injustitia sententiæ immis-
sionis in Salviano, Reo conceditur
reintegratio. Sententia est nulla non ci-
tatis interessè habentibus; plura pro
exclusionè qualitatis hæreditariæ.

R. P. D. CALCAGNINO.
ROMANA EMPHYTEUSIS.
Veneris 16. Maii 1732.

DECISIO XII.
Constat de spolio quoties Judex nulliter
& injustè Reum possessione privavit.
Defectus citationis parit nullitatem in-
fanabilem. Citatio certæ Personæ &
aliorum de Domo non dicitur vaga,
sed specifica. Quando sit necessaria de-
putatio Curatoris ad Lites; & alia.

EADEM CORAM EODEM.
Veneris 13. Martii 1733.
DECISIO XIII.
*Argumentum habetur in precedenti Decisione
qua confirmatur.*

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.
FARFEN. SEU REATINA CENSUS SUPER
RESTITUTIONE IN INTEGRUM.
Veneris 13. Martii 1733.
DECISIO XIV.

Sola Institutio non probat qualitatem hæ-
reditariam. Creditor citare non debet
hæredem qui hæreditatem repudiave-
rat. Monasterium adeundo hæredita-
tem sine legitimo inventario, tenetur
in bonis propriis ad debita defuncti,
& alia.

R. P. D. CERRO.
SPOLETANA DONATIONIS.
Luna 22. Januarii 1735.
DECISIO XV.

Valet Donatio facta à Muliere juxtà fa-
cultates ei à statuto attributas. Legi-
tima executio citationis justificatur ex
relatione Cursoris in ejus tergo per
Notarium extensa, parvipensa contra-
rià declaratione ab eodem Course in
formali examine facta. Donatio jurata
sustinetur etiam si deficient solemnita-
tes à statuto Laicali præscripto.

* iij R. P. D.

Index Argumentorum.

R. P. D. NUNEZ.

URBANEN. CAPELLANÆ.

Luna 11. Maii 1733.

DECISIO XVI.

Judex stante oppositione & defectu productionis mandati Procuræ, & juramenti calumniæ, nulliter procedit sententiam promulgando. Capellano conceditur manutentio super bonis Capellanæ assignatis.

R. P. D. CORIO.

LEODIEN. NULLITATIS MATRIMONII.

Veneris 2. Maii 1732.

DECISIO XVII.

Sententia lata in gradu appellationis sine citatione ad Sententiam, & in eodem Tribunali in quo lata fuerat prima, nulla est. Matrimonium contractum coram Capellano qui neutrius ex Sponsis Parochus erat, nullum est; & alia.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

AMPURIEN. DECIMARUM SUPER BONO JURE.

Veneris 26. Januarii 1731.

DECISIO XVIII.

Episcopus Ampuriensis in sua Diocesi est Decimator. Universalis pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro. Legalis reputatur Scriptura extracta citatâ Parte ex Libris, seu Protocollis Capituli.

R. P. D. REZZONICO.

EADEM.

Veneris 8. Maii 1733.

DECISIO XIX.

Argumentum habetur in precedenti Decisione qua confirmatur.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DONATIONIS.

Luna 20. Aprilis 1733.

DECISIO XX.

Firmatur Donationem ex causa matrimonii non continere vocationem filiorum Donatarii nisi in casu, quo fuissent Patris hæredes.

EADEM CORAM EODEM.

Mercurii 2. Decembris 1733.

DECISIO XXI.

Argumentum habes in Decisione precedenti, qua confirmatur.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA LEGATI.

Mercurii 10. Decembris 1732.

DECISIO XXII.

Via executiva competit pro Legatis in Tribunali A. C. & in Rota, quoties Signatura rescripsit cum clausula: *Sz quid exequendum*: etiamsi regulariter inibi prævaluerit opinio Alexandri excludens in Legatis viam executivam conditionis, repetitio non admittitur in pluribus Legatis relictis Personis diversis, non obstante copula &.

R. P. D. RATTO.

ROMANA LEGATI.

Veneris 6. Maii 1729.

DECISIO XXIII.

Hæres, repudiatâ hæreditate, agere potest pro consecutione Legati. Judicium, nil aliud est, quàm actus legitimus trium Personarum, Judicis, Actoris, & Rei. Obligatio cameralis tribuit viam executivam. Pro Legatis competit hypotheca. Aliàs plura.

R. P. D.

Index Argumentorum.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA SALVIANÆ.

Veneris 26. Februarii 1723.

DECISIO XXIV.

Census fideicommissarius electus in legitime solutionem evadit liber. Tertius solvens propriis pecuniis debitum alterius sine expressâ cessione Jurium, acquirit solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem. Onus investiendi pecunias removet periculum dispersionis.

R. P. D. CERRO.

TOLETANA DECIMARUM SUPER BONO JURE.

Veneris 15. Januarii 1723.

DECISIO XXV.

Archiepiscopus Toletanus est Decimator universalis in suâ Diocesi. Rejicitur prætenfa exemptio ex quo probatum non fuit fundamentum apertæ immemorabilis.

R. P. D. CERRÒ.

CRACOVIAN. DECIMARUM

Veneris 16. Februarii 1723.

DECISIO XXVI.

Decimæ debentur Parocho ex iisdem fructibus, qui colliguntur, non verò in pecunia. Contraria transactio non sustinetur sine beneplacito Apostolico.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA SEU ALBANEN. PECUNIARIA.

Veneris 3. Junii 1729.

DECISIO XXVII.

Plura ad Text. in cap. Odoardus de solut.

R. P. D. MILLINO.

IMOLEN. CONCORDIA.

Luna 22. Junii 1733.

DECISIO XXVIII.

Quoties S. Sedes delegavit concordiam prudentissimo arbitrio Episcopi, iste per se actum perficere, & quatenus velit subdelegare Vicarium Generalem, requiritur subdelegatio expressa. Quænam causa necessaria sit, ut Partes cogi possent ad transigendum.

R. P. D. ALDROVANDO.

ROMANA FILIATIONIS.

Luna 1. Junii 1733.

DECISIO XXIX.

Filius mulieris conjugatæ ejus viro adjudicatur, nisi aliundè probetur filiatio respectu alterius.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DOTIS.

Veneris 19. Januarii 1731.

DECISIO XXX.

Pater tenetur dotare filiam naturalem legitimatam, quantumvis nuptam, ad differentiam fratris, qui non tenetur dotare sororem nuptam de bonis propriis. Mater dotando filiam de bonis paternis, illius obligationem adimplet; & alia.

R. P. D.

Index Argumentorum.

R. P. D. HARRACH.

BONONIEN. DOTIS.

Veneris 3. Julii 1733.

DECISIO XXXI.

Filja quantumvis nupta habet jus obtinendi dotem ex Patrimonio paterno, & quando ex dispositione statuti dos succedit loco legitimæ, dictum jus mortuæ filiæ ad ejus hæredes pertransit. Dotis constitutio non præsumitur, sed tanquam quid facti est ab allegante probanda. Exclusâ dotis constitutione currunt etiam præsumptiones solutionis.

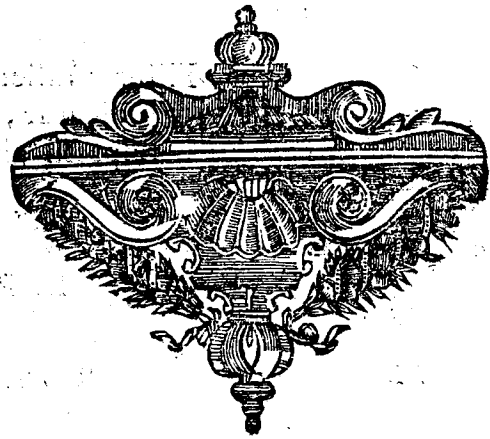
R. P. D. CRESCENTIO.

VICEN. PERSONATUS.

Veneris 25. Junii 1734.

DECISIO XXXII.

Suppressio Personatus expleta à Procuratore non servatâ formâ mandati irritatur, & prætenis mandantis ratificatio excluditur.

S. ROTÆ

S. ROTÆ ROMANÆ DECISIONES RECENTISSIMÆ, D. SUAREZ DE PAZ. PRAXIM ECCLESIASTICAM ET SÆCULAREM

Laudantes & confirmantes.

R. P. D. CINCIO.

TUDEN. PAROCHIALIS S. CHRISTINÆ
DE VALEIXE.

Veneris 20. Aprilis 1731.

ARGUMENTUM.

Ex pluribus canonizatur desertio litis, ejusque calumniosa qualitas ad effectum denegandi executionem litteris subrogationis gratiosæ.

SUMMARIUM.

- 1 *Lis verificanda est, ubi in ea stat fundamentum.*
- 2 *Lis calumniosa nullum jus tribuit pro obtinenda subrogatione gratiosâ.*
- 3 *Idem est Litæ non adesse, vel esse calumniosam.*
- 4 *Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem.*
- 5 *Secluso malo jure Lis non dicitur deserta nisi post lapsum 30. annorum.*
- 6 *Institutio debetur presentato ab illo, qui est in quasi possessione presentandi.*
- 7 *Præsertim si ultimus status ab antecedentibus confirmatur.*
- 8 *Collatio jure devoluta ob incapacitatem Ad Suarez de Paz.*

presentati præservat Patrono possessionem presentandi.

- 9 *Res judicata concludenter probat pertinentiam Jurispatronatus.*
- 10 *Ultimus status attenditur etiam in Jurispatronatus passivo.*
- 11 *Lis dicitur calumniosa ubi Patronus qui collitigantem presentavit, est in possessione presentandi.*
- 12 *Eo magis ubi Patronus super datâ possessione binas sententias reportaverat.*
- 13 *Seposita Lite, vel illa detecta calumniosa Patronus devenire potest ad novam presentationem.*
- 14 *Possessio presentandi ad effectum juris transit in hæredem, & successorem.*

DECISIO I.

SECUTA de anno 1707. per obitum Mauritiæ Gil Troncoso vacatione Parochialis Ecclesiæ S. Christinæ de Valeixe de Jurispatronatus Laicorum, Martha Gil, quæ uti legitima Succeditrix qu. Basilii Gil reperiebatur in possessione, seu quasi nominandi, & pro ea Aloysius Troncosus Gil illius filius Administrator, atque Curator à Judice deputatus ad eandem Parochialem presentavit Joannem Gil Troncoso ejus filium, & præfatæ Marthæ respectivè Nepotem, qui cum institutionis Sententiam reportasset à Vicario Generali Tuden. contradicentibus Hiacintho Gil de Arauxo, aliisque Presentatis à pluribus prætenis Patronis, adversus hujusmodi
A Sententiam

sententiam appellationem interposuerunt succumbentes intra legitima tempora; Verum quia nonnisi post biennium causam committi curarunt, & triennio post Commissionem nostro Sac. Auditorio directam acta transportarunt, disputato proinde coram Eminentissimo D. Card. Falconerio dubio: *An constet de re iudicata, seu potius de Causis Restitutionis in integrum*, sub die 7. Decembris 1716. informante solummodo dicto Joanne Gil, prodiit resolutio: *Constare de re iudicata*, promulgata desuper decisione inter impressas coram eodem Eminentissimo D. Cardinali Falconerio sub titulo de Jurepatronatus in ordine la 34. tom. 2. & quamvis post decretam causæ expeditionem de mense Aprilis 1717. pro parte præfati Joannis executam fuisset citatio ad sententiam, & Hyacinthus obtinisset superfloriam ad effectum adeundi Signaturam; Attamen abinde citra nil amplius fuit actum in Causa.

Rebus in hoc statu permanentibus decessit de mense Maii 1729. dictus Joannes Gil, qui jam possessionem controversæ Parochialis adeptus fuerat; undè alter Aloysius Gil Troncofo Nepos, & Successor Marthæ Gil ad dictam Parochialem Ecclesiam sic vacantem nominavit Josephum Ferdinandum Gil Troncofo proprium filium; cumque præfatus Hyacinthus obtinisset in Dataria Apostolica subrogari in iuribus Joannis Gil defuncti Collitigantis, ac successivè expeditæ fuerint Litteræ Apostolicæ mihi directæ, idcirco consului in hodierna Audientia DD. *An Litteræ Apostolicæ subrogationis gratiosæ sint exequendæ, seu potius sit danda institutio Josepho Ferdinando Gil Troncofo presentato*, Responsumque retuli negativè quoad primam partem, & affirmativè quoad secundam.

Quantum enim attinet ad Litteras Apostolicas subrogationis in iuribus D. Joannis Gil, ex duplici æquè valido fundamento censuerunt DD. nullam promereri executionem; primò quia non verificatur lis, & quidem de tempore obitus defuncti Collitigantis, quæ per Hyacinthum fundamentum suæ intentionis esset plenè, & concludenter justificanda. *Atandof. ad Reg. de subrogam. quest. 11. num. 6. Lotter. de re benefic. quest. 20. num. 14. Card. de Luc. de Benefic. disc. 51. num. 4. Rot. decif. 198. num. 7. coram Bich. decif. 172. num. 6. coram Cels. decif. 1240. num. 1. coram Emerix jun. in Rbegiev. Beneficiorum 23. Januarii 1726. §. Nihilominus coram me, & in Caputaquen. Capellania 25. Aprilis 1727. §. Nulla autem coram R. P. D. meo Nunez*; Et secundo ex quo supposita etiam existentia litis, ista tamquam calumniosa nullum jus tribuit ad obtinendam subrogationem, *Rota coram Eminentissimo D. Cardinali Falconerio de Rescript. decif. 20. num. 3. coram Reverendissimo Crispo decif. 619. num. 2. in Gerunden. Beneficij 12. Junij 1702. §. Non obstat cor. bo. me. Molines, in Monasterium. Præpositura 26. Junij ejusdem anni §. Atinque cor. bon. mem. Ansaldo, & in Colonien. Canonicatus S. Andreae 12. Junij 1719. §. cum enim cor. bo. me. Cerro, cum idem sit nullam adesse litem, vel esse calumniosam Rot. in Cajetana subrogationis gratiosa 22. Novembris 1720. §. Quibus itaque coram Reverendissimo Crispo, & in illius confirmatoria 9. Februarij 1712. §. Resistente cor. bo. me. Lancetta, & 11. Decembris 1724. §. Iterum cor. bo. me. Crispolto.*

Et quidem nullam adfuisse litem de tempore, quò obiit Joannes Gil, anno scilicet 1729. satis superque suadebat silentium Hyacinthi per lapsum duodecim annorum post passam ut supra contrariam decisionem coram Eminentissimo D. Card. Falconerio, & obtentam superfloriam pro adeunda Signatura Justitiæ, absque eo quod curaverit præfigere terminum Joanni Gil ad effectum expediendi causam in Rota, quæ sanè acquiescentia per decursum tanti temporis, immò etiam decem annorù juncta cum malo jure Hyacinthi, inducit desertionem causæ, & per consequens litis extinctionem, ut ex *Gloss. in Clemen. prima verb. prosequatur ut lit. pend. firmant Rot. cor. Duno. jun. decif. 467. num. 6. coram Priolo decif. 32. num. 9. cor. Caprara decif. 46. num. 8. & in Pampilonen. Beneficij de Villafranca 3. Junij 1729. §. Quin tandem coram Me*, licet regulariter secluso malo jure Collitigantis lis dici non possit deserta, nisi concurrat lapsus triginta Annorum, vel sententia Judicis, quæ desertionem declarat, *Lotter. de re Benefic. lib. 2. quest. 29. num. 104. Rot. decif. 294. num. 11. coram Roxas, in Ferrarien. Capellania 21. Martij. 1727. §. Quod vero coram bo. me. Crispolto, in dicta Pampilonen. Beneficij. de Villafranca 3. Junij 1729. §. Quod tandem cor. Me, & in illius confirmatoria 23. Januarij 1730. §. Quis cum ita pariter coram Me.*

Absque eo quod in discrimen revocari valeat malum jus dicti Hyacinthi; Nam cum Joannes Gil defunctus Collitigans præsentatus fuisset nomine Marthæ Gil, quæ usque de anno 1686. nominaverat Mauritium Gil cum subsecuto effectu institutionis, & pacificæ possessionis usque ad obitum, ratione ultimæ status, qui assistebat Marthæ, institutio procul dubio debebatur, prout concessa fuit dicto Joanni Gil ad exclusionem Hyacinthi juxta famigeratam dispositionem *Text. in Cap. Consultationibus de Jurepatr. cap. querelam 33. de election. Rot. decif. 129. num. 7. par. 19. recent. decif. 67. num. 3. coram Emerix jun. decif. 755. num. 1. coram Caprar. decif. 30. num. 3. de jurepatr. cor. Eminentissimo D. Card. Falconer. in Zamorren. Parochialis de Canizo 4. Julij 1721. §. ita inductus cor. bon. mem. Herrera, & in Tuden. Parochialis de Calvos 14. Junij 1726. §. Validitas cor. R. P. D. meo Ratto, eo magis quia dicta Martha etiam de annis 1645. 1653. & 1660. sic in tribus præcedentibus statibus fuerat ad 7 præsentandum admilla, undè si ex conformitate præcedentiam Statuum firmior reddebatur ultimus, potiori jure dicto Joanni Gil erat concedenda institutio, *Rota in Cassanen. Beneficij 27. Martij 1713. §. Dubitari coram Reverendissimo Crispo, in Astoricen. Parochialis 8. Junij 1716. §. Eoque certius coram bon. mem. Foscavo, & 30. Aprilis 1717. §. Certius coram R. P. D. Meo de Gamaches, & in dicta Tuden. Parochialis de Calvos 14. Junij 1726. §. Eoque securius coram R. P. D. meo Ratto.**

Non obstante quod in duabus intermediis vacationibus secutus de anno 1653. & 1660. propter incapacitatem presentatorum Ordinarius providerit Parochialem de Rectore jure devoluto, quia cum idem Ordinarius in provisionibus declaraverit, quod Martha erat vera, & legitima Patrona, ac reperiatur in possessione, seu quasi presentandi, etiam isti status, licet non consumpti per institutionem presentati, sed per

viam Collationis ex jure devoluto stante approbatione Jurispatronatus, & præsertatione jurium Marthæ Patronæ, eodem suffragantur *Rot. decif. 2108. n. 14. coram Coccin. & cor. Eminentissimo D. Card. Falconer. de Jurepatr. decif. 3. n. 34. tom. 2.* ponderando insuper quod pertinentia Patronalis controversæ Parochialis Ecclesiæ, quæ per *Rot. cor. Ubold. decif. 29. & 62.* firmata fuerat favore Basilij, & Alvari juniorum de Gil Successorum Francisci de Gil exinde coram Pirovano *decif. 606. part. 3. rec.* declaratum extitit integrè spectare ad dictum Basilium de Gil etiam uti Donatarium dicti Francisci ejusque Hæredes, & Successores cum successiva relaxatione Executorialium ex quo sententia Rotalis transitum fecerat in rem judicatam, ac propterea si Martha de Gil legitima succeditrix Basilij præter ultimos Status habebat etiam rem judicatam super pertinentia patronali ex hoc magis magisque resultat malum jus Hyacinthi, cui, quamvis fuisset actum in judicio petitorio, obstabat res judicata adimens omne dubium circa veram pertinentiam jurispatronatus, *Rot. cor. Caprar. decif. 289. num. primo, & decif. 610. num. 18. & in Tuden. Parochialis de Beruzido 26. Junij 1701. §. Et licet cor. cl. me. Card. Scotto, & de hoc eodem Jurepatronatus dixit Rota coram Eminentissimo D. Card. Falconerio de Jurepatr. dicta decif. 34. num. 5. & 6. tom. 2.*

Nec quidquam relevat, quod ultimi status, & res judicata super pertinentia patronali respiciant Juspatronatus activum, non autem passivum, quod ex dispositione quæ Alvari Sen. de Gil. ad sui favorem allegabat dictus Hyacinthus adversus Joannem Gil defunctum Collitigantem; Quoniam quod etiam in Jurepatronatus passivo Hyacinthus foveret malum jus apertè resultat, ex quo dictus quæ Basilij Gil. Author Marthæ in patronatu privativus Successor, ad Juspatronatus passivum prælativè vocavit illos de suo genere, & sanguine, suaque linea, ut pandunt sententiæ emanatæ ut supra de annis 1653. & 1660. occasione, quæ Ordinarius contulit Parochialem jure devoluto, præferendo Descendentes ex linea Basilij ad exclusionem Descendentium ab Alvaro Seniore de Gil, ut signanter evenit de anno 1660. quocirca cum respectu quoque Jurispatronatus passivi Joannes Gil defunctus Collitigans, uti descendens à linea Basilij de Gil haberet pro se ultimum, & penultimum statum, eidem controverti non poterat institutio in concursu Hyacinthi *Piton. discept. Eccles. 7. num. 14. Rot. coram Eminentissimo Domino Cardinali Falconerio de prob. decif. 5. num. 4. tom. 3.*

Et quamvis idem Hyacinthus tamquam descendens ab Alvaro Sen. de Gil, contradicente alio prætenfore obtinuerit Sententias Rotaes super institutione ad Parochialem Ecclesiam de Reverteme in vim Jurispatronatus passivi ab eodem Alvaro Seniore de Gil ordinati, ut ex *decif. 5. cor. Eminentiss. D. Card. Falconerio de probat. tom. 3.* attamen hujusmodi decisio canonizans rem judicatam favore Hyacinthi subortam, nil commune habet cum Parochiali S. Christinæ de Valeixe, de qua hodie agitur. Non relevante quod in eadem *decif. sub num. 21. §. Addio*, enunciatur Parochialem Ecclesiam S. Christinæ fuisse de Jurepatronatus Alvari Senioris de Gil, quia decisio ibidem loquitur de Jurepatronatus

activo, in quo tractu temporis successit Basilij Gil, qui ut fuit pronunciatum in præcatis Sententiis emanatis anno 1653. & 1660. ad Juspatronatus passivum prælativè vocavit suos descendentes, id verò quod dicta Decisio subdit, tam Parochialem de Reverteme, quam alteram S. Christinæ deberi illis de genere Fundatoris, intelligendum venit congrua congruis referendo, hoc est deberi Descendentibus respectivè uniuscujusque Patroni, qui disposuit de Jurepatronatus passivo.

Firmato itaque malo jure Hyacinthi, ex hoc ipso probatum remanet litem fuisse calumniosam, & per consequens eidem suffragari non posse subrogationem, quam obtinuit in iuribus Collitigantis. Ad verificandam enim calumniam litis satis est, quod Martha Gil, quæ nominavit Joannem Gil Troncofo defunctum Collitigantem reperiretur in possessione, seu quasi presentandi *Piton. de Controv. Patron. alleg. 2. in fin. Rota decif. 591. num. 12. cum seq. coram Rembod. in Romana Capellaniarum 3. Junij 1707. §. Non relevante cor. clar. mem. Card. Scotto, in Tusculana Capellania 15. Martij 1715. §. Docebat coram bon. me. Ansaldo, & in Comen. Capellania 25. Novembris 1720. §. Cum enim coram R. P. D. meo Corio; Accedente etiam contraria Sententia per Hyacinthum passa in prima instantia coram Vicario Generali Tuden. successivè canonizata in nostro Sacro Auditorio coram Eminentissimo D. Cardinali Falconerio, ex quo similiter oritur calumnia litis, *Lotter. de re Benefic. quest. 20. num. 92. Rota in dicta Colonien. Canonicatus S. Andreae 12. Junij 1719. §. Ac magis coram bo. me. Cerro, & in Lucen. Parochialium 7. Decembris 1725. §. Injustitia verò, & §. Absque eo quod coram R. P. D. meo de Gamaches.**

Quod si ex huc usque deductis, vel ex defectu litis, vel atenta illius calumnia executionem non merentur Litteræ Apostolicæ subrogationis in iuribus Joannis defuncti Collitigantis per Hyacinthum obtentæ, consequens est, quod Josepho Ferdinando, uti presentato post obitum dicti Joannis ab Aloysio Gil Troncofo, ad quem uti Hæredem Marthæ Gil spectat Juspatronatus, & reperitur in possessione, seu quasi nominandi debeat institutio; Seposita enim lite, vel illa calumniosa detecta potuit Patronus devenire ad novam præsentationem, dum in his terminis non intrat dispositio *Text. in Cap. primo, & 2. ut lit. pend. in 6. ad tradita per Ros. de execut. litter. Apostolic. part. prima cap. 17. num. 169. Card. de Luc. de Benefic. disc. 10. num. 10. Rot. in superius citata Colonien. Canonicatus S. Andreae 12. Junij 1719. §. Cum enim cor. bon. mem. Cerro, in Cajetana subrogationis gratiosa 22. Novembris 1720. per tot. cor. bo. me. Lancetta, & in Cesarangustana Beneficij Portio nuncupat. 3. Decembris 1728. §. Nam etsi coram me; Absque eo quod dubitari valeat quin præfatus Aloysius Gil Troncofo reperiat in possessione, seu quasi nominandi, cum possessio per Martham Gil, ut supra acquisita si non quoad factum, ad effectum tamen juris transiverit in D. Aloysium Gil hæredem, & Successorem, aded ut ejus presentato non sit deneganda institutio *Franc. in cap. sua possessione il 3. num. primo vers. proprie tamen de Regul. Jur. Rot. decif. 73. num. 38. part. 11. rec. in Region. Jurispatronatus 10. Junij 1705. §. Nec**

quasi possessio cor. clar. mem. Card. Priolo, in Florentina Canonatus 2. Junii 1706. §. Ratio decidendi, & §. Firmata pariter cor. clar. mem. Card. Priolo, & in Salernitana Jurispatronatus 26. Februarii 1714. §. Accedunt cor. cla. mem. Card. Scotto.

Et ita utraque, &c.

R.P.D. RATTO

COLONIEN. NOMINATIONUM AD CANONISSATUS.

Lunæ 6. Februarii 1730.

ARGUMENTUM.

Lis dicitur introducta per Monitorium super manutenzione in possessione nominandi. Nominatio in illius contemptum facta, est nulla, & attentata. Actus collegiales debent collegialiter expleri.

SUMMARIUM.

1. *Pendentia litis ad effectum inhibendi oritur ex simplici presentatione Monitorii, & inhibitionis, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio Decreti inhibitorii.*
2. *Nominatio facta in spretum inhibitionis nulla est, & attentata.*
3. *Nominatio facta à tertio in præjudicium habentis jus nominandi nulla est.*
4. *Persona uti singula non representant Collegium.*
5. *Nominatio collegialiter facienda est à Capitularibus, tum in Beneficiis majoribus, tum etiam in minoribus.*

DECISIO II.

Simultaneum jus conferendi Præbendas Canonicales Ecclesiæ Collegiatae utriusque sexus S. Quirini intrâ novesium habere prætendentes Decanissa, & aliæ Canonissæ, iudicium instruxerunt coram Officiali Curia Archiepiscopalis Coloniae adversus Baronissam Mariam Loïsam de Loè Abbatissam, quæ prius, tanquam ordinaria Collatrix, Canonissatum vacantem per ipsius assumptionem ad Abbatissatum contulerat Baronissæ Mariæ Barbaræ de Hadzfeltz; quamvis autem prædictæ Decanissa, & Canonissæ, jam sub die 17. Martii 1723. expediverint monitorium super manutenzione in quasi possessione conferendi Præbendas; nihilominus triduo post, auctoritate propria, nulloque intercedente Iudicis decreto, ad duas Præbendas nominarunt Dominicellas Joannam Willelmam, & Annam Mariam Isabellam, & successivè Canonissa senior aliam explevit nominationem favore Baronissæ de Beveren.

Proprium jus tueri satagens Abbatissa instetit coram eodem Officiali Coloniae pro purgatione attentatorum, & pro effectu purgationis, præfatas nominationes aboleri petiit, sed cum voti compos fieri non potuerit, obtinuit à Sancta Sede commissionem appellationis à denegatâ Iustitiâ Sacro nostro Tribunali directam, illiusque vigore R. P. D. meus de Gamaches, in contumaciam Decanissæ, aliarumque Canonissarum, præviâ decisione die 30. Aprilis 1728. per sententiam declaravit, nominationes, de quibus agitur, non sustineri.

Ob non interpositam appellationem ab huiusmodi sententia, exorta fuit res iudicata, cumque Decanissa, & Canonissæ novam reportaverint commissionem à Signatura Iustitiæ mihi directam in gradu restitutionis in integrum sub die prima Julii anni præteriti 1729. disceptandum proposui dubium: *An constet de re iudicata, seu potius de causis restitutionis in integrum?* Et pariter in contumaciam Decanissæ, aliarumque Canonissarum intempestivam dilationem petentium, habui responsum *constare de re iudicata*, ita suadente validitate, ac Iustitiæ sententiæ præcedentis, ut comprobat decisio sub prædictâ die *coram me* desuper evulgata, nec dissimilis hodiè fuit sensus Dominorum, qui sub assueti dubio consulti, utriusque Partis iuribus maturè perpensis, censuerunt, persistendum esse *In decis.*

Denuò namque subsistere visum fuit, quod cum Decanissa, & Canonissæ sub die 17. Martii 1723. coram Officiali Curia Archiepiscopalis, expediverint monitorium super manutenzione in quasi possessione nominandi ad Præbendas Ecclesiæ, non potuerunt successivè, in spretum litis pendentia, absque manifesto nullitatis, & attentatorum vitio, sub die 20. Martii, & 4. Maii eiusdem anni, devenire ad effectivas nominationes, de quibus est controversia; lis enim habetur pro pendente ad omnes juris effectus, signanter ad effectum attentatorum, adversus eum, qui obtinet monitorium, vel inhibitionem Iudicis, etiamsi non fuerit adhuc sequuta intimatio eiusdem inhibitionis, vel monitorii, ut communiter firmant *Posth. de manutent. observ.* 48. num. 14. *Bertacchin. vot. decis.* 88. num. 24. *Rota decis.* 12. num. 2. *coram Bihio decis.* 64. num. 3. & 4. *coram Benincasa decis.* 378. num. 9. & seq. *coram clar. mem. Card. Caprara cum aliis concordantibus adductis in decisione, quæ revidetur §. Et quidem.* Ideoque firmum remanebat, quod præfate nominationes, tamquam actus gesti, pendente lite, salvari nequeunt ab evidenti nullitatis, & attentatorum in cursu, ex animadversis per *Rot. in Ariminen. Attentatorum* 11. Maii 1716. §. *Illa enim coram bon. mem. Foscaro, in Prænestina Canonatus super attentatis* 22. Januarii 1723. §. *Minus relevat coram R. P. D. meo Corio, & in Burgen. Præminentiarum super novis attentatis* 26. Junii 1726. §. *Quandoquidem coram me.*

Subsequatur alia inexcusabilis nullitas nominationum, clarissimè promanans ex defectu legitimæ facultatis in nominantibus; quia in Ecclesia Collegiata S. Quirini, vigore Statuti anni 1548. jus conferendi Præbendas, privativè pertinet ad Abbatissam, nec ullum jus in earum collatione sibi arrogare valent Canonissæ, ut rejectâ

R.P.D. CORIO.

BONONIEN. FIDEICOMMISSI DE MARSILIIS SUPER FRUCTIBUS.

Veneris 21. Januarii 1729.

ARGUMENTUM.

Reus constituitur in mala fide à die productionis iurium, & ab eo tunc tenetur fructus indebitè perceptos Actori restituere.

SUMMARIUM.

1. *Mala fides semel contracta transfunditur in hæredes.*
2. *Actor expediendo novum monitorium fatetur ex primo malam fidem non revocasse in Reum conventum.*
3. *Judicio deserto, & post longum tempus restaurato fructus restitui debent à die secundi Iudicii.*
4. *Lis non dicitur contestata nisi post propositas exceptiones.*
5. *Mala fides incipit à die productionis iurium, ex quibus scientia rei ad alium pertinentis redundat, non curato anali verè, & rigorosè fuerit contestata.*
6. *Reo citato in productione iurium non permittitur exceptio quod eas non examinaverit.*
7. *Instantia de jure Canonico est perpetua.*
8. *Mala fides semel impressa, ex lapsu temporis non purgatur.*
9. *Etiam precepta instantia semper durat.*
10. *In electione fideicommissarii est restituere, quid minus inter melioratum, & impensum.*

DECISIO III.

AD trutinam revocatis sub consueto dubio fundamentis Decisionis coram me editæ die 21. Novembris 1727. qua in uberiores executionem rei iudicatæ favore Comitum Silvii exortæ super Immissione ad quosdam Terras in Comuni Dufentulæ, & Domum possessas per Senatorem Alexandrum, dictum fuerat *deberi fructus ab anno 1677.* & esse liquidandos quoad prædia ad rationem taxæ legalis proportionabiliter ad valorem à tertio Perito determinatum deductis melioramentis, eorumque fructibus, & quoad Domum juxtâ Instrumenta locationum, cum eadem firma iterum comperta extiterint, prodiit responsum pro persistentia *in decis.*

Quo enim pertinet ad temporis restituendorum

rejectâ illarum præensione circa consensum trium, aut quatuor Seniorissimarum ab eadem Abbatissa exquirendum, probat contemporanea decisio *Colonien. Manutentionis, seu Canonissarum* §. *Certaque certius cum sequen. coram me;* ac propterea nominationes factæ à Canonissis destitutis quolibet jure conferendi, sustineri non poterant in præjudicium Abbatissæ Ordinariæ Collatricis, ac remanserunt ipso jure nullæ, & irritæ, ut firmatum fuit *in decisione præcedenti* §. *Corruerant.*

Quinimò cum Canonissæ, nominationes controversas expleverint non collegialiter, sed uti singulæ, tamen procedendum esset cum eo insubstitenti supposito, quod jus conferendi Præbendas non spectaret privativè ad Abbatissam, sed ad Capitulum, seu Canonissarum Collegium, adhuc evitari non posset indubitata nullitas earumdem nominationum; actus enim Capitulo, seu Collegio competentes, fieri debent cum consensu simultaneo collegialiter præstito, & remanent invalidi, quatenus omisâ convocatione Capituli, fiat particulariter à singularibus Personis, minimè repræsentantibus Collegium, ad tradita per *Felin. in cap. cum omnes num. 24. de Constitut. Rot. decis.* 225. num. 3. & 4. *coram Burato decis.* 156. num. 15. & seqq. *par. 12. Rec. in Hipporegien. Parochialis* 21. Junii 1700. §. *Alioquin coram bo. mem. Molines, in Bononien. Parochialis* 26. Januarii 1711. §. *Constitit, coram bo. mem. Caffarello, & in Barchinonen. Beneficii* 31. Januarii 1724. §. *Nulla quidem coram bo. me. Crispolto, & ponderat decisio diei* 30. Aprilis 1728. §. *Uterius coram R. P. D. meo de Gamaches, necnon alia, quæ confirmatur §. Atque in uberiores cor. me.*

Neutiquam subsistente, quod cum huiusmodi Præbendæ non sint de Beneficiis majoribus, in quibus debeat servari forma præscripta *in cap. quia propter de elect.* nominationes ad ipsas redargui non possint de nullitate, quamvis factæ fuerint singulariter, non autem collegialiter; conclusio namque prædicta, quod scilicet actus competentes Capitulo, seu Collegio explendi veniant collegialiter, non autem per singulos in particulari, nequaquam defumitur ex dispositione *Textus in cap. quia propter de elect.* sed ex aliis juris Canonici Sanctionibus, ac signanter *ex cap. cum omnes de Constitut.* & indistinctè procedit, nedum quoad Beneficia majora, verum etiam quoad minora, & in quibuscumque actibus ad Capitulo, seu Collegia spectantibus, ut probant Auctoritates in superiori §. *Cumulata;* idque optimâ ratione, ut cuique nota sit Persona in Collegium noviter admittenda, & se opponere valeat, quatenus in ea deficient qualitates à Jure, vel Statuto requisitæ, prout etiam de Jure civili servandum est in admissionibus Decurionum, seu Consiliariorum; quæ non in particulari, & per singulos de Consilio, sed per generale consilium fieri debent, ad tradita per *Rot. in Ravennaten. præensa Aggregationis ad locum Consilii* 7. Junii 1717. §. *Frustrâ cor. bo. me. Ansaldo.*

Et ita, posthabitis ceteris levioris ponderis exceptionibus resolutum fuit utraque, &c.

rum fructuum præfinitionem, circa quam Actor æquè, & Reus reclamabant, justitia captæ resolutionis super condemnatione ab anno 1677. planè emergere visa est ex eo, quod constiterit, usque tunc Authores Senatoris Alexandri fuisse constitutos mediante productione Monitorii, Testamenti, aliorumque documentorum, ex quibus in comperto remanebat, controversa bona, ad quæ per Comitem Annibalem Authorem moderni Actoris Immissio expoſtulabatur spectare ad fideicommissum Alexandri de Marfilis in positiva mala fide, quæ semel contracta transfunditur in hæredes, & Successores, qui ideò ex tunc ad fructuum restitutionem tenentur ad *Text. in l. 2. Cod. de fruct. & litis expens. Ciriac. controv. 331. num. 16. & sequen. Adde. ad Buratt. decis. 843. n. 7. Rot. coram Cocino decis. 1793. n. 2. & sequen. & in Tiburtina Castorum super Fructibus 25. Junii 1703. §. Quo enim coram bon. mem. Auto, & in Romana Immissionis super Fructibus 12. Junii 1712. §. Quod enim, & §. Ideoque coram Reverendiss. P. D. meo Patriarcha Hierosolimitano Decano.*

Neque verò exaudiri nequit Comes Silvius, exindè putans, restitutionem demandandam fore ab anno 1668. tempore promoti Judicii in Tribunali Cameræ, vel saltem ab anno 1669. quo coram A. C. Thomato actum fuit pro recuperatione bonorum provenientium à dicto fideicommissio Alexandri; cum enim utrumque ex præfatis Judiciis respiceret inspectiones à præfenti diversas, ac diversa bona, & documenta, & scripturæ in illis productæ nequaquam aptæ viderentur ad excitandam malam fidem, prout evincit subsecuta expeditio novi monitorii, novorumque documentorum productio per Actorem facta ex animadversis in specie per *Rot. in Reatina Fideicommiss. de Severis 14. Junii 1709. §. Siquidem in fin. cor. bo. me. Molines*, nullo idcirco justo colore ab illa die fieri valet condemnatio ad fructus, ut probat Decisio, quæ revidetur §. *Adversus hanc, & seq.*

Minusque probari valuit prætentio Senatoris Alexandri contententis, nequaquam interponi posse condemnationem ab anno 1677. tum quia tunc temporis non videatur sufficienter contestata lis, ex quo ex parte ejus Authorum datæ tantummodò fuerint exceptiones respicientes declinatoriam Fori, non autem merita Causæ: tum quia iudicium illud fuerit prorsus derelictum, & desertum, & noviter in Rota instauratum de anno 1712. per novam commissionem coram bo. me. Lancetta, à qua idcirco dumtaxat die desumi debeat initium restitutionis fructuum, ex adductis in *Romana Restitutionis Fructuum 11. Junii 1708. §. Neque pariter usque in fin. cor. bo. me. Ansaldo.*

Utraque enim assumpti pars facile corruerat, nam respectu primæ, omiſsa etiam indagine, nùm per exceptiones longo tempore propositas in dicto iudicio anni 1677. resurgat effectiva litis contestatio, juxta censuram *Textus in l. 1. Cod. de lit. contest. de hoc ulterius querendum non videbatur in proposito restitutionis fructuum pendens à principio malæ fidei, quæ si fictè tantum ex contestatione litis, verè autem induci dicitur à die productionis scripturarum, & documentorum, ex quibus scientia Rei ad alium pertinentis resurgit, non est quomodo*

eadem mala fides declinari amplius valeat perquirendo, an lis fuerit verè, & rigorosè contestata cum examine Jurium productorum ad tradita per *Garz. de expens. & melior. cap. 6. n. 2. & seq. cap. 23. n. 14. 44. & seq. Hartman. Pistor. quest. 27. n. 6. vers. ceterum tom. 4. Capic. Latr. decis. 65. num. 4. & seq. Ansaldo. in addit. ad decis. 98. num. 25. bene Rot. in Mantiff. ad Card. de Luc. decis. 17. num. 1. lib. 15. tom. 4. in rec. decis. 265. num. 5. & seq. par. 17. dec. 226. per tot. par. 18. & aliis allegatis in dicta Romana restitutionis Fructuum 11. Januarii 1708. §. Hinc non afficere, & §. Ceterum cor. bo. me. Ansaldo, aliàs enim plus donaretur Reis contumacibus, qui aut omninò comparere detrectarent, aut declinatorias tantum opponerent, prout hic per biennium factum fuit, quàm Reis comparentibus, quod tamen videtur absurdum, ideòque in subjecta materia indistinctè attendi debet scripturarum productio adversus legitime citatum, qui frustraneam proponeret exceptionem, quod eas non examinaverit, prout facere tenebatur ad *Text. in l. item veniunt §. petitam ff. de petit. heredit. Faber. rational. in Pandectis tom. 2. par. 1. lib. 5. tit. 3. §. Item non solum sub verbo Fructus autem omnes Donell. Comment. lib. 19. tit. 54. §. Atque hac, & §. Sanè si quomodo.**

Respectu autem secundæ partis objecti, ejus insubsistentia æquè deprehenditur tum quoad assertam desertionem Judicii, quæ concurrente bono jure Actoris numquam inducitur per solam acquiescentiam, & temporis lapsum, qui aptus non dicitur ad perimendam instantiam, quæ de jure Canonico est perpetua, *Constantin. 7. ad Statut. Urbis annot. 11. à num. 9. & sequen. Rota, decis. 481. num. 4. coram Peuringer. decis. 544. num. 14. coram Bichio decis. 15. num. 37. & sequen. coram Priolo decis. 52. num. 26. & 27. part. 12. & decis. 388. num. primo part. 18. Recen.* neque ad purgandam malam fidem semel impressam, ut præter deducta in præcedenti decisione §. *Assumptum* firmat *Rota coram Bichio decis. 263. num. 17. usque ad fin. & in Romana Evictionis super redditione rationis 24. Januarii 1710. §. Idque etiam coram clar. mem. Card. Scotto, & in Romana Immissionis super Fructibus 12. Junii 1712. §. Ideoque coram Reverendissimo P. Domino meo Patriarcha Hierosolymitano: Tum quoad assertam novi Judicii instauracionem, quæ in proposito verificabilis, ubi in primo iudicio deventum non fuisset ad jurium productionem, vel ubi concurreret diversitas Actionis, & Tituli, ut expendit Decisio, quæ revidetur dicto §. *Assumptum*, in præfenti excluditur ex eodem documento, undè iudicium novum desumi contenditur, ex tenore scilicet novæ commissionis coram bo. mem. Lancetta de anno 1722. ibi. *Concessa Immissione in genere ad bona, assumpta fuit disputatio coram R. P. D. Lancetta super Immissione in specie, qua concessa fuit respectu nonnullarum Bebulcarum Terreni sui in Communi Sancti Joannis Dufentula, denegata verò respectu cujusdam Domus, &c. Cum autem sub dicto Fideicommissio cadant nedum dicta, sed, & alia bona, & jura, & dubium oriri possit, an ea comprehendantur in antecedenti commissione, ideò supplicat, quatenus dignetur eidem R. P. D. Lancetta causam ETIAM RESPECTU DICTORUM BONORUM, ET JURIAM ADHUC NON DUCTO-**

R. P. D. LANCETTA.

ROMANA LOCORUM MONTIUM.

Lunæ 10. Maii 1723.

ARGUMENTUM.

Loca Montium in liberum Dominium viri transacta possunt ab eo resignari, & attergari favore Tertii, etiam si iudicis mandatum pro asscuracione dotis supervenerit. Quando nullum vinculum nec in libris secretariæ, neque in litteris patentibus fuit adnotatum, Judex tenetur de dolo, si mandatum de delendo non citato creditore hypothecario relaxet.

SUMMARIUM.

- 1 Attergatio admissa super Officiales Papa non potest retractari in præjudicium attergatarii.
- 2 Attergatarius nullum jus acquirit super attergationem factam à non vero Domino.
- 3 Dominium locorum Montium dotalium acquiritur viro si omnia jura fuerunt in illum translata.
- 4 Si obtinuit illa describi in sui faciem.
- 5 Codices Secretaria Montium probant pertinentiam locorum.
- 6 Mulier vera domina locorum Montium ritè ea transfert in virum occasione constitutionis dotis.
- 7 Asscuratio dotis à Judice demandata parit simplicem hypothecam favore mulieris.
- 8 Vir etiam post asscuracionem dotis à Judice demandata potest loca Montium in sui faciem describi facere.
- 9 Vir deletio vinculo asscuracionis dotis validè resignat loca Montium in sui faciem liberè cantantia mulieri autem remanet actio contra Judicem, qui ipsa non citata mandatum delectionis concessit.
- 10 Dominium super locis Montium arvellii non potest sine consensu Domini, hypotheca verò sine tali consensu validè evellitur.
- 11 Loca Montium nullam aliam hypothecam recipiunt præter illam in litteris patentibus, & libris Secretaria adnotatam.
- 12 Judex non potest demandare deletionem

DUCTORUM COMMITTERE, &c. Non est enim, quod pro controversis bonis Dufentulæ, & Domo, super quibus Rota iudicium protulerat, vis ulla fieri possit super nova Commissione, quæ pro bonis, & juribus diversis, & adhuc non examinatis noscitur impetrata, *Rot. dec. 39. num. primo part. prima, decis. 91. num. 18. part. 6. decis. 324. num. 3. & seq. part. 14 Recen.*

Ita & quidem, ut si vigore dictæ novæ Commissionis actum non fuisse constat in Rota de Bonis Dufentulæ, & Domo, non aliter de iis actum dici debet, quàm in sequelam primi iudicii, & præventionem Rotæ in Canonizatione Fideicommissi, & Immissionis in specie, ac partium consensu transfusi in Rotam, in qua eadem omninò jura producta reperiebantur, in quibus circumstantiis concurrente identitate personarum, bonorum, & tituli, nihil est, quod ex iudicis variatione à partibus volita, & fortè necessaria ob causæ continentiam, ritè proponatur ad abstergendam malam fidem initio impressam pro fructuum restitutione. quæ cæteroquin etiam perempta instantia semper durat, ut probant *Andreol. controv. 258. per tot. Rota coram Richio decis. 263. num. 14. & sequen.* cum aliis in præcedenti Decisione cumulatis §. *Parum relevante.*

His autem retentis, pro eo, quod spectat ad alteram confirmatæ resolutionis partem respicientem fructuum liquidacionem, facilius probari visa est ejus justitia hoc ipso, quod præfinita comperitur quoad prædia ad rationem Taxæ legalis proportionabiliter ad valorem à tertio perito determinatum, deductis melioramentis unà cum fructibus, & quoad domum juxta Instrumenta locationum, quod summo juri congruere videtur ex latè adductis in Decisione, quæ revidetur §. *Hinc descendendo*, ubi occurrit objecto, quod valor desumiendus potius foret ab antiqua divisione anni 1596. sub ea prævalida ratione, quod cum præfata divisio per sæculum, & ultra peracta noscatur, validam præferre nequibat probationem status antiqui, ex quo rerum pretia notabile ex post receperint augmentum ob excretam pecuniæ quantitatem.

Non attenta responsione, quod augmentum in præfenti tribuendum sit meliorationibus, de quibus constat; saltem per regulanda fructuum restitutione, quorum maxima pars tribuenda foret melioranti: Quoniam cum constet de præcisa quantitate in meliorando impensa, jam in altera mea Decisione constabilita, satis consultum noscitur per demandatam eorundem deductionem, unà cum fructibus, qui idcirco in ea incerta causa augmenti, in majori quantitate peti nequirent, cum præcipuè in electione Fideicommissarii sit restituere quid minus inter melioratum, & impensum ad *Textum in l. In fundo ff. de Rei vindicat. Posth. resolut. 44. num. 31. & 32. Rot. decis. 397. num. 20. & seq. part. 17. Recen. & in Eugubina Fideicommissi super detractionibus, & melioram. 16. Martii 1711. §. final. cor. cl. me. Card. Scotto.*

Et ita utraque, &c.

- nem vinculi super locis Montium non citato interesse habente.*
- 13 *Damnum reficiendum est à damnificante.*
- 14 *Judex tenetur de damno illato per sententiam in solo casu quod per sordes, & in gratiam Partis malè judicasset.*
- 15 *Limita quando errasset potiùs unam, quam alteram opinionem sequendo, quamvis magis communem semper sequi debeat.*
- 16 *Malè judicando per imperitiam facit litem suam.*
- 17 *Præsertim quando malè judicando malum irreparabile, irrogavit.*
- 18 *Magna negligentia equiparatur dolo.*

DECISIO IV.

Iterum hodie proposui dubium, quod ad preces illorum de Lucidis resolutum non fuit sub die 26. Feb. proximè præteriti. An scilicet sit standum vel recedendum à decisio coram me sub die 27. Januarii 1721. in qua dictum fuit: *Non esse concedendam manutentionem, neque reintegrationem, nec esse locum deletioni attergationum, & constare de credito contra Fratres de Lucidis.* Sed Domini permanentes in eodem sensu responderunt *In decisio præterquam quoad Cambium sc. 500. super quo non bene concordés rescripserunt: Iterum proponatur.*

Subsistere enim visa fuerunt fundamenta prædictæ resolutionis favore Aloysii de Comitibus Attergatarii controversorum locorum Montium: nam cum ipse pro securitate duorum Cambiorum à Francisco Jozzio contractorum curaverit sibi attergari prædicta loca Montium, eaque de facto illius favore attergata fuerint cum consensu Principis, ejusque Officialis, non potest actus jamdudum legitime consummatus in ejus præjudicium retractari, quia ipse non aliter pecunias suas Francisco credidit, nisi quatenus ex fide Officialis constaret de attergatione tot locorum Montium ejus favore per illum liberè facta; undè si hodie attergatio retractaretur, deceptus ille remaneret sub fide Principis, seu ejus Officialis, qui attergationem admisit, & mediante ejus fide fuit in Causa, quod Ministri Sacræ Aedis pecunias ad Aloysium pertinentes, & penes eos depositas ad formam ejus mandati Francisco solverint; quod sanè nullo pacto ferendum est, ut in specie advertit *Card. de Luc. de regal. disc. 38. sub num. 5. & priùs disc. 27. num. 4. cum aliis in Decisione Causæ §. Propertea.*

Neque turbat objectum, quod Franciscus non esset Dominus eorumdem locorum Montium, quodque propterea nullum jus Attergationis ex consensu non Domini quæri potuerit juxta deducta per *Rot. decis. 85. & 86. penès Constantin.* Uberrimè enim in hac parte satisfacit Instrumentum dotale, quo mediante, memorata Helena in computum, & solutionem ratæ partis sc. 3. mil. Francisco Viro in dotem Constitutorum ex tunc illi assignavit & consignavit

prædicta ll. Montium, & ex ea causa cessit, & in ipsum transtulit omnia, & singula Jura completa facoltà, e libertà di potere à suo arbitrio, e beneplacito tutti, ò parte di detti ll. de Monti, &c. vendere, rassegnare, & alienare senza altro consenso ò intervento di d. Sig. Elena, &c. Hæc enim verba tum de per se, tum maximè junctis aliis: *S'intendano adesso assegnati, e sieno effettivamente assegnati, &c.* Præclare adeò dominii translationem inducunt, & quidem usque tunc factam, ut nullam super hoc dubietatem possint admittere ad ea, quæ de virtute verbi assignare tradunt *Rota coram Gregor. decis. 194. n. 15. & coram Emerix decis. 834. num. 3. & in Ferrarien. locationis, seu Pecuniaria 13. Januarii 1716. §. Quidquam coram Emin. Althann. & de efficacia dictionis adesso post Textum in leg. 3. ff. de condition. & demonstration. Rot. in Romana Immissionis super fructibus 15. Martii 1717. §. Imò in fin. coram R. P. D. meo de Gamaches, & de adverbio effettivamente Soccin. Sen. conf. 143. num. 4. lib. 1. Bertazzol. de Claus. claus. 34. glos. 7. num. 1.*

Certius etiam quia de tempore sequatè attergationis jam prædicta loca, Montium translata fuerant de mandato Judicis, & cum consensu Principis seu Officialis in faciem, & creditum ejusdem Francisci; undè ipse nedum erat virtute d. dotalis Instrumenti legitimus illorum Dominus, sed etiam virtute translationis legitimus Possessor cum uti talis descriptus fuisset in Codicibus Principis, qui in hac materia plenissimam probationem constituunt sicuti advertit *bo. me. Ansaldo. de commerc. & mercat. disc. 95. num. 9. Rota coram Bich. decis. 390. num. 3. & 19. cum aliis in decisione Causæ §. Minusquo ac propterea nihil ad præsentem causam conferunt decisiones impressæ post Constantin. la 85. & 86. quia ibi agebatur de resignatione facta à non Domino mediante falso mandato Procuræ: Hic autem res est de translatione facta ex causa dotis à Muliere, quæ revera Domina erat, ut animadversum, quoque fuit in d. præcedenti decisione §. Minusque.*

Abque eo quod urgeat responsio, quod licet vigore d. Instrumenti dotalis Franciscus haberet liberam, absolutamque potestatem eadem loca Montium in ejus creditum transferendi, sive etiam illa vendendi, & alienandi; illa tamen numquam in sui creditum, ac faciem transtulerat, atque interim anno 1713. supervenerit mandatum Judicis ab ipso Francisco expressè acceptatum, & in libris Secretariæ Montium registrat. quò cavebatur, ut eadem loca Montium stare deberent pro dote ejusdem Helenæ. Ex hujusmodi enim mandato benè quidem resultat, quod loca Montium affecta ex tunc, & hypothecata remanserint pro d. dote, & ejus securitate, cui Judex consultum esse voluerat propter vergentiam Viri ad inopiam, ita ut in hac parte recessum censeretur à prædicto Instrumento dotali, sed non etiam, quod recessum fuerit in alia parte in qua dominium eorumdem locorum translatum fuerat in Virum: Ipsa enim hypotheca super illis reservata favore Mulieris pro ejus dote manifesto est argumento, quod eadem loca Montium erant in dominio Viri, & non uxoris l. neque Pignus ff. de reg. Jur. *Rota in Romana Concurfus 6. Maii 1720. §. Rursus, & in Romana*

Romana reportationis pecuniarum 20. Martii 1722. §. Quodque coram me, & consequenter firmo in hac parte remanente prædicto Instrumento dotali, bene potuit ejus vigore etiam post d. mandatum sine alio novo consensu Mulieris fieri translatio locorum Montium in faciem, & creditum Viri juxta Gloss. in l. Creditor. vers. testatur Cod. de distract. pignor. Negusan. de pignor. par. 6. membr. 2. num. 47. Merlin. eod. tractat. quest. 106. num. 1. Rota coram Dunoz. Jun. decis. 1005. num. 6. & seqq.

9 Ex eo autem quod loca Montium virtute d. mandati dimissi, & registrati in Secretaria Montium affecta, & attergata remanserint pro securitate d. dotis, nascitur quidem actio Mulieri contra Judicem, & ejus Hæredes, qui vinculum prædictum ea minimè citata deleri jussit, sed non contra Aloysium ad retractan. d. deletionem sequutam ex mandato Judicis cum Principis consensu. Hoc enim interest inter dominium, & hypothecam in subjecta materia locorum Montium, quod dominium avelli nullo pacto potest à Domino sine ejus consensu, hypotheca autem etiam sine consensu Creditoris avelli, & deleri potuit ad effectum ut novus Resignatarius, sive Attergatarius, qui Principis fidem sequitur sit securus, quod loca Montium nulli alii conditioni hypothecæ, aut vinculo obnoxia sint, quam quæ in litteris patentibus, & libris Secretariæ expressa leguntur juxta celebrem, & notissimam Constitutionem sa. me. Urbani VIII. la 154. quam benè distinguendo inter utrumque casum dominii, & hypothecæ explicat *Rot. in d. Romana reintegracionis decis. 85. post Constant. §. Prout neque, & decis. 86. §. Neque ad effugiendum coram Emin. Scotro.*

12 Et hinc DD. transeuntes ad aliam resolutionis partem jure meritoque, iterum censuerunt constare de credito Mulieris contra fratres de Lucidis hæredes Advocati Lucidi, qui dum in Curia Capitolina fungebatur munere Secundi Collateralis, non citata, neque audita Muliere, mandavit deleri vinculum ejus favore appositum in dd. locis Montium pro securitate ejus dotis:

13 Cum enim exindè damnum irreparabile Mulieri illatum fuerit, omnis æqui, bonique ratio postulat, ut qui causam damni dedit, damnum sarcire teneatur, juxta *Text. de Judice loquente in §. Si Judex instit. de oblig. que ex quas. del. & in l. si quando §. fin. Cod. de Testib. in punct. Constantin. disc. unic. de locis Montium num. 303. & 375. cum aliis in decis. Causæ §. Et hac.*

14 Minimè subsistente quod ad effectum condemnandi Judicem ad refectionem damni, quod per ejus sententiam Partii irrogatum fuerit, non sufficiat eum nulliter, & injustè processisse, sed probari quoque debeat, quod per sordes, aut gratiam ita judicaverit, & consequenter litem suam effecerit per *Text. in l. si fil. famil. 15. ff. de judic. & in l. fin. Cod. de pen. Judic. qui malè judic. cum aliis in Soanen. Pecuniaria 20. Junii 1712. §. Quidquid coram Me.* Hujusmodi enim propositio locum quidem habet, & admitti potuit quando Judex erravit in ferenda sententia sequendo potiùs unam quàm aliam opinionem (quamvis veriore, & magis communem, semper sequi debeat, & de Jure communi malè judicando per imperitiam semper faciat litem suam, cum imperitia ipsa in Judice culpa *Ad Suarez de Paz.*

fit, ut in tit. instit. de obl. que ex quas delict.) Nullo verò pacto recipi, aut admitti potuit, quando prout in casu irreparabile damnum irrogavit Parte non citata, neque audita; In his enim terminis pessimo esset exemplo, & contra bonum, & quietem publicam, si Judici impune liceret sub inani colore, quod absit, dolo ex proposito res, & Jura nostra nobis inficiis, & inauditis per abusum sibi commissæ potestatis auferre, ut late probat *deci. qua revid. §. Et hæc, & §. Item.*

Nil propterea obstat, quod exhibito illi Instrumento dotali anni 1698. justè opinari potuerit, quod vinculum dotis non nisi per errorem in litteris patentibus inscriptum fuisset, nam si mandasset citari Mulierem, de cujus interesse principaliter agebatur, imò si ipsas litteras recognovisset, prout facere omnino tenebatur, & quidem per quam diligenter, certior statim factus fuisset, quod vinculum appositum fuerat vigore decretorum, & mandati ab ipsomet editi pro securitate Mulieris etiam cum expresso consensu Viri: Undè ejus negligentia, & culpa aded magna est, ut dolo æquiparari possit juxta regulam *Text. in leg. magna negligentia ff. de verb. signific.*

Ad ea, quæ dicebantur circa actionem subsidiariam, & excussionem Principalis debitoris, & fidejussorum DD. satis responsum existimantur in præcedenti decisione §. final. Sed quia aliquibus non videbatur æquum quòd hæreditas Judicis condemnaretur etiam pro illis sc. 500. quæ Vir erogaverat in extinctionem Cambii similis summæ pro quo etiam Mulier se se obligaverat: Alii verò dicebant obligationem Mulieris tanquam destitutam necessariis solemnitatibus nullam, & irritam usque à principio fuisse, rescriptum propterea fuit quoad ista sc. 500. quod causa iterum proponatur.

Et ita auditis tum Aloysio, tum Fratribus de Lucidis, tum denique Procuratore Helenæ per ejus mortem interim sequutam Domino litis effecto resolutum fuit &c.

R. P. D. MILLINO.

VICEN. PERSONATUS.

Lunæ 28. Martii 1729.

ARGUMENTUM.

Annulatur extinctio Personatus facta à Procuratore Fundatoris contra formam mandati.

SUMMARIUM.

- 1 *Forma mandati diligenter servanda est.*
- 2 *Aliàs factum Procuratoris non sustinetur ex defectu consensus mandantis.*
- 3 *Præsertim si in mandato Procura apposta fuerit clausula nec aliàs, aliter.*

- 4 *Præsumitur Mandatarium fideliter fidem sibi datam executum fuisse.*
- 5 *Nemini licet à contractu recedere sine consensu alterius contrahentis.*
- 6 *Propriam confessionem impugnare nemini licet.*
- 7 *Causa finalis totam dispositionem regulat, & moderatur.*
- 8 *Mandatum Procura per litteras conferri potest.*
- 9 *Et revocari.*
- 10 *Multò magis declarari & limitari.*
- 11 *Conditiones deinde impositæ Mandatario impleri debent, & separandæ non sunt à Mandato.*
- 12 *Mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in alia negligi non potest.*
- 13 *Clausula nec aliàs, aliter, inducit formam, & conditionem à Procuratore servandam.*
- 14 *Omissio formæ, & conditionis in parte, vitiat actum in toto.*
- 15 *Relatio repetit in referente omnes qualitates urgentes in relatione.*
- 16 *Reductio mensura præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus mandato Procura appositis.*
- 17 *Exactio fructuum probanda est ab allegante.*
- 18 *Ratificatio non admittitur nisi constito de scientia nullitatis actus.*
- 19 *Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto Mandatarii excedentis fines mandati.*

DECISIO V.

Personatum sub invocatione SS. Felicis, & Theresiæ in Altari Majori Ecclesiæ S. Theresiæ Civitatis Vicensis erectum suppressere, ac extinguere volens Felix Pasqual secundus à fundatione Possessor, ut ejus fructus, ac redditus in causas, & opera pia collocaret juxta facultatem à lege fundationis sibi impartitam, & à Constitutionibus Synodalibus Provinciæ Tarraconensis lib. 3. tit. 5. de institution. approbatam, de quibus Romaguer. ad Constit. Gerund. lib. 3. tit. 4. cap. 87. à num. 1. ad 5. Rot. decis. 379. par. 5. recen. & in Tarraconen. Personatus super Remissoria, ac super negotio principali 28. Januarii 1704. coram clar. me. Card. Scotto, per solemne Mandatum Procura die 28. mensis Augusti 1711. exaratum in Urbe, ubi tunc ipse morabatur, negocium delegavit Machario Torrents, & Francisco Sales, eisque designavit applicationem fructuum faciendam in subsidium, & utilitatem Filiorum, & Descendentium masculorum à Francisco Pasqual ejus Fratre, qui studiis operam essent daturi, necnon foeminarum, ab eodem Descendentium, nubentium in Domino, vel in saeculo, adjecta insuper expressa reservatione omnium eorundem fructuum sua

vita durante cum clausula resolutive, non aliàs, aliter, nec alio modo.

Verùm quia antequàm Felix exararet mandatum prædictum plures ipsam inter, & Franciscum ejus Fratrem tractatus intercesserunt super modo, quo extinctio dicti Personatus erat peragenda, & signanter super administratione reddituum per Felicem, quoad viveret reservatorum, quam ipse suscipi cupiebat à Francisco præfato, cum obligatione sibi præstandi mensuras duplas quatuor cum dimidia, necnon pecunias necessarias pro expeditione Bullarum sicuti de aliquo Beneficio à S. Sede provideri contigisset, cum facultate earum consequendi repletionem ex futuris præstationibus. Hinc Felix præfatus eodem tempore, quo mandatum hujusmodi transmittit Machario Torrenti uni ex Procuratoribus, illi per Epistolam datam die 30. Augusti dicti anni 1711. significavit suæ mentis, & voluntatis esse, ut Franciscus memoratam emitteret obligationem, prout latius etiam notificabat per aliam Epistolam ipsi conscriptam sub data ejusdem diei, cui relativè se habuit, addita expressa conditione, quod aliter ad extinctionem Personatus procedi non posset, quam suscepta priùs per Franciscum obligatione prædicta.

Et si Procuratores, ut supra constituti ad executionem mandati procedere non deberent, nisi Franciscus iniret obligationem à Felice per viam conditionis requisitam, attamen seducti ab eodem Francisco supponente Felicem à dicta voluntate recessisse per posteriores Epistolas sibi conscriptas, ad extinctionem Personatus, & applicationem ejus bonorum, ac fructuum in causam subsidiorum præfatorum devenerunt die 9. Aprilis 1712. coram Vicario Generali Vicensi, conferendo in Franciscum administrationem reddituum absque interpositione memoratæ obligationis; cum autem extinctionis tali modo contra mandati formam expletæ, certior factus fuerit Felix, minimè moratus est illam impugnare coram Ordinario, sed contrariam passus fuit Sententiam, à qua commissa mihi Causa appellationis, subscripsi Dubium: *An extinctio Personatus sustineatur, seu potius sit danda reintegratio*, eoque proposito, prodiit responsum negativum quoad primam partem, affirmativum quoad secundam.

Rationem negativæ resolutionis quoad primam dubii partem Domini desumebant, ex quo penso tenore mandati per Felicem dati ad extinguendum Personatum, & transferendum illius redditus in causas pias ab ipso designatas perspicuè apparebat, eum noluisse procedi ad executionem ejusdem mandati, nisi eodem tempore, quo faciendæ erat extinctio Personatus, susciperetur à Francisco administratio reddituum, quos sibi ille vita durante reservaverat, & unà simul emitteretur obligatio vice illorum, rependendi mensuras duplas quatuor cum dimidia, ac subministrandi summam necessariam pro expeditione Bullarum in casum reportatæ à S. Sede provisionis alicujus Ecclesiastici Beneficii; quapropter cum æquè constans in facto esset Mandatarios devenisse ad extinctionem Personatus, obligatione præfata per Franciscum nequaquam interposita, consequens erat, eam tanquam factam contra mandati legem, ac formam, irritam,

- 1 ritam, ac nullam fuisse, Mandatarius enim formam mandati tenetur diligenter custodire l.
- 2 Diligenter ff. mandat. & quidquid secus agit, haberi debet pro non facto, cum deficiatur consensu mandantis l. Si Procurator Cod. de Procurator. Donell. Comment. Jur. Civil. lib. 18. cap. 18. in princ. Bald. conf. 402. n. 3. lib. 1. Menoch. conf. 296. num. 2. Bim. conf. 115. num. 7. Camerat. respons. 47. num. 21. lib. 1. Cyriac. controu. 278. num. 3. 6. & seq. Capyc. Galeot. controu. 29. num. 66. lib. 2. Golin. de Procurat. par. 3. cap. 5. num. 82. & seqq. Surd. decis. 209. num. 6. Rot. coram Coccin. decis. 1849. num. 3. & seqq. in recen. decis. 535. num. 15. & in Pampilonen. Beneficii de Yrun. 23. Januarii 1719. §. Ponderabant, & seqq. coram bon. mem. Lancett. Eò magis quia dicti Francisci obligatio præscripta fuit à Felice cum clausula non aliàs, aliter &c. quæ nisi omnia in mandato contenta adamussim adimpleantur, actum resolvit, perinde ac si gestus minimè fuisset Jas. in l. fin. n. 142. Cod. de Jur. emphyt. Paris. conf. 19. num. 16. & seqq. lib. 2. Ojasc. decis. 166. sub num. 13. Rot. coram verall. decis. 82. num. 4. par. 3. coram Seraph. decis. 410. num. 6. & cor. Pentinger. dec. 29. num. 4. & 5.

- 3 Frustraque ad evitandam nullitatem ex contempta Mandati forma promanantem, proponebatur conditionem obligationis Francisci impletam censendam esse quoad usque per Felicem, qui Actoris gerit personam, negativa non fuerit conclusenter probata, & alio quidem medio quam Instrumenti extinctionis Personatus, cum in actu ab illo separato impleri potuerit, & præsumptio sit Mandatarium exquisitè datam mandatori fidem præstitisse Abb. in cap. Cum tempore num. 4. de arbitr. Spad. conf. 106. num. 2. lib. 3. Rot. coram Emer. Jun. decis. 534. nu. 8. Evincebat enim negativam hujusmodi tum depositio Macharii Torrents Mandatarii asserentis conditioni prædictæ minimè satisfactum fuisse, quia Franciscus insinuavit recepisse litteras à Felice, quibus illa remittebatur, tum, & clarius quidem dimissio administrationis reddituum Personatus facta à Francisco, in qua ipse declaravit expressè, eandem administrationem in Instrumento extinctionis Personatus sibi fuisse commissam, protestando nolle amplius in illa perseverare, quam sanè dimissionem, & declarationem, ut explere nequiverit, si sese obstrinxisset ad præstationem mensuræ pecuniæ juxta modum à Felice præscriptum, cum nemini liceat sine alterius contrahentis consensu susceptam excutere obligationem l. Sicut ab initio ff. de action. & obligat. l. Procurator ff. de Procurator.
- 4 ità illam faciendo nequaquam patuisse dictæ conditioni restatus est facto, & confessione sua, quam impugnare non potest, Cap. per tuas de probat. Rot. coram Emer. Jun. decis. 3. num. 3. & in Majoricen. Juris amovendi Musicos 14. Januarii proximè præteriti §. finali cor. Me.

Infirmum itidem reputatum fuit aliud Francisci præsidium in eo repositum, quod admissio etiam defectu suæ obligationis sub mensura præstatione, non idèo tamen extinctio Personatus, & erogatio ejus bonorum, & fructuum in causas pias à Felice designatas, sit irritanda, quia obligatio prædicta uti in Epistolis injuncta, non autem in Instrumento mandati, nec respi-

ciens causam finalem extinctionis Personatus, quæ stetit dumtaxat in Officio Charitatis, & Beneficentiæ, quod Felix exercere constituerat cum dicto Francisco Fratre, suisque Filiis, & Descendentibus, non in exactione fructuum reservatorum, prætermitti potuerit citrà nullitatem actus extinctionis prædictæ, quem satis est celebratum fuisse servata lege in Instrumento Mandati præscripta, & continere implementum 7 Causæ finalis à mandante considerata, quæ totam moderatur dispositionem ex notatis per Bursatt. conf. 109. num. 3. Spad. conf. 220. num. 5. lib. 2. Golin. de Procurator. par. 5. cap. 3. n. 11. Rot. cor. Dunoz. jun. dec. 792. n. 20. & in rec. dec. 16. num. 19. par. 17.

Quandoquidem cum dictæ Epistolæ vel fuerint conscriptæ in declarationem Mandati in Instrumento contenti, vel novas, ut adjicerent conditiones, & vincula eidem Mandato, quod non tam per litteras conferri potest, leg. prima ff. mandat. leg. Si Procuratorem ff. de Procurator. cap. significavit de appellation. Spad. conf. 62. num. 5. lib. 2. Gonzal. ad regul. 8. Cancellar. gloss. 47. num. 36. Paris. de resignat. lib. 8. quest. 6. num. 6. & seqq. Lotter. de Re Benef. lib. 3. quest. 16. sub num. 31. Rot. coram Seraphin. decis. 1163. num. 6. & 7. coram Bich. decis. 147. num. 2. & in recent. decis. 197. num. 8. part. 4. tom. 2. quæ etiam revocari, leg. Si verò §. Penult. 9 leg. Si quid §. primo ff. mandat. Golin. de Procurator. part. 2. cap. 3. num. 3. & multò magis declarari, ac limitari per Text. in leg. Final. Cod. famil. Herciscund. Rot. coram Caprar. decis. 18. num. 8. & in recent. decis. 110. num. 11. par. 19. quocumque modo intelligantur ab eodem Mandato per Instrumentum collato non sunt separandæ usque adeo conditiones ipsis adscriptæ, perinde impleri debeant, ac si in dicto Instrumento fuissent appositæ, cui ad modum declarationis, seu limitationis conjunguntur ad Text. in leg. Heredes palam §. Si quid ff. de Testam. l. Adeo §. Videtur ff. de acquir. rer. domin. Mandell. Alb. conf. 219. num. 10. Ruin. conf. 225. num. 6. lib. primo, Rota coram Ansald. decis. 30. num. 38.

Omnemque in hac parte difficultatem removebat factum ipsorummet Procuratorum, qui cognoscentes, quod conditiones in Epistolis contentæ nequibant separari ab Instrumento Mandati, aliter ad extinctionem Personatus non processerunt, quàm expressa adhibita relatione, tum ad easdem Epistolas, tum ad dictum Instrumentum, quin amplius administrationem fructuum per Felicem reservatorum delegarunt Francisco juxta jussum, ac voluntatem à prædicto Felice sibi per Litteras præfatas patefactam. Si enim Procuratores agnovissent Instrumentum Procura, & Epistolas tanquam in unum, atque idem tendentes negocium, mutud sejungere non posse, planum est nullam illud inter & istas in præfenti considerabilem diversitatem admitti debere, firmamque idcirco, atque immoram existere nullitatem extinctionis Personatus, illique coherentis applicationis Bonorum in pias causas ob non impletas conditiones in prædictis Epistolis, ut supra contentas, quæ ne latum quidem unguem poterant præteriri, cum Mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in parte negligi lex minimè concedat, 12

Felin. in cap. Cum dilecta sub num. 6. ampliat. prima de rescript. Laderch. conf. 62. num. 10. Cyriac. controu. 268. num. 8. Rot. disput. Jur. cap. 152. num. 3. & 4. Rot. decis. 145. num. 16. & 17. part. 19. Recent.

Ex eo verò, quod per extinctionem Personatus impleta fuerit mens, & intentio Felicis in eo, quod attinet officium charitatis, & beneficentiæ, quam in filios, & descendentes Francisci sibi ipse proposuerat, non rectè inferabatur potuisse impunè præteriri obligationem ejusdem Francisci quoad fructuum administrationem, & Menstruam præstationem, aliaque in Epistolis imposita onera, hæc enim omnia fuisse requisita à Felice per viam conditionis, & formæ apertissime manifestabat clausula non aliàs, aliter, in illis adjecta, quæ formam inducit, & conditionem Bart. in leg. de his ff. de transact. Surd. conf. 246. num. 20. Gratian. discept. 208. num. 22. Lotter. de Re Benef. lib. primo quest. 41. num. 35. Adden. ad Buratt. decis. 374. sub num. 17. Rot. coram Cels. decis. 160. num. 4. Formæ autem, & conditionis omisio, etiam in parte, vitiat actum in toto, cum ab eo consensum, Mandatoris removeat Gloss. in leg. Siquidem Cod. de exception. Grat. conf. 128. num. 13. Spad. conf. 65. num. 3. lib. 3. Nevizan. conf. 85. num. 13. Gratian. discept. 748. num. 12. & 13. Rot. coram Cerr. decis. 208. num. 7. & coram Ansaldo. decis. 50. num. 5.

Nullam quoque inesse DD. putarunt firmitatem in revocatione conditionum dd. Epistolis diei 30. Augusti 1711. adjectarum, quam Franciscus deducere nitebatur ex posterioribus Litteris sub datum diei 13. Februarii 1712. ab eodem Felice missis ad Macharium alterum ex Mandatariis, & ad Franciscum prædictum: Nam tantum aberat ex hisce Epistolis conjici posse Felici animum fuisse recedendi à conditionibus præfatis, ut manifesta ejus in illis perseverantia depræhenderetur, cum expressè ibi iterum injungeret obligationem menstruæ præstationis duplarum quatuor cum dimidia, & ad præfatas litteras diei 30. Augusti haberet relationem, cujus est virtus repetere omnes earum qualitates, & conditiones, ac si specialiter in referente essent enunciata leg. Assè toto ff. de hered. instituen. leg. Si ita scripsero ff. de condit. & demonstrat. Alciat. conf. 199. num. 5. lib. 9. Ansaldo. conf. 16. num. 121. Fontanell. decis. 172. num. 3. Rot. coram Buratt. decis. 61. num. 6. coram Card. Caprar. decis. 18. num. 7. & in Recent. decis. 81. num. 5. part. 15.

Longè minus subsistere videbatur ratificatio extinctionis Personatus deprompta, vel ex altera Epistola per Felicem scripta Francisco die Maii 1712. vel ab exactione fructuum Personatus facta per eundem Felicem, vel demum ex recepta per ipsum administratione fructuum post ejus renunciationem emissam à Francisco; Epistola enim ultra quod supponit extinctionem de futuro faciendam, ideoque trahi non potest ad inducendam ratihibitionem extinctionis jam factæ die 9. præcedentis mensis Aprilis, nihil aliud præterea continet, quam simplicem reductionem menstruæ præstationis de duplis quatuor cum dimidia ad quatuor tantum: Hæc autem reductio minimè derogat aliis conditionibus, & qualitatibus apposis in litteris diei 30.

Augusti 1711. ad regulam Text. in leg. In agris ff. de acquir. rer. domin. leg. Cancellaverat ff. de his, quæ in Testam. debent. Crot. in leg. Omnes Populi col. 39. vers. Pro complemento ff. de Just. & Jur. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 5. proximal. in 6. Rot. coram Cassador. decis. 36. num. 5. de rescript.

Exactio fructuum carebat legitimæ probationis præsidio, quam Franciscus implere tenebatur, qui illa excipiendo proponebat ad Text. in leg. prima ff. de except. leg. In exceptionibus ff. de probat. Rot. decis. 260. num. 8. part. 11. Recent. Quod verò Felix consenserit dimissioni administrationis per Franciscum factæ recognitum fuit non subsistere, cum eadem dimissio fuerit expleta in Civitate Barchinonæ, Felice ignorante, & posteaquam is nullitatem extinctionis Personatus in Civitate Vicensi ceperat promovere, eo propter detorquenda non est in ratificationem extinctionis Personatus, quæ aliunde erui non posset, quam ex verbis expressis, vel ex facto Felicis, cum plena in eo scientia nullitatis ob non servatam mandati legem commissæ, leg. Ignorantis 49. ff. de Procurat. Donell. Comment. Jur. Civil. lib. 18. cap. 18. in princip. Menoch. conf. 2. num. 295. Rot. coram Merlin. dec. 384. num. primo.

Constabilita per hæc nullitatem extinctionis Personatus, nulla fuit dubitatio, quin Felici concedenda esset reintegratio ad illius possessionem in secunda Dubii parte petita, quam denegari non posse mandanti nulliter, & indebitè exposito ex facto Mandatarii excedentis fines mandati per Text. in leg. Diligenter §. Item si mandavero, & §. Secus quoque ff. mandat. communiter tradunt Abb. in cap. Ad jedem num. 28. de restit. Spoliat. Butr. in cap. Sape num. 12. eodem tit. Honded. conf. 23. num. 40. & 52. lib. 2. Surd. conf. 28. num. 58. Gail. pract. observat. 75. num. 19. lib. 2. Rot. coram Seraph. decis. 1417. num. 3. & in Recent. decis. 94. num. 3. & seqq. part. 7.

Et ita utraque, &c.

R. P. D. MILLINO

VICEN. PERSONATUS.

Lunæ 11. Maii 1733.

ARGUMENTUM

Habetur in præcedenti decisione quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

- 1 Actus à Procuratore expletus contra formam mandati est nullus.
- 2 Fortius si in mandato apposita fuit clausula nec aliàs, aliter.
- 3 Eo tunc præponens non tenetur servare factum Procuratoris.
- 4 Et reintegrandus est ad jura à Procuratore nulliter extincta.

5 Epistole

- 5 Epistole scriptæ ad declarationem mandati procura ab illo separari non debent.
- 6 Clausula nec aliàs, aliter inducit formam, & conditionem omnino servandas.
- 7 Conditiones circa solam fructuum perceptionem simoniam non inducunt.
- 8 Procurator suo arbitrio non potest omittere conditiones in mandato præscriptas, licet simoniacas, sed vitium simonia debet, præponenti patefacere.
- 9 Correctio mandati in parte non arguit illius permutationem in totum.
- 10 Sed potius arguit aliarum conditionum confirmationem.
- 11 Ratificatio non admittitur nisi constituto de scientia nullitatis actus.
- 12 Ad quem effectum scientia debet esse certa & vera, nec sufficit præsumpta.
- 13 Nec inducitur ex actu expleto sub protestatione præservativa jurium.

DECISIO VI.

PRorogata semel, iterum, ac tertium propter diversitatem sententiarum resolutionem hujus Causæ, hodiè major pars omnium suffragiorum, ad quæ fuerat rejecta ad exitum perduxit, approbando decisionem die 28. Martii anni 1719. coram me editam.

Integris namque viribus stare visum fuit fundamentum ejusdem Decisionis in eo positum, quod extinctio Personatus, & applicatio fructuum favore Francisci Pasqual, ejusque filiorum, & descendendum per Felicem ejus fratrem, illiusque Possessorem certis Procuratoribus mandata sub expressa lege, quod Franciscus præfatus suscepta administratione omnium reddituum ejusdem Personatus obligationem emitteret præstandi ipsi Felici menstruas duplas quatuor cum dimidia, necnon pecunias necessarias pro expeditione Bullarum, quam fieri contingeret occasione alicujus Beneficii à S. Sede forsitan impetrandi, ob non servatam hujusmodi legem, fuerit nulla, atque irrita; tùm spectata ipsius mandati natura, de qua in leg. Diligenter ff. mandat. leg. Si Procurator ff. de Procurat. Rocc. disput. Jur. cap. 152. num. 3. Rot. decis. 145. part. 9. recent. cum aliis in decisione, quæ revidetur §. Rationem; tùm attenda virtute clausulæ resolutivæ non aliàs, aliter, &c. quæ removet consensum ab actu, efficitque haberi pro non facto Tondut. de Pension. cap. 60. num. 9. & 10. Ros. de Exequut. litter. Apost. par. 1. cap. 15. n. 18. Rot. coram Carill. decis. 19. num. 2. in Composellana Parochialis de Caldelas 1. Aprilis 1726. §. Idque coram boni. mem. Cornelio.

Eaque propterea non modò Felix præfatus minimè teneatur observare Instrumentum ejusdem extinctionis, tanquam citra suum consensum à Procuratoribus celebratum ad tradita per Gratian. discept. 648. num. 10. & 12. Paris. de resign. lib. 9. quest. 16. num. 3. & seqq. Pison. discept. Eccles. 48. per rot. Rot. coram Otthobon. decis. 11. num. 2. & coram Ansaldo decis. 50.

num. 5. Verùm etiam liberum habere debeat regressum ad possessionem dicti personatus, perinde ac si extinctio prædicta minimè intercessisset ad Text. in leg. 2. & seqq. ff. de leg. Commissor. Zabarell. in cap. Statimus num. 6. de Regular. Covarr. variar. lib. 3. cap. 8. n. 1. vers. 2. Gomez. variar. par. 2. cap. 2. sub n. 3. vers. Item adde, Mantie. de tacitis lib. 4. tit. 29. num. 15. Larrea decis. Granaten. 40. num. 21. Rot. coram Bich. decis. 52. num. 22. & seqq.

Nec pro evitanda hujusmodi nullitate valuit repetere, quod cum Procuratores prædicti servaverint legem præscriptam in instrumento mandati, dicantur suscepto muneri satisfecisse, quamvis non curaverint in extinctione Personatus apponi conditiones de quibus supra in quibusdam Epistolis à Felice scriptis contentas, non autem in dicto Instrumento, à quo eorum facultates sunt desumendæ; nam mandati forma fuit constituta, non tam per Instrumentum, quàm per Epistolas prædictas, quæ in illius declarationem conscriptæ, ab illo separari non poterant per Text. in leg. Heredes palam §. Si quid ff. de Testamen. cum aliis in Decisione quæ revidetur §. Quandoquidem, quod optimè notum, atque perspectum habentes dd. Procuratores non aliter ad extinctionem devenerunt, quàm habita relatione ad Mandatum, & Epistolas, quarum proinde Condicio, citrà corruptionem actus certò certius omittere non valuerunt, ut prosequitur eadem Decisio §. Omnemque.

Levioris fuit Momenti, quod per extinctionem Personatus, & Applicationem fructuum favore Descendentium Francisci impleta causa finali, qua Felix motus fuit ad eandem extinctionem peragendam, hæc firma, atque immota debeat reputari, nulla habita ratione dd. Conditionum, quæ tanquam ad eandem Causam finalem non pertinentes, nihil de illius validitate detrahere possunt; enim verò mens quidem fuit Felici prospicere Descendentibus Francisci, non alio tamen modo, quàm adjectis sæpe memoratis Conditionibus, ut dilucidè demonstrat clausula resolutiva non aliàs, aliter, &c. in Epistolis contenta, quamobrem extinctio Personatus nullo modo salva, atque incolumis esse potest, quando Beneficio applicationis illius in Descendentes Francisci collato, deest reservatio à Felice cum clausula irritante præscripta, quæ formam inducit præcæteris observandam ad tradita per Honded. consil. 29. num. 73. lib. 1. Pison. discept. Eccles. 147. num. 31. & 32. Rot. decis. 323. num. 5. part. 12. recent. & alios in Decisione, quæ revidetur §. Ex eo verò.

Excusatio autem illa, quod Conditiones præfate impunè potuerint à Procuratoribus prætermitti propter labera simonia, qua erant infectæ, fuit per Dominos parvipensa; quia congruè respondebatur illas, vel uti respicientes solam fructuum perceptionem à Felice licitè reservatam juxta sensum nonnullorum Dominorum simoniacæ labis esse immunes per doctrinam Prapost. in cap. Sed adhuc col. 1. in fin. quest. 1. Gigas de Pension. quest. 87. num. 2. & 4. Lotter. de re benef. lib. 3. quest. 29. num. 86. & seqq. Rot. coram Buratt. decis. 445. vel esto etiam simoniacæ reputandæ fuissent juxta sensum aliorum, rejici utiliter minimè valuisse à Mandatariis, eisque rejectis procedi ad stipulationem extinctionis Personatus inficio

incio, & non monito Mandatore ad *Text. in leg. Si quis 27. §. Qui mandatum ff. mandat. Paris. de resignat. lib. 9. quest. 17. num. 20. & seqq. Ros. de Exequutor. litter. Apost. par. 1. cap. 15. num. 28. vers. Igitur cum conditio, Amayden. de stylo Datar. lib. 1. cap. 32. num. 85. & seqq. Rot. coram Peuting. decis. 92. sub num. 11. & coram Card. Caprara decis. 171. num. 19.*

Abſque eo quod ex litteris mutuò inter Franciscum, & Felicem conscriptis elici valeat eidem Felici nunciatam fuisse ademptionem dd. Conditionum, & consentaneam stipulationem Instrumenti; in eisdem enim Epistolis, *una excepta*, datum minime fuit aliquod reperire hujus nunciationis vestigium, ex illa verò una, eruitur dictum Felicem certiore esse redditum, quod menstrua præstatio duplarum quatuor cum dimidia ad minorem duplarum quatuor sine dimidia fuerat redacta, quodque in reliquis Franciscus promissam impleverat obligationem: At hæc nunciatio restricta ad solam menstruæ præstationis diminutionem, nedum ad probationem nunciationis circa ademptionem reliquarum conditionum non est traducenda per *Text. in leg. Ex Facto §. Item quæro ff. de vulgar. & Pupillar. cap. Ea nascitur de sent. Excomm. Giurb. decis. 79. num. 28. in fin. Rot. post Cardin. de Luc. de fidei-comm. decis. 76. num. 6. in Mantiff.* Verum quod se habeat ad modum exceptionis quoad implementum reliquarum Conditionum mirificè confirmat earum immutationem scientiæ Felicis fuisse subtractam ad regulam *Text. in leg. 1. §. Sed excipiuntur ff. de fer. Nat. conf. 159. num. 31. Rot. coram Comit. decis. 165. n. 14. cum aliis in Faventina Immissionis §. Maii 1723. §. Apprime coram bon. mem. Crispolto.*

Extremum præsidium in Ratihabitione Felicis constitutum, fuit rursus fragilissimum reputatum, cum appareret destitutum necessario fulcramento scientiæ omissionis dd. conditionum in Felice, qua semota, ratificationi non est locus ad tradita per *Oldrad. conf. 329. Menoch. conf. 2. num. 295. Hodiern. controu. 28. num. 45. & seqq. de Marin. resol. 191. num. 15. lib. 2. Rot. coram Celse decis. 22. num. 10. coram Molines decis. 738. num. 25. & in Romana Immissionis 8. Junii 1714. §. Qui verò coram clar. mem. Cardinali Scotto.* Et quamvis pro desumenda probatione scientiæ Felicis redibat Franciscus ad Epistolas superius memoratas, incassum nitebatur, cum tantum absit, ut ex eisdem Epistolis probari valeat, eundem Felicem assecutum esse scientiam Extinctionis Personatus factæ contra legem mandati, ut ex opposito confirmetur in probabili ignorantia fuisse versatum, per ea, que superiori §. fuerunt stabilita.

Facili verò negotio elidebantur cætera Argumenta scientiæ Felicis deprompta, tum ex verisimilitudine, quod Procuratores illum de rebus gestis fecerint certiore, tum ex decenniali observantia Extinctionis Personatus, tum denique ex petita, atque recepta per eundem Felicem administratione fructuum dicti Personatus admissum respondente Instrumento dictæ Extinctionis; nam verisimilitudo nunciationis factæ à Procuratoribus, quæ ad summum induceret scientiam præsumptam, minime per se idoneam ratihabitioni actus tantopere præjudicialis, quæ veram, ac certam scientiam requirit, ut optimè

observat *Rot. decis. 430. num. 4. par. 4. tom. 1. & decis. 535. num. 32. & seqq. par. 19. recent.* colliditur per suppositam à Francisco executionem promissæ obligationis in omnibus, præterquam in Menstruali præstatione duplarum quatuor cum dimidia; Decennialis extinctionis observantia cessat ex toto, si demantur anni, quibus Felici absenti Franciscus promissam obligationem præstitit integram, atque illasam. Administratio verò tanquam suscepta per Felicem, posteaquam Franciscus cessaverat à menstruali præstatione, ut posset se tolerare, & quidem cum expressa protestatione per Judicem admissa, quod illam acciperet citrà suorum Jurium præjudicium, multò minùs apta fuit inducere ratificationem extinctionis Personatus perperam, ac nulliter contra Mandati legem peractæ ad regulam *Text. in leg. Non solum §. Morie ff. de oper. nov. nunciat. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 29. definit. 51. num. 1. Roe. coram Emer. Jun. decis. 1031. num. 6.*

Et ita omnibus Dominis suffragantibus, & utraque, &c.

E A D E M

CORAM EODEM.

Lunæ 7. Decembris 1733.

A R G U M E N T U M

Confirmantur binæ præcedentes Decisiones.

S U M M A R I U M.

- 1 Actus à Procuratore expletus contra formam mandati est nullus.
- 2 Fortius si in mandato apposta fuerit clausula nec aliàs, aliter.
- 3 Epistola scripta ad declarationem mandati Procura ab eo separari non debent.
- 4 Ratificatio probanda est ex actibus certis, & univocis.
- 5 Adjuncta probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati.
- 6 Nec extenditur de actu, ad actum.
- 7 Præsertim inconciliabilem.
- 8 Ratificationem non inducunt actus ad aliam causam referibiles.
- 9 Deficiente scientiâ actus frustra illius ratificatio pretenditur.

D E C I S I O VII.

Retenta facti specie in Decisionibus die 28. Martii 1729. & 11. Maii proxime præteriti coram me præditis expositi, Domini in contumaciam Francisci Pasqual licet sæpius moniti Judicio

Judicio adesse negligentis non dubitarunt in decisis persistere.

Negari enim iterum videbatur non posse reversio à Felice Pasqual petita ad possessionem bonorum, & Jurium Personatus à Procuratoribus ab eo ad id constitutis extincti cum applicatione eorundem Bonorum, & reddituum in causas in mandato Procura designatas juxtà facultates sibi à Fundatore impartitas, & consentaneas cum Constitutionibus Synodalibus Provinciae Tarracensis hoc ipso, quod constaret à Procuratoribus præfatis servatas non fuisse condiciones in eodem mandato contentas, quibus non impletis, sequebatur extinctionem nulliter, ac perperam factam esse ad *Text. in leg. Diligenter ff. mandati leg. Si Procurator Cod. de Procurator. cum aliis in prima Decisione diei 28. Martii 1729. §. Rationem, & in secunda diei 11. Maii proxime præteriti §. Integris*; potissimum ad stipulante clausula, *Non aliàs, a'iter, &c.* eisdem conditionibus adscripta, cujus est virtus, actum ex toto irritare ob ademptionem consensus ab ea promanantem *Altograd. conf. 60. num. 18. & seq. lib. 1. de Comitib. decis. Florent. 4. num. 14. & 15. Rot. coram Molines decis. 614. n. 5.*

In his contestebant potissimum condiciones præfate, ut Franciscus suscepta administratione Bonorum teneretur subministrare Felici menstruas duplas quatuor cum dimidia usque dum viveret, necnon expensas necessarias pro expeditione Bullarum, siquidem aliquod sibi à S. Sede Beneficium conferri contingeret, representandas tamen per antecessum ex dicta menstrua præstatione, ex quibus sane conditionibus illam præsertim respicientem menstrua præstationem non fuisse impletam apparebat ex Instrumento Extinctionis Personatus; & quamvis eadem conditio non in Instrumento mandati Procura, sed in quibusdam Epistolis à Felice Paschali per scriptis fuisset apposta, hoc tamen non impediabat, quominus dici posset violatam fuisse mandati formam, quippe cum ad eam constituendam Epistolæ nequiverint ab eodem mandato segregari, cujus in declarationem tam à Mandante fuerunt per scriptæ, quàm à Mandatariis acceptata per *Text. in leg. Heredes palam §. Si quid ff. de Testam. cum aliis in prima Causæ Decisione §. Quandoquidem.*

Pro evitanda hujusmodi nullitate, non profuit recurrere ad ratificationem Felicis; hæc enim probanda esset per actus expressè eam præseferentes, vel per argumenta tam certa, & univoca, ut illam perfectè concluderent ex *Gloss. in cap. Concertationi verbo sciverit de appellat. in 6. Surd. conf. 338. num. 28. Rot. coram Card. Caprara decis. 171. num. & seq. & in recent. decis. 535. num. 11. & seqq. par. 19.* adjuncta quoque probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati *Hodiern. contr. 28. num. 45. & seqq. Mell. observ. 57. n. 18. Palm. Incp. alleg. 196. num. 20. Rot. coram Reverendissimo Crispo decis. 489. num. 6. & in Viterbien. Salviani 16. Aprilis 1706. §. Adhuc coram bon. mem. Ansaldo.*

Hujusce Indolis profectò non erant geminæ Epistolæ per Felicem Francisco conscriptæ, una die 9. Maii 1712. altera anno 1719. Prior enim probari à Felice fuisse approbatam reductionem mensualis præstationis de duplis quatuor cum

dimidia ad duplas quatuor, sed nil minùs est, quàm ut trahi valeat ad ratihabitionem extinctionis, nequidem continentis obligationem pro his duplis quatuor mensualibus ex regula *Text. in leg. Age cum Geminiano Cod. de Transact. Surd. conf. 10. num. 4. Gratian. decis. March. 56. num. 5. Rot. coram Mantiv. decis. 212. num. 9.* cum aliis in prima Decisione §. *Longe minùs*; posterior verò Epistola tantum abest, ut in prætenfam ratificationem inflecti possit, ut ei apertè resistat, cum referta sit ex probationum à Felice factarum in Franciscum fratrem pro nova missa oblatione duplarum trium mensualium vice quatuor, quarum ad præstationem se obstrinxisset dictus Franciscus prius nunciaverat, unà cum expressa ejusdem oblationis rejectione, quam nemo dixerit posse traduci ad ratificationem, 7 quæ cum ipsa nequit conciliari *Rot. coram Benincas. decis. 384. num. 12.*

Multò minùs erui poterat ratificatio, vel ex petita per Felicem à Francisco redditione rationis fructuum Personatus medio Epistolæ anno 1719. illi conscriptæ, vel ex quo idem Felix Barchinonem reverlus plures summas à Francisco receperit, nulla interposita protestatione; vel demum ex reassumpta anno 1720. administratione Bonorum Personatus; non enim verum esse, quod Felix per dictam Epistolam anni 1719. postulaverit sibi exhiberi rationes fructuum Personatus à Francisco, perspicuè demonstrabat ejusdem Epistolæ tenor continens instantiam præfati Felicis pro obtinenda transmissione Calculi solutionum à Francisco factarum in causam menstruæ præstationis; solutiones receptæ per Felicem post redditum, tanquam referibiles ad tirulum dictæ menstruæ præstationis, non conferunt ad probationem ratihabitionis requirentis probationes desumptas ex actibus minime aptis attribui Causæ diversæ ex firmatis per *Caren. resol. 74. num. 9. Palm. Nep. alleg. 373. num. 28. Rot. coram Ottobon. decis. 204. num. 9. & in Reatina fideicommissi de Severis 18. Junii 1708. §. Hinc autem coram bo. me. Omaña.*

Acceptatio demum Administrationis facta anno 1720. non fuit ultronea Felicis, sed coacta ob illius dimissionem à Francisco expletam, qui condemnatus ad subministrationem alimentorum, quàm retinere ejusdem Personatus Administrationem, maluit eam abjicere, eaque propter nullam inducere valuit ratihabitionem, quin imo eam è diverso penitus evertit, juxtà autoritates locis superioribus adductas.

Cæteris argumentis plenè satisfaciebant præcedentes Decisiones, cum quibus Domini transiverunt, animadvertentes insuper quotquot actibus ex parte Francisci in comprobationem ratificationis Felicis afferbantur deesse scientiam prætermisionis conditionum in mandato procura, litterisque coherentibus præscriptarum, idque præclarissimè convinci ex Epistolis, cum à Procuratoribus ad extinctionem Personatus delegatis Francisco conscriptis, quibus certior ipse redditur condiciones se præstitutas fuisse in Instrumento ejusdem extinctionis insertas, tum maximè ex aliis Epistolis missis eidem Felici à Francisco, eique nunciatis præter diminutionem mensualis præstationis de duplis quatuor cum dimidia ad duplas quatuor, in cæteris servatam esse legem mandati, qua planè scientia remota

remota concludebatur, vanum esse ratificationem obtendere, cujus ea præcipuum est fundamentum, ut præter superius adductos tradunt *Urceol. consult. 63. num. 32. Rot. post Salgad. Labyrinth. Credit. decif. 63. num. 8. & 9. coram Ninott. decif. 3. num. 11. & 12. in recent. decif. 162. num. 16. par. 9. decif. 443. num. 21. par. 13. & decif. 352. num. 21. par. 17.*

Et ita in reliquis remissivè Domini se habentes ad priores decisiones, steterunt in decisis, omnibus suffragantibus, & unica tantum Parte informante.

R. P. D. REZZONICO.

PISAUREN. PECUNIARIA SUPER
FRUCTIBUS BONORUM
EXTRADOTALIUM.

Lunæ 15. Junii 1733.

ARGUMENTUM.

Statutum Pisauri lib. 2. Rubr. 90. liberat à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos muliere positivè non dissentiente percepit, consumpsitque in alimoniam communis familiæ. Notario transumptanti scripturas alienas sine citatione omnium interesse habentium non creditur.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum Pisauri liberat virum à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos percepit muliere non dissentiente.
- 2 Statuta humana reputantur favorabilia tanquam sublevantia virum ab oneribus matrimonii.
- 3 Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citrà Mulieris expressum dissentium.
- 4 Excepto casu expliciti dissentus cateri omnes sub statuto comprehenduntur.
- 5 Incongruum esset, quod vir seu ejus heredes restituerent fructus bonorum extradotalium, quos paulatim in commodum communis familiæ consumpsit.
- 6 Mandatum Procura factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, dictum explicitum dissentium non inducit.
- 7 Copia extincta sine citatione interesse habentium non creditur.
- 8 Nec Notario transumptanti scripturas alienas.
- 9 Extractio scripturæ non probat quoties de collusionem dubitari possit.
- 10 Conquestiones Mulieris circa non in-

tegram consumptionem fructuum bonorum extradotalium in communem usum prædictum dissentium non inducunt.

- 11 Præsertim ubi vir longo tempore fructus percepit de mandato Mulieris, nulla unquam reddita ratione.
- 12 In hac materia modica conjectura facit inclinare pro marito.
- 13 Sufficit ad hunc effectum indigentia viri.
- 14 Ubi circumstantia suadent Mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum consensum operatur.
- 15 Maritus sola actione personali conveniri potest pro restitutione fructuum bonorum extradotalium, quæ administravit nulla suscepta obligatione.
- 16 L. fin. Cod. de pact. convent. hypothecam tacitam impartitur contra virum administrantem bona Paraphernalia quæ mulier habebat tempore contracti matrimonii.
- 17 Restringitur ad capitale dictorum bonorum exclusivè quoad fructus.
- 18 Fortius ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ Maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu Mulieris.
- 19 Bona extradotalia equiparantur Paraphernalibus ubi Maritus ea administrat tacito, vel expresso consensu uxoris.
- 20 Equiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum.
- 21 Hypotheca non competit nisi in casibus peculiaribus à Jure prescriptis.

DECISIO VIII.

AD novam discussionem revocato prætenso Credito Fructuum Bonorum extradotalium, quod inter alia, allegaverat Joanna Gazzeria, ad effectum retinendi Bona Dominici de Guidis ejus prædefuncti Viri, quodque, contententibus aliis Creditoribus, illius favore approbatum fuerat in Decisionibus editis sub diebus 1. Februarii 1732. cor. Reverendissimo Corduben. & 13. Junii ejusdem anni cor. Me; matureque libratis Facti circumstantiis, ac Juribus hodie strenue hinc inde deductis, ut præcognitum fuerat occasione novæ Audientiæ, mutari visa est Controversiæ facies, ac minus firma detecta sunt utriusque resolutionis fundamenta, tam quoad existentiam dicti prætenfi Crediti, quàm quoad ejus præsuppositam hypothecam, in præteritum ponderata; Undè Domini in oppositam Sententiam ad cognitum Juris tramites Descendentes, respondere non dubitarunt præ recessu à Decisio.

Ratio

Ratio siquidem recedendi à priori definitione approbante favore dictæ Joannæ prætenfum Creditum fructuum Bonorum extradotalium, dum vixit, perceptorum à Dominico Guido ejus prædefuncto Viro, & provenientium ab hæreditate Dominici Gazzeri, eidem Mulieri constante Matrimonio relicta, posthabitis quæstionibus ad terminos Juris communis inter DD. in hac materia agitari solitis, solidissimè fundari visa fuit in dispositione Statuti Pisauri lib. 2. rubr. 90. apertis verbis decernente: *Quod quicumque Civis Pisaurensis, vel Comitatus percepit aliquos fructus ex rebus, quas ejus Uxor habuerit extra Dotem, non teneatur restituere ipsos fructus ipsi Mulieri, nec ejus Hæredibus, nec alicui Persona nomine ipsius Mulieris, nec alicui ad quem res prædicta Mulieris possent pertinere, nisi Mulier expressè contradixerit Viro, ut Maritus non percipiat fructus dictarum rerum: Cum enim dicta Joanna dissentium non interposuerit, nec contradixerit, ne ipse Dominicus Vir se ingereret in administratione Bonorum extradotalium, post longævam fructuum perceptionem à Marito factam, vana dicenda erat prætenso restitutionis fructuum in alimoniam, & sustentationem Familiæ consumptorum, dum auctoritate dicti Statuti hujusmodi fructus lucro ejusdem Mariti, ejusque Hæredum cedere debent ad firmata per Alex. conf. 42. sub nu. 16. versic. Et primo non obstat lib. 1. Matth. Brun. conf. 131. num. 14. & seq. Ger. Spin. conf. 24. versic. Quia ipsa contradicat; Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 9. sub num. 26. versic. Prædicta, ubi, quod stante hujusmodi Statuto cessant omnes disputationes; Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 1. rubr. 103. num. 7. cum pluribus seqq. Rota apud Constantia. ad Stat. Urb. decif. 4. num. 1. & 2.*

2 Sive enim depositio prædicta in hac re declaret, sive corrigat Jus commune, semper est valdè laudabilis, & maximam habet congruentiam, ac rationabilitatem ob causam sublevandi ab oneribus Matrimonii, idem Alex. dicto conf. 42. sub num. 13. in fin. lib. 1. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. rubric. 48. num. 11. Card. de Luc. de Dot. disc. 168. num. 21. Rota coram Bich. decif. 634. num. 25. post Constantin. dicta decif. 4. num. 1. 2. & 7. & citrà dubium operatur in casu, quo fructus fuerunt percepti, ac consumpti Uxore sciente, & expressè non dissentiente, ut in puncto similis Statuti tradunt Tort. ad Statut. Papi. 87. num. 13. Joannes Baptistæ Conf. de Jur. & Fact. ignor. distinct. 47. num. 5. Cent. 1. & in tract. de Rat. quest. 95. num. 7. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 9. sub num. 20. versic. His declaratur; Pigant. ad Stat. Ferrar. lib. 1. rubr. 103. num. 9. Leoncill. dec. 90. num. 15. & seq. Thesaur. dec. 187. num. 3.

3 Extrà enim casum indubitati dissentus, ac explicitæ contradictionis à Statuto exceptuatum, alii non exceptuati censentur sub universali dispositione inclusi ad firmata per Rot. in Rec. dec. 51. num. 10. part. 1. & coram Bich. dicta dec. 634. num. 19.

Spectatis præcipuè Facti circumstantiis, ex quibus hodie non obscure erui visum fuit, non solum quod defecerit dissentium à Statuto requisitus, sed potius quod fructus percepti ex dictis Bonis extradotalibus, consentiente Uxore, conversi fuerint in satisfactionem onerum in juncto ad Suarez. de Paz.

rum à Dominico Gaggerio, ex cujus Testamento successerat dicta Joanna, necnon in promiscuos usus, & manutationem Familiæ pergravatæ; tum ex numerosa Prole, tum ex splendido tractamento ad libitum Uxoris, ac Filiorum parato ad assequendam Nobilitatem Civitatis Pisauri, ad quem effectum ipsa Joanna donationem scutorum 10. mil. Joanni Baptistæ alteri ex Filiis exaraverat, præviâ suppressione, sive immutatione negotii Drogariæ, ac rationis anteq̃ exercitæ sub nominibus Antonii, & Dominici Guidi; In his quippè terminis positâ fructuum extradotalium consumptione per Guidum factâ de voluntate Joannæ Uxoris, fortius exuberare dignoscebatur bona fides, quæ ex ipsa approbatione, & consensu intercessit inter dictos Conjuges, omninò eximens à controversorum fructuum restitutione; Nam ex Juris censura, undiquè in congruum dici debet, quod fructus, quos Vir, sciente, & approbante Uxore, administravit, & paulatim in commune Familiæ commodum consumpsit, post obitum ejusdem Viri ipsa Mulier, facto cumulo, repetere valeat adversus Viri Patrimonium, ut præcisivè etiam à dispositione Statuti optimè tradunt Bartol. in Leg. penult. ff. ad Leg. Falcidiam, Cancr. variar. resol. lib. 1. cap. 9. sub num. 18. & seq. Arias. de Mes. variar. resol. lib. 2. cap. 30. num. 6. Patell. expedit. Caus. civil. 36. num. 26. 27. & 35. Mantio. de Tacit. lib. 11. tit. 16. sub num. 20. Cyriac. controu. 31. sub num. 7. versic. Quod antem, Thesaur. decif. 187. num. 3. Rota divers. decif. 179. num. 3. Part. 4. in recent. decif. 176. num. 8. & seq. part. 9. coram Priol. decif. 181. num. 4. & in Fessentina. Fideicommissi super de tractionibus 1. Martii 1728. §. Eoque certius coram bon. mem. Cornelio.

His autem subsistentibus, dissentium Mulieris à Statuto requisitus inutiliter denuò constituebatur, vel in Mandato Procura ab eadem Viro dato ad exigendum, & citrà administrationem ipsorum Bonorum extradotalium, vel in contradictionibus ipsius Mulieris, de quibus in dictis Decisionibus 1. Febr. 1732. coram Reverendissimo Ratto, & 13. Junii ejusdem anni coram Me.

Quo enim ad Mandatum Procura circa administrationem, & exactionem fructuum controversorum, ultra quod animadversum fuit, istud de se non excludere consensum successivæ erogationi in usum, & commodum communis Familiæ, & potius adversari explicitæ contradictioni requisitæ per statutum ex notatis per Alex. conf. 42. sub num. ergo fin. versic. Nec debet obstat lib. 1. Negusan. respons. 104. sub num. 22. omnis ambigendi ratio cessare visa fuit ex defectu legitimæ probationis dicti Mandati, quia non fuit exhibitum ipsius Originalis Documentum, sed simplex copia alterius pariter simplicis, & privati Chirographi, non quidem existentis sub cura, & custodia Notarii, sed in manibus ipsiusmet Mulieris, prætenfum creditum fructuum restituendorum allegantis, & quam supponitur dictum Chirographum eidem Notario ostendisse, & deinde statim recuperasse; Cui proinde infirmi copix, quæ absque Judicis auctoritate facta extitit citrà præsentiam, & citationem Creditorum, & ab asserto Originali legitime non recognita, ipsi Credi-

Creditorum, qui sunt in causa, stare non tenentur *Cap. fin. de Fid. Instrum. leg. sancimus Cod. de divers. Rescript. Rot. coram Cavaler. decis. 25. per tot. divers. decis. 683. num. 1. part. 1. in Romana Censu 11. Januarii 1715. §. Neque coram bon. mem. Lancetta*; Notario siquidem transumptanti scripturas alienas, & tali pacto exhibitas, non est præstanda fides, ut advertit *Felin. in cap. ultim. de Fid. Instrum. num. 13. versic. Unde si diceret, Boer. decis. 36. num. 4. & 5. coram Cavaler. dicta decis. 25. num. 1. & coram Eminentissimo Falconerio decis. 1. sub num. 3. versic. Addi potest de probat.*

Accedente præsertim non parùm suspecta qualitate Notarii extrahentis, qui, ultra exceptiones personalis, bis fuerat suspensus ab Officio, & in formali examine ipsemet passus fuit, se non habuisse notitiam characteris Joannæ mandantis; & insuper ad dictam extractionem processit post convocatum Concursum ad instantiam Joannæ, & Filiorum, qui, ut constitit, in præjudicium Creditorum nonnulla occultare tentarunt; His enim retentis circumstantiis, cum suspicari rite possit, dictam extractionem collusive procuratam fuisse à dicta Joanna, & Filiis in supplantationem eorumdem Creditorum, citrà dubium adversus dictum mandatum inevitabilis redditur defectus opportune legalitatis, nec ex informi copia asserti Mandati ulla illius erui potest legitima probatio, quæ ex ipsis suspicionis circumstantiis satis excluditur ad *Text. in leg. Damas licentiam Cod. ad legem Cornelianam de fals. leg. Jubemus Cod. de Probation. Dec. conf. 52. num. 25. Rota in rec. decis. 13. num. 1. part. 19. in Hidruntina Collectarum 17. Junii 1715. §. Patrociniabatur coram bon. mem. Cerro, & in Romana Cambiorum 17. Janu. 1716. §. Provis, & in Veliterna Cauthela Angeli 3. Junii 1718. §. 29. cor. bo. me. Ansaldo.*

Contradictiones verò, quæ ex Testium depositione denuò justificatæ prætendebantur, recognitum fuit, illas non subsistere; nam Testes prædicti non concludunt dissentium circa administrationem à viro gestam, sed potius aliqualem dictæ Mulieris conquestionem, quod fructus Bonorum extradotalium integrè non erogarentur in communis Familiæ usum, quos tamen nullo modo constabat superfuisse, ultra indigentias domus, ut dictum est, numerosa Prole, ac dicto splendido tractamento, ex concordia voluntate Uxoris, & Filiorum, pergravatæ ad facilius assequendam Civitatis Nobilitatem; Et assertæ contradictiones certius etiam excluderentur ex Testibus reprobatoriis de scientia, & patientia Joannæ in erogatione prædicta explicitè deponentibus, adeo ut ob dictam aliqualem dissentionem ex probationibus hinc inde factis conciliabilem, nulla fieri possit illatio quoad dissentium circa ipsam administrationem, ac perceptionem fructuum ex aperta Statuti censura requisitum, ut in his terminis ponderat *Negusan. Respons. 104. sub num. 22. & probat Text. in leg. neque Natales Cod. de Probat. Rog. Disp. Jur. select. cap. 3. num. 48. Rot. coram Ludovis. Decis. 353. num. 2. & coram Emerix. Junior. Decis. 104. num. 7.*

Urgente potissimum animadversione, quod in longo viginti septem annorum decursu, quo Dominicus administravit Bona extradotalia Uxo-

ris, nullum constat eius commodo factum fuisse investimentum, nullamque redditam fuisse rationem de suscepta administratione; quod facile non accidisset, si conquestiones de integris fructibus, ac ipsa eorum perceptione verificarentur; Cum Mulier, si vere Marito contradicere voluisset, diutissime non tacuisset, sed præcedens Mandatum revocasset, & ad dimittendam præfatam administrationem, ac perceptionem coëgisset; Quæ circumstantiæ exuberant, ut ambigi nequeat, quod consumptio eorumdem fructuum perceptorum ex Bonis extradotalibus, non dissentiente, sed approbante Uxore expleta dici debeat, *Cancer. variar. resol. lib. 1. cap. 9. num. 162. Arias de Mes. variar. resol. lib. 2. cap. 30. num. 12. Fontanell. de Pact. Nupt. Claus. 6. gloss. 2. Part. 7. nu. 39. cum seqq. Cyriac. contr. 31. num. 9. 12. & 13. ubi, quod modica conjectura facit inclinare pro Marito, Monach. Decis. Lucen. 68. num. 31. Thesaur. Decis. 187. num. 5. Rot. divers. Decis. 279. n. 3. part. 4.*

Eoque magis inspectis tum actibus, & opera non semel per ipsam Mulierem præstita circa eorumdem fructuum exactionem, & erogationem ad communis Familiæ usum, tum ipsis Mariti facultatibus, quæ ob immutatum prioris negotiationis exercitium, & assumptum more Nobilium Civitatis Pisauri tractamentum ab ipsa Uxore, & Filiis summopere exoptatum, potius erant insufficientes, ex quibus patens redditur, quod controversi fructus de voluntate, & consensu Uxoris verè fuerint consumpti, *Aretinus conf. 159. num. 7. Gabr. conf. 164. num. 42. Surd. conf. 290. sub num. 25. & seqq. Fontanell. de Pact. Nupt. Claus. 6. Gloss. 2. part. 7. à n. 38. cum pluribus seqq. Quoties enim circumstantiæ suadent Mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum Familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum consensum operatur, Bald. in leg. si Filius Familias Cod. de Pet. Hæred. Jason. in leg. qua Dotis num. 95. ff. solut. Matrim. Surd. dicto conf. 290. num. 22. & 25. Paitell. in Exped. Caus. Civil. 36. num. 27. 29. & 38. Fontanell. de Pact. Nupt. Claus. 6. Gloss. 2. part. 7. num. 38. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 2. cap. 30. n. 10 Monach. decis. Lucen. 68. n. 11.*

Excluso ex his prætenso Credito fructuum in radice, supervacancum reddebatur inspectio-nem assumere circa hypothecam legalem, quæ pro ipso Credito favore dictæ Joannæ approbata dignoscebatur in præcedentibus Causæ Decisionibus; Verùm ex hodierno accurato examine, & ex Juribus hinc inde deductis, in hac etiam parte insubsistens potius apud Dominos detecta fuit prætenso dictæ Mulieris, quia cum Maritus, nulla suscepta obligatione, administraverit Bona extradotalia, juxta vulgatas regulas, pro obtinenda restitutione exactorum fructuum, non alia contra ipsum actio competere potest, quàm directæ Mandati, sive conditio, quæ est personalis sine ulla hypotheca, ut post *Gloss. & alios scribentes in l. si Negorium ff. de Privil. Credit. firmat Menoch. conf. 851. num. 46. Noguerol. Allegat. 1. num. 30. & seqq. Cancer. Variar. lib. 1. cap. 2. num. 109. & seq. Card. de Luc. de Dot. Discurs. 39. num. 7. & seqq. Rot. coram Caprar. decis. 658. numer. 4. & 6. in Firmana Immissiois 9. Junii 1719. §. Quin judet cor. bon. mem. Cerro.*

Etiamsi

Etiamsi *Textus in leg. fin. Cod. de Pact. convent. hypothecam tacitam impartiat contra Virum, qui administravit Bona Paraphernalia; dispositio siquidem dictæ legis versatur tantum circa Capitale dictorum Bonorum Paraphernalium, quæ ultra Dotem Mulier habebat de tempore contracti Matrimonii, ut consentaneè expendit *Cancer. Variar. Resol. part. 1. cap. 9. num. 1. Paitell. in Adnot. ad exped. Caus. Civil. 36. num. 22. de Marin. Variar. Resol. cap. 237. num. 6. Urceol. Consult. 29. à num. 2. ad 7. Merlin de Pignor. lib. 3. quest. 54. num. 3. Undè hypotheca legalis competens Uxori pro recuperatione Capitalis, nullatenus competit pro recuperatione fructuum eorumdem Bonorum juxta magis receptam opinionem, de qua Gabriel. conf. 164. num. 49. & seqq. lib. 2. Pacif. de Salu. Inspect. 3. cap. 4. num. 502. Arias de Mesa Variar. Resol. lib. 2. cap. 30. à num. 16. cum seqq. Mantic. de Tacit. lib. 11. Tit. 16. num. 20. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. rubr. 48. sub num. 41. Tondut. quest. Civil. part. 2. cap. 123. num. 11. Card. de Luc. de Dot. disc. 120. num. 8.**

& certius dum agitur de fructibus Bonorum extradotalium, quorum respectu Mulier consentiens administrationi Viri, nullatenus decepta dici potest, autoritate legis, à qua Maritus nullam habet administrationem, nec Mandatum Bartol. in leg. Maritus num. 2. Cod. de Procurat. Alexand. conf. 144. num. 6. lib. 5. Urceol. de Transact. quest. 29. nu. 55. & seqq. Cost. de rat. quest. 209. num. 8. & 9. Rot. coram Bicch. dec. 210. num. 24. & coram Priol. decis. 32. num. 2.

Nihilque refert, quod ubi, prout in Casu, Maritus Bona extradotalia administrat de consensu tacito, vel expresso Uxoris, Bona extradotalia æquiparentur Paraphernalibus ex Jason. in dicta leg. Maritus num. 12. Cod. de Procur. cum aliis late cumulatis in postrema Causa Decisione 13. Junii 1732. §. fin. coram Me. Equiparatio siquidem hujusmodi ad effectum hypothecæ contra Bona Mariti, dum proficua dici potest pro tuitione Bonorum de Voluntate Uxoris administratorum à Viro trahi quoque non debet pro condicendis fructibus eorumdem Bonorum; tum quia specialia, & privilegia non sunt multiplicanda; tum quia in Mandato, quod non à lege, sed ab Homine causam habet, non ita favendum est, sibi que mandans imputare debet, si accommodando consensum exactioni fructuum, pro eis de dicta hypotheca non cavuit, ut probat idem *Gabr. dicto conf. 164. num. 47. & seq. Card. de Luc. de Dot. disc. 120. num. 7. & seq. Arias de Mes. Variar. resol. lib. 2. cap. 30. num. 18. & seqq. cum aliis superius allegatis; Et sufficit rem esse dubiam, ut non attenda dissidentium DD. Sententia, standum sit litteræ memorati Textus pro solis bonis tacitam Mulieri hypothecam concedentis, prout etiam legali regulæ illam non admittentis, nisi in casibus à Jure expressis ex traditis per *Rot. coram Coccin. decis. 12. num. 1. coram Bicch. decis. 5. num. 27. coram Caprar. decis. 643. num. 1. & in Firmana immis-sionis 9. Junii 1719. §. Quin juvet coram bon. mem. Corro.**

Et ita Partibus plenè auditis resolutum fuit.

R. P. D. CINCIO

ROMANA LOCORUM MONTIUM.

Veneris 13. Januarii 1730.

ARGUMENTUM

Contractus legem accipiunt à conventionione Partium. Judex curare debet, ut ista servetur. Citatio facta illi de cujus Procura non constat, nulla est, & invalida.

SUMMARIUM.

- 1 Pacta servari debent.
- 2 Et dant legem contractibus.
- 3 Relatio faciendæ est ad ea simpliciter, quæ correctæ non fuerunt.
- 4 Judex non potest pactis contrahentium derogare.
- 5 Habens pactum pro se, sibi non præjudicat, non respondendo citationi.
- 6 Nec ei nocet decretum Judicis pacto adversativum quoties eidem intimatum non fuit.
- 7 Citatio facta Procuratori, de cujus mandato non constat, nulla est, & reddit actum nullum quoad omnes.

DECISIO IX.

Post obtentam per Petrum, & fratres de Longhis usque de anno 1700. ab Eminentissimo tunc temporis Cardinali Camerario adversus Alexandrum, & Sorores de Mazzinis, vigore Bullæ sa. mem. Gregorii XIII. favorabilem Sententiam super retractu coactivo Domus per. dd. de Mazzinis possessæ in Regione Arenulæ, in executionem hujus Sententiæ devenerunt iidem de Mazzinis ad Domus venditionem pro pretio judicialiter æstimato in scutis 1631. 27. quorum rata sc. 397. 34. deposita fuit de ordine dicti Eminentissimi Camerarii, reliqua verò scuta 1233. fratres de Longhis convenerunt, quod essent investienda, prout fuerunt investita in tot locis montium, quæ stare deberent pro cauthela Emptorum in casu evictionis, seu molestiarum super dicta Domo, pacto insuper adjecto, quod loca montium nunquam vendi, nec resignari possent ex quavis urgenti, & urgentissima causa etiam dotis & alimentorum.

Verùm quia anno 1708. Joannes Franciscus Mazzinus Pater, & legitimus Administrator dd. Alexandri, & Sororum de Mazzinis pro constituenda dote uni ex filiabus de Mazzinis ingressuræ, intimato Petro de Longhis tam nomine proprio, quàm uti Procuratore Philippi, & aliorum ejus fratrum, reportavit in Tribunali Eminentissimi Vicarii Decretum de delendo vincula, quibus dicta loca montium erant obnoxia cum obligatione per ipsum, & Franciscum Buf-

C ij fortum

totum Fideiussorem emissa de illa reducendo in pristinum in casu evictionis Domus, & successivè anno 1718. Catharina, & Anna de Angelis, uti hæredes Cecilie, & Bartholomeæ de Restauris iudicium introduxerunt in Tribunali A. C. super immiſsione ad dictam Domum vigore cuiusdam legati relicti per Donatum Contucciū olim ejusdem Domus Possessorem, ideirco fratres de Longhis Emptores ad evitandas molestias, exceperunt de investimento pretii Domus facti in locis montium, ad hoc ut adversus ista, Mulieres dirigerent actionem; comperto tamen, quod loca montium deleris vinculis jam fuerant distracta, dicti de Longhis, licet favorabilem obtinuissent Sententiam contra Catharinam, & Annam de Angelis, ex quo legatum, quod consequi intendebant erat conditionale, nec iustificabatur conditionis implementum, nihilominus sub fundamento, quod investimentum, seu loca montium non potuissent contra formam pacti alienari, egerunt contra de Mazzinis Venditores, tam pro relevatione à damnis, & expensis, quam pro reintegracione reinvestimenti, & reductione in pristinum locorum montium cum vinculis per prius appositis, ac juxta petita reportarunt in Tribunali A. C. mandatum, & unà simul Sententiam, qua pronunciatum fuit non licuisse devenire ad supradictam vinculorum deletionem.

Reclamantibus dictis de Mazzinis, ac ex rescripto Signaturæ Justitiæ delegata cognitione Causæ nostro Sacro Auditorio cum clausula suspensiva sub die 30. Junii 1719. coram Eminentissimo D. Card. Falconerio disputatum fuit dubium: *An mandatum A. C. sit exequendum*, prodiitque responsum *Affirmativum*, ut ex decisione inter ejus impressas tom. 2. sub tit. de pact. & transact. dec. 8. & subinde die 31. Julii ejusdem anni 1719. decreta fuit expeditio Causæ, ad quam cum fratres de Longhis intra decennium devenire nunquam curaverint, hinc ex stylo Sac. Tribunalis concessa dd. de Mazzinis nova audientia, tamquam suffectus in locum Eminentissimi Falconerii, consului de more in hodierna audientia DD. *An sit standum, vel recedendum à decis. qui in decis. persistere non dubitarunt.*

Si quidem cum in instrumento venditionis Domus fuerit expressè conventum, quod pro cautela, & securitate Emptorum, pretium inveniri deberet in tot locis montium, & ista nunquam vendi, nec resignari possent, quoties contra formam hujus pacti Mazzini Venditores devenerunt ad locorum montium distractionem, dubium non est, quia teneantur illa reintegrare, ac reducere in pristinum, cum nil magis æquitati, ac justitiæ consonum sit, quam pacta servare, *Socin. Jun. conf. 26. num. 6. & 7. lib. 1. Corn. conf. 343. num. 1. lib. primo, Pacion. de locat. & conduct. cap. 23. num. 138. Rot. decis. 414. num. 26. par. 12. rec. & cor. Merlin. decis. 579. num. 12.* ex ea nimirum ratione, quia omnes contractus à Partium conventionem legem accipiunt per *Text. in l. Contractus ff. de pact. & l. 1. §. Et si convenerit ff. de pact. à qua proinde recedi non debet, Gratian. discept. for. cap. 527. num. 15. Rocc. disp. Jur. 129. num. 9. Rot. in Mantiff. Card. de Luca dec. 18. num. 4. & 5. lib. 8. tom. 3.*

Nullatenus relevante exceptione, quod Bulla fa. me. Gregorii XIII. ubi Domus vendita non appareat subjecta alicui fideicommissio, vel hypothecis requirat, alternativè, quod pro casu evictionis præstetur per Venditorem cautio, vel pretium investiatur, inde inferendo, quod cum pactum investiendi pretium in initum fuerit relativè ad dictam Bullam, attentata libertate Domus venditæ potuerint Mazzini alienare loca montium, & vice investimenti præstare fideiussionem; potissimum quia in eadem Bulla Gregoriana §. 15. præservatur Venditori hujusmodi electio etiam post factum investimentum. Nam ultra quod molestiæ, ut supra illatæ à Catharina, & Anna de Angelis pro legato relicto à Donato Contuccio ostendunt Domum non esse liberam, quo casu semper est inevitabile investimentum etiam ad formam Bullæ Gregorianæ; non obstante quod legatum sit conditionale, dum conditio est potestativa, quatenus nimirum dictæ Mulieres renunciare velint Juribus in eadem Domo præsentis ex causa fideicommissi Petri de Restauris, ideoque adimplera conditione purificabitur actio pro consequendo legato, sin minus Domus remanebit affecta præsentis juribus fideicommissi, ut animadvertit decisio, quæ revideatur §. *Præterea.*

Qualibet submovebatur difficultas, ex quo licet contrahentes convenerint de investimento faciendo ad formam Bullæ, a tamen per pactum expressum voluerunt, *Quod loca montium nunquam vendi, nec resignari possint, & in casum cuiuscumque necessaria, seu coacta venditionis, resignationis, vel extractionis pretium ex eisdem redigendum deponi debeat in eodem Sacro Monte ad effectum iterum investiendi in alio simili investimento, & cum eisdem vinculis, & conditionibus, &c.* ac propterea relatio ad Bullam minime derogat iis, quæ per speciale pactum fuerunt à partibus disposita, sed intelligi debet quoad alia, præter ea, quæ diverso modo inter contrahentes remanserunt expressè stabilita, & in contractum deducta, *Surd. conf. 524. num. 15. Rota coram Merlin. decis. 454. num. 28. Adden. ad Buratt. decis. 52. num. 13. coram Bich. decis. 22. num. 5. & in dec. Causa 30. Junii 1719. §. Etenim coram Eminentissimo D. Card. Falconerio.*

Et hinc fundamentum constitui non poterat in eo quod vincula, quibus subjacebant loca montium fuerint deleta cum decreto Judicis, citato, & non contradicente Petro de Longhis. Quoniam Decretum Judicis utpotè emanatum contra legem contractus nullius remanet momenti, cum non sit in arbitrio Judicis pactis contrahentium derogare, quinimo curare debet, ut illa religiosè serventur, *l. Juris gentium §. Ait Prator ff. de pact. Rocc. disputat. Jur. select. cap. 78. num. 6. Rot. coram Mantiff. decis. 337. n. 10. coram Priolo decis. 16. num. 8. in Mantiff. Card. de Luca dicta decis. 18. n. 6. lib. 8. tom. 3.* Citatio executiva contra Petrum de Longhis, non contradicentem, ne quidem obstare visa fuit, rum quia citatio continebat interpellationem ad præstandum assensum deletioni vinculorum aliàs illum suppleri per Judicem, ideoque cum Petrus non teneretur consensum præstare ob resistentiã pacti, & debuerit credere Judicem non aliter decreturum, consequens est, quod tacendo sibi non præjudicaverit, nec prætendi potest

DECISIO X.

Non obstantibus pluribus nullitatibus ex parte Sororum, aliorumque de Pilorcis propositis adversus deliberationem, & adjudicationem sequutam favore Caroli Panis de mensuris viginti quinque Terrarum, Domini steterant in decis. sub die 7. Decembris 1725. coram me, quo eadem adjudicatio valida, & justa reputata fuerat.

Et quidem non obstitit prima nullitas elicitæ ex defectu citationis prædictarum Sororum, quia illa statim tollebat sola inspectione actorum, ex quibus constat, quod post expressa in Citationibus nomina omnium Fratrum de Pilorcis superaddita fuerunt verba illa, & alios de Pilorcis: sub quorum sanè appellacione indubiè comprehensæ dicebantur præfatæ Sorores, utpotè quæ aliàs prædicta verba: & alios de Pilorcis, fuissent superflua ex plenè cumulatis in decisione, quæ revidebatur §. *Siquidem.* Contrariis autoritatibus procedentibus, quando citatio esset adeo vaga, generalis & indeterminata, ut ex ea deveniri nequiret ad cognitionem, & individuationem Personarum citandarum, quod non accidit in præsentem, nam dum post specificata nomina Fratrum expressum quoque fuit *Cognomen aliorum de Pilorcis*, non de aliis prædicabile, quàm de sæpèdictis Sororibus, istarum citatio dicebatur *certa & determinata*, concurrente præcipuè identitate Familiæ, conjunctione Sanguinis, communi habitatione in eadem Domo, & communi omnium interesse, ut in puncto distinguit *Rot. decis. 168. num. 13. par. 7.* & prosequitur præcedens decisio §. *Minime obsistente, quia nomina significandorum hominum gratia reperia sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur nihil interest.* Sunt verba *Text. in §. Si quis in nomine Institut. de legat.*

Quin relevasset Notatium inscripsisse acta Causæ, uti gesta inter Carolum Panem ex una, & Paulum, aliosque Fratres de Pilorcis ex altera, quodque relatio, seu exequatur expressum in Instrumento deliberationis loqueretur de Paulo, & aliis Fratribus de Pilorcis, quasi ex hac mentione Fratrum exclusæ fuerint Sorores, nam cum in Citationibus adjectum non fuerit hoc nomen *Fratrum*, sed illæ simpliciter loquerentur de Paulo, & aliis de Pilorcis, atque ita implicite, & certitudinaliter comprehenderentur quoque Sorores ex superius firmatis, istis potius citationibus deferendum erat, quàm enunciativæ emissæ à Notario in extractione actorum, & assertioni Cursoris, utpotè quæ præsumuntur se habuisse relativè ad præcedentes Citationes, illudque nomen *Fratrum* per errorem adjecisse juxta animadversa per *Alexandr. conf. 156. num. 9. lib. 6. Ciardin. contr. 180. num. 13. Rota coram Bich. decis. 466. num. 13. & decis. 519. num. 22. coram Emerix jun. decis. 1807. sub num. 11. & in recen. decis. 73. num. 8. par. 17.* Prout nullatenus relevare visum fuit, quod ex Liberculo Citationum asservari solito per Cursorum, & ex postrema depositione ejusdem Cursoris appareat citatum fuisse solum Paulum de Pilorcis, quia cum idem Cursor post exequatur Citationes retulerit Notario relationem stipulanti ipsum citasse Paulum, aliosque

potest Petrum acquivisse decreto pro deletione vinculorum per Judicem ex post interposito, quod eidem minimè fuit notificatum, ut bene observat *decisio Causa coram Eminentissimo Cardinali Falconerio §. Quod autem;* tum etiam quia dictus Petrus citatus dignoscitur tam nomine proprio, quàm uti Procurator Philippi, & fratrum de Longhis, de quorum mandato, cum minimè constet. & agatur de æquè principali interesse dd. fratrum, defectus citationis respectu ipsorum reddit actum nullum quoad omnes, & sic etiam quoad Petrum citatum, *Rot. coram Gregor. decis. 319. num. 7. coram Bichio decis. 262. num. 2. & firmatum fuit in decisione Causa dicto §. Quod autem in fine.*

Et ita utraque, &c.

R. P. D. CRISPOLTO.

TERRACINEN. SEU SETINA SPOLIÆ.

Lunæ 3. Martii 1727.

ARGUMENTUM

Habetur in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Citatio ex omissione nominum non dicitur vaga, ubi ab expressione cognominis devenitur ad cognitionem Personarum citandarum.
- 2 Citationibus deferendum est, ut inspiciatur quanam sint Persona citata, non autem enunciativa Notarii, & assertioni Cursoris.
- 3 Attenditur relatio Cursoris à tergo citationis notata, non autem successiva illius attestatio.
- 4 Citari non debet in adjudicatione bonorum hereditariorum filius, qui hereditatem jacentem expressè repudiaverat.
- 5 Edicta publicari debent in publicis subhastationibus.
- 6 In subhastationibus attendi debent solemnitates juxta stylum loci.
- 7 Subhastatio facta sine citatione partis, & decreto Judicis, nulla est.
- 8 Terminò mensis ad relucendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, idè deinde potest ad deliberationem devenire absque alia citatione.
- 9 Decisio 7. n. 1. coram Buratt. procedit, quando per oblationem superventam post elapsum terminum ad relucendum non efficitur melior conditio debitoris.

de Pilorcis, hæc unicè publica relatio attendenda erat, non quod ipse postmodum memoria gratia in suo privato Liberulo inscripsit, vel quod ex intervallo extrajudicialiter testatus fuit, ut in specie dixit *Rot. cor. Ludovis. dec. 131. num. 2. & coram Bich. dec. 440. num. 9. & 10. & coram Cerro dec. 81. num. 1. & seq.*

Momenti nec reputari promeruit altera nullitas desumpta ex omissione Citationis filiorum Josephi de Pilorcis lite pendente defuncti, quodque eidem in infantili ætate constitutus deputatus non fuerit Tutor, vel Curator ad Lites; nam cum nunquam doctum fuerit se immiscuisse hæreditati Paternæ, quin imò ipsimet declaraverint nolle esse hæredes Patris, & in hoc eodem animo adhuc hodie persistant, nulla aderat necessitas eos citandi, vel eidem deputandi Curatorem juxta concordantes late adductos in præcedenti decisione. *Quantum vero.*

Tertiam nullitatem deducebant scribentes pro Pilorcis ex deficientia Edictorum, quæ in subhastationibus publicari, seu affigi debent juxta *Constitutionem 71. Pauli Quinti de Reformat. Tribunal. sed hæc pariter statim detecta fuit minus habens, ex quo loco Edictorum adhibita fuerunt Bannimenta facta per Tubicinam juxta stylium illius loci, cujus solemnitates potius attendendas esse in deliberationibus, quàm illas præscriptas à Jure communi tenent in specie Pappon. de Arrest. lib. 13. tit. 9. arrest. 1. Posth. de subhast. in spect. 24. num. 5. & 6. Rot. post eum dec. 34. num. 17. cor. Duran. dec. 445. num. 18. & seq. cor. Bich. dec. 477. num. 7. & seq. in rec. dec. 64. num. 10. par. 11. & dec. 169. num. 9. par. 16.*

Quarta demum, & ultima nullitas erui prætendebatur ex quo subhastatio consummata fuerit post elapsum terminum unius mensis datum ad relucendum absque nova Citatione, & novo decreto Judicis requisitis pro validitate actus ex *dec. 707. num. 1. cor. Buratto, sed frustra, quia cum terminus dicti mensis fuerit appositus ad favorem Debitorum, ut potuissent, illo durante, vel pignus luere, vel per majorem oblationem conditionem suam meliorem facere, hinc si Creditor statim elapso mense non curavit Bona ultimo Offerenti deliberare, vel sibi adjudicari, sed voluit post decem alios menses expectare, ut vel Debitorum commodius illa luere valerent, vel majorem Oblatorem invenirent; non videbatur cur eidem Debitorum modò conquerebantur de hac mora Creditorum in non consummando actum deliberationis, quando indubium est quòd per hujusmodi moram eorumdem debitorum conditio non quidem deterior, sed melior fuerit effecta, & proinde adjudicatio, sive deliberatio rectè etiam absque alia Citatione, & Judici decreto fieri, & consummari valuit post fluxum dictum terminum, ut in puncto respondit *Rot. post Posth. de subhast. dec. 64. num. 5. & seq. Decisio verò Buratti in oppositum allegata procedit, quando per oblationem superventam post elapsum terminum ad relucendum non efficitur melior conditio Debitoris, & eandem explicat mox allegata *decisio 64. num. 8. in fine.***

Et ita, &c. Utraque, &c.

R. P. D. CINCIO.

VELITERNA REINTEGRATIONIS.

Lunæ 16. Aprilis 1731.

ARGUMENTUM.

Constito de injustitia sententiæ immisionis in Salviano, Reo conceditur reintegratio. Sententia est nulla non citatis interesse habentibus; plura pro exclusionem qualitatis hæreditariæ.

SUMMARIUM.

- 1 *Res judicata oritur per tres sententiâs conformes.*
- 2 *Restitutio in integrum non conceditur nisi constituto de nullitate, vel injustitia sententiarum.*
- 3 *Constito de nullitate & injustitia Salviani Actoris concessi, reo succurritur per reintegrationem.*
- 4 *Citari omnino debet habens principale interesse in causa.*
- 5 *Defectus citationis parit insanabilem nullitatem.*
- 6 *Immissio in Salviano deneganda est, ubi Reus bona retinere potest titulo fideicommissi.*
- 7 *Vel pro credito anteriore.*
- 8 *Qualitas hæreditaria in filio non inducitur ex possessione bonorum paternorum, que retinere potest alio titulo quàm hæreditario.*
- 9 *Probari debet plenè & concludenter.*
- 10 *Non probatur ex actibus referibilibus ad titulum pietatis.*
- 11 *Putæ ex solutione legati pii facta sub protestatione ne ex neglecto suffragio dedecus in familia induceretur.*
- 12 *Nec ex actibus qui fieri potuerunt citra jus, & nomen heredis.*
- 13 *Mulier sine solemnitatibus statutariis hæreditatem adire non potest.*

DECISIO XI.

Pro extinguendis propriis debitis Laurentius, & Lelius Germani Fratres de Bubalellis, unâ simul cum Ormisia, & Lavinia de Bubalellis, ex Horatio Prædefuncto Fratre Neptibus venderunt anno 1623. Joanni Baptistæ Pelagallo eorum Domum cum Furno, positam in Civitate Velitris, quæ cum tractu temporis pervenisset in Virgilium de Philippis, & adversus istum Eleuterius, & Alcides de Torutiis, Causam habentes à Dario Torutio, ad effectum se reintegrandi de damnis, passis occasione evictionis

cujusdam Censu scutorum 100. in sorte, eidem Dario à præfatis Laurentio, & Lelio de Bubalellis cessi, reportassent usque de anno 1647. in Curia Episcopali Velitris favorable Judicatum super Immissione in Salviano in Possessionem ejusdem Domus, non auditis, nec citatis DD. Ormisia, & Lavinia Sororibus de Bubalellis pro defensione Virgilio de Philippis, ad Causam admissis.

Hinc Philippus, & alii de Paulis, Hæredes dd. Ormisia & Lavinia, postquam judicialiter condemnati fuerunt ad liberandum à molestiis Hæredes Virgilio ex Causa Immissionis in Salviano, per eundem Virgilium passæ, reassumendo antiquam Litem cum DD. de Torutiis, sive eorum Successoribus in gradu restitutionis in integrum, ab Eminentissimo Episcopo Velitris reportatæ, per tres conformes Sententias obtinuerunt reintegrationem ad possessionem Domus cum Furno, condemnatis desuper eidem de Torutiis ad restitutionem fructuum.

In hoc rerum Statu occasione faciendæ liquidationis fructuum restituendorum, orta fuit contentio, à quo tempore fructus essent liquidandi, vel à die motæ antiquæ Litis, in qua Torutii fuerunt injustè in Salviano immissi, vel à die obtentæ per Philippum de Paulis restitutionis in integrum, cujus vigore concessa extitit reintegratio ad Domum, & disputata Causa coram bon. mem. Cornelio uti Judice ab Eminentissimo Episcopo Velitris Deputato, sub die 28. Junii 1728. prodiit resolutio Philippo, & aliis de Paulis favorabilis, decernens, fructus deberi à die motæ antiquæ Litis; cumque Eleuterius, & alii de Torutiis, in quorum contumaciam emanavit resolutio, ex indulgentia Sacri Tribunalis ad beneficium novæ Audientia fuerint admissi, & interim curaverint ab eodem Eminentissimo Episcopo Velitris delegari mihi cognitionem Causæ in locum dicti bon. mem. Cornelii, etiam in gradu restitutionis in integrum adversus dictas Sententias conformes super reintegratione ad possessionem Domus cum Furno, per Philippum, & alios de Paulis obtentas; hinc proposui in hodierna Audientia Dubium: *An constet de re judicata, ita ut sit standum in Decisis, seu potius de Causis restitutionis in integrum, ita ut recedendum à Decisis; cui Domini, informantibus R. P. D. Caietano Comite Alphonso, cæterisque Fratribus de Paulis, non obstante dilatione, perillos de Torutiis petita, responderunt: Pro informantibus, nempe, constare de re judicata, & quoad fructus esse persistendum in decisis, in juncta mihi extensione gemina Decisionis, quarum altera concerneret Negotium principale, de quo hic agitur; altera verò restitutionem fructuum.*

Præsupposito enim, quòd Philippo, & aliis de Paulis per tres conformes Sententias, concessa extiterit reintegratio ad possessionem Domus cum Furno, ad quam anno 1647. præfati de Torutiis immissi fuerant in Salviano, dubitari non valet, quin orta fuerit res judicata, ad *Text. in Clem. ut Calumniis de Sentent. & rejudicata, leg. unica Cod. ne liceat in una, eademque Causa tertio provoc. Rota decif. 50. num. 4. coram Priolo, decif. 28. num. 2. & 3. coram Bich. & in Mantiff. Card. de Luca decif. 11. num. 1. lib. 6. 2 tom. 3. adeo ut concurrente illarum justitia, &*

sic deficiente latione, frustra remedium restitutionis in integrum imploratur, *leg. 4. §. Condemnatum ff. de re judic. Rota decif. 123. num. 1. coram Cels. decif. 222. num. 16. part. 13. Recent. & in Meliovitana Jurispatronatus 29. Aprilis 1701. §. Potissimum coram clar. me. Cardinali de la Tremoille.*

Justitia verò undique clara emerfit, ex quo Sententia Immissionis in Salviano, lata favore DD. de Torutiis anno 1647. contra Virgilium de Philippis, qui in Authrices laudaverat Ormisiam, & Laviniam de Bubalellis, patenti nullitate, & injustitia laborat; ideoque Fratribus de Paulis hæredibus Ormisia & Lavinia, omni jure debebatur reintegratio, *Rota decif. 223. num. 5. part. 7. Rec. decif. 337. num. 2. coram Cavalier. decif. 158. num. 6. coram Buratt. decif. 749. num. 1. coram Emerix Jun. & ad ornat. Card. de Luca decif. 27. num. 1. & 2. lib. 4. tom. 2.*

Quantum namque attinet ad nullitatem, ista resultat, ex quo Sententia promulgata dignoscitur, non citatis dd. Ormisia & Lavinia de Bubalellis, quæ uti Authrices laudatæ Virgilio de Philippis fuerunt admittæ ad Causam, & Litem in se assumpserant, productis etiam juribus pro excludenda petita Immissione; unde cum dictæ de Bubalellis essent necessariò citandæ, dum ad illas spectabat principalis Causa defensionis, & principale interesse, *Gloss. in leg. De uno quoque ff. de re judicat. Card. de Luca de Judic. disc. 22. num. 3. Rota decif. 242. num. 7. & 8. part. 9. Recent. & decif. 439. num. 5. coram Roxas, defectus proinde Citationis parit insanabilem nullitatem, Thomat. decif. 227. num. 6. Rota decif. 41. num. 3. coram Ubaldo. decif. 107. num. 6. coram Roxas, & decif. 395. num. 3. coram Priolo.*

Pariterque patens redditur injustitia, ponderando, quod memorata Domus cum Furno proveniebat à Sancte de Bubalellis, qui institutis Hæredibus Laurentio, Lelio & Horatio filii, illos, quatenus obirent sine filiis legitimis, & naturalibus, ad invicem substituit; quo circa si Ormisia & Lavinia de Bubalellis excluderent Torutios à petita Immissione in Salviano pro Credito evictionis Censu, per Laurentium & Lelium de Bubalellis cessi, nedum ex titulo Fideicommissi, ab eodem Sancte de Bubalellis ordinati, ad quod eadem Ormisia & Lavinia, filia dicti Horatii, uti in conditione positæ, *ex Statuto Urbis cap. 142. Locum habente in Civitate Districtuali Velitris, erant dispositivè vocatæ; sed etiam ex Credito anteriore Dotis Ægidia de Gallinellis earum Matris, in cujus satisfactionem pro intranti quantitate à memoratis Laurentio & Lelio de Bubalellis assignata fuerat Domus cum Furno, non sine manifesto gravamine concedi poterat Immissio, quæ semper deneganda venit, ubi Bona retineri possint, vel titulo Fideicommissi, Rota decif. 946. num. 1. coram Buratto, decif. 910. num. 22. coram Dunozezz. Junior. & decif. 1205. num. 1. & 5. coram Emerix Junior. vel pro credito anteriore, ad *Textum in leg. Qui generaliter, & leg. Creditor ff. Qui pot. in pign. hab. Rota decif. 884. num. 1. coram Buratto, decif. 50. num. 8. post Merlin. de Pignor. decif. 60. num. 4. Coram Cavalier. decif. 297. num. 6. part. 10. Recent. decif. 751. num. 1. coram Emerix Junior. & in Saventina Saluziani prima**

prima Maii 1700. §. Sublata igitur coram bon. mem. Ansaldo.

Non obstante exceptione, quod Ormisia & Lavinia de Bubalellis non possent allegare Fideicommissum, minufque Creditum antierius Dotis Maternæ, ex fundamento, quod fuerint Hæredes nedum Laurentii & Lelii de Bubalellis Patruorum, qui erant debitores illorum de Torutiis, sed etiam Horatii de Bubalellis Patris, obligati ad dictum Debitum ratione communionis uniuersalis, quæ inter ipsum, ac Laurentium & Lelium Fratres intercessit: quoniam qualitas hæreditaria respectu Horatii non remanet justificata ex possessione Bonorum, quæ ad dictum Horatium spectabant ex testamentaria dispositione Sanctis de Bubalellis ejus Patris, eo ipso, quod Ormisia, & Lavinia habebant titulum illa retinendi, tum ex Fideicommissio, ordinato à dicto Sancte, tum ex Credito Dotis Maternæ, leg. Gerit 88. ff. de acquir. vel amitt. hæredit. Surd. consil. 350. num. 17. Rota decis. 273. num. 5. part. 17. Recent. & decis. 418. num. 8. coram Priolo, & quatenus concludenter probari posset, in nihilo releuaret, dum minimè constat de asserta Communione uniuersali inter Laurentium, Lelium, & Horatium de Bubalellis, quæ ad effectum illum obligandi ad Debita, per Fratres contracta, uniuocas, & undiquè claras exigit probationes, Cyriac. controu. 477. num. 8. Rota decis. 214. num. 15. part. 6. & decis. 431. nu. 2. part. 19. Tom. 1. Recent. decis. 94. num. 7. coram Otthobon. decis. 288. num. 13. coram Priolo, & decis. 10. num. 4. coram Pamphil.

Deficit pariter probatio qualitatis hæreditariæ in ordine ad Laurentium, & Lelium, quæ sicuti desumi non potest ex solutione Legati Missarum, tanquam referibilis ad titulum pietatis, perneceffe qualitatem hæreditariam non inducat, Barr. in leg. Si quis §. Plerique ff. de Religios. & sumpr. Funer. Mantica de Conjectur. ultim. volunt. lib. 12. tit. 10. num. 9. Surd. decis. 255. num. 13. Rota decis. 771. num. 2. coram Emerix Junior. præsertim in concursu expressæ protestationis, per dd. Ormisiam, & Laviniam de Bubalellis emissæ, quod ad solutionem Legati Missarum deveniebant, nè ex neglecto Suffragio macula, & dedecus in eorum Familia, & Parentela induceretur, ut advertit Mart. de Succ. legal. part. 4. quest. 14. Art. 2. num. 17.

Ità ne quidem erui valet à solutione Debiti, siuè extinctione Censuum, impositi per Laurentium de Bubalellis favore Dominorum de Ginnettis; quia dictæ Mulieres id non egerunt uti Hæredes Laurentii, sed Censum translative acquisiverunt cum pecuniis partim propriis, & partim ab Eleuterio Luccio, eorum Consanguineo, receptis; Undè fit, quod hujusmodi Actus, qui expleri potuit, prout de facto fuit expletus, citrà Jus, & nomen Hæredis, qualitatem hæreditariam non importet, Rota decis. 358. num. 9. cum duobus seqq. part. 12. & decis. 232. num. 14. part. 13. Recent. decis. 137. num. 33. coram Priolo, & decis. 655. num. 6. coram Emerix Junior.

Accedente præterea, quod prædictæ Ormisia, & Lavinia de Bubalellis nullo modo se declarare potuissent Hæredes, nisi seruatim solemnitate Statutariis respectu Mulierum, in aditione hæreditatis necessariis, Card. de Luca de hæred.

disc. 14. num. 3. Thomat. decis. 23. num. 8. Rota coram Merlin. decis. 857. num. 8. coram Celso decis. 129. num. 4. coram Cerro decis. 21. num. 5. & ad ornat. Card. de Luca de Testament. decis. 21. num. 31. libr. 9. Tom. 1.

Et ità altera &c.

R. P. D. CALCAGNINO.

ROMANA EMPHYTEUSIS.

Veneris 16. Maii 1732.

ARGUMENTUM.

Constat de spolio quoties Judex nulliter, & injustè Reum possessione priuavit. Defectus citationis parit nullitatem insanabilem. Citatio certæ Personæ & aliorum de Domo non dicitur vaga, sed specifica. Quando sit necessaria deputatio Curatoris ad Lites; & alia.

SUMMARIUM.

- 1 Quoties Signatura rescripsit: Confito de re iudicata: ista supponenda est.
- 2 Restitutio in integrum non conceditur nisi docto de iniustitia rei iudicata.
- 3 Fortius uti suborta fuit post longum agitatum Iudicium.
- 4 Judex spoliū committit, nulliter & injustè priuando Reum sua possessione.
- 5 Defectus citationis parit insanabilem nullitatem.
- 6 Citatio certæ Personæ individualiter expressa, & aliorum de Domo valida est.
- 7 Et afficit etiam alias Personas de Domo sub specialitate cognominis comprehensas.
- 8 Præsertim quando pars eadem formula citandi usus fuit.
- 9 Modus citandi semel inter Partes approbatus, amplius reprobari non potest.
- 10 Deputatio Curatoris pro minore necessaria non est, ubi Fratres majores aequale jus habentes Litem strenuè sustinent.
- 11 Nullitas ex defectu Curatoris ad Lites non attenditur, quoties eo deputato, & citato contraria sententia evitari non potuisset.
- 12 In contractibus Emphyteuticis pacta seruari debent.
- 13 Judex in ambiguis sequi debet sententiam,

DECISIO XII.

- tentiam, quæ potiori facti, & juris assistentia fulcitur.
- 14 Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.
  - 15 Mora continua requiritur ad effectum devolutionis.
  - 16 Præfixio termini ad certum effectum, ad alium non extenditur.
  - 17 Nemo debet damnum ferre ex aliena malitia proveniens.
  - 18 Tacitum cedit expresso.
  - 19 Procurator in committendo principali non præjudicat.
  - 20 Multò minùs loco pio.
  - 21 Probato errore mutatur scriptura tenor.
  - 22 Devolutio ob non solutos Canones in Emphyteusi Ecclesiastica oritur per biennium.
  - 23 Pactum ambiguum ad tramites Juris interpretatur.
  - 24 Pactum Ecclesiæ damnosum indiget beneplacito Apostolico.
  - 25 Beneplacitum Apostolicum obtentum sine expressione pactorum Juris dispositioni contrariorum nullum est.
  - 26 In conflictu duorum Instrumentorum à duobus connotariis conscriptorum, illud præualet quod juris dispositione magis confirmatur, & in iudicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo.
  - 27 Facto casu devolutionis dominium utile consolidatur cum directo.
  - 28 Emphyteuta devolutionem incurrit omittendo promissam adificationem, & rem emphyteuticam deteriorando.
  - 29 Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure.
  - 30 Et ex natura contractus Emphyteusis, quæ ad meliorandum conceditur.
  - 31 In Emphyteusi Ecclesiastica exiguntur sunt Canones citra remissionem devolutionis.
  - 32 Taciti virtus ab expresso infirmatur.
  - 33 Deputati exigendo Canones post acceptatam devolutionem Monasterio non præjudicant, & devolutionem remittere non possunt.
  - 34 Speciale mandatum Procura requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda devolutione.
  - 35 Caducitas pluribus in casibus conuenta ex verificatione unius incurritur.
  - 36 In dubio standum pro eo qui agit pro damno evitando.

Ad Suarez de Paz.

Anno 1653. Moniales Sanctæ Marthæ Urbis capitulariter congregatæ locarunt in Emphyteusim Domum, & una simul situm connexum pro annuo Canone scut. 80. Ascanio Rosæ, & ejus filiis natis, & nascituris usque ad tertiam generationem, pactis appositis, ut intra circulum annorum decem dicti Emphyteutæ meliorarent dicta Bona pro scutis mille, quodque deficientes in solutione conventi Canonis per biennium locus esset devolutioni, ut ex Instrumento rogato die 26. Septembris ejusdem Anni, Summario Monasterii num. primo; Utrique pacto contravenerunt antedicti Emphyteutæ, quoniam nec conventam meliorationem fecerunt, nec per biennium, sed diutius destiterunt in solutione Canonis. Quamobrem dictæ Moniales die 19. Augusti 1669. repetentes in actis Instrumentum antedictæ concessionis adversus Joannem Baptistam, & alios filios, & hæredes præfati Ascanii declararunt & respectivè acceptarunt dd. Bonorum devolutionem, quamve judicalem protestationem repetierunt sub die 25. Junii 1670. citato Summ. num. 1. & 2.

Hinc antedictæ Moniales die 13. Octobris ejusdem Anni 1670. judicialiter simul postulaverunt, ac obtinuerunt Mandatum de associando, & respectivè de manutenendo in proprietate, & usufructu prædictorum bonorum, cujus vigore actuale, & corporalem possessionem apprehenderunt, & statim deinde assumpta disputatione inter prædictum Joannem Baptistam, & alios de Rosa nominibus &c. tam conjunctim, quam divisim altera ex partibus super iudicio devolutionis, seu caducitatis dd. Bonorum obtinuerunt antedictæ Moniales die 7. Januarii 1672. à R. P. D. Fano favorabilem Sententiam declarantem dicta Bona devoluta esse ad prædictum Monasterium, uti Dominum directum citato Summ. num. 6. Cumque Bona in notabili deteriorationis statu reversa fuerint, pro eorundem necessaria restauratione opus fuit Monialibus notabilem summam impendere, prout constat ex documentis exhibitis citato Summ. num. 7.

Verum enim verò post pacificam 22. annorum acquiescentiam insurrexit Maria Julia una ex filiis dicti Ascanii, ac insimul alter Ascanius Junior, Catharina, & Anastasia filii ex Ascanio Fratre dictæ Mariæ Julię instaurantes iudicium in actione Spolii, & respectivè pro manutentione, seu reintegratione ad possessionem sæpeditorum Bonorum, sed post sedulam, & triennalem Causæ discussionem coram clar. mem. Card. Sperellio, tunc Vicegerente, is de Anno 1696. censuit prædictam R. P. D. Fani Sententiam aprobare, ac una simul declarare non constitisse, neque constare de prætenso Spolio, ac Moniales absolvit ab impetitis per antedictam Mariam Juliam, aliosque litis consortes citato Summ. num. 8. qui licet per decursum 14. annorum acquieverint, nihilominus Anno 1710. dissimulantes prædictarum Sententiarum statum, instaurarunt iudicium adversus sæpeditum Monasterium pro traditione notulæ juratæ exactarum pensionum ex antedicta Domo, & situ; Ast dd. Sententiis ex parte Monasterii oppositis coram R. P. D. Auditore Signaturæ, is decrevit

D præsta

prævia circumscriptione omnium actorum Causam spectare ad Judicem Commissarium.

Huic promotæ instantiæ superaccessit alterum quoque 14. annorum silentium, quoniam de anno 1724 præfata Maria Julia, & litis iterum insteterunt coram R. P. D. Vicegerente, pro traditione notulæ juratæ, & respectivè Mandato de manutenendo, quod cum nulliter & præcipitanter expeditum fuerit, meritò idemmet Vicegerens ejus successivo decreto illud revocavit, & acta gesta circumscripsit citato *Summario num. 13*. Post quinquennium à die emanati hujus Decreti denud insurrexerunt sæpediti succumbentes coram eodem Vicegerente expetentes restitutionem pensionum perceptarum ultra Canones debitos, & obtinuerunt Mandatum favorabile unà cum Sententiâ adversus exceptionem Sententiæ latæ à R. P. D. Fano.

À qua Sententiâ, & Decreto interposita per Moniales reclamatione ad Tribunal Signaturæ Justitiæ, & deducta Sententiâ jam diu lata ab Eminentissimo Sperellio prodiit rescriptum circumscriptum prædicti Decreti, & Sententiæ R. P. D. Vicegerentis mediante clausula: *Alteri ex integro à Sententiâ Eminentissimi Sperellii cum clausula de Causis sine præjudicio rei judicata; & commissio cum fuerit mihi directa subscripsi ad instantiam dictæ Mariæ Juliæ Dubium: An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum?* quæ cum interim obierit, illud in hodierna Audiencia ad instantiam supradictæ Anastasiæ resolvendum proposui DD. meis, à quibus responsum habui: *Affirmative quoad primam partem, negative quoad secundam.*

Merito jure responsum fuit constare de re judicata, quia usque de anno 1696. lata fuit Sententiâ ab Eminentissimo Sperellio adversus Mariam Juliam, & alios de Rosis conquerentes de passo judiciali spolio ex sententiâ R. P. D. Fani, ita quod juxta virtutem prædictæ clausulæ sine præjudicio rei judicata nostræ non sunt partes de illius concursu inquirere, sed quidem supponenda est, *Rota in Spoletana, seu Sabinen. Censuræ super reservatis 21. Januarii proxime præteriti §.*

Quandoquidem coram me, solumque remanet investigandi potestas circa injustitiam ejusdem, sine qua frustra imploratur à succumbente remedium restitutionis in integrum, taliter ut adigitur perspicuis docere probationibus se à priori Sententiâ injustè læsum fuisse *Rot. decis. 75. num. 10. coram Herrera, & in Eugubina Concursus 16. Januarii proxime præteriti §. Etenim coram me.* Potissimum quia dicta res judicata non provenit ex negligentia succumbentis, quoniam fuit obta in contradictorio Judicio per triennium agitato cum diuturna ejusdem observantia, *Rota in Romana Pensionis 7. Martii proxime præteriti §. Merito quidem coram me.*

Actrix cui incumbat onus probandi injustitiam rei judicatæ, ut consequeretur expetitam restitutionem in integrum, illam emergere autumabat ex eo quod cum Maria Julia, alique de Rosis postulaverint coram Eminentissimo Sperellio, ut pronunciaret super spolio judicialiter passo ex Sententiâ per defectum citationis nulliter latæ à R. P. D. Fano, & injustè decernente Bonâ, de quibus agitur, & ad quæ jam Moniales erant associatæ, devoluta esse, & proprietatem cum directo dominio fuisse consolidatam cum usufructu favore dicti Monasterii; nihilominus prædictus Eminentissimus pronunciat non constare de dicto prætenso Spolio, & prædictas exceptiones dicti prætenso Spolii non obtinuisse, neque obstare, quapropter injustam tulisse Sententiâ, cum manifestissimi Juris sit constare de Spolio, quoties Judex nulliter & injustè alterum è sua possessione privavit *Abb. in cap. Conquerente num. 8. de rest. Spoliat. cum concord. per Rot. in decis. 6. num. 1. tit. de subhast. coram Eminentissimo Falconerio.*

Prædictaque nullitas Sententiæ R. P. D. Fani deducebatur ex quo dicta Maria Julia in prædicto judicio citata non fuerat, qui citationis defectus tanquam de tribus causat nullitatem Sententiæ *Vant. de nullit. ex defect. Jurisd. num. 6. Rot. aec. 396. num. 6. coram Cavalier.*

Verum animadverterunt PP. prædictam citationis defectum non verificari, quippe quia æquipollenter concurrebat citatio ex actis usque ad Sententiâ inclusivè ibi: *Inter dictum Joann. Baptistam, & alios de Rosa nominibus, &c.* nam sub dicto collectivo nomine aliorum de Rosa in qualibet citatione expresso afficiebatur æque Maria Julia, ut latè discussio articulo firmavit *Rot. in Terracinen. Spolii 7. Decembris 1725. à §. Hujusmodi ad plures seq. & in confirmatoria 3. Martii 1727. §. Et quidem utrobique coram bon. mem. Crispolto.*

Præmaximè quia illud collectivum pronomen aliorum non manet sub generica & vaga significatione, ob quam juxta præscriptum Juris, & reformationem san. mem. Pauli V. haberi debuisse, ac si citatio facta non esset, sed ejus generica expressio redacta fuit ad specificam significationem per adjectum cognominis de Rosa, ita ut cum substantia judicii percuteret cœquale, & commune jus istorum omnium de Rosa, satis est istorum aliquos nominatim citatos fuisse, ut reliqui ejusdem Familie de Rosa sub eadem specialitate cognominis comprehenderentur juxta benè firmata in *decis. 682. num. 5. coram Morlin. decis. 168. num. 13. part. 7. Rec. & ad ornat. Card. de Luca dec. 26. num. 1. & seq. lib. 4. tom. 1. & latè in citata Terracinen. Spolii 7. Decembris 1725. §. Minime, & 3. Martii 1727. §. Et quidem coram bon. mem. Crispolto.*

Quod comprobatur factò prædicti Joannis Baptistæ, & aliorum de Rosa, qui tunc in limine ferendæ Sententiæ protestationem emisissent, quod citari deberent omnes interesse habentes, quæ protestatio ita concepta legitur ibi: *Pro D. Joan. Baptistâ, & aliis de Rosa: presenti Summario Actricis num. 15.* proindeque dum ipsi omnes de Rosa usi sunt eadem formula citandi tanquam legitime procedentes, incivile nunc videtur alio jure adversus Collitigantem uti *Rota in Romana, seu Perusina super annuis Legatis 15. Junii 1731. §. Quodque coram me.*

Eo magis quia in illo præambulo associationis judicio ad Bona, de quibus agitur adversus dictos de Rosa confirmato in dicta Sententiâ devolutionis, illud inchoatum, & expeditione Mandati de associando fuit absolutum eadem identica citandi formula ibi: *Contra D. Joan. Baptistam, & alios de Rosa: Summario Monasterii num. 4. & 5.* & nihilominus dicta Matia Julia dissimulans dictæ devolutionis Sententiâ non dedit de nullitate prædicto judicio associationis, ex quo deficeret

deficeret ejusdem specifica citatio, sed quidem illud firmum, ac ratum habuit, exposcens non semel, sed bis notulam juratam, ex quo sequitur, ut citandi modus jam in Judicio inter eademmet Partes approbato perperam nunc reproberetur ad *Text. in cap. Semel de Regul. Jur. in 6. leg. Si quis ff. quod quis Jur. in alter. Rot. in Romana Primogenitura de Nobilibus super Reservatis 21. Februarii 1729. §. Verum enim coram me.*

Abique eo quod prædictæ nullitati fomentum præbeat defectus deputationis Curatoris ad Lites pro legitimatione judicii in persona Mariæ Juliam tunc minorem ætatem agentis, quoniam cum in judicio steterint ejus Fratres ætate majore æquale Jus habentes, ac litem strenuè sustinentes, opus haud fuit dictæ Curatoris deputatione, ut firmavi in meis *Observ. Prædic. Legal. part. prima observ. prima num. 47. & seq. Adden. ad Buratt. decis. 440. sub num. 5. & Rota coram Eminentissimo Falconerio decis. 17. num. 4. tit. de expens. ea ratione quia cum nec diversum, nec plus juris habuisset dicta Maria Julia, quam ejusdem Fratres, adhuc Curatore dato contrariam Sententiâ passâ fuisset, porro quia stantes in judicio idem, & cœquale Jus habentes, illudque acerrimè tuentes eam evitare non potuerunt, ut profequitur citata *decis. 17. num. 4. versic. Fortius coram Eminentissimo Falconerio, & dec. 78. n. 25. coram Ansaldo, & prius dixi in dicta mea observ. num. 48. ubi concordan.**

Quemadmodum comprobavit eventus, dum sæpedita Maria Julia anno 1696. coram Eminentissimo Sperellio suo nomine, & aliorum de Rosa judicium in actione Spolii instituit, in quo licet omnia jura sibi competentia certè deduxerit, nihilominus post triennalem causæ discussionem ipsa non valuit obtinere in firmationem dictæ Sententiæ R. P. D. Fani, quinimmo pari Fratrum sorte succubuit citato *Summario num. 8.* ex quo eventu rectè comprobatur nihil obesse defectum dicti Curatoris, quinimmo nec defectum citationis si quæ etiam adfuisset, quia hujusmodi nullitas non attenditur, quoties ubi & Curator fuisset, & citatio intercessisset, adhuc devolutionis Sententiâ præpediri nec potuisset *Vant. de nullit. tit. quibus mod. Sent. null. de end. poss. num. 18. & 107. Ubert. de citat. cap. 14. num. 100. tom. 3. Surd. conf. 181. num. 28. & conf. 227. num. 17. Rot. decis. 291. num. 5. part. 10. decis. 267. num. 15. part. 19. Recen. & decis. 577. à num. 12. & seq. coram Molines tom. 2.*

Ex his satis comperto, Actricem defecisse in probatione ejus intentionis circa oppositam nullitatem Sententiæ, satagit proinde ostendere ejusdem injustitiam, ex eo quod sæpeditus R. P. D. Fanus perperam judicaverit factum esse locum devolutioni, ex quo ejusdem Actricis Auctores defecerint per biennium, & paulò ultra solvere annuos Canones, cum de cætero nisi post lapsum decem annorum ex pacto Canonibus non solutis devolutioni aperiri potuerit aditus, cum nil certius in contractibus emphyteuticis, quam pacta servari oportere, & secundum ea Jus dicere *l. 1. & 2. Cod. de Jur. Emphyt. Giovagnon. conf. 44. num. primo lib. 2. Cald. de Jur. Emphyt. lib. primo quest. 8. num. 9. & Rot. decis. 463. num. coram Duno.*

Verum enim verò PP. visum est facile dilui objectum injustitiæ ex præhabita animadversione, unum quidem formaliter esse Instrumentum, licet quoad ejus scripturam duo materialiter sint, alterum existens in Protocollo Instrumentorum Francisci Marchetti nunc Sabi Notarii Capitolini de illo rogati, alterum per Acta Angelini in solidam pariter rogati cum dicto Marchetto, utrumque sub eadem die 25. Septembris 1653. in illo quidem Marchetti legitur pactum devolutionis ob non solutos Canones *per biennium continuum*; in altero autem Angelini *per decennium continuum*; quamobrem ut colligatur, an ritè & rectè sæpeditus R. P. D. Fanus processerit revocandum est ad examen, an potius assertioni biennialis moræ, seu potius decennalis deferendum sit, cum altera eorum necesse sit de errore notari, cum utrumque simul consistere nequeat. In quibus circumstantiis Judicis officium est in ambiguis eam sequi Sententiâ, quæ potiori facti & Juris assistentia fulcitur *L. in obscuris 105. ff. de Reg. Jur. Can. inspicimus eodem rit. in 6. Cagnol. in leg. Semper in obscuris 19. num. 6. ff. eodem.*

Hinc ex parte Actricis, ut stari deberet assertioni decennalis moræ proponebatur in cathedra circumstantiæ, quod Angelinus erat Notarius Vicarii, Marchettus verò, qui insimul rogatus est, erat Notarius Capitolinus, ideo præsumitur, quod Angelinus tanquam dignior, Instrumentum ritè fecerit, dum inter Notarios in solidum rogantes qui dignior est, minutam extendit, & coram testibus Instrumentum legit, & alter recipit ab illo exemplum, redigitque inter suos rogatus: maxime quia ipse persolvit taxam Archivio, & in eo copiam exhibuit.

Quodoquidem quidquid sit quisnam eorum alterutro sit dignior, nam Notarii Capitolini formatum habent Collegium cum suo Decano pluribus Apostolicis Constitutionibus condecoratum, ut ex collatione Statuti ejusdem Collegii, supradicta tamen circumstantia referenda est inter simplicem præsumptionem, aut possibilitatem excludit, nimirum quod & ab ipso Marchetto Connotario confecta fuerit minuta, & extensum Instrumentum, cum id pendeat à libero Contrahentium arbitrio, vel Monialium, vel Deputatorum, vel ejusdem Emphyteutæ, qui maluerint potius principaliter uti Marchetto quam Angelino; taliter ut objectata circumstantia remanet omninò æquivoca, ex quo non probet hoc esse quod contingit abesse *L. Neque natales Cod. de probat. Rota in Paderbonen. primararium precum 25. Junii 1728. §. Quatenus cum Reverendissimo P. D. Aldrovano. Præsertim quia caret etiam assistentia facti, dum non constat dictum Angelinum taxam solvisse, nec dictam copiam in Archivio tradidisse, quoniam documentum ad id exhibitum in Summar. resp. Actricis num. unico. loquitur de altero ratificationis Instrumento die 10. Martii 1654. rogato; Atque æquè alienum à veritate dignoscitur ass. copiam exhibitam fuisse in Archivio juxta attestacionem Notarii Summar. replicationis Monasterii num. unico.*

Ejusdem irrelevantie comperta est altera animadversio deducta ex eo quod in illo Angelini legantur verba *dieci anni continui*, proinde attempto illo adjectivo *continui* istud minus congruit erroneæ assertioni decem annorum, sed magis

consonat decenniali temporis protracto. Etenim in præsentem non cadit indago circa nudam significationem nominis *continui*, quando quidem, & istud vocabulum intelligitur juxta subjectam materiam pro qua recipitur, quandoque etiam pronunciamus per dimidiam horam continuam, vel duos dies continuos & similia, unde de per se remanet ambiguum, nec adversatur expressioni duorum annorum, sed trahit adjectum ad jam expressam significationem; in subjecta namque materia hæc continuatio exponitur in gratiam Emphyteutæ pro qualificanda mora, quæ majori vel minori præfinitioni temporis alligatur, taliter ut si Emphyteuta solveret primo anno, secundo non, rursus tertio solveret, & quarto non, non fieret locus devolutioni, quia non intercessisset duorum annorum mora continua juxta Theoricam *Salicet. in L. 2. Cod. de jur. emphyt. Bald. in auth. qui rem Cod. de Sacros. Eccles. Corbul. de jur. emphyt. tit. de caus. privat. ob non solut. Canon. quest. 13. Fulgin. eodem tractat. tit. de sol. can. quest. 7. num. 5.*

Altera circumstantia, qua ex parte Actricis confoveri prætendebatur veritas d. assertionis decem annorum deducebatur ex præcedenti pacto in Instrumento appposito erogandi scut. 1000. fra il termine d'anni dieci in augmentum, & meliorationem rei emphyteuticæ, ac si verisimile non sit minori temporis spatio pacisci voluisse devolutionem in casu non solutionis Canonum, ne aliàs breviori temporis cursu meliorationis commoda Domino directo cederent.

Etenim excitata paritatis illatio non quadrat, quia inter unum & alterum pactum latum nimis intercipitur discrimen, quod enim melioramenta caderent ante decennium si breviori tempore locus fieret devolutioni, efficitur casus potestativus ex libero Emphyteutæ arbitrio debita suo tempore Canonis solutione evitandus, secus si devolutionis casus parificandus esset cum supposito decennio, tunc enim in certum Domini directi præjudicium verteretur ejusdem Emphyteutæ arbitrium, quodammodo casum devolutionis eludens, quia cum decennium pro devolutione adhuc retineret illud adjectivum *continui*, sequeretur, quod Emphyteuta posset solvere, vel non solvere integros Canones præscripto tempore absque incursu caducitatis, quoniam & in nono anno posset Canonem unius anni persolvere, sic & postmodum in octavo anno alium Canonem persolvere absque eo quod verificaretur devolutionis casus, eo quia in ipsum animadverti non posset evenisse continuam decennalem moram in stipulatione deductam pro casu devolutionis, ut tradit *Fulgin. de emphyt. tit. de solut. Can. quest. 7. num. 7.*

Proindeque æquior, & magis consentanea dispositionis Juris, ac accommodato solito ea intelligentia est, ut seposita d. paritate utraque tempora operentur in casu suo, nam in utroque diffita inest ratio, quia in illo meliorationis cum agatur de lucro captando Domini directi æquitas exposcebat, ut decennium præfinitum fuerit, ad hoc ut commodius Emphyteuta pactum adimpleret; in altero autem solutionis Canonis, quia agitur de damno evitando dicti Domini directi, utique biennium verisimilius juxta frequentem Investiturarum morem definitum censetur, atque per errorem decennii verba adscripta fuisse,

nè ex dolo Emphyteutæ ipsius Jus deterius efficeretur contra regulam *Text. in L. Proculus ff. de damn. infect. L. final. §. Licentiam Cod. de Jur. deliber. L. Juris ignorantia ff. de Jur. & fact. ignor.*

Ejusdemque irrelevantie est altera animadversio, videlicet quod pro parte Monitorii in judicio acto cor. d. R. P. D. Fano repetitum fuerit Instrumentum in Actis Angelini rogatum. Etenim licet relatio facta sit ad Instrumentum, hæc quidem valet, ut admittitur sit existentia talis Instrumenti, quod nunquam negatum fuit, neque negatur à Monasterio, utpote rogatum in solidum cum Marchetto Connotatio, sed substantia questionis percutit dictam erroneam expressionem, quæ per relationem ad illud nullo pacto approbata fuisse dici potest, quoniam abstractivè præcisa dicti erroris cognitione Monasterium, seu ejus Procurator per veram cognitionem biennalis conventionis egisse dicitur, dum & in publico Instrumento à d. Connotario Capitolino pariter rogato cubitalibus verbis legitur dicta biennalis conventio, idemque legebatur in copia antiqua, quam prædictum Monasterium colligatam servabat in Libris ejus aliorum Instrumentorum, ita ut longe erat tum à cognitione, tum à cogitatione, quod alter Connotarius Angelinus in ejus extensione Instrumenti loco duorum annorum erroneè conscripserit *decem annos*, qua facti circumstantia perpena dicta relatio ad effectum approbativum trahi non potest, dum ex ipsa simpliciter resultaret tacita approbatio, quæ vincere nequit expressam cognitionem, quæ ex geminis Instrumentis certò certius in contrarium habebatur ex notatis per *Rot. decis. 130. num. 4. dec. 144. num. 9. cor. Emer. dec. 79. num. 12. & 13. dec. 371. num. 10. part. 16. rec.* Præsertim quia agitur de relatione per Procuratorem in calore Judicii facta, quæ cum tendat in committendo, utique suo Principali præjudicium inferri nequiverat, *Castren. in Leg. non solum num. 2. ff. de procurat. Rot. decis. 452. num. 19. coram Coccin. decis. 259. num. 9. coram Bich. dec. 602. num. 9. coram Caprara;* multò magis in præjudicium Locii, ut prosequuntur *Gloss. in Leg. Sicut verb. non debetur ff. quod cujusque v. v. r. s. nom. Alberic. in L. Nulli num. 12. ff. eodem Rot. dec. 180. num. 11. coram Cerro decis. 684. num. 25. coram Molines tom. 3. part. 1.*

Confutatis facti circumstantiis per Actricem onus probandi habentem adductis, quarum aliæ in facto deficiebant, aliæve non relevabant in jure, nec porro ab omni sua ambiguitate depuratae erant, aut saltem non dilucidè propozitæ, prout eas in genere concludenti adducere adigebatur Actrix è conspectu circumstantiarum facti; & præsumptionis non hominis, sed Juris, quæ militabant pro evincenda sapèdicta erronea expressione favore Monasterii: Et quidem ex facto, dum Moniales docuere penès ipsas existere publicum Instrumentum extensum in Protocollo alterius ex Connotariis de illo insolidum rogatis, nec non aliam copiam antiquam insertam in Libris d. Monasterii, & in utroque legitur conceptum pactum devolutionis ex biennali mora in non solvendo Canones, quæ documenta tanquam antiqua, & geminata mirificè conferunt, ut veritate detecta locus esset mutationi d. expressionis decennialis moræ, ex quo declaratur quod

quod factum est ad *Text. in L. 6. §. Veritas ff. de offic. Præsid. Felin. in cap. Qualiter, & quando il primo num. 27. versic. Facit de accusat. & optimè Rot. decis. 56. num. 9. & 10. coram Molin. tom. 1.* Ut diversa expressio tribuatur errori Juvenis officii Extensoris, qui & facilè decipi potuisse constat, eo quia res est de emphyteutis Instrumento, in quo in parte præcedenti, & subsequenti inerat insolita pactio faciendi melioramenta infra decennium, ita quod cum sub oculis Extensoris ista temporis præfinitio jam ceciderit, nil mirum si ex errore irreperit in parte intermedia Instrumenti similis decennialis expressio, nam dato subjecto errandi verisimiliter error præsumitur.

Adstipulatur siquidem ad veriorem comprobationem dictæ erroneæ expressionis non solum hominis, ut est recessus à solito Investiturarum in convenienda caducitate ob non solutionem Canonis, quæ in more est ad biennium, sed quæque Juris præsumptio, qua cavetur, ut cum agitur de emphyteusi Ecclesiastica ad differentiam laicalis ob non solutos Canones per biennium aperiat actio pro devoluto *Cap. Posuit de locat. Auth. qui rem Cod. de Sacros. Eccles. & in §. Scire autem Auth. de non alienan. Clar. in §. Emphyt. quest. 8. in princ. Rub. de solut. Canon. fol. 434. num. 9. Corbul. de caus. privat. ob non solut. Can. in princ. Fulgin. de Jur. emphyt. tit. de solut. Can. quest. 1. num. 1 & quest. 10. num. 2. & sub tit. de var. caduc. quest. 1. num. 16. Rot. dec. 719. num. 1. part. 4. rec. tom. 3. decis. 483. num. 29. coram Bichio;* taliter ut pactum ambigüè conceptum ita interpretari oporteret, ut consentaneè ad hujusmodi Juris dispositionem intelligatur *Rocc. disput. Jur. cap. 65. num. 35. tom. 1. Card. de Luca de emphyt. discurs. 31. num. 4. in fine Franc. decis. 191. num. 11. & seq. Rot. dec. 319. & decis. 384. num. 6. coram Reverendissimo P. D. Crispo.*

Immo quod & si nulla ambigendi ratio interciperetur Contrahentes, ita inter se certè pacisci voluisse, tale pactum uti damnosum Ecclesiæ efficac non censetur nisi approbatione Beneplaciti Apostolici expressè autorizatum fuerit *Curr. Jun. in tract. de feud. part. 2. quest. 6. num. 22. & 23. Mantica de tacit. & ambig. lib. 22. tit. 22. num. 5. Fulgin. de Jur. emphyt. tit. de var. caduc. quest. 1. num. 3. & optimè Rot. decis. 20. num. 12. post Card. Albit. de inconst. in judic.*

Quin profit exceptio prædictum Beneplacitum in d. Emphyteusi Instrumento reservatum, ac revera postmodum obtentum fuisse: Etenim licet ex post obtentum fuerit, idem tamen est ac si impetratum non fuisset, quia in eo nec legitur dicta decennialis dilatio neque solito, neque dispositioni Juris consona, ac in eo approbatur dumtaxat concessio in genere cum simplici expressione annui Canonis scutorum 80. & cum pacto meliorandi pro summa scutorum mille absque ulla temporis mentione, prout etiam patuit ex sententia lata pro ejusdem Beneplaciti executione; proindeque autorizare non valuit suppositam decennalem dilationem, quæ non fuit expressa, ut opus fuisset, dum etiam expressa Beneplacitum concessum non fuisset, vel saltem difficilius ad tradita per *Rotam decis. 53. num. 2. & seq. coram Priol. & dec. 198. num. 6. & 12. coram eodem decis. 1124. num. 23. coram Molines tom. 4. concordan.*

Hactenus animadversa uberius confirmantur, quia deducta exceptio ab assertionem decennialis moræ non erat de apicibus Juris, sed obvia in littera alterius Instrumenti jam in actis indicati, unde verisimile non est reos conventos tum in Judicio devolutionis, tum in altero successivo Spolii illam non deduxisse, ne ea exceptione succumberent in Judicio devolutionis, & respectivè vincerent in Judicio Spolii, ut in simili ratiocinatur *Rota in decis. 218. num. 11. coram Benincasa,* ita ut cum in utroque Judicio succubuerint, datum est intelligere, quod non minus ex Partium placito, quam ex saniori Judicantium sensu in conflictu dissonantium assertionum Instrumenti à duobus tamen Connotariis conscripti, illa comperta pro vera fuerit, quæ præ se fert biennalem moram utpote solito magis uniformem, & dispositioni Juris consonam, quæ tanquam in tempore proximo rei gestæ bis in Judicio canonizata, nunc incivile videtur tempore tam remoto in dubium revocari *Felin. in cap. Cum. Bertoldus num. 28. de re judic. Bart. con. 56. vol. 2. per tot. & Rot. dec. 23. à num. 13. & seq. coram Eminentissimo Falconerio tit. de solut.*

Caterum præfata res Judicata confirmata remanet ex altero devolutionis incursum, quoniam non solum in Instrumento aderat pactum devolutionis ob non solutos debito tempore Canones, sed etiam alterum in casu quo intra terminum decem annorum non erogarentur sc. 1000. in augmentum, & meliorationem rei emphyteuticæ, adeo ut in casu non adimplementi utriusque pacti, & aliorum in dicto Instrumento appositorum res haberetur pro devoluta, & à Domino directo apprehendi posset propria autoritate possessio, ita ut nec Emphyteuta ulteriorem consequatur dilationem pro purgatione moræ ibi, *che due mesi di tempo à purgare la mora, e non più, perche così &c. è per pacto &c.* idcirco cum emphyteuta spatio plurium annorum morosus fuerit in pensatione Canonum, insimulque prætermiserit juxta enunciatum pactum meliorare, & augere rem emphyteuticam, quinimodò constituerit illam deteriore fecisse *Summario Monasterii n. 7.* sequitur quod ex alterutro convento pacto commissa fuerit stipulatio caducitatis, seu devolutionis, rectaque via utile dominium cum directo consolidatum extitisse *Bald. in L. fin. in ult. nota in lect. Cod. de Jur. emphyt. Jason in L. prima num. 11. Cod. eodem, Corbul. de Emphyt. tit. de caus. privat. in observ. pact. prope fin. Ruin. conf. 110. num. 1. vol. & conf. 167. num. 18. eodem vol. Rodoan. de reb. Eccles. non alien. tit. de re Eccles. alien. quest. 2. cap. 22. num. 10. Card. de Luca de Feud. disc. 5. num. 16. & Surd. decis. 170. in princip.*

Atque hunc meliorationis defectum secludere conabatur Actrix ex eo nimirum quia in Emphyteusim concessa fuit una tantum Domus cum area contigua; cumque autem Monasterium mandatum de associando obtinuerit super duabus Domibus, quarum altera stemmata gentilitia familiaræ de Rosa præ se ferebat in aperto ponitur, quod reverà melioratio sequuta fuerit, sine quâ dicta nova Domus adesse non potuisset.

Submovebatur objectum ex contraria verificatione facti, quoniam constitit per Monasterium ædificatam fuisse dictam novam Domum, ut expressè peritia, & mensuratione laboreriorum facta ab

Architecto Fontana *Summario Monasterii num. 7.* tum ex ipso judiciali accessu facto ab Eminentissimo Sperellio ad instantiam Auctorum ipsiusmet Actricis, ut ex documento dicti Accessus dato in *Summ. responsonis Monasterii num. unico*, tum etiam ex quo de tempore acceptatæ devolutionis taliter reperta est in statu ruinoso Domus, ut pro ejusdem reparatione oportuerit conspiciam erogare summam dicto *Summ. num. 7.* unde non confitio de dicta nova ædificatione, immo, & confitio de illius notabili deterioratione, perneceffe sequitur, ut jure merito commissa fuerit stipulatio devolutionis *Jason. in L. prima num. 11. Cod. de jur. Emphyt. Ruin. conf. 110. num. primo, & conf. 167. num. 18. libr. primo Corbul. de Jur. Emphyt. tit. de caus. privat. in observ. practic. circa fin. Rota decis. 41. num. 9. par. 12. recen.*

29 Ita ut etiam si devolutio, seu caducitas ex pacto conventa non fuisset, adhuc tamen de jure succederet *Auth. qui rem C. de Sacros. Eccles. cap. potuit §. Emphyt. quodque de Locat. Bald. in Leg. Final. in ult. notab. in 2. lect. Cod. de Jur. Emphyt. Roman. de reb. Eccles. non alien. tit. de caduc. quest. ult. cap. 12. num. 12. Fulgin. de Emphyt. tit. de solut. Canon. quest. prima Rot. decis. 485. coram. Bich. & ex natura contractus, quæ ad meliorandum conceditur jure merito dum deterior sit ex facto Emphyteutæ ipsa resolvitur, ut latè *Fulgin. de Jur. Emphyt. tit. var. caduc. quest. 2. num. 1. ubi Concord.**

Remque Emphyteuticam deteriore effectam fuisse ex negligentia, vel ex pacto non adimpleto ab ejus Auctoribus ipsamet Actrix citra contentionem perferit eo ipso, quod authumat caducitatem à Monasterio remissam fuisse, ex quo post acceptatam devolutionem petierit associari, ut de Canonibus decursis, & decurrendis se satisfaceret, ac possessionem, ex hoc titulo apprehenderit; ast objectum non profuit quoniam pro eo quod attinet ad factum comperierunt DD. Monasterium usque à Mense Augusti 1669. instituisse judicium super acceptatione incurse caducitatis, idemque repetiisse in Mense Junio 1670. *Summ. Monasterii n. 3.* ac die 30. Octobris ejusdem anni instetisse pro solutione Canonum, ac Mandatum de associando exinde obtentum executioni demandasse die 25. Februarii 1671. successivè prosequens devolutionis petitionem Sententiam desuper reportasse die 7. Januarii 1672. quamobrem impertinentes efficiuntur termini remissionis caducitatis ex petitione Canonum, eorumque exactione, quatenus ista probaretur intermedio tempore sequuta ad diem prolatae Sententiæ super caducitate, quia speciale est in Emphyteuti Ecclesiastica ad differentiam laicalis, ut licitè exigantur Canones decursi, & decurrendi usque ad diem quo Judicium super devolutione absolvitur, plenè firmant. ad *Tex. in auth. qui rem Cod. de Sacros. Eccles. ibique Paul. de Castr. num. 5. Clar. in §. Emphyteutis quest. 10. num. 2. versic. hac tamen omnia, & optime Rota decis. 1140. num. 12. coram. Emerix Jun. repetit. penes Card. Albic. de inconstant. in Judic. dec. 35. n. 11.*

Et merito quia prætenfa petitio Canonum post intentatum devolutionis Judicium præ se ferret dumtaxat tacitam, & præsumptam, non veram, & expressam remissionem Caducitatis, ideoque

hujusmodi præsumpta tacita remissio rectè submovetur expresso dissensu in contrarium emanante ex ipsamet actorum prosequutione, seu infistentia ad effectum consequendi caducitatis declarationem, cum taciti virtus ab expresso infirmitur *arg. Text. in l. Cum Filio §. Filio impuberi ff. de vulg. & pupill. & in Terminis caducitatis bene Rota in Romana associationis, seu Devolutionis 29. Jan. 1725. §. Verum coram Reverendissimo P. D. Aldrovando.*

Quod procederet etiam si doceretur Canones adhuc post latam devolutionis Sententiam ex actos fuisse, quia sicuti per declarationem caducitatis acquisitum fuit Jus Monasterio, ita ab eo evelli non potuit ex tacito facto Deputatorum, seu Procuratoris ejusdem ex firmatis per *Ancharan. in cap. potuit num. 18. vers. & nunc aut habuit Rota coram Bich. decis. 241. num. 19. & seq. coram Cerro dec. 357. num. 12. & 13. & coram Emerix citata decis. 1140. num. 13. ubi Concordan. adjuvante ratione, ut quemadmodum ad acceptandam devolutionem opus est speciali procuræ mandato, ita æquè ad illam remittendam tacitum, vel generale inefficax reputari oportet *Paris. conf. 86. num. 17 vol 4. Berò con. 116. num. 10. lib. 1. Menoch. conf. 460. num. 14. Corbul. de Emphyt. tit. de privat. ob non solut. Can. limit. 21. num. 16. Adden. ad Burart. decis. 617. sub num. 8. vers. secundo limitatur, & Rota decis. 33. num. 7. part. 13. rec. ubi concordan.**

Ejusdemque irrelevantie detectum est successivum diffugium in eo repositum videlicet sæpeditum Monasterium acceptasse devolutionem non ex capite deteriorationis, seu meliorationis non factæ de re Emphyteutica, sed ex capite dumtaxat non solutionis Canonum. Etenim hæc facti assertio ex summarii utriusque Colligantium lectura datum non est invenire, quod sub tali specifica, & discretiva petitione devolutio postulata fuerit, sed quidem acceptata, & canonizata sub generica petitione ibi, *juxta formam pacti expressi in Instrumento Investitura, Cum itaque in prædicto instrumento versus finem hujusmodi pactum legatur ibi, Item convengono, che in evento, nel quale detto Ascanio, e suoi mancaffero in alcuna parte del presente Istromento, e cose contenute in esso non adempiranno come sopra, allora, ed in tal caso d. Casa, e sito ipso jure, & ipso facto s'intendano devoluti à d. Monastero assieme con tutti li miglioramenti, e l'utile dominio con il diretto &c. con il tempo della purgazione della mora come sopra &c.* Quo posito cum inter diversa ejusdem Emphyteutis pacta tam illud devolutionis ob non solutos Canones, quam alterum ob non factam meliorationem contineatur pro casu devolutionis incurrere, consequens fit sub recitato finali pacto contineri præenunciata dicta duo pacta, rectèque tam in petitione, quam in Sententia pronunciatum fuisse juxta formam pacti expressi in eodem Instrumento Investituræ, cum jam constet per Emphyteutam uni & alteri pacto contravenisse, utpotè conventa in pluribus casibus non est necessaria simultanea singulorum actorum individua verificatio, sed sufficit alterum ex illis verificatum fuisse ad regulam *Text. in cap. in alternatiis de regul. jur. in 6. & Surd. dec. 180, num. primo, & Rot. decis. 41. num. 10. part. 12. rcc. & decis. 356. num. 1. cor Merlino.*

Immo ex facto ipso Auctorum præfata Actricis

SUMMARIUM.

1 Restitutio in integrum tribuenda est confitio de injustitia rei judicata.

2 Citatio certæ Personæ, & aliorum de ejus familia, omnes afficit.

3 Et sufficit pro validitate judicii.

4 Cohabitatio cum Persona expressè nominata in citatione non requiritur ad effectum alias Personas citandas, sed communis causa, & identitas familie.

5 Pupilla dandus est Curator ad Lites.

6 Hujusmodi deputatio supponitur, ubi agitur de Sententia antiqua executâ, & diu observata.

7 Auctoritas Judicis supplet defectum citationis.

8 Defectus Curatoris nullitatem non parit, ubi eo deputato Sententia declinari non potuisset.

9 In negociis Minorum non tam quomodo, & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur.

10 Scriptura cancellata præsumitur anterior, & minuta potius, quam originalis.

11 Explicatur præcedens conclusio.

12 In consuetu duorum instrumentorum prævalet illud cujus pacta juris dispositioni sunt magis consona.

13 Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in Emphyteuti.

14 Deterioratio probatur ex accessu ab Emphyteuta requisito.

15 Dictio seu est declaratoria ejusdem rei.

16 Emphyteuta agendo pro reintegratione, postquam Dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur.

Ex quibus omnibus cum plenè apud PP. constiterit, sæpeditam R. P. D. Fani Sententiam ritè, & rectè prolata fuisse, itidem, & agnoverunt in consequentiam descendere parem fovere justitiam Sententiam Eminentissimi Sperelli latam adversus querelam propositam ab Auctore presentis Actricis sub specie, quod R. P. D. Fanus injustè, & spoliativè processerit, ita ut recogitantes ad modum, & tempora, quibus in præteritum hæc prætenfio in litem deducta, vel restaurata fuit post plurium annorum interjectam acquiescentiam, utique nunc visum est post lapsum sexaginta annorum, & ultra à die late Sententiæ super devolutione, & respectivè triginta sex annorum à die rejectæ petitionis sub specie spoliis passi, præsentem instantiam non jure, sed potius ex invidia moveri sub spe lucri captandi in re Emphyteutica sumptibus Domini directi, adeo notabiliter meliorata, & in elegantiore formam redacta in perniciem ejusdemmet Domini directi habentis pro se geminas Sententias tam diu observatas, ex Partium interpollata contradictione receptas, & in judicatum transactas, ita ut ubi etiam res figurari posset aliquo modo dubia, cum Dominus directus stet in Causa pro damno evitando, Emphyteuta verò pro lucro captando, utique satis esset hæc diuturna possessio Authore Pratore conquisita, ut repellenda esset Actrix ab ejus petitione concludenter probata ex latè animadversis per Rotam in *Perusina Reintegrationis 4. Decembris 1730. & 7. Maii 1731. & in Fanen. Immissionis 21. Jan. proxime præteriti ferè per tot. coram me.*

Et ita utraque, &c.

E A D E M

C O R A M E O D E M.

Veneris 13. Martii 1733.

A R G U M E N T U M

Habetur in præcedenti Decisione quæ confirmatur.

DECISIO XIII.

Quod ab Ascanio Rosa, ejusve filiis Emphyteutis Canones soluti non fuerint, & quod ab eisdem intra præstitutum tempus Emphyteuticus Fundus non fuerit juxta conveniam pactio nem melioratus, Moniales S. Marthæ Domine directæ, protestatione facta de acceptanda devolutione, Mandatum de associando obrinuerunt; reassumptoque illicò devolutionis judicio coram bo. me. R. P. D. Fano, ab eodem Emphyteutica bona ad Dominas directas devoluta esse judicatum fuit. Post diutinum verò 22. annorum silentium ab hæredibus dictorum de Rosis adversus dictas Moniales judicium spoliis instructum fuit coram cl. me. Cardinali Sperellio, tunc Vicegerente, à quo tamen Rex conventæ ab impetitis absolutæ fuere.

Longa.

Longaque diffidorum temporum intercapedine variatis judiciorum vicissitudinibus, Maria Julia de Rosis cor. moderno R. P. D. Vicegerente Victrix tandem evasit, sed circumscripto per Signaturam Justitiæ postremo hoc judicato, delegata fuit mihi commissio cum clausula devolutiva, ad cujus tramites proposito in Sacra Rota dubio, Patres censuerunt, constare de re judicata, ut latius enarravi in præterita decisione sub die 16. Maii 1732. adversus quam cum succumbenti datum fuerit beneficium novæ Audientiæ, inito examine, responsum est, standum esse in decisio.

Iterum Anastasia moderna Actrix Sententiam bo. me. Fani, in judicio devolutionis latam, invaliditatis & injustitiæ incusabat, qua injustitia & invaliditate supposita, inferebat, subsecutam Sententiam clar. mem. Sperellii, per quam actio Spolii rejecta fuit, manifesta injustitia laboravisse, & consequenter concludebat, hanc ipsam Sperellii Sententiam uti injustitia laborantem, in rem judicatam transire nequivisse, proindeque ipsi Actrici adversus eandem Sententiam restitutionem in integrum tribuendam esse ad tradita per Rot. in Altamurana Funerum 21. Martii 1727. §. Licet enim cor. me.

Ratiocinium istiusmodi totam Patrum curam traxit ad excutiendam rursus validitatem, & justitiam dictæ primæ Sententiæ R. P. D. Fani, & cum super validitate à dicta Actrice objiceretur legitime citationis defectus; hunc non obesse, visum est: nam satis de legitima citatione constare censetur, ubi ex productione habemus, illam executam fuisse contra Joannem Baptistam, & alios de Rosis; expressio enim nominis collectivi, & alios, satis indicat, citationem non esse restrictam ad solum Joannem Baptistam ad notata per Rot. coram Emer. Jun. dec. 105. num. 7. adjectio verò cognominis de Rosis eandem collectionem satis quoque determinat, & refert ad Mariam Juliam, quæ idem habeat cognomen, eandem fovebat causam, & in eodem versabatur interesse: ad bonum Textum in §. Si quis in nomine Institut. de legat. facta autem hujusmodi determinata Citandorum collectione abundè satisfactum videtur nedum præscripto Juris communis, sed & Reformationi fa. me. Pauli V. ut rel. concordant. firmat præterita decis. §. Verum, & §. Præmaximè cor. Me.

Ad declinandam verò hanc responsionem Actrix contendebat, in dicta collectione non videri determinatam Personam dictæ Mariæ Juliæ, ex quo hæc de tempore executæ citationis non cohabitabat cum dicto Joanne Baptista in præfata citatione expressim nominato; sed & in Sacro Tribunali existimatum est, neque hoc assumptum Actrici prodesse: nam dicta cohabitatio in simul cum persona expressè nominata, & cognominata in citatione non videtur præcisè desiderata ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis potius causa, & commune interesse, & identitas Familiæ, & sanguinis conjunctio præcipuè considerata censentur in dec. 168. num. 13. par. 7. rec.

Citationis defectu sublato, recurrerat Actrix ad alium defectum Curatoris, qui Mariæ Juliæ tunc pupillæ dandus erat per Text. in Leg. Curator 3. §. Auctoritate Prætoris, Leg. in universis Cod. quib. dar. Tut. poss. sed & hoc quoque assump-

tum neque aliquid relevare judicatum est, vel quia non satis in facto dictus defectus concluditur, nam lis agitata fuit sub annis 1671. & 1672. acta verò hujus anni non integra reperiuntur in Broliardo; ideoque integrorum actuum deficientia in tanta temporum antiquitate cogit nos, ut præsumamus, omnia ritè, rectèque gesta fuisse, nihilque juxta Juris præscriptum omisum esse Castren. in Leg. unica num. 4. & Alexand. ibidem num. 11. ff. de re judicat. Roland. à Vall. conf. 99. num. 22. lib. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 3. nu. 5. Mascard. de probat. conclus. 35. num. 21. & seqq. lib. primo Rota coram Eminentissimo Falconerio de Tutor. & Curator. dec. 4. num. 4. & in Romana Immissionis 26. Jan. 1731. §. Maxime reflectendo cor. Reverendissimo D. meo Ratto.

Vel quia res est de actu judiciali, in quo ipsa Judicis autoritas defectus hujusmodi supplere assolet, Constantin. ad statut. Urb. annot. 44. num. 603. Card. de Luc. de hered. disc. 14. num. 7. Adde. ad Pamphil. dec. 111. num. 15. Rota cor. Buratt. dec. 158. num. 8. cor. Priolo dec. 232. num. 10. cor. Benincas. dec. 180. num. 11. dec. 234. num. 11. & in rec. dec. 396. num. 9. & 10. par. 13. & in Firmana legitime 27. Junii 1707. §. finali cor. bo. me. Ansaldo.

Vel denique quia omnes quæcumque objectiones adversus d. Sententiam à Maria Julia cumulata usque ab anno 1696. per Sententiam clar. mem. Sperellii fuerunt rejectæ. Is enim litis exitus satis nos præmonitos habet, non adeo sollicitos esse debere super Curatoris deputatione, quoties, eo quoque deurato, devolutionis Sententia declinari non potuisset, ut pluribus allegatis firmat præterita decisio §. Quem admodum, ea videlicet militante ratione, quod in negociis Minorum non tam quomodo, & quibus formalitatibus, sed quid potius in substantia factum sit, inquirendum veniat Rota in Romana fideicommissi de Caietanis 18. Maii 1718. §. 28. cor. Reverendissimo Crispo, & in eadem Causa super fideicommissi Christophori 21. Novembris dicti anni §. Constabilito igitur cor. Eodem.

Validitate d. Sententiæ R. P. D. Fani vindicata Patres ad justitiam examinandam descendunt. Quo in puncto licet iterum Actrix quereretur d. Sententiam injustam omnino reputandam esse, ex quo in ea admissa fuerat devolutio ante expiratam decennalem contumaciam in solutione Canonum, contra expressam conventionem, quæ legitur in originali Instrumento rogato per acta Cæsii, nihilominus Patres existimarunt, attendendum potius esse Instrumentum per acta Marchetti, in quo non decennalis, sed biennalis tantum dilatio ad evadendam caducitatem concessa legitur, ex rationibus late deductis in d. præterita decisione §. Verum enim verò, & plur. sequen.

Reclamabat nihilominus Actrix, quod nempe potius attendendum foret Instrumentum rogatum per acta Cæsii, ex quo istud præferre videretur speciem quandam matricitatis, seu anterioritatis, idque eliciebat ex nonnullis liturationibus, seu cassationibus & emendationibus, quæ conspiciantur in dicto Instrumento Cæsii, quæ minimè aderant in illo Marchetti: & ita ex dictis liturationibus & correctionibus concludebat, quod illa scriptura Cæsii saltem anterioritate

tate temporis præcesserit Scripturam Marchetti, & propterea d. Scripturæ Cæsii potius standum esset ad tradita per Rot. dec. 244. num. 28. coram Ottobono.

11 Verum enim verò ista objectio à dictis liturationibus educta, profus floccipensa est: quidquid enim dicendum foret, si concurreret Instrumentum in elegantiore formam redactum cum ipsa Matrice ab uno eodemque Notario extensa, vel si concurreret Testamentum in forma publica cum Scriptura ab ipso Testatore conscripta, & in Libro aliarum matricium inserta cum requisitis Glossæ in L. Generali 3. verb. servituti Cod. de Tabul. lib. 10. in quibus terminis loquitur laudata decisio coram Ottobono.

In proposta sanè specie res aliter se habet. Agitur enim de Instrumento Emphyteusis per duos Notarios in solidum rogato, & in duplici Scriptura redacto. In his certè circumstantiis sicuti ex natura actus non datur inter utramque Scripturam temporis anterioritas: ita argumentum à dictis cassationibus remanet æquivocum, cum illæ potius cassationes inductæ esse poterint in collatione, & relatione postmodum facta, atque ideo in tali discrimine visum est, illi potius scripturæ standum esse, quæ juri & rationi magis congrueret; & cum illa per Marchettum exarata juri & rationi consona deprehensa sit, illa verò Cæsii recognita fuerit à recta ratione aberrare, & pacta insolita continere, ut late probatur in dicta præterita decisione à §. Verum enim verò ad plures sequen. ideò jure merito judicatum est, Instrumentum à Marchetto exaratum præferendum esse, & illud à Cæsio conscriptum, uti errore infectum, attendi non debere, ne alias oscitantium Notariorum errores Contractantibus sint præjudiciales, ut relatis concordantibus nuperrimè in specie arguit Rota in Romana Spolii Vineæ 25. Februarii 1733. §. Remissa coram me.

12 Justitiamque dictæ Sententiæ bo. me. Fani magis adhuc comprobatur alia contraventio Emphyteutarum, qui non solum contumaces fuerunt in Canonum solutione, sed etiam omnem prætermiserunt fundi Emphyteutici meliorationem, juxta pacta in Instrumento concessionis apposita, ut expendit quoque præterita decisio §. Caterum & seqq. quin imo ex Peritia coram clar. mem. Sperellio exhibita, eundem Emphyteuticum fundum deteriorem potius effectum fuisse constat: in quibus quidem circumstantiis etiam si pactum meliorandi non intercessisset, ex ipsa natura contractus locus devolutioni, seu caducitati factus fuisset, ut docet Clarus §. Emphyteusis quæst. 26. Mancic. de tacit. & ambig. lib. 22. tit. 29. in princip. Redoan. de reb. Eccles. non alienan. tit. de caduc. ob rei deteriorat. versic. & ut discurratur num. primo Fulgin. de emphyt. tit. de var. caducit. quæst. 2. num. primo Ludovic. dec. Perns. 22. num. 4. Surd. dec. 300. num. primo, & in Romana Vineæ 7. Martii 1732. §. finali. cor. R. P. D. meo Cincio, & aliis allegatis firmat præterita decisio §. Aut etiam si Devolutio.

13 Et licet Actrix intrepidè negaret hanc Fundi deteriorationem, & è contrario contenderet, illum ad formam pacti melioratum quidem fuisse, ex quo in Instrumento Investituræ concessa tantum legatur una tantum Domus, & subinde Monialibus data fuerit ad plures Domos assignatio; attamen visum est de dicta deterioratio-14 ne abunde constare ex dicta Peritia, & judiciali accessu, qui uti ad Emphyteutarum instantiam expletus plenam probationem constituit per Text. in L. Pomponius 1. ff. de negot. gest. Mart. medic. dec. Senen. 72. Rota dec. 224. num. 4. cor. Benincas. & dec. 1213. num. 14. cor. Emer. Jun. & in Asculana Aquarum 16. Jan. 1732. §. Tertio loco coram me.

Contra verò de asserta melioratione ad formam conventionis non satis liquere putatum est per dictam solam expressionem plurium Domorum factam in dicto Mandato associationis; nam in eo quidem Mandato legitur, super devolutione Domorum seu Domus; deindeque in Instrumento captæ possessionis in vim d. mandati dicitur Domo esse simul junctas, quæ sanè expressiones, vel uti præ se ferentes disjunctivam ibi, Domorum, seu Domus, vel uti præ se ferentes connexionem plurium mansionum ibi, Domo simul junctas, verificari quidem possunt de illa una Domo in singulari expressa in dicto Instrumento concessionis, sed nunquam importare possunt veram diversarum Domorum existentiam, ad tradita per Ba'd. conf. 218. num. 3. lib. 2. Gratian. discipulat. forens. cap. 425. n. 4. & n. 14. & seqq. cum aliis relatis per Rotam dec. prima num. 5. de decim. cor. Eminentissimo D. meo Falconerio.

15 Omnis verò ex dictis expressionibus orta æquivocatio facilius diluitur ex facto, quo constat ab ipso Monasterio ex integro Domum constructam fuisse, quod factum neque ab illis de Rosis controversum fuit, sed tantum excipiendo ab eisdem fuit objectatum, unam mansionem Domus Emphyteuticæ cum dictis Aedibus per Monasterium noviter constructis incorporatam fuisse præfati Summ. Monasterii num. 7. quod idem recognitum fuit per accessum judicalem, ut habetur in relatione Periti præterito Summ. num. 7. hoc autem supposito facto, omnis certè sublata manet dictarum expressionum æquivocatio, quæ cæteroque neque aliquid ad Emphyteutarum intentum proficeret: quia isti concludenter præbare in hoc judicio debent conventionum adimplementum, dum alia ex parte Dominæ directæ in ipso Instrumento Emphyteusis suam intentionem satis fundatam habent Gloss. in L. 2. verb. repellere, ubi Jason. num. 132. Cod. de Jur. Emphyteut. Paris. conf. 103. num. 9. & 17. lib. 3. Cyriac. controvers. 519. n. 14. & 15. Mascard. de probat. conclus. 601. num. 4. & conclus. 503. num. 32. Corbul. de Emphyt. de Caus. privat. ob non solut. Canon. quæst. 4. num. primo Rot. dec. 362. num. 2. in fin. par. prima rec.

Atque hæc pro multis, quæ utrinque discipata sunt ad ostendendam resolutionis justitiam in medium conferre oportuit, nam in reliquis omnibus Patres satis esse duxerunt, sua suffragia ad approbationem præteritæ Decisionis referre.

Et ita utraque, &c.

R.P.D. ROUAULT DE GAMACHES.

FARFEN. SEU REATINA CENSUS SUPER
RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

Veneris 13. Martii 1733.

A R G U M E N T U M.

Sola Institutio non probat qualitatem hæreditariam. Creditor citare non debet hæredem qui hæreditatem repudiaverat. Monasterium adeundo hæreditatem sine legitimo inventario, tenetur in bonis propriis ad debita defuncti; & alia.

S U M M A R I U M.

- 1 Qualitas hæreditaria resultat ex additione, non verò à simplici institutione.
- 2 Creditor hæreditatis convenire potest pro tota summa unum tantummodò ex hæredibus, qui bona possidet.
- 3 Nec tenetur citare hæredem institutum qui hæreditatem repudiavit.
- 4 Actor in iudicio restitutionis in integrum exhibere tenetur omnes scripturas ad causam facientes.
- 5 Locus pius stante nullitate Inventarii tenetur ad debita defuncti in bonis propriis.
- 6 Inventarium confici debet in loco ubi sita sunt bona.
- 7 Aditio hæreditatis non est de sui natura præjudicialis.
- 8 In confectioe Inventarii servandæ sunt solemnitates tam à Jure, quam à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ.
- 9 Ignorantia obitus Testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente.
- 10 Ignorantia affectata nil prodest.
- 11 Monasterium dicitur hæres, sive immediate institutum fuerit, sive hæreditatem adiverit ob incapacitatem Monialis instituta.
- 12 Quamvis Testator disposuerit, ut Monasterio nullum Jus acquireretur, sed libera esset Moniali facultas disponendi de hæreditate.
- 13 Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio Superioris dependente.
- 14 Locus pius adinstar aliorum hæredum legitimum tenetur conficere inventa-

riam, alias obligatur in bonis propriis ad debita Testatoris.

15 Nemo locupletari debet cum aliena jactura.

D E C I S I O XIV.

VEN. Monasterium S. Fabiani Civitatis Reatina, putans se in bonis propriis reddere immunem à solutione fructuum cujusdam Censuum, quam ab eo uti hærede Angeli Castellani, unà cum Hieronymo Pichio pro dicto Censu in solidum obligari esse faciendam PP. Conventualibus Terræ Tophiæ judicaverat A. C. Met. ac etiam desiniverat nostrum Sac. Auditorium coram Me sub die 13. Junii proximè præteriti in alia Causa Farfen. seu Reatina Censuum, habuit pro removendo obstaculo hujus tituli hæreditarii recursum ad Signaturam Justitiæ, quæ rescripsit de Causis restitutionis in integrum sine præjudicio rei judicata, & eidem Auditori, sed his non obstantibus Monasterium sua spe frustratum remansit, nam, cum in sequelam rescripti Signaturæ hodie ultra aliud contemporaneum dubium cadens super viribus prædictæ mæ decisionis proposuerim istud quoque, An constet de Causis restitutionis in integrum, seu potius de re judicata, habui à Dominis meis responsum, Constare de re judicata.

Etenim quoad existentiam rei judicatæ videbatur nullam excitari posse difficultatem, non tantum, quia reverà juxta censuram utriusque juris favore Abbatis Petit agentis coram Ven. Monasterium tanquam hæredem Angeli Castellani pro fructibus alterius Censuum ab isto imposita aderant conformia decreta definitiva cum suis mandatis de exequendo, acceptata insuper per transactionem inter præfatum Abbatem, ac Monasterium die 12. Februarii 1712. prævis debitis solemnitatibus stipulatam, & deindè semper usque in hodiernum diem Religiosè observatam, verum etiam quia nequibat amplius super hoc puncto aliquod in contrarium proponi obstante rescripto Signaturæ per quod ipsamet res judicata jam fuerat canonizata, ut in dies nostrum Sacrum Tribunal protestatur.

Quia tamen numerus judicatorum de per se nunquam reputabatur aptus pro constabiliendare judicata nisi ubi judicata erant valida, & justè, taliter quod in casu contrario leges communes permitterent, ut ad reparandum illatum gravamen confuleretur succumbentium indemnitati mediante remedio restitutionis in integrum, ideo Patres Suffragantes assumentes inspectionem circa validitatem, & justitiam judicatorum sentiebant Monasterium, cujus jura cæteroquin tot judices cum omni maturitate discusserant, & ipsum Monasterium titulo hæredis transgens irrelevantia cognoverat in nihilo fuisse gravatum, & sic eidem petitam in integrum restitutionem esse denegandam ex notis juribus.

Et sanè dicebant domini, quod judicata minus rectè de nullitate criticabantur, ex quo si Angelus Castellanus suam hæreditatem pro una medietate reliquerat ejus Sororibus Monialibus professis in Monasterio S. Fabiani, & pro altera medietate Sororibus de Boccardis Nepribus suis ex alia Sorore, ita non debebat Abbas Petit judi-

cia instruere adversus solum Monasterium, sed ad evitandam nullitatem tenebatur citare Sorores quoque de Boccardis signantèr post eisdem Monasterii judicalem protestationem de nihil innovando in Causa, nisi citatis prædictis Sororibus. Siquidem ad elidendam hanc Monasterii exceptionem occurrebat responsio, quod nempe ex solo titulo institutionis de persona conjuncta Testatori per gradum collateralè non remanebat probata aditio inducens qualitatem hæreditariam in hærede scripto Rot. in Beneventana manutentionis 20. Junii 1698. § Et quamvis coram cl. me. Card. della Tremoille, dum spreto testamento potuerant Sorores de Boccardis sese abstinere ab acceptanda hæreditate Avunculi, unde sequebatur actionem potuisse in solidum à PP. Conventualibus dirigi adversus Monasterium, de cujus effectiva aditione hæreditatis plenè constabat, ut in fortioribus terminis de Fratribus, qui actualiter adierant paternam hæreditatem, & unus tamen solus bona hæreditaria possidebat firmavit Rot. in rec. dec. 174. num. 9. & seq. par. 11.

Quin supposita qualitas hæreditaria in Sororibus de Boccardis crederetur concludi posse ex quadam cessione Censuum facta de Anno 1630. ab ipsis simul cum iisdem Monialibus favore Octavii Brancaloni enuntiata qualitate hæreditaria Angeli Castellani, nam quidquid esset de tali unica enunciativa nihil influente ad probandam possessionem bonorum hæreditariorum pro medietate extitisse penès dd. Sorores de Boccardis; hoc unum satis reputabatur pro removenda omni difficultate, quod nempe præfata datio in solum recognita fuerat erronea, atque undique insubsistens, quia nec idemmet Censuum de quo cantabatur asserta datio in solum, nec alii unquam pervenerant ad manus Sororum de Boccardis, sed omnes Censuum remanserant tanquam de hæreditate Angeli Castellani apud Moniales, prout Monasterium falsum fuerat in Inventario, & factò suo quoque comprobaverat exigendo à Sac. Monte pietatis pecunias provenientes ex dicto Censuum dato in solum Octavio Brancaloni, ita ut constituto ex his Sorores de Boccardis fuisse solum hæredes Angeli nomine tenens, & vice versa illius integram hæreditatem pervenisse ad Monasterium, veniret in consequentiam adversus istud ritè, & rectè Abbatem Petit absque ulla necessitate citandi dd. Sorores de Boccardis iudicium instruxisse: Rot. coram Bwat. decis. 785. num. 10. & in rec. dec. 413 par. 9. tom. 1. num. 110.

Sublata opposita nullitate, sensus Patrum Suffragantium erat, quod res judicata neque de injustitia posset notari: Omissò namque, quod pro parte Monasterii non omnes Scripturæ concernentes aditionem hæreditatis, atque transactionem initam cum Abbate Petit fuerant exhibitæ, prout ab eodem Monasterio gerente in præfati iudicio restitutionis in integrum personam Actoris ex Odd. de restit. in integr. part. prima quæst. 15. art. 4. num. 39. fieri debebat ad effectum demonstrandi injustitiam judicatorum, credebatur, quod præfata injustitia non probaretur ex aditione hæreditatis junctæ subsequente confectioe Inventarii præservantis ex notorio legis beneficio hæredem à quolibet damno in bonis propriis.

Quandoquidem Angelus Castellanus decefferat de anno 1627. & præfata aditio hæreditatis una cum Inventario expleta fuerat de anno 1695, & sic contra Legum, & Apostolicarum Constitutionum censuram elapsis fere 70. annis post obitum Testatoris, vel saltèr juxta placitum Monasterii post annos 24 à morte Monialis ultimo loco defunctæ: Ulterius pro inchoatione Inventarii nemo ex Creditoribus certis, vel incertis citatus extirerat: Ac nulla demùm contra omnem Juris præsumptionem, Stabilia, Nobilia, semoventia, vel alia sive activè, sive passivè ad Angelum spectantia legebantur in Inventario descripta, ut propterea attentis hisce defectibus tam formam, quam substantiam tangentibus judicantium Vota convenirent in eo, quod non poterat admitti favore Monasterii illud Beneficium à lege concessum solis hæredibus legitimis Inventarium conficientibus Rot. in Lauretana Censuum 22. Martii 1715. in princ. cor. bo. me. Fofcaro, & in eadem super restitutione in integrum 17. Martii 1719. §. Frustrà cor. bon. mem. Lancetta. Et hic in majorem comprobationem supradictorum videbatur perpendenda illa circumstantia, quod nempe actus tam aditionis hæreditatis, quam confectioe Inventarii expleti fuerant in Civitate Reatina, licet Testator originem duxerat, obieratque in Terra Faræ, ubi Bona sua possidebat, Rot. cor. Seraph. decis. 371. num. 6. & in Recent. decis. 597. num. 1. par. 4. tom. 1.

Neque ducta paritate valebat Monasterium subindè ex nullitate Inventarii arguere ad nullitatem ipsius aditionis hæreditatis, pro qua aditione explenda eadem autoritas Vicarii Generalis Reatini intercesserat; Advertebatur siquidem, quod præfata, atque autoritas Vicarii Generalis in actu aditionis factæ cum beneficio Legis, & Inventarii, qui sanè actus de sui natura læsivus dici nequibat, accipi poterat à Rot. dec. 46. num. 17. cor. Ansaldo, quando è conversò contrarium dicere oportebat quoad ipsum actum confectioe Inventarii, in quo ob aliorum interesse, & ne daretur aditus supplantandi Creditores in proprium hæredis commodum servandæ erant solemnitates tam à Jure, quam à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ Rot. pontificaliter in Farfen. Immissionis 6. Decembris 1726. §. Hi verò cor. R. P. D. meo Calcagnino.

Excusationem verò, quam Moniales sub prætextu ignoratæ mortis Angeli Castellani Testatoris usque ad tempus aditionis proponebant nullius ponderis esse Patres Suffragantes existimabant, quia talis ignorantia non erat præsumibilis in Monasterio immediate ob incapacitatem Monialium succedente defuncto, Rot. coram Duno. Junior. decis. 707. num. 8. & in Recentior. dec. 128. num. 3. par. 2. immo hæc tanquam affectata magis ex Doctorum sensu ostendebat omnia gesta fuisse in creditorum supplantationem, Balducci. rer. judicat. tit. de Dot. dec. 27. num. 2.

Prout nec etiam ullam rationem habendam esse Domini mei subdebant de protestatione, quam Moniales emisserant in Instrumento transactionis stipulatæ cum Abbate Petit; etenim licet in eodem Instrumento sese protestatæ fuerant Moniales non devenire ad dimissionem Abbatis tanquam hæredes Angeli, sed tanquam

tertia Personæ, nihilominus dum eadem Moniales tranſegerant in ſequelam trium iudicatorum illas uti hæredes condemnantium ad ſolutionem, & in Libello porrecto Sacræ Congregationi Episcoporum, & Regularium pro impetrando beneplacito expoſuerant ad Concordiam fuiſſe inductas Per non aver reſo conto dell'Eredità Caſtellani, utique huiusmodi proſtatio quæ in ſe continebat totum contrarium ab actu geſto, non poterat exuere Moniales qualitate hæreditaria, & conſequenter ex vulgatis regulis penitus ſperni debebat, & fortius refleſtendo ſolutionem à Monialibus fuiſſe effectuam de pecuniis cum titulo hæreditario, nunc perperam impugnato recuperatis, aliàs daretur abſurdum, quod Moniales in exigendo exiſtiſſent hæredes, & in dimittendis debitis hæreditariis aliam tertiam Perſonam repræſentafſent.

Firmata ex ſupra deductis qualitate hæreditaria in Monasterio S. Fabiani, hæc excludi poſtea nequibat ex eo quod Angelus Caſtellanus non inſtituerat Monasterium, ſed ſuas Sorores Moniales, & ejus Neptes de Boccardis, quoniam ſive Monasterium nominatim fuerit inſtitutum, ſive ex Perſona ſuarum Monialium adiverit hæreditatem, ſemper in utroque caſu verifi-
ficabatur Suceſſorem immediatum ob incapacitatem Monialium fuiſſe Monasterium, ut ſupra probatam fuerat ex dec. 707. num. 8. coram Dumoz. Jun. cui addebatur Rot. dec. 4. num. 8. cor. Eminentiffimo D. Card. Falcon. inter ſuas impreſſ. tom. 1. tit. 17. de fideic. & conſequenter in ipſo Monasterio ſequuta aditione hæreditatis, & rerum hæreditarium contractione viguiſſe, ac urgere veram titulum hæreditarium.

Minimè attento, quod Teſtator vocaverat Moniales ad medietatem ſuæ hæreditatis ſub conditione, ut Monasterio nullum jus acquiretetur, ſed libera eſſet Monialibus facultas diſponendi, quodque propterea ob conniventiam ipſarum Monialium univerſa hæreditas pervenerat ad Sorores de Boccardis: dicta namque conditio poterat tantum compatibiliter intelligi quoad ſimplicem uſum ab arbitrio Superioris dependentem ex firmatis à Rot. dec. 754. num. 21. cor. Molines, quia quoad titulum acquisitionis ſeu ſucceſſionis jam ex alibi adductis conſtabat Monasterium eſſe immediatum Suceſſorem. Et reſpectu aſſertæ conniventie Monialium Dominis meis ſatisfaciebat reſponſio, quod ultra magnam inverſimilitudinem, tale quid in facto non probabatur, ſicuti è converſo plenè juſtificatum fuerat Monasterium adiverſe hæreditatem cum beneficio Legis & Inventarii, necnon ſe in ipſamet hæreditate immiſcuiffſe.

Quibus omnibus ſtantibus Patres Suffragantes aures præbere noluerant prætenſioni Monasterii fatagentis ſe facere immunem à ſolvendis debitis hæreditariis cum bonis propriis ſub eo adducto fundamento, quod non tenebatur conſicere Inventarium, & ſic unice poterat ſuper rebus hæreditariis modò extantibus pati executionem cum etenim res eſſet in terminis Juris quaſi per ſolemne additionem hæreditatis ſequeſtrantem quaſi contractum cum creditoribus hæreditariis, quidquid inter ſe diſſidentes Doctores dicerent ſuper neceſſitate conſiciendi Inventarium, ubi Eccleſia ſeu Locus pius gere-

bat figuram veri hæredis, videbatur Dominis meis non eſſe recedendum ab illa æquiſſima, & magis recepta Sententia quæ requirebat, ut Eccleſia vel Locus pius ad inſtar aliorum hæredum legitimum teneretur Inventarium conſicere, atque de bonis hæreditariis rationem reddere, nè poſſet ſuper bonis propriis moleſtari, & quam æquiſſimam Sententiam, alia reſecta, non ſemel amplexum fuerat noſtrum Sacrum Auditorium, ſicuti legi poterat in decif. 369. coram Puteo lib. primo, & in recentior. decif. 184. num. 21. & ſeq. par. 9. tom. 1. & in Romana Cenſus 28. Januarii 1692. §. Injuſtitia verò, & §. Etenim coram clar. mem. Cardin. Cavallerino, & in Bononien. Dotis 16. Martii 1703. §. Premiſſa enim coram bon. mem. Kaunitz, & in Sabinien. Bonorum 11. Januarii 1704. §. Quamvis coram eodem & in Romana reſtitutionis pretii Domus ſuper executione prima Julii 1726. §. Nec ullum juncto §. Immo coram bon. mem. Crifpolto.

Et hinc Judices concludebant, quod nullatenus admitti poterat in caſu præſenti Monasterium teneri dumtaxat pro rebus hæreditariis, quas ad illius manus probabatur perveniſſe, nam poſita neceſſitate conſiciendi Inventarium, ſibi debebat imputare Monasterium, quod illud fecerat extra tempus præſcriptum, & minus legaliter ob tot alios defectus ſuperius indicatos, quo caſu ob defectum neceſſariæ probationis circa verum ſtatum hæreditatis præſumebatur ad terminos Juris idem Monasterium in propriam utilitatem res hæreditarias conſumpſiſſe, ac eſſe locupletatum, quod nemini cum aliorum jactura permitti poterat, Rot. in Recent. diſt. decif. 184. 15 num. 21. & ſeq. part. 9. tom. primo.

Et ita utraque, &c.

R. P. D. CERRO.

SPOLETANA DONATIONES.

Lunæ 22. Januarii 1735.

ARGUMENTUM.

Valet Donatio facta à Muliere juxta facultates ei à ſtatu attributas. Legitima executio citationis juſtificatur ex relatione Curſoris in ejus tergo per Notarium extenſa, parvipenſa contraria declaratione ab eodem Curſore in formali examine facta. Donatio jurata ſuſtinetur etiam ſi deficient ſolemnitates à ſtatu Laicali præſcripto.

SUMMARIUM.

- 1 Valet Donatio facta à Muliere juxta facultates ſibi à ſtatu attributas.
- 2 Citationis executio fieri ſufficit juxta ſtylum loci.
- 3 Relatio Curſoris à tergo citationis per Notarium extenſa prævalet contraria depoſi-

depoſitioni ab eodem Curſore deinde expleta.

- 4 Statutum Laicale non afficit donationem juratam.
- 5 Solemnitates ſtatutaria ubi ſunt neceſſaria in donatione jurata, requiritur Partes declaraffe, quòd illas voluerint, quòdque aliàs non contraxiſſent.
- 6 Defectus conſensus verificatur in actu ſimulato & doloſo, non autem in actu minus ſolemni.
- 7 Dolus non admittitur in actu prudenti & rationabili.
- 8 Senectus nil detrahit validitati donationis, ſi aliunde non conſtet de fraude, vel de mentis debilitate.
- 9 Teſtes probant contra producentem, & ab eo cauſam habentes.
- 10 Præſertim ſi ſint Sacerdotes & Religioſi.

DECISIO XV.

LIVIA Gavella jam ſenio conſecta, ex ſincera dilectione quâ proſequebatur Canonicum Fulvium, & Pacificum Germanos fratres de Leonis ejus Conſanguineos, & Artinentes, atque ob plura, & diverſa beneficia, quæ ab eiſdem recepiſſe aſſeruit, aliaque, quæ in futurum recipere ſperabat, præſertim verò, ut prædicti de Leonis poſſent decenter vivere juxta proprium eorum ſtatum, gradum, qualitatem, & conditionem &c. donavit iſdem omnia ſua bona, reſervato ſibi uſufructu illorum, ac quantitate ſcutorum 50. ad effectum teſtandi, adjectiſque nonnullis vinculis in ſuffragium Animæ ſuæ tendentibus. Id autem agrè ferente Stephano de Gavellis fratre Livie curavit, ut nomine ejuſdem Livie coram Vicario Generali Curie Episcopalis Spoletanæ adverſus præfatam Donationem nullitatis exceptio proponeretur, cumque à quodam decreto per eumdem Vicarium facto ſuper repetitione alterius ex teſtibus inductis, per appellationem cauſa ad Tribunal A. C. aſcendiſſet, R. P. D. Sardinus Judex ab eodem A. C. deputatus inſirmando prædictum decretum, pronuntiavit donationem eſſe validam, & undequaque ſervandam, qua ſententia in judicatum tranſacta, & mihi in gradu reſtitutionis in integrum commiſſa cauſa ad juſtitiam Lucæ Antonii Paladini, qui prædictis Stephano, & Livie interim defunctis ſucceſſerat, congruum propoſui dubium, habuique reſponſum; Conſtare de re judicata.

Cum etenim nulla intercederet dubitatio, quoad lapſum fatalium inducentem rem judicatam, juſtitia ejus effulgebat, ex eo quod rectè juxta instrumentum à Livia ſtipulatum comprobata fuit donatio favore fratrum de Leonis emiſſa, cujus ſanè validitas fruſtra in diſcrimen revocari viſa eſt, ob duplicem defectum; alterum extrinſecum propter ſolemnitatis à ſtatu Spoletano circa mulierum contractus præſcriptas, minùs legitime adimpletas; alterum intrinſecum ob vitium inconſultæ, & non liberæ voluntatis Donantis, ſed fraude Donatariorum

extortæ. Quoniam exordiando à primo, facile eum ſubmoveri arbitrati ſunt Domini, nam cum ſtatutum exigat præſentiam duorum proximiorum ex linea Paterna, & in iſtorum defectu ex materna, qui ad hoc citari debeant, vel perſonalitèr, vel in domo habitationis adjecta, die hora, & loco, ut intereſſe poſſint, talitèrque citatis non comparentibus, mulieri permittat contrahere etiam ſine ipſorum interventu, id exactè ſervatum fuiſſe in hypotheſi patebat, antè enim ſtipulationem donationis obtenta per donatricem à Vicario Generali facultate citandi Stephanum Gavellum ejus germanum fratrem, & Canonicum Paulum Guazzaronum illius proximiorum Conſanguineum ad huiusmodi citationes effectivè proceſſum fuit, & curſor reſtulit Notario eas domi executum fuiſſe, quapropter convocatis ita proximioribus, ſi in termino citationis non comparuerunt, legitime valuit Livia devenire ad ſtipulationem donationis, juxta facultatem eidem tali caſu à ſtatu tributam, ad Text. in cap. inter ceteras 4. de reſcriptis, & in cap. in alternativis de Regnl. Jur. in 6. Rot. decif. 337. nu. 7. coram Dumozet. Jun.

Iſtiusmodi autem ſolemnitates inanitèr impugari videbatur, ex quo in relatione Curſoris expreſſum non fuerit dimiſſa copia, imò juxta ejuſdem formalem depoſitionem conſtet executionem citationum factam fuiſſe nulla relicta copia, & abſque ullâ notificatione domesticorum; Quandoquidem, cum Curſor in actis reſulerit ſe utramque citationem domi executum fuiſſe, & de tali relatione rogatus fuerit Notarius, ſubintrat præſumptio, executionem factam fuiſſe legitime, & proit Curſoris officium exigebat; eo poſſimum quia ſtylus Civitatis Spoletanæ, de quo fidem faciunt Notarii illius Curie præſe fert, ut in ſimilibus relationibus à Curſoribus faciendis neceſſe non ſit, ut mentio habeatur dimiſſionis copię, cui proſecto ſtylo deferendum eſt, nè tot contractus juxta eumdem initi ſubverrantur, ad notata per Rot. decif. 8. nu. 14. & 15. poſt. Albit. de inconf. in Judici decif. 5. num. 5. in Mantif. ad Card. de Luc. tom. 16. decif. 719. num. 19. & ſeq. part. 18. & decif. 411. num. 11. & ſeq. part. 19. Poſterior verò declaratio emiſſa per Curſorem in formali examine circa minùs legitime factam executionem citationum, nullius momenti agnita fuit, utpotè quòd pugnaret cum relatione priùs ab ipſo expleta, nec non involveret propriam turpitudinem, & defectum in officio, a que idcirco fidem non mereretur, ad hoc ut in diſcrimen adduci valeat actus juxta ſtylum Civitatis conſummatus, cum potiùs ſtandum ſit relationi factæ Notario, & in instrumento inſertæ ut firmavit Rot. decif. 265. num. 15. coram Bichio, decif. 218. n. 18. par. 7. rec. & in Spoletana Teſtamenti 14. Aprilis 1679. §. Quod autem cor. bo. me. Rondinino.

At verò præciſivè etiam à ſtatu, actus donationis viribus undequaque conſiſteret eò quia jurejurando fuit à muliere roboratus, proindeque in his terminis ex omiſſione ſolemnitatum ſtatuti nequaquam vitatur, quia illud tanquam merè Laicale, & à Sancta Sede ſpecificè non conſirmatum afficere nequit diſpoſitionem juratam, ut animadvertunt Ciroc. diſcept. 43. num. 46. Conſtan. ad Statut. Urb. in præluſio num. 210. & annot. 45. nu. 9. & ſeqq. Manſ. conſult. 20. num.

nu. 26. Card. de Luc. de dot. discip. 95. nu. 1. & disc. 143. num. 55. Rot. decis. 801. nu. 1. & seq. coram Seraph. decis. 495. nu. 4. & seq. par. 13. decis. 127. num. 24. & seq. par. 17. rec. & in Avenionen. Donationis 1. Junii 1707. cor. bo. me. Molines.

Haud relevante, quod Livia intellexerit contrahere ad formam statuti; ideoque corruebat actu ob non impletam statuti formam juramentum sequens naturam ipsius actus non sit obligatorium, utpotè quia careat consensu; Removeatur etenim objectum ex eo quod ad hoc ut solemnitates taliter dicantur necessariae, ita ut eis minus legitime adhibitis Partium consensus non accessisset censetur; requiritur, ut ipsæ Partes præcisè illas voluisse declarent sub eo obtentu, quod alias non contraxissent, nec sufficit simplex enunciativa instrumenti actum gestum fuisse cum solemnitatibus, prout firmat *Constan. ad Statut. Urb. annot. 25. num. 83. & annot. 44. artic. 7. nu. 710. Rot. dec. 319. num. 9. & decis. 320. num. 46. par. 6. decis. 371. num. 2. par. 19. rec. decis. 5. nu. 15. & decis. 7. nu. 22. in Mantif. ad Card. de Luc. to. 16. Defectus autem consensus tunc considerari possit, quoties actus dignoscatur dolo extortus, vel simulatè gestus, non autem quando hisce cessantibus, quæstio dumtaxat sit circa formam actus; ad firmata per *Rot. dec. 394. num. 5. coram Benincasa.**

Hinc itaque transeundo ad alium defectum quo notabatur donatio, videlicet circumventionis Donatricis, illa cessare videbatur in primis, ex quo mulier nequaquam gessit actum improvidum, nimiumque damnosum, sed potius prudens consilium cepisse censei potest; cum etenim decrepita jam esset ætate, & unicum haberet fratrem Stephanum, qui morbo ingravescente ad exitum jam properabat, nullaque aderat spes ejus proles, consultò se vertit ad fratres de Leonis illius consanguineos à quibus beneficia receperat, atque in futurum recipere sperabat, iisque sibi reservato usufructu, donationem fecit omnium bonorum, ad hoc ut decenter vivere possent juxta eorum statum & conditionem, nec immemor fuit animæ propriæ, nam jussit Donatariis, ut nonnulla missarum suffragia illi præstare tenerentur: sanè posita actus prudentia & rationabilitate difficilius admittitur, eum prava machinatione, vel fraude fuisse extortum, ut latè firmatum fuit in *Romana Donationis 22. Januarii 1720. §. Verumtamen coram me.*

Sed hæc ampliùs submoveri visa est, ex quo adminicula quæ afferebantur pro ea concludenda parvi roboris agnita fuerunt; quod enim res sit de muliere senio confecta, ideoque nimium facilè seductioni exposita, nil profectò detrahit validitati donationis, quia sola senectus, ubi aliunde non constet de fraude, vel de mentis debilitate, nullum obicem facit donationi & actibus similibus celebrandis, ad *Text. expressum in l. senectus 16. Cod. de donat. & dixit Rot. in d. Romana Donationis 22. Januarii 1720. §. Præterea cor. me;* similiter quod Donatrix traducta fuerit extra propriam domum in locum solitarium ad donationem stipulandam, necessariò non concludit fraudem & circumventionem; non enim gessit actum clandestinè, sed ille innotuit prius Vicario Generali & Consanguineis, qui à

Curfore fuerunt interpellati, deinde verò Notario & Testibus instrumentariis, quorum unus ex caractere Sacerdotali insignitus, alter verò Religiosum habitum Eremitæ defert; qui testes ulterius in examine in partibus peracto, ad instantiam Livie tunc viventis, & donationem impugnantis, disertè professi sunt Donatricem fuisse ante stipulationem, non solum à Notario, sed etiam ab ipsismet Testibus seriò interrogatam, an verè ex proposito, & animi sententia ad d. donationem deveniret, rursusque admonitam de rei, quam gestura erat gravitate & irrevocabilitate, & immotam semper ostendisse verbis & facto donandi voluntatem; nemo autem dubitare potest, quin pro excludenda fraudis & doli præsumptione prædicti Testes ab ipsa Livia inducti plenè probent adversus eandem, & ab illa causam habentes, ut per *Text. in l. si quis Testibus 16. Cod. de Testib. tradunt Nogueroi. alleg. 32. num. 92. Andr. contr. 390. num. 4. & 5. Rot. decis. 150. num. 6. cor. Celso decis. 812. num. 12. cor. Duno. Jun. decis. 35. par. 19. tom. 1. & decis. 668. num. 13. par. 19. tom. 2. rec. Potissimum quia qualitas Sacerdotalis, & respectivè Religiosa iisdemmet Testibus fidem sumopere adauget, ut post *Gloss. in Can. Monachus distinct. 77. notarunt Ruin. cons. 137. num. 2. & 13. lib. 2. Magon. decis. Floren. 18. num. 20. Rot. dec. 351. num. 10. coram Ludovif. dec. 377. num. 11. par. 17. & dec. 492. num. 23. par. 19. rec.* Et ita utraque, &c.*

R. P. D. NUNEZ.

URBANIEN. CAPELLANIÆ.

Lunæ II. Maii 1733.

ARGUMENTUM

Judex stante oppositione & defectu productionis mandati Procuræ, & juramenti calumniæ, nulliter procedit sententiam promulgando. Capellano conceditur manutentio super bonis Capellaniæ assignatis.

SUMMARIUM.

- 1 Nulla est Sententia lata stante oppositione, & defectu productionis mandati Procuræ.
- 2 Item ex defectu præstationis juramenti calumniæ.
- 3 Sententia precipitanter lata nulla est.
- 4 Capellano competit manutentio super bonis in dotem Capellaniæ assignatis.
- 5 Fundatione semel expleta super iisdem bonis nequit aliud novum beneficium fundari.
- 6 Observantia probat instrumenti veritatem.

7 Cessante

- 7 Cessante præjudicio Tertii potest super iisdem bonis ad novam Capellaniæ fundationem deveniri.
- 8 Exceptio de Jure Tertii non admittitur.
- 9 Retentio vigore fideicommissi non conceditur nisi constito de existentia & purificatione fideicommissi, & quod bona ad illud pertineant.
- 10 Factum Auctoris impugnare nemini licet.
- 11 Exceptio turbida non admittitur in summariissimo possessorio.

DECISIO XVI.

AD obtinendam manutentionem in possessione bonorum per Com. Angelum de Ubaldinis, & Franciscam illius filiam pro dote Laicalis Capellaniæ Anno 1723. in Ecclesia S. Sebastiani Terræ Mercatelli Urbanien. Diccessis erectæ assignatorum, Joannes Paulus Sacchius de ea provifus adversus Com. Julium Cæsarem de Ubaldinis d. Angeli filium coram Eminentissimo de Gentilibus in subfelliis A. C. meritissimè tunc sedente Judicium instruxit, votique compos fieri promeruit; sed cum delegatà postmodum cognitione causæ à Signatura Justitiæ R. P. D. de Signoribus cum clausula; *Alieri cum facultate manutentioni, quem de Jure*, prædictum Judicatum A. C. eidem revocare placuerit, & Causa subinde vigore alterius similis dicti Tribunalis Rescripti ad hoc Sacrum Auditorium conscenderit: mihi que fuerit commissa, interrogari hodie Dominos meos super dubio, *An, & cui danda sit manutentio in casu &c.* & in contumaciam dicti Julii Cæsaris ex frivolis rationibus dilationem petentis, manutentionem Joanni Paulo Informanti dandam esse, responsum fuit.

Et justà sanè ratione, nam præterquam quod de validitate Sententiæ prædicti R. P. D. de Signoribus dubitandum valdè occurrebat, tum quia modernus Rei conventi Defensor legitimus Procuræ Mandatum exhibere neglexit, & dictus Judex non obstante oppositione illius defectus, & speciali protestatione ad hunc effectum emissa, ad expeditionem causæ processit, contra expressam censuram Apostolicarum Constitutionum, quas refert *Vestr. in prax. lib. 5. cap. 13. num. 3. Vant. de nullit. tit. ex defect. mandat. num. 117. & seqq. Constant. ad stat. Urb. annot. 57. num. 145. & seq. & Rot. cor. Merlino decis. 54. num. 2.* tum etiam quia omissa pariter fuit præstatio juramenti calumniæ, de qua solemniter à Colligante fuerat oppositum, ut ex *Text. in l. prima Cod. de Jur. juran. propr. calum. & cap. primo de juran. calum. in 6. sustinent Vant. de nullit. & defect. process. num. 29. Marant. de Ordin. Judic. par. 2. tit. de Juram. calum. num. 1. & seq. & Rot. cor. Caval. dec. 349. num. 1. & decis. 414. num. 2.* Tum demum quia eundem Judicem, congrua Actoris Defensione haudquaquam curata, & opportuno tempore ad eam parandam nondum elapso ad promulgationem dictæ Sententiæ prioris A. C. revocatoria precipitanter devenisse asserbatur, ut in proposito observant *Barol. in l. prolatam numer. 10. Cod. de Sent. interl. om. Jud.*

Gratian. discept. for. cap. 153. num. 2. Rot. cor. Caval. decis. 135. num. 1. cor. Duno. Sen. dec. 261. num. 10. & cor. Caprar. dec. 465. num. 19.

Quod attinet ad ejusdem prætremi Judicati injustitiam, ea utique in discrimen revocari posse minimè videbatur, inspecto Instrumento erectionis controversæ Capellaniæ, in quo clausula constituti favore ipsius Rectoris explicitè apposta legebatur; cum autem nec legalitas dicti Instrumenti, minusque qualitas moderni Capellani in Joanne Paulo Sacchio impugnari valeret, consequens erat, manutentionem in possessione Bonorum præ Dote ipsius Capellaniæ assignatorum Julio Cæsari omninò injustè in dicta Sententia concessam fuisse, vigore præfatæ Clausulæ constituti memorato Sacchio in possessione Capellaniæ actualiter existenti ad formam prioris Sententiæ A. C. eadem manutentio debebatur ad *Text. in l. quod meo in princip. ff. de acquir. possess. Tiraquell. de constit. limit. 1. n. 23. Mart. de claus. par. 1. claus. 20. num. 4. Ridolphin. in prax. part. 2. cap. 12. num. 202. Adden. ad Gregor. dec. 437. n. 6. & Rot. cor. Buratt. dec. 887. num. 3.*

Nec ad se diutius confovendum in retentione præfatorum Bonorum quidquam prodesse poterat Reo convento de illegalitate Instrumenti dictæ erectionis excipere, & sub obtentu, quod in Archivio Civitatis S. Angeli in Vado non fuerit repertum; eoque minùs asserere, quod recensitæ Capellaniæ fundatio nequaquam sustineatur, ex quo præventivè dd. Angelus, & Francisca aliud Beneficium sub denominatione Prioratus, & cum reservatione Jurispatronatus favore cujusdam Andree Falaschi, ejusque familie super eisdem Bonis instituerint, nec exinde ad novam Capellaniæ erectionem ulatenus devenire valuerint ex deductis per *Rot. in Assen. Prioratus super pertinentia 11. Junii 1708. §. Sed ex facto, & seq. cor. bo. me. Lancetta.*

Respectu enim prioris objecti partis occurrebat responsio, quod cum d. Instrumentum in Terra Mercatelli juxta Notarii rogatum fuerit extensum, in Archivio prædicti Loci illius exemplar asservari censendum erat, nec ex ipsius perquisitione in alio diverso Archivio S. Angeli in Vado, ulla legitima trahi poterat, consequentia negativam illius existentiam evincens, maxime verò quia de Sacchius à die propriæ institutionis Missarum celebrationi in d. secunda erectione injunctæ ad hæc usque tempora satisfecit, eandemque Ordinarius occasione visitationis d. Capellaniæ solemniter approbavit, quæ quidem tum Rectoris, tum Ordinarii observantia veritatem de Instrumentis optime comprobabat, & contrariam quamcumque exceptionem penitus excludebat, ad tradita per *Rot. in Mehevitanæ Bajulivatus 11. Martii 1718. §. fin. cor. Reverendissimo Crispo.*

Alterà verò ejusdem objecti pars, præter enunciata observantiam recessum à priori actu suapte natura præ se ferentem, submovebatur ulterius tum ex eo, quod cum ante posteriorem Capellaniæ fundationem antecessens asserita Prioratus erectio, & præsertim, quoad reservationem dicti Jurispatronatus ex Sententia Curie Episcopalis Urbanien. penitus è medio sublata fuerit, iidem Angelus, & Francisca, cessante quolibet alieno præjudicio ad novam Capellaniæ fundationem

mentissimum Card. Petra in Comment ad Constitut. 12. Innoc. III. sect. prima. sub num. 15. & plur. seqq.

7. Objectum cessabat ex facto, dum ne quaquam probata dici valuit als. qualitas militaris in dicto Carolo Oggero; qui erat actu Canonicus Collegiatae Huenfis, & suasionibus, & blanditiis Annæ Viduæ fuit traductus Leodium, ut sub ficta specie Militis Matrimonium coram Parocho Fortalitii contraheret ad evitandum veri, & proprii Parochi interessentiam, quod directè præ se ferens elusionem Conciliaris dispositionis, apertam Matrimonii nullitatem inducit juxtà firmata per *Pignat. consult. can. 79. num. 3. & sequen. Tom. 5. Rebel. de oblig. instit. part. 2. lib. 2. part. 8 n. 6. Barbof. de Offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 32. sub. num. 153. cum aliis in dicta Romana Matrimonii 3. Julii, & 11. Decembris 1719. coram me.*

8. Et quidem qualitas militaris dicti Caroli, quæ ex informibus Testibus nuper, & pendente lite expiscatis, nequaquam resurgere valet juxtà passim firmata per *Rot. & signantè cor. Coicin. dec. 1176. num. 5. & cor. Emerix Jun. dec. 40. num. 7. cor. Card. Caprara dec. 676. num. 10. & cor. Eminentiss. Falconerio dec. 4. num. 8. tit. de locat. maxime quia duo ex iis sunt Consanguinei dictæ Annæ atque ex istius confessione rem totam initio composuerunt, atque ideò potiorum jure rejiciendi sunt, ut admonet *Rot. dec. 40. n. 8. cor. Ansaldo. dec. 44. sub. num. 15. tit. de Miscellan. cor. Eminentiss. Falconerio, & in Syracusana Prapositione 3. Decemb. 1731. §. Nullatenus cor. R. P. D. meo Rezzonico.**

9. Nullo pariter modo probata dici potest ex attestazione tunc edita à D. Colson secundo Locumtenente, quæ ad complacendum dumtaxat Annæ, atque Ruitz, & Jamart ejus Consanguineis facta dignoscitur, nedum quia ab eodem fuit postmodum solemniter retractata, sed, & validius quia hoc ipsum apertè suadent omnes circumstantiæ efficaciter deductæ tum ex eo quod non constat de facultate dicti Colson cooprandi Milites absque permissione Supremi Officialis Com. de Linden. ad quem effectum eadem Anna judicialiter asseruit de Co de Linden. talem dedisse facultatem, quando in obsequium veritatis idem Co. de Linden. apertè declaravit, d. Carolum Oggerum neque ab ipso, neque de ejus ordine fuisse unquam inter Milites adscriptum; Tum ex eo quod d. Colson in sua prima attestazione asseruerit, inter Milites cooprasse Carolum usque à die 21. Martii 1687. quando ex opposito nedum constat eundem Carolum usque ad diem celebrati Matrimonii incubuisse residentiæ Canonicali, ac etiam ex post, sed insuper nunquam habitum & Insignia Militaria gestasse, nullum unquam obtinuisse stipendium, nunquamve in matricula, seu Cathalogo Militum fuisse descriptum; in quibus circumstantiis quemadmodum exclusa remanet als. qualitas Militaris prout ex sola non descriptione in matricula, & inter stipendiatos, deposuerunt plures Supremi Officiales Regis Christianissimi, & consentaneè docet *Ulpianus in leg. ex eo tempore 43. ff. de Militar. Testam. ibique Glos. verb. electi cum aliis penès Tull. Crispolt. cas. Milit. 46. num. 26. & sub num. 31. & seq. Ità, & insubsistens de se detegitur prima attestatio d. Col-*

son, merito subindè retractata, atque necessario concludendum est omnia conficta fuisse ad elusionem Conciliaris dispositionis.

Quia sanè subsistente nullitate Matrimonii, quod ex quibuscumque successivis actibus validari nequivit sine novo utriusque Conjugis consensu coram vero Parocho præstito ad firmata per *Navar. conf. 12. n. 38. conf. 14. n. 1. & 7. tit. de Sponsal. vol. 4. Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 35. num. 2. Castropal. Oper. Moral. part. 5. tract. 28. de Sponsal. & Matrim. disp. 3. punct. 7. §. 2. num. 1. magis obesse nequivit, quod res hodie præcisè non sit de fœdere Matrimonii, sed de eo potius quærat ad effectum legitimitatis Proles, in quibus terminis satis sit status bonæ fidei respectu alterutrius ex Conjugibus, ad hoc ut Proles legitima censeatur, quamvis Matrimonium ex post nullum declaretur juxtà *Text. in cap. cum inter 2. & cap. ex tenore 14. qui filii sint legitimi, ubi Glos. & Canonista, Lucidor. de illegit. cap. 2. num. 2. & seqq. Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 33. num. 46. Rot. post secundum vol. consil. Farinacc. dec. 534. num. 3. & seqq. cor. Caval. dec. 10. num. 3. & 5. cor. Caprara dec. 499. num. 36. & cor. Eminentissimo Falconerio dec. 7. num. 5. & seqq. tit. de Ben. f.**

Bona enim fides quæ allegabilis non est respectu Caroli scientis se Militiæ tantum Clericali adscriptum, & servitio tantum Canonicali mancipatum, verificari neque potest respectu Annæ, quæ optimè noverat statum Caroli usque ad discessum erga Leodium Canonici in Statu Clericali inservientis, simulque agnoverat necessitatem facultatis Supremi Officialis Co. de Linden. pro cooprandi Carolo inter Milites, dum eadem facta fuit expeditionem ad eum pridè factam; itaut si nulla expectata, aut habita licentia à dicto Co. de Linden. eadem Anna cum Carolo ab Oppido Huen. Leodium se contulit, ubi coram Testibus Consanguineis nullis præmissis denunciationibus, nullaque servata solemnitate sub emendicata fide, quod jam Carolus fuerit usque à mense Martii inter Milites coopatus, Matrimonium contraxit in publica Taberna cum Juvene Canonicali dignitate actualiter insignito, vanum sit allegare bonam fidem, cum omnia conspirent in solam elusionem Conciliaris dispositionis, in quibus terminis sola denunciationum, aliarumque solemnitarum ommissio, malam fidem, & dolum præ se ferunt ex cumulatis penès *Barbof. vot. decis. disput. 2. n. 19. lib. 1. De Justis de dispens. Matrim. lib. 1. cap. 4. n. 249. Capon. disc. for. 23. sub. n. 23. Tom. 14. nec locum habere valent ea, quæ dicuntur de Matrimonio putativo, ut declarant Jo. Andr. in d. cap. ex tenore sub. num. 5. qui filii sint legit. Gabriel. Com. conclus. lib. 6. de legitimat. concl. 4. num. 17. Gratian. discept. for. cap. 83. num. 23. Garz. de Benefic. part. 7. cap. 2. n. 31. Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 42. num. 1.*

Et ità utraque Parte acriter informante decisum fuit.

R. P. D.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

AMPURIEN. DECIMARUM SUPER BONO JURE.

Veneris 26. Januarii 1731.

ARGUMENTUM.

Episcopus Ampuriensis in sua Diœcesi est Decimator. Universalis pertinentia Territoriis ad hunc effectum probatur ex solo Catastro. Legalis reputatur Scriptura extracta citatâ Parte ex Libris, seu Protocolis Capituli.

SUMMARIUM.

1. Episcopus Ampuriensis est Decimator universalis suæ Diœcesis.
2. Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro.
3. Legalis dicitur Scriptura existens in antiquo Protocollo Capituli, & citatâ parte extracta.
4. Prædium contineri in Territorio decimabili probatur ex fide Testium scientia causam reddentium.
5. Parochus non habet assistentiam Juris decimandi in alieno Territorio.
6. Res judicata pacificè observata probat assistentiam Juris decimandi.
7. Testes contra instrumenta non probant.
8. Consuetudo non extenditur de loco ad locum.

DECISIO XVIII.

DUM Antonius Tharas Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis Ampuriens. pro consecutione medietatis Decimarum sibi debitæ ex bonis situatis intra Diœcesim Ampuriensem in territoriis *Horria Manna, & Horria Piccina* jam jam erat executurus Mandatum obtentum ab Ordinario Turritano adversus nonnullos Agricolas Oppidi *de Osilo* dicti Ordinarii subditos, qui seminaverant prædia existentia in prædictis Territoriis, quique ad proprios lares reversi, decimarum medietatem eidem Canonico minime persolverant, comparuit in judicio ad impediendam mandati executionem Antonius Franciscus Serra Plebanus præfati Oppidi de *Osilo* prætendendo, quod jus decimandi in enunciatis Territoriis ad se in totum spectaret.

Hinc discussa causa Ordinarius Turritanus pronuntiavit Sententiam favorabilem Canonico Pœnitentiario declarans supradicta Territoria pertinere ad Præbendam sui Canoniciatus, & medietatem Decimarum illi persolvendam esse ab Agricolis de Oppido *Osilensi*, quoties isti, bona posita in locis de *Horria Manna, & Hor-*

ria Piccina seminassent, atque insuper condemnans Plebanum de *Osilo* ad restitutionem Decimarum ab eo perceptarum, sed devoluta controversia per viam appellationis ad A. C. supervenit hujus judicatum, in quo unice concessa fuit manuentio favore Plebani, reservatis juri- bus utriusque Partis in petitorio.

Interposita verò ab hujusmodi judicato ulteriori appellatione ex parte Canonici, & commissa causæ cognitione nostro Sac. Auditorio cum facultate manutenendi quem de Jure, fuerunt de ordine ejusdem Tribunalis à me, cui commissio fuerat directâ, subscripta duo dubia ad hoc, ut simul & semel cognosceretur, cui nam ex litigantibus assisteret bonum Jus, & cui nam etiam ex illis danda esset manuentio: Quamobrem cum hodie DD. meos super congruis dubiis consuluerim mihi, quoad illud concernens bonum Jus, ii responderunt pro informante, nempe *constare de bono jure Canonici Antonii.*

Ratio autem resolutionis fundabatur in Sententia Delegati Apostolici promulgata de anno 1534. in qua contradicente Episcopo Ampuriensi in ejus Diœcesi originario Decimatore universali; ad *Text. in cap. Quoniam 8. de Decimis, Rot. in Ferrariens. Decimarum 10. Decembris 1717. §. Validitas coram bo. me. Foscaro;* definitum fuerat decimas ex prædiis dictorum Oppidorum de *Horria Manna, & Horria Piccina* spectare ad Canonicum Pœnitentiarium; dum enim d. Sententia transitum fecerat in rem judicatam, subsequēbatur ad ejus tramites præsentem controversiam esse determinandam ex notissimis juris principiis.

Et quidem minimè attenda exceptione, quod nonnulla Territoria decimatoria, videlicet *Eli- que Tirriaque, Furcaditos, Quercos Lados* non comprehenderentur intra fines supradictorum Oppidorum; eo quia tum ex prædicta Sententia, tum ex relatione Officialium Regis facta usque de anno 1662. tum denique ex Catastro Capituli, satis superque convincebatur, controversa Territoria contineri intra fines mox enunciatis, quando careròquin pro hujusmodi effectu, etiam solum Catastrum attendi potest ex firmatis à *Rota in Aurien. Benefic. de Serboii super fructibus 7. Febru. 1729. §. Gradum profecto cor. R. P. D. meo Crescentio.*

Quæ magis procedere dicebant DD. ex quo prædicta documenta exhibita, & citatâ parte compulsata non credebatur subjacere posse defectui illegalitatis, stante quod constabat de eorundem præexistentia in Protocolis antiquis ac benè ordinatis nec non sub diligenti custodia Capituli asservatis, in quibus circumstantiis scripturæ vitio illegalitatis minus rectè notabantur, *Rot. in Vicen. Parochialis de Aqualata 1. Julii 1712. §. Perperam coram Reverendissimo Crispo.*

Potissimum advertendo, quod prædicta Territoria cadentia sub Jure decimandi probabantur contenta intra fines de *Horria Manna & Horria Piccina* ex depositione quoque decem, & octo Testium optimam causam eorum scientiæ exponentium, quia nempe aliqui fuerant Collectores Decimarum, & aliqui vel utilis Domini fundorum, vel illorum Agricolarum, ut propterea omnibus simul junctis convinceret super hac re in-

F ij tervenire

tervenire ple.iffimam probationem, *Rot. coram Anfaldo dec. 78. num. 7.*

Constabilita itaque pertinentia decimarum favore Canonici, inanis dignoscebatur præten-
sio juris assistentiæ, quæ pro se habere affere-
bat Plebanus de Ofilo; quoniam si non erat hæc
Plebana in Diocesi Ampuriensi, & quæstio non
versabatur super medietate decimarum intra li-
mites ejusdem Plebanæ percipiendarum, pro-
fectò dijudicabatur juris assistentiam haud esse
allegabilem à Plebano juxta firmata à *Rot. decif.*
402. n. 5. cor. Buratto, & dec. 361. num. 4 par.
1. recen. Sed è converso benè quidè illam mi-
litare pro Canonico Pœnitentiario ex vi anti-
quissimæ rei judicatæ, ipsum legitimum possesso-
rem decimarum canonizantis *Rot. coram Duran.*
decif. 215. num. 5. & coram Seraphin. decif. 18.
num. 3. & coram Ludovif. decif. 249. num. 2.

Quin prædictis obstare posse crederetur quæ-
dam Sententia lata favore Plebani de Anno
1710. citato solo promotore Fiscali Curia Am-
purien. in qua eidem Plebano concedebatur ma-
nutentio in exactiõne decimarum à Territorio
de *Quercos Lados*, posito intra fines sæpedito-
rum Oppidorum. Siquidem advertebant DD.
quod in hujusmodi Sententia non fuerat auditus
Canonicus Pœnitentiarius, & in ea unice actum
fuerat in possessorio cum Episcopo, qui ex præ-
citate judicato Anni 1534. nullum jus habebat
super perceptione decimarum ex Territoriis de
Horria Manna, & de Horria Piccina: Ultra-
quamquod valdè dubitabatur an illa quæstio ca-
deret super decimis prædialibus, de quibus mo-
dò erat controversia, cum potiùs videretur tunc
Episcopum, uti decimatorem universalem egisse
de solis decimis personalibus, alias nimis exor-
bitans fuisset prætenfio Episcopi per rem judi-
catam exclusi à consecutione decimarum præ-
dialium.

Neque pariter habendam esse rationem dice-
batur de Testibus à Plebano adductis, quia præ-
terquamquod ii confundebant decimas perso-
nales cum prædialibus, non solum ex eorum
dictis resultabat contrarietas publicis, & antiquis
documentis *Rot. decif. 123. num. 42. post Con-*
stant. ad Statut. Urbis, verum etiam colligeba-
tur, depositiones fuisse præcogitatas, quod faci-
le in personis idiotis, ac rusticis contingere
poterat, signanter quotiès omnes Testes erant
de Parochia ipsius Plebani, & illorum attestatio
secum ferens ampliacionem proprii Territorii
7 tendebat ad eorum commodum, quo casu Testes
nullum gradum probationis constituere ex vul-
gatis regulis cuicumque innoscebat.

Sed bonum Jus Canonici quoad medietatem
exactiõnis decimarum prædialium ex Territo-
riis supra enunciatis, putabatur à PP. suffraganti-
bus mirificè confirmari ab observantia, de qua
plures Testes, tamquam decimarum collectores,
& alij, uti Domini prædiorum testimonium
præbebant de facto proprio per longissimi tem-
poris spatium triginta, vel quadraginta anno-
rum, imò ulterius iidem quoque affirmabant de
8 auditu ab antiquissimo tempore; quam sanè
consuetudinem concludebatur insuper in nihilo
debilitari posse ab altera consuetudine à Plebano
allegata, dum ista consuetudo, ubi etiam illa
subsisteret, respiciebat Parochos diversæ Diocæ-
sis Turritanæ, & sic nequibat extendi ad loca

Diocæsis Ampuriensis *Card. de Luc. de Benef.*
disc. 30. num. 12. Rot. decif. 217. num. 18. part.
17. rec.

Fortiùs, quia licet duo, vel Tres ex Testibus
Plebani deponerent de simili consuetudine in
Territoriis de *Horria Manna, & Horria Piccina*,
vis istorum Testium statim tollebat, tùm ex su-
pra deductis §. *Nec pariter*, tùm ex eo, quod
Joannes Franciscus Lugnia Canonicus Turrita-
nus, & priùs plebanus de Ofilo, unus ex Testi-
bus adductis à moderno Plebano, testabatur,
Parochum de Ofilo non exigere medietatem ab
Ofiliensibus colentibus agros in Diocesi Ampu-
riensi, sed eas exigere ab Agriculis Diocæsis Am-
purien. qui colebant prædia Territorii de Ofilo;
dum hinc sequebatur, neque ipsum Plebanum
conqueri posse, si vice versa Ofilenses, qui cole-
bant prædia in Territoriis de *Horria Manna, &*
Horria Piccina positis in Diocesi Ampurien. te-
nebantur præstare medietatem decimarum Ca-
nonico Antonio Pœnitentiario, cui ex re judi-
cata, juncta illius continuata observantia, com-
petebat jus percipiendi medietatem decimarum
prædialium, ex omnibus Territoriis situatis in-
tra fines prædictorum prædiorum.

Et ita Canonico tantum informante, & Ple-
bano sæpius vocato ad Jura sua deducenda non
comparente resolutum fuit.

R. P. D. REZZONICO

E A D E M.

Veneris 8. Maii 1733.

A R G U M E N T U M.

Habetur in præcedenti Decisione quæ
confirmatur.

S U M M A R I U M.

- 1 *Res judicata pro veritate habetur.*
- 2 *Episcopus Ampuriensis est Decimator sua Diocæsis.*
- 3 *Res judicata probat pertinentiam juris Decimandi.*
- 4 *Parochus non habet jus Decimandi extra proprium Territorium.*
- 5 *Nec declinare valet jus Decimandi per rem judicatam alteri quasitum.*
- 6 *Pertinentiam territorialem probat Sententia per Judicem delegatum citatâ parte extracta ab Archivio Capituli.*
- 7 *Præsertim si agatur de Sententia antiqua & observata.*
- 8 *Fortiùs junctis aliis Sententiis, quamvis latis à Judicibus Laicis.*
- 9 *Et tenore Catastri asservati in Archivio Capituli.*
- 10 *Probationes prædictæ simul junctæ probant*

- II *bant prædium controversum contineri intra fines Territorii decimabilis.*
- I 1 *Prædia contermina præsumuntur de iisdem pertinentiis.*
- I 2 *Etiamsi ab incolis diversæ Diocæsis possideantur.*
- I 3 *Consuetudo non suffragatur nisi probetur in casu particulari.*
- I 4 *Decima personales debentur Ecclesie in qua quis recipit Sacramenta.*
- I 5 *Consuetudo circa Decimas personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas.*
- I 6 *Testes contra Instrumenta non probant.*

DECISIO XIX.

IN Contumaciam Francisci Serræ Plebani Op-
pidi Ofili Diocæsis Turritanæ, sub die 26.
Januarii 1731. resolutum fuerat constare de bo-
no Jure Antonii Taras Canonici Pœnitentiarii
Ecclesiæ Cathedralis Ampuriensis pro consecutione
medietatis Decimarum ex bonis sitis in Ter-
ritorio de *Horria Manna, & Horria Piccina* po-
sitis in Diocesi Ampuriensi, rejectis prætenfio-
nibus dicti Plebani Ofiliensis juxta *Decisionem*
dicta die, & anno editam coram bon. mem. R. P.
D. de Gamaches, immatura morte nuper è vivis
erepto; subrogatus autem in hac Causa dicto
Emeritissimo Collegæ ad instantiam dicti Cano-
nici Pœnitentiarii, proposui in hodierna Au-
dientia Dubium; *An sit standum, vel recedendum*
à decifis, responsumque habui in *decifis*.

Pro exactiõne siquidem controversarum Deci-
marum super bonis existentibus in dictis Terri-
toriis, intentio præfati Antonii Canonici Pœni-
tentiarii plenissimè fundari denuò visa fuit ex an-
tiqua Sententia contradicente Episcopo Ampu-
riensi emanata de anno 1534. juxta quam decla-
ratum fuit jus exigendi Decimas in dd. Territo-
riis de *Horria Manna, & Horria Piccina* compe-
tere Canonico Pœnitentiario Ampurien. Cum
enim ex hac solemnè definitiõne certissimè emer-
gat, quod controversum Jus exigendi Decimas
sit annexum Præbendæ Pœnitentiariæ per dictum
Canonicum possessæ, & cadat super Territoriis
existentibus in Diocesi Ampuriensi, utique re-
jecto Episcopo super Decimis suæ Diocæsis citrà
dubitacionem legitimo Contradictore quoad Jus
exigendi controversas Decimas, sublata dici
debet quælibet controversia, cum dicta Senten-
tia jam à binis sæculis in Judicatum transacta fa-
ciat statum contra alios idem Jus sic canoniza-
tum impugnare prætendentes, & pro ipsa veri-
tate haberi debeat *leg. Res Judicata ff. de Regul.*
Jur. Rota in Cracovien. Plebania 11. Junii 1717.
§. Nec è conspectu coram bon. mem. Cerro, & in
Romana Emolumentorum Parochialium 9. Decem-
bris 1718. §. Nitebatur coram bon. mem. Lan-
cetta.

Maximè quia huic antiquæ Sententiæ robur
addit diutissima observantia, juxta quam constat
decimas à controversis Territoriis fuisse semper
perceptas à Canonicis Pœnitentiariis Ecclesiæ

Cathedralis Ampuriensis, & fuisse habitas uti
translatas in Dotem Præbendæ ejusdem Canonica-
tus Pœnitentiarii; posita quippè executione
dictæ antiquæ Sententiæ à dicto anno 1534. ab
omnibus semper observatæ, & quidem sciente,
& patiente Episcopo, qui ex Juris dispositione
Jus originariè poterat allegare super controversis
Decimis tamquam universalis Decimator juxta
Text. in cap. Cum contingat cap. Cum in tua, &
cap. quoniam de Decimis, certius urget vinculum
rei Judicatæ, nec non ratio canonizandi boni
Juris favore Canonici Pœnitentiarii ad firmata
per *Rot. coram Seraphin. decif. 334. num. primo*
coram Pentinger. dec. 50. num. 19. in Rec. decif.
11. num. 4. part. 10. dec. 104. num. 4. part. 19.
& in Thelesina Congrua 18. Junii 1731. §. Quan-
doquidem, & §. Et in his coram me.

Rejecta qualibet Juris assistentia sui favore ex-
citata per dictum Plebanum de Ofilo. Cum enim
præfens quæstio verificari non potuerit super me-
diate Decimarum percipiendarum intra Limi-
tes dictæ Plebanæ non existentis in Diocesi Am-
purienfi, utique favore dicti Plebani nulla erat
allegabilis Juris assistentia ad *Text. in cap. Cum*
sin. 18. de Decimis Fagnan. in cap. Contingat
num. 2. & 3. eod. tit. Rot. coram Seraphin. decif.
802. num. 5. decif. 1404. num. 3. coram Buratt.
decif. 402. num. 5. in Rec. dec. 261. num. 4. part.
prima, & sic nullatenus declinari poterat à Jure
favore Canonici Pœnitentiarii per rem Judica-
tam constabilito *Rot. coram Duran. decif. 215.*
num. 5. coram Seraphin. dec. 18. num. 3. coram
Ludovif. decif. 249. num. 2. & probat Decifio,
que confirmatur 26. Januarii 1731. §. Constabilita
coram bon. mem. de Gamaches.

Abfque eo quòd attendi promeruerint excep-
tiones ad impetrandam novam Audientiam pro-
motæ, sive quia dicta Sententia non sit in forma
probanti, sive quia destituta sit actis judicialibus,
sub quibus emanavit: Constitit enim dictam
Sententiam, una cum aliis Juribus fuisse judi-
cialitè extractam ab Archivio Capituli Ampu-
riensis per Judicem à Vicario Generali Turritano
delegatum, qui etiam specificè retulit super le-
galitate Librorum, & Scripturarum, unde in
his terminis nullatenus erat audienda exceptio
assertæ illegalitatis, ut firmat *Rot. coram Cerro*
decif. 26. num. 20. & seq. decif. 131. num. 40.
cum tribus seqq. & dec. 116. num. 8. Cumque
res sit de Sententia duobus ab hinc sæculis edita,
& per hoc tempus semper observata, citrà diffi-
cultatem plenam constituit probationem etiam
finè actorum exhibitione, ut docet eadem Rot.
coram Cerro decif. 836. num. 7. coram Gregor.
decif. 531. num. 8. coram bon. mem. Molin. dec.
461. num. 11. & seq. & in Rec. dec. 353. num.
69 part. 5.

Minusque attendi promeruit, quod Tenimenta
nuncupata *Eliques, Tirriaque, Furcaditas, Quercos*
Lados, aliaque, super quibus cadit controversum
Jus exigendi Decimas, verè non contineantur
intra fines de *Horria Manna, & Piccina*; Etenim
ultrà litteram præfata Sententiæ anni 1534. non
obscurè enunciantis extensioem tenimentorum,
juxta quam Canonico Pœnitentiario debira erat
portio fructuum, concurrat etiam relatio, sive
Sententia per Regios Officiales edita de anno
1562. super recognitione Confinium, & speci-
fica subjectione Tenimentorum controversorum
intra

intra Limites Præbendæ Pœnitentiariæ, quàm hodiè tuetur Canonicus Tarras, posthabitis præ-tensionibus eo tempore excitatis per Incolas Op-pidorum Nului, & Claramontis, impugnantes, quod eorum Prædia sita reperirentur in dictis Territoriis, quæ Sententia, siue relatio in linea facti, & probationis maximè venit attendenda ex firmatis per Rot. coram Emerix Jun. decis. 1195. num. 3. decis. 1271. num. 3. in Avenionen. Manuentionis super prædio della Garuffa 28. Fe-bruarii 1708. §. Parum coram clar. mem. Card. Scotto, & in Aurien. Beneficii de Serboy super Fruilibus 7. Februarii 1729. §. Veritas coram R. P. D. meo Crescentio.

Et rursus ultra depositiones Testium de pro-pria scientia deponentium, & ultra observan-tiam exactionis, concurrunt Catastrum asseruatim in Archivio Capituli dictæ Ecclesiæ Cathedralis Ampuriens. ubi inter cæteras Præbendas legitur illa Pœnitentiaria cum assignatione Decimarum super controversis tenimentis, quod pariter non leve præbet veritatis Testimonium, ad firmata per Rot. in dicta Aurien. Beneficii de Serboy su-per Fruilibus 7. Februarii 1729. §. Gradum coram R. P. D. Crescentio, & in Civitatis Plebis Deci-marum 9. Februarii 1722. §. Potissimè coram bon. mem. Lancetta; Simulque juncta hæc documenta citrà dubium plenam constituunt probationem, quod controversa Tenimenta contineantur intrâ fines Territorii Decimabilis. Bero conf. 20. n. 3. & seq. vol. primo Card. de Luc. de Decim. disc. 5. num. 14. Rot. in Rec. dec. 497. num. 5. part. 4. tom. primo decis. 437. num. 24. part. 18. co-ram Ansaldo. dec. 78. num. 7. & probat decisio, quæ confirmatur 16. Januarii 1731. §. Et quidem cum duobus seqq. coram bon. mem. de Gamaches.

Qua stante situatione, & respectiva compræ-hensione intra Limites Tenimentorum Decima-bilium de Horria Manra, & Horria Piccina, pa-tens redditur controversa etiam Territoria esse obnoxia solutioni Decimarum favore dicti Ca-nonici Pœnitentiarii tuentis Jura suæ præbendæ Amputiensis, cum præsumantur ejusdem naturæ, & qualitatis Ruin. conf. 50. num. 13. & seq. lib. primo, Rot. in Rec. dec. 508. num. primo part. prima decis. 79. num. 10. & 11. decis. 262. num. 8. part. 5. decis. 124. num. 12. part. 6. coram Ot-thobon. decis. 62. num. 11. & seq. Etiam si ab In-colis diversæ Diœcesis possideantur ad notata per Abbat. in cap. Quoniam num. 2. & 3. de Decim. Valenzuol. conf. 26. num. 5. lib. primo, Monet. de Decim. cap. 7. num. 16. & 17. Rot. coram Bich dec. 48. num. 2. cum aliis in Ferrariens. De-cimarum quoad Traghetum 14. Martii 1727. §. Quod verò coram bon. mem. Cornelio.

Neque in hac re alicujus ponderis visa fuit aliàs allegata consuetudo vicens in Diœcesi Turrinana, quod Osilenses colentes Terrena in Circumdario Sassaritano, & alia circumvicina ejusdem Diœcesis, integrè solvant Decimas Ple-bano de Ofilo, & respectivè Sassaritani colentes Terrena posita in Parochia de Ofilo integrè sol-vant Decimas Plebano Sassaritano; quandoqui-dem hujusmodi asserta consuetudo, quæ cætero-quin justificata nullatenus dici poterat ex infor-mibus Testibus obnoxiiis exceptionibus ponde-ratis in Decisione, quæ revidetur §. Neque pari-ter, quatenus etiam præ verificata habenda foret, arctare ad summum posset Plebanos Diœcesis

Turitanæ ad servandam dictam Decimarum perceptionem, sed minimè allegabilis esset con-tra Canonicum Pœnitentiarum Ampuriens. qui tamquam degens in aliena Diœcesi, ligari nul-latenus valet à privata consuetudine Parocho-rum alterius distinctæ Diœcesis, semperque ra-tione Territorii exigit medietatem controverfa-rum Decimarum uti annexam Præbendæ Pœni-tentiariæ; Consuetudo quippè numquam effi-cax reputatur nisi probata plenè dignoscatur in suis casibus particularibus Cravetti. conf. 96. num. 4. Rot. divers. dec. 422. num. 20. part. pri-ma, in Rec. dec. 157. num. 31. part. 6. coram Priol. decis. 379. in fin. coram Emerix Jun. dec. 1206. num. 13. & coram Eminentissimo Falcone-rio dec. 6. num. 13. tit. de stat. exclus. fæmin.

Maxime dum contrariæ probationes adductæ per Parochum Osilensem verè sunt conciliabiles quoad Decimas personales, numquam præten-sas à Canonico Pœnitentiarum, & quæ verè de-bentur Ecclesiæ, in qua quis recipit Sacramenta, ut notat Gutierrez præf. quest. lib. 1. quest. 27. n. 8. Basil. à Ponte Tract. de Matrim. lib. 5. cap. 13. §. 3. num. 9. Salvis remanentibus Decimis Prædia-libus ex antiquissima observantia, & inconcussis titulis præ medietate debitis Præbendæ Pœnitentiariæ ad Text in cap. In præsentia de Probat. leg. Neque natales C. eodem tit. Rocc. Disput. Jur. cap. 3. num. 48. Rot. coram Ludovis. dec. 353. num. 2. coram Emerix Jun. decis. 104. num. 7. & in Civitatis Plebis Decimarum 9. Februarii 1722. §. Quidquam coram bon. mem. Lancetta.

His que ita subsistentibus præ parte Parochi Osilensis, derelicta qualibet meritorum discussio-ne, frustra hodiè promotâ fuit instantia præ sub-delegatione Judicis in partibus ad effectum elevandi Mappam super designatione Confinium Præbendæ Pœnitentiariæ, ac præ examine alio-rum Testium. Cum enim de quantitate, & compræ-hensione Tenimentorum abundè constet ex recentis Sententiis anni 1534. & 1562. nec non ex Catastro Capituli Ampuriens. ac depo-sitionibus plurium Testium formiter examinato-rum coram Ordinario Turritano, ac diuturna observantia, novæ probationes nuper exhibitæ mediante iterato examine aliorum Testium tam-quam de directo contrariæ dictis antiquis Sen-tentiis, ac clarissimis documentis, imò ipsis ma-teriis jam semel probatis, non erant recipiendæ ex firmatis per Rot. in Rec. decis. 9. num. 7. part. 12. decis. 56. num. 10. & seq. part. 15. decis. 224. num. 5. & 382. num. 12. part. 16. coram bon. mem. Molines decis. 940. num. 5. Cum in his circumstantiis petitio hujusmodi semper sit suspecta de calumnia, ut ponderat eadem Rot. coram Eminentissimo Falconerio dec. 6. num. 3. & 4. tit. de probat. ubi concordantes.

Et ita informante Antonio Taras Canonico Pœnitentiarum Ecclesiæ Cathedralis Ampuriens. Parocho verò de Ofilo, ut supra dilationem pe-tente resolutum fuit.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DONATIONIS.

Lunæ 20. Aprilis 1733.

ARGUMENTUM.

Firmatur donationem ex causa matri-monii non continere vocationem filiorum Donatarii nisi in casu, quo fuissent Patris hæredes.

SUMMARIUM.

- 1 Donatio stipulata à Donatario pro se & hæredibus, non suffragatur filiis qualitate hæreditaria destitutis.
- 2 Vocatio filiorum Donatarii ex propria persona non admittitur ubi de illis mentio facta non legitur.
- 3 Et excluditur à stipulatione cantante pro Donatario, & hæredibus quibus-cumque.
- 4 Declaratio donationis intelligenda est compatibiliter cum præcedenti instru-mento.
- 5 Ex obligatione alendi filios Donatario imposta erui non potest illorum voca-tio ad bona donata independentè à Patre.
- 6 Mentio filiorum facta in sola promif-sione alimentorum denotat animum Donantis, illos non includendi ex per-sona propria in donatione.
- 7 Conjectura eo tunc admittuntur ad ar-guendam vocationem filiorum Donata-rii, quoties in aliqua parte donatio-nis nominati fuerint.
- 8 Secus ubi posthabita eorum nominatione donatio collata fuit in Donatarium, & hæredes quoscumque.
- 9 Causa matrimonii non immutat indo-lem donationis transitoria ad hære-des.
- 10 Donationes hujusmodi correspectivè ad dotem exposita favore solius viri re-vocari non possunt de illius consensu ob præjudicium uxoris & filiorum.
- 11 Quibus competit jus consequendi ali-menta ex fructibus bonorum donato-rum quousque duret matrimonium.
- 12 Donatio comprehendit vocationem fi-liorum Donatarii ex propria persona, quando dirigitur Titio, & filiis absque mentione qualitatis hæredi-taria.
- 13 Secus ubi collata legitur in Donata-

rium stipulantem pro se & hæredibus quibuscumque.

- 14 Onus assumendi cognomen censetur ap-positum ad solam memoriam nominis familia, non autem gratia conservan-di agnationem.
- 15 Donatario personaliter injunctum il-lius personam non egreditur.
- 16 Actus referri debet ad causam veram & præexistentem.

DECISIO XX.

Occasione Matrimonii contrahendi intè, Magdalenam Diamillam, & Dominicum Pasqua, Franciscus Pater Sponsæ constituit, & assignavit Dotem scut. 2500. certo modo solven-dam, ac Petrus Paulus de Matthæis intuitu istius Matrimonii donavit dicto Dominico ejus ex So-rore Nepoti summam, & quantitatem Doti pare-rem scut. 2500. in tot Bonis stabilibus, cum one-re dicto Dominico injuncto assumendi cogno-men de Matthæis, atque insuper se obligavit ale-re ejus vita naturali durante, tum futuros Con-juges, tum Filios ab eis nascituros, ea conven-tione adjecta, quod convivere deberent cum eo-dem Donante, quodque ipse percipere posset fructus tam Dotis, quàm Bonorum donatorum; Verùm quia non elapso anno à die contracti ma-trimonii ob domesticas dissentiones inter Partes exortas, memorati Conjuges in jus vocarunt Pe-trum Paulum ad effectum illum cogendi ad sub-ministrationem alimentorum extrâ propriam Domum, postquam hujusmodi præsentio fuit à Judice rejecta, stabilita exitit inter easdem Par-tes concordia, in qua Petrus Paulus præstito con-sensu, quod Dominicus nepos unà cum Uxore, & liberis extrâ ejus Domum vivere posset, loco bonorum stabilium in quantitate scut. 2500. ut supra donatorum, assignavit eidem Dominico præ rata scut. 2000. nonnulla Loca Montium, & residualia scut. 500 solvit in pecunia nume-rata, exposita per Dominicum quietantia etiam de omni jure, quod aut ipse, aut ejus Uxor, & filii habere possent adversus Donantem.

Ad tramites itaque hujus transactionibus se-quito Conjugum discessu è domo Petri Pauli, paulò post non adhuc facta actuali translatione dd. Locorum Montium præ rata scut. 2000. assi-gnatorum, evenit obitus Dominici, relicto post se Sancte unico Filio, qui cum pariter in pupil-lari ætate deceffisset, Magdalena proindè Mater instruxit judicium coram R. P. D. Furietto tuñc Locumtenente Eminentissimi Vicarii contra Pe-trum Paulum tam pro solutione Dotis, & Lucris, quàm pro consequitione Bonorum donatorum in integra summa scut. 2500. & licet obtinisset favorabile judicatum quoad Dotem, & lucrum, de quibus subindè satisfacta remansit, emissa per Petrum Paulum declaratione, quod respectu lu-cri intendebat se relevare super Bonis hæredita-riis Dominici, & signanter super Locis Montium in faciem ejusdem Dominici non adhuc transla-tis, contrariam tamen passa fuit Sententiam quo-ad Bona donata ex fundamento, quod reuens Magdalena se declarare hæredem Dominici do-natarii mediante persona Sanctis filii, cui ab in-
testato

testato successerat, sine hac qualitate hæreditaria desituta remanebat actione quidquam petendi vigore donationis; ad quam non nisi hæredes Dominici aspirare poterant; Interposita autem adversus hujusmodi Sententiam per succumbentem appellacione, in vim Commissionis mihi directæ dedi Dubium; *An constet de credito, & in qua summa sit relaxandum mandatum*, quod & si sub diebus 5. Decembris 1732. & 9. Februarii proximè elapsi ob paritatem suffragiorum fuerit five resolutione propositum: hodie tamen adscitis ad suffragandum quinto, & sexto ex Dominis post conluctum Turnum sedentibus prodiit responsum *Negativum*.

1 Agitur enim de donatione, ad quam devenit Petrus Paulus favore Dominici Nepotis stipulantis pro se suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque, unde eo ipso quod Magdalena non intendit agere uti hæres Donatarii, nullum per consequens creditum, nullamque actionem desume e potest ex dicta donatione, in qua solummodò hæredes ipsius Donatarii apparent comprehensi *Ruin. conf. 122. num. 3. lib. 1. Surd. decis. 322. num. 56. Rot. decis. 264. num. 17. & 18. par. 13. decis. 390. num. 2. & seq. par. 18. Recen. & ad ornatum Card. de Luc. de donat. dec. 2. num. 6. tom. 1. Quin subsistat, quod Sanctes ex persona propria, & independenter à Dominico Patre fuerit in donatione vocatus, ac propterea pro intentanda actione contra Donantem sufficiat, quod Magdalena sit hæres Sanctis ejus Filii. Nam si nec in Apoca donationis per Petrum Paulum subscripta, minusque in solempni Instrumento successivè celebrato habetur mentio de Filiis Dominici donatarii, statim excluditur, quod Sanctes remanserit ex persona propria comprehensus *Alex. conf. 14. num. 3. lib. 1. Soccin Jun. conf. 79. num. 4. lib. 2. Mant. de Tacit. lib. 13. tit. 21. num. 20. Rocc. disput. Jur. select. cap. 106. num. 3. Surd. decis. 322. num. 84. Rot. decis. 264. num. 2. par. 13. Recen. decis. 861. num. 7. & 8. coram Buratt. & ad ornatum Card. de Luc. de donat. dicta decis. 2. num. 3. idque magis confirmat expressa stipulatio facta à Donatario pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque, quæ est incompatibilis cum fideicommissaria vocatione Filiorum *Bellon. conf. 118. n. 17. Rot. decis. 703. n. 2. coram Scraphin. decis. 610. n. 30. cum seqq. coram Bich. decis. 255. n. 7. coram Otthobon. ad ornatum Card. de Luc. de donat. decis. 1. num. 15. lib. 7. tom. 1. & decis. 5. num. 7. tit. 7. de donat. coram Eminentissimo D. Card. Falconerio tom. 1.***

2 Nec vocatio filiorum erui valet, vel ex quo Petrus Paulus declaraverit facere donationem erga, & ad favorem præfati Dominici ejus Nepotis, & suorum &c. vel quia se obligaverit alere in propria Domo Sponfos, eorumque Filios. Si quidem prædicta declaratio utpote emissã postquam Petrus Paulus immediatè suprã in eodem Instrumento donaverat Dominico Nepoti pro se, suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque, non aliter intelligi, & extendi potest, quàm ad formam præcedentis stipulationis nempe suorumque Heredum, & Successorum quorumcumque ad notata per *Rot. dec. 239. num. 13. & seq. par. 14. Recen. & dec. 433. num. 20. coram Caprara*, Ex obligatione verò alendi Filios in propria Domo inferri non potest ad illorum vo-

cationem independenter à persona Patris quoad bona donata vulgata *Leg. Papinianus ff. de Minor. Rot. dec. 9. num. 12. par. 19. Recen. decis. 28. num. 38. coram Priol. & decis. 1170. num. 2. coram Emerix Jun. imò specialis mentio Filiorum facta in promissione alimentorum denotat animum Petri Pauli illos non includendi ex persona propria in donatione, cum sin minus quatenus diversa fuisset ejus voluntas, id facile potuisset exprimere, prout expressit in promissione alimentorum argumento *Text. in leg. Unica §. Sin autem Cod. de Caduc. tollen. Rot. decis. 454. n. 12. par. 19. tom. 2. Recen. decis. 1180. n. 7. coram Emerix Jun.**

3 His itaque positis nullum fundamentum constitui poterat in conjecturis per Defensores Magdalena cumulatim ad suadendam inclusionem filiorum ex persona propria, nedum quia conjecturæ tunc solum admittuntur, quando in aliqua parte donationis fuit habita mentio filiorum, eum eo casu disputari valeat, an dici debeant vocati uti condonatarii, seu potius uti hæredes Patris, ut colligitur ex *Rocc. disput. Jur. select. cap. 106. num. 40. Card. de Luc. de donat. disc. 2. num. 4. & Rot. decis. 229. num. 24. & 25. par. 12. Recen. & decis. 5. num. 4. tit. 7. de donat. coram Eminentissimo D. Card. Falconerio tom. 1. seculum verò quando, prout in hypothesi, posthabita quacumque Filiorum mentione donatio collata fuit in solum Patrem stipulantem pro se, & hæredibus quibuscumque, dum in hoc themate perspicuum redditur filios juxta expressam stipulationem diversimodè venire non posse, quàm uti hæredes Patris *Rot. decis. 164. num. 11. par. 13. Recen. decis. 861. n. 1. & decis. 24. n. 4. coram Buratt. verum etiam quia examinando propositas conjecturas istæ nullius sunt momenti.**

4 Et sanè ad arguendam vocationem filiorum Dominici ex persona propria non urget, quod donatio fuerit expleta intuitu, & contemplatione certi Matrimonii, ac correlative ad Dotem à Francisco Magdalena Filia constitutam, Causa enim matrimonii immutare non solet indolem, & naturam donationis transitoria ad hæredes, & successores quoscumque ad instar donationum propter nuptias, quæ olim præstabantur correlative ad dotem, ac contemplatione determinati Matrimonii, & nihilominus erant transitoria ad hæredes, *Leg. Si Liberis Cod. de donat. Card. de Luc. de donat. disc. 1 à num. 4. usque ad 10. Surd. decis. 322. n. 48. Rot. decis. 264. num. 3. & 4. par. 13. Recen. decis. 99. num. 3. & decis. 133. num. 13. coram Otthobon. & decis. 433. num. 21. coram Caprara. non obstante, 10 quod in similibus donationibus factis ex causa certi matrimonii, & correlative ad Dotem, & si expositæ fuerint favore solius Viri, adhuc jus quæritur Uxori, & filiis, aded ut in eorum præjudicium cum consensu tantum Viri revocari nequeant ex deductis per *Rot. d. 229. num. 2. par. 12. decis. 380. num. 1. par. 14. & decis. 271. num. 19. par. 15. recen. quia jus quod acquiratur Uxori, & filiis, est solum temporale, & secundarium consistens in uberiori sustentatione, & pinguioribus alimentis constante Matrimonio consequendis, quod cessat dissoluto Matrimonio, absque eo quod Uxor, vel filii possint ad Bona Viro donata aspirare nisi sint illius hæredes *Rocc. disput. Jur. select. dicto cap. 106.***

106. num. 7. & seq. Card. de Luc. de donat. dicta disc. 1. num. 10. & ad orna nm Cardin. de Luca de donat. decis. 2. num. 3. cum seq. & in Romana Testamenti 22. Martii 1706. §. minime relevante cor. clar. me. Card. Priolo, & in Romana Donationis 17. Martii 1727. §. Sive enim coram R. P. D. meo Alarovando Decano.

11 Prout ne quidem relavat altera conjectura ex eo desumpta, quod Petrus Paulus adoptaverit Dominicum Nepotem in Filium, eique injunxerit onus assumendi proprium cognomen ad hoc ut continuaret ejus familiam de Matthæis juxta verba donationis ibi; *E perche desidero, che la mia casa Mattei venga dal detto Domenico donatario continuata, perciò voglio, che il medesimo debba assumere il cognome mio Mattei, col quale debbasi chiamare, e farsi chiamare in ogni occasione, come se fosse mio proprio figlio, conforme tale adesso lo dichiaro, e per tale venga stimato, e reputato, al quale effetto quando vi si richieda qualche atto, d' solennità d' d, e prestè ogni mio consenso; Quandoquidè ubi etiam non obstaret jurata declaratio à Dominico donatario exarata, quod scilicet Petrus Paulus aliud in mente non habuerit, quàm injungere cognominis assumptionem, nunquam autem eundem Dominicum verè adoptare, seu arrogare in Filium, nihilominus considerando Petrum Paulum tamquam Patrem Dominici, & respectivè Avum dicti Sanctis, ex hoc inferri non possit, ut prætenditur, quod idem Sanctes fuerit ex persona propria in donatione comprehensus, sub obtentu, quod Avus præsumitur diligere non tam Filium, quàm Nepotes, & per consequens omnes æqualiter ad bona donata vocare, cum id vindicet sibi locum, quatenus donatio appareat facta ab Avo Petri, & Filiis, vel ad summum quando acceptata fuit à Patre pro se, & Filiis absque ulla mentione qualitatis hæreditariæ, in quibus terminis loquuntur auctoritates in contrarium laudatæ, & signanter *Rot. decis. 229. num. 9. & 27. par. 17. rec. & decis. 496. num. 9. cor. Pentinger. num. quàm verò procedit quoties donatio, prout hic, directa fuit in solum Filium stipulantem pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque, quemadmodum explicando auctoritates mox relatas advertit *Rot. decis. 433. num. 26. & decis. 481. num. 5. cum. seqq. cor. Caprara.***

12 Absque eo quod ex onere assumendi, & continuandi proprium cognomen per Petrum Paulum Dominico donatario injunctum induci valeat votum conservandi propriam agnationem, quod ad effectum perducere non potuisset, nisi filii ejusdem Dominici fuissent ex propria persona, & per fideicommissariam dispositionem vocati, tum quia onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiaris donantis, non autem gratia conservandi agnationem *Casparatt. conf. 38. num. 87. Rot. decis. 9. num. 17. & 18. tit. 16. de Fideicom. cor. Eminentissimo D. Card. Falconerio tom. 1. tum quia assumptio, & continuatio cognominis tamquam personaliter, & nominatim injuncta Dominico illius personam non egrederetur *Soccin. sen. conf. 259. num. 3. lib. 2. Nat. conf. 678. numer. 37. Rot. ad ornatum Card. de Luc. decis. 12. num. 16. & decis. 13. num. 6. & seq. lib. 10. tom. 2. & decis. 7. num. 25. de Fideicom. cor. Eminentissimo D. Card. Falconerio.**

Ad Suarez de Paz.

Nulliusque tandem roboris detegitur animadversio, quod Petrus Paulus in transactione cum Dominico Nepote inita, curaverit absolvi ab omni jure, & prætentione, quam non minus ipse Dominicus, quam ejus Uxor, & filii habere potuissent vigore donationis, & sic idem Petrus Paulus agnoverit, & admiserit, quod Filii Dominici erant vocati ex persona propria ad bona donata. Quoties enim ex superius firmatis uxori, & Filii Dominici aliud non habebant jus in Bonis donatis, quam temporale, & secundarium pro splendidiore tractamento, & uberiori sustentatione durante Matrimonio, statim cessat excitata prætensio, cum ad dictum jus temporale, & secundarium referri debeat absolutio, & quietantia nomine Uxoris, & filiorum per Dominicum facta, non autem ad titulum proorsus insubstantem vocationis filiorum nomine proprio juxta regulam, de qua *Rot. decis. 764. num. 4. & decis. 1167. num. 8. cor. Emerix Jun. in Romana Pecuniaria 1. Decembris 1701. §. Responione cor. bon. me. Muto, & in Avenionen. seu Vasonen. Primogenitura super Cathela Angeli 12. Maii 1702. §. finali cor. eodem.*

16 Atque hinc superfluum erat aggredi examen, an Petro Paulo bonificari debeant scut. 547. per ipsum soluta in Instrumento transactionis Dominico Nepoti in computum summæ donatæ, ac scut. 625. per eundem Petrum Paulum exburata in satisfactionem lucri dotalis Magdalena animo se relevandi super bonis hæreditariis dicti Dominici, & signanter super bonis donatis, quorum bonificationem impugnabat Magdalena, quia scut. 547. ad formam declarationis à dicto Dominico moiti proximò emissæ verè per eundem non fuissent recepta, & lucrum dotale esset per Petrum Paulum de proprio solvendum, ex quo se obligaverit restituere Dotem, & solvere lucrum, cum hæc omnia discutienda forent, ubi Magdalena declarando se hæredem Dominici Donatarii jus haberet consequendi summam donatam.

Et ita suffragium ferentibus quinto, & sexto resolutum fuit utraque &c.

EADEM CORAM EODEM.

Mercurii 2. Decembris 1733.

ARGUMENTUM

Habes in Decisione præcedenti, quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

- 1 Donatio collata in Titium, & hæredes non juvat filios qualitate hæreditaria desitutos.
- 2 Præsertim ubi Donationis instrumentum explicitè de illis mentionem non facit.
- 3 Donatio per successivam declarationem extendi non potest ad novas personas.
- 4 Alimenta relicta filiis Donatarii non

- 5 *probat illorum vocationem ex propria persona.*
 6 *Sed potius illam excludunt.*
 7 *Causa Matrimonii non alterat indolem Donationis transitorie ad hæredes quoscumque.*
 8 *Hujusmodi Donationes alterari non possunt sine consensu uxoris, & filiorum Donatarii.*
 9 *Istorum Jus restringitur ad alimenta consequenda durante Matrimonio.*
 10 *Donatio facta Titio & filiis absque mentione qualitatis hæreditaria, vocat filios Donatarii ex propria persona.*
 11 *Onus assumendi cognomen Donatario personaliter impositum illius personam non egreditur.*
 12 *Correctio instantanea vitanda est.*
 13 *Actus referri debet ad causam veram & præexistentem.*
 14 *Ad Judicem appellationis devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum.*
 15 *Nova actio experiri tantummodo valet in suo congruo & separato judicio, primo jam terminato.*
 16 *Clausula quam, & quas in commissione contenta non dat facultatem convolvendi de uno, ad aliud actionum genus.*

DECISIO XXI.

Dissoluto Matrimonio contracto inter Magdalenam Diamillam, & Dominicum Palqua, per obitum ejusdem Dominici, relicto post se Sancte unico filio, præterens præfata Magdalena, uti hæres Sancti filii in pupillari ætate defuncti consequi posse summam sc. 2500. quam intuitu dicti Matrimonii Petrus Paulus de Mattheis donaverat in tot Bonis stabilibus Dominico Sponso ejus ex Sorore nepoti, in Judicium vocavit Petrum Paulum Donantem coram R. P. D. Furietto tunc Locumtenente Eminentiissimi Vicarii, etiam ad effectum illum cogendi ad solutionem, seu restitutionem dotis, & lucrum, ac reportatâ Sententiâ quoad dotem, & lucrum, de quibus fuit statim satisfacta, quoad consecutionem Bonorum donatorum emanavit Judicatum Magdalene in declarando se hærede Dominici Donatarii mediante persona Sancti filii; Cumque in gradu appellationis per Actricem interposita in Rota diei 20. Aprilis labentis anni, disputato Dubio coram Me An constet de credito, & in qua summa sit relaxandum Mandatum, responsum fuerit, Negative, ac adversus Decisionem desuper promulgatam Magdalena noviter audiri obtinuerit, ideò de more consului DD. An sit standum, vel recedendum à decisio, proliquitque resolutio pro persistentia in decisio.

1 *Subsistere enim vitum fuit fundamentum in Decisione amplexum, quod nimirum Donatio,*

de qua est questio, exarata dignoscitur favore Dominici Palque acceptantis pro se, suisque Hæredibus, & Successoribus quibuscumque, ideoque si Magdalena noluit à principio se declarare hæredem Dominici Viri, & Donatarii, licet Judex primæ Instantiæ præfixerit solitos terminos ad effectum emittendi hujusmodi declarationem, patens redditur, quod eidem Magdalene nullum jus, nullaque actio competere valeat vigore Donationis pro Dominico, ejusque Hæredibus stipulatæ *Surd. decis. 322. num. 56. Rot. decis. 264. num. 17. par. 13. decis. 681 per tot. & decis. 390. num. 2. par. 18. recent. & ad ornat. Card. de Luc. de Donat. dec. 2. num. 6.*

Absque eo quod suffragetur exceptio, quod Sanctes ex propria ipsius persona, & omnino independentem à Dominico Patre remanserit in Donatione comprehensus, proindeque exuberet, quod Magdalena sit hæres memorati Sancti ejus filii. Quoniam cum tam ex Apoca per Petrum Paulum Donantem subscripta, quam ex publico Instrumento successivè in executionem dictæ Apocæ celebrato, resulter Donationem fuisse expositam ad commodum Dominici, nulla prorsus facta mentione filiorum, ac insuper idem Dominicus præterens Petro Paulo expressè stipulatus fuerit, & acceptaverit Donationem pro se, Hæredibus & Successoribus quibuscumque, nullo modo dici potest quod Sanctes vocatus fuerit post Patris obitum ex persona propria, ut de Donatione, in qua non habetur mentio de filiis, *Rocc. disputat. Jur. select. cap. 106. num. 3. Surd. decis. 322. num. 84. Rota decis. 264. num. 2. par. 13. recent. decis. 861. num. 7. coram Bwatt. & ad ornat. Card. de Luca de donat. dicta decis. 2. num. 3. & in terminis stipulationis factæ per Donatarium pro se, Hæredibus & Successoribus quibuscumque tanquam repugnantis & incompatibilis cum fideicommissaria vocatione filiorum, Rota decis. 610. n. 30. coram Bichio, decis. 255. n. 7. coram Orthobono, & decis. 5. num. 4. de donat. tit. 7. coram Eminentiiss. D. Card. Falconerio.*

Quin ad suadendam vocationem filiorum Dominici nomine proprio vis fieri valeat, vel in eo, quod Petrus Paulus declaraverit in Instrumento Donationis facere ad favorem præfati Dominici ejus nepotis, & suorum, &c. vel in obligatione per Donantem emissâ alendi in propria Domo Sponfos, eorumque filios. Quod enim attinet ad dictam declarationem, denuo animadvertum fuit, eam tanquam emissam postquam Petrus Paulus in eodem Instrumento immediatè supra irrevocabiler donaverat Dominico nepoti pro se, suisque Hæredibus & Successoribus quibuscumque, diversimodè non esse intelligendam, aut extendi posse, quam ad formam præcedentis stipulationis factæ per Dominicum Donatarium pro se, suisque Hæredibus & Successoribus quibuscumque, ad firmata per *Rot. decis. 239. num. 13. par. 14. recent. & decis. 433. num. 10. coram Caprara;* quo verò ad obligationem alendi Sponfos, eorumque filios in propria Domo, non solum ex ea desumi non potest vocatio filiorum ex persona propria quoad Bona donata, l. Papinianus ff. de minoribus, *Rot. decis. 28. num. 38. coram Priolo, & decis. 1170. num. 2. coram Emerix Jun. sed potius excludit eandem vocationem, statim ac Petrus Paulus*

Paulus expressam mentionem faciendo de filiis in promissione alimentorum, de illis rationem non habuit in Donatione, ut per *Text. in l. unica §. Sin autem Cod. de caduc. tollen. arguunt Rot. decis. 454. num. 12. par. 19. tom. 2. recent. & decis. 1180. num. 7. coram Emerix Juniore, & dictum fuit in Decisione Causa 20. Aprilis proximè præteriti § Nec vocatio coram Me.*

Minusquè ad intentum conducebant conjecturæ per defensores Magdalene cumulari solitæ; Siquidem quod donatio facta fuerit intuitu certi, & determinati matrimonii, & correspondivè ad dotem similis summæ sc. 2500. à Patre Sponsæ promissam, ex hac circumstantia argui non valet, quod filii Dominici fuerint contemplati, & vocati in donatione nomine proprio, & ratio est, quia Causa Matrimonii non immutat propriam indolem donationis de sui natura transitorie ad hæredes quoscumque, exemplo donationum, quæ olim præstabantur propter nuptias correspondivè ad dotem, ac contemplatione certi matrimonii, & tamen erant transitorie ad hæredes l. Si liberi 18. C. de donat. Card. de Luca de donat. disc. 1. à num. 4. usque ad 10. *Surd. decis. 322. num. 48. Rota decis. 264. num. 3. & 4. par. 13. recent. Nullatenus relevante quod in hujusmodi donationibus quamvis expositis favore solius Viri, Jus quærat Uxori, & filiis in modum, ut sine eorum consensu alterari, aut revocari nequeant, ad tradita per Rot. decis. 229. num. 2. par. 12. & decis. 380. num. 1. & 2. par. 14. recent.*

8 *dum Jus quod acquiritur Uxori, & filiis est solummodò temporale, & secundarium, restrictum nempe ad consistentiam Matrimonii, ad hoc, ut eo durante pinguius eidem Uxori, & filiis consulatur in ubertate alimentorum, & per consequens dissoluto matrimonio nec Uxor, nec filii consequi possunt bona Viro donata, ubi non sint illius hæredes, Card. de Luca de donat. dicto disc. 1. num. 9. & 10. Rota decis. 271. num. 20. par. 15. rec. ad ornat. Card. de Luca de donat. decis. 1. num. 10. & decis. 2. num. 3. cum duobus seqq. & in Romana Donationis 17. Martii 1727. §. Sive enim cor. Reverendissimo P. D. Aldrovando Alma Urbis Gubernatore.*

9 Irrelevans similiter detegitur alia Conjectura fundata in eo, quod Petrus Paulus in actu donationis adoptaverit in filium Dominicum Donatarium, eique injunxit onus assumendi proprium cognomen, ad effectum continuandi familiam suam de Mattheis: Nam præter quod ex solemni, & jurata declaratione ejusdem Dominici resultat, quod intentio Partium nunquam fuit, quod verè dictus Dominicus adoptari, seu arrogari deberet in filium, sed dumtaxat ipsi inesset onus assumendi cognomen Donantis, admissio etiam, quod præfatus Dominicus adoptatus fuisset in filium, non inde sequeretur, quod Sanctes ex dicto Dominico natus comprehensus remaneret ex propria persona in donatione, quam Dominicus accepavit, & reportavit pro se, Hæredibus, & Successoribus quibuscumque, eodem modo quo jure proprio vocatus asseri non posset, quatenus Dominicus Pater, & Donatarius verè, & secundum naturam fuisset filius Petri Pauli Donantis, ut

observat *Rot. decis. 433. num. 26. & dec. 481. num. 5. cum seqq. coram Caprara.*

Frustraque repetebatur, quod ex onere assumendi, & continuandi cognomen Donantis Dominico injunctò, & resulter votum conservandi agnationem, quod ad effectum perducere non potuisset quatenus filii ejusdem Dominici non fuissent ex propria persona, & per fideicommissum vocati; in hac enim parte recurtebat 10 responsio, quod assumptio, & continuatio cognominis fuit solum injuncta Dominico, & non filiis, undè illius personam non egreditur, *Natta conf. 678. num. 37. Rot. ad ornat. Card. de Luca decis. 13. num. 6. lib. 10. tom. 2. & decis. 7. num. 25. de fideicom. coram Eminentiissimo D. Cardinali Falconerio;* Atque ulterius ponderandum se offerebat, quod ubi Donator post Dominici obitum vocare voluisset illius filios, & Descendentes, & in eis conservare propriam agnationem, non direxisset verba donationis in solum Dominicum, multoque minus permisisset donationem per ipsum acceptari pro se, Hæredibus & Successoribus quibuscumque; ista enim stipulatio incompatibilis cum vocatione fideicommissaria filiorum, manifestè indigitat nunquam fuisse cogitatum de filiis nomine proprio, & independentem à Patre successuris, ne aliàs induceretur instantanea correctio 11 & contrarietas, ut in proposito notat *Rot. d. dec. 433. num. 20. coram Caprara.*

In irritum demùm cadente animadversione, quod Petrus Paulus admiserit, & agnoverit filios Dominici fuisse vocatos ad bona donata ex persona propria, eo ipso, quod in transactione cum præfato Dominico inita, præstito consensu, quod tam ipse, quam Uxor, & liberi vivere possent extra propriam domum, ac assignatis loco bonorum stabilium donatorum nonnullis locis montium pro rata sc. 2000. & residualibus sc. 500. solutis in pecunia numerata, curaverit absolvi ab omni præensione, quam tùm dictus Dominicus, tùm Uxor, ejusque filii habere potuissent vigore donationis, quia hujusmodi 12 quietantia nomine Uxoris, & filiorum à Dominico emissâ, unice referri debet ad Jus temporale, & secundarium, quod ex superius firmatis Uxori, & filiis competeat in bonis donatis pro uberiori sustentatione, durante Matrimonio, non autem ad titulum, nullo modo subsistentem vocationis filiorum nomine proprio, *Rota dec. 1167. num. 8. coram Emerix Jun. & in Vasonen. Primogenitura super Cauthela Angeli 12. Maii 1702. §. final. coram bon. mem. Muto.*

Et licet Magdalena probè noscens pondus hujusmodi rationum mutando, seu cumulando novum titulum agere intendat hæreditario nomine Dominici Donatarii mediante persona Sancti filii, juxta declarationem nuper emissam; nihilominus tum actio ab initio fuerit intentata titulo hæreditario Sanctis, qui præterebatur nomine proprio in donatione vocatus, & Judex primæ Instantiæ pronunciaverit solum super actione per Magdalenam promotâ in figura hæredis Sancti ejus filii, non potest modò in gradu appellationis promoveri diversa & separata actio hæreditario nomine Dominici Donatarii ex regula, quod ad Judicem appellationis devolutum dumtaxat dicitur, id à quo

est appellatum, Bald. in l. 4. num. 10. vers. Quæro ergo in fine C. de temporib. appellat. Scacc. de appellat. quest. 11. cap. 2. lib. 3. art. 3. num. 23. Marefcott. var. resol. lib. 1. cap. 30. num. 23. Rota decis. 235. num. 1. par. 17. recen. & decis. 12. num. 6. tit. 42. de Tutor. coram Eminentissimo D. Card. Falconerio, adeo ut nonnisi in suo congruo & separato Judicio, post terminatum illud jam introductum, experiri valeat Magdalena propria Jura in vim novæ actionis, & titulo, quo per prius uti noluit, Gloss. in l. qui familia ff. familia herciscunde, Donell. comment. Jur. Civil. lib. 23. cap. 5. in fine, Oliban. de action. §. Si quis aliud num. 2. pariter in fine, Rota in Viterbien. Immissionis 16. Junii 1727. §. Nullumque coram R. P. D. meo Calcagnino, quod sanè locum sibi vindicat, non obstante Clausula quam, & quas in Commissione contenta, cum hujusmodi clausula nunquam operetur, quod convolari valeat de uno ad aliud actionis genus, vel cumulari possint aliæ actiones in introductione Causæ non expressæ, ut profequitur Rot. in mox citata Viterbien. Immissionis 16. Junii 1727. §. Non tamen cor. R. P. D. meo Calcagnino.

Et ita remissivè in reliquis ad decisionem confirmatam suffragantibus quinto & sexto definitum fuit utraque, &c.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA LEGATI.

Mercurii 10. Decembris 1732.

ARGUMENTUM.

Via executiva competit pro Legatis in Tribunali A. C. & in S. Rota, quoties Signatura rescripsit cum clausula: *Si quid exequendum*: etiamsi regulariter inibi prævaluerit opinio Alexandri excludens in Legatis viam executivam conditionis, repetitio non admittitur in pluribus Legatis relictis Personis diversis, non obstante copula &.

SUMMARIUM.

- 1 Exponitur quando in Tribunali S. Rota, admittatur opinio Angeli admittens viam executivam pro Legatis, parvipensâ contrariâ opinione Alexandri.
- 2 Voluntas Testatoris apertè manifestata exequi omnino debet.
- 3 Legata diversa censentur quoties unumquodlibet à suo proprio & particulari verbo regitur.
- 4 Conditio uni Legato adjecta, ad aliud non extenditur.

- 5 Præsertim stante diversitate Legatariorum.
- 6 Ratio diversitatis vigens in quolibet Legato, impedit ne conditio uni adjecta trahatur ad aliud.
- 7 Verba in fine dispositionis apposita applicantur illi orationi cui adjecta leguntur, non verò ad aliam omnino distinctam & separatam.
- 8 Fructus Legati debentur Legatario à die obitus Testatoris.

DECISIO XXII.

Joseph Rossini Bononi in ejus ultimo elogio inter cetera ità primo loco disposuit, *Item lascio a Carlo Giuseppe mio Nepote filio del quond. Abondio mio fratello per ragione di Legato quindici delli miei Luoghi de Monti S. Pietro, & alle due Nepoti figlie del detto lascio per ragione di Legato cinque luoghi delli miei Monti S. Pietro per ciascheduna, & alle altre quattro mie Nepoti figlie del quondam Domenico altro mio fratello similmente lascio per ragione di Legato altri cinque delli miei Luoghi di Monte S. Pietro per ciascheduna da darseglì quando pigliaranno stato.* Subindè verò hæredes universales, ac proprietarios instituit Ignatium, & Franciscum suos pariter ex dicto Dominico Nepotes, ac respectivè fratres prædictarum quatuor Sororum.

At quia post obitum Josephi Testatoris Regina, & Martha filiarum Abundii, & Legataria, neque ipsos fructus rei legatæ consequi poterant, ideò illæ interpellarunt usque de anno 1727. Hæredes ad solvendum fructus Legati à die mortis ejusdem Josephi, & successivè Judicium instruxerunt coram A. C. met, qui pronunciavit Sententiam Sororibus supradictis favorabilem discernendo traditionem Locorum Montium unà cum fructibus à die interpellationis.

Habito à succumbentibus recursum ad Signaturam Justitiæ, hæc nostro Sacro Auditorio causam commisit cum clausula *Si quid exequendum*, sed ob non profequutam appellationem Sententia transivit in rem judicatam, undè ego, cui commissio reperitur directa, propofui in hodierna audientia congruum dubium *An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum &c.* & Domini mei mihi responsum dedere, *constare de re judicata.*

Non etenim Patribus suffragantibus videbatur dubitari posse de existentia rei judicatæ, dum à die rescripti Signaturæ Rei conventi, nec infra annum commissionem incapsaverant, nec acta infra annum subsequentem transportaverant, prout ipsi facere tenebantur, ex censura Text. in cap. cum sit Romana de appellat. & in auth. ei qui C. de tempor. & reparat. appellat. &c.

Quin crederetur adversus hujusmodi rem judicatam concedi posse præsentem restitutionem in integrum; nam si eadem Res judicata valida, & justa dignoscebatur, utique cessabat quodcumque motivum læsionis, seu injustitiæ, in quibus circumstantiis tantummodò ad reparandum illarum gravamen restitutio in integrum locum sibi poterat vindicare ad Jura vulgatissima.

Et sanè Domini mei advertèbant, quod validitas

nequibat impugnari ex ordine intentati Judicii executivi, nam in Tribunali A. C. ut erat notorium, legata viâ executivâ rectè petebantur ex ibi recepta opinione Angeli, & in nostro Sacro Tribunali, ubi vigeat opinio Alexandri excludens in legatis viam executivam, de hoc ordine judicario nulla ratio habebatur, quando Signatura Justitiæ rescribens cum clausula *Si quid exequendum*, ordinem in judicando retinendum patefecerat, sicuti protestatur in Bononien. Legatorum 15. Martii 1709. §. Hæc quoad executionem coram bon. nem. Molines.

In eo autem, quod justitiam respiciebat, de illa satis constare dicebatur ex claris verbis ipsius Legati, ibi: *Et alle due mie Nepoti figlie del d. Abondio lascio per ragione di legato cinque Luoghi delli miei Monti S. Pietro per ciascheduna*; nam omnis Justitiæ ratio suadebat, ut hæc voluntas Testatoris, tam apertè manifestata absque ulla retardatione executioni mandaretur ex firmatis à Rota in Romana Canonum de Salvatis 9. Decembris 1707. §. fin. ad med. cor. præfato bon. me. Molines.

Minimè attenta exceptione desumpta ex illis verbis, *quando pigliaranno stato*, quæ prætendebantur facere conditionem & judicare tempus præstandi ipsum Legatum, ac propterea operari, ne possent Hæredes antè tempus præfinitum obligari ad illius præstationem. Judicantes namque putabant, quod talia verba non essent referibilia ad legatum, de quo modò agebatur, & quidè moti ex ea ratione, quia scilicet Joseph Testator duo fecerat legata inter se distincta, & separata, dum unumquodque regebatur à suo proprio, & particulari verbo in oratione perfecta, & completa, Rot. decis. 216. num. 5. & seq. par. 18. Recen. tom. 1. qua stante legatorum diversitate veniebat in consequentiam, quod 4 spretâ copulativâ & prædicta verba utpotè adjecta alteri legato relicto aliis quatuor Neptibus ex Dominico fratre præmortuo, neque poterant censerì apposita in legato prius factò, neque erant extendenda ad inducendam conditionem, seu ad præfinitum tempus super alio legato factò duabus Sororibus, ac Neptibus Testatoris ex Abundio ejus fratre pariter prædefuncto, Barto. in Leg. Pretor §. eritque differentia in prin. vers. quandoque ff. de vi bonor. rapt. Rot. coram Emerix Jun. decis. 115. num. 3. & dicta decis. 216. num. 7. part. 18. recentior.

Captaque resolutio Dominis meis multò magis videbatur retinenda, ex quo in utroque Legato legebantur personæ distinctæ, & diversa erat ratio consideranda in ipsis duobus legatis; quandoquidem diversitas personarum inducens de per se diversitatem dispositionum licet per copulam conjunctarum excluderet repetitionem conditionis ad Text. in Leg. final. §. Scio ff. de legat. 2. Leg. que conditio 39. ff. de condit. & demonstrat. & pluribus adductis firmavit Rot. dec. 6. n. 13. coram. Eminentissimo D. Card. Falconerio tit. de Primogen. in. 2. & ipsamet diversitatis ratio vigens in quolibet legato non permittebat, ut conditio apposita in uno traheretur ad aliud, Rot. decis. 446. num. 2. part. 4. divers. & in recent. dicta decis. 216. num. 10. part. 18. & citat. dec. 6. numer. 13. cor. Eminentissimo Falconerio.

Neque à Patribus suffragantibus longè quærenda fuerat ratio diversitatis; siquidem hæc statim

præ oculis habebatur reflectendo, quod Testator germanos fratres præfatarum quatuor Sororum ex Dominico ejus fratre præmortuo Nepotes instituerat Hæredes universales in tota sua hæreditate, & sic benè idem Testator agnoverat nihil interesse potuisse iisdem Sororibus, si præstatio legati differrebat ad tempus nuptiarum, vel spiritualium, vel temporalium; Quoniàm pendente conditione semper eadem Sorores omnia sibi necessaria à propriis fratribus consequi debebant; quæ sanè ratio non verificabatur in filiabus Abundii alterius Fratris Testatoris, qui Abundius pariter prædecefferat, nam Testator illarum fratrem Carolum Josephum solo legato honoraverat.

Hiscè itaque firmatis nullam promereri posse animadversionem dicebatur, quod in legato factò quatuor Sororibus adjecta erat dictio *similiter*, unde insinuare satagebant scribentes uniformitatem legatorum, quodque verba *quando pigliaranno stato*, tamquam in fine posita veniebant referenda ad omnia præcedentia: Etenim in eo, quod tangebatur dictam dictionem *similiter*, satisfaciebat responsio; quod nempe eadem dictio ostendebat quidem uniformitatem Legatorum circa eorum quantitatem quoad Loca Montium, minimè verò circa tempus præstandi legata: Et in eo, quod respiciebat præstationem informandi utrumque legatum ex dictis postremis verbis, in promptu erat pro removenda difficultate quidquid supra deductum fuerat super diversitate, ac distinctione legatorum in quibus circumstantiis verba in fine posita unice valebant referri ad illam orationem cui juncta legebantur, non autem ad alteram omnino distinctam, ac separatam, tam ex vi perfectæ, atque completæ præcedentis Orationis, quam ex personarum, ac rationum diversitate, *Alto grad. consult. 54. numer. 33. ad 40. tom. primo Mastrill. decis. 66. num. 20. Rot. in recen. decis. 530. part. 1. & decis. 195. par. 18. tom. 1. utrobique num. 6.*

Inanis hinc etiam putabatur discursus, cui anam præbebat vinculum Dotis ab A. C. met appositum in translatione Locorum montium, quoniàm decreta jam translatione in faciem Sororum hujusmodi onus adjectum à Judice favore, ac pro indemnitate earumdem, ne istæ, ac signanter quia ex reperiebantur in ætate pupillari ante Matrimonium Spirituale, vel carnale pati possent damnum in suis Locis Montium mediante aliqua eorum distractione, non valebat concludere, quod idem Judex habuerat legatum pro conditionali, dum supposita conditionalitate legati, utique nec fuisset decreta translatio Locorum Montium in faciem Sororum, quia omnibus innotescebat ante adventum conditionis dispositiones remanere in suspenso.

Circa fructus, ad quos restituendos à die interpellationis fuerant condemnati Rei conventi, nulla apud Dominos meos aderat difficultas, cum ipsi existimarent eos esse omni Jure debitos tamquam accessorios Dominio, quod à die obitus Testatoris ministerio Juris transibat recta via in Legatarium ex aperta dispositione Textus in Leg. Servo legat. 72. in princip. & in Leg. si tibi homo §. Cum Servus 88. ff. de Legat. 1. & cum aliis dixit Rot. coram Eminentissimo Domino Card. Falconer. decis. 47. num. 2. titul. 19 de fideicommiss. tom. 1.

Et ita utraque, &c.

R. P. D.

R. P. D. RATTO.

ROMANA LEGATI.

Veneris 6. Maii 1729.

ARGUMENTUM.

Hæres repudiât hæreditate, agere potest pro consecutione Legati. Judicium, nil aliud est, quàm actus legitimus trium Personarum, Judicis, Actoris, & Rei. Obligatio cameralis tribuit viam executivam. Pro Legatis competit hypotheca. Aliàs plura.

SUMMARIUM.

- 1 Mandatum validum & justum exequi debet.
- 2 Hæres repudiât hæreditate, agere potest pro Legato.
- 3 Judicium est actus legitimus trium personarum, Judicis, Actoris, & Rei.
- 4 Obligatio cameralis tribuit viam executivam.
- 5 Disputandum non est de competentia via executivæ, quoties Signatura rescripsit cum clausula, si quid exequendum.
- 6 Hypotheca competit pro Legatis.
- 7 Legitima debetur filiis tam masculis, quàm feminis.
- 8 Creditum semel approbatum reprobari non debet.
- 9 Creditum detractionis legitimæ non est admittendum stante illius legali prohibitione factâ à Patre.
- 10 Explicatur decis. 113. post Fenon ad Statutum Urbis.
- 11 Explicatur Statutum Urbis lib. I. cap. 145.
- 12 Fæmina restituta ad jura suitatis per aequali institutionem reportatam unâ cum masculis in Testamento Paterno, consequi debet legitimam liberam à quocumque onere.
- 13 Explicatur Statutum Urbis lib. I. cap. 141.
- 14 Prohibitio quarumcumque detractionum non extenditur ad legitimam.
- 15 Jus detrahendi legitimam à filio non agnatum transit ad hæredes.
- 16 Legitima operatione Legis defertur in filium à momento obitus Patris.
- 17 Filii sive masculi, sive fæmina, de jure aequaliter succedunt Matri intestata.

- 18 Exclusionis statutaria cessat, ubi Pater illius restituit ad jura suitatis.
- 19 Etiam si agatur de successione Matris.
- 20 Alimenta debita jure actionis, repeti possunt quamvis præterita.
- 21 Puta si fuerunt promissa in concordia.
- 22 Etiam si alimentarius fuerit aliunde provivus.
- 23 Immo præstationes non exactæ transeunt ad hæredes alimentarii.

DECISIO XXIII.

IN ultimo Testamento condito anno 1618. Thimotheus Ximenes Sen. legavit Ven. Monasterio Refugii nuncupato Beatæ Mariæ Virginum, summam scutorum bis mille cum obligatione retinendi educationis causa duas pauperes Puellas Nobiles, aut saltem ab honestis Parentibus procreatas, & ab hærede suo, necnon Erfilia uxore nominandas, ita tamen ut in concursu præferri semper deberent Puellæ de Familia, quantumvis non pauperes; universalem verò hæredem sibi scripsit Petrum Paulum Ximenes patrualem, ac in ejus descendencia masculina perpetuam Primogenituram instituit exclusis semper fœminis, quas congruè dotari iussit, vel ex multiplo scutorum 400. cum fructibus hæreditatis conficiendo statim ac oriretur aliqua fœmina, vel in ejus defectum ex bonis stabilibus.

Defuncto Petro Paulo primo hærede instituto, successit Thimotheus Ximenes Jun. qui anno 1676. in Testamento, cum quo extremam diem clausit, providè considerans, quòd Margarita filia, obtento pingui legato scutorum 3500. ex hæreditate Lucretiæ Covarruviæ, abundè provisa remanserat, ei reliquit legitimam tantum portionem, hæredem verò usufructuariam instituit Hieronymam Galeottam uxorem cum onere alendi omnes filios, vel præstandi annuum summam scutorum 25. unicuique ipsorum, qui aut nollet, aut non posset cum Matre commorari, & ad proprietatem vocavit Petrum Paulum primogenitum, Alexandrum, Philippum, Joannem-Baptistam, & Joannem-Franciscum filios masculos, unâ cum Hortentia, & Olimpia filiabus aequaliter ad successionem admittendis, eisque prohibuit, ne suam hæreditatem dividerent, neque dispositionem impugnant, sub pœna privationis totius hæreditatis & institutionis in sola legitima; fœminis autem ingressuris Monasterium congruam dotem præstari voluit, & illis quæ decessissent, vel ante monachationem & nuptias, vel etiam post nuptias sine filiis, substituit absque aliqua detractione masculos superstites, ad hoc ut bona conservarentur in familia.

Plures controversiæ ortæ fuerunt, vivente adhuc Matre inter prædictos hæredes proprietarios, & signanter super assignatione congruæ dotis debitæ Hortentiæ & Margaritæ sororibus, necnon Hieronymæ filiæ Petri Pauli primogeniti, quibus pendentibus anno 1705. Reverendissimus P. D. meus Aldrovandus, tunc in Tribunali A. C. universa plaudente Curia, locum tenentis munere fungens, per suum decretum con-

demnavit fratres de Ximenes ad subministranda scuta 15. mensura favore Hortentiæ sororis; cum em successivè Petrus Paulus alter primogenitus utendo facultate nominandi Puellas in dicto Monasterio Beatæ Mariæ Virginum educandas; juxta piam dispositionem Timothei Sen. nominaverit eandem Hortentiam, ea per Moniales admittenda die 20. Octobris 1710. in ulteriori Causa prosecutione super assignatione dotium, Sacrum Auditorium die 22. Junii 1711. coram bon. mem. Molines censuit Hortentiæ constituendam esse dotem scutorum 6000. in contanti, & die 3. Augusti ejusdem anni demandando expeditionem favore ipsius Hortentiæ, per brevem decisionem declaravit dotem præstandam esse in scutis 8000. in stabilibus per contributum, id est tam ex bonis exigibilibus, quàm ex bonis inexistibilibus.

Post diuturnum litigium singulis controversiis finem imoluit anno 1715. amicabile transactio inter Partes inima, qua mediante, inter cætera declaratum fuit, quòd medietas bonorum paternorum reservata intelligeretur tam fratribus, quàm sororibus, ratione legitimæ, liberæ & absque onere fideicommissi, & substitutionis assignandæ pro rata unicuique tangente, de qua omnes ad eorum libitum disponere possent, & Petrus Paulus primogenitus, acceptandò portionem sibi obventam, se obligavit ad constituendam dotem Hortentiæ, ac Margaritæ sororibus, necnon Hieronymæ filiæ, & ad præstandam eidem alimenta, usque ad effectivam dotis assignationem cohærenter ad resolutiones S. Rotæ.

Rebus ita compositis, Hortentia, quæ adhuc permanebat in dicto Monasterio educationis causa, lethali morbo correpta, ibidem religiosum habitum induit, & solemnem Professionem sub nomine Sororis Mariæ Fœlicis emisit, condito priùs Testamento, in quo assignata dote scutorum mille tradi solita ex causa professionis, & hæredibus institutis Petro Paulo, Alexandro, Philippo & Joanne Francisco ejus fratribus, ipsis mandavit, quòd erigerent in Ecclesia dicti Monasterii unam Capellaniam laicalem ad nutum Priorissæ amovibilem, cum onere celebrationis Missæ quotidianæ applicandæ in suffragium animæ ipsius Testatricis, quòdque ad hunc effectum detrahere deberent ab ejus hæreditate alia scuta 2000. quæ unâ cum dictis scutis 1000. assignatis Monasterio pro dote, constituerent capitale scutorum 3000. investendum in tot locis montium pro fundo dotali ejusdem Capellaniæ, ac denique suam testamentariam dispositionem conclusit verbis illis: *Qual Capellania detti Signori Eredi fiano tenuti erigerla dentro il termine di tre mesi dopo la morte di essa Testatrice, e mancando detti Signori Eredi di erigere detta Capella dentro il detto termine di tre mesi, &c. in tal caso vuole, che decadino dal commodo di detta sua Eredita ipso facto, & in quella sostituisse intieramente il sudetto Ven. Monastero di Santa Maria delle Vergini con il medesimo peso di erigere la Capellania sudetta nel modo, è forma, che si è di sopra espresso.*

Sequuto Monialis obitu, in executionem prædictæ dispositionis Monasterium Beatæ Mariæ Virginum judiciales promovit instantias coram R. P. D. Vicegerente pro consequenda summa

scutorum 3000. in erectionem, ac foundationem Capellaniæ, juxta voluntatem Testatricis eroganda, & præfixis consuetis terminis fratribus de Ximenes ad declarandum an vellent hæreditatem acceptare, comparuit eorum Procurator, qui absque ullo speciali mandato protestatus fuisset suos Principales nec esse, nec velle esse hæredes Hortentiæ sororis; quamobrem pro firmiori validitate Judicii deputatus fuit hæreditati Curator, eoque citato, & citatis etiam fratribus de Ximenes, Monasterium obtinuit adversus bona hæreditaria Hortentiæ relaxationem mandati, ad cujus executionem impediendam fratres de Ximenes expedita inhibitione vigore cautelæ Angeli declararunt ipsos velle retinere omnia bona jure fideicommissi ordinati, tam à Timotheo Sen. quàm à Timotheo Jun.

Assumptò itaque hujusmodi exceptionis maturo examine, cum justificatum fuerit, quòd in hæreditate Hortentiæ aderant plura credita ipsi competentia super utroque fideicommissio, Judex prædictus mandatum jam relaxatum, & expeditum contra bona hæreditaria Hortentiæ, mandavit exequi super bonis hæreditariis quondam Timothei Ximenes communis Patris, &c. pro rata eidem Hortentiæ debita tam pro legitima in dicta hæreditate competente, quàm pro alia portione dotis Hieronymæ communis Matris eidem Hortentiæ pariter debita, super bonis dicti quondam Timothei, ac etiam super fructibus bonorum hæreditariarum Timothei Senioris, & dicti Timothei Junioris pro alimentis decursis, & dicta Hortentia non solutis, &c. ac ulterius per sententiam declaravit eidem fratribus de Ximenes, nullam retentionem, nullumque jus, neque actionem competisse, & competere pro impedienda executione dicti mandati super dictis bonis ab eisdem possessis, &c.

Ad reclamationem fratrum de Ximenes directâ mihi fuit Commissio Appellationis cum clausula, *Si quid exequendum*, ad cujus tramites in hodierna Audientia proposui Dubium, *An mandatum R. P. D. Vicegerentis sit exequendum?* cui Domini Affirmative responderunt; ita suadente dicti mandati validitate ac justitia, quæ celerem ac promptam requirit executionem, ut sæpè firmavit Rota, & signanter, in *Anconitana Pecuniaria* 10. Junii 1720. §. *Agitur enim coram bon. mem. de Marymon, in Romana Cambii* 14. Martii 1721. §. *Validum coram R. P. D. meo de Gamaches, in Romana Pecuniaria* 12. Januarii 1723. §. *Quod autem coram bon. mem. Foscaro, & in Romana Pecuniaria* 30. Junii 1727. §. *Justitia coram bon. mem. Cornelio.*

Validitas porrò ex actis resultans, frustra impugnabatur sub obtentu, quòd licet Monasterium casu quo fratres de Ximenes non devenirent infra tres menses ad erectionem, & foundationem Capellaniæ, fuerit substitutum in tota hæreditate, adhuc non egerit hæreditario titulo Hortentiæ, prout agere debuisset, quinimò reportando à Judice deputationem curatoris hæreditati jacenti, à se abdicaverit omnem qualitatem hæreditariam, ut propterea, ex defectu legitimæ personæ gerentis figuram Actoris, promanet inexcusabilis nullitas judicii. Nulla namque urgebat necessitas, quòd Monasterium pro consequitione legati scutorum 3000. promoveret actionem titulo hæreditario Hortentiæ, cum de

2 Jure vetitum non sit, ut quis ab hæreditate se abstinere, & agere possit ad præstationem legati sibi relicti, ut probat litteralis *Textus in l. Qui filiabus* 1. §. *Si uni ff. de legat. 1. ibi; Sed, & si abstinerit se hæreditate consequi cum hoc legatum posse, constat, & consonat alter Text. in l. Cum responso* 12. *Cod. de legat.* unde cum Monasterium tamquam actor, exhibendo Testamentum Hortentia, legitimaverit actionem suam, & pro valida constitutione Rei, qui stare posset in iudicio, attenta hæreditatis repudiatione facta per fratres de Ximenes, petierit deputari curatorem hæreditati jacenti, eoque citato, iudicium instruxerit, & mandatum obtinuerit, nil ultra desiderari potest ad validitatem iudicii, quod nil aliud est, quam actus legitimus trium Personarum, scilicet iudicis, Actoris, & Rei ad tradita per *Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 2. num. 5. Pax Jordan. lucubr. Canon. tom. 3. lib. 13. tit. 1. num. 6. Rot. in Augustana Canon. 12. Januarii 1703. §. Exploso coram. b. me. Molines.*

3 Levioris ponderis comperta fuit altera nullitas ex eo petita quod pro legitima debita Hortentia in bonis Timothei Jun. ejus Patris, non via executiva, sed solum via ordinaria procedi debuisset. Cum enim legitima competens omnibus filiis tam masculis, quam fœminis Timothei Jun. promissa, & præservata fuerit in Instrumento concordia inter ipsos inita, quatenus esset debita, eo ipso quod legitima Hortentia dubio procul erat debita, ut inferius ostenditur, pro ea consequenda utique potuisset agi via executiva, in vim obligationis Cameralis eidem Instrumento adjecta, quæ actionem exequitivam tribuit ex animadversis per *Rot. decis. 12. & decis. 253. utrobique num. 1. & decis. 270. num. 5. post Zaul. de obligat. Cameral. decis. 712. num. 1. coram Merlino decis. 197. num. 10. coram Cerro decis. 277. num. 2. coram clar. me. Card. Caprara decis. 18. num. 1. lib. 8. inter impress. ad ornat. Card. de Luca in Mantissa tom. 3. in Spoletana Pecuniaria 12. Decembris 1718. §. Nec minus coram bo. me. Cerro, & in Hortana, seu Sabina. Pecuniaria 7. Junii 1726. §. Constabat coram R. P. D. meo de Gamaches.*

4 Caterum difficultas removebatur ex facto, quia Juxta præcedentis instantia non relaxavit mandatum pro legitima, sed bene quidem pro legato scutorum 3000. ab Hortentia relicto, & solum concessit exequatur super bonis paternis ad ratam legitimæ competentis eidem Hortentia; ac propterea validum remanet mandatum executivum relaxatum pro consequitione Legati, & illius executio ad ratam legitimæ retardari non potest quoties legitima debetur; præsertim quia postquam causa fuit commissa cum clausula si quid exequendum, non est amplius locus disputationi super incompetentia viæ exequitivæ, ut admonet *Rota in Romana Pignorum 5. Martii 1720. §. Seposita coram. R. P. D. meo Corio in Velierna usus fructus super mandato de gravando 26. Januarii 1725. §. Validitas coram me, & in Romana Restitutionis Animalium, & Pecuniaria 10. Februarii 1727. §. Et quidem pariter coram me.*

Sublatis nullitatibus oppositis adversus præcedens iudicium, clarissima visa est iustitia mandati exequitivi relaxati favore Monasterii contra bona hæreditaria Hortentia, ac illius exequatur super bonis tam Timothei Jun. quam Timothei

Sen. pro rata Creditorum eidem Hortentia competentium; cum enim dicta credita undequaque subsistant, dubitari non poterat quin Monasterio pro consequendo legato, ipsi relicto, competat actio super omnibus bonis, & iuribus ad Hortentiam Testatricem pertinentibus, quia explorati Juris est, quod pro Legatis datur hypotheca, ut per *Text. in l. 1. Cod. commun. de Legat. unanimiter firmant Sord. conf. 209. num. 4. Cyriac. contr. 18. num. 5. Mantica de tacit. lib. 11. tit. 17. per tot. Merlin. de pignor. lib. 3. tit. 1. quest. 14. num. 12. Rot. decis. 541 num. 3. par. 5. tom. 2. decis. 273. num. 3. par. 12. rec. decis. 131. num. 4. post Pacific. de Salviano decis. 74. num. 2. post. Constantin. ad Statut. Urbis, & in Romana fideicommissi 30. Martii 1699. §. Præterea coram bo. me. Molines.*

Et quidem assumentes Domini accuratum examen omnium creditorum ad Hortentiam Testatricem spectantium, subsistere censuerunt primum Creditum legitimæ ipsi debita in bonis Timothei Jun. Patris; De Jure namque civili, & naturæ omnibus filiis aut masculis, aut fœminis competit legitima portio, ex Parentum substantia, ut disponunt aperti *Textus in leg. Quoniam in prioribus 32. & l. Scimus 36. Cod. de Inoffic. Testam. cap. Raynutius 16. & cap. Raynaldus 18. de Testam. & admonet Rota decis. 14. sub num. 8. §. Minime tit. 42. de Tutor. & Curator. coram Eminentissimo Domino Cardinali Falconerio tom. 3. in Spoletana Immissionis super detractionibus 21. Januarii 1724. §. Descendendo coram R. P. D. meo Corio, & in Romana Pecuniaria, seu redditionis rationis 1. Decembris 1727. §. Nullamque coram me.*

Quod profecto creditum legitimæ competentis Hortentia in bonis Timothei Jun. Patris, ultro agnoverunt, & comprobarunt ipsimet fratres de Ximenes, qui occasione divisionis, ac distributionis eorumdem bonorum, in Instrumento transactionis desuper celebrato expressè conveniunt, quod præservata remaneret legitima Sororibus assignanda ibi; *Sub expressa declaratione, & præservazione quod in primis, & ante omnia detrahatur eorumdem bonorum medietas ratione legitimæ liberè, & absque onere fideicommissi, & substitutionis assignando ipsis DD. fratribus & Sororibus pro rata unicuique tangente, de qua ad eorum liberum disponere possint &c.* ut proinde non possint amplius hodiè controvertere illud creditum, quod solemniter approbarunt, & ab ipsorum propria confessione resultat, ut alias dixit *Rot. in Albanen. Legitima 19. Aprilis 1720. §. Conveniunt coram bo. me. Lancetta, 19. Februarii 1725. §. Numerus item coram R. P. D. meo Corio, & 27. Februarii 1728. §. Et ob eundem coram me.*

Non relevante, quod præservatio legitimæ facta in transactione, non fuerit pura & absoluta, sed potius conditionalis ibi; *Quoties eadem legitima sit de Jure, & non obstante paterna dispositione debita &c.* ut proinde cum Timotheus Jun. communis Pater hæredes suos aequaliter instituerit masculos, & fœminas cum onere perpetui fideicommissi, ac insuper fœminis decedentibus, vel ante Monachationem, & nuptias, vel etiam post nuptias sine filiis, substituerit masculos superstites, absque ulla detractione, in hæreditate Hortentia computari non possit creditum

creditum legitimæ, obstitente præfata dispositione Patris, ex qua eruitur ipsum prohibere voluisse detractionem legitimæ, juxta firmata per *Rot. in decis. 113. post Fenzon. ad Stat. Urbis.*

10 Quandoquidem prædicta decisio 113. post Fenzon. ad Statuta Urbis, nil aliud firmat nisi quod filia dotata sub onere fideicommissi non possit disponere de dote recepta, quia dos vigore Statuti Urbis lib. 1. cap. 145. non succedit loco legitimæ, ideoque gravari potest à Patre, nec rejicitur gravamen; in præfata autem hypothese non agitur de filiabus dotatis sub onere fideicommissi, sed de filiabus aequaliter institutis cum masculis, ea tantum conditione adjecta, quod quatenus ipse vel ante Monachationem, & nuptias, vel etiam post nuptias decederent sine filiis, deberent succedere absque ulla detractione Fratres superstites, quibus attentis circumstantiis duplex occurrit examinanda inspectio; prima nempe, an Timotheus Jun. Pater gravare potuerit restitutionis onere legitimam filiorum; secunda verò an eandem legitimam gravare voluerit onere prædicto.

Quod attinet ad primam inspectionem, non dubitatur quin Pater possit fideicommissio subjicere dotem filia relictam, quando dos, vigore statuti, non succedit loco legitimæ; sed Statutum Urbis dicto lib. 1. cap. 145. disponens dotem dandam filiabus exclusis non succedere loco legitimæ, procedit solum in casu intestatæ successione, de qua loquitur, vel etiam in casu Testamenti, quod sit conditum favore masculorum dumtaxat, coherentem ad idem statutum, ex cujus dispositione fœminæ reputantur pro extraneis, nec habent jura sunitatis, ut bene declarat *Rota d. decis. 113. §. Neque ob stare post. Fenzon. ad Stat. Urbis decis. 36. num. 1. cum seqq. post Merlin. de legitima, decis. 439. num. 7. coram Rojas decis. 306. num. 22. cum seqq. par. 6. decis. 112. num. 6. & decis. 309. num. par. 17. decis. 45. num. 8. par. 18. & decis. 137. num. 11. post Const. ad Statut. Urbis.*

11 Ideoque non est applicabile præfata hypothese, in qua Timotheus Pater in suo Testamento exarato, non coherentem, sed difformiter, & adversative ad dictum statutum, aequaliter instituit masculos, & fœminas, reliquit dotem filiabus monachandis titulo institutionis, & quod plus est tam masculis, quam fœminis non acquiescentibus ejus dispositioni, deferri voluit solum legitimam; in his enim terminis quemadmodum fœminæ restituta dicuntur ad jura sunitatis, & pleno jure consequi debent suam legitimam liberam, & immunem à quocumque onere vel fideicommissio, ut animadvertit *Rota decis. 449. num. 1. & per tot. par. 4. divers. decis. 134. num. 14. cum seqq. coram Priolo, decis. 112. num. 1. cum seqq. & decis. 309. num. 9. par. 17. rec. & in Romana Dotium 25. Junii 1708. §. Basis coram bo. me. Molines.* Ita Dotem relictam in Testamento accipiunt jure legitimæ ipsis debita absque ulla onere, & locum sibi vindicat, diversa ejusdem Statuti Urbis censura, in dicto lib. 1. cap. 141. mandans dotem in Testamento Ascendentis relictam succedere loco legitimæ, ut egregie distinguendo unum casum ab alio probat eadem *Rota decis. 366. num. 3. & 4. par. divers. dicta decis. 134. num. 17. coram Priolo, decis. 10. num. 17. cum seqq. par. 15. decis. 100. num. 14. & 15. Ad Suarez de Paz.*

par. 16. decis. 76. num. 4. cum seqq. par. 17. rec. & in d. Romana Dotium 25. Junii 1708. §. Basis coram bo. me. Molines.

Firmato igitur ex his, quod Timotheus Pater legitimam filiarum subjicere non potuerit restitutionis oneri, postquam illas reintegravit ad jura sunitatis, descendentes Domini ad examen secundæ inspectionis, censuerunt ex dispositione testamentaria Patris nullatenus resultare, quod ipse prædicto restitutionis onere gravare voluerit legitimam filiarum; Quamvis enim Testator post æqualem institutionem filiorum masculorum, unà cum filiabus, adjecerit favore masculorum sequentem substitutionem; *Movendo qualche duna delle figliole femine prima de maritarsi, & monacarsi, e maritarsi senza figli, à quella, & quelle sostituisco senza alcuna detrazione li miei figlioli maschi superstiti &c.* Nihilominus dicta verba, *senza alcuna detrazione*, cum possint congruè referri ad alias detractiones forsan competituras, non inducunt prohibitionem detractionis legitimæ, quæ privilegio juris, & naturæ munita, sub generali sermone comprehendendi nequit, ut in puncto admonet *Castald. consultat. 86. num. 9. Bonden. collect. legal. 47. num. 247. & seqq. lib. 2. bon. mem. Ansaldo. in addit. ad decis. 77. num. 79. & sequen. Rot. decis. 1886. num. 2. coram Coccino decis. 8. num. 5. & 6. & decis. 185. n. 22. coram Cerro, & decis. 383. n. 19. part. 9. recent.*

12 Absque eo quod ad exclusionem crediti legitimæ competentis Hortentia obesse posset, quod ipsa nunquam petierit eandem legitimam, quæ proinde tamquam jus quærendum absque petitione, atque acceptatione, acquisita non fuerit ejus hæreditati; ultra quod enim non regit in facto, quod Hortentia non agnoverit jus legitimæ sibi debita in bonis Patris, dum constat, quod judiciales promovit instantias, pro suorum jurium præservazione adversus Fratres, qui successivè in solemnibus Transactione convenerunt expressè, detrahendam esse medietatem bonorum paternorum assignandam ipsis Fratribus, & Sororibus in causam legitimæ; adhuc objectum cessabat in jure, quia legitima separata dicitur ab Assè hæreditario parentum, ab ipso momento sequuti eorum obitus, & censetur translata in filium, ac de illius patrimonio effecta sine ullo facto petitionis, & agnitionis ejusdem filii, qui dummodò legitimam non repudiet, illam transmittit ad hæredes, & creditores, quamvis toto tempore vitæ suæ tacuerit, juxta constantem Sac. Rotæ opinionem, de qua in *decis. 320. num. 27. & sequ. coram Bichio, decis. 253. num. 24. par. 15. recent. in Romana Immissionis 3. Decemb. 1714. §. Absque eo quod coram bon. mem. Lancetta in Romana Legitima 5. Aprilis. 1726. §. 4. coram bon. mem. Cornelio, & in Romana Pecuniaria, seu Redditionis Rationis prima Decemb. 1727. §. Adhuc coram Me.*

Atque hinc nullius ponderis erat exceptio, quod legitima tamquam jus quærendum non potuerit acquiri hæreditati Hortentia sine illius acceptatione, ac petitione; id enim procedere posset quatenus ageretur de transmissione hæreditatis, quia jus adeundi, utpotè consistens in simplici potentia, deserit solum tamquam jus quærendum, non autem tamquam jus quæsitum, in modum, ut aditione non sequuta, hæreditas

non transmittatur, nec dicatur esse in bonis hæredis; Diversa tamen ratio militat quoad legitimam, quæ ob peculiare privilegium sibi à jure tributum, absque ullo facto legitimarii, post obitum Parentum ipso jure defertur ad filium, & de illius patrimonio efficitur, prout distinguendo inter hæreditatem, & legitimam, sedulo perpendit *Rota dicta decis. 320. num. 27. coram Bichio, decis. 668. num. 3. vers. ex quibus par. 1. divers. in Prænestina Fideicommissi super Detractionibus 16. Junii 1719. §. Quinimo coram Reverendissimo Crispo, & in Romana Pecuniaria, seu Redditionis Rationis 14. Junii 1720. §. Iterum coram R. P. D. meo de Gamaches, & prima Decembris 1727. §. Et in hoc coram Me.*

Subsistens pariter competentum fuit secundum creditum competens Hortentiæ in summa scutor. 1000. super bonis Timothei jun. Patris, pro quota hæreditatis maternæ consistentis in dote scutorum 8000. quam dictus Timotheus recepit à Hieronyma Galeotta Uxore; certum enim est, quod eadem dos æqualiter dividenda erat inter octo filios superstites, qui de jure, sive sint masculi, sive fœminæ, admittuntur pro virili ad intestatam successionem Matris, ut disponit *Text. in leg. maximum vitium 4. Cod. de liberis præterit. leg. penult. Cod. de legitim. hæred. §. Si vero vers. nullam Auth. de hæred. ab intestat. venien. Nec hujusmodi successioni debita Hortentiæ adversari poterat Statutum Urbis, quod lib. 1. cap. 145. ad Successionem intestatam Matris admittit masculos tantum, exclusis fœminis; Quia sicuti statutum exclusivum non habet locum respectu Hortentiæ quoad hæreditatem Timothei Patris, qui hæredes instituendo fœminas unâ cum masculis, eas reintegravit ad jura suitatis, ita nec potest habere locum quoad hæreditatem Matris defunctæ ab intestato, ut firmat *Constantin. ad Statut. Urb. annotat. 39. art. 2. num. 101. cum seqq. & num. 106. & in præcis terminis consimilis controversiæ, adversus Timotheum jun. qui excludere satagebat Juliam sororem à successione communis Matris, aliàs dixit Rota decis. 557. n. 3. cum seqq. & sub n. 14. §. Quod autem coram Dunozet. jun.**

Postremum denique creditum Hortentiæ consistens in alimentis decursis, & non solutis, pro quibus Judex primæ instantiæ mandavit exequi mandatum super fructibus bonorum hæreditariorum Timothei jun. nullam dubietatem præ se ferebat, nedum attento judicato Reverendissimi P. D. mei Aldrovandi. qui favore ipsius Hortentiæ in Tribunali A. C. relaxavit mandatum pro scutis 15. mensuris, verum etiam inspecta literali obligatione assumpta in Instrumento Transactionis per Petrum Paulum Primogenitum, qui sese in forma Cameræ obstrinxit ad præstandum congrua alimenta Hortentiæ, ac Margarithæ fororibus, & Hieronymæ filia.

Quidquam non officiente, quod Hortentia quamdiu permansit in Monasterio Beatæ Mariæ Virginum, consequuta fuerit alimenta vigore legati per Timotheum sen. relicti, ut propterea nomine ipsius Hortentiæ aliunde provisæ, non possunt hodiè peti alimenta præterita; quandoquidem res est de mensuris præstationibus debitis jure actionis, videlicet ex decreto Judicis, & ex obligatione suscepta in Transactione per Petrum Paulum Primogenitum, prout in terminis

Alimentorum, quæ taxata fuerunt ex decreto Judicis, firmat *Rota decis. 250. num. 26. coram Bichio, & in proposito Alimentorum, quæ fuerunt promissa in concordia, ponderat eadem Rota decis. 477. num. 3. coram clar. mem. Card. Caprara. Quoties autem alimenta debentur, & peti possunt Jure actionis, illorum consequutio retardari non valet sub obtentu, quod agatur de alimentis præteritis, & quod Alimentarius fuerit aliunde provifus, ad differentiam casus in quo alimenta ex sola dispositione Juris, vel officio Judicis essent debita, ut per *Text. in leg. libertis 18. §. Manumissis ff. de alim. & lib. legat. secernendo unum casum ab alio, quoad alimenta præterita considerat Surd. de aliment. tit. 1. quest. 32. num. 40. Rot. decis. 203. num. 1. par. 2. divers. dec. 398. num. 25. par. 9. tom. 2. recent. in Romana Dotis super Alimentis 4. Decembris 1697. §. Et quamvis coram bon. mem. Lancetta in Romana Pecuniaria 20. Februarii 1699. §. Quibus titulis coram bon. mem. Molines, ubi quod præstationes non exactæ, sed maturatæ transmittuntur, etiam ad hæredes alimentarii, & in Ferrar. Alimentorum, & Dotium super Alimentis præteritis 26. Junii 1720. §. Etenim coram bon. mem. Lancetta, & expendendo qualitatem Alimentarii divitis, & aliunde habentis undè vivere, firmat *Surd. de alim. tit. 7. quest. 15. num. 27. Michalor. de frat. par. 3. cap. 32. num. 24. in fin. Adden. ad Buratt. decis. 705. num. 9. Rot. decis. 402. num. 11. & 12. coram Coccino, decis. 502. num. 3. coram Dunozet. jun. decis. 1137. num. 16. coram Emerix jun. decis. 55. num. 3. par. 8. decis. 442. num. 6. & 7. par. 14. decis. 664. num. 4. par. 18. tom. 2. decis. 539. num. 4. par. 19. tom. 2. rec. & in Auximana Alimentorum 5. Decembris 1696. §. Ex relatis coram bon. mem. Muto.***

Non attenda responsione, quod Hortentia satisfacta remanserit de mensuris præstationibus per totum annum 1722. & sic usque ad ejus obitum, qui evenit sub initio anni 1723. ut justificari prætendebatur ex ipsius recepta verbis illis concepta; *Ho ri. evento & c. scudi 76. 89. moneta, quali sono per resto di tutto ciò che disse egli haver esatto sino al presente giorno per conto della mia portione degl'effetti ereditarii de' beni paterni spettanti in commune con tutti gli altri miei fratelli, e me ne chiamo contenta, e sodisfatta, questo di 7. Decembre 1722. Ortensia Ximenes, quoniam verba prædicta, quali sono per resto di tutto ciò che disse egli haver esatto sino al presente giorno per conto della mia portione & c. contenta in recepta, quæ de cætero non fuit in actis exhibita, probant quidem solutionem pecuniarum usque tunc exactarum in causam portionis Hortentiæ, sed non excludunt ejus creditum pro aliis præstationibus non solutis, nec important solidationem, & quietantiam finalem omnium præstationum decursarum; ideoque hujusmodi exceptio non pertinet ad substantiam crediti Hortentiæ, seu ad justitiam, vel injustitiam mandati, de qua hodiè agitur; sed solum respicit ejusdem crediti liquidationem, de qua facto calculo super legitimis quietantiis, habenda erit ratio in executione Judicati.*

Et ita, omissis reliquis objectis minoris ponderis, & utraque Parte audita, resolutum fuit.

R.P.D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA SALVIANI.

Veneris 26. Februarii 1723.

ARGUMENTUM.

Census fideicommissarius electus in legitimæ solutionem evadit liber. Tertius solvens propriis pecuniis debitum alterius sine expressâ cessione Jurium, acquirit solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem. Onus investiendi pecunias removet periculum dispersionis.

SUMMARIUM.

- 1 *Salvianum denegatur non probato ab Actore credito cum hypotheca.*
- 2 *Census electus pro detractione legitima, de fideicommissario liber evadit.*
- 3 *Dimittens debitum alterius ex propriis pecuniis sine cessione jurium, ista non acquirit, sed solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem ejusque hæreditatem.*
- 4 *Cessio crediti extincti nulla est.*
- 5 *Frater gerens negotium utile cæteris fratribus, contra illos acquirit actionem personalem.*
- 6 *Non verò hypothecariam exercibilem contra Tertium.*
- 7 *Hæres tenetur ad debita defuncti.*
- 8 *Cessio reportata à debitore, dicitur extinctiva.*
- 9 *Hæres beneficiatus agens contra factum Auctoris, tenetur demonstrare se nihil habere ex illius hæreditate.*
- 10 *Aliàs non bene dimissa hæreditate per legitimam redditionem rationis, non distinguitur ab hærede simplici.*
- 11 *Pecunia ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus, censentur extare in patrimonio debitoris.*
- 12 *Onus investiendi pecunias removet periculum dispersionis.*
- 13 *Cessio extinctiva reportata ab hærede debitoris, dat illi actionem negotiorum gestorum contra cohæredes, non verò actionem exercibilem contra Tertios.*

DECISIO XXIV.

UT finis imponeretur triangulari controversiæ diu agitata super censu in sorte sc. 450. proveniente ab hæreditate Faustini Cordeschi, ac reperto in patrimonio Faustinae ejus filia, ad

quem aspirabant ex una parte Antonius de Pinto, & Camilla Montana tamquam Successores in fideicommissio per Faustinum instituti, ex alia Stephanus Scopaccius, & Anna Rosina Conjuges uti donatarii censuum, & bonorum Faustinae in Terra, & Comitatu Nursina existentium, ac demum ex altera Dominica Garzina, quæ nondum consecuta fuerat satisfactionem sc. 1000. sibi legatorum à Bartholomæo Patre, nec illam facile consequi posse sperabat, nisi postquam Conjuges de Scopacciis pacificam consecuti essent possessionem prædicti census, ideo eadem Garzina, prævia solutione sc. 350. reportavit ab illis del Pinto, & Montanis cessionem Jurium eis competentium super hoc censu: Et deinde eundem censum obtulit Conjugibus de Scopacciis, qui, licet diu impugnaverint judicialiter censum acceptare, tamen deventerunt cum Garzina ad concordiam, in qua acceptarunt censum antea ipsis oblatum, & jura cedentes Garzinae, fecerunt illi finalem liberationem, seu quietantiam.

Rebus ita compositis, obtinuit primò memorata Garzina optatam satisfactionem sui legati ex bonis Bartholomæi Patris, ac deinde putans ex juribus sibi cassis tam ab illis de Pinto & Montanis, quàm à Scopacciis se se pro sorte, & fructibus narrati census evasisse creditricem hæreditatis Faustinae Cordesche, immisionem petiit in vim Salviani interdicti ad tria loca Montium provenientia ab hæreditate d. Faustinae, & modo possessa per Luciam Stephani. At sicuti Actrix succubuit in prima instantia coram A. C. Cincio, ita in hodierna audientia, proposito dubio, *An sit danda immissio*, rejecta fuit illius petitio per negativum responsum.

Cum enim neutrum ex instrumentis cessionis, quam retulit Garzina, primò ab illis de Pinto & Montanis, & deinde à Conjugibus de Scopacciis importare videretur creditum cum hypotheca, ea propter ejusdem instantia exaudiri non meruit, ex defectu notissimi extremi pro assequenda immisione in Salviano judicio necessarii, *Rota decis. 26. num. 2. & seqq. par. 19. rec. in Romana immisionis 27. Aprilis 1714. §. Resolutionis coram R. P. D. meo Cerro in Laurentiana Salviani 2. Decembris 1718. §. Quæ & si coram Ansaldo. & in Ariminen. Salviani 7. Martii 1721. §. Constitit, & per tot. coram Reverendissimo D. meo Lancetta Decano.*

Et sanè ordiendo à priori cessione exposita à Pinto & Montanis, censuit Tribunal non suffragari Garzinae, sive uti velit juribus census, qui cessus fuit, sive juribus, quæ pro reintegracione fideicommissi à Faustino Cordescho instituti, competeabant cedentibus; namque respectu census, & si fuerit semel atque iterum cor. cl. me. Card. Caprara reputatus fideicommissarius, ut in ejus decisionibus editis in Romana fideicommissi die 27. Junii 1698. & 16. Jun. 1702. Tamen postea facto melius elucidato cor. Eminentissimo Scotto, fuit sub die 20. Martii 1713. & 27. Januarii 1715. agnitum, firmatumque in successivis decisionibus, quod census non esset amplius fideicommissus, utpote egressus à vinculo fideicommissi, mediante electione in causam legitimæ facta à Faustina hærede gravata, statim ac de illo disposuit favore Conjugum de Scopacciis, l. Marcellus §. Res qua ff.

ff. ad Trebell. Rot. in Romana, seu Sabinen. bonorum 27. Junii 1721. §. Altera cor. R. P. D. meo Falconerio.

Quod attinet ad reintegrationem Fideicommissi, Domini animadverterunt, in instrumento illos de Pinto, & Montanis non cessisse Garzinæ jus, quod habere potuissent pro reintegratione fideicommissi Faustini Cordeschi, sed solum retrocessisse, & vendidisse eidem Garzinæ jura d. census in forte sc. 450. una cum ejus fructibus; unde clarè dignoscitur Garzinam, sinè hujusmodi cessione agere nullo modo posse contra tertios possessores, nam quatenus, ut prætendebat Garzina, subsisteret, quod eo tempore cedentes essent adhuc creditores hæreditatis Faustinae hæredis gravata, pro reintegratione fideicommissi, & insuper etiam subsisteret, quod Garzina de propriis pecuniis solvisset hoc debitum hæredum Faustinae; adhuc nihilominus sine expressa cessione, non successisset in jus pignoris, & hypothecæ iisdem substitutis competens, sed solum acquisivisset actionem negociorum gestorum contra hæreditatem Faustinae debitricis, ut per Text. in leg. Debitoris ff. quib. mod. pign. vel hypoth. &c. benè distinguendo firmat Olea. de Cession. jur. tit. 4. quest. 1. num. 18.

Sed hoc ampliùs illi de Pinto, & Montani nequibant cedere creditum pro reintegratione fideicommissi, quoniam creditum hujus reintegrationis, juxta præallegatas decisiones cor. cl. Card. Caprara evulgatas, & rem Judicatam nostri S. Auditorii, non excedebat summam sc. 1458. Cumque Angelus Mattheus, & Jo. Andreas Fratres de Garzini ex persona Bartholomæi Patris hæredes mediati Faustinae, quæ bona fideicommissaria alienaverat, jam solvisset in eam causam sc. 1008. & ulterius favore dictorum vocatorum dimississent anno 1702. censum sc. 450. exinde deprehenditur substitutis fuisse de d. summa sc. 1458. integrè satisfactum anno 1713. quo hæc cessionem fecerunt Garzinæ. Si autem de tempore cessionis creditum pro reintegratione fideicommissi erat extinctum, liquidò patet cedentes non potuisse transferre in cessionariam creditum non existens, & actionem eo tempore sibi non competentem juxta regulam Text. in l. nemo ff. de reg. jur. l. si nomen ff. de hered. vel act. vend. Olea de cession. jur. tit. 7. qu. 1. num. 2. Rot. cor. sa. me. Alexand. VIII. dec. 129. num. 11. & in rec. d. c. 87. num. 2. par. 16.

Quin obstat, quod censum è manibus fideicommissariorum avocare quodcumque valuissent Conjuges de Scopacciis. Etenim licet potuissent d. Conjuges agere pro vindicatione hujus census, tamquam cadentis sub donatione erga illos facta à Faustina, tamen, ut in facto constabat, utiliùs putarunt agere contra bona Bartholomæi Garzini hæredis Faustinae donantis, ad damna, & interesse, solumque coacti fuerunt à nostro Tribunali eundem censum recipere quando Garzina translative redemit hunc censum à Montanis, & Pinto, eumque subindè judicialitè obtulit Jugalibus de Scopacciis.

Undè eo magis confirmabatur, quod Garzina, tam acquirendo censum, quam illum deindè exhibendo Scopacciis, nihil aliud egit, quam liberare hereditatem Bartholomæi Patris, ut ex eadem posset faciliùs consequi residuum legati scut. 1000. sibi à Patre relicti, & gerere negocium

utile suis Fratribus, indèque nihil aliud sibi querere potuit, quam actionem simpliciter personalem contra istos leg. negociis C. de negoci. gest. minimè verò hypothecariam, atque exercibilem contra tertium, & singularem possessorem, qualis est Lucia hodierna posseditrix locorum Montium, de quibus agitur Cravi. conf. 12. num. 7. Cenc. de Censib. qu. 96. num. 32. & seq. Rot. post Pacif. de Salvian. interd. dec. 178. num. 20. & seqq. & dec. 260. num. 11.

Insuper autem, ad effectum acquirendi censum sæpèdictum, docebatur Garzinam distraxisse tria loca Montium cum dimidio, quæ comparata fuerant ex pretio bonorum hæreditariorum Bartholomæi sibi in sc. 590. 30. consignato vigore mandati à R. P. D. meo Cerro, uti Judice tunc à Curia Gubernii deputato, relaxati. Quam obrem cum idem Bartholomæus fuisset hæres Universalis Faustinae, & per consequens obligatus solvere debita ejusdem Rot. coram Ludovif. decif. 442. num. 3. cor. Cerr. dec. 241. num. 22. & in rec. dec. 207. num. 9. par. 19. quorum unum erat illud sc. 450. debitorum illis de Pinto, & Montanis ex causa reintegrationis fideicommissi in eis purificati, perindè est ac si solutio facta fuisset ex ipsamet substantia Faustinae, in quibus terminis cessio resolvitur in meram liberationem, seu quietantiam, neque locus est subingressui in locum Creditoris dimissi, immò istius jura efficaciter non transferuntur, sed extinguuntur etiam si realis illorum cessio intervenerit, Olea de cession. jur. tit. 4. qu. 1. num. 4. vers. & in eo Rota post Cenc. de Censib. dec. 105. n. 1. cor. Gregor. dec. 68. num. 5. cor. Benincas. dec. 205. num. 3.

Non obstante quod Bartholomæus adiverit hereditatem Faustinae cum beneficio legis, & Inventarii, sub quo prætextu contendebatur esse immunis ab onere solvendi de proprio debita illius, nisi præmissis solitis citationibus ad reddendam rationem, eaque non benè reddi comperiat; siquidem objectio procederet, si Garzina esset Rea, quæ ad tuendum bona Bartholomæi à Creditore Faustinae exciperet de redditione rationis, priùsqum pro debito Faustinae Bartholomæus in bonis suis condemnaretur; Secus autem in hypothesi nostra, in qua Garzina stat in Judicio in qualitate Actricis, petendo immisionem super locis Montium possessis à Lucia uti tertia Persona; in hoc enim casu incumbit ei onus demonstrandi, quod Bartholomæus nihil heberet in manibus, aut in sua hereditate reliquerit de bonis Faustinae, Dec. in l. ex qua persona num. 2. vers. & quod dictum est ff. de reg. jur. Rot. cor Ludov. dec. 218. num. 6. & post Constant. dec. 202. num. 66. cum duob. seqq. Aliàs non benè dimissa per legitimam redditionem rationis qualitate hæreditaria à d. Bartholomæo respectu Faustinae, prout observat Rot. in Romana pecuniaria 20. Martii 1713. §. fin. cor. Emin. Scotto, actiones dicuntur confusæ, & Bartholomæus nullam distinctionem meretur ab hærede simplici, Rota in Anconitana, seu Recineten. Cauthela Angeli super restitutione in integrum 26. Februarii 1712. §. Injustitia coram Reverendiss. Aldrovando, in Foro sempromien. legatorum super reintegratione 18. Aprilis d. anni §. fin. coram eodem, & in Recineten. Pecuniaria 10. Jan. 1715. §. Inventarium cor. Emin. Scotto.

Ut etiam non profuit replicatio, quod saltem Garzina

tor universalis in suâ Diccesi. Rejicitur prætenfa exemptio ex quo probatum non fuit fundamentum apertæ immemorabilis.

SUMMARIUM.

- 1 Archiepiscopus Toletanus est Decimator universalis in sua Diœcesi.
- 2 Exemptio à Decimis est probanda.
- 3 Immemorabilis tantum habet in potentia, quantum in actu.
- 4 Exorbitans esset quod Monasterium mutando modum culturae, & omnia bona propriis sumptibus colendo, Decimatorem fraudaret.
- 5 Exemptio à solutione Decimarum argui non potest ex libertate non solvendi verificata modo in uno, modo in altero pradio.
- 6 Distinctio bonorum necessaria est, ut de exemptione cujuslibet ab immemorabili determinanda disputetur.
- 7 Privilegium exemptivum à Decimis non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat.
- 8 Unius Territorii exemptio non extenditur ad aliud.
- 9 Exponuntur requisita glos. in cap. primo verb. memoria de prescrip. in sexto.
- 10 Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes exemptionem sub fundamento immemorabilis allegatam non probant.
- 11 Immemorabilis destruitur ex quolibet rumore in contrarium.
- 12 Fortius ab actibus positivis & publicis.
- 13 Cessat constito de initio.
- 14 Fama necessaria ad immemorabilem respicere debet tempus transactum.
- 15 Constito de immemorabili libertate quoad certa pradia, exemptio à Decimis quoad ipsa admittenda est.
- 16 Testes examinati in judicio possessorio probant etiam in petitorio.
- 17 Decima solvenda pro animalibus, licet sint mixta, ad juris effectum pradias les reputantur.
- 18 Ex piscuis de jure debentur.
- 19 Loco istarum consuetudo induxit Decimas animalium.
- 20 Ista sunt fructus pradii.
- 21 Dicuntur pars pradii quod depascantur.
- 22 Exemptio prescripta in antiquis fructibus competit, aliis novissime in eodem Territorio introductis.
- 23 Talis extensio prohibita non est, cum versetur

Garzina non sit hæres Bartholomæi, immò jure legati, potuerit summam exactam libero domini jure adipisci; Resistit enim huic prætensionis qualitas Judicii; nempe concursus, in quo pecunias Garzina obtinuit, undè resultat pecunias non aliter consignari, aut recipi potuisse, quam cum solita obligatione restituendi prioribus, & potioribus, cujus virtute censetur extare in patrimonio debitoris, velut depositæ penes Garzinam consignatariam, Salgad. Labyr. cred. par. 1. cap. 10. num. 64. & 69. Card. de Luc. de credit. disc. 2. num. 8. & discurs. 52. num. 5. & 6. Rot. dec. 40. num. 56. par. 9. & dec. 48. num. 16. par. 19. rec. in Auximana reintegrationis 22. Jun. 1714. §. Vana coram R. P. D. meo Cerro Et quamquam Garzina, prout cæteris, appositum non fuerit vinculum cautionis restituendi prioribus, & potioribus, fuit tamèn injunctum onus investendi pecunias consignatas in locis Montium, quæ remanerent vinculata pro securitate suæ dotis, ad formam legati, ei à Bartholomæo Patre relicti, quæ cautela, cum removeat periculum dispersionis, æquivalere existimata est alii cui-cumque cautioni in concursibus necessariò præstandæ, nota in Romana liberationis à molestiis 5. Decembris 1710. §. Quoniam coram Reverendissimo P. P. meo Aldrovando.

Hactenus de cessione illorum de Pinto, & Montanis, transeundo nunc ad alteram, quam Garzina curavit à Conjugibus de Scopacciis, hæc pari irrelevantia laborare judicata est. Quoniam hi nullum habebant creditum pecuniarium contra hereditatem Faustinae, sed virtute donationis habebant dumtaxat jus consequendi præarratum censum sc. 450. sub donatione comprahensum. Itaque cum fuerint dimissi mediante assignatione ejusdem census, & consignatione sc. 113. provenientium à pretio bonorum ipsius Faustinae donantis, & debitricis, manifestum est ipsis ita plenè satisfactum fuisse, & per consequens cessionem ab illis factam Garzinæ solvi in simplicem liberationem, quæ, tametsi actionem negociorum gestorum parere possit, ad effectum eam experiendi contra fratres Garzinos, quibus dimissio Conjugum de Scopacciis attulit utilitatem, tamèn nihil juvat similem cessionariam ad effectum agendi contra tertios possessores, ut est Lucia l. nulla ff. de solut. Card. de Luc. de credit. disc. 48. num. 3. Amat. variar. resolut. par. 1. resolut. 7. num. 7. & seqq. Pevegrin. de fideicommiss. artic. 52. num. 34. Rot. cor. Gregor. decif. 98. num. 4. & 5. coram Priolo decif. 353. num. 2. & seq. coram Benincas. decif. 205. num. 3. & decif. 196. num. 20. par. 18. rec. Et ita unica, &c.

R. P. D. CERRO.

TOLETANA DECIMARUM SUPER
BONO JURE.

Veneris 15. Januarii 1723.

ARGUMENTUM.

Archiepiscopus Toletanus est Decima-

versetur circa species fructuum ejusdem Territorii exempti, in quibus equalis est conditio & determinatio.

- 24 Sententia Judicis declaratur ex actis.
25 Exemptio competens in certo Territorio, & possessa super antiquis fructibus, transit super aliis iisdem subrogatis.

DECISIO XXV.

Obtinuerant Sanctimonialia Divi Dominici Toleti, ut iterum audiri possent adversus decisionem coram me proditam die 26 Junii anni proxime præteriti, & proinde reposita hodie Causa, Domini in decisio persistenter, sed juxta modum in præsentis decisione exprimentum.

Denuò enim approbarunt jus Reverendissimi Archiepiscopi circa exactionem decimarum ex omnibus bonis amplissimæ illius Diocesis, de quo *Text. in Can. Constitutum* 16. *quæst. 1. & Rot. decis. 466. sub num. 8. par. 19. tom. 2. recent.* cum aliis allegatis in decisionibus Causæ tam coram R. P. D. meo Foscaro, quam coram Me emanatis; undè promanat, ut Monasterium S. Dominici, pugnando contra hanc universalem causam, exemptionem à decimis sibi asserere non possit pro illis bonis, quæ propriis expensis colit, nisi illam innixam prober justo titulo, qui aptus sit contraponi juris assistentiæ, quam habet Archiepiscopus, ad *Text. in cap. Præsentia de Probation. Rot. inter impress. ad ornat. Card. de Luc. decis. 15. num. 5. lib. 14. tom. 2. & in Constantien. Decimarum 4. Julii 1696. §. Orta coram clar. mem. Card. Priolo.*

Talem verò præstare non potest in præsens immemorabilis consuetudo non solvendi decimas pro bonis propriis sumptibus à Monialibus excultis, super qua unice insistebant defensores Monasterii, nam cum exemptio in medium proferatur quoad pleraque bona à Monasterio possessa, & præcisè quoad novem diversa Territoria, probatio immemorabilis ad hujusmodi effectum constans & specifica esse deberet respectu omnium corporum terrarum, pro quibus Monasterium excutere tentat onus Decimarum cum individua expressione, ut semper in illis cultura exercita fuerit expensis Monasterii, & nunquam ab immemorabili soluta fuerint decimæ; nec fieri potest extensio ab una specie bonorum ad alteram, cum etiam in materia immemorabilis locum obtineat regula: tantum præscriptum, quantum possessum, prout dixit *Rot. in Calaguritana Decimarum de Ocho. 5. Maii 1683. §. Hinc sequitur coram Guaxardo, & in Pampilonen. Decimarum 18. Martii 1703. §. Retentis, & §. Istudque coram bon. mem. Muto, & in Calaguritana Decimarum S. Petri Manriquez 12. Martii 1697. §. Nec prædicta coram bon. mem. Molines.*

Aliàs enim nimium exorbitans esset, quod Monasterium mutando modum culturæ, omniaque bona propriis sumptibus colendo privare posset Archiepiscopum illis Decimis, quæ usque adhuc exegerit ad tradita per *Rot. coram Bichio dec. 322. num. 8. & in recent. decis. 323. num. 3. par. 18. & in nullius Tudela, seu Tirafonen. Decimarum super Remissoria 9. Junii 1698. §. Relevantia coram clar. mem. Card. Caprara; & 3. Julii 1702.*

§. Ita ut coram clar. mem. Card. de la Tremoille.

Hujusce autem naturæ nequaquam sunt probationes à Monasterio adductæ; si enim sermo sit de Testibus examinatis anno 1641. hi testimonium suum restrinxerunt ad prædia Perobequez, & Urtada, à quibus ex supra notatis non licet arguere ad cætera prædia à Monasterio possessa; si verò agendum est de Testibus in præsentis judicio receptis anno 1705. omnes isti confusim deponunt, nec immemorabilem consuetudinem non solvendi Decimas coarctant ad certa & determinata loca propriis sumptibus à Monasterio culta, imò potius asserunt, aliqua bona, partim locata fuisse, partim propriis sumptibus Monasterii exculta, & sic aliquando decimationi obnoxia extitisse, aliquando non; in qua sanè circumstantia non exurgit probatio exemptionis certi fundi, quæ erui nequaquam potest ex actibus discontinuis & interruptis, & ex assera libertate modò unius, modò alterius prædii, ut docet *Felin. in cap. Auditis num. 9. vers. ceterum, & num. 10. cum seqq. de præscript. Fermosin. in cap. Cum contingat de for. comp. quæst. 2. num. 14. Posth. de manut. obser. 73. num. 177. Rot. decis. 688. num. 11. par. 18. recent. coram Bichio decis. 528. num. 14. coram Carill. decis. 44. num. 16. & cor. Merlin. decis. 434. num. 15. & 16.* Sed ad complendam talem probationem, necessarium est, ut fiat segregatio & distinctio bonorum, ad hoc, ut judicium efformari possit de exemptione cujusque prædii ab immemorabili stabilita, ut in puncto firmant *Vames. conf. 443. num. 2. Rot. decis. 402. num. 3. & 4. coram Buratto, & in Pampilonen. Decimarum 11. Maii 1703. §. Retentis coram bon. mem. Muto, & in suis addit. ad decis. 78. num. 63. bon. mem. Ansaldo nostri Ordinis Decanus.*

Atqui magis præcisè attingendo dicta Testium, & in specie quoad duo Territoria de Olias, & Magan, ex illis constat Moniales quamplura terrarum corpora coemisse intra tempus memoriæ Testium, illaque antiquis possessionibus adjunxisse, pro quibus sanè obtendere non valent exemptionem in vim immemorabilis, sed bona in Monasterium transiisse dicendum est cum onere suo, nam ad effectum eximendi à decimis bona in futurum quærenda, inefficax non solum est privilegium præsumptum ab immemorabili exurgens, sed, & etiam privilegium verum, nisi præcisam mentionem faciat bonorum acquirendorum, ex *Text. in Clem. 1. in fin. de censib. Card. de Luca de Regal. disc. 1. num. 44. Rebuff. de decim. quæst. 14. num. 16. Barbof. de Paroch. par. 3. cap. 18. num. 37. Pignatt. consult. 8. num. 20. & seqq. tom. 8. Rot. in Calaguritana Decimarum 27. Junii 1712. §. Neutiquam coram Reverendissimo Domino meo Archiepiscopo Neocesariensi. & in Hispalen. Decimarum 13. Februarii 1713. §. Quin ad evitan. coram Eminentissimo Scotto. Quo verò ad cæteras Terras, Testes asserunt aliquam illarum partem, seu petiam fuisse cultam à Monasterio, reliquas in afflictum traditas diversis Arrendatariis juxta depositiones unius ex Testibus ibi: *Nelli quali da quaranta anni in qua lui Testimonio ha visto lavorarli, e coltivarli dal detto Monastero à sue spese in un'anno un pezzo, & in un'altro piu, & in altri meno senza lasciare di lavorare, e coltivare in alcuno di loro in sino ad oggi, e gl'altri**

gl'altri gl'anno tenuto, e tengono in affitto Abitanti di questo luogo; Et alterius Testis, *sempe ha visto lavorare, e coltivare à sue spese parte di detti Terreni, & anno tenuti gl'altri insieme con quelli d'Adeguela in affitto diversi Abitanti di questo luogo*: In his autem terminis cum exclusa remaneat identitas Prædiorum, in quibus verificari valeat præscriptio, & radices figere potuerit immemorabilis possessio, non potest Monasterium explendo culturam propriis sumptibus totius Territorii exemptionem prætere, qua via certò certius plenariam sibi pararet exemptionem super istis Prædiis, in quibus nulla cadit immemorabilis, & assistentia juris militat pro Archiepiscopo, ad animadversa per *Hostien. in cap. Commissam num. 2. de decimis, Abb. in cap. Cum in sua num. 13. & 14. eod. tit. Vames. conf. 442. num. 2. Rot. decis. 401. num. 3. & 4. coram Buratt. & in recent. decis. 22. num. 10. par. 10. & in Burgen. Decimarum de Bellorade 16. Februarii 1714. §. Neque coram Reverendissimo D. Archiepiscopo Ravennaten.*

Sed in universum quoad omnia corpora Terrarum Testes deficiunt in requisitis ad probationem immemorabilis, ut etiam probavit præterita mea decisio hujus Causæ §. *Quoniam*: Nullus enim deponit juxta methodum traditam à *glos. in 9 cap. 1. verb. memoria de præscript. in sexto*, quod scilicet ex bonis de quibus agitur nusquam viderint, aut audiverint solutas fuisse Decimas, quodque id nec etiam audiverint à majoribus, nec itidem isti ab aliis majoribus, & rursus quod præfata solutio fieri nequiverit, quin ipsi scivissent, ut explicat *Adden. ad Buratt. decis. 673. num. 6. Rot. decis. 458. num. 2. coram Pamphil. decis. 159. num. 4. & 6. coram Orthobon. decis. 31. num. 6. coram Emerix jun. & decis. 96. num. 15. & 16. par. 17. recent. & post Antonell. de jur. & oner. Clericor. decis. 18. num. 12.* Quin potius aliqui ex præfatis Testibus eandem negativam excludunt, asserendo contingere potuisse, ut Ministri Archiepiscopatus Decimas petierint, & exegerint absque eo quod ipsi id sciverint, quapropter si verum est Testes in hac materia attendendos non esse nisi negativam coarctent, eo minus attendi debent, quatenus eandem negativam excludant *Rot. decis. 1. num. 9. coram N. nott. decis. 85. num. 2. coram Orthobon. decis. 45. num. 5. coram Celso, decis. 508. num. 2. 3. 9. & 15. coram Penia, decis. 528. num. 11. coram Bichio, & notavit præcedens mea decisio, §. Quinimò. Eoque fortius cum specificè deponant de conquestionibus Archiepiscopi, qui ad exigendas decimas ex bonis de quibus agitur pro-*

11 cesserat per censuras contra Monasterium, unde elisa remanet immemorabilis, quam si prostertere potest simplex, & nudus rumor in contrarium ad tradita per *Add. ad Gregor. decis. 298. num. 13. Card. de Luca de jurisdict. disc. 8. num. 9. bon. mem. Ansaldo in addit. ad ejus decis. 68. num. 82. Rot. decis. 1206. num. 14. coram Emerix, & in recentior. decis. 208. num. 15. par. 17.*

12 multò magis id operari valent facta positiva, acutisque adeò vehementes, ut sunt illi comminationis censurarum sicuti notat *Felin. in cap. illud num. 7. & 8. de præscript. Rot. coram Coccin. dec. 172. num. 6. coram Buratt. decis. 457. num. 3. coram Bichio decis. 356. num. 12. in recent. decis. 94. n. 23. par. 7. & in Augustana Decimarum 13.*

Martii 1719. §. Neque, & §. Quadragenaria cor. R. P. D. meo Foscaro.

Præterea iidem Testes excludere videntur substantiale fundamentum immemorabilis indicando principium, quod prædia ceperint coli expensis Monasterii intrà tempus triginta, vel quadraginta annorum, quæ sanè memoria recentis initii non attingentis centenariam cessare facit immemorabilem, ut dixit *Rot. in Trojana delationis Crucis 10. Decembris 1708. §. Eoque positissimum coram Reverendiss. D. meo Archiepiscopo Neocesariensi. sed, & etiam nil deposuerunt super publica voce, & fama quoad tempus præteritum, hanc dumtaxat asserendo per verbum est relativum ad tempus præsens, & tamen fama, quæ comprobare valeat immemorabilem respicere potius debet transactum, sicuti in terminis hujus requisiti notarunt *Gabriel. de præscript. conclus. 1. num. 74. Rota coram Seraphin. decis. 469. num. 2. & 4. coram Penia decis. 641. num. 9. & 10. & coram Bichio decis. 528. num. 11.**

Descendendo nunc ad explicationem modi, quo Domini præcedentem resolutionem approbarunt, ille est, ut Moniales exemptione à Decimis frui debeant quoad Territoria, seu Tenuitas nuncupat, *Perobequez, & Urtada* propriis earum sumptibus exculta: Siquidem quoad ea visum fuit plenissimam immemorabilis consuetudinis probationem resultare ex testimonio quamplurimum Testium examinatorum anno 1641. in lite acta inter Mensam Archiepiscopalem, & Monasterium S. Dominici, in qua uno ore præfati Testes articulatam exemptionem à Decimis professi sunt juxta eorum memoriam triginta, quadraginta, atque etiam sexaginta annorum cum omnibus requisitis auditus, famæ, nullius in contrarium rumoris, cæterisque ad probationem immemorabilis conducen-
15 tibus, quæ sanè admittà probatione dicendum est Monasterio quæsitum fuisse jus, ut firmiter super iisdem corporibus allegare possit exemptionem à controversis decimis juxta censuram *Text. in cap. 1. juncto §. fin. de præscript. in sexto glos. in cap. Cum in aliquibus, verbo loci consuetudine in fin. de decimis, Rebuff. de decim. quæst. 13. num. 63. Monet. eodem tractat. cap. 5. num. 117. Posth. de manut. obs. 45. num. 22. & seqq. Rota coram Castal. decis. 656. num. 10. coram Celso decis. 110. num. 5. & in recent. decis. 101. à num. 2. ad 6. par. 11. & decis. 206. num. 3. par. 13.*

Quin retricari valeat probatio ex dictis Testibus resultans, ex eo quod tunc actum fuerit in judicio possessorio, in quo Testes fuerunt examinati, proindeque æquum non sit, ut ex eisdem probationibus regulam sumat judicium plenarium, in quo versamur. Quandoquidem cum Moniales fuissent in jus vocatæ à Promotore Fiscali Curie Metropolitanæ pro exactione Decimarum lanæ, casei, ac agnorum provenientium ex grege, quem novissimè introduxerant in Territoria de Perobequez, & Urtada, dictæque Moniales opposuerint consuetudinem immemorabilem non solvendi Decimas ex quibuscumque fructibus, quos in iisdem prædiis propriis sumptibus excultis colligebant, Judex per decretum eas admisit ad probationem, Moniales verò in termino probatorio produxerunt articulos super eadem immemorabili, qui citatâ Parte fuerunt ab ipso Judice admissi, prout etiam

etiam citatâ Parte completa fuit probatio per examen Testium; quapropter licet Testes examinati sint in iudicio possessorio, perinde habendum est eorum testimonium ad plenè probandum in petitorio, cum non versetur in terminis simplicis summarie informationis, sed plenarie, ac formalis probationis servatis probatoriis terminis, ac necessariis citationibus peractæ, quibus circumstantiis concurrentibus, Testes examinati in iudicio possessorio probant etiam in petitorio juxta distinctionem traditam a Felin. in cap. Causam, qua n. 6. de Testibus, Mascard. de probat. conclus. 1209. nu. 1. Covar. pract. quest. cap. 17. num. 7. Menoch. de retinend. remed. ult. 38. Gbrist. de Paz de Tenuta cap. 32. num. 8. Surd. de aliment. par. 1. quest. 127. num. 11. Post. de manut. obs. 39. num. 1. & 2. Rot. post eundem decis. 73. num. 2. & cor. Dunoz. jun. dec. 951. num. 3.

Ita etiam obtare non debet, quod examen præfatorum Testium peractum fuerit in litigio tunc vigente super Decimis debitis ex foetibus Ovium, lana, & caseo, quæ cum dicantur Decimæ mixtæ, ab ipsis fieri nequeat extensio ad Decimas prædiales: enim verò animadvertendum est quæstionem eo tempore promotam fuisse super Decimis gregum, quos Moniales nuper introduxerant in Territoria de Perobequez, & Urtada, à quibus ut se eximerent Moniales, cum probare non possent quasi possessionem non solvendi dictas Decimas gregum antecedenti solum anno introductorum, hinc probandam assumpserunt consuetudinem immemorabilem non solvendi Decimam ex quibuscumque frugibus, quæ in præfatis Territoriis propriis expensis cultis recolligebant; unde arguere oportet, exemptionem à Decimis animalium basim suam habuisse super altera exemptione à Decimis prædiorum, nec in tali categoria Decimas gregum reponi posse inter Decimas personales, seu mixtas, nam cum subrogata intelligantur in locum Decimarum, quæ solvendæ essent ex fructibus terrarum, seu pascuis, licet ratione custodiæ, ac hominis industriæ aliquo modo participent de personalibus, adhuc tamen quia magis accedunt prædialibus, reputandæ sunt quoad effectum ad instar Decimarum prædialium juxta glos. in cap. ad Apostolica de Decimis, verbo Personales, Gonzal. Tellez in cap. Cum sint homines 18. num. 2. circa fin. de Decimis, Rebuff. de Decimis, quest. 6. num. 26. & seqq. & quest. 7. num. 25. Navar. conf. 2. num. 7. Valenzuel. conf. 8. num. 1. & seq. tom. 1. Barbof. de Paroch. par. 3. cap. 28. §. 1. num. 12. & §. 2. num. 37. Rota coram Coccin. decis. 1586. num. 34.

Cum namque de jure communi ex pascuis etiam Decimæ solvendæ sint Ecclesiis ex Text. in cap. Commissum, ubi Abb. num. 2. de decimis, Card. in Clem. 1. num. 15. tit. eodem, Rebuff. d. tract. qu. 8. num. 22. Gonzal. in cap. Cum omnis sub. num. 5. pariter de decimis Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 21. num. 6. quando illæ solvi nequeunt ex ipsismet fructibus terræ, ut sunt frumentum aliæque segetes, quæ sunt in fructu, usus, & consuetudo induxit Decimas animalium loco fructuum subrogari in foetibus eorundem animalium in prædiis decimabilibus depascuntium, ut singulariter advertunt Rebuff. de decimis d. quest. 8. num. 2. Card. de Luca de

regal. disc. 59. num. 8. & de decimis disc. 8. sub num. 5. Animalia enim in fructu Prædiorum sunt, Text. in leg. Item si 10. §. Aucupiorum ff. de usufruct. Gonzal. in dicto cap. Cum sint homines num. 2. circa fin. de decimis, & ubi existant in pascuis, pars Prædii, quod depascuntur, nuncupantur ex Text. in leg. Pecoris ff. de servitut. rustic. prædior. ibi, Pecoris pascendi servitutes &c. Prædii magis quam persona videntur, & in leg. fundo, Cod. de verb. signif. & ad rem nostram in specie monuit Gonzal. in dicto cap. Cum sint homines 7. sub num. 4. eodem tit. de decimis.

Tali autem modo asseri nequaquam potest extensionem fieri de re ad rem, quia cum controversia versetur super fructibus ejusdem Territorii, neque extensio proponatur de uno Prædio ad aliud, quemadmodum si in ipso Territorio mutatus fuisset modus culturæ, & cœpisset loco unius segetis feri solitæ, alia seminari, vel loco vineæ olivetum plantari, decima debita esset in illis fructibus, qui colligerentur; vel si præscripta fuisset in antiquis fructibus, præscripta pariter dicenda esset in illis novissimè introductis ut firmat Panormit. in cap. Cum in tua 30. de decimis, Fagnan. in cap. Cum contingat num. 13. pariter de decimis, Passerin. in 3. sexti Decretal. tit. de decimis quest. unica artic. 14. num. 303. Moneta de decimis cap. 2. num. 89. Barbof. de Parochis cap. 28. §. 2. num. 59. Gratian. dissectat. 113. Giovagnon. conf. 18. num. 7 & 8. Post. de manut. obs. 73. à num. 136. Rota decis. 17. num. 10. part. 2. divers. & decis. 677. num. 3. part. 1. & decis. 502. num. 1. & 2. part. 4. tom. 1. recent. Ita à pari cum animalia depascuntia in Territoriis de Perobequez, & Urtada essent in fructu eorundem Territoriorum, dum exemptio mediantibus Testibus anno 1641. adductis firmata omnimodè fuit respectu gregum, ut nempè ex illis nulla Decima lanæ, casei, ac foetuum debita esset, hæc eadem exemptio proficere debet pro aliis speciebus fructuum, quæ in iisdem Territoriis ex post colligi contigit loco gregum, qui in ipsis prius depascebantur, neque talis extensio prohibita est, cum se habeat ad species fructuum eorundem Prædiorum, in quibus æqualis est conditio, & determinatio per Text. in cap. Cum in tua 30. de decimis, ibique Barbofa in collectan. num. 2. Covarr. pract. quest. cap. 37. num. 5. Suarez de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. cap. 21. num. 4. Rebuff. de decimis quest. 14. num. 18. & 25. Rota decis. 805. num. 4. part. 4. divers.

Nec obstare potest in illo iudicio anni 1641. Judicem pronunciasse favore Monialium in simplici, & nudo dumtaxat possessorio quoad Decimas pecudum, nullatenus verò quoad eas Prædiorum, proptereaquæ attendendum non esse quidquid circa has Decimas dixerint Testes citrà quæstionem tunc vigentem, quorum assertionem à Judice earum respectu rejectam fuisse censendum sit: Quoniam argumentum vim habere possit, si Ministri Archiepiscopatus iudicium instituisent super solutione Decimarum omnium fructuum, quos Moniales recolligebant in Prædiis de Perobequez, & Urtada; nullatenus verò cum solummodò insteterint pro manutentione in quasi possessione exigendi decimas pecudum; quamobrem non ex eo, quod Judex concessit Monialibus manutentionem in quasi possessione non

non solvendi Decimas agnorum, & lanæ, asseri potest, quod rejecerit probationem factam ex parte Monasterii, quinimò dicendum est, motum fuisse ad talem decernendam manutentionem vigore possessionis immemorabilis non solvendi Decimas ex ceteris frugibus ejusdem Territorii ex Testibus probatæ, & solum se continuisse in nudo possessorio circa Decimas Ovium, quia ita tantummodò ferebat instantia pro parte Archiepiscopi promotæ, regularitèr enim Judex non interloquitur, nisi coherentèr ad instantiam, & decreta, & sententiæ magis latam recipere possunt interpretationem ex actis occasione controversiæ gestis l. si ex testam. 20. ff. de re judic. Rot. coram. Ubaldo, dec. 594. num. 2. cor. Merlin. dec. 611. num. 6. & 9. cor. Bichio dec. 345. num. 17. & in rec. dec. 669. num. 5. par. 18. & dec. 469. num. 33. par. 19.

Parumque refert, quod aliqui Testes examinari in hoc iudicio anno 1705. dixerint quod in his Territoriis de Perobequez, & Urtada ante quadraginta annos parum culturæ exercebatur, quæ assertio immemorabili obtare possit, nam cum infimul dixerint in ea parte, quæ colebatur sumptibus Monasterii, Decimas non fuisse solutas, non remansit interrupta possessio innixa immemorabili jam ab anno 1642. probatæ, nec mirum est, si imminuta fuerat cultura terrarum, quia cum Moniales circa annum 1640. introduxissent in ista Prædia greges Ovium, tunc loco fruendi exemptione à Decimis frumenti, & aliarum segetum, fruebantur exemptione à Decimis lanæ, agnorum, & casei provenientium ex pecoribus, quæ in Territorio depascebantur, istique fructus erant subrogati loco illorum, qui prius ex cultura terrarum colligi consueverant, ut ponderat Card. de Luca de decimis disc. 8. num. 5.

Et ita in hunc modum conclusum fuit, paribus strenuè utrinque jura sua deducuntibus.

R. P. D. CERRO.

CRACOVIEŒ. DECIMARUM.

Veneris 16. Februarii 1723.

ARGUMENTUM.

Decimæ debentur Parocho ex iisdem fructibus, qui colliguntur, non verò in pecunia. Contraria transactio non sustinetur sine beneplacito Apostolico.

SUMMARIUM.

- 1 Parocho debentur Decimæ.
  - 2 Ex iisdem fructibus qui colliguntur.
  - 3 Præsertim si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ Decimaticis.
  - 4 Transactio contrarium disponens indiget beneplacito Apostolico.
- Ad Suarez de Paz.

- 5 Id peculiariter præscribunt Constitutiones Synodales Regni Polonia.
- 6 Nullitas actus præjudicialis Ecclesiæ allegari potest etiam à Titulari, qui illi consensum dedit.
- 7 Provisio ad certum tempus restricta ultra illud protrahenda non est.

DECISIO XXVI.

Reventibus possessoribus Villæ SobyanoŒ Decimas, juxta morem, in manipulis debitas Ecclesiæ Parochiali Bistricensi perfolvere, usque ab anno 1694. in iudicium vocati fuerunt à Jacobo Zmudzki moderno Parocho apud Curiam Episcopalem Cracoviensem, ibique condemnationem passi sunt, adhibitis etiam Ecclesiasticis Censuris. Hanc verò Sententiam, cum in omnibus confirmaverit Reverendissimus Nuncius Apostolicus, & post obtentum à succumbentibus Breve Commissionis ulterioris appellationis in Partibus, Signatura Justitiæ rescripserit, Prævia reportatione Brevis, ad Rotam cum Clausula de appellatione: Obtigit propterea mihi exhibere Dominis meis dubium, An Parocho Ecclesiæ Bistricensis debeantur Decimæ in manipulis ex Terris in Villa SobyanoŒ in casu, &c. quod eodem Parocho tantummodò jura sua deducente, resolutum fuit mediante rescripto, pro informante.

Et quidem non sine maxima ratione, quia cum nullo modo in dubium verti possit, quin Villa SobyanoŒensis intra limites Parochialis Ecclesiæ Bistricensis existat, inde fit, ut ex ejus prædiis Decimæ debitæ sint, juxta Text. in cap. commissum cap. ex transmissa, & cap. ex parte de Decimis, quibus consonat Synodus Provincialis Regni Poloniae, de qua Rota in Cracovien. Decimarum 25. Junii 1706. §. Quod Decimæ, coram bon. mem. Caffarello. Hac autem positâ genericâ obligatione Decimas perfolvendi, æquè certum est, solutionem faciendam esse non in pecunia, prout contenderunt Possessores sæpèdictæ Villæ, sed in manipulis, non solum, quia Jure tum divino, tum Ecclesiastico Statutum habemus, ut ex iisdemmet fructibus qui colliguntur, solutio expleatur, ad Text. in cap. final. de Parochis, Panimoll. decis. 33. ad not. 1. num. 27. Rot. decis. 85. num. 1. coram Emerix jun. & in Guesnen. Decimarum 26. Junii 1715. §. Juris in quam & seqq. coram Eminentissimo D. Cardinali Althann, & in præcis terminis hujuscemet Diœcesis CracovienŒis dictum fuit in allegata Cracovien. Decimarum 25. Junii 1706. coram bon. mem. Caffarello confirmata 29. Aprilis 1709. coram eodem, & 12. Decembris 1710. coram bon. mem. Kaunitz; verum etiam, quia id speciatim præscriptum habetur ex libro, quem vocant Beneficiorum & Retaxationum, ubi legitur dotem Ecclesiæ Bistricensis fuisse constitutam in Decimis manipularibus, ex quo sanè libro versante super modo, & qualitate Decimationis nulli dubium, quin superlativa probatio cruasur, ad firmata per Rot. decis. 82. & 83. utrobique num. 2. par. 11. dec. 564. num. 5. par. 18. & dec. 48. num. 2. par. 19. recent.

Taliter itaque incomperito existente Jure Parocho pro obtinendis Decimis manipularibus, frustra

frustrâ objiceretur eum per transactionem non semel initam cum possessoribus Villæ Sobyano-
vicensis præfatas Decimas à manipularibus ultroneè
redegisse ad quotam pecuniariam, eaque se con-
rentum declarasse; quoniam ubi etiam conven-
tiones à Parocho expletæ annis 1703. & 1707.
nomen Transactionis normam tempori futuro
præscribentis promereri possent, non tamen in-
terclusum esset eidem Parocho transigenti ac-
tum à se celebratum impugnare, illique expressè
contraire, quippe quia quoties transactio super
Decimis inita Episcopi approbatione, & Sedis
Apostolicæ beneplacito destituta detegatur, nulla
procul dubio, & invalida dijudicanda est, ut
disponit *Text. in Can. sive 12. quest. 2. cap. sta-
tuimus de Transactione*, prout etiam sanxerunt
Constitutiones Synodales Regni Poloniæ, præcisè
interdicentes ne transigatur super solutione De-
cimarum, & præcipuè ne admittatur dicta solu-
tio in pecunia, ut notavit *Rota in dicta Craco-
vien. Decimarum 25. Junii 1706. §. Haud obstant-
te*, & in altera 29. Aprilis 1709. §. *Ratio deci-
dendi*, & seqq. coram bon. mem. Caffarello. Atque
idcirco non solum successoribus in Parochia, sed
etiam ipsimet Titulari, qui transigat, datum est,
nullitatem actus in iudicio proferre, ad firmata
per *Rot. decis. 290. num. 18. coram Bichio decis.
9. n. 6. & decis. 294. num. 2. parte 7. rec. & in
Varsavien. Decimarum 5. Julii 1715. §. Nec pro
titulo coram R. P. D. meo Foscaro.*

At verò memorati actus à Parocho gesti im-
merito transactiones vocarentur; vel enim lo-
quimur de eo anni 1703. & patet tunc, nil
aliud Parochum egisse nisi acceptare solutionem
floreorum 1750. sibi factam à Nicolao Hariski
possessore Villæ Sobyano vicensis loco Decima-
rum manipularium, quas debebat pro annis re-
troactis, quasve sicuti eo tunc arduum nimis
erat posse rependi in tam magna quantitate ma-
nipulorum, quanti importabant plures annua-
litates decursæ; ita nil mirum si per viam con-
cordiæ opus fuit æquivalens præstare in pecunia;
indè autem nullum argumentum desumi valet
pro commutatione Decimæ ad tempus futurum,
circa quod conventio nihil disposuit, vel ullam
habuit relationem. Aut verò sermo est de altero
actu expleto anno 1707. & cum hic nil aliud
contineat, quàm quod Parochus amicabiliter &
æquitativè se gerendo cum Marianna Hariski,
& Jacobo ejus viro Possessoribus Villæ præfate;
*Habitâ ratione moderni temporis calamitosi, atque
Carestiæ & Sterilitatis frugum in vim manipularis
Decimæ contentari se constituit pro eadem Decima
manipulari hoc anno summa floren. 260. Ponolica-
lium*, sunt præcisè verba Instrumenti *Summario
num. 6.* hinc profectò haud rectè eliceretur, De-
cimam redactam extitisse, ad quotam pecunia-
riam, quando constat fuisse expressam causam id
peragendi, non quidem perpetuam, sed imò ac-
cidentalem & temporaneam, & quod magis est,
appositum fuisse tempus limitatum illius anni,
ex quo clariùs eruitur actum ita taxativè restrin-
gi voluisse, ut nullum tractum successivum præ-
se ferret, juxta *Text. in leg. veteres Cod. de con-
trahen. stipulat. Nat. conf. 77. n. 14. Paris. conf.
79. n. 12. lib. 3. Surd. conf. 52. num. 73. & decis.
33. num. 10. Rot. decis. 660. num. 5. coram Du-
nezet. Jun. & decis. 1047. n. 8. cor. Emerix Jun.*
Et ita unica, &c.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA SEU ALBANEN.
PECUNIARIA.

Veneris 3. Junii 1729.

ARGUMENTUM.

Plura ad Text. in cap. Odoardus de
solut.

SUMMARIUM.

- 1 Exponitur dispositio cap. Odoardus de
solut.
- 2 Beneficium dicti cap. conceditur Cleri-
cis, ne ad mendicitatem indecoram
redigantur.
- 3 Filius conveniri non potest à creditore
Patris, nisi iste doceat de illius qua-
litate hæreditariâ & omissione inven-
tarii.
- 4 Donatarius particularis non tenetur ad
confectionem inventarii, nec dicitur
hæres donantis premortui.
- 5 In illum nulla actio activa, vel passiva
pertransit.
- 6 Creditores Donantis illum convenire
non possunt actione personali vel exe-
cutivâ, sed solum actione rei persecu-
toriâ, seu rescissoriâ.
- 7 Actus ad aliam causam referibilis qua-
litate hæreditariam minimè probat.
- 8 Qualitas hæreditaria non probatur ex
actu æquivoco.

DECISIO XXVII.

Sacerdos Marcus Castrucius ad sese liberan-
dum à Creditoribus, qui super Bonis ab eo
possessis Judicium Concurfus instruxerant præ-
via dimissione Bonorum omnium, tam Ecclesia-
sticorum, quàm Sæcularium usque de Anno
1709. in Curia Eminentissimi Vicarii fuit ad-
missus ad famigeratum Beneficium cap. Odoardus
de solut. ei relicta congrua alimentari super qui-
busdam Bonis, quam tamèn nostrum Auditorium,
ad quod concenderat dicta Causa Con-
curfus, transtulit super redditibus Ecclesiasticis,
prout resultat ex Decisionibus in Romana Pec-
uniaria super congrua 14. Junii 1717. coram bo-
mem. Herrera, & in Romana Pecuniaria 5. Julii
1726. coram Me.

Causa verò postmodum commissa R. P. D.
meo Crescentio in locum bon. mem. Crispolti
subrogato comparuerunt coram eo Sorores de
Ortinis adversus præfatum Marcum parentes
mandatum exequutivum pro Credito cujusdam
Censatus, quod habent contra Altobellum illius
Patrem, & prævia Decisione diei 15. Martii an-
ni præteriti voti compotes evaserunt, reportan-
do

do mandatum citatis etiam Capitibus Credito-
rum.

In hoc rerum statu dictæ Sorores citarunt
Castrucium coram eodem R. P. D. meo Cres-
centio prò obtinendo exequatur contra illius per-
sonam, & bona propria, quod facile concessum
fuit nemine comparente, nam prædictus Mar-
cus stante, quod Causa Concurfus mihi fuerat
commissa, recursum habuit ad Eminentissimum
Signaturæ Præfectum, cui placuit declarare Cau-
sam ad me spectare, undè in sequelam sub die
11. Martii proximè præteriti proposito à me Du-
bio; *An exequatur mandati ab R. P. D. meo Cres-
centio contra personam, & bona propria relaxati
sit exequendum*, istud ex discrepantia DD. Suffra-
gantium irresolutum remansit, sed reiterato in
præsenri Audientia ejusdem Dubii examine res-
ponsum fuit, *Negativè*.

Domini siquidem putabant, quod Marcus,
qui jam omnia bona, excepta congrua alimen-
tari ei relicta, dimiserat, satis tutus reputaretur,
quousque saltè mediante restitutione in inte-
grum tollebat de medio beneficium illi indul-
tum in Curia Eminentissimi Vicarii ad terminos
dicti *Text. in Cap. Odoardus*, quod etiam à nostro
Tribunali approbatum extiterat in præcatis De-
cisionibus coram bon. mem. Herrera, & coram
2 Me; quia tale præsidium jus Canonicum favore
Clericalis Ordinis præcisè concesserat, nè haud
amplius eum reducendo ad mendicitatem inde-
coram posset à Creditoribus molestari ille, quem
hujusmodi beneficio dignum esse Judex reputa-
verat, sicuti tradunt *Squillant. de privileg. Cleric.
Cap. 10. num. 11. late Constant. ad Stat. Urb. an-
not. 50. artic. num. 208. cum seqq.*

Ac libentius in capta resolutione persistendum
videbatur, ex quo debitum, cujus intuitu So-
rores de Ortinis agebant non erat proprium ip-
sius Castrucci, sed Altobelli ejus Patris, cum in
istis terminis desideraretur concludens probatio
super qualitate hæreditaria, & omissione Inven-
tarii in reo Convento, qua probatione (ut in
casu) deficiente omnibus innotescebat minimè
posse aliquem dici hæredem simplicem, atque in
Bonis propriis, & in persona conveniri, *Rot. in
Romana, seu Signina Pecuniaria 15. Februarii
1723. §. Similique modo coram Me.*

Nequè Dominis difficultatem ingerebat, quod
4 Marcus fuerat Donatarius Altobelli, quoniam
quidquid esset, An Donatarius Universalis con-
strictus reperiretur, ac si esset Hæres Donantis,
inventarium conficere, & formalem explere red-
ditionem rationis, oppositio cessare dignosceba-
tur ex facto, undè resultabat Donationem, seu
cessionem non fuisse universalem, sed particula-
rem restrictam ad sola Bona præsentia ex notatis
à *Torr. de pact. futur. succ. libr. 3. cap. 5. num.
59. firmatis à Rot. decis. 7. num. 2. coram Burat.
ubi quoque Adden. num. 14.*

In ista namque Hypothesi nusquam Donata-
rius habebatur loco Hæredis, & sic adversus eum,
in quem nulla actio activa, vel passiva ex perso-
na Donantis transibat ad *Text. in l. 1. §. Hæres l.
Cegi §. Indè queritur ff. ad Trebell. Gratian. dif-
cept. forens. cap. 156. num. 18. actione personali,
& exequutiva Creditores agere non poterant,
6 dum illis juxta illorum qualitatem consulebatur,
vel actione rei persecutoria, vel alio subsidiario
remedio actionis revocatoria, seu rescissoria ex*

is, quæ habentur penès *Card. de Luc. de Donat.
disc. 45. num. 12. & seqq. Rot. dec. 78. num. 21.
part. 10. rec.*

Absquè eo quod eadem qualitas hæreditaria
in omnem Calum conferri deberet probata ex
quadam dimissione Bonorum Altobelli facta à
Marco favore Creditorum de Coppetellis: Satis-
faciebat siquidem responsio, quod talis unicus
actus, qui valuerat expleri citrà Jus, & nomen
Hæredis, nempè ad liberanda bona donata, nul-
latenùs inducebat ass. qualitatem Hæreditariam
in Castruccio ad *Text. in l. prò hærede §. Papi-
n. annus ff. de acquir. Hæredit. Rot. in rec. decis. 188.
numer. 7. part. 11.*

Et de facto Domini advertabant, quod in In-
strumento hujus dimissionis Bonorum nullum le-
gebatur verbum, quod à longè præ se ferret ip-
sum actum fuisse in figura Hæredis, ut per con-
sequens illum saltè esse æquivocum diceretur,
& rejiciendum tamquàm inefficacem ad conclu-
dendam in Marco aditionem paternæ hæreditatis
*Spad. conf. 173. num. 60. libr. 3. Falm. nep. dec.
353. num. 3. tom. 4.*

Cæterum insuper ponderabant Patres suffra-
gantes, quod majori facilitate veniebat deneganda
exequutio petita à Sororibus de Ortinis
adversus Castrucium, quia illæ amplectentes
dispositionem *Text. in l. 2. de pignor. poterant
prospicere earum indemnitati, mediante actione
dirigenda ad fundum censitum sibi specialiter
hypothecatum.*

Et ità utraque, &c.

R. P. D. MILLINO.

IMOLEN. CONCORDIÆ.

Lunæ 22. Junii 1733.

ARGUMENTUM.

Quoties S. Sedes delegavit concordiam
prudentissimo arbitrio Episcopi,
iste per se actum perficere, & qua-
tenus velit subdelegare Vicarium Ge-
neralem, requiritur subdelegatio ex-
pressa. Quænam causa necessaria sit,
ut Partes cogi possent ad transigen-
dum.

SUMMARIUM.

- 1 Concordia inita cum approbatione Vi-
carii Generalis nulla est, quoties S.
Sedes illum remisit arbitrio Episcopi.
- 2 In hoc casu Episcopus tenetur per se ip-
sum delegationem perficere.
- 3 Vel saltem Vicario Generali specialem
delegationem dirigere.
- 4 Concordia inita contra mentem Ponti-
ficis delegantis nulla est.
- 5 Æquitas non debet in iniquitatem de-
clinare.

I ij 6 Causa

- 6 *Causa urgentissima requiritur, ut Partes ad transigendum cogi possint.*
- 7 *Putat ob timorem ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitata, & adhuc dubia.*
- 8 *Transactio convenit controversiis dubiis, non verò extinctis, vel facile dirimendis.*
- 9 *Creditor non tenetur bona recipere pro pecunia.*
- 10 *Lasio enormissima Transactionem annullat.*
- 11 *Quamvis beneplacito Apostolico munitam.*
- 12 *Consensus certo actui accommodatus ad aliud diversum non extenditur.*
- 13 *Coactus non obligat.*

DECISIO XXVIII.

Pro reparanda jactura recepta ex deliberatione nonnullorum Bonorum facta ad instantiam Com. Joannis Andreæ, & aliorum fratrum de Saxis Creditorum, nec non pro evitanda majori jam impendente ab eisdem Fratribus de Saxis, qui plura mandata executiva pro residuilibus creditis obtinuerant, Petrus Maria, & alii de Rusconis debitores ordinariis remediis destituti refugerunt ad extraordinarium, atque supremum recursus ad S. M. Benedictum XIII. qui pro eximia, quam fovebat in proximum charitate & pietate in afflictos negotium aequabili transactione finiendum delegavit cl. me. Card. Gozzadino tunc Episcopo Imolensi per Epistolam à Secretis Status perscriptam, cui is obsequendo manus admovit celebrationi concordie juxta conditiones à dd. fratribus de Rusconis propositas, magnam tamen apud Fratres de Saxis invenit repugnantiam, quam alio quam iterata Gravatoria medio frangere non valuit.

Antequam eadem concordia stabiliretur per stipulationem Instrumenti obiit dictus Cardinalis, & post eum Summus Pontifex Benedictus; quapropter in tanta rerum mutatione fratres de Saxis putantes omnia illuc usque acta abolevisse comparuerunt coram Reverendissimo P. Domino Auditore Sanctissimi D. N. feliciter Regnantis petentes sibi concedi facultatem prosequendi actiones contra dictos fratres de Rusconis institutas. Verum aliud decretum reportare non valuerunt, quam remissionis causæ ad Eminentissimum D. Cardinalem modernum Episcopum Imolensem, qui incumbat stipulationi concordie, alias procedat, prout de jure ad formam litterarum Secretaria Status. Cum autem idem Eminentissimus Episcopus hujus decreti executionem rejecisset in suum Vicarium Generalem, is decrevit stipulari Instrumentum concordie ad formam Minuta, deindeque non obstante appellatione à fratribus de Saxis interposita progressus est ad stipulationem Instrumenti ex Officio; Adversus hæc omnia præfati fratres de Saxis obtinuerunt à Signatura Justitiæ loco Signaturæ Gratia Commissionem signatam cum clausula: *Alteri qui ad legitimam*, qua cum dubium consentaneum subscripsi: *An sit locus exe-*

cutioni concordie, scis potius relaxationi, & executioni mandatorum, & super eo consultis Dominis responsum accepi secundum fratres de Saxis Informantes.

Primum executioni concordie Domini putarunt refragari nullitatem ex eo desumptam, quia fuit inita vigore decreti lati à Vicario Generali Imolensi, non autem ab Eminentissimo Episcopo, qui cum ejus industria esset electa per verba illa *eius prudentissimo arbitrio, & juxta aequitatem* in Epistola Secretaria Status, cui se refert Decretum Auditoris Sanctissimi contenta juxta notata per *Innoc. in cap. final. num. 2. de Offic. delegat. Sperell. dec. for. Ecclesiast. 106. num. 56. tenebatur negotium per se ipsum perficere, nec poterat utiliter alter delegare, ad Text. in cap. final. §. Is autem de Offic. delegat. l. inter. Artif. ff. de solution. Abb. in d. cap. final. §. Is autem de Offic. delegat. Fagnan. in cap. quoniam num. 18. cod. tit. Ros. de executor. litter. Apostolic. part. 2. cap. 5. num. 10. & quatenus etiam subdelegare potuisse debebat per expressam subdelegationem deputare Vicarium, Fagnan. in cap. quoniam num. 8. & seq. de Offic. delegat. Rot. coram Molines dec. 769. numero 89.*

Secundò obstare visum fuit, quod concordia fuit inita contra mentem Summi Pontificis in Epistola prædicta expressè significatam, ideoque ex hoc quoque capite nulliter facta censi debet ad Text. in cap. cum dilecta de Rescript. cap. cui de prebend. in 6. Rot. in Juvenacen. Jurisdictionis 16. Junii 1690 §. *Nec ista nullitas coram bon. mem. Ursino, & 28. Martii 1732. §. Final. coram me: Mens quidem Summi Pontificis ea fuit, ut delegatus negotium dictæ concordie præ se prudentissimo arbitrio, juxta aequitatem pertractaret, huic autem menti, ut satisfactum dici valeat probandum est justam, & rationabilem ob causam ad transactionem deventum fuisse magnamque læsionem, aut præjudicium fratribus de Saxis ea non esse irrogatum, nam licet verba prædicta tribuant facultatem recedendi à stricto Juris rigore, justam tamen, & probabilem causam requirunt prohibentque alteri ex Partibus præjudicium irrogari, per quod æquitas in iniquitatem declinaret, ad regulam Text. in leg. Jure nature ff. de regul. Juris. Mandel. Ab. cons. 210. num. 13. Card. de Luc. de Emphyt. disc. 36. num. 17.*

Profecto si causæ cogendi Partes ad transactionem debent esse gravissimæ, alias non est eis admenda libera facultas in Judicio persequendi jus suum juxta monitum Text. in §. *Quia verò Auth. ut litigant. jur. in exor. Lit. cap. final. ubi Bald. de Rescript. Felin. in Rubric. de Treg. & Pac. num. 1. & seqq. Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 2. quest. 1. num. 1. & seqq. Urceol. de Transact. quest. 64. num. 1. talesque reputantur, vel si timor insit, 7 ne Partes veniant ad arma, vel si contingere possit perturbatio publicæ quietis, vel demum si controversia diu fuerit agitata, & adhuc dubia, & inextricabilis appareat, ad tradita per Bart. in l. congruit num. 4. ff. de Offic. Præs. Felin. de Treg. & Pac. num. 3. & seqq. Pirringh. in jus Canonic. ad eund. tit. tom. 1. lib. 1. num. 25. Valleron. de transact. in proem. num. 26. & 27. Urceol. cod. tract. quest. 64. num. 6. & seqq.*

Nulla ejusmodi causa haud dubiè suppetebat in casu, quinimò per contrarium, cum res esset

de controversiis vel jam confopitis per executionem mandatorum jam factam, & penitus consummatam per venditionem pignorum sub hasta, eorumque deliberationem, vel nullo negotio terminandis, uti consentientibus in creditis claris, ac liquidis, præ quorum aliis præfati fratres de Saxis obtinuerant relaxationem mandatorum tam in Curia, quam in Partibus, omnis æqui rectique ratio suadebat ne iidem fratres de Saxis cogentur ab illis per transactionem resiliere, quæ convenit quidem litibus dubiis, minimè verò controversiis, aut extinctis, aut facile dirimendis, ut notat *Urceol. de Transact. d. quest. 64. num. 18. & seqq.*

Insuper per dictam transactionem magnoperè læsa fuerunt Jura dictorum fratrum de Saxis; in primis enim imponitur eis onus emendi Prædium della Ruscona pro modo tornaturar. 56. constituto pretio scut. 22. in singulas tornaturas, quod sanè est gravissimum, tum quia nemo invitus adigendus est rem alienam emere; tum quia multo minus cogi debet solvere pretium excessivum, ut est illud dicto Prædio constitutum. secundo præfati fratres de Saxis obstringuntur in causam suorum Creditorum recipere bona stabilia, quod pariter non leve infert eis gravamen, cum creditor regularitèr non teneatur bona recipere pro pecunia l. 1. §. *Mutui datio ff. si cert. petat. l. cum à quo 16. Cod. de solution. Gratian. discept. 130. & decis. March. 141. num. 4. Rota coram Gregor. decis. 357. num. 1. & coram Herrera decis. 92. num. 13.*

Majori tertio loco dd. fratres de Saxis afficiuntur detrimento, quia nedum remanent insoluti pro summa scut. 706. 72. eis debita pro restitutione damni recepti per fidejussionem ab eorum Patre interpositam pro Petro Maria Ruscono favore Montis Pietatis, nec non pro scut. 96. in causam expensarum; verum etiam illis relinquuntur sola spes valde incerta consequendi solutionem, quatenus idem Petrus Maria meliorem suam conditionem efficiat. Quarto non minoris est ponderis obligatio eisdem fratribus de Saxis injecta subeundi pro concurrente quantitate satisfactionem æris alieni eorundem fratrum de Rusconis. Quintò in cumulum præjudiciorum accedit, quod auferitur à fratribus prædictis quidam Hortus per licitationem acquisitus, & reponitur in dominium fratrum de Rusconis una cum ædificio ibi proprio ære constructo; Compensantur item fructus percepti ex bonis deliberatis, qui pleno Jure ipsis fuerant exquisiti cum nonnullis eorum creditis; Et denique eorum credita liquidantur in summa scut. 1332. quando constituunt summam multo majorem scut. 5514. 29. juxta calculum in Summario relarum.

Quibus omnibus præjudiciis consideratis, firmum stat transactionem nullo pacto viribus consistere posse, tanquam enormissimè læsivam, ad notata per *Cagnol. in l. 2. num. 78. Cod. de rescind. vendit. Rot. post Salgad. Labyr. Creditor. decis. 24. num. 9. & in civitatis Plebis Transactionis 1. Februarii 1726. §. Eoque coram bo. me. Crispolto: Eoque minus quia facta fuit in executionem jussus Summi Pontificis, quem voluisse tantam dd. fratrum de Saxis læsionem perspicue ostendunt verba superius relata facultatem cogendi Partes ad transactionem circumscripta intra Cancel-*

los prudentis arbitrii, & aequitatis, & ipsamet Juris dispositio confirmat, usque aded abhorrens ab actibus tantoperè tertio præjudicialibus, ut in Papa defectum intentionis præsumat, juxta plenè firmata in *Alatrina Reintegrationis 1. Februarii 1732. §. Totum adhuc coram R. P. D. meo Corio.*

Nec ad fulciendam dictam transactionem ratio habenda est declarationis à fratribus de Saxis emissæ, per quam promptos se exhibuerunt illam acceptare; nam ultra quod ea respicit concordiam, quæ tunc proponebatur à clar. mem. Cardinali Gozzadino minus illis damnoza, ideoque ad aliam posteriorem continentem conditiones diversas, & magis duras, ac pergravantes, non est extendenda ad reg. Text. in l. si de certa Cod. de transact. Rot. coram Benincas. decis. 209. num. 2. non relevat, cum non spontè, sed coactè metu Gravatoria, aliarumque penarum, quæ tunc timeri poterant fuerit emissæ ex animadversis per *Cayc. Galeot. controuv. 14. n. 24. lib. 2. Novar. de gravamin. Vassall. gravam. 824. num. 1. part. 1. Rot. decis. 38. num. 3. par. 16. recentior.*

Posito quod non sit locus executioni concordie, consequens est esse locum versa vice executioni, & respectivè relaxationi mandatorum pro creditis dictorum fratrum de Saxis conficientibus in cumulum summam scut. 5514. 26. 4. juxta Calculum ab eis datum, & debitæ probationibus munitum, cum quo Domini transierunt. Et ita &c.

R. P. D. ALDROVANDO.

ROMANA FILIATIONIS.

Lunæ 1. Junii 1733.

ARGUMENTUM.

Filius mulieris conjugatæ ejus viro adjudicatur, nisi aliundè probetur filiatio respectu alterius.

SUMMARIUM.

- 1 *Filius presumitur legitimus, non adulterinus.*
- 2 *Quousque probetur accessus alterius viri ad Matrem exclusâ possibilitate accessus Mariti.*
- 3 *Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua, probari debet conclusivè.*
- 4 *Filii adulterini legibus exosi nil ultra alimenta pretendere possunt.*
- 5 *Adulterinus ad effectum consequendi alimenta perpetua indiget illis probationibus, qua sunt necessaria filio naturali ut successionem consequatur.*
- 6 *Filiatio non dicitur probata exclusâ arctâ custodia ventris.*
- 7 *Sola possibilitas copula cum alio viro, filiationem*

filiationem excludit respectu suppositi Patris adulterini.

- 8 *Nec sufficit probatio custodiae per aliquos dies.*
- 9 *Fortius constito de accessu alterius Amasii.*
- 10 *Tempus novimestre non est tutum pro dimetienda die conceptionis fœtus.*
- 11 *Testis falsus in uno, falsus in omnibus presumitur.*
- 12 *Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua non probatur ex largitionibus, & ex tractamentis per antea habitis.*
- 13 *Neque etiam ex publica voce, & fama.*
- 14 *Plura enumerantur adminicula filiationem excludentia.*

DECISIO XXIX.

DElegata mihi Causa appellationis per Dominum Ducem D. Zenobium Sabelli de Palumbaria interpositæ adversus Sententiam in prima instantia latam à R. P. D. Caballino Judice per Eminentissimum Vicarium deputato, per quam declaratum fuerat, constare de Filiatione naturali, seu potius adulterina Joannis Antonii Fossa relativè ad prædictum Ducem, pro effectu consequendi ab ipso alimenta quorum taxa eidem decreta fuit in menstrua summa scutorum sex, ultrà medietatem fructuum officii vacabilis Scriptoriæ Brevium, quam eidem Joanni Antonio in ejus Testamento reliquerat prædefuncta Genitrix, de qua tamen taxatione adhuc ex motivo tenuitatis idem Joannes Antonius conquerebatur; Proposui hodiè DD. meis congruum dubium, *An constet de filiatione ita ut debeantur alimenta, & in qua summa, habuique responsum, negativè in omnibus.*

Præsupposito enim fundamentali principio, ex quo habemus, prædictum Joannem Antonium fuisse à Martha Matre progenitum, atque in lucem editum, constante adhuc Matrimonio per ipsam contracto cum Paulo Francisco Fossa ejus Viro, illicò jam exinde profliciebant elementares Juris regulæ, quæ sicuti fœtum ex Muliere conjugata progenitum constantissime adjudicant proprio ejus Viro potius, quam adulterinis complexibus cum eadem Muliere habitis per alios ejus Amasios juxtà notissimum *Text. in leg. Miles §. Defuncto ff. ad leg. Jul. de adulter. de qua latè Rot. decis. 13. n. 4. coram Eminentissimo Domino meo Cardinali Falconerio sub tit. de probat.* Ita prædicto Joanni Antonio suam alleganti filiationem relativè ad alios, qui cum ejus Matre rem habere potuerint, arctissimum injungunt onus concludentissimè, & per negativam coarctatam, & per absolutam cujuscumque etiam possibilitatis exclusionem justificandi, quod tempore suæ generationis longe à conjugali contubernio absens fuerit Vir ejusdem propriæ Matris, ut pluribus relatis firmavit *Rot. dicta decis. 13. num. 5. coram Eminentissimo Domino meo Cardinali Falconerio sub tit. de probat.* quæ tamèn univoca, ac perneceffe concludens absentia probatio vel deficere posse videbatur in casu præsentis, vel saltè

non leviter conflictari ab aliis probationibus, seu præsumptionibus in oppositum militantibus, & pro parte Ducis Palumbariæ propositis.

Præcisivè tamèn ab hac indagine, pro certo habuerunt DD. quod cum prædictus Joannes Antonius Actor suam filiationem adscribere tentaverit Domino Duci Palumbariæ, sub obtentu familiaris consuetudinis per ipsum tempore suæ generationis habitæ cum ejus Matre, cumque hæc ipsius præsentio tendat ad finem consequendi à prætenso Patre, non quidem temporaneam, & provisionalem, sed immò perpetuam fixam, & stabilem alimentorum assignationem; Hinc eo ipso locum sibi vindicat juris regula, juxta quam probationes filiationis à Filio adulterino exhibendæ adversus suppositum Patrem ad effectum consequendi perpetuam alimentorum præstationem debent esse univocæ, perstringentes, ac perneceffe concludentes, ac si ageretur ad graviolem effectum successionis, ut loquendo de hujusmodi æquiparatis effectibus præliminaliter statuit *Rota decis. 289. num. 1. part. 1. recentior. decis. 151. num. 28. & seqq. part. 18. & decis. 13. num. 23. cor. Eminentissimo D. meo. Card. Falconerio sub tit. de probat.*

Cujus quidem juridicæ conclusionis ea est prævalida ratio, quia cum filii adulterini tamquam legibus exosi sint insuccessibiles supposito Patri, nec aliud adversus ipsum prætere tendere possint, quam alimenta juxtà censuram *Text. in cap. cum haberes in fin. de eo qui dux. in Uxor. quam poll. per Adult.* cum aliis apud *Rotam dicta decis. 13. num. 13. & 23. coram Eminentissimo Domino meo Cardinali Falconerio sub tit. de probat.* Ideo ad effectum obtinendi fixam alimentorum præstationem, eadem omnino indigent probationum ubertate, atque amplitudine, quæ in terminis filii naturali progeniti ex mero libero concubinato requiritur ad eidem filio naturali sternendam viam assequendi effectivam successionem in bonis Patris naturalis, ita scilicet exigente juridica æquiparatione, quæ procedit inter effectum successorium, promotum à Filio naturali, ac inter alium præstationis alimentorum promotum à Filio adulterino, ut docuit *Bald. in leg. eam quam sub n. 8. vers. Dic pro solutione Cod. de fideicom. Gabriel. conf. 21. sub num. 45. lib. 1. Bursart. conf. 384. num. 18. Rot. decis. 114. num. 19. part. 16. recentior. & decis. 347. num. 32. & seqq. part. 12. & coram Celso decis. 534. num. 9. & decis. 9. num. 23. coram Eminentissimo Domino meo Cardinali Falconerio sub tit. de alimentis, & decis. 13. num. 23. sub tit. de probat.* cum aliis in *Romana Fideicommissi 20. Junii 1712. §. Ast quoties cor. bo. me. Ansaldo.*

Causam igitur agendo sub hisce præliminariibus fundamentis, tantum profectò abesse compertum fuit, quod hujusmodi undequaque concludentium probationum genus exhibitum dici possit ex parte Joannis Antonii Fossa hodierni Actoris, ut imò ipsius probationes detectæ fuerint omninò incertæ, ideòque in hodierno gravi Judicio non admittendæ.

Et sanè constans in facto erat, atque ex pluribus Testibus plenam habentibus rei gestæ notitiam, convictum remanet præmemor atam Martham Matrem, tam antè conceptionem hujus fœtus, quam etiam sub ipso conceptionis tempore, ac successive etiam deinceps impudicam, & inhonestam

inhonestam duxisse vitam, & habuisse consuetudinem cum aliis nobilibus, & qualificatis Viris, à quorum signanter altero sub peculiari cura & custodia retinebatur, omniaque recipiebat ad vitæ cultum necessaria, ita quidem ut Duci Palumbariæ non nisi clandestinus, ac furtivus ad ipsam pateret ingressus nocturno tempore, post prædictæ alterius qualificatæ Personæ recessum; talemque inhonestatem superlativè etiam testatam reddunt compositiones per ipsam duabus vicibus initæ cum Monasterio Mulierum ad poenitentiam conversarum, & sub gloriosis Sanctæ Mariæ Magdalena auspiciis militantium.

Quemadmodum igitur in subjecta hypothesi satis jam certæ impudicæ & inhonestæ consuetudinis per dictam Mulierem promiscuè cum pluribus viris habitæ impervia, immò verò, & impossibilis reddebatur verificatio Custodiæ illius ventris, quæ urique adscribi nullo modo poterat Duci Palumbariæ non nisi ignoti, clandestini & occulti Amasii speciem exhibenti, ob potiorem figuram quam in hoc genere gerebat altera qualificata Persona, sub cujus stipendio prædicta Mulier de facto degebat, & à cujus proinde nutibus liberè & absolute pendebat, ita eo ipso deest quæcumque ratio eidem Duci impingendi controversam Filiationem, utpotè quæ nunquam dici potest de Jure probata, quoties, prout hic, à toto genere deficit præliminare extremum arctæ custodiæ ventris justificandum respectu illius, cui eadem Filiatio impingitur juxtà sensum *Gloss. in cap. Michael. verb. constiterit de fil. Prasbyt. Abbas in cap. transmissa num. 9. in fin. Qui fil. sint legit. Rot. decis. 377. num. 14. & seqq. part. 19. recent. dec. 123. n. 11. & seqq. & num. 20. post Constant. ad Stat. Urb. decis. 9. num. 24. coram Eminentissimo Domino meo Card. Falconerio sub tit. de Alim. & dec. 13. n. 12. sub tit. de probat. & in Romana Filiationis 20. Januarii 1727. §. Talis coram me.* Cum de cætero sola etiam possibilitas copulæ cum aliis per Matrem habitæ satis sit ad hoc, ut probatio filiationis respectu suppositi Patris minime dici possit concludens, ut notat *Balducc. ad Ramon. in observat. ad conf. 12. num. 14. Rot. decis. 85. num. 24. coram Zarar. decis. 533. num. 10. coram Emerix Jun. & dicta decis. 9. num. 25. coram Eminentissimo Domino meo Cardinali Falconerio sub tit. de Alimen.*

Non obstante proinde, quod nonnulli Testes ab Actore inducti deponere tentaverint prædictum Ducem, non semel prædictæ Mulieri interdixisse egressum è Domo, itidemque post ipsius clandestinum ac nocturnum recessum ab eadem Domo, sollicitum fuisse de arctè, ac tutò obstruendis januis ejusdem Domus, ne aliis ad ipsam patere posset accessus.

Præmissa enim exceptione, quod de hisce actibus una tantum vilis Muliercula testari ausa fuerit per simplicem fidem cruce signatam, quæ ulterius licet una cum altera Fœmina æque vilis conditionis excludere etiam præsumperit aliorum virorum admissionem relativè ad Matrem Actoris, tamen ex longè validioribus probationibus per D. Ducem productis incontrovertibilis deprehensa fuit arctior consuetudo per Actoris Matrem retenta cum prædicta alia qualificata Persona.

Adhuc tamen ubi etiam admitti possent prædictæ

informes fides, animadversum fuit ipsas nil relevans in oppositum concludere, cum qualicumque etiam cura per Ducem haberi potuerit de arctè, ac tutò obstruendis Januis, nullo haberi posset in calculo, quoties prout hic, non aliò sub tempore servata fuisse noscitur, nisi in actu, quo idem Dux nocturno tempore post clandestinum ingressum, ac moram in eadem Domo protractam, ex ipsa subinde discedebat, & sic postquam alteri qualificatæ Personæ sub stipendio eadem Mulierem detinenti liber, & expeditus tam toto diei cursu, quam etiam superiori parte noctis ad eandem Mulierem patuerat accessus prælativè etiam ad prædictum Ducem. Ex qua etiam circumstantia irrelevantis detegitur quæcumque figurata prohibitio egressus è Domo per Ducem injuncta prædictæ Mulieri, cum hæc ubi etiam subsisteret, non tamen eidem Mulieri adimere potuerit libertatem alios admittendi Amasios pro toto diei tempore, quo ipsa sub nulla profus custodia Domi morabatur, adeo ut proinde de nulla profus haberi possit ratio de hujusmodi suppositis Cauthelis, utpotè ad aliquam solum diei vel noctis partem, immò verò ad modicas tantum horas servatis, ut notavit *arias de mes. variar. resolut. lib. 3. cap. 39. num. 13. Rot. decis. 116. num. 13. coram Carili. & decis. 13. num. 12. coram Eminentissimo Domino meo Card. Falconerio sub tit. de Probat.*

Si itaque in hodiernis, in quibus versamur, terminis Mulieris jam à Conjugalis honestatis ac fidei limitibus prolapsæ, vel sola satis esset possibilitas accessus aliarum Personarum ad eandem Mulierem ad effectum ut fœtus tali tempore per ipsam genitus, atque in lucem editus non sit perneceffe tribuendus Duci Palumbariæ, qui promiscuè cum aliis ad ipsam procuraverit accedere: facile profectò patet, quæ juridica admitti possit censura in subjecta facti specie, in qua habemus, non possibilem, sed actualem eodem tempore ad prædictam Mulierem patuisse accessum aliis etiam nobilibus viris, & quidem longè etiam magis facilem, liberum & expeditum, signanter verò illi qualificatæ Personæ, sub cujus stipendio degebat, & à cujus nutibus de facto pendebat eadem Mulier, ita ut in potiori concursu prædictæ alterius Personæ qualificatæ idem Dux nonnisi clandestini, ignoti, & occulti Amantis partes gerere posset, ac realitè exhiberit; ut præmissas expendendo circumstantias appositè notant Doctores §. *Si adversus Instit. do nupt. Spad. conf. 152. num. 1. lib. 1. Palm. Nep. alleg. 248. num. 16. Rot. decis. 100. num. 6. & seq. part. 19. rec. & in Romana Filiationis 2. Martii 1725. §. Verificando coram R. P. D. meo Nunez.*

Corruente cæteroquin exceptione, quod prædicta alia qualificata Persona, cujus nutibus & arbitrio Martha addicta erat, extra urbem moraretur mense Octobris 1709. quo veresimiliter per ipsam concipi potuit controversus fœtus. Satis enim ad præsentem effectum est, quod in facto verificata fuerit mora, per illam habita in urbe præcisè sub diebus 3. Octobris, & 4. Novembris prædicti anni 1709. cum dari non possit ulla moralis certitudo de conceptione fœtus sub illo dumtaxat intermedio tempore, non autem, vel prius, vel postea, in tali scilicet temporis mensura, quæ æquare posset cursum novimestrem,

mestrem, seu novem Lunarum ex natura providentia humani fœtus complemento, ac perfectioni regulariter præscriptum, ut de facto variam in hoc proposito temporis dimensionem admittunt *Gloss. & DD. in leg. Gallus 29. in princ. ff. de liber. & Postb. Zacch. quest. mod. leg. lib. 1. tit. 7. per tot. cum aliis per Sperell. decis. 174. num. 19. & 20.*

Atque hinc nullius momenti compertæ fuerunt depositiones Testium per Joan. Antonium inductæ ad probandam suæ Filiationis recognitionem Duci Palumbariæ impictam; nam præterquam quod prædictorum Testium fidei non parum detrahit falsitas, cujus vitio eorum dicta laborant tam in ea parte, in qua ipsi supposuerunt absolutam absentiam ab Urbe relativè ad alteram illam qualificatam Personam, cujus arbitrio, ac potestati erat principaliter subjecta d. Muller, quam & fortius in alia parte, in qua ipsi deposuerunt circumstantiam Currus pro solemni in lucem editi fœtus Baptismate commodati per quemdam præstantissimum Præsulem arcto familiaritatis vinculo cum prædicto Duce conjunctum, quem tamen fuit in facto re. ognium pro toto illo tempore distantem fuisse ab Urbe, utpote laudabiliter exercentem munus Prolegati in Civitate Ferrariæ, quæ proinde falsitas detecta in hac parte omnem ipsis adimit fidem etiam quoad alias editæ per ipsos depositionis partes.

Præterea in uberiolem exclusionem relevantiæ prædictorum Testium accedit etiam quod ipsi nil aliud in substantia concludere conantur, nisi quasdam recognitiones in filium, quæ relativè ad prædictum Joan Antonium supponebantur emissæ tam à Duce Palumbariæ, quam etiam ab ipsius Consanguineis; quæque signanter eliciebantur, vel ex quo idem Dux concurrere curaverit ad expensas Nutricis prædictum Joannem Antonium in Infantia custodientis, vel ex quo successivè etiam contulerit sumptus ad promovendam ejus rectam educationem in Collegio Nazareno, aliaque etiam affectionis indicia erga ipsum exhibuerit per varias munerum præstationes.

At verò æquivoca prorsus, & inepta dijudicata ad præsentem effectum fuerunt omnia hæc, aliaque similia in oppositum allegabilia argumenta, quoties præliminaliter non statuatur fundamentalis basis carnalis commercii per d. Ducem habiti cum Matre prædicti Joan. Antonii circa tempus ipsius conceptionis, & quidem cum absoluta etiam exclusionem cujuscumque possibilis accessus ad eandem Mulierem ab aliis personis habiti; cujus tamen præliminaris extremi justificatio sicut impervia prorsus, immò & positivè impossibilis redditur in hodiernis circumstantiis, in quibus habemus prædictam Mulierem tam antè, quam post conceptionis tempus fuisse addictam nutibus alterius qualificatæ Personæ, aliosque etiam præterea admisisse, & admittere potuisse Amasios præter Ducem Palumbariæ, quem de facto nonnisi summa cum Cautele, & circumspèctione habemus sibi procurasse clandestinos ingressus in prædictæ Mulieris Domum, ita eo ipso quæcumque successiva affectionis argumenta per ipsum patefacta erga prædictæ Mulieris filium, utpote adæquatè referibilia, vel ad aliqualem impulsus naturalis charitatis erga fœtum in originem agnoscentis

ipsammet affectionem ejus Matri perhibitam, vel ad animum luendi penes Deum suæ incontinentiæ, ac lubricitatis pœnam per hæc pia subsidia præstita filio prædictæ Mulieris per ipsum quoque carnaliter aliquando cognitæ, nullum prorsus firmare possunt legitimum statum conclusivum suppositæ filiacionis, signanter verò ad gravem hodie controversum effectum obtinendi fixam, & stabilem alimentorum præstationem, ut in specie notat *Abb. Batr. & Prapof. & alii in cap. Transmiss. qui Fil. sint legit. Jason. conf. 102. num. 6. & seq. lib. 4. Spad. conf. 251. num. 14. lib. 2. Paris. conf. 10. num. 17. lib. 2. Gratian. discept. 462. num. 25. Surd. de alim. tit. 1. quest. 12. num. 9. Rot. decis. 334. num. 6. coram Cels. decis. 100. num. 5. & seq. part. 19. Recent. cum aliis in decis. 13. num. 15. coram Eminentissimo Domino meo Card. Falconerio sub tit. de Probat. & in Romana Filiacionis 20. Januarii 1727. §. Pro eo autem coram me.*

Quo verò ad alias suppositas controversæ Filiacionis agnitiones à dicti Ducis Consanguineis emissas ubi etiam istæ dici possent concludenter in facto justificatæ, nullum tamen obtinere possunt juridicum pondus, utpote editæ in erronea credulitate innixa notitiæ per ipsos habitæ circa consuetudinem à d. Duce retentam cum prædicta Muliere jam satis de impudentia, & conjugalis fœderis violatione diffamatum; ex qua proinde ratione nullo haberi possunt in calculo ad probandam controversam filiacionem, de qua principaliter modò dubitari contingit, ob fatalem defectum fundamentalium ipsius extremorum, ac per consequens collabescit etiam quodcumque aliud fundamentum, quod circa suppositam hanc filiacionem desumi potuerit à quacumque publica voce & fama, quam hac de re invalescere, & in vulgus prodire fortassè contigerit, utpote quam familiari experimento satis edocemur plerumque esse fallacem & commentitiam, nec aliter censerit posse legitimi status firmativam nisi exploratis ipsius fundamentis, quæ tamen in casu præsentis omnino infirma & insubsistentia deteguntur, ex latè superius firmatis.

Cæterum quælibet difficultas in hoc proposito eliminari quoque visa fuit spectatis aliis actibus feriis & proportionatis, quoad prædicti Joan. Antonii personam concurrentibus, & quidem tam affirmativis, quam negativis, cujus planè generis fuit solemnitas collationis Baptismatis, & ipsius admissio in Collegium Nazarenum, in quibus idem Antonius diserte, ut par erat, appellatus semper noscitur cum ejus cognomine de Fossa desumpto scilicet à propriæ Matris Viro, nunquam verò cum ulla, vel minima relatione ad personam Ducis Palumbariæ, cui in præsens ipsius filiatio impingi contenditur, quibus & accedit quod ab eodem Duce nunquam denominatus extitit sub alio cognomine, quam de Fossa; quam sanè methodum idem Dux non servasset nisi hunc fœtum ex incerto Parente provenire autumasset, cum de cætero tum ob inhonestam Matris qualitatem, tum etiam ob laicalem, liberam, & juvenilem ejusdem Ducis conditionem nullum eidem inesse potuisse videretur frænum, quod ipsum cohibuisset à patefacienda veritate controversæ Filiacionis, ubi etiam ipsa subsistere potuisset.

Et ita resolutum fuit utraque Parte satis audita.
R. P. D.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DOTIS.

Veneris 19. Januarii 1731.

ARGUMENTUM.

Pater tenetur dotare filiam naturalem legitimatam, quantumvis nuptam, ad differentiam fratris, qui non tenetur dotare sororem nuptam de bonis propriis. Mater dotando filiam de bonis paternis, illius obligationem adimplet; & alia.

SUMMARIUM.

- 1 Pater tenetur dotare filiam naturalem legitimatam.
- 2 Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in matrimonium insimul & dotare.
- 3 Non sic frater qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam.
- 4 Mater dotando filiam de bonis paternis illius obligationem adimplet.
- 5 Ita quidem ut Pater deinde cogi amplius non possit ad novam dotis constitutionem.
- 6 Acquisitio cedit Domino pecuniarum constituto de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto.
- 7 Testes etsi formiter non repetiti recipi debent ad effectum adminiculandi epistolas.
- 8 Domesticus admittendus est concurrente difficultate probationis.
- 9 Emptio & acquisitio ex alienis pecuniis acquiritur ementi, non autem pecunia Domino.
- 10 Limita concurrente contrariâ voluntate ipsiusmet acquirentis.
- 11 Nemo sibi præjudicat tacendo, ubi scit aliunde jus suum esse salvum.
- 12 Dos non admittit exceptionem incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata adinvenit virum aequalis conditionis.
- 13 Fortius accedente illius decenniali acquiescentia.

DECISIO XXX.

Postquam Marchio Alexander Rondininus per geminas Sententias Rotales, præviis Decisionibus editis in Romana Alimentorum 23. Junii 1719. & 4. Decembris ejusdem anni coram Reverendissimo Crispo, 16. Aprilis 1725. & 10. Januarii 1727. coram R. P. D. meo Corio, condemnatus fuit ad præstanda alimenta Nicolao, Paulo & Marcello filiis naturalibus, dum erat uxoratus ex quondam Angela Muliere soluta susceptis, & postea ex privilegio DD. de Campeggiis legitimatis in annua summa scutorum 400. pro quolibet ultra mobilia pro instructione Domus necessaria, præterens Anna Felix filia pariter naturalis cum dicta Angela procreata, & ex eodem privilegio DD. de Campeggiis legitima confecta qui dotem adversus Marchionem Alexandrum Patrem, non obstante, quòd jam diu reperitur nuptui tradita Antonio Ciribello Venetiis commoranti cum dote constituta & soluta per Angelam Matrem in quodam Capitali fructifero ducatorum 4000. debet. per Universitatem Salfamentariorum Venetiarum nuncupat. de Luganeghieri, quod cantabat in faciem dictæ Angelæ, impetrare curavit Commissionem manu Sanctissimi signatam, eaque mihi directa dubitavi in hodierna audientia: An dos debeat, & in qua summa, prodiitque resolutio, Negativè in omnibus.

Quamvis enim nulla emergere posset difficultas circa obligationem, quæ inest Patri dotanti filiam naturalem, præsertim amplissimè legitimatam ex firmatis per Riminald. jun. conf. 215. num. 49. Card. de Lusa de dote disc. 144. num. 27. §. Ubi verò, Bossi. eod. tract. cap. 4. §. 15. num. 211. & cap. 16. §. 6. num. 191. Rota decis. 195. num. 6. part. 2. recent. & decis. 95. num. 8. coram Duran. licet sit aliunde provisa leg. final. cod. de dot. promiss. Rocc. disput. jur. select. cap. 109. num. 20. Card. de Luc. de dot. disc. 1. num. 22. Rota decis. 417. num. 22. parte 14. recent. decis. 1780. num. 6. coram Coccino, in Veltierna dotis, seu Hereditatis 6. Maii 1716. §. Ex defectu coram bon. mem. Ansaldo, & in Terracinen. Pecuniaria 6. Maii 1718. §. Ast quatenus coram R. P. D. meo Corio, vel jam fuerit in matrimonium collocata, cum Pater teneatur copulativè filiam collocare, & illam dotare, ita ut uno adimpleto remaneat alterum adimplendum ad Textum in leg. qui liberos ff. de rit. nupt. Surd. conf. 255. num. 16. Menoch. conf. 30. num. 40. & conf. 270. num. 3. & 17. Girrb. ad Constit. Messan. cap. 2. gloss. 3. num. 3. ampl. 3. Cancr. var. resolut. cap. 11. num. 33. Sanchez de matrimon. lib. 4. disput. 26. num. 4. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. gloss. 1. parte 1. num. 78. Adde. ad decis. 460. num. 62. parte 4. tom. 2. recent. ad differentiam fratris, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam Bartol. in leg. obligamur §. legem ff. de action. & oblig. Coccin. sen. conf. 17. num. 10. lib. 1. Riminald. jun. conf. 514. num. 1. Gabriel. conf. 153. in fin. lib. 1. Menoch. de arbitrar. conf. 149. num. 23. Cost. subsidiar. remed. 66. num. 7. Franch. decis. 73. num. 20.

Ratio tamen negativæ resolutionis stetit in eo, quod capitale ducatorum 4000. debitum ab Universitate Salfamentariorum Venetiarum, in quo fuit soluta dos, minime spectabat ad Angelam dotantem, sed ad Marchionem Alexandrum Rondininum uti acquisitum cum pecuniis propriis ad effectum investiendi dictæ Angelæ transmissis, unde si Mater assignando filiam in dotem bona paternæ censetur præbuisse nudum ministerium ad supplendum Patris officium, illiusque

Ratio tamen negativæ resolutionis stetit in eo, quod capitale ducatorum 4000. debitum ab Universitate Salfamentariorum Venetiarum, in quo fuit soluta dos, minime spectabat ad Angelam dotantem, sed ad Marchionem Alexandrum Rondininum uti acquisitum cum pecuniis propriis ad effectum investiendi dictæ Angelæ transmissis, unde si Mater assignando filiam in dotem bona paternæ censetur præbuisse nudum ministerium ad supplendum Patris officium, illiusque

illiusque obligationem adimplendam Bald. in eg. neque Mater num. 3. cod. de jur. dot. & in leg. 1. cod. de legirim. hered. Gabr. conf. 5. num. 43. lib. 1. Mynoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 15. num. 15. Nat. de Statut. exclus. femin. quest. 2. num. 70. Gratian. discept. for. cap. 689. num. 21. & cap. 192. num. 3. Paulut. dissert. 61. num. 28. Rota in Mantiff. ad Card. de Luc. de Testam. decis. 6. num. 25. & decis. 242. num. 8. coram Reverendissimo Crispo, adimpleta proinde hujusmodi obligatione cum dote in dicto Capitali ducatorum 4000. de facto constituta, & per virum Annæ Felicis exacta, frustra intentatur actio contra Marchionem Alexandrum Patrem pro dote, ad cuius iteratam constitutionem & solutionem adstringi non potest, leg. bona fidei ff. de regul. jur. Cephal. conf. 189. num. 24. Rota decis. 580. num. 4. coram Gregor. decis. 37. num. 7. coram Ninott. decis. 57. num. 9. part. 19. recent. & decis. 207. num. 1. coram Reverendissimo Crispo.

Quod autem dictum capitale ducatorum 4000. spectaret ad Marchionem Alexandrum, & acquisitum fuisset cum pecuniis per ipsum transmissis nedum resultat ex pluribus epistolis dictæ Angelæ, quarum tenor manifestè ostendit ipsam recepisse dictam summam ex mutua & præambula intelligentia Venetiis investendam ad commodum dicti Marchionis in creditum tamen Angelæ, quæ præcisè in altera ex epistolis notificavit eidem Marchioni investimentum conclusum cum præfata Universitate Salsamentariorum, & in alia post factum investimentum participavit modum faciendæ quietantiæ de fructibus, expromittens illorum exactionem se nunciaturam, adeo ut ex his omnibus in dubium revocari non possit voluntas acquirendi Marchioni ad quem spectabant pecuniæ, cum ad hunc effectum satis sit animus acquirentis quoquo modo patefactus, Gabr. conf. 51. num. 10. & 15. lib. 2. Gratian. discept. forens. cap. 878. num. 17. Rot. decis. 198. num. 12. parte 14. recent. decis. 311. num. 2. coram Merlin. decis. 21. num. 31. coram Pentinger. & decis. 427. num. 3. coram Emer. jun.

Verùm etiam ex depositionibus quatuor Testium, quorum alii pecunias de ordine Marchionis Alexandri transmiserunt, vel asportaverunt ad Angelam, alii totam facti seriem & reciprocam intelligentiam de investimento faciendo pro Marchione in creditum ejusdem Angelæ testantur de auditu à Marchione, ejusque filiis naturalibus, & à familiaribus præfate Angelæ, qui sanè Testes cum non fuerint exhibiti pro fundamento principali, sed solum ad finem administrandi epistolas recipi debent in judicio etiam si non sint formiter repetiti, Gob. consult. 147. num. 25. Rota coram Seraphin. decis. 1176. num. 1. coram Orthobon. decis. 200. num. 5. coram Emerix sen. decis. 89. num. 6. & in Cathacen. seu Suesana Spolii 22. Februarii 1715. §. final. coram bon. mem. Cerro. Non obstante exceptione, quod hujusmodi Testibus familiaribus, & addictis servitio Marchionis non veniat præstanda integra fides, quia ultra quod alter ex eis deceffit sub dicta dispositione, alter qui est caractere Sacerdotali insignitus à servitio Marchionis recessit, & tertius nunquam fuit ejus familiaris, nec servitio addictus, omnis cessat difficultas ex quo agitur de re, quæ non publicè, & palàm, sed

secretò fiebat, in quibus terminis Testes etiam domesticos & familiares, ob difficultatem probationis esse admittendos firmant. Alex. conf. 4. num. 17. Dec. conf. 577. col. penultima, Pacion. de probat. lib. 2. num. 54. Rota decis. 143. num. 3. coram Buratt. decis. 543. num. 37. coram Caprar. & in Posnanien. Separationis Thori 14. Maii 1728. §. Quoniam coram me.

Et hinc nulla vis constitui valet in eo, quod Instrumentum investimenti dictorum ducatorum 4000. stipulatum fuerit nomine Angelæ, quia regula, quod emptio vel acquisitio facta ex alienis pecuniis acquiratur ementi, non autem pecuniæ Domino, de qua Text. in leg. si ex eo, pecunia cod. de rei vendicat. Paris. conf. 87. num. 8. lib. 1. Rota coram Priolo decis. 188. num. 8. in recent. decis. 54. num. 2. parte 17. in Romana Immissiois 5. Aprilis 1715. §. Tanto magis coram clar. mem. Cardinali Scoto, & in Romana Tenuta Montis Olivani 23. Junii 1721. §. Ratio coram R. P. D. neo Corio, suam patitur limitationem, quando, prout hinc constat, acquirentem in rei veritate non sibi, sed illi, ad quem pecunia spectant acquirere voluisse, nam tunc non curato simulato nomine personæ in Instrumento apposita, attenditur substantia actus, & illi pro quo fuit factum investimentum, dominium acquiritur, ut consentaneè ad Text. in leg. si quis gestum 4. cod. plus valere quod agit quam quod simulat. concipitur, firmant Gratian. discept. forens. cap. 878. num. 19. Rota decis. 65. num. 8. coram Bichio, decis. 472. num. 1. coram Emerix junior. in Romana Locorum Montium 26. Novembris 1714. §. Cum enim cor. bon. mem. Cerro, & in Romana hereditatis super Immissione 5. Junii 1729. §. Posterior. cor. eodem.

Minimè relevante, quod epistolæ dictæ Angelæ per Testes habentes notam manum recognita appareant directæ cuidam Antonio Laudivio, non autem Marchioni Alexandro, & ulterius, quod exceptio simulationis nominis Angelæ in acquirendo præfatum capitale ducatorum 4000. nunc primùm per Marchionem opponatur absque eo quod illam nunquam in judicio deducere curavit; quoniam sicuti nullius est roboris prima objectio, dum nomen dicti Antonii Laudivii fuisse fictitium, & consultò adhibitum, nè epistolæ interciperentur, probatum remanet, tam ex depositionibus duorum ex dictis Testibus, id ex certa scientia asserentium, quàm ex tenore ipsarum epistolarum apertissimè indicantium non nisi eidem Marchioni fuisse directas, ita inefficax detegitur altera oppositio fundata in eo, quod Marchio Alexander neglexerit hactenus proponere jura sua circa pertinentiam investimenti, eo ipso, quod fuit diligens in asserendis epistolis respicientibus transmissionem, & respectivè receptionem pecuniarum, illarumque investimentum simulato nomine Angelæ, ex quibus sciebat jus suum semper esse salvum leg. si non videtur ff. quibus mod. pign. & hypothec. solvat. & notant Conciol. allegat. 8. num. 15. Andreol. controver. 135. num. 2. Palm. Nep. consult. 45. num. 35. & seq. Paulut. dissert. 80. num. 6. Rot. decis. 5. num. 11. tit. 4. de Cens. coram Eminentissimo D. Card. Falconerio tom. 1.

Nec tandem pronis auribus audiri promeruit excitata præsentio circa incongruitatem dotis in summa ducatorum 4000. Annæ Felicis constitutæ pro

pro cuius proinde supplemento in omnem casum insistebatur. Siquidem dictam dotem redargui non posse de incongruitate, satis superque suadebat qualitas Viri jam ab Anna Felice inventi, quæ in constituenda dote attendi debet leg. quæro 61. & leg. cum post 70. §. In domum ff. de jur. dot. Mantio. de tacit. lib. 2. tit. 14. num. 4. Bero. conf. 39. num. 3. lib. 1. Rota coram Buratt. decis. 274. num. 10. & coram Orthobon. decis. 167. num. 15. juncta etiam taciturnitate ejusdem Annæ Felicis per decennium, & ultra à die contracti matrimonii, quæ tanto tempore acquiescendo, dicendum venit, quod se congruè dotatam & provisam agnovit Rot. decis. 41. num. 9. parte 11. recent. decis. 298. coram Pentinger. & decis. 65. num. 4. coram Reverendissimo Crispo.

Et ita utraque, &c.

R. P. D. HARRACH.

BONONIEN. DOTIS.

Veneris 3. Julii 1733.

ARGUMENTUM.

Filia quantumvis nupta habet jus obtinendi dotem ex Patrimonio paterno, & quando ex dispositione statuti dos succedit loco legitimæ, dictum jus mortuâ filiâ ad ejus hæredes pertransit. Dotis constitutio non præsumitur, sed tanquam quid facti est ab allegante probanda. Exclusâ dotis constitutione currunt etiam præsumptiones solutionis.

SUMMARIUM.

- 1 Filia quantumvis nupta retinet jus petendi dotem ex asse paterno.
- 2 Dos vigore statuti Bononia succedit loco legitima.
- 3 Ideo juxta illud mortuâ filiâ post nuptias, jus dotem petendi ad ejus hæredem transmittitur.
- 4 Hoc explicite præscribit dictum statutum in rub. de success. ab intestat. ascendent. & collater.
- 5 Constitutio dotis tanquam quid facti probanda est.
- 6 Dos non semper est eadem, sed variis modis constituitur.
- 7 Pater tenetur dotare filiam etiam divitem, & aliunde de congrua dote provisam.
- 8 Enunciativa constitutionis dotis intelliguntur de ea verè præexistenti, non verò de alia de qua nullo modo constat.
- 9 Constitutione dotis deficiente currunt præsumptiones solutionis.

- 10 Præsumptio præsumptionis admitti non debet.
- 11 Vir dici non potest negligens in petenda dote, si paucis vixit annis.
- 12 Durante Matrimonio censetur ejus omnia sustinuisse ex pecuniis verè & effectivè receptis in dotem ab extraneo.
- 13 Non verò præsumitur voluisse molestias inferre Patri uxoris sibi affinitate conjuncto.
- 14 Omissa petitio dotis adversus fratres non inducit illius remissionem.
- 15 Dos dicitur congrua, si reguletur à quantitate Patrimonii dotare debentis, & à consuetudine ac dignitate familiae.
- 16 Major dos debetur filia nuptæ viro nobiliori, & in Civitate insigni.

DECISIO XXXI.

Cum Maria Medea de Malvetiis nupta de Anno 1672. Comiti Joanni Francisco del Benino in Civitate Florentiæ usque ad ejus obitum sequutum anno 1724. nullam unquam obtinuerit debitæ dotis constitutionem, nec à Marchione Lucio Patre dum vixit, neque à Marchione Josepho ejus fratre; hinc Comes Joseph del Benino filius ex dicto matrimonio procreatus è re sua putavit iudicium instruere adversus d. Marchionem Josephum de Malvetiis præfati Lucii filium, & hæredem pro consequutione congruæ dotis ex persona d. ejus matris, & coram Auditore Generali Legationis Bononiæ obtinuit illam taxari in summa scutor. 3200. æquante valorem lib. 16. m. monetæ Bononiæ, mandatumque fuit relaxatum tam pro sorte, quam pro fructibus contra bona hæreditaria ejusdem Lucii; Devoluta autem causa ad A. C. hic, prævia Peritorum relatione super statu bonorum Domus Malvetiæ, per sententiam confirmavit mandatum Judicis de Partibus, ac dotem auxit usque ad summam sc. 5200. novumque mandatum pro sorte & fructibus relaxavit; Postmodum verò commissa mihi causa ex rescripto Signaturæ Justitiæ cum clausula, Quoad novum mandatum de appellatione, in reliquis constituto, quod sit locus statuto de duabus, proposuit hodie ad instantiam Com. Josephi dubium eidem Commissioni conforme, & in omnibus ad tramites Sententiæ A. C. prodiit resolutio, pro ipso Comite Josepho informante.

Creditum enim dotis in dd. mandatis, ac sententia comprehensum visum est Dominis subsistens, tam circa illius substantiam in genere, quàm respectu quantitatis ab A. C. taxatæ; & sanè quoad substantiam crediti dotalis dubitari non poterat de obligatione, quæ Patri inheret dotandi filiam, sive ea adhuc non fuerit nupta, sive jam fuerit in matrimonio collocata, utroque enim casu mulier potest agere ad obtinendam ex Patrimonio paterno congruam dotem, ut per Text. in leg. qui liberos ff. de rit. nupt. tradit Bartol. in leg. si marito §. Si voluntate num. 9. ff. solut. matrim. Cancr. var. resol. cap. 11. num. 31. Card. de Luca de Dot. disc. 147. n. 38. Theaur. decis.

decif. 211. num. 8. Rot. in recent. decif. 417. num. 18. part. 14. & coram Merlin. decif. 249. num. 1. & coram Molines decif. 1163. num. 2. & coram Eminentiffimo Falconerio tit. de dot. decif. 22. num. 3.

Idque etiam procedere compertum fuit in præfenti cafu, quo dos petitur à Com. Jofepho, fequuto jam obitu Comitiffæ Mariæ Medæ, cum enim vigore Statuti Bononiensis dos debita filiabus, propter mafculos exclusis fuccedat loco legitimæ, ut tradunt Grat. conf. 160. numer. 36. lib. 2. Capr. conf. 76. in princ. Giovagnon. conf. 42. num. 76. Rot. coram Duroz. jun. decif. 910. num. 10. & feq. & in rec. dec. 279. num. 10. part. 13. & in decif. 171. num. 1. part. 15. & in Bononien. Dotis, & Pecuniaria 15. Maii 1682. §. His coram bon. mem. Urfino, & in a'ia Bononien. Dotis 28. Junii 1700. §. Idque coram bon. mem. Muto; indè fequebatur eandem dotem, veluti in locum legitimæ fubrogatam ejus naturam induere, & jus illam petendi transmitti ad filium, ac quofcumque mulieris hæredes Boff de dot. difput. 7. num. 45. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quæft. 8. num. 48. Gratian. difcept. 447. num. 23. Card. de Luca de dot. difc. 13. num. 2. & 3. Constant. ad Stat. Urb. annot. 35. num. 75. & 91. Rot. coram Bich. dec. 320. num. 6. & coram Molines decif. 264. sub num. 9. & decif. 1190. num. 27. ubi latè, & in Ariminen. fucceffionis 16. Januarii 1708. §. Itaque coram Reverendiffimo D. meo Decano.

Et certius quia idem Statutum Bononiense fub rub. de fucceff. ab intef. ascenden. & collateral. §. Et fi antequam expreffè tribuit hæredibus mulieris jus petendi dotem eo modo, quo poterat petere ipfa mulier vivens, five ea innupta, five nupta decefferit ibi: Et fi antequam dotentur, ut fupra moriantur nuptæ, vel non nuptæ transmittatur illud jus petendi dotari ad hæredes earum, qui hæredes poffunt petere modo, & forma contentis in præcedenti ftatuto omne id, & totum quod petere poterat ipfa perfona defuncta, que poterat, ut fupra petere dotari. Stante igitur hac litterali ftatuti difpofitione ambigi nullo modo poterat de fubfiftentia intentatæ actionis per Com. Jofephum, qui jure merito confequi debebat dotem Comitiffæ Mariæ Medæ ejus Matri defunctæ debitam ex Patrimonio paterno ex traditis in fpecie per Giovagnon. dicto conf. 42. num. 76. lib. 1. Gargior. conf. 89. num. 14. lib. 2. Rota Bononien. penes Poffib. decif. 6. num. 42. & 63. & decif. 23. num. 41.

Quin valeat in contrarium allegari præfumpta dotis constitutio, ex quo fuerit contractum matrimonium, quod sine dote contrahi non solet; quoniam dotis constitutio, cum fit quid facti, non præfuitur, sed est ab allegante probanda, Bald. in leg. Mulier. bona ff. de jur. dot. & conf. 107. sub num. 1. lib. 4. Corn. conf. 282. num. 6. verf. tamen lib. 1. latè Mantica de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 13. num. 8. & feqq. Card. de Luca de dot. difc. 150. num. 26. Rot. dec. 32. num. 1. & decif. 407. num. 4. coram Caprara; ex solo autem contractu matrimonii non valet induci præfumptio constitutionis Dotis, five quia matrimonium potest consistere absque dote, per Text. in leg. fin. Cod. de donat. ante nupt. five etiam quia Dos non est semper eadem, sed variis modis constituitur, ut arguit Mant. ca. de tacit. &

ambig. dicto lib. 12. tit. 13. num. 9. Menoch. præfumpt. 7. num. 4. & 5.

Præcipue quia docebat Actor præfatam Comitiffam Medeam à clar. mem. Victoria magna Duciffa Hetruriæ, penès quam illa debebat in qualitate Affeclæ primi gradus vulgò, *Dama*, obtiniffè dotem sc. 2200. præter munera tradi confueta fimilibus Nobilibus Puellis; undè evincebatur matrimonium prædictum neque caruiffè dote, per quam tamen fublata non fuit obligatio Patris, cum iste teneatur dotare filiam, etiam divitem, & aliundè de congrua dote provifam per Text. in leg. fin. Cod. de dot. promiff. Fachin. contr. jur. lib. 3. tit. 1. quæft. 22. Boff. de matrim. cap. 11. num. 193. Rota decif. 417. num. 22. part. 14. & dec. 39. num. 10. part. 18. & decif. 486. num. 4. part. 19. recen.

Atque hinc constitutionem dotis ex Patrimonio Paterno inducere non valebant enunciativæ emiffæ, vel in Testamento Com. Joannis Francifci del Benino, qui mandavit restitui dotem dictæ Medæ ejus uxori, vel in transactione inita anno 1696. inter istam, & d. Com. Jofephum ejus filium, in qua pariter fuit habita ratio de dote ejusdem Medæ: quoniam illæ fatis congruam habere queunt relationem ad dotem, quam ipfa Medea obtinuit à præfata magna Duciffa, absque eo quod, nec à longè concludere valeant, dotem fuiffè à Patre constitutam; maxime quia id clariffimè indicabant verba transactionis, ubi expreffum fuit, creditum dictæ Medæ ex causa Dotis, unà cum illius appendiciis in totum ascendere ad fcut. 3000. Ex his autem patebat dictas enunciativas respicere dotem à magna Duciffa folutam, quæ junctis confuetis muneribus, ad dictam summam fcutor. 3000. ascendebar; Indeque exclusâ potiùs manebat constitutio alterius dotis ex Patrimonio Paterno, cujus nullum apparebat vestigium ad tradita per Dec. conf. 52. num. 9. verf. his tamen, Phanucc. de Lucr. dotis gloss. 10. num. 47. Menoch. præf. 6. num. 72. Mantica de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 13. num. 7. Card. de Luca de dot. difc. 150. num. 28.

Minusque vis ulla fieri poterat in diuturna acquiescentia Viri qui sustinuit onera matrimonii, & mulieris, aliisque fimilibus conjecturis, quæ ad præfumentam dotis solutionem in contrarium possent allegari; cum enim ex fupradictis deficiat dotis constitutio, corruerant etiam præfumptiones illius solutionis, tamquam accidentia sine fubjecto, ut ad rem ponderant Card. de Luca de credit. difc. 129. num. 19. & difc. 130. num. 11. Constantin. ad Statut. Urb. annot. 48. art. 2. num. 95. Magon. decif. Lucen. decif. 76. num. 4. Rot. coram Duroz. jun. decif. 548. num. 11. & decif. 557. num. 6. & coram Celso decif. 304. num. 5. & coram Bich. decif. 50. num. 12. & in fortioribus terminis Angel. de confess. lib. 3. quæft. 10. num. 33. & 82. Rot. coram Merlin. decif. 419. num. 3. & in recent. decif. 147. num. 27. part. 11. Aliàs enim in his circumstantiis contra juris nostri regulas admitteretur in eodem fubjecto præfumptio duorum fpecialium, præfumentum nempè dotem fuiffè constitutam; ac itidem fuiffè expletam illius solutionem, proindèque contrariæ conjecturæ reputari debebant inefficaces & nullius ponderis, ut advertunt Ruin. conf. 66. num. 19. lib. 3. Menoch. de præfumpt.

præfumpt. lib. 4. quæft. 43. num. 6. Rot. coram Mantica decif. 101. num. 3. coram Duran. decif. 307. num. 10. & coram Caprar. decif. 32. num. 8. & decif. 344. num. 20. & decif. 386. num. 14. in rec. dec. 513. n. 9. part. 14. & dec. 106. num. 58. part. 19.

At magis congruâ refponfione fubmovebatur etiam objectum defumptum ex diuturna acquiefcentia Viri, ac mulieris in petenda dote: Quod enim attinet ad Virum, iste paucis vixit annis post contractum matrimonium; quare morte præventus evafit incapax experiendi jura fua, ut notat Gabr. com. conclus. tit. de reg. jur. concl. 1. num. 54. Amat. refol. 36. num. 26. part. 1. Carol. Ant. de Luc. ad Franch. dec. 313. sub num. 3. Rota coram Eminentiffimo Falcon. tit. de vfur. dec. 35. num. 1. & tit. de Censib. dec. 10. num. 15. Durante autem matrimonio potiùs censendum erat Virum ejus onera sustiniffè ex pecuniis receptis in dotem ex largitione magnæ Duciffæ Hetruriæ, ut in simili, And. eol. controver. 135. num. 10. in fin. Rev. post Salgad. in labyr. credit. acc. 23. num. 9. & cor. Caprar. dec. 2. num. 15. quam voluiffè molestias inferre Patri uxoris fibi affinitate conjuncto juxta Text. in leg. si extraneus ff. de jure dotium, Faber. in Cod. lib. 5. tit. 10. de dot. caut. defin. 6. Fontanell. de pact. nupt. claus. 6. gloss. 1. part. 2. num. 70. Card. de Luca de dot. difc. 70. num. 6. verf. sed etiam, Rot. post eundem lib. 6. de dot. decif. 14. num. 19. & in Romana residui Dotis 23. Martii 1732. §. Neurum coram R. P. D. meo Calcagnino.

Quo verò ad Comitiffam Medeam, hæc, defuncto Viro, statim rediit Bononiam ad Paternos Lares penes ejus fratres & Sorores, ubi diu vitam traxit adverfâ valetudine detenta, quod sanè justam ei præbere poterat causam, ne judicialiter urgeret ad constitutionem & exfolutionem Dotis fratres, quos fibi amore ac studio occasione suæ infirmitatis devinctos experta fuerat, nunquam autem omiffa petitio crediti trahi valebat ad præcedentem illius exactionem, seu ad remissionem juris dictæ mulieri competentis, quod ipfa falvum esse, ac durare sciebat Surd. conf. 45. num. 46. Ruin. conf. 161. num. 38. vol. 1. Menoch. conf. 711. num. 7. & feq. And. eol. contr. 136. sub num. 2. verf. Verum, Rot. in Romana dotis 19. Aprilis 1728. §. fin. coram R. P. D. meo Corio.

Firmato ex his credito dotis in genere, Domini censuerunt etiam approbandam esse illius quantitatem taxatam ab A. C. in fcut. 5200. illa siquidem congrua videbatur, spectatis tum quantitate Patrimonii, à quo detrahi debebat dos, tum etiam consuetudine ac dignitate Familiarum, super quibus circumstantiis versari debet Judicis arbitrium in taxanda congrua dote, ut per Text. in leg. quero ff. de jure dotium, moment, Cancer. var. resol. part. 1. cap. 16. num. 58. Card. de Luca de dot. difc. 144. num. 9. & feqq. R. P. D. Meus Calcagnin. in observ. practicoleg. part. 7. observ. 5. numer. 44. & feq. atque aliis relatis, Rot. in Firmana Dotis 2. Martii 1725. §. Si enim congruitas coram Reverendissimo Corduben. & in Romana Dotis 9. Decembris 1729. §. Pari coram R. P. D. meo Nunez.

Et sanè constitit ex judiciali relatione Peritorum, quod Patrimonio paternum, signanter inspecto tempore contracti matrimonii, suffi-

ciens erat ad constituendam Dotem in dicta quantitate, maxime si habeatur ratio ad bona fubjecta fideicommissis Ascendentium Domus Malvetiæ; utraque autem familia dd. Conjugum dignitate ac nobilitate fulgebat in illustribus Civitatibus Florentina, ac Bononiensi; consuetudo verò Domus Malvetiæ in dandis dotibus, etiam in majori summa non solum defumi poterat ex testamento Joannis Malvetii condito usque ab anno 1591. in quo ille mandavit singulas filias fœminas dotari in sc. 8000. sed etiam clarius resultabat ex constitutione dotis facta anno 1641. per præfatum Lutium de Malvetiis in sc. 8000. favore Dorotheæ ejus Sororis nuptæ Senatori Angelo Mariæ Angelelli; ulterius fimiles, imò majores dotes pluries recepit eadem familia Malvetia juxta casus enumeratos per scribentes pro Actore, & quamvis aliquando dotes forsan in minori summa constitutæ fuerint aliis fœminis de eadem familia; tamen nil relevare videbatur in casu præfenti, nam id contigit ubi mulieris nuptæ fuerunt viris, vel non acedè conspicuæ nobilitatis, vel in Civitatibus minoris dignitatis; in hypothesi autem recedi non poterat à dicta potiùs moderata quantitate dotis compræhensa in mandato A. C. quia præfata Comitiffa Maria Medea Virum duxit prænobilis familiæ in Civitate insigni, ubi major pompa, & majores impensæ requiruntur, quam in Civitatibus inferioribus, ut optimè distinguendo ad rem ponderant, Dec. conf. 26. num. 4. Ruin. conf. 56. num. 16. lib. 3. Card. de Luca de dot. dif. 2. sub num. 10. Rot. coram Ludovif. decif. 63. num. 23. & coram Zaratt. decif. 33. num. 21. & feq. & in Romana Dotis, & legitima 22. Martii 1706. §. Domum coram clar. me. Card. Priolo.

Et ita Actore tantum informante, reo verò frustra dilationem petente resolutum fuit.

R. P. D. CRESCENTIO.

VICEN. PERSONATUS.

Veneris 25. Junii 1734.

ARGUMENTUM.

Suppressio Personatus expleta à Procuratore non servatâ formâ mandati irritatur, & prætenfâ mandantis ratificatio excluditur.

SUMMARIUM.

- 1 Nulla est suppressio Personatus facta à Procuratore non servatâ formâ mandati.
- 2 Ratihabitio non resultat ex actibus ad aliam causam referibilibus.
- 3 Ratificatio actus nulli non admittitur, nisi constituto de scientia nullitatis.

DECISIO XXXII.

Dixerunt Domini *confirmandam esse Rotalem Sententiam*, qua R. P. D. meus Millinus præviis tribus Decisionibus editis 28. Martii 1719, 11. Maii & 7. Decembris superioris anni nullam, atque irritam declaravit suppressionem Personatus erecti Ordinaria autoritate in Ecclesia S. Theresiæ Civitatis Vicen. ex pia dispositione Bernardi Campas.

Eti enim quæstio non esset de facultate explendi hujusmodi suppressionem, & dotem Personatus convertendi in alias pias causas coherentes non minus ad legem ipsius foundationis, quam ad Synodales Constitutiones Provinciæ Tarraconen. atque insuper constaret de voluntate Sacerdotis Felicis Pasqual hodierni possessoris, utendi hac facultate; non aliter tamen mandatum ab eo datum fuisse apparebat ab hac Alma Urbe, ubi morabatur ad Civitatem Vicen. in Personis Macarii Torrentis, & Francisci Salles, quam sub certis conditionibus & pactis, de quibus loquebatur mandatum, pluresque litteræ contemporaneè transmissæ, & signanter quod facta extinctione Personatus, ejusque commutatione in causam piam favore filiorum, ac descendendum à Francisco fratre, hic bonorum administrationem susciperet, ac subministrare teneretur Felici duplas quatuor in singulos menses, necnon expensas necessarias pro expeditione Bullarum, quatenus de aliquo Beneficio à Dataria Apostolica provideri contingeret, accepto tamen ferendas in computo dictæ menstruæ præstationis, quod cessante fratre à solutione prædicta per sex menses, resoluta censeretur Personatus extinctio; quodque demum pro omnium prædictorum observantia Franciscus se, bona, & hæredes obligare deberet; quæ omnia & singula pacta deduci voluit in explicitam stipulationem, superaddita quoque, ac sæpius repetita clausula, & non alias, nec aliter.

Cum igitur non servata forma mandati Procuratores anno 1712. ad actum extinctionis devenissent absque ullo ex prædictis pactis, nil magis rationi congruum erat, quam ut nulla & nullius roboris haberetur hujusmodi suppressio, ac daretur Felici regressus ad Personatum perinde ac si illius extinctio minime facta fuisset, ut per *Text. in leg. 2. & seqq. ff. ad legem Commissor.* aliisque relatis benè firmant omnes Decisiones præcedentis Instantiæ, & signanter secunda diei 11. Maii 1713. §. *Integris & seq.* & tertia diei 1. Decembris ejusdem anni §. *Negari coram R. P. D. meo Millino.*

Et quamvis in præcedenti Instantia scribentes pro Francisco præcipuum defensionis momentum constituerent in asserta ratificatione Felicis, nulla tamen legitima probatione assumptum fulciri compertum est; quod enim anno 1719. Felix adhuc Romæ commorans perierit per epistolam à Francisco fratre redditionem rationis de fructibus Personatus, nullo modo subsistebat in facto. Aliud quippe in dicta epistola petitum non legebatur, quam Computum pecuniarum ad Urbem transmissarum pro conventis mensuris præstationibus, ibi. *Per camminare con tutta chiarezza, mi potrà mandare un Ristratto di tutte le mesate, che*

ho riscosso in Roma per vedere unitamente il Conto.

Post reditum verò Felicis ad Patriam, quia Franciscus cessavit à menstrua præstatione duplarum quatuor, coactus quidem fuit Fratrem in Judicium vocare coram Ordinario Vicen. super nullitate controversæ extinctionis, sed quia pendebat interea recursus ad Curiam Laicalem Barcinonæ, ubi Franciscus ad evitandam subministrationem alimentorum, administrationem dimisit pii Operis, quam Senatus per Felicem assumendam decrevit, non aliter tamen eam ipse acceptavit, quàm coactè, ut nempe suæ Alimonix consulere, & cum solemnibus ac iterata protestatione & reservatione omnium Jurium, atque actionum sibi competentium; facile autem dignoscebatur hujusmodi actus nequaquam posse referri ad animum approbandi suppressionem Personatus eo modo, quo fuerat expleta; Multòque minus inducere posse ratihibitionem actus gesti non solum præter, sed etiam contra formam mandati, & legem in eo præscriptam, cum requirantur ad hunc effectum actus univoci, neque referibiles ad aliam Causam juxta firmata per *Rot. coram Gregor. decis. 34. num. 17. coram Bich. decis. 500. num. 41. & seq. coram Dunozet. Jun. decis. 879. num. 11. coram Cerro decis. 81. num. 17. coram Molin. decis. 241. num. 8. & coram Hevver. decis. 192. num. 9. & 10.*

Cæterum supervacaneum erat diutius immorari circa examen quorumcumque actuum, qui ad ratificationem inducendam afferri possent, ubi, prout in casu, deficiebat in Felice, scientia expleta suppressionis contra formam mandati. Tantum enim abest, ut certioratus ipse fuerit de actu, prout in Partibus fuerat celebratus, ut immò Franciscus scribere ad illum non dubitaverit, *quod excepto particulari duplarum quatuor cum dimidia in reliquis gesta res fuerat, ac adimpleta eo modo, quo tibi placuit, & circa meam obligationem fuit pariter exequutum*: Nec prius Felix sese deceptum agnovit, quàm post reditum ad Patriam, ubi Franciscum Fratrem solvere renuentem menstruam præstationem judicialiter convenire opus habuit. Deficiente autem certa ac individuali scientia non servatæ legis in mandato præscriptæ, non erat profectò cur induci posset in Felice ratificatio, quæ sine præcedenti scientia non datur *Rot. coram Ubald. decis. 160. num. 12. coram Orthobon. decis. 11. num. 20. & 23. coram Card. Caprar. decis. 171. n. 23. coram Crispo decis. 489. nu. 6. & coram Herrer. decis. 199. num. 29.*

Mirum proinde non erat, quod Felix longè distans à loco contractus, fidemque sequutus Francisci Fratris, à quo notitiam habuerat rei gestæ, prout ipse mandaverat spatio decennii non reclamavit, & duplas quatuor in singulos menses, donec Romæ fuit, pacificè exegit. Omnes enim prædicti actus aliique similes, uti procedentes à falso, ac erroneo supposito non sine fraude de Partibus, Felici insinuato, nullatenus apti erant inducere, atque probare in eodem Felice animum ratificandi contractum ad eum sibi præjudicalem, & citra consensum, utpote contra formam mandati à Procuratore celebratum, ut bene firmant omnes decisiones præcedentis Instantiæ, ad quas habita in reliquis relatione ita resolutum fuit cum suffragio omnium Dominorum, & Felice tantum informante.

INDEX

INDEX

RERUM ET MATERIARUM
QUÆ IN PRÆCEDENTIBUS DECISIONIBUS

AD PRAXIM ECCLESIASTICAM ET SÆCULAREM

D. SUAREZ DE PAZ.

CONTINENTUR.

A

ACQUIESCENTIA.

Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem. *dec. 1. num. 4.*

ACQUISITIO.

Acquisitio cedit Domino pecuniarum constituto de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto. *dec. 30. num. 6.*
 Emptio & *Acquisitio* ex alienis pecuniis acquiruntur ementi, non autem pecuniæ Domino. *ibid. n. 9.*
 Limita concurrente contrariâ voluntate ipsiusmet acquirentis. *ibid. num. 10.*

ACTIO.

Nova *Actio* experiri tantummodò valet in suo congruo & separate judicio, primo jam terminato. *dec. 21. n. 14.*
 Clausula *quam, & quas* in commissione contenta non dat facultatem convolvendi de uno ad aliud *Actio*num genus. *ibid. n. 15.*
 Frater gerens negotium utile cæteris fratribus, contra illos acquirit *Actionem* personalem. *dec. 24. n. 5.*
 Non verò hypothecariam exercibilem contra tertium. *ibid. n. 6.*
 Creditores Donantis illum convenire non possunt *Actione* personali vel executivâ, sed solum *Actione* rei persecutoriâ, seu rescissoriâ. *dec. 27. n. 6.*

ACTOR.

Actor in judicio restitutionis in integrum exhibere

tenetur omnes scripturas ad causam facientes. *dec. 14. n. 4.*

ACTUS.

Omissio formæ & conditionis in parte, vitiat *Actum* in toto. *dec. 5. n. 14.*
Actus à Procuratore expletus contra formam mandati, est nullus. *dec. 7. n. 1.*
 Fortius si in mandato apposita fuerit clausula, *nec alias, aliter. ibid. n. 2.*
 Ratificatio probanda est ex *Actibus* certis & univocis. *ibid. n. 4.*
 Adjuncta probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati. *ibid. n. 5.*
 Nec exrenditur de *Actu* ad *Actum. ibid. n. 6.*
 Præsertim inconciliabilem. *ibid. n. 7.*
 Ratificationem non inducunt *Actus* ad aliam causam referibiles. *ibid. n. 8.*
 Deficiente scientiâ *Actus*, frustra illius ratificatio prætenditur. *ibid. n. 9.*
 Dolus non admittitur in *Actu* prudenti & rationabili. *dec. 15. n. 7.*
Actus referri debet ad causam veram & præexistentem. *dec. 20. n. 16. & dec. 21. n. 12.*
 Judicium est *Actus* legitimus trium personarum, Judicis, Actoris, & Rei. *dec. 23. n. 3.*
 Consensus certo *Actui* accommodatus ad aliud diversum non extenditur. *dec. 28. n. 12.*
Actus ad aliam causam referibilis qualitatem hæreditariam minimè probat. *dec. 27. n. 7.*
 Qualitas hæreditaria non probatur ex *Actu* æquivoco. *ibid. n. 8.*
 Ratihibitio non resultat ex *Actibus* ad aliam causam referibilibus. *dec. 32. n. 2.*

ADITIO.

Qualitas hæreditaria resultat ex *Aditione*, non verò à simplici institutione. *dec. 14. n. 1.*

Aditio

Index Rerum

Aditio hereditatis non est de sui natura præjudicialis. *ibid.* n. 7.

ÆQUITAS.

Æquitas non debet in iniquitatem declinare. *dec.* 28. n. 5.

AGNATIO.

Onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratiâ conservandi *Agnationem*. *dec.* 20. n. 14.

ALIMENTUM.

Mentio filiorum facta in sola promissione *Alimentorum*, denotat animum Donantis, illos non includendi ex persona propria in donatione. *dec.* 20. n. 6.

Conjecturæ eo tunc admittuntur ad arguendam vocationem filiorum Donatarii, quoties in aliqua parte donationis nominati fuerint. *ibid.* n. 7. *Secus* ubi posthabita eorum nominatione donatio collata fuit in Donatarium, & hæredes quoscumque. *ibid.* n. 8.

Alimenta relicta filiis Donatarii non probant illorum vocationem ex propria persona. *dec.* 21. n. 4.

Sed potius illam excludunt. *ibid.* n. 5.

Alimenta debita jure actionis, repeti possunt, quamvis præterita. *dec.* 23. n. 20.

Putat si fuerunt promissa in concordia. *ibid.* n. 21.

Etiamsi alimentarius fuerit aliunde provilus. *ibid.* n. 22.

Immo præstationes non exactæ transeunt ad hæredes alimentarii. *ibid.* n. 23.

Filiatio ad effectum consequendi *Alimenta* perpetua, probari debet concludentissimè. *dec.* 29. n. 3.

Filii adulterini legibus exosi nil ultra *Alimenta* præterdere possunt. *ibid.* n. 4.

Adulterinus ad effectum consequendi *Alimenta* perpetua, indiget illis probationibus, quæ sunt necessariæ filio naturali ut successionem consequatur. *ibid.* n. 5.

Filiatio ad effectum consequendi *Alimenta* perpetua non probatur ex largitionibus, & extractamentis per antea habitis. *ibid.* n. 12.

Neque etiam ex publica voce & fama. *ibid.* n. 13.

APPELLATIO.

Aut Judicem *Appellationis* devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum. *dec.* 21. n. 13.

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiscopus Tolerans est decimator universalis in sua Diocesi. *dec.* 23. n. 1.

ATTEGGATIO.

Atteggatio admissa super Officiales Papæ non potest retractari in præjudicium Atteggatarii. *dec.* 4. n. 1.

Atteggatarius nullum jus acquirit super Atteggationem factam à non vero Domino. *ibid.* n. 2.

ATTESTATIO.

Attenditur relatio Curforis à tergo citationis notata, non autem successiva illius *Attestatio*. *dec.* 10. n. 3.

AUCTOR.

Factum *Auctoris* impugnare nemini licet. *dec.* 16. n. 10.

B

BENEFICIUM.

Foundatione semel expletâ super iisdem bonis, nequit aliud novum Beneficium fundari. *dec.* 16. n. 5.

BENEPLACITUM.

Pactum Ecclesiæ damnosum indiget *Beneplacito* Apostolico. *dec.* 12. n. 24.

Beneplacitum Apostolicum obtentum sine expressione pactorum juris dispositioni contrariorum, nullum est. *ibid.* n. 25.

BONA.

Bona extradotalia æquiparantur paraphernalibus, ubi maritus ea administrat tacito, vel expresso consensu uxoris. *dec.* 8. n. 19.

Æquiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum. *ibid.* n. 20.

Inventarium confici debet in loco ubi sita sunt *bona*. *dec.* 14. n. 6.

C

CADUCITAS.

Caducitas pluribus in casibus conventa, ex verificatione unius incurritur. *dec.* 12. n. 35.

CAPELLANIA.

Cessante præjudicio Tertii, potest super iisdem bonis ad novam *Capellaniam* foundationem deveniri. *dec.* 16. n. 7.

CAPELLANUS.

Capellano competit manutentio super bonis in dotem Capellanis assignatis. *dec.* 16. n. 4.

CAUSA.

Causa finalis totam dispositionem regulat & moderatur. *dec.* 5. n. 7.

Actus referri debet ad *Causam* veram & præexistentem. *dec.* 20. n. 16. & *dec.* 21. n. 12.

Causa urgentissima requiritur, ut Partes ad transigendum cogi possint. *dec.* 28. n. 6.

Putat ob timorem ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitata, & adhuc dubia. *ibid.* n. 7.

CENSUS.

Census electus pro detractioe legitimæ de fidei commissario

& Materiarum.

commissario liber evadit. *dec.* 24. n. 2.

CESSIO.

Dimittens debitum alterius ex propriis pecuniis sine *Cessione* jurium, ista non acquirit, sed solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem ejusque hereditatem. *dec.* 24. n. 3.

Cessio crediti extincti nulla est. *dec.* 24. n. 4.

Cessio reportata à debitore, dicitur extinctiva. *ibid.* n. 8.

Cessio extinctiva reportata ab hærede debitoris, dat illi actionem negotiorum gestorum contra coheredes, non verò actionem exercibilem contra Tertios. *ibid.* n. 13.

CITATIO.

Copiæ extinctæ sine *Citatione* interesse habentium non creditur. *dec.* 8. n. 7.

Nec Notario transumptanti scripturas alienas. *ibid.* n. 8.

Habens pactum pro se, sibi non præjudicat, non respondendo *Citationi*. *dec.* 9. n. 5.

Nec ei nocet decretum Judicis pacto adversarium, quoties eidem intimatum non fuit. *ibid.* n. 6.

Citatio facta Procuratori, de cujus mandato non constar, nulla est, & reddit actum nullum quoad omnes. *ibid.* n. 7.

Citatio ex omissione nominum non dicitur vaga, ubi ab expressione cognominis devenitur ad cognitionem personarum citandarum. *dec.* 10. n. 1.

Citationibus deferendum est, ut inspiciatur quænam sint personæ citatæ, non autem enunciativæ Notarii, & assertioni Curforis. *ibid.* n. 2.

Attenditur relatio Curforis à tergo *Citationis* notata, non autem successiva illius attestatio. *ibid.* n. 3.

Citari non debet in adjudicatione bonorum hereditarium filius, qui hereditatem jacentem expressè repudiaverat. *ibid.* n. 4.

Subhastario facta sine *Citatione* Partis & decreto Judicis, nulla est. *ibid.* n. 7.

Termino mensis ad relucendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, idè deinde potest ad deliberationem devenire absque alia *Citatione*. *ibid.* n. 8.

Citari omninò debet habens principale interesse in causa. *dec.* 11. n. 4.

Defectus *Citationis* parit insanabilem nullitatem. *ibid.* n. 5. & *dec.* 12. n. 5.

Citatio certæ personæ individualiter expressæ, & aliorum de domo valida est. *dec.* 12. n. 6.

Et afficit etiam alias personas de domo sub specialitate cognominis comprehensas. *ibid.* n. 7. & *dec.* 13. n. 2. & 3.

Præsertim quando pars eadem formulâ citandi usus fuit. *dec.* 12. n. 8.

Modus *Citandi* semel inter Partes approbatus amplius reprobari non potest. *ibid.* n. 9.

Cohabitatio cum persona expressè nominata in *Citatione* non requiritur ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis causa, & identitas familiæ. *dec.* 13. n. 4.

Auctoritas Judicis supplet defectum *Citationis*. *ibid.* n. 7.

Citationis executio fieri sufficit juxta stylum loci. *dec.* 15. n. 2.

Ad Suarez de Paz.

Relatio Curforis à tergo *Citationis* per Notarium extensa prævalet contrariæ depositioni ab eodem Curfore deindè expletæ. *ibid.* n. 3.

CLAUSULA.

Clausula, nec alias, aliter, inducit formam, & conditionem à Procuratore servandam. *dec.* 5. n. 13. & *dec.* 6. n. 6.

Clausula quam, & quas in commissione contenta non dat facultatem convolandi de uno ad aliud actionum genus. *dec.* 21. n. 15.

Disputandum non est de competentia viæ executivæ, quoties signatura rescriptis cum *Clausula* si quid exequendum. *dec.* 23. n. 5.

COACTIO.

Coactus non obligatur. *dec.* 28. n. 13.

COGNOMEN.

Citatio ex omissione nominum non dicitur vaga, ubi ab expressione *Cognominis* devenitur ad cognitionem personarum citandarum. *dec.* 10. n. 1.

Onus assumendi *Cognomen* censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratiâ conservandi agnationem. *dec.* 10. n. 14.

Onus assumendi *Cognomen* Donatario personaliter impostum illius personam non egreditur. *dec.* 21. n. 10.

COHABITATIO.

Cohabitatio cum persona expressè nominata in *Citatione* non requiritur ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis causa, & identitas familiæ. *dec.* 13. n. 4.

COLLATIO.

Collatio jure devoluto ob incapacitatem præsentati præservat Patrono possessionem præsentandi. *dec.* 1. n. 8.

COLLEGIUM.

Personæ uti singulæ non repræsentant *Collegium*. *dec.* 2. n. 4.

COLLUSIO.

Extractio scripturæ non probat, quoties de *Collusione* dubitari possit. *dec.* 8. n. 9.

CONCEPTIO.

Tempus novimestre non est tutum pro dimittenda die *Conceptionis* factus. *dec.* 19. n. 10.

CONCORDIA.

Concordia inita cum approbatione Vicarii Generalis nulla est, quoties S. Sedes illum remisit arbitrio Episcopi. *dec.* 28. n. 1.

In hoc casu Episcopus tenetur per seipsum delegationem perficere. *ibid.* n. 2.

Vel saltem Vicario Generali specialem delegationem dirigere. *ibid.* n. 3.

Concordia inita contra mentem Pontificis delegantis nulla est. *ibid.* n. 4.

CONDITIO.

Conditio uni Legato adjecta, ad aliud non extenditur. *dec. 22. n. 4.*
Præsertim stante diversitate Legatariorum. *ibid. n. 5.*
Ratio diversitatis vicens in quolibet Legato, impedit ne Conditio uni adjecta trahatur ad aliud. *ibid. n. 6.*

CONFESSIO.

Propriam Confessionem impugnare nemini licet. *dec. 5. n. 6.*

CONFLICTUS.

In Conflictu duorum Instrumentorum à duobus Connotariis conscriptorum, illud prævalet quod juris dispositione magis confirmatur, & in iudicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo. *dec. 12. n. 26.*

CONSENSUS.

Nemini licet à contractu recedere sine Consensu alterius contrahentis. *dec. 5. n. 5.*
Mandatum ob individuitatem Consensus in parte servari, & in alia negligi non potest. *ibid. n. 12.*
Ubi circumstantiæ suadent mulieris approbationem, circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum Consensum operatur. *dec. 8. n. 14.*
Bona extradotalia æquiparantur paraphernalibus, ubi maritus ea administrat tacito, vel expresso Consensu uxoris. *dec. 8. n. 19.*
Æquiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum. *ibid. n. 20.*
Defectus Consensus verificatur in actu simulato & doloso, non autem in actu minus solemni. *dec. 15. n. 6.*
Consensus certo actui accommodatus, ad aliud diversum non extenditur. *dec. 28. n. 12.*

CONSTITUTIO.

Enunciativæ Constitutionis dotis intelliguntur de ea verè præexistenti, non verò de alia de qua nullo modo constat. *dec. 31. n. 8.*
Constitutione dotis deficiente corrumpunt præsumptiones solutionis. *ibid. n. 9.*

CONSUETUDO.

Consuetudo non suffragatur, nisi probetur in casu particulari. *dec. 19. n. 13.*
Consuetudo non extenditur de loco ad locum. *dec. 18. n. 8.*
Consuetudo circa Decimas personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas. *dec. 19. n. 15.*

CONTRACTUS.

Nemini licet à Contractu recedere sine consensu alterius contrahentis. *dec. 5. n. 5.*
Pacta dant legem Contractibus. *dec. 8. n. 2.*
In Contractibus Emphyteuticis pacta servari debent. *dec. 12. n. 12.*

CONTRÖVERSIA.

Transactio convenit controversiis dubiis, non verò extinctis, vel facilè dirimendis. *dec. 28. n. 8.*

COPIA.

Copia extinctæ sine citatione interesse habentium non creditur. *dec. 8. n. 7.*
Nec Notario transumptanti scripturas alienas. *ibid. n. 8.*

CORRECTIO.

Correctio mandati in parte, non arguit illius permutationem in totum. *dec. 6. n. 9.*
Sed potius arguit aliarum conditionum confirmationem. *ibid. n. 10.*
Correctio instantanea vitanda est. *dec. 21. n. 11.*

CREDITOR.

Creditor hæreditatis convenire potest pro tota summa unum tantummodò ex hæredibus, qui bona possidet. *dec. 14. n. 2.*
Nec tenetur citare hæredem institutum qui hæreditatem repudiavit. *ibid. n. 3.*
Filius conveniri non potest à Creditore patris, nisi iste doceat de illius qualitate hæreditaria & omissione in ventarii. *dec. 27. n. 3.*
Creditore. Donantis illum convenire non possunt actione personali, vel executivâ, sed solum actione rei persecutoria, seu rescissoriâ. *dec. 27. n. 6.*
Creditor non tenetur bona recipere pro pecunia. *dec. 28. n. 9.*

CREDITUM.

Creditum semel approbatum reprobari non debet. *dec. 23. n. 8.*
Creditorum detractionis legitimæ non est admittendum stante illius Legati prohibitione factâ à patre. *ibid. n. 9.*
Salvianum denegatur, non probato ab Actore Credito cum hypotheca. *dec. 24. n. 1.*
Cessio Crediti extincti nulla est. *ibid. n. 4.*

CURATOR.

Deputatio Curatoris pro minore necessaria non est, ubi fratres majores æquale jus habentes litem strenuè sustinent. *dec. 12. n. 10.*
Nullitas ex defectu Curatoris ad lites non attenditur, quoties eo deputato, & citato, contraria sententia evitari non potuisset. *ibid. n. 11. & dec. 13. n. 8.*
Pupillæ dandus est Curator ad lites. *dec. 13. n. 5.*
Hujusmodi deputatio supponitur, ubi agitur de sententia antiqua executâ, & diu observata. *ibid. n. 6.*

CURSOR.

Relatio Cursoris à tergo citationis per Notarium extensa prævalet contrariæ depositioni ab eodem Course deindè expletæ. *dec. 15. n. 3.*

D

DAMNUM.

Nemo debet Damnum ferre ex aliena malitia proveniens. *dec. 12. n. 17.*

In dubio standum pro eo qui agit pro Damno evitando. *dec. 12. n. 36.*

DEBITOR.

Decisio 7. n. 1. coram Buratt. procedit, quando per oblationem superventam post elapsam terminum ad reluendum non efficitur melior conditio Debitoris. *dec. 10. n. 9.*
Cessio reportata à Debitore, dicitur extinctiva. *dec. 24. n. 8.*
Pecuniæ ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus, censetur extare in patrimonio Debitoris. *ibid. n. 11.*

DEBITUM.

Dimittens Debitum alterius ex propriis pecuniis sine cessione jurium, ista non acquirit, sed solum actionem negotiorum gestorum contra debitorem ejusque hæreditatem. *dec. 24. n. 3.*
Hæres tenetur ad Debita defuncti. *ibid. n. 7.*

DECIMÆ.

Parochus non habet assistentiam juris Decimandi in alieno Territorio. *dec. 18. n. 5. & dec. 19. n. 4.*
Res judicata pacificè observata probat assistentiam juris Decimandi. *ibid. n. 6. & dec. 19. n. 3.*
Parochus declinare non valet jus Decimandi per rem judicatam alteri quæsitum. *dec. 19. n. 5.*
Decima personales debentur Ecclesiæ in qua quis recipit Sacramenta. *ibid. n. 14.*
Consuetudo circa Decimas personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas. *ibid. n. 15.*
Exemptio à Decimis est probanda. *dec. 25. n. 2.*
Exemptio à solutione Decimarum argui non potest ex libertate non solvendi verificatâ modò in uno, modò in altero prædio. *dec. 25. n. 5.*
Privilegium exemptivum à Decimis non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat. *ibid. n. 7.*
Decima solvendæ pro animalibus, licet sint mixtæ, ad juris effectum prædiales reputantur. *ibid. n. 17.*
Ex pascuis de jure debentur. *ibid. n. 18.*
Loco istarum consuetudo induxit Decimas animalium. *ibid. n. 19.*
Ista sunt fructus prædii. *ibid. n. 20.*
Dicuntur pars prædii quòd depascantur. *ibid. n. 21.*
Parocho debentur Decima. *dec. 26. n. 1.*
Ex iisdem fructibus qui colliguntur. *ibid. n. 2.*
Præsertim si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ Decimariis. *ibid. n. 3.*
Transactio contrarium disponens indiget beneplacito Apostolico. *ibid. n. 4.*
Id peculiariter describunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ. *ibid. n. 5.*

DECIMATOR.

Episcopus Ampuriensis est Decimator universalis suæ Diocesis. *dec. 18. n. 1. & dec. 19. n. 2.*
Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro. *dec. 18. n. 2.*
Archiepiscopus Tolertanus est Decimator universalis in sua Diocesi. *dec. 25. n. 1.*

Exorbitans esset quòd Monasterium mutando modum culturæ, & omnia bona propriis sumptibus colendo, Decimatorem fraudaret. *ibid. n. 4.*

DECLARATIO.

Donatio per successivam Declarationem extendi non potest ad novas personas. *dec. 21. n. 3.*

DEFECTUS.

Defectus consensus verificatur in actu simulato & doloso, non autem in actu minus solemni. *dec. 15. n. 6.*

DENUNCIATIO.

Omissio Denunciationum probat malam fidem & dolum in Conjugibus. *dec. 17. n. 13.*
Et excludit matrimonium putativum. *ibid. n. 14.*

DETERIORATIO.

Deterioratio probatur ex accessu ab Emphyteutâ requisito. *dec. 13. n. 14.*

DETRACTIO.

Prohibitio quarumcumque Detractionum non extenditur ad legitimam. *dec. 23. n. 14.*
Jus Detrahendi legitimam à filio non agnitum, transit ad hæredes. *ibid. n. 15.*

DEVOLUTIO.

Mora continua requiritur ad effectum Devolutionis. *dec. 12. n. 15.*
Devolutio ob non solutos canones in Emphyteutâ Ecclesiastica oritur per biennium. *ibid. n. 22.*
Facto casu Devolutionis dominium utile consolidatur cum directo. *ibid. n. 27.*
Emphyteuta Devolutionem incurrit omittendo promissam ædificationem, & rem emphyteuticam deteriorando. *ibid. n. 28.*
Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure. *ibid. n. 29.*
Et ex natura Contractus Emphyteutis, quæ ad meliorandum conceditur. *ibid. n. 30.*
In Emphyteutâ Ecclesiastica exigì possunt canones citra remissionem Devolutionis. *ibid. n. 31.*
Deputati exigendo canones post acceptatam Devolutionem, Monasterio non præjudicant, & Devolutionem remittere non possunt. *ibid. n. 32.*
Speciale mandatum Procuræ requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda Devolutione. *ibid. n. 34.*
Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in Emphyteutis. *dec. 13. n. 13.*

DICTIO.

Dictio, seu est declaratoria ejusdem rei. *dec. 13. n. 15.*

DISPERSIO.

Onus investiendi pecunias removet periculum Dispersionis. *dec. 24. n. 12.*

DISPOSITIO.

Causa finalis totam Dispositionem regulat, & moderatur. *dec. 5. n. 4.*

Index Rerum

Verba in fine *Dispositionis* apposita applicantur illi orationi cui adjecta leguntur, non verò ad aliam omninò distinctam & separatam. *dec. 22. n. 7.*

DISSENSUS

Excepto casu expliciti *dissensus*, cæteri omnes sub statuto comprehenduntur. *dec. 8. n. 4.*

Conquestiones mulieris circa non integram consumptionem fructuum bonorum extradotalium in communem usum familiæ, *Dissensus* non indicunt. *ibid. n. 10.*

Præsertim ubi vir longo tempore fructus percepit de mandato mulieris, nullâ unquam redditâ ratione. *ibid. n. 11.*

In hac materia modica conjectura facit inclinare pro marito. *ibid. n. 12.*

Sufficit ad hunc effectum indigentia viri. *ibid. n. 13.*

DOLUS

Dolus non admittitur in actu prudenti & rationali. *dec. 15. n. 7.*

DOMESTICUS

Domesticus admitendus est concurrente difficultate probationis. *dec. 30. n. 8.*

DOMINIUM

Dominium locorum Montium dotalium acquiritur viro, si omnia jura fuerunt in illum translata. *dec. 4. n. 3.*

Si obtinuit illa describi in sui faciem. *ibid. n. 4.*

Dominium super locis Montium avelli non potest sine consensu Domini, hypotheca verò sine tali consensu validè evellitur. *ibid. n. 10.*

DOMINUS

Acquisitio cedit *Domino* pecuniarum, confitito de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto. *dec. 30. n. 6.*

DONATARIUS

Vocatio filiorum *Donatarii* ex propria persona non admittitur, ubi de illis mentio facta non legitur. *dec. 20. n. 2.*

Et excluditur à stipulatione cantante pro *Donatario*, & hæredibus quibuscumque. *ibid. n. 3.*

Ex obligatione alendi filios *Donatario* imposita erui non potest illorum vocatio ad bona donata independentè à patre. *ibid. n. 5.*

Donatario personaliter injunctum illius personam non egreditur. *dec. 20. n. 15.*

Onus assumendi cognomen *Donatario* personaliter impositum illius personam non egreditur. *dec. 21. n. 10.*

Donatarius particularis non tenetur ad confectio- nem inventarii, nec dicitur hæres donantis præ- mortui. *dec. 27. n. 4.*

In illum nulla actio activa, vel passiva pertransit. *ibid. n. 5.*

DONATIO

Valet *Donatio* facta à muliere juxta facultates sibi à statuto attributas. *dec. 15. n. 1.*

Statutum laicale non afficit *Donationem* juratam. *ibid. n. 4.*

Solemnitates statutarie ubi sint necessariae in *Donatione* jurata, requiritur Partes declarasse quòd illas voluerint, quòdque aliàs non contraxissent. *ibid. n. 5.*

Senectus nil detrahit validitati *Donationis*, si ali- undè non constet de fraude, vel de mentis de- bilitate. *ibid. n. 8.*

Donatio stipulata à *Donatario pro se & heredibus*, non suffragatur filiis qualitate hæreditaria desti- tutis. *dec. 20. n. 1.*

Declaratio *Donationis* intelligenda est compatibili- ter cum præcedenti instrumento. *ibid. n. 4.*

Mentio filiorum facta in sola promissione alimen- torum, denotat animum *Donantis*, illos non includendi ex persona propria in *Donatione*. *ibid. n. 6.*

Conjectura eò tunc admittuntur ad arguendam vo- cationem filiorum *Donatarii*, quoties in aliqua parte *Donationis* nominati fuerint. *ibid. n. 7.*

Secus ubi, posthabitâ eorum nominatione, *Donatio* collata fuit in *Donatarium*, & hæredes quoscumque. *ibid. n. 8.*

Causa matrimonii non immutat indolem *Donatio- nis* transitorie ad hæredes. *ibid. n. 9. & dec. 21. n. 6.*

Donationes hujusmodi correlative ad dotem ex- positæ favore solius viri revocari non possunt de illius consensu ob præjudicium uxoris & filio- rum. *dec. 20. n. 10. & dec. 21. n. 7.*

Quibus competit jus consequendi alimenta ex fru- ctibus bonorum donatorum quousque duret ma- trimonium. *dec. 20. n. 11. & dec. 21. n. 8.*

Donatio comprehendit vocationem filiorum *Donat- arii* ex propria persona, quauò dirigitur Titio & filiis absque mentione qualitatis hæreditarie. *dec. 20. n. 12. & dec. 21. n. 9.*

Secus ubi collata legitur in *Donatarium* stipulan- tem pro se & hæredibus quibuscumque. *ibid. n. 13.*

Donatio collata in Titium, & hæredes, non juvat filios qualitate hæreditaria destitutos. *dec. 21. n. 1.*

Præsertim ubi *Donationis* instrumentum explicite de illis mentionem non facit. *ibid. n. 2.*

Donatio par successivam declarationem extendi non potest ad novas personas. *ibid. n. 3.*

DOS

Mulier vera domina locorum Montium ritè ea transfert in virum occasione constitutionis *Do- tis*. *dec. 4. n. 6.*

Affecuratio *Dotis* à iudice demandata, parit sim- plicem hypothecam favore mulieris. *ibid. n. 7.*

Vir etiam post affecurationem *Dotis* à iudice demandatam potest loca Montium in sui faciem describi facere. *ibid. n. 8.*

Vir delecto vinculo affecurationis *Dotis* validè re- signat loca Montium in sui faciem liberè cantan- tia: mulieri autem remanet actio contra judi- cem, qui ipsâ non citatâ mandatum delectio- nis concessit. *ibid. n. 9.*

Pater tenetur *Dotare* filiam naturalem legitima- tam. *dec. 30. n. 1.*

Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in matrimonium infimul & *Dotare*. *ibid. n. 2.*

Non sic frater, qui cogi non potest dotare de pro- prio sororem jam nuptam. *ibid. n. 3.*

Mater

& Materiarum

Mater *Dotando* filiam de bonis paternis, illius obligationem adimplet. *dec. 30. n. 4.*

Ita quidem ut pater deinde cogi amplius non pos- sit ad novam *Dotis* constitutionem. *ibid. n. 5.*

Dos non admittit exceptionem incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata adinvenit virum æqualis conditionis. *ibid. n. 12.* Fortius accedente illius decenniali acquiescentia. *ibid. n. 13.*

Filia quantumvis nupta retinet jus petendi *Dotem* ex asse paterno. *dec. 31. n. 1.*

Dos vigore statuti Bononiæ succedit loco legitimæ. *ibid. n. 2.*

Idè juxta illud mortuâ filiâ post nuptias, jus *Dotem* petendi ad ejus hæredes transmittitur. *ibid. n. 3.*

Hoc explicite præscribit dictum Statutum in rub. de success. ab intestat. ascendent. & collateral. *ibid. n. 4.*

Constitutio *Dotis* tamquam quid facti probanda est. *ibid. n. 5.*

Dos non semper est eadem, sed variis modis consti- tuitur. *ibid. n. 6.*

Pater tenetur *Dotare* filiam etiam divitem, & aliunde de congrua *Dote* provisam. *ibid. n. 7.*

Enunciative constitutionis *Dotis* intelliguntur de ea verè præexistenti, non verò de alia de qua nullo modo constat. *ibid. n. 8.*

Constitutione *Dotis* deficiente corruunt præsum- ptiones solutionis. *ibid. n. 9.*

Vir dici non potest negligens in petenda *Dote*, si paucis vixit annis. *ibid. n. 11.*

Durante matrimonio censetur ejus onera sustinuisse ex pecuniis verè & effectivè receptis in *Dotem* ab extraneo. *ibid. n. 12.*

Non verò præsumitur voluisse molestias inferre patri uxoris sibi affinitate juncto. *ibid. n. 13.*

Omissa petitio *Dotis* adversus fratres, non inducit illius remissionem. *ibid. n. 14.*

Dos dicitur congrua, si reguletur à quantitate pa- trimonii dotare debentis, & à consuetudine ac dignitate familiæ. *ibid. n. 15.*

Major *Dos* debetur filiæ nuptæ viro nobiliori, & in civitate insigni. *ibid. n. 16.*

DUBIUM

In *Dubio* standum pro eo qui agit pro damno evitando. *dec. 12. n. 36.*

E

ECCLESIA

Decimæ personales debentur *Ecclesie* in qua quis recipit Sacramenta. *dec. 19. n. 14.*

EDICTUM

Edicta publicari debent in publicis subhastationi- bus. *dec. 10. n. 5.*

EFFECTUS

Præfixio termini ad certum *Effectum*, ad alium non extenditur. *dec. 12. n. 16.*

EMPHYTEUSIS

Devolutio ob non solutos canones in *Emphyteusi* *Ad Suarez de Paz.*

Ecclesiastica oritur per biennium. *dec. 12. n. 22.*

In *Emphyteusi* *Ecclesiastica* exigi possunt canones citra remissionem devolutionis. *ibid. n. 31.*

Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in *Emphyteusi*. *dec. 13. n. 13.*

EMPHYTEUTA

Emphyteuta devolutionem incurrit omittendo pro- missam ædificationem, & rem emphyteuticam deteriorando. *dec. 12. n. 28.*

Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure. *ibid. n. 29.*

Et ex natura contractus emphyteusis, quæ ad me- liorandum conceditur. *ibid. n. 30.*

Deterioratio probatur ex accessu ab *Emphyteuta* requisito. *dec. 13. n. 14.*

Emphyteuta agendo pro reintegratione, postquam Dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur. *ibid. n. 16.*

EMPTIO

Emptio & acquisitio ex alienis pecuniis acquiri- tur ementi, non autem pecuniæ Domino. *dec. 30. n. 9.*

Limita concurrente contrariâ voluntate ipsiusmet acquirentis. *ibid. n. 10.*

ENUNCIATIVA

Citationibus deferendum est, ut inspiciatur quæ- nam sint personæ citatæ, non autem *Enunciativa* Notarii, & assertioni Curforis. *dec. 10. n. 2.*

EPISCOPUS

Episcopus Ampuriensis est Decimator universalis suæ Diocesis. *dec. 18. n. 1. & d. 19. n. 2.*

Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Castastro. *dec. 18. n. 2.*

Concordia inita cum approbatione Vicarii Gene- ralis nulla est, quoties S. Sedes illum remisit arbitrio *Episcopi*. *dec. 28. n. 1.*

In hoc casu *Episcopus* tenetur per seipsum delega- tionem perficere. *ibid. n. 2.*

Vel saltem Vicario Generali specialem delegatio- nem dirigere. *ibid. n. 3.*

EPISTOLA

Epistola scriptæ ad declarationem mandati procuræ ab eo separari non debent. *dec. 7. n. 3.*

Testes etsi formiter non repetiti recipi debent ad effectum adminiculandi *Epistolas*. *dec. 30. n. 7.*

ERROR

Probato errore mutatur scripturæ tenor. *dec. 12. n. 21.*

EXACTIO

Exactio fructuum probanda est ab allegante. *dec. 5. n. 17.*

EXCEPTIO

Lis non dicitur contestata nisi post propositas *Ex- ceptiones*. *dec. 3. n. 4.*

M Rea

Index Rerum

Reo citato in productione jurium, non permittitur *Exceptio* quod cas non examinaverit. *dec. 3. n. 6.*

Exceptio de jure Tertii non admittitur. *dec. 16. n. 8.*
Exceptio turbida non admittitur in summariissimo possessorio. *ibid. n. 11.*

Dos non admittit *Exceptionem* incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata advenit virum æqualis conditionis. *dec. 30. n. 12.*

Fortius accedente illius decenniali acquiescentiâ. *ibid. n. 13.*

EXCLUSIO.

Exclusio statutaria cessat, ubi pater fœminas restituit ad jura fuitatis. *dec. 23. n. 18.*

Etiamsi agatur de successione matris. *ibid. n. 19.*

EXECUTIO.

Obligatio cameralis tribuit viam *Executivam* *dec. 23. n. 4.*

Disputandum non est de competentia viâ *Executivæ*, quoties signatura rescriptit cum clausula, si quid exequendum, *ibid. n. 5.*

EXEMPTIO.

Exemptio à Decimis probanda est. *dec. 25. n. 2.*

Exemptio à solutione Decimarum argui non potest ex libertate non solvendi verificatâ modò in uno, modò in altero prædio. *ibid. n. 5.*

Distinctio bonorum necessaria est, ut de *Exemptione* cujuslibet ab immemorabili determinanda disputetur. *ibid. n. 6.*

Unius Territorii *Exemptio* non extenditur ad aliud. *ibid. n. 8.*

Exponuntur requisita gloss. in cap. primo verb. Memoria de præscript. in sexto. *ibid. n. 9.*

Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes, *Exemptionem* sub fundamento immemorabilis allegatam non probant. *ibid. n. 10.*

Constituto de immemorabili libertate quoad certa prædia, *Exemptio* à Decimis quoad ipsa admitenda est. *ibid. n. 15.*

Exemptio præscripta in antiquis fructibus, competit aliis novissimè in eodem territorio introductis. *ibid. n. 22.*

Talis extensio prohibita non est, cum versetur circa species fructuum ejusdem territorii exempti, in quibus æqualis est conditio & determinatio. *ibid. n. 23.*

Exemptio competens in certo territorio, & possessa super antiquis fructibus, transit super aliis iisdem subrogatis. *ibid. n. 25.*

EXPRESSUM.

Tacitum cedit *Expresso*. *dec. 12. n. 18. & n. 22.*

F

FACTUM.

Factum auctoris impugnare nemini licet. *dec. 16. n. 10.*

FAMA.

Fama necessaria ad immemorabilem, respicere debet tempus tractatum. *dec. 25. n. 14.*

FIDEICOMMISSARIUS.

In electione *Fideicommissarii* est restituere quid minus inter melioratum, & impensum. *dec. 3. n. 10.*

FIDEICOMMISSUM.

Immissio in Salviano deneganda est, ubi Reus bona retinere potest titulo *Fideicommissi*. *dec. 11. n. 6.*

Vel pro credito anteriore. *ibid. n. 7.*

Retentio vigore *Fideicommissi* non conceditur nisi constituto de existentia & purificatione *Fideicommissi*, & quod bona ad illud pertineant. *dec. 16. n. 9.*

FIDES.

Mala *Fides* semel contracta transfunditur in hæredes. *dec. 3. n. 1.*

Actor expediendo novum monitorium, fatetur ex primo malam *Fidem* non redundasse in Reum conventum. *ibid. n. 2.*

Mala *Fides* incipit à die productionis jurium, ex quibus scientia rei ad alium pertinentis redundat, non curato an lis verè, & rigorosè fuerit contestata. *ibid. n. 5.*

Mala *Fides* semel impressa, ex lapsu temporis non purgatur. *ibid. n. 8.*

Etiamsi peremptâ instantiâ semper durat. *ibid. n. 9.*

Præsumitur Mandatarium fideliter *Fidem* sibi datam executum fuisse. *dec. 5. n. 4.*

FILIA.

Pater tenetur dotare *Filiam* naturalem legitimatam. *dec. 30. n. 1.*

Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in matrimonium insimul & dotare. *ibid. n. 2.*

Non sic frater, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam. *ibid. n. 3.*

Mater dotando *Filiam* de bonis paternis, illius obligationem adimplet. *ibid. n. 4.*

Ita quidem ut pater deinde cogi amplius non possit ad novam dotis constitutionem. *ibid. n. 5.*

Filia quantumvis nupta retinet jus petendi dotem ex assè paterno. *dec. 31. n. 1.*

Pater tenetur dotare *Filiam* etiam divitem, & aliunde de congrua dote provisam. *ibid. n. 7.*

FILIATIO.

Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua, probari debet concludentissimè. *dec. 29. n. 3.*

Filiatio non dicitur probata, exclusâ arctâ custodiâ ventris. *ibid. n. 6.*

Sola possibilitas copulæ cum alio viro, *Filiationem* excludit respectu suppositi patris adulterini. *ibid. n. 7.*

Nec sufficit probatio custodiæ per aliquot dies. *ibid. n. 8.*

Fortius constituto de accessu alterius Amasii. *ibid. n. 9.*

Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua, non probatur ex largitionibus, & ex trapamentis per antea habitis. *ibid. n. 12.*

Neque etiam ex publica voce & fama. *ibid. n. 13.*
plura

& Materiarum

Plura enumerantur adminicula *Filiationem* excludentia. *ibid. n. 14.*

FILIUS.

Filii, sive masculi, sive fœminæ, de jure æqualiter succedunt matri intestatæ. *dec. 23. n. 17.*

Filius præsumitur legitimus, non adulterinus. *dec. 29. n. 1.*

Quousque probetur accessus alterius viri ad matrem exclusâ possibilitate accessus mariti. *ibid. n. 2.*

Filii adulterini legibus exosi nil ultra alimenta prætereendere possunt. *ibid. n. 4.*

Adulterinus ad effectum consequendi alimenta perpetua indiget illis probationibus, quæ sunt necessariae *Filio* naturali ut successionem consequatur. *ibid. n. 5.*

FOEMINA.

Exclusio statutaria cessat, ubi pater fœminas ad jura fuitatis restituit. *dec. 23. n. 18.*

Etiamsi agatur de successione matris. *ibid. n. 19.*

FRATER.

Frater gerens negocium utile cæteris *Fratribus*, contra illos acquirit actionem personalem. *dec. 24. n. 5.*

Non verò hypothecariam exercibilem contra Tertium. *ibid. n. 6.*

FRUCTUS.

Judicio deserto, & post longum tempus restituito, Fructus restitui debent à die secundi judicii. *dec. 3. n. 3.*

Exactio *Fructuum* probanda est ab allegante. *dec. 5. n. 17.*

Conditiones circa solam *Fructuum* perceptionem, simoniam non inducunt. *dec. 6. n. 7.*

Incongruum esset, quod vir seu ejus hæredes restituerent *Fructus* bonorum extradotalium quos paulatin in commodum communis familiæ consumpsit. *dec. 8. n. 5.*

Conquestiones mulieris circa non integram consumptionem *Fructuum* bonorum extradotalium in communem usum familiæ, dissensum non inducunt. *ibid. n. 10.*

Præsertim ubi vir longo tempore *Fructus* percepti de mandato mulieris, nullâ unquam redditâ ratione. *ibid. n. 11.*

In hac materia, modica conjectura facit inclinare pro marito. *ibid. n. 12.*

Sufficit ad hunc effectum indigentia viri. *ibid. n. 13.*

Maritus sola actione personali conveniri potest pro restitutione *Fructuum* bonorum extradotalium, quæ administravit, nullâ susceptâ obligatione. *dec. 8. n. 15.*

Fructus legati debentur legatario à die obitus Testatoris. *dec. 22. n. 8.*

Exemptio præscripta in antiquis *Fructibus* competit aliis novissimè in eodem territorio introductis. *dec. 25. n. 22.*

Talis extensio prohibita non est, cum versetur circa species *Fructuum* ejusdem territorii exempti, in quibus æqualis est conditio & determinatio. *ibid. n. 23.*

Exemptio competens in certo territorio, & possessa super antiquis *Fructibus* transit super aliis iisdem subrogatis. *ibid. n. 25.*

FUNDATIO.

Fundatione semel expletâ super iisdem bonis, nequit aliud novum Beneficium fundari. *dec. 16. n. 5.*
Cessante præjudicio Tertii, potest super iisdem bonis ad novam Capellaniam *Fundationem* deveniri. *ibid. n. 6.*

H

HEREDITAS.

Citari non debet in adjudicatione bonorum hæreditariorum filius, qui *Hereditatem* jacentem expressè repudiaverat. *dec. 10. n. 4.*

Mulier sine solemnitatibus statutariis *Hereditatem* adire non potest. *dec. 11. n. 13.*

Creditor *Hereditatis* convenire potest pro tota summa unum tantummodò ex hæredibus, quibus bona possidet. *dec. 14. n. 2.*

Nec tenetur citare hæredem institutum qui *Hereditatem* repudiavit. *ibid. n. 3.*

Aditio *Hereditatis* non est de sui natura præjudicialis. *ibid. n. 7.*

Nonasterium dicitur hæres, sive immediatè institutum fuerit, sive *Hereditatem* adiverit ob incapacitatem Monialis institutæ. *ibid. n. 11.*

Quamvis Testator disposuerit ut Monasterio nullum jus acquireretur, sed libera esset Moniali facultas disponendi de *Hereditate*. *ibid. n. 12.*

Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio superioris dependente. *ibid. n. 13.*

Donatio facta Titio & filiis absque mentione qualitatis *Hereditariae*, vocat filios Donatarii ex propria persona. *dec. 21. n. 9.*

HÆRES.

Mala fides semel contracta transfunditur in *Hæredes*. *dec. 3. n. 1.*

Qualitas *Hereditaria* in filio non inducitur ex possessione bonorum paternorum, quæ retinere potest alio titulo quam hæreditario. *dec. 11. n. 8.*

Probari debet plenè & concludenter. *ibid. n. 9.*

Non probatur ex actibus referibilibus ad titulum pietatis. *ibid. n. 10.*

Putat ex solutione legati pii factâ sub protestatione ne ex neglecto suffragio dedecus in familia induceretur. *ibid. n. 11.*

Nec ex actibus qui fieri potuerunt citra jus & nomen *hæredis*. *ibid. n. 12.*

Donatio collata in Titium, & *Hæredes*, non juvat filios qualitate hæreditaria destitutos. *dec. 21. n. 1.*

Præsertim ubi donationis instrumentum explicitè de illis mentionem non facit. *ibid. n. 2.*

Hæres, reuudiatâ hæreditate, agere potest pro legato. *dec. 23. n. 2.*

Hæres repetitur ad debita defuncti. *dec. 24. n. 7.*

Hæres beneficiatus agens contra factum. Auctoris, tenetur demonstrare se nihil habere ex illius hæreditate. *ibid. n. 9.*

Aliàs non benè dimissâ hæreditate per legitimam redditionem rationis, non distinguitur ab *Hærede* simplici. *ibid. n. 10.*

Cessio extinctiva reportata ab *Hærede* debitoris, dat illi actionem negociorum gestororum contra
M ij cohæredes

Index Rerum

coheredes, non verò actionem exercibilem contra Tertios. *dec. 24. n. 13.*

HYPOTHECA.

Affecuratio dotis à Judice demandata parit simplicem *Hypothecam*, favore mulieris. *dec. 4. n. 7.*
Loca Montium nullam aliam *Hypothecam* recipiunt præter illam in litteris patentibus, & Libris Secretariæ adnotatam. *ibid. n. 11.*
L. fin. Cod. de pact. convent. Hypothecam tacitam impertitur contra virum administrantem bona paraphernalia quæ mulier habebat tempore contracti matrimonii. *dec. 8. n. 16.*
Restrigitur ad capitale dictorum bonorum exclusivè quoad fructus. *ibid. n. 17.*
Fortis ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu mulieris. *ibid. n. 18.*
Hypotheca non competit nisi in casibus peculiariibus à jure præscriptis. *dec. 8. n. 21.*
Hypotheca competit pro Legatis. *dec. 23. n. 6.*

I

IGNORANTIA.

Ignorantia obitûs Testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente. *dec. 14. n. 9.*
Ignorantia affectata nil prodest. *ibid. n. 10.*

IMMEMORABILIS.

Immemorabilis tantum habet in potentia, quantum in actu. *dec. 25. n. 3.*
Distinctio bonorum necessaria est, ut de exemptione cujuslibet ab *Immemorabili* determinanda disputetur. *ibid. n. 6.*
Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes exemptionem sub fundamento *Immemorabilis* allegatam non probant. *ibid. n. 10.*
Immemorabilis destruitur ex quolibet rumore in contrarium. *ibid. n. 11.*
Fortius ab actibus positivis & publicis. *ibid. n. 12.*
Cessat confitio de initio. *ibid. n. 13.*
Fama necessaria ad *Immemorabilem* respicere debet tempus transactum. *ibid. n. 14.*
Confitio de *immemorabili* libertate quoad certa prædia exemptio à Decimis quoad ipsa admitenda est. *ibid. n. 15.*

INHIBITIO.

Pendentia litis ad effectum inhibendi oritur ex simplici præsentatione Monitorii, & *Inhibitionis*, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio Decreti inhibitorii. *dec. 2. n. 1.*
Nominatio facta in spretum *Inhibitionis* nulla est, & attentata. *ibid.*

INIQUITAS.

Æquitas non debet in *Iniquitatem* declinare. *dec. 28. n. 5.*

INJUSTITIA.

Restitutio in integrum tribuenda est confitio de *injustitia* rei judicæ. *dec. 13. n. 1.*

INSTANTIA.

Instantia de jure Canonico est perpetua. *dec. 3. num. 7.*
Etiam peremptâ *Instantiâ* semper durat mala fides. *dec. 3. n. 9.*

INSTITUTIO.

Institutio debetur præsentato ab illo, qui est in quasi possessione præsentandi. *dec. 1. n. 6.*
Præsertim si ultimus status ab antecedentibus confirmatur. *ibid. n. 7.*
Qualitas hæreditaria resultat ex aditione, non verò à simplici *Institutione*. *dec. 14. n. 1.*

INSTRUMENTUM.

In conflictu duorum *Instrumentorum* à duobus connotariis conscriptorum, illud prævalet quod Juris dispositione magis confirmatur, & in judicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo. *dec. 12. n. 26. & dec. 13. n. 12.*
Observantia probat *Instrumenti* veritatem. *dec. 16. num. 6.*
Testes contra *Instrumenta* non probant. *dec. 18. n. 7. & dec. 19. n. 16.*
Declaratio donationis intelligenda est compatibiliter cum præcedenti instrumento. *dec. 20. n. 4.*

INVENTARIUM.

Locus pius stante nullitate *Inventarii* tenetur ad debita defuncti in bonis propriis. *dec. 14. n. 5.*
Inventarium confici debet in loco ubi sita sunt bona. *ibid. n. 6.*
In confectioe *Inventarii* servandæ sunt solemnitates tam à jure, quam à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ. *ibid. n. 8.*
Locus pius, adinstar aliorum hæredem, legitimum tenetur conficere *Inventarium*, aliàs obligatur in bonis propriis ad debita Testatoris. *ibid. n. 14.*
Filius conveniri non potest à creditore Patris, nisi iste doceat de illius qualitate hæreditaria & omissione *Inventarii*, *dec. 27. n. 3.*
Donatarius particularis non tenetur ad confectioem *Inventarii*, nec dicitur hæres donantis præmortui. *ibid. n. 4.*
In illum nulla actio activa, vel passiva pertranfit. *ibid. n. 5.*

JUDEX.

Judex non potest demandare delectionem vinculi super locis montium, non citato interesse habente. *dec. 4. n. 12.*
Judex tenetur de damno illato per Sententiam in solo casu quod per sordes, & in gratiam Partis malè judicasset. *ibid. n. 14.*
Limita quando errasset, potius unam, quam alteram opinionem sequendo, quamvis magis communem semper sequi debeat. *ibid. n. 15.*
Judex malè judicando per imperitiam facit litem suam. *ibid. n. 26.*
Præsertim quando malè judicando malum irreparabile irrogavit. *ibid. n. 17.*
Judex non potest pactis contrahentium derogare. *dec. 9. n. 4.*

Jude

& Materiarum.

Judex in ambiguis sequi debet sententiam, quæ potiori facti & juris assentiâ fulcitur. *dec. 12. n. 13.*
Auctoritas *Judicis* supplet defectum citationis. *dec. 13. n. 7.*
Ad *Judicem* appellationis devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum. *dec. 21. num. 13.*

JUDICIUM.

Judicio deserto, & post longum tempus restaurato, fructus restitui debent à die secundi judicii. *dec. 3. num. 3.*
Nova actio experiri tantummodò valet in suo congruo & separato *Judicio*, primo jam terminato. *dec. 21. n. 14.*
Judicium est actus legitimus trium personarum *Judicis*, *Actoris*, & *Rei*. *dec. 23. n. 3.*
Testes examinati in *judicio* possessorio, probant etiam in petitorio. *dec. 25. n. 16.*

JUS.

Exceptio de jure tertii non admittitur. *dec. 16. n. 8.*
Nemo sibi præjudicat tacendo, ubi scit jus suum esse salvum. *dec. 30. n. 11.*

JUSPATRONATUS.

Res judicata concludenter probat pertinentiam *Jurispatronatus*. *dec. 1. n. 9.*
Ultimus status attenditur etiam in *jurepatronatus* passivo. *ibid. n. 10.*

L

LÆSIO.

Lesio locum facit restitutioni in integram. *dec. 17. num. 1.*
Lesio enormissima transactionem annullat. *dec. 28. num. 10.*
Quamvis Beneplacito Apostolico munitam. *ibid. num. 11.*

LEGATUM.

Exponitur quando in Tribunali S. Rotæ, admittatur opinio Angeli admittens viam executionem pro *Legatis* parvipensâ contrariâ opinione Alexandri. *dec. 22. n. 1.*
Legata diversa censentur, quoties unumquodque à suo proprio & particulari verbo regitur. *ibid. num. 3.*
Conditio uni *Legato* adjecta, ad aliud non extenditur. *ibid. n. 4.*
Præsertim stante diversitate Legatariorum. *ibid. n. 5.*
Ratio diversitatis vicens in quolibet *Legato*, impedit ne conditio uni adjecta trahatur ad aliud. *ibid. n. 6.*
Fructus *Legati* debentur Legatario à die obitûs Testatoris. *ibid. n. 8.*
Hæres, repudiatâ hæreditate, agere potest pro *Legato*. *dec. 23. n. 2.*
Hypotheca competit pro *Legatis*. *ibid. n. 6.*

LEGITIMA.

Legitima debetur filiis tam masculis quam fœminis. *dec. 23. n. 7.*
Creditum detractionis *Legitima* non est admittendum stante illius legali prohibitione factâ à patre. *ibid. n. 9.*

Fœmina restituta ad jura sunitatis per æqualem institutionem reportatam unâ cum masculis in Testamento paterno, consequi debet *Legitimam* liberam à quocumque onere. *ibid. n. 12.*
Prohibitio quarumcumque detractionum non extenditur ad *Legitimam*. *ibid. n. 14.*
Legitima operatione Legis deferitur in filium à momento obitûs patris. *ibid. n. 16.*
Census electus pro detractione *Legitima*, de fideicommissario liber evadit. *dec. 24. n. 2.*
Dos vigore statuti Bononiæ succedit loco *Legitima*. *dec. 31. n. 2.*
Ideò juxta illud mortuâ filiâ post nuptias, jus dotem petendi ad ejus hæredem transmittitur. *ibid. n. 3.*
Hoc explicitè præscribit dictum statutum in rub. de success. ab intestat. ascendent. & collater. *ibid. n. 4.*

LEGITIMITAS.

Pro suadenda *Legimitate* prolis, sufficit matrimonium putativum. *dec. 17. n. 12.*
Filius præsumitur *Legitimus*, non adulterinus. *dec. 29. n. 1.*
Quousque probetur accessus alterius viri ad matrem exclusâ possibilitate accessus mariti. *ibid. num. 2.*

LIS.

Lis verificanda est, ubi in ea stat fundamentum. *dec. 1. n. 1.*
Lis calumniosa nullum jus tribuit pro obtinenda subrogatione gratiosâ. *ibid. n. 2.*
Idem est *Litem* non adesse, vel esse calumniosam. *ibid. n. 3.*
Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem *Litis*. *ibid. n. 4.*
Secluso malo jure *Lis* non dicitur deserta nisi post lapsum 30. Annorum. *ibid. n. 5.*
Lis dicitur calumniosa, ubi Patronus qui colligantem præsentavit, est in possessione, præsentandi. *ibid. n. 11.*
Eò magis ubi Patronus super datâ possessione binas sententias reportaverat. *ibid. n. 12.*
Sepositâ *Lite*, vel illâ detectâ calumniosâ, Patronus devenire potest ad novam præsentationem. *ibid. n. 13.*
Pendentia *Litis* ad effectum inhibendi oritur ex simplici præsentatione Monitorii & inhibitionis, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio Decreti inhibitorii. *dec. 2. n. 1.*
Lis non dicitur contestata, nisi post propositas exceptiones. *dec. 3. n. 4.*
Deputatio Curatoris pro minore necessaria non est, ubi fratres majores æquale jus habentes *Litem* strenuè sustinent. *dec. 12. n. 10.*

LOCA MONTIUM.

Dominium *Locorum Montium* dotalium acquiritur viro, si omnia jura fuerunt in illum translata. *dec. 4. n. 3.*
Si obtinuit illa describi in sui faciem. *ibid. n. 4.*
Codices secretariæ Montium probant pertinentiam *Locorum*. *ibid. n. 5.*
Mulier vera Domina *Locorum Montium* ritè ea transfert in virum occasione constitutionis dotis. *ibid. n. 6.*
Vir etiam post affecurationem dotis à Judice demandatam, potest *Loca Montium*, in sui faciem describi

N

Index Rerum

describi facere. *dec. 4. n. 8.*
Vir delecto vinculo assurationis dotis validè resignat *Loca Montium* in sui faciem liberè cantantia; mulieri autem remanet actio contra Judicem, qui ipsa non citatà mandatum deletionis concessit. *ibid. n. 9.*
Dominium super *Locis Montium* avelli non potest sine consensu Domini, hypotheca verò sine tali consensu validè avellitur. *ibid. n. 10.*
Loca Montium nullam aliam hypothecam recipiunt præter illam in litteris patentibus, & libris secretariæ adnotatam. *ibid. n. 11.*
Judex non potest demandare deletionem vinculi super *Locis Montium* non citato interessè habente. *ibid. n. 12.*

LOCUS PIUS.

Locus pius stante nullitate Inventarii tenetur ad debita defuncti in bonis propriis. *dec. 14. n. 5.*
Locus pius adinstar aliorum hæredum, legitimum tenetur conficere inventarium, aliàs obligatur in bonis propriis ad debita Testatoris. *ibid. n. 14.*

LOCUPLETATIO.

Nemo Locupletari debet cum aliena jactura. *dec. 14. n. 15.*

M

MALITIA.

Nemo debet damnum ferre ex aliena Malitia proveniens. *dec. 12. n. 17.*

MANDATARIUS.

Præsumitur Mandatarium fideliter fidem datam executum fuisse. *dec. 5. n. 4.*

MANDATUM.

Forma Mandati diligenter servanda est. *dec. 5. n. 1.*
Aliàs factum Procuratoris non sustinetur ex defectu consensu mandantis. *ibid. n. 2.*
Præsertim si in Mandato Procuræ appositæ fuerit clausula nec aliàs, aliter. *ibid. n. 3.*
Mandatum Procuræ per litteras conferri potest. *dec. 5. n. 8.*
Et revocari. *ibid. n. 9.*
Multò magis declarari & limitari. *ibid. n. 10.*
Conditiones deinde impositæ mandatario impleri debent, & separandæ non sunt à Mandato. *ibid. n. 11.*
Mandatum ob individuitatem consensu in parte servari, & in alia negligi non potest. *ibid. n. 12.*
Reductio menstruæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus Mandato Procuræ appositis. *ibid. n. 16.*
Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto Mandatarii excedentis fines Mandati. *ibid. n. 19.*
Actus à Procuratore expletus contra formam Mandati est nullus. *dec. 6. n. 1. & dec. 7. n. 1.*
Fertius si in Mandato appositæ fuit clausula nec aliàs, aliter. *dec. 6. n. 2. & dec. 7. n. 2.*
Eo tunc præponens non tenetur servare factum Procuratoris. *dec. 6. n. 3.*
Et rei ntgrandus est ad jura à Procuratore nulliter

extincta. *ibid. n. 4.*
Epistola scriptæ ad declarationem Mandati procuræ ab illo separari non debent. *ibid. n. 5. & dec. 7. n. 3.*
Correctio Mandati in parte, non arguit illius permutationem in totum. *ibid. n. 9.*
Sed potius arguit aliarum conditionem confirmationem. *ibid. n. 10.*
Mandatum procuræ factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, explicitum mulieris dissensum non inducit. *dec. 8. n. 6.*
Mandatum validum & justum exequi debet. *dec. 23. n. 1.*

MANUTENTIO.

Capellano competit *Manutentio* super bonis in dotem Capellanis assignatis. *dec. 16. n. 4.*

MATRIMONIUM.

Statuta humana reputantur favorabilia, tanquam sublevantia virum ab onere *Marrimonii*. *dec. 8. n. 2.*
Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citra mulieris expressum dissensum. *ibid. n. 3.*
L. fin. Cod. de pact. convent. hypothecam tacitam impartitur contra virum administrantem bona paraphernalia quæ mulier habebat tempore contracti *Marrimonii*. *ibid. n. 16.*
Restringitur ad capitale dictorum bonorum exclusivè quoad fructus. *ibid. n. 17.*
Fortius ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu mulieris. *ibid. n. 18.*
Nulla est sententia lata super validitate *Marrimonii* in sequelam transactionis contractæ pro consulendo honori conjugis & filiorum. *dec. 17. n. 2.*
Idem dic de sententia lata sine citatione ad sententiam. *ibid. n. 3.*
Et de sententia lata in gradu appellationis ab eadem Curia, undè prima emanavit. *ibid. n. 4.*
Marrimonium nullum est, si contrahatur coram Capellano qui non est Parochus alterutrius ex sponis. *ibid. n. 5.*
Capellanus Militum & Fortalitii assistere non potest *Marrimonii*, nisi habità speciali concessione à S. Sede, vel expressâ licentiâ ab Ordinario suffragante dumtaxat quoad Milites in actuali expeditione existentes. *ibid. n. 6.*
Miles non dicitur, qui inter Milites describi se fecit, ut *Marrimonium* contraheret coram Capellano exercitûs. *ibid. n. 7.*
Marrimonium nullum ex successivis actibus non convalidatur sine novo utriusque conjugis consensu præstito coram proprio Parocho. *ibid. n. 11.*
Pro suadenda legitimitate prolis, sufficit *Marrimonium* putativum. *ibid. n. 12.*
Causa *Marrimonii* non immutat indolem donationis transitoria ad hæredes. *dec. 20. n. 9. & dec. 21. n. 6.*
Donationes hujusmodi correspectivè ad dotem expressitæ favore solius viri revocari non possunt de illius consensu, ob præjudicium uxoris & filiorum. *dec. 20. n. 10. & dec. 21. n. 7.*
Quibus competit jus consequendi alimenta ex fructibus

& Materiarum

tibus bonorum donarum, quousque duret *Marrimonium*. *dec. 20. n. 11. & dec. 21. n. 8.*

MENDICITAS.

Beneficium cap. *Odoardus de solut.* conceditur Clericis, ne ad *Mendicitatem* indecoram redigantur. *dec. 27. n. 2.*

MILES.

Militaris qualitas non probatur ex testibus pendente lite expiscatis. *dec. 17. n. 8.*
Neque ex testibus consanguineis dictam qualitatem allegantibus. *ibid. n. 9.*
Miles nunquam reputatur ille qui non reperitur descriptus in matricula, & inter stipendiatos. *ibid. n. 10.*

MINOR.

In negotiis *Minorum* non tam quomodò & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur. *dec. 13. n. 9.*

MONASTERIUM.

Exorbitans esset quòd *Monasterium* mutando modum culturæ, & omnia bona propriis sumptibus colendo Decimatorem fraudaret. *dec. 25. n. 4.*
Monasterium dicitur hæres, sive immediatè institutum fuerit, sive hæreditatem adiverit ob incapacitatem Monialis institutæ. *dec. 14. n. 11.*
Quamvis Testator disposuerit, ut *Monasterio* nullum jus acquireretur, sed libera esset Monialis facultas disponendi de hæreditate. *ibid. n. 12.*
Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio Superioris dependente. *ibid. n. 13.*

MONITORIUM.

Actor expediendo novum *Monitorium*, fatetur ex primo malam fidem non redundasse in Reum conventum. *dec. 3. n. 2.*

MORA.

Mora continua requiritur ad effectum devolutionis. *dec. 12. n. 15.*

N.

NEGLIGENTIA.

Magna Negligentia equiparatur dolo. *dec. 4. n. 18.*
Vir dici non potest *Negligens* in petenda dote, si paucis vixit annis. *dec. 31. n. 11.*
Durante matrimonio, censetur ejus onera sustinuisse ex pecuniis verè & effectivè receptis in dotem ab extraneo. *ibid. n. 12.*
Non verò præsumitur voluisse molestias inferre Patri uxoris sibi affinitate conjuncto. *ibid. n. 13.*

NEGOTIUM.

In *Negotiis Minorum*, non tam quomodò, & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur. *dec. 13. n. 9.*

NOMINATIO.

Nominatio facta in spretum inhibitionis, nulla est, & attentata. *dec. 2. n. 2.*
Nominatio facta à tertio in præjudicium habentis jus nominandi, nulla est. *ibid. n. 3.*
Nominatio collegialiter faciendæ est à Capitularibus, tum in Beneficiis majoribus, tum etiam in minoribus. *ibid. n. 5.*

NULLITAS.

Ratificatio non admittitur, nisi constito de scientia *Nullitatis* actus. *dec. 5. n. 18. & dec. 32. n. 3.*
Restitutio in integrum non conceditur nisi constito de *nullitate*, vel injustitia sententiarum. *dec. 11. n. 2.*
Constito de *nullitate* & injustitia Salviani Actoris concessi, Reo succurritur per reintegrationem. *ibid. n. 3.*
Defectus citationis parit insanabilem *Nullitatem*. *dec. 11. n. 5. & dec. 12. n. 5.*
Nullitas ex defectu Curatoris ad Lites non attenditur, quoties eo deputato & citato, contraria sententia evitari non potuisset. *dec. 12. n. 11. & dec. 13. n. 8.*
Nullitas actûs præjudicialis Ecclesiæ allegari potest etiam à Titulari, qui illi consensum dedit. *dec. 26. n. 6.*

O.

OBITUS.

Ignorantia *Obitus* Testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente. *dec. 14. n. 9.*

OBLIGATIO.

Obligatio cameralis tribuit viam executivam. *dec. 23. n. 4.*
Coactus non obligatur. *dec. 28. n. 13.*

OBSERVANTIA.

Observantia probat instrumenti veritatem. *dec. 16. n. 6.*

OMISSIO.

Omissio formæ, & conditionis in Parte, vitiat actum in toto. *dec. 5. n. 14.*
Omissio denunciationum probat malam fidem & dolum in conjugibus. *dec. 17. n. 13.*
Et excludit matrimonium putativum. *ibid. n. 14.*

OPPOSITIO.

Nulla est Sententia lata stante *Oppositione* & defectu productionis mandati procuræ. *dec. 16. n. 1.*
Item ex defectu præstationis juramenti calumniæ. *ibid. n. 2.*

P.

PACTUM.

Pacta servari debent. *dec. 9. n. 1.*
Et dant legem contractibus. *ibid. n. 2.*

N ij

Judex

Judex non potest *Pactis* contrahentium derogare. *dec. 9. n. 4.*

Habens *Pactum* pro se, sibi non præjudicat, non respondendo citationi. *ibid. n. 5.*

Nec ei nocet decretum judicis *Pactis* adversativum quoties eidem intimatum non fuit. *ibid. n. 6.*

In contractibus emphyteuticis *Pacta* servari debent. *dec. 12. n. 12.*

Pactum ambiguum ad tramites juris interpretatur. *ibid. n. 23.*

Pactum Ecclesiæ damnosum indiget Beneplacito Apostolico. *ibid. n. 24.*

Beneplacitum Apostolicum obtentum sine expressione *Pactorum* juris dispositioni contrariorum, nullum est. *ibid. n. 25.*

In conflictu duorum instrumentorum, prævalet illud cujus *Pacta* juris dispositioni sunt magis consona. *dec. 13. n. 12.*

PAROCHUS.

Matrimonium nullum est, si contrahatur coram Capellano qui non est *Parochus* alterutrius ex sponfis. *dec. 17. n. 5.*

Matrimonium nullum, ex successivis actibus non convalidatur sine novo utriusque conjugis consensu præstito coram proprio *Parocho*. *ibid. n. 11.*

Parochus non habet assistentiam juris decimandi in alieno Territorio. *dec. 18. n. 5. & dec. 19. n. 4.*

Nec declinare valet jus decimandi per rem judicatam alteri quaesitum. *dec. 19. n. 5.*

Parocho debentur decimæ. *dec. 26. n. 1.*

Ex iisdem fructibus qui colliguntur. *ibid. n. 2.*

Præsertim si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ decimaticis. *ibid. n. 3.*

Transactio contrarium disponens indiget Beneplacito Apostolico. *ibid. n. 4.*

Id peculiariter præscribunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ. *ibid. n. 5.*

PATRONUS.

Collatio, jure devoluto ob incapacitatem præsentati, præservat *Patrono* possessionem præsentandi. *dec. 1. n. 8.*

Lis dicitur calumniosa, ubi *Patronus* qui colligantem præsentavit, est in possessione præsentandi. *ibid. n. 11.*

Eò magis ubi *Patronus* super datâ possessione binas sententias reportaverat. *ibid. n. 12.*

Sepositâ lite, vel illâ detectâ calumniosâ, *Patronus* devenire potest ad novam præsentationem. *ibid. n. 13.*

PECUNIA.

Pecunia ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus, censentur extare in patrimonio debitoris. *dec. 24. n. 11.*

Onus investiendi *Pecunias*, removet periculum dispersionis. *ibid. n. 12.*

Creditor non tenetur bona recipere pro *Pecunia*. *dec. 28. n. 5.*

PERSONATUS.

Nulla est suppressio *Personatus* facta à Procuratore non servatâ formâ mandati. *dec. 32. n. 1.*

PERTINENTIA.

Codices Secretariæ Montium probant *Pertinentiam* locorum. *dec. 4. n. 5.*

Pertinentiam territorialem probat Sententia per judicem delegatum citatâ Parte extracta ab Archivio Capituli. *dec. 19. n. 6.*

Præsertim si agatur de Sententia antiqua & observata. *ibid. n. 7.*

Fortius junctis aliis Sententiis, quamvis latis à judicibus laicis. *ibid. n. 8.*

Et tenore Catastri asservati in Archivio Capituli. *ibid. n. 9.*

Probationes prædictæ simul junctæ probant prædium controversum contineri intra fines territorii decimabilis. *ibid. n. 10.*

Prædia contermina præsumuntur de iisdem *Pertinentiis*. *ibid. n. 11.*

Etiamsi ab incolis diversæ Diœcesis possideantur. *ibid. n. 12.*

PETITIO.

Omissa *Petitio* dotis adversus fratres, non inducit illius remissionem. *dec. 31. n. 14.*

PONTIFEX.

Concordia inita contra mentem *Pontificis* delegantis nulla est. *dec. 28. n. 4.*

POSSESSIO.

Possessio præsentandi ad effectum juris transit in hæredem, & successorem. *dec. 1. n. 14.*

Qualitas hæreditaria in filio non inducitur ex *Possessione* bonorum paternorum, quæ retinere potest alio titulo quàm hæreditario. *dec. 11. n. 8.*

Probari debet plenè & concludenter. *ibid. n. 9.*

Non probatur ex actibus referribilibus ad titulum pietatis. *ibid. n. 10.*

Putâ ex solutione legati pii facta sub protestatione ne ex neglecto suffragio dedecus in familia induceretur. *ibid. n. 11.*

Nec ex actibus qui fieri potuerunt citra jus & nomen hæredis. *ibid. n. 12.*

Judex spoliū committit, nulliter & injustè privando Reum suâ *Possessione*. *dec. 12. n. 4.*

POSSESSORIUM.

Exceptio turbida non admittitur in summariissimo *Possessorio*. *dec. 16. n. 11.*

PRÆDIUM.

Prædium contineri in Territorio decimabili probatur ex fide Testium scientiæ causam reddentium. *dec. 18. n. 4.*

Prædia contermina præsumuntur de iisdem *Pertinentiis*. *dec. 19. n. 11.*

Etiamsi ab incolis diversæ Diœcesis possideantur. *ibid. n. 12.*

PRÆSCRIPTIO.

Exponuntur requisita glos. in cap. primo verb. memoria de *Præscript.* in sexto. *dec. 25. n. 9.*

PRÆSEN-

PRÆSENTATIO.

Institutio debetur *Præsentato* ab illo, qui est in quasi-possessione præsentandi. *dec. 1. n. 6.*

Præsertim si ultimus status ab antecedentibus confirmatur. *ibid. n. 7.*

Possessio *Præsentandi* ad effectum juris transit in hæredem, & successorem. *ibid. n. 14.*

PRÆSUMPTIO.

Præsumptio præsumptionis admitti non debet. *dec. 31. n. 10.*

PRIVILEGIUM.

Privilegium exemptivum à Decimis non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat. *dec. 25. n. 7.*

PROBATIO.

Non *Probat* hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. *dec. 12. n. 14.*

Domesticus admittendus est concurrente difficultate *Probationis*. *dec. 30. n. 8.*

PROCURA.

Mandatum *Procuræ* per litteras conferri potest. *dec. 5. n. 8.*

Et revocari. *ibid. n. 9.*

Multò magis declarari & limitari. *ibid. n. 10.*

Conditiones deindè impositæ Mandatario impleri debent, & separandæ non sunt à Mandato. *ibid. n. 11.*

Reductio menstruæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus Mandato *Procuræ* appositis. *ibid. n. 16.*

Epistolæ scriptæ ad declarationem Mandati *Procuræ* ab illo separari non debent. *dec. 6. n. 5.*

Mandatum *Procuræ* factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, explicitum mulieris dissenfum non inducit. *dec. 8. n. 6.*

Speciale Mandatum *Procuræ* requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda devolutione. *dec. 12. n. 34.*

PROCURATOR.

Actus à *Procuratore* expletus contra formam mandati est nullus. *dec. 6. n. 1.*

Fortius si in mandato apposita fuit clausula, nec aliàs, aliter. *ibid. n. 2.*

Et tunc præponens non tenetur servare factum *Procuratoris*. *ibid. n. 4.*

Procurator suo arbitrio non potest omittere conditiones in mandato præscriptas, licèt simoniacas, sed vitium simoniæ debet præponenti patefacere. *ibid. n. 8.*

Citatio facta *Procuratori*, de cujus mandato non constat, nulla est, & reddit actum nullam quoad omnes. *dec. 9. n. 7.*

Procurator in committendo principali non præjudicat. *dec. 12. n. 19.*

Multò minus loco pio. *ibid. n. 20.*

Ad Suarez de Paz.

PROVISIO.

Provisio ad certum tempus restricta, ultrâ illud protrahenda non est. *dec. 26. n. 7.*

Q

QUALITAS.

Relatio repetit in referente omnes *Qualitates* urgentes in relatione. *dec. 5. n. 15.*

Actus ad aliam causam referibilis *Qualitatem* hæreditariam minimè probat. *dec. 27. n. 7.*

Qualitas hæreditaria non probatur ex actu æquivoco. *ibid. n. 8.*

R.

RATIFICATIO.

Ratificatio non admittitur nisi constituto de scientiâ nullitatis actus. *dec. 5. n. 18. & dec. 6. n. 11. & dec. 32. n. 3.*

Ad quem effectum scientia debet esse certa & vera, nec sufficit præsumpta. *dec. 6. n. 12.*

Nec inducitur ex actu expleto sub protestatione præservativa jurium. *ibid. n. 13.*

Ratificatio probanda est ex actibus certis, & univocis. *dec. 7. n. 4.*

Adjunctâ probatione scientiæ individualis omnium gestorū contra formam mandati. *ibid. n. 5.*

Nec extenditur de actu ad actum. *ibid. n. 6.*

Præsertim inconciliabilem. *ibid. n. 7.*

Ratificationem non inducunt actus ad aliam causam referibiles. *ibid. n. 8. & dec. 32. n. 2.*

Deficiente scientiâ actus, frustra illius *Ratificatio* prætenditur. *dec. 7. n. 9.*

REINTEGRATIO.

Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto Mandatarii excedentis fines mandati. *dec. 5. n. 19.*

Emphyteuta agendo pro *Reintegratione*, postquam Dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur. *dec. 13. n. 16.*

RELATIO.

Relatio repetit in referente omnes qualitates urgentes in relatione. *dec. 5. n. 15.*

Relatio facienda est ad ea simpliciter, quæ correctâ non fuerunt. *dec. 8. n. 3. & dec. 9. n. 3.*

RES JUDICATA.

Res judicata concludenter probat *pertinentiam* jurispatronatus. *dec. 1. n. 9.*

Res judicata oritur per tres sententias conformes. *dec. 11. n. 1.*

Quoties Signatura rescripsit: *Constito de Re judicata*, ista supponenda est. *dec. 12. n. 1.*

Restitutio in integrum non conceditur nisi docto de injustitia *Rei judicate*. *ibid. n. 2.*

Fortius ubi suborta fuit post longum agitarum *Judicium*. *ibid. n. 3.*

Res judicata pacificè observata probat assistentiam juris.

Index Rerum

juris decimandi. *dec. 18. n. 6. & dec. 19. n. 3.*
• *Res judicata* pro veritate habetur. *dec. 19. n. 1.*

RESTITUTIO.

In electione fideicommissarii est *Restituere* quid minus inter melioratum, & impensum. *dec. 3. n. 10.*

Statutum Pisauri liberat virum à *Restitutione* fructuum bonorum extradotalium, quos percepit muliere non dissentiente. *dec. 8. n. 1.*

Incongruum esset, quod vir seu ejus hæredes *Restituerent* fructus bonorum extradotalium, quos paulatim in commodum communis familiæ consumpsit. *ibid. n. 5.*

Maritus solâ actione personali conveniri potest pro *Restitutione* fructuum bonorum extradotalium, quæ administravit nullâ susceptrâ obligatione. *ibid. n. 15.*

Restitutio in integrum non conceditur, nisi docto de injustitia rei judicatæ. *dec. 12. n. 2.*

Fortius ubi suborta fuit post longum agitatum iudicium. *ibid. n. 3.*

Restitutio in integrum tribuenda est constituto de injustitia rei judicatæ. *dec. 13. n. 1.*

Latio locum facit *Restitutioni* in integrum. *dec. 17. n. 1.*

RETENTIO.

Retentio vigore fideicommissi non conceditur nisi constituto de existentia & purificatione fideicommissi, & quod bona ad illud pertineant. *dec. 16. n. 9.*

RETRACTATIO.

Attergatio admittitur super Officiales Papæ non potest *Retractari* in præjudicium attergatarii. *dec. 4. n. 1.*

REUS.

Reo citato in productione jurium non permittitur exceptio quod eas non examinaverit. *dec. 3. n. 6.*

RUMOR.

Immemorabilis destruitur ex quolibet *Rumore* in contrarium. *dec. 25. n. 11.*

Fortius ab actibus positivis & publicis. *ibid. n. 12.*
Cessat constituto de initio. *ibid. n. 13.*

S.

SALVIANUM.

Constito de nullitate & injustitia *Salviani* Actori concessi, *Reo* succurritur per reintegrationem. *dec. 11. n. 3.*

Immissio in *Salviano* deneganda est, ubi *Reus* bona retinere potest titulo fideicommissi. *dec. 11. n. 6.*

Vel pro credito anteriore. *ibid. n. 7.*

Salvianum denegatur non probato ab Actore credito cum hypotheca. *dec. 24. n. 1.*

SCIENTIA.

Mala fides incipit à die productionis jurium, ex quibus *Scientia* rei ad alium pertinentis redundat, non curato an lis verè & rigorosè fuerit contestata. *dec. 3. n. 5.*

Ratificatio non admittitur nisi constituto de *Scientia* nullitatis actus. *dec. 6. n. 11.*

Ad quem effectum *Scientia* debet esse certa & vera, nec sufficit præsumpta. *ibid. n. 12.*

Nec inducitur ex actu expleto sub protestatione præservativa jurium. *ibid. n. 13.*

SCRIPTURA.

Extractio *Scriptura* non probat, quoties de collusione dubitari possit. *dec. 8. n. 9.*

Probato errore mutatur *Scriptura* tenor. *dec. 12. n. 21.*

Scriptura cancellata præsumitur anterior, & minuta potius quàm originalis. *dec. 13. n. 10.*

Explicatur præcedens conclusio. *ibid. n. 11.*

Actor in iudicio restitutionis in integrum exhibere tenetur omnes *Scripturas* ad causam facientes. *dec. 14. n. 4.*

Legalis dicitur *Scriptura* existens in antiquo Protocollo Capituli, & citatâ Parte extracta. *dec. 18. n. 3.*

SENECTUS.

Senectus nil detrahit validitatis donationis, si aliundè non constet de fraude, vel de mentis debilitate. *dec. 15. n. 8.*

SENTENTIA.

Res judicata oritur per tres *Sententias* conformes. *dec. 11. n. 1.*

Restitutio in integrum non conceditur nisi constituto de nullitate vel injustitia *Sententiarum*. *ibid. n. 2.*

Judex in ambiguis sequi debet *Sententiam* quæ potiori facti & juris assistentiâ fulcitur. *dec. 12. n. 13.*

Nulla est *Sententia* lata stante oppositione, & defectu productionis mandati procuræ. *dec. 16. n. 1.*

Item ex defectu præstationis juramenti calumniæ. *ibid. n. 2.*

Sententia præcipitanter lata nulla est. *ibid. n. 3.*

Nulla est *Sententia* lata super validitate matrimonii in sequelam transactionis contractæ pro consulendo honori conjugis & filiorum. *dec. 17. n. 2.*

Idem dic de *Sententia* lata sine citatione ad *Sententiam*. *ibid. n. 3.*

Et de *Sententia* lata in gradu appellationis ab eadem Curia, undè prima emanavit. *ibid. n. 4.*

Pertinentiam territorialem probat *Sententia* per judicem delegatum citatâ Parte extracta ab Archivio Capituli. *dec. 19. n. 6.*

Præsertim si agatur de *Sententia* antiqua & observata. *ibid. n. 7.*

Fortius junctis aliis *Sententiis*, quamvis latis à iudicibus laicis. *ibid. n. 8.*

Et tenore catastro asservati in Archivio Capituli. *ibid. n. 9.*

Probationes prædictæ simul junctæ probant prædium controversum contineri infra fines territorii decimabilis. *ibid. n. 10.*

Sententia iudicis declaratur ex actis. *dec. 25. n. 24.*

SIGNATURA.

Quoties *Signatura* rescriptis: *Constito de re judicata*, ista supponenda est. *dec. 12. n. 1.*

SIMONIA.

& Materiarum.

SIMONIA.

Conditiones circa solam fructuum perceptionem *Simoniam* non inducunt. *dec. 6. n. 7.*

Procurator suo arbitrio non potest omittere conditiones in mandato præscriptas, licet simoniacas, sed vitium *Simoniam* debet præponenti patrefacere. *ibid. n. 8.*

SOLEMNITAS.

Mulier sine *Solemnitatibus* statutariis hæreditatem adire non potest. *dec. 11. n. 13.*

Solemnitates statutarie ubi sint necessarie in donatione jurata, requiritur Partes declarasse, quod illas voluerint, quodque aliàs non contraxissent. *dec. 15. n. 5.*

In confectioe inventarii servandæ sunt *Solemnitates* tam à jure, quàm à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ. *dec. 14. n. 8.*

SOLUTIO.

Exponitur dispositio cap. Odoardus de *Solut.* *dec. 27. n. 1.*

Beneficium dicti cap. conceditur Clericis, ne ad mendicitatem indecoram redigantur. *ibid. n. 2.*

SPOLIUM.

Judex *Spolium* committit, nulliter & injustè privando Reum suâ possessione. *dec. 12. n. 4.*

STATUS.

Ultimus *Status* attenditur etiam in Jurepatronatus passivo. *dec. 1. n. 10.*

STATUTUM.

Statutum Pisauri liberat virum à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos percepit muliere non dissentiente. *dec. 8. n. 1.*

Statuta humana reputantur favorabilia, tanquam sublevantia virum ab onere matrimonii. *ibid. n. 2.*

Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citrà mulieris expressum dissensum. *ibid. n. 3.*

Excepto casu expliciti dissenfus, ceteri omnes sub *Statuto* comprehenduntur. *ibid. n. 4.*

Valet donatio facta à Muliere juxta facultates sibi à *Statuto* attributas. *dec. 15. n. 1.*

Statutum Laicale non afficit donationem juratam. *ibid. n. 4.*

Explicatur decif. 113. post Fenzon ad *Statutum* Urbis. *dec. 23. n. 10.*

Explicatur *Statutum* Urbis lib. 1. cap. 145. *ibid. n. 11.*

Explicatur *Statutum* Urbis lib. 1. cap. 141. *dec. 23. n. 13.*

STYLUS.

In subhastationibus attendi debent solemnitates juxtà *Stylum* loci. *dec. 10. n. 6.*

Citationis executio fieri sufficit juxtà *Stylum* loci. *dec. 15. n. 2.*

SUBHASTATIO.

Edicta publicari debent in publicis *Subhastationibus*. *dec. 10. n. 5.*

Subhastatio facta sine citatione partis, & decreto iudicis, nulla est. *ibid. n. 7.*

SUBROGATIO.

Lis calumniosa nullam jus tribuit pro obtinenda *Subrogatione* gratiosa. *dec. 1. n. 2.*

SUCCESSIO.

Filii sive masculi, sive foeminae, de jure æqualiter succedunt matri intestatæ. *dec. 23. n. 17.*

SUPPRESSIO.

Nulla est *Suppressio* Personatus facta à Procuratore non servatâ formâ mandati. *dec. 32. n. 1.*

TACERE.

Nemo sibi præjudicat *Tacendo*, ubi scit aliunde jus suum esse salvum. *dec. 30. n. 11.*

TACITUM.

Tacitum cedit expresso. *dec. 12. n. 18.*
Taciti virtus ab expresso infirmatur. *ibid. n. 12.*

TEMPUS.

Tempus novimestre non est tutum pro dimittenda die conceptionis foetus. *dec. 29. n. 10.*

TERMINUS.

Termino mensis ad reluendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, idè deinde potest ad deliberationem devenire absque alia citatione. *dec. 10. n. 8.*

Decisio 7. n. 1. coram Buratt. procedit, quando per obligationem superventam post elapsum *Terminum* ad reluendum non efficitur melior conditio debitoris. *ibid. n. 9.*

Præfixio *Termini* ad certum effectum, ad alium non extenditur. *dec. 12. n. 16.*

TESTAMENTUM.

Foemina restituta ad jura suavitatis per æqualem institutionem reportatam unâ cum masculis in *Testamento* paterno, consequi debet legitimam liberam à quocumque onere. *dec. 23. n. 12.*

TESTATOR.

Voluntas *Testatoris* apertè manifestata exequi omnino debet. *dec. 22. n. 2.*

TESTIS.

Testes probant contra producentem, & ab eo causam habentes. *dec. 15. n. 9.*

Præsertim si sint Sacerdotes, & Religiosi. *ibid. n. 10.*

O ij Militaris

Index Rerum & Materiarum.

Militaris qualitas non probatur ex *Testibus* pendente lite expiscatis. *dec. 17. n. 8.*
Neque ex *Testibus* consanguineis dictam qualitatem allegantibus. *ibid. n. 9.*
Prædium contineri in Territorio decimabili probatur ex fide *Testium* scientiæ causam reddentium. *dec. 18. n. 4.*
Testes contra instrumenta non probant. *ibid. n. 7.*
& *dec. 19. n. 16.*
Testes examinati in iudicio possessorio, probant etiam in petitorio. *dec. 25. n. 16.*
Testis falsus in uno, falsus in omnibus præsumitur. *dec. 29. n. 11.*
Testes etsi formiter non repetiti recipi debent ad effectum adminiculandi epistolas. *dec. 30. n. 7.*

TITULARIS.

Nullitas actûs præjudicialis Ecclesiæ, allegari potest etiam à *Titulari*, qui illi consensum dedit. *dec. 26. n. 6.*

TOLERANTIA.

Ubi circumstantiæ suadent mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna *Tolerantia* positivum consensum operatur. *dec. 8. n. 14.*

TRANSACTIO.

Causa urgentissima requiritur, ut Partes ad *Transigendum* cogi possint. *dec. 28. n. 6.*
Putat ob timorem ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitata & adhuc dubia. *ibid. n. 7.*
Transactio convenit controversiis dubiis, non verò extinctis, vel facile dirimendis. *ibid. n. 8.*
Lesio enormissima *Transactionem* annullat. *dec. 28. n. 10.*
Quamvis beneplacito Apostolico munitam. *ibid. n. 11.*

V

VERBUM.

Legata diversa censentur, quoties unumquodlibet à suo proprio & particulari *Verbo* regitur. *dec. 22. n. 3.*
Verba in fine dispositionis apposita applicantur illi orationi cui adjecta leguntur, non verò ad aliam omninò distinctam & separatam. *dec. 22. n. 7.*

VERITAS.

Res judicata pro *Veritate* habetur. *dec. 19. n. 1.*

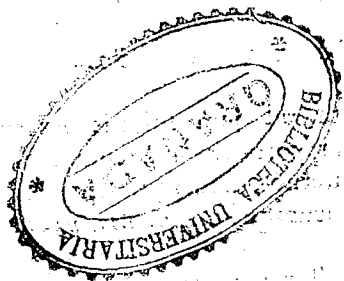
VOCATIO.

Vocatio filiorum donatarii ex propria persona non admittitur, ubi de illis mentio facta non legitur. *dec. 20. n. 2.*
Et excluditur à stipulatione cantante pro Donatario, & hæredibus quibuscumque. *ibid. n. 3.*
Ex obligatione alendi filios Donatario imposta erui non potest illorum *Vocatio* ad bona donata independentem à patre. *ibid. n. 5.*
Donatio comprehendit *Vocationem* filiorum Donatarii ex propria persona, quando dirigitur Titio, & filiis absque intentione qualitatis hæreditariæ. *ibid. n. 12.*
Secus ubi collata legitur in Donatarium stipulantem pro se & hæredibus quibuscumque. *ibid. n. 13.*
Alimenta relicta filiis Donatarii non probant illorum *Vocationem* ex propria persona. *dec. 21. n. 4.*
Sed potius illam excludunt. *ibid. n. 5.*

VOLUNTAS.

Voluntas Testatoris aperte manifestata exequi omninò debet. *dec. 22. n. 2.*

FINIS INDICIS.

Tinta

A una onza de vino blanco, o agua llobediza, un quintal de agallas finas, seis de Capaxosa, y dos onzas de goma arábiga: se pone las agallas quebradas por algunos días al sol, moviéndolas con un palo de higuera = pasados, estado al sol caliente se echan las quatro onzas de Capaxosa bien molidas, y se tiene al sol quatro días, y luego se le añade la goma, y con ella estará en parte fresca, y revolviéndola todos los días, hasta que se deshace; y luego se cuela, y se guarda. Puede echarse todo junto agallas, Capaxosa, y goma arábiga; y tenerlo doce días en infusión moviéndolo el mañana y tarde con el palo de higuera. Y se advierte, que las agallas son las mejores las de color de Plomo.

Esta advertencia para hacer tinta, no está bien explicada, o es inútil. Si se pone al Sol fuera de frasco, no quedara una gota; si en frasco, no lo see =
dos onzas de goma arábiga son suficientes para dos cantaras de tinta, y aun creo creo que para algo más.